(c) 2006 Ministerio de Cultura

(c) 2006 Ministerio de Cultura

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Incipit prologus in libro sententiarum magistri Petri.

Cupientes aliquid de penuria ac tenuitate nostra cum paupercula in gazophilacium domini mittere, ardua scandere, opus ultra vires nostras agere presumpsimus, consummationis fiduciam laborisque mercedem in samaritano statuentes, qui prolatis in curationem semivivi duobus denariis, supereroganti cuncta reddere professus est. Delectat nos veritas pollicentis, sed terret immensitas laboris. Desiderium hortatur proficiendi, sed dehortatur infirmitas deficiendi, quam vincit zelus domus dei. Quo inardescentes, fidem nostram adversus errores carnalium atque animalium hominum davitice turris clipeis munire, vel potius munitam ostendere, ac theologicarum inquisitionum abdita aperire, nec non et sacramentorum ecclesiasticorum pro modico intelligentie nostre noticiam tradere studuimus, non valentes studiosorum fratrum votis iure resistere, eorum in Christo laudabilibus studiis lingua ac stilo nos servire flagitantium. Quas bigas in nobis agitat Christi caritas. Quamvis non ambigamus omnem humani eloquii sermonem calumpnie atque contradictioni emulorum semper fuisse obnoxium, quia dissentientibus voluntatum motibus, dissentiens quoque fit animorum sensus, ut cum omne dictum veri ratione perfectum sit, tamen dum aliud aliis aut videtur aut placet, veritati vel non intellecte vel offendenti impietatis error obnitatur, ac voluntatis invidia resultet, quam deus huius seculi operatur in illis diffidentie filiis, qui non rationi voluntatem subiciunt, nec doctrine studium impendunt, sed his que somniarunt sapientie verba coaptare nituntur, non veri sed placiti rationem sectantes, quos iniqua voluntas non ad intelligentiam veritatis sed ad defensionem placentium incitat, non desiderantes doceri veritatem, sed ab ea ad fabulas convertentes auditum, quorum professio est magis placita querere quam docenda discere, nec docenda desiderare sed desideratis doctrinam coaptare. Habent rationem sapientie in superstitione, quia fidei defectionem sequitur ypocrisis mendax, ut sit vel in verbis pietas quam amiserit conscientia, ipsamque simulatam pietatem omni verborum mendacio impiam reddunt, false doctrine institutis fidei sanctitatem corrumpere molientes, aurium pruriginem sub novello sui desiderii dogmate aliis ingerentes, qui contentioni studentes contra veritatem sine federe bellant. Inter veri namque assertionem et placiti defensionem pertinax pugna est, dum et se veritas tenet, et se voluntas erroris tuetur. Horum igitur et deo odibilem ecclesiam evertere et ora opilare, ne virus nequitie in alios effundere queant, et lucernam veritatis in candelabro exaltare volentes, in labore multo ac sudore hoc volumen deo prestante compegimus, ex testimoniis veritatis in eternum fundatis, in quatuor libris distinctum. In quo maiorum exempla doctrinamque reperies, in quo per dominice fidei sinceram professionem vipere doctrine fraudulentiam prodidimus, aditum demonstrande veritatis complexi, nec periculo impie professionis inserti, temperato inter utrumque moderamine utentes. Sicubi vero parum vox nostra insonuit, non a paternis discessit limitibus. Non igitur debet hic labor cuiquam pigro vel multum docto videri superfluus, cum multis impigris multisque indoctis, inter quos etiam et mihi, sit necessarius, brevi volumine complicans patrum sententias, appositis eorum testimoniis, ut non sit necesse querenti librorum numerositatem evolvere, cui brevitas quod queritur offert sine labore. In hoc autem tractatu non solum pium lectorem, sed etiam liberum correctorem desidero, maxime ubi profunda versatur veritatis questio, que utinam tot haberet inventores quot habet contradictores. Ut autem quod queritur facilius occurrat, titulos quibus singulorum librorum capitula distinguuntur premisimus. Explicit prologus.

Incipiunt capitula.

Omnis doctrina est de rebus vel de signis. i

De rebus quibus fruendum est vel utendum, et de his que utuntur et fruuntur. ii.

Quid sit frui et uti. De trinitate et unitate. iii. iiii.

Que fuit intentio scribentium de trinitate. v.

Quis ordo sit servandus cum de trinitate agitur. vi

De testimoniis veteris testamenti quibus trinitatis misterium declaratur. vii

De testimoniis novi testamenti ad idem pertinentibus. viii.

De cognitione creatoris per creaturas in quibus trinitatis vestigium apparet. viiii.

De ymagine et similitudine trinitatis in mente humana. x.

De similitudine creature et creatricis trinitatis. xi

De trinitatis unitate. Utrum deus pater se deum genuit. xii. xiii.

Utrum trinitas de uno deo predicetur sicut unus deus de tribus personis. xiiii.

Utrum divina essentia genuit filium, vel genita sit a patre, vel de ipsa natus sit filius, vel de se ipso. xv.

Quod filius non est de nichilo sed de aliquo, non tamen de materia. Hic xvi

Quare ubi pater dicatur filius natus. Et de se ipso. xvii

Utrum voluntate pater genuit filium, an necessitate, et xviii.

Titulus i de unitate et trinitate.

Titulus ii de misterio trinitatis et unitatis.

Titulus iii de unitate trinitatis.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

an volens. an nolens sit deus.

Dis. iiii. de divina essentia.

xviii. Utrum pater potuit. vel voluit gignere filium.
xx. An posse gignere filium. sit aliqua potentia. in patre
xxi. que non sit in filio. De iure ac proprietate divine essentie.
xxii. xxiii. De immutabilitate eiusdem. De simplicitate eiusdem.
xxiiii. De corporali et spirituali creatura quomodo sit multiplex et non simplex.
xxv. Quod deus cum sit simplex. tamen multiplex dicitur.
xxvi. Quod dei simplicitas. nulli predicamentorum subiciatur.
xxvii. Quod deus abusive dicitur substantia.
xxviii. Quod non est in deo aliquid. quod non sit deus.

Dis. v. de principali distinctione ac de filii et patris coeternitate.

xxviiii. xxx. De distinctione trium personarum. De coeternitate patris et filii.
xxxi. De ineffabili intelligibilique generationis modo.
xxxii. Utrum debeat dici semper gignitur filius. vel semper genitus est.
xxxiii. De obiectionibus hereticorum intendentium probare filium non esse coeternum patri.
xxxiiii. De spiritu sancto qui amor patris et filii proprie dicitur. cum
sit in trinitate amor qui est trinitas. sicut ubi proprie dicitur
sapientia. et tamen tota trinitas dicitur sapientia.

Dis. vi. de spiritu sancto.

xxxv. Quod eius nomina proprie et universaliter accipiuntur. hic proprium.
xxxvi. Quod spiritus sanctus sicut patri et filio est communis. ita communem
xxxvii. Quod spiritus sanctus procedat a patre et filio. quem tamen greci a filio procedere diffitentur.
xxxviii. De convenientia latinorum et grecorum in sensu et differentia in verbis.
xxxviiii. Utrum spiritus sanctus prius vel plenius procedat a patre quam a filio.
xl. Quod spiritus sanctus proprie et principaliter dicitur procedere a patre. procedens.
xli. Quare spiritus sanctus cum sit de substantia patris non dicatur genitus sed tantum
xlii. Cur filius dicatur procedere. cum spiritus sanctus gigni non dicatur.
xliii. Quod non potest mortalis distinguere inter generationem filii et processionem
xliiii. Utrum spiritus sanctus debeat dici ingenitus cum non sit genitus. spiritus sancti.
xlv. De gemina processione spiritus sancti temporali et eterna.
xlvi. Quod non solum dona spiritus sancti sed et ipse spiritus sanctus datur hominibus mittitur.
xlvii. An viri sancti possint dare spiritum sanctum.
xlviii. Quod spiritus sanctus a se ipso datur. et filius a se ipso mittitur.
xlviiii. Quomodo intelligenda sit missio utriusque.

Dis. vii. de missione filii.

l. li. Quod a spiritu sancto et filius sit missus. Quod filius et sit datus a se ipso.
lii. Quomodo intelligendum sit illud. a me ipso non veni.
liii. Utrum semel tantum sit missus filius an sepe.
liiii. De duobus modis missionis filii.
lv. Quod secundum alterum modum semel sit missus. scilicet alterum sepe. et scilicet
alterum modum dicitur missus in mundum. scilicet alterum non.
lvi. Quare pater non dicitur missus
lvii. Quod filius et spiritus sanctus non sunt quasi minores patre quia missi.

Dis. viii. de spiritus sancti missione.

lviii. De missione spiritus sancti que fit duobus modis visibiliter et invisibiliter
lviiii. Quod filius secundum quod homo. non tantum patre sed spiritu sancto minor est.
lx. Quod spiritus sanctus est caritas. qua diligimus deum et proximum.
lxi. Quod fraterna dilectio est deus. non pater nec filius. sed tantum spiritus sanctus.
lxii. Quod non est dictum per causam illud. deus caritas est. sicut illud
tu es patientia mea et spes mea.
lxiii. Quomodo spiritus sanctus mittatur ut detur nobis.
lxiiii. Utrum spiritus sanctus augeatur in homine. vel magis vel minus habeatur et detur
habenti et non habenti. et alii dicunt caritatem dei et proximi non esse spiritum sanctum
lxv. Utrum concedendum sit procedentem dari dona.
lxvi. Utrum spiritus sanctus eadem ratione dicatur donum qua datum et donatum.

Quod sicut filius nascendo accepit. non tantum ut esset filius.
sed et essentia. ita spiritus sanctus procedendo accepit non tantum ut
esset donum. sed ut esset essentia. lxvii.
Quod spiritus sanctus dicitur donum et donatum secundum duos modos predicte
processionis. quia secundum quod donum est refertur ad patrem et filium.
secundum quod datum ad eum qui dedit. et ad eos quibus datur. lxviii.
An filius cum sit nobis datus. possit dici noster ut spiritus sanctus. lxviiii.
Utrum spiritus sanctus ad se ipsum referatur. lxx.

Dis. ix. de trium personarum equalitate.

De equalitate trium personarum. dicantur diversa. lxxi.
Quod eternitas et magnitudo et potentia in deo unum est et idem lxxii.
Quod aliqua personarum aliam non excedit magnitudine. quia non lxxiii.
est maior una persona alia. nec maius aliquid due quam una.
nec tres quam due. vel una. utroque.
Quomodo dicitur pater esse in filio. et filius in patre. et spiritus sanctus in lxxiiii.
Quod nulla personarum pars est in trinitate. lxxv.
Quare tres persone dicantur summe unum. lxxvi.
Cum dicimus tres personas esse essentiam unam. non ut genus lxxvii.
de speciebus. nec ut speciem de individuis predicamus. quia
non est essentia genus et persone species. vel essentia species et persone individua.
Quod nec secundum materialem causam dicuntur tres persone una essentia lxxviii.
Nec ita dicuntur tres persone una essentia. ut tres homines unius nature. lxxviiii.
Utrum tres persone differant numero. que proprietatibus distincte sunt. lxxx.
Quare tres persone simul non sunt maius aliquid quam una. lxxxi.
Quod deus non est dicendus triplex sed trinus. lxxxii.
Quod aliqua personarum non excellit aliam potentia. lxxxiii.
Quod non minus persona filius quam pater. lxxxiiii.
De obiectionibus hereticorum contra hec. et responsionibus catholicis. lxxxv.
Quomodo possit dici solus pater vel solus filius vel solus spiritus sanctus cum sint lxxxvi.
Utrum debeat dici. solus pater est deus. vel solus filius. inseparabiles lxxxvii.
est deus. ut spiritus sanctus solus deus. sanctis.
Quomodo trinitas dicatur solus deus. cum ipsa sit cum spiritibus et animabus. lxxxviii.

Dis. x. de assignatione vocabulorum dei distinctione.

De nominum differentia quibus utimur loquentes de deo. lxxxviiii.
De his que temporaliter deo conveniunt. et relative dicuntur. xc.
De hoc nomine quod est trinitas. essentiam significat. xc.i.
De his que proprie ad singulas personas pertinent. et de his que unitatem xc.ii.
De hoc nomine quod est persona. quod cum secundum substantiam dicatur. non singulariter xciii.
sed pluraliter accipitur in summa. hypostases vel substantie.
Qua necessitate dicatur sint tres persone a latinis. et a grecis tres xc.iiii.
Quare non dicimus patrem et filium et spiritum sanctum esse tres deos. xc.v.
Cur non dicimus tres essentias sicut tres personas. ut tres personas. xc.vi.
Quod in trinitate non est diversitas. vel singularitas. vel solitudo. xcvii.
sed unitas et trinitas. et distinctio et identitas.
Quod non debet dici deus multiplex. xcviii.
Quid significetur his nominibus. unus duo. vel duo tres. xcviiii.
vel trina. trinus. vel trinitas pluralis. vel pluralitas distinctio.
vel distinctio. cum his utimur loquentes de deo.
Quid significetur hoc nomine persona in plurali numero. scilicet cum dicitur persone. c.
De triplici acceptione huius nominis persona in trinitate. c.i.
Ex quo sensu dicatur. alia persona patris. alia filii. alia spiritus sancti. c.ii.
Quomodo alius sit pater alius filius. De hoc nomine ypostasis. c.iii. c.iiii.
De proprietatibus personarum. et de nominibus earum relativis. c.v.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Q̄ Ib. xi. Scia di et qm oia sint in do. et ds i oib;

c. vi. Quod nō oia dicunt de deo s; subam. q̄dā u̇. s; re latione. nich tñ s; accidens.

c. vii. Quare dicat xp̄c ee unigenitū filiū di ee. cū et hoīes sint filii dei.

c. viii. Q̄ dr hō dr filius trinitatis. et trinitas pat hominū.

c. viiii. Q̄ dr sp̄s s. eād ꝓprietate donū dr. q̄ sp̄s s. et refert q nō relatiue ad patrē. ut filiū.

c. x. Utrū pat et trinitas ipa. et filius possit dici sp̄s s.

c. xi. Q̄ dr nō oio q̄ relatiue dicunt sunt asse incessū ꝓducunt.

c. xii. Q̄ ne sit ꝓprietates ille q̄ distinguūt p̄.

c. xiii. Q̄ dr nō ē oio ide dre ee patrē et genuisse.

c. xiiii. Q̄ ꝓprietates determinant ypostases n̄ subām.

c. xv. De equali regula eoz q̄ ad se. et eoz q̄ relatiue dicunt.

c. xvi. An q; s; subam dicat ds de deo. et h̄ modi.

c. xvii. Q̄ dr nō tñ tres sīt ꝓprietates p̄r.

c. xviii. An solus pat dicat dici nō genitus. t nō filius sic dr.

c. xviiii. De ꝓprietate q̄ notat ingenitus.

c. xx. Responsio auctoris ꝯ arrianos d ingenito.

c. xxi. An diuisum sit ee patrē. et ee filiū.

c. xxii. Q̄ sapia genita dr. s; relatione. ut s; subam.

c. xxiii. c. xxiiii. c. xxv. De ymagine. De pncipio. Q̄ ab eterno pat ē pn et filius.

c. xxvi. Q̄ m pat sit pncipium filii. et sp̄s s. ce filio.

c. xxvii. An eād notione. pat et fi. sit pncip sp̄s s.

c. xxviii. De hiis q̄ tpali de deo dicunt. et relatiue s; accidens q̄ nō deo s; creatis accidit.

c. xxviiii. An sp̄s s. dicat datū t donatū relatiue ad se. t̄ ad se.

c. xxx. An filius dicat eq̄l. t simit pat. s; subam.

c. xxxi. De sntentia s. ylarii. q̄ in trinitate p̄r ꝓpia ostendit.

c. xxxii. Quare pat attribuit unitas.

c. xxxiii. Quare pat et filius dicant ee unū. t unū ds. s; n̄ unus.

c. xxxiiii. Quare di in filio equalitas ee.

c. xxxv. Quare i sp̄u sc̄o dr ee utriusq; concordia t conexio.

c. xxxvi. Utrū pat et filius ea dilectōe diligat q̄ procedit ab utroq;

c. xxxvii. Utrū pat sit sapiens. sapia q̄ genuit. t sp̄u sc̄o.

c. xxxviii. Utrū filius sit sapiens sapia genita t ingenita.

c. xxxviiii. An filius sit sapiens se ipo. ut p se ipm.

c. xl. An una tm sit sapia patris.

c. xli. Sic in trinitate ē dilectio q̄ ē trinitas. et tm sp̄s s. ē dilectio q̄ nō ē trinitas. n̄ io sīt due dilectōes.

c. xlii. Quare pat nō dr sapiens sapia genita. sic dr diliges dilectōe q̄ ab ipo pcedit.

c. xliii. Utrū ꝓprietates p̄r. sit ipe p. t diuina usya.

c. xliiii. Quomodo ꝓprietates possit ee in n. di. n̄ eā determinet.

c. xlv. De ubi ylarii. q̄ s; quoz intelligentiā uidet dicere nō ide ee n diuinā. et ipe n. nō ide ee dn.

c. xlvi. Utrū ita possit dici. un ds tm p̄r. u dr una eentia tm p̄r. et tres p. unū di. u tres p.

c. xlvii. Q̄ dr potentia. sapia. benignitas i scriptura in diuinis ad psonas distinctē referunt.

c. xlviii. Quare pat potentia. filio sapia. sp̄u sc̄o bonitas tribuatur. cū sit una potentia. sapia. bonitas trium.

De h nōie hō usyos ii i auctoritate recept sit. c. xlviiii.

De scia et pscientia. puidentia. dispositione. et pdestinatione dei. c. l.

De q̄ sit pscientia. t puidentia. De q̄ dispositio. c. li. c. lii.

De qb pdestinatio. De q̄ puidentia. c. liii. c. liiii.

De quibus sapia. t scientia. c. lv.

Utrū pscientia. t dispositio. t pdestinatio dici potuit. si nulla eent futura. c. lvi.

Quod scientia di. de tpalibus et etnis. c. lvii.

Quomodo oia dicunt ee in deo. et uita in eo. c. lviii.

Utrū oia debeant dici ee in di eentia. ut in di cognitiōe ut pscientia ee dicunt. c. lviiii.

Quare nō bona dicunt ee in deo. et nō mala. c. lx.

Utrū ide sit oia ee ex deo. et p ipm et in ipo. c. lxi.

De oia sit in quibus tm. et p ipm et in ipo. c. lxii.

Q̄ dr nō oia q̄ ex deo sit. et de ipo sunt. c. lxiii.

Ubi q; nūs dr ds ee in reb. c. lxiiii.

Q̄ dr ds nō ubiq; ē. habitat. s; eqlo. c. lxv.

Ubi ds erat anq; creatura eet. c. lxvi.

Q̄ dr ds cū sit in oib; reb; eentialr. nō tñ coi c. lxvii.

Cū ds sit ubiq; et sep. nō ē in loco. n̄ loco n̄ tpe. c. lxviii.

Quomodo nūs aliqd dicat locale t cōsceptu c. lxviiii.

Quod sit mutari. s; tps. c. lxx.

Utrū sp̄s creati. sit locales et cscriptibiles. c. lxxi.

Q̄ dr ds ē ubiq; sn locali motu. c. lxxii.

An scientia t pscientia di sit cā rez. t eq̄. c. lxxiii.

Utrū pscientia di possit falli. t mutari. c. lxxiiii.

Utrū pscientia di possit augi. t minui. t aliqd c. lxxv.

An possit ds nouit. t ergo scire. t pscire aliqd. c. lxxvi.

Utrū ds possit scire plā q̄ sciat. c. lxxvii.

Q̄ dr ds et sep et simul sciat oia. c. lxxviii.

An aliquis pdestinat possit dapnari. t repbus saluari. c. lxxviiii.

Quid sit repbatio di. et q̄d osidet. et q̄d pdestinationis effectus sit. c. lxxx.

Utrū aliqd sit meritū obdurationis t miserie. c. lxxxi.

De uariis sup h carnaliū opinionib. c. lxxxii.

An ea q̄ semel scit ds t pscit. sep sciat et psciat. et sep scierit et pscierit. Q̄ Ib. xii. Sopia di. c. lxxxiii.

De omnipotentia di q̄r dicat omnips. ē nō nulla plurima q̄ ipe n̄ possit. Q̄ m dicat ds oia psse. c. lxxxiiii. c. lxxxv.

Q̄ dr omnipotentia di. s; duo osidet. c. lxxxvi.

Obiectio ꝯ illos q̄ dnt dm nil psse n̄ q̄ uult. c. lxxxvii.

An ds possit face aliqd meli q̄ fac. t alio modo. c. lxxxviii.

Utrū ds sep possit. oē qd potuit. c. lxxxviiii.

De uoluntate di q̄ eentia di ē. et designis ei. c. xc. Q̄ Ib. xiii. De uoluntate di.

Q̄ dr h q̄ id sit do ee q̄ uelle. n̄ tm p. dicat ds oia. c. xci.

De intelligentia hay locutionum. Ds q̄ uult. ds scit. ds uult. ds scit oia t uult aliqd. c. xcii.

Q̄ dr di uoluntas summa bona cā ē oīu q̄ naturalr sit. ē cā nō ē creata. cū pma et summa cā ē oīu. c. xciii.

Quibus modis. accipit di uoluntas. c. xciiii.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

c.xxv. Q d pceptio pibitio. pmissio ositu. opatio
noie uolutatis intdu intelligunt.
v tr ds uel ab oib fi. eaq pcep. t n fi qpib;
c.xxvi. Q d uolutas di q ipe e. i nullo cassari pot.
c.xxvii. Q uom intelligendu sit illud. uolu oggare
c.xxviii. f. t. i no. i illud q uult os hoies saluos fi.
v tr mala do uolente. t nolente fiant.
c.xxviiii. Q uom itelligend sit illd aug. mla fi bonu e.
cc. D e multiplici acceptioe boni.
cc.i. Q d mala uniusitati ualent.
cc.ii. Q d mdo noe ca. ut sit hos detior.
cc.iii. Q m uolutas di d hoie iplet. qcq; se uitat.
cc.iiii. E xq sensu gda dir fi. c dei uolutate.
cc.v. Q uare pcep oib bona face. i mala uitare.
cc.vi. s; no id abomib uult impli.
cc.vii. Q d ho aliqn bon uolutate aliud uult q ds.
i mala id q ds. t plenr.
cc.viii. Q d di uolutas p malas hoim uolutates im
cc.viiii. v tr placuit uniis scis. q e. moreret i patet.
cc.x. V triu passiones scz deamus uelle.

Incipit. Liber. Prim9 —— s..

D. i.

VETERIS AC NOVE LEGIS continentiam. diligenti indagine. (i. inquisitione) etia
atq; i osidantib nb puia dign i notuit.
sacre pagine tetatu. cca res ut sign pcipu
e usari. Ut n. egggi doctor aug att. i lib
d doctina xiana. Omis doctina ut rez e ut
signoz. s; res i p signa discuntur. Ppe
at h res apellatur. q no ad signisicandu
aliqd adhibnt. Signa u q; us e i signi
ficando. Eoz at aliq sut. qz ois us e i sig
nificado. no in iustificado. i. qb no utim.
n aliqd sigcandi gra. ut aliq sacita le
galia. Alia q no solu sigcat. s; ofunt q
ut adiuuar; sic euuglica sacmta. Ex q
apte itelligit. q h apellent sign. res ille m
dehez q ad sigcand aliqd adhibnt. Omie q
sign res aliq e. Q n. nlla res e. ut i eod
aug att. omio nich e. Non at ecuso omis
res signu e. q no adhibet ad sigcandu

aliqd. Et cu q; his i tendit. theologoz spe
culatio studiosa atq; modesta. diuina scrip
tura forma pscpitam. in doctina teue ad
uert. D his g nb aditu ad res diuinas aliq
ten intelligendas. do duce apire uolentib
disserend e; i pmu de reb. pea de signis dis
seremus. D reb communit agit.

Id g in reb osidandu e. ut i eod aug att.
e q alie res sut qb fruend e. alie qb uten
du e. alie que fruunt i utunt. Ille qub
fruend e. nos beatos faciut. Istis qb utend
tendntes ad beatitudine adiuuam. i qi ad
minicla n. ut ad illas res q nos beatos faciut
puenire. eisq; inherere possim. Res u que
fruunt i utunt nos sum. qi int utrasq;
cositituti angli sci. Frui at e amore inherere
alicui rei. p se ipam. Uti u id q in usu uenit
referre ad obtinend illd q fruend e. Alias
abuti e. no uti. Na us illicit. abus t ab
usio nuncupari d3. Res g q fruend e sut pat
i fili. i sps. s. Ead tn tnitas. qda suma res
e. comunisq; omib fruentib ea. s; tn res
dici d3. i no rez omiu ca. si tn i rei. Ho
n. facile e i uenirt nu. q tate excellentie
ouenat. n q meli dr tnitas hu9 ds.
Res at qb utnd e. mudus e i i eo creata. Vn
aug i eod. Utend e h mudo no fruend in.
ut i uisibilia di. p ea q fca sut itellecta
cosiciant. i. ut de tpalib etna capiant.
It i eod. In oib reb ille tm sut qb fru
end e. q etne i icomutabiles sut. Ceis a
utnd e. ut ad illaz pfruitione puemat.
Vn aug i lib. x. d tnitate. Fruim cogni
tis. i qb ipis p se uolutas delectata qesce.
Utim u eis q ad illud refim. q fruend e. It

Q d dicit sit int frui i uti. alr q supra.

Notand u. qd id. aug. in libro. x. d tni
tate. alr ter q sup accipies. uti i frui.
sic dic. Uti e. asumie aliqd in facultate uo
luntatis. Frui at e uti c gaudio. no adhuc
spei. s; ia rei. Idoq; omis q fruit utitur.
assumit at aliqd infacultate (i. i potestate) uolutatis.
cu fine delectations. no at omis q utitur
fruit. si id q infacultate uoluntatis
assumit. no p ipm. s; p aliud appetit. V; at
tende q uidetur aug dice illos. frui tm
q in re gaudent. no ia in spe. i ita in hac ui
ta no mdm frui. s; tant uti. n gaudent
in spe. cu supdictu sit frui ee amore ihe
rere. alicui rei p se. quali i h uita ad
hererēt dō. Itē q3 q sibi o dice uidentur.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

sic determinantes dicentes: nos et hic et in futuro frui, sed ibi proprie, perfecte et plene, ubi per speciem videbimus quo fruemur. Hic autem dum in spe ambulamus fruimur quidem, sed non adeo plene. Unde in I libro de trinitate: frui est cognitum in quibus est voluntas. Idem illud de doctrina christiana ait: Angeli illo fruentes iam beati sunt, quo et nos frui desideramus; et quantum in hac vita iam fruimur vel per speculum vel in enigmate, tanto nostram peregrinationem et tolerabilius sustinemus et ardentius finire cupimus. Potest etiam dici quod qui fruitur etiam in hac vita non tantum habet gaudium spei, sed etiam rei, quia iam delectatur in eo quod diligit, et ita iam rem aliquatenus tenet. Constat quod qui deo dicuntur frui non uti. Illo enim, ut ait Augustinus, frueris quo efficeris beatus, et in quo spem ponis ut ad id pervenias. Unde hic et idem ait in libro de doctrina christiana: Omnis ea re nos frui dicimur quam diligimus propter se, et ea re nobis fruendum esse tantum qua efficimur beati, ceteris vero utendum. Frequenter tamen dicitur frui cum delectatione uti. Cum enim adest quod diligitur, etiam delectationem secum gerit. Si per eam transieris et ad illud ubi permanendum est eam retuleris, uteris ea, et abusive non proprie diceris frui. Si vero inheseris atque permanseris finem in ea ponens letitie tue, tunc vere et proprie frui dicendus es. Quod non est faciendum nisi in illa trinitate, id est summo et incommutabili bono.

Aug'

Ad determinac'

Cum utrum omnibus sit utendum vel fruendum.

Cum autem homines qui fruuntur et utuntur aliis rebus res aliquae sint, quaeritur utrum frui se debeant an uti an utrumque. Ad quod respondit sic Augustinus in libro de doctrina christiana: Si propter se homo diligendus est, fruimur eo; si propter aliud, utimur eo. Videtur autem mihi propter aliud diligendus; quod enim propter se diligendum est, in eo constituitur beata vita, cuius etiam spes solatur. In homine autem spes ponenda non est, quia maledictus est qui hoc facit. Ergo si liquide advertas, nec se quisquam frui debet, quia non se diligere debet propter se, sed propter illum quo fruendum est. Hinc autem contrarium videtur quod apostolus ad Philomenem loquens ait: Ita frater ego te fruar in domino; quod ita determinat Augustinus: Si dixisset tantum te fruar, et non addidisset in domino, videretur finem dilectionis ac spem constituisse in eo. Sed quia illud addidit in domino, se finem posuisse eodemque frui significavit. Item idem Augustinus ait: homine in deo frueris, deo potius quam homine frueris.

Aub'

Aug'

Hic quaeritur utrum deus fruatur an utatur nobis.

Sed cum deus diligat nos, ut frequenter nobis Scriptura dicit, quae eius dilectionem erga nos multum commendat, quaeritur, ait Augustinus, quomodo diligat, an ut utens an ut fruens. Quod sic procedit: Si fruitur, eget bono nostro, quod nemo sanus dixerit. Dicit enim propheta: Bonorum meorum non indiges. Omne enim bonum nostrum vel ipse est vel ab ipso est. Non ergo fruitur nobis sed utitur.

Au' i. l. de doctrina christiana.

Si enim non fruitur nec utitur, non invenio quomodo diligat nos. Neque tamen sic utitur ut nos. Nos enim res quibus utimur ad id referimus ut bonitate dei perfruamur. Deus vero ad suam bonitatem usum nostrum refert. Ille enim miseretur nostri propter suam bonitatem; nos autem invicem propter illius bonitatem. Ille nostri miseretur ut se perfruamur; nos invicem vel nostri miseremur ut illo fruamur. Cum enim alicui miseremur et alicui consulimus, ad eius quidem facimus utilitatem eamque intuemur; sed et nostra fit consequens, cum misericordiam quam aliis impendimus non relinquit deus sine mercede. Hec autem merces summa est ut ipso perfruamur. Item quia bonus est, sumus; et inquantum sumus, boni sumus. Porro et quia iustus est, non impune mali sumus; et inquantum mali sumus, in tantum et minus sumus. Ille igitur usus quo nobis utitur deus non ad eius sed ad nostram utilitatem refertur, ad eius vero tantum bonitatem. Hec Augustinus.

Au'

Utrum fruendum sit an utendum virtutibus.

Hic considerandum est utrum virtutibus sit utendum an fruendum. Quibusdam videtur quod eis utendum sit et non fruendum, et hoc confirmant auctoritate Augustini qui ut supra dictum est, non esse fruendum nisi trinitate, id est summo et incommutabili bono. Item dicit id non esse fruendum quod propter se amandum non sit, sed propter eternam beatitudinem. Illud autem quod fruendum est propter se amandum est. Sed virtutes propter se amande non sunt, immo propter solam beatitudinem. Hoc auctoritate Augustini quod in libro xiii de trinitate contra quosdam ait: Forte virtutes quas propter solam beatitudinem amamus sic persuadere nobis audent, ut ipsam beatitudinem non amemus; quod si faciunt, etiam ipsas utique amare desistimus, quando illam propter quam solam istas amavimus non amamus. Ecce his verbis videtur Augustinus quod virtutes non propter se sed propter solam beatitudinem amande sint; quod si ita est, quod eis fruendum non est. Aliis vero contra videtur scilicet quod eis fruendum sit, quia propter se petende et amande sunt. Et hoc confirmant auctoritate Ambrosii, qui ait super illum locum epistole ad Galatas: Fructus autem spiritus est caritas, gaudium, pax, patientia et cetera. Hec non vocat opera sed fructus, quia propter se petenda sunt. Sed ipse propter se petenda sunt quae propter se amanda. Nos autem horum quae videtur auctoritatum repugnantiam de medio eruere cupientes, dicimus quod virtutes propter se petende et amande sunt, et tamen propter solam beatitudinem. Propter se quidem amande sunt, quia delectant suos possessores sincera et sancta delectatione, et in eis pariunt gaudium spirituale. Verumptamen non est hic consistendum sed ulterius gradiendum. Non hic herat dilectionis gressus, nec hic sit dilectionis terminus, sed referatur ad illud summum bonum cui soli omnino

Aug'

(c) 2006 Ministerio de Cultura

in herendum est. quod illud propter se tantum amandum et ubi illud inde querendum est. Illud enim est supremus finis. Ideo aug. dicit. quod eas diligimus propter solam beatitudinem. non quia eas propter se diligamus. sed quia id ipsum quod eas diligimus referimus ad illud summum bonum. cui soli inherendum est et in eo permanendum. finisque letitie ponendus. Ergo virtutibus non est fruendum, sed dicet aliquis. Frui est amore inherere alicui rei propter se ipsam ut predictum est. Si ergo propter se sunt amande et eis fruendum est. Ad quod dicimus nulla desceptione non dicitur propter se ipsam intelligendum est tantum. ut scilicet ametur propter se ipsum tantum. ut non referatur ad aliud, sed ibi ponatur finis ut supra ostendit aug. dicens. Si inheseris atque permanseris finem ponens letitie. Sic ille propter se frui dicendus est quod non faciendum nisi in nulla trinitate. id est summo et incommutabili bono. Utendum est ergo virtutibus et per eas fruendum summo bono. Ita et de voluntate bona dicimus. Unde aug. in libro x. de trinitate ait. Voluntas est per quam fruimur. ita et per virtutes fruimur. non eis. nisi forte aliqua virtus sit deus. ut caritas de qua post tractabitur.

Omnium igitur que predicta sunt. *Epilogus.* Ex quo de rebus specialiter tractavimus hec summa est. quod alie sunt quibus fruendum. alie quibus utendum. alie que fruuntur et utuntur. Et inter eas quibus utendum est, quedam sunt per quas fruimur. ut virtutes et potentie animi, que sunt naturalia dona. De quibus omnibus antequam designemus tractatum agendum est. Ac primum de rebus quibus fruendum est. scilicet de sancta atque individua trinitate.

D. II. *De misterio trinitatis et unitatis.*

Hoc itaque vera ac pia fide tenendum est. quod trinitas sit unus et solus verus deus. ut ait aug. in primo libro de trinitate. scilicet pater et filius et spiritus sanctus. Et hec trinitas unius eiusdemque substantie vel essentie dicitur, creditur et intelligitur. que est summum bonum. quod purgatissimis mentibus cernitur. Mentis enim humane acies invalida in tam excellenti luce non figitur. nisi per iustitiam fidei emundetur. Ideo in libro retractationum. Non approbo quod in oratione dixi. Deus qui non nisi mundos verum scire voluisti. Responderi enim potest multos etiam non mundos multa scire vera. De hac ergo re summa et excellentissima cum modestia et timore agendum est. et attentissimis auribus atque devotis audiendum. ubi queritur unitas trinitatis patris scilicet et filii et spiritus sancti. quia nec periculosius alicubi erratur. nec laboriosius aliquid queritur. nec fructuosius aliquid invenitur. Proinde omnis qui audit vel legit ea que dicuntur de ineffabili et inaccessibili deitatis luce, studeat unitati atque trinitati servare. quod venerabilis doctor aug. in primo libro de trinitate de se ipso ait. Non pigebit me sicubi hesito querere. nec pudebit sicubi erro discere. Quisquis ergo audit vel legit. ubi pariter certus est pergat mecum. ubi pariter hesitat querat mecum. ubi errorem suum cognoscit redeat ad me. ubi meum revocet me. Ita ingrediamur simul caritatis viam. tendentes ad eum de quo dictum est. Querite faciem eius semper. *Que fuerit intentio omnium catholicorum scribentium de trinitate.*

Omnes autem catholici tractatores. ut in eodem libro aug. docet. qui de trinitate que deus est scripserunt. hoc intenderunt secundum scripturas docere. quod pater et filius et spiritus sanctus unius sint substantie. et inseparabili equalitate. unus sit deus. aug. in libro retractationum. Non dici a patre et filio quod gignit et quod gignitur unum est. dicendus fuit unum sunt. Sic ipsa veritas aperte loquitur dicens. Ego et pater unum sumus. ut sit et unitas in essentia et pluralitas in personis. Ideoque non sint illi dii, sed unus deus. Licet pater filium genuit. et ideo filius non sit qui pater est. filiusque a patre sit genitus. et ideo pater non sit qui filius est. spiritus sanctus nec pater sit nec filius. sed tantum patris et filii spiritus. utrique coequalis. et ad unitatis pertinens unitatem. Teneamus ergo patrem et filium et spiritum sanctum unum esse naturaliter deum. ut ait aug. in libro de fide ad petrum. Neque tamen ipsum patrem esse qui filius est. nec filium ipsum esse qui pater est. nec spiritum sanctum ipsum esse qui pater est aut filius. Una est enim patris et filii et spiritus sancti essentia. quam greci homousion vocant. in qua non est aliud pater. aliud filius. aliud spiritus sanctus. quamvis sit personaliter alius pater. alius filius. alius spiritus sanctus. *Modus quo agendum sit de trinitate.*

Ceterum ut in primo libro de trinitate aug. tradit. docet primum secundum auctoritates sanctarum scripturarum. utrum ita fides se habeat demonstrandum est. Deinde adversus garrulos ratiocinatores. elatiores quam capaciores. rationibus catholicis et similitudinibus congruis. ad defensionem et assertionem fidei utendum est. ut eorum inquisitionibus satisfacientes. mansuetos plenius instruamus. et illi si nequiverint invenire quod querunt. de suis mentibus potius quam de ipsa veritate vel de nostra assertione conquerantur. *Testimonia legis de trinitate.*

Proponamus igitur in medium veteris ac novi testamenti auctoritates. quibus divine unitatis atque trinitatis veritas demonstratur. ac primum ipsa legis exordia occurrant. Ubi moyses ait. Audi israel. dominus deus tuus deus unus est. Item. Ego sum dominus deus tuus. qui eduxi te de terra egypti. Non erunt dii alii preter me. Ecce hic significavit unitatem divine nature. Deus enim et dominus. ut ait ambrosius in primo libro de trinitate. nomen est nature. nomen est potestatis. Item alibi loquitur deus ad moysen ait. Ego sum qui sum. et si quesierint nomen meum. vade et dic eis. Qui est misit me ad vos.

Dub. Aug. Aug. Amb. Ambr.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Dicens enim: Ego sum, non: Nos sumus; et: Qui est, non: Qui sunt; aptissime declaravit unum solum deum esse. In Cantico etiam Deuteronomii: Deus omnipotens unus est, non ait dii. Unitatem volens significare. Personarum quoque pluralitatem et unitatem simul ostendens deus in Genesi dicens: Faciamus hominem ad ymaginem et similitudinem nostram. Dicens enim faciamus et nostram, pluralitatem personarum ostendit; dicens vero ymaginem, unitatem essentie. Ut enim ait Augustinus in libro de fide: Si illa patris et filii et spiritus sancti una esset tantum persona, non diceretur: Faciamus hominem ad ymaginem et similitudinem nostram. Cum enim dicit ad ymaginem, ostendit unam naturam esse, ad cuius ymaginem homo fieret. Cum vero dicit nostram, ostendit eumdem deum non unam sed plures esse personas. Hylarius quoque in libro iii de trinitate dicit his verbis significari quod in trinitate nec diversitas est nec singularitas, id est solitudo, sed similitudo et pluralitas sive distinctio. Ait enim sic: Qui dixit: Faciamus hominem ad ymaginem et similitudinem nostram, invicem esse sui similes, in eo quod dicit ymaginem et similitudinem nostram, ostendit. Ymago enim sola non est, et similitudo non sibi est, neque diversitate duobus admisceri alterius ad alterum similitudo permittit. Item idem in iiii libro: Absolutum voluit intelligi significationem hanc non ad se tantum esse referendam, dicendo: Faciamus h. ad y. et s. n. Professio enim consortii sustulit intelligentiam singularitatis, quia consortium aliquid non potest esse sibi ipsi solitario; neque rursus solitudo solitarii recipit: faciamus; neque quisquam alieno alienus loquitur: nostram. Utrumque enim sermo, scilicet faciamus et nostram, ut solitarium eundemque non patitur, ita neque diversum alienumque significat. Solitario convenit faciam et meam; non solitario vero convenit dicere: faciamus et nostram. Utque sermo ut non solitarium tantum, ita neque differentem, ut diversum esse significat. Nobis vero nec solitarius nec diversus est confitendus. Itaque deus ad communem sibi cum deo ymaginem eandemque similitudinem hominem reperitur operari, ut nec significatio efficientis admittat intelligentiam solitudinis, nec operatio constituta ad eandem ymaginem et similitudinem patiatur diversitatem divinitatis. In his verbis hylarius diversitatem personarum voluit intelligi nomine consortii, atque significatum nomine consortii et pluralitatis non poni aliquid sed removeri. Pluralitas enim vel consortium personarum cum dicitur, solitudo et singularitas negatur. Cum vero dicimus plures esse personas, significamus quod non est una sola. Ideo hylarius volens ista subtiliter et sane intelligi ait: Professio consortii sustulit intelligentiam singularitatis, non dicens posuit aliquid. Ita etiam cum dicimus tres personas, singularitatem et solitudinem tollimus, et quod pater non est solus, nec filius est solus, nec spiritus sanctus est solus significamus; et quod nec pater tantum est et filius, vel pater tantum et spiritus sanctus, nec filius tantum et spiritus sanctus. De hoc autem in sequenti plenius agetur, ubi etiam secundum quod similes dicantur tres personae et utrum aliquo modo sit in eis diversitas, ut diffinite ostendetur. Supponamus ad id quod ceperat redit ut alias scripturarum auctoritates.

Nunc vero ad propositum redeamus, et ad ostendendam personarum pluralitatem atque essentie divine unitatem alias scripturarum auctoritates inducamus. Moyses dicit: In principio creavit deus celum et terram. Per deum significans patrem, per principium filium. Et pro eo quod apud nos dicitur deus, ebraica veritas habet eloym, quod est plurale huius singularis quod est el. Ergo non est dictum el, quod est deus, sed eloym, quod potest interpretari dii sive iudices, ad pluralitatem personarum refertur. Ad quod etiam illud attinere videtur quod diabolus per serpentem dicit: Eritis sicut dii. Pro quo in hebreo habetur heloim. Ac si diceret: eritis sicut divine essentie persone. Ille etiam maximus prophetarum et regum david, qui suam ceteris prefert intelligentiam, dicens: Super senes intellexi, unitatem nature divine ostendens ait: Dominus nomen est illi. Non dicit dii. Aliud etiam eandem unitatem et trinitatem simul ostendens ait ex persona dei: Israel si me audieris, non e. in te d. r. n. a. d. a. Aliud hoc, ut dicit ambrosius in primo libro de trinitate, significat eternitatem; aliud unitatem indifferentis substantie, ut neque posteriorem patre neque alterius divinitatis filium vel spiritum sanctum esse credamus. Nam si posterior est patre filius vel spiritus sanctus, recens est; et si unius non est divinitatis, alienus est. Sed nec posterior est, quia recens non est; nec alienus, quia ex patre natus est filius, ex patre procedit spiritus sanctus. Alibi quoque distinctionem personarum insinuans ait: Verbo domini celi firmati sunt, et spiritu o. e. o. v. e. Alibi etiam ait: Benedicat nos deus deus noster, be. n. d. et m. e. o. f. t. Trina enim confessio dei trinitatem exprimit personarum. Unitatem vero essentie aperte et singulariter subiungit: eum. Ysaias quoque dicit se audisse seraphin dicentia: Sanctus sanctus sanctus dominus deus sabaoth. Per hoc quod dicit ter sanctus, trinitatem significat; per hoc quod subdit dominus deus, unitatem essentie. David quoque filii

Ag. i. l. de fide ad pet.

Hyl. aperte ostendit quod non solitudo non diversitas nec singularitas ibi est set similitudo.

Deus pater, scilicet pater est deus; scilicet filio et spiritu sancto. Vel deus scilicet filius est deus, scilicet procedens et spiritus sanctus recens est.

hyl. Hic multum exiguus ylarius intelligit debet

hyl

Ambr.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

 5

eternam generationem aperte insinuat ex persona filii dicens: Dominus dixit ad me: filius meus es tu, ego hodie genui te. De hac ineffabili generatione Ysaias ait: Generationem eius quis enarrabit? In libro quoque sapientie eternitas filii cum patre monstratur, ubi sapientia ita loquitur: Dominus possedit me in initio viarum suarum, antequam quicquam faceret a principio. Ab eterno ordinata sum, antequam terra fieret. Nec dum erant abyssi, et ego iam concepta (i. genita) eram. Nec dum fontes, necdum montes, aut colles, et ego parturiebar. Adhuc terram non fecerat, et cardines orbis terre. Quando preparabat celos aderam. Quando appendebat fundamenta terre, cum eo eram cuncta componens, et delectabar per singulos dies ludens coram eo. Ecce manifestum de eterna genitura testimonium, quia ipsa sapientia perhibet se ante mundi constitutionem conceptam esse, et parturitam, id est genitam, et apud patrem eternaliter extitisse. Ipsa etiam alibi ait: Ego ex ore altissimi prodii primogenita ante omnem creaturam. Micheas quoque propheta eternam ubi generationem et temporalem ex Maria simul insinuavit dicens: Et tu Bethleem effrata, parvulus es in milibus Iuda; ex te egredietur qui sit dominator in Israel, et egressus eius a principio a diebus eternitatis.

In l. sapientie.

Specialia testimonia de spiritu sancto.

De spiritu sancto etiam expressa documenta in veteri testamento habemus. In Genesi quippe legitur: Spiritus domini ferebatur super aquas. Et David dicit: Cibo aspo tuo; et in libro sapientie dicitur: Spiritus sanctus discipline effugiet fictum. Benignus est enim spiritus sapientie. Ysaias quoque ait: Spiritus domini super me, et cetera.

De testimoniis novi testamenti.

Nunc post testimonia veteris testamenti de fide sancte trinitatis et unitatis, ad novi testamenti auctoritates accedamus, ut in medio duum animalium cognoscatur veritas, et forcipe de altari sumatur calculus, qui tangat ora fidelium. Dominus itaque Christus unitatem divine essentie atque personarum trinitatem aperte insinuat dicens apostolis: Ite baptizate omnes gentes in nomine patris et filii et spiritus sancti. In nomine utique ait, ut ait Ambrosius in primo libro de trinitate, non in nominibus, ut unitatem essentie ostendat. Per nomina vero tria que supposuit, tres esse personas declaravit. Ipse etiam ait: Ego et pater unum sumus. Unum dicit, ut ait Ambrosius in eodem libro, ne fiat discretio potestatis nature; et addidit sumus, ut patrem filiumque cognoscas, scilicet ut perfectus pater filium perfectum genuisse credatur, et quod pater et filius unum sint non confusione, sed unitate nature. Iohannes quoque in epistola canonica ait: Tres sunt qui testimonium perhibent in celo: pater, verbum et spiritus sanctus, et hi tres unum sunt. Ipse etiam in initio sui evangelii ait: In principio erat verbum, et verbum erat apud deum, et deus erat verbum, ubi aperte ostendit filium semper et eternaliter fuisse apud patrem, ut alium apud alium. Apostolus quoque aperte trinitatem distinguit dicens: Misit deus spiritum filii sui in corda nostra. Et alibi: Si spiritus eius qui suscitavit Ihesum habitat in vobis et cetera. Item alibi trinitatem atque unitatem evidentissime commendat dicens: Quoniam ex ipso, et per ipsum, et in ipso (sunt omnia), ipsi gloria. Ex ipso, ait, ut Augustinus dicit in libro de trinitate, propter patrem; per ipsum dicit propter filium; in ipso propter spiritum sanctum. Per hoc vero quod non ait ex ipsis, per ipsos, et in ipsis, nec ipsis ait gloria, sed ipsi, insinuavit hanc trinitatem unum dominum deum esse. Sed quia singule pene sillabe novi testamenti hanc ineffabilis unitatis atque trinitatis veritatem concorditer insinuant, inductioni testimoniorum super hac re supersedeamus, et rationibus congruisque similitudinibus ita esse prout infirmitas nostra valeat ostendamus.

Forcipe, i. duobus testamentis; de altari, i. de spiritu; calculus, i. doctrina.

Amb.

Id.

Prima ratio vel modus quo potuit cognosci a deo.

Incipit ostendere quomodo per creata potuit cognosci creator.

Apostolus namque ait quod invisibilia dei a creatura mundi per ea que facta sunt intellecta conspiciuntur. Sempiterna quoque virtus eius et divinitas. Per creaturam mundi intelligitur homo propter excellentiam qua excellit inter alias creaturas, vel propter aliam convenientiam quam habet cum omni creatura. Homo ergo invisibilia dei intellectu mentis conspicere potuit, vel etiam conspexit, per ea que facta sunt, id est per creaturas visibiles vel invisibiles. A duobus enim iuvabatur, scilicet natura que rationalis erat, et ab operibus a deo factis, ut manifestaretur homini veritas. Ideo apostolus ait: Quia deus revelavit illis, scilicet dum fecit opera in quibus artificis aliquatenus reluceret indicium. Nam sicut ait Ambrosius: Deus, qui natura invisibilis est, ut etiam a visibilibus posset sciri, opus fecit, quod opificem visibilitate sui manifestavit, ut per certum incertum possit sciri, et ille deus omnium esse credatur qui hoc fecit quod ab homine impossibile est fieri. Potuerunt ergo cognoscere, sive cognoverunt, ultra omnem creaturam esse illum qui ea fecit, quod nulla creaturarum facere vel destruere valet. Accedat quelibet vis creatura, et faciat tale celum et talem terram, et dicam quod deus est. Sed quia nulla creatura talia facere valet, constat super omnem creaturam esse illum qui ea fecit. Ac per hoc illum esse deum humana mens cognoscere potuit.

d. iij

Amb. prima ratio vel modus quo potuit cognosci de. v. s.

Secundus modus quo potuit cognosci, et inde cognovit.

Alio etiam modo veritatem, ductu rationis cognoscere

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Aug.

potuerunt vel intellectum cognoverunt. Unde et ait Augustinus in libro VIII de civitate Dei: Viderunt summi philosophi nullum esse Deum corpus, et ideo cuncta corpora transcenderunt quaerentes Deum. Viderunt etiam quidquid mutabile est non esse summum Deum, omniumque principium; et ideo omnem animam mutabilesque spiritus transcenderunt. Deinde viderunt omne quod mutabile est non posse esse nisi ab illo qui incommutabiliter et simpliciter est. Intellexerunt ergo eum et omnia ista fecisse, et a nullo fieri potuisse. **Tertia ratio vel modus.**

Consideraverunt etiam quidquid est in substantiis, vel corpus esse vel spiritum, meliusque aliquid spiritum esse quam corpus, sed longe meliorem qui spiritum fecit et corpus. Intellexerunt etiam corporis **Quartus modus vel ratio.** speciem esse sensibilem, et spiritus speciem intelligibilem; et intelligibilem speciem sensibili praetulerunt. Sensibilia dicimus quae visu tactuque corporis sentiri queunt; intelligibilia, quae conspectu mentis intelligi.

Aug.

Cum ergo in eorum conspectu et corpus et animus magis minusque speciosa essent, si autem omni specie carere possent, omnino nulla essent; viderunt esse aliquid quo illa speciosa facta sunt, ubi est prima et incommutabilis species, ideoque incomparabilis; et illud esse rerum principium rectissime crediderunt, quod factum non esset, et ex quo omnia facta essent. Ecce tot modis potuit cognosci veritas Dei. Cum ergo Deus una sit et simplex essentia, quae ex nulla diversitate partium vel accidentium consistit, pluraliter tamen dicit Apostolus invisibilia Dei, quia pluribus modis cognoscitur veritas Dei per ea quae facta sunt. Ex perpetuitate namque creaturarum intelligitur conditor aeternus; ex magnitudine creaturarum, omnipotens; ex ordine et dispositione, sapiens; ex gubernatione, bonus. Haec autem omnia ad unitatem deitatis pertinent monstrandam.

Quomodo in creaturis apparet vestigium Trinitatis.

Nunc restat ostendere utrum per ea quae facta sunt aliquod Trinitatis indicium vel vestigium haberi possit. De hoc Augustinus in libro VI de Trinitate ait: Oportet ut creatorem per ea quae facta sunt intellectu conspicientes, Trinitatem intelligamus, cuius in creatura apparet vestigium.

Substantia intelligere.

Haec enim quae arte divina facta sunt, et unitatem quamdam ostendunt in se, et speciem et ordinem. Nam quodcumque horum creatorum et unum aliquid est, sicut sunt naturae corporum et ingenia animarum; et aliqua specie formatur, sicut sunt figurae vel qualitates corporum, ac doctrinae vel artes animarum; et aliquem ordinem petit aut tenet, sicut sunt pondera vel collocationes corporum, et amores aut delectationes animarum. Ita et in creaturis plurium vestigium Trinitatis. In illa enim Trinitate summa origo est omnium rerum, et perfectissima pulchritudo, et beatissima delectatio. Summa autem origo, ut Augustinus ostendit in libro de vera religione, intelligitur Deus Pater, a quo sunt omnia, a quo Filius et Spiritus sanctus. Perfectissima pulchritudo intelligitur Filius, scilicet veritas Patris, nulla ex parte ei dissimilis; quam cum ipso et in ipso Patre veneramur; quae forma est omnium quae ab uno facta sunt, et ad unum referuntur. Quae tamen omnia nec fierent a Patre per Filium, nec suis finibus salva essent, nisi Deus summe bonus esset, qui et nulli invidit, quod ab ipso bona essent; et ut in bono ipso manerent, alia quantum vellent, alia quantum possent dedit.

Aug.

Quae bonitas intelligitur Spiritus sanctus, qui est donum Patris et Filii. Et ideo ipsum donum Dei cum Patre et Filio aeque incommutabile colere et tenere nos convenit. Ex consideratione itaque creaturarum unius substantiae Trinitatem intelligimus, scilicet unum Deum Patrem a quo sumus, et Filium per quem sumus, et Spiritum sanctum in quo sumus; scilicet principium ad quod recurrimus, et formam quam sequimur, et gratiam qua reconciliamur. Unum scilicet Patrem quo auctore conditi sumus, et similitudinem eius per quam ad unitatem reformamur, et pacem qua unitati adhaeremus; scilicet Deum qui dixit Fiat, et Verbum Patris per quod factum est omne quod substantialiter et naturaliter est, et donum benignitatis eius quo placuit, quod ab eo perditum factum est, reconciliatum est auctori, ut non interiret. Ecce ostensum est qualiter in creaturis aliquatenus imago Trinitatis indicatur. Non enim per creaturarum contemplationem sufficiens Trinitatis notitia potest haberi vel potuit sine doctrinae vel interioris inspirationis revelatione. Unde antiqui illi philosophi quasi per umbram et de longinquo viderunt veritatem, deficientes in contuitu Trinitatis, ut magi Pharaonis in tertio signo. Adiuvamur tamen in fide invisibilium per ea quae facta sunt.

Quomodo in anima sit imago Trinitatis.

Nunc vero ad eam perveniamus disputationem, ubi in mente humana, quae novit Deum vel potest nosse, Trinitatis imaginem reperiamus. Ut enim ait Augustinus in libro XIV de Trinitate: Licet humana mens non sit eius naturae cuius Deus est, imago tamen illius quo nihil melius est, ibi quaerenda et invenienda est, quo natura nostra nihil habet melius, id est in mente. In ipsa igitur mente, etiam antequam sit particeps Dei, eius imago reperitur; et si enim amissa Dei participatione deformis sit, imago tamen Dei permanet.

Aug.

Eo enim ipso imago Dei est mens, quo capax eius est, eiusque esse particeps potest. Iam ergo in ea Trinitatem quae Deus est inquiramus. **Trinitatem ostendit esse in anima, quae relative dicuntur et aequalia sunt, scilicet memoriam, intelligentiam et dilectionem quoque.**

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Ecce quod mens meminit sui. intelligit se. diligit se. hoc si cernimus cernimus trinitatem. Nondum quidem deum sed ymaginem dei. hic enim quedam apparet trinitas. memorie. intelligentie. et amoris. Hec que tria potissimum tenemus memoriam. intelligentiam. voluntatem. Hec que tria ut ait augustinus. in .x. de trinitate non sunt tres vite. sed una vita. nec tres mentes sed una mens. et una essentia. Memoria vero dicitur ad aliquid. et intelligentia et voluntas. sive dilectio. similiter ad aliquid est. Vita vero que dicitur ad se ipsam. et mens et essentia. hec que tria eo unum sunt. quod una vita una mens. una essentia. et quicquid aliud ad se ipsa singula dicuntur. et simul non pluraliter sed singulariter dicuntur. Eo vero tria sunt quo ad se invicem referuntur. Quod equalia sint quia capiuntur a singulis omnia et tota.

Intelligentiam dilectionem et memoriam.

Aug.

Subtilissima consideratio. et congrua similitudo.

Equalia autem sunt non solum singula singulis. sed et singula omnibus. Alioquin non se invicem caperent. se autem invicem capiunt. Capiuntur enim et a singulis singula et a singulis omnia. Memini enim me memoriam me habere et intelligentiam et voluntatem. et intelligo me intelligere et velle atque meminisse. et volo me velle et meminisse et intelligere. Quod singula tota memoria capiat.

Aug. hoc ostendit. quomodo a singulis omnia.

Totamque meam memoriam et intelligentiam et voluntatem simul memini. Quod enim memorie mee non memini. illud non est in memoria mea. Nichil autem tam in memoria est. quam ipsa memoria. Totam que me memini. Item quicquid intelligo intelligere me scio. et scio me velle quicquid volo. Quicquid autem scio. memini. Totam que intelligentiam totamque voluntatem meam memini. Quod illa tria tota capiat intelligentia.

Aug.

Simul[?] cum hec tria intelligo. et tota simul intelligo. Nec enim quicquam intelligibilium est quod non intelligam nisi quod ignoro. Quod autem ignoro nec memini nec volo. Quicquid que intelligibilium non intelligo. et consequenter nec memini nec ~~intelligo~~ volo. Quicquid que intelligibilium memini et volo. consequenter intelligo. Quod illa tota capiat voluntas.

Voluntas et mea. totam intelligentiam totamque memoriam meam capit. Dum utor toto eo quod intelligo et memini. Cum itaque invicem a singulis et omnia et tota capiantur. equalia tota sunt singula. totis singulis et tota singula simul omnibus totis. et hec tria unum. una vita. una mens una essentia. Ecce illius summe unitatis atque trinitatis. ubi una essentia est et tres persone ymago est humana mens licet impar. Mens autem hic pro animo ipso accipitur. non est illa ymago trinitatis. Proprie vero mens dicitur. ut augustinus ait. non anima ipsa sed quod in ea est excellentius. Quod sepe accipitur. Illud autem sciendum quod memoria. non solum est absentium et preteritorum sed et presentium. ut ait augustinus. in xiiii. de trinitate. Alioquin non se caperet. Ex quo sensu illa tria dicatur esse unum

Hic attendendum est unum et una essentia [illegible]. diligenter. ex quo sensu accipiendum sit. illud quod supra dictum est illa tria. scilicet memoriam. intelligentiam. et voluntatem esse unum. unam vitam. unam essentiam. Quod utique non videtur verum. iuxta proprietatem sermonis. Mens enim. id est spiritus rationalis essentia est spiritualis et incorporea. Illa vero tria naturales proprietates. seu vires sunt ipsius mentis. et a se invicem differunt. quia memoria non est intelligentia. vel voluntas. nec intelligentia voluntas sive amor.

Et hec tria .i. Quod et ad se invicem dicuntur relative et ad se ipsa referuntur. ut ait augustinus in .x. [illegible] de trinitate. Mens enim amare se ipsam et meminisse non potest nisi et novit se. Sed quomodo amat vel meminit quod nescit? Quod itaque et tria ista inseparabilia sunt a semetipsis. et tamen eorum singulum et simul omnia una essentia est. cum et relative dicantur ad invicem. Quod supra dictum

Aug.

Sed iam videndum est. qualiter quoniam hec tria dicantur unum. Secundum quod hec tria dicantur una substantia. Idest. scilicet quia in ipsa anima vel mente. substantialiter existunt. non sicut accidentia in subiectis. que possunt adesse et abesse. Unde augustinus. in .l. viii. de trinitate. ait. Amorem. si vere videre non possumus. hec in animo existente substantialiter non tamquam in subiecto ut color in corpore. quia et si relative dicuntur ad invicem. singula tamen substantialiter sunt in sua substantia. Ecce ex quo sensu illa tria dicuntur esse unum et una substantia. quia tria ut ait augustinus. in .l. xv. de trinitate. in mente naturaliter divinitus instituta. quisque vivaciter perspicit. et quam magnum sit in ea. unde potest et sempiterna immutabilisque natura recoli. conspici. concupisci. Reminiscitur enim per memoriam. intuetur per intelligentiam. amplectitur per dilectionem. perfecto reperit illius summe trinitatis ymaginem. Interim provideat caveat ne hanc ymaginem ab eadem trinitate factam ita ei comparet. ut omnino existimet similem. sed in qualicumque potius ista similitudine. magnam quoque dissimilitudinem cernat. Quod illa similitudine est dissimilitudo.

Aug.

Prima dissimilitudo

Quod breviter ostendi potest. Quod homo unus per illa tria. meminit intelligit diligit. qui non memoria est. non intelligentia. nec dilectio. sed hec habet. Unde que homo est. qui habet hec tria. non ipse est hec tria. In illius vero summe sim

Aug

[illegible]

(c) 2006 Ministerio de Cultura

co in q illa tri sit hois.
Caue ne unu di s. trin sunt. s: una un ds.

phatate nate que ds e qrum un sit
ds. tn tres p. sut pat. 7 fi. 7 sps. s. 7 he
tres un ds. Aliud e itaq trinitas res ipa.
aliud ymago trinitatis in re alia. ppr qua
ymaginem. 7 illud inq sut h tria.
ymago di. s. ho. sic ymago di 7 tabla
7 pictura q e in ea. Sz tabula nue yma
ginis apellat. ppr picturam q in ea e. Alta
uers ista ymago. dissimilitudo.
R q e hoi. hns illa tn una p e. Illa u
trinitas no una p e. s; tres p. pat
filij. 7 fili patris. 7 sps. patris 7 filij. In ista
itaq ymagine trinitatis. no h tn un ho.
s; uni hois sut. In illa u suma trinitate
cui hec ymago e. no uni di sut illa
tria. s; un ds. 7 tres st ille. no una p.
Illa q tria no ho sut. s; hois sut. ut
i hoie sut. Sz nuqd p sum trinitate
dice sic ee in deo. ut aliqd sit dei. nec
ipa sit ds.? absit ut h dicam. Dicam q
i nre ulla ymagine trinitatis. h exiguam
7 qualemcumq ee. q sume trinitatis itaq
similitudine. ut ex maria parte dissim
lis sit. Sciendu u q h trinitas intel. ut
ait aug. in xiiij. l. de tri. No ppea tn
ymago di e. qr sui meminit mes. 7 intel
lig ac dilig se. s; qr p. 7 meminisse. 7
itelligere 7 amare illu; aq fca e. Alia est
signatio trinitatis i aia. s. mes. noticia. amor.
Pot 7 alio m. aliq nimb distingui.
trinitas i aia. q e ymago illi sume
7 ineffabilis trinitatis. ut ait aug. i viiij.
l. de tri. Mens 7 noticia ei 7 amor. tria
qda st. Mens ei noui se 7 amat se. nec
amare se p. n 7 nouit se. duo qda sut
mes 7 noticia ei. It duo qda sut mes
7 amor ei. Cu q se nouit mes. 7 amat
se. man; trinitas. s. mes. amor. noticia.
Mens aut h accipitur no pro aia. s; pro qd
i aia excellenti e. Qm dicatur ee unu.
Hec aut tn cu sit distincta a se
hi iuice. dr tn ee unu. qr i aio suba
lit existut. Qr mes pnc p. noticia s. amor
Est e ipa mes qi pares. s. s. accipitur
noticia ei. qi ples ei. Mens ei cu
se cognoscit noticiam sui gignit. 7 est
sola pares sue notice. Tertius e amor q
d ipa mte 7 noticia pcedit. du mes cog
noscens se. dilig se. No ei pt se dilige
n se cognoscat. Amat ei placita prole.
.i. noticia sua. 7 ita amor qda oplexus e
parents 7 plis. Qr n e minor mte noticia. nec amor
Nec minor e ples parente. du tanta nosq
se nouit mes qnta e. n minor e amor
parete 7 ple. .i. mte 7 noticia. du tantu
se dilig mes. qntu se nouit 7 qnta est. Qr
Sunt 7 h singla. h in se ipsis sunt tn
simul omnia. qr 7 mes amans, i amore
e. 7 amor i amantis noticia. 7 noticia in
mte noscete e. Ecce nobis tri qualecuq
trinitatis uestigiu apparet. Qm mens itaq
Mens pfic ad itelligendu deu co d.
Mens itaq; rsat osiderans h tn in illa unam
eentiam. inq ista st. extend se ad oteplatio
ne etnus. 7 uid; unitate in trinitate. 7 tri
nitate in unitate. Intellig qr. unu ee dm.
una eentia 7 unu pncipiu. Intellig pterea q
si duo eent. ut uterq insufficies eet. t alt
supflueret. qr si aliqd de eet uni. q alt
hrt no eet ibi pfectio suma. Si u nich
uni de eet q hret alt. cu in uno eent oia;
alt supflueret. Intellex q unu ee dm.
unu omniu auctore. 7 uid qr absq sa
pientia no sit qi res facta. 7 io intellex
eu hre sapiam. que ab eo genita e. 7 qr
sapiam suam diligit. intellex 7 i. ee
amorem. H d sume trinitatis unitate
Qua ppr iuxta ista oside ratione. ut ait
aug. in. l. viij. de tri. Credim pa
trem 7 fi. 7 spm. s. unu ee dm. uniuse
creature oditore 7 gubnatore. nec pa
tre ee filiu. nec spm. s. t patre ee filiu
s; trinitate relatiuaz ad i uice psonaz Ut
eni ait ipe. in libro de fide ad petru.
Vna e natura siue eentia. patris 7 fi. 7 s. s.
no una p. Si ei sicut una p. sic e uni
suba. patris. 7 fi. 7 s. s. uacit trinitas
no dret. Rursus q trinitas ee una. s; un
ds trinitas ipa no eet. si que admodu
p. 7 f. 7 s. s. psonaz sut ab inuice distic
te pperate. sic fuissent naturaz diusitate
q discreti. Fides aut patriarchaz pphaṝu.
atq aplor. unu dm pdicat ee trinitate.
In illa q sca trinitate. un e ds pat. q
sol eentialit de se ipo unu filiu genu
it. 7 un fili q de uno patre sol een
tialit nat; 7 un s. s. q sol eentialiter
a patre filioq pced. Hoc aut nulli no p.
una p. .i. gignere se. 7 nasci de se. 7 pce
de de se. Ut ait aug. in. l. i. de trin.
Nulla res e q se ipam gignat ut sit.
H q utrū ocedendu sit q ds se genuerit

Aug
Aug
Aug
Aug
Aug
Aug
Aug
Aug in eod

(c) 2006 Ministerio de Cultura

h. d. iiij

7

Hic oritur quaestio satis necessaria. Constat enim et irrefragabiliter verum est, quod Deus Pater genuit Filium. Ideo quaeritur utrum concedendum sit quod Deus genuit Deum. Si enim Deus genuit Deum, videtur quod aut se Deum aut alium genuerit. Si vero alium Deum genuit, non est tantum unus Deus. Si autem se ipsum Deum genuit, aliqua res se ipsam genuit. Ad quod respondentes sane et catholice dicimus concedi quod unus unum genuit, et quod Deus Deum genuit, quia Deus Pater Deum Filium genuit. In symbolo quoque scriptum est: lumen de lumine, Deum verum de Deo vero. Quod autem additur, quod genuit se Deum vel alium Deum, neutrum concedendum esse dicimus. Quod alium Deum genuit non manifestum est, quia unus tantum Deus est. Quod autem se ipsum Deum non genuit, ostendit Augustinus in I libro De Trinitate dicens: Qui putat eius potentiae esse Deum ut se ipsum ipse genuerit, eo plus errat quod non solum Deus ita non est, sed nec spiritualis nec corporalis creatura. Nulla enim res est quae se ipsam gignat ut sit. Et ideo non est concedendum vel dicendum quod Deus genuit se.

Solue

Aug.

Alia quaestio de eodem.

Sed adhuc opponunt garruli ratiocinatores dicentes: Si Deus Pater genuit Deum, aut genuit Deum qui est Deus Pater, aut Deum qui non est Deus Pater. Si genuit Deum qui non est Deus Pater, ergo Deus est qui non est Deus Pater. Non ergo unus tantum Deus est. Si vero genuit Deum qui est Deus Pater, ergo genuit se ipsum. Ad quod respondemus determinantes illam propositionem quae sic proponitur: Si Deus Pater genuit Deum, aut Deum qui est Deus Pater, aut Deum qui non est Deus Pater. Haec enim sane et prave potest intelligi. Et ideo respondendum est ita: Deus Pater genuit Deum qui est ipse Pater, hoc dicimus esse falsum, et concedimus alterum, scilicet genuit Deum qui non est Pater. Nec tamen genuit alium Deum, nec qui genitus est alius Deus est quam Pater, sed unus Deus cum Patre. Si vero additur: genuit Deum qui non est Deus Pater, hoc distinguimus quia dupliciter potest intelligi: genuit Deum qui non est Deus Pater, scilicet Deum Filium, qui Filius non est Pater, qui Deus est. Hic sensus verus est. Si vero intelligatur sic: genuit Deum qui non est Pater Deus, id est qui non est Deus qui Pater est, hic sensus falsus est. Unus enim et idem Deus est Pater et Filius et Spiritus Sanctus, et e converso Pater et Filius et Spiritus Sanctus est unus Deus.

Opinio quorundam dicentium tres personas esse unum Deum, unam substantiam, sed non e converso, scilicet unum Deum vel unam substantiam esse tres personas.

Quidam tamen Trinitatis adversarii concedunt Patrem et Filium et Spiritum Sanctum sive tres personas esse unum Deum, unam substantiam, sed nolunt concedere unum Deum sive unam substantiam esse tres personas, dicentes substantiam divinam praedicari de tribus personis, non tres personas de substantia divina. Fides autem catholica tenet ac praedicat, et tres personas esse unum Deum, unam substantiam sive essentiam sive divinam naturam, et unum Deum sive essentiam divinam esse tres personas. Unde Augustinus in VI libro De Trinitate dicit: Recte ipse Deus Trinitas intelligitur beatus et solus potens. Ecce quod expresse dicit ipse Deus Trinitas, ut ostendat et ipsum Deum esse Trinitatem, et ipsam Trinitatem Deum. Item in eodem: In verbis inquit illis Apostoli quibus de adventu Christi agens dicit: quem ostendit beatus et solus potens, rex regum et dominus dominantium, et qui solus habet immortalitatem etc., nec Pater proprie nominatus est nec Filius nec Spiritus Sanctus, sed beatus et solus potens, id est unus et solus Deus et verus, quae est ipsa Trinitas. Ecce et hic aperte dicit unum solum verum Deum esse ipsam Trinitatem. Et si unus Deus Trinitas est, ergo unus Deus est tres personae. Item in I libro De Trinitate: Non tres deos sed unum Deum esse ipsam praestantissimam Trinitatem. Item in libro De fide ad Petrum in expositione symboli: Satis est christiano rerum creatarum causam sive invisibilium sive visibilium non nisi bonitatem credere Creatoris, qui est Deus unus et verus; nullamque esse naturam quae non aut ipse sit aut ab ipso; eumque esse Trinitatem, Patrem scilicet et Filium et Spiritum Sanctum. Item Augustinus in sermone de fide: Credimus unum Deum, unam esse divini nominis Trinitatem. Idem in VII libro De Trinitate: Dominus Deum solum esse ipsam Trinitatem. Ecce his et aliis pluribus auctoritatibus evidenter ostenditur dicendum esse et concedendum quod unus Deus Trinitas, et una substantia tres personae. Sic e converso Trinitas dicitur esse unus Deus, et tres personae dicuntur esse una substantia.

Aug.
Auctoritates induc. ee. eoc.

Redit ad praemissam quaestionem, scilicet an Deus Pater se Deum an alium genuit Deum.

Nunc ad praemissam quaestionem redeamus, ubi quaerebatur an Deus Pater genuit se Deum an alium Deum. Ad quod dicimus neutrum fore concedendum. Dicit tamen Augustinus in epistola ad Maximum quod Deus se alterum genuit, his verbis: Pater, ut haberet Filium de se ipso, non minuit se ipsum, sed ita genuit de se alterum se, ut totus maneret in se, et esset in Filio tantus quantus et solus. Quod ita intelligi potest, id est de se alterum se genuit, non utique alterum Deum, sed alteram personam. Vel genuit se alterum, id est genuit alterum qui est hoc quod ipse. Nam etsi alius sit Pater quam Filius, non tamen est aliud sed unum.

Aug.

Hic quaeritur an Pater genuerit divinam essentiam vel ipsa Filium, an essentia genuerit essentiam.

Post haec quaeritur. Ipsa nec genuit nec genita est.

Utrum concedendum sit quod Pater genuit divinam essentiam, vel quod divina essentia genuit Filium, vel essentia genuit essentiam, an omnino non genuit nec genita est divina essentia. Ad quod catholicis tractatoribus consentientes dicimus quod nec Pater genuit divinam essentiam, nec divina

(c) 2006 Ministerio de Cultura

prima ratio quare ita sit.

essentia genuit filium. nec divina essentia
genuit essentiam. Hic autem nomine essentiae intel
ligimus divinam naturam. quae communis est tribus
personis. et tota in singulis. Ideo non est dicendum
quod pater genuit divinam essentiam. quia si pater diceretur
genuisse divinam essentiam. essentia divina rela
tive diceretur ad patrem. vel relatio poneretur. Si re
lative autem diceretur. vel relatio poneretur. non indi
caret essentiam. Ut enim ait augustinus in v. libro de tri
nitate quod relative dicitur non indicat substantiam. Secunda
Item cum deus pater sit divina Ratio.
essentia. si eius esset genitor. esset utique genitor
eius rei quae ipse est. et ita eadem res se ipsam genu
isset quod augustinus negat ut supra ostendimus. Item si pa
ter est genitor divinae essentiae. cum ipse essentia
divina sit et deus sit. Ergo quia quod gignitur est et deus
est. Ita ergo non illud quod gignitur est a patre deus. sed pater
eo quod gignitur et est et deus est. et si ita est non genitus
gignens. sed gignenti genitum causa est. ut et sit.
et deus sit. Similiter ponere videtur augustinus in libro vii.
de trinitate quod pater sapiens non est sapientia quam genuit. quia
sic ea sapiens est ea est. hoc enim est illi esse quod sapere. quia si
hoc est illi esse quod sapere: non per illam sapientiam quam genu
it. sapiens pater est. Non enim aliud est divinis. cum divinis
hoc illi est esse quod sapere. nisi eo est quo sapiens est. Ergo
quia causa illi est ut sapiens sit: et ipsa illi causa est ut sit.
Si ergo sapientia quam genuit illi causa est ut sapiens sit:
et causa illi est ut sit. Sed quod causam pater quae sit a patre ge
nita. nullo modo fieri potest quod dixit sapientiam. Quod enim est insa
nius. Ita ergo si pater genuit essentiam qua est: essentia
quam genuit causa est illi ut sit. Non ergo ipsam qua est
essentiam genuit. Nam in illa simplicitate ait
augustinus quia non est aliud sapere quam esse. eadem ibi sapientia
quae essentia. Idemque est de sapientia vel de essentia dicimus.
Sic ergo non genuit sapientiam qua sapiens est. ita nec
essentiam qua est. Ut enim sapientia sapiens est. et potentia
potens est: ita et essentia ipse est. Eademque est sapientia
et potentia quae essentia. Patet itaque ex praedic
tis. quia pater divinam essentiam non genuit. Hic
Huic autem videtur videntur adversari.
obviare quod augustinus ait in libro de fide ad pe
trum. Deus cum verbum genuit. id quod est ipse ge
nuit. nec de nichilo nec de aliqua iam facta
conditaque materia. sed de se ipso id quod est ipse. Item deus
pater qui verissime se indicare animis cogno
turis et voluit et potuit. hoc ad se ipsum
indicandum genuit. quod est ipse qui genuit. Ecce
aperte dicit his verbis deum patrem genuisse. illud
quod ipse est. Illud autem quod ipse est: non est nisi essentia
divina. Videtur ergo divinam essentiam genuisse. Ad
quod respondemus illa verba sic intelligenda esse dicentes.

Tercia ratio et potior.

Aug.

pater de se ipso genuit illud quod ipse est. id est filium
qui est illud quod pater est. Non tamen quod pater est et filius
hic est. sed non qui pater est et filius hic est. Aliud par
Item non est dicendum quod res communis. exequitur.
divina essentia genuit filium. quia cum filius sit
divina essentia: iam esset filius res a qua generatur.
et ita eadem res se ipsam generaret. Ita etiam dicimus
quod essentia divina: non genuit essentiam. Cum
enim una et summa quaedam res sit divina essentia
si divina essentia essentiam genuit. eadem res se
ipsam genuit. quod omnino esse non potest. sed pater solus
genuit filium. et a patre et a filio procedit spiritus sanctus.
Que videantur contraria predictis esse.
Praedictis autem contrarium videtur esse. quod dicit augustinus
in libro vii de trinitate. Sed in quo est deo esse quod sapere.
Unde pater et filius simul sunt una sapientia. quia una essen
tia. et singillatim sapientia de sapientia. sicut essentia
de essentia. Ecce his verbis aperte dicit augustinus sapien
tiam de sapientia. et essentiam de essentia. Ubi vide
tur significare quod sapientia sapientiam. et essentia essen
tiam genuit. Idem in libro i de fide ad petrum ait.
Sic christum dei filium id est unam ex trinitate personam
deum verum crede. ut divinitatem eius de natura
patris natam esse non dubites. Hic videtur dicere quod natura
filii sit nata de natura patris. Idem quoque in libro xv
de trinitate ait. Dicatur filius consilium de consilio. et vo
luntas de voluntate. sicut substantia de substantia sapientia
de sapientia. Ecce hic videtur dicere quod substantia sit geni
ta de substantia. et sapientia de sapientia. Sed hic ita determi
namus. Sapientia de sapientia. et substantia de substantia est id est fi
lius qui est sapientia quae est substantia. est de patre qui est eadem
substantia et sapientia. et filius qui est divinitas natus est
de patre qui est natura divina. Ut ac si planius
diceremus. deum filium sapientiam esse de patre sapientia.
et deum filium substantiam esse genitum de patre
et a patre substantia. Quod autem ita intelligi debeat
augustinus ostendit in libro xv de trinitate dicens. Pater ipse
sapientia est. et dicitur filius sapientia patris. quomodo dicitur lumen
patris id est sicut lumen de lumine. et utrumque unum lumen.
sic intelligatur sapientia de sapientia. et utrumque una sapientia
et una essentia. Item ideo ipse dicitur verbum. et sapientia dicitur
quia de patre verbum et sapientia. Nam ipse verbum et
sapientia est. sicut ipse lumen de patre lumine est. et
ipse fons vitae est apud deum patrem fontem vitae. Filius
ergo sapientia de patre sapientia est. sicut filius lumen de
lumine patre. et deus filius de deo patre. et ut
singulus sit lumen. et singulus sit deus. et singulus
sit sapientia. et simul unum lumen. unus deus. una
sapientia. Ecce his verbis manifeste aperit augustinus quo
sensu accipienda sint praedicta verba. et his si
milia. scilicet cum dicitur substantia de substantia vel substantia genuit

Aug.

Id.

Id.

Determinatio eorum quae videntur esse dicta.

Aug.

Aug.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

subam. Qđ iudi. pdicte expoĭcoi gui.

Hunc u̇ id ē opinioni uidi. q̄ ylari' ait. in .iiij. l. de t. Si ch̄ inquid n̄ natū h̄t filius. genitū honoris admiratio in honore generantis ē. Cū ḡ fili' essentiā h̄at. tota ē. in eo ē diuina essentia. uidet̄ q̄ in eo ipa diuina essentia nata sit. It. in .v. l. ait. Natiuitas di. nō p̄. eā ex q̄ gn̄ta ē nō tenē naturā. Nec eni aliud q̄. d̄s subsistit. q̄ non aliunde q̄. de dō subsistit. Ecce h̄ dic̄ natiuitate dei gn̄tam ex n̄. ita uidē ex hiis ubi atq̄ pdictis n̄ di genita genuisse. qd apti' dic̄ in libro nono de t. Nos inquid unigenitū dn̄ informa sui manentē. i nata dei mānsisse p̄fitem. Nec unitatē forme fuit. in n̄m diuine unitatis refundimus. nec rursus corpali insinuatiōe patrē i filio p̄dicam'. S; ex eo eidē gn̄is genitā naturā natalit' ipse gignentem hīisse natam. q̄ informa nature se gignētis manes. formā natē i ifirmitatis corpal' accepit. Nō ē. defecit dei nata. ne eēt. s; ipse humilitate trēne natiuitatis manes. ē di nata s̄cepat. gn̄is sui potestatē. inhabitu assūpte humilitatis exercens. Ecce h̄ apte dic̄. natam genuisse. i n̄m genitā natam assūpsisse natam. q̄ aptis q̄ negat. It in eadē. Nunqđ unigenito dō cotumelia ē. patrem ē innascibilē dm̄ eē. cū ex i nascibili deo natiuitas unigenita. i natam subsistat unigenita. Ecce h̄c dic̄ unigenitā natam. Qu̇ sint itelligēda

Set q̄ h̄ uba sane uult pnuissa uba ylarii itelligi. ipe ide dic̄. in .iiij. l. itelligentia dictoꝝ ex cāis ē assūmda dicedi. q̄ nō s̄moni res. s; rei ē s̄mo subiect'. hec ḡ uba ita itelligi p̄sūt. nich h̄t fili' n̄ natū .i. nich h̄t f. q̄ d̄s ē. n̄ qđ nasc̄ do accep. Q̄ ipe nascendo. patris ipse subsistitem h̄uit natam. Nū id. ylā. addit in .v. l. Eandē natam h̄t genut'. q̄. ille q̄ genuit. ita tn̄ ut nat' nō sit ille qui genuit. Nā q̄m erit ipe cū genut' sit. S; in hīs ipis subsistit ille q̄ genit' ē. i q̄ tot' ē ipe qui genuit. q̄ nō ē aliunde q̄ genit' ē. i id nō refertur ad aliud. q̄n in uno subsistit ex uno. De sic ingnātione filii. i natiuā suā ut ita dicā. seq̄r' inmutabilit' d̄s. in mutabilē gignēs deum. nec natam suā desit ex in mutabili dō in mutabilit' di gn̄ta natiuitas. Subsistē-

tem q̄ in eo di natam itelligam' cum in dō d̄s insit. nec p̄t eū q̄ ē d̄s. q̄ quā d̄s ali' sit. q̄ ipe d̄s i ī eo d̄s. Nature ḡ di patis unitas in deo filio eē docet. cū ī eo d̄s intelligit eē q̄ ē d̄s. Est eni un' i uno. i un' ab uno. Qđ legr̄ p̄. d̄. sua subā genuisse

Quocit q̄ i frequēt' ille filiū i fili' sube p̄tis.

Q unsepta sa. leḡ patm de sua suba genuisse filiū. Vn̄ aug. in .l. de fide ait ad petrū. Pat d̄s. de nullo genit' dō. de sua natā semel sine initio. genuit dn̄ filiū ē eq̄le. i eadē qua ipe natalit' eni ē diuinitate coetnū. Ecce h̄ dic̄ aug. filium genitū de n̄. patis. Est at una nata patis i fi. i s.s. Sig̅ d̄ n̄. patis genit' ē filius. genit' ē de n̄. fi. i s.s. ymo d̄ n̄. trini par. Itē aug. in l. xv. de tri. ait xp̄m eē filiū sube patis. i de suba patis genitū. tractās illud uerbū apli loquētis de dō patre sic. Q̄ eruit nos de potestate tenebraꝝ i trāstulit in regnū filii caritatis sue. Q̄ dictū ē inquid filii caritatis sue. nich aliud itelligat quā filii sui dilecti. q̄. filii sube sue. Caritas q̄ppe patis q̄ in natā ei' ē i ī ēstabilit simplici. nichil ē aliud q̄. ipa natā atq̄ suba. ut sepe dixim' i sepe iterare nō piget. Ac p h̄ fili' caritatis ei' est. nll' ali' quā q̄ de suba ei' ē genit'. Ecce apte h̄ dic̄ aug. filiū eē genitū de suba patis. i filiū sube patis. Id q̄ aug. in l. v. ꝯ maximū hereticū. subam dei genuisse filiū. i filiū genitū de suba patis asserit dicēs. Carnalib' cogitationib' plem. subam di de se ipa gignē filiū nō putatis. s; h̄ patiat' q̄ suba carnis patit'. quo gignit'. Erratis nescietes scripturas. neq̄ uirtutē dei. Illō ē. in. uex filiū dei cogitatis. si cū natū eē de suba patis negatis. Nō ē. iā erat fili' hoīs. i deo donante factus ē dei fili'. ex dō nat'. gn̄ū nō nata. aut forte i si fili' hoīs nō erat. tn̄ i aliqua iā erat qualiscūq̄ creata. i i di filiū. deo mutante cōūsa ē. S; nich hoꝝ est. ḡ aut de nichilo. aut. de aliq̄ suba nat' ē. S; ne c̄redem' uos putare. de nichilo eē dei filiū. afirmastis nō uos dicē. de nichilo eē di filiū. De aliq̄ ḡ ē suba. i si nō de patis. de qua sit dicite. s; nō inuenitis. Iā ḡ unigenitū dei eē filiū ihm̄ xp̄m. de patis esse suba. nō uos nobcum pigeat ofiti. Id in eod. Vtiq; legim' ut sim'.

hy l.

Ꝗ

hy l.

Pz n̄ di iforma sua manes. firmā n̄. i i firmitati corpal' accepit.

I. d.

Nat' uigt' nascendo n̄m accepit qua subsistit

Ꝗ d. hyl

Id Ꝗ expōitiē confirmat p̄ uba eidē.

aug.

Ꝗ

Ꝗ

Ꝗ

(c) 2006 Ministerio de Cultura

in vero filio eius Ihesu Christo. Dicite quod ubi verius iste verus Dei filius ab eis qui gratia filii sunt quadam proprietate discernitur, de nulla substantia sit, an de aliqua. Non dico inquis de nulla, ne dicam de nichilo; ergo de aliqua substantia est. Quero de qua. Si non de patris substantia est, aliam quere. Si aliam non invenis, patris agnosce substantiam, et filium cum patre homousion confitere. Item in eodem. Confiteor Deum patrem omnino incorruptibiliter genuisse, sed quod est ipse genuisse. Item dico quod sepe dicendum est. Aut de aliqua substantia natus est Dei filius aut de nulla. Si de nulla, ergo de nichilo, quod vos iam non dicitis. Si vero de aliqua, nec tamen de patris substantia, non est verus filius. Si vero de patris substantia, unius eiusdemque substantie sunt pater et filius. Vos autem nec filium de substantia patris genitum vultis, et tamen eum nec ex nichilo nec ex aliqua materia, sed ex patre esse conceditis. Nec videtis quam necesse sit, ut qui non est ex nichilo, nec ex aliqua re alia, sed ex Deo, nonnisi ex Dei substantia esse possit, et hoc esse quod Deus est de quo est, id est Deus de Deo natus, quia non alius prefuit, sed natura coeterna de Deo est. Colligens summam predictorum aperit ex quo sensu accipienda sint.

His ubi premissis in unum videtur quod divina substantia filium genuit, et quod filius sit genitus de substantia patris, et quod de Deo est natura coeterna, et quod pater id quod ipse est genuit. Id autem quod ipse est essentia divina est, et ita putari posset divinam essentiam genuisse. Vehementer nos movet hec ambiguitas, quomodo intelligenda sit. Mallem ab aliis audire quam tradere. Ut tamen sine presumptione atque temeritate loquar, ex hoc sensu dicta possunt accipi. Natura coeterna de Deo est, id est filius coeternus patri de patre est, ita quod est eadem cum eo natura, vel eiusdem nature. Quem sensum confirmat Augustinus ibidem subiciens, et quod dixerat quasi explanans. Dicto quippe natura coeterna de Deo est, addidit: non est aliud filius quam illud de quo est, id est unius eiusdemque substantie est. Demum aperitur talem intellectum ex predictis verbis fore habendum aperit in eodem libro contra Maximinum dicens: Trinitas hec unius eiusdemque substantie est, quia non de aliqua materia, vel de nichilo est filius, sed de quo est genitus. Itemque Spiritus sanctus non de aliqua materia, vel de nichilo est, sed inde est unde procedit. His utique verbis aperte ostendit ea ratione dici filium esse de substantia patris, quia est de patre genitus, ita quod est eiusdem substantie cum eo. Et Spiritum sanctum esse de substantia patris et filii, quia ab utroque procedit, ita quod est eiusdem substantie. Ostendit filium et Spiritum sanctum non esse ex nichilo, sed de aliquo, non tamen de materia.

Ostendit quoque ex illis verbis filium et Spiritum sanctum non esse de nichilo sed de aliquo, nec tamen de aliqua materia. Unde et Hylarius in VI libro de Trinitate: Unigenitus Deus cum natus sit patrem testatur auctorem. Cum ex manente natus est, non est natus ex nichilo, et cum ante tempus natus est, omnem sensum prevenit nascendo. Hic aperte dicit quod filius non est natus ex nichilo. Similiter et Spiritus sanctus non est dicendus esse vel procedere ex nichilo. Quod filius de substantia patris natus est, id est a patre cum quo est eiusdem essentie et eadem substantia. Ex quo sensu etiam accipiendum est illud: pater genuit id quod est ipse, id est filium qui est hoc quod pater. Et hic ita debere intelligi Augustinus aperit dicens in III libro contra Maximinum: Hoc genuit pater quod est. Alioquin non est verus filius, si quod est pater non est filius. Item: Substantia Deus genuit filium, id est pater substantia genuit filium qui est eadem substantia, et eiusdem substantie. Quod sic esse intelligendum Augustinus ostendit sic dicens ad Maximinum: Sic dicis Spiritus Spiritum genuit, ita dic Spiritus eiusdem nature vel substantie Spiritum genuit. Item: Sic dicis Deus Deum genuit, ita dic Deus eiusdem nature vel substantie Deum genuit. Hoc si dixeris et dixeris neque de hac re ultra accusabis. His quoque verbis aperit quomodo predicta debeant intelligi. Similiter filius natus est de substantia patris, vel pater genuit filium de sua natura sive essentia, id est de se natura et essentia genuit filium eiusdem essentie ac nature, et qui est eadem essentia ac natura. Similiter expone illud: filius substantie patris, id est filius patris substantie, id est qui est substantia cum quo et filius eadem substantia est, quia et consubstantialis est patri filius. Et hic sensus adiuvatur ex verbis Augustini, qui in V libro de Trinitate ait: Tres persone eiusdem substantie, vel tres persone unam essentiam dicuntur. Tres autem persone ex eadem essentia non dicuntur, quasi aliud ibi sit quod essentia est, aliud quod persona. His ubi ostendit non esse dicendum personam esse essentiam ex essentia, nisi ex sensu predicto. Quem sensum confirmat et exponit in XV libro de Trinitate, ubi ait: Sic nostra scientia scientie Dei, sicut et verbum nostrum quod nascitur de nostra scientia dissimile est illi verbo Dei quod natum est de patris essentia. Tale est autem hoc si dicerem: de patris scientia, de patris sapientia; vel quod est expressius, de patre essentia, de patre scientia, de patre sapientia. Ex hoc itaque intellectu verbum Dei patris unigenitus filius per omnia patri similis et equalis, recte dicitur Deus de Deo, lumen de lumine, sapientia de sapientia, essentia de essentia. Quod est omnino hoc quod

(c) 2006 Ministerio de Cultura

[hyl]

In patre, non tamen pater qui iste filius ille pater. Unde est *Quare verbum patris dicitur filius nature.* Quod solus unigenitus dei dicitur natura filius, quia eiusdem nature est, et eadem natura est cum patre. Unde Hylarius in libro .v. de trinitate de eo loquens ait: Natura filius est quia eandem naturam habet quam ille qui genuit habet. *Utrum pater voluntate genuit filium an necessitate, an volens vel nolens sit deus.*

[d. vi.] [orosius] [aug.]

Preterea queri solet utrum pater genuit filium voluntate an necessitate. De hoc Orosius ad Augustinum ita ait: Voluntate genuit pater filium vel necessitate? Nec voluntate nec necessitate, quia necessitas in deo non est; preire voluntas sapientiam non potest. Quod autem, ut Augustinus ait in .xv. libro de trinitate, proposita est dialectica Eunomii, a quo Eunomiani heretici orti sunt. Qui cum non potuisset intelligere nec credere voluisset unigenitum dei verbum filium esse natura, id est de substantia patris genitum, non nature vel substantie dixit esse filium, sed filium voluntatis dei, volens asserere accidentem deo voluntatem qua gigneret filium, sicut nos aliquid aliquando volumus quod antea non volebamus. Propter quod mutabilis intelligitur nostra natura, quod absit ut in deo esse credamus. Dicamus ergo verbum dei esse filium dei natura, non voluntate, ut docet Augustinus in .xv. libro de trinitate. Unde quidam catholicus heretico respondit commode dicens. [Responsio cuiusdam catholici] Acute et sane quidam respondit heretico versutissime interroganti utrum deus filium volens an nolens genuit: ut si diceret nolens, absurdissima dei miseria sequeretur; si autem volens, continuo quod intendebat concluderet, scilicet non nature esse filium sed voluntatis. [+] At ille vigilantissime vicissim quesivit ab eo utrum deus pater volens an nolens sit deus, ut si responderet nolens, sequeretur grandis absurditas et miseria, quam de deo credere magna est insania. Si autem diceret volens, responderet ei: ergo et ipse voluntate sua deus est, non natura. Quid ergo restabat nisi ut obmutesceret, et sua interrogatione obligatum insolubili vinculo se videret? [+ Responsio catholici] Ex predictis docetur non esse concedendum quod deus vel voluntate vel necessitate ~~genuit filium~~ genuit filium, vel volens vel nolens sit deus. *Oppositio contra predicta.*

[aug.] [X Item quod voluntate vel necessitate vel volens vel nolens genuit filium.]

Sed contra hoc opponitur sic: Voluntas dei est natura sive essentia dei, quia non est aliud deo esse, aliud velle; et ideo sicut una essentia trium personarum, ita et una voluntas. Si ergo deus natura deus est, et voluntate deus est. Et si verbum dei natura filius dei est, et voluntate filius dei est. Hoc autem facile est refellere. [Responsio.] Nam et prescientia dei sive scientia qua scit ut prescit bona et mala, divina natura sive essentia est. Et predestinatio sive voluntas eius eadem divina essentia est. Nec est aliud deo scire, vel velle, quam esse. Et cum sit unum et idem scientia dei et voluntas, non tamen dicitur de voluntate quicquid dicitur de scientia, et econverso. Nec enim omnia illa sua voluntate deus vult que scientia sua scit. Cum scientia sua noverit tam bona quam mala, voluntate autem non vult nisi bona. Scientia quippe dei et prescientia de bonis est et malis; voluntas vero et predestinatio de bonis est tantum. Et tamen unum et idem est in deo scientia et voluntas, et prescientia et predestinatio. Ita cum unum sit natura dei et voluntas, dicitur tamen pater genuisse filium natura, non voluntate, et esse deus natura, non voluntate. *Quomodo sit intelligenda illa verba: pater non volens non nolens est deus, nec volens nec nolens genuit filium.*

Predicta tamen verba, quibus proditum dictum est quod deus pater nec volens nec nolens est deus, nec volens vel nolens genuit filium, sive voluntate vel necessitate, ex tali sensu non videntur accipienda, ut voluntate precedente vel accedente intelligamus, qualiter Eunomius intelligebat. Non enim ipse deus voluntate precedente vel efficiente, ut volens prius quam deus, nec voluntate precedenti vel accedenti genuit filium, nec prius generans quam volens genuit filium. Volens tamen genuit, sicut potens genuit, et bonus genuit, et sapiens genuit, et huiusmodi. Si enim pater sapiens et bonus dicitur genuisse filium, cur non et volens? Cum ita sit deo idem esse volentem quod est esse dominum, hec eadem est esse sapientem, quod est esse dominum. Dicamus ergo quod pater sicut sapiens ita volens genuit filium; sed non voluntate precedenti vel accedenti. Quem sensum aperit Augustinus et confirmat ita dicens super epistolam ad Ephesios: De filio dei, id est domino nostro Ihesu Christo, scriptum est quod cum patre semper fuit, et numquam eum ut esset voluntas paterna precessit. Et ille quidem natura filius est. Hylarius etiam in libro de synodo eos qui dicunt de non extantibus esse filium dei, similiter et eos qui dicunt quod neque consilio neque voluntate pater genuit filium, anathematizat sancta ecclesia. Item: Si quis nolente patre dicat natum filium, anathema sit. Non enim nolente patre, coactus pater vel naturali necessitate ductus cum nollet genuit filium; sed mox ut voluit, sine tempore et impassibiliter, ex se unigenitum demonstravit.

[nec prius volens quam genuerit genuit filium.]

[aug.] [hyl in l. de sinodis.]

Hic queritur an pater potuit vel voluit gignere filium.

[d. vii]

Hic solet queri a quibusdam utrum pater potuit vel voluit generare filium. Si enim, inquiunt, potuit et voluit generare filium, ergo potuit aliquid et voluit quod nec potuit nec voluit

(c) 2006 Ministerio de Cultura

filius. Non filius nec potuit nec voluit generare filium. Cum ysitur facile respondemus dicentes. posse vel velle generare filium. Non est aliquid preter vel velle subiectum voluntati vel potentie. Est tamen aliqua voluntas vel potentia. scilicet posse vel velle gignere filium. et non distinguenda est intelligentia propositi verbi. posse vel velle gignere filium. est posse vel velle aliquid. neque generatio filii aliquid eorum est. que subiecta sint divine potentie. et voluntati. nec est aliquid inter omnia vel de omnibus. sed super omnia et ante omnia. Non ergo ante voluit vel potuit. quam genuit. sicut nec ante fuit quam genuit. quia ab eterno fuit et ab eterno genuit. Ex simili quoque hoc vide perpensimus. Pater enim pater esse potest et vult esse pater. Filius autem non potest nec vult esse pater. Ergo pater potest vel vult esse aliquid. quod non potest vel vult esse filius. Non sequitur, quia esse patrem non est aliquid quod non potest vel vult ut in sequenti ostenditur.

Quod quedam verba augustini videntur posse movere auditorem.

Sed suberint nos movere. quod ait augustinus in libro contra maximinum. qui asserebat patrem potentiorem filio. eo quod filium genuit deum creatorem. filius autem non. dicebat quoque patrem potuisse gignere. non filium. et non potentiorem esse filio. Ad quod respondens augustinus dicit videri quod filius non potuit gignere. volens ostendere patrem non esse potentiorem filio. hiis verbis.

Aug. Absit ut ideo potentior sit pater filio sicut putas. quia creatorem genuit pater. filius autem non genuit creatorem. Neque enim non potuit. sed non oportuit. Vide et diligenter attende hec verba. Non enim non potuit. sed non oportuit. Videtur enim dicere quod filius potuit gignere. sed non oportuit. Quasi ita potuit quod non oportuit. Ecce autem non oportuit. subdit

Aug. dicens. Inmoderata enim esset divina generatio. si genitus filius nepotem gigneret patri. quia et ipse nepos avo suo pronepotem gigneret. et sic in rerum mirabilem sapientiam impotens diceretur. Similiter et ille si nepotem non gigneret avo suo. et pronepotem proavo suo. non auctor appellaretur omnipotens. nec impleret generationis series. Aliud est si semper alter ex altero nasceretur. Nec eam perficeret ullus. si non sufficeret unus. Omnipotens itaque omnipotentem genuit filium. patris natura non fecit. Determinatio

Hoc autem non videtur predictis verbis augustini

quidam posse stare. scilicet quod filius potuit gignere. Si enim filius potuit gignere, potuit esse pater et si potuit esse pater. potuit quod esse pater. vel sui vel patris. vel spiritus sancti. vel alius alicuius. Sed alius non. quia nullus alius semper fuit. nec patris. quia pater est ingenitus et innascibilis, nec sui. quia nulla res se ipsam gignere potest, nec spiritus sancti. quia nasci non potuit. Si enim nasci potuit. potuit esse filius. et ita mutabilis esse non potuit. Hic que quomodo sit intelligenda.

Quomodo quod accipiatur quod supra dictum est. Quod enim non potuit gignere sed non oportuit. qui dicat potuit sed non oportuit. Non est nobis perspicuum aperire quomodo hoc sit verum. et ideo sub silentio potius esset preteriendum. nisi me super hoc aliquod loquendi cogeret instantia contentiosorum. Hic aperit quomodo

Potest quod sic intelligi. sint intelligenda

Non enim non potuit. sed non oportuit. id est non ex impotentia sui fuit. quod filius non genuit. sed ei non conveniebat. sicut deus filius non est deus pater. nec tamen hoc ex impotentia sui est. Nam et pater similiter non est filius. nec hoc est ex impotentia patris. Sed contra maximinum arrianorum episcopum. Verum quod est quod pater non potest esse filius. vel filius pater. Non unquam ex impotentia. sed pater proprietate generationis pater est. quod oportet illum non esse filium. et filius proprietate nativitatis filius est. quod oportet illum non esse patrem. De quibus proprietatibus postea plenius tractabitur. Utrum in pater potens

Item queritur sit gignere filium. et an sit hoc aliqua potentia que sit in filio.

a quibusdam si pater potens sit. in gignere filium. et an sit hoc aliqua potentia que sit in filio. Ad quod dicimus quia non est potens pater in in. Est enim potentia non est ut essentia. At inquiunt illi si potens est gignere. quod habet potentiam gignendi. Filius autem non habet potentiam gignendi si non potest gignere. Itaque pater aliquam potentiam quam non habet filius. Non sequitur. Eandem enim potentiam habet filius penitus quam et pater. quia pater potuit gignere. et filius potuit gigni. Eadem enim potentia est in filio qua potuit gigni. que est in patre qua potuit gignere. Sed non hoc oportet. Aliud est posse gigni. aliud posse gignere. quia aliud est gignere. aliud gigni. Hic distinguendum est. Sicut enim dicitur aliud est posse gignere. et aliud posse gigni. aliam significes potentiam quam pater potens est gignere. et aliam quam filius potens est gigni. falsus est intellectus. Si autem dicas patrem posse habere aliam proprietatem sive notionem quam genitor est. et filium aliam quam genitus est verus est intellectus. Aliam enim proprietatem habet pater quam pater est. aliam filius quam filius est. Quomodo sit intelligendum filius habet vel non habet

Ita et cum dicitur filius non habet potentiam generandi. quam pater habet. dupliciter potentiam generandi intelligi potest. Si enim dicatur non habet filius potentiam generandi quam et pater. id est quam potens sit ad generandum. id est ut genuit illud generet sicut pater. verum est. Si vero intelligatur sic. non habet potentiam qua possit gigni. vel genitus esse. quam eadem pater potens est ut genuit. vel generet. falsum est. sicut deus pater habet potentiam. quam pater esse potest. filius non habet potentiam. qua possit esse pater. et econverso. Filius habet potentiam quam possit

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ee fili⁹ pat' u nō ht potētiā qua possit
ee fili⁹. ht g aliq potētiā pat. q nō ht fili
⁊ cōsors absit. Ꝗa ead ē potētia patꝭ. q ꝑ ee
pat. ⁊ filij. q ꝑ ee fili⁹. Jta ⁊ ead ē uolūtas.
q pat uult ee pat, nō fili⁹. ⁊ fili⁹ uult ee fi
li⁹. nō pat. Et ead ē uolūtas filij q uult ee
genit⁹. ⁊ patrē genuisse. ⁊ patꝭ qua uult ee
genitꝫ. ⁊ filiū genuū ee. De ꝓꝓetate ⁊ icomutabilitate diuine essentie. Simplicitas.

n. d. viij Nūc de ūitate siue ꝓꝓetate
⁊ icomutabilitate atq simplicitate
diuine n. t subē siue eentie agīd⁹ ē. Est
Aug⁹ itaq ds ut ait aug⁹. in. v. l. de t. sin dubi
tatiōe sūba. t si meli⁹ h apellat eentia, q
.i. diuinā eentiam.
gci usyam uocant. sic n. abeo q ē sapere
dicta ē sapiā. ⁊ abeo qd ē scire dicta ē sciā.
ita abeo qd ē ee. dicta ē eentia. Et qs mag
ē q ille q dix famlo suo moysi. ego sū q sū.
⁊ dices filijs isrl. q ē misit me ad uos. ipē ūe
dr ee ac ꝓꝓe eentia. cui⁹ eentia nō nouit
Jer̄z ptitū t futur. Vn iere. ad marcellā scbns
ait. Ds sol⁹ q exordiū nō ht. uere eentie
nom tenuit. q in ei⁹ opatione q uere ē.
q i comutabil ē. quasi nō sit q mutabilis sit.
de q n dr fuit. nō ē. ⁊ de q dr erit. nō dū
ē. deꝰ aūt tm̄ ē. q nō nouit fuisse. t futurū
ee. Sol⁹ g ds ūe⁼. cui⁹ eentie. cōpatū n̄m
ee nō est. Ꝙr intelligenda sit ūba iere. querē
h Hic diligent adūtendū ē. qm dū est.
in intelligi debeant illa ūba ierꝫ. s. ds tm̄ ē
⁊ nō nouit fuisse. tamq nō possit dici de deo
fuit. ut erit. s tm̄ ē. cū de eo scpe frequenter
repiam⁹. fuit abeterno. fuit sep. ⁊ erit inscla.
⁊ huiꝰ. Vn uidi q tm̄. nō ē dicendꝰ de deo
fuit. t ē. ut erit. Si n. dicet tm̄ fuit. putaret
q desierit ee. Si dicet tm̄ ē. putaret q nō sep
fuit. s ee cepit. Si tm̄ dicet erit. putare
tur. nō ee m̄. Dicat g q sep fuit. ⁊ ē ⁊ erit.
ut intelligat q nec cep nec desijt. u desinit.
Aug⁹ nec desinꝫ ee. De h aug⁹. sr iohm ait ita. cū
d sepitna re ꝓꝓe dicat ē. s. nos bn dr fuit
⁊ erit. fuit q nūq desijt. erit q nūquam
deerit. ē q sep ē ⁊ nō preterijt. q q nō ma
neat. nō oritur. q qd non erat. Lⁱ ūg n̄ra
locutio ꝑ tēpa uariet. de eo ūe dnr ūba
cuiꝰlibꝫ tpus. q nllo tp̄e de fuit t de ē. t de
erit. ⁊ ido nō ē mirū side sit ūitatꝭ. ūitat
loquis dr ꝑ futurū. quecumq audij loq
tur. audiet. s. abeo aquo pcedit. Audire il
li⁹ ē scire coēni ee. aq g illi ē eentia. ab illo
audientia. i. sciā. q nō ē aliud q eentia. Audi
et g dr. de eo q audiuit. ⁊ audit. i. q semp

sciuit. scit ⁊ sciet. Ecce h dic aug⁹ ūba cūlibꝫ
tpūs dici de deo. s ꝓꝓe ē. H apit q̄r sit intelligenda.
Illud g q iere. dic ita intelligendū ē. nō no
uit fuisse. ut futurum ee. s tm̄ ee. i. ēē ꝺ do.
qd fuit ut erit. nō ē intelligendꝰ q ꝑtie
rit. ut futurꝰ sit. s q existat simplicit sn aliq
tpali motu. Licꝫ n. ūba substantiua diuisorum
tpm de deo dicant. ut fuit. erit. ē. erat. uoci
ū tpales mot⁹ ee distinguit. s. ptitū t futurū.
t preritū i pfctm. t ptitū pfctm. ut ptitū pl⁹ q
pfctm. s eentiā siue existētiā diuinitatꝭ sipli
ciť insinuāt. Ds g sol⁹ ꝓꝓe dr eentia t ee. Vn̄
ylar⁹ ylari⁹ in. vij. l. de t. ait. ee nō ē accidns do. s
subsistēs ūitas. ⁊ manēs cā ⁊ nālis gnis ꝓꝓetas.
Ꝗa nō accep ee. s ds sol⁹ sep ūe fuit. sol⁹ et in
comutabil. sol⁹ simplex. H de i comutabilitate.
Dei ē sol⁹ eentia ꝓꝓe i comutabil dr. q u mu
tat nec mutari pot. Vn aug⁹. in. v. l. de tri.
Aug⁹ Alie mqd eentie t subē capiūt accidntia. qꝰ ieꝰ
fiat t magna. t qntacq mutatio. Do aūt aliqd
huiꝰm accide nō ꝑ. ⁊ io sola sūba t eentia q ds ē.
i comutabil ē. cui pfecto maxie ac ūissime cō
petit ee. Ꝙz n. mutat nō fuat oio ipm ee. ⁊
q mutari ꝑ. ē si nō mutetur ꝑ q fuat non ee.
Hoc illo solū qd nō tm̄ nō mutat. ūe ē mu
tari oio nō ꝑ. ūissime dr ee. i. sūba patꝭ. ⁊ filij.
⁊ s. s. Jdeoq apte loqns de deo ait. q sol⁹ ht imor
talitatē. Vt n. ait aug⁹. in. i. l. de t. Cū aīa
q̄dam i mortal ee dicat ⁊ sit. nō dicꝫ sol⁹ ht
i mortalitatē. u q uā i mortalitas ⁊ i comutabi
litas ē. q nlla ꝑ hre cāta. q sol⁹ cātor ē. Vn
iacob⁹ ait. apd quē nō ē trāsmutatio. nec uicissi
tudinꝭ obumbratio. ⁊ do mutab ea ⁊ muta
bunt. tu aūt idē ipē ē. Jdo aug⁹ sup genesi dic.
q ds nō ꝑloca nec ꝑtpa mouetur. cāta ū ꝑ
tpa ⁊ loca mouet. ꝑtpa motu ē ꝑ affectiones omuta
ri. ds aūt nec loco nec affectione mutari pot.
q ꝑ ꝓphm ait. Ego sū ds ⁊ n mutor. q ē imu
tabil sol⁹. Vn recte sol⁹ dr hre i mortalita
tē. Jn oī n. mutabili u. ut ait aug⁹ ꝯ. maxim
inū. nō nlla mors ē ipa mutatio. q fac aliqd
i ea nō ee q erat. Vn ⁊ ipa aiā hūana q ido
dr i mortalis. q ꝑ. modū suū nūq desinit
uiuere. ht tn̄ quandā mortē suā. q si i uste
uiuit ⁊ peccat. morit iustitie. si peccatr erit
⁊ iustificat. morit pecco. ut alias ei⁹ mutatio
nes taceā. de q modo longū ē disputare. ⁊
cātaz u celestiū mori potuit. q peccare po
tuit. Nā ⁊ angli peccauerūt ⁊ demones fci st.
qz ē diabls pnceps. ⁊ q nō peccauīt. peccare
potuerūt. ⁊ cuicq rōali cāture ptitā n pecca

Margin notes in the right column's margin, top to bottom: Aug⁹ (beside "Alie mqd eentie"); "Aug. Ꝙ sit aīa i mortalitas. q i solo cātore est." (beside the lines on immortality); "Ad"; "Osee".

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Aug.

care no possit. no est hoc nature spe s; dei
gre. et ideo sol' ds ut ait apls hr immorta
litate. q no cuiq gra. s; natura sua. nec
potuit. nec pot aliqua mutatione mutari.
nec potuit. nec potit aliq mutatione perciper.
Itm ut ait aug. in .i. l. de t. subam di sine
ulla sui comutatione mutabilia facientem.
et sine ullo suo temporali motu temporalia creantem.
intueri et nosse. licet sit difficile oportet.
Vere g ac pprie icomutabilis e sola diuinitatis
essentia. que sui sine comutatione cuncta co
didit naturas. *Hic de simplicitate quare creatura*

sit multiplex et non simplex

Eadem q sola pprie ac uere simplex e. q nec
partium. nec accidentium. seu quarumlibet for
marum ulla e diuersitas. siue uariatio. l mul
titudo. Vt aut sciat quom simplex sit illa

Aug.

suba. ut te docet aug. in vi. l. de t. animaduerte
primo qr ois creatura sit multiplex. et nullo mo uere
simplex. et primo de corporali. post ea de spirituali creatura.
Quare creatura sit multiplex et non simplex. h; de corporali
Corporalis utiq creatura partibus constat. *ostendit qr sit mul*
ita ut sit ibi alia pars maior. alia mi *tiplex.*
nor. et maius sit totum. qua pars qlibet. et in
unoq corpe aliud e magnitudo. aliud color.
aliud figura. pot q et minuta magnitudine.
manere id color. et ead figura. et colore mutato
manere ead figura. et ead magnitudo. ac p hoc
multiplex esse conuincit natura corporis. simplex aut
nullomodo. *h; de spirituali creatura ostendit quomodo sit multiplex*
Creatura q spiritualis ut e anima. *et no simplex.*
Ci coparatione q corporis e simplex. sine co
paratione u corporis. multiplex e et no simplex.
Et io simplex di respectu corporis. q mole n
diffunditur p spatium loci. s; in uno q corpe

Aug.

et in toto tota e. et i qlibet parte ei' tota e.
et io cu sit aliqd in qua uis exigua par
ticula corporis qd sentiat anima. q uis non
fiat in toto corpe. illa tn tota sentit. q ro
ta no latet. S; tn nec i ipa tota aia. uera
simplicitas e. Cu q aliud sit artificio
sum esse. aliud i ertem. aliud acutum. aliud
memorem. aliud cupiditas. aliud timor. ali
ud leticia. aliud tristicia. possintq h et
alia huius i numerabilia i anime natura
i ueniri. et alia sine aliis. et alia magis.
et alia minus. manifestum e no simplicem. s;
multiplicem e natura. Nich q simplex muta
bile e. ois aut creatura mutabilis e. Nulla q
creatura uere simplex e. Deus u et si multiplica

Quomodo deus simplex.

ter dicat. uere tn et summe simplex e. di
enim magnus. bonus. sapiens. beatus. uerus. et q cq̃

aliud non indigne dici uidet. s; eade magni
tudo ei' e q sapientia. No q magnus mole e.
s; uirtute. et eadem bonitas. que sapientia.
et magnitudo. et ueritas. et no e ibi aliud
ipsum beatum esse. et aliud magnum. aut sa
pientem. aut uerum. aut bonum esse. aut omino
esse. *Quod licet deus simplex sit. tn multipliciter dicatur.*

Aug.

Hic diligenter e notandum. cu dicat aug.
solum dm uere simplicem esse. cur dicat eu
de multipliciter dici. s; h no p diuersita
tem accidentium. ul partium dicit. s; p diui
sitatem ac multitudinem nominum. que d deo
dicuntur. q licet multiplicia sint. unum tn sig
nificant. s. diuinam naturam. H q no ita ac
cipiunt. cu de illa i comutabili eternaq
suba. i comutabilit *incomparabiliter* simplicitate q est
humanus animus dicuntur. quemadmodum cu de ca

Aug.

turis dicunt. Vn aug. in l. vi. de t. Deo
hoc e esse. qd e fortem esse. l sapientem esse. *l iustum esse*
et siqd de illa simplici multiplicitate. l
multiplici simplicitate dixeris. quo suba
ei' signet. Humano aut animo no h e esse.
q est fortem esse. aut prudentem aut iustum.
pot q esse animus. et nullam istarum habere uirtutem.
Natura e dei simplicitas q nulli predicamento subiecta.
Quod aut in natura diuinitatis nulla sit acciden
tium diuersitas. nullaq penit' mutabi
litas. s; pfecta simplicitas. ostendit aug. in
l. v. de t. dicens. Intelligamus deum quantum

Aug.

possumus. sine qualitate bonum. sine quantitate
magnum. sine indigentia creatorem. sine situ
presidentem. sine habitu omnia continentem. sine loco
ubiq totum. sine tpe sempiternum. sine ulla sui
mutatione mutabilia facientem. nichilq
patientem. Quisquis dm ita cogitat. etsi nondum
pot omnino inuenire qd sit. pie tn caueat
quantum pt. aliqd de illo sentire qd no sit.
Ecce si subtiliter intendis. ex his atq pre
dictis aperte. illa predicamenta aristotelice
dialetice. deo n minime conuenire. q
nullis subiecta e accidentibus. *Quod deus non pprie sz abusiue*
Vnde nec pprie dr suba. *uero di suba.*
Vt aug. ostendit. in vii. l. de t. Sicut

Aug.

ab eo q e esse appellat essentia. ita ab eo q e
subsistere suba dicimus *l subsistentia*. si tn dignum e ut
ds dicat subsistere. Hoc q de his rebus
intelligitur recte. in quibus subiectis sunt ea q
i aliquo subiecto esse dicuntur. sic i corpe color
aut forma. Corpus enim subsistit. et io suba
e. Res g mutabiles neq simplices pprie dicuntur
substantie. deus aut si subsistit. ut suba pprie

(c) 2006 Ministerio de Cultura

dici potest quia non est in eo aliquid tanquam in subiecto et non est simplex. Si enim fas est dicere ut subsistat deus et subsit bonitati sue, atque illa bonitas non substantia sit, uel potius essentia, neque ipse deus sit bonitas sua, sed in illo sit tanquam in subiecto. Unde manifestum est deum abusiue substantiam uocari, ut nomine usitatiore intelligatur essentia, quod uere et proprie dicitur, ita ut fortasse solum deum dici oporteat essentiam. Est igitur uere solus quia incommutabilis est.

Quod non est in deo aliquid quod non sit deus.

Huius autem essentie simplicitas ac sinceritas tanta est, quod non est in ea aliquid quod non sit ipsa, sed idem est habens et quod habetur.

hyl.

Unde Hylarius in .vi. libro de trinitate ait: Non ex compositis deus qui uita est subsistit, neque qui uirtus est ex infirmis continetur, nec qui lux est ex obscuris coaptatur, nec qui spiritus est ex disparibus formatur; totum quod in eo est unum est. Idem in .viii. libro de trinitate: Non humano modo ex compositis est deus, ut in eo aliud sit quod ab eo habetur, et aliud sit ipse qui habet, sed totum uita est natura, scilicet perfecta et infinita, et non ex disparibus constituta, sed uiuens ipsa per totum.

Boetius.

De hoc eodem Boetius in libro i. de trinitate ait: Hoc uere unum est, in quo nullus numerus, nullum in eo aliud preter id quod est. Neque enim subiectum fieri potest.

Aug.

Augustinus quoque in libro de fide ad Petrum dicit: In deo substantia non est aliquid quod non sit substantia, quasi aliud in eo sit substantia, aliquid quod accidat substantie, sed quicquid intelligi potest substantia est. Uerum hec dici possunt facile et credi; uideri autem nisi puro corde omnino non possunt. Idem in libro .xv. de trinitate: Sic habet in natura uniuscuiusque trium, ut qui habet hoc sit quod habet, sicut immutabilis simplexque substantia.

ysidorus.

Unde ysidorus ait: Deus simplex dicitur siue non amittendo quod habet, seu quia aliud non est ipse, et aliud quod in ipso est. Et cum tante simplicitatis atque sinceritatis sit natura diuina, est tamen in ea personarum trinitas.

aug.

Unde Aug. in libro xi. de trinitate ait: Non propter hoc naturam summi boni simplicem dicimus, quia est pater in ea solus, aut filius in ea solus, aut spiritus sanctus solus, uel quia est sola ista nominis trinitas sine subsistentia personarum, sicut sabelliani putauerunt; sed ideo simplex dicitur, quia hoc est quod habet, excepto quod relatiue queque persona ad alteram dicitur, nec est ipsa. Nam utique pater habet filium, ad quem relatiue dicitur, nec tamen est filius; et filius habet patrem, nec tamen ipse est pater. In quo uero ad se ipsum dicitur, non ad alterum, hoc est quod habet. Sic ad se ipsum dicimus uiuum, habendo uitam, et eadem uita ipse est. Propter hoc itaque natura hec dicitur simplex, quod non sit aliud habens et aliud quod habet, sicut in ceteris rebus. Non enim habens liquorem liquor est, nec corpus color est, nec anima est sapientia. Ecce quanta est identitas, quanta est immutabilitas, simplicitas, puritas diuine substantie, uerum infirmitatis nostre ualitudine assignauimus.

De distinctione personarum.

Nunc ad distinctionem personarum accedamus.

aug.

Ueneramur quod, ut ait Aug. in libro de fide ad Petrum, patrem et filium et spiritum sanctum unum esse naturaliter deum, nec tamen ipsum patrem esse qui filius, nec filium ipsum esse qui pater est, nec spiritum sanctum esse qui pater est aut filius. Una est enim essentia patris et filii et spiritus sancti, in qua non est aliud pater, aliud filius, aliud spiritus sanctus, quamuis personaliter sit alius pater, alius filius, alius spiritus sanctus.

De coeternitate filii cum patre.

Genitus est igitur a patre filius, non alius. Nec tamen ante fuit pater quam filius. Coeterne igitur sunt tres persone.

Argumentum arrianorum contra hoc.

ambr.

Sed contra hoc inquiunt heretici, sicut refert Ambr. in .i. libro de trinitate: Omne quod natum est principium habet, et ideo quia filius est principium habet, et esse cepit. Ut hereticorum hore sic dictum est. Nam ipse arrius, ut meminit Aug. in .v. libro de trinitate, dixisse fertur: Si filius est, natus est; si natus est, erat quando non erat filius.

Responsio Augustini catholica.

aug.

Quod illi dicunt non intelligunt, natum esse deo sempiternum esse, ut sit coeternus patri filius, sicut splendor qui gignitur ab igne atque diffunditur coeuus est illi, et esset coeternus si ignis esset eternus.

Responsio Augustini contra hereticum.

aug.

Item si filius dei, inquid Aug., uirtus et sapientia dei est, nec umquam fuit deus sine uirtute et sapientia, coeternus est igitur deo patri filius. Dicit autem apostolus christum esse dei uirtutem et dei sapientiam. Aut igitur non fuit quando non fuit filius, aut aliquando deus non habuit uirtutem et sapientiam, quod dementis est dicere. Constat ergo quia semper habuit sapientiam, semper ergo habuit filium.

Responsio Ambrosii ad idem auctoritate fulta.

Ambr. in eodem

Idem quoque arrianice questioni Ambrosius in hunc modum respondet: Ego inquid filium natum esse confiteor; quod reliquum est impietatis horresco. Scriptum est enim in ueteri testamento, ut ad unum exemplum dicam:

In ysaya

Ante me non fuit alius deus, et post me non erit. Quis igitur hoc dicit? Pater an filius? Si filius, ante me inquid non fuit alius deus; si pater, post me inquid non erit. Hic priorem, ille posteriorem non habet. Inuicem igitur in se, et pater in filio

Ratio unitatis ambo contra hereticum.

et filius in patre cognoscitur. Cum igitur patrem dixeris, eius et filium designasti, quia nemo ipse sibi pater est. Cum filium nominas, et patrem fateris, quia nemo ipse sibi filius est. Itaque nec filius sine patre, nec pater potest esse sine filio. Semper igitur pater, semper et filius. Item dic inquid mihi

Inuectio Ambrosii in hereticum.

heretice, fuit ne quando omnipotens deus pater non erat, et deus erat? Nam si pater esse cepit, deus quidem primo erat, et postea factus est pater. Quomodo igitur immutabilis deus?

(c) 2006 Ministerio de Cultura

S; ꝗ añ d'. p̃ea pat̃ fuit. utiq; ḡnationis
accessione mutat' ē. ſʒ auctat ds hac auctã ĩtelli
ĩeffabile ē qm̃ fili' ſit · ĩ nō hat patrē p̃orē. ſic mod' ḡnationis ḡnabilis

Ambr. Set q̃ris a me qm̃o aũt? · ĩ ĩ effabil' est.
Sqm̃ ſi fili' ſit. nō p̃orē huit patrē. q̃ro
ĩtē abſte q̃ro t q̃m filiũ putes ee ḡnatum.
m̄ eni ee ĩpoſſibile ē ḡnationis ſcire ſecrã.
mēs defic. uox ſilet. nō mea tm̃ ſʒ ĩ angloꝝ.
ſup̃ poteſtates ĩ ſup̃ anglos. ĩ ſup̃ cherubi.
ĩ ſup̃ ſeraphin. ĩ ſup̃ omem ſenſũ ē. q̃ ſcpt̃
ē pax x ſup̃ omē ſenſũ ē. & ſi pax ẽ ſup̃
omem ſenſũ ē. q̃m nō ē ſup̃ omem ſenſũ
tanta ḡnatio. Tu q; ou manũ admoue. ſcru
tari nō liceꝝ ſup̃na myſtīa. liceꝝ ſcire q̃d natus
ſit. nō liceꝝ diſcutẽ q̃m nat' ſit. illud negare
m̄ nō liceꝝ. h̃ querere met' ē. Ineffabil' eſt eni
ḡnatio illa. Vñ yſaias. ḡnationē ei' q̃s ennar
rabit. ꝗ q̃dã p̃ſumut diſcutẽ ḡnationis ſeriē.

ysaias.

Quidã tñ de ingenio ſuo p̃ſumentes. dñt illã
ḡnationē p̃ſe itelligi. ĩ alia lĩnũ. inherente
illi auctoritati ieroꝝ. ſup̃ ecclaſten. Inſācs ſcptu
ris q̃s ſepiſſime nō p ĩpoſſibili. ſʒ p difficili poīt
ut ibi. ḡnationē ei' q̃s ennarrab. S; nō dix
h̃ ieroꝝ. ideo q̃ ḡnatio filij eťna plene itelligi
ut explicari poſſit a q̃q̃ã mortaliũ. ſʒ q̃ deã
aliq̃d ĩtelligi ut dici p̃. q̃dã tñ h̃ accipiunt
dictum. de tp̃ali x ḡnatione. Vtꝝ debeat dici
hic q̃ri p̃. ē ſcp̃ gignit t ſcp̃ genit' ē fili'.

Hec ḡnatio filij apatre. nec p̃ncipiũ hat nec
finem q̃ eťna ē. utꝝ debeat dici fili' ſcp̃ ḡg
nit'. ut ſemp genit' ē. t ſcp̃ gignet. De h̃

G.G. ḡḡ ſup̃ iob ait. Dñs ihc meo q̃s uirt' et
ſapia dei ē. de patre añ tp̃a nat' ē. t poti'
q̃ nec cep̃ naſci. nec deſijt. dicam' uer' ſcp̃
nat'. nō aũt p̃ſum' dic ſcp̃ naſcit̃. ne ĩ pfcm̃
ee uidat̃. Ac ũ ut etn' deſignari ualeat ĩ p
fect'. ĩ ſcp̃ dicam' ĩ nat'. q̃m' ĩ uat' ad p
fectionē ptineat. ĩ ſcp̃ ad etnitatē. q̃ uis p
hoc tp̃m q̃d pfcm dñr. mltũ ab illi' ũitatis
expſſione deuiam'. q̃ q̃d fcm nō ē. nō p̃ dici
p̃pe pfcm. ſʒ balbuciendo ut p̃ſum' excelſa
dei reſonam'. ĩ dns n̄re ĩfirmitatis ub cõ
deſcendis. Et ſtore mq̃d pfci. ſic ĩ pat̃ ũi
de cel' pfcs ē. Sup̃ illũ locũ ĩ pſalmi. ego h̃

dub. odie genui te. de hac ḡnatiōe filij. ita loq̃r
aug'. Cũ nq̃. p h̃ q̃d dic hodie. poſſit ĩ ĩtel
ligi dies ille. quo ip̃s ſ. hoiem nat' ē. tñ q̃
hodie p̃ſentiã ſign̄e. atq; in etnitate neq; p̃re
teritũ q̃cq̃ ē. q̃ nō ee deſierit. ũ futum q̃
nō dũ ſit. ſʒ p̃ſens tm̃. q̃ q̃cq̃d etnũ ē ſcp̃ē.
diuini' accipit de ſcp̃ina ḡnatione ſapie di.

Ecce hīs ũb oſtñd' aug'. q̃ ḡnatio filij ē ſcp̃.
nec p̃rit. nec futã ē. q̃ etna ē. Ido ꝗ dixit.
genui. ne nouũ putaret' ſ. ne uidet' ĩ cepiſ
ſe. hodie dix. ne p̃rita ḡnatio uidet'. Ex hīs
q̃ ub p̃phe. ut ait iohēs criſoſtom'. nich aliud
maifeſtat'. ũ q̃ ex ip̃a etnitate patris. ſemp̃ ge
nit' ē fili'. Origenes uidet dicere. dicit ꝗ ſegnat

Origenes ũ. ſup̃ ieremiã dic. fili' ſcp̃ apat. ē
Q q̃s fili' ſcp̃ ḡnat apatre hīs ũb. Salua
toꝝ n̄r ē ſapia dī. ſapia ũ ē ſplendoꝝ etne
lucis. Saluatoꝝ q̃ n̄r. ē ſplendoꝝ claritatis.
ſplendoꝝ aũt nō ſemel naſcit̃ ĩ deſinit. ſʒ q̃
tiens ortũ fuit lum̄. exquo ſplendoꝝ orit̃.
totiens orit' ĩ ſplendoꝝ claritatis. ſic q̃ ſalua
toꝝ ſcp̃ naſcit̃. Vñ ait in .L. ſapie. ante
oms colles ḡnat me. nō ut q̃dã male le
gut ḡnauit. hīs ũb apte oſtñd' orig. ſane
dici poſſe ĩ debere. fili' ſemp naſcit̃. q̃ uide
tur ꝯtrũ illi ũbo ḡḡ. p̃miſſo. ſ. nō poſ
ſum' ſemp dic naſcitur. Ex poñ p̃miſſa ũba

Set ne tanti ḡḡ. ne putent ĩdoctrat' ee dietates.
auctores. ē ꝯtdicē ĩtre tanta uidan
tur. illa ũba ḡḡ. benigne interpretam'. Dñs
mq̃d ihs añ tp̃a de pat̃ nat' ē. t poti' q̃
nec cep̃ naſci. nec deſijt. dicam' uerius
ſcp̃ nat'. Vto de p̃ris ũb. Gregorij.

Sed q̃m ueri' dr̃. h̃. ſ. q̃s fili' ſcp̃ nat' ē.
q̃. illud. ſ. q̃ de patre añ tp̃a nat' eſt. hic solut
Illud eni ſincera ĩ catholica fides tenꝫ ac
p̃dicat ut iſtud. Cure q̃ ait dicam' uerius.
cũ utrũq; parit ſit uerꝫ. ũ q̃ uolebat ĩtel
ligi h̃ ad maiorē euidentiã. ĩ expſſionem
ũitatis dici q̃. illud. Aug' in .L. lxxx. iij.
q̃onũ. de ſemp nato diſſeres ait. Melioꝝ
ē nat' ſcp̃. q̃ q̃ ſcp̃ naſcit̃. Qa q̃ ſcp̃ naſci
tur. nō dũ ſemp ē nat'. & nũq̃ã nat' ē
aut erit nat'. ſi ſcp̃ naſcit̃. Aliud ē ꝗ naſ
ci. aliud natũ ee. Ac p hoc nũq̃. fili' eſt.
ſi nũq̃. nat' ē. Fili' aũt ē q̃ nat'. ĩ ſemp
ẽ fili'. ſemp igit nat'. hīs ũbis ĩ eni oms
caluiniandi uſutis heticis obſtruit' adit'.
q̃b' ꝯ. ſ. dī dicatẽ ḡnatio. ſine initio. ĩ ſine
fine ee. ac p̃ſtã monſtrat̃. Nō aũt adeo apte
manifeſtatur ũitas. cũ dī fili' añ tp̃a ge
nit' ē de patre. t fili' ſcp̃ naſcit de patre.
ĩ ũ dic ḡḡ. q̃ nō p̃ſum' dic. ſcp̃ naſcitur.
Nō nq̃. ita ꝯueniunt. nō ita ꝯgrue ad ex
planationē ũitatis. Ḡ tñ dici ſi ſane ĩtelli
gat. ſcp̃ ꝗ naſcit fili' de pat̃. ut ait orig.
nō q̃ cotidie iteretur illa ḡnatio. ſʒ q̃ ſcp̃ ē.
Sep̃ q̃ naſcit̃. ĩ. natiuitas ei' ſcp̃ina ē.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Qd fili⁹ sep genit ofirmat eodicatis ylarii.

hyl.

Hylari⁹ q; dic filiu nasci ex patre.
In. l. vij. det. hic ubi. Viues d's 7 natue
etne in uentis potestas e. 7 qd sacrito scie
sue. ereo nascitur. no potuit aliud ee qua
uiues. Na cu ait sic me misit uiues pat. 7 ego
uiuo pp patre. docuit uita inse puientē
patrem in ee. Ecce hic hes. q filius nascitur.
ex patre. It in eod. Cu dic xps sic pat ht
uita inse. sic filio ded uita hre insemetip
so. oia uiua sua ex uiuete testat e. Q at ex
uiuo. uiuu natu e. ht natiuitatis pfcm sn
nouitate nate. Nō q. nouu e q ex uiuo ge
nat in uiuu. q nec ex nichilo e. 7 uita que
natiuitate sumit e uita. nec ee e p nature
unitate. 7 pfce natiuitatis sacmtum. ut 7
i uiuete uiuat. 7 inse hat uita uiuete.
Ecce 7 hic hes qd gnat ex uiuo uiues fili⁹. Ite
i eod. Inde totu e qd uiuit. d's q. uita e.
7 ex uita no p̄ ēequa ee n̄ uiuu. neq; ex di
uisatione s; ex uirtute natiuitatis e. de sic
du totu qd e uiuit. 7 du totu q ereo nasci
tur uirtus e. ht natiuitate fili⁹ no demu
tatione. Et h dic q nascat. It in eod libro.
Donat pat filio tantu ee qntu e ipe. cu in
nascibilitatis ee ymagine sacmto natiuita
tis impat. que ex se in forma sui gnat. Id
dic q gnat pat filiu. Breuit doc de h quo

hyl.

hyl.

Dicam⁹ q filiu natu de patre acedns sit.
ante tpa. 7 sep nasci de patre. s; co
gruenti semp natum. 7 eunde fateamur
abetno ee. 7 pat coetnu. 1. auctori. Pat aut
gnatione auctor filij e. ut isequti ostedet.
Et q pat e etn⁹. ita 7 fili⁹ e etn⁹. s; pat sine
auctore. fili⁹ u no. q pat innascibil. fili⁹ na
tus. Et ut ait ylari⁹. in. l. vij. det. Aliud est
sn auctore sep ee etnu. aliud pat. 1. auctori
ee coetnu. Vbi at pat auctor e. i ei natiui
tas e. q sic natiuitas ab auctore e. ita et
ab etno auctore etna natiuitas e. Ome at
q sep e 7 etnu e. s; tn no ome q etnu 7 in
natu e. q q abetno nascat. ht etnu ee qd
natu e. Q at no natu e. id qd cu etnita
te no natu e. Q u ex etno natu e. id si
no etnu natu e. iam no erit 7 pat auctor
etn⁹. Siqd q ei q abetno patre nat e. ex et
nitate defuit. id ipm auctori no e ambi
guu defuisse. q si gigneti e infinitu gigne
7 nasceti e infinitu e nasci. Medu eni
qd int natiuitate filij di. 7 gnatione dei
pat. nec sensus admittit. q 7 i gnatione na

hyl.

hyl.

d. i. viij.

ūnde totu qd i deo e uiuit.

tiuitas e. 7 i natiuitate gnatio e. quia
sine utroq; neutru e. Vtruq; q sine in
teruallo sn e. Argumtatio heretici.
Set inqe heretic⁹. Ome qd natu e no fuit
sep. q in id natu e ut eet. Resposio ylarij.
Nemo ambig. qn que i reb⁹ huanis nata
sut. aliqno no fuer it. s; aliud e ereo
nasci q semp no fuit. aliud ereo natu ee.
qd semp e. Ibi nec sep fuit q pat e. n sep
pat e. 7 q no sep pat e. no semp genuit.
Q at sep pat e. semp fili⁹ e. q si sep do pa
tri ppu e qd sep e pat. necce e sup filio ppu
ee. quod sep e fili⁹. Cu m q eadē i intelligen
tia ipam. ut no fuit sep. cu ppu e sep
ee q natu e. Natu q unigenitu din ofite
mur. s; natu an tpa. nec an ee q natu.
nec an natu q ee. q nasci q erat ia no na
ci e. s; se ipm demutare nascendo. h aut
huanu sensu. 7 itelligentia mudi exced. Nō
h capit p̄ huane itelligntie. s; prudntie
fidei pfessio e. De spu s. agit. ip q sit amor
Nunc p filij etnitate. de spu. s. patr 7 filij dr.
Qntum deo donate uidere occidit disse
ram⁹. Sps. s. amor e siue caritas. siue dilec
tio patr. 7 fi. Vn aug. in. xv. l. det. ait.
Sps. s. nec patr e sol⁹. nec filij e sol⁹. s; am
boz. 7 io comune q inuice se diligut pat
7 fi. nb i sinuat caritate. Johs at in epla
canonica ait. d's caritas e. no dic sps. s. cari
tas e. q si diuisset, absolutior eet smo. 7 no
parua pars qonis desecta. s; q dic deus
caritas e. incertu e. 7 io qrendu utr d's pa
ter sit caritas. an fili⁹. an sps. s. an d's ipa t
nitas. q 7 ipa no tres dij. s; os e un⁹ d's q
aug. i eod. l. ita dic. Nescio cur sic sapia 7
pat dr. 7 fili⁹. 7 sps. s. 7 simt oms no tres. s;
una sapia. no ita 7 caritas dicat. pat 7 fi. 7
sps. s. 7 simt oms una caritas. No io tn q q.
nos in ouementer etiam; caritate apellare.
spm. s. q 7 d's pat 7 d's fili⁹. p. caritas nucupa
ri. sic ppe ubu di 7 di sapia dr. cu 7 pat. 7
sps. s. sit sapia. Si q ppe aliq hoz trium carita
nucupari deb; qs apti⁹ qua sps. s. Vt. s. i illa
suma simplicitq; n. no sit aliud suba. 7 aliud
caritas. s; suba ipa sit caritas. 7 caritas ipa
sit suba siue i patre siue i filio. siue i spu. s.
7 tn sps. s. ppe caritas nucupet. Ecce his ub
apte ostnd aug. q i trinitate caritas. aliqn
refert ad subam q omnibus e triu ppe 7 tota
i singlis. aliqn specialr ad ppm. sps. s. sic sapia
di. aliqn p suba diuina. aliqn p filio ppe acci

hyl. a ofit ppu pat. 7 filio.

d. x.

aug⁹. q sps. s. dilecto ppe dicatur. 7 tn trinitas sit dilectio

dub.

Sic ubu di ppe dr sapia. 7 tn tota trinitas dr sapia. ita 7 sps. s. ppe dr caritas. 7 tn pat 7 fili⁹. 7 sps. s. dr caritas

ad

BIBLIOTECA PÚBLICA ... TARRAGONA

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Aug. in eod.

pit. et hoc in multis sit reperire. Exemplis confirmat eadem nomina et proprie et universaliter accipi.

Pluribus quoque exemplis
docet Augustinus nomina rerum vocabula et universaliter
poni et proprie quibusdam rebus adhiberi. Sic legis nomine
aliquando simul omnia veteris instrumenti significantur
eloquia; aliquando autem proprie vocatur lex que data est per Moy-
sen. Et multa alia suppetunt exempla, sed ista
apta vitanda est longitudo sermonis. Sic ergo
unicum Dei verbum proprie vocamus nomine sapientie, cum
sit universaliter et Spiritus sanctus et Pater ipsa sapientia; ita
Spiritus sanctus proprie nuncupatur vocabulo caritatis, cum sit
et Pater et Filius universaliter caritas. Auctoritate
probat quod Filius dicatur sapientia.

Sed Dei verbum, id est unigenitus
Dei Filius, aperte dictus est Dei sapientia, ore apostoli dicentis: Christum Dei virtutem et Dei sapientiam.
Spiritum autem sanctum ubi sit dictus caritas invenimus,
si diligenter Iohannis apostoli eloquium scrutemur;
qui cum dixisset: Diligamus invicem, quia dilectio ex
Deo est, adiunxit: Et omnis qui diligit ex Deo natus est.
Quia Deus dilectio est. Hic manifestavit se dixis-
se eam dilectionem esse Deum quam dixit ex Deo. Deus ergo
ex Deo est dilectio. Sed quia et Filius ex Deo Patre na-
tus est, et Spiritus sanctus ex Deo Patre procedit, quem potius
eorum hic debeamus accipere dictum esse dilectionem,
merito queritur. Pater enim solus ita Deus est ut non sit ex
Deo, et ideo dilectio que ita Deus est ut ex Deo sit,
non ipse Pater est, sed aut Filius aut Spiritus sanctus. Sed in
sequentibus cum dilectionem commemorasset Iohannes,
qua dilexit nos et hinc exhortatus esset ut nos invicem
diligamus, atque ita in nobis Deus maneat, quia
utique dilectionem Deum dixerat, statim volens de
hac re apertius aliquid eloqui: In hoc, inquit, cognosci-
mus quia in ipso manemus et ipse in nobis, quia
de Spiritu suo dedit nobis. Spiritus itaque sanctus, de quo dedit
nobis, facit nos in Deo manere et ipsum in nobis. Hoc
autem facit dilectio. Ipse est ergo Deus dilectio. Deus ergo Spiritus
sanctus, qui procedit ex Deo significatur, ubi legitur: Deus dilec-
tio est, et dilectio ex Deo est. Ecce his verbis aperte
ostendit Augustinus Spiritum sanctum esse caritatem Patris et Fi-
lii; et intantum quod ex sermone prodit, videtur vide-
tur dixisse Spiritum sanctum non solum esse dilectionem
Patris et Filii qua se invicem et nos diligunt, sed etiam
dilectionem qua diligimus Deum. Sed utrum
ipse sit caritas qua nos diligimus Deum, in se-
quenti explicabitur. Redit ostendere quod proposuerat.

Quod Spiritus sanctus sit amor quo Pater a Filio et Filius a Patre diligitur.

Nunc vero quod cepimus ostendere curemus,
scilicet Spiritum sanctum dilectionem esse, sive amorem
Patris et Filii, quo scilicet Pater diligit Filium et Filius
Patrem. De hoc Ieronimus super CXVII psalmum ait:
Spiritus sanctus nec Pater est nec Filius, sed dilectio quam

Hier.

habet Pater in Filium et Filius in Patrem. Augustinus quoque
in VI libro de Trinitate ait: In non(?) aequalis est Pater Filio, et
est una eademque substantia. Quod Spiritus sanctus in eadem unita- (vel ab unitate et equalitate)
te et equalitate subsistit. Quod sit Spiritus sanctus hoc aperte

Aug.

Sive enim sit unitas amborum, sive sanctitas, sive caritas, manifestum est quod non aliquis
duorum est, quo uterque coniungitur, quo genitus a gignente
diligatur, generatoremque suum diligat, sintque non par-
ticipatione sed essentia sua, neque dono superioris
alicuius, sed suo proprio servantes unitatem spiritus in vinculo
pacis. Ecce hic habes Spiritum sanctum esse quo Filius diligitur a Pa-
tre et Pater a Filio, et quo illi duo servant unitatem
pacis. Spiritus ergo sanctus, ut ait Augustinus in eodem, commune est
aliquid, id est res aliqua Patris et Filii quecumque illud est. At ipsa
communio consubstantialis et coeterna est. Que si amicitia conveni-
enter dici potest, dicatur; sed aptius dicitur caritas; et hec quoque
substantia, quia Deus substantia est, et Deus caritas est. Et ita tria
sunt, et non amplius: unus diligens eum qui de illo est, et unus
diligens eum a quo est, et ipsa dilectio. Que si nihil est, quomodo Deus
dilectio est? Si non est substantia, quomodo substantia Deus est? Quod hic

Ad

Hic Spiritus sanctus communis est Patri et Filio, ita omnino unum habet proprium.

Hic notandum est quod sic Spiritus sanctus in Trinitate specialiter
dicitur caritas, que est Patris et Filii unio, ita et nomen
tenet proprium, quod Patri et Filio communiter convenire congruit.
Unde Augustinus ait in XV libro de Trinitate: Si caritas in Deo qua Pater
diligit Filium et Patrem diligit Filius, ineffabiliter com-
munionem demonstrat amborum, quid convenientius
quam ut ille proprie dicatur caritas, qui Spiritus est communis am-
bobus? Hoc enim sanius creditur et intelligitur, ut non solum
Spiritus sanctus caritas sit in illa Trinitate, sed non frustra
proprie caritas nuncupatur propter illa que dicta sunt. Sic
nec solus in illa Trinitate vel spiritus est vel sanctus, quia et Pater
spiritus, et Filius spiritus, et Pater sanctus, et Filius sanctus, et tamen ipse
non frustra dicitur Spiritus sanctus. Quia enim communis est am-
bobus, id vocatur ipse proprie quod ambo communiter.
Alioquin si in illa Trinitate solus Spiritus sanctus est caritas,
profecto et Filius non solius Patris, sed etiam Spiritus sancti filius inve-
nitur. At enim Apostolus de Deo Patre: Transtulit nos
in regnum filii caritatis (vel claritatis) sue. Si ergo non est in illa Tri-
nitate caritas Dei nisi Spiritus sanctus, Filius est et Spiritus sancti. Sed
quia hoc absurdissimum est, restat ut non solus ibi sit
caritas Spiritus sanctus, sed propter illa de quibus satis disseruimus proprie
sic vocatur. Quod Spiritus sanctus procedit a Patre et Filio.

D. XI.

Hic dicendum est Spiritum sanctum esse a Patre et Filio, et pro-
cedere a Patre et Filio, quod multi heretici negave-
runt. Quod autem de utroque procedat, multis divino-
rum eloquiorum testimoniis comprobatur. Dicit enim Apostolus: Misit
Deus Spiritum Filii sui in corda vestra. Ecce hic dicit Spiritum Fi-
lii. Et ibi: Qui autem Spiritum Christi non habet, hic non est eius.
Item ipse Filius de Spiritu sancto ait in evangelio: Quem ego mit-
tam vobis a Patre. Patris autem Spiritus dictus est ubi legitur

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Si spc̄ eius qui suscitauit x̄pm a mortuis habitat
i uob;. et ipe x̄pc dic̄. Nō ei uos estis q̄ loqmi
ni s; spc̄ patris uri. q̄ loqr̄ i uob. et alio loco quē mit
tet pat in noīe meo; et alibi ipe filius de spū
scō ait. de patre pced. His et aliis plib' auctori
tatibus ostndit. q̄ spc̄. s. a patre et filio pcedit. Ō
Greci tn̄ dicunt spm s. Greci nō concedunt spm s.
tm̄ pcede a patre et nō a filio. pcede a filio.
et ideo dicunt. q2 ueritas in eugło fidē integre cōti
nente de pcessione sci̅ loquens. solū patrē cōmmo
rat dicēs. spc̄ q̄ a patre pced. et ideo q2 i p̄ncipa
lib; conciliis que apud eos celebrata sunt. ita sim
bola eoz subiectis anathematib; sancita sut.
Ut nulli de trinitatis fide. aliud docere t aliter p̄dica
re quā ibi contine ̄r. liceat. In quib; simbol. cū
spc̄ comemoret pcede a patre. et nō a filio. q̄cuq;
inquit a filio eū pcede addit. anathma īcurrit.
Vn̄ et nos arguunt anathmatis reos. Addut
et in assrtionē sue opinionis. et i testimoniū
nr̄e dāpnationis q̄ simbolo fidei. q̄ f. editionē
p̄dictoz conciliorz. leo terti' rome. transcriptū i ta
bula argentea. p' altare bti pauli posita pos
teris reliq̄d. p amore ut ipe ait et cautela fidei
ortodoxe. In quo q̄ simbolo. i pcessione spc̄. solus
comemorat pat. his ūb. et in spm s. dnm et ui
uificantē ex patre pcedntē. cū patre et filio co
adorandū et glificand et c. Illud ē simbolū q̄ in
missa cantatur. editū i niceno concilio. in fine cui'
subiectū ē. q̄ aliud docuit. t aliter p̄dicauit. ana
thma sit. Ideoq; greci nos anathmatizant q2 dicit
q2 spm. s. pcede dicim' a filio. q̄ i. nō continetur.
Q2 q̄ s. nos i dicim'. q2 a patre filioq; pced. alte
rū alterius ē additū. s. filioq;. Rn̄sio u doctoz.
Hos at illa ūba ita determinant p̄dicta.
Determinant' q̄ aliud docuit t aliud p̄dicaue
rit. i. contrariū docuerit. t contrario m̄ p̄dicauit ana
thma sit. Aliud q̄ ponit p opposito. sicut et
apl̄s in epła ad galatas. Si q̄s aliud euāgelizauerit. i. contrariū anathma sit. Nō dic̄ siquis ad
didit. Nā si illud dixisset. ē ipe ut ait aug p̄
iudicaret. q̄ cupiebat uenire ad q̄sdā q̄bus
scribebat. sic ad thesalonicēses. ut suppleret que
illoz fidei deerant, s; q̄ suppleret q̄ minus erat addit.
nō qd inerat tollit. Qui at preteridit fidei regulā
nō acced in uia s; recedit a uia. Alia
Ad illud at qd de eugło Responsio.
opponunt. rn̄dim' ita q2 cū dicat meo ūitas.
spm s. a patre pcede nō addit solo. et ideo i a se
pcede nō negat. s; ideo patrē tm̄ noiat. quia
adeū solet referre. et q̄ ipi' ē q2 ab illo ht. Greci
i sensu n̄re conueniūt. et si ūb differunt.

L' redit ad prima c.

Secta.

Tertia.

Sciendū tn̄ ē. qd greci confitentur spm s. esse
filii. sic patris. q2 et apls dic̄ spm filii. et
ueritas i eugło spm ūitatis. S; ē nō sit aliud
spm. s. eē patris et filii. q̄ eē a patre et filio. et ita
in eandē nobcū fidei sententiā conuenire ui
dentur. licet in ūbis dissentiant. Auctoritatib; grecoz
Unde et q̄dā eoz catholici ostend' spm s. pcede et
doctores intelligentes unā eandēq; fore a filio.
sententiā p̄dictoz ūboz. q' dr̄. spc̄. s. pcede
a filio. et eē filii. pfessi sunt spm. s. et a filio pce
dere. Vn̄ atanasi' in symbolo fidei. Spc̄. s. a pa
tre et filio. nō factus nec creat'. n̄ genit' s; pce
dens. Ecce spm. s. aptē dic̄ pcede a patr. et filio.
Didim' et eoz maxim' doctor. in l. de spū. s.
spm. s. a filio pcede dic̄. Saluator inq̄t q̄ et ūi
tas. Nō ei loquitur a semetipso. h' ē sin me. et
sine meo et patris arbitrio. q2 inseparabil' ē a mea
et a patris uoluntate. q2 ex se nō ē. s; ex patre et
ex me. ē. h' ei ipm qd subsistit et loqr̄ a patre
et a me illi ē. Itē. spc̄. s. q̄ ē spc̄ ūitatis. spcq; sapi
entie nō pōt audire a filio loquente q̄ nescit. cū h'
ipm sit qd pfert a filio. i. pcedns de d̄o d̄s. Spc̄
ueritatis pcedns a ūitate. consolator manans
a consolatione. Itē. cirill' epc̄ in epła nestorio
directa. ait. Spc̄ intelligit p se. s. q̄ spc̄ est.
et nō filius. s; tn̄ nō ē alien' ab eo. Spc̄ ei ūita
tis noiat. et pfluit ab eo sic ex d̄o patre. Iohs
q̄ crisostom' in homilia q̄dā de expositione
simboli, sic ait. Iste ē spc̄. s. pcedns a patre
et fi. q̄ diuid' dona ppria p ut uult. Idem
i alia homelia. Credendū ē spm. s. patris esse
et fi. Istū spm. s. dicim' patri et filio coequalem.
et pcedntē de patre et fi. H' ē dr̄ ne colloquia
mala corrūpant bonos mores. Ecce a doctoribus grecoz apta hui' testimonia. q̄ spc̄. s. a pa
tre et f. pcede ostndit. His q̄ lingua conticeat.
spm. s. pcede a patre et fi. Utrū s. s. p' t plus
Itē q2 cū spc̄. s. pcedat a pat̄ quā a filio.
procedat a patre et filio. utrū p' t mag pcessit
a patre quā a filio, q̄ uidet heretic' ostndē ita
dicēs. Si pcessit spc̄. s. a patre. pcessit utiq;
aut nato iā filio. aut nō nato filio. Si u' iam
nato filio pcessit. añ nat' ē fili' q̄ pcessit
spc̄. s. Precessit q̄ natiuitas filii. pcessionē spc̄
s. Si at pcessit a patre nō genito filio. ante
pcessit quā fili' genit' fuit. Rn̄sio aug ad
hoc id qd p' p'obat. s. a p' a pat̄ q̄ a filio pcessit.
Huic h'm qonib' mag laboriosis q̄ fructuo
sis, rn̄d aug. in xv. l. de t. dicēs. In illa sū
ma trinitate q̄ d̄s ē. nec ualla tpr̄ nlla sut.
p que possit ostendi. aut saltē requiri. utr' pri

Athanasi'.

Didimus.

Cirillus.

Johs crisostom'.

.d.xii.

argumentatio heretici.

Aug.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

de patre natus sit filius, et postea de ambobus
processit spiritus sanctus. Illud quoque plurimum quaerere, utrum
iam procederet spiritus sanctus de patre quando natus est filius, an
nondum procederet, et illo nato de utroque processit.
Non possunt prorsus ista ibi quaeri, ubi nichil ex tempore in-
choatur, ut consequenti perficiatur in tempore. Idcirco qui potest
intelligere sine tempore generationem filii de patre, intel-
ligat sine tempore processionem spiritus sancti de utroque. Ecce
his verbis absoluta est quaestio illa, qua quaerebatur utrum prius
processit spiritus sanctus a patre quam a filio. Hic agit de eo quod secundo quaere-
Nunc tractandum est batur, scilicet an plenius vel magis processit a patre quam a filio.
Quod secundo quaerebatur, scilicet an plenius an magis procedat
spiritus sanctus a patre quam a filio. Ad quod dicimus quia sicut non
ante procedit a patre quam a filio, ita nec magis vel ple-
nius procedit a patre quam a filio. Augustinus tamen in xv. libro de trinitate
ait quod spiritus sanctus principaliter procedit de patre. Non frus-
tra in qua in hac trinitate non dicitur verbum dei nisi filius,
nec donum dei nisi spiritus sanctus, nec de quo genitum est verbum, et de
quo procedit principaliter spiritus sanctus nisi deus pater. Ecce audisti
quia spiritus sanctus principaliter procedit a patre, sed ne hic te conturbet:
quare hoc dixerit, ex quo sensu dixerit aperit subdens: Ideo
addidi principaliter, quia et de filio spiritus sanctus procedere reperi-
tur; sed hoc quoque illi pater dedit, non iam existenti et non-
dum habenti, sed quicquid unigenito verbo dedit, gignendo
dedit. Sic ergo eum genuit ut etiam de illo donum
commune procederet, et spiritus sanctus spiritus esset amborum. Ecce expo-
suit quomodo dixerit spiritum sanctum principaliter procedere a patre,
non quia prius vel magis procedat a patre quam a filio, sed
quia cum procedat a filio, hoc ipsum habet filius a patre. Ex
eodem sensu dicitur spiritus sanctus proprie procedere a patre.

Ex eodem etiam sensu spiritus sanctus dicitur proprie procedere de patre. Unde
Ieronimus in expositione catholicae fidei niceni
symboli ait: Credimus in spiritum sanctum qui de patre pro-
cedit proprie. Item: spiritum sanctum verum deum invenimus in scriptura,
et de patre proprie esse. Et item: de patre filius, et spiritus sanctus proprie
et vere de patre procedit. Ecce aperte dicit spiritum sanctum proprie esse
de patre, et proprie procedere a patre, quod non ita est intelli-
gendum quod prius vel plenius a patre procedat quam a filio, sed
quia hoc habet pater a se non ab alio, ut de ipso sit et
procedat spiritus sanctus. Filius autem non a se, sed a patre hoc habet, ut
de ipso sit et procedat spiritus sanctus. Quo sensu Hilarius dixit spiritum sanctum
Forte in ista a patre procedere et ab utroque procedat.
Hac intelligentia dicitur spiritus sanctus a patre mitti
per filium, et a patre esse per filium. Unde Hilarius ad deum
patrem de spiritu sancto et filio loquens in xii. libro de trinitate ait:
In sancto spiritu tuo ex te profecto, et per eum misso. Item:
Ante tempora unigenitus tuus ex te natus manet,
ita quod ex te per eum spiritus sanctus tuus est. Quod et si sensu non
percipiam, tamen teneo conscientia. In spiritualibus enim rebus tuis
hebes sum. Item: meo deo conserva hanc fidei meae re-
ligionem, ut quod in regenerationis meae symbolo pro-
fessus sum, semper obtineam, patrem scilicet te, et filium tuum
una tecum adorem, spiritum sanctum tuum qui ex te per unige-
nitum tuum est promerear. Ecce aperte dicit spiritum sanctum a pa-
tre per filium et mitti et esse, quod non est intelligendum
quasi a patre per filium minorem mittatur vel sit, sed quia
ex patre et filio est et mittitur ab utroque, sed hoc ipsum
habet filius a patre ut ab ipso et sit et mittatur spiritus sanctus.
Hoc ergo voluit significare Hilarius distinctionem faci-
ens in locutione, ut ostenderet in patre esse auc-
toritatem. In eo etiam quod verbis ostendens patrem esse
auctorem processionis, quod procedit spiritus a filio. In evangelio
dicitur de patre procedit, cum de patre et filio proce-
dat spiritus sanctus. Unde Augustinus quaerit, cum de patre et filio
procedat spiritus sanctus, cur filius dixerit de patre procedit. Cur pu-
tas nisi quia solet ad eum referre et quod ipsius est, de quo et
ipse est? Sicut ait: Mea doctrina non est mea, sed eius
qui misit me. Si ergo hic intelligitur eius doctrina quam tamen
non dixit suam sed patris, quanto magis illic intelligen-
dus est spiritus sanctus de ipso procedere, ubi sic ait de patre
procedit, ut non diceret de me non procedit. A quo autem habet
filius ut sit deus, est enim de deo deus, ab illo habet utique
ut etiam de illo procedat spiritus sanctus, ideo spiritus sanctus ut etiam de filio
procedat, sicut procedit de patre, ab ipso habet patre. Quisquis
qui potest intelligere in eo quod ait filius: Sicut habet pater vitam
in semetipso, sic dedit et filio vitam habere in semet
ipso, non sine vita existenti iam filio vitam patrem
dedisse, sed ita eum sine tempore genuisse, ut vita quam
pater filio gignendo dedit, coeterna sit vitae patris
qui dedit, intelligat etiam sicut habet pater in se ipso ut de
illo procedat spiritus sanctus, sic dedisse filio ut et de illo
procedat idem spiritus sanctus, et utrumque sine tempore. Ita ergo dictum
est spiritum sanctum de patre procedere, ut intelligatur quod etiam pro-
cedit de filio, de patre esse filio. Sic itaque quicquid
habet de patre habet filius, de patre habet utique ut et
de illo procedat spiritus sanctus, sed nulla ibi tempora cogitentur
quae habent prius et posterius, quia ibi omnino nulla sunt. Cur
spiritus sanctus cum sit de substantia patris non dicatur genitus vel filius, sed tantum procedere.

Post hoc considerandum est quantum a talibus quales nos
sumus intelligi potest, cum spiritus sanctus procedat a pa-
tre et sit de substantia patris, cur non dicatur esse na-
tus, sed potius procedere, et cur non dicatur filius. Quare
et spiritus sanctus non dicatur, ut sit natus, et ideo non sit filius,
Augustinus ostendit in xv. libro de trinitate ita dicens: Si spiritus sanctus
filius diceretur, amborum utique filius diceretur, quod absurdissi-
mum est; filius quippe nullus est duorum nisi patris et matris.
Absit autem ut inter deum patrem et deum filium tale ali-
quid suspicemur. Absurdissime ergo filius diceretur amborum,
scilicet patris et filii. Amborum enim filius diceretur si eum ambo
genuissent, quod abhorret omnium sanorum sensus. Non
ergo ab utroque est genitus, sed procedit ab utroque amborum spiritus sanctus.
His verbis ostenditur cur spiritus sanctus cum sit de patre non dicatur ge-

Augustinus dicit spiritum sanctum principaliter procedere de a patre.

Augustinus quo sensu dixerit principaliter procedere a patre.

Ihero.

Hyl.

Aug. quaestionem solvit.

Simile locutionis genus.

D. xiii.

Aug.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

nitus vel filius. *Cur spiritus sanctus non dicatur genitus, cur filius dicatur procedens.*

Cum autem spiritus sanctus non dicatur genitus, sed tantum procedens, quaeritur cur filius non dicitur tantum genitus, sed procedens. Sic ipse in evangelio Iohannis ait: Ego ex deo processi et exivi, et veni in mundum. Non ergo tantum spiritus sanctus procedit a patre, sed et filius. Ad quod dicimus quod cum uterque procedat a patre, dissimiliter tamen. Nam spiritus sanctus, ut ait Augustinus in libro v. de trinitate, procedit a patre non quomodo natus sed quomodo datus vel donum. Filius autem processit nascendo, exiit ut genitus. Ac per hoc illud elucescit, ut patet, cur scilicet spiritus sanctus non sit filius, cum et ipse a patre exeat. Ideo scilicet non dicitur filius, quia neque natus est sicut unigenitus, neque factus ut per dei gratiam in adoptionem nasceretur sicut nos. *Quod non potest distingui a nobis inter*

Inter generationem vero filii *generationem filii et processionem spiritus sancti* et processionem spiritus sancti dum hic vivimus distinguere non sufficimus. Unde Augustinus Maximino proposita quaestione referenti, scilicet quaerenti cur spiritus sanctus non diceretur filius cum de patris esset substantia, respondens sic ait: Quaeris a me si de substantia patris est filius, de substantia patris est et spiritus sanctus, cur unus filius sit et alius non sit filius? Ecce respondeo, sive capias sive non capias: de patre est filius, de patre est spiritus sanctus, sed ille genitus est, iste procedens. Ideo ille filius est patris de quo est genitus. Iste autem spiritus utriusque, quoniam de utroque procedit. Sed ideo cum de illo loqueretur ait: de patre procedit, quoniam pater processionis eius est auctor, qui talem filium genuit et gignendo ei dedit ut et de ipso procederet spiritus sanctus. Nam nisi procederet et de ipso, non diceret discipulis: Accipite spiritum sanctum, eumque insufflando daret, ut a se quoque procedere significans aperte ostenderet flando quod spirando dabat occulte. Quia ergo si nasceretur non tantum de patre nec tantum de filio, sed de ambobus utique nasceretur, sine dubio filius diceretur amborum. Ac per hoc quia filius amborum nullo modo esset, non oportuit nasci eum de ambobus. Amborum ergo est spiritus procedendo de ambobus.

Quod autem *Hic dicit quod non valemus inter illa duo distinguere.*

Quid inter nasci et procedere intersit, de illa excellentissima natura loquens explicare quis potest? Non omne quod procedit nascitur, quamvis omne procedat quod nascitur. Sicut non omne quod bipes est homo est, quamvis bipes sit omnis qui homo est. Haec scio. Distinguere autem inter illam generationem et hanc processionem nescio, non valeo, non sufficio. Ac per hoc quia et illa et ista est ineffabilis, sicut propheta de filio loquens ait: Generationem eius quis enarrabit? Ita de spiritu sancto verissime dicitur: processionem eius quis enarrabit? Satis sit ergo nobis quia non est a se ipso filius, sed ab illo de quo natus est; non est a se ipso spiritus sanctus, sed ab illo de quo procedit; et quia de utroque procedit, sicut iam ostendimus. De spiritu sancto quoniam ipse de dono sit, nec tamen ipse filius sit, quoniam procedendo non nascendo legitur esse de dono, iam superius cum inquireretur visum est disputavimus. *An spiritus sanctus debeat dici ingenitus.*

Nunc considerandum est, cum spiritus sanctus non sit genitus, utrum debeat dici ingenitus. Ad quod dicimus spiritum sanctum nec genitum nec ingenitum debere dici. Unde Augustinus ad Orosium ait: Spiritum sanctum nec genitum nec ingenitum fides certa declarat, quia si dixerimus ingenitum, duos patres affirmare videbimur; si autem genitum, duos filios credere culpabimur. Sicut ergo solus filius dicitur genitus, ita et solus pater dicitur ingenitus, eo quod ab alio non sit. Unde Augustinus in xv. libro de trinitate: Pater ingenitus quod solus non est de alio, ideo solus appellatur ingenitus, non quidem in scripturis, sed in consuetudine disputantium et de re tanta sermonem qualem valuerint proferentium. Filius autem de patre natus est, et spiritus sanctus a patre principaliter et communiter de utroque procedit. Itaque cum spiritum sanctum genitum non dicamus, dicere tamen non audemus ingenitum, ne in hoc vocabulo vel duos patres in illa trinitate, vel duos qui non sunt de alio quisquam suspicetur. Ecce his verbis aperte ostendit spiritum sanctum nec genitum nec ingenitum debere dici. *Hieronymus dicit spiritum sanctum ingenitum, quod videtur praedictis contrarium.*

Ieronimus tamen in regulis diffinitionum *adversus* contra hereticos spiritum sanctum dicit esse ingenitum his verbis: Spiritus sanctus pater non est, sed ingenitus atque infectus. Pater non est, quia patris est et in patre est, processionem habet ex patre in unam naturitatem. Filius autem non est, quia genitus non est. Ecce his verbis dicitur spiritus sanctus esse ingenitus, quod videtur adversari premissis verbis Augustini. *Determinatio quae per diversas acceptiones*

Sed ut ista quae videntur repugnantia *dicit eos locutos* de medio abigamus, dicimus quod Ieronimus aliter accepit ingenitum et aliter Augustinus. Accepit enim Augustinus ingenitum quasi id quod ab alio non est; et secundum hoc de solo patre dicitur. Ieronimus vero ingenitum dicit non genitum; et secundum hoc potest dici de spiritu sancto, cum spiritus sanctus non sit genitus. *Per verba Ieronimi ostendit.*

Quod autem Ieronimus ita acceperit *quo sensu dixerit spiritum sanctum ingenitum* ostendit ex verbis suis, quia in eodem tractatu invenitur faciens talem divisionem: Omne quod est aut ingenitum est aut genitum aut factum. Est ergo quod non natum nec factum est, et est quod natum est et factum non est, et est quod nec natum nec factum est, et est quod factum est et natum non est, et est quod factum est et natum est et renatum est, et est quod factum est et natum est et renatum non est. Hanc propositionem singulis rebus subsistentiam distribuens: Quod ergo non natum nec factum est, pater est, non enim ab aliquo est. Quod autem natum est et non factum est, filius est, qui a patre genitus est, non factus. Quod vero nec natum est nec factum est, spiritus sanctus est, qui a patre procedit. Quod autem factum est et natum non est, celum et terra ceteraque sunt insensibilia. Quod autem natum et factum et renatum est, homo. Quod vero factum est et natum est et renatum non est, animalia sunt. Ecce his verbis ostendit Ieronimus se ingenitum accepisse non genitum. Aliter enim non esset premissa divisio vera, scilicet: omne quod est aut ingenitum est aut genitum aut factum. Atque in divisionis huius prosecutione, in assignatione ingeniti, ubique ponit non natum. *Quod gemina est processio spiritus sancti.*

Aug.

Aug. quaestionum ...

Aug. pater est auctor processionis

Aug.

Iero.

Ier.

Divisio haec diligenter notanda est.

d. xiiii

Preterea diligenter adnotandum est quod gemina est processio spiritus sancti. eterna videlicet que ineffabilis est. qua a patre et filio eternaliter et sine tempore procedit. et temporalis qua a patre et filio ad sanctificandam creaturam procedit; et sicut ab eterno communiter ac simul procedit a patre et filio. ita et in tempore communiter ac simul ab utroque procedit ad creaturam. non enim prius a patre in filium. et a filio in creaturam. Unde (Aug.) aug. in xv. li. de trinitate ait. Spiritus sanctus non de patre procedit in filium. et de filio procedit ad sanctificandam creaturam. sed simul de utroque procedit. quamvis hoc filio pater dederit. ut sicut de se. ita et de illo procedat.

De temporali processione spiritus agitur.

De temporali autem processione (Beda.) beda in omelia dominice post ascensionem ita loquitur. Cum spiritus sanctus gratiam dat hominibus. profecto mittitur spiritus a patre. mittitur et a filio. procedit a patre. procedit et a filio. quia et eius missio est ipsa processio. Hic ubi aperte ostendit donationem gratie spiritus sancti dici processionem vel missionem eiusdem. Sed cum donatio vel datio non sit nisi temporalis. constat quod ista processio sive missio temporalis est. Hanc quoque temporalem spiritus sancti processionem (Aug.) augustinus in xv. l. de trinitate insinuat dicens. Spiritum sanctum processisse agnoscimus qui post resurrectionem insufflavit in discipulos his verbis. Cum resurrexisset a mortuis et apparuisset discipulis. insufflavit et ait. Accipite spiritum sanctum. ut eum et de se procedere ostenderet. et ipse est virtus que de illo exibat. ut legitur in evangelio. et sanabat omnes. Et ut ostenderet hanc processionem spiritus sancti non esse aliud quam donationem vel dationem ipsius spiritus sancti. addit post resurrectionem. Dominus Ihesus bis dedit spiritum sanctum. semel in terra propter dilectionem proximi. et iterum de celo propter dilectionem dei. quia per ipsum donum diffunditur caritas in cordibus nostris. qua diligimus deum et proximum.

Quod aliqui dicunt ipsum spiritum sanctum non dari sed dona eius.

(ipsum deum non dari sed dona eius que non est ipse deus.)

Sunt autem aliqui qui dicunt spiritum sanctum ipsum deum non dari. sed dona eius que non sunt ipse spiritus sanctus. et ideo aiunt spiritum sanctum dici dari. cum gratiam eius que tamen non est ipse dat hominibus. et hoc dicunt Bedam sensisse in supradictis verbis. ubi dicit spiritum sanctum procedere cum ipsius gratiam dat hominibus. tamquam non ipse mittatur vel detur sed eius gratia. Sed quod ipse spiritus sanctus qui deus est et tertia in trinitate persona detur. aperte ostendit augustinus in xv. l. de trinitate dicens ita. Eundem spiritum sanctum datum cum insufflasset Ihesus. de quo mox ait. Ite baptizate omnes gentes in nomine patris et filii et spiritus sancti. ambigere non debemus. Ipse est enim qui et de celo datus est die pentecostes. Quomodo ergo deus non est qui dat spiritum sanctum? immo quantus deus est qui dat deum. Ecce his verbis aperte dicit spiritum sanctum ipsum deum dari hominibus a patre et filio. Sed quod ipse spiritus sanctus quod deus est et tertia in trinitate persona detur. ubi detur nostrisque mentibus infundatur. atque illa-

(Quia ipse spiritus sanctus quod deus est datur et ad nos mittitur.)

batur. aperte ostendit (Ambrosius) ambrosius in i. l. de spiritu sancto dicens. Licet multi dicantur spiritus. quia legitur. Qui facit angelos suos spiritus. unus tamen est dei spiritus. Spiritum quidem unum spiritum et apostoli et prophete sunt consecuti. sicut et vas electionis dicit. Quia unum spiritum potavimus. quasi eum qui non queat scindi. sed infunditur animis et sensibus nostris illabatur. ut secularis sitis restringat ardorem. quod spiritus sanctus non est de substantia corporalium. nec de substantia invisibilium creaturarum. Hic ubi aperte dicit spiritum sanctum ipsum quasi caritas non est infundi mentibus nostris. sed in eo dicit bis mutabilis caritas est. sed non mutabilis spiritus sanctus. Quis autem dubitet dicere quia datur et spiritus sanctus. cum scriptum sit. Caritas dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum qui datus est nobis. Qui cum sit inaccessibilis natura. receptabilis tamen propter bonitatem suam nobis est. oplens virtute omnia. sed qui solis participetur iustis. simplex substantia. opulens virtutibus. unicuique presens. dividens de suo singulis. et ubique totus. In eo circumscriptus quod infunditur spiritus sanctus quod discipulorum sensus separatim infudit. quem nichil per fallere. Angeli ad paucos mittebantur. spiritus autem sanctus populis infundebatur. Quis ergo dubitet quin divinum sit quod simul infudit pluribus non videtur. Unde est spiritus sanctus quod datur est omnibus licet separatim apostolis. Et hic aperte dicit Ambrosius quod spiritus sanctus qui est substantia simplex. cum sit unus datur pluribus. Alia quoque auctoritate hoc idem astruit. spiritus quod spiritus sanctus qui est equalis est filio hominibus detur. Dat ergo (Aug.) augustinus ubi apostolus ait. Caritas dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum qui datus est. ubi aliquid datur. Ab illo quod deus dona hominibus. quod dona spiritus sanctus. quod tale dat donum quale ipse. Magna est ei misericordia. donum dat ecclesie. quia donum eius spiritus sanctus est. Permissis aliis pluribus auctoritatibus aperte monstratur quod spiritus sanctus equaliter pater et filio nobis datur. nec ideo tamen minor est patre et filio. Unde augustinus in iiii. l. de trinitate. Non ideo quod minor est spiritus sanctus quia eum pater misit et filius. Attendendum est.

An ministri sancte ecclesie prelati debeant vel dare possint spiritum sanctum quod non datur. Hoc ostendit per.

Hic queritur utrum et sancti viri dent vel possint dare aliis spiritum sanctum. Quod si aliis dant. cum eius donatio sit supradicta processio. videtur ab eis procedere spiritus sanctus et mitti. Sed creatura a creatura non procedit ut mittitur. Restat ergo ut ipsi non dent spiritum sanctum nec dare possint. Unde (Aug.) augustinus in xv. l. de trinitate. Nemo aliquis discipulorum eius dedit spiritum sanctum. Orabant quippe ut veniret ad eos quibus manum imponebant. non ipsi eum dabant. Quem morem in suis prepositis etiam nunc servat ecclesia. Denique et Symon magus offerens apostolis pecuniam. non ait date et mihi hanc potestatem ut dem spiritum sanctum. sed cuicumque manus imposuero accipiat spiritum sanctum. quia nec scriptura supra dixerat. Videns autem Symon quod apostoli darent spiritum sanctum. sed dixerat. Videns autem Symon quod per impositionem manuum

(c) 2006 Ministerio de Cultura

non apostolorum dat Spiritum sanctum. Ecce hic ubi ostendit Augustinus nec apostolos nec alios praelatos ecclesiae dedisse vel dare Spiritum sanctum. Quod non possit dare Spiritum sanctum.

Et quod plus est, non posse, et docet Augustinus dare dicens in eodem libro subdens: de Christo scriptum est quod accepit a Patre promissionem Spiritus sancti et effudit. In quo utraque natura monstrata est, humana scilicet et divina. Accepit quippe ut homo, effudit ut Deus. Nos autem accipere quidem hoc donum possumus pro modulo nostro; effundere vero super alios non utique possumus, sed ut hoc fiat, Deum super eos a quo id efficitur invocamus. Ecce his verbis ipse dicit nos Spiritum sanctum non posse super alios effundere vel aliis dare.

Sed huic quod dicit videtur contrarium quod

Videtur obviare quod Apostolus ad Galatas de se loquens ait: qui tribuit vobis Spiritum et operatur virtutes in vobis. Ecce evidenter dicit se tribuisse Spiritum sanctum. Sed intelligendum est Apostolum dixisse hoc, non quod haberet potestatem et auctoritatem dandi Spiritum sanctum, sed quia ministerium huiusmodi impendebat in quo dabatur a Deo Spiritus sanctus. Unde ait Augustinus super eundem locum exponens illud Apostoli: Ubi ab apostolo praedicata est eis fides, in qua praedicatione adventum et plenitudinem Spiritus sancti senserant, sicut illo tempore in novitate invitationis ad fidem etiam sensibilibus miraculis plenitudo Spiritus sancti apparebat, ut in Actibus Apostolorum legitur. Aperte hic ostendit quomodo apostolus tribuit Spiritum sanctum. Non utique ipsum mittendo in eos, sed praedicando eis fidem Christi, qua illis recipientibus Spiritus sanctus in eos veniebat, et aliquibus signis visibilibus monstrabatur. Ideo ergo homines quidam dicuntur Spiritum sanctum dare posse. Utrum Spiritus sanctus a se ipso detur.

Hic considerandum est, cum Spiritus sanctus detur hominibus a Patre et Filio, an etiam ipsum a se procedat et ab utroque ut mittatur, et a se ipso detur. Si datur a se et procedit et mittitur a se. Ad quod dicimus quia Spiritus sanctus et Deus est et donum, sicut datum et Deus dans. Datur ergo in quantum donum. Cum autem donatio sine dato Spiritu sancto sit operatio Dei communis sit et indivisa operatio trium personarum. Donatur itaque Spiritus sanctus non tantum a Patre et Filio, sed etiam a se ipso. Unde Augustinus in xv libro de Trinitate dicit quod se ipsum dat. Sicut ergo corpus carnis nihil est aliud quam corpus, sic donum Spiritus sancti nihil est aliud quam Spiritus sanctus. In tantum ergo donum Dei est, in quantum datur eis quibus datur. Apud se autem Deus est, etsi nemini daretur, quia Deus erat Patri et Filio coaeternus antequam cuiquam daretur; nec quia illi datur, ipse datur, ideo minor est illis. Ita enim datur sicut donum Dei, ut etiam se ipsum det sicut Deus. Non enim dici potest non esse suae potestatis de quo dictum est: Spiritus ubi vult spirat. Ecce aperte dicit quod Spiritus sanctus se ipsum dat. Si enim Spiritus sanctus se ipsum dare non posset, et cum Pater dare possit et Filius, utique Pater potest aliquid et Filius quod non potest Spiritus sanctus. Et si Pater et Filius dant Spiritum sanctum, nec ipse dat, aliquid operatur Pater et Filius quod non operatur Spiritus sanctus. Datur ergo Spiritus sanctus a se ipso. Si autem se ipsum dat, tunc et a se procedit et mittitur, quod utique verum est. Nam et processio temporalis Spiritus sancti et missio ipsius est donatio, et ipsa est Dei operatio. Procedit ergo Spiritus sanctus temporaliter a se et mittitur a se et datur a se. Non est mirum si Spiritus sanctus dicatur mitti a se et procedere a se, cum et Filius dicatur mitti a se.

Nec mireris quod Spiritus sanctus dicitur mitti a se et procedere a se, cum etiam de Filio Dei dicat Augustinus in II libro de Trinitate quod non tantum a Patre missus est, sed etiam a se ipso et a Spiritu sancto. Quomodo Filius et Spiritus sanctus sit missus, cum utrique sit ubique Deus. Sed utique id quod Augustinus loquitur, missus de Spiritu sancto legitur: quem mittet Pater in nomine meo. Et ego mittam eum ad vos. Et Filius de se dicit: Exivi a Patre et veni in mundum. Et Apostolus dicit: Misit Deus Filium suum. In propheta autem scriptum est ex persona Dei: Caelum et terram ego impleo. Itaque ubique Deus est, ubique ergo Filius, ubique et Spiritus sanctus. Ubi ergo missus est Filius et Spiritus sanctus, ubi erant? Quomodo intelligenda sit missio utriusque. De missione Filii.

Quod ecce quaerendum est, quomodo intelligatur missio Filii et Spiritus sancti. Pater enim solus nusquam legitur missus, sed Filius et Spiritus sanctus. Et de Filio primum videamus quomodo missus. Apostolus dicit: Misit Deus Filium suum factum ex muliere. Satis ostendit eo ipso missum Filium, quod factum ex muliere. Quem mitti a Patre sine Spiritu sancto non potuit. Quia Pater intelligitur misisse eum cum fecit ex femina, quod utique non fecit sine Spiritu sancto. Ecce hic dicit Filium missum a Patre et Spiritu sancto. Quod a Spiritu sancto Filius sit missus, auctoritatibus confirmat.

Et quod a Spiritu sancto missus sit, ut ait Augustinus in eodem, confirmat auctoritatibus. Spiritus est dicit per Ysaiam: Nunc misit me Dominus et Spiritus eius. Et Ambrosius in libro II de Spiritu sancto ait: Quis est qui dicit: Misit me Dominus et Spiritus eius? Nisi qui venit a Patre ut salvos faceret peccatores. Et ergo Filium misit Pater et Spiritus sanctus. Item in eodem: Datus est a Patre, ut Ysaias dicit: Puer natus est nobis, et Filius datus est nobis. Datus est, audio dicere, et a Spiritu, quia et a Spiritu missus est. Dicit enim Filius Dei: Spiritus Domini super me, eo quod unxerit me, evangelizare pauperibus misit me, praedicare captivis remissionem etc. Quod cum de libro Ysaie legisset, ait in evangelio: Hodie completa est haec scriptura in auribus vestris, ut de se dictum esse signaret. Quid mirum si Spiritus super me, quia Filius hominis et a Spiritu sancto unctus est et a Patre missus ad praedicandum. Secundum divinitatem non super. Ecce ex his verbis ostenditur Filium esse missum et datum nobis non tantum

De Germano

Aug.

h. d. xv

Aug.

Ambr.

Aug. in lib. de missione Filii. Ambr.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

a patre. sed et a spiritu sancto. **Quod filius sit datus et a seipso**

Deinde ostendit esse datum et a seipso. Ita dicens in eodem libro. Cum non distinctum fuerit a propheta. a quo datus sit filius. ostenditur datus gratia trinitatis. ut et ipse filius dedit. Ecce hic dicitur quod filius se dedit. quia trinitas eum dedit. Si autem filius a se datus est. a se quoque missus est. a se processit. Hic utique verum est. et concedi oportet. cum eius missio divina operatio sit. **Quod filius sit missus a se.**

Quod autem a se mittatur. augustinus astruit. in ii. libro de trinitate dicens. Forte aliquis cogat ut dicamus et a seipso missum esse filium. quia mariae conceptus et partus. operatio trinitatis est. Sed inquid aliquis. quomodo pater eum misit. si ipse se misit. Cui respondeo querens ut dicat. quomodo eum pater sanctificavit. si ipse se sanctificavit. Utrumque enim dominus ait. quem pater sanctificavit et misit in hunc mundum. Et alibi. Ego pro eis sanctifico me ipsum. Item quero. quomodo pater eum tradidit. si ipse se tradidit. Utrumque enim legitur. credo respondebit si probe sapit. quia una voluntas est patris et filii. et inseparabilis operatio. Sic ergo intelligat illam incarnationem et ex virgine nativitatem. in qua filius intelligitur missus una eademque operatione patris et filii inseparabiliter esse factam. non inde separato spiritu sancto. Ergo a patre et filio missus est idem filius. quia a patre et a filio missus est idem filius. quia a patre et verbo eius factum est ut mitteretur. id est incarnatus hominibus appareret. Non enim missus est mutando locum. qui in mundo erat. Nam et pater invisibilis. una cum filio secum invisibili. eundem filium visibilem faciendo: misisse eum dictus est. Qui si ita visibilis fieret. ut cum patre invisibilis esse desisteret. id est si substantia invisibilis verbi in creaturam visibilem mutata. et transiens verteretur. ita missus a patre intelligeretur filius. ut tantum missus. non etiam cum patre mittens inveniretur. Cum vero sic accepta est forma servi. ut maneret immutabilis forma dei: manifestum est quod a patre et filio non apparentibus factum sit. quod appareret in filio. id est ab invisibili patre. cum invisibili filio. idem ipse filius visibilis mitteretur.

Summatim colligit que ex predictis astruuntur.

Ex superioribus aperte monstratur. quod filius missus est a patre. et a spiritu sancto. et a se ipso. et quod sit ipsa missio. scilicet incarnatio. id est quod factus est homo. per quod visibilis apparuit. quod est opus commune patris et filii et spiritus sancti. **Quare**

Sed adhoc opponitur. **cur dicit ante ipso non venit.**

Si filius a seipso missus est. cur ergo ait a me ipso non veni. Ad hoc augustinus respondet in vii. libro de trinitate dicens. Hoc dictum est secundum formam servi. secundum quam non fecit ut mitteretur. id est non est operatus incarnationem. sed secundum formam dei. **Utrum tantum semel missus sit filius an sepe.**

Hic queritur utrum semel tantum missus sit filius. an sepe mittatur. Si enim missio filii ipsius tantum incarnatio est. et semel tantum incarnatus sit: et semel tantum videtur missus. At si sepe mittitur. est et alia eius missio quam incarnatio. Sed que est illa? Numquid etiam generatio missio eius dicenda est. an et alia missio querenda est? **Quod duobus modis dicitur filius mitti.**

Ad quod dicimus. quod duobus modis dicitur filius mitti. preter illam eternam generationem qua ineffabilis est. secundum quam et missus posset dici. ut videtur quibusdam. sed verius ac melius secundum eam deus genitus. Preter eam ergo duobus modis dicitur mitti. scilicet vel cum visibiliter mundo apparuit carne indutus. vel cum se in animas pias sic transfert ut ab eis percipiatur ac cognoscatur. Hos duos missionis modos augustinus aperte distinguit. in iiii. libro de trinitate dicens. Non eo ipso quod de patre natus est missus dicitur filius. sed vel eo quod apparuit huic mundo. verbum caro factum. Unde dicit. a patre exivi et veni in mundum. vel ex eo quod ex tempore cuiusque mente percipitur. sicut dictum est de sapientia. Emitte illam de celis sanctis tuis. et a sede magnitudinis tue. ut mecum sit et mecum laboret. id est doceat me laborare. Tunc unicuique mittitur. cum a quoquam cognoscitur atque percipitur. quantum cognosci et percipi potest. pro captu vel proficientis in deum. vel perfecte in deo anime rationalis. **Quod secundum alium semel. secundum alium sepe sit missus. et secundum alium ut sit cum homine. secundum alium ut sit homo.**

Ecce distincti sunt duo modi missionis filii. et secundum alterum semel tantum missus est dei filius. secundum alterum sepe missus est et mittitur cotidie. Nam secundum alterum missus est. ut sit homo. quod semel tantum factum est. secundum alterum vero mittitur ut sit cum homine. quomodo cotidie mittitur ad sanctos. et missus est et ante incarnationem ad omnes sanctos qui ante fuerunt. et etiam ad angelos. Unde augustinus de filio id est de sapientia dei patris loquens. in iiii. libro de trinitate ait. Aliter sapientia mittitur ut sit cum homine. aliter missa est ut sit homo. In animas enim sanctas se transfert. et amicos dei et prophetas constituit. sicut et implet sanctos angelos. Sed cum venit plenitudo temporis. missa est non ut impleret angelos. nec ut esset angelus. nec ut esset cum hominibus vel in hominibus. ut antea in patribus erat et in prophetis. sed ut ipsum verbum fieret caro id est homo. **Quod secundum alium modum dicitur missus in mundum. secundum alium non.**

Preterea notandum est quod cum his duobus modis mittatur filius. secundum alterum dicitur missus in mundum. secundum alterum vero non. Eo enim modo missus in mundum dicitur. quo visibiliter mundo apparuit. Unde augustinus in eodem libro ait. Cum ex tempore cuiusque mente percipitur. mitti quidem dicitur. sed non in hunc mundum. Non enim sensibiliter apparet. id est corporeis sensibus presto est. Nam et nos in quantum quod mente aliquid eternum capimus: non in hoc mundo sumus. et omnium iustorum spiritus etiam in carne viventium. in quantum divina sapiunt: non sunt in hoc mundo. Ex predictis liquet quod post ineffabilem generationem. duobus modis mittitur filius. scilicet cum visibiliter apparuit. vel nunc invisibiliter percipitur mente. **Quod pater non dicitur missus cum ab aliquo cognoscitur ut filius.**

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Hic q̄ritur cur pat̄ nō dr̄ missus. cū ex tp̄e
habeat q̄ cognoscat sicut filius? Ad q̄d dicim⁹ q̄r ideo
ē principiū auctoritatis. qui nō h̄t de quo
sit. a quo filius ē. ⁊ sp̄c. s. Pat̄ enī ē ut ait aug.
i eod. l. principiū toti⁹ diuinitatis. t̄ si meli⁹
dr̄ deitatis. q̄r principiū ē filij ⁊ sp̄c. s. Nā ut
ait aug. in eod. l. Si uoluisset ē d̄s pat̄. p sub
iectā creaturā uisibilit̄ aparere. absurdissime
tñ. aut a filio quē genuit. aut a sc̄o. s. qui
de illo p̄cedit missus diceretur. Congruenter aūt ille
missus dr̄ q̄ in carne aparuit. misisse aūt ille
q̄ in ea nō aparuit. Putauerunt q̄dā filiū ⁊ sp̄m s.
Ideoq; putauerunt q̄dā heretici. minores fuisse p̄re
cū pat̄ nō sit missus. s; filius ⁊ sp̄c. s. q̄r missi dicunt̄.
patrē maiorē ēē. ac filiū minorē. ⁊ sp̄m sc̄m;
atq; patrē q̄i maiorē. misisse utrūq; q̄i mi
norem. Q̄z aug. impbat in iiij. l. de t̄. illis
contradicens. Nonn ideo arbitrandū ē minorē ēē
filiū q̄ missus ē a patre. nec ideo minorē sp̄m s.
q̄r ⁊ pat̄ eū misit ⁊ filius. siue enī p̄p̄ uisi
bilem creaturā. siue poti⁹ p̄p̄ principij comenda
tionē. nō p̄p̄ inequalitatem. t̄ imparilitatē. ut
dissimilitudinē substantie. in scripturis h̄ posita intelli
guntur. Nō ḡ ideo pat̄ dr̄ misisse filiū t̄ sp̄m s.
q̄d ille ēēt maior. ⁊ illi minores. s; manifeste p̄p̄
auctoritatē principij comendandā. ⁊ q̄r in ui
sibili creatura. nō sic illi aparuit. Ecce ostensū ē.
q̄ sit missio filij. ⁊ q̄t modis mittat̄. De missione
Nunc sp̄c. s. q̄ fit duob; modis. uisibilit̄ ⁊ inuisibilit̄.
de sp̄u s. uidendū ē. p̄t illā ineffabilē ⁊ eter
nam p̄cessionē. q̄ p̄cedit a patre ⁊ filio ⁊ nō a se ipso.
que sit ei temporalis p̄cessio. q̄ dr̄ missio siue donatio.
Ad q̄d dicim⁹ q̄r sicut filius duob; modis dr̄ mitti.
uno quo uisibilit̄ aparuit. alio q̄ inuisibiliter
castis mentib; p̄cipit̄. Ita ⁊ sp̄c. s. a patre ⁊ fi. ac
se ipso duob; mod. p̄cedit. siue mitti. siue da
ri dr̄. uno uisibilit̄. alio inuisibilit̄. Dat̄ ē enī
uisibilit̄ gratie demonstratione. sic in die pe
tecostes aliisq; t̄porib;. ⁊ dat̄ cotidie inuisibilit̄
illabendo mentib; fideliū. Prius de illo modo missionis q̄ fit uisi
Et primo de illo missionis m̄ agam⁹. q̄ fit ui bilit̄.
sibili sp̄c. De h̄ aug. in ii. l. de t̄. ita ait.
Inp̄mptu est intelligere de sp̄u s. cur missus ⁊ ipse
dicat̄. Facta ē enī quedam creature species ex tp̄e. i
qua uisibilit̄ ostenderetur sp̄c. s. siue cū in ipsum
dnm̄ corporali sp̄e columbe descendit. siue cū die
pentecostes factus ē subito de celo sonus. q̄si ferret̄ flat⁹
uehemens. ⁊ uise sunt illis lingue diuise sic ignis
q̄ ⁊ insedit sup unūquēq; eorū. Hec operatio ui
sibilit̄ expressa. ⁊ oculis oblata mortalib;. missio
sp̄s. s. dicta ē. nō ut apareret ei⁹ ipa substantia. q̄ ⁊ ipse
inuisibilis ⁊ incomutabilis ē. sicut pat̄ ⁊ fi. s; ut
exterioribus uisis corda hominū. mota a temporali ma
nifestatione uenientis ad occultā eternitatem semp
presentis conuerterent̄. Ecce his uerbis aperit aug. illum
modū missionis q̄ uisibilit̄ exibetur. cū tñ ipse
sp̄c. in sui natura nō uideat̄. q̄ n̄ in illis creaturis mag
erat q̄ in aliis. s; ad aliud. In illis enī erat ut p
eas ad hoies uenientes. ostenderet̄ ēē in illis. adq;
ille creature ueniebant. Nō ḡ sp̄c. s. temporali motu
tunc uenit uel descendit in hoies. s; p temporalē motū
creature. significata ē p̄uat̄. ⁊ inuisibilit̄ sp̄s. s. infusio.
Q̄r ut aptius dicā pulchrū modū missionis. sp̄s. s. corpora
lit̄ exibitū. monstrata ē p̄uat̄ ⁊ interior missio
sp̄s. s. siue donatio de qua agendū est. Cū sit
filius minor p̄re. s. formā creature in q̄ apparuit.
Set p̄mi cōsiderandū ē. ē nō ⁊ sp̄c. s. similiter.
filius.
Scū dicatur minor patre. s. missionē. qua
in forma creature aparuit. cur ⁊ sp̄c. s. nō dicat̄ simili
minor patre. cū in forma creature aparuit. Nā de
filio q̄d minor sit patre. s. formā q̄ missus aparu
it. aperte ostendit aug. in iiij. l. de t̄. dicens. Misit
d̄s filiū suū factum ex muliere factum sub lege. usq;
adeo paruū ut factum. eo itaq; missū q̄ factum. fatea
mur ḡ factum minorē. ⁊ in tantū minorē i quātū
factum. ⁊ in tantū factum. in quantū missū. Ecce hic
q̄r filius in quantum ē missus. i. factus. minor ē patre. Cur
ḡ sp̄c. s. nō dr̄ minor patre. cū ⁊ ipse creaturam
assumpsit. in q̄ aparuit. Quia aliter sp̄c. assumpsit
creaturā in q̄ aparuit. aliter filius. Nā filius accepit
p unionē. sp̄c u̇o nō. Filius eñ accepit hoiem. ita
ut fieret hō. Sp̄c u̇o s. nō ita accepit columbā. ut
fieret columba. Vnde aug. in ii. l. de t̄. ita ait.
Ideo nusq̄ scriptū ē. q̄d d̄s pat̄ maior sit sp̄u s̄co.
t̄ sp̄s. s. minor patre. q̄r nō sic ē assumpta creatura.
in q̄ apareret sp̄c. s. sicut assumpt⁹ ē filius hominis.
in q̄ forma ipsi⁹ dei uerbi p̄sona p̄sentaretur. nō ut haberet
uerbū dei. sicut alij sc̄i sapientes. s; q̄d ipsum uerbum
erat. Aliud ē eñ uerbū in carne. aliud uerbū caro.
i. aliud ē uerbū in hoie. aliud uerbū hō. Caro eñ
p hoie posita ē in eo q̄d ait uerbū caro factum ē. Nō
ḡ sic assumpta ē creatura. in q̄ aparuit sp̄c. s. sicut
assumpta ē caro illa. ⁊ humana forma ex uirgine
maria. Nō eñ columbā uel illū flatum. uel illū
ignē beatificauit. sibiq; in unitatem p̄sone coniunxit
in eternū. Ex p̄dictis aperte ostensū ē. s. q̄d filius
dicat̄ minor patre. ⁊ quare filius dicatur mi
nor patre. ⁊ nō sp̄c. s. Q̄z filius s. q̄d hō factus ē.
Notandū aūt q̄d filius nō in p̄re t̄ sp̄u s. ⁊ a se ipso minor dicit̄.
scd̄m q̄d hō factus est. nō tñ patre. s; ⁊ sp̄u
s̄co. ⁊ a se ipso minor dr̄. ⁊ q̄d a se ipso mi
nor dicat̄. s. formā s̄ui. aug. ostendit i primo. l.

Aug.
Aug.
D. xvi.
Aug.
Q̄z minor sit p̄re filius. s. formā data pat aug.
Q̄re nō sic de sp̄u sc̄o.
Aug.
Aug.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

de t. dicens. errauerūt hoīes ea que de x̄
sedm hoiem dicta sūt. ad ei⁹ subam q̄ sepitna
ē transferentes. sic illud qd ipē dns dic̄. Pat̄ ma
ior me ē. q. cēt p(er) formā s(er)ui ūtas dicit.
sedm quem modū ⁊ se ipō minor ē fili⁹. Ita
enī nō ⁊ se ipō minor fc̄s ē. q̄ se ipm exina
niuit formam s(er)ui accipiēs. Nō q̄. sic acce
pit formā s(er)ui. ut amitteret formā dī. in q̄
erat equalis pat̄. In forma g̊ di unigenitus
pat̄s. equal̄ ē patri. In forma ū̄ s(er)ui se ipō
minor ē. Nō g̊ i m(er)ito scp̄ta dic̄. utrūq; . s. ⁊
equalē pat̄. filiū. ⁊ patrem maiorē filio. Illd
enī p(er) dei formā. h' at̄ p(er) formā s(er)ui itellig̊.
De hoc eod̄. in. ii. l. de t̄. ait. dei fili⁹ equal pat̄.
s. di formā. in q̄ ē. ⁊ minor patre s. formā s(er)ui
quā accep. in qua nō m̄ patre. s; ⁊ s(er)ui. s.
nec h' tm̄ s; ⁊ se ipō minor inuent⁹ ē. p(er) quā
ut id. ait. in. l. s marimi. nō tm̄ patre s; ⁊
se ipō. ⁊ s(er)ui. s. minor fc̄s ē. ⁊ ⁊ minorat⁹ pau
lominus ab angelis. Est g̊ di fili⁹. ut ipē ait.
in. i. l. de t̄. deo pat̄ natū eq̄t. habitu mi
nor. i. in forma s(er)ui q̄ accep. His aucto
ritatib⁹ apte ostendit̄. fili⁹ s. formā s(er)ui.
minor patre. ⁊ se ipō. ⁊ s(er)ui. s. hylar̄ ait. s. q̄ pat̄

Hilari⁹ at̄ dīc̄ mod̄. sit maior. ñ tm̄ fili⁹ sit mi
q̄ pat̄ sit maior filio. nec tm̄ fili⁹ sit nor.
minor patre. Pat̄ q̄. dr̄ maior p(er) auc
toritatē. q. ideo ē auctoritas gn̄ationis. sedm
q̄ dic̄. Pat̄ maior me ē. et apl̄s. Donauit illi
nō. q̄ ē sup omē nō. Cū g̊ ait. pat̄ maior
me ē. h' ē ac si dic̄. donauit m̄ nom̄. Sic g̊
in q̄o ylari⁹. in. l. viii. de t̄. donantis aucto
ritate. pat̄ maior ē. in q̄o p(er) doni ofessionē
fili⁹ minor ē. Maior itaq; donans ē. s; minor
iā nō ē. cui unū ēē donatur. Dic q̄. ego ⁊ pa
t̄ unū sum⁹. si h' nō donat̄ illi ut confited̄
sit in gl̄a di pat̄s. minor patre ē. Si at̄ in ea
gl̄a ei donatur ēē q̄ pat̄ ē. hes ⁊ i donantī
auctoritatē q. maior ē. ⁊ i donatis ofessioem
q. unū s̄t. Maior itaq; pat̄ filio ē. ⁊ plane
maior ē cui tm̄ donat ēē. q̄nt⁹ ē ipē. cui inā
cibilitatis ēē p(er) imaginē sacram̄to natiuitatis
impt̄it. quem ex se in forma sua gn̄at. Audi
sti lector. qd sup h' dicat hylari⁹. cui ūba ū eq̄
occurrūt diligent̄ nota. piceq; intellige. de

Iam nūc accedam⁹ missiōe s. s. q̄ i uisibilit̄ mit
ad assignandā missionē sc̄s. s. q̄ in uisibilit̄ tit.
mittit̄ in corda fidelium. Nā ipē sc̄s. s. q̄ ds ē.
ac tria i t(ri)nitate p̄. ut supra ostensum est.
a patre ⁊ filio. ac se ipō tpālit̄ p(ro)ced. i. mitti
ac donat̄ fidelib⁹. s; q̄ sit ista missio. siue do

natio. l qm̄ fiat osidandū ē. P(re)mittit quodā
H' ad hāc ostensionē necc̄ariū. s. q̄. s. s.
Hoc at̄ ut itelligibili⁹. ē caritas q̄ diligim⁹ dm̄ ⁊
doci ac pleni⁹ p(er)fici ualeat. p(re)mittendū prim.
est quodā ad h' ualde necc̄arium. Dictū q̄pe est
sup̄. ⁊ sacris auctoritatib⁹ ostensū. q̄ sps. s. amor
ē pat̄s. ⁊ f. q̄ se inuicē amāt ⁊ nos. His at̄
addendū ē qd id ipē sc̄s. s. ē amor siue cari
tas. q̄ nos diligim⁹ dm̄ ⁊ p(ro)ximū. q̄ caritas
cū ita ē in nob. ut nos faciat dilige dm̄ ac
p(ro)ximū. tc̄ sps. s. dr̄ mitti. l dari nob. ⁊ q̄
dilig̊ ipām dilectionē qua dilig̊ p(ro)ximū. i eo
ipō dm̄ dilig̊. q. ipā dilectio ds ē. i. sps. s.

n Ne at̄ uire. Auctoritatib⁹ ita ēē ofirmat.
nāra. aliqd de nro influere uideamur.
sacris auctoritatib⁹ q̄ dictū ē corrobore
mus. De h'. aug⁹. in. viii. l. de t̄. ait. Qui p(ro)
ximū dilig̊ oseq̄ns ē. ut ipām p(re)cipue dilec
tionē diligat. Ds at̄ dilectio ē. oseq̄ns g̊ est.
ut p(re)cipue dm̄ diligat. It̄ i eod. deus dile
ctio ē. ut ait iohs apl̄s. Vt qd g̊ im⁹ ⁊ curri
m⁹ in sublimia celorꝫ ⁊ yma t(er)raꝫ. q̄rentes
eū q̄ ē apd nos. si nos ēē uelim⁹ apd eum.
Nemo dicat nō noui qd diligā. diligat f(rat)rem
⁊ diligat eandē dilectionē. Mag̊ q̄. nouit
dilectionē q̄ dilig̊. q̄. f(rat)rem quē dilig̊. Ecce
iā p̄. notiorē dm̄ h̄re. q̄. f(rat)rem. plane no
tiorē q. p(re)sentiorē. q. intimiorē. q. certiorem.
Amplectere dilectionē dm̄. ⁊ dilectione am
plectere dm̄. Ipā ē dilectio q̄ oēs bonos anglos.
⁊ oms di s(er)uos osotiat uinculo s̄citatis. Quāto
g̊ saniores sum⁹ a tumore sup(er)bie. tāto sum⁹
dilectione pleniores. ⁊ q̄ n̄ deo plen⁹ ē. qui
plenus ē dilectione. His ūbis satis ostendit
aug⁹. qd dilectio ipā qua diligim⁹ dm̄ ul
p(ro)ximū ds ē. S; ad huc apti⁹ in eod. l. subd
dicēs. Dilectionē f(rat)rnā quantū iohs omēdat
apl̄s attēdam⁹. Qui dilig̊ in q̄o f(rat)rem. ilumi
ne manet. ⁊ scandalū nō ē in eo. Manife
stū ē q̄ iustice p(er)fectionē. in f(rat)ris dilectione po
suit. Nā in q̄ scandalū nō ē. utiq; p(er)fectus ē.
⁊ tm̄ uidet̄ dilectionē di tacuisse. qd nūquā
fac̄. n̄ q. in ipā f(rat)rna dilectione uult in
telligi dm̄. Apertissime q̄. i ead̄ ep̄la. paulo
p(ost) dicit ita. Dilectissimi diligam⁹ inuicē q.
dilectio ex deo ē. ⁊ oīs q̄ dilig̊ ex deo natus ē.
⁊ cognouit eū. Qui nō dilig̊ nō cognouit dm̄.
q. ds dilectio ē. Ista otextio satis apte declarat
eandē ipām f(rat)rnā dilectionē. Nā f(rat)rna dile
ctio ē qua diligim⁹ inuicē. nō solū ex deo.
set ⁊ dm̄ ēē. tanta auctoritate. s. iohs p(re)dicari.

Aug.

Aug.

Dilec.

d. xvii.

q̄ hic bn̄ bn̄rdi dicit. caplā ... de guidone ... uiri ... caritas ... substantia ... accidentalis ... significat ... substantia ... dominu ...

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Lū q̄ de dilectione diligimus frēm. de
deo diligim⁹ frēm. nec fieri pōt ut eandē
dilectionē nō perpue diligam⁹. q̄ frēm dili
gim⁹. qm̄ ds̄ dilectio ē. Itē qui nō diliḡ frēm.
nō ē in dilectione. 7 q̄ nō ē in dilectiōe nō est
in dō. q̄ ds̄ dilectio ē. Ecce aptissime dixit.
frīnā dilectionē dm̄ eē. Q frīna dilectio ē sit
C v āt frīna ds̄. nō ē pat̄ t̄ filꝰ. s; tm̄ spc̄. s.
dilectio sit ds̄. nec pat̄ nec filꝰ. s; tm̄
sp̄s. s. q̄ ꝓpe intuitiue dilectio ut caritā dr̄.
Vn̄ aug. in xv. l. de t. Sin donis di nich
maꝰ est caritate. 7 nllum ē maꝰ donū di
q̄ spc̄. s. qd̄ ꝯsequit̄ ē q̄. ut ipē sit caritā.
que dr̄ ds̄ 7 ex deo. Ita q̄. ait iohs. dile
tio ex deo ē. 7 paulo pꝰ. Ds̄ dilectio ē. Vb̄ ma
nifestat eā se dixisse dilectionē dm̄. quā
dixē ex dō. Ds̄ ḡ ex deo ē dilectio. Itē in eod.
Iohs uolens de hac re aptiꝰ loq̄. in h̄ inq̄d
cognoscim⁹. q̄ in ipo manem⁹ 7 ipē in nb̄.
q̄ de spū suo dedit nb̄. Spc̄ itaq̄. s. de q̄
ded nob. fac̄ nos in dō manē. 7 ipm̄ i nob.
H̄ āt fac̄ dilectio. Ipē ē ḡ ds̄ dilectio. Ipē ḡ
signat̄ ubi legit̄ ds̄ dilectio ē. Ex his apparet q̄
spc̄. s. ē caritas. Q nō ē dictū p cām illd̄ ds̄ ca
S et ne forte aliq̄s ritas ē. sic illd̄ tu es patientia
dicat illud dictū eē p ꝑmissionē cause. 7 spes
ds̄ caritas ē. eo. s. q̄ caritas sit ex dō. 7 non me
sit ipē ds̄. sic dr̄ ds̄ mā patientia 7 spes. nō a.
q̄ ipē sit ista. s; q̄ ista ex eo sit. Occurrit
aug. ostendēs. nō hoc eē dictū p cām sic illa
in xv. l. de t. ita dicēs. Nō dicturi sumus
caritatē. ppea eā eē dictā dm̄. q̄ ipā ca
ritas sit ulla suba. q̄ di digna sit noīe.
s; q̄ donū sit di. sic dictū ē dō tu es pati
entia mā. Nō utiq̄ io dcm̄ ē. tu. e. p. mā. q̄ di suba
ē mā patientia. s; q̄ ab ipō nb̄ ē. Vn̄ ali
bi. ab ipō ē patientia mā. Huc q̄. sensum
facile refellit. scriptuꝝ ipā locutio. Tale
ē enī tu es patientia mea. quale ē dne
spes mā. 7 deus mīs in edia mā. 7 fortitudo
mea. 7 multa similia. Nō ē āt dictū dne
caritas mea. aud tu es caritas mea. aud
ds̄ caritas mā. s; ita dictū ē ds̄ caritas est.
sic dictū ē ds̄ spc̄ ē. Huc q̄ nō discernit i
tellectū adūo. nō expositionē q̄rat a nob.
Nō enī aptiꝰ q̄cq̄ possum⁹ dīe. ds̄ ḡ cari
tas ē. Ex pdictis clarescit q̄ spc̄. s. caritas ē.
q̄ diligim⁹ dm̄ 7 p̄ximū. Vn̄ facilꝰ ē nob
ostendere q̄m. spc̄. s. mittat̄. siue det̄ nb̄.
T vē Q m̄ spc̄. s. mittat̄ t̄ det̄ nobis.
enī mitti ut dari nob dr̄. cū ita in

nobis est. ut faciat nos diligē dm̄ 7 p̄x
ximū. p quē manem⁹ in deo 7 ds̄ in nb̄.
Vn̄ aug. huc missionis modū i sinuās. i
xv. l. de t. ait. Ds̄ spc̄. s. q̄ pced ex dō. cū
datꝰ fuit homi. accendit eū ad diligendū
dm̄ 7 p̄ximū. 7 ipē dilectio ē. Nō enim
h̄t hō. un̄ diligat dm̄ n̄ ex dō. Ecce q̄m
dat t̄ mittit nb̄ spc̄. s. scd̄ qd̄ dr̄ datū siue
donū. Q donū siue datū. aug. ꝯmdat ex
planās aptiꝰ q̄m det̄ in eod. l. Dilectio i qd̄
di diffusa ē i cordibꝰ nr̄is ut ait apls. per
spm̄. s. q̄ datꝰ ē nb̄. Nllum ē isto dei dono
excellentiꝰ. Solū ē qd̄ diuid. int̄ filios regni
7 filios pditiōis. Dant̄ 7 alia p spm̄ munera.
s; sn̄ caritate nich psūt. Nisi ḡ tm̄ i ptiat̄
cuiq̄ spc̄. s. ut eū dei 7 p̄ximi faciat amato
rē. a sinistra nō trāsfer t̄ ad dexteram. nec
spc̄. s. ꝓpe dr̄ donū. n̄ ꝓp dilectionē. q̄ q̄ non
hūit 7 si loquat̄ oībꝰ linguis. 7 hūit ꝓphe
tiā 7 omnem scientiā 7 omnem fidē. 7 distri
buit subam suā. 7 tradidit corpꝰ suū. ut
ardeat nich ei pdē. Q̄ntū ḡ bonū ē sine
q̄ ad etnā uitā neminē bona tanta pducūt.
Ipa ū dilectio t̄ caritas. nā unꝰ rei nn̄ est.
uniq̄ pduc̄ ad regnū. Dilectio ḡ q̄ ex deo ē.
7 ds̄ ꝓpue spc̄. s. ē. p quē diffundit̄ i cordi
bꝰ nr̄is ds̄ caritas. p q̄ nos tota i habitat
trinitas cordibꝰ nr̄is. Q ca spc̄. s. rectissime
cū sit ds̄. uocat̄ donū di. Q donū ꝓprie
qd̄ ū caritas itelligendū ē. q̄ pduc̄ ad dm̄.
7 sine q̄ qd̄lib aliud di donū. nō pduc̄ ad
dm̄. Predicte auctoritatis colligit̄ sūmā.
E cce h̄ aptē qd̄ sup dictū erat. s. q̄
caritas sit spc̄. s. 7 donū excellentiꝰ. 7
q̄m h̄ donū. i. spc̄. s. det̄ nb̄. s. cū ita ipt̄
aliciu. i. ita h̄t esse i aliq̄. ut eū faciat di
7 p̄ximi amatorē. qd̄ cū fac̄ dr̄ tūc dari siue
mitti alicui. 7 tc̄ ille dr̄ ꝓpe h̄re. spm̄. s.
H utrū ꝯcedendū sit. q̄ spc̄. s. augeat i hoīe. 7 mag
ic q̄r si caritas spc̄. s. ē. cū ipā t̄ minꝰ dr̄. t̄ ha
augeat̄. t̄ minuat̄ in hoīe. 7 mag ul
minꝰ p diūsa tpa hat̄. utrū ꝯcedendū sit. qd̄
spc̄. s. augeat ul minuat̄ i hoīe. 7 mag t̄ minꝰ
det̄ ul hat̄. Si q̄. in hoīe auget̄. 7 magis
ul minꝰ dat̄ 7 habet̄. mutabil eē uidetur.
Ds̄ āt oīo inmutabil ē. Vidē ḡ q̄ ul spc̄. s.
nō sit caritas. t̄ caritas nō augeat ul mi
nuat̄ i hoīe. Itē caritas 7 nō h̄nti dat̄
ut hat̄. 7 h̄nti ut pleniꝰ hat̄. Si ḡ spc̄. s.
caritas ē. 7 nō h̄nti dat̄ ut hat̄. 7 h̄nti
ut pleniꝰ hat̄. S; q̄m dat̄ nō h̄nti cū ipē

Aug.

Aug.

Aug.

Aug.

Q m̄ spc̄. s. datur. hic nota R.

tur. p diūsa tpa.

An spc̄. s. det̄ h̄nti. 7 nō h̄nti.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

uidi sit ubiq;. 7 in omnib; creaturis totus?
7 q~m plen' dat~. t h~et s~n sin mutatione?
His ita R. ad p~ma q~one~. an sp~s s~. det~ h~ri 7 no~ h~ri.
R~pon' dicentes. q~d sp~s s~. sine carital pe
nit' i mutabil' e~. nec in se auget~ ul' mi
nuit~. nec in se recip~ mag~ l min'. s; in ho~ie ul'
pot' ho~i auget~ l minuit~. 7 mag~ ul' min' dat~
7 h~et~. sic d~s d~r magnificari 7 exaltari i nob.
q~ tn~ in se nec magnificat~ nec exaltat~. V~n p~pha
accedet ho~ ad cor altu~ 7 exaltabit~ d~s. Sup qu~e
lo~c ait auctoritas. D~s no~ in se. s; i corde ho~is gr~a
delect. Sic e~g sp~s s~. ho~i dat~. 7 dat~ ampli' datur.
i. auget~. 7 mag~ ac min' h~et~. 7 tn~ i mutabil'
existit. Responsio ad sedagem.

Lic~q; ubiq; 7 in omni c~ata sit tot'. sunt tn~
multi qui eu~ no~ h~nt. Non e~. om~s s~. h~nt
s~p~m s~. h~nt. in q~s e~. aliq~n. 7 irrationabiles
c~ate h~rent s~p~m s~. q~d fidei pietas no~ admittit.

Ut at~ auctoritate ~firmat~ u~tenq; responsione~.
V~era' sint. q~d diuini' auctoritate ~firma
mus. q~d sp~s s~. mag~ 7 min' p~cipiat~. 7 ho~i
augeat~. 7 no~ h~nti detur. 7 h~nti ut pl' h~at.
aug' ostendit~. sup ioh~m dicens. Sine sp~u s~. ~stat
nos ~. n~ diliger~. 7 ei' mandata s~uare no~ posse. 7
id nos posse atq; agere docemur?. q~nto illu~ p~cipim'
min'? tanto u~o ampli'. q~nto illu~ p~cipimus
ampli'. Ideoq; no~ solu~ no~ h~nti. uerum 7 h~nti no~
i cassu~ p~mitt~. No~ h~nti q~. ut h~at. h~nti a~t ut
ampli' h~at. Na~ si ab alio min'. 7 ab alio
ampli' no~ h~ret~. s~cs eliseus. s~co elye no~ dicer~
s~p~c qu~e in te duplo sit in me. X~p~c at~ q~ e~ dei
fili' no~ ad mensura~ dat~ e~ sp~s s~. neq; e~. sin~ gr~a
sp~s s~. e~. mediator d~i 7 ho~ium ho~ x~pc ih~s. Q~
e~. e~ unigenit' fili' e~qu~t pat~. no~ e~ gr~e s; nat~e.
Q~ at~ i unitate~ p~ unigeniti assu~pt' e~ ho~ gr~e
e~ no~ n~. Ceteris aut~ ad mensura~ dat~. 7 dat~ addi
tur. donec unicuiq; p~pri sine p~fectio~is p~pria me~
sura ~pleat~. Ecce expl~ni h~ec q~d sp~s s~. mag~
7 min' dat~ l accipit~. 7 ho~i dat~ auget~. 7 h~nti
7 no~ h~nti dat~. q~ sp~s s~. e~ caritas. q~ no~ h~nti
dat~. 7 h~nti auget~ 7 p~fic~. Imo ut u~ ac ma
gis p~p~e loq~r. ho~ in ea p~fic~. 7 defic~ aliq~n. 7
tu~c ipa d~r p~fic~e l deficere. q~ tn~ nec p~fic~. nec
deficit in se. q~ d~s e~. Vn~ aug~. in homelia no
na. sup ep~lam ioh~is ait. Pi~s se q~sq; quantu~
i illo p~fecit caritas. t pot' q~ntu~ ip~e i carita
te p~fecit. Na~ si caritas d~s e~. nec p~fic~ nec
defic~. Sic e~g d~r p~fic~e in te caritas. q~ tu in ea
p~ficis. Ecce q~m intelligendu~ sit. cu~ d~r sp~s s~.
augi i n~b. q~ nos in eo. s~. p~ficim'. sic 7 alia h~
hm~odi. aliq~ d~nt sp~m s~. no~ e~e caritate~. qua dili

Supradictu~ est. gim' d~m. 7 p~ximu~. s~ uera e~ s~p~io.
Sed q~d sp~s s~. caritas e~ pat~s 7 filii. qua se i~n
ce~m diligunt 7 nos. 7 ip~e id~m e~ caritas que
diffundit~ i cordib; n~ris. ad diligendu~ d~m. et
p~ximu~. Hoz alt~m om~s catholici ~cedu~t. s~.
q~d sp~s s~. sit caritas pat~s 7 filii. Q~ at~ ip~e id~m sit
caritas. qua diligim' d~m 7 p~ximu~. aliq~ negat~.
D~nt e~. si sp~s s~. e~ caritas pat~s 7 filii 7 n~ra. ca
de~ e~g caritas e~. qua d~s dilig~ nos. 7 q~ nos di
ligim' eu~. Hoc at~ s~co~ auctoritates negare
uide~t. Dic~ e~. aug~. in. i. de sp~u s~. Vn~ e~ dile
cto. n~ 7 un~ e~ ipa fides. i. a sp~u s~co. No~ enim
e~et in n~b. n~ diffunder~ i cordib; p sp~m. Ca
ritas at~ d~i dicta e~ diffundi i cordib' n~ris.
no~ qua nos ip~e dilig~. s; qua nos fac~ dilectores
suos. sic iusticia d~i d~r q~ nos iusti ei' mu
n~e efficim~. 7 d~ni sal' q~ no~ saluat~. 7 fides x~
q~ nos fideles fac~. His u~b uid~ mo~strari dis
tinctio int~ caritate~ qua d~s dilig~. 7 qua nos
diligim'. Et sic iusticia n~ra d~r dei. no~ q~
ip~e sit ea iust'. s; q~ ea nos iustos fac~. Simil~r
7 fides 7 sal'. sic uidet~ dicta caritas d~i q~ est
i n~b. no~ q~ ip~e ea diligit. s; q~ ea nos dilig~e
fac~. D~r s; 7 id aug~. in xv. l. de t~. ait. Cu~
ioh~s comemorass; d~i dilectione~ no~ q~ ip~m di
ligim'? s; q~ ip~e dilex~ nos 7 misit filiu~ suu~
libatore~ p peccatis n~ris. 7c~. Ecce h~ uidetur
manifeste diuid~e dilectione~ q~ nos diligim'
d~m. ab ea q~ ip~e dilig~ nos. Si e~g inquiunt sp~s s~.
dilectio e~ qua d~s dilig~. 7 q~ nos diligim'. du
plex dilectio e~. ymo duo diu~sa e~. q~d absurd~
7 a uitate longe e~. Non e~g dilectio q~ diligimus.
s; q~ d~s tn~ dilig~ nos. R~sio ad p~dicta. d~terminas
his r~pondi~ p~dictaz auctoritatu~ auctoritates.
Huba d~terminates h~nt. Caritas d~i dicta
e~ diffundi i cordib' n~ris. no~ q~ ip~e nos dili
git. s; q~ nos dilig~e fac~. 7c~. his u~b no~ diui
dit~. nec diu~sa ostendit~ caritas q~ d~s diligit.
ab ea q~ nos diligim'. s; pot' cu~ sit una 7 ea
de~ caritas. 7 dicat~ ipa d~i caritas. diu~sis de
causis 7 ratio~ib' d~i caritas apellari i s~cp~tra
ostendit~. Dicat~ e~. d~i caritas. t q~ d~s ea dilig~
nos. t q~ nos ea sui dilectores sui dilectore fac~.
Cu~ e~g D~terminato p~me auctoritatis.
Cum ab ap~lo d~r caritas d~i diffundi i cordib;
n~ris. no~ e~ dicta caritas d~i q~ dilig~ nos. s; qua
fac~ nos dilig~e. i. no~ i apellatur caritas d~i
eo q~ d~s ea nos dilig~. s; eo q~ nos ea sui dilectores
facit. 7 q~ ea p~one p~sit dici caritas d~i. q~ nos
ea dilig~e fac~ ex similib; g~ne locutio~is ostend~. sic
d~r iusticia d~i q~ nos iustificat. 7 d~ni sal' q~ nos

s~ uera e~ s~p~io

Auctoritates que uident~ p~ eis satis facere. Aug~.

Aug~.

Cui~ auctorita te d~terminando p~cedet.

Aug~.

In libro regum sic. Helias dixit ad heliseu~. Postula quod uis. 7 faciam tibi an~ q~ tollar a te. Dixitq; heliseus. Obsecro ut fiat sp~s tuus duplex in me. Quod ibid~ hic exponitur. Helias sp~u p~phetie 7 operatione miraculorum excellent~ pollebat. Geminu~ e~g gr~am quam heliseus in magro uidebat cognoscebat sibi ~ceri rogauit. Vn~ patet. quod no~ ~ceri duplu~ sup magrm postulauit.

Aug~.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Determinatio solutionis.

saluat, et fides est qua nos fideles facit. Similiter caritatem exponimus auctoritate, non autem dilectionem Dei commemorari, non qua nos eum, sed qua ipse dilexit nos. ac si diceret commemorat dilectionem Dei, non scilicet qua eam nos diligimus Deum scilicet, sed qua ipse eam diligit nos. Sed

Aliud obiciunt.

aliud est inquiunt quod magis urget. dicit super Augustinus quod dilectio est a Spiritu Sancto a quo fides. Sicut ergo fides non est Spiritus Sanctus quia ab eo est, ita nec caritas. Quomodo enim caritas Spiritus Sanctus est si ab ipso est? Nam si ab ipso est et ipse est, ergo Spiritus Sanctus a se ipso est. Ad quod dicimus: Spiritus Sanctus autem a se ipso non est, sed tamen a se ipso datur nobis ut supra dictum est. Datur etiam se ipsum nobis Spiritus Sanctus, sed et ex hoc sensu dictum est quod caritas ab ipso est in nobis, sed tamen ipsa Spiritus Sanctus est. Fides autem a Spiritu Sancto et non est Spiritus Sanctus, quia donum vel datum solummodo est, non Deus dans.

Alias inducunt rationes et auctoritates ad id probandum.

Alias quoque inducunt rationes ad idem ostendendum, scilicet quod caritas non sit Spiritus Sanctus, quia caritas affectio mentis est et motus animi. Spiritus Sanctus enim non est affectio animi vel motus mentis, quia Spiritus Sanctus immutabilis est et increatus. Non est ergo caritas.

Aug. quod caritas est motus vel affectio animi.

Quod autem caritas sit affectio mentis et motus animi auctoritatibus confirmatur. Dicit enim Augustinus in III libro de doctrina christiana: Caritatem voco motum animi ad fruendum

Aug.

Deo propter ipsum, et se ac proximo propter Deum. Idem in libro de moribus ecclesie catholice, tractans illud verbum apostoli: Nec mors nec vita poterit nos separare a caritate Christi. Caritas, inquit, Dei hic dicta est virtus, que animi nostri rectissima affectio est, qua coniungit nos Deo, qua eum diligimus. Ecce his verbis exprimitur quod caritas est affectio et motus animi, ac per hoc non videtur esse

Responsio determinans auctoritates.

Spiritus Sanctus. Ad quod dicimus hic ita dictum esse, sicut dicitur Deus esse spes nostra et patientia nostra, quia facit nos sperare et pati. Ita caritas dicitur esse motus sive affectio animi, quia per eam movetur et afficitur animus ad diligendum Deum. Non autem inconveniens si caritas cum sit Spiritus Sanctus dicatur motus mentis, cum et in libro Sapientie dicatur de Spiritu Sapientie, quod attingit a fine usque ad finem, quod est acutus mobilis, certus, incoinquinatus. Quod non ideo dicitur quod sapientia sit mobile aliquo modo vel mutabile aliquid, sed quia sua immobilitate omnia attingit, non locali motu, sed ut ubique semper sit et nusquam inclusa teneatur. Sic ergo caritas dicitur motus animi, non quod ipsa sit motus vel affectio vel virtus animi, sed quia per eam quasi esset virtus afficitur mens et movetur. Sed si caritas Spiritus Sanctus, qui operatur in singulis prout vult, cum per eum mens hominis afficiatur et moveatur ad credendum vel sperandum et huiusmodi sicut ad diligendum, quare non sic dicitur caritas motus vel affectio mentis ad credendum vel sperandum sicut ad diligendum? Ad quod sane dici potest, quia alios actus atque motus virtutum operatur caritas, id est Spiritus Sanctus, mediantibus virtutibus quarum actus sunt, utpote actum fidei, id est credere, fide media, et actum spei, id est sperare, media spe. Per fidem enim et spem predictos operatur actus. Diligendi vero actum tantum per se sine alicuius virtutis medio operatur, id est diligere. Aliter ergo hunc actum operatur quam alios virtutum actus. Itaque differenter de hoc et de aliis loquitur Scriptura, quod istud specialiter caritati tribuit. Est ergo caritas vere Spiritus Sanctus. Unde Augustinus, premisso verbo apostoli ubi inquit: ... in eodem libro caritatem dicit esse donum quo nil melius, et post ipsam esse Deum significat dicens: Si nulla res a Dei caritate nos separat, quid esse non solum melius, sed et certius hoc bono potest? Ecce dicit quod caritate nihil est melius. Caritas ergo Spiritus Sanctus est, qui Deus est et donum Dei sive datum, qui dividit singulis fidelibus dona, nec ipse dividitur, sed indivisus singulis datur. Unde Augustinus in [illegible] Iohannis dicit: Non ad mensuram dari Spiritum Filio ait. Cum sit vero dividit, non quod ipse Spiritus Sanctus, sed dona eius.

Aug. xv.

huc usque [illegible]

D. xviii.

An concedendum sit quod per donum dentur dona.

Hic queritur cum Spiritus Sanctus per quem dividuntur dona ipse sit donum, utrum concedendum sit quod per donum dividantur ac dentur dona. Ad quod dicimus quia per donum quod est Spiritus Sanctus singulis propria dividuntur, et ipsum communiter omnes boni habent. Unde Augustinus in xv libro de Trinitate ait: Per donum quod est Spiritus Sanctus in commune omnibus membris Christi multa dona que sunt quibusque propria dividuntur. Non enim singuli quique habent omnia, sed hi illa, alii alia, quamvis ipsum donum a quo cuique propria dividuntur omnes habeant, id est Spiritum Sanctum. Aperte dicit per donum dari dona.

Aug.

Utrum Spiritus Sanctus eadem ratione dicatur donum et datum sive donatum.

Preterea diligenter considerandum est, cum Spiritus Sanctus dicatur donum et datum, utrum eadem ratione utrumque ei conveniat, quod utique videri potest. Cum enim idem sit Spiritum Sanctum dari et Spiritum Sanctum donari, eadem ratione videtur Spiritus Sanctus dici datum et donum. Hoc etiam videtur significare Augustinus in xv libro de Trinitate cum ait: Spiritus Sanctus in tantum donum Dei est, in quantum datur eis quibus datur. Apud se autem Deus est et si nemini datur. Ecce aperte dicit Spiritum Sanctum donum appellari quia datur. Sicut ergo tantum appellatur donum quia datur, non ab eterno fuit donum, quia non datur nisi ex tempore.

Quare ita esse videatur.

Aug.

Responsio quare datum ut donum dicitur Spiritus Sanctus.

Ad quod dicimus quia Spiritus Sanctus et donum dicitur et datum sive donatum. Sed datum sive donatum ex eo tantum ex tempore dicitur quod datur vel donatur, quod fit tantum ex tempore. Donum vero dicitur non ex eo tantum quod donetur, sed ex proprietate quam habuit ab eterno. Unde et ab eterno fuit donum. Sempiterne enim donum fuit, non quia daretur, sed quia processit a Patre et Filio.

Hic quare donum.

Unde Augustinus in IIII libro de Trinitate: Sicut natum esse est Filio a Patre esse, ita Spiritui Sancto donum Dei esse est a Patre procedere et a Filio. Hic aperte [illegible] ostenditur quod Spiritus Sanctus eo donum est quod procedit a Patre et Filio, sicut Filius eo est a Patre quod natus est ab eo. Non est idem enim Filio esse a Patre et Spiritui Sancto, quia non ex proprietate Filius dicitur esse a Patre qua Spiritus Sanctus. Nam Filius dicitur esse a Patre quia genitus est ab eo. Spiritus Sanctus vero dicitur esse a Patre et a Filio, quia Spiritus Sanctus est donum patris et filii, id est quia

Aug. quod sit Filio esse a patre et Spiritui Sancto.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

procedit ab utroque. Eo enim dicitur spiritus sanctus quod donum.
et eo donum quo procedens. Unde aug. in v. li. de
tri. ait. Spiritus sanctus qui non trinitas. sed in trinitate
intelligitur in eo quod proprie dicitur spiritus sanctus relative dicitur.
cum et ad patrem et ad filium refertur. quia spiritus sanctus et pa
tris et filii. spiritus est. sed ipsa relatio non apparet in hoc
nomine. Apparet autem cum dicitur donum dei. Donum
est enim patris et filii. cum a patre procedit et a filio.
Ecce his verbis aperte ostenditur. ea relatione dici
spiritum sanctum et donum. Donum autem cum procedit. a patre et
filio. Ex premissis ergo quod dicitur spiritus sanctus ut donum processio
ipsa est. de qua post plenius agemus est dicendum. Cum ergo
ab eterno processit. ab utroque et ab eterno donum fuit.
Non ergo spiritus sanctus eo tantum dicitur donum quia donatur. Nam et antea
fuit donum. quam donaretur. Unde aug. in v. li. de tri.
Semper procedit spiritus sanctus et non ex tempore. sed ab eternitate procedit.
Sed quia sic procedebat ut esset donabile. iam donum
erat antequam esset cui daretur. Aliter enim intelligitur cum dicitur
donum. aliter cum dicitur donatum. Nam donum potest esse et antequam
quam sit cui detur. et antequam detur. Donatum autem nisi
datum fuerit. nullomodo dici potest. Sempiterne ergo spiritus sanctus
est donum. temporaliter autem donatum. His verbis aperte
ostenditur quod sicut spiritus sanctus ab eterno procedit. ita ab eterno
donum est non quia donaretur a patre filio. vel a filio patri.
sed quia ab eterno processit donabile. Sed queritur cui do
nabile. utrum patri et filio. an tantum nobis quando non dum eramus.
Si autem non erat donabile patri et filio. sed tantum nobis et ex
eo donum erat. quia donabile sic procedebat. unde dicitur
quod filius eadem ratione semper donum fuit. quia a patre pro
cessit ab eterno. donabile nobis in tempore. Nam et de filio
legitur quod datus est nobis. Ad quod dicimus quia spiritus sanctus nobis tantum non
patri ut filio donabile processit. sicut et nobis tantum
datus est. et filius vere datus est nobis. et ab eterno processit
a patre. non ut donabile tantum sed ut genitus.
quod et donari possit. Processit ergo ut genitus et donabilis.
Sed spiritus sanctus non procedit ut genitus sed tantum ut donum. Do
num autem semper fuit non solum quia donabile. sed quia ab
utroque processit. et quia donabile fuit. Unde aug.
in v. li. de tri. Eo ipso quod datur erat cui daretur.
iam donum erat et antequam daretur. et id donabile. Scit
aliter donabile quam filius. Nam et aliter datur et aliter
processit quam filius. Filius enim processio genita est.
vel nativitas. Spiritus sancti vero processio. nativi
tas non est. Utraque vero ineffabilis est. Quod sic
[illegible] accepit. non tantum ut esset
filius sed et [illegible] ita et spiritus sanctus procedendo accepit.
non tantum ut esset donum [illegible] sed et ut esset

Et notandum quod sicut filius [illegible]
nascendo accepit. non tantum ut filius sit. sed etiam
ut sit. et ut ipsa substantia sit. ita et spiritus sanctus a patre
et filio procedendo accepit. non tantum ut spiritus sanctus sit vel donum.
sed et ut essentia sit. et ut substantia sit. quod utique non
accepit ex eo quod datur. Nam cum non detur non existit. Si hoc
haberet eo quod datur. accepisset ergo existere ut esset. Unde
aug. in v. li. de tri. Filius non hoc tantum habet nascendo ut
sit filius. sed omnino ut sit. Quare igitur et spiritus sanctus eo quod datur
habet. non tantum ut donum sit. sed omnino ut sit. Et si non
est. non quod datur. id est si non habet esse nisi eo quod datur. Sicut filius
nascendo habet non tantum ut sit filius quod relative dicitur.
sed omnino ut sit ipsa substantia. Quomodo iam spiritus sanctus erat ipsa substantia
cum non prius daretur quam esset cui daretur. Non ergo eo
quod datur. sed procedendo habet ut sit donum ut sit esse
ntia. Sicut filius non eo quod datur est. sed nascendo accepit non tantum
ut sit filius sed ut sit essentia. Unde aug. in xv. li. de
tri. ait. Sicut filio prestat essentiam sine initio temporis sine ulla
mutabilitate natura de patre generatio. ita spiritui sancto prestat
essentiam. sine ullo initio temporis. sine ulla mutabili
tate natura de utroque processio. Quod ex predictis videtur quod filius
Hic oritur questio. si filius non tantum sit filius nativitate sed etiam deus et essentia.
nascendo habet non tantum ut sit filius. sed ut sit essen
tia. et spiritus sanctus procedendo. non tantum ut sit donum
sed ut sit essentia. ergo et filius nativitate essentia est.
et spiritus sanctus processione essentia est. Cum alibi dicatur quod
nec pater eo pater est quo deus. nec filius eo filius quo deus.
nec spiritus sanctus eo donum quo deus. quia ut ait aug. in vii.
li. de tri. his nominibus relativa eorum ostenduntur non
essentia. unde postea plenius agemus. Ad quod breviter
respondentes dicimus. quia nec filius nativitate essentia est.
sed tantum filius nec spiritus sanctus processione essentia est. sed tantum
donum. et tamen utique ille nascendo. iste procedendo
accepit. ut esset essentia. Non enim ut ait yla
rius in v. li. de tri. per defectionem aut protensionem
aut derivationem ex deo deus est. sed ex virtute
naturae in naturam eandem nativitate subsistit fi
lius. et ex virtute naturae in naturam eandem processio
ne subsistit spiritus sanctus. Et ita intelligi potest quod exponit.
quae est virtus ingenita. naturam quam habet eandem
filius nativitate. id est nascendo. et spiritus sanctus processione.
id est procedendo habet. Unde ipse idem apertius eloquens.
quod dixit aperit subdens. Naturalis in eo dei
non potest illa deitas perfecta esse et tenere naturam. Non
enim aliud quam deus subsistit. quod non aliunde quam
de deo subsistit. Ecce his verbis aperte quomodo accipiendum
sit illud. de patre generatio prestat essentiam
filio. et de utroque processio. prestat essentiam spiritui sancto.
Non quia ille essentia sit filius. et iste essentia sit
spiritus sanctus. unione proprietate personali. Sed quia et ille na
scendo. et iste procedendo essentiam habet eandem. et eo
modo quo in patre est. Quod spiritus sanctus dicitur donum et donatum.
Ex predictis scilicet duos predictos processionis modos.
apparet quod spiritus sanctus sempiterne donum est. et tempo
raliter datum vel donatum. ergo apparet illa

Aug. quod semper procedit spiritus sanctus.

Fuerit cui do
nabile.

Quod filius processit ut ge
nitus et donabilis. spiritus
sanctus tantum ut donum et
donum est quia procedit
ab utroque et quia
donabi
lis.

Aug.

Dub.

Aug.

Responsio.

Hyl.

Expositio verba
hylarii.

Expositionem confir
mat per verba
ylarii.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

distinctio geminae processionis, de qua supra egimus. Nam secundum alteram processionem dicitur donatum vel datum, secundum alteram vero dicitur donum. Secundum hoc quod donum est refertur ad patrem et filium, secundum quod datum et ad eum qui dedit et ad eos quibus dedit.

Et secundum hoc quod sempiterne donum est refertur ad patrem et filium. Secundum hoc vero quod dicitur datum vel donatum, et ad eum qui dedit refertur, et ad eos quibus datur; et eius dicitur esse qui dat, et illorum quibus datur. Unde Augustinus in V libro de Trinitate: Quia datum est, et ad eum qui dedit refertur, et ad eos quibus dedit. Itaque spiritus sanctus non tantum patris et filii qui dederunt, sed etiam noster dicitur qui accepimus. Sicut sanitas et dei est qui dedit, et nostra qui accepimus. Non ille spiritus noster quo sumus, quia ipse spiritus est hominis qui in ipso est; quia et illum spiritum quo homines dicimur, utique accepimus, sed aliter iste, aliter ille noster dicitur. Aliud est enim quod accepimus ut essemus, aliud quod accepimus ut sancti essemus. Quod autem spiritus sanctus noster dicatur, scriptura ostendit. Scriptum est enim de Iohanne quod in spiritu Eliae veniret. Ecce hic dictus est spiritus Eliae, spiritus sanctus scilicet, quem accepit Helias. Et Moysi ait dominus: Tollam de spiritu tuo et dabo eis, id est dabo illis de spiritu sancto quem iam tibi dedi. Ecce et hic dictus est spiritus Moysi. Patet ergo quod spiritus sanctus noster dicitur spiritus, sed quia nobis datus, et datus utique ad hoc ut sancti essemus. Spiritus vero creatus ad hoc datus ut essemus. An filius, cum sit nobis datus, possit dici noster vel spiritus sanctus.

Hic quaeritur utrum et filius, cum sit nobis datus, dicatur vel possit dici noster. Ad quod dicimus quia filius dicitur noster parvulus, noster redemptor et huiusmodi, sed non dicitur noster filius, quia filius dicitur relative tantum ad illum qui genuit, et ideo non potest dici noster filius, sed patris tantum. In eo autem quod dicitur datus, et ad eum qui dedit et ad eos quibus datus est refertur. Ut spiritus sanctus, quia et cum in scriptura ut praedictum est dicatur spiritus noster vel spiritus tuus vel illius, ut de Moyse et Elia dictum est, nusquam tamen in scriptura occurrit ita dici spiritus sanctus noster vel tuus vel illius, sed noster spiritus vel tuus spiritus vel illius, quia spiritus sanctus eo dicitur quo donum, et utrumque relative dicitur ad patrem et ad filium, et hac sempiterna relatione. Si tamen aliquando dicitur donum nostrum, accipitur donum pro donato vel dato. Cum vero donum accipitur eo modo quo spiritus sanctus donum tantum patris et filii dicitur, non hominis. Ita et filius sub hac appellatione non potest dici noster, sicut nec dicitur spiritus sanctus noster. Et tamen de filio dicitur panis noster, et de spiritu sancto spiritus noster. Ille noster panis quia nos reficit, nobis datus. Iste noster spiritus quia nobis inspiratur a patre et filio, et in nobis spirat sicut vult. Unde Augustinus in V libro de Trinitate ait: Quia de patre natus est, ad patrem solum refertur cum dicitur filius, et ideo filius patris est et non noster. Dicimus tamen et panem nostrum da nobis. Sic dicimus spiritum nostrum. Utrum spiritus sanctus ad se ipsum referatur.

Post haec quaeritur utrum spiritus sanctus ad se ipsum referatur. Hoc enim videtur expediens posse probari. Si enim quod datur refertur ad eum qui dat et ad eum cui datur, et spiritus sanctus datur a se ipso ut praedictum est, ergo refertur ad se ipsum. Huius quaestionis determinationem in posterum deferimus, donec tractemus de his quae relative dicuntur de deo ex tempore, inter quae dati et donati continetur.

Nunc postquam De equalitate trium personarum. V. IV.

coeternitatem trium personarum pro modico facultatis nostrae insinuavimus, iam de earum equalitate aliquid eloqui superest. Fides enim catholica sicut coeternitatem ita et coequales tres personas asserit. Equalis est enim in omnibus pater filio, et pater et filius spiritui sancto, quia ut ait Augustinus in libro de fide ad Petrum. Huius aperiens quomodo intelligatur equalitas, docet: Nullus horum alium aut praecedit aeternitate, aut excedit magnitudine, aut superat potestate. Quia nec filio nec spiritu sancto quantum ad initium divinae unitatis prior aut anterior aut maior est pater, nec filius spiritu sancto. Aeternum quippe et sine initio est quod filius de patris natura exstitit, et aeternum ac sine initio est quod spiritus sanctus de natura patris filiique procedit. Ubi ergo tres unum tenere edocemur, et dominum deum quia una praedicatur aeternitas, una immensitas, una naturaliter trium personarum divinitas. Ecce huius assignavit Augustinus in quo trium personarum consistat equalitas, scilicet quia alia aliam non excellit aut aeternitate aut magnitudine aut potestate. Quod aeternitas et magnitudo et potentia

Cumque enumerentur ista in deo sunt unum. Hic ponatur quod divers[a] tria quae dicta videntur, cum unum et idem sunt, scilicet essentia divina, simplex et incommutabilis. Unde Augustinus in VII libro de Trinitate: Non alio magnus, alio deus est, sed eo magnus quo deus, quia non aliud illi est magnum esse, aliud deum esse. Eadem quippe magnitudo eius quae virtus, et eadem essentia quae magnitudo. Pater ergo et filius simul una essentia et una magnitudo. Ita et potentia dei divina essentia est. Unde Augustinus in XIII libro confessionum: Voluntas et potentia dei deus ipse est. Aeternitas quoque dei essentia divina est. Quod Augustinus ostendit super illum locum psalmi: In generatione generationum anni tui, dicens: Est generatio generationum quae non transit, collecta de omnibus generationibus, id est sanctorum. In illa erunt anni dei qui non transeunt, id est aeternitas dei. Non quia aliud sunt anni dei, aliud ipse, sed anni dei aeternitas dei est. Aeternitas vero ipsa substantia dei est, quae nihil habet mutabile. Insinuasse quoque tenemus quod unum idemque est, id est essentia divina, dei aeternitas, potentia, magnitudo. Et tamen coniunctur saepe tria haec tamquam similia quasi distincta ponere. In his enim illis trium equalitatem personarum huius complexus est Augustinus, quia alius alium non aeternitate non mag[nitudine]

Aug.

Quod alter spiritus sanctus, alter noster spiritus naturalis et r.

Quod non dicitur spiritus sanctus noster, sed spiritus noster.

ut dicatur filius noster

Aug.

Hic quaestio non solvitur hic, sed differtur in sequentibus.

D. XIX.

Aug.

Aug.

Quod magnitudo est dei essentia.

Aug. Quod potentia dei deus est, eadem. Quod aeternitas dei deus est.

Aug.

[BIBLI]OTECA PÚBLICA DE TARRAGONA

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Sup(er)i(us) eg(it) de (a)equalitate

Quod non est maior una p(er)sona alia, nec maiores aliq(ue) due q(uam) una, nec tres q(uam) due vel una.

nitudine, nec potentia superat. Quod autem aequitate aliqua trium personarum aliam non excedat supra ostensum est, ubi coaequalitas trium personarum insinuata est. *Ubi de magnitudine.*

N*unc quod etiam aliqua personarum aliam non excedit.*

Nunc superest ostendere quod magnitudine vel potentia alius alium non excedat, et prius de magnitudine videamus. Sciendum est ergo quod pater non est maior filio, nec pater vel filius maior spiritu sancto, nec maiores aliquae duae personae simul sunt quam una, nec tres simul maius aliquid quam duae, nec maior est essentia in tribus quam in duabus, nec in duabus quam in una, quia tota est in singulis. Unde Iohannes Damascenus ait: Confitemur divinitatis naturam omnem perfecte esse in singulis suarum hypostaseon, id est personarum, omnem in patre, omnem in filio, omnem in spiritu sancto. Ideoque perfectus deus pater, perfectus deus filius, perfectus deus spiritus sanctus. *Quomodo intelligitur pater esse in filio, et filius in patre, et spiritus sanctus*

E*t ideo quod pater dicitur esse in utroque, et singuli in singulis.*

Et inde est quod pater dicitur esse in filio, et filius in patre, et spiritus sanctus in utroque, et singuli in singulis. Unde Augustinus in libro de fide ad Petrum: Propter unitatem naturalem totus pater in filio et spiritu sancto est, totus quoque spiritus sanctus in patre et filio est. Nullus horum extra quemlibet eorum est, quia nullus alium aut praecedit aeternitate, aut excedit magnitudine, aut superat potestate. Ecce hic aperte Augustinus non tamen plene ab homine remoto ostendit, cuius intelligentia dicantur singula personarum tota esse in aliis. Unde et Hilarius ista inter se comprehensa in libro III de Trinitate ait: Affert plerisque obscuritatem sermo domini, cum dicit: Ego in patre, et pater in me est. Nec immerito. Natura enim intelligentiae humanae rationem dicti huius non capit. Nec exemplum aliquod rebus divinis comparatio humana praestabit. Sed quod inintelligibile est homini, deo esse possibile est. Cognoscendum itaque atque intelligendum est quid sit illud: Ego in patre, et pater in me est. Si tamen comprehendere hoc ita ut est valebimus, ut quod natura rerum pati non posse existimatur, id divinae veritatis ratio consequatur. Patrem igitur in filio, et filium in patre esse, plenitudo in utroque divinitatis perfecta est. Quia plenitudo divinitatis in filio, quae in patre est, hoc et in filio est quod in ingenito, hoc in genito. Alter ab altero, et uterque unum. Non duo unus, sed alius in alio, quia non aliud in utroque, ut unum sit. In fide nostra uterque non unus, nec eundem utrumque, nec aliud confitemur, quia deum ex deo natum, nec eundem nativitas, nec aliud esse permittit. Eandem igitur in utroque et veritatis similitudinem et divinitatis plenitudinem confitemur, quia veritas dicit: Ego in patre et pater in me est. Omnia enim filius accepit a patre. Nam si partem eidem quem genuit accepit, neuter igitur perfectus est. Deest enim ei unde decessit, nec plenitudo in eo erit, quod ex portione constitit. Neuter igitur perfectus est si plenitudinem suam et qui genuit amittit, nec quod natus est consequitur.

Fateamur igitur quod pater est in filio, et filius in patre deus in deo. Unde Hilarius ait in VII libro de Trinitate: Non per duplicem coniunctionem generum (*id est naturarum*) coniunctionem, nec per insitivam capacioris substantiae naturam, sed per naturae unitam similitudinem, per nativitatem viventis (*id est filii*) ex vivente (*id est patre*) naturae, dum res non differt, dum naturam dei non degenerat nativitas, dum nec aliud aliquid ex deo quam deus nascitur, dum nihil in his novum est, nihil alienum, nihil separabile. Ecce his verbis putat humana praesumptio infirmitas intelligere. Propter eiusdem sensus dicat se esse in patre, et patrem in se. Ex eodem sensu intelligitur spiritus sanctus esse in utroque, et singulae personae in singulis, quia singulis in singulis est eadem plenitudo divinitatis, et unita similitudo naturae, quia non est maior natura divina in aliqua harum personarum, sed unus et indifferens natura. Sic hoc tres personae. Ideoque alteram in alteram esse dicitur, ut praemisimus. Unde Ambrosius praedictorum virorum sententiam ubi aperiens, super epistolam secundam ad Corinthios ait: Propter hoc intelligitur pater esse in filio, et filius in patre, quia unius est eorum substantia. Ibi enim est unitas, ubi nulla est diversitas. Ecce tribus illustrium virorum testimoniis, scilicet Augustini, Hilarii atque Ambrosii, in idem concurrentibus revelatione spiritus sancti in eis loquentis, pie credere volentibus ostenditur, cum quod perfecto in enigmate, qualiter accipiendum sit, cum dicitur pater in filio esse, vel filius in patre, vel spiritus sanctus in utroque.

Ad id quod coeperat redit, scilicet ut ostendat quod magnitudine alius non superat alium.

S*ed iam nunc ad propositum redeamus, coeptoque insistamus. Ostendimus quod magnitudine nulla trium personarum aliam superat, quia nulla maior aliis, nec magis aliquid sunt duae quam una, nec tres quam duae, nec maius duo quam singuli eorum, quia singuli illorum perfectus est, nec est quo crescat illa perfectio. Nec est aliqua trium personarum pars dei, vel divinae essentiae, quia singula harum verus et plenus deus est, et tota et plena divina essentia est, et ideo nulla istarum in Trinitate pars est. Unde Augustinus in libro II contra Maximinum hereticum sic ait: Putas deum patrem cum filio et spiritu sancto unum deum esse non posse. Times enim ne pater sit pars unius dei, qui constet ex tribus. Noli hoc timere. Nulla enim partium sit inaequalitatis unitate divisio. Unus est deus pater et filius et spiritus sanctus, id est ipsa Trinitas unus deus est. Ergo inquis deus pater est pars dei. Absit. Tres enim personae sunt, pater et filius et spiritus sanctus, et hi tres quia unius substantiae sunt, unum sunt. Et hi tres personae dicantur summe unum, et summe unum sunt, ubi nulla naturarum, nulla est diversitas voluntatum. Si enim natura unum essent, et consensione non essent, non summe unum essent. Si vero natura dispares essent, unum non essent. Hi ergo tres quia unum sunt propter ineffabilem coniunctionem deitatis, qua ineffabiliter copulantur, unus deus est. Pars igitur Trinitatis esse non potest, quicumque unus in tribus. In Trinitate ergo quae deus est, et pater

Hyl(arius). Hec verba diligent(er) adverte.

Am(brosius).

Hyl(arius).

Quod nulla p(er)s(ona) pars est in trinitate.

Quare tenebat heretic(us) po(n)i aug(ustinus) et respo(n)d(et).

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ds ē. ⁊ filius ds ē. ⁊ s. s. ds ē. ⁊ sunt hij tres
unus deus. nec hic trinitatis tertia pars ē unus. n̄ maius
aliquid duo q̄ unus ē. ibi nec maius aliquid sunt oēs
q̄ singuli. q̄ spualis nō corpalis ē magnitudo.
Cui aūt p̄. cape capiat. q̄ aūt nō p̄. credat. ⁊ oret ut
q̄d credit intelligat. Verum ē n. q̄d p̄ p̄pham dr̄. nisi
credideritis nō intelligetis. His uerbis apte ostendit
in differente magnitudine triū p̄sonarum. Item in eodem.
Tu unum accipe dicisti deum. nō ex partibus eē copo
situm. ⁊ hic de parte uis intelligi. Ille inquis uirtus
ē ingenita simplex. ⁊ tu in hac simplici uirtute
multa uocis commemorare ausus dicis. Ds deum genuit.
bonus bonum genuit. sapiens sapientem. clemens
clementem. potens potentem. Nunquid ḡ bonitas ⁊ sapien
tia. ⁊ clementia ⁊ potentia partes sunt unius uir
tutis. q̄ simplicē eē dixisti. Si dixis partes sunt
simplex ḡ uirtus ex partibus constat. Et simplex ista uir
tus diffinienda unus ē ds. Ergo deum ex partibus cōponit
eē dicis. Nō dico inquis. nō sunt ḡ partes. sicut in
psona patris ⁊ illa inuenis q̄ pluria uidentur. ⁊ partes nō
inuenis. q̄ una uirtus simplex ē. quomagis pater ⁊ fi
lius ⁊ s. s. ⁊ p̄ individuā deitatem unus ds ē. ⁊ p̄ unius
cuiusq; p̄prietatem. tres p̄sonae sunt. ⁊ p̄ singulorum pfectionē
partes unius dei nō sunt. Virtus ē pater. uirtus ē fi. uir
tus ē s. s. Hoc uerum dicis. sed q̄d uirtutem ā uirtute
genitā. ⁊ uirtutem de uirtute procedentem. nō uis
eandem hre naturam. hoc falsum dicis. hoc contra
fidem rectam ⁊ catholicam dicis. His u̇bis aperte do
cetur. q̄d tres ille p̄sonae nō sunt partes dicende diuine essen
tie. Nullaq; earum trinitatis pars ē dicenda. nec
una maior aliis. Cum dr̄ tres p̄sonae eē unā eēntiam.
n̄ ut genus de spēbus. n̄ ut spēm de indiuiduis p̄dicari.
q̄ nō ē eēntia genus. ⁊ p̄sona spēs. ⁊ eēntia spēs
hic dicendum ē. ⁊ p̄sonae indiuidua.

Hanc tantam equalitas triū p̄sonarum. atq; indifferens
magnitudo. q̄d cum dicimus tres p̄sonas. unam
eēntiam eē. ⁊ substantiam. neq; ut genus de spēbus. neq;
ut spēm de indiuiduis p̄dicamus. Nō n. eēntia
diuina genus ē. ⁊ tres p̄sonae spēs. ⁊ eēntia diuina
spēs. ⁊ tres p̄sonae indiuidua. Vnde aug. rōnibus pa
bilibus atq; inuestigabilibus aperte demonstrat. in
l. vii. de tri. ita dicens. Si eēntia genus ē. spēs aūt p̄sona.
ut nō nulli senserunt. oportet appellari tres substantias
ut appellantur tres p̄sonae. Sicut cum sit animal genus. et
equus spēs. appellantur tres equi. idemq; tria animalia.
Nō n. spēs ibi pluraliter dr̄. ⁊ genus singulariter. Velut si
diceretur tres equi sunt unum animal. sed sicut tres equi plu
rali noīe. ita tria animalia noīe generali dicuntur. Cum ḡ tres p̄sonas
unam fateamur eē eēntiam. nō tres eēntias. cum tres
equi tria animalia dicantur nō unum. patet noīe eēntie
nō significari genus. nec noīe p̄sone spēm. Si u̇ dicitur
noīe p̄sone spēm significari. sed aliquid singulare atq;
indiuiduum. ⁊ noīe eēntie spēm intelligi. ut
p̄sona nō dicatur sicut homo. sed quomodo dr̄ hic homo. ut uelut
abraham. ysaac. ⁊ iacob. uel alius qui coram ⁊ digito p̄
sens demonstrari p̄. sic q̄ illos eadem rō confutabit.
Sicut n. dr̄ abraham ysaac ⁊ iacob. tria indiui
dua. ita tres hoīes. ⁊ tria animalia. Cur ḡ pater ⁊
filius ⁊ s. s. si secundum genus ⁊ spēm ⁊ indiuiduum
ista discutimus. nō ita dr̄ tres eēntie. ut tres p̄sonae.
Alio q̄ in eodem pat aug. s. q̄d eēntia diuina
nō ē genus. nec p̄sonae spēs. uel eēntia nō ē spēs. nec
p̄sone indiuidua. Vna n. q̄ eēntia nō ht spēs.
sicut unum animal nō ht spēs. Pater ḡ ⁊ fi. ⁊ s. s. nō sunt
tres spēs unius eēntie. Diuina ḡ eēntia genus nō
est. sed nec spēs ē diuina eēntia. ⁊ p̄sonae indiuidua.
Sicut hō spēs ē. indiuidua. ut habraham ysa
hac ⁊ iacob. Si n. eēntia spēs ē. ut hō. sicut nō
dr̄ unus hō eē abraam ysahac ⁊ iacob. ita nō di
ceretur una eēntia eē tres p̄sonae. Nō itaq; sicut genus
⁊ spēs. ita dicimus. Quod n. sicut materiale causam.

Notandum ī q̄d eēntia dr̄ tres p̄sonae unā eēntiam
diuina nō ē materia tu p̄sonarum. ut aug. in eod.
docet. Tamq̄ sicut comunē. eandemq; ma
teriam. tres p̄sonae dicantur eē una eēntia. sicut ex eo
dem auro si fieret tres statue. diceremus tres statuas
unum aurum. nō aūt sic trinitatem. ⁊ tres p̄sonas dicimus
unam eēntiam ⁊ unum deum. tamq; ex una in. tria
quedam subsistat. In statuis n. equalibus plus auri ē
tres simul. q̄ singule. ⁊ minus auri ē una. q̄ due.
Illa u̇ eēntia trinitatis nullomodo ita ē. Non ḡ sicut
materialē causam. tres p̄sonas unam dicimus eē
eēntiam. sicut tres statue dr̄ unum aurum.
Nec ī dr̄ tres p̄sonae una eēntia. ut tres hoīes una natura. uel unius natur.

His q̄ addendum ē. q̄d tres p̄sonae nō ita dr̄
eē unam eēntiam. ut aug. in eod. ait. unius
eēntie. sicut dicimus aliquos tres hoīes. eiusdem
sexus ⁊ eiusdem temperationis corporis. eiusdemq; animi. unam
eē naturam. uel unius n̄. Nam in his rebus nō tantum est
unus hō. quantum tres hoīes simul. ⁊ plus aliquid
sunt hoīes duo. q̄ unus hō. sicut in statuis eē
dicimus. At in deo nō ita ē. nō n. maior eēntia
ē pat ⁊ filius simul. q̄ solus pat uel solus filius. sed
tres simul ille p̄sonae equales sunt singulis. Ex pre
missis patet. q̄d tres ille p̄sonae dr̄ diuina eēn
tia. nec sicut materialē causam. ut tres statue unum
aurum. nec sicut complexionis similitudinē. ut tres
hoīes unius nature. Nec ut genus p̄dicatur de spēbus.
uel ut spēs de indiuiduis. ⁊ maiores de continentis.
uel maius de minoribus. Quod uidentur aduersari pre

His aūt uidentur aduersari ea que dicta sunt.
quedam sacre scripture tractatores catholici.

Aug.
ylarius
Argumentatio aug. contra hereticos q̄ ostendit patrem ⁊ fi. ⁊ s. s. partes nō eē in trinitate.
Aug.
Pri. pat aug. q̄d nō ut dicitur ut genus de spēbus.

Aug. Ibi pat q̄d nō dr̄ ut spēs de indiuiduis.
Aug.
Aug.
Aug.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Iohannes damascenus

Diligenter attende.

Verba augustini tenenda dicit.

Ergo sensu dicit substantiam quod dei sit speciem et universale, et personas individua.

id est personarum.

minus scripsit tradiderunt, in quo significare videntur quod essentia divina sit quoddam commune et universale, ut species; tres vero personae sint tria particularia, tria individua, numero differentia. Unde Iohannes damascenus, inter graecos doctores magnus, in libro quem de trinitate scripsit, quem papa eugenius transferri fecit: Communia et universalia praedicantur de subiectis sibi particularibus. Commune ergo substantia est, particulare vero hypostasis, id est persona. Particulare autem dicitur non quoniam partem naturae habet, sed particulare numero, ut athomum, id est individuum. Numero enim et non natura differre dicuntur hypostases. Item in eodem: Substantia significat communem et comprehensivam speciem homoeideon, id est similium specie hypostaseon, id est personarum. Ut puta deus, homo; hypostasis autem individuum demonstrat, scilicet patrem et filium et spiritum sanctum, petrum, paulum et huiusmodi. Ecce aperte dicit substantiam esse universale, hypostasim vero particulare; et quod deus est species ut homo, et quod pater et filius et spiritus sanctus sunt individua, sicut petrus, paulus; et quod numero differunt. Quae praemissae sententiae augustini penitus contradicere videntur. Quid ergo dicemus ad haec? Sed utique dicere possumus atque debemus quod ea quae augustinus tradidit superius sine omni cunctatione tenenda sunt. Qualiter sane possunt intelligi quae hic dicuntur vel Iohannes dicit, et quomodo ostendit.

Haec et huiusmodi superficie aliquid a fide alienum resonare videntur. Sane tamen intelligi quaerunt, piumque intellectorem plurimum efflagitant. In quorum explanatione mallem silens alios audire quam loquendo malivolis detrahendi occasionem praestare. Videntur tamen ita posse accipi: cum autem substantia esse commune, et hypostasim esse particulare, non ita haec accipit cum de deo dicuntur ut accipiuntur in philosophica disciplina, sed per similitudinem eorum quae a physicis dicuntur locutus est. Ut sicut ibi commune est et universale dicitur quod praedicatur de pluribus, particulare vero individuum quod de uno solo; ita hic essentia divina dicta est universale, quia de omnibus personis simul et de singulis separatim dicitur. Particulare vero singula quaelibet persona, quia nec de aliis communicatur, vel de aliqua aliarum singulariter praedicatur. Propter similitudinem ergo praedicationis substantiam dicit universale, et personas particularia vel individua. Item hac ratione eandem divinam essentiam dicit esse speciem communem et comprehensivam similium specie personarum, quia sicut species homo de singulis praedicatur individuis, ut de petro et paulo et aliis, nec ista specie differunt sed conveniunt; ita deus de tribus praedicatur personis, quae in individuitate non differunt, sed potius conveniunt. Hanc ergo similitudinem inter res temporales et tres personas perpendens Iohannes, universalitatis et particularitatis nomina a rebus creatis quibus proprie conveniunt ad res aeternas transtulit. Augustinus vero maiorem videns dissimilitudinem inter res temporales quam similitudinem, ab excellentia trinitatis praedicta nomina removit. Ergo sensu dicuntur personae differre numero.

Quod autem Iohannes dicit hypostases differre numero, non natura, ideo quod non differre naturam ait, in illis et similibus nullo scrupulo loquitur. Quod vero dicit differre numero, cavendum est quomodo intelligatur. Diversis enim modis aliqua dicuntur differre numero. Dicuntur enim aliqua differre numero quoniam ita differunt ut hoc non sit illud, nec aliquid quod illud est vel ipso est, qualiter differunt socrates et plato et huiusmodi quae apud philosophos dicuntur individua vel particularia. Iuxta quem modum non possunt dici tres personae differre numero. Dicuntur quoque differre numero quae in enumeratione sive computatione non sibi adiunguntur, sed a se invicem discernuntur. Ut cum de rebus aliquibus loquentes dicimus: una, duae, tres. Et secundum hunc modum forte dixit Iohannes hypostases, id est personas differre numero. Possumus enim dicere pater est unus, et pater et filius sunt duo, et pater et filius et spiritus sanctus sunt tres. Item haec persona est una, et haec et illa sunt duae, et haec et illa et alia sunt tres. Conveniunt tamen tres illae personae proprietatibus, tamen distinguuntur. De quarum distinctione et proprietatibus in sequenti tractabitur. Nunc vero ad inceptum redeamus, quae dicta sunt repetentes, ut saepius iterando familiarius innotescant.

Quod una persona non est maior alia, nec tres simul quam una, ratione catholica ostenditur.

Sciendum est quod tantam esse aequalitatem in trinitate, sicut autem augustinus in libro VI de trinitate, ut non solum pater non sit maior quam filius, sed nec pater et filius simul maius aliquid sint quam spiritus sanctus, aut quaelibet persona minus aliquid sit quam ipsa trinitas. Quod autem ita sit, aliquantulum demonstrandum est. Attentius ergo ipso creatore adiuvante attendamus quomodo augustinus in eodem ostendit quod in hac trinitate duae vel tres personae non sunt maius aliquid quam una essentia. Et ibi magnum dicitur aliunde magnum non est quam eo quod verum est, quia in magnitudine ipsa veritas est, id est veritas essentia. Non ergo ibi maius est quod verius non est. Non autem verius pater et filius simul quam pater solus vel filius solus. Non ergo maius aliquid utrumque simul quam singulus eorum; et quia aeque verus est et spiritus sanctus, non pater et filius simul sunt aliquid maius quam ipse, quia nec verius sunt. Item in essentia veritatis, hoc est verum esse quod est esse, et hoc est esse quod est magnum esse. Hoc ergo est verum esse quod magnum esse. Quod ergo ibi aeque verum est, et aeque magnum est. Et quia in pluribus veritatis non habet plus magnitudinis, plus autem veritatis non habet, quia verius non est. Non est autem verior una persona quam alia, vel duae quam una, vel tres simul quam singula. Non ergo plus veritatis habet una quam alia, ut tres simul quam singula, sicque ipsa trinitas non est maius aliquid quam unaquaeque in personis, sed tam magna quam

Quibus modis dicatur differre numero, et secundum quem modum possit convenire in personis.

Quibus rationibus utitur ad ostendendum quod ita sit.

Item aliter patet idem.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

singla. Nõ q. ibi maior ẽ. que uerior ñ ẽ.
ũ ipã ũitas ẽ magnitudo. Ecce iã ꝯueni
ẽt. ⁊ rõne catholica ꝯstitũ ẽ. qm̃ indifferẽs
sit magnitudo triũ pp. qr nec una ma
ior ẽ alia. nec una due. nec tres simul
mai᷒ aliqd q̃ singla. Qr ds nõ ẽ dicẽd᷒ tplx

Propterea ẽ ꝯ dicat aũg. ẽ trinus.
nõ tñ ds dici tplex. Ibi enĩ nõ ẽ tpli
citas. ũ ẽ sũma unitas ⁊ indifferẽs eq̃litas.
Vñ aug᷒. in. x. vi. de t. ait. Nõ qm̃ ds tri
nitas est. iõ tplex putand᷒ est. Alioqn minor
ẽet pat sol᷒ ut fili᷒ sol᷒. q̃ simul pater ⁊ fili᷒.
Qũ maq; tant᷒ ẽ sol᷒ pat. t sol᷒ fili᷒. ul sp̃c. s.
qnt᷒ ẽ simul pat ⁊ fili᷒. ⁊ sp̃c. s. nllom tplex dicẽ
dus ẽ ds. Nõ q. pat cũ filio ⁊ sp̃c. s. maior ds
ẽ q̃ singli eoꝝ. qr nõ ẽ quo crescat illa pfectio.
Pat at pfc̃t ẽ. ⁊ fi. ⁊ sp̃c. s. pfcc᷒ ds singlis eoꝝ.
nõ ũitas pot᷒ q̃ tplex dici ds. Qr nõ ẽ i reb᷒
y rebs corporeis nõ tantũ corpeis ũ i trinitate.
ẽ una. qntũ tres simul. ⁊ pl᷒ sut due q̃. una
res. In trinitate ũ sũma tantũ ẽ una p̃. qñ
tũ tres simul. ⁊ tm̃ sut due qntũ una. ⁊ ĩ se
infinite sut. qr nõ ẽ finis magnitudinis eoꝝ.
Ac p hĩ apit qd sup diximus. s. qm̃ singla sunt
in singulis. ⁊ oĩa in singlis. ⁊ singla in oĩb᷒.
⁊ oĩa in oĩb᷒. ⁊ unũ in oĩb᷒ ẽ. ⁊ unũ oĩa. Ecce
iã ostendim᷒ sufficient᷒ qualit᷒ in trinitate aliq̃
p̃. aliã nõ sup̃ i magnitudine. Qualit᷒ aliq̃

Nc ostñde restat. p̃ aliã nõ supat magnitu
qm̃ aliq̃ hac p̃ aliã nõ excellat poten
tia. ut sic una ⁊ indifferẽs ẽ magnitu
do triũ. ita una ⁊ indifferẽs. mõstretur po
tentia triũ. Sciendũ ẽ g. qr nõ ẽ potentior pat
filio. nec pat t fili᷒ sp̃c scõ. ñ maiorẽ potentiã
hãt duo t tres simul. q̃ singul᷒ eoꝝ. quia
nec pat pl᷒ p̃. simul ⁊ fili᷒. q̃ sol᷒ sp̃c. s. nec hij
tres simul pl᷒ p̃sũt q̃ singl᷒ eoꝝ. qr omnipo
tentiã q̃ ht pat. ⁊ fili᷒ accep nascendo. ⁊ sp̃c. s.
pcedendo. q̃ aug᷒ rõib᷒ ⁊ auctoritatib᷒ simili
ter pat. in lib᷒. ꝯ maximũ. q̃ dicebat patrem
potentiorẽ ac maiorẽ filio. Qr ũ min᷒ p̃. fili᷒

Nich inqd patre min᷒ ht. quã pater p̃
Nlle q̃ dic oĩa q̃ ht pat mã sut. Nã si
min᷒ ht in potestate aliqd q̃ pat. nõ ht ei
oĩa q̃ ht pat. s ei᷒ sut oĩa que ht pat. Tantã
g potestatẽ ht fili᷒. qntã pat. Equalis g pat.
nõ q. p̃. q̃ accipit. inequal᷒ ei ẽe q̃ ded. Tv
aut hoc de potentia sapis. q̃ potẽs sit fili᷒ s
potentior pat. Ut s. doctiñã urã potens
potentẽ potuit gigne. ⁊ nõ omps omipotentẽ.
ht g pat omnipotentiã q̃ nõ ht fili᷒. ⁊ sili

ẽ falsũ ẽ qd ait fili᷒. Oĩa q̃ ht pat mea st.
s inq̃s. Pat inmenũ potentiã accep. fili᷒
at a patre. Fateam᷒ ⁊ nos filiũ accepisse po
tentiã ab illo. de q̃ nat᷒ ẽ potẽs. Pat ũ potẽ
tiã nll᷒ ded. qr nll᷒ eũ genuit. Gignendo
q. ded pat potentiã filio. Sic oĩa que ht i
suba sua gignendo ded ei. quẽ genuit de suba.
Sz qr utr᷒ tantã qnta ipi ẽ potentiã pater
filio dedit. an minorẽ. Si tantã. nõ solũ potẽ
tem. s ⁊ omnipotentẽ genuisse. omps itel
ligit᷒. Sui minorẽ. qm oĩa q̃ ht pat filij st.
Si patis omipotentia filij nõ ẽ. nõ oĩa p cul dubio
q̃ ht pat filij sut. At oĩa filij st. Omnipotentia
g patis ⁊ filij ẽ. Nõ ẽ g pat potentior filio.
Itẽ alio in pat filiũ equalẽ pat. ꝯ maximũ.
ita dicẽs. Si dicis q̃ pat genuit filiũ minorẽ
se ipõ. Inq̃ ⁊ pat derogas. q̃ filiũ unicũ mi
norẽ genuit. aut nõ potuit. aut nõ uoluit
gigne eq̃lẽ. Si dicas qr noluit. inuidũ eũ e di
xisti. Si at nõ potuit. ũ ẽ omnipotentia di patis.
Prius᷒ ad huc articlm res colligit᷒. ut ds pat.
eq̃lẽ s gigne filiũ. aut nõ potuit. aut noluit.
Si nõ potuit infirm᷒ ẽ. si noluit i uid᷒ i uenit.
Sz utrũq; h. falsũ ẽ. Pat g fili᷒ uer᷒ equal ẽ.
Genuit g pat s eq̃lẽ filiũ. ⁊ ab utroq; pced᷒ utiq;
eq̃lis sp̃c. s. Sic forma sua ut ait aug᷒ ꝯ eundẽ.
pat unico filio plenã gigne potuit. nec tñ
plenã genuit. s minorẽ. patrẽ cogimini in
uidũ dicẽ. Plenũ g dm ⁊ eq̃lẽ s genuit filiũ.

Hoc at p simile ostñd q̃ ñ minorẽ pat filiũ genuit.
h similitudinẽ huanã inter demõstrãt
hug̃ens. hõ pat si potuisset. eq̃lẽ filiũ ge
nuisset. Et s g h audeat dicẽ q̃ omps nõ potuit.
addo ⁊ q̃ si posset hõ maiorẽ melioreq; se ipso
gigny filiũ. Sz mai᷒ t meli᷒ dõ. q̃ eq̃ ẽe non p̃.
Ds g aũt nõ eq̃lẽ. ut ais genuit filiũ. cũ ñ
anni necẽarij fuit p quos ad ĩpleret. Nec oĩpo [uel etas]
tentia defuit. an forte noluit. Ergo qd absit
inuidit. s nõ inuidit. eq̃lẽ g genuit. Et re
dam᷒ q̃ ei filiũ ẽe eq̃lẽ. Sz forte dices eo ipõ
maior ẽ pat filio. qr ãnllo genuit᷒. genuit
tñ eq̃lẽ. ad q̃d cito rñdebo. Imo iõ nõ ẽ maior
pat filio. qr equalẽ genuit. Origenis q. qõ
ẽ ista. q̃ de q̃ sit. Eq̃litatis at. q̃lis aut q̃nt᷒
sit. qd ẽ dicẽ ad origenẽ ptinẽ q̃stio. qua qr
q̃ de q̃ sit. Ad eq̃litatẽ uero illa q̃ qr. qual
ut q̃nt᷒ q̃ sit. Nec cũ dr fili᷒ a patre genit᷒.
ostendit inequalitas sube. s ordo nate. Nõ q̃
alt᷒ prior ẽet alio. s q̃ alt᷒ ẽ ex alio. Nõ g scdm
h q̃ pat genuit. ⁊ fili᷒ genit᷒ ẽ. t sp̃c. s. ab
utroq; pced᷒. eq̃litas ul inequalitas ibi existit.

Marginal notes (left): Ar. (p. 4 opposite "Propterea"); dub; d. xx.; ñc dine ostñdit qd alia nõ excell alia potentia; Ar̃c.; Ar. dug᷒ p̃ pout falsam opi nionem h̃rti ci.

Marginal notes (right): Hoc uerũ fatebat᷒ ad h̃rtic᷒. ex quo falsa p̃ gdiebat᷒.; R. ꝯ filio aug᷒ qua argu it h̃rti ci ex qd; Si pat nõ potuit t noluit gigne eq̃lem filiũ infir m᷒ t inuidus inuenitur.; dub; Opinionẽ h̃rtici. ponit ut destruat.; Ar̃c.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

quia non solum his alia persona aliqua aequat. ut inaequat dicitur. Ecce est aequalitas trinitatis, et una eademque substantia, quantum haberet potuimus. et monstrata est insuperabilis, qualiter scilicet aliquid trium personarum quemlibet aliarum nec eternitate, nec magnitudine, nec potentia excellat. Quaeritur

Quomodo possit dici solus pater vel solus filius vel solus spiritus sanctus, cum sint inseparabiles.

Hic oritur quaestio trahens originem ex praedictis. Dictum est enim supra quod tantus est solus pater vel solus filius vel solus spiritus sanctus quantum simul illi tres; et quod duae vel tres personae simul non sunt maius aliquid quam una sola. Ideo quaeritur, Augustinus in VI libro De Trinitate, quomodo sane dici possint, cum nec pater sit solus, nec filius, nec spiritus sanctus, sed semper et inseparabiliter filius cum patre, et pater cum filio, et spiritus sanctus cum utroque. Inseparabiles enim sunt hae tres personae. Ad quod ita respondit Augustinus in eodem: Solum patrem dicimus non quia separatur a filio vel spiritu sancto, sed hoc dicentes significamus quod illi simul cum eo non sunt pater. Pater enim solus pater est, quia non dicitur quod ipse sit solus sine filio vel spiritu sancto, sed per hoc filium et spiritum sanctum a paternitatis consortio excludunt. Ita et dicitur solus filius, filius est, vel solus spiritus sanctus. Quod solus non dividit filium a patre vel spiritu sancto ab utroque, sed a consortio filiationis proprietatis excludunt patrem et spiritum sanctum, et a consortio processionis proprietatis patrem et filium. Cum ergo tantus dicitur esse solus pater quantum simul illi tres, per hoc quod dicitur solus non separatur pater ab aliis, sed hic est sensus: Solus pater, id est pater qui ita pater est quod nec filius nec spiritus sanctus pater est. Similiter intellige cum dicitur solus filius vel solus spiritus sanctus. Solus ergo pater dicitur, ut ait Augustinus in eodem, quia non nisi ipse ibi pater est; et solus filius, quia non nisi ipse ibi filius est; et solus spiritus sanctus, quia non nisi ipse ibi spiritus sanctus est.

Utrum possit dici solus pater est deus, solus filius est deus, solus spiritus sanctus est deus, vel pater est solus deus, filius est solus deus, spiritus sanctus est solus deus.

Post hoc quaeritur utrum sicut dicitur solus pater est pater, et solus filius est filius, ita possit dici solus pater est deus, vel solus filius est deus, ita et de spiritu sancto; aut pater est solus deus, filius est solus deus. Ad quod dicimus quia pater et filius et spiritus sanctus dicuntur et unus deus. Et haec trinitas simul proprie dicitur solus deus; sic solus sapiens, solus potens. Sed non videtur debere dici aliqua trium ubi in scripturis invenitur, nec ubi sermo auctoritatis occurrit: solus pater est deus, vel solus filius, vel solus spiritus sanctus. Dicimus ergo cum Augustino in VI libro De Trinitate ait: Quaedam ostendimus quomodo possit dici solus pater vel solus filius. Considerandus est illa sententia qua dicitur non esse solum patrem deum verum solum, sed patrem et filium et spiritum sanctum. Ecce hic quod non solus pater dicendus est esse solus verus deus. Item in eodem: Si quis interroget pater solus utrum sit deus, quomodo respondebimus non esse? Nisi forte ita dicamus esse quidem deum patrem, sed non eum esse solum deum. Esse autem solum deum dicamus patrem et filium et spiritum sanctum. Ecce et hic habes quia pater non debet dici solus deus. Atque hic solum in parte subiecti tamen accipere quidam voluerunt. In parte vero praedicati sic sit accidit quod pater est solus deus. Sed ex verbis Augustini videtur ostendi quod ipse solus deus dici debeat tota trinitas. Et haec trinitas, ut ait Augustinus contra Maximinum, intelligitur cum apostolus dicit: Beato et soli potenti. Et ibi: Soli sapienti deo. Et ibi: Invisibili soli deo. Non enim haec de solo patre accipienda sunt, ut contendebat Maximinus et alii heretici. Sed de trinitate. Sic et illud: Solus habet immortalitatem. Quod secundum rectam fidem ipsa trinitas est unus solus deus beatus et potens, sapiens, invisibilis. Unde Augustinus in eodem: Cum unus deus sit trinitas, hic sit ubi solum nominis, ut intelligamus solum deum sapientem, solum potentem, patrem et filium et spiritum sanctum, quae est unus et solus deus.

Quomodo trinitas dicatur deus solus, cum sit cum spiritibus et animabus sanctis.

Sed et itemque quaeritur quomodo ipsam trinitatem deum solum dicamus, cum sit cum spiritibus et animabus sanctis. Ad quod respondet Augustinus in VI libro De Trinitate ita dicens: Trinitatem deum dicimus solum, quamvis semper sit cum spiritibus et animabus sanctis. Sed solum dicimus, quia non aliud quam ipsa trinitas deus est. Non enim illi cum illa deus sunt ut aliquid alia; sed ipsa trinitas tantum non illi ut alia deus est. Unde ex ipsis, ut ait Augustinus, illi de solo patre dicuntur praedicta, non in eis excluderet filium vel spiritum sanctum, quia hi tres unum sunt. Sic in Apocalypsi de filio legitur quod habet nomen scriptum quod nemo scit nisi ipse. Non tamen separat patrem vel spiritum sanctum, et cum dicitur: Nemo novit patrem nisi filius, non inde separat patrem et spiritum sanctum, quia inseparabiles sunt. Aliquando insinuant patrem et filium, et tacetur spiritus sanctus, ut veritas ad patrem loquens ait: Ut cognoscant te et quem misisti Iesum Christum. Ecce unum verum deum. Cur ergo inquid Augustinus tacuit de spiritu sancto? Quia consequens est ut ubicumque nominatur unus, sic pater et filius tanta pace unitati adhaerens intelligatur et ipsa pax quamvis non commemoretur. Uno quoque istorum nominato et reliqui intelliguntur. Quod in plurimis scripturae locis occurrit. De nominibus distinctio XXII.

Post praedicta disserendum videtur de deo loquentes, ubi videtur de nominum diversitate quibus loquentes de unitate ac trinitate ineffabili utimur, deinde ostendendum est quibus modis de ea aliquid dicatur. Illud ergo praecipue teneamus, quaedam esse nomina distincte ad singulas personas pertinentia, ut ait Augustinus in VII libro De Trinitate, quae de singulis tantum dicuntur personis; quaedam vero unitatem essentiae significantia, quae et de singulis singulatim et de omnibus communiter dicuntur. Alia vero sunt quae translative ac per similitudinem de deo dicuntur. Unde Ambrosius in II libro De Trinitate ait: Ut puritas enitescat fidei, ipsa trinitas utitur diversa distinctio. Sunt enim nomina quaedam quae evidenter proprietatem divinitatis ostendunt. Et sunt quaedam quae perspicuam divinae maiestatis exprimunt unitatem. Alia sunt vero quae translative per similitudinem de deo dicuntur. Proprietatis utique indicia sunt generatio, filius, verbum et huiusmodi. Unitatis vero essentiae sapientia, virtus, veritas et huiusmodi. Similitudinis vero splendor, caracter.

Margin notes:

D. XXI

Responsio Augustini

Augustinus

Augustinus

Ambrosius

Unde non dicitur solus pater est deus et deus pater non est solus deus, sed trinitas.

Contra Maximinum. Non ergo pater solus est solus filius, non solus spiritus sanctus deus est, sed ipsa trinitas unus solus est.

Et si de patre solo dicuntur praedicta, non tamen excluduntur filius et spiritus sanctus.

D. XXII

(c) 2006 Ministerio de Cultura

et saeculum, et huiusmodi. Praemissis addit quoddam genus nominum esse quae temporaliter Deo convenit et relative dicuntur.

His adiciendum est quoddam genus nominum esse, ut ait Augustinus in V libro de Trinitate, quae ex tempore Deo convenit et relative ad creaturam dicuntur, quia quaedam de omnibus dicuntur personis, ut Dominus, creator, refugium. Quaedam vero non de omnibus dicuntur personis, ut donatus, datus, missus. Addit quod hoc

Praeterea est unum nomen quod de nulla persona in Trinitate singillatim dicitur, sed de omnibus simul, id est Trinitas, quod non dicitur secundum substantiam, sed quasi collectivum pluralitatem personarum designat. Sunt et quaedam nomina quae ex tempore Deo convenit, nec relative dicuntur, ut incarnatus, humanatus, et huiusmodi. Ecce sex nominum differentias assignavimus, quibus utimur loquentes de Deo, de quibus singulis agendum est. De aliis nominibus quae temporaliter Deo congruunt et non relative dicuntur, etc.

Sciendum est ergo quod illa quae proprie ad singulas pertinent personas relative ad invicem dicuntur, sicut Pater et Filius et utriusque donum Spiritus Sanctus. Ea vero quae unitatem essentiae significant ad se dicuntur, et quae ad se dicuntur substantialiter utique dicuntur, et de omnibus communiter et de singulis singillatim dicuntur personis, et singulariter non pluraliter accipiuntur in summa, ut Deus, potens, bonus, magnus, et huiusmodi. Quae autem relative dicuntur substantialiter non dicuntur, ut ait Augustinus in V libro de Trinitate. Quicquid ad se dicitur praestantissima illa et divina sublimitas substantialiter dicitur. Quod autem ad aliquid dicitur non substantialiter sed relative dicitur. Tantaque vis est eiusdem substantiae in Patre et Filio et Spiritu Sancto, ut quicquid de singulis ad se ipsos dicitur, non pluraliter in summa sed singulariter accipiatur. Dicimus enim Pater est Deus, Filius est Deus, et Spiritus Sanctus est Deus, quod nemo secundum substantiam dici dubitat. Non tamen dicimus hanc Trinitatem esse tres deos, sed unum Deum. Ita dicitur Pater magnus, et Filius magnus, et Spiritus Sanctus magnus; non tamen tres magni, sed unus est magnus. Ita et omnipotens Pater, omnipotens Filius, omnipotens Spiritus Sanctus, non tamen tres omnipotentes, sed unus omnipotens. Quicquid ergo ad se ipsum dicitur Deus, et de singulis personis singulariter dicitur, et simul de ipsa Trinitate non pluraliter sed singulariter dicitur. Quoniam non est aliud Deo esse et aliud magnum esse, sed hoc idem est illi esse quod est magnum esse. Propterea sicut non dicimus tres esse essentias, sic non dicimus tres magnitudines, sed unam essentiam et unam magnitudinem. Deus enim non est magnus ea magnitudine quae non est quod ipse, ut quasi particeps eius sit. Alioquin maior esset illa magnitudo quam Deus. Deo autem non est aliquid maius. Ea igitur magnitudine magnus est quae est ipse. Ideoque nec tres magnitudines dicimus, sed unam magnitudinem; nec tres magnos, sed unum magnum; quia nec participatione magnitudinis Deus magnus est, sed se ipso magno magnus est, quia ipse est sua magnitudo. Ita et de bonitate et aeternitate et omnipotentia Dei dicendum est, et de omnibus omnino quae de Deo possunt pronuntiari substantialiter, quae ad se ipsum dicuntur, non translate ac per similitudinem, sed proprie, si tamen de illo proprie aliquid ore illius dicatur. Ecce aperte docuit quod nomina unitatem divinae maiestatis significantia et ad se dicuntur de Deo, id est sine relatione, et de omnibus personis communiter et de singulis divisim dicuntur, non pluraliter sed singulariter in summa accipiuntur. Illa vero nomina quae proprie ad singulas pertinent personas relative non substantialiter dicuntur. Quae tamen proprie singula in Trinitate dicuntur, ut ait Augustinus in eodem, nullo modo ad se ipsa, sed ad invicem, aut ad creaturam dicuntur; et ideo relative non substantialiter dici manifestum est. De hoc nomine quod est persona, quod cum secundum substantiam dicatur, tamen pluraliter non singulariter in summa accipitur.

Praedictis adiciendum est quod cum omnia nomina quae secundum substantiam de Deo singulariter et non pluraliter de omnibus in summa dicuntur personis, ut supra ostensum est, est tamen unum nomen, scilicet persona, quod secundum substantiam dicitur de singulis personis, et pluraliter non singulariter in summa accipitur. Dicimus enim Pater est persona, Filius est persona, Spiritus Sanctus est persona, et hoc secundum substantiam dicitur. Nec tamen dicitur Pater et Filius et Spiritus Sanctus sunt una persona, sed tres personae. Hoc igitur nomen excipitur a praedicta regula nominum quae secundum substantiam de Deo dicuntur, quia cum hoc ad se dicatur, id est secundum substantiam, pluraliter tamen non singulariter in summa accipitur. Quod autem persona secundum substantiam dicatur, Augustinus ostendit in libro VII de Trinitate dicens: Non est aliud Deo esse, aliud personam esse, sed omnino idem. Item: In hac Trinitate cum dicimus personam Patris, non aliud dicimus quam substantiam Patris. Quocirca ut substantia Patris ipse Pater est, non quo Pater est, sed quo est, ita et persona Patris non aliud quam ipse Pater est. Ad se quippe dicitur persona, non ad Filium vel Spiritum Sanctum. Sicut ad se dicitur Deus, et magnus, et bonus, et iustus, et huiusmodi. Et quemadmodum hoc illi est esse quod Deum esse, quod magnum esse, quod bonum esse, ita hoc est illi esse quod personam esse. Ecce expresse hic quod persona secundum substantiam dicitur, ut cum dicitur Pater est persona, hic sensus sit: Pater est divina essentia. Similiter cum dicitur Filius est persona, Spiritus Sanctus est persona, id est essentia divina. Inde oritur quaestio haec difficilis quidem, sed non inutilis, qua quaeritur cur non dicantur hi tres una persona sicut una essentia et unus Deus. Quam quaestionem diligenter Augustinus tractat atque congrue explicat in VII libro ita dicens: Cur non hi tria simul unam personam dicimus sicut unam essentiam et unum Deum, sed tres dicimus personas, cum tres deos aut tres essentias non dicimus? Quia volumus vel unum aliquod vocabulum servire huic significationi qua intelligitur Trinitas, ne omnino taceremus interrogati quid tres, cum tres esse fateamur. Cum igitur quaeritur quid tres, ut ait Augustinus in V libro de Trinitate: Magna prorsus inopia humanum laborat eloquium. Dictum est enim tres personae, non ut illud diceretur, sed ne taceretur. Non enim rei ineffabilis eminentia hoc vocabulo explicari valet. Ecce ostendit qua necessitate dicantur pluraliter personae, videlicet ut hoc uno nomine quaerentibus de tribus responderemus. Qua necessitate sit dictum tres personae a Latinis et a Graecis tres hypostases vel substantiae.

Qua necessitate non solum Latinus sermo sed et Graecus eadem paene super hac re laborans nominum penuria coarctatur. Unde Augustinus quod a Graecis et a Latinis necessitate de ineffabili Trinitate dictum sit aperiens

Quod illa nomina quae ad singulas proprie pertinent personas relative proprie dicuntur. Ea vero quae unitatem essentiae significant ad se dicuntur. Aug. Et singulis et omnibus communiter personis dicuntur, et singulariter non pluraliter in summa accipiuntur.

Quod Deus est magnus ea magnitudine quae ipse est, sic de bonitate et omnibus quae substantialiter dicuntur.

Aug.

D. xxiij.

Quod Trinitas quod persona ad se dicatur et secundum substantiam. Aug.

Quod pater non est pater quo est.

Quaero cur pater et filius et spiritus sanctus non dicantur una persona ut una substantia et unus Deus.

Aug. solvit.

Aug.

Aug. Quia deus verius cogitatur quam dicitur et verius est quam cogitatur.

in .vii. l. de tri. ait. Loquendi causa de ineffabilibus ut fari aliquomodo possemus. dictum est a grecis una essentia tres substantie. id est una usia tres ypostases. Aliter enim greci accipiunt substantiam quam latini. A latinis autem dictum est una essentia vel substantia. tres persone. quia non aliter in sermone nostro id est latino. essentia quam substantia solet intelligi. Et ut intelligatur saltem in enigmate placuit ita dici. ut esset quid diceretur cum quereretur quid tria sint. que tria esse fides vera pronuntiat. cum et patrem non dicit esse filium. et spiritum sanctum donum dei. nec patrem dicit esse nec filium. Cum ergo queritur quid tria. vel quid tres. conferimus nos ad inveniendum aliquod nomen quo complectamur hec tria. Neque occurrit animo quia supereminentia divinitatis usitati eloquii facultatem excedit. Verius enim cogitatur deus quam dicitur. et verius est quam cogitatur. Pater ergo et filius et spiritus sanctus quoniam tres sunt. quid tres sint queramus. quid commune habeant. Non enim possunt dici tres patres. quia unus pater ibi pater est. nec tres filii cum nec pater ibi sit filius nec spiritus sanctus. nec tres spiritus sancti. quia spiritus sanctus propria significatione qua et donum dei dicitur. nec pater est nec filius. Quid ergo tres? Si tres persone esse dicuntur. commune est eis id quod persona est. Certe enim quia pater est persona et filius est persona et spiritus sanctus est persona. ideo dicuntur tres persone. Propterea ergo dicimus tres personas quia commune est eis id quod persona est. Ex predictis aperte intelligitur quod necessitate dictum sit a latinis tres persone. cum persone secundum substantiam dicatur. Unde et ibi commune est id quod persona est.

Quare non dicuntur tres dii esse patrem et filium et spiritum sanctum ut dicuntur tres persone cum idem deus sit et omnino quod pater est deus et filius est deus.

Set queritur hic cum dicamus patrem et filium et spiritum sanctum esse tres personas. quia commune est eis quod persona est. quia pater est persona et filius est persona et spiritus sanctus est persona. cur non dicamus similiter tres deos. cum et pater sit deus et filius sit deus et spiritus sanctus sit deus. Quia scriptura illud non dicit. hic autem et sic non dicit. non tamen contradicit. Hanc augustinus hac movens questionem. atque diffiniens in .vii. l. de tri. ait. Si ideo dicimus patrem et filium et spiritum sanctum esse tres personas. quia commune est eis id quod persona est. cur non et tres deos dicimus? Certe ut predictum est. quia pater est persona et filius est persona et spiritus sanctus est persona. ideo tres persone dicuntur. Quia ergo pater deus et filius deus et spiritus sanctus deus. cur non dicuntur tres dii? Ecce proposuit questionem. Attende quid respondeat subdens. An ideo non dicuntur tres dii. quia scriptura non dicit tres deos? Sed nec tres personas alicubi scriptura commemorat. An ideo licuit loquendi et disputandi necessitate tres personas dicere. non quia scriptura dicit. sed quia scriptura non contradicit. Si autem diceremus tres deos. contradiceret scriptura dicens. Audi israel deus tuus. deus unus est. Ecce absolutio questionis. quare potius dicimus tres personas quam tres deos. quia scilicet illud non contradicit scriptura.

Alia questio est cur non dicuntur tres essentie ut tres persone. et scriptura hic non contradicit.

Verum et hic alia emergit questio. quam augustinus eleganter adnectit dicens. Cur in quid et tres essentias non licet dicere. quod similiter scriptura sicut non dicit ita non contradicit. At si dicatur quod propter unitatem trinitatis non dicuntur tres essentie. sed una essentia. querendum cur non propter eandem unitatem trinitatis dicant una persona et non tres persone. Ut enim est illud commune nomen essentie. ita ut singulus quisque dicatur essentia. sic illud commune est persone vocabulum. Quid ergo restat. nisi ut fateamur loquendi necessitate. a grecis et latinis parta hec vocabula. adversus insidias vel errores hereticorum. Cumque conaretur humana elocutio loquendo proferre ad hominum sensus. quod in secretario mentis de deo tenet. sive per piam fidem. sive per qualemcumque intelligentiam. timuit dicere tres essentias. ne intelligeretur in illa summa equalitate ulla diversitas. Rursum non poterat dicere non esse tria quedam. quod quia dixit sabellius in heresim lapsus est. Voluit ergo quod tria dicere. et dixit tres personas. sive tres substantias. sic greci. Quod enim dicit personas secundum nostram. hoc de substantiis secundum grecorum consuetudinem oportet intelligi. Sic enim illi dicunt tres substantias unam essentiam. id est tres ypostases. unam usiam. quemadmodum nos dicimus tres personas. unam essentiam vel substantiam. Quod quia illi sic intelligunt. sic dicunt tres substantias. tres ypostases. preterea dicere tres personas. tria prosopa. Illud autem maluerunt dicere. quia fortasse secundum lingue sue consuetudinem aptius dicitur.

Sic nos dicimus tres personas. ut greci tres substantias. quod dicunt ypostases. et non accipientes substantiam quam nos.

Quod in trinitate non est diversitas. nec singularitas vel solitudo. sed unitas et trinitas. et distinctio et identitas.

Iam sufficienter ut puto ostensum est quod necessitate dicuntur tres persone. et quare non similiter tres dii vel tres essentie. quod scilicet multo obviat scriptura. Ubi autem diversitatis intelligentia. quia in illa penitus est diversitas. sic nec singularitas vel solitudo. sed unitas et trinitas. Unde augustinus in .v. l. de tri. ait. Humana inopia quesivit quid diceret. tria dixit tres personas vel substantias. quod nolens non diversitatem intelligi voluit. sed singularitatem noluit. ut non solum ibi unitas intelligatur. ex eo quod dicitur una essentia. sed et trinitas ex eo quod dicuntur tres persone. Hylarius quoque in .vii. l. de tri. ait. Deus dicit quia me misit. misit et pater. Cum hoc dicitur excluditur singularis atque unici id est solitarii intelligentia. Nam nec solitarium sermo significat. et indifferentem unitatem professio docet. Visus est enim in filio pater per naturam unitatem similitudinem. Unum sunt enim natura regnans. unum sunt nec unus. Non utique solitarius filius est. neque singularis nec dispar. Item in eodem. Sic enim in patre et filio credere duos deos impium est. ita patrem et filium singulum deum predicare sacrilegum est. Nichil nobis novum. nichil diversum. nichil alienum. nichil separabile est. Item Ambrosius augustinus in .i. questionum veteris ac nove legis ait. Unum est deus sed non singularis. Item ambrosius in .i. l. de tri. ait. Quia unius est substantie separari non potest. et si non sit singularitatis sed unitatis. Deus unus cum dicitur. nec quod trinitatis unitatem excludit. et ideo non quod singularitatis sed quod unitatis est predicat. Ecce ex predictis ostenditur quod nec singularis nec diversus

Aug.

hyl.

Ambrosius

(c) 2006 Ministerio de Cultura

nec unicus vel solitarius confitendus est deus. quia singularitas vel solitudo proprie pluralitatem excludit. et diversitas unitatem essentie tollit. Diversitas inducit separationem divinitatis. singularitas adimit distinctionem trinitatis. Unde ambrosius in i. libro de trinitate ait. Non est diversa nec singularis equalitas. nec unitate sabelliana nos patrem filiumque confundimus. nec unitate arriana nos patrem filiumque secernimus. Pater enim et filius distinctionem habent. separationem vero non habent. Item. In eodem pater et filius divinitate unum sunt. nec est in substantia differentia. nec ulla diversitas. Alioquin quomodo unum deum dicimus? Diversitas enim plures facit. Constat ergo ex predictis. quia in trinitate nulla est diversitas. Si tamen aliquando in scriptis invenitur dictum. tres diverse persone. et huiusmodi diversas dicit distinctas. Et sic in trinitate non est diversitas. ita nec multiplicitas. et ideo non est dicendus deus multiplex. sed trinus et simplex. Unde ambrosius in i. libro de trinitate ait. Est in patre et filio non discrepans sed una divinitas. nec confusum quod unum est. nec multiplex esse potest quod indifferens est. multiplex itaque deus non est.

Quid significet his nominibus unus, duo vel due, tres vel tria, trinus vel trinitas, plures vel pluralitas, distinctio vel distinctum.

Hic diligenter inquiri oportet. *distincte et confusum de deo loquimur.* cum in trinitate non sit diversitas vel singularitas nec multiplicitas vel singularitas vel multiplicitas vel solitudo. quid significetur his nominibus. scilicet unus vel una. duo vel due. tres vel tria. plures vel pluralitas. distincte vel distinctio. unus deus cum dicitur. due persone. vel tres persone. vel plures persone. distincte sunt persone. vel cum dicitur distinctio personarum. pluralitas personarum. trinitas personarum. et huiusmodi. Videmur enim his dictionibus numerum quantitatis. et rerum multitudinem vel multiplicitatem in deo ponere. Quod ergo ista in significent. ipso de quo loquimur aperiente. insinuare curemus. Si predictis diligenter attentionem adhibendum ut dictorum intelligentiam capiamus. magis videtur horum vel horum usus introductus. ratione removendi atque excludendi a simplicitate deitatis que ibi non sunt. quam ponendi aliquid. Cum enim dicitur unus deus. multitudinem deorum excludit. nec numeri quantitatem in divinitate ponit. tamquam diceretur. Deus est nec multi sunt vel plures dii. Unde ambrosius in i. libro de trinitate ait. Cum unum deum dicimus. unitas excludit numerum deorum. nec quantitatem in deo ponit. quia nec numerus nec quantitas ibi est. Similiter cum dicitur unus est pater. vel unus est filius. et huiusmodi. sensus dicti hic est. quod non sunt multi patres. vel multi filii. et de similibus. Item cum dicimus plures esse personas. singularitatem atque solitudinem excludimus. non diversitatem vel multiplicitatem ibi ponimus. quasi diceretur. Sine solitudine ac singularitate personas confitemur. Unde hilarius in iiii. libro de trinitate sic ait. Dicit deus faciamus hominem ad ymaginem et similitudinem nostram. Ecce vero an solum deum locutum sibi existimes. Adhuc sermonem eius intelligas ad alterum extitisse. Si solum fuisse dicas. ipsius voce argueris dicentis. faciamus et nostram. Sustulit enim singularitatis ac solitudinis intelligentiam professio consortii. quia aliud consortium esse non potest ipsi solitario. neque solitudo solitarii recipit faciamus. nec alieno alter dicit nostram. Attende lector his verbis et vide. quia nomine consortii pluralitatem significavit. Professio quoque consortii est professio pluralitatis. quia professus est dicens faciamus et nostram. Pluralitatem enim utrumque dicit. Sed hac professione pluralitatis non diversitatem vel multitudinem posuit. sed solitudinem et singularitatem negavit. Sic ergo cum dicimus plures personas vel pluralitatem personarum. singularitatis et solitudinis intelligentiam excludimus. Ita etiam cum dicimus tres personas. nomine numeri non quantitatem numeri in deo ponimus. vel aliquam diversitatem. sed intelligentiam non ad aliud vel ad patrem et filium et spiritum sanctum dirigendam significamus. ut sit hic dicendi intelligentia. Tres persone sunt. ut tres sunt pater et filius et spiritus sanctus. id est nec tantum pater. nec tantum filius. nec tantum pater et filius. in deitate sunt. sed et spiritus sanctus. et non alius ab his. Similiter non tantum est ibi hec persona vel illa. vel hec et illa. sed hec et illa et non alia. Quod ita hic fore intelligendum augustinus satis ostendit. ubi dicit quod illo nomine non diversitatem intelligi voluit. sed singularitatem noluit. Similiter cum dicimus duo sunt pater et filius. non dualitatis quantitatem ibi ponimus. sed hoc significamus. quod non est tantum pater nec tantum filius. sed pater et filius. et hic non est ille. ita et de aliis huiusmodi. Ita etiam cum dicimus pater et filius sunt due persone. hoc significamus quod non tantum pater est persona. vel tantum filius est persona. sed pater est persona et filius est persona. et hec non est illa. Cum autem dicimus distincte sunt persone. vel distinctio est in personis. confusionem atque permixtionem excludimus. et hanc non esse illam significamus. Cumque addimus distincte sunt persone proprietatibus. sive differentes proprietatibus. aliam esse hanc personam. et aliam illam suis proprietatibus significamus. et cum dicimus aliam et aliam. non diversitatem vel alienationem ibi ponimus. sed confusionem sabellianam excludimus. Ita etiam cum dicimus discretas personas. vel cum dicitur discretio esse in personis. eandem intelligentiam facimus. Eo enim modo ibi accipitur distinctio quo discretio. et congrue dicitur ibi esse discretio vel distinctio. non diversitas. vel divisio sive separatio. Unde ambrosius in i. libro de trinitate. non est idem pater qui filius. sed inter patrem et filium expressa distinctio est. Cum vero dicitur trinitas. id significari videtur quod significatur cum dicitur tres persone. ut sic non plus dicatur pater est tres persone vel filius est tres persone.

deus b. R.

Diverse dicuntur aliquando persone. i. distincte.

R. non debet dici deus multiplex.

deus b. R.

d. xxiiii

Magister illa dicit ad excludendum ea que non sunt ibi. quam ad ponendum aliquid. R.

Quid proprium significabitur cum dicitur unus deus vel deus unus. R.

deus b. R.

Quo sensu dicitur unus est pater et unus est filius. R.

Ecce quia intelligentia dicatur persone plures.

Quid pluralitas significet cum dicitur tres persone. R.

Quid per duo cum dicitur due persone vel pater et filius vel duo sunt.

Quo sensu dicitur in personis distinctio vel persone distincte. R.

R. quomodo ibi accipiatur discretio.

deus b. R.

Quomodo accipiatur ibi trinitas. R.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ita nō debeat dici pat̄ ē trinitas. t filius ē trinitas.

Hic nō ē. Q₂ uita pmissis occurrit.

Hic intuendū. q̄ cū supdictū sit dm̄ nec singlare. nec mltplicē eē ɔfitendū. idq₃ sc̄or₂ auctoritatib₉ sit ɔfirmatū. in ɔtrariū uidet̄ sentire ysidorus dicēs. Distinguendū est int̄ trinitatē 7 unitatē. Est enī unitas simplex 7 singl̄is. trinitas u° mltplex 7 numabil. q̄ ē trinitas trīū unitas. Ecce unitatē dic̄ eē singulare. 7 trinitatē mltplicē 7 numabilem. s₃ ad h̄ dr̄ q̄ singlem accep̄ hic 7 alij accipiūt unū. ɔmltplicē u° 7 numabilē. sic alij dixt̄ trinū. Q₂ sigt̄ ē t̄c p̄h. et p̄. t due p̄.

Preterea ɔsidandū ē cū h̄ nōm̄ p̄. ut p̄dictū ē. s. subam dicat. que sit intelligentia dicti. cū plr̄ pferr̄. tres p̄. t due p̄. 7 cū dr̄ alia ē p̄. patris. alia p̄ filij. alia psona sp̄c. sci. Si enī in his locutionib₉ p̄. uocabulū eēntie intelligentiā fac̄. plures eēntias ɔfiteri uidem. 7 ita ples deos. Sin u° eēntie sigcōnē ibi nō tenet. alia ē h₉ nōis sc̄o. cū dr̄ pat̄ ē p̄. ut filius ē p̄. 7 alia cū dr̄ pat̄. 7 fi. 7 s. s. sūt tres p̄. 7 cū dr̄ alia ē p̄. pat̄s. alia filij. 7 h̄ui°. ¶ Persona enī ut sup̄ ait aug̃. ad se dr̄. 7 idem ē deo eē psonā q̄ ē eē. sicut idē ē ei eē q̄ dm̄ esse. Vn̄ manifeste intellig̃. q̄ eēntiā diuinā p̄ dicam₉ dicētes. pat̄ ē p̄. filius ē p̄. sp̄c. s. ē p̄. i. eēntia. 7 omīo unū 7 idē. sigt̄ nomine p̄. i. eēntia diuina. cū dr̄. pat̄ ē p̄. 7 filius ē p̄. q̄ sigt̄ noīe dī. cū dr̄ pat̄ ē ds. filius ē ds. Ita 7 idem sigt̄ cū dr̄ ds ē ds. 7 ds ē p̄. Vtroq₃ ḡ nomine. eēntia diuina intellig̃. q̄ utrūq₃ scd̄m subam dr̄. Cū u° dr̄ pat̄ filius 7 s. s. sunt tres p̄. qd nomine psone sigcam₉. an eēntiā. Hoc ḡ uidet̄ si supdicta ūba aug̃i diligent̄ scrutem. Sup̄ ḡ dix̄. q̄ id tres psonas dm̄s. qd q̄ p̄e. comune ē eis. 7 ne q̄ pat̄ ē p̄. 7 filius ē p̄. 7 sp̄c. s. ē p̄. ido tres p̄. dm̄. Videtur ḡ eandē tenē sigcionē. h̄ nom̄ p̄. cū dr̄ tres psone. q̄ hr̄ cū dr̄ pat̄ ē p̄. filius ē p̄. s. s. ē p̄. Cū a ut ostēdit aug̃. h̄ dr̄. i. tres p̄. p̄ illud. 7 q̄ id q̄ p̄ ē. comune ē eis. Id ḡ q̄ comune ē eis. i. patri 7 filio. 7 spui sc̄o. uidetur sigari nomine p̄. cū dr̄. tres p̄. dr̄ uia p̄se ostendi q̄ s. eēntiam

Aliter 7 p̄. ostendi. qd ibi noīe p̄. dicat̄. 7 ē plāt̄r pferr̄ tur. sigetur eēntia cū dr̄ tres p̄. Vt ḡ sup̄ dix̄ aug̃. ea necītate dm̄s tres p̄s. ut respondem₉ querentib₉ qd tres. t qd tria. Cū ḡ qr̄ qd tres. ul qd tā. ɔuenient̄ rn̄dem₉. cū dm̄s tres p̄. dr̄ cū qr̄. qd tres. ut quid tria. p̄ qd de eēntia qr̄. Nō ḡ. i uenit̄ qd illi tres sit

n̄ eēntia. Si ḡ qiom respōdim₉ recte. oportet ut respōdendo eēntiā sigrem₉. Alioqn nō ostendim₉ qd tres sīt. Sin u° rn̄dim₉ eēntiā. sigcam₉ qiam eēntiā. p̄ noīe intelligim₉ cū dr̄ tres p̄.

Quibusdā uidi. q̄ noīe p̄. siget̄ eēntia. cū dr̄ tres p̄. Preterea q̄ aug̃ dic̄. id dici tres p̄s. q̄ comune ē eis id q̄ ē p̄. ut sit talis intelligentia. pat̄ 7 fi. 7 s. s. sūt tres p̄. i. sūt tres. id h̄ntes comune. q̄ ē p̄. i. q̄ tres sūt. q̄ q̄q₃ ē p̄. i. eēntia. S₃ qm̄ iuxta hāc intelligētiam dicet̄. alia ē p̄ patris. alia filij. 7 h̄. 7 ita uolūt intellige. s. ali° ē pat̄. ali° ē filius. tm̄ comune h̄ntes. q̄ ē p̄. hoc ɔfirmāt auctoritate aug̃i. q̄ in vij. l. de t. ait. Tres p̄s eiusdē eēntie. ul tres p̄s unā eēntiā dm̄s. Tres at̄ p̄s ex eadē eēntia dm̄s. nō q̄i aliud ibi sit qd eēntia est. aliud qd p̄. Hac auctoritate 7 pmissis conant̄ asserere. in p̄dictis locutionib₉ nōm̄ p̄. eēntiam sigare. S₃ qd rn̄debūt ad id q̄ ipe aug̃. in lib° de fide dicit̄. s. q̄ alius ē in p̄. pat̄. siue psonalit̄. ali° psonalit̄ filius. ali° psonalit̄ sp̄c. s. Nō in ḡ. ali° psonalit̄ pat̄. ali° psonalit̄ filius. ali° psonalit̄ sp̄c. s. si in eē psonā omīo ɔuenuit. i. si p̄. eēntie tm̄ intelligentiā facit. Ido nb̄ uidetur. alr̄ hoc posse dici ɔgruent̄. iuxta catholicor₂ doctor₂ auctoritates. Q₂ h̄ nom̄ p̄. tpl̄r i trinitate accipit̄. 7 h̄ ē uer₂ 7 catholica

Sciendū ē ḡ. qd h̄ nōm̄ p̄. doctrina q̄ p̄. 7 ip̄s. Smltplicē fac̄ nō unā tm̄ intelligentia. ut p̄larī₉ ait in. l. de t. Intelligentia dictor₂ ex causis ē assumenda dicēdi. q₂ nō s̄moni res. ser rei ē s̄mo subiect₉. Dissenserūt ḡ dicendi causas hui₉ nōis. s. p̄. sigcionē distinguim₉ dicētes. s. q̄ h̄ nōm̄ p̄. p̄p̄e s. subam di. 7 eēntiā sigt̄. sic sup̄ ostend aug̃. cū dr̄ ds ē p̄. pat̄ ē p̄. Qdā tn̄ necītate. ut sup̄ dix̄ aug̃. translatū ē h̄ nōm̄ ut plr̄ dicent̄ tres p̄. cum quereret̄ qd tres. t qd tā. u° nō sigt̄ eēntiā. i. naturā diuinā. q̄ comunis ē trib₉. S₃ subsistentias ul ypostases. s. ḡtos. Greci q̄ppe. ut sup̄ dix̄ aug̃. alr̄ accipiūt subam. i. ypostasim. alr̄ nōs. Nos enī subam dm̄₉ eēntiā. siue naturam. Psonas aut̄ dm̄₉. sic illi dicūt subas. i. ypostases. Si ḡ nōma accipim₉ p̄s. ut illi accipiūt subas. ut ypostases. dr̄ illi alit̄ accipiūt ypostases. quā nos subam. dr̄ ḡ nos accipim₉ p̄s. q̄ subam. Cū ḡ dm̄ tres p̄s. nō ibi p̄. noīe eēntiā sigcam₉. Qd ḡ dm̄. Dicim₉ q̄ tres p̄. sūt. i. tres subē. s. tres entes. p̄ q̄ ɔcludit tres ypostases. Et hic sens₉ adiuuat̄ erūb aug̃. pmissis. si uitēr intelligant̄. Cū a enī pat̄ ē p̄. i. eēntia. 7 filius ē p̄. 7 sp̄c. s. ē p̄. id dm̄ tres

Hysidorus.

D. xxv.

Lz uidet̄ q̄ eēntiam dici. alia ē p̄ patris. alia filij. sine et p̄. ut cū dicit̄ pat̄ ē p̄. filius ē per so n a

Q₂ noīe p̄. id sigcat̄ cū dr̄ pat̄ ē p̄. q̄ sigt̄ur noīe dei cū dr̄ pat̄ ē de u s.

Q₂ primo q̄dā q̄ putāt eēntiā sigcari noīe psōe cū dm̄s tres pso n a s

Aug₉.

Ad petri

hyl.

Q₂ sigt̄ cū di. iij. p̄. s. iij. subsistētie. ut tres entes. nō tres essē tie.

Ostendit ūba aug̃i ɔuenire huic sententie.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

persone i(d est) tres subsistentie. tres entes. Non enim possunt dici subsistentie uel entes. nisi singuli eorum esset persona i(d est) essentia. Quia igitur eis commune est id quod est persona i(d est) essentia. Ideo recte dicuntur tres persone i(d est) subsistentie uel subsistentes. Ut sic essentia que est eis communis. ne accipiatur esse ita illi tres. ne accipe subsistentie uel entes. intelligantur. Ideoque augustinus eas dicere discernens. dicit tres personas esse unius essentie uel eiusdem essentie. non ex eadem essentia. ne aliud intelligatur ibi esse persona. aliud essentia. Tres enim persone i(d est) subsistentie. una sunt essentia et unius essentie. non autem sunt una persona uel unius persone. licet persona secundum substantiam aliquando dicatur. Nam si hoc diceretur confusio fieret in personis.

Hic prodit obiectionem illorum qui innituntur pare personam scilicet essentiam accipi.

Ad hoc autem quod illi dicunt. cum queritur quid tres. uel quid tria de essentia queritur. quia non inuenitur quod illi tres sint. nisi essentia. Per hoc uolentes nos inducere ut nomine persone essentiam intelligamus. cum predicimus tres personas. ita dicimus. Indubitabiliter uerum est. quia non inuenitur unum aliquid. quod illi tres sint nisi essentia. Unum enim sunt illi tres i(d est) diuina essentia. Unde ueritas ait. Ego et pater unum sumus. Verumptamen cum queritur quid tres. uel quid tria. non de essentia queritur. nec ibi quod ad essentiam refertur. Sed cum fides catholica tres esse profitetur. sicut Iohannes in epistola canonica ait. tres sunt qui testimonium dant in celo. querebatur quod illi tres essent i(d est) an essent tres res. et que tres res. et quo nomine ille tres res significarentur. et ideo loquendi necessitate inuentum est. ad respondendum hoc nomen persona. et dictum est tres persone.

Quod tres res una res dicitur.

Neque autem te moueat quod dicuntur tres res. non enim hoc dicentes diuersarum rerum numerum ponimus in trinitate. sed tres res dicimus ut easdem esse unam quandam summam rem confiteamur. Unde augustinus in i libro de doctrina christiana sic ait. Res quibus fruendum est. nos beatos faciunt. Res igitur quibus fruendum est. sunt pater et filius et spiritus sanctus. Eademque trinitas una quedam summa res est. communisque fruentibus ea. si tamen res et non rerum omnium causa sit. Non est facile quid inueniri nomen quod tante excellentie conueniat. nisi quod melius dicitur trinitas hec unus deus. Sicut igitur tres res dicuntur et hec sunt una res. ita tres subsistentie dicuntur et hec sunt una substantia. Ecce ostensum est que sit intelligentia huius nominis persona. cum dicimus tres personas.

Quo sensu dicatur alia est persona patris alia filii alia spiritus sancti.

Nunc inficiamur utrum secundum eandem rationem dicatur alia est persona patris. alia filii. alia spiritus sancti. quod utique sane intelligi potest. ut sit sensus talis. Alia est subsistentia uel ypostasis patris. alia subsistentia filii. et alia subsistentia spiritus sancti. Deinde queritur utrum secundum eandem rationem accipiatur cum dicitur. alius est pater in persona. alius in persona filius. alius in persona spiritus sanctus. siue alius personaliter pater. alius personaliter filius. alius personaliter spiritus sanctus. Ad quod dicimus quia et si possit eodem accipi congruenti tamen ex ratione dicti alia uariatur intelligentia. ut hic persone nomine proprietatem intelligatur. ut sit sensus talis. alius est in persona uel personaliter pater. i(d est) proprietate sua. pater alius est quam filius. et filius sua proprietate alius quam pater. Paternali enim proprietate distinguitur ypostasis patris ab ypostasi filii. et ypostasis filii. filiali proprietate discernitur a patre. et spiritus sanctus ab utroque distinguitur processibili proprietate.

Quomodo in hoc intelligantur alius in persona pater. alius filius. alius spiritus sanctus.

Quod secundum hoc et in modo et in predictis locutionibus persona accipitur.

Quod aliter accipit hic personam quam supra. scilicet proprietate accepit.

Hic sane persona accipi persona in premissis locutionibus ostendit. Alia est persona patris. alia filii i(d est) alia est proprietas qua pater est pater. alia qua filius est filius. alia qua spiritus sanctus est spiritus sanctus. Ita et nomine persone quandoque proprietates intelligi uoluit. cum dicuntur tres persone. sed melius est ut subsistentias uel ypostases intelligamus. cum dicimus tres personas. Ex predictis colligitur quod nomen persone in trinitate triplicem tenet rationem. Est enim ubi facit intelligentiam essentie. et est ubi facit intelligentiam ypostasis. et est ubi facit intelligentiam proprietatis.

Summam dictorum colligit.

Auctoritatibus sanctorum ostendit quod dicit.

Quod autem secundum substantiam dicatur et essentiam aliquando significet. supra ex dictis augustini aperte ostendimus. Et quod pro ypostasi atque proprietate accipiatur. ex auctoritatibus sanctorum ostendi oportet. ne coniecturis nostris aliquid ausi dicere uideamur. De hoc hormisda in expositione fidei catholice. Alipius et augustinus episcopi ita ait. Non est possibile aliquid in trinitate gradus. nichil quod inferius superiusue dici possit. Sed tota diuinitas sui perfectione equalis est. ut exceptis uocabulis que proprietatem indicant personarum. quicquid de una persona dicitur. de tribus dignissime possit intelligi. atque ut confutantes arrianum unam eandemque dicimus trinitatis esse substantiam. et unum in tribus personis fatemur deum. Ita impietatem sabellii declinantes tres personas expressas sub proprietate distinguimus. non ipsum sibi patrem. ipsum sibi filium. ipsum sibi spiritum sanctum esse dicentes. sed aliam patris. aliam filii. aliam spiritus sancti esse personam. Non enim nomina tantummodo. sed et nominum proprietates i(d est) personas. uel ut greci exprimunt ypostases i(d est) subsistentias confitemur. Nec pater filii uel spiritus sancti personam aliquando excludit. nec filius uel spiritus sanctus patris nomen personamque recipit. sed pater semper pater. et filius semper filius. et spiritus sanctus semper spiritus sanctus. Itaque substantia unum sunt. sed personis ac nominibus distinguuntur. Ecce hic aperte dicit tres proprietates esse personas et personas esse subsistentias. Unde manifestum fit quod diximus. scilicet persone nomine significari et ypostasim et proprietatem.

Iero[nimus].

Iohannes damascenus.

Iohannes et damascenus personas dicit esse ypostases. et eas dicit entes ita inquiens. In deitate unam naturam confitemur. et tres ypostases. secundum ueritatem entes i(d est) personas.

D xxvi.

De proprietatibus personarum. sed prius de hoc nomine ypostasis.

Nunc de proprietatibus personarum. quas frequenter in hoc tractatu commemorauimus. aliquid nos loqui oportet. Sed prius audiamus quid de hoc nomine scilicet ypostasis hieronymus dicat. Ait enim. sub hoc nomine uenenum latere. Sed hoc dicit scilicet quod heretici eo utebantur

(c) 2006 Ministerio de Cultura

tur ut simplices seducerent, scilicet pro persona et pro essentia. Ut sive diceret una tantum hypostasis, sive tres, non nisi perversos ad inventores deducerent. Cum hoc tamen non erat ita vulgatum apud catholicos, nec ita ei significatio determinata ut nunc; et ideo Hieronymus dicebat hoc nomine non utendum fore sine distinctione vel expositione. Unde Hieronymus, qui cum haereticis contendebat, ita scribens de fide catholica ad Damasum papam: Ab Arrianorum praesule et Campensibus hypostasion novellum nomen a homine Romano exigitur. Interrogamus quid tres hypostases arbitrentur intelligi. Tres personas subsistentes aiunt. Respondemus nos ita credere: non sufficit eis sensus; ipsum nomen efflagitant, quia nescio quid veneni in syllabis latet. Clamamus: Et si quis tres hypostases, id est tres subsistentes personas non confitetur, anathema sit. Si quis autem hypostasim usiam intelligens, non in tribus personis unam hypostasim dicit, alienus a Christo est, qui scilicet tres hypostases dicens sub nomine pietatis tres naturas conatur asserere. Sufficiat nobis dicere unam substantiam et tres personas perfectas, aequales, coaeternas. Taceantur tres hypostases, si placet. Non bonae suspicionis est, cum in eodem verbo sensus dissentiunt. Aut si recte putatis tres hypostases cum interpretationibus suis debere nos dicere, non negamus. Sed mihi credite, venenum sub melle latet. Transfiguravit enim se angelus Sathanae in angelum lucis. Hic verbis non negat utendum esse nomine hypostasis, sed haereticos eo perverse usos ostendit. Quo circa cautela opus erat in distinctione significationis. Alioquin sibi contradiceret, qui supra tres hypostases confitetur. *De proprietatibus personarum et de nominibus earum relativis.*

Nunc de proprietatibus personarum videamus, quae et notiones sive relationes in Scriptura plerumque dicuntur. In illa Trinitate, sicut iam antea repetitur ut in memoria auditorum infigatur, ait Augustinus in libro de fide ad Petrum: Aliud est genuisse quam natum esse, aliudque procedere quam genuisse vel natum esse. Unde manifestum est quia alius est Pater, alius est Filius, alius Spiritus sanctus. Et est proprium solius Patris, non quia non est natus ipse, sed quia unum Filium genuit; propriumque solius Filii, non quia ipse non genuit, sed quia de Patris essentia natus est; proprium vero Spiritus sancti, non quia nec natus est ipse nec genuit, sed quia solus a Patre Filioque procedit. Ecce breviter assignavit tres proprietates trium personarum, quarum una non est alia. Hoc enim significavit cum dixit: Aliud est genuisse quam natum esse, aliudque procedere, id est alia proprietas sive notio est generatio, et alia nativitas, et alia processio; quae aliis nominibus dicuntur paternitas, filiatio et processio. Has proprietates designant nomina illa personarum, scilicet Pater et Filius et Spiritus sanctus, quae relativa sunt et ad se invicem dicuntur; quia notant relationes quae non sunt Deo accidentales, sed in ipsis personis ab aeterno sunt immutabiliter.

Ut non modo appellationes sint relativae, sed et ipsae relationes sive notiones in rebus ipsis, scilicet in personis sint. *Quod nomina quae de Deo dicuntur secundum substantiam,*

Quaedam etiam *dicuntur, quaedam secundum relationem dicuntur, nihil tamen* considerandum est, non omne quod de Deo dicitur dici secundum substantiam *secundum accidens*. Quaedam dicuntur secundum relationem, quae non est accidens, quia non est mutabilis. Ut enim ait Augustinus in V. libro de Trinitate: Nihil in Deo secundum accidens dicitur, quia ei nihil accidit; nec tamen omne quod dicitur secundum substantiam dicitur. In rebus enim creatis atque mutabilibus, quod non secundum substantiam dicitur, restat ut secundum accidens dicatur. In Deo autem nihil quidem secundum accidens dicitur, quia nihil in eo mutabile aut amissibile est; nec tamen omne quod dicitur secundum substantiam dicitur. Dicitur enim ad aliquid, sicut Pater ad Filium, et Filius ad Patrem, quod non est accidens, quia et ille semper Pater et ille semper Filius. Et ita semper, quia semper natus est Filius, nec coepit unquam esse Filius; quod si aliquando coepisset esse aut aliquando desineret esse Filius, secundum accidens diceretur. At quia Pater non dicitur Pater nisi ex eo quod est ei Filius, et Filius non dicitur Filius nisi ex eo quod habet Patrem, non secundum substantiam haec dicuntur, sed ad invicem ista dicuntur. Neque tamen secundum accidens, quia et quod dicitur Pater et quod dicitur Filius aeternum atque incommutabile est eis. Ecce his verbis aperte ostenditur quaedam dici de Deo secundum substantiam, quaedam secundum relationem, nihil tamen secundum accidens. Ostenditur etiam proprietas Patris esse quod habet Filium, et proprietas Filii quod habet Patrem. Idque cum dicit aeternum et incommutabile esse quod Pater dicitur et quod Filius dicitur, ita intelligi voluit, id est proprietas qua Pater est Pater, et proprietas qua Filius est Filius aeterna est et incommutabilis, quia et Pater semper Pater et Filius semper est Filius. Unde Hilarius proprietates personarum assignans in XII. libro de Trinitate ait: Sic semper Patri proprium est quod semper est Pater, necesse est semper Filio proprium esse quod semper est Filius. Ubi enim semper pater est, semper et filius est. Ergo qui non semper pater est, non semper genuit. Item in eodem: Patri Deo manifestum est proprium esse quod filius est. *Quomodo dicatur esse proprium unigeniti quod filius est Dei, cum et homines sint filii Dei.*

Hic quaeritur quomodo dicatur esse proprium nato Deo quod est ei filius, ut genitus ex Deo. Cum et homines filii Dei dicantur et sint, secundum illud: Filii excelsi omnes; et ad Moysen de populo Israel Dominus ait: Filius meus primogenitus Israel. Sed magna est distantia. Homines enim filii Dei sunt facti, non nativitatis proprietate. Deus autem Filius originis proprietate filius est et veritate nativitatis, non factura vel adoptione; et illi quidem ante sunt quam filii Dei fiunt. Fiunt enim filii, non nascuntur filii Dei. Unde Hilarius solum Deum natum unigenitum proprietate Dei Filium ostendens, ut ipsum et homines filios Dei evidentissime distinguat, in XII. libro de Trinitate ita dicens: Vero Pater solus

Margin notes:

Iero.

Aug.

Quod sit proprium patris, quod proprium filii, quod proprium spiritus sancti.

Hec a nominibus relatis que notant ipsas relationes.

Aug.

Hyl. proprietates patris et filii determinat.

Solo.

Auctoritate confirmat solutionem.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Qr͡ra dist͡ictio int͡ dm̄ filiū ⁊ hoīes filios. q͡ ille nat͡ filius. hi fac ti fi li.

qui ex eo nascitur. uere filius ē. ⁊ nos q̄dē
filij dī sumus s; p̄factum. Fuim̄ ñ. aliquādo
filij ıracūdie. s; filij dī p adoptionē effecti su
mus post q̄ nasceıı. ⁊ q͡ oē q̄d fit anq̄ fiat.
nō fuit. nos cū filij nō fuissem̄ efficimur.
Anq̄ ñ. filij nō eram̄ s; p grām fcī sumus.
nō nati neq; regenati s; adquisiti. Adq͡siuit
ñ. nos dēs sibi. ⁊ p h dr̄ nos genuisse. Genuis
se enī dm̄ filios. nūq̄ cū p̄petatis signoē cogno
camus dici. Ex adoptione enī hōō ē fili͡ dī. nō
ex g͡natione. neq; ei p̄petas ē s; nūcupatio. Acp
id nō ūe fili͡ ē. q͡ nec p̄pe nat͡ dr̄. nec semp
fili͡ dī fuit. Unigenitus aūt dēs nec fuit ali
qñ nō fili͡. nec fuit aliq̄ anq̄ fili͡. nec q̄cq̄m
ıp̄e ñ fili͡. Atq; ita q̄ semp ē fili͡ nascibilitatis
p̄petate. ac ūitate fili͡ ēei ſcīl͡ q̄genuit. ⁊ ille ūn
qui genuit pater ip̄i ē. q͡ sic ille fili͡ ex g͡ne.
ita ille pat͡ g͡natione. Q͡z hōō dr̄ fili͡ t̄initatis. ⁊ t̄initas p̄. dici pat͡ hōīs.

Homo ū qui fili͡ dī ē.
facta. nō tm̄ patr͡. s; ⁊ filij ⁊ s.s. fili͡ est.
i. toti͡ t̄initatis. ⁊ t̄initas ip̄a pat͡ ei͡ dici p̄.
Vn̄ aug͡. in v. l. de t͡ att. Nō pōt dici t̄initas pat͡
ū forte t̄ranslate ad c̄aturā p̄ adoptionē filiorū.
q̄d enī sc̄ptū ē. Audi isrl͡ dūs dēs tuus. dēs ūn͡
nō utiq; excepto filio aut sp̄u. s. opter intelligi.
quē ūnū dnm̄ dm̄ nr̄m recte dım̄. ⁊ patrē nr̄m
p g̃rām suā nos regnantē. De hoc ⁊ hylari͡.
in. vi. l. de t͡ att. Omib͡ p̄fidē dēs ē pat͡ q̄ ē pat͡.
p cū fidm̄ c̄hm ip̄m filiū dī ofitemur. Ex eo s
tensū ē q̄r p̄p̄u dicat͡ eē dī nati. q̄d fili͡ ē. q͡ s.
ip̄e sol͡ natus p̄pe dr̄. Un̄ hylari͡ in l. iij. de t͡
att. Dn̄s dicens clarifica filiū tuū. nō solo no
mine otestat͡ ē se eē filiū. s; ⁊ p̄petate nō fi
lij dei sum͡. s; nō tal͡ hic fili͡. Hic enī uerus
⁊ p̄p͡ ē fili͡ origine nō adoptione. ūitate nō
nūcupatione. natiuitate nō c̄atione. Ꝙ s.s. p̄pe

Ita dr̄ donū dī q͡ p̄petate ē donū. ū filius natiuitate. ⁊ utiq; ūn͡ ⁊ s. eād. dr̄ relatiue/ rela no ne m.
⁊ de sp̄u. s. dicendū ē. q̄ p̄pe dr̄ donū dī.
cū tn̄ ⁊ alia pla sint dona dei. s; s̄ps. s. ita
p̄petate īmutabili ⁊ et͡na. donum ē sic
fili͡ p̄petate fili͡. eo ñ. donū dr̄ q͡ s̄ps. s. & ut
q; utiq; noīe relatē dr̄. eadēq; relatione dr̄
s̄ps. s. ⁊ donū. licet ip̄a relatio nō ita appa
reat. in h noīe s̄ps. s. sicut h noīe donū. Vn̄ aug͡
in. v. l. de t͡ ita att. Sp̄s. s. q̄ nō t̄initas ē. s; in
t̄initate intellig͡. in eo q̄d p̄pe dr̄ s̄ps. s. relatē dr̄.
cū ⁊ ad patrē ⁊ ad filiū refertur. q͡ s̄ps. s. ⁊ patris
⁊ filij sp̄s ē. s; ip̄a rel͡o nō apparet in h noīe.
apparet aūt cū dr̄ donū dei. Donū ē enī
patris ⁊ filij. q͡ ⁊ a patre p̄cedꝰ ⁊ a filio; q̄ s̄ps. s.
ineffabil͡ quedā pat͡s filiiq; communio est. et

ideo fortasse sic apellatur ut iam diximus.
nec iūare piget. q͡ pat͡ ⁊ filio p̄. eadē apella
tio conuenire. Nam hoc ip̄e p̄pe dr̄. q̄d illi comu
nit͡. q͡ ⁊ pat͡ s̄ps. ⁊ fili͡ s̄ps. ⁊ pat͡ s. ⁊ fili͡. s.
Ut g̃ ex noīe q̄d utriq; conuenit. utriq; comu
nio signet͡. uocat͡ donū amborū s̄ps. s. Ecce
h̄s q̄r s̄ps. s. p̄pe dicat͡ donū. ⁊ q̄d relatiue
dr̄ siue donum. siue s̄ps. s. ⁊ q̄d nūc s̄ p̄priū
tenet. q̄d communit͡ pat͡ ⁊ filio conuenit. set
diuisim. Et ē sciendū q͡ cū pat͡ t͡ fili͡ dr̄
s̄ps. siue scs. neut͡ relatē dr̄. s; s. substam.

An pat͡ t͡ fili͡ t͡ t̄initas ip̄a p̄sit dici s̄ps. s.

Hic queri p̄. utrū pat͡ ut fili͡ t͡ ⁊ ip̄a
t̄initas possit dici s̄ps. s. sic diuiiectim dr̄
⁊ s̄ps. s. s; de h aug͡. in. v. l. de t͡. sic att. t̄i
tas ullom̄ p̄. dici fili͡. Sp̄s ū scs q̄ uniusalr̄
dici p̄. s̄cd̄ q̄d sc̄ptū ē. q͡m dēs s̄ps ē. Itaq; pa
t͡ ⁊ fili͡ ⁊ s̄ps. s. q͡m un͡ ē dēs. ⁊ utiq; dēs scs
ē. ⁊ dēs s̄ps ē. p̄. apellari t̄initas ⁊ s̄ps. s. Sz tñ
nūc s̄ps. s. relatiue nō dicet͡. s; s̄cdm̄ eēntiā.
q͡ s̄ps. s. p̄pe q̄ nō est t̄initas. s; in t̄initate dr̄
relatiue. Q͡dā tn̄ putāt sp̄m. s. nō dici relatē ad patrē ⁊ filiū. q͡ nō inessim r̄ndent s̄ uocabla.

Quidā tn̄ putāt sp̄m. s. t͡ donū nō dici re
latē. ad patrem t͡ filiū. Sicut enī inquiunt
hec relatē ad se dnr͡. sunt inuicē s̄ respon
det uocabul͡. ut sic dr̄ pat͡ filij pat͡. ⁊ fili͡ pa
t͡s fili͡. ita dicat͡ pat͡ s̄ps. s. ut dom pat͡. ⁊ s̄ps
ut donū. pat͡s s̄ps ut donū. s; nō ita ē ī oib͡
relatis. Non enī omia que relatē dnr͡. sunt ad
se inessim r̄ndent uocabul͡. Un̄ aug͡ horum
excludit opinionē. in v. l. de t͡ att. Nō moueat
inq̄d. q͡m dım̄ sp̄m. s. nō ip̄am t̄initatē sicut
q̄ ē in t̄initate relatē dici. Licz nō ei inessim
respondeat uocabulū ei͡ ad quē refertur.
Dicim͡ ñ. sp̄m. s. patr͡. s; nō inessim dım̄ pa
trē s̄ps. s. ne fili͡ ei͡ intelligat͡ s̄ps. s. Ita dım̄
sp̄m. s. filij. s; nō dım̄ filiū s̄ps. s. ne pat͡ eius
intelligat͡ s̄ps. s. In multis ñ. relatiuis h contin
git. ut nō inueniat͡ uocabulū q̄ inessim res
pondeat. Cū g̃ dım̄ donū patr͡ ⁊ filij. nō q̄dē
possum͡ dıc͡. patrē dom aut filiū dom. Sz ut
h inessim respondeat. dım̄ donū donatoris. ⁊
donatorē doni. q͡ h potuit īueniri usitatū uo
cabulū. illic nō potuit. Donū g̃ donatoris ⁊ do
natorē doni cū dım̄. relatē utriq; ad inuicē dım̄.
Donator tn̄ nō fuit dēs ū ex tp̄e. cū s̄ps. s. sit
donū ⁊ ab et͡no. An ea s̄ p̄petates assignat aug͡. ⁊

Hic hylar͡. ⁊ an ille sit q̄ dım̄ paternitas filiacō ⁊ p̄cessio.

Hic queri p̄. un͡ p̄petates. quas hylari͡ supra
assignauit. s. q̄d pat͡ semp ē pat͡. ⁊ filius

Aug͡. Hyl. Hylar͡. dub.

L͡ sit s̄ps. s.

dub. — s; fal so. — Aug͡.

d. xxvij

(c) 2006 Ministerio de Cultura

semper est filius. Sed ille eedem proprietates quas Augustinus superius distinxit dicens: proprium esse patris quod genuit filium, et proprium filii quod genitus est a patre, et spiritus sancti quod ab utroque procedit. Ac deinde utrum iste sint ille que dicuntur paternitas, filiatio, processio. Videtur quod non sint eedem proprietates quas ponit Hylarius et ille quas ponit Augustinus. Si enim eedem sunt, idem est quod patrem esse patrem et genuisse filium; quod utique quidam concedunt. Sicut hoc est ei quod convenit ut sit pater, ei convenit genuisse filium. Natura quoque divina sapientia est, genuit filium. Sed numquid non genuit pater nomine? Sed quis audeat dicere aut quod ipsa genuit filium aut quod ipsa pater non sit? Sicut ipsa pater est et filium genuit, non idem dicitur aliquid esse patrem et gignere filium, et ita non videtur esse una eademque proprietas. Responsio non ostendit esse

Ad quod sine preiudicio aliorum dicimus. easdem proprietates

Ad quod easdem proprietates notari utriusque horum diversis verbis. Ait enim Hylarius: Ita intelligi debet: proprium patris est quod semper pater est, id est proprietas patris est qua semper pater est. Semper vero pater est, quia semper genuit filium. Ita et proprium filii est quod semper filius est, id est proprietas filii est qua semper filius est. Filius vero semper est, quia semper genitus est. Est ergo proprietas qua pater est pater, quia semper genuit; et hec eadem dicitur paternitas vel generatio. Et proprietas qua filius est semper filius, quia semper genitus est a patre; et hec eadem dicitur filiatio vel genitura vel nativitas, vel ut Augustinus, vel nascibilitas. Sic et proprietas qua spiritus sanctus est spiritus sanctus vel donum, quia procedit ab utroque; et hec eadem dicitur processio. In premissis ergo locutionibus eedem significate sunt proprietates. Responsio non est omnino idem dicere

Hoc tamen aliquid esse patrem et genuisse vel habere filium.

Nusquam tamen omnino idem est dicere aliquid esse patrem et genuisse filium, vel aliquid esse filium et habere patrem, vel esse spiritum sanctum et procedere ab utroque. Alioquin pater non esset nomen ypostasis, id est persone, sed proprietatis tantum. Similiter filius et spiritus sanctus; et ita non persona nomina significarentur tres persone. Ideoque dicimus quia patris nomen non tantum relationem notat, sed etiam ypostasim, id est subsistentiam significat. Ita et filius et spiritus sanctus. Relationum vero vocabula, scilicet paternitas, filiatio, processio, gignere vel gigni, procedere, ipsas tantum relationes, non ypostases significant, sive habere filium et habere patrem. Ut ubi generaliter cum dicimus deus est pater, nomine patris et relationem notamus et divinam ypostasim significamus, ut sit intelligentia talis: deus est, id est divina essentia est pater, id est ille qui genuit, scilicet ypostasis que habet filium. Similiter deus est filius, id est ypostasis genita, vel habens patrem. Ita et deus est spiritus sanctus, id est ypostasis procedens ab utroque, sive ille qui procedit. Cum vero nomina relationum ponimus in predicatis, notiones tantum ipsas significamus, non ypostases. Ut cum dicitur deus genuit, id est habet filium, et deus genitus est, id est habet patrem, et tunc oportet intelligi in subiectis ypostases tantum, non essentiam, que illis proprietatibus determinantur. Quod proprietates

Ille determinant ypostases, non substantiam, id est naturam. Ille proprietates singule singulis conveniunt personis, et personas quidem determinant, et a se invicem differunt, sed a se invicem non secedunt. Unde Iohannes Damascenus ait: Non differunt abinvicem ypostases secundum substantiam, sed secundum characteristica ydiomata, id est determinativas proprietates. Characterica vero, id est determinativa sunt ypostaseon, et non nature; et enim ypostases determinant. Item esse quidem inseparabiliter et eternaliter dicimus divinam ubi ypostasim simplicem omnia habentem que habet pater, ut ei homo usyon, id est consubstantialem. Nativitatis modo et habitudine a paternali ypostasi differentem. Nunquam vero a paternali ypostasi secedentem. Ideo apti exprimemus personales proprietates in eodem ait: Differentiam ypostaseon, id est personarum, in tribus proprietatibus, id est paternali et filiali et processibili, recognoscimus. Insecessibiles autem ipsas ypostases et indistabiles invicem, et unitas et inconfusibiliter: tres enim sunt et sic unite, divise autem indistanter. Et enim singula persona est ypostasis, et propriam proprietatem, scilicet existentie modum proprie possidens. Sed unite sunt substantia, et non distant neque secedunt a paternali ypostasi. Ecce hic habes differentias tres illarum proprietatum, que superius diversis significate sunt modis. Responsio si alia

Hec nomina personarum easdem proprietates notitia, scilicet genitor, genitus, verbum, imago.

Hoc non est pretermittendum, quod sicut pater et filius et spiritus sanctus nomina personarum sunt et proprietates personales designant, ita et sunt et alia personarum nomina, que ipsas personas significant et easdem proprietates denotant, et easdem que et nomina predicta. Unde et relative dicuntur, scilicet genitor, genitus, verbum et ymago. Unde Augustinus in v. libro de trinitate: Quod genitum est in quo hoc significari, cum dicitur genitus, quod significatur cum dicitur filius. Ideo enim filius quia genitus, et quia filius utique genitus. Sicut autem filius ad patrem, sic genitus ad genitorem refertur. Et sicut pater ad filium, ita genitor ad genitum. Idem in v. libro de trinitate: Verbum quidem solus filius accipitur, non simul pater et filius tamquam ambo sint unum verbum. Sic et verbum dicitur quomodo ymago. Non autem pater et filius simul ambo ymago, sed filius solus est ymago patris, quemadmodum et filius. Idem in vii. libro de trinitate: Verbum secundum quod sapientia est et essentia, hoc est quod pater, quia secundum quod verbum non est hoc quod pater, quia verbum non est pater, et verbum relative dicitur sicut filius. Item in eodem: Sicut filius ad patrem refertur, ita et verbum ad eum cuius est verbum refertur, cum dicitur verbum. Et propterea non eo verbum quo sapientia dicitur, quia verbum non ad se dicitur, sed tantum relative ad eum cuius est verbum, sicut filius ad patrem. Eo quippe filius quo verbum, et eo verbum quo filius. Sapientia vero quo essentia, et ideo quia pater et filius una essentia et una sapientia. Item in eodem: Non est pater ipse verbum sicut nec filius, nec ymago. Quod autem absurdius quam ymaginem ad se dici? Idem in v. Dicitur relative filius, relative et dicitur verbum et ymago. Et in omnibus his vocabulis ad patrem refertur. Nichil autem horum pater dicitur. Breviter summam colligit intelligentie predictorum.

Quod non videtur eedem proprietates quas ponit Hylarius et Augustinus.

Responsio: quomodo intelligenda sint predicta verba Hylarii.

Quod una pater, filius, spiritus sanctus non tantum relationes, sed et ypostases significant ... ypostasium.

Relationum vocabula, scilicet paternitas, filiatio, processio, non personas significant.

Quomodo intelligatur cum dicitur deus est pater vel deus est filius vel deus est spiritus sanctus.

Quomodo intelligatur cum dicitur deus genuit vel deus genitus est.

damascenus

Quod distinguit proprietates aperte.

verbum, ymago.

Quod verbum, ymago.

Quod non eo dicitur verbum quo sapientia.

Quod eo verbum dicitur quo filius.

A pre ostensu e. q sic fili. t genit relatie
dr ad patre. ita ubu et ymago. et q eo dr
uerbu siue imago. q fili. s; no eo q ubu .i. eade
ppetate. siue notione. dr ubu et ymago. q fili.
s; no eo q ubu dr sapia ut eentia. q no notioe
q dr ubu dr sapia. Na sapia dr s. eentia. no
s. relatione. Gnat regla eoz q adse. et eoz q rela
tiue dnr. q eo q ii. adse sunt abo dnr. s; ii ita ipdeis relatis.

E t e h aduertenda qda gnat regla eoz
que adse. et eoz que relatie dnr. de patre
et filio. Q eq ii. adse dr. ut ait aug. in .v.l. de t.
no dr alt sine alto. i. qcq dnr q subam eoz oste
dat. ambo sunt dnr. g nec pat e ds sine filio.
nec fili sine pat. s; ambo ds simul. s; no ambo si
mul pat. no ambo sunt fili. t ubu ut ymago.

H ic qr an s. subam dicant. ds de do. et hmodi.
H ec cu dr ds de do. lum delumine. et hmodi
utru dicant. s. subam. Na s. relone ostat.
ista no dici. Si u s. subam dicant sunt ambo. s.
pat. et fi. pluit dici ds de do. lum delumie. s. pdic
ta reglam. Ad q dim q lic; ds. s. subam dicat
et lum et sapia. et hmi. et nuq relatie accipiantur.
aliqn tn prelatis .a. p psonis. s; no relatie accipiunt.
ut cu dr ds genuit dm. alim p patre. alim p filio
ponim. Simlr cu dr ds de do. lum delumine. In
alys q; locutionib sepe repiunt nia eentie.
ad sigtione psz deducta. ut cu dr ds nat.
ds mortuus. ds pass. ii fili tm sigeat. Itaq
et desolo filio intellig. cu dr ds de do. et hmodi.
Vn aug. queres qm hmi dicant. in .vi.l. de
tri. ait. Cu m ds de deo. lum delumie dr. Ro
enim simul ambo ds de do. s; sol fili de deo .s.
patre. Nec ambo simul lum delumine. s; sol
fili lum de lumine patre. Q tn s. un subae di

E t e sciendu q scdm illud dillo. ii s. nia psz.
E nia subae. marie dr illud de illo. lic; ibi
illa nia subam no sigeent. Scdm u eade
nia psz. nuq dr illud de illo. sic ubu de ubo.
ut fili de filio. q hmi nia duisis psonis con
uenire no pluit. qd aug. lic; obscure i eod
t. ita dic. Hoc solu de eis dici no p. illud de
illo. q simul ambo no sut. i. illo solo noie no
pluim uti ad ostendidu unu deum. q simul
ambob no ouenit. sic ubu de ubo dici no p.
q no sunt ambo ubu, nec ymago de ymagi
ne. nec fili de filio. q no sunt ambo fili. t ymago.
go. Q sic nia subae aliqn ad intelligentia psz.
distincte faciut. ita et in todu tori tinitatis sunt.
Vn aug. in eod. t. ait. In patr noie. ipe pat
pse pnutiat. In fi u nomine. et ipe fi. et ipe .s.
vt cu dr nemo bon ii ds. q tinitas e un ds.

Q tn ti pdicte ppetates s. ipsois s; et alie q alys sigeat nnib ut igenit.

P reterea osidari oportet. q no tm. tres pdic
te ppetates. siue notiones i psonis sut.
s; et alie q alys notantur nominib. Na
sic tn ingenit relatie dr de pat. in alia
designat notione. qua pat t genitor. No e
eni idm ee patre. et ee ingenitu. i. no ea
notione pat dr. q ingenit. Pat eni ut pdic
tu e dr scdm ppetate gnationis. i genit at
s. ppetate inascibilitatis. Differt g pat a fi
lio auctoritate gnationis. differt et ppetate.
inascibilitatis. i. q ingenit. Vn aug. disti
guens int ppetate qua dr pat et illa q dr in
genit. in .v. t. de t. sic ait. No e h dre ingenit.
qd e patre dre. q et filiu si no genuisset; nich
pibet eu dice ingenitu. Q si gignat q
filiu. no exeo ipe e ingenit. q genti hoies
gignut alios. No g ideo dr pat. q ingenit.
Ideoq; cu de deo patre utruq; dicat alia noce
e q intellig genitor. alia qua ingenit. gen
tor ii. dr ad genitu. i. filiu. Cu u ingenit dr.
no qd sit. s; qd no sit dr. Hoc exemplis pla
nu faciendu e. Q dr ingenit. h ostendit.
q no sit fili. s; genit. et ingenit. comode dnr.
fili at relatie dr. S; ut dicat infili. no ad
mittit loqndi osuetudo. Nich tn intellectu
demit. si dicat no fili. queadmodu et si dicat
no genit. pro q dr ingenit. nich aliud dr.
Ideo no e in uebis osidandu. q no sinat. ut
sinat dici. us smonis nri. S; qd rez ipa
ru intellectus elucat. No g iam tn dicam
ingenitu. s; et no genitu q tn ual;. Nuqd
g aliud dim q no filiu e. Negatiua u porro
particula non id efficit. ut qd sine illo re
latie dr. ead ppoita subantialr dicat. S; id
tm negat qd sine illa agebat. sic in alys pdi
camtis cu dr ho e. subam designam. Q g
dic no ho e. no aliud gen pdicamti enuciat.
s; tm illud negat. Sic g s. subam aio ho e.
sic s. subam nego. cu dico no ho e. Dt si tm
ual; q dr genit. qntu ual; q fili dr. tan
tudem ual; g q dr no genit. qntu ual; qd
dr no fili. relatiue at dicat negam dicedo
no fili. Relatie at negam dicendo no filius.
relatie g negam dicendo no genit. Ingeni
tus porro qd e. ii no genit. No g recedit
a relatiuo pdicamto. cu ingenitus dr. Sic ii.
genit. no ad se dr. s; qd ex genitore sit. ita cu dr
ingenit. no adse dr. s; q exgenitore no sit.
ostendit. Vtruq; tn relatie dr. Q at rela
tiue pnutiatur. non indicat subam. Simul

Aug.

Q psonis ii noia subae dnr aliqn poni p psois.

aug.

Aug.

Q nia subae aliqn tinitatis itelligentiam faciunt.

Aug.

De ingenito plena alligatio. s. qd rela te dr. et alia e noto qua dr igenit. alia q pat.

Aug.

Exempl int. ad hoc ostdndu.

Q tm ual; igenit. qntu ingenit. et tatude no fili.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ergo diversum sit genitus et ingenitus, non tamen indicat diversam substantiam, quia sicut filius ad patrem, et non filius ad non patrem refertur, ita genitus ad genitorem, et non genitus ad non genitorem referatur necesse est. Ecce evidenter ostendit quod ingenitus relative dicitur, et de solo patre accipitur. Alia quoque notio est qua dicitur ingenitus, alia qua pater. Atque tantum valet cum dicitur ingenitus, quantum non genitus vel non filius.

An sic solus pater dicitur ingenitus, dici debeat non genitus, sicut solus non filius.

Opinio quedam.

Ideo solum quidam tradunt, ut sicut solus pater dicitur ingenitus, ita ipse solus debeat dici non genitus vel non filius; ut nec filius nec spiritus sanctus possit dici non filius vel non genitus. Unde videtur quod pater solus debeat dici non genitus vel non filius. Spiritus sanctus vero sicut non dicitur ingenitus, ita inquiunt non est dicendus non genitus vel non filius. Debet tamen dici et credi spiritus sanctus non esse genitus, vel non esse filius, sed non debet dici esse non genitus vel non filius.

Opinio aliorum.

Aliis autem videtur quod cum spiritus sanctus non possit dici ingenitus, potest tamen dici non genitus vel non filius. Quod vero Augustinus supra ait tantum valere cum dicitur ingenitus, quantum cum dicitur non genitus vel non filius, ethymologiam nominis ostendo eum dixisse dicunt, non ponere predicationis. Quid sit paternitas, scilicet quam

Hyl.

Sed ait iuxta scire quid sit paternitas, scilicet Hilarium ipsam vocantem innascibilitatem in iiii. libro de Trinitate ita aiente: Est unus ab uno, scilicet ab ingenito genitus, proprietate videlicet in unoquoque et innascibilitatis et originis. Significata quippe in scripturis patris intelligentia et distinctio innascibilitatis et nativitatis sensu. Solitarius deus non est opinandus. Dilectio quippe vel distinctio patris in scripturis posita est. In illo autem nature distinctio. Ariani intendebant probare alterius substantie patrem, alterius filium, quia ille ingenitus, iste genitus. Quod propterea Ambrosius dicit se hoc nomen in scripturis non

Illud etiam tacere non oportet, quod Ariani legisse divinis libris probare intendebant alterius esse substantie patrem, alterius filium, quia ille ingenitus, iste genitus dicitur, cum diversum sit esse ingenitum et esse genitum. Unde Ambrosius eorum questioni respondens, dicit se in divinis scripturis hoc nomen, scilicet ingenitus, non legisse, ita inquiens in iii. libro de fide ad Gratianum: Tu dudum audierit quosdam dicentibus nobis filium dei quod genitus est, patrem quod genuit non esse posse, quoniam ille genitus sit, iste genuit [?]. Quia generatio est nature [?], adversus quidem illam questionem novere arbitrantur exclusam, sed in quisitione [?] inopinabili meos loco vestigium [?] ... ut putent mutationem fieri quomodo mutatione sermonis dicentes: Quero utrum possit ingenitus vel genitus esse unius nature atque substantie. Quod ut respondeam in proposita questione, primo omnium in divinis scripturis ingenitum

Ambr.

nusquam inveni. Non legi, non audivi. Cuius tamen mutabilitatis sunt homines hoc [?], ut non dicant ea usurpare que non sunt scripta, cum ea que sunt scripta dicamus, et ipsi obiciant quod scriptum non sit. Nonne ipsi quod adversantur incautius [?] nutriunt [?] calumpnie sue derogant? Attende lector quomodo hoc nomine ingenitus nolebat uti Ambrosius propter hereticos. Ita et nos quedam subticere oportet propter calumpniantium insidias, que catholicis ac piis sensibus secure credi possunt. Sunt et enim quedam que non tante sunt religionis et auctoritatis, ut eis nos oporteat semper consistendo accipiendo [?] in iure. Verum sicut [?] aliquando [?] hec illi tamen sunt pro usitatis, quod cum oportunum fuit eis uti libenter habeant.

Quod ariani voluerunt uti hoc nomine ingenitus scilicet propter hereticos.

Regula pro utilis scilicet quod quedam sunt quibus aliquando uti simile religione possimus.

Quod diversum sit esse patrem et esse filium.

Preterea queritur, cum supra dictum sit quod aliud est dicere ingenitum, aliud patrem, et quod diversum sit genitum et ingenitum, utrum similiter diversum sit esse patrem et esse filium, an idem. Ad quod dicimus quod eodem sensu quo dicitur diversum genitum et ingenitum, et quo dicitur non esse idem dicere genitum et ingenitum, potest dici non esse idem, sed diversum esse patrem et esse filium, vel esse spiritum sanctum, quia non ea notione pater est pater qua filius est filius, vel qua spiritus sanctus est spiritus sanctus. Idoque in eo sensu concedimus quod aliud est esse patrem et aliud est esse filium, quia alia notio est qua pater est pater, alia qua filius est filius. Sed si transponas ut dicas aliud est patrem esse, aliud filium esse, variatur intelligentia et id non concedimus. Est quidem sensus talis ac si diceretur: aliud est quod pater est, non quidem pater, sed aliud quod filius est, non quod est filius; sed hoc est quod falsum penitus est. Eo enim pater est quod pater deus est, id est per essentiam vel naturam, et filius eo deus est quo pater est deus. Eo quoque filius est quo pater est, et ita idem est patrem esse et filium esse. Sed non est idem esse patrem et esse filium. Unde Augustinus in v. libro de Trinitate ait: Quamvis diversum sit esse patrem et esse filium, non est tamen diversa substantia, quia hoc non secundum substantiam dicitur, sed secundum relativum. Quod tamen relativum non est accidens, quia non est mutabile. Ecce diversum dicit esse patrem et esse filium, quod iuxta premissam predictam accipi oportet, quia scilicet alia notio est qua est pater, alia qua est filius. Non enim secundum essentiam pater dicitur pater vel filius filius, sed secundum relationem. Cum dicatur sapientia genita vel nata, an secundum notionem vel secundum substantiam.

Responsio, non dicere diversum esse patrem et esse filium, sed non patrem esse et filium esse.

Aug.

Sciendum quoque est quod sicut solus filius dicitur verbum et ymago, ita et ipse solus dicitur sapientia nata vel genita. Et ideo queritur utrum hoc relative dicatur, et si relative dicitur, an secundum eandem relationem qua dicitur verbum et ymago. De hoc Augustinus in vii. libro de Trinitate ait: Ideo dici accipiamus cum dicitur verbum, ac si dicatur nata sapientia, ut sit et filius et ymago. Et

Aug.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

h duo cū dicunt̃. i. nata sapia. ĩ uno
eoꝝ eo q̄ ē nata. ⁊ ūbū ⁊ imago. ⁊ filiꝰ ĩtel
ligat. ⁊ nihil oībꝰ noībꝰ nō ostendatur
eēntia q̄ relatē dr̄. Dr̄ in alio q̄ ē sapia
q̄ eēntia & mōstret. qñ ⁊ ad se dr̄. se ipa
Qualit intelligẽda sit. uba aug. — cui sapiens ē. ilĩ ē ei eē q̄ sape. Vñ pat ⁊ filiꝰ
sunt una sapia. q̄ una eēntia. Tanc tam
ql̄r intelligas qd̄ h̄ dicit aug. Videt q̄.
dr̄e. q̄ cū dr̄ nata sapia. ibi sapientia eēn
tiā signi. ⁊ nata relōne notet. q̄ si ita ē
dr̄e oportet eēntiā diuinā eē natam. q̄ su
perioribꝰ repugnat. Sꝫ ad h̄ dicim qd̄ in altero
a. meo q̄ ē nata. eadē notio intellig q̄ notat
cū dr̄ ūbū ⁊ imago. In alio ū. s. sapia. de
mōstrat eēntia. i. demōstrat q̄ filiꝰ sit eēntia
q̄ sapiā s. eēntiā dr̄. Vꝫ io cū dr̄ nata sapia
intelligitur q̄ ipē q̄ natꝰ ē eēntia ē. ibi tamen
Intend. diligẽt. — sapiā nō p eēntia h̄ p ypostasi sac. ut sic qñ dr̄
ūbū t filiꝰ intellig ypostasis cū sua pprietate.
ita cū dr̄ nata sapia. idem intelligatur. i. ge
nita ypostasis. Ideo uigilant aũt idem eē intellige
dū cū dr̄ ūbū ⁊ cum dr̄ nata sapia. i. eadē
relatio. eadēq̄ ypostasis. cum ine illa pprietas. Ex
eis aduūat illud q̄ sup dictum ē. s. qd̄ cū dr̄
pat t filiꝰ ut sp̄c s. nec tm̄ ille pprietates signa
tur. ut cū dr̄ paternitas filiatio. h̄ ⁊ ypostases
cū sūl pprietatibꝰ. Qr̄ ymago aliqñ dr̄ ẽ. s.

Illud ⁊ scire oportet q̄ cū — eēntia a q̄
supdictū sit ymaginem relatē dici de filio.
sic ūbū t filiꝰ. modū tn̄ repit. s. subam dici.
aug. — Vñ aug. in. x. li. de fide dicē. q̄ una ē scē trini
tis eēntialis diuinitas. ⁊ ymago ad q̄ scs est
hyl. — hō. hylarius ĩ in v. li. dicit aut sic. h̄ oō fit
ad comunē ymaginē. Noīn ū nō discrepunt.
ñ. nō differt. Vna ē enī ad q̄ hō scūs ē
spēs. Ex hiis ostendr̄. qd̄ ymago aliqñ eēntie
d. xxix — intelligentiā sac. ⁊ tc ad se dr̄ ⁊ nō relatiue.

Et dr̄ pncipio q̄ relatē dr̄ ⁊ multiplicē notat relatione.
Preta aliud nomē. multipliceē notās rela
tionē. s. pncipiū. Dr̄ q̄ pncipiū sēpadali
qd̄. Et dr̄ pat pncipiū. ⁊ filiꝰ pncipiū. ⁊
dr b. — sp̄c. s. pncipiū. h̄ different. Nā pat dr̄ pnci
piū ad filiū ⁊ ad sp̄m. s. Vñ aug. in. iiij. li.
det. aut. Pat ē pncipiū toti diuinitatis t
simelꝰ dr̄ deitatis. q̄ ipē ē a nullo. nō q̄ h̄t
Qmo pat pncipiū diuitatis. — deū sit. t deq̄ pcedat. h̄ abeo ⁊ filiꝰ ē geni
tꝰ. ⁊ sp̄c. s. pcedit. Nō q̄ dr̄ pncipiū totius
Qmo dr̄ filiꝰ ⁊ aliqd dicat pncipiū ⁊ sp̄s. s. ⁊ tt. unitas. — diuinitatis. q̄ ut sin ut diuine eēntie pnci
piū sit. h̄ q̄ pncipiū ē filiꝰ ⁊ sp̄c. s. ĩ qbꝰ sin
gulꝰ tota diuinitas ē. filiꝰ dr̄ pncipiū ad
sp̄m. s. Sp̄c ū. s. nō dr̄ pncipiū. ñ ad caturas.

ad q̄s ⁊ ⁊ pat dr̄ pncipiū ⁊ filiꝰ. Q̄ trinitas
ipa simul. ⁊ singula p̄. sūt pncipiū dicit
caturaꝝ. Pat q̄ pncipiū ē sine pncipio.
filiꝰ pncipiū de pncipio. sp̄c. s. pncipiū dr̄
utriq̄. i. de patre ⁊ filio. Qr̄ ab eṫno pat pnci
piū ⁊ filiꝰ. h̄ sp̄s. s. ñ abeṫno cep eē pncipiū.

Et pat ab eṫno pncipiū ē filii. ⁊ pat ⁊
filiꝰ pncipiū. sp̄c. s. q̄ filiꝰ ē a patre. et
sp̄c. s. ab utroq̄. Sp̄c ū. s. nō abeṫno pncipiū ē.
h̄ eē cep. q̄ nō dr̄ pncipiū ñ ad caturas.
Cū q̄ cature eē ceperūt. ⁊ sp̄c. s. eē cep pnci — Qr̄ in hi. tres. sūt unū cate pncipiū.
piū eaꝝ. Itaq̄ pat ⁊ filiꝰ. eē cep. cū sp̄u
scō. unū pncipiū caturaꝝ. q̄ creature
ceput eē a patre. ⁊ fi. ⁊ sp̄u. s. Nec tres dr̄
nō tñ. h̄ unū pncipiū omniū caturaꝝ. q̄
uno eodēq̄ in pncipio rerū sūt. Nō q̄ aliū
sūt res a patre. ⁊ aliū a filio. h̄ pariter eodē
m. Ideo apłs intelligēs hac trinitatē eē unū
pncipiū reꝝ ait. Ex ipo ⁊ p ipm ⁊ ĩ ipo sūt
oīa. ¶ Cū ū audim oīa eē ex deo. ut ait — Ag. q̄m accipiēd sit. oīa ex deo eē.
aug. de natā boni. omīs utiq̄ naturas intelli
gē debem. ⁊ oīa q̄ naturalit sūt. Nō q̄ ex ipo
sūt pecca. q̄ naturam nō suat h̄ uitiāt. que
ex uolūtate peccantium nascunt. Sumū
q̄ q̄ illit sūt. unū pncipiū ē pat cū filio. — Qr̄ pat abeṫno pncipiū filii. ⁊ pat ⁊ fi. ⁊ sp̄. s.
⁊ sp̄u. s. ⁊ h̄ eē cep. Abeṫno aũt pat pncipiū
filii ē gnatione. ⁊ pat ⁊ filiꝰ unū pncipiū
sp̄c. s. Vñ aug. in. v. li. ita ait. det. dr̄ rela
tiue pat. Idē q̄ relatē dr̄ pncipiū. h̄ pater
ad fi. dr̄. pncipiū ū ad oīa q̄ abipo sūt. q̄
pncipiū dr̄ filiꝰ. Cū q̄ dret ei tu q̄ es. rñdit.
pncipiū q̄ ⁊ loqr ub. Sꝫ nunqd patris pnci
piū ē? ymo catorē se uolūt ostendē cū se
dr̄ eē principiū. sic ⁊ pat pncipiū ē cate.
q̄ abipo sūt oīa. Cū ū dr̄ ⁊ patrē pncipi
um. ⁊ filiū pncipiū. nō duo pncipia catu
re dicim. q̄ pat ⁊ filiꝰ. sunt ad caturā unū
pncipiū ē. sic unꝰ cator. ¶ Siat q̄q̄ — h̄ adiungit de sp̄u. s. qd̄ ipe pncipiū sit. Ag.
ĩse manē ⁊ gignit t opat aliqd. pncipiū ē
ei rei q̄ gignit. ut ei q̄ opat. nō pluim ne
gare ⁊ sp̄m. s. recte dici pncipiū. q̄ nō eū
sepam abappellatiōe catoris. q̄ sc̄ptū ē de
illo q̄ opet. ⁊ utiq̄ ĩse inutabilit manens
opatur. Nō q̄ in aliqd eoꝝ q̄ opat. ipe mu
tatur ⁊ uitur. Vnū q̄ pncipiū ad creatā
cū patre ⁊ filio ē. sp̄c. s. nō duo ut tria pncipia.
Ecce apte ostēdit aug. patrē ⁊ filiū ⁊ sp̄c. s. eē
unū pncipiū reꝝ caturaꝝ. i. uno eodēq̄ ñ eē
pncipia. ⁊ nullū modū satis apuit. q̄ s. opat
oīa. Et q̄ simulit opant hii tres. ideo unū
pncipiū eē dr̄. hic ostēdit qūo pat sit pncipiū

(c) 2006 Ministerio de Cultura

filius. et ipse principium spiritus sancti.

Deinde in eodem libro continue ostendit quomodo pater dicatur principium ad filium, et ad spiritum sanctum ipse et filius, dicens: ideo patrem esse principium filii quia genuit eum, et patrem et filium esse principium spiritus sancti, quia spiritus sanctus procedit ut dictum est ab utroque. Ait enim ita: Si igitur et quod gignit principium est ei quod gignit, pater ad filium principium est, quia genuit eum. Utrum autem et ad spiritum sanctum principium sit pater, quia dictum est de patre procedit, non parva questio est. Quia si ita est, non iam principium ei tantum rei erit quam gignit aut facit, sed etiam quam dat. ut quod procedit ab ipso. Si igitur quod datur et quod procedit principium habet eum a quo datur vel procedit, fatendum est patrem et filium principium esse spiritus sancti, non duo principia; sed sicut pater et filius unus Deus, et ad creaturam relative unus creator et unus Dominus, sic relative ad spiritum sanctum unum principium. Ad creaturam vero pater et filius et spiritus sanctus unum principium, sicut unus creator et unus Dominus.

Ecce hic est quod pater principium filii dicitur, quia genuit eum. Qua ergo notione est pater, ea principium filii dicitur, id est generatione, qua et dicitur auctor filii. Unde Hilarius in IIII libro de Trinitate ait: Ipso quod pater dicitur, ei quem genuit auctorem ostendit; id nominis habens quod neque ex alio profectum intelligatur, et per quod is qui genitus est declaratur ex alio non esse profectum. Et ex quo is quod genitus est subsistere doceat. Item in eodem: Non enim ecclesia unum innascibilem Deum novit, unigenitum Dei filium, confitetur patrem ab origine liberum, confitetur et filii originem ab initio; non ipsum ab initio, sed ab initiabili; non per se ipsum, sed ab eo qui inmunis est natus ab eterno, nativitatem scilicet ex paterna eternitate sumentem. Edita est hic fidei professio, sed professionis ratio non dum exposita est. Ideo querenda scilicet quomodo intelligendum sit quod ait filii originem esse ab initio, et non ipsum esse ab initio, sed ab initiabili. Hoc utique subdens determinavit quomodo acceperit initium, ingens originem filii esse ab initio. Ac si diceret: non ita intelligas originem filii esse ab initio, quia ipse filius habeat initium; sed quia ipse est ab initiabili, id est a patre, a quo sunt omnia. Nam licet filius sit principium de principio, non tamen concedendum quod filius habeat principium. Cumque sit filius principium de principio, et pater principium non de principio, non est principium de principio principium sine principio, sicut filius non est pater; neque duo tamen principia sunt, sed unum, sicut pater et filius non duo creatores sed unus creator.

Cum pater et filius sit unum principium spiritus sancti.

Unum autem principium sunt pater et filius, quia eadem notione non tamen creature ut dictum est supra, sed etiam spiritus sancti. Ideo quia soli utuntur eadem notione. Pater sit principium spiritus sancti et filius. Ansit alia notio qua pater dicatur principium spiritus sancti, et alia qua filius. Ad quod dicimus: cum pater dicatur spiritus sancti principium et filius, quia spiritus sanctus procedit ut dictum est ab utroque, nec aliter procedit ut datur a patre quam a filio. Sane intelligi potest patrem et filium eadem ratione vel notione dici principium spiritus sancti. Si vero queritur que sit illa notio que ibi notatur principium, non est ei nomen humanum. Non est ipsa paternitas vel filiatio, immo notio quedam qua pater est et filius quod ab eterno pater et filius unum principium est spiritus sancti. Donatoris autem ut supra dictum est dicitur pater et filius ex tempore, sicut spiritus sanctus datum vel donatum.

De his que temporaliter de Deo dicuntur et relative.

Sunt et quedam que ex tempore de Deo dicuntur, secundum accidens, quod non de eo, sed de creaturis accidit, et que relative conveniunt, sine sui commutatione, et relative dicuntur, sed non secundum accidens, non quod accidit Deo, sed quod accidit creaturis. Ut creator, Dominus, refugium, dator vel donator, et huiusmodi. De his Augustinus in V libro de Trinitate ita ait: Incipit creator relative dici ad creaturam, sicut Dominus ad servum. Item: Non moveat quod spiritus sanctus cum sit coeternus patri et filio, dicitur tamen aliquid ex tempore, veluti hoc ipsum quod donatum diximus. Nam sempiterne spiritus sanctus est donum; temporaliter autem donatum. Sed et si Dominus non dicitur nisi cum habere incipit servum, et ista appellatio relativa ex tempore est Deo. Non enim sempiterna creatura est, cuius ille Dominus est. Quomodo ergo dominum esse non sempiternum habet, ne cogamur et creaturam sempiternam dicere, quia ille sempiterne non dominaretur, nisi et ista sempiterne famularetur. Sicut autem non potest esse servus qui non habet dominum, sic nec Dominus qui non habet servum. Sed hic aliquis dicet quod ex tempore non competit Deo haec appellatio quod dicitur Dominus, quia non est in Deus rex quod ex tempore cepit. Sed et illi rei quod non cepit ex tempore, id est ipsi tempori, quia tempus quod non cepit in tempore, quia non erat antequam tempus incipere; et ideo non incepit esse Dominus ex tempore. Ad quod dicimus: potest licet non cepit ex tempore esse Dominus temporis, cepit tamen esse Dominus temporalis, quia non semper fuit tempus. Et ipsius hominis ex tempore cepit esse Dominus. De his Augustinus in eodem libro continue ita dicit: Ecce extitit quod eternum Deum soli dicatur, tempora vero non esse eterna propter varietatem et mutabilitatem; sed tamen tempora non in tempore esse cepisse, quia non erat tempus antequam tempora inciperet. Et ideo non in tempore accidit Deo ut Dominus esset, quia ipsorum temporum Dominus erat, que utique non in tempore esse ceperunt. Quod ipse dicebat de homine, quod in tempore factus est, cuius utique Dominus non erat antequam esset. Certe ut Dominus hominis esset ex tempore accidit Deo. Et ut omnis amoveatur controversia, certe ut tuus Dominus esset, vel meus, qui modo esse cepimus, ex tempore habuit. Quomodo ergo obtinebimus nichil secundum accidens dici Deum? Nisi quia ipsius nature nichil accedat quo mutetur, ut ea sint accidentia relativa que cum aliqua mutatione rerum de quibus dicuntur accedunt. Sicut amicus relative dicitur. Non enim esse amicus incipit, nisi cum amare incepit. Fit ergo aliqua mutatio voluntatis, ut amicus dicatur. Nummus autem cum dicitur pretium, relative dicitur, nec tamen mutatus est cum

Margin notes:

Responsio.

Que sit notio qua pater et filius dicuntur principium spiritus sancti.

D. XXX.

Dubium.

Augustinus.

Ex his colligitur quod pater eadem notione principium filii quia pater scilicet generatione, et eodem et auctor filii.

Hylarius.

Ostendit filium non esse ab initio sed ab initiabili.

Nota filium non esse per se ipsum.

Hylarius.

Aperit ex quo sensu dixerit illa Hylarius.

Oppositio quod non ex tempore sit Dominus, quia est Dominus temporis, quod non est ex tempore.

Cum non cepit tempus Deus, cepit esse Dominus, nec autem tempus fuit Deus; sed est temporis non ex tempore, et ipsius, quia non autem fuit tempus quam ipse Deus. Set similiter.

Augustinus.

Quomodo intelligendum sit nichil de Deo dici secundum accidens, et quod sit accidentia relativa.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

cepit esse pecunia. nec ideo dicitur pignus et huiusmodi. Sicut ergo nummus potest sine ulla sui mutatione totiens dici relative, ut neque cum incipit dici neque cum desinit, aliquid in eius natura vel forma qua nummus est mutationis fiat: quanto facilius de illa incommutabili Dei substantia debemus accipere, ut ita dicatur relative aliquid ad creaturam. Ut quamvis temporaliter incipiat dici, non tamen ipsi substantiae Dei accidisse aliquid intelligatur, sed illi creaturae ad quam dicitur. Qualiter etiam refugium nostrum dicitur. Refugium ergo nostrum dicitur Deus relative, ad nos enim refertur, et tunc refugium nostrum fit cum ad eum refugimus. Numquid tunc fit aliquid in eius natura quod antequam refugeremus ad eum non erat? In nobis ergo fit aliqua mutatio, qui ad eum refugiendo efficimur meliores. In illo autem nulla. Sic et Pater noster esse incipit, cum per gratiam regenerat nos, quia dedit nobis potestatem filios Dei fieri. Substantia ergo nostra mutatur in melius cum eius filii efficimur. Similiter et ille Pater noster esse incipit sine ulla suae commutatione substantiae. Quod ergo temporaliter dici incipit Deus quod antea non dicebatur, manifestum est relative dici. Non tamen secundum accidens Dei, quod aliquid ei accidat; sed plane secundum accidens eius ad quod dici aliquid Deus incipit relative. Ex his aperte ostenditur quod quaedam de Deo temporaliter dicuntur relative ad creaturas sine mutatione deitatis, sed non sine mutatione creaturae, et ita accidens est in creatura. Nomen creaturae et appellatio qua creatura dicitur relative ad creatorem, relativa est et relationem notat quae est in ipsa creatura. Appellatio vero illa qua creator relative dicitur ad creaturam, relativa quidem est, sed nullam notat relationem quae sit in creatore.

Hic solvitur quaestio qua quaerebatur an Spiritus Sanctus dicatur relative ad se.

Hic ergo solvitur quaestio superius proposita qua quaerebatur, cum Spiritus Sanctus dicatur datum vel donatum, quod autem datur refertur et ad eum qui dat et ad illum cui datur: quia cum Spiritus Sanctus det se ipsum, utrum ad se ipsum relative dicatur, cum dicitur datum vel donatum. Cui quaestioni respondentes dicimus Spiritum Sanctum dici datum vel donatum relative, et ad donantem et ad illum cui datur. Dans autem sive donator est Pater cum Filio et Spiritus Sanctus, nec tamen dicitur Spiritus Sanctus referri ad se. Sed appellatio dati vel donati refertur et ad dantem et ad recipientem, quia non potest aliquid dici datum nisi ab aliquo et alicui detur. Cum autem Spiritus Sanctus dari a se vel dator a se dicitur, relative dicitur ad illum cui datur, et est appellatio relativa, et in illo cui datur mutatio fit, non in dante. Quomodo dicatur Filius aequalis Patri, an secundum substantiam an secundum relationem.

Praeterea considerari oportet relationem, ita et similiter, cum tres personae coaequales sint, utrum relative hoc dicatur, an secundum substantiam. Et si relative, utrum secundum relationem an secundum essentiam consideranda sit aequalitas. Dicimus quod sit aequalis ita. Ad quod dicimus quia sicut simile nihil sibi est. Similitudo enim, ut ait Hylarius, sibi ipsi non est, ita et aequale aliquid sibi non dicitur. Ac per hoc sicut simile

ita et aequale relative dicitur. Dicitur ergo relative Filius aequalis Patri et utrique Spiritus Sanctus. Est tamen aequalis Pater Filio et utrique Spiritus Sanctus per summam simplicitatem essentiae et unitatem. Aequalis ergo est Filius Patri secundum substantiam, non secundum relationem. Unde Augustinus in v libro de Trinitate: Quaerimus secundum quid aequalis sit Patri Filius. Non enim secundum hoc quod ad Patrem dicitur Filius aequalis est Patri. Restat ergo ut secundum id aequalis sit quod ad se dicitur. Quod est autem ad se dicitur, secundum substantiam dicitur. Restat ergo ut secundum substantiam sit aequalis. Idem in vi libro de Trinitate: Satis est videre nullo modo Filium aequalem Patri esse, si in aliquo quod ad significandam substantiam eius pertineat, inaequalis invenitur. In omnibus ergo aequalis est Pater Filio, et est eius substantiae. Aequalis est et Spiritus Sanctus Patri et Filio, et in omnibus aequalis per summam simplicitatem illius substantiae. Ex his perspicuum fit quia secundum substantiam Filius aequalis est Patri, et utrique Spiritus Sanctus, et appellatio tamen relativa est. Aequalitas ergo personarum non est relatio vel notio, sed personarum in unitate indisparitas. Hic quomodo dicuntur et similes, et quid sit similitudo.

Hoc idem et de similitudine et dissimilitudine.

Hoc ergo dicitur Filius similis Patri relative quia dicitur. Sed similis est Patri per unitatem essentiae. Est ergo tamen appellatio relativa. Similitudo vero non est in Deo trinitatis [...] essentia. Quibusdam non indocte videtur nomine aequalitatis vel similitudinis non aliquid poni sed removeri, ut ea ratione dicatur Filius aequalis Patri quia nec maior est eo nec minor. Et hoc per unitatem essentiae. Ita et similis dicitur quia non diversus vel alienus, nec in aliquo dissimilis. Et hoc per essentiae simplicitatem. Non ergo secundum quod Filius est genitus a Patre aequalis vel inaequalis est Patri, nec similis vel dissimilis, sed aequalis et similis secundum substantiam. Sententia Hylarii quae in trinitate.

Non est praetermittendum quod vir illustris Hylarius proprietates personarum assignans dicit aeternitatem esse in Patre, speciem in ymagine, usum in munere. Quae verba tantae difficultatis sunt, ut in eorum intelligentia atque explanatione vehementer laboraverit Augustinus, ut ipse ostendit in vi libro de Trinitate dicens: Quaedam eius verba brevissime significantia [...] insinuare, aeternitas est in Patre, species in ymagine, usus in munere, quia non mediocris auctoritatis in tractatione scripturarum et assertione fidei vir extitit Hylarius, quae hic in libris suis posuit. Horum verborum, id est Patris et ymaginis et muneris, aeternitatis speciei et usus abditam sequutus intelligentiam, quantum valeo non eum secutum arbitror in aeternitatis vocabulo, nisi quod Pater non habet patrem de quo sit. Filius autem de Patre est ut sit atque ut illi coaeternus sit. Ymago enim si perfecte implet illud cuius est ymago, ipsa coaequatur ei, non illud ymagini suae. In qua ymagine speciem nominavit. Credo propter pulchritudinem, ubi tanta est congruentia et prima aequalitas, et prima similitudo, nulla in re dissidens, et nullo modo inaequalis, et nulla ex parte dissimilis. Sed ad identidem respondens ei cuius

Per similitudinem ostendit quod Spiritus Sanctus dici quod ante non dicebatur sine sui mutatione ut nummus. Quomodo Deus dicitur refugium relative et temporaliter sine sui mutatione. Aug.

Quod ipse dicitur relative.

Summam praedictorum intelligentiam perstringit.

Solutio.

d. xxx i.

doc. hyl.

Aug.

Quid sit aequalitas.

Exclusive dicitur non ponere ita simile.

Quibusdam videtur quod nomine aequalitatis vel similitudinis non ponit aliquid sed removet.

Aug.

De illo quod ait: aeternitas est in Patre, species in ymagine, usus in munere.

Per quos sensus illa intelligenda sint verba. Et hic docet quare Patri aeternitas tribuatur.

Hic quare ymagini species. Aug. de Trinitate.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Hic assignat quare spiritus sanctus usus dicatur.

ymago est. ubi prima et summa uita. cui non est aliud uiuere et aliud esse sed idem. ac primus et summus intellectus. cui non est aliud uiuere et aliud intelligere sed id quod hoc est unum. tamquam uerbum perfectum cui non desit aliquid. et ars quedam omnipotentis et sapientis dei. plena omnium rationum uiuentium et incommutabilium. et omnes unum in ea. sicut ipsa unum de uno. cum quo unum. Ibi nouit omnia deus que fecit per ipsam. Est autem ineffabilis quidam complexus patris et ymaginis. qui non est sine perfruitione sine caritate. sine gaudio. Illa ergo dilectio. delectatio. felicitas. uel beatitudo. si tamen aliqua humana uoce digne dicitur. usus ab illo appellata est breuiter. et est in trinitate spiritus sanctus. non genitus. sed genitoris genitique suauitas. ingenti largitate atque ubertate perfundens omnes creaturas pro captu earum. Itaque illa tria et a se inuicem determinari uidentur. et in se infinita sunt. Qui uidet hoc uel ex parte. uel per speculum in enigmate. gaudeat cognoscens deum. et gratias agat. Qui non uidet. tendat per pietatem ad uidendum. non per cecitatem ad calumpniandum. quoniam unus est deus. sed tamen trinitas. Ecce hic qualiter uerba hylarii premissa accipienda sint. licet tante sit profunditatis. ut et adhibita expositione uix aliquatenus ea intelligere ualeat humanus sensus. cum ipsa eorum explanatio. quam hic augustinus edidit. plurimum habeat in se difficultatis et ambiguitatis.

Quare non in illa uerba etc. sed explanatio sit hic magis obscurissima est.

Quare sic hanc expositionem non diligit

Nos enim supra premissa expositione in proprietates personarum distinguimus. hic tres ille proprietates supra assignate. Sed ipse proprietates distincte ab inuicem non uidentur. Eternitatis tamen nomine eadem uidetur designata proprietas. quam notat hoc nomen ingenitus. Sed uideamus quid sit. quod ait ymago. si perfecte implet illud cuius est ymago. ipsa coequatur ei. non illud ymagini sue. Videtur enim dicere quod filius qui est ymago patris. patri coequatur non pater filio. cum et filius dicatur equalis patri. nisi forte et pater filio. Sed filius hoc habet a patre ut sit ei equalis. Pater autem non habet a filio. et ideo filius plene ac perfecte equalis est patri. id est ymago eius cuius est ymago. Hylarius in libro de sinodis. Omnis ymago ei cuius ymago est per equalitatem ymaginatur speciei indifferens est. Et quia ipse sibi quisque ymago non est. sed eum cuius ymago est necesse est ut ymago demonstret. Ymago quidem est rei ad rem coequandam et ymaginatam et indiscreta dissimilitudo est. Quia pater est filii. quia ymago patris est filius. et quia ymago est ut rei sit ymago. personam necesse est et naturam et essentiam. Sed quod ymago est in se habet auctorem.

Quare nomine eternitatis ibi significat illa notio que notat ingenitus.

Vel quo sensu dixit illud. ymago si perfecte implet etc.

Quare dicat ylarius proprietates personarum assignasse in uerbis predictis

Propterea quod personarum in predictis uerbis assignasse dicitur hylarius. quia relatiua nomina personarum posuit. scilicet patris et ymaginis. munus. que relatiue dicuntur secundum personas. proprietates notat quibus distinguuntur. Ita et dicitur spiritus sanctus munus relatiue sicut donum. Verumptamen ipsas proprietates aliis uerbis nobis non significauit. iuxta predictam augustini expositionem. in solo nomine eternitatis. quod non ipsam paternitatem sed eam uoluit intelligi notionem. qua dicitur ingenitus.

Quod hic distinctionem notat augustinus aliis uerbis sine expressione trium proprietatum.

Illud etiam sciri oportet. quod eandem trium personarum distinctionem augustinus ostendit uerbis sine expressione illarum trium proprietatum sic commemoratam in libro primo de doctrina christiana sic ait. In patre est unitas. in filio equalitas. in spiritu sancto unitatis equalitatisque concordia. et tria hec omnia unum. propter patrem. equalia omnia propter filium. conexa omnia propter spiritum sanctum. Itaque pater et filius et spiritus sanctus et singulus quisque horum deus est. et simul omnes unus deus. et singulus quisque horum plena substantia est. et simul omnes una substantia. Pater nec filius est nec spiritus sanctus. filius nec pater est nec spiritus sanctus. Spiritus sanctus nec pater est nec filius. sed pater tantum pater. et filius tantum filius. et spiritus sanctus tantum spiritus sanctus. Eadem tribus eternitas. eadem incommutabilitas. eadem maiestas. eadem potestas. In his uerbis aperte insinuatur personarum distinctio. Vnde ylarius in libro de synodo. Vnius forte expresse uidetur de indifferenti similitudine. pater et filius et spiritus sanctus fidei locuta esse et de patre et filio et spiritu sancto. ita sensit. significata in nobis propriam uniuscuiusque nominatorum substantiam. et eandem essentiam. ut sit quoddam per substantiam tria. per consonantiam unum. Voles quod congregata sedes synodus impietatem eam punire. que unitatem patris et filii et spiritus sancti nominum numero eludit. ut non subsistente eam unicuique nominis inplere nuncupatio obtinet sub falsitate nominum unionem. et pater solus atque unus idem esse habetur et filius et spiritus sanctus nominetur et filius. Ideo tres personas substantias esse dicunt. subsistentium personarum substantias edocentes. non substantiam patris et filii diuersitate dissimilis essentie separantes. Quod autem dicit est ut sit quod per substantiam tria. per consonantiam uero unum. non habet calumpniam. quia cognominato spiritu id est paraclito consonantie potius quam essentie per similitudinem substantie predicatur conuenit unitate. Id uero. Hec enim patrem confitemur et filium predicamus. et ut hoc duum eorum sit religiosa confessio. non proficit sed non indifferentiam et non indifferens. non unum esse essentie genere. quorum essentie unum non habet esse unum. Non enim religiosa unitas nominis. ex indifferentis nature essentia constituta personarum. genitate ademit essentie. ut unica ac singularis dei substantia per unionem unius intelligatur. cum utriusque essentie nomen unum. id est deus unus ob indiscrete nature indissimilem substantiam predicet. Vnde ylarius in libro de synodo. Siue ingenitum et sine initio dicat filium. qui duo sine principio et duo innascibilia et duo innata dicens faciat duos deos anathema sit. Caput autem quod est principium omnium filius. Caput autem quod est

Aug.

Hyl.

Hyl.

de.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

principium v(e)l deus. Sic eni(m) ad unu(m) mirabilem
omniu(m) unu(m) p(er) filiu(m) o(mn)ia referim(us). filiu(m) inas
cibile(m) co(n)fiteri impiissimu(m) e(st). Ia(m) eni(m) no(n) e(ss)et un(us)
deus. q(ui)a d(omi)n(u)m unu(m) p(rae)dicari n(on) unu(m) innascibil(em) d(e)i
exig(it). Cu(m) (er)go deus un(us) sit. duo innascibiles esse
no(n) p(os)sunt. cu(m) (et) ideo deus un(us) sit. cu(m) (et) pat(er) deus sit.
(et) filius dei deus sit. q(ui)a innascibilitas sola penes
unu(m) sit. filius aut(em) ideo deus. q(ui)a ex innascibili esse(n)
tia natus existat. Caput (er)go o(mn)i(u)m filius e(st). s(ed) caput
filii deus e(st). (et) ad unu(m) d(e)i hoc gradu o(mn)ia (et) hac
co(n)fessione referunt(ur). cu(m) ab eo sumant universa
principiu(m). Id(e)m in eod(em). Omnib(us) creaturis substa(nti)a(m) dei
voluntas dei attulit. s(ed) natura(m) q(uae) filio de(dit)
ex inpassibili ac non nata substa(nti)a p(er)fecta nativitas.
Talia (er)go cu(n)cta creata sunt. q(ua)lia e(ss)e voluit deus.
Filius aut(em) nat(us) ex deo tal(is) subsistit. q(ua)lis (et) deus est.
nec dissimile(m) sui ed(idit) nata natura(m). s(ed) ex
substa(nti)a dei genit(us) nat(ur)e. s(cilicet) origine(m) attrax(it). no(n)
s(ed) creat(ur)as. voluntatis esse(n)tiam. Q(uod) pat(ri) unitas.

Set plurimos movet (et) filio eq(ua)litas t(ri)buat(ur).
(Cum) pat(ri) attribuit unitate(m). filio eq(ua)litatem.
Cum (er)go unitas dicat(ur). s(cilicet) substa(nti)a no(n) tantu(m) in
patre e(st). s(ed) (et) in filio (et) in sp(irit)u s(ancto). (et) eq(ua)litas una
e(st) patris (et) filii (et) sp(iritu)s s(ancti). Cur (er)go pat(ri) attribuit uni
tas. (et) filio eq(ua)litas. Forte ead(em) r(ati)o(n)e attribuitur
pat(ri) unitas. s(ed) aug(ustinus). qua sup(er) eis co(n)stitutas
sed (com)paru(m). q(ui)a videlic(et) pat(er) e(st) ita ut ab alio
no(n) sit. (et) q(ui)a filiu(m) genuit unu(m) secu(m) d(eu)m. (et) ip(s)e
ab eo p(ro)cedit un(us) cu(m) eo deus. Unitas (er)go in patre
e(ss)e d(icitu)r. q(ui)a nec e(st) aliud aliq(ui)d a q(u)o sit. no(n) eni(m) ab
alio e(st). nec ab eo aliq(ui)d v(e)l alius est ab eterno. q(uo)d
unu(m) cu(m) eo no(n) sit. Filius eni(m) (et) sp(iritu)s s(anctus) unu(m) sunt cu(m)
patre. Unde v(er)itas ait. Ego (et) pat(er) unu(m) sum(us).
Q(uod) pat(er) (et) filius dicant(ur) e(ss)e unu(m) v(e)l un(us) deus. s(ed) no(n) un(us).
q(ui)a res eius(dem) nat(ur)e recte p(os)sunt dici e(ss)e unu(m) simplic(ite)r. (et) e(st)

Hic dici oportet additio(n)e. Res (er)go diverse n(on) simpl(ici)t(er).
(Quod) pat(er) (et) f(ilius) (et) s(piritus) s(anctus) recte d(icu)nt(ur) e(ss)e unu(m) (et) unus
deus. s(ed) no(n) un(us). Hos eni(m) due v(e)l plures recte p(os)
sunt dici unu(m) e(ss)e. si sit un(us) esse(n)tie (et) eor(um) una
sit n(atur)a. Unde aut(em) v(e)l una no(n) p(otes)t dici de diversis reb(us)
n(isi) addat(ur). q(uo)d un(um) v(e)l una. q(uo)d addito recte p(otes)t
dici de diversis reb(us) (et) univ(er)s(is) diverse substa(nti)e. Unde
aug(ustinus) in vi. l(ibro) de t(rinitate). ait sic. Nescio utru(m) i(n)ve
niat(ur) in sc(ri)pt(ur)is dictu(m) unu(m) sunt q(uo)r(um) e(st) diversa n(atur)a.
Si aut(em) alia q(uo)q(ue) plura eiusde(m) nat(ur)e sunt. (et) diversa sen
tiant. no(n) sunt unu(m) in q(ua)ntu(m) diversa sentiunt. Cu(m) (er)go
sic d(icitu)r unu(m). ut no(n) addat(ur) q(ui)d unu(m). (et) plura unu(m)
d(icu)nt(ur) ead(em) n(atur)a. atq(ue) esse(n)tia no(n) dissidens. neque
dissentiens significat(ur). Unde paul(us) (et) apollo q(ui) et
ambo homines erant. (et) id(em) sentiebant. unu(m) esse
d(icu)nt(ur). cu(m) d(icitu)r. q(ui) plantat (et) q(ui) rigat unu(m) sunt.

Cu(m) v(er)o ad d(eu)m d(icitu)r q(uo)d unu(m). p(otes)t aliq(ui)d significari
ex plurib(us). unu(m) sens(us)? q(uia) v(e)l diversis n(atur)e. sic a(n)i(m)a
(et) corp(us) no(n) possunt utiq(ue) dici unu(m). Q(uo)d (er)go
tantu(m) diversu(m). n(on) addat(ur) v(e)l subintelligat(ur) q(uo)d unu(m)
s(cilicet) un(us) homo. Unde ap(osto)l(u)s. Q(ui) adheret in quod do
un(us) sp(iritu)s e(st). No(n) (er)go d(ici)t un(us) e(st). v(e)l unu(m) sunt. s(ed)
addidit sp(iritu)s. Diversi sunt (er)go n(atur)a sp(iritu)s hominis (et) sp(iritu)s dei.
s(ed) inherendo fit sp(iritu)s hominis. un(us) sp(iritu)s cu(m) deo. q(ui)a par
ticeps fit v(er)itatis (et) beatitudinis illi(us). Si (er)go de
his que diverse substa(nti)e sunt recte d(icitu)r. q(ui) sunt
un(us) sp(iritu)s. q(ua)nto magis q(ui) unius substa(nti)e sunt. recte
d(icu)nt(ur) unus deus e(ss)e. Pat(er) (er)go (et) filius unu(m) sunt.
utiq(ue) s(ecundu)m unitate(m) esse(n)tie v(e)l substa(nti)e (et) un(us) deus.
In quo ariana heresis da(m)pnat(ur) que patrem
(et) fi(lium) (et) s(piritum) s(anctum) [...] ait aug(ustinus) in l(ibro) de heresib(us) non
vult e(ss)e unius eiusdemq(ue) substa(nti)e. atq(ue) nat(ur)e. v(e)l ut
ex(pre)ssi(us) dicant(ur) esse(n)tie que grece d(icitu)r usia. s(ed) fi
lium e(ss)e creatura(m). nec no(n) (et) sabelliana que
ut aug(ustinus) ait in eod(em) l(ibro). d(e)c(e)bat (tri)n(itatem). eundem
ip(su)m (et) patre(m) (et) sp(iritu)m s(anctum) e(ss)e. ut e(ss)et trinitas
nominu(m). sine subsistentia p(er)so(n)e. Utroq(ue) peste
ut ait aug(ustinus) sup(er) ioh(ann)em. eluit v(er)itas dicens.
ego (et) pat(er) unu(m) sum(us). Utriq(ue) audi (et) adv(er)te.
(et) unu(m) (et) sum(us) (et) a caribdi (et) a cilla liberab(er)is.
Q(ui) (er)go d(ici)t. unu(m) liberat te ab ario. q(ui) dicit
sum(us) liberat te a sabellio. Si unu(m) (er)go no(n) div(er)
su(m). Si sum(us) (er)go (et) pat(er) (et) filius. Sum(us) (er)go non
d(icer)et de uno. nec unu(m) de diverso. Erubescat
(er)go sabellian(us). q(ui) d(ici)t ip(su)m e(ss)e patre(m) q(ui) e(st) filius.
co(n)fundit p(er)so(na)s. q(ui) (et) dicti sunt pat(ri)passiani.
q(ui)a d(ici)t patrem fuisse passu(m). Arrian(us) v(er)o d(ici)t
aliud patre(m) e(ss)e. aliud filiu(m). no(n) una(m) substa(nti)am.
s(ed) duas. patre(m) maiore(m). filiu(m) minore(m). Noli
s(ed) d(ice)re tu catholice. In medio (er)go naviga utriq(ue)
p(er)iculosu(m) latus devita. (et) dic. Pat(er). pat(er) e(st).
(et) filius. filius e(st). Ali(us) pat(er). ali(us) filius. s(ed) no(n) aliud.
i(m)mo hoc ip(su)m. q(ui)a un(us) deus. Ecce ost(e)nsu(m) est.
q(ua)r(e) unitas in patre e(ss)e dicat(ur). cu(m) tres illi
unu(m) sint. Q(ua)r(e) d(icitu)r eq(ua)litas e(ss)e in filio. cu(m) sit una

Nu(n)c videam(us) q(ua)r(e) equalitas. equalitas t(ri)n(itatis).
dicat(ur) e(ss)e i(n) filio. cu(m) una (et) su(m)ma sit
eq(ua)litas triu(m). s(ed) id forte dict(um) e(st). q(ui)a filius
genitus e(st) a patre. equat(ur) gignenti (et) dono
q(uo)d ab utroq(ue) p(ro)ced(it). (et) no(n) illa tri(nitas) d(icu)nt(ur) e(ss)e eq(ua)lia.
p(ro)p(ter) filiu(m). filius eni(m) h(abe)t a patre. ut sit equalis.
(et) sp(iritu)s s(anctus). ab utroq(ue) h(abe)t ut sit equal(is) utriq(ue). s(ed)
aut sine assertionis p(er)iculo. (et) maiori intelli
gentie p(rae)iudicio d(ic)tu(m). malumus in p(ro)latione
c(om)p(re)hensionum si(mi)litudin(em). verborum audire. q(ua)m
aliud aliis influere. Q(uo)d i(n) sp(irit)u s(ancto) d(icitu)r e(ss)e utriq(ue) co(n)

Q(uo)d aut(em) in sp(irit)u s(an)c(t)o d(icitu)r e(ss)e utriq(ue) co(n)cordia (et) conexio.

Marginal notes:

c. ipse principium sit.

Dici unum non dicat(ur) quid unum.

Exemplum ponit

De heresi arrii.

De heresi Sabellii. Nota

V(ide) sp(iritu)s s(anctus).

(c) 2006 Ministerio de Cultura

concordia. & p eu omnia conexa. facilior est
intelligentia ub pmissa. ad mentem reuocant.
Sup ex s. auctoritatibus satis dictu e q sps s.
amor e. q pat dilig filiu. & filius patre. spc eccte
q sps s. s conexio. l concordia pat & fi. & p eu
oia conexa. Vn aug. in xv. l. de t. Comu
nio queda consubstal pat & filiique ambor sps
Id in vi. l. Sps s. e su ma caritas. utrumq;
coniungens. nosq; subiungens. Utr pat l fili
Hic orit q ex pdictis. sps s. diligat & dilig ..
deducta. Dictu e eni sup atq scor auc
toritatib ostensu q sps s. e comunio pat
& filii. & amor q pat & filius se inuice diligunt.
Ideo qr utr pat ul filius p sp s. l sp s. diligat
quod utiq; uidet oporte dici. s. auctoritates sup
positas. q ostendunt sp s. ee. q genit a gigne
te diligat. genitoremq; suu diligat. Si econt
si pat. ul filius dicat dilige p sp s. uidet esse
p sp s. q no e aliud deo ee & aliud dilige.
s; ide; q ut ait aug. in xv. l. de t. quicquid
s. qualitates nulla simplici n dici uidet. s; essen
tia e intelligendu. ut bonus magnus. inmorta
lis. sapiens. diligens. & huiusmodi. Ideoq; si pat ul filius
dilig p sp s. & p ipsum sapiens ee uidet. neq; in
essentia sua dilig. s; in dono. Responsio. absolu
tio qonis. Ubi e humanu supat sensus i q auctorita

Hic qoni altitudine tante pfunditatis. ... tes e
... occurr. Hat. to solu respondem qd aug. insigniter ui
detur: s. q pat & filius se diligat. & unitate
fuet. non solu essentia sua. s; suo dono
ipo q hec sup positu sit. itare tn no piget.
q sic expedit. Ait g in vi. l. de t. ita. Spc
infestu est. q no alic duoz e. quo utriq;
coniungunt. q genitus a gignente diligat. geni
toremq; suu diligat. sintq; no participa
tione s; essentia sua. neq; supioris dono
alicui s; suo ipo. fuantes unitate pacis.
Ecce dic q essentia sua & dono suo. fuant
unitate. Id aug. in xv. l. de t. In illa tri
nitate q audeat dice patre. nec se n filium.
n sp s. dilige n p sp s. H apte ostend
patre no tm p sp s. dilige. Nō at siplici
ter dic patre no dilige p spm scm. Utr pat
sit sapiens sapia q genuit. sic dilig amore q ab

Preterea diligent in uestigari qd pcedit.
Oportet. utr pat sapiens sit sapientia
qua genuit. q tm filius e. q uidet assimili
pse pari. Si ei pat dilig amore q ab ipo
pcedit. cur no & sapientia ul intelligentia
q genuit. sapit ul intellig. Hanc que
tione urge uidet. ut ait aug. in vi. l. de t.
qd scripsit apts dicens. xpm di uirtute & di
sapiam. Vn qr utr ita sit pat sapie & uir
tutis sue. ut hac sapia sapiens sit q ge
nuit. & hac uirtute potes qua genuit. Set
absit ut ita sit. q si hoc e. du ee q sape.
no p illa sapientia q genuit sapies e pat.
alioqui no ipa ab illo. s; ille ab ipa e. Si n.
sapia q genuit ea e illi ut sapies sit. &
ut sit. ipa illi ea e. q fieri no p. n gignendo
eu aud faciendo. s; nec genitre n conditri
ce pat. ullo n dixit q q sapiam. Ad eu e
usaui. q pat ipa sapientia e. qua sapies
e. Filius uero dr sapia pat & uirt pati. non
q pat p ipm sit sapies & potes. s; q filius
sapia & uirt e de pat sapia & uirtute. Ex
his q patet q no e pat sapies sapia genita.
s; se ipo sapia ingenita. Aug. in lib. lux
iiii. qstioni. Cu sapies ds dr & sapia sa
piens dr. sin q eu ut fuisse aliqn l ee pse
nefas e cre. no participatione sapie sapies
dr. sic aia que ee & no ee sapies p. s; q
ea ipe genuit q sapies dr sapiam. Quia ad u
te lector patre dicit sapiete genita sapia.
q aliis obuiat testimoniis. Ver h corrigit
aug. in libro retractationu ingens. Ait in
libro. l. xxx. iii. qonu de pat. q ea ipe ge
nuit q sapies dr sapiam. Si meli istam
qstione. in lib. pea de t. tctaui. Utr filius
Post h sit sapies sapia genita l ingenita.
queri solz a qbda utr filius sit sapiens
sapientia genita. l ingenita. Si ei no e
sapies sapientia genita. nec seipo sapies
e. Si u sapia genita sapies est. no uidr
ee sapies sapia ingenita. ita no uidr ee
sapies a patre. cu a pat hat oia. Ad q dici
q una e sapia pat & filii. & sps s. sic una
essentia. q sapia in eis unitate simplicitate
e essentia. & tm filius tm e sapia genita. & pa
ter sapia ingenita. & sapia genita e de sapia
ingenita. l a sapia ingenita. q cu idem
sit i. ee q sapiente ee relinquit. ut sapientia
genita sit sapies de sapia ingenita. Solo q fi
li dr sapia dei. tanq ipe solus intelliges sit. l
sapies sibi & pat. & sp s. Qa ut ait aug.
in xv. l. de t. si solu a filius intellig. & sibi & pa
tri et sp s. ad illa redit absurditate. ut
pat no sit sapiens de se ipo. s; de filio. Nec sapia
sapiam genuit. s; ea sapia pat dicit ee sa
piens. qua genuit. Vn eni no e intelligentia.
nec sapia p ee. Ideoq; si pat no intellig ipe
sibi. s; filius intellig pat. pfecto filius patrem

Aug.
lxxx. v.
Aug.
Aug.
aptē dic qd pat & filius & essentia & dono suo dilig se & pace fuant.
Aug.
Hic determinat di ces patre no ee sapiete sapia q genuit.
Aug.
Responsio.
Aug.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Pater est sapiens ea qua ipse est sapientia. et de ea filius est genitus et sapiens. illa ingenita. hec genita. una tamen sapientia.

sapientem facit. et filius est de eo esse quod sapere. et ea illi essentia est qua sapientia. non filius a patre. Quod verum est. sed a filio potius pater haberet essentiam. quod absurdissimum atque falsissimum est. Est ergo deus pater sapiens ea qua ipse est sapientia sua. et filius sapientia patris est sapiens de sapientia que est pater. de qua est genitus filius. Ita et pater est intelligens ea qua ipse est sua intelligentia. Non enim esset sapiens qui non esset intelligens. Filius autem intelligentia patris de intelligentia genitus est que est pater. de qua et intelligens est. Pater ergo est sapientia et filius sapientia et utrumque una sapientia. et tamen solus pater est ingenita sapientia. et filius solus genita sapientia. nec tamen alia sapientia pater. alia filius. sed una eademque; sicut pater est deus ingenitus. et filius est deus genitus. neque deus genitus est deus ingenitus. Non ideo tamen alius deus est pater. alius filius. sed unus est. sed unus est deus uterque. non autem unus. Alius enim est genitus. alius ingenitus. sed non alius deus. immo uterque unus. sive unus deus. Ita non est sapientia genita. sapientia ingenita. sed alia est sapientia genita. alia ingenita. non est tamen alia sapientia. sed una eademque sapientia.

An filius sit sapiens se ipso vel per seipsum.

Ex predictis ostenditur. quod filius non est sapiens a se. neque de se. sed a patre et de patre. Cum vero autem solet queri utrum filius sit sapiens se ipso vel per se ipsum. Quidam dicunt multiplicem hic fieri intelligentiam. et ideo distinguendum fore. ita ut cum dicis filium esse sapientem se ipso vel per se ipsum. si sive natura et essentia sapientem intelligas. verus sit intellectus. Si vero a se ipso vel de se ipso sapientem esse intelligas. falsitati subiectam hanc intelligentiam.

Solutio secundum quosdam.

Alii vero simpliciter et absque determinatione concedunt huiusmodi locutiones. filius est sapiens per se. sed non a se vel de se. confirmantes hoc ubi Hylarius dicit filium non a se sed per se agere. in libro ix de trinitate ait. nature ignorantiam quod cum contradicis heretice. sed unitas est. ut ita per se agat filius ne a se agat. et ita non a se agat ut per se agat. Intellige filium agentem. et per eum patrem agentem. Non a se agit cum pater in eo manere monstratur. per se agit cum secundum nativitatem filii agit ipse que placita sunt. Infirmus sit non a se agendo. nisi adhuc ipse agit. non sit in unitate nisi. sed que agit et in quibus placet non per se ageret. Sicut ergo inquit filius per se agit sed non a se. ita filius debet dici sapiens per se. sed non a se. sicut et per se deus esse vel esse dicendus est vel vivit. sed non a se vel de se.

Aliorum determinatio. Et filius est deus per se. et est per se. Hyl.

An una tantum sit sapientia patris.

Post hec aliquando queri solet. utrum una tantum sit sapientia patris. Quod non esse videtur probare Hylarius in ix. Filius inquit est sapientia patris genita. qua pater sapiens non est. Est ergo aliqua sapientia patris. qua sapiens non est. Est autem et sapientia patris ingenita. et ea pater sapiens est. Est ergo aliqua sapientia patris qua sapiens est. et ipsa non est illa sapientia patris. qua pater sapiens non est. Non est ergo una tantum sapientia patris. Item sapientia ingenita est sapientia patris. ut sapientia genita est sapientia patris. Non est autem sapientia genita. sapientia ingenita. Non est ergo una tantum sapientia patris. Hec et his similia tamquam sophistica et auctoritate longinqua. cui etsi theologia patientia: absentius responsione indigna adicientes. Id tamen adicientes. quod una est tantum sapientia patris. sed non uno modo dicitur. nam sapientia dicitur illa patris. quam genuit. et sapientia patris dicitur ea qua sapiens est. Diversa est ergo ratio dicendi. Illa enim dicitur patris quia eam genuit. Hec ea dicitur patris. quia ea sapit. una est tamen sapientia patris. quia sapientia genita est eadem sapientia. et ea qua sapiens est. sive ea qua sapiens est et intelligit. quod patris sive essentia patris. quia quod patris qua intelligit cum dicitur sapientia ingenita. et persona filii que intelligit cum dicitur sapientia genita: una eademque sapientia est. quia essentia divina intelligitur communis tribus personis.

Quod responsione indigna sunt hec et huiusmodi.

Ut in trinitate est dilectio que est trinitas. et tamen spiritus sanctus est dilectio que non est trinitas. nec ideo due sunt dilectiones. ita et de sapientia.

Et sicut in trinitate dilectio est. que est pater et filius et spiritus sanctus. que est ipsa essentia divinitatis. et tamen spiritus sanctus dilectio est. que non est pater vel filius. nec ideo due dilectiones sunt in trinitate; quia dilectio que proprie spiritus sanctus est. est dilectio que trinitas est; nec tamen ipsa trinitas est; sicut spiritus sanctus est essentia que trinitas est. non tamen ipsa trinitas est. Ita in trinitate sapientia est. que est pater et filius et spiritus sanctus. que est essentia divina. et tamen filius est sapientia. que non est pater vel spiritus sanctus. nec ideo due sapientie ibi sunt. quia sapientia que proprie est filius. est sapientia que est trinitas; ipsa tamen non est trinitas; sicut filius est essentia que est trinitas. ipse tamen non est trinitas.

Quod ea ratione qua pater non dicitur sapiens ea sapientia quam genuit. eadem videtur debere dici quod non sit diligens pater vel filius dilectione que ab utroque procedit.

Preterea diligenter notandum est. quod ea ratione qua pater non dicitur sapiens esse sapientia quam genuit. videtur fore dicendum quod pater non diligat filium vel filius patrem ea dilectione que ab utroque procedit. s. que proprie spiritus sanctus est. Sicut enim idem est deo sapere quod esse. ita idem est ei diligere quod esse. Itaque sicut negatur pater esse sapiens sapientia quam genuit. quia sic diceretur sapiens non ipsa ab eo. sed ipse ab ea intelligeretur esse. Ita videtur non debere concedi quod pater vel filius diligat dilectione que tamen spiritus sanctus est. quia si ea diligit pater vel filius. non spiritus sanctus videretur esse a patre et filio. sed pater et filius ab ipso. s. quia idem est illi diligere quod esse. At superdictum est atque auctoritate augustini sancitum est. quod in trinitate tres sunt. unus diligens eum qui de illo est. et unus diligens eum de quo est. et ipsa dilectio. et non est aliud duorum quo genitor genitumque diligit. et genitum suum diligit. Quibus verbis aperte significatur patrem filium et spiritum sanctum diligere

Quod videtur probare quod non una tantum est sapientia patris.

Aug. in vii. libro de trinitate.

dilige. ea i dilectione que no e aliq eoz. sed
tm ps s. ea q idm est i. dilige q ee. qm dr
pat ut filius no ee ea dilectione. qua alt alteru
dilig. ut tu co pat neget sapia sape q genuit.
ne ea ee intelligat. Qz h qo iexplicabile e. qin
Difficile ee ni hac fateor. excellit ifirmitate h
qone. pcipue ai erudiciis ouat q simile omi
udent hre pone. q nec itelligentie acedes nus.
ifirmitas tbat. cupies mag erudicis scoz re
ferre q afferre. Optim ei lector e inqd hylar
in i. l. det. q dictoz itelligetia expectat ex
dictis poti q iponat. retulit mag qua
attulit. neq cogat iouideri dicis atum. qd
an lectione psupsit itelligendu. Cu q de reb
di smo e. ocedam do sui ognitione. dictisq ei
pia ueneratione famulemur. Inuestiget q dili
gent pi lector pone dictoz. si forte dictoz ali
qz ualat reperire aim. qua nota puulla qstio
aliqten explicari ualat. Ego at qone hac no absol
uens s errore excludes. phitoz nostra dictu esse
patre dilige filiu. ul filiu patre ea dilectione
que abutrq pcedit q no e aliq eoz. s tm ps s.
tamq ea dilectione pat sit ut filius. s sic ea pat
dilig filiu i filius patre. ut i pat ps. ea q ipe
dilectione diligat. Sic i filius. no at sic. ut pat
ps no diligat i filius. s pea tm. Qs h i illa
trinitate in qo aug. opinari ul affirmare
psumat. Eam tn qone lectoz diligentie ple
nius diiudicanda. atq absoluenda relinqm.
ad hmi sufficientes. Qz pprietates pz sit ipe
Post supdicta nu oiderari. p. i dsa. dia eentia.
atq subtilit inqri oportet. utr pprietates pz
quib ipe p determinant. sit ipe psoe. i sit ds
i. diuina eentia. anita sit inpsonis. ut no sit p.
ac ps nec diuina eentia. Qz ei. inpsonis sint
pprietates. inficiari nemo audet. cu apte clamet
auctoritas q inpsonis e pprietas. i ineentia uni
tas. Supi q multis scoz testimoniis astrui
mus ps. pprietatib distingui. atq determinari.
ipas pprietates tres. s. pps ex psim uocabit.
Cu q pprietates ipe abeterno fuint q ipe p de
terminant i differut. qm eent simeis no eent.
i qm in eis eent. i ipe p no eent. qn ibi eet
multiplicitas. Qz eni sic pprietates ee inpsonis.
ita eas ps ee ofitem. sic sup auctoritate
ieroz. ut no pigeat reuocare ad inte prestan
sum mei pone fidi ita dicetis. Sabellii heresi
declinantes. tres ps expssas sub pprietate disti
guim. No eni nomia tantum. s i nomini
pprietates. i. ps. uult gci exprimit ipostases. i.
subsistentias ofitem. Ecce apte dic ps pprieta
tib distingui. i ipas pprietates ee ps. cui
h uba pstruitur. q sup lati posuimus.
Cuq de simplicitate dtatis supra dissere
rem. auctoritatib scoz. s. aug. hylary.
ysidori. necno i boety. euident monstraui
m. dm h ee omio qd inse ht. excepto
q pat ht filiu. nec e filius. i filius ht patre
nec e pat. i sic ee in nata triu. ut quis ht
hoc sit q ht. i totu qd i e. unu ee. unam
una ee. q in no iteram. ne fastidiu lectori
ingerat. Si q pprietates ibi sit. singla eaz e.
id unq e. i unu. eadq una single sunt.
fateam q i pprietates ee ind psonis. i ipas ee
psonas. atq diuina eentia. Auctoritate
Quod eni pprietas. astruit q pprietas sit u.
i diuina u sit. ostndd ylari dicos. nati
uitatem filii ee natam. Vn e. in vii. l. dt.
Vtriq nata no differt. unu sut pat et
filius. ht q h sacetm natiuitas. ut copleta
tur inse. i nm i natam i potestate. q na
tiuitas no p. no ee ea nata. Vn ualeat filius.
Id in vi. Natiuitas pprietas e. unitas e. Id in ii.
dic. q nature natiuitas sit intelligenda ee
innata di. Sup i dic q pati pprium e quod
sep pat e. i pprium filii q sep filius e sigans
q pprietas patris e pat. i pprietas filii. e filius.
His aliisq plib auctoritatib apte sigari ui
det. q pprietas filii filius sit sic i ds. ita pprie
tas patris. i pprietas sps s. Qda negat i pprieta
hoc at tes ee ps. i diuina um. i quare.
Aliq negat dicentes q pprietates i psois
ee. s no ee ps ipas. q ita dnt ee i psois
sicut in eentia diuina. ut no sit intrinsec sic ea st.
q s. subam dnr de do ut bonitas iusticia.
s extrinsec afixa sit atq ita ee psib pare
contendut. Si ei. inqut pprietates p sunt. no
eis p determinatur contra q dm q i se ipis
p differut. sic sup thom. loqns de patre
i fi. i s. s. dic. Suba unu sut. s psonis ac
nmib distinguut. s ne ad dnt. Si pprietates
ipe diuina eentia sut. cu eentia no diffinit
tres p. nec pprietatib diffinit. Cu ei. differt
pat a filio. eo q diuina eentia e. cu in eentia
unu sit. Responsio ad pdicta auctoritate nitens.
Hoz doctus nouis i inumanis consilio
hylary rndeo. Inuisu e q exigit i incopre
hensibile. extra sigcantia sermonis e q
sensus intentione. no anitiat no attingut.
no tenet. aboz sigcantia rei ipi n ofiunt.
Sensus contemplatione inpsicabile lum obcecat.
itelligentie capacitate q sine ullo conti ne

Marginalia (left): hyl. — Aliqd in dic. — D. xxx. iiij — Qz pprietates sit p. — Breuit tang que sup posita st. ut aliud addat. — Ier z. — Qz pprietates sit dia eentia

Marginalia (right): Ex pdictis co cludit pprietates ee ps. i una eentia. — hyl. — Id. — Obiectio cont pma q uoluit pare pprietates no ee ps. — Seda — hyl.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

tur credo. Michi ħ q̃ insensu labes ẽ. ĩ intel
ligentia stupor ẽ. Infirmore ũ nõ iã ĩ firmi
tate. ſ; silentiũ fatebor. Periculosũ nimis ẽ
de reb; tantis aetnã recõditis aliqd ultra
p̃ceptũ celeste pferre. Ut ult̃ p̃sumtione
dei s̃mo. dedo sit. forma fidei cta ẽ. Nõ ergo
aliquid addendũ ẽ. ſ; mod' ostiueto' audatie
q̃equid ult̃ qr̃ nõ intelligit. Cõtra ĩ pdca he
Ceterum heretico; reti. ĩsistũt. alia addites.
impietas. instinctu diabolice fraudu
lentie excitata. nodũ qesc̃ ſ; iniquita re;
q̃one addit. Si paternitas ⁊ filiatio in deo
sive in diuina ẽentia sũt. eadẽ g̃ res ẽ pat̃
⁊ fili'. ut i uq̃ paternitas ẽ pat̃ ẽ. ⁊ uq̃ filia
tio ẽ fili' ẽ. Si g̃ una eadq; res ht̃ inse pa
ternitatẽ ⁊ filiationẽ. ipa ⁊ gñat ⁊ gñatur.
q̃ dicentes in sabellianã heresim prolabunt̃.
extendentes patrẽ in filiũ. cũ ipm̃ ẽ filiũ.
ipm̃ ppõnat ⁊ patrẽ. Si ũ negauint in una
dei ẽentia paternitatẽ ẽẽ ⁊ filiationẽ. quõ
g̃ dicit ẽẽ diu. His atq; aliis argumento;
aculeis utunt̃ in sue opinionis assertione.
ut ũitatis formã dissecent. Responsio c̃ hac
eo; opinionẽ. ũ tradit q̃ pprietates nõ penit'
Quo; audatie ita ẽẽ in dei ẽentia sic i yp̃stasib'
resistentes. atq; ignorantie prudentes. di.
audebim' aliqd sup heloq. Paternitas ⁊ filia
tio nõ ita ẽẽ omnio in diuina ẽentia dicũt. sic
in ipis yp̃stasib'. in q̃b' ita sũt q̃ eas determinãt.
Ut ait iohs damascen'. Caracteristica ydi
omata sũt. i. determinatẽ pprietates. yp̃staseos
⁊ nõ nãe. ⁊ enĩ yp̃stasim determinãt ⁊ non
naturam. Ideoq; licet paternitas ⁊ filiatio sint
in diuina ẽentia. cũ eã nõ determinet. nõ ĩo
p̃ dici q̃ diuina ẽentia. ⁊ gñet ⁊ gñetur.
ut q̃ eadẽ res sit ẽ pat̃ ⁊ fili'. Ita q; pprietas
determinat pam. Ut hac pprietate yp̃stasis sit
gñans. ⁊ illa alia yp̃stasis . . . sit genita. ⁊
ita nõ idẽ gñat ⁊ gñat̃. ſ; alt̃ alter;. Cõtra
Set q̃m pprietates p̃st ẽẽ in ñ. ñ eã determinet.
Sforte q̃res cũ he pprietates nõ possint
ẽẽ in psonis q̃n eas determinet. q̃m in diuinĩ
ẽentia ẽẽ p̃nt ita. ut nõ eã determinent.
Respondeo t̃. ⁊ hic cũ hylario. Ego nescio nõ
requiro. ɔsolabor me tñ. Archangli nesciũt
angli nõ audierũt. scla nõ tenẽt pphã nõ
sensit. apl̃s nõ interrogauit. fili' ipse nõ
edidit. cessẽt g̃ dolor querela;. Nõ putet
hõi sua intelligentia. gñationis sacrm̃tũ
p̃e ɔseq. Absolute tñ intelligend' ẽ pat̃.
⁊ fi. ⁊ s. s. Stat mihi intelligentia fine illo
rũ. ẽ fili' a patre q̃ ẽ unigenit'. ab ingeni
to. p̃ienies a parente. Uiuus a uiuo. nõ
natura diuitatis. alia ⁊ alia. q̃ ambo unũ.
hoc credõ. incipe. pcurre. p̃siste. ⁊ si nõ per
uenturũ sciã. tñ ɔgratulabor pcurrenti.
Qui enĩ pie infinita psequit̃. ⁊ si nõ ɔtingit
aliqñ. tñ proficiet pdeundo. Sed ne te in
seras in illud secrtũ. ⁊ arcano ĩopinabilis
natiuitatis. ne te ĩmgas sũmã intelligẽ
tie ɔp̃hendẽ p̃sumens. ſ; itellige ĩ con
p̃hensibilia ẽẽ. His alysq; multis euidẽ
ter ostẽdit. ubi ultaren' licẽ magestatẽ
p̃scrutari. nil poñe potestati. modũ cir
cumscribere infinito. Qb' auctoritatib' opinio
nẽ suã. s. q̃ pprietas pat̃s ut filij nõ sit ds̃ mu
Uerumptn̄ nõ diu desistunt ĩparientie niãt.
sũi agitati. ſ; opinionẽ suã ⁊ scõrũ
auctoritatib' munire conant̃. q̃b' oste
dere uolũt. pprietatẽ q̃ pat̃ ẽ pat̃. ⁊ pprietatẽ
q̃ filij ẽ fili'. non ẽẽ diũ. ad h̃ inducẽtes u̇ba
augi. sup illũ locũ psalmi. ⁊ nõ ẽ suba. ita
dicentis. ds̃ ẽ q̃dã suba. Unũ ⁊ in fide catho
lica sic edificamur. ut dicam' patrẽ. ⁊ fi.
⁊ s. s. uni' ẽẽ sube. Qd ẽ uni' sube. Cũequid
pat̃ q̃ ẽ ds. ſ; ẽ fili'. hẽ s̃p. s. Cũ aũt pat̃ est.
nõ illud ẽ q̃ est. Pat̃ q; nõ ad se. ſ; ad filium
dr̃. ad se aũt ds̃ dr̃. Eo g̃ quo ds̃ ẽ suba ẽ. et
q̃ eidẽ sube ẽ fili'. procul dubio ⁊ fili' ẽ ds̃. Aut
uero q̃ pat̃ ẽ. q̃ nõ sube ẽ ſ; ad filiũ refert̃.
nõ sic diri' filiũ patrẽ ẽẽ. sic diri' filiũ diũ ẽẽ.
Ex his ũb sigari diũt. q̃ pprietas pat̃s ul' pprietas
filij non sit ds̃. ut ẽentia diuina. Cũ q; dic̃.
eo q̃ ds̃ ẽ suba ẽ. ſ; q̃ pat̃ ẽ suba nõ ẽ. apte
inquit ostẽd' ẽẽ subam q̃ ds̃ ẽ. Ideo ũ q̃ pa
ter ẽ nõ ẽẽ subam. Itẽ cũ aũt. Pat̃ nõ illud
ẽ qd ẽ. ostẽdit eũ nõ ẽẽ patrẽ eo q̃ suba ẽ.
Non q; simplicit̃ dic̃ pat̃ nõ ẽ illud q̃ ẽ. ſ;
aũt cũ pat̃ ẽ. nõ illud ẽ qd ẽ. signans q̃ pat̃
nõ ẽẽ illud q̃ ẽ. i. ẽentiam. Hec illi ita expo
nentes sua contra simplicib' ⁊ incautis ũia
udi faciũt. Contra alit̃ illa sit intelligenda q̃. di
Nos aũt alit̃ ista intelligenda fore dicim'. aut.
Dicẽs q; eo qd ẽ ds̃ suba ẽ. ſ; q̃ pat̃ ẽ
suba nõ ẽ. hoc intelligi uoluit q̃ ẽentia
ds̃ ẽ. ⁊ diuitate suba ẽ. Eo q; suba ẽ quo ds̃ ẽ.
⁊ econũso. Cui' ẽ diuitas q̃ suba ẽ. ⁊ suba q̃ di
uitas. ſ; qd pat̃ ẽ nõ sube ẽ. i. nõ q̃ pater ẽ.
eo suba ẽ. q̃ pprietate gñationis pat̃ ẽ. qua
suba nõ ẽ. ipam tñ pprietatẽ subam ẽẽ nõ
negauit. Ita ⁊ illud intelligend' ẽ qd aũt.
Cũ pat̃ ẽ nõ illud ẽ q̃ ẽ. i. nõ illo pater

Cõa obiectio.

hyl.

Io. damasc.

hyl.

dub.

Aug. retorquet uba augi. ad suã ptatẽ.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ē. ꝗ uł quo qͤ ē. i. eēntia. ſ; notione.
Aliyſ ū̄ uīdᵉ aug. uiuit ut aſſerat ꝗ dixit
Ite ıllı ūb. ſ. ꝓprietates ꝑſ ñ eē ōi ſbam.
Augꝰ uehement inſiſtit ſupiꝰ poniſ. ſ. ūbū
ſ; qḋ ſapia ē ⁊ eēntia. hoc ē qḋ pat. ſ. ꝗ
ūbū nō hoc ē qḋ pat. Si inquiūt ūbum
nō ē h; ꝗ pat. ſ. ꝗ ē ūbū. idꝗ ꝗ ūbū ē. nō
ē illud qḋ pat ē. ꝓprietas ḡ qua ūbū ē. nō
id qḋ pat. nō ē ḡ diuina eēntia. Ad ꝗ dñ
ē ſic; ſ. qḋ ūbū nō ſit hoc qḋ pat ē. ea tñ
ꝓprietas qua ūbū ē. ꝗ ide qḋ pat ē. i. diuina eēn
tia. ſ; nō ē ypoſtaſis patris. Opinio q̄rdā ñ
idm ꝑſm ⁊ eēntiā t ñm dicētiū ⁊ eād; uniā
Predictis adiciend ē. qḋ q̄dā nō pſe eē ꝑſ. ⁊
ꝑūſi ſenſ hoīes. in errorē ꝓſilierūt iſta filij.
mam. ut dicēnt nō idm eē natam dī. ⁊ ꝑſm ⁊ ſp. ſ.
ſiue ypoſtaſim dicētes. eandē eēntiā nō poſſe
eē patrē ⁊ filiū. ſine ꝑſo꜡ cōfuſione. Si eni iqūt
ea eēntia q pat ē fili ē. idm ē pat ē ⁊ fili.
Si hanc rē dicas eē patrē. aliam quere q dici eē
filiū. Si ū aliam nō queſieris. ſ; eand dixeris
idm genuit ⁊ genit ē. Ꝑh ⁊ hiꝰ ıuit nata
⁊ ꝑſm diuidit. ita ut nō recipiāt unā diuinā
natam ⁊ ſimplicē eē ⁊ tres ꝑſ. Ipq; teſtimo
nio hylarij defende nitunt. q in vij. l. de t.
quereñs utrū aplo ſpm dī mans. ⁊ ſpm x. idē
ſignauit utrq; ūbo. inq̄d ita. Gentiū ꝓdicator
nobis nate unitatē. in patre ⁊ filio docē ait.
Spc dī in uobē. Siqs aut ſpm x nō ht. h noē ei.
Si aut ſpc ei q ſuſcitauit x. ⁊ c. Spuales oſ ſumꝰ
ſi in nob ē ſpc dī. ſ; ⁊ h ſpc dic. ⁊ ſpc x. ⁊ cū
x ſpc in nb ē. eiꝰ ſpc in nbē. q ſuſcitauit x. ⁊ cū
ei q ſuſcitauit x in nb ē ſpc. ⁊ ſpc in nbē x.
nec tñ nō dī ē. q in nb ē ſpc. Diſcne ḡ oſtē
ce ſpm x. apū dei. ⁊ excitati amortuiſ ſpm
x. apū dī xpm amortuis excitantis. cū qui
habitat in nob ſpc x. ſpc dei ſit. ⁊ ſpc ē amortu
iſ excitati ſpc dī tñ ſit. xpm amortuiſ exci
tantiſ. Et quero nūc in ſpū dī. utrū naturā
an rē nate ſignatam eſtimes. Nō idm eni ē
ñ. qḋ res nate. ſic nō idē ē hoō. ⁊ ꝗ hoīſ ē. ñ
idm ignis ē. ⁊ ꝗ ipiꝰ ignis ē. ⁊ ſ h nō ē idm
dſ ⁊ qḋ dei. Huiꝰ dicti occaſione ꝑſati heret
ci dogmatizant nō idem eē ſpm ⁊ natam dī
aſſerentes natam dei nō eē tres ꝑſ. Intelligē
tes in his ꝑmiſſis ūb hylarij. ꝑ rē nate ſpm.
⁊ nōie ñ diuinā natam. ⁊ io dixit hylariū
i erogaſſe hereticū utrū ꝑ ſpm dī putaret.
ſignatā eē natam. an rem ñ. ut ſic oſtenderz
diſtinguend eē int natam ⁊ rē ñ. i. ꝑſonam.
H docet qm eis obuiat qꝛ ſepte ēcūſtātia
Hec qualit pdicta debeat itelligi. ⁊ q ſpc ſ. ē res
oc quidem dixit. nō intelligentes uniꝰ ñ. patris ⁊ filij.
ꝑpia diligentia ſepte circūſtantiā. qua ⁊ ipſe ē ipa
conſidata ꝑcipi p. qm ꝑmiſſa dixit. hylariꝰ natā.
Subſequit eni meād ſerie oſtnd. in ſpū dei
aliqñ ſignari patrē. Ut ē dr ſpc dn ſup me
aliqñ ſignari filiū ut cū dic. in ſpū dī eicio
demonia. nature ſue poteſtate ſe demones
eicē demōſtrās. aliqñ ſpm ſcm ut ibi. effū
dā de ſpū mō ſup omnem carnē. Qz dic con
ſumatū eē. cū apli miſſo ſpū. oībꝰ linguiſ
locuti ſūt. Deīn quare hāc diſtinctionē fecit.
⁊ ꝗ in ſupiorib ꝑūba apli idm ſpc ſignatꝰ ſit.
⁊ qḋ ipē ſit res uniꝰ nate. patris ⁊ filij. apte oſ
tend inqēns ita. Hec ideo ſūt demōſtrata. ut
quacūq; parte heretica falſitas ſe cōtuliſſet.
finib ūitatis cōludet. Habitat eī in nb xpc.
q habitante habitat dſ. ⁊ cū habitat in nb
ſpc x. nō aliud tñ ꝗ ſpc dī habitat. ꝗ ſi ꝑ ſpm ſ.
x. in nb intelliḡ eē. hūc tñ ita ſpm dī. ut ſpm
xpi eē noſcendū ē. ⁊ cū ꝑ natam dī. ñ ipſa
habitet in nb. indifferēs ñ. filij. credit eſſe
apatre. cū ſpc ſ. q ē ſpc x. ⁊ ſpc dī. res ñ de
mōſtret uniꝰ. Ero nc ḡ qm nō ex nata unū
ſunt. Apatre ꝓced ſpc ūitatis. afilio mitit. ⁊
afilio accip. S; oīa que ht pat filij ſūt. ⁊ io
circo ꝗ ab eo accip dī ſpc ē. ⁊ idm ſpc x ē. Res ñ.
filij eſt. ſ; ⁊ ead res ⁊ nate patris ē ⁊ dī ex
citantis xpm amortuiſ. ſpc ē. ⁊ idm ſpc x. eſt
amortuiſ excitati. In aliq differt xpi ⁊ dei
nata. ne ead ſit ſi pſtari p. Ut ſpc q dī eſt.
nō ſit ⁊ x. Et ḡ in nobis ſpc dī. ⁊ ē in nob
ſpc x. ⁊ cū ſpc ē in nē. nē ſpc dī. ita cū ꝗ dī ē
⁊ x ē. ⁊ qḋ x ē dī ē. Nō ꝑ qḋ aliud diuerſū
xpc eē quā dſ ē. Dſ ḡ xpc ē unꝰ cū deo ſ.
ſcdm illud. ego ⁊ pat unū ſumꝰ. In q docet
ūitas unitatē eē ñ. nec ſolitudinē unionis.
Ecce ſi h ūba diligent attendas. inuenies
ſpm. ſ. rē ñ. dici. patris ⁊ filij. ⁊ eundē dici eē
natam dī. Ut dr ꝑ natam dī nata ipa habi
tat in nb. ſi ꝑ ſpm. ſ. x. ē in nb. Itaq; i triuita
te nō ita diſtinguend ē. int nata ⁊ rē ñ. ſic
i reb cātis. Ea ut ait hylariꝰ. cōpatio tre
noꝝ ad dīn nulla ē. ⁊ ſiq cōpationū exēpla.
interdū afferunt. nemo ea eſtimꝫ abſolute
in ſe rōnis ꝑfectionē cōtine. Nō eī humano
ſenſu de deo loquendū eſt. Qz ꝑ res cātas illud
Q d naturā ḡ reꝝ cātaꝝ reſpicies dixit. ñ id eē ūſ.
inq̄d. nō idm ē ñ. ꝗ res ñ. ſubiciēs exem ⁊ res. ñ.
pla de ipiſ cātuis. Inde oſtndens errorē eē
ſub miſura cātuaꝝ metiri cātorē. ardit. ⁊ ſ.

Ꝑſoia.

d. xxxiij.

Auctoritatē que
ꝑcis uide faceꝛ poñ
de libro. hyl.

hyl.

Lo hylarij utr i ſ. dī.
ñ. an res ñ ſignata
ſit. qm nō ē idē ñ. ꝗ
res ñ.

H oſtndā quē ſiſi
trahūt ex ıſt ūb.

hyl.
Ubi hylarij poñ
qꝰ ꝑmiſſoꝝ in
telligentia
aperit.

Diſcutit ꝑmiſ
ſa ūba. ⁊ nō
ita eē diſtin
guend tınd.
i triuitate ſic
i cātuis.
hyl.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Q͞r n͞ aliud ē d͞s. ⁊ q͞ sua s͞t. ita ut isti. aliaq͞ sua s͞c q͞ isti. alia q͞ n͞o insunt.

hoc n͞o idem ē d͞s. ⁊ q͞d di ē. Ac si diceret.
Si admittat creaturaz de creatore sentens.
cogis fateri q͞ n͞o idem ē d͞s ⁊ q͞d di ē. q͞d dr͞
i pu͞i ē. cu͞ s͞c di d͞s sit. ⁊ fili͞ sit di d͞s.
Non g͞ s͞. corpales modos. ut mead serie sub
dit accipienda s͞ut hec. q͞ de d͞o dr͞. Ubi
euacuans opinione͞ eoz q͞ ita putat aliud
d͞m ee͞. ⁊ aliud q͞d di ē. aliud͞q naturam dei.
⁊ q͞ re n͞. ut ē in creaturis apte doc͞ n͞o aliud
ee͞ d͞m ⁊ q͞ sua s͞ut. ita ut insint illi sic di
ce͞s. Hoc ē aut͞ aliq͞d ei simile. cu͞ alicubi erit
alibi n͞o erit. q͞ id q͞d ē illic contine͞t. Sunt in
forma ut n͞o usq͞ sit. q͞ insistens alicubi sit.
d͞s a͞t inuisib͞le uirtutis uniu͞s potestas que
nusq͞ adsit. nec desit usq͞m. secundum
p͞sua edoc͞. ⁊ sua n͞o aliud q͞ se ee͞ significat.
ut ubi sua insint. ip͞e ee͞ p͞sua intelligatur.
n͞o a͞t corpali m͞. cu͞ alicubi sit. ⁊ n͞o ubiq͞
ee͞ corat. cu͞ p͞sua motib͞ ee͞ n͞o desinat. Non
aliud a͞t s͞unt q͞m q͞ ē ip͞e que sua s͞ut. ⁊ h͞
p͞ n͞. intelligentia dicta s͞ut. Hic ubi apte sig
nificat͞. si in intellig͞s heretice. q͞ diuina n͞.
n͞o ē aliud ab his que sua s͞ut. ita ut insit. et
p͞illa in oib͞ ē sui͞ que n͞o insunt. Sua u͞. s͞t
⁊ q͞ n͞o insunt. i. oi͞s creature. ⁊ sua s͞ut q͞ insunt
ut tres p͞. q͞ s͞ut eade͞ n͞. ⁊ ead n͞. sic sup͞ aug͞
testimonio firmauim͞ dicentis. tres p͞s esse
eiusde͞ essentie. l͞ eiusde͞ essentia͞. s͞ n͞o eread essentia
ne aliud intelligat͞ essentia. aliud p͞. Hec tu͞
differentem distinctione͞ aliq͞ habuisse fore. s͞. in
telligentie ratione͞. du͞ dr͞ ypostasis ⁊ cu͞ dr͞ essentia
q͞ i. significat q͞d ē commune trib͞ (personis). Hic u͞ n͞o ē tu͞
ypostasis essentia ⁊ e conu͞so. Fateam͞ g͞ unu͞ atq͞
idem ee͞ tres p͞s. s͞. essentiam. differentes autem
proprietatib͞. Un͞ aug͞ sup͞ loc͞ psalmi. pertractatu
a͞t. Queris q͞d sit pat͞. r͞ndet͞ d͞s. queris q͞d sit fi-
lius r͞ndet d͞s. Queris q͞d sit pat͞ ⁊ fili͞. r͞ndet d͞s. De singulis interrogat͞.
d͞m r͞nde. de utroq͞ interrogat͞ n͞o d͞os. s͞ deu͞
responde. Non sic in hoib͞. Tanta enim est
ibi sub͞e unitas. ut equalitate͞ admittat. plu
ralitate͞ n͞o admittat. Si g͞ t͞ dicam͞ fuit. cu͞
dicis filiu͞ ee͞ q͞d pat͞ ē. p͞fecto fili͞ pater est.
s͞. subam r͞nde. tibi dixi h͞ ee͞ filiu͞ q͞d pat͞
ē. n͞o s͞. id q͞d ad aliud dr͞. ad se enim dr͞ d͞s. ad
patre͞ fili͞ dr͞. Rursusq͞ pat͞ ad se dr͞ d͞s. ad
filiu͞ dr͞ pat͞. q͞d dr͞ ad filiu͞ pat͞ n͞o ē filius.
q͞d dr͞ fili͞ ad patre͞ n͞o ē pat͞. q͞ dr͞ pat͞ ad se
fili͞ ad se. h͞ ē pat͞ ⁊ fili͞. i. d͞s. Utru͞ i p͞sit
dici un͞ d͞s t͞u p͞z. t͞ t͞s p͞ unu͞ di. ut dr͞ una
Hic c͞siderand͞ ē essentia tu͞ p͞z. ⁊ t͞s p͞ unu͞ di.
cu͞ sit d͞s diuina essentia. ⁊ ita dicatur

un͞ d͞s ee͞ tres p͞. sic una essentia dr͞ tres p͞.
utr͞ ita ualeat dici sane un͞ d͞s triu͞ p͞s. u͞.
ut tres p͞. unu͞ dei. sic dr͞ una essentia triu͞
p͞z. ⁊ tres p͞. unu͞ essentie. In his locutionib͞
scripture. us͞ n͞b emulandu͞ uidet͞. Frequen
ter repit͞ ita dictu͞. una ē essentia triu͞ (personarum) ⁊ tres
s͞ut p͞. unu͞ essentie. Nusq͞. a͞t occurrit legi
se unu͞ d͞m triu͞ p͞su͞. ut tres p͞s unu͞ dei.
Q͞z id puto s͞cos doctores uitasse. ne ita forte
acciper͞ i diuinis p͞sonis. ut accipit͞ cum
de creaturis simile q͞d dr͞. Dr͞ enim d͞s habraha͞.
ysahac ⁊ iacob. ⁊ d͞s oi͞s creature. Q͞z utriq͞ dr͞ p͞
principiu͞ creationis. l͞ gr͞e priuilegiu͞. ⁊ creature
subiectione͞. l͞ seruitute͞. Cu͞ g͞ in trinitate n͞
ch͞ sit. creatu͞ ut s͞ues͞. ut subiectu͞. n͞o admit
tit fides in trinitate talem locutionis modu͞.
Ita ⁊ e conu͞so n͞o dr͞ de d͞a essentia. q͞ ipsa sit
essentia. habraham. ysahac ⁊ iacob. t͞ alie creature.
ne creatoris ⁊ creature natura͞ c͞fundere uideam͞.
Q͞z licet sapia. bonitas. s͞. d͞o. s͞. subam dicat͞ i scriptura. potencia
tu͞ solet h͞ nota distinctiue ad p͞s. interdu͞ referri.

Ex p͞dictis c͞stat q͞d sic essentia ita pote͞
tia. sapia bonitas. de deo dr͞ s͞. subam
Que a͞t s͞. subam de d͞o dr͞. trib͞ p͞sonis pariter
conueniut. Una ē g͞ potentia. sapia. bonitas.
patis ⁊ filii. ⁊ s͞p͞c s͞. ⁊ hi͞ tres ead potentia. ead
sapia. ead bonitas. Un͞ apit͞ in trinitate. sum͞
ee͞ p͞fectio. Si u͞. ibi deeet sapia. l͞ potentia
t͞ bonitas. n͞o eet͞ summu͞ bonu͞. S͞z q͞ ibi est
p͞fecta potentia. infinita sapia. i c͞p͞hensibilis
bonitas. recte dr͞ ⁊ ē summu͞ bonu͞. Cu͞q͞
unu͞ ⁊ idem penit͞ sit in d͞o. potentia. sapia
bonitas. in sac͞ tu͞ scriptura frequent͞ solet hec
noia distincte ad p͞s referri. ut pat͞ pote͞
tia. filio sapia. sp͞u s͞co bonitas attribuat͞.
Q͞z q͞re fiat. n͞o est ociosu͞ inquirere. Cur id fiat
ut s͞. pat͞ potentia. filio sapia tribuatur.
Id eloquiu͞ sac͞ prudentia facte curauit. ne
dei immensitatem. similitudine creature me
tirem͞. Dicat u͞. scriptura sacra. q͞ d͞s pat͞ ē
⁊ q͞d d͞s fili͞ ē. ⁊ audiunt hec hoi͞s q͞ homine͞
patre͞ uidat. d͞m patre͞ n͞o uidat. ⁊ cogitare
cep͞ ita ee͞ in memorie. ut uidat i creaturis.
ap͞d h͞ n͞ia translata s͞ut ad creatore͞. In q͞b͞
pat͞ ē p͞or filio. fili͞ ē posterior patre. ⁊ cum
tiquitate i patre defect͞. ex posteritate i filio
i p͞fecto sens͞. solet notari. Ideo occurrit scrip
tura dicens patre͞ potente͞. ne uideat͞ prior
filio. ⁊ id͞ minu͞ potens. ⁊ filium sapientem
ne uideat͞ posterior patre. ⁊ id͞ minu͞ sapiens.
Dict͞ ē q͞ s͞c d͞s. ⁊ dict͞ ē h͞re s͞p͞m d͞s. ⁊ uide

Usu scripture i his sequendus t͞nd͞.

Cur n͞o c͞sueuit scriptura dicere. unu͞ d͞m triu͞ p͞z. ⁊ e c͞u͞so. ē dicat una essentia triu͞ p͞sonarum.

Hyl.

Aug.

Q͞z alia ē r͞o intelligentie distinctio. ē d͞r ypostasis. ⁊ dr͞ essentia.

Aug. sup psalm.

[Marginal note, red:] Quare specialiter spiritui sancto bonitas tribuatur.

[Marginal note, red:] dub

batur hoc quasi nomen inflationis et timoris. Ubi humana conscientia ad deum pertingere et crudelitate accedere metuunt. Ideo scriptura temperavit sermonem suum. patrem bonum nominans. ne crudelis putaretur qui mitis erat. non quia pater solus sit potens. ut magis potens. et filius solus sapiens ut magis sapiens. et spiritus sanctus solus bonus ut magis bonus. Una enim est potentia. sapientia. bonitas. trium. sicut una essentia. Ideoque sicut dicitur filius homousios. id est consubstantialis patri. ita et coomnipotens.

De hoc nomine homousion quod auctoritate receptum est et quid significet.

Hoc non est pretermittendum quod augustinus in libro .i. contra maximinum dicit. quod hoc nomine homousion. quo latinum certatorem frequenter invenitur. pater inquid et filius unius sunt. eiusdemque substantie. hoc est illud homousion. quod in concilio niceno adversus hereticos arrianos. a catholicis patribus veritatis auctoritate firmatum est. Quod postea in concilio ariminensi. propter novitatem verbi minus quam oportuit intellectum. quod tamen fides antiqua pepererat multis paucorum fraude deceptis. heretica impietas. sub heretico imperatore constantino labefactare temptavit. Sed post non longum tempus. libertate fidei catholice prevalente. postquam vis verbi sicut debuit intellecta est: homousion illud catholice fidei sanitate longe lateque defensum est et diffusum. Quid enim est homousion. nisi unius eiusdemque substantie. Quid est inquam homousion. nisi ego et pater unum sumus. Non quod intra prophanas vocum novitates sit vitandum est.

De nominibus que translative et per similitudinem

Preterea sciendum est. quod in baudiem (?) de deo dicitur assignatione distinctionum nominum. inter alia que supra diligenter executi sumus. quedam divinitatis translative et per similitudinem dicuntur de deo dici. ut speculum. splendor. caracter. figura et huiusmodi. De quibus pio lectori relinquitur tractando quod sentio. ut scilicet ratione similitudinis considerata et eorum diversis dicendi. dictorum intelligentiam assumat. scilicet catholicam. ¶ De sacramento unitatis atque trinitatis summe et ineffabilis multa iam diximus. Nec tamen eius ineffabilitatem dignum comprehendisse presumimus. sed potius ex inde mirificatam eius scientiam. nec potuisse nos ad illam.

De hiis que secundum substantiam de deo dicuntur quod specialem efflagitant tractatum. scilicet de scientia et prescientia. providentia et dispositione predestinatione voluntate et potentia.

Cumque supra disseruerimus ac pleraque diximus de his communiter que secundum substantiam de deo dicuntur. eorum quedam tamen specialem efflagitant tractatum. De quibus nunc tractandum est. scilicet de scientia. prescientia. providentia. dispositione. predestinatione voluntate et potentia. Sciendum est ergo quod sapientia vel scientia dei cum sit una et simplex tamen propter varios status rerum et diversos effectus. plura ac diversa sortitur nomina. Dicitur enim non tantum scientia. sed et prescientia vel providentia. dispositio predestinatio et providentia. Et est prescientia sive providentia de futuris tantum sed de omnibus. scilicet de bonis et malis. dispositio vero de faciendis. predestinatio de omnibus salvandis. et de bonis scilicet operibus. quibus hic liberantur et in futuro coronabuntur. Predestinavit enim deus ab eterno homines ad bona eligendo. et predestinavit eis bona preparando. Quod homines predestinavit. apostolus ostendit dicens. Predestinavit quos prescivit fieri conformes ymaginis filii sui et alibi. Elegit nos ante mundi constitutionem. ut essemus sancti et immaculati. Quod autem bona eis preparavit. propheta ysaias ostendit dicens. Oculus non vidit deus absque te. que preparasti diligentibus et expectantibus te. Ergo ab eterno predestinavit quosdam futuros bonos et beatos. id est elegit ut essent boni et beati. et bona eis predestinavit id est preparavit. Providentia autem est gubernandorum. que utique eodem modo videtur accepi quo dispositio. Interdum tamen providentia accipitur pro prescientia. Sapientia vero vel scientia de omnibus est. scilicet bonis et malis. et de presentibus preteritis et futuris. et non tantum de temporalibus sed et de eternis. Non enim ita scit deus ista temporalia ut se ipsum nesciat. sed ipse solus se ipsum perfecte novit. cuius scientie comparatione omnis creata scientia imperfecta est.

Rationem ponit qua videri possit probari non esse prescientiam vel dispositionem vel predestinationem. si nulla essent futura.

Hic considerari oportet utrum scientia vel prescientia vel dispositio vel predestinatio potuit esse in deo si nulla fuisset futura. Cum enim prescientia sit futurorum. et dispositio faciendorum. et predestinatio salvandorum. si nulla essent futura. sive nichil esset facturus deus. vel aliquis salvaretur. non videtur potuisse in deo esse prescientia. vel dispositio. vel predestinatio. Potuit autem deus nulla prescire futura. Potuit et non creare aliquid. vel non salvare aliquos. Potuit ergo in deo non esse prescientia vel dispositio vel predestinatio. Ad hoc autem ita quibusdam opponitur. Sunt qui ut potuit prescientia dei non esse in deo ab eterno. et potuit non esse. Sic potuit non esse cum prescientia dei sit eius scientia. et scientia sit eius essentia. potuit ergo non esse ab eterno. id quod est divina essentia ita et de dispositione et predestinatione. que est divina essentia obiciunt. Addunt quoque et alia ita dicentes. si potuit deus non prescire aliquid. cum idem sit deo prescire quod scire. et scire quod esse. potuit ergo non esse. Item cum idem sit deo. prescium esse et deum esse. si potuit non esse prescius. potu-

[Marginal notes, red, right margin:]
Quod sapientia dei cum sit una. tamen propter varios status rerum. plura sortitur vocabula.
Quid sit prescientia vel providentia.
De hoc quid sit predestinatio. Quod homines predestinantur ad bona. et bona hominibus.
De hoc quid sit providentia. c. l. iiij.
De hoc quid sit sapientia vel scientia.
De predestinatione.
Oppositio quorundam.
Alia oppositio eorundem.

[Marginal note, red, left margin:] Quare nichil dignum excellentia ineffabilis trinitatis se comprehendisse dicit. ad alia transitur.

[Left margin:] .xxxv.

it nō esse ds. Potuit autem nō esse p̄scius.
si potuit nulla p̄scire. Et potuit nulla pre
scire. q̄ potuit nulla facere. Responsio quod p̄scia
& dispositio & p̄destinacio quasi relatiue dicuntur ad
futura uel ad facienda.

Ad hec iuxta modulū nostre intelligentie
dicimus. p̄scia & dispositio. l p̄destina
tio ad aliquid dici uidentur. Sic & scientia ad sci
turā relatiue dr̄. ita p̄scia ut p̄scius ad futura
referri uidetur. & dispositio ad facienda. ac
p̄destinatio ad saluanda. Veruntamen scientia nō
ita relatiue dr̄. ut essentiā nō signet, p̄scientia
uel p̄scius. & in respectu futurorum dr̄. & essentiam
designat. Ita & dispositio & p̄destinatio. Ideo
q̄ cū dr̄ si nulla essent futura. nō esset in deo
p̄scientia. l nō esset ds p̄scius. q̄ uaria est
ibi causa dicendi. distingui oportet rōnē dicti.
Cū ergo dicis si nulla essent futura. nō esset in deo
p̄scia. l nō esset p̄scius. si in dicendo hanc
causā attendis. s. q̄ nulla essent subiecta eius
scientie. unde ipa possit dici p̄scia. ut ipse p̄scius.
quod utrumque dr̄ per futura. uerus ē intellectus. Si
autem ea rōne id dicis. quod nō sit in deo scientia.
que presciat futura. ut quod ipse nō sit ds qui est
futurorum p̄scius. falsa ē intelligentia. Simi
liter & ille locutiones sunt determinande. Potu
it nō esse p̄scia dei. ut potuit nō esse p̄scius.
& potuit ds nō p̄scire aliquid. i. potuit esse
q̄ nulla futura subiecta essent eius p̄scientie
& ita nō possit dici p̄scius l p̄scire. ut eius scia
p̄scia. nō eo tamen ipse minus esset. l eius scia.
sed nō posset dici prescius. l p̄scire. l p̄scia.
Si eius scie futura nulla forent subiecta. Si
militer de dispositione ut p̄destinatione. ut
prouidentia. Hec enim ut dictum ē ad tēpora
lia referuntur. & de tēporalibus tamen sunt. Scia
uero ut sapia. nō tamen de tēporalibus sed & de eter
nis ē. Ideoque & si nulla fuissent futura. esset tamen
in deo scia. eademque que nunc ē. nec minor esset quam nunc.
nec maior ē quam esset. Sciuit ergo ds ab eter
no etiam. & omne quod futurum erat. & sciuit im
mutabiliter. scit quoque nō minus p̄terita. l futura
quam p̄sentia. & sua etiam sapia & immutabili
scit ipse oia que sciuntur. Omnis enim rō sup
ne & eterne sapie. ut ait ambr. in eo est.
q̄ omnem sciam & sapiam. capit sua in
uisa scia. Propterea oia dicuntur esse in deo.
& fuisse ab eterno. Vnde aug. sup genesim.
Nec uisibilia mundi. antequam fierent nō erant.
Quomodo ergo nota deo erant. que nō erant. & rur
sus quomodo ea faceret. que sibi nota nō erant.
Nō enim quicquam fecit ignorans. Nota ergo

Quod scia sed nō tamen ē de tēporalibus s; & de eternis.

Quod oia dicantur esse in deo. & quod factum est uita in eo esse. Aug.

fecit nō facta cognouit. proinde antequam
fierent. & erant & nō erant. Erant in dei scia.
nō erant in sua natura. Ipsi deo autem nō audeo dicere.
alio modo innotuisse cum ea fecisset. quam illo. quo
ea nouerat ut faceret. apud quē nō ē transmu
tatio. n. u. o. Ecce hic habes. q̄ & uisibilia
antequam fierent. in dei scia erant. Ex hoc ergo sensu
oia dicuntur esse in deo. & omne quod factum ē dr̄ esse
uita in ipso. nō ideo quod creatura sit creator. uel
q̄ ista tēporalia essentialiter sint in deo. sed q̄ in
eius scia semper sunt que uita ē. Quod eadem rōne
dicuntur oia ei p̄sentia.

Inde ē & quod oia dicuntur
ei p̄sentia esse. nō solum ea que sunt. sed & ea
que preterierunt. & ea que futura sunt. secundum illud. qui
uocat ea que nō sunt. tanquam ea que sunt. Qui
ut ait ambro. in l. de ... ita cognoscit
ea que nō sunt. ut ea que sunt. & hac rōne
oia dicuntur esse in deo. l apud eum. siue ei p̄sentia.
Vnde aug. sup illum locum psalmi. & pulchritu
do agri mecum ē. Id est in quo mecum ē. quia
apud deum nec p̄terita. nec futura mē. Cum illo
sunt oia futura. & ei nō decedunt iam p̄terita. Aug.
cum illo sunt oia cognitione quadam ineffabili
sapientia dei. Ecce hic aperte aug. ex quo intel
ligentia accipienda sunt huiusmodi uerba.
oia sunt deo p̄sentia. in deo sunt omnia. uel
cum deo. ut apud deum. l in deo uita. q̄ ineffabi
lis omnium cognitio. in deo est. VII. Quomodo accedendum
sit oia in deo esse essentia. l in deo per essentiam uel oia dicuntur esse in dei cognitione. l p̄sentia. D. xxxvi.

Solet hic queri. cum oia dicantur esse in dei
cognitione. seu p̄sentia. l in deo per
cognitionem. & eius cognitio ut p̄sentia sit
diuina essentia. utrum concedendum sit oia esse
in diuina essentia. ut in deo per essentiam. Ad
quod dicimus q̄ dei cognitio. eius utique essentia ē. & Responsio
eius p̄sentia in qua sunt oia. ipsius cognitio ē.
Nec tamen inde omnia que sunt in eius p̄sentia uel
cognitione. in eius essentia esse dici debent. Si
enim hoc diceret. intelligerentur esse eiusdem cum deo
essentie. In deo enim dr̄ esse per essentiam. quod est
diuina essentia quod ē ds. Habet ergo ds apud se. i.
in p̄sentia sua. quod nō habet in sua natura. Vnde
aug. de uerbis apostoli ita ait. Elegit nos ante mun
di constitutionem. Quis sufficit hoc explicare. Aug.
Eliguntur qui nō sunt. nec errat qui eligit. nec
uane eligit. eligit tamen & habet electos. quos creat
ē eligendos. quos habet apud semetipsum nō in sua
natura. sed in p̄sentia sua. nondum erant quos pro
mittebat. sed & ipsi promissi sunt quos p̄mittebat.
bat. Ecce hic aperte dicit deum apud semetipsum
habere electos ante mundum nō in natura

(c) 2006 Ministerio de Cultura

sua, sed in praesentia. Cum tamen eius praesentia non sit aliud quam eius natura, quia ipsius praesentia est eius natura. Potest tamen ad electos referri, cum ait in natura sua, id est illorum. Illos quippe habuit ab aeterno apud se, non in natura sua, id est illorum, quia nondum erant, sed in sua praesentia, quia eos ita novit ac si essent. Utrum mala debeant dici esse in Deo, ut dicuntur omnia bona, cum utraque sint in eius cognitione vel praesentia. Omnia enim cognoscit.

Post praedicta quaeritur, cum omnia dicantur esse in Deo, non per essentiam naturae, sed per cognitionem scientiae, et Deus sciat bona et mala, utrum concedendum sit simpliciter mala esse in Deo, sive esse in Deo per cognitionem. Scit enim Deus et scivit semper omnia, tam bona quam mala, antequam fierent, et praescivit ab aeterno ea futura. Ideoque cum omnia bona dicantur esse in Deo propter praesentiam cognitionis, eadem ratione videtur dicendum omnia mala esse in Deo, cum ea semper noverit et per cognitionem ei semper fuerint praesentia. Praecognovit enim Deus ab aeterno quosdam futuros malos et eorum malitiam. Ut ait Augustinus: praescivit sed non praeparavit. Cum ergo peccata omnium sciat, numquid intelligendum est ea includi in illa generalitate locutionis, qua dicit Apostolus omnia esse in Deo: Ex ipso et per ipsum et in ipso sunt omnia. Sed quis nisi insanus diceret mala esse in Deo? Illa enim esse in Deo intelliguntur quae ex ipso et per ipsum sunt. Ea vero per ipsum sunt et ex ipso, quorum auctor est. Sed non est auctor nisi bonorum. Non ergo ex ipso vel per ipsum sunt nisi bona. Ita ergo nec in ipso sunt nisi bona. Non ergo mala in Deo sunt, quia licet ea noscat, non tamen ita omnino noscit ut bona. Mala quidem de longe cognoscit, ut ait propheta: Et alta de longe cognoscit, id est superbiam. Quia alibi ad Dominum loquens de malis ait: De absconditis tuis adimpletus est venter eorum. Quod exponens Augustinus, abscondita inquit peccata sunt, quae a lumine tuae veritatis absconduntur. Sed quomodo peccata a lumine divinae veritatis absconduntur, cum a Deo sciantur? Si enim non sciret, quomodo de illis iudicaret et propter illa malos damnaret? Alibi etiam propheta dicit: Quia neque ab oriente neque ab occidente deus est. Quod exponens Cassiodorus inquit: neque ab oriente neque a mari deus est, sed omnibus praesens et cognitor est. Cognoscit ergo Deus et bona et mala per scientiam, sed bona cognoscit etiam per approbationem et per beneplacitum, mala vero non. Unde Cassiodorus super psalmum inquit: Peccata abscondita sunt Deo, quia non novit, id est non approbat. Alio vero sensu Augustinus dicit ea abscondi a lumine Dei. Quod etiam in libro ad Helvidium insinuat, cognitionem Dei variis modis accipiendam intelligens. Si ad scientiam referas, non ignorat Deus aliquos vel aliqua. Quod tamen in Evangelio quibusdam dicit: Non novi vos, sed eorum improbatio hoc verbo insinuata est. Ecce non cognoscere dicitur Deus quae non approbat, quae non ei placent. Apparet itaque verum esse quod diximus, scilicet quia quodammodo cognoscit Deus bona quomodo non cognoscit mala. Pariter quidem utraque cognoscit quantum ad notitiam, sed bona etiam approbatione et beneplacito cognoscit. Hic aperit quare bona tantum dicuntur esse in Deo non mala.

Et inde est quod bona tantum dicuntur esse in Deo, non mala, et illa prope, haec longe. Quia licet in Deo aliqua dicantur esse per cognitionis praesentiam, et Deus bona et mala cognoscit, mala tamen non cognoscit nisi per notitiam, bona vero non solum per scientiam, sed etiam per approbationem et beneplacitum, et ob talem cognitionem aliqua dicuntur esse in Deo, scilicet quia ita cognoscit ut et approbet et placeant, id est ita scit ut eorum sit auctor. Quod idem est omnia esse in Deo et per ipsum et in ipso.

Porro si diligenter inspiciamus, idem videtur esse omnia esse in Deo et per ipsum et ex ipso. Unde Ambrosius in ii libro de Spiritu sancto: Haec tria ex ipso et per ipsum et in ipso sunt omnia unum esse supradiximus. Cum dicit per ipsum esse omnia, negavit in ipso esse omnia? Tantundem enim habent omnia hoc, scilicet in ipso et per ipsum et cum ipso, et unum in his atque consimile, non contrarium intelligitur. Ecce hic quod creaturis intelligentia supra dicit omnia esse in ipso et per ipsum et ex ipso, vel cum ipso. Cum ergo eadem ratione omnia dicantur esse ex Deo et per ipsum, non solum quia scit, sed etiam quia auctor est eorum, consequitur ut eadem ratione ea esse in Deo dicantur, scilicet quia scit et eorum auctor esse dicitur, quia in illo vivimus et movemur et sumus, quia eo auctore sumus et movemur et vivimus. Cum ergo non sit auctor nisi bonorum, merito sola bona esse dicuntur in eo, sicut ex ipso et per ipsum. Cum ergo in eius cognitione vel praesentia sint omnia, scilicet bona et mala, in eo tamen non esse dicuntur nisi bona, quorum auctor est. Unde Augustinus in libro de natura boni: Cum audimus inquit ex Deo et per ipsum et in ipso esse omnia, omnes utique naturas intelligere debemus, et omnia quae naturaliter sunt. Neque enim ex ipso sunt peccata quae naturam non servant, sed vitiant, quae ex voluntate peccantium nascuntur. Hic aperte dicit quod in illa generalitate locutionis bona tantum continentur. Quod omnia ex patre et per patrem sunt et in patre, et ita de filio et spiritu sancto est dicendum, licet propter

Praeterea sciendum est quia licet ibi propter quid fiat distinctio videatur distinctio personarum, cum dicitur ex ipso et per ipsum et in ipso omnia, tamen ex patre et per patrem et in patre sunt. Similiter de filio et spiritu sancto accipiendum est. Unde Augustinus in libro de trinitate: Non confuse inquit accipiendum est quod ait Apostolus ex ipso et per ipsum et in ipso, dicens ex ipso propter patrem, per ipsum propter

Aug.

Quomodo in Deo esse intelligatur.

Quod non omnia ita Deus scit mala ut bona, quia illa tantum per scientiam, bona et per approbationem et beneplacitum.

Aug.

Cassiodorus.

Cas.

Aug.

Ambr.

Aug.

Aug.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

filium, in ipso per spiritum sanctum. Vigilanter autem attendendum, ne quis patrem volens intelligi dici ex ipso, sic intelligat omnia esse ex patre, ut neget omnia esse ex filio vel ex spiritu sancto. Cum ex patre et per patrem et in patre omnia esse sane dici possit. Similiter et de filio et spiritu sancto sentiendum est. *Ad hoc quod omnia quae ex deo sunt, non ideo de ipso sunt, sed e converso.*

Aug.

Illud etiam hic adnectendum est, quod non omnia quae dicuntur esse ex ipso, id est de ipso esse dici debent, quia ut ait Aug. in libro de natura boni: Non hoc significat penitus ex ipso quod de ipso. Quod enim de ipso est, potest dici ex ipso; sed non omne quod ex ipso est, recte dicitur de ipso esse, quia non est de substantia sua. Ex ipso enim sunt celum et terra, quia ipse fecit ea; non autem de ipso, quia non de substantia sua. Sicut aliquis homo gignit filium et facit domum: ex ipso est filius, ex ipso est et domus; sed filius de ipso, domus vero de terra et de ligno, non de ipso. *Que dicta sunt summatim colligit.*

In premissis apertum est, quod in dei cognitione sive presentia sunt omnia, scilicet bona et mala; sed non omnia sunt ibi mala quo bona; et quod in deo bona tantum sunt. Sic ex ipso et per ipsum non mala. Et etiam quo sensu hec accipienda sint assignatum est; et quod de ipso dicitur non esse ipse, quod aliunde est ab ipso. Ex ipso autem esse dicuntur omnia que eo auctore sunt. *Quibus modis dicatur deus esse in rebus.*

D. xxxvij

Ex quibus demonstratum est ex parte, quomodo omnia dicantur esse in deo, addendum hic videtur, quibus modis dicatur deus esse in rebus, si tamen humana mens vel ex parte digne valeat cogitare, ut lingua sufficiat eloqui. Sciendum igitur quod deus incommutabiliter semper in se existens, presentialiter, potentialiter, essentialiter est in omni natura sive essentia, sine sui diffinitione, et in omni loco sine circumscriptione, et in omni tempore sine mutabilitate. Et preterea in sanctis est spiritibus et animabus excellentius, scilicet per gratiam inhabitans; et in homine Christo excellentissime, in quo plenitudo divinitatis corporaliter inhabitat, ut ait apostolus. In eo enim deus habitavit non per gratiam adoptionis, sed per gratiam unionis. Ne autem ista quia capacitatem humane intelligentie excedunt, falsitatis arguere aliquis presumat, sanctorum auctoritatibus munienda esse videntur. Beatus Gregorius super cantica canticorum inquit: Licet deus communi modo in omnibus rebus insit presentia, potentia, substantia, tamen familiariori modo dicitur inesse per gratiam illis, qui mirificentiam operum dei acutius et fidelius considerant. De his eodem Aug. ad Dardanum in libro de presentia dei ait: Cum deus sit natura incorporea et incommutabiliter viva, eterna stabilitate in se ipso manens, totus adest rebus omnibus et singulis totus. Sed in quibus habitat, habent eum pro sue capacitatis

Quod deus in omni re est essentia, potentia, presentia, et in sanctis per gratiam, et in homine Christo per unionem.

Auctoritatibus ita esse confirmat.

Greg.

Aug.

diversitate, alii amplius, alii minus, quos ipse sibi dilectissimum templum gratia sue bonitatis edificat. Ylarius quoque in libro viii de trinitate apertissime docet deum ubique esse. Deus, inquit, immense virtutis, vivens potestas, que nusquam non adsit, nec desit usquam, se omnem per sua edocet, ut ubi sua sint, ipse esse intelligatur; non autem corporali modo, cum alicubi sit, non etiam ubique esse credatur, cum in omnibus esse non desinat. Ambrosius etiam in libro de spiritu sancto spiritum sanctum probat non esse creaturam, quia ubique est, quod est proprium divinitatis, ita dicens: Cum omnis creatura certis nature sue sit circumscripta limitibus, quomodo quis audeat creaturam appellare spiritum sanctum, qui non habet circumscriptam determinatamque virtutem, qui et in omnibus et ubique semper est? Quod utique divinitatis et dominationis est proprium. Ideo Ieremias: Domini est omnia complere, qui dicit: Ego celum et terram compleo. Si ergo dominus est qui celum complet et terram, quis ergo potest spiritum sanctum iudicare dominationis et divine potestatis exortem, qui replevit orbem, et quod plus est, replevit Christum totius mundi redemptorem? Ex his aliisque pluribus auctoritatibus aperte monstratur, quod deus ubique et in omni creatura essentialiter, presentialiter, potentialiter est. *Quod in sanctis non modo est, sed et habitat, quod non ubique est habitat.*

Hyl.

Ambr.

Jer.

In sanctis vero habitat, et in quibus est per gratiam. Non enim ubicumque est, ibi habitat; ubi vero habitat, ibi est. In solis bonis habitat, qui sunt templum eius et sedes eius. Unde per Ysaiam dicit: Celum mihi sedes est, terra autem scabellum pedum meorum. Quia in electis qui sunt celum habitat deus et regnat, qui eius voluntati devoti obtemperant. Malos vero qui sunt terra, iudicii districtione calcat. Unde etiam in libro sapientie dicitur: Thronus sapientie anima iusti; quia in iustis specialius est quam in aliis rebus, in quibus tamen omnibus totus est. Quemadmodum in anima, ut ait Aug. in epistola ad Ieronimum de origine anime, per omnes particulas corporis tota adest simul, nec minor in minoribus, et maior in maioribus, sed tamen in aliis intensius et in aliis remissius operatur. Cum in singulis particulis corporis essentialiter sit, ita et deus, cum sit in omnibus essentialiter et totus, in illis tamen plenius esse dicitur quos inhabitat, id est in quibus ita est, ut faciat eos templum sibi, et hii tales cum eo sunt iam ex parte, sed in beatitudine perfecte. Mali vero etsi ibi sint ubi ipse est, quia nusquam deest, non tamen sunt cum eo. Unde Aug. super Iohannem: Non satis fuit dicere: ubi ego sum et illi sint, sed addidit mecum; quia et miseri possunt esse ubi et ille est, quia nusquam deest, sed beati cum illo, quia non sunt beati nisi ex eo. Cum illo sunt, quia fruuntur eo, vident illum sicuti est. Mali vero non cum illo, ut in luce non sunt cum luce. Nec boni ita nunc

Aug.

Aug.

[BIB]LIOTECA P[...]

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Sanus intellige quomodo habitat tertio requies predicta de spiritu sancto.

sit cum eo. ut uideat per speciem. et si aliquo modo cum eo perfruatur. Cum ergo autem deus habitat in bonis. ex illa aliquatenus intellige ualebis que superius dicta sunt. cum de spiritus sancti processione temporali ageretur. ubi hoc ex parte exponitur. et ex parte itaque cognoscimus. et ex parte prophetamus. quoniam spiritus sanctus habitat in illis. qui non sine patre et filio inhabitat. Ubi erat

Si ut habitabat deus antequam esset creatura.

Si autem queris ubi habitabat deus antequam sancti essent. dicimus quod in se habitabat. Unde Augustinus in libro 3 contra maximinum. In templo in quo suo habitat deus. scilicet in sanctis qui sunt templum dei in quo scilicet fide ambulantes. et templum dei erunt aliquando scilicet in specie. quale et nunc templum dei sunt angeli. Sed dicet aliquis. antequam faceret deus celum et terram. antequam faceret sanctos ubi habitabat? In se habitabat deus apud se habitat. et apud se est. Non quod sic sancti sunt domus dei. ut ea subtracta cadat deus. Immo sic habitat deus in sanctis. ut si ipse discesserit cadant. Multa hic breuiter docet

Sciendum est etiam. quod confirmat predicta.

Sicut ait Augustinus in libro ad dardanum. dici non stultissime nequaquam. spiritum scilicet non habere locum in ipso corpore quod totum tamen anima impleuit. Stulti est etiam. angustiis alicubi impediri trinitatem. ut pater et filius et spiritus sanctus alicubi simul esse non possint. Uerum illud est multo mirabilius. quod cum deus ubique sit totus. non tamen in habitat omnibus. quis porro audeat opinari. nisi inseparabilitatem trinitatis penitus ignoret. quod in aliquo possit habitare pater aut filius. in quo non habitet spiritus sanctus. Aut in aliquo spiritus sanctus in quo non habitet pater et filius? Fatendum est quod ubique esse deum per diuinitatis presentiam. sed non ubique per inhabitationis gratiam. Propter hanc itaque habitationem gratie. non dicimus pater noster qui es ubique. cum et hoc uerum sit. sed qui es in celis. id est in sanctis. quorum quodammodo excellentior in. Quod deus habitator est quorundam non dum cognoscentium deum. et non est habitator quorundam cognoscentium.

Illud quoque mirabile est. quod ut ait Augustinus in eodem libro. deus est inhabitator quorundam non dum cognoscentium deum. et non quorundam cognoscentium. Illi itaque ad templum dei non pertinent. qui cognoscentes deum. non sicut deum glorificant. Ad templum dei pertinent paruuli sanctificati sacramento Christi. et renati spiritu sancto. qui non dum ualent cognoscere deum. Igitur

que potuerunt illi nosse nec habere. isti potuerunt habere antequam nosse. Beatissimi autem sunt illi. quibus hoc est deum habere quod nosse, hoc aliquid non capit animus. quomodo deus habitet in aliquibus. id est habeantur. cum in deliciis tamen et in aliquibus. ut ab eo cognoscatur et diligatur. Cum deus dicatur totus sit ubique per

Ex predictis patet. essentiam non posse intelligi ab humano sensu.

quod deus ubique totus est per essentiam. et in sanctis habitat per gratiam. Cumque superioribus tenuiter ostensum sit qua ratione dicatur habitare in quibusdam. eflagitaret ordinis ratio te assignari. quomodo ubique per essentiam et totus sit. nisi huius considerationis sublimitas atque infinitas humane mentis sensum omnino excederet. Ut enim ait Crisostomus super epistolam ad hebreos. Sicut multa de deo intelligimus. que loqui penitus non ualemus. ita multa loquimur. que intelligere non sumus idonei. Ubi gratia quod ubique deus est scimus et dicimus. quomodo autem ubique sit. intellectu non capimus. Item. quod est incorporea quedam uirtus. que omnium est causa bonorum scimus. Quomodo autem ut que ista sit. penitus ignoramus. Quidam tamen in missa ingenio suo metiri presumentes. hoc ita fore intelligendum tradiderunt. quod deus ubique esse per essentiam dicitur. non quod dei essentia proprie sit in omni loco. et in omni creatura. sed quia omnis natura. atque omne quod naturaliter est in quocumque loco sit. per eum habet esse. et omnis locus in quo illud est. Ipsi idem et dicunt ideo deum ubique dici esse per presentiam ut potentiam. quia cuncta loca sunt ei presentia. et que in eis sunt. nec in eis aliquid operari cessat. Nam et ipsa loca et quicquid in eis est. nisi ipse conseruet. manere non possunt. In eo quod presulam deus esse dicitur ut aiunt. quia putantem propter sublimitatem sue faciei. ut et loca sunt. et omnia que in eis sunt. Sed licet hec uera sint. que asserunt in explanandis intelligentiis predictorum. Nullo tamen ubi quod dicitur deus ubique esse per essentiam. plus oratum credendum est. quam homo uiuens capere non ualet. Quod deus est in omnibus rebus non tamen sordibus inquinatur rerum.

Solet etiam a quibusdam queri. quomodo deus substantialiter sit omnibus rebus. et corporalium sordium inquinationibus non attingatur. quod tamen friuolum est ut nec responsione sit dignum. cum et spiritus creatus sordibus corporis. et lepra uel quantiacumque polluti. inquinari non possit. Sol quoque radios suos. sine sui pollutione effundit super loca et corpora non solum munda. sed etiam immunda et sordibus fetentia. quorum contactu homines et quedam alie res inficiuntur. Solis uero radii impolluti. et in co-

Augustinus

Augustinus

Augustinus

Augustinus

Augustinus

Augustinus

Augustinus

magno sensu.

Crisostomus

Crisostomus

Quorundam opinio qui presumunt ostendere. quomodo deus ubique sit per essentiam potentiam presentiam.

Ut per simile minimis ostendit.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

contaminari. cui contingentes existunt. Non est ergo
mirandum si essentia divina omnino simplex et in
commutabilis omnia replet loca. et omnibus creaturis
essentialiter inest. nec tamen cuiusquam rei sordibus contami
netur vel contingatur. Unde aug. in libro de natura boni. — Aug.
Cum modo incorporeo sint omnia quae condidit. non tamen inqui
natur eis qui peccant. De cuius etiam sapientia quae attingit
a fine usque ad finem fortiter dicitur. Attingit omnia propter
suam munditiam. et nihil inquinatum in eam incurrit. — Aug. de agone christiano.
Timent quidam quod fieri non potest. scilicet ne humana carne
veritas et substantia dei inquinetur. et tamen praedicant istum
solem radios suos per omnes feces et sordes spargere.
et eos mundos et sinceros servare. Si ergo visibilia
munda visibilibus immundis contingi possunt et
non inquinari. quanto magis invisibilis et incommuta
bilis veritas. Postremo respondeant. quod potius a nobis — Contra quosdam ostendit deum ubique esse.
respondendum existiment. utrum quod nusquam praesentiam
sit. vel quod ubique. vel alicubi ita quod non ubique.
Sed forte audeant dicere quod nusquam divina essentia sit.
vel quod alicubi et non ubique. Si vero ita est alicubi.
quod non ubique. ergo localis est. Est ergo ubique tota quae continet to
tum. et penetrat totum. quae nec possit simplicita
te dividi. nec possit puritate maculari. nec
possit immensitate ullo modo comprehendi loco. Unde aug. — Aug. super Genesim
deus ubique est. cui non locis sed actionibus propinquamus.

Quod deus est ubique et in omni tempore. non tamen localis est vel circumscriptibilis. nec loco vel tempore movetur.

Cumque divina natura invariabiliter et essentialiter sit in
omni loco et in omni tempore. non tamen movetur per loca.
vel tempora. nec localis est nec temporalis. Localis non est.
quia penitus non circumscribitur loco. quia nec ita est in uno
loco quod non sit in alio. neque dimensionem habet sicut corpus.
cui secundum locum assignatur principium. medium. et finis.
et ante et retro. dextra et sinistra. sursum et deorsum.
quod sui interpositione facit distantiam circumstantium.
Duobus namque his modis dicitur in scriptura aliquid locale — Quibus modis dicatur aliquid locale et circumscriptibile.
sive circumscriptibile et e converso. scilicet quia dimensionem capiens
longitudinis altitudinis et latitudinis distantiam
facit in loco ut corpus. vel quia loco diffinitur ac determi
natur. quoniam cum sit alicubi non ubique invenitur. Quod non
solum corpori. sed etiam omni creato spiritui congruit. Unde ergo
corpus omnino locale est. spiritus vero creatus quodammodo localis est. — Quod spiritus creatus quodam modo non sit localis. nec circumscriptibilis. et alio modo est. Corpus vero omni modo locale et circumscriptibile. Deus vero omnino illocalis et incircumscriptibilis.
et quodammodo non est localis. Localis quidem dicitur. quia diffinitione
loci terminatur. quoniam cum alicubi praesens sit totus. alibi
non invenitur. Non autem ita localis est. ut dimensionem
capiens. distantiam in loco faciat. Divina ergo sola
essentia omnino et illocalis et incircumscriptibilis est. quae non
locis movetur aliquo modo. scilicet vel determinatione finita.
vel dimensione suscepta. nec temporibus scilicet affectu et cog
nitione. His enim duobus modis. scilicet loco vel tempore
fit mutatio creaturae. quae longe est a creatore. Unde

aug. super genesim. Deus incorporeus omnipotens. — Aug.
incommutabili aeternitate. voluntate veritate.
semper idem movet per tempus creaturam spiritualem. movet
etiam per tempus et locum creaturam corporalem. ut eo motu
naturas quas condidit administret. Cum ergo tale ali — Quod deus est interior et exterior.
quid agit. non debemus opinari eius substantiam qua deus est — antiquior.
temporibus locisque mutabilem. sive per tempora et loca
mobilem. cum sit ipse et interior omni re. quia in ipso — et novior. quia in ipso omnibus.
sunt omnia. et exterior omni re. quia ipse est super omnia. — et super omnia
et antiquior omnibus. quia ipse est ante omnia. et novior
omnibus. quia ipse idem est post omnia. scilicet post omnium initia.
Ecce hic aperte ostendit. quod nec locis nec temporibus
mutatur. ut deus movetur. spiritualis autem creatura
per tempus movetur. corporalis vero et per tempus et locum. Quid

sit mutari secundum tempus.

Mutari autem per tempus est. variari scilicet qualitates interiores
vel exteriores. quae sunt in ipsa re quae mutatur. Ut
quando suscipit vicissitudinem gaudii. doloris. scientiae.
oblivionis. vel varietatem formae. sive alicuius
qualitatis exterioris. Haec igitur mutatio quae fit secundum
tempus. variatio est qualitatum. quae fit in corporali
vel in spirituali creatura. et ideo vocatur temporis. Opinio quorundam

de mutatione quae dicunt spiritus creatos non moveri loco nec esse locales.

De mutatione vero loci. magna inter conquirentes diversitas
disceptatio versatur. Sunt enim qui dicunt aliam spiritualem aliquam
in se mutari loco. ab omni spiritu locali universa
liter removere volentes. quoniam scilicet dimensionem tantum et
circumscriptionem loci obstare asserunt. atque id solum
esse locale vel in loco esse dicunt. quod dimensionem recipit
et distantiam in loco facit. et hic dicunt augustinum sensisse.
mutationem temporis tantum spirituali creaturae attribuentem.
loci vero et temporis corporeae. Hic respondet eis. — Ad illa praedicta per se facile dicitur.

Sed ut superius diximus. dupliciter dicitur res esse localis
vel circumscriptibilis. scilicet vel quia dimensionem recipit.
et distantiam facit. vel quia loci termino definitur. quorum
utrumque convenit corporeae creaturae. alterum vero tantum spirituali.
Nam ut superius diximus corporalis creatura. ita est localis.
vel circumscriptibilis. quia terminatur diffinitione loci. et quia
dimensionem recipiens distantiam facit. Spiritualis vero
diffinitione loci tantum concluditur. cum ita sit alicubi.
quod non alibi. sed nec dimensionem recipit nec distan
tiam in loco facit. quia si mille simul essent hic. non co
angustarent locum. quemadmodum de corporibus contingeret.
Ideoque aug. attribuit mutationem loci corpori non
spiritui. quia licet et spiritus transeat de loco ad locum. non
tamen ita ut dimensionibus circumscriptus interpositione sui
faciat distantiam circumstantium sicut corpus. Ratio ex praemissis

dictis quod spiritus creati et locales et circumscriptibiles quodammodo sunt. Spiritus vero divinus omnino incircumscriptibilis.

Sunt ergo spiritus creati in loco. et transeunt de loco ad
locum. et quodammodo locales et incircumscriptibiles.
sed non omnino eo modo quo creaturae corporeae. Spiritus autem

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Aug.

beda. inlocatus qui deus est. in loco quidem est in omni loco. sed omnino illocalis et incircumscriptibilis est. Unde beda super lucam ait. Cum ad nos angeli ueniunt. sic exterius implent ministerium. ut tamen ante deum interius per contemplationem assistant. quia et si angelus est spiritus circumscriptus. summus tamen spiritus qui deus est incircumscriptus est. intra quem currit angelus quocumque mittitur. Ecce hic dicitur quia spiritus angelicus circumscriptus est. spiritus autem qui deus est incircumscriptus. alibi et ambrosius distantiam ostendens inter spiritum creatum et spiritum increatum. *Ambr.* Dicit seraphin de loco ad locum transire. ita inquiens in .i. de trinitate. Dixit ysaias. quia missus est unus ad me de seraphin. et spiritus quidem sanctus missus dicitur. sed seraphin ad unum. spiritus ad omnes. seraphin mittitur in ministerio. spiritus operatur ministerium. Seraphin de loco ad locum transit. non ipse complet omnia sed ipse repletur a spiritu. hic aperte monstrat quod angeli quodammodo locales sunt. **Cum repetitione superiorum confirmat auctoritatibus deum esse ubique. sine locali motu.**

Fateamur itaque diuinam naturam. per inusitatem sui nusquam deesse. eamque solam omnino illocalem et incircumscriptibilem nullo excludi loco. sed a fine usque ad finem attingere. non tamen spatiosa magnitudine. nec locali motu. sed in inusitate atque immobilitate sue essentie. *Aug.* Unde augustinus ad dardanum. Non quasi spatiosa magnitudine opinemur deum per cuncta diffundi. sic fumus aut lux ista diffunditur. sed potius sicut in duobus sapientibus. quorum alter altero corpore grandior est. sed sapientior non est. una sapientia est. nec est in maiore maior. nec in minore minor. nec maior nec minor in uno. quam in duobus. ita deus sine labore regens et continens mundum. in celo totus est. in terra totus. et in utroque totus. et nullo contentus loco. sed in se ipso ubique totus. *Aug.* Id quoque super psalmum ait. ad ubi deus pertinet. non esse in parte. sed ubique esse per se ipsum. Hec est igitur sapientia dei que attingit a fine usque ad finem fortiter. non tamen localibus motibus. sed immobilitate sui. ut non sicut moles aliqua spatio impleat aliquem locum. dicitur quod attingit a fine illius loci usque ad finem. cum tamen alium non deserit. alium occupando. Non ergo habet motum localem uerbum illud et sapientia illa solida est et ubique. Ex predictis innotescit. quod deus ita est ubique per essentiam. quod nec spatiosa magnitudine diffunditur. nec uno deserto loco alium occupat. quia localem motum non habet. Ideoque augustinus uolens excludere a diuinitate omnem localem motum. et localem circumscriptionem potius dicit omnia esse in illo. quam ipsum esse alicubi. nec tamen ipsum esse locum. quia non est in loco. *Aug. in* in .l. lxxx. v. questionum ita inquiens. Deus non alicubi est. quod alicubi est continetur loco. quod continetur loco corpus est. Deus autem non est corpus. Non igitur alicubi est. et tamen quia est et in loco non est. in illo potius sunt omnia quam ipse alicubi. nec tamen ita in illo ut ipse sit locus. Locus enim in spatio est. quod longitudine et latitudine et altitudine corporis occupatur. nec deus tale aliquid est. et omnia igitur in ipso sunt. et locus non est. nec in loco est. Locus tamen dei dicitur improprie. templum dicitur dei non quod eo contineatur. Id autem melius intelligitur quam in anima munda intelligitur. Ecce hic dicit deum non esse in loco. sed intelligendum est eum non esse in loco localiter. scilicet quia nec circumscriptionem nec localem motum habet.

Ad hoc autem solet opponi sic. Cotidie fiunt creature. que ante non erant. et in eis deus est. cum ante non esset in eis. est igitur ubi ante non erat. Ideoque mutabilis uidetur. Sed licet cotidie incipiat esse in creaturis. in quibus ante non erat. quia ille non erant. sine tamen fit sine sui mutatione. qualiter in mundo cepit esse quem fecit. sine sui mutabilitate. et desinit esse in quibus ante erat sine sui mutatione. ut tamen ipse deserit locum. sed locus desinit esse. *Oppositio quod uidetur probari quod deus mutetur in loco. Responsio*

Epilogus ubi exponit causam que in prescientia uenimus disputationem.

Iam sufficienter demonstratum uidetur. quoniam omnia dicantur esse in deo. et deus in omnibus. quam disceptationem quasi incidenter suscepimus. quia id uidebatur postulare res. circa quam noster uersabatur sermo. disserebamus enim de scientia siue sapientia dei. et cum docerimus deum scire omnia. quesitum est utrum per cognitionem quam de omnibus habet. dicerentur omnia esse in deo. an alia ratione. quam hoc diceret scriptura. Hinc igitur questionis occasio. in premissa non deduxit disputationem. **hic redit ad propositum repetens superiora dicta ut addat alia.** *d. xxxviii. d.*

Nunc ad propositum reuertentes. cepto insistamus. Supra dictum est quod prescientia dei. futurorum tantum est. sed communis tam bonorum quam malorum. Scientia uero uel sapientia. non tantum de futuris. sed et de presentibus et preteritis. nec tantum de temporalibus sed de eternis. quia se ipsum nouit deus. Hic oritur questio non dissimulanda. utrum scilicet scientia uel prescientia sit causa rerum. an res sint cause scientie uel prescientie dei. Videtur enim prescientia dei causa esse eorum. que ei subsunt. aut necessitatem euenientiis facere. quia nec aliquid futurum fuisset. nisi deus ea presciuisset. nec tamen possunt non euenire cum deus ea presciuit. Si autem impossibile est ea non euenire. quia prescita sunt. uidetur ipsa prescientia qua prescita sunt eis esse causa eueniendi. quia si non euenirent cum prescita sunt. falleretur dei prescientia. At dei prescientia falli non potest. Impossibile est igitur ea non euenire cum prescita sunt. Sic igitur prescientia causa esse eorum

Questio an scientia uel prescientia sit causa rerum. uel res sint causa prescientie. Cur scientia uel prescientia uideatur causa rerum.

Impossibile est autem ea non euenire que prescita sunt.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Auctoritates quibus innuere videtur hoc asserere. Aug.

videtur quae praescita sunt. Sed idem et de scientia dicitur, scilicet quod quia Deus aliqua novit ideo sunt. Cui sententiae Augustinus attestari videtur in XV libro de Trinitate sic dicens: Non ista ex aliquo tempore cognovit Deus. Sed futura omnia temporalia atque in eis et quid et quando ab illo petituri fueramus, et quos et de quibus rebus exauditurus vel non exauditurus esset, sine initio ante praescivit. Universas autem creaturas et spirituales et corporales, non quia sunt ideo novit, sed ideo sunt quia novit. (Aug.) Non enim nescivit quae fuerat creaturus. Quia ergo scivit creavit, non quia creavit scivit. Nec aliter scivit creata quam creanda. Non enim eius sapientiae aliquid accessit ex eis, sed illis existentibus sicut oportebat et quando oportebat, illa mansit ut erat. Item in Ecclesiastico Augustinus: Antequam crearentur omnia nota sunt illi, sic et postquam consummata sunt. (Aug.) Ecce his verbis aperte videtur Augustinus innuere scientiam vel praescientiam Dei causam esse eorum quae fiunt, cum dicit ideo ea esse quia Deus novit. Id quoque in VI libro dicere videtur: Cui nihil decedat et succedat tempora, non discedit aliquid vel succedit scientiae Dei, in qua novit omnia quae fecit per propria. Non enim quia facta sunt ideo sciuntur a Deo quae facta sunt; potius ideo facta sunt quia immutabiliter ab eo sciuntur. His etiam significare videtur Dei scientiam causam esse eorum quae fiunt, dicens non ideo Deum ea novisse quia facta sunt, sed ideo facta quia novit ea Deus. Ideoque videtur Dei scientia vel praescientia causa esse eorum quae novit.

Inconvenientia ostendit quae sequerentur si diceretur quod scientia vel praescientia causa rerum omnium quae ei subsunt.

Si ita est, ergo est causa omnium malorum, cum omnia mala sciat et praesciat ab eo quod longe est a veritate. Si enim Dei scientia vel praescientia causa esset malorum, esset utique Deus auctor malorum, quod penitus falsum est. Non ergo scientia vel praescientia Dei causa est omnium quae ei subsunt.

Quod res futurae non sunt causa scientiae vel praescientiae Dei.

Neque et res futurae causa sunt Dei praescientiae. Licet enim non essent futurae nisi praescirentur a Deo, non tamen ideo praesciuntur quia futurae sunt. Si enim hoc esset, inde ei quod eminens est aliquid extitisset causa ab eo alienum, ab eo diversum, et ex creaturis penderet praescientia creatoris, et creatum causa esset increati. (Origenes praedicti sententiae contrarius.) Origenes tamen super epistolam ad Romanos ait: Non propterea aliquid erit quia id scit Deus futurum, sed quia futurum est ideo scitur a Deo antequam fiat. Hoc videtur penitus ubi Augustino obviare. Hic significari videtur quod res futurae causa sint praescientiae. Ibi vero quod praescientia causa sit rerum futurarum.

Quod ex praedictis tenendum sit cum determinatione auctoritatum.

Hanc ergo quae videtur repugnantiam auctoritatum hoc modo tollere cupientes, dicimus res futuras nullatenus causam esse praescientiae vel scientiae Dei, nec ideo praesciri vel sciri quia futurae sunt vel fiunt. Ita exponentes quod ait Origenes (Or.): quia futurum est ideo scit esse a Deo antequam fiat, id est quod futurum est ideo scitur a Deo antequam fiat, neque sciretur nisi futurum esset. Ut non notetur ibi causa, nisi sine qua non fit. Ita et dicimus esse scientiam vel praescientiam Dei non esse causam eorum quae fiunt, nisi talem sine qua non fiunt, si tamen scientiam ad notitiam tantum referimus. Sed si nomine scientiae includitur et beneplacitum atque dispositio, tunc recte potest dici causa eorum quae Deus facit. His enim duobus modis ut superius praetaxatum est, accipitur cognitio, ut scientia Dei, scilicet pro sola notitia, vel pro notitia simul et beneplacito. (Ad.) Hoc modo forte accepit Augustinus dicens: Ideo sunt quia novit, id est quia scienti placuit et quia sciens disposuit. Et hic sensus ex eo adiuvatur quod de bonis ibi tantum agit Augustinus, scilicet de creaturis, et his quae Deus facit, quae omnia novit non solum scientia sed et beneplacito ac dispositione. Sic ergo ibi accepit Dei cognitionem, ut non nisi scientiam vel notitiam, sed et beneplacitum Dei significet. Mala vero scit Deus et praescit antequam fiant, sed sola notitia, non beneplacito. Praescit enim Deus et quae non est ipse facturus. (Ipse praedixit.) Sic praescivit et praedixit infidelitatem Iudaeorum, sed non fecit, nec ideo quia praescivit ad peccatum infidelitatis eos coegit, nec praescivit nisi scelera eorum mala, non causa habuit. (Praedixit.) Unde Augustinus (Aug.) super Iohannem: Deus, qui futurorum praescius est, per prophetam praedixit infidelitatem Iudaeorum, sed non fecit, neque praescientia mala eorum non causa habent. Non enim ideo quemquam ad peccandum cogit quia futura hominum peccata praenovit. Illorum enim praescivit peccata, non sua. Ideoque si ea quae ille praescivit ipsorum, non sunt ipsius. Non vero ille praescivit, sed quia illius praescientia falli non potest, sine dubio non alius sed ipsi peccant quos Deus esse peccaturos praescivit. Et ideo si non malum sed bonum facere voluissent, non malum facturi praevidentur ab eo qui novit quod sit quisque facturus. His verbis aperte ostendit si diligenter intendamus praescientiam Dei non esse causam malorum quae praescivit, quia non ea praescit tamquam facturus, nec tamquam sua sed illorum quae sunt ea facturi vel habituri. Praescivit ergo illa sola notitia, non beneplacito auctoritatis. Unde datur intelligi quod Deus eo visu praescit bona tamquam sua, tamquam ea quae facturus est, ut illa praesciendo simul fiant ipsius notitia et auctoritatis beneplacito. **Contra hic quod**

Ad dictum est praescientiam Dei non posse falli opponitur.

Ad hoc autem quod superius dictum est, scilicet praescientiam Dei falli non posse, solent aliqui garruli sic opponere. Deus praescivit hunc lecturum, et aliquid hominum, scilicet potest esse ut iste non legat. Ergo potest aliter esse quam Deus praescivit. Ergo potest falli Dei praescientia. Quod omnino falsum est. Potest enim quidem non fieri aliquid, et illud tamen praescitum est fieri. Nec ideo tamen potest falli Dei praescientia. Quia si illud non fieret, nec a Deo praescitum esset fieri. Sed ad hunc urgent quaestionem dicentes: Aut aliter potest fieri quam Deus praescivit, aut non aliter. Si non aliter, ergo

(c) 2006 Ministerio de Cultura

necessario eventa evenerit. Si u aliter p g dei
pscia. falli ul mutari. S; p. alr fieri. q
p. alr fi q fit. ita aut fit ut pscitu e. Ali
Responsio. g p fi quã pscitu e. Ad q dms illa locutio
nem multiplice face intelligentiã. s. alr
pot fi. quã ds pscivit. et hmodi. no p no
ee qd ds pscivit. et i possibile e no ee qd ds
pscivit. et i possibile est no ee pscita oia q
X. dictio fiut et hmodi. Possut q h coniucti intelligi
ut coniuctio sit implicita et disiuncti. Si eni
ita itelligas. no p alr fi q ds pscivit.
i. no p. utruq; simul ee. s. qd ds pscivit
ita fieri et alr fiat. Veru intelligis. Si
at p disiunctione intelligas. ut dicas hoc
alr no pse evenire q evenit. qm futur
ds pscivit falsu e. hoc q alr p. evenire.
quam eveniat. et tu ds hoc in futu pscivi.
Simlr et alia detmina. s. i possibile e id no
evenire qd ds pscivit. ut cu ds pscierit. si
coniucti intelligas ver dicis. si disiunctim
falsu. Ita et illud. impossibile e no ee pscitu
oine qd fit. i. no p ee utruq; simul. s. ut fiat
et no sit pscitu. hic sens ver e. Si u dicis.
dm no potuisse. no pscire oine q fit falsu e.
D. xxxix. Potuit q face ut no fier. et ita no eet pscit.
Utr scia di posse augi l minui. t aliq m
Preterea queri solet utru scia di. mutari.
posse augi ut minui. Utruq; enim Utr
videt posse pari. q divina scia possit augi
t mutari. hoc m pat q ds p scire qd nuq
scit. Est eni aliquis q no est lectur hodie.
et tu p ee ut legat hodie. Pot q. hodie le
ge. nichil at p fi qd no psit ado sciri. Pot
g ds scire hunc lecturu hodie. p g aliqd sci
re qd no scit. g p ei scia augi ut mutari.
eadeq; videtur pse minui. Est q. aliquis
hodie lectur quem ds scit lecturu. at pot
ee ut no legat. g p ds no scire hunc lectu.
p g no scire aliqd qd scit. g pot minui ei
Responsio e determinatio scia ul mutari. Ad q dm q di scia oio imu
tabil e. nec augi p. ut minui. Na ut ait
Aug. aug in xv. l. de t. Scia di e ipa sapia.
et sapia e ipa eenta sive substa dei. q i illi
nature simplicitate mirabili. no e aliud sa
pe aliud esse. s; qd e sape hoc e et ee. Ideoq;
novit oia. ubiq; novit pat. s; ei nosse
de patre e sic ee. Nosse eni et ee ibi unu e.
et ido pat sic ee no e a filio ita nec nosse pm
de tanq se ipm dicens. Pat genuit verbu
sibi equale poia. No q. se ipm intege per
fecteq; dixit; si aliqd min aut ampli eet
in verbo ei q in se ipo. Hoc e g oio verbum
qd pat. No tu pat e. q iste fili ille pat.
Scivit g invice pat et fili. s; ille gignendo.
iste nascendo. et oia que sut in eor scia in
eor sapia. in eor eentia. unusqisq; eoru
simul videt. no pticulati aut singillati. ss
alternante conspectu. hinc. illuc. et inde. hinc
et rursus inde ul in. in aliud atq; aliud. ut
aliq vide no psit. n no videns alia. s; oia
simul videt. quor nllum e qd no sep videat.
et sciat. Ei itaq; scia i amissibil e. et in
variabil. nra u scia et amissibil e et recep
tibil. q no h e nb ee qd scire. ppt h sic Aug.
nra scia illi scie di. sic et nrm verbu qd
nascit de nra scia dissimile e illi vbo qd
natu e de patre scia. Ex hac auctoritate
clare ostendit scia di omio invariabile esse.
sic ipa eentia scie di omio invariabil e.
et qd pat et fili cu spu sco. simul oia sciunt
et vident. Sic g no p augi ut minui divi
na eentia. ita nec divina scia et tu conce
dit pse scire qd n scit. et pse no scire q scit.
q posst aliqd ee subiectu scie ei qd no est.
et posst no esse subiectu aliqd. qd e sine
pmutatione ipi scie. Oppo an ds possit
Hic noviter ex tpe scire l pscire aliqd. h
Opponit aquibda ita. Si ds p aliquid
scire ut pscire. q nuq sciuit ut pscivit.
p g ex tpe aliqd scire ut pscire. Ad q dm
pot qdem ds scire l pscire oine qd pot face. Responsio
et pot face qd nuq fiet. Pot g scire l pscire
qd nuq fiet nec e nec fuit. nec illud scit.
nec sciuit. neq; pscit. ut pscivit. q scia ei
no e n de his que sut. ut fuerut ut erut.
et pscia no e n de futuris. et h possit scire. ut
pscire qd nuq e nec erit. no pot tu aliqd
scire l pscire ex tpe. pot utiq; scire l pscire.
qd nuq. e. nec erit. nec illud scitu ut pscitu
e. ab eterno. no tu p incipe scire ut pscire.
illd. s; ita p m scire ut pscire. sic potuit
sciuisse. t pscivisse. ab etno. Si eni dicas eu
m pse scire l pscire. qd ab etno no sciuit l
pscivit. i. ita q ab etno no sciuerit l psci
vit. qm utruq; q simt ee possit. falsu e. Si
u dicas eu posse m scire ut pscire. qd ab
etno no sciuit l pscivit. i. hre potentiam
sciendi et psciendi. ab etno. et m aliqd. nec
illud tu pscitu e. l futu. ver e. No p g no
uit ul ex tpe scire ut pscire aliqd. sic no
p aliqd novit. l ex tpe velle aliqd. et tu p
velle. qd nuq voluit.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

d. xl.

Qd̄ sit p̄destinatio. ⁊ i q̄ differat a p̄scīa.

Aug⁹.

Item Vtrū ds possit plura scire q̄ scit.
Ad q̄d dr̄. ds posse pl̃a scire quā sciat.
q̄ pōt scire oīa que facit. ⁊ pōt aliq̄ face q̄
nūq̄ erūt. ⁊ illa pōt scire. Non tn̄ aliq̄ icog
nita face pōt. Si uͦ omīa eēnt que modo sunt.
⁊ alia q̄dā face que nō sūt nec erūt. ⁊ illa oīa
sciret. pfecto pl̃a sciret. quā modo sciat. nec
tn̄ ei⁹ sciā augi pōt. q̄ hoc totū fieri posset.
sine mutabilitate sciē. Constat ē dī sciam.
omīo eē immutabilē. nec augi posse l mi
nui. s; ei subita. Qd̄ uidet̄ adu̾sū illi sententie
q̄ dicit̄ ē dm̄ sēp ⁊ simul scire oīa.

ieron.

Si uͦ q̄d p̄dictū ē. s. q̄d ds omīa sēp uidet.
⁊ simul. uidet̄ obuiare q̄d ait ieron. in ex
positione abacuc. Absurdū ē aūt adhoc dedu
cere dī maiestatē. ut sciat p momēta singla.
quot culices nascant̄. q̄t ue moriant̄. quota
culicū ⁊ mulcar̄sit multitudo. q̄ue pisces
natēt in aq̄s ⁊ similia. Nō sim⁹ tam fatui adu
latores dī. ut dū puidentiā ei⁹ etiā ad ima re
trahim⁹. in nos ip̄os īiuriosi sim⁹. eandē
irrationabiliū ⁊ rationabiliū puidentiā eē di
centes. Hic uidet̄ dicē ieron. q̄d ds illor̄ minu
tor̄ sciam sine puidentiā nō hēat. q̄d si est.
tunc nō oīa simul scit ⁊ semp. ¶ Et tali

Qm̄ p̄missa ū
in ieronim
itelligē
da sit.

itaq; sensu illud dictū eē nouim⁹. ut dm̄ illa
alternati. l particulatim scire neget. neq; p̄di
uisa tp̄r̄ momēta sic illa cognouit. sic p uaria
momēta illar̄ q̄dā deficiūt. q̄dam incipiunt.
neq; in alijsq; irrationabilib⁹ ita puidet q̄ē
admodū rōnabilib⁹. Vnde et ut ait apl̄s. cura
ē deo de bob⁹. Q. sic nō ē cura deo de bobus:
ita nec de alijs irrōnabilib⁹. dicē tn̄ scriptura
q̄ ipi ē cura de omib⁹. Puidentiā q̄ ⁊ curam
uniu̾salit̄ de cunctis q̄ cōdid hēt. ut hēat unū
q̄dq; q̄d sibi deb̄ ⁊ cōuenit. s; spālē puidentiam
atq; curā hēt de rōnabilib⁹. de q̄b⁹ p̄cep
ta condid. eisq; recte uiuēdi legē p̄scripsit.
ac p̄mia pmisit. hanc puidentiā ⁊ curā de
irrationabilib⁹ nō hēt. Vnde apl̄s dicit. q̄ nō ē
cura deo de bob⁹. Puidet tn̄ omib⁹ ⁊ regit. i.
gubnat omīa. qui omib⁹ solē suū face oriri.
⁊ pluuiā dat. Scit itaq; ds q̄nta sit mul
titudo pulicū. culicū ac muscarū. ⁊ pisciū.
⁊ q̄t nascant̄ quotue moriantur. s; nō scit
hoc p momēta singla. imo simul ⁊ sēp omīa.
neq; ita scit ut eandē puidentiā hēat irratio
nabiliū ⁊ rōnabiliū. i. ut eos pentr̄ in pui
deat irrationabilib⁹ ⁊ rationabilib⁹. Rationa
bilib⁹ aūt ⁊ p̄cepta ded. ⁊ angelos ad custodiā
delegauit. Breuis summa p̄dictor̄ ē adiectiōe
q̄rundā.

Simul itaq; ⁊ immutabilit̄ scit oīa ds.
Sque fuerūt ⁊ sūt. ⁊ erūt. tā bona q̄
mala. p̄scit itaq; oīa futa. tā bona quā
mala. Pdestinatio uͦ de bonis salutarib⁹ ē. ⁊
de hoīb⁹ saluandis. Vt eī ait aug. in l.
de p̄destinatione sc̄or̄. p̄destinatio ē grē
p̄paratio. q̄ sine p̄scientia eē nō pōt. Potest
aūt sine p̄destinatiōe eē p̄sciā dei. Pdesti
natione quippe ds ea p̄sciuit que fuat ipe
facturus. s; p̄sciuit ds ⁊ que nō ē ipe facturus.
i. omīa mala. Pdestinauit eos quos eleg.
reliq̄s uͦ reprobauit. i. ad mortē etnā p̄sciu.
peccaturos. An aliq̄s p̄destinator̄ possit
Predestinator̄ nll⁹ uidet̄ dāpnari. l reprobor̄ saluari.
posse dāpnari. neq; reprobor̄ aliq̄s posse
saluari. Vn aug. in. l. de correctione ⁊ grā.
In apocalipsi inquid dr̄. q̄ tene q̄d habes
ne ali⁹ accipiat coronā tuā. si ali⁹ nō est
accepturus. nisi iste pdidit. certꝰ ē electorum
numer⁹. i. nō pōt augi ul minui. Ad h aūt
obiciūt q̄dā nitentes pbare numerū elec
tor̄ posse minui ⁊ augi sic. Pōt ds nō appo
nere grām q̄b⁹ apponit. ⁊ p̄scit subtrahere.
q̄b⁹ nō subtrahit. q̄d si fieret. utiq; dāpnaren
tur. Possent ergͦ dāpnari isti. qui tn̄ salua
buntur. Pōt itaq; minui elector̄ numer⁹.

Gꝑo.

Ita ē pōt augi. q̄ pōt apponi grā q̄b⁹ nō
apponitur p quā saluarentur. Possent ergͦ
saluari habita grā. qui tn̄ sine ea dāpnabū
tur. pōt itaq; augi numer⁹ elector̄. Qb⁹

Responsio.

respondem⁹. certa ratione dictū eē ⁊ uerū
eē numer̄ elector̄. nō posse augi l minui.
q̄ nō pōt utrūq; simul eē. s. ut aliq̄s saluet̄.
⁊ nō sit p̄destinat⁹. l ut aliq̄s p̄destinat⁹ sit.
⁊ dāpnetur. Intelligentia eī cōditionis im
plicite. ueritatē fac in dicto. ⁊ i possibilita
tē in uero. Si uͦ simplicit̄ intelligat̄. i possi
bilitas nō admittit̄. cū dr̄ p̄destinat⁹ pōt.
ut nō pōt dāpnari. ⁊ reprob⁹ saluari pōt. Sub
eī ⁊ h⁹ modi locutionib⁹ ex p̄ditione dicti diiu
dicanda ē sententia dictionis. Alia naq; fit
intelligentia. si p cōiunctionē h accipiant̄ dicta.
atq; alia si p disiunctionē. ut sup. cū de p̄scie
tia agebat̄. p̄tractatū ē. Si eī cū dicis p̄des
tinatus nō pōt dāpnari intelligas ita. i. nō
pōt eē ut p̄destinat⁹ sit et dāpnet̄. uerū dicis.
q̄ cōiunctim itelligis. falsū aūt si disiuncti.
Vt si intelligas istū nō posse dāpnari. quē
p̄destinatū dicis. potuit eī eē nō p̄destinat⁹.
⁊ ita dāpnaret̄. Qm̄ adhuc instēt q̄s
Verūptn̄ adhuc instant. ⁊ sc̄dm. tiom.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

coniunctione argumentando ita procedunt. Non inquiunt possibile est ut aliquis predestinatus sit et dampnetur. Utrumque istorum simul esse non potest. sed alterum horum non potest non esse. scilicet quin iste sit predestinatus ab eterno quia predestinatus est. et non potest non esse predestinatus. Cum ergo impossibile sit simul utrumque esse. et impossibile sit alterum non esse. videtur non posse alterum esse. scilicet ut dampnetur. Quia si est non potest esse ut non salvetur. **Solutio in qua magister mallet alios audire quam docere.**

In huius questionis solutione malle alios audire quam docere. Diximus tamen de prescientia similem moveri posse questionem. Ideoque tam hic quam ibi. unam facimus responsionem dicentes. determinandum fore illud cum inquit alterum horum scilicet impossibile est alterum non esse. scilicet quin iste sit predestinatus ab eterno quia iste predestinatus est. distinguendum est enim cum ait. iste non potest non esse predestinatus. vel non potest non esse quin sit predestinatus. hoc enim et coniuncti et disiuncti intelligi potest. Non enim possibile est ut ab eterno sit predestinatus et tamen non sit predestinatus. nec potest esse simul ut sit predestinatus et non sit predestinatus. sed tamen potuit esse ab eterno quod non esset predestinatus. et potuit ab eterno non esse predestinatus. et sic ab eterno deus potuit eum non predestinare. Ita conceditur a quibusdam quod et modo potest eum deus non predestinasse ab eterno. ergo potest eum deus non predestinasse. ergo potest iste non fuisse predestinatus. Sed si non fuisset predestinatus. non modo esset predestinatus. ergo potest modo non esse predestinatus. Ita et de prescientia. et de possibilitatibus dicunt. quod in actionibus vel operationibus dei et hominum. nullatenus conceditur. Cum enim aliquid factum est vel dictum non conceditur quod possit non esse vel non fuisse. immo impossibile est non esse vel non fuisse. quod factum est vel dictum. referentes possibilitatem vel impossibilitatem ad naturam rei existentis. cum vero de prescientia vel predestinatione dei agitur. possibilitas vel impossibilitas ad potentiam dei refertur. que semper eadem fuit et est. quia predestinatio et prescientia. et potentia unum in deo sunt.

Quid sit reprobatio dei. in quibus consideretur. et quis sit predestinationis effectus.

Cumque predestinatio sit gratie preparatio. id est divina electio. qua elegit quos voluit ante mundi constitutionem. ut ait apostolus. reprobatio e converso intelligenda est prescientia. iniquitatis quorundam. et preparatio dampnationis eorundem. **Hic dicit quid sit predestinationis effectus.**

Sicut enim predestinationis effectus. illa gratia est qua in presenti iustificamur. atque adiuvamur ad recte vivendum. et in bono perseverandum. et illa qua beatificamur in futuro. ita reprobatio dei qua ab eterno non eligendo quosdam reprobavit. secundum duo consideratur. quorum alterum prescit et non preparat. id est iniquitatem. alterum prescit et preparat. scilicet eternam penam. Unde Augustinus ad Prosperum et Hylarium. Hec inquit regula inconcusse tenenda est. perditores in peccatis prescitos esse non preparatos. penam autem esse preparatam. Preparavit ergo deus. ut ait Augustinus in libro de bono perseverantie. in prescientia sua quibus voluit bona sua. et quibuscumque donat. procul dubio se donaturum esse prescivit. Preparavit et deus ut ait Fulgentius malis ignem eternum. illis utique quos iuste preparavit ad luenda supplicia. nec tamen ad facienda peccata preparavit. Preparavit enim deus quod divina equitas redderet. non quod humana iniquitas admitteret. Non ergo sic preparavit sanctos ad iustitiam percipiendam. sic preparavit iniquos ad iniustitiam admittendam. qui peccatores preparator numquam fuit. Sicut ergo predestinatio dei proprie est prescientia et preparatio beneficiorum dei. quibus certissime liberantur quicumque liberantur. ita reprobatio dei est prescientia malitie in quibusdam non finiende. et preparatio pene non terminande. Et sicut predestinationis effectus est gratie appositio. ita reprobationis eterne quodammodo effectus esse videtur obduratio. Nec obdurat deus ut ait Augustinus ad Sixtum. impertiendo malitiam. sed non impertiendo gratiam. Sicut nec digni sunt. quibus ergo non impertitur nec digni sunt. nec merentur. potius ut non impertiatur. hi digni sunt. hi merentur. Unde apostolus ait. Cuius vult miseretur deus. et quem vult indurat. Misericordiam appellans predestinationem. et proprie predestinationis effectum. id est appositionem gratie. obdurationem vero gratie privationem. Non ergo ut Augustinus ait ad Simplicianum. intelligendum est quod deus ita induret. quasi quemquam peccare cogat. sed tantum peccantibus quibusdam misericordiam iustificationis sue non largitur. et ob hoc eos obdurare dicitur. quia non eorum miseretur. non quia impellit ut peccent. Eorum autem non miseretur quibus gratiam non esse prebendam equitate occultissima et ab humanis sensibus remotissima iudicat. quam non aperit. sed apostolus miratur dicens. O altitudo divitiarum sapientie et scientie dei.

Utrum aliquid sit meritum obdurationis vel misericordie.

Si autem querimus meritum obdurationis et misericordie. obdurationis meritum invenimus. misericordie vero meritum non invenimus. quia nullum est misericordie meritum. ne gratia evacuetur. si non gratis donetur. sed meritis reddatur. Miseretur itaque secundum gratiam que gratis datur. obdurat autem secundum iudicium quod meritis redditur. Unde intelligi datur. ut sicut reprobatio dei est nolle misereri. ita obduratio dei sit non misereri. ut non ab illo irrogetur aliquid quo sit homo deterior. sed tantum quod

Marginalia

Opponit quidam in predestinatione

Responsio

Ubi et quid consideretur reprobatio.

Aug.

Idem

Fulg.

Aug. in libro de bono perseverantie.

Quod obduratio quodammodo effectus est reprobationis.

Quomodo dicatur deus obdurare.

Aug.

Idem

Aug. in libro ad Sixtum.

Non esse meritum.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Hora

meliꝰ nō erogetur. Ꝉ̄ sumati colligitur.

Ex his apte ostendit. qd s. ut addat alia.

Enimam quid obdurationē intelleⷬ aptē. et qr miam nullū aduocat meritū. obduratio ū nō ē sep̄ sn meritō ꝫ merite ubo. ħ accipitur p̄destinatio. et p̄cipue p̄destinatiōis effectus. obdurationis ū. nō ipa dī eterna reprobatio. qr ei nullum ē meritū. s; gr̄e p̄uatio siue subtractio. que q̄dam ē reprobatiōis effect⁹. accipit tn̄ aliquo reprobatio p obduratione. sic̄ et p̄destinatio. p suo effectu. q̄ ē gr̄a apposita. gr̄a n. q̄ que apponit. effect⁹ ē p̄destinationis. Cū gr̄a gr̄e q̄ apponit hoi ad iustificatione. nulla sit merita. multo mi⁹ ipiꝰ p̄destinatiōis qua ab eterno elegit ds q̄s uoluit. aliq̄ possit existere merita. ita nec reprobationis. q̄ ab eterno q̄sdā p̄sciuit futuros malos et dampnandos. sic̄ elegit iacob. et esau reprobauit. q̄ nō fuit p̄ meritis eoꝝ que tūc

exemplū posuit de iacob. et esau. dicens qr nec illū elegit nec illū reprobauit dꝫ p me ri tis.

habent. qr nulla habebat qm nec ipi existebat. nec ꝓ futura merita que p̄uidit. et illū elegit. ut illū reprobauit. Opinio quādā i q̄ fuit

Opinati aliq̄n aug. s; p̄ retractauit.

Opinati sūt tn̄ q̄dā dm̄ io elegisse iacob. quia talem futurū p̄sciuit. q̄ in eū crederet et sibi seruiret. qd aliq̄n aug se sensisse dic̄. in lib⁹ retractationū. Ꝟ apte ostendit. qd si ꝓ futura merita electi eēt. iā nō ex gr̄a eēt electio. Ꝟ q̄ io elect⁹ ē a dō. qr tal futur⁹ erat. s; ex electiōe talis

Aug i. l. retractacionum.

factꝰ ē ita dicēs. disputās qd elegit ds in nōdū nato. cui dic̄ futurū eē maiorem. et qd mecū maiore similit nōdū nato reprobauit. ad h̄ p̄duxi rōcinatiōe. ut dicerem nō ꝫ elegit ds opa cuiq̄. in p̄scia que ipe datꝰ ē. s; fidem elegit in p̄scia. et qū ē crediturū eē p̄sciuit. ipm elegit. cui sp̄m. s. daret. ut bona opando et eterna uitā cōsequeret. Ecce h̄ apte dic̄ nō ꝓ opa eū elegisse s; ꝓ fidē. q̄ eum p̄sciuit crediturū. s; qr et in fide meritū ē. sic̄ et in opib⁹. h̄ retractaꝰ dicens. Nondū diligentiꝰ quesierā nec adhuc inueneram qual sit electio gr̄e dequa dic̄ apl̄s. Reliq̄e p electionem gr̄e salue fiet. que utiq̄ nō ē gr̄a si ex meritis p̄cedit. ut iā qd dat nō s; gr̄am. s; s; debitū reddat. poti⁹ meritis. quā donet. pui q̄ continuo dixi. dic̄ n. aplē. Idem ds qui opat oīa in oīb⁹. Nusq̄ at dictū ē ds credit oīa in oīb⁹. acdeinde subiunxi. Qꝫ ē ꝗ credimus nrm̄ ē. q̄ ū bonū opām illiꝰ ē. q̄ credentib⁹ dat sp̄m. s. p̄fecto nō dicerem. si iā scirē. et ipam fidem. int dei munia repiri que dat. ineod sp̄. Vtrūq; ꝫ nrm̄ ē. ꝓ arbitrū uolūtatis.

Explanat sententiam p̄dictoꝝ ūborum.

retractacō. aug i eod

P̄ in eod

Id i eod. Retracto

et utrūq; ꝫ datū ē p sp̄m fidei et caritatis. Id paulo post dicit. nrm̄ n. ē crede et uelle. illiꝰ aūt dare credentib⁹. et uolentib⁹ facultatē bene opandi p sp̄m. s. p quē caritas dī diffundit in cordibus nr̄is. uerū ē qd; s; ead regla. et utrūq; ipi⁹ ē. qr ipe p̄pat uolūtate. et utrūq; nrm̄ q̄ nō fit ū uolentib⁹ nb. q̄ et meritū fidei de mia dī uenit. Nō ꝫ ꝓ fidem ut aliq̄ merita elegit ds aliq̄s ab eterno. ū apposuit gr̄am iustificatiōis inp̄e. s; gratuita bonitate sua elegit ut boni essent. Vn aug in l. de p̄destinatione scōꝝ. Nō qr nos futuros tales eē p̄sciuit. io elegit. s; ut eēm⁹ tales. p ipam electionē gr̄e sue. q̄ gratificauit nos in dilecto filio suo. Qd his uidetur

aug

Hs in. c̄rm̄ qd alibi ait augustinus.

Hadūsari uidet̄ qd dic̄ aug. sup malachiā p̄pham. ū sc̄ptū ē iacob dilexi. esau aūt odio h̄ui. Cui uult mia miseret. et quē uult indurat. s; h̄ uoluntas dī in iusta eē nō pot. Venit n. de occultissimis meritis. qr et ipi peccores cū ꝓ gn̄ale peccm unā massā fecerit. nō tn̄ nulla int eos ē diūsitas. P̄cedit ꝫ aliq̄d in peccorib; quo q̄uis nōdū sint iustificati. digni efficiant iustificatiōe. et itē p̄cedit aliquid in aliis peccorib⁹ quo digni sunt obduratiōe. Ecce h̄ uidet aug dic̄e. qd et ipa uoluntas dī qua et alios elegit. alios reprobat ex meritis uenit. s; occultissimis. i. q̄ p̄ meritis alios uoluit elige. alios reprobare. et qd p̄ meritis aliis apponit gr̄am iustificatiōis. aliis nō. Vn obdurauit. Si; qd intellige uolunt ignorat. ū fore dicat. h̄c intellexisse. qd supra dixim⁹ retractasse eū. Nā ibide et quedā alia cōtinue subdit. que in libro retractatiōis aptē retractat. q̄ utrūq; legenti patebit. Vn uerisimile ē. cū nullis. et h̄ retractasse. f̄ tn̄ ex eo sensu accipi fore dictū. nō qr aliq̄ p̄destinet̄ p meritis. ut iustificatiōis gr̄am mereatur. s; qua aliq̄ nō adō sunt mali. ut mereant gr̄am sibi nō imp̄tiri. Null⁹ n. dī gr̄am mereri pot. p̄ q̄ iustificatur. f̄ tn̄ mereri. ut nō apponat. ut penit⁹ abiciat. Et q̄ aliq̄ in tantū iniq̄tatis p̄fundū deuenerit. ut hoc mereant. ut h̄ digni sit. Aliꝫ ū ita uiuit. ut sic nō mereant gr̄am iustificatiōis. nō tn̄ mereñt omnio repelli et gr̄am ꝫ subtrahi. Sic dic̄ mi. q̄dā peccorib⁹ p̄cede. quo digni sunt iustificatiōne. et in aliis quo digni sunt obdurationē. s; hoc friuolū ē. Opinio q̄rudā falsa doc.

pot h̄ dici retractasse.

pot et ex tali sensu dicē intelligi.

Multi n. curiosi dī differentiū carnaliter agentes. de ꝓ p̄fundo. querentes reddē ratiōne. aplī. atq; s. secretum andil sui. inscrutabilem altitudine iudicioꝝ dī cogitare conantes. et fabu

las uanitatis abierut dicentes. qr ante sursu
icelo peccat. τ s. sua pena adeptia pruinis di
rigunt. τ dignus ē qi cretib⁹ includunt. Jere.
hi tales post cogitationes suas, ceuntes τ uolutes disputare d'
di psundo. usi sut inpfundu dicetes aias icelo.
an cōūsatas. τ ibi aliqd boni ul mali egisse. et
pro meritis adeptas tr̄na detrusas ēē. Hoc aūt respu
it catholica fides. p cuēnēs apli sentētiā qua ait.
Cū nōdū nati essent. aut aliqd boni t' mali eg'
sent τ c. Q̄ celo. ē ḡ fidei ignorantia. quam
temeraria scia. Leḡ ḡ q̄s uoluit ḡtuita mīa
nō q fideles erāt futuri. s; ut fideles eēnt. elegs
ḡtiam deus nō q fideles erāt. s; ut fiēnt. Ait eni
apls. mīam cōsecut' sū. ut fidel' eēm. nō ait
q fidel' eram. dat' q̄pe τ fideli s; data ē τ pu'
ut eēt fidel'. Ita reprobauit q̄s uoluit. τ nō ppt
mita futa que puidet. uitate tn̄ rectissima
τ auris sensib' remota. Sz q uu sic dr̄ elegisse
q̄sdā ut boni fiēnt τ fideles. ita τ recti de
beat repbasse q̄sdā ut mali eēnt τ infideles. τ
obdurare ut peccēt. q̄ nllaten' recti oportet.
Nō q. repbatio ita cā ē mali. sic pdestinatio cā
boni. neq; obduratio ita fac hoiem malum.
quēadmodū mīa fac bonū. *An e q semel scit ds. t*
Preterea *pscit: sēp sciat τ psciat τ sēp scieit τ p*
sidari oportet. utrū ea oīa que semel *scie rit.*
scit. t' pscit ds. sēp sciat τ scierit. τ psciat ac
psciepit. an olim scierit t' psciepit. qd mnō
scit ul pscit. ¶ De pscia p'mo r'pdit' di
cētes multa eū pscisse. q̄ mō nō pscit. Cū q.
ei' pscia nō sit n̄ desutis. ergo illa q̄ futa erūt
pscientia fuit. t' pterint. sub dei pscia desinut
eē. sub scia ū sut sēp. pscuū ḡ ds oīa aberno
que futa erūt. neq; pscire desinit. n̄ cū futa
eē desinūt. neq; cū pscire desinit aliq̄ q̄ ante
psciebat. nunc ea nosset. q̄ nō cognoscebat. Nō
eni dr̄ ex defectu ei' scie. qd aliqua pscierit ali
q̄n. que mō nō pscit. s; ex rōe uba q̄ ē pscia.
pscire q. ē an scire aliqd q̄ fiat. Jōq; nō pdici
ds pscire. n̄ que futa sunt. ¶ De scia aut
alr̄ dixi. Scit q. ds sēp oīa que aliqn scit.
Omnem eni sciam q̄. aliqn ht. sēp hūt. τ ht τ
habeb. Ad hoc aut opont ita. Olim sciuit hunc
hoiem. nasciturum q̄ nat' ē. m̄ nō scit eū nas
citurū. Sciuit ḡ aliqd. qd mō nō scit. Itē sciuit
mundū eē cādū. m̄ nō scit eū cādū. Aliqd
ḡ sciuit q̄ mō nō scit. τ alia hm̄i īfinita īduci
possint. Ad h dm' q idm de natiuitate hui'
hois τ mūdi creatione. n̄ c τ scit q̄ sciebat anq̄m
fiēnt. lic nūc τ tūc hanc sciam ei' dūsis exp
mi ūb opteat. Nā q̄ tūc futum erat. nūc

Hota.

pteritū ē. Jōq; ūba comutanda sūt. ad ipsū
designandū. Sic diūsis tpib' loquētes eandem
diē. m̄ p̄ adhibū cras. designam' dū adhuc
futa ē. m̄ p hodie dū psens ē. m̄ p heri. dū
ptita ē. Ita anq̄ creat' mūd' sciebat deus
hūc cādū. pq̄uā creat' ē scit eū creatum.
nec ē h diūsa scire. s; omīo idm de mūdi cāatio
ne. Sic antiq̄ patres credidūt xp̄m. nasciturum.
τ moriturū. nos aūt credim' eū iā natū τ mor
tuū. nec tn̄ diūsa cdim' nos τ illi. s; eadē. Vba
aūt ut ait aug. mutata sūt. τ nō ūba mutata
nō fidel'. Indubitant' ḡ teneam' dn̄m. sēp oīa
scire. que aliqn scit. *D oīpotēcia di n pōsidat'*
Nūc de omnipotentia di. *q̄re dicat' omps.*
Agendū est u pma cōsidatio occurrit. q̄nā
rōne dicatur omps. an q oīa possit. an
tm̄ q ea possit q̄ uult. Q q. oīa possit. plib'
auctoritatib' cōfirmat. Ait q. aug. in l. q̄onum
ueti τ noue legis. Oīa q̄ pt ds. s; nō fac n̄ qd
cōuenit uitati ei' τ iusticie. Jd m eod. Potuit ds
cūcta simul facē. s; ratio phibuit. i. uoluntas.
Rationē nēpe ibi uolūtatē apellauit. q di uo
lūtas rationabil' ē τ rectissima. Fatendū ē ḡ dn̄i
oīa posse. *Cū n dr dicat' oīa posse. c̄ nō multa*
Sed q̄ qūi oīa pse dicat. *possim' q̄ ipe n̄ pot.*
Scū nos q̄dā possim' que ipe nō p. Nō q. pot
ambulare loq. τ huiumodi. q̄ a natura diuinita
tis penit' sūt aliena. Cū hoc instrumēta nllate
nus hre q̄at incorpea τ simplex sba. Ad h' ro
respondendū arbitror. qd huim̄i actiones am
bulatio. locutio. τ hm̄i ad potentia aliene nō
sūt. s; ad ipam ptinēt. Licet q. hui'mi actiōes
inse ds hre nō possit. nō q. pot ambulare ul
loqui. τ hui'mi. eas tn̄ in creaturis pōt operari.
fac q. ut hoō ambulet. τ loquat' τ h' mi. Nec
ḡ pistas actiones diuine potentie detrahitur
aliqd. q τ h pot facē omps. *D aliis obicitur*
Sed sūt alia q̄dā que ds nllaten' facē pōt.
Sut pecca. Nō q. pot mentiri ul peccare. s; nō
io omnipotentie di aliq̄ detrahit. t' derogat.
Si peccare nō posse dr. q nō eēt h potentie. s;
infirmitatis. Si eni h poss; omps nō eēt. Nō ḡ
impotentie s; potentie ipitandū ē. qd ista
non pot. Vn aug. in xi l. de t. Magna inqd
di potentia ē. nō posse mentiri. Sut q. q̄dam
q̄ in aliis reb' potentie deputanda sūt. in aliis
n̄ minime. τ q in aliis laudabilia sūt. in aliis
reprehensibilia sūt. Nō ḡ ds io min' potens ē.
q peccare nō pōt. cū omps nllaten' sit q̄
s; hoc pōt. *It d aliis opponit.*
Sūt τ τ alia q̄dā q̄ ds nō pōt. Vn uidet

Margin notes, left column: Jere. — Aug' i. l. retractationum — Co. — Respōo — D pscia p'ms respōd; dicēs dm non semp psci re. — q̄ olim pscit. — h' d scia dicēt dm sēp scire qd semel scit. — oppo — Solut.

Margin notes, right column: aug' — D. xl. ii. — aug' — R — Respōo — Solut. — Ao

(c) 2006 Ministerio de Cultura

omīa nō posse. Solo ḡ pōt mori ut falli.
Vñ aug. in .l. de simbolo. Deus omps nō potest
mori. ł nō pōt falli. nō pōt miser fieri. nō
pōt uinci. H' uitq; huiꝰ mōi: absit ut possit
omps. Si enī huiꝰ passioib' atq; defectib' su-
biaci posset: omps minime foret. Et in his mōs
trat omps. qr h' ei cōtingere nō ualet. Sc̄
tn̄ h' in aliis opari. Q8 omipotentia dī. Ꝑ. duo. ...
H ic cōsiderantib' diligent' . sidatur.
omnipotentia ei' Ꝑ. duo apparet. s. q̄d oīa
fac̄ q̄ uult. & nich omīo patit. Ꝑ. utr'q;
deus omps uisissime pdicat. qr nec aliqd est.
qd ei ad patiend' corruptionē inferre ualeat.
nec aliqd ad faciendū ipedimentū afferre. Manifestū ē itaq; dm̄ oīo nich posse pati. & omīa
fac̄ posse. pt ea sola qb' ei' dignitas lederet.
eiq; excellentie derogaret. nq tn̄ nō ē minꝰ
omps. hoc ḡ posse. nō eēt posse: s; nō posse.
Nemo q̄ dm̄ ipotentē estimat ore in aliq.
qui oīa pōt. que posse potentie ē. & tn̄ uere
dr omps. Ob dā auctoritatib' tōē q8 io dr
Ex qb' dā tn̄ auctoritatib' . Ops qe p̄ qcq̄d uult.
tradit' io ūe dici omps. qr qcq̄d uult
pōt. Vñ aug. in enchiridion. Nō ob aliud uācit'
uocat' omps. n̄ qm̄ qcq̄d uult pōt. nec uolū
tate cui'piā creature. uoluntatis omnipotētis
ipedit' effect'. Id in .l. de fide & lit'a. Nō pōt
ds fac̄ iniusta. qr & ipe ē summa iusticia &
bonitas. Omps ū ē nō q8 possit oīa fac̄. s;
qr p̄ efficē quicqd uult. ita ut nich ualat
ei' uoluntati resistē. qn cōpleat. aut aliq
m̄ ipedire eandē. Iohs crisostomꝰ in omelia
qdā. de expositione simboli ait. Omps dr.
qr posse illi nō p̄ inuenire nō posse. dicente
p̄pha. oīa quecūq; uoluit fec̄. Ipe ē ḡ omps.
ut totū q8 uult possit. Vñ apłs. Ei' m̄ q̄d
uoluntati q̄s resistit? His auctoritatib' uidet'
ostendi. q̄d ds ex eo tn̄ dicat omps. qr oīa pōt
que uult. nō qr oīa possit. Determinacō pmis
Sed nō si p̄ dici. . sar auctoritatum.
Sed aug. n̄ dic̄ omps nō dr. q8 oīa p̄ssit
& ē. Vñ ample & gn̄alit' accep̄ oīa. ut & illa
icludat'. que ds nec p̄. n̄ uult. Nō q̄ negauit
eū posse oīa: que cōuenit ei posse.
Similit' cū dic̄. nō ob aliud uācit' dr omps
n̄ qr qcq̄d uult pōt. nō negat eū posse & ea
q̄ nō uult. s; aduersꝰ illos qui dicebāt dm̄
multa uelle que nō potāt. affirmat eū p̄se
qcq̄d uult. & ex eo ūe dici omipotētē. nō ob
aliud qr p̄ qcq̄d uult. Sz caue qm̄ itellig'
p̄. qcq̄d uult. an qcq̄d uult se posse. an qcq̄d
uult fac̄. an qcq̄d uult fieri. Si enī dicas io
omipotentē uocari. qr pōt qcq̄d uult se posse.
q̄ & petrꝰ nūc omps simili' pōt dici. ł q̄lib; sco
rū beatoꝝ. qr pōt qcq̄d uult se posse. & p̄. fac̄
qcq̄d uult fac̄. Nō ḡ. uult fac̄. n̄ q̄d fac̄. n̄
posse n̄ q̄d pōt. s; nō pōt fac̄ qcq̄d uult fieri.
uult ḡ saluos fi. qui saluandi sūt. Neq; tn̄
eos saluare nō ual'. Ds at̄ qcq̄d uult fieri.
fac̄ pōt. Si enī uult aliq̄d fieri p̄se. p̄ illo
p̄se fac̄ & p̄se fac̄. sic celū & t'ram p̄se fecit.
qr uoluit. Si at̄ uult fi. p̄ catum. & p̄ eā opat'.
sic p hoīes domos fac̄. & huiꝰ modi artificia
lia. & tn̄ ds qd̄ eē e p̄se p̄. Hoc at̄ ut angl'.
q̄uiscūq; bāt' ē. nō ē eē potēs ut p̄se.
Sed forte dicet nec dei filiꝰ. Opositio.
Si p̄ a se. nec p̄e. s. h' sol' pat'. Ille enī pōt
a se. qui ē a se. Filiꝰ aut' qr nō ē a se h' a patre. nō p̄. a se. h' a patre.
& p̄e. s. abutq;. Ad q̄d dm̄s qr licꝫ filiꝰ nō p̄it
a se nec opet' a se. p̄ tn̄ & opat' p̄se. sic & p̄se. sos.
Vñ hil'. in .l. ix. de t'. Virtute inquid au cordicis
benec. humitas ē ut ita agat p se filiꝰ. nec
a se agat. & ita nō a se agat ut p̄se agat.
P̄se aut' dr' age & potēs ee. qr natalē h't
potentiā eandē q̄ & pat'. qua potēs ē. n opat'.
s; qr illā h't a patre nō a se. io a patre nō a se
dr' p̄se & age. Hoc at̄ ul angls gratuitā
h't potentiā qua potēs ē. Ideo q̄ ūe ac p̄pe
ds trinitas dr' omps. qr p̄se & natali po
tentia p̄. qcq̄d uult fieri. & qcq̄d uult se
posse. Nich ḡ uult fi. q8 nō possit facere
p̄se ł p̄ catum. & nich uult se posse q8 nō
possit. & oīe q̄d uult fi. uult se posse. s; n̄
oīe q̄d uult se posse. uult & fi. Si ḡ uell'
& fieret. qr uoluntati ei' nich resistē pōt.
Quidā Opinio qr dā dicentiū dm̄ nil posse n̄ q8 fac̄.
Qui de suo sensu glantes. di potentiam
coartare sub mensura conati sunt. Cū enī
dicūt huc usq; p̄ ds & nō ampliꝰ. q8 ē n̄ alī
q̄m ei' potentiam q̄ infinita ē cōcludē & restri
gere admensuraꝰ. Aiūt ḡ. nō pōt ds aliud
fac̄ quā fac̄. nec meliꝰ fac̄ id q̄d fac̄. nec
aliq̄d p̄ mittē de his que fac̄. Et istā suā
opinionē in similib' argumtis. cauilisq;
cōmticēs. nec nō & sacraꝝ auctoritatū testi
moniis munire nitunt' dicentes. Nō pōt
ds fac̄ n̄ q̄d bonū ē & iustū ē fi. nō ē at̄ iustū
& bonū fieri ab eo n̄ q̄d fac̄. Si ḡ aliud iust'
& bonū ē eū fac̄ q̄ fac̄. nō q̄ fac̄ oīe q̄d iust'
ē. & bonū ē eū facere. s; q̄s hoc audeat dre.
Ad dicit &. nō pōt fac̄. nisi q̄d iusticia ei'
exig'. s; nō exig' ei' iusticia ut faciat n̄ q8

Marginal notes: [illegible] · Solutio · hyl. · Hic plene ostendit qr ē omps dicatur. · D. xliii. · Ratio illoꝝ pma. · Q'm intelligendū sit p̄ qcq̄d uult · Secūda ro.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

facit. Non ergo potest facere nisi quod facit. Eadem quoque iusticia exigit ut id non faciat quod non facit. Non ergo potest aut facere contra iusticiam suam. non ergo potest aliquid eorum facere que dimittit. Responsio ad premissa dicta.

His autem respondentes duplicem verborum eorum intelligentiam aperientes, et abscondita in involuta revolventes. Sic non potest deus facere nisi quod bonum est et iustum, i. non potest facere nisi illud quod si faceret bonum esset et iustum, verum est. Sed multa potest facere que nec bona sunt nec iusta, quia nec sunt nec erunt, nec bene fuit ut fiet, quia numquam fiet. Item quod secundo positum fuit, non potest facere nisi quod iusticia exigit sua, et non potest id facere quod iusticia sua exigit ut non fiat,

Responsio ad id quod secundo dictum est.

dicimus quia earum orationum verbum de deo congrue non dicitur nec proprie accipitur, et in illis locutionibus duplex est sensus. Si enim intelligas non potest facere nisi quod iusticia sua exigit, i. nisi quod iusta voluntas sua vult, falsum dicis. Iusticia enim dei ipsius equissima voluntas accipitur, qualiter namque Augustinus illa verba dicit in Genesi locutus ad Loth: non possum quicquam facere donec illuc introeas, exponens non posse in eo quod se dicit, quod sine dubio poterat per potentiam, sed non poterat per iusticiam, quia sic poterat quidem sed non volebat, et illa voluntas iusta erat.

Aug.

Si vero per hec verba intelligas eum non posse facere nisi illud quod si fieret iusticie eius conveniret, verum dicis. Similiter distinguite illud: non potest facere quod iusticia eius exigit ut non faciat, id est non potest facere id quod est ipse, qui est summa iusticia, non vult facere, falsum est. Si autem his verbis intelligas eum non posse facere id quod iusticie eius conveniret non, potest verum dicis. Tercia illorum racio.

Addunt quoque et alia dicentes: non potest deus facere nisi quod debet, non autem debet facere nisi quod facit. Si enim debet alia facere, non ergo facit omne quod debet. Si vero facit omne quod debet, nec potest facere nisi quod debet, non ergo potest facere nisi quod facit. Item aliud debet dimittere quod dimittit ne faciat, aut non debet. Si enim debet, non potest non dimittere. Si vero debet dimittere, ergo non debet facere. Si autem non debet, nec decet nec oportet eum facere, et si non decet nec oportet eum facere, ergo non potest facere. Non ergo potest facere nisi quod facit, nec potest illud dimittere quod facit quin faciat, quia debet illud facere, et quod debet facere non potest illud dimittere.

Responsio

Sed ut mihi videtur hoc verbum debet venenum habet. Multiplicem enim et involutam tenet intelligentiam, nec deo proprie competit, qui non est debitor nisi forte ex promisso. Nos vero ei debitores sumus ex commisso. Ut autem venenum evacuetur, distingue verba sensus: non potest deus facere nisi quod debet, i. nisi quod vult, falsum est. Sic enim potest ipse dici debere aliquid quia vult illud. Si autem dicatur non potest nisi quod debet, i. non potest nisi illud quod si faceret ei bene conveniret, verum est.

Adiciunt quoque illud dicentes. Quarta ratio illorum. Aut enim facit aut dimittit nisi optima et rationabili causa, licet nobis occulta sit, scilicet quoniam oportet eum facere et dimittere quod facit vel dimittit. Ratio enim penes eum est qua illa facit et illa dimittit, que ipso eterna est et semper manens, preter quam non potest aliquid facere vel dimittere. Illa ergo manente non potest quod facit dimittere, nec quod dimittit facere, et ita non potest facere nisi quod facit.

Responsio.

Et ad hoc respondemus ambiguitatem locutionis determinantes. Cum enim dicitur ratio vel causa optima penes deum est quod facit cuncta que facit et dimittit ea que dimittit, verum est, quod quia in eo voluntas est equissima et rectissima, qua facit et dimittit que vult. Contra quam facere non potest, nec preter eam facere potest. Nec utique contra eam faceret nec preter eam, si ea que facit dimitteret vel que dimittit faceret, sed eadem manente ratione et causa alia potuit facere et ista dimittere. Licet ergo ratio sit penes eum qua alia facit et alia dimittit, potest tamen secundum rationem eandem et dimittere quod facit et facere que dimittit.

Ipsi autem addunt: ratio est. Adhuc addunt questionem eum facere que facit et non alia, et non potest facere nisi quod ratio est eum facere, et ita non potest facere nisi quod facit. Item ratio est eum dimittere que dimittit, et non potest non dimittere quod ratio est eum dimittere, et ita non potest non dimittere quod dimittit.

Responsio.

Ad hoc dicimus locutiones ambiguas esse et non determinandas. Si enim cum dicitur non potest facere nisi quod ratio est eum facere, intelligas eum non posse facere nisi ea que rationabilia sunt, et ea que si fierent rationabilia essent, verus est sensus. Si autem intelligas eum non posse facere alia rationabilia et bona nisi ea que vult et facit, falsus est intellectus.

Item aliud adiungunt dicentes. Alia illorum ratio. Si potest deus aliud facere quam facit, potest ergo facere quod non previdit, et si potest facere quod non previdit, potest sine prescientia operari, quia omne quod facturum se previdit facit, nec facit aliquid quod non previdit. Eo si preter [illegible] sciam vel prescientiam eius aliquid fieri impossibile est, omne quod prescitum est fieri necesse est, ergo aliud fieri quam fit nulla ratione possibile est, non ergo potest aliud fieri nisi quod fit. Hec autem quid de prescientia facile determinari potest per ea que supra dicta sunt cum de prescientia ageretur.

Quod hoc ex predictis facile determinatur.

His auctoritatibus utuntur in assertione sue opinionis illi scrutatores qui defecerunt scrutantes scrutinia. Sanctorum adnectunt testimonia. Dicit enim Augustinus in libro de simbolo: Hoc solum non potest deus quod non vult. Per quod videtur non posse facere aliquid nisi quod vult, sed non vult nisi quod facit, et ita videtur non posse nisi quod facit.

Aug.

Illud autem ita intelligendum est: id solum non potest deus quod non vult, scilicet se posse.

Quomodo intelligenda sit auctoritas. Aug.

Idem in libro vii confessionum ad deum loquens ait: nec cogeris invitus ad aliquid, quia voluntas tua non est

(c) 2006 Ministerio de Cultura

maior quã potentia. vel sic, ut maior sit ipso
in ipso maior esset. Ex h' uidet' q' ds nõ possit
plã q' uult. sic nõ uult pla q' pot. Sic eni
uoluntas nõ ẽ maior potentia. ita nec potẽtia
maior ẽ uolũtate. Ideoq; sic pla nõ uult quã p'.
ita eũ nõ pla p'se. q' uelle dnt. Responsio.

Set ad h' dicim' q' nec uolũtas potentia. nec
potentia uoluntate maior ẽ. q' una ⁊ eade
res ẽ. potentia ⁊ uolũtas. s. ipse ds. qui eet ma
ior se ipso. si uolũtas eet maior potentia. t potẽ
tia uolũtate. nec hac auctoritate negat' dm p'se
pla q' uelle. q' pla sint subta ei potentie q'
uoluntati. fateamur itaq; dm multa p'se face.
que nõ uult. ⁊ p'se dimitte q' fac. qd ut certi'
firmiq' teneat'. scriptẽ testimoniis assignamus.
dm pla face p'se q' fac. Veritas ipa s. mathm
ait. An putas, q' nõ possim rogare patrẽ meũ.
⁊ exhibebit m' ampl' quã. xii. legio. an. Ecce' ubi s
patent' i uult. q' ⁊ fili' potat rogare. q' nõ ro
gabat. ⁊ pat' exibe qd nõ exhibebat. Vtq; q' po
tat face qd nõ faciebat. aug' ait in enchiri
dion ait. Omipotentis uolũtas multa p' face.
q' nec uult nec fac. Potuit eni face ut xii. leg.
ang. pugnasset 9 illos q' ipm ceperũt. Ite in eod.
Cur apd quosdã nõ fcẽ sunt uirtutes. que si fcẽ
fuissent egissent hoĩes illi penitentiã. ⁊ fcẽ sũt
apd eos qui nõ fuãnt cditi. tũc nõ lateb' q' nẽ
latet. neq; uniq; ds uniuersos noluit saluos fi
eri. cũ p'sent salui ee si uell'. Tũc i clarissima lu
ce sapiẽ uidebit'. q' nũc pioz fidẽ ht. aliquã
manifesta cognitiõe uideat'. q' certa ⁊ i muta
bil' ⁊ efficacissima sit uoluntas di. q' multa p'sit
q' nõ uelit. nichil aũt q' nõ possit uelit. Itẽ in. l.
de natã ⁊ g'. Dns lazarũ suscitauit incorpe. nũ
qd dicendũ ẽ. nõ potuit iudã suscitare in mẽte.
Potuit q' si uoluit. His auctoritatib' multisq;
aliis apte docet'. q' ds multa p'sit face q' nõ uult.
q' ⁊ eẽ pari p'. Nõ eni uult ds oms hoĩes iustifica
re. ⁊ tñ q' dubitat eũ p'se. p' q' ds aliud face
quã facit. ⁊ tñ si aliud fac. ali' ipe nõ eet. ⁊ p'
aliud uelle q' uult. ⁊ tñ ei' uolũtas nec alia nec
noua. nec mutabil' aliq' ñ ee p'. Et si eni possit
uelle q' nũq' uoluit. nõ tñ nouit nec noua uo
lũtate. s' sẽpiterna tñi uelle p'. Pot eni uelle qd
p' abeterno uoluisse. ht eni potentiã uolendi. ⁊
nũc ab eterno. q' tñ nec ñ uult. ñ ab eterno uoluit.

Nunc an ds possit face aliqd meli' q' fac.
Illud restat discutiend'. utr' meli' aliquid
ds p'sit face quã fac. Solet eni illi scruta
tores dre. q' ea que fac ds nõ p' meliora facere.
quia si poss; face ⁊ nõ fac, inuid' eet. ⁊ nõ sũme
bon'. ⁊ h' ex simili astruere conant'. Ait eni aug.
in. l. q'onũ. octoginta triũ. Ds quẽ genuit.
qm meliorẽ se g'nare nõ potuit. nichil eni do me
li' ẽ. debuit equalẽ. Si eni uoluit ⁊ nõ potuit. in
firm' ẽ. Si potuit ⁊ noluit. inuid' ẽ. Ex q' 9ficit'
equalẽ genuisse filiũ, assimili uolũt dre. quia
si p' ds rẽ meliorẽ face q' fac. inuid' ẽ. s' nõ
ual' hui' similitudinis inductio. q' filiũ genuit d'
sua subta. Ideoq; si poss; g'gnere filiũ eq'lẽ ⁊ nõ g'g
net. inuid' eet. Alia ũ q' de subta sua nõ fac. meliora
fac pot. Questio q' illi artantur.

Veru hic ab eis respondi 9posco. e' dicãt rẽ aliqm
sine ⁊ rez uniuersitatem. inq' maior 9sum
tio aplia ẽ. nõ posse ee meliorẽ q' ẽ. siue io
q' sũme bona ẽ. ita ut nulla oio boni pfectio ei desit.
siue io q' mai' bonũ. q' ei de ẽ. cape ipa nõ ualat.
S; si ita sũme bona dr. ut nulla ei pfectio boi
desit. ⁊ creatura creatori equat'. Si ũ io nõ p' me
lior ee. q' boni ampli' q' ei dez. cape ipa nõ ua
let. iã hoc ipm nõ posse. defectionis ẽ. nõ 9su
mationis. ⁊ p' ee melior si fiat capax melioris bo
ni. q' ipe p' q'cũ fec. Pot q' ds meliorẽ rẽ fa
ce quã facitur. Vñ aug' sup genesi. Talẽ potu
it ds hominem fecisse. qui nec peccare poss; nec
uell'. ⁊ si talẽ fecisset q' dubitat eũ meliorẽ
fuisse. Ex pdictis 9stat. q' p' ds ⁊ alia face quã
fac, ⁊ q' fac meliora face quã facit. Vtr' alio. t

Post h' 9sidandũ ẽ. Vtrum ea possit face q' fac. Responsio.
utrũ alio m'. t meliori q' fac possit ea face
que fac. Si mod' opationis ad sapiam opificis
refert'. nec ali' nec melior mod' ee p'. Illo eni p'
face aliqd. alit' ut meli' q' fac. t alia sapia.
maiori sapiã. Nil eni sapient' p' face q' fac. Si ũ
refert' mod' ad rẽ ipam quã fac ds. dm' q' ⁊
ali' ⁊ melior p' ee mod'. q' s. h' 9cedi p'. q' ea q'
fac p' face meli' ⁊ alit' q' fac. q' p' 9pãtõ meliorẽ
modũ p'stare excellendi. ⁊ q'dã aliũ. Vñ aug' i
xiii. l. de t'rĩ. q' fuit ⁊ alit' mod' nro libe
rationis possibil' deo. q' oĩa p'. s' nll' ali' aptio
miserie sanande fuit 9uenientior. p' q' deus
eoz q' fac 9pãtõ alio m' meliori. 9pãtõ alio m' eq'
bono. 9pãtõ ⁊ mĩ' bono face q' fac. ut tñ mod'
refert' ad qualitatẽ. opis. i. cãte. non ad sapiẽtiã creati.

Preterea q'ri. Vtr' ds sẽp possit q' oli potuit.
Q'sol'. utr' ds sẽp possit oĩe. qd olim potu
it. ⁊ 9pãtõ nõ uidet' dicetib'. potuit ds i carna
ri. mori. ⁊ resurge. ⁊ alia hui' m' q' nõ p' mo.
Potuit q' que m' nõ p'. ⁊ ita hũit potẽtiã q'm
modo nõ ht. Vñ uidetur ei' potentia i minuta.
Ad q' dicim' q' sic oĩa sẽp scit. q' aliqñ sciuit. ⁊ sẽp
uult q' aliqñ uoluit, nec unq' aliq' sciam amittit ⁊

Margin notes:

Auctoritatib' 9firmat dm plura posse facere q' facit, et scitur.

Aug'.

Id.

Aug'.

De sũi inmutabilitate potẽtie. t uoluntatis. p' ds talia uelle. ⁊ alia facere q' uult. t fac.

d. xl. iiii.

Illi dicũt nõ posse.

Aug'.

Aug'.

Aug'.

Responsio. sic sẽp scit q' aliqñ scit. ⁊ sẽp uult. ita sẽp p' q' olim potuit.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

voluntatem mutat quam habuit. Ita omnia semper potest que aliquando potuit, nec umquam aliqua potentia sua privatur. Non enim ergo privatur potentia incarnandi vel resurgendi, licet non possit modo incarnari vel resurgere. Sicut enim potuit olim incarnari, ita et potest modo incarnatum esse. In quo eidem rei potentia monstratur. Ut enim olim scivit se resurrecturum, sic modo scit se resurrexisse. Nec est alia scientia illud olim scivisse, et hoc modo scire, sed eadem omnino. Et sic olim voluit resurgere, et modo resurrexisse. Nec umquam rei voluntas expirat. Ita potuit olim nasci et resurgere, et modo potest natus fuisse et resurrexisse. Et est eidem rei potentia. Si enim potest modo nasci et resurgere, non est idem posse. Verba enim diversorum temporum diversis prolata temporibus, diversis adiuncta adverbiis, eundem faciunt sensum. Ut modo loquentes dicimus iste potest legere hodie, eius dicimus iste potuit legere heri. Unius rei monstratur potentia. Sic diversis temporibus loquentes eidem quoque rei adverbium mutamus dicentes hodie: iste potest hodie legere, et dicentes cras: iste potest hodie legere, non idem sed diversa dicimus. Fatendum ergo deum posse semper quicquid semel potuit, id est habere omnem illam potentiam quam semel habuit, et omnis illius rei potentiam cuius semel habuit. Sed non semper potest facere omne illud quod aliquando potuit facere. Potest quidem facere aut fecisse quod aliquando potuit. Similiter quicquid voluit et vult, id est omnem quam habuit voluntatem et modo habet, et cuiusque rei voluntatem habuit, modo habet. Non tamen vult esse ut fieri omne quod aliquando voluit esse vel fieri, sed vult fuisse vel factum esse. Ita et de scientia dicendum est.

d. xl.v

¶ Iam de voluntate dei, que essentia divina est et eterna, de voluntate dei aliquid pro sensus nostri imbecillitate dicendum est. Sciendum est ergo quod voluntas sive volens de deo secundum essentiam dicitur. Non enim est ei aliud velle et aliud esse, sed omnino idem. Et sicut idem est ei esse bonum quod esse deum, ita idem est ei esse volentem quod esse deum. Nam voluntas que semper volens est, non affectio ut motus est, qui in deum cadere non valet, sed divina usia que volens est deus est, huiusmodi.

Quod licet idem sit deo velle quod esse, non tamen potest dici deus esse omnia que vult.

Et licet idem sit deo velle quod esse, que vult, non tamen recte dicitur deus esse omnia que vult. Quod quidam de dei voluntate non recte sentientes ubi obiecerunt dicentes: Si idem est deo velle quod esse, quod cum deus dicitur velle omnia que facit, deus esse omnia que facit. Aliquando non illo verbo idem significatur. Quod significatur hoc verbo esse cum de deo dicitur, et sicut est, non semper dicitur de deo velle secundum essentiam. Si enim secundum essentiam non dicitur aliquando, quod quando dicitur de deo, relative enim dicitur interdum. Ad quod dicimus quod licet idem penitus sit deo velle quod esse, non tamen potest dici esse omnia que vult. Sic idem est deo scire quod esse, nec tamen sic dicitur scire omnia, ita quod possit dici esse omnia.

¶ Obiectio quorundam.

¶ Responsio plena, continens solucionem.

Quis sit sensus horum verborum: deus scit omnia, et vult aliquid.

Ut enim cum dicitur deus scit omnia et vult aliquid, deus scire ut sciens et velle ut volens secundum essentiam hoc de deo dicitur. Cum enim dicitur deus scit ut deus vult, sive deus sciens ut volens, essentia divina potentia et deus esse enuntiatur. Cum vero additur omnia vel aliquid vel aliqua, et dicitur deus scit omnia et vult aliquid vel aliqua, essentia quidem divina predicatur, non simpliciter et absolute, sed ita ut scientie que ipse est omnia subiecta monstrentur, et voluntati que ipse est eadem aliquid vel aliqua subiecta dicantur, ut fiat iste sensus: deus scit omnia, id est deus est cuius scientie que ipsi essentia est omnia subiecta sunt. Similiter deus vult hoc vel illa, id est deus est cuius voluntati que ipse est hec sive illa subiecta sunt. Volens ergo sive velle dicitur deus secundum essentiam, cuius voluntas essentia est et semper prima immutabilis, licet ea nascentia et transeuntia que ei subiecta sunt. Quod non potest esse in usia, id est mala, que deus est.

Quod dei voluntas summe bona causa est omnium que naturaliter sunt, cuius nulla est causa, et quod nulla habet causa est eterna.

Hec etenim summe bona voluntas causa est omnium que naturaliter fuerunt vel fiunt sive futura sunt, que nulla preventa causa quia eterna est. Hoc causa ipsius querenda non est.

Unde dicitur quod causa eius non est querenda.

Qui enim causam querit aliquid maius eo querit, cum nihil ea maius sit. Unde Augustinus in libro lxxxiii questionum: Qui querit quare voluit deus mundum facere, causam querit voluntatis dei. Sed omnis causa efficiens maior est eo quod efficitur. Nihil autem maius est voluntate dei. Non ergo eius causa querenda est. Idem in libro contra Manicheos: Sic dicunt: quid placuit deo facere celum et terram? Respondendum est eis quod voluntati dei nosse debent causas, voluntate dei scire querunt. Quia voluntas dei omnium que sunt ipsa sit causa. Si enim habet causam voluntas, est aliquid quod antecedebat voluntatem dei, quod nefas est dicere. Qui ergo dicit quare fecit deus celum et terram, respondendum est illi: quia voluit. Voluntas enim dei causa est celi et terre, et ideo maior est voluntas dei quam celum et terra. Qui autem dicit quare facere voluit celum et terram, maius aliquid querit quam est voluntas dei. Nihil autem maius inveniri potest. Compescat se ergo humana temeritas, et id quod non est non querat, ne id quod est non inveniat. Ecce his auctoritatibus aperte insinuatur quod voluntatis dei causa nulla est, et ideo querenda non est. Aug.

Quod voluntas dei prima et summa causa est omnium est.

Voluntas ergo dei, ut ait Augustinus in iii libro de trinitate, prima et summa causa est omnium specierum atque Aug.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

motionum. Hec in enim fit. qd non demi-
tion atq; de intelligibili aula summi impa-
toris egreditur. s. ineffabile iusticiam. Ubi
enim nō opatur qd uult di omnipotentis sapia.
q̄ ptendit a fine usq; ad finem fortit. 7 dispon
omnia suauit. 7 nō solū ea q̄ p seuantia cōsue
tudinis ad mirationē nō admittit. s; 7 ea q̄
p raritatē 7 euentū insolitū mira uident.
ut sūt defect luminariū. 7 tre mot. 7 mon-
struosi aīantiū partus. 7 hīs similia quoz
nichil fit nisi di uoluntate. s; plerisq; nō apparet.
Ideoq; placuit uanitati philosophoz 7 causis
aliis ea tribuere. cū omnino uide nō possent.
supiorē cetis oib3 causam. i. uoluntatē di. Itaq;
non nisi di uoluntas cā prima ē sanitatis egri-
tudinis. pmioz atq; penaz. gratiaz 7 retribu-
tionū. Nec g3 sola ē. unde cetū ē quicquid ē. 7
ipa nō ē certa s; etna. Cr in modis septima ac

Hec nō ē preuius ib. capitulum uoluntas di
hqd sac scptā de uoluntate di uariis mūs.
Aloq cōsueuit. 7 nō ē di uoluntas diuisa.
s; locutio diuisa ē de uoluntate. q; mne uo
luntatis diuisa accip. Nā uoluntas di uere
ac pprie dr q̄ in ipo est. 7 ipse ē eterna ē. 7 h; una
ē. 7 nū multiplicatate recip nisi mutabilitate.
q̄ inexpleta ee nō p. de q ps a ait. oia q̄cūq;
uoluit dñs fec. 7 apls. uoluntati ei q̄s resis-
tet. 7 alibi ut pbetis q̄ sit uoluntas di. bona bene pla-
cens 7 pfecta. 7 h uoluntas recte apellat bene
placitum di siue dispositio. Q. s. figa dr uolun-
tas di. pceptū. phibiō. osiliū. psuasio. opatio. 7

Aliquo io phi dic septima uoluntates.
Ali. secdm q̄nda dicendi figurm. uoluntas
di uocatur. q̄ s; pprietatem nō ē uoluntas
ei. ut pceptio. pibitio. cōsiliū. necnō pmissio.
7 opatio. Ideoq; plalit aliquo septa. uoluntates
di pnuntiat. vn ps a. Magna opa dñi. ex. in
o. v. e. cū nō sit nisi una uoluntas di q̄ ipe ē.
plalit tn dic uoluntates. q; uoluntas di. ua
riis modis ac diuisis accipitur ut dictū ē sta
7 ā comp pta. pluraliter effectus tue iusticie.
ps dicit mias dñi in etnū cantabo. 7 alibi.
Iusticie dni recte letificantes corda. cū tn in
deo una sit mia. una iusticia. eadeq; sit
mia q̄ iusticia. s. diuina usia. Qre pceptū

Ideo ait 7 phibitio 7 osiliū dicant di uoluntas
pceptio 7 pibitio atq; cōsiliū. cū sint tria
dr tn unuqdq; eoz di uoluntas. q; ista sig-
na sūt diuine uoluntatis quēadmodū 7 signi-
ne dnr. ira 7 dilectionis signa dilectio apellan-
tur. 7 dicit iratus deus. 7 nō ē ira in eo

aliqua. set tn que (signa) fori fiunt. qui bus
iratus ostendit ira ipi nuncant. 7 e figa di-
cendi s. q. nō ē falsū qd dr. s; uez ē q̄ dr.
sub tropi nubilo obumbrat. 7 s; hos tropos
diuise uoluntates dei dnr. q; diuisa sunt.
illa q̄ p tropū uoluntas di dnr. Q uoluntas di
p pceptū 7 osilio accipiatur.

Pro pcepto di atq; cōsilio. pot accip dei
uoluntas ut ibi. fiat uo. t. s. in c. 7 in t.
7 ibi q̄ fac uoluntatē patis mei q̄ in cel ē.
ipe mē fr. 7 soror 7 mat ē. 7 contra hanc
uoluntatē multa fiūt. vn aug in l. de sp.
sco 7 litra. Infideles inqd cōt uoluntatē dei
faciūt. cū ei eungło nō credūt. Q. ds nō uult
fieri oia ab hoib3 q̄ pcip. tn fieri q̄ phibet

Et si dicunt illa tria di uoluntas. io q; sig-
na sūt diuine uoluntatis. nō ē tn intelligē-
dū. dm omē illud fi uelle. q̄ cuiq; pcepit.
ut nō fi qd pibuit. pcep e. abrahe immola-
re filiū. nec tn uoluit. nec io pcep ut fieret
s; ut abrahe paret fides. q; 7 eungło pcep sa-
nato nemi diceret. Ille aut pdicauit ubiq; in-
telligens dm nō io pibuisse. qui uellet opus
suū pdicari. s; ut daret formā hoi laudem
humanā declinandi. D pmissiōe 7 opaciōe nō di

Permissio ca dei uoluntas.
quoq; di 7 opatio. uoluntas di apellant
quar accip aug. in enchiridion dicens. nō
fit aliqd nisi omps fi uelit. ut sinendo ut
fiat. aut ipe faciendo. Nec dubitand ē deum
face bne 7 sinendo fi quecūq; fiūt male.
nō eni h nisi iusto iudicio sinit. 7 pfecto bonū
omē q̄ iustū ē. Ecce apte h habes di uolu-
ntatē apellari ipi opationē ut pmissionē cū
dic. non fi aliquid nisi omps uelit fi. 7 iclu-
dit 7 bona 7 mala oia. que fiūt. Ideoq; apte
distinguit. q̄ dm uelle dicit. ne eadē
ratione intelligeret uelle bona 7 mala sub
deus. t sinendo ut fiat. s; q̄ntū ad mala dic.
t ipe faciendo. s; q̄ntū ad bona. Mala e. sinit
fieri s; nō fac. bona nō ipe fac. Ideoq; dr cū
uelle. q; 7 uolens mala sinit. 7 uolens bona
opat. 7 obh pmissio 7 opatio uoluntas di dr.
Aug; h̄ pposita sūt q̄ dnr p tropū 7 io distigīt
lector. ūq; p uno accipiatur q̄q; eoz uoluntas.

Quecūq; g̃ sup posita sūt. q̄ dnr s; tropū
di uoluntas. q; signa sunt diuine uo-
luntatis q̄ una ē 7 immutabil. s. di beneplaci-
tū. Ideoq; diligūt distingat lector. nō quā uolun-
tatē di scpta comemorat. iuxta quē mod
accipi oporteat. utrum. s. p beneplacito di.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

tam pro aliquo signorum eius. Magna est hic adhibenda discretio in cognitione divine voluntatis. quia et beneplacitum dei est voluntas eius. et signum beneplaciti dicitur voluntas eius. sed beneplacitum eius eternum est. signum vero beneplaciti eius non. et consonant rerum effectus beneplacito ipsius. et ipsi effectus rerum ab illo non discordant. Fit enim omne quod beneplacito vult fieri. et omne quod vult non fieri numquam fit. Non ita autem est de signis. quia precipit deus multis ea que non faciunt. et prohibet que non cavent. et consulit que non implent. **Illi sententie qua dictum est dei voluntatem non posse cassari quedam videntur obviare.**

Questio.

d. xl. vi

Hic autem quid. dictum est hic inspiciendum. dictis et auctoritatibus communiendum. quod voluntas dei que ipse est nec aliquid beneplacitum eius cassari non potest. quia illa voluntate quecumque voluit fecit in celo et in terra. cui apostolo teste nichil resistit. Queritur ergo quomodo accipiendum sit quod apostolus de deo ait. qui vult omnes homines salvos fieri. Cum enim non omnes salvi fiant sed plures dampnentur. videtur utique non fieri quod deus vult fieri. humana scilicet voluntate impediente voluntatem dei.

Aug. in enchiridion

Dominus quoque in evangelio impiam civitatem compellans. Quotiens inquit volui congregare filios tuos sicut gallina congregat pullos suos sub alas et noluisti. Ita hec dicuntur tamquam dei voluntas superata sit hominum voluntate. et infirmissimis volendo impedientibus non potuerit facere potentissimus quod volebat. Ubi est ergo illa omnipotentia qua in celo et in terra secundum prophetam omnia quecumque voluit fecit. et cui voluntati eius secundum apostolum nichil resistit. si colligere filios ierusalem voluit et non fecit. Hec ergo plenum contrarietatis obviare videntur. **Solo quomodo intelligendum sit illud volui congregare et noluisti.**

Set audiamus solutionem. ac primum quomodo accipiendum sit illud quod dominus ait videamus. Non enim eo sensu dictum est illud. ut ait Aug. in enchiridion. predictam solvens questionem. quasi dominus voluit colligere filios ierusalem. et non sit factum quod voluit quia ipsa noluit. sed potius illa quidem filios suos ab illo colligi noluit. quia tamen nolente filios eius collegit ipse omnes quos voluit. quia in celo et in terra. non quedam voluit et fecit. quedam vero voluit et non fecit. sed omnia quecumque voluit fecit. ut sit sensus quotiens volui congregare filios tuos et noluisti. id est quotquot congregavi voluntate mea semper efficaci. te nolente feci. Hec in enchiridion posita sunt. quia illa domini verba superioribus non repugnant. **Quomodo intelligendum sit illud quod vult omnes homines salvos fieri.**

Aug.

Hunc vide restat. quomodo etiam nonnulla verba apostoli premissis non contradicunt. ubi de deo loquens ait. Vult omnes homines salvos fieri. quorum occasione verborum multi veritate deviarunt. dicentes deum multa velle fieri que non fiunt. Sed non est intelligendum ea ratione illud esse dictum quasi deus voluerit aliquos salvari et non salventur. Absit enim tam impie desipiat. ut dicat deum malas hominum

Aug. in enchiridion

voluntates quas voluit et quando voluit et ubi voluit. in bonum non posse convertere. Non est itaque verum quod in psalmo dicitur. quecumque voluit fecit. si aliqua voluit et non fecit. et quod est indignius ideo non fecit. quoniam ne fieret quod volebat omnipotentis voluntatem hominis voluntas impedivit. Ideoque cum audimus et in sacris scripturis legimus. quod velit omnes homines salvos fieri. non tamen ideo credimus omnipotentissime voluntati dei aliquid derogare. sed ita intelligimus quod scriptum est vult omnes homines salvos fieri. tamquam diceretur nullum hominem fieri salvum. nisi quem fieri ipse voluerit. non quod nullus sit hominum nisi quem salvum fieri velit. sed quod nullus fiat salvus. nisi quem velit salvari. et ideo rogandus est ut velit. quia necesse est fieri si voluerit. Non enim credendus est omnipotens aliquid voluisse fieri quod factum non sit.

Aug.

Hic etiam intelligitur illud. Illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. non quia nullus hominum est quem non illuminet. sed quia nisi ab ipso nullus illuminatur. Et potest et alio modo illud intelligi. dummodo credere non cogamur omnipotentem aliquid voluisse fieri factumque non esse. qui sine ullis ambiguitatibus in celo et in terra sicut veritas cantat omnia quecumque voluit fecit. profecto facere noluit quecumque non fecit. Ex his aperte ostenditur. quoniam deus ea voluntate que ipse est non vult aliquid fieri quod non fiat. neque non fieri quod fiat.

Sic et intelligitur illud illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.

Ideoque **utrum dei mala voluntate fiant. an eo nolente.**

Cum constet omnia bona que fiunt eius fieri voluntate. que si fieri nollet nullatenus fierent. recte queritur. si vel utrum et mala omnia que fiunt. id est peccata dei fiant voluntate. an eo nolente fiant. Super hoc diversi diversas sententias et contradictiones invenerunt. Alii enim dicunt quod deus vult mala esse vel fieri. non tamen vult mala. Alii vero quod nec vult mala esse nec fieri. Utrique tamen conveniunt et hii et illi. quod utrique fatentur deum mala non velle. Utrique vero rationibus atque auctoritatibus innituntur ad muniendam assertionem suam. **Ratio dicentium quedam deum velle mala esse vel fieri.**

Hic diversi hic adversi dicuntur. Alii dicunt deum velle mala esse vel fieri alii non.

Qui enim dicunt deum mala velle esse vel fieri suam his modis muniunt intentionem. Si enim inquiunt mala non esse vel fieri vellet. nullomodo essent vel fierent. quia si vult ea non esse vel non fieri. et non potest id efficere. scilicet ut non sint vel fiant. voluntati eius et potentie aliquid resistit. et non est omnipotens. quia non potest omne quod vult. sed impotens sicut et nos sumus. qui quod volumus aliquando non valemus. Sed quia omnipotens est et in nullo impotens. certum est non posse fieri mala vel esse. nisi eo volente. Quomodo enim hic eo invito et nolente posset ab aliquo malum fieri. cum scriptum sit. voluntati eius quis resistit. Super hoc etiam dicit Aug. quia necesse est fieri si voluerit. Sed vult mala fieri. aut non fieri. Si vult non fieri non fiunt. fiunt autem. Vult ergo fieri. Item bonum est mala esse vel fieri. Alioquin summe bonus non per

Ratio primorum qui dicunt deum velle fieri mala.

Secunda Aug.

Tertia.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Aug. permitteret ea fieri. Unde Augustinus in Enchiridion: Quamvis ea inquam que mala sunt in quantum mala sunt non sint bona, tamen ut non solum bona sed et mala sint bonum est. Nam nisi esset hoc bonum ut essent et mala, nullo modo esse sinerentur ab omnipotenti bono, cui proculdubio quam facile est quod vult facere, tam facile est quod non vult esse non sinere. Hoc nisi credamus, periclitatur nostre confessionis initium qua nos in Deum Patrem omnipotentem credere fatemur. Ecce hic aperte habes quod bonum est mala esse. Bonis autem Deus auctor est, quare vult omne bonum esse quod est. Cum ergo bonum sit mala fieri vel esse, et vult mala fieri vel esse. His atque aliis testimoniis huiusmodi et auctoritatibus innituntur qui dicunt Deum velle mala esse vel fieri. Responsio illorum qui dicunt Dei voluntate non fieri mala.

Illi vero qui dicunt Dei voluntate mala non fieri vel esse, inductionibus premissis ita respondent, dicentes Deum nec velle mala fieri, nec velle non fieri, nec nolle fieri. Si enim vellet ea fieri vel esse, faceret utique ea fieri vel esse. Et ita esset auctor malorum. Non est autem auctor malorum, ut sanctorum prestant auctoritates. Non ergo eius voluntate fiunt mala. Item si nollet mala fieri vel vellet non fieri, non fierent, omnipotens non esset, cum eius voluntatis humane voluntatis effectus impediret. Sic ergo non concedunt Deum velle mala fieri, ne malorum auctor intelligatur; nec concedunt eum velle mala non fieri vel nolle fieri, ne impotens videatur. Sed tamen dicunt eum non velle mala fieri, ut non auctor sed permissor malorum monstretur. Unde et Augustinus ostendens Deum esse auctorem omnium bonorum dicens: Omnia per ipsum facta sunt; consequenter auctorem malorum esse negat dicens: Et sine ipso factum est nichil, id est peccatum. Non dicit per se factum esse, ut eo volente vel invito, sed tamen sine eo, id est sine eius voluntate, quia non eius voluntate fit peccatum. Non ergo Deo volente vel nolente sed non volente fiunt mala. Quia non subest Dei voluntati ut malum fiat vel non fiat, sed ut fieri sinat, quia bonum est sinere mala fieri. Et utique volens sinit, non volens mala, sed volens sinere ut ipsa fiant, quia non mala sunt bona, nec fieri ea vel esse bonum est. Quomodo sit intelligendum.

Quod vero Augustinus ait: Illud ad mala fieri bonum est.

Quod mala fieri bonum est, nec sinerentur mala ab omnipotenti bono fieri nisi hoc esset bonum ut ea essent, ea ratione dictum esse asserunt, quia et malis que fiunt bona Deus elicit, nec ipse permitteret ea fieri nisi de his bene aliquid faceret. Unde Augustinus in libro eodem Enchiridion, aperte indicans predictorum verborum tale esse intelligentiam, ait: Deus omnipotens, cui rerum est summa potestas, cum summe bonus sit, nullomodo sineret aliquid mali esse in operibus suis, nisi usque adeo esset omnipotens et bonus ut bene faceret et de malo. Item in eodem: Melius iudicavit Deus de malis bona facere quam mala nulla permittere. Ex his utique sensu dictum est, neque verum est, bonum esse mala fieri, quia ex malis que fiunt bona quandoque proveniunt, vocari sunt scilicet accedit bonitas, id est humilitas vel patientia. Et alibi etiam, ut ait apostolus: in bonum cooperantur omnia mala, quia eis prosunt que aliis facientibus obsunt. Unde et aliquando in scriptura legitur malum appellari bonum, ut Ieronimus super Marcum: malum inquam unde bona fiunt. Sed ubi nec si bonum est illud, ut illis unde se quod simpliciter bonum sit. Proprie vero ac simpliciter bonum est quod in se et facienti bonum est. Capitulum. Est etiam aliquid. Triplex boni acceptio.

Est quod in se bonum est et cui fit, sed non est bonum facienti, ut cum subvenitur pauperi sed non propter Deum. Et aliquid bonum in se et facienti, sed non ei cui fit, ut cum veritas praedicatur propter Deum alicui non obedienti praedicatori. Et aliquid in se et facienti et cui fit bonum, ut cum veritas praedicatur propter Deum credenti. Unde apostolus: Bonus odor sumus Deo, aliis odor vite, aliis odor mortis. Est autem aliud quod nec in se bonum est et facienti nocet et dampnat nisi peniteat, ut malum. Valet tamen ad aliud, ut etiam ait Augustinus in Enchiridion: A summe et equaliter et immutabiliter bona Trinitate creata sunt omnia, nec summe nec equaliter nec immutabiliter bona, sed tamen bona etiam singula. Simul vero universa valde bona, quia ex omnibus consistit universitatis admirabilis pulchritudo. In qua illud etiam quod malum dicitur, bene ordinatum et loco suo positum, eminentius commendat bona, ut magis placeant et laudabiliora sint dum comparantur malis. Quod mala universitati valent et facientibus sua sponte vel pacientibus aliena propter [?].

Hinc patet quod ex malis que fiunt aliquid provenit boni, dum bona magis placent et laudabiliora existunt. Ipsis etiam facientibus ex malis que faciunt interdum bona proveniunt, sed sic proprium vocari sunt sanctis. Et alibi etiam, ut ait Augustinus in libro de correptione et gratia: usque adeo Deus omnia cooperatur in bonum, ut si qui horum devient et exorbitent, etiam hoc ipsum eis faciat proficere in bonum, quia humiliores redeunt atque doctiores, ut Petrus. Illa etiam mala que ab impiis pie fideles perferunt, ut ait Augustinus in libro de [?], ipsis utique prosunt vel ad delenda peccata vel ad exercendam probandamque iustitiam vel ad demonstrandam huius vite miseriam. Unde et Iob Dei manum et apostolus Sathane sensit malum, et utique profecit quia malum bene portavit. Ex predictis concludit ostendens non esse bonum fieri mala.

Si quis ergo diligenter attendat que scripta sunt, facile est ei perpendere ex malis bona provenire, et ea ratione dictum esse quod bonum est mala fieri vel esse; non quod bonum sit malum, vel quod malum sit bonum fieri. Non est enim bonum malum fieri ab aliquo, quia non est bonum ut aliquis faciat malum. Si enim hoc esset bonum, profecto huius auctor Deus esset, qui est auctor omnis boni.

Quod non sit verum Deum velle mala fieri.

Quod nec quod non sit verum Deum velle non fieri mala vel nolle fieri.

Quod verum sit Deum non velle mala fieri.

Quod non Deo volente vel nolente, sed non volente fiunt mala.

Confirmat illud suis alia auctoritate Aug.

Aug.

Aug.

Id.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

q̄ si huiꝰ d̄ auctor ē. eo auctore hō̄ agit
malū. ⁊ ita eo auctore homo fit deterior. ⁊ sic eo
auctore homo fit deterior. nec eo uolente hō̄ fit
deterior. Non ē q̄ dr̄e aliq̄s si d̄s auctore d̄ eo — Q̄d d̄o auctore n̄ fit homo deterior.
uolente. Deo at̄ auctore nō fit hō̄ deterior. — Aug.
q̄ nec d̄o uolente. ut aug. in l. lxxx. q̄. q̄oni.
apte astruit annotans dicens ita. nullo sapiē
te homine auctore. fit homo deterior. Tantae
enī ista culpa est. que insipientē hominē cade
req̄. Est at̄ deus om̄i homine sapientē
p̄stantior. Multominꝰ q̄ d̄o auctore fit hō̄
deterior. Multo eī ē p̄stantior d̄i uoluntas quam — Q̄d sit dicē d̄o auctore. i. d̄o uolente.
hōis sapientis. Illo at̄ auctore cū d̄r d̄o uole
te d̄r. Est q̄ meū uoluntatis quo ē hō̄ de
terior. q̄ meū si longe abē adi uoluntate ut
i͞p̄ docet. nā sit querendū ē. Hec apte d̄r
aug. d̄o auctore et uolente. hominē nō fi deteri
orem. s; uoluntatis sue uitio. Nō ē q̄ d̄o me
me. q̄ malū fit ab aliq̄. ⁊ ita d̄o uolente q̄
mala nō fuit. Q̄ n̄ ē cā ut fit hō̄ deterior. — Aug.

Deinde idem aug. q̄rens q̄ fit cā. ut fit
hō̄ deterior. inueo nō ee᷑ asserit in eod. l.
sic dicens. Ut sit homo deterior aut ip̄se est.
aut malo aut in nichilo. Si in nichilo nulla
cā ē. Si in alio aut in deo ē. aut in aliq̄ q̄lib;
hoīe. aut in eo q̄ neq; d̄s neq; homo fit. s;
nō in d̄o. B... q̄ d̄s in cā ē. q̄ aut in hoīe
ē aut in eo q̄ neq; d̄s neq; hō̄ aut in nichi
lo. Ex his apte ostendit q̄ nō ē bonū. ut fit
homo deterior. q̄ nō ē d̄s ei⁹ rei cā. q̄ in cā
bonoꝝ ē. ⁊ si nō ē bonū ut homo fiat deteri
or. Nō ē q̄ bonū ut ab eo malū fiat. Au — Nō q̄ uult d̄s. ut ab eo fiat malū.
te alr̄ p̄at q̄ auctore d̄o n̄ fuit mala.

Item ostendit q̄ d̄o auctore ⁊ uolente nō fuit
mala. q̄ ip̄e nō ē cā tendendi ad nō ee᷑. Tende
re ad nō ee᷑ malū ē. Ip̄e aut auctor mali
nō ē. Tendit ū ad nō ee᷑ q̄ opat̄ malū. nō q̄
d̄o auctore ē. q̄ aliq̄s opat̄ malū. q̄ nō ē bonū.
q̄ aliq̄s opat̄ malū. q̄ tm̄ bonū d̄s auctor ē.
Hoc aut aug. in eod. l. apte explicat ita dicens
q̄ omniū que sunt auctor ē. ⁊ adeo bonitate
co͞pmet. ut sit om̄e q̄ ē. bonū i͞nq̄ ē. q̄ eā
mali auctor nō ē. ⁊ nō ip̄e sūmū bonū ē. atq̄
i illo defice᷑ bonū ē. ⁊ malū ē defice᷑. nō q̄
ē cā deficiendi. i. tendendi ad nō ee᷑. q̄ uita
dicam sendi cā ē. q̄ omniū que sunt auctor ē.
que inquantū sunt bona sunt. Ecce apte habes
q̄ deficere a d̄o. q̄ ē sūmū bonū malū ē. Ma
la q̄ facere malū ē. nō q̄ d̄o auctore. ⁊ uolen
te mala fuit. Obiectio q̄dā sophistica q̄ p̄bare
nitit̄ ex d̄o ee᷑ q̄ mala fuit.

Iam sufficient ostensū ē q̄ d̄o auctore nō
fuit mala. q̄dā tn̄ sophistice incedentes. et
nō d̄o credibiles p̄bare conantur. ex deo auctore
re ee᷑ q̄ mala fuit. h. m. Q̄ mala fuit
uerū ē. om̄e at̄ uerū q̄ ē. auctore ē q̄ d̄o ē.
a deo q̄ ē q̄ mala fuit. Q̄ at̄ om̄e uerū a d̄o sit. — Aug.
ofirmāt auctoritate aug. in l. lxxx. q̄oni
q̄. ita dicentis. Om̄e uerū a uerītate uerū est.
Est at̄ ūitas d̄s. Deū q̄ h̄t auctorē om̄e uerū.
Est at̄ uerū q̄ mala fuit uł sit. Deo q̄ auctore
re ē q̄ mala sit. uł fuit. Responsio ad p̄cedēt

Quib; facile ē om̄e uerum ee᷑ a d̄o ⁊ sophisma ap̄i
re. nb̄ respondē. s; indignū responsione iu
denūr q̄ dn̄t. Om̄e nāq; uerū ē a d̄o ut at̄
aug. cui cōsonat ambr̄ qui in euāg illud ap̄li
ibi. nemo p̄t dicē dn̄s ih̄s. n̄ i sp̄u sc̄o. dicē quo
om̄e uerū a quocūq; dr̄ a sp̄u s. ē. Cū nāq; dn̄
sit q̄ mala fuit. s; uerū q̄ dr̄ illa locutione
s. mala fuit a d̄o ē. s; nō in seq̄r q̄ a d̄o sit. ut
mala fuit. Si q. s; d̄ret auctor maloꝝ d̄s — Q̄ p̄ simile ostē ut aliū ē᷑ falsū.
ē intelligeret. q̄ ex simili manifeste falsū
ostenditur. Deus p̄ib; furtū fi. s; furtū fi.
uerū ē q̄ p̄ib; uerū: nō seq̄r. Parte q̄dā ap̄p̄o

Hec q̄ ⁊ alia bat illoꝝ q̄ dn̄t d̄m n̄ uelle mala fieri
H̄ mi maxima relinquentes p̄mitte q̄onia
ap̄ti sumus fuientes. q̄ seq̄ testimoniis
pleniꝰ asp̄at. dicamꝰ d̄m nō uelle mala fi. nec
tn̄ uelle nō fi. neq; nolle fi. Om̄ia q. q̄ uult
fi fit. ⁊ om̄e q̄ uult nō fi nō fit. Fuit aūt
multa. q̄ nō uult fi. ut oīa mala. Q̄ uolūtas — d. xlvij.
di sēp iplet̄ d̄ hoīe q̄cūq; se uertat.

Uoluntas q̄ppe d̄i semp efficax ē. ut fiat
om̄e q̄ uult. ⁊ nich fiat q̄ nolit. q̄ de
homine sēp implet. q̄cūq; se uertat. Vidat — Aug.
q. ut at̄ aug. in libro arbitrio cōmunū super
uoluntatē dei. ⁊ s; fiunt ꝯ ei᷑ uoluntatē. tn̄ nō q̄ ei᷑ uoluntatē q̄ ip̄se ē,
nich putans ē ita s; nāq; uult fi. ⁊ nō fiat
uł nolit fi. ⁊ fiat. Ita q. uoluntas ut at̄ aug. — Aug.
i enchiridio semp implet. s; aut de nb̄ aut
a nob. De nb̄ impletur s; nō implem̄ eā qui
peccant. A nob impler̄ qui bonū faciunt. Ideo
q. faciunt q̄ sciunt placē deo. In ira de hoīe sēp
d̄s implet suā uoluntatē. q̄ nich facit homo
de q̄ d̄s nō opet̄ q̄ uult. Nō q. uult d̄s ut — Aug. s. p̄sal mū.
peccet homo quilib; Si at̄ peccauit. peni
tere uult parte ut uiuat. In peccatis at̄ p̄se
uerātē p̄unire. Ut iustitie potentiā cōfirmar̄
nō euadat. Sic alios ip̄arauit ab eterno ad penā.
alios ad glām. ⁊ s; sunt magna op̄a dn̄i exq̄sita — Ad i͞n enchiri dion.
omns uoluntates ei᷑. ⁊ ita sapient exq̄sita.
ut cum angelica ⁊ huāna. creatura peccasset. id;

(c) 2006 Ministerio de Cultura

non quod ille sed quod voluit ipsa fecisset et per eandem
creature voluntatem. quia factum est quod creator
non voluit et impletum ipse quod voluit. bene utens
et malis tamquam summe bonus. ad eorum dampnationem
quos iuste predestinavit ad penam. et ad eorum salutem
quos benigne predestinavit ad gratiam. Quantum
igitur ad ipsos attinet. quod deus noluit fecerunt. quantum
vero ad omnipotentiam dei nullo modo facere valuerunt.
hoc quippe ipso quod contra voluntatem eius fecerunt
de ipsis facta est voluntas eius. Propterea namque magna
opera domini exquisita in omnes voluntates eius. Ut miro et in
effabili modo non fiat preter eius voluntatem quod etiam fit
contra eius voluntatem. quia non fieret si non sineret. nec utique nolens sinit. sed volens. nec sineret bonus fieri
male. nisi omnipotens et de malo posset facere bene. Hiis
verbis evidenter monstratur. quod voluntas dei eterna semper
impletur de homine. etiam si faciat homo contra voluntatem dei.
Sed attendendum est diligenter. quia in superioribus dicitur
fieri aliquid contra dei voluntatem. quod tamen non fit preter eam. et qualiter intelligendum sit illud. quantum ad se fecerunt quod
deus noluit. quantum vero ad omnipotentiam dei nullo modo
id facere valuerunt. Videntur igitur ista superioribus obviare. vero dictum est voluntati eius nichil resistere. Hic aperitur
diversitas multiplex modi supra accepti dei voluntatem.

Verum ut supra diximus voluntas dei diversis modis
accipitur. quod diversitas in predictis verbis si diligenter
notetur. nichil ibi contradictionis reperietur. Ubi enim dicitur
non fieri preter dei voluntatem. etiam quod fit contra eius voluntatem.
dissimiliter accipitur voluntatem. non quippe voluntatem
que deus est et sempiterna est. sed eius signa portendens verbis
intelligi voluit. id est prohibitionem sive preceptionem. et
permissionem. Ex quo sensu quedam dicuntur fieri contra dei voluntatem
que tamen non fiunt preter eius voluntatem. et ex quo sensu nichil
Multa igitur fiunt contra dei preceptum vel contra prohibitionem. que fieri contra eius voluntatem
nichil non fuit preter eius permissionem. Preter namque
permissionem. omnia fuit mala. que tamen preter eius voluntatem
sempiternam fuit. Sic Augustinus dicit super illum locum psalmi.
Ut non loquatur os meum opera hominum. Operari igitur bonum
dicitur ea que mala sunt. que preter dei voluntatem fiunt.
que ipse est. sed non preter permissionem eius. que ipse non est.
Appellatur tamen ipsa dei voluntas. quia deus volens sinit mala
fieri. que fiunt et contra eius preceptionem vel prohibitionem.
sed non contra eius voluntatem que ipse est. Non dicuntur contra
eam fieri. quia preter eam fiunt. Contra eam quippe nichil ita fit.
ut velit ita fieri et non fiat. vel nolit fieri et fiat. Et
evidenter Augustinus ibi notavit ubi ait. quantum ad ipsos
attinet quod deus noluit fecerunt. Quantum vero ad omnipotentiam dei nullo modo id facere valuerunt. ac si
diceret. fecerunt contra dei preceptum quod appellatur voluntas. sed non fecerunt contra dei voluntatem omnipotentem.
quia hoc non valuerunt. illud valuerunt. et ita per hoc

quod fecerunt contra dei voluntatem. id est preceptum
de ipsis facta est eius voluntas. et impleta est eius voluntas sempiterna. id est qua eos dampnare volebat. Unde
Gregorius super Iob. Multi voluntatem dei peragunt. dum
mutare contendunt. et consilio eius resistentes obsequuntur. quia hoc eius dispositioni militat. quod per humanum
studium resultat. Hic aperte ostenditur. quia dum
mali consilio ac precepto dei resistunt. quod dei voluntas
appellatur. ea faciunt. unde voluntas eius que ipse est impletur. que dispositio vel beneplacitum vocatur. Nam ut
ait Augustinus in enchiridion. quelibet sint voluntates
angelorum. vel hominum bonorum vel malorum. vel illud quod deus
vel aliud volentium quam deus. omnipotentis voluntas semper
invicta est. que mala esse nequaquam potest. quia etiam dum
mala irrogat iusta est. et profecto que iusta est. mala
non est. Deus igitur omnipotens sive per misericordiam cui vult misereatur. sive per iudicium quem vult obduret. nec inique aliquid facit. nisi non volens quicquam facit. et omnia quecumque
vult facit. Summatim perstringit sententiam predictorum addens que re

Ex predictis datur intelligi quia deus precepit omnibus bona facere et mala vitare et non vellet
liquet. quod voluntas dei que ipse est semper in vacua est. nec malis cassatur. sed per omnia impletur. Consilium vero eius atque preceptum sive prohibitio non ab omnibus impletur quia preposita non sunt. nec ideo precepit omnibus bona
ut prohibuit mala. vel consuluit optima. quia vellet ab
omnibus bona que precepit fieri. vel mala que prohibuit vitari.
Si igitur vellet utique et fieret. quia in nullo potest ab homine
superari. vel impediri eius voluntas. sed ut sufficientiam
suam hominibus ostenderet. et mali essent inexcusabiles.
Denique ut boni ex obedientia gloriam. mali ex inobedientia penam sortirentur. sic utique ab eterno
paravit. Et ea que omnibus precepit. vel prohibuit. a quibusdam
voluit fieri. vel vitari. sed non ab omnibus. et quedam
precepit personaliter et muneri et in nova lege que
ab eis quibus precepit fieri noluit. ut Abrahe de immolatione filii. et in evangelio de hiis curatis. quibus precepit ne cui dicerent. Quod aliquis bona voluntate
aliud vult quam deus. et aliquis mala id quod deus bona voluntate vult.

Sciendum quoque est quod aliquando mala est voluntas
hominis. de volentis quod deus vult fieri. et aliquando
bona est voluntas hominis aliud volentis quam deus
vult fieri. Ut igitur bona sit hominis voluntas oportet attendere quid congruat eum velle et quo fine.
Tantum igitur interest inter voluntatem dei et voluntatem hominis. ut in quibusdam congruat aliud deo velle
aliud homini. Unde Augustinus in enchiridion. Aliquando
inquid bona voluntate homo vult aliquid. quod
deus non vult multo bona amplius multoque
certius voluntate. Nam illius mala voluntas esse
nunquam potest. tamquam si bonus filius patrem velit vivere. quem deus bona voluntate vult mori.

Augustinus.
Augustinus.
Cap[itulum] quod dicitur voluntas dei pro diversis modis [...].
Capitulum aliquid Augustinus predictorum verborum.
Augustinus.
ei voluntate.
Augustinus.
D. xl viii.
Capitulum quo duo considerantur bona voluntas hominis.
Augustinus.
Exemplum ponit.
Item exemplum in opposito.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

rursus fieri potest, ut hoc velit homo voluntate mala quod Deus vult bona; ut sicut malus filius velit mori patrem, velit et hoc Deus. Nempe ille vult quod non vult Deus; iste vero vult quod vult et Deus. Et tamen bonae Dei voluntati pietas illius potius consonat, quamvis aliud volentis, quam huius idem volentis impietas. Multum ergo interest quid velle homini, quid Deo congruat, et ad quem finem suam quisque referat voluntatem, ut approbetur vel improbetur. Potest ergo velle bonum quod non congruit ei velle; et potest velle bonum quod congruit, sed non refert ad finem rectum; et ideo non est bona voluntas.

Quod bona Dei voluntas per malas hominum voluntates impletur, ut in passione Christi; ubi quaedam facta sunt quae Deus bona, et Iudaei mala voluntate voluerunt. Voluerunt tamen et aliquid quod Deus noluit.

Illud quoque non est praetermittendum, quod aliquando bona Dei voluntas per malam hominis voluntatem impletur, ut in crucifixione Christi factum est, quem Deus bona voluntate mori voluit, Iudaei vero impia voluntate eum crucifixerunt. Et volebant Iudaei mala voluntate id quod Deus bona voluntate volebat, scilicet ut Christus pateretur, moreretur. Sed volebant et aliquid aliud quod Deus non volebat, scilicet occidere Christum, quod fuit mala actio et peccatum. Actum quippe Iudaeorum non voluit Deus, passionem vero Christi voluit. Sic in Psalmo Christus ad Patrem ait: Tu cognovisti sessionem meam, id est voluntariam et spontaneam passionem meam, quae tibi placuit. Voluit itaque tota Trinitas ut Christus pateretur; nec tamen voluit ut Iudaei occiderent. Qui voluit poenam Christi, sed non voluit culpam Iudaeorum; hoc enim noluit. Si enim voluisset, non fuisset.

Sed ad hoc opponitur sic: Si voluit Deus ut pateretur Christus, voluit utique ut pateretur a Iudaeis, vel non. Sed voluit ut non pateretur a Iudaeis, cum passus sit; factum est utique quod Deus voluit non fieri. Si autem voluit eum pati a Iudaeis, ergo voluit eum occidi a Iudaeis. Voluit itaque ut Iudaei occiderent eum.

Ad quod respondentes dicimus simpliciter concedendum esse quod Deus voluit Christum pati, mori, quia eius passio bona fuit et causa nostrae salutis. Cum autem dicitur: Volebat eum pati a Iudaeis, distinguendum est hoc. Si enim intelligatur sic: volebat eum sustinere passionem sive crucifixionem a Iudaeis illatam, verus est sensus. Si vero intelligatur sic: volebat ut Iudaei occiderent eum, falsum est. Non enim volebat Deus actionem Iudaeorum, quae mala erat, sed volebat passionem bonam. Ita voluntas per malas Iudaeorum voluntates est impleta. Unde Augustinus in Enchiridion: Deus quasdam suas voluntates utique bonas implet per malorum hominum voluntates malas, sicut per malivolos Iudaeos bona voluntate Patris Christus pro nobis occisus est; quod tantum bonum fuit, ut apostolus Petrus, qui id fieri nolebat, Satanas ab ipso qui occisus est diceretur. Ecce hic manifeste habes magnum bonum fuisse quod Christus est occisus; et hoc bonum, quia Petrus nolebat, ideo redargutus est.

Utrum placuerit viris bonis Christum pati et mori. Placuit quidem intuitu nostrae liberationis, sed non intuitu ipsius cruciatus.

Ex quo solvitur quaestio, qua quaeri solet utrum viris sanctis placere debuit quod Christus pateretur et occideretur. Debuit ergo eis placere intuitu redemptionis nostrae, sed non intuitu eius cruciatus. Voluerunt quoque ac vehementer cupierunt Christum mori propter liberationem hominis et impletionem divinae voluntatis; sed non voluerunt detestationem ipsius afflictionis. De eodem quoque laetabantur et tristabantur, sed ob aliud gaudebant et propter aliud dolebant. Volebant quod Christus moreretur pro hominis redemptione, et tamen de morte ipsius dolebant de causis; corda eorum varie movebantur.

Quomodo in de passionibus sanctorum an velle an nolle debeamus sit.

Si vero quaeritur quomodo sentiendum sit de passionibus et martyriis sanctorum, dicimus aliquam esse distantiam inter passionem capitis ac membrorum. Namque passio Christi causa est nostrae salutis, quod non est passio alicuius sancti. Nullius ergo passione redempti sumus. Non tamen profuerit quidem nobis in quantum passi sunt, vel in aliis fidelibus quorum passiones. Verumtamen nostra redemptio non sunt. Hoc enim illius sola passio potuit, qui Deus est et homo. Illi vero qui passionem pie intentione eorum voluerunt et optaverunt fieri, sic futuram credebant. Passiones vero sanctorum possumus velle et nolle, et utrumque bona voluntate, si rectos in hoc proponamus fines. Cui enim placuit Pauli passio eo fine, quo primum eius propter augmentum et patriam tenebat, bonam videtur habuisse voluntatem, quae voluntati eius congruebat, qui cupiebat dissolvi et esse cum Christo. Qui autem voluit eum declinare passionem et effugere manus iniquorum compassione pietatis, et ille bonam habuit voluntatem. Unde Augustinus in Enchiridion: Bonae apparebant voluntates piorum fidelium, qui apostolum Paulum nolebant Ierusalem pergere, ne ibi pateretur mala quae Agabus propheta praedixerat. Et tamen hoc Deus pati volebat, pro annuntianda fide Christi exercens martyrem Christi. Neque ipsam bonam voluntatem suam implevit per Christianorum voluntates bonas, sed per Iudaeorum malas; et ad eum potius pertinebant qui nolebant quod volebat, quam illi per quos voluntas eius facta est quod volebat, quia id ipsum mala voluntate fecerunt, quod Deus bona.

Aug.

Obiectio.

Responsio.

Au.

Quod passiones sanctorum possumus velle et nolle et utrumque bona voluntate.

Au.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

uoluntate uoluit. Ita in passione est. (?) ... ḋs uoluit. h(?) ... iudas. ut deus. et diabolus. s(ed) illi mala uoluntate fecer(un)t. d(eu)s u(er)o bona uoluntate. s(ed) ut x(ristus) moreret(ur). Illi u(er)o ip(s)am illi actu uolueri(n)t. que(m) d(eu)s no(n) uoluit. Explicit primus liber de misterio trinitatis.

Incipiu(n)t c(apitu)la de re(rum) c(re)atione et formatione corporaliu(m) et spiritualiu(m) aliisq(ue) plurib(us) eis p(er)tinentib(us).

Tit(u)l(u)s .i. de uno omniu(m) rerum principio.

Quae ad misteriu(m) diuine unitatis atq(ue) trinitatis. lic(et) ex parte cognoscendu(m) p(er)tinere noscunt(ur). quantu(m) ualuim(us) diligent(er) exequuti sum(us). Hinc ad c(on)sideratione(m) c(re)atura(rum) t(ra)nseam(us). Incipiunt capitula libri secundi.

i Quod unu(m) e(st) p(ri)ncipiu(m) re(rum) n(on) plura.

ii Quo sit causa quare facit.

iii **Tit(u)l(u)s .ij. de rationali creatura** Cu(m) q(ui)s p(ro)ponit cur d(eu)s ... uiua agere. et facere.

iv Quare rationalis c(re)atura facta sit. i(d est) ho(mo) ut angelus.

v Quo(modo) dr(icitur) ho(mo) f(act)us p(ro)pt(er) reparatione(m) angelici casus.

vi Quare ita sit ho(mo) institut(us). ut unita sit a(n)i(m)a corpi.

vij. viij. De angelis qu(omodo) f(a)c(t)i sunt. Q(uod) d(e) mich(ael) f(a)c(tu)m e(st) an celu(m) et t(erra).

viij. De sunt cu(m) t(em)p(o)re. et e(st) mundo cep(it) sp(irit)ual(is) et corp(or)al(is) c(re)atura.

x. xi. **Tit(u)l(u)s .iij. de angelis** Ubi angeli morati sunt. Q(uod) d(e) sunt c(re)ata ... inuisibiliu(m).

xij. Utru(m) dicit(ur) lucifer ascend(er)e in celu(m) ... inuisibilu(m) ... (ad) uirginitat(em).

xiij. Quales fuerunt f(a)c(t)i angeli. ... arbitrij.

xiiij. An omnes angeli fuerint equales. i(n) e(ss)entia sapi(entia). libertate.

xv Que co(m)munia et equalia habuerunt angeli ... ne lapsu.

xvi An boni ut mali c(re)ati sint. et an aliq(ua) mora fuit int(er) c(re)atio(nem).

xvij. De triplici sapi(enti)a angelo(rum). ante casu(m) ut c(on)firmatio ... (nem).

xviij An aliq(uam) d(ilectionem) h(abu)erunt dilectione(m) ut sui. an casu(m).

xviiij An p(er)f(e)c(t)i ... c(re)ati sint. an imp(er)f(e)c(t)i et imp(er)fect(i) ... cadunt.

xx **Tit(u)l(u)s .iiij. de confirmatione bonorum angelorum et ruina mal(orum)** De c(on)firmatione et c(on)fusione stantiu(m) et auersione lapsu(m).

xxi De libero arbitrio h(abu)erunt tangit.

xxij. An aliqu(od) datu(m) fuit stantib(us) quo conuerterentur.

xxiij Ut g(rati)a indigebat angeli. et e(st) qua nos ... f(a)c(t)a g(rati)am.

xxiiij. (angelo)r(um). An lapsus sit imputanda ausio ... fuer(un)t p(ro)p(ri)a ... apponi.

xxv. Ut b(e)atitudine(m) q(uam) accep(er)unt in c(on)firmatione statu(m) ...

xxvi. Q(uod) d(e) mauoub(us) et immoub(us) ... g(rati)a ceciderit int(er) q(uo)s un(us) fuit celsior. s(ed) lucifer. Unde et q(uo) deiecti sunt.

xxvij. Quare no(n) e(st) eis c(on)cessu(m) habitare in celo t(er)ra.

xxviij. De ... lanoib(us) demonu(m). ... inferno.

xxviiij. An o(mn)es demones sint in hoc aere caliginoso. t(er)ra aliq(ui) ... alios.

xxx. De potestate lucif(er)i

xxxi An demones semel uicti ascis ult(er)i accedat ad ...

xxxij. Utru(m) boni angeli possint peccare. t(er) mali recte uiuere.

xxxiij. Q(uod) ei ... ha(be)nt li(berum) ar(bitrium). no(n) t(amen) ad utru(m)q(ue) flecti possint.

xxxiiij. Q(uod) boni p(ost) c(on)firmatione(m) l(i)b(er)u(m) h(abe)nt ar(bitrium) q(uam) ante.

xxxv. Q(uod) ui nec possint e(ss)e ... peccare. sic an(te).

xxxvi. Ubi m(a)n(en)s mali angeli. noscant u(er)itate(m) t(em)p(or)aliu(m) re(rum).

xxxvii. Q(uod) d(e) magice artes. uirtute et sci(enti)a diaboli ualet. q(uo)d e(st) eis

xxxviii. Q(uod) mali angeli no(n) f(ac)iu(n)t ... in re(rum) uisibiliu(m). ... Lo(n)ge

xxxix. Q(uod) no(n) sint creatores. lic(et) p(er) eos magi ranas et alia fecerunt. sic nec boni. et si p(er) eo(rum) ministeriu(m) fiat c(re)atura. xl.

Q(uod) sol(us) d(eu)s sic op(er)at(ur) c(re)atione(m) re(rum). sic i(n)tificatione(m) int(er)i(us). xli.

Q(uod) angeli mali multa p(ossu)nt p(er) n(atur)e uigore(m). q(uo)d no(n) possint p(ro)pt(er) d(e)i p(ro)hibitione(m). Utru(m) o(mn)es angeli corporei sint. xlii. xliij.

De f(or)mis q(uibus) apparuit d(eu)s. et de ill(is) i(n) q(ui)b(us) angeli appare(n)t. xliiij. xlv

Q(uod) d(e) ips(is) e(ss)e. q(uo)d d(eu)s e(st). nu(n)q(uam) apparuit mortalib(us). xlvi.

Quo(modo) dic(untu)r demones. intrare in ho(m)i(n)es. xlvi.

Tit(u)l(u)s .v. de ordinib(us) angelo(rum).

De ordinu(m) distinctione. xlvij.

Quid appellat(ur) ordo. et q(uo)d sit p(ri)mi ordi(nis) eq(uitas). ... no(n)se(ru)ata. xlviij.

Q(uod) n(ome)na illa supra sunt ordinis q(uo)q(ue) no(n) p(ro)pt(er) se. s(ed) p(ro)pt(er) xlviiij.

Ut(rum) hi ordines ab initio c(re)ationis. distincti fuerint. L

Utru(m) o(mn)es angeli eiusd(em) ordinis sint equales. Li

Quo(modo) dicat(ur) sep(tim)a. decimu(m) ordine(m) ... hoib(us). Lij

Utru(m) ho(m)i(n)es sumant(ur). iuxta numeru(m) stantiu(m). t(er) lapso(rum). Liij

An o(mn)is celestes sp(iritu)s mittant(ur). ... Liiij

Tit(u)l(u)s .vi. de missione angelo(rum) Principium

An michael. gabriel. raphael. sint maioris ordinis. ut Lv.

Quo(d) singule a(n)i(m)e. h(abe)nt angelu(m) bonu(m) ad custodia(m). mal(u)m. Lvi

Tit(u)l(u)s .vij. de p(er)fectu angelo(rum) et p(ro)fectu eo(rum).

Utru(m) angeli p(ro)ficiant i(n) m(eri)to t(er) p(re)mio. usq(ue) ad iudiciu(m). ad ... ... Lvij

De distinctione op(er)um. sex dierum. ... int(er)ualla t(em)p(o)r(um). Lviij.

Q(uod) alii senser(un)t o(mn)ia simul facta. in m(ater)ia et forma. alii p(er) Lviiij.

Tit(u)l(u)s .viij. de op(er)ib(us) .vi. dier(um)

Quo(modo) p(er) int(er)ualla t(em)p(o)r(u)m. res corpales c(on)dite sint. aliq(ui)d Lx

Q(uod) no(n) sensu dicat(ur) tenebre e(ss)e aliquid. t(er) q(ui) dicat no(n) e(ss)e. Lxi

Quare illa m(ateri)a c(on)fusa sit dicta i(n)formis. t(er) u(bi) ad e(ss)e. p(ro)duxit. et q(uo)usq(ue) i(n) altu(m) ascenderit. Lxij.

De quot modis. diuine op(er)ationis. Lxiij.

De primo distinctionis op(er)e. Lxiiij.

De luce f(a)c(t)a p(ri)mo die. s(i) sp(irit)ual fuit an corporal fuit Lxv

Ubi f(a)c(t)a fuit. Quib(us) modis accipitur dies. ... dicit(ur) e(st) Lxvi. Lxvij.

De illo ordine c(on)putationis dierum. et d(e) illo q(ue) p(ri)mitio ... Lx. viij.

De intelligentia bon(orum) ubo(rum). dix(it) d(eu)s. Lxix.

Ex q(uo) sensu pat(er) dr(icitur) op(er)ari i(n) filio. t(er) p(er) filiu(m). t(er) i(n) sp(irit)u s(an)c(t)o. Lxx.

De op(er)e s(e)c(un)de diei. qua f(a)c(t)um e(st) firmamentu(m). Lxxi

Q(uod) celu(m) t(unc) f(a)c(tu)m d(ici)t(ur) intelligi. Q(uod) e(st) q(uo)d f(a)c(tu)m sit. Lxxij. Lxxiij.

Quo(modo) aq(ue) possint e(ss)e. sup(er) celu(m). et quales sint. Lxx.v.

De figura firmamenti. Q(uare) n(on) t(ra)c(t)at ... sep(tim)a. d(icitu)r benedictione Lxxvi. Lxxvij

De op(er)e t(er)tii diei. q(uo)m aq(ue) c(on)gregate sint in unu(m). ... Lxxviij.

Quo(modo) o(mn)es aq(ue) c(on)gregate sint in unu(m) loc(um) e(st) multa sint ... Lxxviiij.

De op(er)e .iiij. diei. qua f(a)c(t)a sunt lumina. ... Lxxx.

Ut f(a)c(t)a sint luminaria. Lxxxi

Quo(modo) accipiendu(m) sit illud. sint insignia et t(em)p(or)a. Lxxxij.

De op(er)e .v. diei. q(uo) f(a)c(t)a s(un)t natatilia et uolatilia. Lxxxiij.

De op(er)e .vi. diei. q(uo) c(re)ata s(un)t a(n)i(m)alia et reptilia t(er)re. Lxxxiiij.

De uenenosis et noxiis a(n)i(m)alib(us). Lxxxv.

Utru(m) minuta a(n)i(m)alia. t(unc) c(re)ata fuerint. Lxxxvi

Quare p(ost) o(mn)ia f(a)c(tu)s e(st) ho(mo). Lxxxvij

De sententia illo(rum). q(ui) simul o(mn)ia f(a)c(t)a c(on)tendunt. Lxxxviij

Quo(modo) intelligenda sit requies d(e)i. ... die. cu(m) t(unc) quieuit. Lxxxviiij

Quo(modo) accipiendu(m) sit. q(uo)d d(eu)s dr(icitur) c(om)plesse op(us) suu(m) .vii. xc

Quo(modo) o(mn)ia a d(e)o f(a)c(t)a. dicant(ur) ualde bona. ... s(un)t ... xci

Tit(u)l(u)s .ix. de c(re)atione primi hominis

De s(an)c(t)ificatione .vij. diei. De ho(m)i(ni)s c(re)atione. Q(uo)m f(a)c(tu)s ... xcij. xciij.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

xciiii. De ymagine et similitudine. ad quam factus est homo. a
xcv. Quare homo dicitur ymago. et ad ymaginem filii non ad
xcvi. De ratione mentis. unde aliquis factus sit. | ymaginem.
xcvii. De insufflatione uel inspiratione dei qua facta fuit anima. an
xcviii. In qua etate factus sit homo. | in corpore uel extra corpus.
xcviiii. Quare homo extra paradisum creatus. in paradiso sit positus.
c.i. Quibus modis paradisus accipiatur. De ligno uite.
c.ii. c.iii. De ligno scientie boni et mali. De formatione mulieris.

Titulus x. de formatione mulieris.

c.iiii. Quare de latere uiri. et non de alia parte corporis facta sit.
c.v. Quare dormienti et non uigilanti. subducta sit costa.
c.vi. Quod de costa [...] multiplicata. sine adiectamento ex
c.vii. De causis superioribus et inferioribus. | trinsecus rei facta fuit.
c.viii. De causis que in rebus sunt seminalibus et causalibus. et de his [...]
c.viiii. De anima mulieris quod non est ex anima uiri. quod ante non sit ex traduce

Titulus xi. de statu primi hominis ante peccatum

c.x. De statu hominis ante peccatum qualis fuit secundum corpus et qualis post peccatum.
c.xi. Quomodo dicitur homo factus in animam uiuentem. | et non in mortuum.
c.xii. Quod corpus hominis ante peccatum mortale et inmortale erat. post pec
c.xiii. Ut inmortalitas quam tunc habuit. fuit de conditione non de energia [?]
c.xiiii. Si homo uiuere potuisset [...] aliis lignis. | beneficio.
et non ligno uite. deo non mandante [...] de illo ederet.
c.xv. De inmortalitate corporis prima et secunda.
c.xvi. De multiplicatione filiorum. si non peccassent primi homines.
c.xvii. Quare in paradiso non coierunt.
c.xviii. Ut in translatione in melius si non peccassent.
c.xviiii. Ut in perfectione statis [...] perueniret.

Titulus xii. de lapsu primi hominis.

c.xx. Ut in sensu paruuli nascerentur. | filii.
c.xxi. De duobus bonis. alio homini dato. alio promisso.
c.xxii. De inuidia diaboli. quare ad temptandum accessit.
c.xxiii. c.xxiiii. De forma in qua uenit. De calliditate serpentis.
c.xxv. Ut elegit serpentem ut per eum temptaret diabolus.
c.xxvi. c.xxvii. De modo temptationis. De duplici temptatione [...].
c.xxviii. Quare peccatum hominis et non angeli remediabile sit
c.xxviiii. Quod non soli uiro preceptum fuit datum.
c.xxx. c.xxxi. De origine illius peccati. De mulieris elatione.
c.xxxii. c.xxxiii. De uiri elatione. Quis magis deliquerit. uir an mulier.
c.xxxiiii. De ignorantia excusabili et inexcusabili.
c.xxxv. An uoluntas precesserit illud peccatum | exterius.
c.xxxvi. Quare deus permisit hominem temptari. quem sciebat
c.xxxvii. Qualis [...] animum fuit homo ante peccatum.

Titulus xiii. de scientia primi hominis ante peccatum.

c.xxxviii. De triplici scientia hominis ante lapsum.
c.xxxviiii. Ut homo prescius fuit eorum que ei futura erant.
c.xl. De gratia hominis et potentia ante casum.
c.xli. De adiutorio hominis in creatione dato. quo stare poterat
c.xlii. c.xliii. De libero arbitrio. De sensualitate.

Titulus xiiii. de libero arbitrio.

c.xliiii. De ratione et de partibus eius. | parentibus.
c.xlv. De simili ordine peccandi in nobis et in primis
c.xlvi. Quid in nobis est uir et mulier et serpens.
c.xlvii. De spirituali coniugio uiri et mulieris in nobis
c.xlviii. Qualiter per illa tria in nobis consumatur temptatio.
c.xlviiii. Quando mulier sola manducat cibum uetitum.
c.l. Quando et uir manducat. [...] nisi ueniale uel mortale | peccatum.

Quibus modis accipiatur sensualitas | in scriptura. c.li.
Diffinitio liberi arbitrii secundum philosophos. | [...] c.lii.
Qualiter accipitur modo liberum arbitrium. De angelis [...] c.liii. c.liiii.
Quod liberum arbitrium [...] peccare non potest. c.lv.
Distinctio libertatis arbitrii. secundum diuersa tempora. c.lvi.
De iiii. statibus liberi arbitrii. c.lvii.
De corruptione liberi arbitrii per peccatum | et miseria. c.lviii.
De tribus libertatibus. liberi arbitrii [...] c.lviiii.
De libertate que est [...] que est nata. c.lx.
De gratia operante et cooperante. Quid sit uoluntas. c.lxi. c.lxii.
Que sit gratia. uoluntatem bonam preueniens. c.lxiii.

Titulus xv. de uoluntate in [...] gratiam

Quod uoluntas bona quam preuenit gratia [...] c.lxiiii.
De cogitatione boni. post fidem. | [...] c.lxv.
De intellectu et cogitatione boni et delectatione [...] c.lxvi.
[...] opera hominis bona sine gratia. | [...] c.lxvii.
Ut eadem sit que dicitur operans et cooperans. c.lxviii.
Quomodo gratia mereatur augeri. De bonis quibus bona [...] c.lxviiii. c.lxx.
[...] hominis sit liberum arbitrium. De [...] c.lxxi. c.lxxii.
De gratia que liberat uoluntatem. si [...] c.lxxiii.
Quomodo [...] incipiat bona uita [...] c.lxxiiii.
Quod bona uoluntas gratia preueniente [...] | [...] c.lxxv.
Qua ratione dicitur fides iustificationem mereri. | [...] c.lxxvi.
De [...] c.lxxvii.
Quod [...] uirtutes [...] c.lxxviii.
Quod [...] uirtutes bonas [...] | [...] c.lxxviiii.
De heresi pelagiana. | sui erroris. | [...] c.lxxx.
Quod in pelagianos [...] c.lxxxi.
Quomodo augustinus illa uerba [...] c.lxxxii.
De heresi iouiniani [...] c.lxxxiii.
Ut homo ante peccatum accepit gratiam operantem et cooperantem. c.lxxxiiii.
Si homo ante lapsum uirtutes habuit. c.lxxxv.
De eiectione hominis de paradiso. [...] c.lxxxvi.

Titulus xvi. de pena primi hominis

Quomodo intelligendum sit illud. ne sumat de ligno c.lxxxvii.
De flameo gladio. ante paradisum posito. c.lxxxviii.
An homo ante peccatum comedit de ligno uite. c.lxxxviiii.
Quod [...] peccatum [...] transiit in posteros. c.xc.
Ut illud peccatum quod transiit fuit originale uel actuale c.xci.
Quod putant fuisse actuale. | tale c.xcii.

Titulus xvii. de originali peccato.

Quomodo assignant illud [...] c.xciii.
Quod originale [...] peccatum fuit [...] c.xciiii.
Quid sit originale peccatum. c.xcv.
Quod originale peccatum est culpa. | concupiscentia. c.xcvi.
Quod originale peccatum dicitur fomes peccati. i. con c.xcvii.
Quod nomine concupiscentie intelligitur quod fomes est peccati c.xcviii.
Quod per adam originale peccatum [...] c.xcviiii.
An sit peccatum originale. in quo omnes peccauerunt. cc.
Quod [...] inobedientiam unius [...] cc.i.
Quod peccatum originale in adam fuit [...] | [...] cc.ii.
Quod omnes dicuntur in adam fuisse qui peccauit [...] cc.iii.
Quod nichil [...] | [...] cc.iiii.
Quod peccatum originale [...] in filios. | [...] cc.v.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

cc.vi a an secundum animam an secundum carnem.
cc.vii e de parvulo contrahat peccatum et quomodo ostenditur.
cc.viii c ausa corruptionis carnis ostenditur. ergo peccatum sit
cc.viiii e utrum peccatum in carne vel anima dicatur.
cc.x v trum cum originale peccatum quod est in carne sit causa peccati
cc.xi e ure dicatur originale peccatum.
cc.xii e quid originale peccatum. dimittatur in baptismo.
cc.xiii v trum fomes qui ex libidine est. in baptismo diluatur
cc.xiiii v trum illi concupiscentie deus sit auctor.
cc.xv e ure illud peccatum ... anime.
cc.xvi v trum illud peccatum sit necessitatis vel voluntarium.
cc.xvii e ure deus umquam animam corpori. sciens in maculari.
cc.xviii a nima sit talis. qualis a deo creatur.
cc.xviiii a nime creande. sit equales in donis naturalibus.
cc.xx a n peccata omnium precedentium patrum parvuli origi
naliter contrahat. ut peccatum ade.
cc.xxi e um in illo uno primo peccato. plura repperiunt.
cc.xxii a n peccatum ade. sit gravius ceteris.
cc.xxiii a n illud peccatum sit primis parentibus dimissum
cc.xxiiii e um peccata parentum transeant in filios. non tamen ...
cc.xxv. cc.xxvi d e peccato actuali. Q ue fuerit origo et causa peccati primi. [hominis]
cc.xxvii q ue fuerit secunda causa malorum.
cc.xxviii q uod non nisi in re bona sit malum.
cc.xxviiii e d' nihil fallit dialecticorum regula. de contrariis.
xxx.cc. e uod sit peccatum de peccato. [et] primo bonum.
cc.xxxi v trum malus actus. inquantum est peccatum. sit corruptio
cc.xxxii e omnium peccatum quod sit corruptive bonum. cum nichil sit.
cc.xxxiii. cc.xxxiiii. e uare homo se elongat a deo. A n peccatum sit primo
cc.xxxv e quam bonum sit peccatum et pena peccati. quod [bonum]
peccata et causa peccati. alia non peccatum et causa et pena peccati
cc.xxxvi a n peccatum sit causa peccati. inquantum peccatum est.
cc.xxxvii e t non omne peccatum. est pena peccati. [peccatum ade.]
cc.xxxviii v trum pena aliqua eternaliter sit pena peccati.
cc.xxxviiii e d' cum peccatum et sit pena peccati. peccatum est ab homine
cc.xl d e qua... peccatum sit. et quomodo ...
cc.xli e d' aliqui putant malos actus ... [peccatum esse]
cc.xlii e vero sensu dictum sit. deus non est auctor mali.
cc.xliii. cc.xliiii d e voluntate et actu fine. Q uod sit bonus finis. [cum]
cc.xlv e d' omnes bone voluntatis unum habent finem. et in
Titulus .xviii. de voluntate ipsa diversos fines secuntur.
cc.xlvi [tamen] d e differentia voluntatis. et intentionis. et finis.
cc.xlvii [sit] e uare voluntas dicatur peccatum. esse de ... qui
nichil aliud peccatum est. [Q]uomodo non sit peccatum.
cc.xlviii v trum actus voluntatis sit peccatum. sicut aliqui ...
cc.xlviiii e vero sensu dicatur valet omnis ... velle bonum
cc.l a n ex fine omnes actus pensari debeat. ut ...
cc.li a n ... et actio ... sit mala. [bon]. [in]
cc.lii e d' ... dicatur bonum. ...
cc.liii q uomodo intelligendum sit illud peccatum ... voluntas
cc.liiii e t illud numquam nisi involuntarie peccatum est.
cc.lv e t ne non voluntate peccat.

e d' mala voluntas est voluntarium peccatum. cc.lvi.
a n voluntas et actio mala. ... cc.lvii.
s i peccatum ... vitium. ... cc.lviii [Titulus .xviii. de diversitate peccatorum.]
a lii ... acceperunt peccatum. [Sit usque quo] pervenerat cc.lviiii.
e t modis peccatorum. Q uomodo differunt delictum et peccatum. cc.lx. cc.lxi.
d e .vii. vitiis principalibus. D e superbia. cc.lxii. cc.lxiii.
e um superbia dicatur. radix omnium malorum ... cc.lxiiii.
... cum superbia non sit cupiditas.
d e peccato in spiritum sanctum. [a deo] cc.lxv.
d e penitentia peccatoris. ... homo ... diabolo cc.lxvi. [Titulus .xx. de peccato ad mortem.]
a n aliquis penitentiam sit perventurus. Unum esse cc.lxvii.
rerum principium ostendit non plura ut quidam putaverunt.

REACIO
REM RE
RVM
insinuans scriptura.
deum esse creatorem
initiumque temporis
atque omnium visibi
lium et invisibilium
creaturarum. in primordio sui ostendit dicens.
In principio creavit deus celum et terram. His etenim
verbis moyses spiritu dei afflatus. in uno principio a deo
creatore mundum factum refert. elidens errorem quo
rundam. plura sine principio fuisse principia opi
nantium. Plato namque tria initia existimavit. deum.
scilicet exemplar et materiam. et ipsa increata sine princi
pio. et deum quasi artificem non creatorem. Creator enim
qui est qui de nichilo aliquid facit. et creare proprie est de nichi
lo aliquid facere. facere vero non modo de nichilo aliquid
operari. sed etiam de materia. Unde et homo vel angelus dicitur
aliqua facere. sed non creare. vocaturque factor sive arti
fex. sed non creator. hoc enim nomen soli deo proprie congruit.
qui et de nichilo quedam. et de aliquo aliqua
facit. Ipse est ergo creator et opifex et factor. Sed creatio
nis nomen sibi proprie retinuit. alia vero et creaturis
communicavit. In scriptura tamen sepe creator accipi
tur tamquam factor. et creare sicut facere sine distinc
tione significationis. Q uod aliud sit facere et agere.
Verumtamen licet nonnulli dixerint de deo facere et idem esse quod dicitur de
facere et agere. cum aliud sit facere. creare. agere.
Unde hoc nomen alia de deo non proprie dicitur. sed eam
rationem qua dicitur de creaturis. Cum ipse enim dicitur
cum aliquid facere. non aliquem motum
illi intelligimus inesse. ut aliqua mutabilitate
passionem sicut in nobis solet accidere. sed ei sempiterne
voluntatis. novum aliquem significationem effectum.
i. eterna eius voluntate aliquid novum existere. Et
cum dicitur aliquid facere. tale est ac si diceretur novum

Beda.

Plato tria dixit esse principia.

Strabus.

Igitur proprie ipse dicitur creare. et quod creare sit. et quod facere.

Vero quia solus dicitur deus aliquid facere

(c) 2006 Ministerio de Cultura

eius voluntate. ut per eius voluntatem aliquid novum
sit contingere. sed esse ut in ipso nichil novum oriatur. sed
novum aliquid. Sic in eius eterna fuit voluntate
fiat. sine aliqua sui motione vel mutatione. Nos
non operando mutari dicimur. quia movemur. Non enim
sine motu aliquid facimus. Deus quippe facere ut agere aliquid
dicitur. quia causa est rerum novarum existentium. dum eius
voluntate res nove esse ceperunt. quando autem non erunt
absque ipsius agitatione. ut actus ipsius dici non queat.
cum videlicet actus hominis in motu consistat. In deo autem
motus nullus est. Sicut quippe ex calore sol absque sui contagione.
nulla tamen in ipso. vel in eius calore facta motione. vel
mutatione. ita ex voluntate dei nova sunt esse.
sine mutatione aliqua. ... dominum solum principium
putavit omnium. Aristotiles vero duo principia dixit. scilicet
materiam. et formam. et tercium operatorium dictum. Mundum
quoque semper esse et fuisse. [Quod] ... docet

Horum quoque et similium errores ... scilicet evacuans. in
tantisque disciplinam tradens. dicit in principio
creavit deus celum et terram. ... temporaliter
creavisse significat. ... omnipotentiam
commendans. Et in voluisse facere est. quia ut potentiam
et eius voluntate et bonitate res nove extiterunt.

Credamus quoque rerum creaturarum celestium terrestrium. visibilium
vel invisibilium causam non esse. nisi bonitatem creatoris. qui est deus unus verus. cuius tanta est bonitas.
ut summe bonus beatitudinis sue qua eternaliter beatus
est. alios velit esse participes. quam videt et
communicari posse. et minui omnino non posse. Illud
quoque bonum quod ipse erat. et quo beatus erat sola bonitate
non necessitate. aliis communicari voluit. quia
summe boni erat prodesse velle. et omnipotentissimi
nocere non posse. Cur rationalis creatura facta sit.

Et quia non valet eius beatitudinis particeps existere
aliquis nisi per intelligentiam. que quanto
magis intelligitur. tanto plenius habetur. fecit deus rationalem
creaturam. que summum bonum intelligeret. et intelligendo
amaret. et amando possideret. ac possidendo
frueretur. Eamque hoc modo distinxit. ut pars in
sui puritate permaneret. nec corpori uniretur. scilicet angeli. pars corpori iungeretur. scilicet anime. Distincta est itaque
rationalis creatura. in incorpoream et corpoream.
Et incorporea angelus. corporea vero homo vocatur. ex anima rationali
et carne subsistens. Conditio quoque rationalis creature.
prima causa fuit dei bonitas. Quare creatus sit
homo vel angelus.

Ideoque si queritur. quare creatus sit
homo vel angelus. brevi sermone responderi potest. propter
bonitatem eius. Unde Augustinus in libro de doctrina christiana.
quia bonus est deus summus. et quicquid sumus. boni sumus. Ad
Et si queritur ad quid. Quod creata sit rationalis creatura
creata sit rationalis creatura. respondetur ad laudandum
deum. et ad serviendum ei. ad fruendum eo. In quibus
proficit ipsa. non deus. Deus enim perfectus et summa bonitate
plenus. nec augeri potest nec minui. Quod ergo rationalis
creatura facta est a deo. referendum est ad creatoris bonitatem.
et ad creature utilitatem. Brevissima responsio est.

Cum ergo queritur. quare vel ad quid facta sit rationalis creatura.
scilicet quare. ut ad quid facta sit rationalis creatura.
brevissime responderi potest. propter dei bonitatem. et suam utilitatem.
Utile nempe est ipsi. servire deo et frui eo.
Facti enim angeli sive homines propter deum dicuntur esse. non quia
creator deus. et summe beatus. alterutri indiguerit
officio. qui bonorum nostrorum non eget. sed ut servirent ei. ac
fruerentur eo. cui servire regnare est. In hoc enim proficit
serviens. non ille cui servitur. Sic factus est homo ut deo

Et sicut factus est homo. serviret. sic mundus factus est ut serviret homini.
Propter deum ut ei serviret. ita mundus factus est propter
hominem. scilicet ut ei serviret. Positus est ergo homo in medio.
ut et ei serviretur. et ipse serviret. ut acciperet
utrumque. et reflueret totum ad bonum hominis. et quod
accepit obsequium. et quod impendit. Ita enim voluit deus.
quod ab homine serviri. ut ea servitute non deus sed homo
serviens iuvaretur. et voluit ut mundus serviret homini.
et ex eo similiter iuvaretur homo. Totum quoque bonum
hominis erat. et quod factum est propter ipsum. et propter quod factus est ipse.
Omnia enim ut ait apostolus nostra sunt. scilicet superiora et equalia. et inferiora. Superiora quidem nostra sunt ad perfruendum. scilicet ut deus trinitas. Equalia ad convivendum. scilicet
angeli. qui etsi modo nobis sint superiores. in futuro erunt equales.
Qui et modo nostri sunt. quia ad usum nostrum sunt. Sicut res dominorum
dicuntur esse famulorum. non dominio. sed quia sunt ad usum
eorum. Ipsi quoque angeli. in scriptura sepe locis nobis dicuntur
servire. dum propter nos in ministerium mittuntur.

Quomodo dicitur aliquando in scriptura homo factus propter reparationem
De homine quoque in scriptura. invenitur angelice casus.
Reperitur. quod factus sit propter reparationem angelice
ruine. quod non ita est intelligendum. quasi non fuisset homo
factus. si non peccasset angelus. sed quia inter cetera hoc causa sit homo conditus.
quod inter alias cause precipuas. hoc et non nulla
extitit. Nostra quoque sunt superiora et equalia. nostra etiam
sunt inferiora. quia ad serviendum facta nobis. Cur ita homo

Solet etiam queri. cur unita sit anima corpori.
Cum maioris dignitatis esse videtur anima.
si absque corpore permansisset. cur unita sit corpori.
Ad quod primo dici potest. quia deus voluit. et voluntatis eius
causa querenda non est. Secundo autem dici potest. quod ideo deus voluit eam corpori uniri. ut in humana conditione
ostenderet. novum exemplum beate unionis. que est inter deum
et spiritum. in qua diligitur toto corde. et videtur facie
ad faciem. Putaret enim creatura se non posse uniri
creatori suo tanta proximitate. ut eum tota mente
diligeret et cognosceret. nisi videret sibi quod est excellentissimi

Quod per simile ostendit

Ar. ii. dixit principia.

Beda.

Aug. in enchiridion

Cap. iii.

Quod distincta sit rationalis creatura.

Quod omnia non sunt ad

prima causa.

Secunda.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ma creata, tam infime, carni que de terra est, tanta dilectione uniri, ut non valeat aptari ad illam, ut velit eam relinquere, sicut apostolus ostendit dicens: Nolumus corpore expoliari, sed supervestiri. Per quod ostenditur summum creatum summo increato ineffabili amore uniri. Pro exemplo quoque future societatis, que inter deum et spiritum rationalem in glorificatione eiusdem perficienda erit, animam corporeis indumentis et terrenis mansionibus copulavit. Itaque mirandum fecit ... negetur. Ut sciret homo quod si potuit deus tam disparem naturam corporis et anime in federationem unam et in amicitiam tantam coniungere, nequaquam ei impossibile futurum rationalis creature humilitatem licet longe inferiorem ad sue glorie participationem sublimare. Sed quia per exemplum rationalis spiritus impare usque ad consortium terreni corporis humiliatus est, ne forte nimis depressus videretur, addidit divina providentia, ut primo dum eum corpore glorificato ad consortium illorum qui in sua puritate perstiterant, puritate sublimaret, ut quod minus ex dispensatione conditoris sui acceperat conditione, per modum gratie eidem acceptum glorificaret. Sic ergo conditor omnes rationales spiritus, varia sorte pro arbitrio voluntatis sue disponens, illis quos in sua puritate relinquerat, sursum in celo mansionem, istis vero quos terrenis corporibus sociaverat, deorsum in terra habitationem constituit. Utrisque regulam proponens obedientie, quatinus et illi a quo non erant non caderent, et isti a quo non erant, ad id ubi non erant ascenderent. Fecit itaque deus hominem ex duplici substantia, corpus de terra fingens, animam vero de nichilo faciens. Sed et ante sunt in corporibus, ut in eis deo famulantes, maiorem mereantur coronam.

Creata.

Post hec de distinctione rationalis creature agendum est, et primo de angelica.

Ex premissis apparet rationalem creaturam in angelicam et humanam fuisse distinctam, quarum altera tota spiritualis, scilicet angelica, altera ex parte spiritualis, ex parte corporalis, scilicet humana. Cum itaque de his tractandum sit, scilicet de spirituali et corporali creatura, et de rationali et de non rationali, primo de rationali et spirituali, scilicet de angelis, agendum videtur. Ut a conditione creature ad cognitionem creatoris digniores primo mens intendat. Deinde ad consolidationem corporee creature illius que est rationalis, quam illius que non est rationalis descendat, ut creatoris mirifice scientie speciem creature eiusque conceptorum atque conveniunt sequitur documentum. Consideranda sunt de angelis.

.d. ij. De angelica itaque natura hec primo consideranda sunt, quando creata fuit, et ubi, et qualis facta dum primo conderetur. Deinde qualis effecta aversione quorundam et conversione quorundam. De excellentia quoque et ordinibus et donorum differentia, de officiis ac nominibus, aliisque pluribus aliqua dicenda sunt. Quando facti sunt angeli primo dicere inquirendum videtur.

Quedam auctoritates de hoc obviare. Auctoritates

Quedam auctoritates videntur innuere quod ante omnem creaturam creati sunt angeli. De illo: Primo omnium creata est sapientia. Que intelligenda est de angelica natura, quoniam in scriptura sepe vita sapientia vocatur. Non enim dicitur illa sapientia que deus est, cum non est filius dei sapientia genita patris, non facta nec creata. Et tota trinitas una sapientia est, que non facta nec creata est, nec genita. Ut predixi, de angelica ergo natura illud accipiendum est. De quo dicit scriptura, quod facta est primo omnium. Sed rursus alia scriptura dicit: In principio creavit deus celum et terram. Et in psalmo: In initio tu domine terram fundasti, et opera manuum tuarum sunt celi. Et videtur quedam contrarietas oriri ex auctoritatibus istis. Nam si primo omnium creata est sapientia, ergo post ipsam facta videntur celum et terra, et ipsa facta ante celum et terram. Item si in principio creavit deus celum et terram, nec ipsa sapientia facta est ante celum et terram. Ut igitur ista videantur, nec in divina scriptura falsitas sit, sentire aliquid esse contrarietatis. Requiratur intelligentia veritatis. Quod sit tenendum.

nichil fecit ante celum et terram.

Videtur itaque hoc esse dicendum pro illis auctoritatibus tenendis, quod simul creata est spiritualis creatura, scilicet angelica, et corporalis. Secundum quod potest accipi illud Salomonis: Qui vivit in eternum creavit omnia simul, scilicet spiritualem et corporalem naturam. Et ita non prius tempore creati sunt angeli, quam illa corporalis materia quatuor elementorum. Et tamen primo omnium creata est sapientia, quia etsi non tempore, precedit tamen dignitate. Que autem sunt creata simul, spiritualis et corporalis, creata aliusque super genesim aperte ostendit dicens: Per celum et terram spiritualem corporalemque creaturam intelligo. Et hec creata in principio scilicet temporis, vel in principio, quia primo facta sunt. Quod nichil fecit deus ante celum et terram.

Quod sint creata simul corporalis et spiritualis creatura firmat auctoritate. Aug. In principio creavit deus ...

Unde etiam quod nichil ante tempus et cum tempore creata sunt, non enim fecit deus ante illam scilicet angelicam naturam et corporalem scilicet informem illam quatuor elementorum confusam. Illa enim cum tempore creata sunt, non ergo tempus ut unum tempus. Sic non incepit tempus creatum est, quia non fuit tempus priusquam celum et terra esset. Unde Aug. in I. de trinitate: dicit quod deus fuit dominus antequam esset tempus, et non incepit esse dominus, quia dominus temporis fuit, quod non incepit esse dominus. Neque ita quod tempus cepit esse, incepit, quia non erat tempus antequam inciperet tempus. Quod sint creata in tempore.

Aug.

Simul ergo cum tempore mundo ceperunt corporalia et spiritualia, et simul creata est corporalis et spiritualis creatura, et sunt cum mundo. Nec fuit antea angelica creata quam mundus, quia ut ait Aug. illa est creata natura secta, sed aliud cum quo esse cepit. Iero tamen super epistolam ad Titum aliud videtur sentire dicens: Sex milia necdum nostri temporis implentur annorum, et quantas prius eternitates.

Iero. esse dicere videtur quod angeli fuerunt ante tempus.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

quanta tempora, quantas seculorum origines fuisse arbitrandum est, in quibus angeli, throni, dominationes, ceterique ordines servierunt Deo, absque temporum vicibus atque mensuris, et Deo iubente substiterunt. Hieronymus ut quod ad gentiles dixerit, cum mundo cepisse tempus seculare, sed ante mundum constitutum fuisse tempus eternum sine mutabilitate, et in eo angelos immutabiliter et spiritaliter astruit Deo iubente substitisse, et eterne fuisse. Nos autem quod supra dictum est, principium intelligentes esse magis affirmamus, salva tamen reverentia scriptorum. Inde enim temere asserendum est, et illud Hieronymum dixisse, non ita sentiendo, sed aliorum opinionem referendo arbitramur.

Ubi angeli mox creati fuerint, in empyreo scilicet, quod statim factum repletum angelis fuit.

Iam ostensum est quando creata fuit angelica natura. Nunc autem attendendum est ubi facta fuit. Testimoniis quarundam auctoritatum evidenter monstratur angelos ante casum fuisse in celo, et inde corruisse quosdam per superbiam, aliis vero qui non peccaverunt illic persistentibus. Unde Dominus in evangelio ait: Videbam Sathanam sicut fulgur cadentem de celo. Non appellat hic celum firmamentum quod secunda die factum est, sed celum splendidum quod dicitur empyreum, id est igneum, a splendore non a calore, quod factum statim angelis est repletum; quod est supra firmamentum. Et illud empyreum quidam expositores sacre scripture nomine celi intelligunt, ubi scriptura dicit: In principio creavit Deus celum et terram. Celum, inquit Strabus, non visibile firmamentum hic appellat, sed empyreum, id est igneum vel intellectuale, quod non ab ardore sed a splendore dicitur; quod statim factum repletum est angelis. Unde: Cum me laudarent astra matutina, et cetera. De hoc etiam Beda ita ait: Hoc superius celum quod a mundi volubilitate secretum est, mox ut creatum est, sanctis angelis impletum est, quos in principio cum celo et terra conditos testatur Dominus dicens: Ubi eras cum me laudarent astra matutina et iubilarent omnes filii Dei? Astra matutina et filios Dei eosdem angelos vocat. Celum enim in quo posita sunt luminaria, non in principio, sed secunda die factum est. Ex his liquet quod in empyreo omnes angeli fuerunt ante quorundam ruinam. Simul creati sunt angeli cum celo empyreo et informi materia omnium corporalium. Quod simul creata est visibilium et invisibilium natura, et utraque informis secundum aliquid et formata secundum aliquid.

Simul ergo cum invisibilibus facta materia, et invisibilium natura condita est, et utraque informis fuit secundum aliquid et formata secundum aliquid. Sicut enim corporalium materia secundum aliquid confusa et permixta, que scilicet grece chaos dicta est, in nullo excidio primarie conditionis, et formam confusionis habuit, et non habuit formam distinctionis et discretionis, donec per formaret atque distinctas species reciperet; ita spiritualis et angelica natura in sua conditione secundum aliquid habuit formata, scilicet in illa quam post per amorem et conversionem ad creatorem suum accepturus erat formam, non habuit, sed erat informis sine illa. Unde Augustinus multipliciter exponens primula verba Genesis, celum dicit intelligi informem naturam spiritualis vite, sicut in se potest existere non conversa ad creatorem, unde formatur; per terram corporalem materiam, sine omni qualitate que apparet in materia formata. Quomodo dicat Lucifer per Ysaiam: Ascendam in celum, si iam erat in celo.

Hic queri solet, si in celo empyreo fuerunt angeli quando statim facti sunt, quomodo ut legitur in Ysaia dicit Lucifer: Ascendam in celum et exaltabo solium meum et ero similis Altissimo. Solutio. Id est in celum vocat Dei celsitudinem, cui parificari volebat; et tale est ascendam in celum, id est ad equalitatem Dei. Quales facti fuerint angeli, quattuor eis attributa in ipso initio sue [conditionis]. D. iij.

Ecce ostensum est ubi angeli fuerunt mox ut creati sunt. Nunc consequens est investigare quales facti fuerint in ipso primordio sue conditionis. De quibus quidem angelis dicunt esse attributa in initio subsistentie: scilicet essentia simplex, id est indivisibilis et immaterialis, et discretio personalis; et per rationem naturaliter insita intelligentia, memoria, et voluntas sive dilectio; liberum quoque arbitrium, id est libera inclinandi voluntatis sive ad bonum sive ad malum facultas. Per eam enim proprio arbitrio sine violentia et coactione ad utrumlibet propria voluntate flecti. Quomodo equales fuerunt essentia angeli.

Hic in tribus, scilicet in essentia, in sapientia, in libertate arbitrii. Hic attendendum est utrum in substantia spirituali et sapientia intellectuali et libertate arbitrii quod omnibus inerat, omnes equales fuerint. Ut sit prima consideratio de substantia, secunda de forma, tertia de potestate. Personam quippe substantia est, sapientiam formam, arbitrium potestatem. Ad substantiam quidem pertinet subtilitas; ad formam vero intelligentie perspicacitas; ad potestatem voluntatis rationalis habilitas. Ille ergo rationales essentie que persone erant et in se erant, naturaque simplices, et vita immortales, differentem essentie tenuitatem, et differentem sapientie perspicacitatem, atque differentem arbitrii habilitatem, recte habuisse intelliguntur. Sicut in corporibus non ulla differentia est secundum essentiam ac formam et pondus, quedam ergo alias meliore ac digniore essentia et forma habuit.

Strabus

Beda

Sapientia in Iob

Augustinus

Solutio

Hic dicit quod differentes fuerunt illi

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Ex similitudine corporum ita de eis ostendit.

et alia aliis leviora atque agiliora fuit. Ad huius quoque modi convenientiam et illas spirituales naturas convenienter sue puritatis et excellentie in essentia et forma et in facultate differentias accepisse, et in gradibus sue conditionis, quod alii superiores, alii inferiores divina sapientia constituerentur; aliis maiora, aliis minora dona parantis, ut qui tempore per naturalia bona aliis excellebant, hii et per gratie munera excellentiores fierent. Et qui natura magis subtiles et sapientia amplius perspicaces creati sunt, hii et maioribus gratie muneribus prediti sunt, et dignitate excellentiores aliis constituti. Qui vero natura minus subtiles et sapientia minus perspicaces conditi sunt, minora gratie dona habuerunt, inferioresque constituit eos sapientia Dei, equo moderamine cuncta ordinantis. Iuxta facultatem arbitrii distinctio attendenda est, scilicet nature differentie virtutum et differentie cognitionis et intelligentie unumquodque. Sic differentia virium et subtilitatis nature non adducit infirmitatem, minor cognitio sapientie ignorantiam non ingerit, sic inferior libertas nullam arbitrio necessitatem voluntatis imponit. De eorum

¶ Secundum quod consideratur differentia facultatis arbitrii.

Sicut nec inferior tenuitas nature infirmitatem, nec minor cognitio sapientie ignorantiam, nec inferior libertas necessitatem inducit.

Et sic tria ista fuerunt angelis.

Et in prioribus angeli differebant, ita et quedam communia et consimilia habebant. Quod scilicet erant quidem omnes simplices et immateriales erant; communia erant omnibus tria: simplicitas scilicet essentie, intelligentia, sapientia, libertas voluntatis; differentes erant. Has distinctiones intelligibiles in invisibili natura ille solus comprehendere potuit et ponderare, qui cuncta fecit in pondere, numero et mensura.

An boni an mali, iusti an iniusti creati sint angeli, vel an aliqua mora fuit inter creationem et lapsum.

Illud quoque investigatione dignum videtur, quod in apostolis ... utrum boni an mali, iusti vel iniusti creati sint angeli, et an aliqua mora fuerit inter creationem et lapsum, vel sine mora in ipsa creatione ceciderunt. Putaverunt enim quidam angelos qui ceciderunt creatos esse malos, et non libero arbitrio in maliciam declinasse, sed in malicia a Deo factos esse; nec aliquam fuisse moram inter creationem et lapsum, sed ab initio apostatasse. Alios vero creatos plene fuisse bonos, quam opinionem suam muniunt auctoritate Augustini super Genesim ita dicentis: Non frustra putari potest ab initio temporis diabolum cecidisse, nec ullum fuisse tempus quo cum sanctis angelis pacatus vixerit et beatus, sed mox a suo creatore apostatasse. Unde dicit: Ille homicida fuit ab initio et in veritate non stetit. Ut intelligamus quia in veritate non stetit ex quo creatus est, qui stare si stare voluisset. Item eodem: Non frustra ergo putandum est ab ipso initio temporis vel conditionis sue diabolum cecidisse et nunquam in veritate stetisse. Unde quidam

Opinio quorundam dicentium angelos in malicia creatos et sine mora ruisse. Augustinus.

in hac malicia libero arbitrio non esse factum, sed in hac quisque a Deo putant esse creatum. Scilicet illud Job: Hoc est principium viarum Dei quod fecit, ut illudatur ei ab angelis eius. Et propheta ait: Draco iste quem formasti ad illudendum ei. Tamquam primo factus sit malus, invidus et diabolus, non voluntate depravatus. Hiis et aliis testimoniis utuntur illi, qui dicunt angelos qui ceciderunt fuisse creatos malos, et sine mora corruisse. Eos vero qui perstiterunt perfectos et beatos esse creatos astruunt auctoritate Augustini qui super Genesim dicit: Celum significat spiritualem creaturam, que ab initio qua facta est et sancta et beata semper est. Alii vero dicunt omnes angelos creatos fuisse bonos, et in ipso creationis primordio bonos extitisse, scilicet iustos, vitiosos fuisse, et innocentes; sed non iustos. Nondum enim erant virtutibus quibus stantibus apposite fuerunt in confirmatione per gratiam. Alios vero plenum arbitrium superioribus et non cadentibus, aliquam fuisse moram inter creationem et lapsum vel confirmationem, et nulla bonitate tempus eos boni erant, non quod penitus liberi arbitrii, sed per creationis bonitatem mali erant quia stare potuit et non cadere per bona creationis, et eadem plenum arbitrium potuit et peccare et non peccare. Sed non potuit proficere ad meritum vite nisi gratia superaddita esset. Quod de gratia in confirmatione. Ad hoc confirmandum utuntur testimonio Augustini qui super Genesim dicit: Angelica natura primo informiter creata et celum dicta; postea formata et lux appellata, qui ad creatorem conversa, perfecta dilectione ei inhesit. Unde prius dictum est: In principio creavit Deus celum et terram; postea subditur: Fiat lux et facta est lux. Ubi primo agit de creatione eius nature informis, postea de formatione eiusdem. Ratio quoque obviat illis qui dicunt angelos fuisse creatos malos. Non potuit enim optimus auctor mali esse; et non totum bonum erat quod eius opus erat. Totum bonum erat quod ipse totum fecit. Unde intelligitur quod boni erant omnes angeli qui primo facti sunt, scilicet ea bonitate quam natura capaces acceperant.

Alia sententia pluribus que dicit omnes angelos creatos esse bonos et aliquam fuisse moram inter creationem et lapsum.

Auctoritate confirmatur Augustini.

Ratione id maxime astruit.

Explicatio auctoritatis Augustini et illorum testimoniorum quibus dicunt angelos factos malos. Ubi Augustinus et Job determinat que illi pro se inducebant.

Ideoque Augustinus extremas opiniones excludens, quod angelos fuisse creatos malos putat, auctoritate et ratione probat bonos fuisse creatos, et illa similia Job que illi pro se inducebant quomodo intelligenda sint aperit, ita dicens super Genesim: Omnia que fecit Deus valde bona. Naturam quoque angelorum valde bonam fecit, et in ipso ... et malo natura, sed malicia Deus dampnet

Augustinus.

Biblioteca Publica Tarragona

(c) 2006 Ministerio de Cultura

qd creauit. nō natura sed uoluntate bonā malā puniendā esse credendū est. nec ei naturam esse signata ita cū dr. h est initiū figmenti dn̄i. &c. sed corpus aerium q tali uoluntati aptum ds. & ipam ordinationem dn̄i. inq cū & initiū fec utilem bonis. & ipi angeli faciant. q isi presciret ds uoluntate nīlū futurum. fec tn̄ eū prudens. quanta de illo sua bonitate eet facturus. figmentū q dn̄i dr. q cū sciret ds eū uoluntate malū futurum. ut bonis noceret. cauit tn̄ illū. ut de illo bonis pdesset. hoc at fecit ut illudat ei. Illudit q ei cū scīs psic temptatio ei. sic & mali hoīes. qs ds malos futuros prudens. cauit tn̄ ad scōrum utilitate illudunt. cum ipi ut scīs eorum temptatioe pficit. sed ite initiū dr. q pcedit antiqtate. & principatu malitie. Hec aut illusio fit angelis malis. & hoīb; p angelos scōs. q subdit eis angelos malos & homines malos. ut nō quantū uolunt. sed quantū sinitur possint. Ecce apte ostendit. qualit predicta uba iob. intelligenda sint. & angelicā naturam bonā creatam asserit. Quomodo intelligenda sit uba dn̄i premissa dicit euident. de angelos esse creatos bonos & p creatione cecidisse.

Deinde qualit uba dnī. q sup posuit accipienda sit apit. & ita q pdictū uba determinat. euident docens angelos fuisse creatos bonos. & p creatione inposita aliqua morula cecidisse ita inquiens. Quod putat diabolus nūquam in ueritate stetisse. nūquam beatam uitam duxisse. sed ab initio cecidisse. nō sic accipiendū est ut mal' a bono ds putet creatū. q ab initio cecidisse nō dicret. Non enī cecidit si talis. i. mal' est fcs. Aquo enī caderet. factus est q p' statim a ueritate se auertit pria uolutate delectatus. beate uite dulcedinē nō gustauit. q acceptā nō fastidiuit. sed nolendo accipe amisit. Sui q casus pscius esse nō potuit. q sapiā fruct' est pietatis. continuo at ut fcs est cecidit. nō ab eo q accep. sed qd acciperet. si deo subdi uoluisset. Ecce h apte declarat angelos bonos esse creatos & p creatione cecidisse. & fuit i aliq morula lic; breuissima. q origenes affirmat sr ezechiele ita dicens. Serpens ostis origi ueritati. nō tn̄ a principio neq; statī. sup pect' suū & uentre ambulauit. sic adam & eua nō statī peccauerunt. Ita & serpens aliquā fuit nō serpens. cū i paradiso deliciarū moraretur. Deus q malicia nō fec. Ecce apte ostendit p creatione morula inposita cecidisse. Ideoq; illa uba sic accipienda uident. homicida erat ab initio. & mendax. i. statī p' initiū. qñ se dn̄i eqlitate presumsit. & se ipsum occidit. q hoc dr mendax. nec i ueritate stetit. q in ea nō fuit. sed ab initio tpis. i. statī p' initiū tpis apostatauit. Vel ita accipi illd ab initio homicida fuit ut mendax. i. ex q ho condit' fuit. quē pruidia i mortem pcipitauit. & fallacie seduxit. Ex pdictis q liqt angelos omis bonos esse creatos. & p creatione quosdā cecidisse. a bono q huissent si pstitissent. Explet

Hic fuit i angelis sapia an casū & post in creatione. sola; inqri. q sapiam huīt an casū & confirmatione. Erat iure & natal cognitio cōpler. q sciebāt qd fci erāt. & a quo fci erāt. & cū q fci erāt. & habebat aliq bonū & mali notitia. Intelligentiā qp apetend. & refugiendū illorum.

Solet an aliquā dn̄i hueri dilectionē. & sui timore & inqri. utr aliq dn̄i ut sui. timoē dilectionem huint. Ad q p dici. qū naturalē hueri dilectionē. Vt memoriā & itellectū & ingeniū. qua dm̄ & se. aliquaten diligebāt. pcc tn̄ nō merebant. An pfectos & beatos creauit ds angelos. a

Post h uidendū est. utr pfectos & beatos misos & ipfectos creauit ds angelos. an miseros & ipfectos. Ad q dici p. q nec i miseria. nec i beatitudine creati sint. Miseri enī an peccatū esse nō poterāt. q ex peccato miseria est. Ita si nō fuiss; peccatū nulla eet miseria. Beati quoq nūquā fuerunt illi q ceciderūt. q sui euent' ignari fuiūt. i. peccati supplicii futuri. Si q lapsū suū pscierūt. aut uitare uolūt sed nō potuerūt & ita erāt miseri. aut potuerūt sed noluerūt. & ita erant stulti et maligni. Ideoq dnr qd nō erant pscii euent' sui. nec eis data est cognitio eorum q futura erāt sup eos. Boni uero q pstiterunt. siue forte btitudinis prescii fuint. Vn aug sup genesi. Quō in modo beatos dicimus angelos fuisse. qui futuri peccati atq; supplicii pscii nō fuint. Quaerit at cur nō fuit. Forte ds diabolo reuelare noluit. qd facturus & passurus eet, ceteris uero reuelare uoluit qd i ueritate mansuri eent. His ub uidet aug significari. q angeli q corruerūt nō fuint pscii sui casus. Ideoq; bti nō fuint. & qd angeli q pstiterūt. beatitudinē sue assitam pscierūt. atq; de ea certi ipse extiterunt. Vn qd aug ita bti erāt. Credā si ita fuiss. post illos dici aliquā beatos fuisse & alios uo nō. qui euentū sui nescierū.

Sed h mag opinando & querendo dic aug q asserendo. Vnde & huic opinioni opponens. conseqnt subdit. Sed quare discernebant illi a ceteris. ut ds istis que ad poē ptinent nō reuelaret. aliis uo reuelaret. cū nō p' sit ipe ulcor. quā aliq peccator. Nō q dāpnat ipe i nocentes. hz uidet i uere q nō peccaturis futurū malū. nec pnasūrīs futurū

Ag.

Aug.

Orig.

iiij

Ag. Quod nō fuerint mali angeli prescii sui casus. boni uero fuerint prescii sui futuri boni.

Quod opinando nō asserendo dicit quod angeli q pstiterunt prescii fuerint sui boni. Ag.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

bonū reuelauit. Ideoq; nec illi q̄ ceciderunt un
quā. nec illi q̄ pstiterunt usq; ad consummatio
nē bti fuūt. q̄ bti nō poterant ee si de beatitu
dine certi nō erant. ł si dāpnandi ł certi erant.
Verū nūq̄. ł eod. Dr̄ inq̄d de angl̄. q̄ in suo
gñe bti ee possūt. dāpnationis uel salutis
incerti q̄ nec sci eēt. q̄d mutandi eēnt ī mi
nima psūptio ē. Q̄m̄ m̄ ij. bti ee possūt. q̄
ē mēta sua beatitudo. Summa collig̃ p̄dictorum
confirmatiōs angelorum añ confirmacionē ł lapsū
n̄ fuisse bātos n̄ p beatitudinē accipiat illū statū
Expediens consessr. q̄d angli innocentie in q̄ fuer-
q̄ corruerūt. nūquā bti fuūt. n̄ bti
tudinē aliq̄s accipiat illū statū ī nocētie. ī q̄
fuūt añ peccm̄. Illi u q̄ pstitunt. aut suā
btitudinē sūmā do reuelante pscierūt. ł
ita sci certitudine aliq̄ m̄ bti fuūt. ł i cer
terūt sue btitudinis. ita aliī bti nō fuūt.
q̄ reliq̄ q̄ ceciderunt. q̄d aūt q̄ postus dictū ē. probi
li⁹ uidetur. Respōsio ad id q̄ q̄rebat n̄ angli eēnt
certi pfci. ā ipfeci ł dr̄ q̄ pfeci fuer. sᵉ aliq̄d ł up
Ad hāu q̄d querebat. un̄ pfecti ipfeci fuer-
sunt cert. dici pot q̄d q̄damodo pfecti
fuerūt. ł q̄dam impfci. Nō ij. uno n̄ dr̄ aliq̄d
pfcm̄. s̄ plib⁹. Dr̄ naq; pfcm̄ trib⁹ mōs. Est ij.
pfcm̄. s̄. tps. ē ł pfcm̄ s̄. naturā. ł ē uniūsa
lr̄ pfcm̄. Scdm̄ tps. pfcm̄ ē q̄ ht q̄cq̄d tps re
quirit. ł conuenit. s̄. tps hī. ł ih̄ m̄ angli
erūt pfci. ante confirmationē ł lapsū. Scdm̄
naturā pfcm̄ ē. q̄d ht q̄cq̄d datū ē. ut expedit
sue nature ad glificationē. ł ita pfci fuerūt
angli p confirmationē. ł erūt sci p resurrec
tionē. Vniūsalit̄ ł sūme pfcm̄ ē. cui unquā
nich dee. ł q̄ uniūsa bona puenit. q̄d ē soli
dī. Prima q̄ pfectio ē nature condite. scda u.
glificate. tcia nāt̄e mēcate. P dicta buit tag.
Quales ad des q̄les fuūt angli i conūsiōe. ł ad
fuūt angli in cātiōe ostensū ē. boni. s̄
ł non mali. ł iusti. ł innocētes. ł pfci q̄dam
aliō u ipfci. Bti u nō fuūt usq; ad confirma
tionē. nisi btitudo accipiat. ut iā dictū ē ille
statūs i nocentie ł bonitatis in q̄ cōditi sunt.
De conūsione ł confirmatiōe statui. ł aūsiōe ł
Post h̄ cōsideratio ad duē inquirere lapsu cadmū
quales effecti sūt. dicūduerit aūsione. ł
conūsione. Post cātionē naq; mor q̄dā cōū
si sūt ad creatorē suū. q̄dā aūsi. Cōūti ad
dm̄ fuit ei caritate adhere. Aūti bo uolūre
uī inuide. Inuidie naq; mat̄ ē supbia. qua
uoluerūt se parificare do. In aūsi. u q̄ usq;
in speculo relucē cep̄ dī sapiā. q̄ illuminati
sūt. Aūsi u excecati sūt. ł illi q̄ aūsi sūt ł il
luminati ad o gr̄a apposita. Isti u sūt excecati
nō i missione malicie. s̄ desertione gr̄e aqua
deserti sūt. nō ita q̄d p⁹ deerat subtraheret. s̄
q̄ nūq̄ ē apposita. ut conūtent. Hec ē q̄ conuer
sio ł aūsio. qua duisi sūt q̄ nata boni erūt.
ut sit aliī sup illd bonū pusillitā boni. aliī
illo corrupto p culpā mali. ł conūsio uiitros
fec̄. ł aūsio in iustos. Vtq; fuit uolūtati. ł
uolūtas utriq; libratis. De libo arbitō. buit
Habebat ij. omīs. lib̄il arbitriū. tāges. q̄d sit.
q̄d ē libā potestas. ł habilitas uolūn
tatis rational. Poterant ij. uolūtate elige
quodlibz. ł rōne iudicare. ł discēne. in quib;
cōstat libūm arbitriū. Hec cāti sūt uolūtes auti
ut conuerti. s̄ habiles ad uolendū hoc. ut illud.
q̄ p cātionē spontanea uolūtate. aliī elegūt
bonū. aliī malū. ł ita discūt ds lucē atē
nebris. sic dīc scptā. ł anglos bonos amalis.
ł lucē apellau dīe. tenebras u noctē. q̄ ba
tos anglos grā sua illuminau. malos u exce
cauit. P cātionē aliq̄d datū ē statub⁹ p̄q̄
Si ut q̄n un p cātionē conūtent. nec natualiq̄. s̄. grā
conūsis aliq̄d collatū sit. p q̄d conūterent cooperans
ł diligent dm̄. dm̄ q̄d ē eis grā collata co
operans. sine qua pfice nō p̄ poterat creā adiuuā
uire. Cade ij. p. pse. s̄ pfice nō p. sn̄ grā ad
iuuante. Q̄ grā i digebat angls. et
Hec indigebat angls grā. qua nō ł
p q̄. iustificaret. q̄ mal⁹ nō erat. s̄ q̄ ac
diligendū dm̄ pfec. ł ad obediendū adiuuare
tur. Opans q̄dem grā dr̄. q̄ iustificat impi⁹. ł.
de impio fit pi⁹. de malo boni⁹. Cooperans u. q̄
iuuat ad bene uolendū efficiat. ł dm̄ p omib;
diligendū. ł ad bonū opandū. ł ad pseuerandū
i bono. ł hui⁹ m̄ de q̄ pcā plen⁹ agem⁹. Dat
ē q̄ anglis q̄ pstiterunt. coopās grā. p q̄. aūsi sūt.
ut dm̄ pfce diligent. Conūsi q̄ sunt abono
q̄ habebat nō pdito. ad mai⁹ bonū q̄ nō hab
bat. ł ē fca illa conūsio p grām cooperantē libo
arbitō. que grā aliīs qui ceciderunt nō fuit
apposita. An sit ipurand ill. q̄d aūsi sūt.
Ideoq; ad grā obici sol; nō ee imputand ill.
q̄ aūti sunt. ł nō aūsi. q̄ sine grā oueri
nō poterant. s̄ illa nō ē data. nec culpa illo
rū fuit q̄d nō ē data. q̄ meis ulla culpa
adhuc pcessat. Ad q̄ dicī p. q̄n dr̄ apposita
ē. ipa grā nō fuit ex mitis eoz. Alioquin q̄
iā nō eēt grā. s̄ ex mito. q̄ eēt si añ grā m da
retur. Q̄ culpa q̄ nō ē data ill. q̄ ceciderūt.
ved u aliīs nō ē data. culpa eoz fuit.

Ec sit grā opns. ł q̄ co
operans

Cq̄ tb⁹ m̄s. dr̄ pfcm̄. s̄. tps. s̄. naturā. ł uniūsalit̄ pfcm̄.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

quia cum stare possent noluerunt, quousque gratia apponeretur. Sic alii perstiterunt, donec illis cadentibus per superna eis gratia est apposita. Aperte quidem cadentium culpa nihil deprehendi potest, quia licet sine gratia nequirent proficere quam nondum acceperant, poterant tamen quod eis collatum erat in creatione, id est stare; quia nichil erat quod ad casum eos compelleret, sed sua spontanea voluntate declinaverunt. Quod si non fecissent, quod datum est aliis, utique daretur et istis.

Quod angeli in ipsa confirmatione beati fuerint, sed utrum eam meruerint per gratiam tunc sibi datam ambiguum est.

Hic queri solet, utrum in ipsa confirmatione beati fuerint angeli, et an ipsam beatitudinem aliquando meruerint. Quod in ipsa confirmatione beati fuerint plures testantur auctoritates, et ideo per confirmationem beatificati sunt. Verum utrum per gratiam tunc sibi datam ipsam beatitudinem meruerint, ambiguum est. Quibusdam enim placet quod eam meruerint per gratiam quam in confirmatione perceperunt, similiterque meritum et premium fuisse dicunt, nec meritum precessisse premium tempore, sed causa. Alii autem volunt quod beatitudinem quam perceperunt in confirmatione per gratiam tunc appositam non meruerint, dicentes tunc non fuisse eis collatam gratiam ad merendum, sed ad beate vivendum; nec tunc eis datum esse bonum quo mererentur, sed quo feliciter fruerentur. Quod autem tunc in premium acceperunt, postea subsequenti ministerio et obedientia merentur, et ita premium precessit meritum. Et hoc in magis placet fateri.

Quod de maioribus et minoribus quidam ceciderunt, et quod unus fuit celsior, scilicet lucifer.

d. vi.

Preterea sciri oportet quod sicut de maioribus et minoribus quidam permanserunt, ita de utroque gradu quidam corruerunt; inter quos unus fuit omnibus aliis excellentior, nec inter stantes aliquis fuit eo dignior, sicut testimoniis auctoritatum monstratur. Ait enim Iob: Ipse principium viarum Dei. Et in Ezechiele dicitur: Tu signaculum similitudinis, plenus scientia et perfectione decoris, in deliciis paradisi Dei fuisti. Quod Gregorius exponens ait: Quanto in eo subtilior est natura, eo magis in illo imago Dei similis insinuatur expressa. Item in Ezechiele legitur: Omnis lapis pretiosus operimentum eius, id est omnis angelus quasi operimentum eius erat. Qui, ut dicit Gregorius, in aliorum comparatione ceteris clarior fuit. Unde et vocatus est lucifer, sicut testatur Ysaias: Quomodo, inquit, cecidisti lucifer, qui mane oriebaris etc. Quod non unius ordinis sed unius persone accipiendum est, teste Ysidoro, per quam causa est eminentia nature et profunditate scientie sue perpendens, in suum

Iob. — Ezechiel — Non quia fuit celestis ille, sed quia in virtute eminentior et subtilitate ingenii clarior fuit. Ezechiel — Ysaias.

creatorem superbivit, in tantum quod etiam Deo se equare voluit, ut in Ysaia dicitur: In celum ascendam, super astra celi exaltabo solium meum, et ero similis altissimo. Similis quidem Deo esse voluit, non per imitationem, sed per equalitatem potentie.

Unde et quo deiectus fuit merito sue superbie.

Et tante superbie merito deiectus est de empyreo, in quo cum aliis fuit, de quo deiectus est in istum caliginosum aerem cum omnibus sue partis consortibus. Nam ut Iohannes ait in Apocalypsi, draco de celo cadens secum traxit terciam partem stellarum, quia lucifer ille aliis maior non solus cecidit, sed cum eo alii multi, qui ei in malitia consenserunt; eosque cadentes hic caliginosi aeris habitaculum accepit. Quod et ad nostram probationem factum est, ut sit nobis causa exercitationis. Unde Apostolus: Colluctatio est nobis adversus principes et potestates mundi huius, et adversus rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitie in celestibus, id est demones, qui sunt spirituales et nequam; in hoc turbulento aere ubi spiritus, quod celum appellatur, habitant. Unde et diabolus princeps aeris dicitur. Non enim est eis concessum habitare in celo, quia clarus locus est et amenus, nec in terra nobiscum, ne homines nimis infestarent; sed iuxta Apostoli Petri doctrinam in epistola canonica traditam, in aere caliginoso isto, qui eis quasi carcer usque ad diem iudicii deputatus est. Tunc autem detrudentur in barathrum inferni, secundum illud: Ite maledicti in ignem eternum, qui paratus est diabolo et angelis eius. — Quod non est concessum eis habitare in celo vel in terra.

Quod demones alii aliis presunt, et habent inter se aliquas prelationes.

Et sicut inter bonos angelos alii aliis presunt, ita et inter malos alii aliis prelati sunt, et alii aliis subiecti sunt. Quamdiu enim durat mundus, angeli angelis, et homines hominibus, et demones demonibus presunt. Sed in futuro omnis evacuabitur prelatio, ut docet Apostolus. Hinc etiam forte maioris scientie, maiores vel minores prelationes, alias maiores vel minores. Quorum quidam uni provincie, quidam uni homini, alii uni vitio presunt. Unde dicitur spiritus superbie, spiritus luxurie et huiusmodi, quia de illo vitio maxime possunt homines temptare. Sicut etiam quod nomine demonis divitie vocantur, scilicet mamona. Est enim mamona nomen demonis, quo nomine dicuntur divitie secundum Syram linguam. Hoc autem non ideo est quod diabolus habeat in potestate dare vel auferre divitias cui velit, sed quia eis utitur ad hominum temptationem ac deceptionem.

An omnes demones sint in hoc caliginoso aere, an aliqui sint in inferno.

Solet etiam queri, utrum omnes demones in hoc aere caliginoso sint, an aliqui iam sint in inferno. Quod in inferno cottidie

(c) 2006 Ministerio de Cultura

descendant aliqui daemonum in infernum, qui animas illuc cruciandas deducunt. Et quod illuc aliqui saepe sint, alienatus fortasse verbis nos procul est aperte quod illuc animas detinent atque cruciant. Quod autem animae malorum illuc descendant atque ibi puniuntur, certo constat. Christus ad inferos descendit, ut iustos qui ibi tenebantur educeret. Sed et iusti illuc descenderunt, multi antequam Christus iusti. Et sicut tradit auctoritas, cum iustos eduxit, iniquos ibi reliquit. Momordit ergo infernum, non absorbuit.

Quod quidam putant Luciferum in inferno religatum ex quo temptavit Christum.

De Lucifero autem, qui maior est ceteris, et quem dicunt primum hominem temptasse et vicisse, quidam opinantur quod ibi religatus est, et ad nos temptandos non habet modo accessum, quia in Apocalypsi legitur: Cum consummati fuerint mille anni, solvetur Sathanas de carcere suo, et exibit et seducet gentes. Quod erit in novissimo tempore, quando erit tanta tribulatio, ut in errorem si fieri potest moveantur electi. Quem etiam religatum dicunt ab eo tempore quo temptavit Christum, idest ex quo victus est ab eo. Ipsum putant primum hominem temptasse et vicisse, et secundo dominum, sed ab eo victum esse, et ideo in inferno religatum.

Alii putant ex quo cecidit illuc dimissum

Alii autem putant eum ex quo accidit, pro potentiae suae magnitudine, illuc fuisse demersum.

Quod Lucifer non habet potestatem quam habebit tempore Antichristi.

Sed sive in infernum detrusus sit, sive non, credibile est non eum habere facultatem accedendi ad nos, quam habebit in tempore Antichristi, in quo fraudulenter et violenter operabitur, et ideo fortasse dicitur tunc solvendus, quia tunc dabitur ei adeo potestas temptandi homines quam modo non habet.

Quod daemones semel victi a sanctis non accedunt amplius ad alios

Origenes

Aliis quoque qui ab aliis iustis et pudicis inveniuntur vincuntur, potestas temptandi alios videtur adimi. Unde Origenes: Puto inquit sane quod sancti repugnantes adversus istos incentores et vincentes minuunt exercitum daemonum, et velut quam plurimos eorum interimant, nec ultra fas sit illi spiritui qui ab aliquo sancto caste et pudice vivendo victus est, impugnare iterum alium hominem. Hoc autem quidam putant intelligendum tantum de illo vitio in quo superatus est. Ut si de superbia aliquem virum sanctum temptat et victus, ulterius non liceat ei illum vel alium de superbia temptare.

d. vij.

Quod boni angeli adeo confirmati per gratiam ut peccare non possint, et malitia obstinati in malo ut bonum velle nequeant.

Supra dictum est quod angeli qui perstiterunt per gratiam confirmati sunt, et qui ceciderunt, a gratia dei deserti sunt. Et boni quidem in tantum confirmati sunt per gratiam quod peccare non queunt. Mali vero adeo per malitiam sunt obstinati, quod bonam voluntatem habere sive velle bene non valent. Et si bonum sit quod aliquando volunt. Volunt enim aliquando aliquid fieri, quod deus vult fieri, et utique illud bonum est et iustum fieri, nec tamen bona voluntate illud volunt, non bene illud volunt.

Utrique liberum arbitrium habent, non tamen ad utrumque flecti possunt.

Sed cum nec boni peccare possint, nec mali bene velle vel bene operari, videtur quod iam non habeant liberum arbitrium, quia in utramque partem flecti non possunt, cum liberum arbitrium ad utrumque se habeat. Unde Ieronimus in tractatu de prodigo filio dicit: Solus deus est in quem peccatum cadere non potest. Cetera cum sint liberi arbitrii in utramque partem flecti possunt. — Ieronimus

Hic videtur dicere quod omnis creatura in libero arbitrio constituta flecti potest ad bonum et ad malum. Quare sic est quod boni angeli et mali ad utrumque flecti possunt, quod et boni angeli possunt fieri mali et mali boni. — Oppositio

Ad quod dicimus quod boni tanta gratia confirmati sunt, ut non queant fieri mali, et mali in malitia adeo obdurati sunt, ut non valeant fieri boni, et tamen utrique habent liberum arbitrium, quia et boni non aliqua cogente necessitate, sed propria ac spontanea voluntate, per gratiam quoque adiuti bonum eligunt et malum respuunt. Et mali similiter spontanea voluntate a gratia destituti bonum vitant et malum sectantur. Et habent mali liberum arbitrium, sed depressum atque corruptum, quod surgere ad bonum non valent. — Responsio

Quod boni post confirmationem

Boni vero **nec liberi arbitrii habent quam ante** arbitrium habent, imo liberius post confirmationem quam antea. Ut enim tradit Augustinus in Enchiridion, non ideo carent libero arbitrio, quod male velle non possunt. — Augustinus

Multo quippe liberius est arbitrium quod peccato servire non potest. Neque culpanda est voluntas aut voluntas non est aut libera dicenda non est, qua beati esse sic volumus, ut esse miseri non solum nolumus, sed nec prorsus velle possumus. Non possunt itaque boni angeli velle malum, vel velle esse miseri. Neque hoc habent ex natura, sed ex gratiae beneficio. Ante gratiae namque confirmationem potuerunt peccare angeli, et quidam etiam peccaverunt, et daemones facti sunt. Unde Augustinus in libro contra Maximinum: — Augustinus

Creatura natura caelestium malorum potuit, quia peccare potuit. Nam et angeli peccaverunt, et daemones facti sunt, quorum est diabolus princeps. Et qui non peccaverunt peccare potuerunt, et cuicumque creaturae rationali praestatur ut peccare non possit, non est hoc naturae propriae, sed dei gratiae. Ideoque solus deus est qui non gratia cuiusquam, sed natura — Aug.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

sua. nec potuit. nec pot. nec potuit peccare. Ecce h insinuat. q angli ante cofirmati one peccare potuit. s p ofirmatione non psut. q pouerit fuit eis ex libo arbito. q e eis natale. q n m peccare no psunt. no e eis ex nata. i. ex libo arbito s ex q ei q gra e. ut ipm libm arbitu. ia no possit suire pecco. Q p ofirmacoe angli no possu ex nata peccare sic aut no qd debilitati sit eor arbi

Nos q p ofirmatione angli de nata trui sic ofirmati sic aut peccare potuerut. no q libu arbitu eor debilitatu sit p grnm. s ita poti ofirma ni ut ia p illud non possit angle bon peccare. q utiq no e ex libo arbito s ex gra di. ...

Capit qm pdicta uba tenent intelligenda.

Quom intelligend e h aliud ysidori

Aug.

Nota hic iniur eo cur corp

quantū d̄s uult. nec mali h̄ iuste faciunt.
nisi quantū iuste ipse pmittit. Ita nunq̄ maliciā.
uoluntatē suā iniustā h̄nt. potestatē aūt
nō nisi iustā accipiūt. siue ad suā penā. siue
ad aliorū. l' penā malorū. ut laudē bonorū.

Sic iustificatione n̄ras ita creatioem rerū sol'
Sic q̄ d̄s opat. licet cetā extri' fiunt.

Sicut enim n̄ram iustificatō formare nō pt.
nisi d̄s. p̄dicare aūt extrinsec' euāglm̄ ⁊ homine
possūt. nō solū boni p uītatē. s̄ ⁊ mali p
occasionē. ita creationē rerū uisibiliū d̄s inte
ri' opat. Exteriores aūt opationes atq̄ cōtempa
tiones siue occasiones. ab angelis tam
bonis quā malis. ut ⁊ hoīb' adhibent. s̄ h
ab hoīb' tanto difficili' adhibent. quanto de
sūt sensuū subtilitates. ⁊ corpm̄ mobilita
tes. in mēbris terrenis ⁊ pigris. Vn̄ qualibet;
angelis. uicinas cāuas ab elemētis trahe quanto
facili' ē. tanto mirabiliores in huiusm̄ opibus
eorū existūt celeritates. s̄; nō ē creator nisi q̄
p̄ncipalit̄ ista format. nec ille q̄ ē sup hec. ē un'
creator d̄s. Aliud ē enī ex intimo. ac summo cau
sarū cardine. cōdere ac ministrare creaturā.
q̄d facit sol' creator d̄s. Aliud aūt p distribute
ab illo uirib' ⁊ facultatib' aliq̄ opationē
forinsec' admouē ut tē l' uic. sic uel sic oriat.
q̄ creatur. Ista q̄ppe originalit̄ ac p̄mordiali
ter. in quadā textura elementorū. cuncta iā cr̄a
ta sūt. s̄ acceptis oportunitatib' pdeunt.

Q̄ angli mali iniita poss' nāte uigore q̄n possūt
p̄p d̄i bonorū anglorū phibicōne. i. q̄r nō p

Illud q̄; sciendū. q̄d mittūtur
angli mali. q̄dā possūt p nāe subtilitatem.
que tn̄ nō possūt p̄p d̄i ut bonorū anglorū p
hibitionē. i. q̄r nō pmittunt illos facē a d̄o. ut
ab anglis bonis. Possēt uti; fecisse cinifes. q̄
magi pharaonis ranas serpentesq; fecerūt. q̄dam ū nō possūnt
facē ⁊ si pmittant ab anglis superiorib'. q̄r nō
pmittit d̄s. Vn̄ aug. in l. iij. de tr̄. Ex̄ lesa
bili d̄i potentia fit. ut q̄ poterant mali angli
si pmitterent. id nō possint q̄r nō pmittunt.
Neq; n̄ occurrit alia r̄o. cur nō potuerit
facē cinifes. q̄ ranas serpentesq; fecerūt. nisi
q̄r maior erat d̄natio phibentis d̄i. p sp̄m s.
q̄d ⁊ magi cōfessi sūt dicentes. digit' d̄i
hic ē. Q̄dā possunt pmittim. nec possūt p̄p
phibitionē. ⁊ q̄d ipsi p nāe sue cōditionē
facē nō sinant. hominū explanare difficile
ē. īmo ī possibile. Nouim' hominē posse
ambulare. ⁊ nec h posse si nō pmittat. Vol
re aūt nō posse. ⁊ si pmittatur. Sic ⁊ illi

q̄dā possūt facē si pmittant ab anglis po
tentiorib' ex ipio dei. q̄dā ū nō possūnt.
⁊ si ab eis pmittant. q̄r ille nō pmittit. a q̄
illi ē tal' nāe mod'. qui ⁊ p angelos suos
illa plerūq; nō pmittit. q̄ cōcessit ut poss̄t.

Vtr̄ angli o̅s corpea sint q̄. q̄bda uisū ē q̄b; aug cō
sentire uidr dicēs anglos o̅s an̄ casū habuisse
corpa tenuia ⁊ sp̄ualia. s̄; ī casu mutata in
detrius malorū corpa ut ī eis possent pati

Solet ⁊ in questione uersari apud doctos.
Sutrū angli oīs boni. s. ac mali corpo
rei sint. i. corpa h̄nt sibi unita. Et aliq̄
putant intentes uerb' aug. q̄ dr̄e uidet. q̄d
angli oīs an̄ cōfirmationē l' lapsū. corpora
aeria habuīnt d̄ puriore ac superiore aeri
parte formata ad faciendū habilia. nō ad
patiendū. ⁊ anglis bonis qui pstiterunt.
talia cōseruata sūt corpa. ut ī eis possit face
⁊ nō pati. q̄ tante sūt tenuitatis ut mor
talib' uidi nō ualeant. n̄ sup uestitra aliq̄
cōsilioi forma. q̄ assūpta uideat. depositaq;
uidi d̄sinit. Anglis ū mal mutata sūt ī
casu corpa. ut deteriorē qualitatē spissiorē ae
ris. Sicut enī a loco digniori inferiorē loci
i. ī caliginosū aerē d̄iecti sūt. ita illa corpa
tenuia. transformata sūt ī d̄teriora corpa. ⁊
spissiora. in q̄b' possent pati. ab supiori elemēto
i. ab igne. Et h aug sensisse uidet super
genesim ita dicens. Demones aeria dr̄ aīa
lia. q̄r corpm̄ aeriorū nā uigent. nec p mortē
dissoluuntur. q̄r p̄ualz ī eis elemētū. aptī'
ad faciend' q̄ ad patiend'. Ad patiend' n̄. humo
⁊ hum' ad faciend' aer ⁊ ignis. aptitudinem
p̄bent. Transgressores ū angli. cū p̄ncipe suo.
i. anglo nūc diabolo. tūc archangelo. nō miru
si post peccm̄ in hac caliginē detrusi sunt.
Neq; ī h mirū ē si ita sūt ex pena ī aeriā
qualitatē. q̄ possint ab igne pati. In caliginosam
aeris tenue tm̄ pulsi sūt q̄ eis q̄si carcer sit.
usq; ad tps iudicij. Ecce his uerb' uidet aug
tradē. q̄d q̄dā opinati st̄ d̄ corpib' anglorū
hoc aūt aliq̄ astruūt eū dixisse nō ita sentiē
do. s̄ aliorū opinionē referendo. q̄ ex ipis uerb
diiudicare uolūt q̄ dic. demones dr̄
aeria aīalia. nō aūt sūt. Ita n̄. q̄dā dice
bat. De habitatione ū caliginosi aeris in
q̄ detrusi sūt nō opinādo. s̄ rei ueritatem
asserendo. eū tradidisse dn̄t. q̄d ipi' locu
tionis distinctio ostendit. Dūt n̄. plurimos
catholicos tractatores cōuenisse in hoc.
atq̄; id cōcordit̄ docuisse. q̄d angli ī corpo

Cum q' h' a se no lūtate malā a d̄o ū potesta tem acce pit nisi te

Aug'.

Aũ

Aũ

Ab.

Cū ū potuerit p̄duce cinifes q̄ ranas ⁊ ser pentes fece rū nt

p simile ostn̄d

Aũ

D. viij.

Aũ

Aũ

Quod dāndr aug illo nō ita sentiēdo ū aliorū opinione referendo

(c) 2006 Ministerio de Cultura

rei sunt. nec corpora iuncta esse huic. Assumunt autem aliquando corpora a Deo parata, ad expletionem ministerii sibi a Deo iniuncti, eademque post expletionem deponunt. In quibus corporibus hominibus apparuerunt atque locuti sunt, ex persona Dei sine distinctione aliquando personae, aliquando ex persona Patris vel Filii sive Spiritus Sancti. Quod Deus

(margin: Et aliquando locuti sunt)

Nec [in corporalibus illis formis apparuit] (interlinear: cum in quibus)

dubitamus etiam Deum in corporalibus illis formis apparuisse hominibus, sicut Augustinus in II. De Trinitate ostendit diversa Scripturae testimonia. Ecce diximus in corporeis figuris apparuisse hominibus Deum, et aliquando ex persona Dei sine distinctione, aliquando sub distinctione personarum sermonem esse factum. Deinde quaerit quomodo per angelos, cum Deus ad exhibendum se has corporales apparitiones earum nota sit formatio, an angeli qui ante erant missi sunt ipsi tunc vel manentes in contemplatione sua spirituali corporis aliquam speciem corporalem de corpulentiori materia assumpserint, an suum proprium corpus mutaverint in speciem suae actioni aptam.

(margin: Aug.)

Sed ubi Deus hominibus apparuisse in corporalibus imaginibus asseritur, plenam quaestionem proponit, quia nec absolvit quaerens utrum in illis corporalibus apparitionibus creatura aliqua crearetur ad illud opus in quo Deus hominibus appareret, an angeli qui iam erant ita mitterentur, ut manentes in suis spiritualibus corporibus assumerent ex corpulentia inferiorum elementorum materiam aliquam corporalem speciem, quam coaptatam quasi aliquam vestem mutarent in quaslibet species corporales veras quidem, an corpus suum ipsi verterent in species aptas actionibus suis, pro virtute sibi a Creatore data. Augustinus in III. De Trinitate. Quaerendum est in illis miraculis corporalibus formis et visis, utrum ad hoc opus tantum creatura formata sit, in qua Deus sic tunc apparuisse dicatur humanis ostenderetur aspectibus, an angeli qui iam erant ita mittebantur, ut ex persona Dei loquerentur, assumentes corporalem speciem de creatura corporea in usum ministerii sui, aut ipsum corpus suum, cui non subduntur sed subditum regunt, mutantes atque vertentes in species quas vellent, accommodatas atque aptas actionibus suis, secundum attributam sibi a Creatore potentiam. Sed id fateor excedere vires intentionis meae, utrum angeli manentes spiritualis corporis sui qualitate, per hanc occultius operantes, ex inferioribus elementis corpulentioribus assumant, quod sibi coaptatum quasi aliquam vestem mutent et vertant in quaslibet species corporales, et ipsas veras, sicut aqua illa mutata in vinum vera est a Domino. An ipsa propria corpora sua transformarent

(margin: Concedit angelos mitti sed relicta expedire non sufficit)

(margin: assumant)

in id quod volunt accommodata ad id quod agunt. Sed quodlibet horum sit, quia homo sum, nullo experimento comprehendere valeo. Sic angelus quod agit. Ecce docet quod quaestionem propositam non solvit, sed dubitantis relinquit. Utrum angeli qui mittebantur manentes suis spiritualibus corporibus, superaddentes aliquid corpulentioris sui, in quo possint videri, an ipsum corpus mutarent et transformarent, ut in speciem quam vellent possint oculis humanis visibilia videri. Nec de corporibus, sed de spiritualibus corporibus. Quod Deus

Cum ipse quod Deus est nunquam mortalibus apparuit

Constat, velud nimis perspicuum atque obsequium religionis, illud indubitanter tenemus, quod Deus ipse secundum quod est, nunquam mortalibus apparuit, sicut famulo suo Moysi dicit: Non videbit me homo et vivet; et Evangelista: Deum nemo vidit unquam. Invisibile enim quemadmodum nisi quod non sit mutabile. Ideo substantia sive essentia Dei, quia nullo modo mutabilis est, nullo modo per seipsam esse visibilis. Quod per illa omnia quae patribus visa sunt, cum Deus illis praesentaretur secundum dispensationem suam, ministratum est. Sed nos latet quomodo ea ministeria angelis fecit Deus. Per angelos tamen esse facta dicimus, dicendo quod Deum dicere non Deum Patrem nec ubique est nec Filium eius, nec Spiritum Sanctum, qui unus Deus, pro eo quod est atque ipsum est, nullo modo esse mutabile ac per hoc intelligitur invisibilem.

(margin: Aug. in iii. lib. De Trinitate)

Utrum daemones intrent corpora hominum substantialiter et illabantur mentibus hominum.

Illud etiam consideratione dignum videtur, utrum daemones, sive corporei sint sive incorporei, hominum substantialiter intrent corpora, eorumque mentibus illabantur, an ideo intrare dicantur, quia malitiae suae ibi effectum exercent, Dei permissione opprimendo atque vexando eos, vel in peccatum pro voluntate sua trahendo. Quod in homines irruerint atque inde expulsi erant, Evangelium aperte declarat, commemorans daemonia in eos data ingressa, et per Christum eiecta, sed utrum secundum substantiam fuerint ingressa, an propter malitiae effectum dicantur ingressa, non adeo perspicuum est. De hoc autem Gennadius in definitionibus ecclesiasticorum dogmatum ait: Daemones per energiam operationem non credimus substantialiter illabi animae, sed applicatione et oppressione uniri. Illabi autem menti illi soli possibile est qui creavit, qui natura subsistens incorporeus capabilis est suae facturae. Ecce hic videtur insinuari quod substantialiter non illabantur daemones nec introeant corpora hominum. Beda quoque super illum locum Actuum Apostolorum ubi Petrus ait: Anania, cur tentavit Satanas cor tuum, dicit: Notandum quod mentem hominis iuxta substantiam nihil implere potest nisi creatrix Trinitas, quia tantummodo secundum operationem et voluntatis instinctum anima de his quae sunt creata impletur. Implevit autem Satanas cor Ananiae, non quidem ingrediens in eum et in sensum eius,

(margin: Quod daemones substantialiter non illabuntur mentibus hominum sed obumbrantur)

(margin: Aug.)

(margin: Gennadius in ecclesiasticis dogmatibus)

(margin: Beda)

(c) 2006 Ministerio de Cultura

neque invenies adeo cordis. Sed hec potestas hostis sola
est callida et fraudulenta deceptione animam
in effectum malitie trahens. pergratiosis et vitiorum ui
nequam quibus plena est. Implevit ergo sathanas cor ana
nie. non intrando sed malitie sue vires inserendo.
Id est in mundo flamma vitiorum. de cordibus fidelium
expulsus. doctrinis virtutis venenum persecutionis
infundit. His auctoritatibus ostenditur. quod demo
nes non substantialiter intrant corda hominum. sed propter malitie
sue effectum. de quo pelli dicuntur cum nocere non si
nuntur. De ordinum distinctione et quot sunt. qui sic

D. ix.

Post premissa superest agnoscere. de ordinibus angelorum
quod scriptura tradit. que in pluribus locis esse .ix. ordi
nes angelorum promulgat. scilicet angelos. archangelos. princi
patus. potestates. virtutes. dominationes. thronos. cherubin
et seraphin. Et inveniuntur in istis ordinibus trinitatis
esse et in singulis tres ordines. Ut trinitatis simili
tudo in eis insinuetur ipsa. Unde dionisius tres ordi
nes angelorum esse tradit. ternos in singulis ponens. Sunt
ergo tres superiores. tres inferiores. tres medii. Supio
res. seraphin. cherubin. throni. Medii. dominationes
principatus. potestates. Inferiores. virtutes. archan
geli. angeli. Quid appellatur ordo. et quod sunt in eis nominis causa.

Dionisius

Hic considerandum est quid ordo appellatur. Dicimus ordinem
habita ratione fuit distinctio illorum ordinum.
Ordo angelorum dicitur multitudo spirituum celestium.
qui inter se in aliquo munere gratie similantur. sicut et in
naturalium donorum participatione conveniunt. Ut
ubi gratia seraphin dicuntur. qui pre aliis ardent caritate.
Seraphin enim interpretatur ardens vel succendens. Che
rubin qui pre aliis scientia eminent. Cherubin
interpretatur plenitudo scientie. Throni dicuntur sedes. Tho
ni autem dicuntur. ut beatus gregorius ait. qui tanta divinitatis
gratia replentur. ut in eis deus sedeat. et per eos iudicia
sua decernat. Dominationes vocantur qui principatus
et potestates transcendunt. Principatus dicuntur qui subiec
tis que sunt agenda disponunt. eisque ad explenda
divina misteria principantur. Potestates nominantur
hii qui hoc ceteris potentius in suo ordine acceperunt.
ut virtutes adverse eis subiecte. eorum refrene
tur potestate. ne homines temptare tantum valeant.
quantum desiderant. Virtutes vocantur illi per quos
signa et miracula frequentur fiunt. archangeli qui maio
ra nuntiant. angeli qui minora. Quod nomina non propter se
sed propter illos eis data sunt. quibus supra se a dono gratie
que nobis sunt singulariter sed excellenter acceperunt no

Hec nomina illi non propter se. sed propter nos data sunt. Et hec
sibi nota sunt contemplatione vel in notis

mina

Heuit cognominatione. et notantur singuli
ordines a donis gratie que non singulariter. sed non ex
cellenter data sunt in participatione. In illa enim celesti

patria. ubi plenitudo boni est. licet quedam data sint
excellenter. nichil tamen possidetur singulariter. Omnia enim
in omnibus sunt non quidem equaliter. quia alii aliis sublimius
possident. quod tamen omnes habent. Cumque omnia dona gratie et
superiores ordines sublimius et perfectius perceperint. tamen
exceptis sortiti sunt vocabula. inferioribus ea
relinquentes ordinibus ad cognominationem. Ut sera
phin qui ordo excellentissimus estimatur. a dilectione
que divinitatis cognitione et caritate virtutum dona.
ceteris omnibus sublimius omnibus perceperit. nomen ab excel
lentiori dono. id est caritate nomen accepit ille sup
erior ordo. Maius enim donum est caritas quam scientia. Item
maius est scire quam iudicare. Scientia namque iudicium in
venit. Ideoque secundus ordo a secundo dono. id est a cognitione
veritatis appellatus est. scilicet cherubin. Ita et de aliis intelli
gendum est. Diligenter quoque excellentia ordinum. sed excel
lentia donorum. Unde sic gregorius ait. illa dona omnibus
sunt communia. Omnes enim ardent caritate et scientia
pleni sunt. sic et de aliis. Sed superiores aliis excelle
ntius ideo dictum est quia acceperunt ad quem nominantur sin
gulariter. In illa summa civitate. quisque ordo eius rei cen
setur nomine. quam plenius accepit in munere. Quomodo

Sed autem hic queritur. Si quisque ordo. Gregorius ostendit
ab illo dono nominatur. quod plenius possidet. et tamen cherubin
scientia premineat omnibus. quomodo ad scientiam nominatur. Sed quod magis
diligit magis cognoscit. Caritas enim est ut quanto amplius
caritas cognoscit. Ita quisque quanto diligit. Itaque
seraphin non solum in caritate. sed et in scientia
preminent. Hoc autem auctoritas illa sic videtur in
telligendum. ut quasi non refert ad eos ordines
sed ad quosdam. scilicet inferiores. Ille enim ordo non plenius
aliis ordinibus seraphin accepit scientiam in munere.
sed plenius aliis ordinibus qui sunt inferiores. Nec
notatur quod quis ordo ab ea re. quam plenius aliis ac
cepit. sed ab aliqua re. quam accepit. ut per comparatione
referri non ad ipsos ordines. sed ad alia dona. in
ordine alio dona. sed in quo. Sic enim hominis. cum
plura habeant dona. quedam aliis excellentius possident.
ita fiunt et angeli quedam muneribus magis pollent.
aliis quedam minus. Utrum hii ordines ab initio creationis

Iam nunc inquirere restat. utrum ita distincti sint
isti ordines. a dominis initio ita distincti fuerint.
Ita fuerint distincti a primordio sue conditionis. ut
videtur testimonio auctoritatis insinuari. que
quosdam de singulis ordinibus aliquos cecidisse. De or
dine namque superiore lucifer ille fuit. quo nullus dig
nior conditus est. Apostolus et principes et potestates
tenebrarum nominat. ostendens de ordinibus illis cecidisse
dicit. quod cum in malis ministeriis exerceant. non tamen
penitus nominibus ordinum suorum privati sunt. Sed
non videtur posse illud stare. Non enim tanta

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Quod ante casum quorundam non fuerunt hii ordines quia non ante habebant dona quae quorundam cadentibus aliis apposita fuerunt

te ardebant. nec sapientia pollebat. nec in eis deus
sedebat. Si tamen hi mansissent. non cecidisset. Vel dicit ordines
qui nunc erant seraphin vel cherubin vel throni. Ad quod
dicimus quod ante casum quorundam non erant isti ordines
quia nondum habebant dona in quorum participatio
nibus conveniunt. Sed quorundam cadentibus aliis apposita
sunt. eisque qui ceciderunt collata fuissent eadem
dona. si perstitissent. Ideoque scriptura dicit de singulis
ordinibus aliquos cecidisse. non quod fuisset in ordi
nibus. vel ipsa caruerit. sed quod si perstitisset eorum
aliqui in singulis fuisset ordinibus. qui in natura te
nuitate. et in forma perspicacitate. differentes
gradus habent [abeb]. sic illi qui perstiterunt. Alii enim
ut praediximus superiores. alii inferiores conditi sunt.
Superiores qui natura magis subtiles. et sapientia amplius
perspicaces. Inferiores qui natura minus subtiles.
et intelligentia minus perspicaces facti sunt. Has
autem invisibiles differentias in visibilium natura ille
solus pondare potuit. qui omnia in numero et mensu
ra et pondere disposuit. id est in se ipso qui est mensura.
omni rei modum praefigens. et numerus omni rei speciem
praebens. et pondus omnem rem ad stabilitatem
trahens. id est terminans et formans et ordinans omnia.

Augustinus super Genesim.

Praeterea **utrum omnes angeli eiusdem ordinis sint equales**
quaeritur. utrum omnes angeli eiusdem ordinis equales sint.
Considerari oportet. Ita tamen esse quibusdam placuit. sed non
est probabile. nec assertione dignum. quod lucifer
qui fuit de collegio superiorum ipsius in dignitate con
ditus. quam alius excellentior aliis fuerit. Cum quo pe
riit quod superstitibus. in ordine superiori fuit. et
aliis eiusdem ordinis dignior extitisse. Sicut enim unus
est ordo apostolorum. et tamen in apostolis alii sunt
aliis digniores. similiter et in ordinibus alii aliis sunt
sunt superiores. in ordinibus angelorum. Potest et
creditur esse. **Cum dicatur in scriptura decimum ordinem ex hominibus**

Quod similis officii non omnes eiusdem ordinis pares esse.

Notandum etiam quod decimus ordo **compleri cum non sint nisi ix ordines**
legitur de hominibus restaurandus. Sed cum non sint nisi
novem ordines. nec plures fuissent si illi
qui ceciderunt perstitissent. moventur tamen quidam
cur dicat scriptura decimum ordinem compleri ex hominibus. Ideoque nam
dicit homines assumendos in ordine angelorum. quorum alii
assumuntur in ordine superiorum. qui scilicet magis
ardent caritate. alii in ordine inferiorum. qui minus
perfecti sunt. Ex quo apparet non esse formandum de hominibus
decimum ordinem. tamquam novem sint ordines angelorum
et decimus hominum. Sed homines pro qualitate meritorum sta
tuendos in ordinibus angelorum. Quod vero legitur decimus
ordo complendus ex hominibus. ex tali sensu dictum
solet accipi. pro eo quod de hominibus restaurabitur quod de an
gelis lapsum est. de quibus tot ceciderunt. ut possit
fieri decimus ordo. Propter quod restaurari dicit apostolus omnia in

christo. quae in caelis et quae in terris sunt. quia per redemptionem re
demptum est humanum genus. de quo fit reparatio rui
nae angelicae. Unde non minus salvarentur homines etsi
angeli non cecidissent. **Quod homines assumuntur iuxta**
Non enim iuxta numerum **minimum stantium vel lapsorum.**
eorum qui ceciderunt. sed eorum qui permanserunt homines
ad beatitudinem admittuntur. Unde Gregorius. Superna illa civitas ex angelis et hominibus constat. ad quam
tantum humani generis ascendere. quantos illic
contigit electos angelos remansisse. sicut scriptum est in cantico
deuteronomii. Statuit terminos populorum iuxta
numerum angelorum dei. **Contra dicunt quidam iuxta numerum lap**

Gregorius in cantico deuteronomii.

Aliqui vero putant **sorum angelorum homines reparandos.**
Ut homines reparentur iuxta numerum angelo
rum qui ceciderunt. ut illa caelestis civitas nec suorum
civium numero privetur. nec maiori copia regnet.
Quod Augustinus in enchiridio scribere videtur. non asserens
de hominibus plures salvari quam ceciderunt de angelis. sed non
minus ita dicens. Superna illa hierusalem mater nostra civitas
dei. nulla civium suorum numerositate fraudabitur.

Ad

Aut uberiore etiam copia fortasse regnabit. Neque enim
numerum aut sanctorum hominum. aut immundorum demo
num novimus. in quorum locum succedentes filii catholicae
matris. quae sterilis apparebat in terris. in ea pace de qua illi
ceciderunt. sine ullo temporis termino permanebunt. Sed
illorum civium numerus sive qui est sive qui futurus
futurus est. in contemplatione eius artificis est. qui vocat ea
quae non sunt tamquam ea quae sunt. Ecce aperte dicit non minus de
hominibus salvari. quam ceciderunt de angelis. sed non plus

D.X.

asserit. **An omnes superiores caelestes mittantur. responsio duas**
Hoc etiam intelligendum est. **opiniones et auctoritates.**
Utrum omnes illi caelestes spiritus ad exteriora nuntia
da mittantur. Quidam putant aliquos in illa multitudine
esse. qui foras progrediuntur. aliquos qui intus semper assi
stunt. sicut scriptum est in daniele. Milia milium mi
nistrabant ei. et decies centena milia assistebant
ei. Sic dionisius in ierarchia. quam sanctus paulus praecipue dicitur
de platone sumptam ait. Superiora illa agmina
ab intimis numquam recedunt. quoniam ea quae praeeminent
usum exterioris officii numquam habent. His auctoritatibus
tibus innituntur. qui angelos mitti in inferiores ierarchias
alii obiciunt quosdam autem. Volunt admittere unum de sera
phin. qui ordo superior est et excellentior. Ideoque si de illo
ordine mittitur. non est ambigendum quin et de aliis
mittantur. Apostolus quoque ait. Omnes sunt administrato
rii spiritus in ministerium missi. His testimoniis
quidam omnes angelos mitti asserunt. nec de inferioribus in digni
tate sed et superiores mittantur. cum et ille qui conditor est
omnium. ad inferiora descendit. **Quod sic omnes mittantur**
Hic autem quaeritur cum tamen ordo nomine angelorum censeri
illi qui mittuntur. et nuntii dei existunt. quare

ibo mune nuntii [illegible]

Daniel

Dionisius

Obiectio in illos.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

unus vel unus mittitur. ix. ordines angelorum nomine censentur. Ad quod quidam dicunt omnes superiores mitti, sed alios saepius, qui ex officio in dicto quia proprie angeli vel archangeli nominantur. Alios vero rarius mitti, scilicet maiores, ea exitu communi ne dispensatione obita, quia cum ministerium angelorum susceperunt et nomen assumunt. Unde in psalmo: Qui facit angelos suos spiritus, quia illi qui non spiritus sunt aliquando angeli, id est nuntii fiunt.

Responsio quorundam

Putant quidam Michael, Gabriel, Raphael de superiori ordine fuisse, et sunt nomina spirituum non ordinum.

Et putant illi Michael, Gabriel, Raphael de superiore ordine fuisse. Michael interpretatur quis ut deus, Gabriel fortitudo dei, Raphael medicina dei. Nec nomina ista ordinum sunt sed spirituum. Et dicunt quidam singulorum hominum unusquisque proprie assignatur esse nomina. Alii vero non unusquisque singulariter determinate, sed nunc istis nunc illis esse nomina, scilicet qualitate eorum ad quae nuntianda vel gerenda mittuntur. Sic et daemonum quaedam nomina sunt quae quidam putant unius esse propria, alii vero pluribus esse communia. Diabolus quippe, quod deorsum fluens, hebraice dicitur Sathan, id est adversarius; dicitur et Belial, id est apostata et absque iugo; dicitur et Leviathan, id est additamentum eorum; et alia plura reperies nomina quae vel unius esse sunt propria vel pluribus communia.

Quomodo intelligantur praedictae auctoritates quae videntur adversari quod omnes angeli mittuntur.

Qui autem omnes angelos **dicunt omnes angelos mitti**, asserunt praemissas auctoritates, Danielis scilicet et Dionysii, ita determinant. Decem millia superiora agmina deo assistere et abitionibus numquam recedere, non quin aliquando mittantur, sed quia intrinsecus ad interiora procedunt, neque cum abitiones recedunt, sed dei praesentiae et contemplationi semper assistunt; quod et faciunt qui frequentius mittuntur.

Quod alii dicunt mitti et quidam dicunt non mitti quosdam ordines.

Alii vero dicunt **ratione auctoritatum quae videntur esse adversa** tres ordines supremos, scilicet Cherubim, Seraphim et Thronos, ita assistere Creatori quod ad exteriora non exeunt. Inferiores autem tres ad exteriora mitti. Tres vero medios ut utrisque consistere non tantum dignitate vel loco, sed et officio, quia praeceptum divinum a superioribus acceperunt et deferunt ad inferiores. Ideoque cum supremi medios et medii infimos, atque hii hominibus nuntient praeceptum dei, universos angelos nuntiare dicuntur. Et ob id forte Apostolus dixit omnes esse administratorios spiritus in ministerium missos, vel ponens non singulos ordines, sed de omnibus ordinibus singulos angelos expleri. Illud vero quod Isaias dicit, per verba Dionysius determinat dicens: Nomen spiritus qui mittuntur perceperunt horum vocabulum quorum gerunt officium. Unde dicunt illum angelum qui missus est ad Ysaiam ut mundaret labia prophetae fuisse de ordine inferiorum, sed ideo dictum est fuisse de Seraphim quia veniebat incendere et consumere delicta Ysaiae.

vel incendere

Quod quisque unum habet bonum ad sui custodiam delegatum et malum ad exercitium.

angelum

Illud quoque sciendum est quod angeli boni deputati sunt ad custodiam hominum, ita ut unusquisque electus proprium habeat angelum ad sui profectum atque custodiam specialiter delegatum. Unde in evangelio Veritas pusillos scandalizari prohibens ait: Angeli eorum semper vident faciem Patris. Angelos dicit eorum esse, qui ad eorum custodiam deputati sunt. Super quem locum Ieronimus: Magna dignitas animarum, ut unaquaeque habeat ab ortu nativitatis in custodiam sui angelum delegatum. Ita Ier.

Magna dignitas animarum ut unaquaeque habeat ab ortu nativitatis in custodiam sui angelum delegatum. Gregorius quoque dicit quod quisque unum angelum bonum sibi ad custodiam deputatum et unum malum ad exercitium habet. Cum igitur omnes angeli boni nostrum bonum velint communique saluti omnium studeant, ille tamen qui deputatus est alicui ad custodiam propensius eum exortatur ad bonum; sicut legitur de angelo Tobiae et de angelo Petri in actibus apostolorum. Similiter et mali angeli, cum desiderent malum hominum, magis tamen ad malum hominem incitat et ad nocendum fortius instat ille qui ad exercitium eius deputatus est. Unde

Ier. / Ier. / Gre.

Solet autem quaeri si singulis singuli hominibus angeli a pluribus.

Solet autem quaeri si singuli angeli singulis hominibus an unus pluribus ad custodiam vel ad exercitium deputatur. Sed cum electi tot sint quot et boni angeli sunt, plures autem esse constat omnes bonos et malos homines quam boni angeli sunt. Si boni angeli sunt plures quam mali, pluresque sunt homines mali quam boni, non est ambiguum plures esse homines bonos quam sint mali angeli, et plures esse malos homines quam sint mali angeli vel boni angeli. **Confirmat unum angelum pluribus deputari.**

Ideoque dici oportet **pluribus hominibus unum eundemque angelum bonum vel malum pluribus** temporibus hominibus deputari ad custodiam vel ad exercitium sive eodem tempore sive diversis temporibus. Ideo autem diximus eodem tempore vel diversis temporibus, quia videtur quibusdam quod omnes homines qui fuerunt et sunt in aliqua parte singuli singulos angelos habere plures bonos et malos. Quia licet maior sit numerus bonorum deputatus in ministerio omnibus qui fuerunt et sunt et futuri sunt, quam numerus hominum, decedentibus hominibus succedunt, et non numquam sunt sunt in hac vita. Angeli vero numquam decedunt, sed semper esse possunt; ut singuli boni deputati in hac vita sint, habent singulos bonos vel malos angelos ad sui custodiam vel exercitium deputatos. Ceterum sive ita sit sive non, non est dubitandum unumquemque habere angelum sibi deputatum. Si vero pluribus sunt deputati, sit sive unus singulis. Hoc est mirandum unum angelum pluribus hominibus ad custodiam deputari cum unus homo plurium custodiam fungeretur.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

D. xij.

ita ut eorum que sunt dicant ... ut albate.

Utrum angeli proficiant in merito vel in premio.

Preterea illud considerari oportet, **usque ad iudicium** utrum angeli boni in merito vel in premio proficiant usque ad iudicium. Et in meritis proficiant atque cognitione magis ac magis mereantur. Quibusdam videtur, eo quod continue hominum utilitati inserviunt atque preceptis student. Quibus in eo non immerito videtur quod et in premio proficiant, scilicet in cognitione et dilectione Dei. Licet enim, ut aiunt, in confirmatione beatitudinem acceperint eternam atque perfectam, augetur tamen cotidie eorum beatitudo, quia magis ac magis diligunt atque cognoscunt. Et est eorum caritas qua nos et Deum diligunt, et meritum et premium; meritum per pia et obsequia creaturis impensa merentur, et in beatitudine proficiunt, et ipsa eadem est premium, quia ea beati sunt. **Auctoritatibus confirmant quod dicunt.**

Et quod angeli proficiant in cognitione ac per hoc in beatitudine, testimoniis sanctorum confirmant. Dicit enim Ysaias ex persona angelorum ascendentem magnificentiam admirantium: Quis est iste qui venit de Edom tinctis vestibus de Bosra? Et ipsi: Quis est iste rex glorie? Ex quo apparet quod misterium ibi incarnationis plenius cognoverunt angeli per impletionem quam ante, et sic in cognitione huius misterii profecerunt. Ita dicunt eos in divinis cognitionibus proficere. Quod autem in huius misterii cognitione profecerint, evidenter docet Apostolus dicens: Que sit dispensatio sacramenti absconditi a seculis in Deo, ut innotescat multiformis sapientia Dei per Ecclesiam principibus et potestatibus in celestibus. Super quem locum dicit Ieronimus: Angelicas dignitates prefatum misterium ad plenum non intellexisse, donec completa est passio Christi et apostolorum predicatio per gentes dilatata. **Quod in hac sententia videtur Augustinus Ieronimo contradicere.**

His autem videtur contradicere Augustinus super eundem locum dicens: Non latuit angelos misterium regni celorum, quod opportuno tempore revelatum est pro salute nostra. Item: Quibus a seculis innotuit ita supramemoratum misterium, quia omnis creatura non ante secula sed a seculis est. Attende lector, quia videntur dissentire in hac sententia illustres doctores. Hoc ut omnis repugnantia de medio tollatur, pia cum armonia sequentes ita determinemus: ut illis angelis qui maioris dignitatis sunt et per quos ministerium illud nuntiatum est, ex parte cognitum a seculis fuisse, ut potioribus familiaribus nuntiis; illis vero qui minoris dignitatis sunt, incognitum extitisse dicamus usque dum impleta sunt, et per Ecclesiam predicata, et tunc ab omnibus angelis fuit perfecte cognita.

Constat itaque omnes angelos in cognitione divinorum misteriorum scilicet processu temporis profecisse. Unde non incongruenter ipsi eidem dicunt angelorum scientiam ac beatitudinem augeri usque ad futuram consummationem, qua in scientia ac beatitudine perfectissimi erunt, ut nec augeatur amplius nec minuatur. **Aliorum opinio.**

Alii vero **non quidem dicunt angelos in quibusdam profecisse.** Dicunt angelos in confirmatione tantam divinitatis dilectionem atque notitiam fuisse consecutos, ut in his ulterius non profecerint neque profecturi sint. Proficiunt tamen in scientia rerum exteriorum, sicut in cognitione sacramenti incarnationis et huiusmodi, sed non in contemplatione divinitatis, quia trinitatem in unitate et unitatem in trinitate non plenius intelligunt sive intellecturi sunt, quam ab ipsa confirmatione perceperunt. Ita etiam dicunt in caritate eos non profecisse post confirmationem, quia eorum caritas per ea non est aucta. Et sic dicunt eos non profecisse in meritis, sed hoc non quantum ad numerum, sed quantum ad numerum meritorum. Plura enim fecerunt bona pia, que tunc non fecerant, sed eorum caritas ex qua illa processerunt non est aucta, ex qua tamen meruerint aliquam illa adderent, quamvis pia his adiectis. Illud vero quod alii superius dicunt probabilius videtur, scilicet quod angeli usque ad iudicium in scientia et in aliis proficiant. **Quibusdam auctoritatibus videntur obviare probabiliori sententie.**

Quibus tamen videntur obviare quorundam auctoritatum verba. Dicit enim Ysidorus in libro de summo bono: Angeli in verbo Dei omnia sciunt antequam fiant. Sed nec omnes nec omnia perfecte angelos scire dicit, et ideo eos in scientia proficere non removit. Gregorius quoque in libro dialogorum ait: Quid est quod nesciant, ubi scientem omnia sciunt? Non dicit quod omnia sciant angeli, et nichil sit quod nesciant. Sed accipiendum est hoc de his que ad cognitionem beatitudinis sic cognitionem, ut sunt ea que ad misterium trinitatis et unitatis pertinent. **Post considerationem de angelis habitam agitur de creatione ceterorum et precipue de operum sex dierum distinctione.**

D. xiij.

Hec de angelice nature conditione dicta sufficiant. Nunc super de aliarum quoque rerum creatione ac precipue de operum sex dierum distinctione nonnulla in medium proferre. Cum Deus in sapientia sua angelicos spiritus condidit, alia etiam creavit, sicut ostendit supramemorata scriptura Genesis, que dicit in principio Deum creasse celum, id est angelos, et terram scilicet materiam quatuor elementorum adhuc confusam et informem, que a Grecis dicta est chaos. Et hoc fuit ante omnem diem. Deinde elementa distinxit et proprias atque distinctas singulis rebus species secundum genus suum dedit. Que non simul ut quibusdam sanctorum patrum placuit, sed per intervalla temporum ac sex volumina dierum, ut

Quibusdam videtur quod proficiant meritis.

Caritas eorum premium est et meritum.

Ag.

Determinatio predictarum auctoritatum.

Aimo.

Predicta predicetur non.

Quod sit probabilius.

Ysidorus. Determinatio.

Gg.

Item alia determinatio.

Creatione.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

aliis visum est formavit. **Quod sancti tractatores videntur super hoc quasi adversa tradidisse, aliis dicentibus omnia simul facta in materia et forma, aliis per intervalla temporum.**

Quidam sanctorum patrum, qui verba Dei atque archana excellentius scrutati sunt, super hoc quasi adversa scripsisse videntur. Alii quidem tradiderunt omnia simul fuisse in materia et forma esse creata, quod Augustinus sensisse videtur. Alii vero hoc magis approbaverunt atque asseruerunt, ut primum materia rudis atque informis, quattuor elementorum commixtionem atque confusionem tenens, creata sit; postmodum vero per intervalla sex dierum ex illa materia rerum corporalium genera sint formata secundum species proprias. Quam sententiam Gregorius, Ieronimus, Beda aliique plures commendant atque preferunt. Que etiam scripture Geneseos, unde prima huius rei ad nos manavit cognitio, magis congruere videtur. **Quomodo per intervalla**

Secundum hanc **temporis res corporales condite sunt** traditionem, ordinem atque modum creationis formationisque rerum inspiciamus, sicut supra memoratum est. In principio creavit Deus celum, scilicet angelicam naturam, sed adhuc informem, ut quibusdam placet, et terram, id est illam confusam materiam quattuor elementorum, quam nunc terre, ut ait Augustinus contra Manicheos, id appellavit Moyses, quia terra inter omnia elementa minus est speciosa. Et illa materia erat invisibilis et incomposita, propter omnium elementorum commixtionem. Eandem vocat abyssum dicens: Et tenebre erant super faciem abyssi, quia confusa erat et commixta, specie distinctionis carens. Eadem etiam materia informis dicta est aqua, super quam ferebatur spiritus Domini, sicut superfertur fabricandis rebus voluntas artificis, quia subiacebat bone voluntati creatoris quod formandum perficiendumque inchoaverat. Quia sic dicitur et conditor preerat fluitanti et confuse materie, ut distingueret per proprias species quando vellet et sicut vellet. Hec ideo dicta est aqua, quia omnia que in terra nascuntur, sive animalia sive arbores vel herbe et similia, ab humore incipiunt formari atque nutriri. His omnibus vocabulis vocata est illa informis materia, ut res ignota notis vocabulis insinuaretur imperitioribus, et non uno tantum. Nam si uno tantum significaretur vocabulo, hoc esse putaretur quod consueverant homines illo vocabulo intelligere. Sub his ergo nominibus significata est materia illa confusa et informis, que illa specie caruit que cerni et tractari potest, id est in nubibus visibilium rerum que in futuro erant propter infirmitatem parvulorum, qui minus idonei sunt invisibilia comprehendere. Et nunc erant tenebre, id est lucis absentia. Non enim tenebre aliquid sunt, sed ipsa lucis absentia, sicut silentium non aliqua res est, sed ubi sonus non est silentium dicitur, et nuditas non aliqua res est, sed in corpore ubi tegumentum non est nuditas dicitur; sic et inanitas non est aliquid, sed inanis dicitur locus ubi non est corpus, et inanitas absentia corporis.

Quod secundum tenebre dicuntur esse aliquid. Et quod dicitur non esse aliquid.

Attende quod hic Augustinus tenebras dicit **non esse aliquid**, non esse aliquid, cum alibi tenebras inter creaturas ponant, quia benedicunt Dominum, ubi dicitur: Benedicite lux et tenebre Domino. Ideoque sciendum est tenebras duobus modis accipi, scilicet vel pro lucis absentia, quomodo superius accepit Augustinus, iuxta quam acceptionem non sunt aliquid; vel pro aere obscurato sive aeris obscura qualitate, et secundum hoc aliqua res creata sunt. Ideo quod dicit tenebras esse fuisse super faciem abyssi, quia nondum erat lux, que si esset super esset et superfunderetur. Sed nondum lucis gratia opus suum Deus venustaverat, que postea in primo die formata est. **Duo hic consideranda, scilicet quare illa materia confusa dicta sit informis, et utrum adeo processit quantumque in altitudinem.**

De qua postquam tractemus, duo nobis discutienda occurrunt: primum quare illa materia confusa informis dicatur, an quia omni forma caruerit, an propter aliud; secundo utrum adeo processerit et quantum in altum ascenderit. Ad illud igitur quod primo positum est, breviter respondentes dicimus illam primam materiam non ideo dictam fuisse informem quod nullam omnino formam habuit, quia non aliquid corporeum tale existere potest quod nullam habeat formam; sed ideo non absurde informem appellari posse dicimus, quia in confusione et permixtione quadam subsistens, nondum pulchram apertamque et distinctam receperat formam, qualem nunc cernimus. Facta est ergo illa materia in forma confusionis, ante formam dispositionis. In forma confusionis prius omnia corporalia materialiter simul et semel creata sunt; postmodum in forma dispositionis sex diebus sunt ordinata. Ecce absolutum est quod primo in discussione propositum fuit, scilicet quare illa materia dicatur informis. **Ad secundum quod querebatur respondet.**

Nunc superest quod secundo proponebatur explicare, videlicet ubi illa materia subsistit et quantum in altitudinem porrigebat. Ad quod nichil temere asserentes dicimus quod illa prima rerum omnium moles, quando creata est, ibidem adesse videtur processisse ubi nunc formata subsistit. Erat ergo terrenum hoc elementum in uno loco eodemque medio subsidens; cetera in una confusione permixta eodemque circumquaque in modum nebule opacitas ita obvoluta erat ut apparere non possit quod fuit. Illa vero tantum in una permixtione confusa, circumquaque suspensa, eo usque in altum porrigebantur quousque nunc summitas corporee nature pertingit. Et sic quibusdam videtur ultra locum firmamenti extendebatur illa moles, que in inferiori parte spissior atque

Quare illa confusa materies vocetur abyssus.

Ad

Aug.

Ad

Ad primum brevis responsio

grossior erat: in superiori vero rarior et levior atque subtilior existebat. De qua rariori substantia putant quidam fuisse aquas, quae super firmamentum esse dicuntur. Talis fuit mundi facies in principio, priusquam reciperet formam vel dispositionem. Ostendit quae fuerit facies in ipso primordio temporis, post sex dierum.

Nunc superest ut dispositionem illam, distinctionemque, quae perfecta sit ordine persequamur. Sex diebus, sicut docet Scriptura Genesis, distinxit Deus et in formas redegit proprias cuncta quae simul materialiter fecerat; perfecitque opus suum die sexto; et sic deinde die septimo requievit ab omni opere, id est cessavit novam creaturam facere. Sex enim diebus sex rerum genera distinxit, nec deinceps aliquid fecit quod in aliquo illorum non contineatur. Operatur tamen usque nunc, sicut Veritas in Evangelio ait: Pater meus operatur usque nunc, et ego operor. Illud. De quatuor modis divinae operationis.

Operatur quatuor modis, ut ait Alcuinus super Genesim. Operatur Deus: primo in Verbo omnia disponendo; secundo in materia informi quatuor elementorum de nihilo eam creando. Unde: Qui vivit in aeternum creavit omnia simul. Omnia, scilicet elementa, vel omnia corpora materialiter simul creavit. Tertio per opera sex dierum varias distinxit creaturas. Quarto ex primordialibus seminibus non incognitae oriuntur naturae, sed notae saepius reformantur, ne pereant. Et fuit. De prima distinctionis opere.

Prima autem distinctionis operatio fuit formatio lucis, sicut ostendit Scriptura, quae commemorata rerum informitate, earum dispositionem a luce inchoavit, subdens: Dixit Deus: Fiat lux, et facta est lux; et divisit lucem a tenebris, appellavitque lucem diem, et tenebras noctem. Et factum est vespere et mane dies unus. Congrue mundi ornatus a luce coepit, unde cetera quae creanda erant viderentur. Et fuit lux illa corporalis.

Si quaeritur qualis illa lux fuit, corporalis scilicet an spiritualis, an spiritualis, id respondemus quod a sanctis traditum legimus. Dicit enim Augustinus quod lux illa corporalis vel spiritualis intelligi potest. Si spiritualis accipitur, angelica natura intelligitur, quae prius informis fuit, sed postea formata est, cum ad Creatorem conversa ei caritate adhaesit: cuius informitatis creatio superius significata est, ubi dictum est: In principio creavit Deus caelum et terram. Hic vero eiusdem formatio ostenditur, cum ait: Fiat lux, et facta est lux. Nec ergo angelica natura prius tenebrae et postea lux fuit, quia prius habuit informitatem et imperfectionem, deinde formationis perfectionem. Et ita divisit Deus lucem et tenebras. Nam ut ait Augustinus super Genesim: Haec creaturae informitas et imperfectio fuit antequam formaretur in amore conditoris; formata vero est, quando conversa est ad incommutabile lumen Verbi. Si vero corporalis fuit lux illa, quod utique probabile est, corpus lucidum fuisse intelligitur, velut lucida nubes, quod non de nihilo, sed de praeiacenti materia formaliter factum est ut luceret, et vim lucendi haberet. Cum qua dies prima exorta est, quia ante lucem nec dies fuit nec nox, licet tempus fuit. Quare lux illa facta est, ubi sol apparet, cum intra aquas lucere.

Si autem quaeritur ubi facta est lux illa, cum abyssus potest omnem terrae altitudinem tegeret, dici potest in illis partibus facta, quas nunc illustrat sol diurna luce. Nec mirum lucem in aquis posse lucere, cum et nautarum operatione saepius illustrentur, qui in profundum mersi, misso ex ore oleo, aquas sibi illustrant; quae multo rariores fuerunt in principio quam modo sunt, quia nondum congregatae fuerant in uno loco. Facta ergo lux illa vicem et locum solis tenebat, quae motu suo circumgyrata noctem diemque discernebat. Ibi ergo primum lucem apparuisse consimile est, ubi sol cotidiano cursu circumvectus apparet; ut eodem tramite lux circumcurrens, ac primo ad occasum descendens, vesperam faceret; deinde revocata ad ortum auroram, id est mane, illustraret; et ita divisit Deus lucem et tenebras, et appellavit lucem diem, et tenebras noctem. Quod dies diversis modis accipitur.

Hic notandum est quod dies diversis modis in Scripturis accipitur. Dicitur enim dies lux illa, quae illo triduo tenebras illuminabat; et dicitur dies illuminatio ipsa aeris; et dicitur etiam dies spatium viginti quatuor horarum, qualiter accipitur cum ait: Factumque est vespere et mane dies unus. Quod ad distinguendum est: factum est vespere prius, et postea mane; et ita fuit dies unus expletus, viginti quatuor horarum, dies scilicet naturalis, qui habuit vesperam, sed non mane. Mane enim dicitur finis praecedentis et initium sequentis diei, quod est aurora, quae nec plenam lucem nec omnino tenebras habet. Mane ergo primus dies non habuit, quia nec dies praecesserat, qui sequentis diei initio terminaretur; et ideo proprie, quia luce apparente mox super terram plenus atque praeclarus dies extitit, qui non ab aurora, sed a plena luce incoavit, et mane sequentis diei consummatus est. Unde Beda super Genesim: Decebat ut dies a luce inciperet, et in mane sequentis diei tenderet, ut opera Dei a luce incoasse et in luce completa esse significarentur. Reliqui autem dies mane habuerunt et vesperam, quorum quisque a suo mane incipiens usque ad alterius diei mane tendebat. De illa computatione ordine dierum, et de illo qui a primo mane introductus est.

Et hic est naturalis ordo in distinctione dierum, ut distinguantur atque computentur dies a mane usque ad mane; postea vero in mysterio factum est ut dies computarentur

d. xiii.

de spirituali luce

Aug. super Genesim ad litteram (?) de corporali

Aug. super Genesim

Ut distinguatur ... vespera mane dies unus

Beda

auespa vuespam. et adiungatur dies p
cedentis nocti i coputatione. cu iuxta na
turalem ordine pcedens dies. sequenti nocti
adiungi debeat. qr homo aluce p peccatu cor
Excerpti[illegible] ruit. intenebras ignorantie et peccatoru. Dnm
pr arenebris ad luce redijt. Vn apls eratis
m aliqn tenebre. nc aut lux i dno. Primus
itaq; dies no ab aurora. s; aplena luce ici
piens. et p paulati uespam occidente luce
explens. mane sequentis diei explet e. Vn
beda beda. occidente luce. paulati et p spatiu
diurne logitudinis inferiores partes sube
unte unte. factu e uespe. sic nunc usitato cursu solis
fi sol. factu e aut mane eade sup terram re
deunte. et aliu die inchoante. et dies ex
plet e un. xx. iiij. horaru. fuitq; nox il
lo triduo omnino tenebrosa. q p certa sidera
aliq luce claruit. Cur sol factus e si lux illa
ag Sol; at qri. quare fcs e sol. sufficiebat.
Si lux illa faciendo diei sufficiebat. Ad qd
dici p. qm lux illa forte superiores partes il
lustrabat. et ad illuminationem inferioru. sole
fi oportebat. Vl potius io qr facto sole diei
fulgor auctus e. amplior q. mltro luce prima
uit dies pcea q. aut. Siu qr qd de luce illa
fcm sit. cu modo no appareat p dici aut ea
corpus solis formatu. aut in ea parte celi esse.
inqua sol e. no qd ipa sit sol. s; sic ei uni
ta. ut discerni no valeat. Qm accipiendu sit
illd dix ds an sono vocis io ds dixit an alit.
ag Preterea investigandu e. qm sit accipiendu
qd ait. dix ds ut tepalit. t sono voci illd
dixerit. an alio m aug sup genesi tractat. nec
tpalit. nec sono vocis dm fuisse locutu. qr
si tepalit et mutabilit. et sic corpalit dicat
sonuisse vox di. Nec lingua erat q loqret.
nec erat que oporteret audire et itelligere.
Bene g vox di ad natam ubi. p q oia fca sut.
refertur. Dix g ds. fiat et c. no tepalit. no
sono vocis. s; in ubo s coeterno. i. ubu genuit.
intepalit in q erat et disposuit abetno ut fiet
intpe. et ineo fcm e. Qm accipiendu sit qd he
Hic qri solt. pat opari i filio. t p f. t i s. s.
qm accipiendu sit. qd dr pat opari i fi
lio ut p filiu. t in spu sco. Hec q. scriptura
freqnt nob pponit. vt illd. omia i sapientia
fecisti dne. i. in filio. et i pncipio. i. i filio creau
ds. ce. et c. et illd p que fec et scla. Sup illu
q psalmi locu. Vbo dni celi firmati st. et c.
dicat aug. qd pat opat p ubu suu. et p spm. s.
Qm g h accipiendu e. Putaunt qda heretici
qd pat utit auctore et artifex. filio. et spu. s.
minore opatione. qi instrumto utet. ex p
dictis ibi errandi occasione sumens. Qd utit
blasphemi. neq; sane doctrine adulsu abicie
pia fides. No e aut q itelligens. io scriptu
ra freqnter commemorare patre opari in Que h apit ex q sensu dr
filio. t p filiu. tanq filius no posset facere. si pat opari
ei no preceptis pat decitam. ut tanqua i filio. t
aliqd instrumtu fuit patris operantis. s; po p filiu
tius ut uere itelligatur. parte udiat. cu filio. et spu
s. opari. et sine eis nichil facere. Contra hanc expositionem.
Sed dic heretic surgit hereticus.
Si hac ratione posse dixisse filiu opari
p patre. t in patre. et spm s. cu utroq. vel
p utruq. qr filius cu patre et spu. s. cu utroq
opat. eu bui rpdetur. io illud dictu e
et no illud. ut in patre monstraret aucto Responsio
ritas. No eni pat a filio. s; a filio a patre
opat. et sps. s. ab utroq. ideoq filius et p spm. s.
legit opari. qr cu spu. s. opat. h ipsu a filio
habet ut opet. Alia pdictoru expositio.
Potest et alit illud accipi. ut dicat pat
p filio ut p filiu opari. qr eu genuit
omniu opificem. sic dr peu iudicare. qr a
genuit iudice. Ita et p spm. s. dr opari sive
pat sive filius. qr ab utroq pced sps. s. factor
omniu. Vn iohs crisostomus. in expositione eple Iohes crisostom
ad hebreos. sic ait. No ut heretic manit sus
picat. tanq aliqd instrumtu patris extitit
filius. neq; peu pat dr fecisse. tanq ipe face
no pt. s; sic dr pat iudicare p filiu. qr ge
nuit iudice. sic et dr opari p filiu qr eu cos Nam cu filius h pat dr.
tat opifice genuisse. Si q. causa ei pat e. scd
qd pat e. multo amplius eoru ca e. que p filiu Iohs
fca sut. H de ope prime diei. dicta sunt. De
ope scde diei q factu e firmamentu.
Dix quoq; ds. fiat firmamentu i me
dio aqrum. et dividat aqs ab aqs. divisitq;
aqs que erat sub firmamento. ab his q erant
sup firmamentu. Sciendu e q illius celi descri Beda h celu dr ...
bitur h creatio. sic ait beda sup genesi. in quo
fca sut sydera. cu suposite sut aque i aere
um. et suposite alie de q dr. Q tegis aqs Qd qm sit factu illd
superiora ei. In medio g firmamentu est. s. celu
sydereu celi. qd de aqs fcm ee cre p. cris
tallinus q. lapis. cu magna e firmitas et
pspicuitas de aqs fcus e. Siquem vero Cu nq posset ee hic
mouet qm aq. natura fluidae. et i yma la celu nq lesit aqille
biles. sup celu posit existere. de do scptu ee
meminit. q ligat aqs i nubib suis. Q q.
infra celu ligat aqs. ad ipis vaporib nubiu

(c) 2006 Ministerio de Cultura

retentas. Et p̄ sup celi fam nō uaporali te nuitate. s; glaciali soliditate aq̄s suspende ne labant. Quales aūt et a deo condite sint. ipse nouit qui condidit. Ecce ostensū ē his uerb. q̄d celū factū sit. s. illud in q̄ sunt fi xa syd͞a. i. q̄d excedit aerē. et dr̄ quia in i. s. de aq̄s. et quales sint aque que sup illud celū sunt. s. ut glacies solidate. Alij putāt celū illud eē ignee nate q̄b' cōsentit augn'

Opidā ū celū. q̄d excedit aeris spatiosa. Ignee nate dixit. asserentes sup aerē. igneū purū eē. q̄ dr̄ eē celū. de quo igne syd͞a et luminaria fcā eē conectant. q̄b' aug cōsentire uidet. Dr̄ ū nūc firmamētū celū q̄d excedit aerē. amp̄e aer h' intelligat. Q̄d aug querit nec solūt. Nā q̄ in quare uidet. celū illud h' accipi. q̄ spatia aeris excedit. aq̄s aūt q̄ sup illud celū sunt. dic̄ uaporalit trahi. et leuissimis suspendi guttis. sic aer iste nubilosus. exalatiōe terre aq̄s uaporalit trahit. et psubti les minutias suspendit. et p̄ copulentior coaglo batas. plunaliter refundit. Si q̄ p̄ aq̄. sic uidemus ad tantas minutias puenire. ut fe rāt uaporalit sup aerē. aq̄s natalit leuiore. cur nō credam' i sup illud leui' celū. minutio rib' guttis. et leuiorib' emanare uaporib'. Sz quoquo m̄ i sit. ibi eē nō dubitam. Cūr fi

Quer̄i i solz. gura firmamēti. mmmm

Quū figure sit celū. Sz sc̄e. s. q̄ uis auc tores nri scieurint. p eos noluit dicere. ū q̄d p̄sit saluti. Q̄ē et si stet. an moueat' celum Si mouet' inq̄t q̄m ē firmamētū. Si stat q̄m ī eo sira syd͞a circueunt. Sz firmament dici p̄. nō p stationē. s; p firmitatē. t tim nū aquaz intransgressibile. Si at stat nich impedit. mouī et circuire syd͞a. Cūr tacuit

Post h' septimū d ope scde diei q̄ ī aliis dr̄. q̄ā sol'. quare h' nō ē dictū sic ī alioz dierz opib'. Vidit ds q̄ eēt bonū. Sacr̄ minū aliq̄d hic cōmidat. Vo ū. fortassis nō ē h' dictū. q̄d tñ sic in aliis ē factū. q̄ binari' p̄ncipiū ē alteritatis. et signū diuisiois t discētionis.

D ope tercij diei q̄no aq̄ ꝯgregate s̄ ī unū locū.

Sequit. Dix ds. Cōgregent aque ī locū unū et appareat arida. Tercij diei op' est. ꝯgregatio aquaz ī unū locū. Cōgregate ū. sūt oms aq̄ celo inferiores. in unā matrem. ut lux q̄ p̄terito biduo. aq̄s clara luce lustrauat inpuro aere clarior fulgeat. et appareat tr̄a. que coopta latebat. et q̄ aq̄s lenosa erat fie ret arida. et germinib' apta. Eod ū. die p̄du

cit tr̄a herbā uirentē. lignūq; faciēs fruc tum. Cōgregate s̄ aque. mmmmmmm

Si at q̄rat ū cōgregate sūt aq̄. q̄ totum steterant spatiū usq; ad celū. potuit fi eri tr̄a subsidens. partes cōcauas preberet. ū fluctuantes aq̄s recip. Pōt et credi p̄ma rias aq̄s rariores fuisse. q̄ sic nebula tegēant tr̄as. s; cōgregatione eē spissatas. et ī sic facile i unū p̄se redigi locū. Cū oīs aq̄ sit ī unū

Cūq; multa loc̄ ꝯgregate ē multa sūt maria. Constet eē maria et flumina. unum tam̄ locū dic̄ aq̄s ꝯgregatas. p cōiunctionē oīm aq̄z. q̄ uniti sunt. q̄d cūcta flumia et maria. magno mari iungunt. Vel q̄ ait dixit aq̄s ꝯgre gatas ī unū loc̄. ī inde dic̄ plalit ꝯgregatiōesq; aq̄z. p multiformes sin' eaz. q̄ oīb' et magno mari principiū ē. D ope q̄rte diei q̄no facta

Sequit. Dix ds. Fiant s̄ luminaria.

Sint luminaria ī firmamēto celi. et diuidant diē et noctē. Jn p̄cedētib' t̄dus dispositā ē uniuersa lis h' mundi machina. et partib' suis distribu ta. formata q̄ luce p̄ma die. q̄ uniuersa illu straret. duo sequētes dies attributi sūt. supreme et ifime parti mūdi. firmamēto. s. aeris tre et aque. Nā beda dic firmamētū. desup ex pansū est. Tercia ū aquaz molib' intra recep tacula sua collectis. tr̄a ē reuelata atq; aer serenatus. Q̄' tuor q̄ mūdi helemēta. tb' dieb' suis locis disposita sūt et ordinata. Et at se q̄ntib' dieb'. ornata sūt illa q̄tuor helem̄ ta. Cūrta ū. die ornatū ē firmamētū. sole et luna et stellis. Q̄nta aer uolatilib' et aq̄ in piscib' ornamēta accepit. Sexta accep tr̄a iumēta et reptilia et bestias. post que oīa fcē homo de tr̄a uirita. nō tñ ad tr̄am ū p tr̄am. s; ad celū et p celū. Añ alia d ornatu

Quarta q̄ celi ceteris celi agit. sic p̄ sc̄m ē helemēts s̄pe p̄stat. p̄ncip alijs fcm ē. ideo añ alia ornat. inq̄rta die q̄ fuit syd͞a. Q̄ ideo fc̄a sūt ut p ea illustraretur iferior pars. ne eēt habitantib' tenebrosa. Jnfirmi tati hoīū p̄uisū ē. ut circueunte sole poure tur hoīes diei noctisq; uicissitudine. p dormiendi uigilandiq; necessitate. et ī ideo ne nox ī decora remaneret. s; luna et siderib' cōsolarentur hoīes. q̄s in nocte opandi necessitas īcūberet. et q̄ q̄dam aīalia sunt. q̄ lucē fer re nō p̄nt. Quod aūt subdit. et sīt ī signa et tēpa. et dies et annos. q̄m accipiendū sit q̄ri solz. Jta ū. dictū uidet. q̄ q̄rto die cepisset tēpa. cū p' ēdum sine tēpe nō fuit. Vel q; tēpa

beda

Aug.

Jd. Q̄es sit aq̄ q̄ sūt sr celū et q̄m illuc uenīunt. Aug. Cūrta. Aug. sr genesim.

beda

Aug. sr genesim.

Vtr̄ stet an moueat celū et q̄r dicat firma mētū.

Flumina.

D. xv.

beda

Ex ordine p̄cedentī facta ē dispositio et dis tinctio q̄tuor elemtop et t̄dus se ptiō ornatus est mundi.

Aug. sr genesi.

Q̄ utilitate facta sint lu minaria.

Q̄m accipiedū sit q̄dam ut sīt ī signa et tēpora. Aug.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

que fuit p̄s̄c̄d'a. nō facta moraz. ʒ incessi
tudine aeṗe qualitatis deom̄ necpe. quia
talia motib' s̄c̄d'ū funt. sic dies ⁊ anni quos
ultime nouim'. Sunt ̄g. insigna serenitatis
⁊ tempestatis. ⁊ temp̄a ⁊c. q̄ p̄ea distinguunt'
iiij. t̄p̄a anni. s. uer. estatē. autumpnum hye
mē. Vel s̄t insigna t̄p̄m. i. i distinctione

beda

horaz t̄p̄is. q̄ p̄' qm̄ fierent. nō t̄p̄a. rursus
nondum erant. l̄ meridiana hora ut ̄qlibet
hora. h̄. iiij. die f̄c̄a sūt. D' ope. v. diei quo

Dicāu' d̄s̄ creaq̄s uolatilia ⁊ natatilia.
Dix' ⁊ d̄s. p̄ducāt aq̄ reptile aīe uiuētis.
⁊ uolatile sup t̄r̄m ⁊c. Hoc q̄nto diei ē forma
tio pisciū ⁊ auiū. q̄ duo helemēta ornantur
⁊ de ead' mat'ia. i. de aq̄s pisces ⁊ aues cau
sa. Volatilia leuant' i aera. ⁊ natatilia penitus
mergunt'. D' ope. vi. diei quo c'ata s̄t aīalia ⁊ repti

Sequit'. Dix' d̄s. p̄ducat t̄r̄a aīam ui uentē. iumēta ⁊ reptilia ⁊ bestias t̄re.
s̄c̄d'm genus suū ⁊c. Sexte diei op' describit'. cū
t̄r̄a suis aīalib' ornari d̄r. Vtr̄ p' pecc̄m ue
nenosa aīalia noxia facta sunt. a' p' pecc̄m

aug' sup gen'

Queri sol'. de uenenosis noxe cepit p' pecc̄a
⁊ p̄niciosis aīantib'. utr̄ p' pecc̄m h'
ominis ad uindictā creata sint. an pori
c'ata i noxia peccatorib' noce cepint. Sane
dici p̄t. q̄ c'ata incolu' hoī nocuissent. si nō pec
casset. s' i monedoz uiciaz ⁊ terrendoz

Solutio aug'

ut pande ⁊ p̄ficiende uirtutis cā. noce ce
pint. fuerunt g̊ c'ata i noxia. s' p' pecc̄m
f̄c̄a sūt noxia. Vtr̄ minuta aīalia t̄c c'ata
De q̄b'd'a ⁊ minutis animātib' quoē. fuit.

aug'

Dubiū ē p̄mis odicionib' c'ata sint. an ex
reb' corruptis p̄ea c'ata sit. Pl'aq; ̄g. de humi
doz corpum uiciis. l' exalatiōib'. siue d' ca
dauerib' gignunt'. Que ̄n de corrupciōe lig
noz ⁊ herbaz ⁊ fructuū ⁊ d's auctor oīu
sōt ait dici. q' eis q̄ de corp'ib' aīaliū ma
xime mortuoz nascunt'. cū aīalib' c'ata

Solutio
Solucio aug'

nō fuiūt. n' potencialit' ⁊ materialit'. Ea u'
q̄ ex t̄r̄a. l' ex aq̄s nascunt'. l' eras q̄ t̄r̄a ḡ
minauit c'ata sunt. tūc c'ata fuisse nō in
c̄gr'ue dici pōt. Cre p' oīa facte ē hō.

Omib' ia' c'atis atq; dispositis. nouissimi
factus' ē hō. tanq'ā dn̄s ⁊ possessor.
qui ⁊ oīb' p̄ferend' erat. Vn̄ sequit'. vidit
d's q' eēt bonū ⁊ ait. Faciam' hoiem ⁊c.
Sed anq'. de hois c'acione t̄ractem'. quod

aug' d' facta hois
agat. d' m' p̄ine
codicis rez. un'
sup' dixit teries
p'lini' ag'. ii mī
catholici distin

supra tūxer' orti̇giū' plou' i'stantes clari'
fatiam. In hac ̄g rez distinctione catholici
t̄ractatores. dissentire ut sup' diximus i ueniūt.

Alijs dicentib' res c'atas atq; distincta
s. res suis p̄ intualla. vi. dierz. q'z scrēre
op' lim genesis magis i surge uidet' atq;
eccl'a mag' a p̄at. h' actenus studiose docu
m' q'm ex illa comuni m'. p' informit'
f̄c̄a. p̄ea t̄r̄z corporaliū ḡna. p. vi. dierz
uolumina. distincti sūt formata. Alijs
aut' uidet' q'd nō p' intualla t̄p̄z f̄c̄a sunt.
s' simul ita formata adeē p̄o'ierit. q'd
aug' sup genesim. p'l'ib' modis uidetur
ostendere. dicēs. iiij. helementa ita formata.
sic ut app̄ret abinitio extitisse. ⁊ celum
sid'ib' ornatū fuisse. Que ū nō formali
ter. s' materialit' t̄c facta fuisse. q' post
p'p̄us accessiū formalit' distincta sunt.
ut herbe. arbores. ⁊ forte aīalia. Sed q'
corpo t̄p̄is initio f̄c̄a ēē dicit'. s' op̄a for
malit' ⁊ s. p̄s q's hec dnm' ut maiores
mudi partes. Que ū materialit' tm̄. Sed

re uident. Alijs dicentib'
mundi. i. ill' informa ita
fuisse simul c'ata. Alijs u'
p' intualla t̄p̄z ⁊ dierz. s.
q' corpori p' intualla huic
ut q'. deducta ē. h'llo
p'seq' opinioem. q' simul
oīa f̄c̄a ostendunt

aug'

ut dnt moyses loqui's rudi ⁊ carnali p'p'lo
locutionis mod' t̄p̄auit de d'o loq'ns filijs
hominū. q' p'morias t̄p̄um. op̄a sua p'fi
cuit. cū ipse simul sua op̄a fecit. Vn̄ aug'.

aug'

Id mo'p moyses dixisse refert dn̄ illa op̄a
tione fecisse. q' nō poterit simul ab hoīe
dici. q'd a d'o simul potuit fi. h'. poterit
diuidere scp'ta loquēdi t̄p̄ib'. q'd deus t̄p̄i
b' op̄andi nō diuisit. Illi q' h'is auctorita
tibus ⁊ al'ijs h'modi i h̄erent. dnt. iiij.
helementa. atq; celi luminaria ita form
ta sint ē ⁊ habuisse illos. vi. dies. q's
scp'ta memorat. vi. rez ḡna. i. distinctiones
apellat. q' simul f̄c̄e sūt. parti' formalit'.
⁊ partim causalit'. Qm̄ intelligend' s̄t dn̄ re

Idem de. vij. diei req̄e. q̄euisse ab oī ope suo.
aliq'd nos eloq' oportet. Septi' ē op' c'ople
uit d's op' suum. die. vii. ⁊ requieuit
abuniuso ope suo q' patrarat. Requieuis

beda

se d'r d's die septimo. nō q' op̄ando lassius.
s' abuniuso ope requieuit. q' noua c'atura
face cessauit. Requiesce ̄g. cessare d'r. Vn̄
i apocalipsi. Nō h'ebāt requiem dicētia. Sēs.
s'. s'. i. dice nō cessabāt. Requieuisse ḡ d's

aug'

d'r. q' cessauit a s̄stuendis ḡnib' creature.
q' ultra noua nō c'odidit. usq; nūc. Tam
ut uitat in eūglo ait. opat' pat' eū filio.
s. aministrationē eozdem generz. q' tūc
instituta sūt. Creauit ̄g. uire' q' sublis
tendi ē oī creature. Et q' d'r pat' m's usq;
m' opat' ⁊ eqpe opo' illud uniuse c'ature
omniā aministrationē ostend'. Die ḡ vij.

aug'

(c) 2006 Ministerio de Cultura

requieuit. ut nouā creaturā nō faceret ultꝰ.
cuꝰ materia ut similitudo nō p̄cessit. s; usq;
nunc opat̄. ut q̄d condidit contineret ⁊ guberna
re nō cesset. Qualit̄ accipiendū sit deū cōplesse op'
suū .vii. die. ⁊ requieuit ab oī ope suo.

Sed qr̄ qm̄ .vii. die. dicat dns cōpleuit
se op' suū. cū ab oī ope illo die qeuit.
nec aliq̄d gen' noui p̄terea fecit. Alia trāsla
tio ħt cōsumauit ds. die .vi. opa sua. q̄ nichil
quouis afferet. q̄ manifesta sint. q̄ in eo facta
sunt. ⁊ omniū cōsumatio eo die p̄fca ē. sic
scriptā ostendit cū ait. Vidit ds cuncta q̄ fecerat.
⁊ erant ualde bona. Omīa q̄ naturalit̄ bona erant.
nichilq; in suā natā uiciū hn̄tia. ⁊ sunt bona
q̄ condidit ds ⁊ singla. simul ū uniusa ualde
bona. q̄ ex omnib' constitit uniusitatis admira
bilis pulcritudo. In q̄ ⁊ illud q̄ malū dr̄ bn̄
ordinatū ⁊ loco suo pōitū eminentiꝰ cōmendat
bona. ut mag placeant ⁊ laudabiliora sint.
dū cōparant' malis. Sexto g̃ die facta est
omniū opm cōsumatio. Ideo p̄missa est q̄o.
qm̄ dicat ds .vii. die op' suū cōpleuisse.
q̄d hebraica ūitas ħt. In q̄ tn̄ nichil nouum
cōdisse dr̄. ū forte dicat die .vii. cōpleuisse op'
suū. q̄ ipm̄ bndixit ⁊ scificauit. sic subiecit
scriptā. benedixit diei .vii. ⁊ scificauit illū. Opus
eni ē bndictio ⁊ scificatio. sic salomō aliq̄d
opis fecit. cū teplū dedicauit. Q't scifica
uit diē .vii. ⁊ q̄ scificasse. eo q̄ bndicō .vii. diei

Illū ⁊ bndixisse dr̄. q̄ mistica p̄cetis bndictione
⁊ scificatione eū donauit. Vn̄ i lege dr̄.
Memento scificare diē sabbi. Et n̄ ē q̄d nu
merando dies usq; ad .vii. p̄cedunt' ⁊ dnī .vii. ee
dies. q̄ repetitioē oīne t̄ps agit. nō qn̄ ali'
sit alius dies. octauꝰ ⁊ nonꝰ ⁊ sic de ceteris.
Sed q̄ in .vi. dieb' rerꝝ gñā distincta sūt ⁊
in .vii. luce nouū gen' rerꝝ nō fuit institutū.
fuit tn̄ i eo q̄ qdā nouus stat' scificationis
opm ⁊ requietionis opificis. Vel ⁊ sic expōni
illud. cōpleuit ds die .vii. op' suū. i. cōpletū
⁊ cōsumatū uidit. De hoīs creatōe ū cōditōe qr̄
creatus sit hō. ⁊ q̄liter sit institutꝰ. q̄ duo lr̄a tra
ta s. ⁊ q̄lr̄ lapsꝰ. postremo qm̄ sit repat'.

His excursis. q̄d sup' de hoīs cōditione ū crea
tione p̄misimꝰ. effectiu in cāpare atq;
ordine explanare nunc suscipim'. ū hec
cōsidanda uident'. s. q̄re creatꝰ sit hō. ⁊ q̄lit̄
sit institutꝰ. ⁊ qualr̄ ut qm̄ facꝰ. Dein qualit̄
sit lapsꝰ. postremo q̄lr̄ ⁊ p̄ q̄ sit repat'. hec
aut primo ⁊ scdo posito. i. cām cationis h
umane ⁊ modū institutionis. sup'ꝰ p̄modu

lo nr̄e facultatis tractauimus. Hoc; sup̄e
ut qualit̄ ⁊ qm̄ factus sit. discutiam'. Inge
nesi legit'. Faciam' hoīem ad ymaginē ⁊
similitudinē nr̄am. In eo q̄d faciam' dic.
una opatio triū p̄sonaꝝ ostenditur. In h ū q̄
dic. ad ymaginē ⁊ similitudinē nr̄am.
una eqlis suba triū p̄sonaꝝ mōstrat'. Ex p̄sona eni
patris dr̄ ad filiū ⁊ spm̄ s. nō ut qdā putant
anglis. q̄ dei ⁊ anglor̄ nō ē una ⁊ eadē
ymago. t̄ similitudo. Q'm ymago ⁊ similitu
do h̄ acciṗit. Varie aq̄bdā icata. alias
ilia īcata ⁊ icata. t̄ eentia trinitati. t̄ filiꝰ t̄ s̄ps s̄cs.

Imago aūt ⁊ similitudo ī h̄ loco. t̄ increata
intelligit'. i. trinitatis eentia adq; fcs est
hō. ut creata in q̄ fcs ē hō. ⁊ ipa hoī
concreata. Increatā ḡ ymaginē. que ds est.
intellexisse uidet' beda. cū dic̄ nō ee unā yma
ginē dei ⁊ anglor̄. s; triū p̄sonaꝝ. ⁊ ideo p̄sonis
nō anglis sit ibi s̄mo. In q̄ tn̄ ymago dr̄
q̄ ymago relatiue ad aliud dr̄. cuꝰ simi
litudinē gerit. ⁊ ad q̄d representandū fca ē.
Sic ymago cesaris q̄ ipiꝰ similitudinē p̄fere
bat. ipmq; qdāmodo representabat. Ipse
aūt ymago dr̄. id ad q̄d aliud fit. Sic exē
plum q̄q; dr̄. q̄d sumit' ex aliquo. ⁊ exem
plar ex q̄ sumitur aliq̄d. Ponit' aliqn̄ tn̄
abusiue altm p̄ alio. Ita ⁊ nunc q̄q; neces
pit ymago. eentia trinitatis. si tn̄ ea
nūc ymaginis. i h̄ loco intelligit'. Opinio
eor̄ q̄ putauer' filiū p̄ ymaginē ⁊ similitudinē

Filiū ū q̄q; ymago patris dr̄. sic sup' tractatū
trinitate diximꝰ. Vn̄ fuūt non
nulli q̄ ita distinguerent. ut ymaginē i h̄
loco intelligerent filiū. hoīem ū nō ymaginē
s; ad ymaginē fcm̄ dicent. q̄s refellit apls
dicēs. Vir q̄dē ē ymago ⁊ gla dei. Ita n. ⁊ q;
ymago. i. hō. eū dr̄ fi ad ymaginē. nō qi
ad filiū dr̄ fi. Alioqn̄ nō diceret ad ymaginē
nr̄am. q̄m ē diceret nr̄am. cū filꝰ soliꝰ patris
ymago sit. Fuerunt aūt et alij p̄sequti hec
tractantes q̄ p̄ ymaginē filiū ⁊ p̄ similitudinē
spm̄ s. intelligerent. q̄ similitudo ē patris ⁊ filij.
⁊ ideo plalit' putauint dici nr̄am. id referen
tes ad similitudinē tm̄. ad ymaginē ū sub
intelligendū ee meā. hoīem ū ⁊ ymaginem
ee ⁊ ad ymaginē ⁊ similitudinē fcm̄ ee
tradiderunt. ⁊ imaginē ymaginis ee. et
similitudinis. Hec hoz sūīa ā p̄bat s; una
ginē ⁊ similitudinē dei i hoīe credā ⁊ cōndidā.

Verumptn̄ h distinctio. da dicē; ū imago ū similitudo
dicē; repabil pemit nō uideat'. q̄ de creata in
telligat'.

Scdm aliā trāslationē ē ibi cōsumauit quā secer'. dicit' ē em oīa adō facta. dicat ee ualde bona.

Redit ad q̄onē p̄positā. s. qm̄ uere sit dm̄ .vii. die cōplesse opus suū.

Beda. Solutio.

ds

Q're numerando dies usq; ad septimū p̄cedimus.

Al' solucō q̄ lr̄a exponit.

D. xvi.

Beda

Q'm intelligēd sit faciam' ho. ad y. ⁊ si. no.

Hec expl. Aug. l. vii. d. tri.

Aliorum opinio q̄ ymaginē dixit filiū ⁊ similitudinē spm̄ scm̄.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

medio montiũ. i. auctoritatib' scõꝝ nõ ma
nat. cõgruenti' in ipõ hoĩe. ymago ⁊ simili
tudo di qrenda ⁊ cõsidanda ẽ. Fact' ẽ ḡ hoõ.
ad ymaginẽ di ⁊ similitudinẽ. s. mẽte. q̃ irra
tionabilib' ancellit. s; ad ymaginẽ s. memoriã (Contra b. quida tur. y. ⁊ li.)
itelligentiã ⁊ dilectionẽ. Ad similitudinẽ. s. i
nocentiã ⁊ iusticiã. q̃ i mẽte rationali subst̃ st̃.
vt ymago cõsidet̃ i cognitiõe ueritatis. similitu
do in amore uirtutis. vt ymago in aliis oib'. (Quare ymago di dr ⁊ ima go ipsa ⁊ illud in quo est)
similitudo i essentia. q: i mortal ⁊ i uisibil.
Vñ aug. in l. de quantitate aie. Aĩa simĩ ẽ
simul do. q: i mortalẽ i dissolubilẽ fec' eã
ds. Imago ḡ ptin; ad formã. similitudo ad na
turã. Fact' ẽ ḡ hoõ. s. aĩam ad ymaginẽ ⁊ si (Aug. i l. xv. d. t.)
militudinẽ. nõ patris ⁊ filii ⁊ spc̃ sci. s; toci' tri
nitatis. Ita ⁊ s. aĩam dr hoõ ẽẽ ymago di.
q: ymago di in eo ẽ. Sic ymago dr ⁊ tabula
⁊ pictura que i ea ẽ. S; ꝑpt picturã q̃ in ea ẽ siml.
⁊ tabula ymago appellatur. Ita ꝑpt ymaginẽ
trinitatis ⁊ illud in q̃ ẽ ẽ ymago. nõie yma
ginis uocat'. Quare hoõ dr ymago ⁊ ad imaginẽ
Quo ẽca hoõ ⁊ ymago dr. filius ũ ymago ⁊ nõ ad
⁊ ad ymaginẽ. Filius aũt ymago. nõ ad yma ginẽ.
ad ymaginẽ. q: nat' nõ creat'. equat ⁊ in (a)
nullo dissimil. Hoõ ũo creat' ẽ a do nõ genit'.
nõ paritate eq̃t. s; q̃dã similitudine acce
dens. Vñ aug. in vii. l. d. t. In genesi leg̃. (Aug.)
Faciam' hoĩem ad ymaginẽ ⁊ similitudinẽ
nrãm. Faciam'. ⁊ nrãm. plr̃ dr̃. ⁊ ñ ex re
latiuis accipi nõ oportet. ut face intelligant
pat. ⁊ fi. ⁊ spc̃. s. ad ymaginẽ patris ⁊ filii ⁊
spc̃. s. ut subsist̃et hoõ ymago di. S; q: nõ
oĩo equat' fiebat illa ymago. tanq̃ nõ ab illo
nata s; ab eo creata. ita ymago dr. q: ⁊ ad yma
ginẽ. q: nõ equat' paritate s; accedit q̃dam
similitudine. Filius aũt ẽ ymago. s; nõ ad ymi
ginẽ. q: equat' pat. Dicit' ẽ ḡ ad ymaginẽ
hoõ. ꝑpt inparẽ similitudinẽ ⁊ iõ nrãm. ut
ymago trinitatis ẽẽ hoõ intelligat'. nõ trinita (beda)
ti equal. sic filius pat. Ecce ostensũ ẽ s. q̃d
hoõ sit simul do. s. s. aĩam. S; ⁊ i corpe q̃n (Quare corpus ꝑ dicit factus ad simili tudinẽ di.)
dã ꝓpetatẽ ht. q̃ hoc indicat. q: ẽ erecta sta
tura. s. q̃ corp' aĩe rõnali cõgruit. q: i celũ
erectũ est. Ꝺ ỡigie aĩe utr̃ d aliq̃ facta sit t nõ (b. d. xvii.)
Hic de origine aĩe. ⁊ q̃n facta ⁊ q̃. ḡ hũc i cõ
pla qri sol'. s. ũn creata fuit ⁊ q̃n. ⁊ quam cõe.
ꝯgruum hũt i creatione. Sic hoĩs formatio.
s. corp' descibit' cũ dr. formauit ds hominem
de limo t̃re. ita eiꝰ. s. aĩam facta descibitur.
cũ subdit'. ⁊ i spirauit i faciẽ ei' spiraculũ ui
te. Corp' ḡ de limo t̃re formauit ds. cui aĩam
inspirauit. t s. aliã lr̃am flauit ut sufflauit.
nõ q̃ faucib' sufflauit. t manib' corporis corp'
formauit. Spc̃ ḡ. ds ẽ. nec lineamentis mbroꝝ
cõposit'. Nõ ḡ carnalit' putem' dm̃ corporis ma
nib' formasse corp'. t faucib' inspirasse aĩam (Quare ñ corporis instrumentis formasse ut sufflasse intelligend' ẽ ds. beda)
s; pocius hoĩem de limo t̃re. s. corp' formauit iu
bendo. uolendo. i. uoluit ⁊ ũbo suo iussit ut ita
fieret. ⁊ i spirauit in faciẽ ei'. s. ut. i. subam
aĩe. in q̃ uiuer' creauit. nõ d m' aliq̃ corporali. (Beda)
t spũali. s; de nichilo. Putauerũt ḡ. q̃dam
heretici. dm̃ de suba sua aĩam cr̃asse ut sepe. (Contra quosdã hereticos qui putauerũt aĩam ẽẽ de suba dei. Aug. i Ꝛesolio)
pdicant in heresis. q: dr̃ inspirauit t suff
lauit ⁊ c. Cũ flat inquiũt. ut spirat hoõ. de se
flatũ emittit. Sic ḡ cũ dr̃ ds flasse. t spirasse
spiraculũ uite in faciẽ hoĩs. ex se spm̃ emisisse
intelligit'. i. de sua suba. Q: h dñt nõ ccipiunt
s. pcia locutiõe dictũ ẽẽ. sufflauit t flauit. i. fla
tũ hoĩs. s. aĩam fec. Flare ḡ. ẽ flatũ facere.
flatũ face ẽ aĩam face. Vñ dns ꝑ ysaiã. Omnem
flatũ ego feci. Nõ sũt ḡ audiendi. qui putant
aĩam ẽẽ pre di. Si ḡ. h ẽẽt. nec aliũ ñ ab alio
decipi posset. nec ad malũ faciendũ t paciendũ com
pelli. nec i meli' ut deti' mutari. Flat' ḡ hoĩem
quo animauit fact' ẽ a do. nõ de deo. nec d aliq̃
m. s; d nichilo. Hic qn aĩa sit facta an an̄ corp'
Set utr̃ i corpe an ext̃ corp'. ⁊ utr̃ ut i corpe
doctos scrupulosa q̃o ẽ. Aug. eni sr̃ gene (Aug. sr̃ gen.)
sim tenet aĩam cũ angelis sine corpe fuisse creatã. (Contra cuiq̃ q̃ ẽ angelis cũ creatã dic ⁊ uoluntate accessisse ad corp'.)
pea ũ ad corp' accessisse. nec cõpulsa ẽ i corporari.
s; naturalr̃ uoluit illo. i. sic creata fuit ut uell;. sic
naturale nobẽ. uelle uiuẽ. Male at' uiuẽ uelle.
nõ nature s; uoluntatis ẽ pulse. Alii ũ dñt aĩam (Aliorũ sententia q̃ dñt aĩã i corpe fuisse creatã)
pmi hoĩs i corpe fuisse creatã. ita exponẽtes ũba
illa. Inspirauit in faciẽ ei'. s. ut. i. aĩam i corpe
creauit q̃ totũ corp' aĩaret. Facie ũ spenalr̃ ex
pssit. q: h pars sensib' ornata ẽ. ad i tuenda supi
ra. S; dcq̃d de aĩa pmi hoĩs erraueit. de aliis cer
tissime sciend' ẽ q̃ i corpe crehent. Creãdo eni
infũd' eas de. ⁊ i fundendo creat. Dicendũ ẽ ⁊ aĩam
illã nõ sic ẽẽ creatã. ut ꝑficia eẽt opus suũ. i. uiti (Contra illa ꝑfecta nõ fuit tpꝰ sui facti. t opus)
ut uisit. In q̃ etate ds hoĩem fecerit
Solet ⁊ queri. utr̃ de hoĩem repẽte. i uirili
etate fecit. an ꝑficiendo ⁊ etates augẽdo.
sic nũc formar' i matris utero. Aug' sup genesim (Aug.)
dic q̃ ada i etate uirili continuo fact' ẽ. ⁊ h. s. s. sui (In etate uirili fecit s. ho ⁊ h s. sũ riores ñ i fiores oĩs. Ad.)
ores nõ infiores cãs. i. s. uoluntatẽ ⁊ potentiã
di. q̃ nature ꝯsib' nõ alligauit. quatr' ⁊ uirga
moysi uisa ẽ in dracone. Nec talia ꝯ naturã fiũt
ñ nob q' alit' nature curs' i nouit. Deo at' natu
ẽ q̃d facit. Nõ ḡ ꝯ dispositionẽ suã illo fec' ds.
Erat ḡ. i pma creãrũ cõditione. sic hoĩem posse

(c) 2006 Ministerio de Cultura

fieri. sed non inerat necesse ut sic fieret. Hoc enim non erat in conditione creature, sed in beneplacito creatoris, cui voluntas necessitas est. Hoc enim necessario futurum est quod ille vult et facit. Multa vero secundum inferiores causas futura sunt, sed in prescientia dei futura non sunt. Si autem ibi aliter futura sunt, potius futura sunt sic ut ibi sunt, ubi prescit ille qui non potest falli. Sic ergo factus est adam non secundum inferiores causas, quia non erat in rerum causis seminalibus ut ita fieret, sed secundum superiores, non contra naturam operantes, quia in rerum causis illud erat ut ita posset fieri. Quod homo extra paradisum creatus in paradiso sit positus, et quare extra factus sit.

Hominem autem ita formatum tulit deus, ut scriptura docet, et posuit in paradiso voluptatis quem plantaverat a principio. His verbis aperte moyses insinuat quod homo extra paradisum creatus postmodum in paradiso sit positus. Quod ideo factum dicitur, quia non erat in eo permansurus, vel ut non nature sed gratie hoc assignaret. Intelligitur autem paradisus localis et corporalis, in quo homo locatus est. Tres enim generales sententie de paradiso sunt. Una eorum qui corporaliter intelligi voluerunt tantum. Alia eorum qui spiritualiter tantum. Tertia eorum qui utroque modo paradisum acceperunt. Tertiam mihi placere fateor, ut homo in paradiso corporali sit positus, qui ab illo principio plantatus dici potest, quia tertio die omnem remotis aquis herbas et ligna produci iussit. Quia et si plantatus occulte ut fuerit typus ecclesie, ad litteram tamen intelligendum est esse locum amenissimum, fructuosis arboribus magnum, et magno fonte fecundum. Quod dicitur a principio, antiqua translatio habet ad orientem. Unde volunt in orientali parte esse paradisum, longo interiacente spatio vel maris vel terre, a regionibus quas incolunt homines secretum, et in alto situm, usque ad lunarem circulum pertingentem. Unde nec aque diluvii illuc pervenerunt. De lignis paradisi inter que erat lignum vite et lignum scientie boni et mali.

In hoc autem paradiso erant ligna diversi generis, inter que unum erat quod vocatum est lignum vite. Aliud vero lignum scientie boni et mali. Lignum autem vite est dictum, sicut docent beda et strabus, quia divinitus acceperat hanc vim, ut qui ex eius fructu comederet, corpus eius stabili sanitate et perpetua soliditate firmaretur, nec ulla infirmitate vel etatis imbecillitate in deterius vel in occasum laberetur. Lignum autem scientie boni et mali non ex natura hoc nomen accepit, sed ab occasione rei postea secute. Aug. Arbor enim illa non erat mala, sed scientie boni et mali ideo dicta est, quia post prohibitionem erat illa transgressio futura, qua homo experiendo disceret quid esset inter obedientie bonum et inobedientie malum. Non ergo de fructu qui nasceretur inde impositum est illud nomen, sed de re transgressione secuta. Cognovit enim homo postquam tetigit hoc lignum boni et mali, sed bonum per prudentiam et experientiam, malum vero per prudentiam tantum. Sed et per experientiam novit usurpato ligno vetito, quia per experientiam mali didicit quid sit inter bonum obedientie et malum inobedientie. Si vero primi parentes obedientes essent nec contra preceptum peccassent, non ideo tamen minus diceretur lignum scientie boni et mali, quod hoc ei accideret si usurparetur. A ligno quidem homo prohibitus est quod malum non erat, ut ipsa precepti conservatio bonum illi esset, et eius transgressio malum. Nec melius consideratur quantum malum sit inobedientia, quam cum ideo reus factus esse homo intelligitur quia prohibitam rem tetigit, quam si non prohibitus tetigisset, nec peccasset nec penam sensisset. Si enim venenosam herbam prohibitus tangeret, pena sequeretur, et si nemo prohibuisset, similiter sequeretur. Si etiam prohiberetur res tangi, quam non tangere non solum illi sed prohibenti obesset, sicut aliena pecunia, ideo prohibita est peccatum, quia prohibenti est dampnosa. Cum vero tangitur quod nec tangenti obesset si non prohiberet, nec cuilibet si tangeretur, ideo prohibetur ut per se bonum obedientie et malum inobedientie monstretur. Sic vero primi homines contra bona prohibiti penam incurrerunt, ut non per res malas sed ex inobedientia penam monstrarent, sicut ex obedientia palmam. De formatione mulieris.

In eodem quoque paradiso mulierem formavit deus de substantia viri. Sic post plantatum paradisum hominemque in eo positum, et postquam universa animalia ad eum ducta sunt, suisque nominibus designata, subnectit scriptura: Immisit deus soporem in adam. Cumque obdormisset, tulit unam de costis eius et formavit eam in mulierem. Hic attendendum est quare non simul sunt creati vir et mulier, sicut angeli, sed prius vir, mulier deinde de viro. Ideo scilicet ut unum esset principium humani generis. Quatenus inde et superbia diaboli confunderetur, et hominis humilitas dei similitudine sublimaretur. Diabolus quippe aliud principium a deo esse concupierat. Ideoque ut eius superbia retunderetur, hoc homo in munere accepit quod diabolus perverse rapere voluit sed obtinere non potuit, et per hoc ymago dei in homine apparuit. Sicut autem deus omnibus rebus certum principium creationis, ita homo omnibus hominibus principium generationis. Ideo et ex uno homine omnes esse voluit deus, ut dum cognoscerent se ab uno esse, omnes se quasi unum amarent. Quare de latere viri et non de alia corporis parte formata sit.

Cum et his de causis facta sit mulier de viro, non de qualibet parte corporis

d. xviii.

Ubi paradisus ille terrenus fuit localis. Aug.

Tres sententie de paradiso et que sint.

Beda. Quod a principio sit plantatus paradisus.

Et ubi sit paradisus terrenus.

Quare sit dictum lignum vite.

Beda. Strab.

Quare vocatum sit lignum scientie boni et mali.

Aug.

Quod si primi homines non peccassent, non minus diceretur scientie boni et mali. Aug. super gen.

Quare non simul creati sunt vir et mulier, sicut angeli.

Quia ab uno genere omnes homines.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

viri, vel de latere eius formata est, ut ostenderetur quia in consortium creabatur dilectionis, ne forte si fuisset de capite facta, viro ad dominationem videretur praeferenda, aut si de pedibus, ad servitutem subiicienda. Quia ergo viro nec domina nec ancilla parabatur, sed socia, nec de capite nec de pedibus, sed de latere fuerat producenda, ut iuxta se ponendam cognosceret, quam de suo latere sumptam didicisset.

Quare dormienti viro et non vigilanti costa subtracta est.

Non sine causa quoque dormienti viro subtracta est, potius quam vigilanti detracta est costa. Hec quoque mulier in adiutorium generationis in prole formata. Sed ut nullam in eo sensisse penam monstraret, et divine sunt potentie opus mirabile pareret, quia hominis dormientis latus aperuit, nec eum tamen a quiete soporis excitavit. Inquam et ipse sacramentum Christi et ecclesie figuratum est. Quia sicut mulier de latere viri dormientis formata est, ita ecclesia ex sacramentis que de latere Christi in cruce dormientis profluxerunt, scilicet sanguine et aqua, quibus redimimur a penis et abluimur a culpis.

Quod de illa costa sine additamento extrinseco facta fuit per dei potentiam, sicut v. panes in se multiplicati sunt.

Solet etiam queri utrum de costa illa sine adiectione rei extrinsece facta sit mulier. Quod quibusdam non placuit. Et enim si ad perficiendum corpus mulieris, de extrinsecis augmentum additum est, maius illud esset quam ipsa costa. Ideoque potius de illo quam de costa mulier deberet facta dici, de quo plures acceperit substantie partes. Restat ergo ut de sola ipsius coste substantia, sine omni extrinseco additamento, per divinam potentiam in semetipsa multiplicata, mulieris corpus factum dicatur, eo sane miraculo quo postea de v. panibus celesti benedictione multiplicatis quinque milia hominum saciata sunt. Illud etiam scire oportet, quod cum angelorum ministerio facta sit mulieris formatio, non est eis tribuenda creationis potentia. Angeli enim nullam possunt creare naturam, unde nec formare costam in mulierem, nec carnis supplementum in locum coste. Non quod nichil agant ut aliquid creetur, sed non ideo creatores sunt, sicut nec agricole segetum aut arborum. Solus deus est creator. Ideo facta est quod facta a deo, etsi costa ministrata sit per angelos.

Utrum secundum causas seminales ita facta sit mulier, an supra; et utrum sciatur habere ut ita fieret, an tantum ut ita fieri posset; sed ut sic fieret in deo tantum esset causa.

Sed etiam queri solet an ratio quam deus primis hominibus condidit in operibus habebat ut secundum ipsam ex viri latere feminam fieri necesse foret, an hanc tantum ut fieri posset. Ad quod

sciendum est omnium rerum causas ab eterno in deo esse. Ut enim hoc sic fieret vel equus vel huiusmodi in dei potentia et dispositione ab eterno fuit. Et hec dicuntur primordiales cause, quia illas alie non precedunt, sed iste alias, que sunt earum cause. Cumque unum sit divina potentia, dispositio sive voluntas, non una omnium principat causa. Quia enim per effectus diversos pluraliter dicit Augustinus causas primordiales omnium rerum in deo esse, inducens similitudinem artificis in cuius dispositione est qualis futura sit archa, ita in deo unicuique rei future causa precessit. In creaturis vero cause quedam rerum sunt, sed non omnium cause sunt. Ut ait Augustinus, quia inseruit deus seminales rationes rebus, secundum quas alia ex aliis proveniunt, ut de hoc semine tale granum, de hac arbore talis fructus et huiusmodi. Et hec quoque dicuntur primordiales cause, et si non adeo proprie, quia habent ante se causam eternam, que proprie et universaliter prima est. Ille vero ad res aliquas dicuntur prime, que scilicet ex eis provenerunt. Ideo et primordiales dicuntur, quia in prima rerum conditione rebus a deo insite sunt, et sicut creature mutabiles sunt, ita et he cause mutari possunt. Que vero ab immutabili deo causa est, mutari non potest.

Distinctio causarum rerum perfecta, scilicet quod quedam in deo et in creaturis, quedam in deo tantum.

Omnium quidem rerum cause in deo sunt, sed quarundam cause in deo sunt et in creaturis; quarundam vero omnes in deo sunt tantum, et illarum rerum cause dicuntur abscondite in deo, quia ita est in divina dispositione ut hoc vel illud fiat, quod non est in seminali creature ratione. Et illa quidem que secundum causam seminalem fiunt, dicuntur naturaliter fieri, quia ita cursus nature hominibus innotuit; alia vero preter naturam, quorum cause tantum sunt in deo. Hec autem dicit Augustinus esse illa que per gratiam fiunt vel ad ea significanda non naturaliter sed mirabiliter fiunt. Inter que mulieris factionem de costa viri ponit, ita dicens: Ut mulierem ita fieri necesse foret, non rebus conditum, sed in deo absconditum erat. Omnis nature cursus habet naturales leges. Super hunc naturalem cursum creator habet apud se posse de omnibus facere aliud quam eorum naturalis ratio habet, ut virga scilicet arida repente floreat, fructum gignat, et in iuventute sterilis femina in senectute pariat, ut asina loquatur, et huiusmodi. Dedit autem naturis ut ex his et hec fieri possent, non ut in naturali motu haberent. Habet ergo in se absconditas quorundam futurorum causas, quas rebus conditis non inseruit, easque implet non opere providentie quo naturas substituit ut sint, sed quo illas administrat ut voluerit, quas ut voluit condidit. Sunt ergo que ad gratiam significanda, non naturali motu rerum sed mirabiliter facta sunt, abscondite cause in deo fuerunt. Quorum unum erat quod mulier facta est de latere viri dormientis. Non enim hunc

Quod sacramentum hic patris.

Quod licet angelico ministerio illud sit operatum, et ... tamen non creatores sunt angeli.

Aug. super Gen.

Aug. super Gen.

De causis rerum latius disputat.

Quod cause que in deo sunt proprie dicuntur primordiales, et quare prime dicuntur.

Quod non omnes que fuerunt cause sunt in causis, licet impropriae dicuntur primordiales, et quare.

Alia ratio quare primordiales.

Quod dicuntur naturaliter vel non naturaliter fieri.

Secundum Aug.

De geminis ope providentie.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

prima rerum conditio, ut femina sic fieret, sed ut sic fieret, ne esset causa quia Deus voluntarie instituit, nullus ibi voluntate aliquid facere putaretur.

De anima mulieris si est ex anima viri ut quidam putaverunt dicentes animas ex traduce esse.

Quemadmodum mulieris corpus de viri corpore traductum fuit, ita putaverunt aliqui ipsius animam de viri anima propagatam, et omnes animas praeter primam de traduce esse sicut corpora. Alii vero putaverunt simul omnes animas ab initio creatas. Catholica autem ecclesia nec simul nec ex traduce factas esse animas docet, sed in corporibus per coitum seminatis atque formatis infundi, et infundendo creari. Unde in ecclesiasticis dogmatibus: Animas hominum non esse ab initio inter ceteras intellectuales naturas, nec simul creatas, sicut Origenes fingit, dicimus; neque cum corporibus per coitum seminari, sicut Luciferiani et Cyrillus et quidam Latinorum praesumptores affirmant; sed dicimus corpus tantum per coniugii copulam seminari, creationem vero animae solum creatorem nosse, eiusque iudicio corpus coagulari in vulva et compingi atque formari, ac formato iam in corpore animam creari et infundi, ut vivat in utero homo ex anima constans et corpore, et egrediatur vivus ex utero plenus humana substantia. Item: Et anathematizans illos qui animas ex traduce dicunt, inducens auctoritatem Scripturae: Qui finxit sigillatim corda eorum. Ex his satis insinuatur in Scriptura quod animam non de anima facit Deus, sed sigillatim animas de nihilo creat.

De primo hominis statu ante peccatum, scilicet qualis fuit homo priusquam peccaret et in corpore et in anima.

xix.

Solet etiam quaeri de primo hominis statu ante peccatum, scilicet qualis fuit homo priusquam peccaret, in corpore et in anima, mortalis an immortalis, passibilis an impassibilis. Deinde inquiritur de ritu ad superiorem, demum de propagationis filiorum, et alia multa quae non inutiliter sciuntur, licet aliqui curiositate quaerunt. Quid prius quam ad animae qualitatem pertinentia prosequamur, de qualitate eius scilicet corporis et modo propagationis filiorum et de aliis quaedam inspiciamus. Primus igitur homo secundum naturam corporis et immortalis fuit quodammodo, scilicet quia potuit non mori, et mortalis quodammodo, quia potuit mori. In illo namque primo statu habuit posse mori et posse non mori. Et haec fuit prima humani corporis immortalitas, scilicet posse non mori. In secundo vero statu post peccatum habuit posse mori et non posse non mori, quia in statu hoc moriendi est necessitas. In tertio statu habebit posse non mori et non posse mori, quia ad illum statum pertinet moriendi impossibilitas, quod ex gratia erit, non ex natura. In primo statu fuit corpus hominis animale, id est egens alimoniis ciborum. Unde homo factus dicitur in animam viventem, non spiritualem, id est in animam corpus sensificantem, quod erat adhue animale non spirituale, quod egebat cibis ut [illegible]. Factus est enim in animam viventem, id est vitam corpori dantem, tamen per alimenta ciborum. Et tunc corpus erat mortale et immortale, quia poterat mori et poterat non mori. Per peccatum vero factum est mortuum. Sic dicit Apostolus: Corpus propter peccatum mortuum est, id est necessitatem moriendi in se habet. In resurrectione vero erit spirituale, scilicet agile et cibis non egens, et immortale, non sic ut in statu primo tantum fuit, scilicet quod posset non mori, sed quia non poterit mori. Unde Augustinus super Genesim: Apostolus ait: Corpus quidem mortuum est propter peccatum. Primo delicto utique formatum est corpus animale non spirituale, cum quali resurgemus. Renovabitur itaque vetustate, non in corpus animale quale fuit, sed in melius, id est spirituale, cum hoc mortale induerit immortalitatem, in quod mutandus erat Adam, nisi mortem corporis animalis peccando meruisset. Non ait Apostolus: Corpus mortale est propter peccatum, sed mortuum est. Illud enim ante peccatum mortale erat et immortale erat, quia poterat mori et non mori. Aliud est enim non posse mori, aliud posse non mori. Ideo factum est propter peccatum non mortale quod erat, sed mortuum, quod non fieret si non peccaret. Animale itaque non est hoc corpus sicut primi hominis fuit, sed iam deterius est: habet itaque necessitatem moriendi. Ecce his evidenter aperit Augustinus quod corpus hominis ante peccatum mortale et immortale fuit, sed non quale fiet in resurrectione. De his eodem Beda super Genesim dicit: Non est quaerendum utrum ante peccatum ita fuisset mortua corpora, sicut nunc dicit Apostolus: Corpus propter peccatum mortuum est. Sed licet fuissent animalia et non dum spiritualia, non tamen mortua, quae scilicet necesse esset mori.

Utrum immortalitatem quam habuit ante peccatum esset ex conditione naturae an ex gratia.

Solet hic quaeri, cum primus homo mortale et immortale habuerit corpus, utrum ex conditione naturae ipsius corporis habuerit utrumque, an alterum beneficio esset gratiae, scilicet immortalitas, id est posse non mori. Ad quod dicimus quod alterum habebat in natura corporis, id est posse mori; alterum vero, scilicet posse non mori, erat ei ex ligno vitae, scilicet ex dono gratiae. Unde Augustinus super Genesim: Aliter animale erat homo immortalis, quod erat ei de ligno vitae, non de conditione naturae. Mortalis erat conditione corporis animalis, immortalis beneficio conditoris. Non enim immortale erat quod omnino mori non posset, quod non erit nisi cum fuerit spirituale. Apostolus dicit quod non ex natura, sed ex ligno vitae habebat posse non mori. Propter hoc alibi dicit quod nisi illo ligno vitae uteretur, non semper viveret, quia peccaret. Peccaret itaque si illo lig

Marginal notes (left):

Aliorum opinio qui putaverunt animas simul ab initio creari.

Sententia catholicae ecclesiae et Gennadii auctoritas.

Helvidianus ille duae falsae opiniones et ecclesiae secte [illegible]

Ante creationem ad animum pertinentium dicit qualis ante peccatum fuit homo scilicet corpore et de aliis quibusdam.

Quod homo in i. statu scilicet ante peccatum fuit secundum corpus mortalis et immortalis.

In secundo statu fuit mortalis et mortuus post peccatum.

In tertio statu erit omnino immortalis, id est non poterit mori.

Factus est homo in animam viventem.

Marginal notes (right):

Augustinus super Genesim

Corpus dicitur ante peccatum mortale et immortale erat.

Quod dicitur corpus mortuum. Beda super Genesim

Responsio quod alterum fuisse de natura, conditione scilicet posse mori, alterum ex dono scilicet posse non mori. Augustinus super Genesim

Aliquid dicit quod si non uteretur ligno vitae non semper viveret quia peccaret.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

non non uesceretur. quia preceptum erat ei ut comederet de omni ligno paradisi nisi de ligno scientie boni et mali. Sic ergo peccavit comedendo quod erat prohibitum, ita et peccaret si non comederet quod erat iussum. **Si non foret preceptum ut de illo ligno ederet, non illo uteretur, an posset.**

Set adhuc queritur, si non esset preceptum ut de ligno uite ederet, et aliis et non illo uesceretur, utrumquid posset non mori? Si semper uiueret non utens illo ligno, non erat ei ex illo ligno posse non mori. Si uero non posset semper uiuere, id erat ei ex illo ligno posse non mori. Aliqui dicunt quod si non fuisset ei preceptum uesci illo ligno et aliis, et non illo uesceretur, uiueret semper. Sic determinantes illud quod supra dixit Augustinus, scilicet erat ei de illo ligno uite non de conditione nature tantum, scilicet quia non ex conditione nature solummodo erat ei, sed etiam ex ligno illo. Aliis autem uidetur quod ex ligno uite erat ei posse non mori, non ex natura. Ideo enim dicitur posse non mori, quia poterat uti ligno illo, de quo edens non moreretur. **Quomodo Augustinus super Genesim**

De hac uero hominis **uestitur quomodo inmortalis factus sit** in inmortalitate qualis fuit Augustinus super Genesim questionem mouens sic ait: Queritur quomodo inmortalis factus sit homo et pre aliis animantibus, et quomodo cum illis commune accepit alimoniam. Sed alia est inmortalitas carnis quam in Adam accepimus, alia quam in resurrectione speramus per Christum. Ille factus est homo inmortalis ut non posset mori si non peccaret; moreretur autem si peccaret. Filii uero resurrectionis nec poterunt ultra peccare nec mori. Caro nostra non tunc egebit refectione ciborum, quia nulla poterit esse defectio. Caro Ade ante peccatum ita inmortalis condita est, ut per alimoniam adiuta esset mortis et doloris expers. Sic ergo inmortalis et incorruptibilis condita est caro hominis, ut suam inmortalitatem et incorruptionem per obseruantiam mandatorum Dei custodiret. In quibus mandatis hoc continebatur, ut de illis lignis concessis manducaret, et ab interdicto abstineret. Per horum edulium inmortalitatis dona conseruaret, donec corporalibus incrementis perduceretur ad etatem que conditori placeret, multiplicata progenie, ipso iubente sumeret de ligno uite, quo perfecte inmortalis factus cibi alimenta non ultra requireret. Ecce his uerbis uidetur Augustinus tradere quod caro primi hominis inmortalitatem uisa habuerit, quam per alimoniam conseruaret ciborum usque ad tempus sue translationis in melius, cum de ligno uite comederet, et fieret omnino inmortalis, ita ut non posset mori. **Quod ex predictis consequi uidetur homo, secundum hanc conditionem quomodo fuisse mortalem, sed non omnino fieret inmortalis nisi percipiendo lignum uite.**

Ideo aliqui dicunt quod in mortalitatem deuenire habebat, quia poterat non mori, quia aliorum lignorum esu poterat conseruari, sed non poterat consummari nisi perceptione ligni uite. Et uidetur Augustinus sentire super Genesim dicens: Hunc quoque dico talem cibum illam arborem prestitisse, quo corpus hominis stabili sanitate firmaret, non sicut ex alio cibo, sed inspiratione salubritatis occulta. Hic innuere uidetur quod cum aliis cibis posset corpus sustentari, hoc cibo indeficienti sanitate firmaret. Ergo consequi uidetur quod sic in natura sua habuit mortalitatem quandam, scilicet aptitudinem moriendi, ita aliquam inmortalitatem in natura sua habuit, id est aptitudinem qua poterat non mori cibis adiutus, sed si perstitisset, inmortalitatis perfectio esset ei de ligno uite. Sed quia hoc tradidit quomodo supra Augustinus ubi dixit quod erat inmortalis ex ligno uite, hanc sententiam non contradicimus, sed diligenter inquirimus. **De modo creandi filios, si non peccassent, et quales nascerentur filii.**

Post hoc uidendum est qualiter primi parentes, si non peccassent, filios procreassent, et quales ipsi filii nascerentur. Quidam putant ad gignendos filios primos homines in paradiso misceri non potuisse, nisi post peccatum, dicentes concubitum sine corruptione et macula non posse fieri. Sed ante peccatum nec corruptio nec macula in homine esse poterat, que ex peccato secuta sunt. Ad quod dicendum est quod si non peccassent primi homines, sine omni peccato et macula in paradiso copula carnali conuenissent, et esset in thorus inmaculatus et commixtio sine concupiscentia. Atque genitalibus membris sicut ceteris imperaret. Ut ibi nullum motum illicitum sentiret, et sicut alia membra corporis aliis admouemus, ut manum homo sine ardore libidinis, ita genitalibus uterentur membris sine aliquo prurito carnis. Sed hec letalis egritudo membris humanis ex peccatis inhesit. Genuissent itaque filios in paradiso per thorum inmaculatum et sine corruptione. Unde Augustinus super Genesim: Cur non credamus primos homines ante peccatum genitalibus membris ad procreationem imperare potuisse, sicut ceteris in quolibet opere sine uoluptatis prurito utimur. Incredibile quidem non est Deum talia fecisse illa corpora. Ut si non peccassent, illis membris sicut pedibus imperarent, nec cum ardore seminaret, ut cum dolore pareret. Sed post peccatum motum illum meruerunt, quem nuptie ordinant, continentia cohibet. Infirmitas quidem prona in ruinam turpitudinis excipitur honestate nuptiali, et quod sanis esset officium, egris est in remedium. Et nullus quidem de paradiso conuenerunt et genuerunt, sed potuerunt in paradiso eis nuptie esse honorabiles, thorus inmaculatus sine ardore libidinis, sine labore pariendi. **Cur in paradiso non coierunt.**

Opinio quorundam dicentium posse non mori et si non de illo ligno comederet.
Augustinus

Talis asseritque ex ligno illo erat ei posse non mori ... responderet
Augustinus
Solutio

Si uero queris ...

Augustinus super Genesim
Opinio quorundam qui dixerunt in paradiso primos homines ante peccatum misceri non potuisse

Responsio contra illorum opinionem ... si non peccasset sine ardore libidinis conuenisset sicut in suo plurimum membro manum.

Augustinus

duob' modis solũ

Cur q̃ in paradiso nõ genuerint. q̄ cita
muliere mor tñs gessio fca ẽ. ⁊ eiec
ti sunt de paradiso. ut q̄ d's nõ diu uis
serat ut coiret. ⁊ posset diuina expecta
ri auctoritas. ũ concupiscentia eos nõ an
gebat. D's ũ nõ iussat q̄ casu eoꝝ p̄
sciebat de q̄b' hũ ppagand' erat. & coe
ex p̄ssẽ hẽs. de modo ppagationis filioꝝ.
Dẽminatio illi inferiori uite ut. ⁊ nati fi
lii p successiões. an simul oẽs transferendi fuisset.
De tñnio ũ quos q̃ transferrent ad
sp̃uale ut eternam celesteq; uitam.
certũ aliqd scripta nõ exp̄dit. ⁊ nõ ambi
gui ẽ utrũ parentes genitis filiis. per
fectaq; humani officii iustitia ad meliorẽ
statũ transferrent. nõ p morte s; p aliq̃
mutationem. an patres in aliquo statu
uite manent. ligno uite utentes donc̃
filii ad eundẽ statũ puenirent. ⁊ sic im
pleto nũo oẽs simul ad meliora transfer
rent. ut eent sic angli dĩ i celis. De q̃
aug' ambigue dixit. sup genesi ita
Ad inquiens. Potuerunt p̃mi hoĩes i paradiso
filios gignẽ. nõ ut morientib' patrib'
succederent filii. s; in aliq̃ forme statu
manẽtib' ⁊ de ligno uite uigorẽ sumẽ
tib' ⁊ filii ad eundẽ pducẽrent statũ. donc̃
i pleto nũo. sine morte aĩalia corpa i aliã
qualitatẽ transiret. In q̃ omĩo regẽti spũi
deseruiret. ⁊ solo spũ uiuificante sine cor
a d poris alimentis uiuerent. Vel potuerunt pa
rentes filiis cedẽ. ut p successiones nu
merus ipleret. q̃ genitis filiis pfectaq;
humani officii iustitia. ad meliora transfer
rent nõ p mortẽ s; p aliq̃ mutationem
Hec h hĩnt' ã i statu hoĩs ad meliora. s;
i certũ ubi relinquunt. utr̃ simul transfer
rent. an p successiones. Quales parẽnt filios
utiq; pfectionẽ staturũ usũ mẽbroꝝ hũit
Sciũ q̃ ł hõ p̃m' fuit cõditus.
Set quales si nõ peccasset; hẽo filios ge
nuisset. utr̃ ut dehic; sic ipe p̃m' homo
s. statuũ corpis ⁊ usũ mẽbroꝝ pfect'
mox cõditus extitit. ita ⁊ ei' filii i ipo
natiuitatis exordio pfecti existerent. qui
ambulare ⁊ loq̃ ⁊ cuncta facẽ p̃fet. p̄ p̄di
p̃ qd filios paruulos nasci oportebat. p
matrũ uti necessitatẽ. s; utrũ mox nati
pfectionẽ staturẽ ⁊ mẽbroꝝ usũ hẽrent.
an paruuli ⁊ i minori etate cõstituti uti
pferẽt mẽbroꝝ officiis an p interualla tp̃is

Responsio ũ uno sũi ambiguo posito i pcita subicit distinctionẽ.

eo m̃ q̃ nẽ fit. pfectionẽ statẽ. ⁊ usum
mẽbroꝝ recepti eent. de quo auctoritas diffi
nitũ nõ hĩnt. Ambigua aug' ũba ponit.
ũ tñ uidet innuẽ q̃ filii i paruuli posset mẽbris
Et sup h aug' ambigue loq̃r. Mouet
nos maẽ sapiẽti hoĩes nõ peccasset utr̃ — un offi cii
tales filios eent habituri. q̃ nec lingua nec
manib' uterent. Nã ꝓp uti necessitatẽ.
fuerit necesse erat paruulos nasci. S; q̄uis
exigua pars corpis sit costa. nõ tñ ꝓp h par
uulã uiro iugẽ fec. Vñ ⁊ ei' filios potuit
omnipotentia creatoris. mox natos grandes facẽ.
S; ut h̃ omittã potuit eis pstare. q̃ multis
aĩalib' pstitit. quoꝝ pulli q̃uis sint paruuli.
tñ mox ut nascunt currunt ⁊ matres sequunt.
Contra hoĩ nato. nec ad incessũ pedes idonei st.
nec man' saltẽ ad scalpẽdũ habiles. ⁊ iuxta
se mãmis positis nascentes. mag' pñt ez
rientes flere q̃ sugge. ꝓpeq; infirmitati
mẽtis cõgruit h infirmitas carnis. His ũb
uidet insinuari qd filii ⁊ paruuli offitiis
mẽbroꝝ ualent uti. Quibusdã nõ absurde pla
cuit. q̃ filii parui p̃in nascent. ⁊ pcessu tp̃is ista
ta ⁊ talis sic nõ pficeret. q̃ nõ eet uitiositatis putandũ.
Set cũ aug' sub assertione de his nich
diffinierit. nõ irrationabilit' q̃busdã placuit
p̃moꝝ parentũ filios nascituros paruulos.
ac deinde p interualla tp̃is eo lege q̃ ⁊ nũc na
tiuitatẽ humanã ordinatã cernim'. staturẽ
i crementũ ⁊ mẽbroꝝ usũ recepturos. ut in
ill' expectaret etas ad ambulandũ ⁊ loqu
dũ sic m̃ in nob'. q̃ utiq; nõ eet uitio depu
tandũ. s; cõditioni nature. sic a cibo nõ penit'
abstinẽ ualebãt. nec tñ illud erat ex uitio
nature s; ex cõditione. Ad h aũt opponit ita. — Opp̃o q̄pdã uolẽtiũ pbare eos posse uiuẽ sine alimonia
Si nõ peccaret nõ morerent. s; nõ peccaret
i si nõ comederent. Poterant q̃ sine alimonia
uiuẽ. Ceterũ sic supponimus nõ solũ pecca
ret. si de ligno uetito ederent. s; ⁊ si con
cessis nõ uterent. q̃ sic erat eis pceptum.
nõ illo ligno uesci. ita aliis uesci. Preterea — R.. hac q̄r peccaret. si nõ aliis uterentur. cõcessis.
cõnatalem rationẽ facient. q̃ intelligebat
de ill' eẽ cõdiuũ q̃ natalem aperiebãt. Item — alia oppo ce. idem.
opponunt. Cũ fames sit pena pecci. si nõ pec
caret famẽ nõ sentiret. s; sine fame sup
fluũ uidet comedẽ. Vñ putãt q̄dã eos
cibis nõ indiguisse. an peccm. q̃ nõ pote
rũt esurire. sinõ peccasset. Ad q̃ dici pot. — Responsio.
qd fames uel defect' ẽ ⁊ pena pecci. Est ũ
i moderat' appetit' edendi. cui nõ subiacuis
set hõo. si nõ peccasset. s; procul dubio pecca

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ret n̄ huic defectui cibo p̄ueniret. habebat
enī naturalē corporis. ̄ immortalitatē. cui tn̄ satisfa
ciendū erat. nec defectū fami sentiret. Sicq;
nō erat mo. s; de natē cdicioē erat. q̄ an̄ pecca
tū hō ō cib indigebat. ita nō erat mo cēt s; de
natā si hoīs condicio in principio sīuo .i. i p̄mo parē
te ꝑfecto inchoata insubseq̄ti ꝑpagatione.
a modico ad maiora p̄fice. ut s. p interualla tp̄uꝰ
statē corporē mēsura usq; in uiroꝝ subsperet. Vn̄
sic statura corporis ita ̄ sensu uitū paruu
li nascent̄ ̄ p accessū tp̄ꝰ p̄ficient i sensu
̄ uoticia uitū s. an mox nati ibi ēent

Et cū decorpe humō nō sit ambiguū ti cō ꝑfecti
Cuenies h ex tamare. q̄ri solz utr̄ de sensu aiē
̄ cognitiōe intimos eoꝝ ūr sencienꝰ sit. ut s. hy
q̄ sine peccō nascent. sensu ̄ itelligentia inuili
inp̄fecti eristent. ̄ p accessū tp̄is uiribus p̄ficient.
usq; ad p̄fectionē. an mox adiit p̄fectionē sensꝰ
̄ cognitiōis reperent. Illi q̄ sentiūt paruulos
natos infirma corpis ̄ usq; in uiroꝝ p accessū tp̄i
p̄fecturos. nō diffitent eodē inc̄emento naturali
tatis sensib; ip̄fectos ext̄iti. ̄ p interuallū tp̄is
in sensib; ̄ cognitiōe p̄ficē usq; ad p̄fectū. Ad q̄d
q̄dā opponūt dicētes. Si mox nati nō h̄rent p̄
fectionē sensꝰ ̄ intelligētie ignorantia ieis ēēt.
Ignorantia aūt pecc̄i ē pena. Sz q̄ h dicūt nō sa
tis diligent̄ ꝯsiderant. q nō omīs q̄ aliq̄d nesc̄
ut nimꝰ p̄fcē aliq̄d scit. statī ignorantiā h̄re.
siue ignorās ēē dicendꝰ ē. q ignorantia nō dr̄
n̄ cū id q̄d scari. nō ignorari deb; nescit. Ý atq;
ignorantia pena pecci ē. cū nescī uitio obscuratur
ne cognoscere ualeat ea q̄ scire d̄ret. Q̄ hoīs tūs
lacōē i meliorē statū ̄ q̄ duob; hoīs aliq̄

Talis erat hoīs institutio an̄ peccm̄. s. cū
tꝑis c̄dicionē. De h ar statu transferēd̄
erat cū uniūsa posteritate sua ad meliorem
digniorēq; statū. u celesti ̄ eēno bono icēt ̄
ꝑpato frueret. Sicut ꝑ exduplici n̄ opactꝰ est
hō. ita illi duo bona c̄dito ab inicio ꝑparauit.
unū tp̄ale alterz eternū. ̄ unū uisibile altr̄m
inuisibile. unū carni. altm̄ sꝑui. Et q pmū ē
q̄ ē aīale. deīn q̄d sp̄iale. tp̄ale ac uisibile
bonū p̄ dedit. inuisibile aūt ̄ eternū ꝓmisit. ̄ meri
t̄ q̄rendū ꝓposuit. Ad illuꝰ aūt custodiā q̄d dedit.
̄ ad illud merendū q̄d ꝓmisit. in ̄ ratiōni in
cātione aīe hoīs indidit. qua posset inter
bonū ̄ malū discernere. ꝑceptū a deo dedit ob
edie. ꝑ cuiꝰ obs̄uantiā datū nō p̄deret. ̄ ꝓ
missū obtin. ut p̄miū ueniret ad p̄mia.
Quāuia diabli q̄ ad ho. reptandū accessit
Videns igitur . diablꝰ hoīem p obedientie
humilitatē p̄e ascende. un̄ ꝑe ꝑsupbiā corrue
rat. inuidit ei. ne q̄ p supbiā p̄ fuerit diablꝰ.
i. de cōsū lapsꝰ. ꝑ celo iuuēte fact̄ ē satanā. i. ad
uersari. Vn̄ ̄ mulierē reptaui. in q̄ minꝰ quā
in uiro rōnē uiḡe nouit. Et ꝑ. malitia ad rep
tādū uirtutem timida. hu̅ānā naturam ̄ ea
p̄te n̄ debilior uidebat̄ agḡssa ē. ut si forte
illic aliq̄ten ꝑualet. p̄modū fiducialiꝰ ad
aliam que robustior fuit. pulsandā t̄ potiꝰ
subitendā acced̄. p̄mū q̄z solamiū suum explo
rau. ut ica p̄mū omen sue reptatiōis uin
cerpret. Cur in aliena forma uenit

Set q illi puiolinti nocē nō potat. ad frau
dē se ꝯūtt. ut dolo hoīem in supplantare
que uirtute supare neq̄ret. Ne aūt fraus illi
nimis manifestaret̄. i sua p̄e nō ueū ne aperte
cognoscēt̄. ̄ ita repelleretur. Itē ne nimis occl
ta foret fraus eiꝰ que cauī nō p̄. ̄ hoo simil
uidet̄ iniuriā pati. si talit̄ circūuenir̄ p̄mi
teret cū d̄s. ut precaue nō p̄s. i aliena q̄dem
forma uenire p̄mīssꝰ ē diablꝰ. s; in tali in qua
eiꝰ malitia facile p̄sit deph̄endi. Vt q̄ ꝑpa in
forma nō ueniret. uoluntate sua fcm̄ ē. Vt aūt
i forma sue malitie c̄gruēti ueniret. diuinitꝰ
fcm̄ ē. Vn̄ q̄ ad hoīem in s̄pente. q̄ forte si ꝑ
mittet. maluibe p̄e uenire malūsz. s; non
erat dignū ut p̄e maligniꝰ. illā formā homini
odiosam fac̄. in q̄ p̄e. s. apparitur erat. Nō q̄ n̄
p̄ s̄pētē reptare p̄missꝰ fuit diablꝰ. ut p illud
q̄d fcus erat. astutiā reptantis aīaduertere
fmā quiret. Diabolꝰ ꝑ. p s̄pētē reptabat. in q̄
loq̄bat̄. Ideo s̄pens dictus ē ēē callidior cūct
aīantib; t̄re. q ut ait aug. mali angl̄i ucos
supra dicet. nata sūt in excellentiores oīb;
bestiis ꝑ eminentiā rationis. q̄ uis serpens
nō rationali aīa. s; sp̄u diabolico s̄it sapien
tissimꝰ dicit. Nō q̄ mirū si diablꝰ sp̄u suo i
plens s̄pentē. sic uatess i plebat. sapientissimū
reddiderat omīū bestiaꝝ. que ui adreptā
dū nō eleg diablꝰ. s; p q̄d aīal p̄missꝰ fuit
reptau. Vn̄ aug. sup genesi. Nō ē putandū
q̄d diablꝰ s̄pentē. p quē reptaret elegit.
s; cū decipe cupet nō potuit. n̄ p q̄d aīal
p̄e p̄missꝰ ē. Nocendi ꝑ. uoluntas in eo cuiq;
ē se. s; potestas n̄ ā. Sic aūt loq̄bat̄ diabolus
p s̄pentē ignarūtē. sic p inenergumenos. ̄
phreneticos loq̄r. Serpente ꝑ. uñt aug. ī
no ē usꝰ. mouens naturā eiꝰ ad expmendos so
nos uerboꝝ ̄ signa. q̄ suā monstraret uolū
tatē. Serpens q̄ nec uerba intelligebat. nec
rationalꝰ ē fcs. callidissimꝰ tn̄ dicit̄ ē ꝑ astutiā

Sic nō fuit ex uitio q̄d cibo in diggebat ante peccm̄. sic nō ēēt ex uitio. si statūa ip̄si nati. ̄ ea ̄ talis p̄ficerent.

Hec solutio n̄ d uita in d q̄ldā. s. q̄d hi ssp̄i ceret sic ̄ alii

Contra illoꝝ sentēciā op ponit q̄dā

Cū ignorātia di ēē talis.

Q̄ rōnē naturalē ̄ ꝑceptū dedit deus hoi ad suādū bon q̄ acceperat ̄ ꝓmiend q̄d ꝓmissū erat

Titulus xxi.

H. da to al tero pmis sa.

Q̄ ꝑ p̄ ueū ad mulierē

Cur n̄ n̄ i forma s̄pētis accessit.

Q̄ dicit̄ s̄pēs callidior cunctis aīantib; Aug. sup gen.

Aug. i co q̄ nō eleg diablꝰ s̄pētē ut p eū reptaret

Strab.

Ad s̄r gen.

Quare mulier non expavit serpentem.

diaboli. Locutus est autem sicut asina Balaam. Sed hoc diabolicum, illud angelicum fuit. Boni enim et mali angeli similiter operantur. Nec querendum sollicite quare mulier non expavit serpentem, quia cum novit creatum esse, et officium loquendi a Deo accepisse putavit. De modo temptationis.

Temptatio autem hoc modo facta est. Temptans enim serpens mulierem, non ausus est in verba persuasionis exire, metuens deprehendi, sed sub interrogatione eam aggreditur, ut ex responsione colligeret qualiter in malicia procedere posset. Cur, inquit, precepit vobis deus ut non comederetis de omni ligno paradisi? Cui respondit mulier: De fructu lignorum que sunt in paradiso vescimur. De fructu vero ligni quod est in medio paradisi precepit nobis deus ne comederemus, et ne tangeremus, ne forte moriamur. In quibus verbis dedit locum temptandi, cum dixit: ne forte moriamur. Unde mox diabolus dixit ad mulierem: nequaquam moriemini. Scit enim deus quod in quocumque die comederitis ex eo, aperientur oculi vestri, et eritis sicut dii scientes bonum et malum. Attende ordinem atque progressum humane perditionis. Primo deus dicit: quacumque die comederitis ex eo ~~aperientur oculi vestri~~ morte moriemini. Deinde mulier dicit: ne forte moriamur. Postremo serpens dicit: nequaquam moriemini. Deus affirmavit, mulier quasi ambigendo illud dixit, diabolus negavit. Que ergo dubitavit ab affirmante recessit, et neganti appropinquavit. Quod versutia diaboli qui ut facilius persuaderet malum removit et bonum in pollicendo duplicavit.

Quod ab interrogatione exorsus est, et verba serpentis. Responsio mulieris.

Attende progressum, nam et fiducia ... mulieris promissionem falsam.

Qui ad suam persuasionem complendam suffulciendam, et malum quod intendebat liberius persuaderet, et malum quod mulier timuit negando removit, et in promissione addidit, ut ei persuasio citius reciperetur, promissionem duplicavit. Unde notandum est comestionem suadens duo in primo proposuit: similitudinem dei, scientiamque boni et mali spondens. Et tribus modis hominem temptavit, scilicet gula in persuasione cibi cum dixit: In quacumque die comederitis; vana gloria in promissione divinitatis cum dixit: eritis sicut dii; avaritia in promissione scientie cum dixit: scientes bonum et malum. Gula est immoderata cibi aviditas. Vana gloria amor proprie excellentie. Avaritia immoderata habendi cupiditas, que non est tantum pecunie, sed et altitudinis et scientie, cum supra modum sublimitas ambitur. De duplici temptationis specie.

~~Augustinus~~ Quot modis temptavit. Tria sunt in quibus temptatur, scilicet gula, vana gloria, avaritia. gg

Porro sciendum est duas esse species temptationis, interiorem scilicet et exteriorem. Exterior temptatio est cum ab extrinsecus malum visibiliter suggeritur verbo vel signo aliquo, ut ille cui fit ad consensum peccati declinet, et talis temptatio tantum fit ab adversario. Interior vero temptatio est cum invisibiliter malum nobis intrinsecus suggeritur. Et hec temptatio aliquando fit ab hoste, aliquando a carne. Nam et diabolus invisibiliter

Quid sit exterior temptatio et a quo fiat.

Quid sit interior temptatio et a quo fiat.

mala suggerit, et ex carnis corruptione sub ea motus illicitus et titillatio prava. Hecque temptatio ex carne que est non fit sine peccato. Que vero est ab hoste, si non consentiatur, non habet peccatum, sed est materia exercende virtutis. Temptatio autem carnis interior difficilius vincitur, quia intus oppugnans de nostro contra nos roboratur. Homo vero qui sola exteriori temptatione pulsatus cecidit, tanto gravius plectendus erat, quanto leviori impulsu fuit prostratus. Et tamen quia aliquam licet modicam cadendi occasionem habuit, ideo etiam per se gratiam invenire potuit adveniam, ut qui per alium ceciderat, per alium erigeretur. Qui ergo incitatorem habuit ad malum, non inmerito reparatorem habuit ad bonum. Diabolus vero quia sine alicuius temptatione peccavit, per alium ut surgeret invenire non debuit, nec per se potuit, et ideo irremediabile peccatum eius extitit. Peccatum vero hominis, sicut per alium habuit initium, ita per alium non incongrue habuit remedium. Quare homo, non angelus sit redemptus.

Quare homo per alium surgere potuit, et non diabolus, et hominis peccatum remediabile, diaboli vero minime.

Preterea angelica natura, quia non tota perierat, sed ex parte perstiterat, non est redempta. Humana vero tota perierat, et ideo ne penitus periret, ex parte est redempta, ut inde ruina suppleretur angelica. Unde Augustinus in Enchiridion: Placuit universitatis creatori et moderatori, ut quia non tota multitudo angelorum deum deserendo perierat, ea que periit in perpetua perditione remaneret. Que autem cum deo illa deserente perstitit, de sua certissime cognita semper felicitate gauderet. Alia vero creatura rationalis que in hominibus erat, quia peccatis atque suppliciis tota perierat, ex parte reparanda merito, unde angelice societatis suppleret quod ruina illa minuerat. Hoc enim promissum est sanctis, quod erunt equales angelis dei.

Augustinus

Illud quoque (quare non soli viro preceptum fuit datum) notandum est, quod non soli viro preceptum videtur esse datum, cum ipsa mulier refert sibi esse mandatum dicens: Precepit nobis deus etc. Supra tamen legitur, ante feminam mulierem dominum dixisse viro: De ligno scientie boni et mali ne comedas. Non dixit ne comedatis. Forte quia facturus erat mulierem, sic precepit, ut per eum ad mulierem preceptum transiret. Quia mulier que subiecta viro fuit, non nisi mediante viro divinum debuit accipere preceptum. Unde apostolus: Si quid discere voluerint mulieres, domi viros suos interrogent. Si quis autem loqui potuerit vel loquentem intelligere, quod non didicerunt viri loquentes crescendo vel magisterio, dominum qui eos deus tales fecit, qui possent loqui et discere ab aliis, si erunt. De origine illius peccati.

Augustinus super Genesim

Augustinus super Genesim: Sed cum loqui potuerit, et loquentem intelligere.

[illegible]

Hic videndum diligenter investigandum est que fuerit origo et radix illius peccati. Quidam putant quandam elationem in animo hominis precessisse, ex qua

Opinio quorundam qui dicunt quandam elationem precessisse in animo hominis.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

diabli suggestioni cōsensit. qđ uidet aug̃ i
mere sup̃ genesi ita dicēs. Nō ē putandū qđ
hoīe deiceret. nisi pcessisset ido qđa elatio cōpri
menda. ut p humilitatē peccati. sciret q̄m falso
de se psūpserat. et qđ nō bn̄ se h̄t n̄. si a facientē
recesserit. Itē ibid. Qm̄ uō tēptatoris cre
det mulier dm̄ se ēe bonū et utili phibu
isse. ni inesset iā̄ ei amor ille ppē potesta
tis. et de se supba psūptio. q̄ p tēptationem
fuat cōuicenda aut punienda. Deniq; nō cō
tenta suasione spentis. aspex̄ lignū boni
esse. ad escā aspectu. n̄ credens se in pse mo
ri. forte putau dm̄ alic̄ cā significationis
illa dixisse. Ideo; mādicau et dedit uiro suo.
fortasse cū aliq̄ suasione q̄m scripta intelli
genda relinq̄. Ut forte nō fuit suaderi
necce. cū mortuā eā ēe illo cibo nō uider
ur. Sic ḡ nō ē pmissus diablus tēptare femi
nā n̄ p serpentē. ita nec uirū n̄ p feminā.
Vt sic pceptū dī p uirū uenit ad mulierē.
ita diabli tēptatio. p mulierē puenīret ad
uirū. Sed in muliere n̄ que rationalis erat. nō
ē ipe locut̄ ut i spete. sꝫ psuasio ei q̄i
instinctu adiuuaret iā̄. qđ p spētē gere
bat etiā̄. Ex p dictis tēptationis mod̄ atq;
pgressus insinuat. Decernī et q̄d p dictum ē inuy
uidet. s. qđ tēptationē pcessit qđa elatio.
et psūptio i mēte hoīs. Obiectio ostēt illū ꝯdit
Quod dictū fuit. nō ḡ diablus elacōne pcessit
suggestione p⁹ peccauit. cū auctori te tm̄ te
tas tradat. ido peccm̄ diabli i curabile ēē.
q: nō suggestione sꝫ ppa supbia cecid. hoīs
uero curabile. q: p̄ie sꝫ pabū cecid. et ideo
p aliū resurgere potuit. Que ita pdicta aug̃
ūba. pui ac diligentē lectorē ꝯflagitāt.
q̄ sic intellige sane q̄m̄. Nō deiceret homo
s. in actū illi⁹ pcc̄i. ut. s. lignū uetitū ed̄
et in has miserias p tēptationē diabli. nisi
elatio cōprimenda precessisset. nō utiq; tēpta
tio ē. sꝫ op⁹ pecc̄i. Vnde at̄ q̄ fuit ꝯ dm̄i pro
cess⁹. Diablus tēptando dix̄. Si comederitis.
eritis sic dy. scientes bonū et malū. Quo au
dito statī iā̄ mulieris subrepsit elatio
qđa. et amor ppē potestatis. Et q̄ placuit
ei face qđ diablus suadebat. et utiq; fecit.
Suggestione ḡ peccauit. q: tēptatio pre
cessit. et q̄ in mēte ei⁹ orta ē elatio. q̄ pecc̄m
opis secutū ē. et opera pecc̄i. Que fuit elatio
mulieris.
Erat quedā elatio i mēte
mulieris. p eo fuit q̄ credidit et uoluit
hr̄e similitudinē di. cū eq̄litate qđa. putās

ēē uer⁹ qđ diablus dicebat. et nō singulariter specialiter. mu
lierē cōmemorat aug̃. dicēs. Quo in cor mul
ieris diablus n̄ ēēt in mēte ei⁹ de se supba psūptio.
et qđ i. sequit. s. q̄ p tēptationē fuat cōuicenda.
t punienda ad mulierē referendū ē. ut intelligat̄
q̄ mulier nō elatio. fuat p tēptationē. et c̄. Que
fuit elacō uiri. an credidit. et uoluit q̄ mulier
Solet q̄ri uti⁹ illa tal̄ elatio. et amor ppē pote
statis. in uiro fuit sic i muliere. Ad q̄d dm̄⁹
qđ adā nō fuit seduct⁹ eo m̄ q̄ mulier. Nō eni
putau ēē uer̄ qđ diablus suggerebat. Nec tm̄
fuisse seductū eo p̄. qđ cōmisisse ueniale puta
uit. q: pempto erat. Sꝫ nec p̄or seduct⁹
fuit. nec inco mulier. ut credere dm̄ illud
lignū n̄ tange phibuisse. q̄m si tangerent
fierēt sic dy. Verūptm̄ puaricator fuit adā.
ut testat̄ aple. Potuit ḡ aliq̄ elatio iā̄ ei ice
dico p⁹ tēptationē. ex qua uoluit lignū ueti
tū expiri. cū mulierē nō uid mortuā. esca
illa pcepta. Vn̄ aug̃ sup genesi. Cū aple adā
puaricatorē fuisse ostendat dicēs. i similitu
dinē puaricatois ade. Seductū tm̄ negat.
n̄ ait. adā nō ē seduct⁹ sꝫ mulier. Vn̄ n̄ i
tōgatus. Nō ait mulier seduxit me. sꝫ ded̄
m̄ et comedi. Mulier uō in q̄d. spens seduxit
me. Hanc ait seductionē ppē uocau aple. p
q̄ id qđ suadebat̄ cū falsū ēēt uerū putau
ē. s. qđ ds lignū illud n̄ tange phibuit. q:
sciebat eos si tetigissent. sic dos futuros. tanq̄m
eis diuinitatē inuidēs. q̄ eos hoīes fecerat. Sꝫ si
uirū p aliq̄. iā̄ s elationē. que dm̄ latere
nō potuit. sollicitauit aliq̄ expiendi cupiditā.
cū mulierē uid accepta illa esca nō ēē mortuā
nō tm̄ cū arbitror. si iā̄ spūali mēte poll̄ erat
ullom̄ credidisse qđ diabol⁹ suggerebat. Que q̄s plꝰ
Ecce q̄ manifestū peccauit adā. t eua.
Sꝫ an magis plꝰ peccauit. adā s. t
eua. Plus q̄ uid peccasse mulier. q̄ uoluit
usurpare diuinitatis eq̄litatē. et nimia psūp
tione elata credid̄ ita ēē futurū. Adā uō nec illo
credid̄. et de penitētia et dedi mīa cogitau di
uini more gerēs ei psuasioni ꝯsensit. nolens
eā ꝯtristare et a se alienata relinquere. ne piret.
arbitrat̄ illud ēē ueniale. nō mortale delic
tū. Vn̄ aug̃. aple inq̄d. Adā nō ē seductus.
qđ utiq; ita accipi p̄. ut intelligat̄ nō ēē se
duct⁹ prior. s. t. nec ita mulier. ut. s. cred
illud ēē uer̄. Scriptis sic dy. sꝫ putau utruq;
p se fi. ut uxori morē gereret. et p penitētiā
ueniā hr̄e. Quī n̄ peccau q̄ de penitētia et de
di mīa cogitau. Potest q̄ mulier seducta.

Ad sr̄ gen̄ auctoritas aug̃ q̄ inde facē p eis.

Vel

Ad sr̄ gen̄

Vel

Vel ead

Qualiter locut⁹ diabol⁹ i muliere q̄ i spēte sꝫ tm̄ intelligenti tribuit q̄ da erub pmissis

Qm̄ sit intellige da uba illa sꝫ ꝯfirmit

Vnde tēptatiōis ordinē.

Q uda nō ē seduct⁹ sic mulier sꝫ n̄ cred̄et uñ q̄ diablus suadebat et tm̄ in aliq̄ fuit seduct⁹ s. ut ueniale putaret pecc̄m

Ad sr̄ gen̄ auctoritate ꝯfirmat q̄d dixit.

Qm̄ aplꝰ uocauit seductionē q̄ mulier n̄ uir seducta ē. ad

Ad sr̄ gen̄

(c) 2006 Ministerio de Cultura

manducavit ei quod dedit. ut sicut credunt noluit
eum contristare quem credebat sine suo solatio contabe-
scere si ab eius alienaretur animo omnino interire. Non quidem
carnali victus concupiscentia quam nondum senserat.
sed amicabili quadam benivolentia. qua plerumque fit
ut offendatur deus ne offendatur amicus. quod eum facere
non debuisse divine sententie iustus exitus indicavit.
Ergo per alio quodam modo etiam ipse deceptus est. Sed inexpertus
divine severitatis in eo falli potuit. ut ve-
niale crederet esse commissum. Sed dolo illo serpentino
quo mulier seducta est. nullo modo arbitror eum
potuisse seduci. Ex his datur intelligi quod mu-
lier plus peccavit. in qua maioris tumoris presumptio
fuit. et in se et in proximum et in deum peccavit.
vir autem tantum in se et in deum. Unde et colligitur quod mu-
lier plus peccavit. quia gravius punita est. cum dictum
sit in dolore paries filios etc. Quod predicte sen-
tentie adversari videtur.
Sed huic videtur obviare quod Augustinus super genesim de viro et muliere
peccatum suum excusantibus ait. Dixit Adam. mulier
quam dedisti mihi dedit mihi et comedi. O superbia.
Numquid dixit peccavi. Habet confusionis deformitatem. non confes-
sionis humilitatem. Nec et mulier confitetur peccatum
sed refert. mulier dicens. serpens decepit me et co-
medi. impari sexu. sed pari fastu. Ecce hic dicit
Augustinus quia parem fastum habuit mulier cum viro. Pari-
ter quoque superbierunt et pariter peccaverunt. Sed hic ita
determinari potest ut dicamus parem utrumque fuisse fas-
tum in excusatione peccati. et in se et in deum. sed in aliis
disparem. et mulier in multo maiore. in eo quod
credidit et voluit esse sicut deus. quod non vir. Vel
rapinam et de viro legitur quod voluit esse sicut deus. dicit
enim Augustinus super illum locum psalmi. Que non rapui tunc
exsolvebam. Rapuit Adam et eva. presumpserunt
diabolus. De divinitate rapere voluerunt divinita-
tem et perdiderunt felicitatem. Item super illum locum. Deus quis
similis est tibi. Qui per se vult esse ut deus. perverse vult esse
similis deo. ut diabolus qui noluit sub esse deo. et homo
qui ut servus noluit tenere preceptum. Sed voluit
ut nullo sibi dominante esset quasi deus. Item super illum apostoli
locum. non rapinam arbitratus est esse equalem deo.
quia non usurpavit quod suum non esset. ut diabolus
et primus homo. Credidit scientia quod ab arbore esse Adam.
Inde quoque quidam dicunt. quod et Adam ut deus sed non credidit posse
ambierit esse sicut deus. non tamen credidit id fieri posse. sed possibile
et non falsum esse quod diabolus promittebat agnovit. et
licet divinitatis equalitatem concupivit. non tamen
ab arbore id fieri credidit. id tamen est affectu ambitionis sicut mulier
quod illud fieri posse putavit. et non magis illud ambiendo
subruit. Viri autem aliqua facta ambitionis subrep-
sit. movit. sed non ita ut illud putaret verum et

possibile fore. Aliis autem modis id dictum est. quod Adam
illud voluit. quod mulier de ea supra illud no-
luit. Sic enim quod peccatum dicitur per unum hominem in-
trasse in mundum. id est in humanam naturam. cum tamen
unam mulier peccaverit. quia per mulierem intravit
de uno factam. Vel potius ideo per hominem dicitur intrasse
quia et peccante muliere. si vir non peccasset humanum
genus in nomine peccati corruptum non periret. Unde
quasi peccatum viri quam mulier. Obiectio contra illud quod dictum est.
His autem opponitur sollicite hoc modo. Viri vim peccasse.
Tribus modis ut ait Isidorus peccatum geritur.
Scilicet ignorantia. infirmitate. industria. Gra-
vius est infirmitate peccare quam ignorantia. et
nequius industria quam infirmitate. Eva autem
videtur ex ignorantia peccasse. quia seducta fuit.
Adam vero ex industria. quia non fuit seductus ut
apostolus ait. Ad quod dicimus. quia et ipse per ignorantiam
non deliquit. quod putavit erat verum esse quod diabolus sua-
debat. non tamen in hoc quod noluit illud dei esse man-
datum. et peccatum esse dicere. vel excusari a peccato
per ignorantiam non potuit. De ignorantia alia.
Est enim ignorantia que excusat. et excusat non
peccantem. et est ignorantia que non excusat.
Est autem ignorantia invincibilis. et ignorantia vinci-
bilis. Excusatio omnis tollit. ut mandatum non
ignoratur. De triplici ignorantia. que excusat. que non.
Est autem ignorantia triplex. eorum scilicet qui noluit scire. non
Et eorum qui scire volunt. que non excusat quia ipsa peccatum
est. et eorum qui volunt sed non possunt. que excusat et
est pena peccati non peccatum. et eorum qui quasi simpli-
citer nesciunt. non renuentes ut preponerent scire
quod neminem plane excusat. sed sic fortasse ut minus
puniatur. Unde Augustinus ait. Sed infidelium...
excusatio quandam dei noluit. quia soli habere
homines de ignorantia. et dico gravius sit peccare sci-
entem quam nescientem. non ideo confugiendum est ad ignoran-
tie tenebras. ut vel sic quis excusandus requirat.
Aliud est enim nescire. aliud scire noluisse. Quia
mens qui intelligere noluerit ipsa ignorantia
peccatum est. In eis quoque qui non potuerint pena peccati.
Ignorantia vero que non est eorum qui scire voluit. sed eo-
rum quia tantum simpliciter nesciunt. nullum sic ex-
cusat ut eterno igne non ardeat. sed fortasse
ut minus ardeat. Non ergo mulieris excusatio
non habet de ignorantia. cum mandatum non
vivit. et peccatum esse sciat agere non ignoraverit.
Utrum prefuerit voluntas aliqua peccati cum homines essent corrup-
Solet queri. cum sine vitio esset ut homines ta.
Sunt consensu male perfecit. Adam quam propter hoc quod
ex libero arbitrio voluntas fuit. et ipse eum et
in alio cum erravit ut fieri deiectus. In alio quia

Aliorum sententia quod per penam dicuntur ea supra id dictum putant.

Augustinus per apostolum ostendit.

Id quod Adam deceptus est et in quo non.

Quod pena plus peccasse putatur mulier.

Augustinus

Determinatio secundum determinationem auctoritatis Augustini.

De viro et legitur quod esse voluit sicut deus.

Responsio quod distinguitur ignorantia eius scilicet qui ignorantis peccavit et in qua non.

Augustinus ubi non sit excusatio.

Augustinus

Responsio.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

- laudabile qui suasit. Impius quia voluntate libera arbitrii consensit. et cum liberum arbitrium sit bonum. quia res utraque bona mala ille consensus processit. Quia ex bono malum manavit. De hoc in sequentibus plenius tractabimus. cum ergo illa in aliquo coalescat investigabitur. Quomodo voluntas p
Si vero quaeritur utrum voluntas cesserit illud peccatum.
Illud peccatum praecessit. dicimus quia peccatum illud in voluntate et in actu constitit. et voluntas actum praecessit. sed ipsam voluntatem. Alia hominis voluntas mala. non praecessit. Nam in quadam persuasione et hominis arbitrio. illa voluntas mala processit. quia iustitiam deseruit. et iniquitatem meruit. et ipsa voluntas iniquitas fuit. Cur deus permisit hominem temptari sciens eum casurum
Praeterea quaeri solet. cur deus hominem temptari permisit. quem decipiendum esse praesciebat. Sed non esset laudabile homini. si ideo bene vivere posset. quia nemo male vivere suaderet. cum in natura posse et in potestate haberet velle non consentire suadenti deo iuvante. et gloriosius non consentire quam temptari non posse. Movent etiam quidam dicentes. cur creavit deus quos futuros malos praesciebat. quia praevidit quae bona de malis eorum esset facturus. Sic enim eos fecit ut relinqueret eis unde aliquid facerent. et si culpabiliter aliquid facerent. illum de se laudabiliter operantem invenirent. A se habent voluntatem malam. ab illo naturam bonam. et iustam poenam. Frustra ergo dicitur. non debuit deus creare quos praesciebat malos futuros. Sciebat enim bonis profuturos. et iuste pro mala voluntate puniendos. Et dicitur in tale hominem debere facere. qui nollet omnino peccare. Concedimus quidem meliorem naturam esse. quae omnino peccare nollet. concedant et ipsi non esse malam. quae talis facta est ut posset non peccare si vellet. Et iuste punitam quae voluntate non necessitate peccavit. Cum ergo haec bona sit. illa melior. cur non utramque faceret. ut uberius laudaretur de utraque. Illa enim de sanctis angelis. haec de hominibus est. Item inquit Si deus vellet et isti boni essent. et hoc quidem potentius. sed melius voluit. ut quod vellet essent. Et boni quidem non infructuose. mali vero non impune essent. Item inquit. Potest deus voluntatem eorum convertere in bonum. quia omnipotens est. Potest utique. Cur non fecit. quia noluit. Cur noluit. Ipse novit. Non debemus plus sapere. quam oportet sapere. Hic quaeritur. an. et agitur de scientia hominis ante peccatum.
Ea quidem secundum animam rationalis fuit homo. huius discretionem boni et mali. Sciam quoque rerum creaturarum. et cognitionem creatoris qui pro primae perfectionis cognoscebat. in eo ductus. non incongrue accepisse putatur. et ad illam non studio vel disci

plina aliqua. per intervalla temporis profecisse. Sed ab ortu suae conditionis divinitus illam percepisse. Quae triplicem habuit homo. ante lapsum cognitionem. scilicet rerum
Fuit itaque homo primus ante lapsum. per se factarum. et creatoris sui.
triplici cognitione perditus. rerum scilicet propter se factarum. et creatoris sui. Rerum quidem cognitionem hominem accepisse perspicuum est. cum non ipse eatenus vel angelus aliquis. sed hoc omnibus animantibus nomina imposuit. Ut ostenderetur quod singulorum notitiam. hoc ipse habuit. Quia enim propter illum creata erant. et ab illo regenda et disponenda erant. Horum omnium deus illi et scientiam tribuit. et providentiam atque curam reliquit. Quia ut ait apostolus non est cura deo de bobus. Nec rerum aliorum animalium. deus homini curam reliquit et providentiam. ut dominatum eius subiacerent. et ratione illius gubernarentur. Ita sapientiam illi necessariam providere. atque emolumentum debuit recipere. Hanc autem scientiam homo peccando non perdidit. sic nec illam qua carnis necessaria providentur. et ideo in scriptura homo de huiusmodi non eruditur. sed de scientia animae quam peccando amisit. De cognitione creatoris.
Cognitionem quoque creatoris primus homo habuisse creditur. Cognovit enim a quo creatus fuerat. non eo modo cognoscendi quo auditu solo percipitur. quo modo credentibus absens quaeritur. sed quadam interiori aspiratione. qua dei praesentiam contemplabatur. non tamen ea excellentia. sic post hanc vitam sancti visuri sunt. neque ita in aenigmate qualiter in hac vita videmus. De cognitione sui
Porro sui cognitionem. tantam homo talem accepisse videtur. ut et quod deberet superiori. et quod aequali vel inferiori non ignoraret. Conditionem quoque suam. et ordinem scilicet qualis factus esset. et qualiter incedere deberet. quod agere. quod cavere intellegere. Si haec notitiam non habuisset. non esset reus praevaricationis. neque se ipsum cognovisset. Utrum homo praescius fuit eorum quae futura erant
Si autem quaeritur an homo scientiam habuit. Sed eorum quae ei ventura erant. scilicet futurum suum praescivit. et similiter si praescivit bona quae datur fuisset si inoboedientiam praecavisset. respondemus quod ei magis facienda indicta sunt. quae futura revelata. Accepit enim scientiam et praeceptum eorum quae facienda fuerant. sed non habuit praescientiam eorum quae futura erant. Non fuit ergo homo praescius sui casus. sicut et de angelis diximus. Quod magis super genesim asserit ratione utens. quod supra posuimus. Haec de scientia hominis ante peccatum ad primum statum pertinens dixisse sufficiat. De gratia hominis et potentia eius ante casum
Nunc diligenter investigari oportet. quam gratiam vel potentiam habuit homo ante casum. et utrum per eam potuit stare. vel non. Secundum est enim quod hoc mentione. sicut de angelis

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Margin notes:

D. xxiij.

Quare deus creavit quos praesciebat futuros malos. Augustinus.

De cognitione rerum

In scientia dispositionis et providentiae rerum non institutum hominem sapientia sic nec in scientia providendi carnis necessaria. sed in scientia animae. et cetera.

Responsio quod dicitur non habuisse futurorum praescientiam.

D. xxiiij.

Quod in gratia creationis fuit per quam potuit stare, sed non proficere, ut angeli.

diximus datum est per gratiam auxilium et collata potentia per quam poterat stare, id est non declinare ab eo quod acceperat; sed non poterat proficere in tantum ut per gratiam creationis sine alia mereri salutem valeret. Poterat quidem per illud auxilium gratiae creationis resistere malo, sed non perficere bonum.

Quod poterat per illam creationis gratiam bene vivere quodammodo.

Poterat tamen per illud bene vivere quodammodo: quia poterat vivere sine peccato; sed non poterat sine alio gratiae adiutorio spiritualiter vivere, quo vitam mereretur aeternam. Unde Augustinus in Enchiridion:

Aug.

Sic factus est homo rectus, ut et manere in ea rectitudine posset, non sine divino adiutorio, et suo fieri perversus arbitrio. Utrumlibet horum elegisset, Dei voluntas fieret, vel ab illo vel de illo. Sed quia suam maluit facere voluntatem quam Dei, de illo facta est voluntas Dei. Item in eodem: Sic oportebat prius hominem fieri, ut et bene posset velle et male; nec gratis si bene, nec impune si male. Idem quoque Augustinus in libro de correptione et gratia ait:

Aug.

Si hoc adiutorium vel angelo vel homini, cum primum facti sunt, defuisset, quoniam non talis natura facta erat ut sine divino auxilio posset manere si vellet, non utique sua culpa cecidissent; defuisset quippe adiutorium sine quo manere non possent. Idem: Dederat Deus homini bonam voluntatem; in illa quippe eum fecerat qui fecerat rectum. Dederat adiutorium sine quo non posset in ea manere si vellet; ut autem vellet, in eius liberum dimisit arbitrium. Item eodem: Acceperat posse si vellet, sed non habuit velle quod posset; nam si habuisset, perseverasset. His testimoniis evidenter monstratur quod homo rectitudinem et bonam voluntatem in creatione acceperat, atque auxilium quo stare poterat; alioquin non sua culpa videretur cecidisse.

Quae fuit illa rectitudo et bonitas voluntatis.

Sciendum quoniam rectam et bonam voluntatem habuit homo, qua tamen nec mereri vitam valuit, nec ea stare voluit; quia nec aliquid mali ea tunc volebat, et ad ipsius stare voluit, sed non perseveravit. Et ideo recta et bona fuit tunc voluntas hominis.

Oppositio quorundam qui dicunt hominem non potuisse proficere.

Id si autem quod diximus hominem non potuisse proficere vel mereri per gratiam creationis solum, opponunt sic: Per illud auxilium gratiae creationis potuit stare in bono quod acceperat. Potuit ergo resistere tentationi. Sed resistere tentationibus atque suggestionibus mali meritum est, ac bonum remunerabile. Omne autem bonum meritum profectus est. Per gratiam ergo creationis proficere potuit sine adiectione alterius gratiae.

Responsio.

Ad quod dicimus quia resistere malo et non consentire tentationi non fuisset illi meritum, etsi non consensisset; quia nihil tunc erat quod ad malum compelleret; sicut angelis qui non ceciderunt non fuit meritum quod steterunt, id est quod non corruerunt. Nobis autem meritum est aliquando si malum non facimus, et resistimus, ubi dum tentat, ut ea subeat quae nos

Quod resistere malo aliquando meritum est, aliquando non.

ad faciendum movent, quia ex peccati corruptela proni sumus ad lapsum, ubi autem non interveniunt ea quae nos ad malum impellunt, non meremur si ab eo declinamus. Declinare quippe a malo semper vitat poenam, sed non semper meretur palmam.

De adiutorio homini in creatione dato quo poterat stare.

Hic considerandum est quod fuit illud adiutorium homini datum in creatione, quo poterat manere si vellet. Illud utique fuit libertas arbitrii ab omni labe et corruptela immunis, atque voluntatis rectitudo, omniumque naturalium potentiarum animae sinceritas atque vivacitas.

De libero arbitrio.

Liberum vero arbitrium est facultas rationis et voluntatis, qua bonum eligitur gratia assistente, vel malum ea desistente. Et dicitur liberum quantum ad voluntatem, quae ad utrumlibet flecti potest. Arbitrium vero quantum ad rationem, cuius est facultas vel potentia illa, cuius etiam est discernere inter bonum et malum. Et aliquando quidem discretionem habens boni et mali, quod malum est eligit; aliquando vero quod bonum est. Sed quod bonum est non nisi gratia adiuta eligit; malum vero per se eligit. Est enim in anima rationali voluntas naturalis, qua naturaliter vult bonum, licet tenuiter et exiliter, nisi gratia iuvetur; quae adveniens iuvat eam et erigit, ut efficaciter velit bonum. Per se autem malum velle potest efficienter. Illa igitur rationalis animae potentia qua velle bonum vel malum, per utrumque discernens, liberum arbitrium nuncupatur. Quod bruta animalia non habent, quia ratione carent. Habent tamen sensum et appetitum sensualitatis.

Quod bruta animalia liberum arbitrium non habent, sed appetitum sensualitatis.

De sensualitate.

Est enim sensualitas quaedam vis animae inferior, ex qua est motus qui intenditur in corporis sensus, atque appetitus rerum ad corpus pertinentium. Ratio vero vis animae est superior, quae, ut ita dicamus, duas habet partes vel differentias: superiorem et inferiorem. Secundum superiorem supernis conspiciendis vel consulendis intendit; secundum inferiorem ad temporalium dispositionem perspicit. Quicquid igitur in anima nostra nobis considerantibus occurrit quod non sit commune cum bestiis, ad rationem pertinet. Quod autem in ea reperitur commune cum beluis, ad sensualitatem pertinet.

De ratione quod habet partes duales, quae ad officia sensus, et quid ad rationem pertineat.

Et ut nobis gradatim in considerationem partium animae progredientibus, primum aliquid occurrit quod non est commune cum bestiis, ibi incipit ratio. Hinc autem Augustinus docet in xii libro de Trinitate dicens: Videamus ubi sit quasi quoddam hominis interioris exteriorisque confinium. Quicquid enim habemus in animo commune cum pecore, recte dicitur adhuc ad exteriorem hominem pertinere. Non enim solum corpus homo exterior deputabitur, sed adiuncta est quaedam vita sua, qua compages corporis et omnes sensus vigent, quibus instructus est ad exteriora sentienda. Ascendentibus igitur introrsum quibusdam gradibus considerationis per animae partes, unde incipit aliquid occurrere quod non sit nobis commune cum bestiis, ibi incipit ratio, ubi homo interior iam possit cognosci. Rationis autem pars

Ubi ratio incipiat.

De partibus rationis.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

superior eternis rationibus conspiciendis vel consulendis adheserit, portio inferior ad temporalia gubernanda deflectitur. Et illa rationis intentio que contemplandis eternis sapientie deputatur. Illa autem que bene utitur rebus temporalibus scientie computatur. Sed non discindimus naturam mentis humane de una quadam re dissimilium, nec eam in hec duo que commemoravi nisi per officia geminamus. Carnalis autem vel sensualis anime motus, qui in corporis sensus intenditur, nobis pecoribusque communis est, qui seclusus est a ratione sapientie. Rationi autem scientie vicinus est. **Qualis est ordo peccandi in nobis qualis fuit in primis hominibus.**

et secundi — Aug.

Videndum quoque est quod sicut nunc in uno homine temptationis est ordo et progressio, qualis tunc in primis precessit parentibus. Ut enim tunc serpens mulieri malum suasit, ipsaque consensit, deinde viro suo dedit, sicque consummatum est peccatum: ita et nunc in nobis pro serpente est sensualis motus anime, pro muliere inferior portio rationis, pro viro superior rationis portio. Hec est vir qui secundum apostolum dicitur imago et gloria Dei, et illa est mulier que secundum eundem dicitur gloria viri. Atque inter hunc virum et hanc mulierem est velut quoddam spirituale coniugium naturalisque contractus, quo superior rationis portio, que vir dicitur, preesse et dominari debet; inferior vero, que mulier, subesse et obedire. Vir enim secundum apostolum non debet velari, sed mulier. Et sicut in pecoribus animalibus non est repertum adiutorium homini simile, sed de illo sumptum est quod ei formaretur in coniugium, ita in partibus anime quas cum pecoribus habemus communes, ullum nostri non est simile adiutorium. Unde Augustinus: Mens nostra illud nostrum quod in actione temporalium tractandorum ita versatur ut non sit nobis commune cum pecore, rationale est quidem, sed ex illa rationali nostre mentis substantia, qua subheremus intelligibili et incommutabili veritati, tamquam ductum et inferioribus tractandis gubernandisque deputatum est. Sicut enim in omnibus pecoribus non est inventum viro adiutorium simile illi, nisi de illo detractum in coniugium formaretur, ita menti nostre qua supernam consulimus veritatem nullum est ad usum rerum temporalium, quantum nature hominis satis est, simile adiutorium ex anime partibus quas communes cum pecoribus habemus. Ideoque rationale nostrum, non ad unitatis divortium separatum, sed in auxilium societatis quasi derivatum, in sui dispertitur officium. Et sicut una caro est duorum in masculo et in femina, sic intellectum nostrum et actionem sive consilium et appetitum rationalem, vel si aliquo modo significantius dici possit, una mentis natura complectitur. Ut sicut de illis dictum est: Erunt duo in carne una, sic de his dici possit: duo in mente una. Ecce ex his intelligitur qualiter in anima hominis existat imago illius coniugii, et qualiter in singulis nostrum spiritualiter sit illa tria, scilicet serpens, mulier, vir. **Qualiter per illa tria in nobis consummetur temptatio.**

Nunc superest ostendere qualiter per hec tria in nobis consummetur peccatum, et ubi agnosci possit, si diligenter intendatur, quod sit in anima mortale vel veniale peccatum. Ut enim tunc serpens suasit mulieri, et mulier viro, ita et in nobis sensualis motus, cum illecebram peccati conceperit, quasi serpens suggerit mulieri, scilicet inferiori parti rationis, id est rationi scientie. Que si consenserit illecebre, mulier edit cibum vetitum. Post deinde eos dat viro, cum superiori parti rationis, id est rationi sapientie, eandem illecebram suggerit. Que si consentit, tunc vir cum femina cibum vetitum gustat. Si vero in motu sensualitatis tantum peccati illecebra teneatur, veniale ac levissimum est peccatum. Si vero inferior pars rationis consenserit, ita ut sola cogitationis delectatione sine voluntate perficiendi teneatur, mulier sola manducavit, non vir, cum auctoritate cohibetur voluntas ne ad opus usque prorumpat. Si vero adsit plena voluntas perficiendi, ut si adsit facultas ad effectum perducatur, vir quoque manducavit, quia superior pars rationis in motu illecebre consensit, et tunc est damnabile et grave peccatum. Quando autem mulier sine viro gustat, aliquando est mortale, aliquando veniale peccatum. Ut enim dictum est, tunc mulier sine viro gustat cum in ea cogitatione delectationis peccatum tenetur ut faciendum non decernat, et cum quidam vinculis in mensura peccati adhibet auctoritas, ut non liceat mulieri effrenata libertate in peccatum progredi. Si quando peccatum non diu teneatur delectatione cogitationis, set statim ut mulierem tetigit, viri auctoritate repellatur, veniale est. Si vero diu in delectatione cogitationis teneatur, et si voluntas perficiendi desit, mortale est, et pro eo damnabitur simul vir et mulier, id est totus homo, quia et tunc vir non sic cohibuit mulierem, cohibuit vir per diu consensisse. **Repetitio summatim perstringens.**

Ita ergo ut breviter summam perstringam: quando peccatum ita in anima concipitur ut illud facere disponat, vel et si perficiat, aliud frequenter, aliud semel, vel et quando delectatione cogitationis diu tenetur, mortale est. Si vero in sensualitatis motu tantum est, ut predictum est, tunc levissimum est, quia ratio tunc non delectatur. Ubi autem superius aliud frequenter, aliud semel, quia ut quedam placent que sunt, que si vel semel fiant vel facienda disponantur, damnant; quedam vero non, nisi sepius fiant vel facienda decernantur, ut de otioso verbo et huiusmodi. Unde autem Augustinus in XII libro de Trinitate ita: Sicut in illo coniugio primorum hominum serpens manducandum persuasit, mulier autem non manducavit sola, sed viro suo dedit, et simul manducaverunt, ita in quodam secreto coniugio quod in uno homine geritur et dinoscitur. Et enim si que in rebus temporalibus agendis rationem ad minuitare usatur, animalis sensus ingerit quandam illecebram, tunc velut serpens

Quis in nobis est mulier, vir et serpens, et quomodo sit de eis spirituale coniugium viri et mulieris in nobis, et de simili adiutorio.

Testimonio Augustini ita ostendit esse.

Aug.

Cum peccatum veniale sit.

Cum mulier sola manducat cibum vetitum.

Cum vir manducat.

Cum ... est mortale peccatum.

Si in gustu mulieri discernitur aliquando mortale, aliquando veniale peccatum.

Si repetit quando mulier sine viro gustat, non ostendit quando veniale sit et quando mortale.

Aug.

Cur dixit frequenter et semel.

Aug. auctoritate ita esse confirmat.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

alloquitur feminam. Hic vero etiam illecebre consentire, de ligno vetito est edere. Sed iste consensus si sola cogitationis delectatione contentus est, superiori vero auctoritate ita retinentur membra, ut non exhibeantur arma iniquitatis peccato, sic habendum existimo, velut lignum vetitum mulier sola comederit. Si autem consensione illo ita decernitur quodcumque peccatum, ut si potestas sit, etiam opere impleatur, intelligenda est mulier dedisse viro suo simul edendum illicitum cibum. Neque enim potest peccatum non solum cogitando suaviter, verum etiam perpetrandi efficaciter mente decerni, nisi et illa mentis intentio penes quam summa potestas est membra in opus movendi, vel ab opere cohibendi, male actioni cedat. ¶ Nec sane cum sola cogitatione mens oblectatur illicitis, non quidem decernens esse facienda, tenens tamen et volens libenter que statim ut attigerunt animum respui debuerunt, negandum est esse peccatum, sed longe minus quam si et opere statuatur implendum. Et ideo de talibus quoque cogitationibus venia petenda, pectusque percutiendum, et dicendum: Dimitte nobis debita nostra, scilicet et cetera. Neque enim sicut in illis duobus primis hominibus personam suam quisque portabat, et non si sola mulier cibum edisset illicitum, sola utique mortis supplicio plecteretur, ita dici potest in homine uno, si delectationibus illicitis, a quibus continuo se deberet avertere, cogitatio libenter sola pascatur, nec facienda decernantur mala, sed tantum suaviter in recordatione teneantur, quasi mulierem sine viro posse damnari. Absit hoc credere. Hec quippe una persona est, unus homo est, totusque damnabitur, nisi hec que sine voluntate operandi, sed tamen cum voluntate animum talibus oblectandi solius cogitationis sentiuntur esse peccata, per mediatoris gratiam remittantur. Hoc quidem in libro XII De Trinitate. contra Manicheos. De hoc etiam sic ait Apostolus dicens: Secundum principem potestatis aeris huius, spiritus qui nunc operatur in filios diffidentie. Nunquid invisibiliter eis apparet, aut per corporea loca accedit ad eos et operatur? Sed miris modis per cogitationes suggerit, quod ideo patet, quibus suggestionibus resistendum est. Non enim ignoramus astutias eius. Quomodo enim accessit ad Adam, quando ei persuasit ut Deum transgrederetur? Nunquid in locis aut per oculos eis visus est? Sed utique ut dictum est, intra eorum intravit. Repellit autem illum homo, si paradisum mentis custodiat. Posuit enim Deus hominem in paradiso ut operaretur et custodiret. Quod sic ecclesie dicitur in Canticis canticorum: Ortus conclusus, fons signatus. Quo utique non admittatur persuasor ille pessimus. Sed tamen per mulierem decepit. Non enim ratio nostra deduci ad consensionem peccati potest, nisi cum delecta-

tio mota fuerit in illa parte animi que debet obtemperare rationi tanquam rectori viro. Et nunc in unoquoque nostrum nihil aliud agitur cum ad peccatum quisque delabitur, quam tunc actum est in illis tribus, serpente, muliere, viro. Nam primo fit suggestio, sive per cogitationem sive per sensus corporis, videndo vel tangendo vel gustando vel audiendo vel olfaciendo. Que suggestio cum facta fuerit, si cupiditas nostra non movebitur ad peccandum, excludetur serpentis astutia. Si autem mota fuerit, quasi iam mulieri persuasum erit. Sed aliquando ratio viriliter etiam commotam cupiditatem refrenat atque compescit. Quod cum fit, non labimur in peccatum, sed cum aliquanta luctatione coronamur. Si autem ratio consentiat et quod libido commoverit faciendum esse decernat, ab omni beata vita tanquam de paradiso expellitur homo. Iam enim peccatum imputatur, etsi non subsequatur factum, quia rea tenetur in consensione conscientia.

Hec de trine partibus [Quare hec de tribus partibus] ut serviremus, ut ipsi anime natura dixerit, plenius cognosceretur. Ubi sic quod in sua portione mea fit liberum arbitrium intelligitur, scilicet secundum rationem. Omne mortale peccatum gerit, sed non omne veniale illud, scilicet quod in solo motu sensualitatis geritur. [Quod sensualitas sepe in scriptura accipitur]

Non enim est [scilicet ut inferior rationis portio ei nomine intelligatur] silentio preterundum quod sepe in scriptura nomine sensualitatis non id solum manet quod est nobis commune cum pecore, sed etiam inferior portio rationis que temporalium dispositioni intendit intelligitur, quod diligens lector in locis Scripture, ubi de ipsa fit mentio, vigilanter annotet. [Redit ad h.]

Iam ad propositum redeamus [ad considerationem] scilicet de libero arbitrio tractaturi, quod philosophi diffinientes dixerunt liberum de voluntate iudicium, quia potestas ipsa et habilitas voluntatis et rationis quam supra diximus liberum esse arbitrium, libera est ad utrumlibet, quia libere potest moveri ad hoc vel ad aliud. Liberum quidem dicitur arbitrium quantum ad voluntatem, que voluntarie moveri et spontaneo appetitu ferri potest ad ea que bona vel mala iudicat vel iudicare valet. [Quod liberum arbitrium]

Hoc etiam [quod non pertinet nec ad preteritum nec ad presens sed ad futurum] sciendum est, quia liberum arbitrium ad preterita non refertur, sed ad futura contingentia. Quod enim impletum est et determinatum est, nec in potestate nostra est, ut esse sit vel non sit quod est. Potest enim non esse vel aliud esse quam est. Sed non potest non esse dum est, vel aliud esse quam est dum idem quod est. Sed in futuro in hoc sit ut illud ad potestatem liberi arbitrii spectat. Nec tamen omnia futura sub

Quod non mulier sola gustat

Quod mulier et viro gustat

Nota. Utrum sit mortale quod in sola delectatione tenet cogitationis.

Nota

Nota

Nota

Nota

Nota

D. xxv.

Diffinitio liberi arbitrii secundum philosophos que ei concordat per dicte assignationem.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

potestate liberi arbitrii uenit. Si enim quod per liberum arbitrium potest fieri uel non fieri. Sicut est tale quod uelit et disponat facere, quod in eius ultimatum sit potestate, et quod sine ipsius dispositione eius fiat. Unde et ipse liberum non habet arbitrium. **Quod supposita diffinitio … li. ar.**

Et quidem **non conuenit deo si hec quod glorificata sunt** secundum predictam assignationem. Nihilominus tamen uidetur esse liberum arbitrium, quo uoluntatem mutare et in contraria possunt deflectere. In quo namque uidelicet potestas est eligendi bonum uel malum, et utrumlibet secundum electionem faciendi uel dimittendi. Sed quod nec in deo nec in his omnibus qui iam beatitudinis gloria sunt confirmati, ut iam peccare nequeant, liberum arbitrium esse negandum est. Quod deus liberum arbitrium habeat, Augustinus docet in libro XXII de ciuitate dei ita inquiens: Certe deus ipse numquid quia peccare non potest, ideo liberum arbitrium habere negandus est? Ambrosius quoque in libro II de fide ait: Paulus dicit quod omnia operatur unus atque idem spiritus, diuidens singulis prout uult, id est pro liberae uoluntatis arbitrio, non pro necessitatis obsequio. **Quod liberum arbitrium …**

Sed aliter accipitur **in deo accipitur**.

Sic liberum arbitrium in creatore quam in creaturis. Dei enim dicitur liberum arbitrium eius sapientissima et omnipotens uoluntas, quia non necessitate, sed libera bonitate omnia facit prout uult. Unde Ieronimus: Solus deus est in quem peccatum non cadit nec cadere potest; cetera cum sint liberi arbitrii in utramque partem flecti possunt. Dum ait cetera, indicat liberum arbitrium sic esse in creaturis, non esse in deo.

Angeli uero **Quod angeli sancti qui beati sunt li. ar.**

Angeli sancti qui iam cum deo feliciter uiuunt, atque ita gratia beatitudinis confirmati sunt ut ad malum flecti nec uelint nec possint, libero arbitrio non carent. Unde Augustinus in libro XXII de ciuitate dei ait: Sicut prima immortalitas fuit quam peccando Adam perdidit, posse non mori, nouissima erit non posse mori; ita primum liberum arbitrium posse non peccare, nouissimum non posse peccare. Idem in enchiridion: Sic oportebat prius hominem fieri ut bene uelle posset et male, nec gratis si bene; postea uero sic erit ut male uelle non possit, nec tamen carebit libero arbitrio. Multo quippe liberius erit arbitrium quod omnino non poterit seruire peccato. Neque enim culpanda uoluntas, aut uoluntas non est, aut libera dicenda non est, qua beati esse sic uolumus, ut esse miseri non solum nolimus, sed nequaquam prorsus uelle possimus. Sicut ergo anima nostra nunc habet nolle infelicitatem, ita nolle iniquitatem semper habitura est. Sed ordo pretermittendus non est quo deus uoluit ostendere quam bonum sit animal rationale, quod etiam peccare possit, quamuis sit melius quod peccare non possit. Ecce his uerbis euidenter astruit quod post beatitudinis confirmationem erit in homine liberum arbitrium quo peccare non poterit, et nunc in angelis est et in illis qui cum domino sunt, et tanto utique liberius quanto a peccato immunius et ad bonum pronius. Et quidem quanto ab illa peccati seruitute, de qua scriptum est: qui facit peccatum seruus est peccati, procul longius distat, tanto in eligendo bonum liberius habet iudicium. Unde sedulo diligenter inspiciant liberum uidetur esse arbitrium, quia sine coactione et necessitate ualet appetere uel eligere quod ex ratione decreuerit. **De libertate arbitrii diffinita secundum di…**

Ex predictis perspicuum fit quod maior fuit **libertas prima** liberi arbitrii prima quam secunda, et tertia multo maior quam secunda uel prima. Prima enim libertas arbitrii fuit in qua potuit peccare et non peccare. Ultima uero erit in qua poterit non peccare et non poterit peccare. Media est in qua potest peccare et non potest non peccare, ante reparationem criminaliter, post reparationem uero saltem uenialiter. **De quattuor statibus liberi arbitrii.**

Et possunt notari in homine IIII status liberi arbitrii. Ante peccatum enim ad bonum nil impediebat, ad malum nil impellebat. Tunc homo habuit infirmitatem ad malum, et habuit adiutorium ad bonum. Tunc sine errore ratio iudicare et uoluntas sine difficultate bonum appetere poterat. Post peccatum ante reparationem gratie premitur a concupiscentia et uincitur, et habet infirmitatem in malo, sed non habet gratiam in bono, et ideo potest peccare et non potest non peccare etiam damnabiliter. Post reparationem uero ante confirmationem premitur a concupiscentia sed non uincitur, et habet quidem infirmitatem in malo sed gratiam in bono, ut possit peccare propter libertatem et infirmitatem, et possit non peccare ad mortem propter libertatem et gratiam adiuuantem. Non dum tamen habet posse omnino non peccare uel non posse peccare, propter infirmitatem nondum perfecte absorptam et propter gratiam nondum perfecte consummatam. Post confirmationem uero infirmitate penitus consumpta et gratia consummata, nec uinci poterit nec premi, et tunc habebit non posse peccare. **De corruptione li. ar. per peccatum.**

Unde manifestum est quod preter alias penas libertatis per peccatum ille incurrit hanc penam in corruptione et depositione liberi arbitrii. Per illud namque peccatum alia bona in homine corrupta sunt, et gratuita detracta. Hic est enim ille qui a latronibus uulneratus est et spoliatus. Vulneratus quidem in naturalibus bonis, quibus non est priuatus; alioquin non posset fieri reparatio. Spoliatus uero gratuitis, que per gratiam naturalibus addita fuerant. Hec sunt data optima et dona perfecta, quorum alia sunt corrupta per peccatum, id est naturalia, ut ingenium, memoria, intellectus. Alia subtracta, id est gratuita, quamquam et naturalia ex gratia sint. Ad generalem quippe gratiam

Quod deus sit li. ar.
Au.
Ambr.
Ieron.
Au. de ciuitate dei
Id.
Quod liberius arbitrium erit quando peccare non poterit
Au.
+ fuit

Cuidus … sufficientes … quare dicatur esse li. ar.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

praevenit. Saepe tamen in his modis fit distinctio, cum gratiae vocabulum ad personam non adiungitur, refertur. Corrupta est ergo libertas arbitrii per peccatum, et ex parte perdita. Unde Augustinus in Enchiridion: Libero arbitrio male utens homo, et se perdidit et ipsum. Cum enim libero arbitrio peccaretur, victore peccato amissum est et liberum arbitrium. (Aug.) A quo enim quis devictus est, huic et servus addictus est. Ecce liberum arbitrium dicit hominem amisisse, non quia post peccatum non habuit liberum arbitrium, sed quia libertatem arbitrii perdidit, non quidem omnem, sed libertatem a miseria et a peccato. **De tribus modis libertatis arbitrii.**

Est namque libertas triplex, scilicet a necessitate, a peccato, a miseria. (De libertate a necessitate.) A necessitate et ante peccatum et post aeque liberum est arbitrium. Sicut enim tunc cogi non poterat, ita nec modo. Ideoque voluntas merito apud Deum iudicatur, quae semper a necessitate libera est, et nunquam cogi potest. Ubi necessitas, ibi non est libertas; ubi non est libertas, nec voluntas, et ideo nec meritum. Haec libertas in omnibus est, tam in bonis quam in malis. (De libertate a peccato.) Est et alia libertas a peccato, scilicet de qua dicit Apostolus: Ubi spiritus Domini, ibi libertas. Et qua Veritas in Evangelio: Si filius vos liberaverit, vere liberi eritis. Haec libertas a servitute peccati liberat, et servos iustitiae facit, sicut econverso servitus peccati liberos iustitiae facit. Unde Apostolus: Liberati a peccato, servi facti estis iustitiae. Et iterum: Cum servi essetis peccati, liberi fuistis iustitiae. Hanc libertatem homo peccando amisit. Ideoque Augustinus dicit quod homo male utens libero arbitrio et se perdidit et ipsum, quia perdita est per peccatum libertas, non a necessitate, sed a peccato. Qui enim facit peccatum, servus est peccati. **Qui habent hanc libertatem, scilicet a peccato et per gratiam.**

Istam libertatem, quae est a peccato, illi soli nunc habent quos Filius per gratiam liberat et reparat; non ita quod penitus sint sine peccato in hac mortali carne, sed ut in eis peccatum non dominetur neque regnet. Quia haec est vera et bona libertas, quae bonam parit servitutem, scilicet iustitiae. (Aug.) Unde Augustinus in Enchiridion: Ad iustitiam faciendam non erit aliquis liber, nisi a peccato liberatus esse iustitiae coeperit servus; et ipsa est vera libertas propter recti facti laetitiam, simul et pia servitus propter praecepti obedientiam. Est et alia libertas, non vera, male servituti adiuncta, quae est ad malum faciendum, ubi se ipso dissentit a voluntate, iudicans non esse faciendum quod voluntas appetit. Ad bonum vero faciendum concordat (naturaliter) proprio voluntati, et ideo ibi vera libertas est et pia. De libertate autem ad malum et servitute mala ait Augustinus in Enchiridion: Servum ad dicit quis potest esse liberum, nisi quem cum peccare delectat? Liberaliter enim servit, qui sui domini voluntatem libenter facit. Ac per hoc ad peccandum liber est, qui peccati servus est. **Quod libertas ad**

Hic quaeritur, propter malum, an sit ipsa libertas liberi arbitrii, an alia. Utrum haec libertas, quae scilicet liber est ad malum, sit liberi arbitrii libertas. Est quidem bonum: sed libertas arbitrii est, quia libertas arbitrii bonum naturale est. (Responsio contra quosdam.) Quibusdam videtur quod sit ipsa libertas arbitrii, quae semper bona est, sed propter peccati servitutem ad malum sit libera et prompta, et ideo non esse via libertas, quae ad malum est. (Secundum alios.) Aliis vero videtur quod haec libertas ad malum, quam supra commemoravit Augustinus, non sit ipsa libertas arbitrii, sed sit quaedam pronitas peccandi, et curvitas quae ex peccato est, et mala est. **Quod alia de libertate ante bonum, alia contra ipsa.**

Similiter et quaeritur solet utrum illa libertas (libertas an non) sua quae est ad iustitiam faciendam, sit ipsa libertas arbitrii. (Responsio contra quosdam.) Quidam dicunt illam eandem esse, sed reparatam per gratiam, quae iuvante libera est ad bonum. Sine gratia vero non est libera ad bonum. Unde Augustinus in Enchiridion: Ista libertas ad benefaciendum, unde erit homini addicto et vendito, nisi eum redimat ille qui dixit: Si filius vos liberaverit, vere liberi eritis? Quod antequam fieri in homine incipiat, quomodo quisquam de libero arbitrio glorietur, qui non dum est liber ad operandum bonum? Ecce aperte ostendit liberum arbitrium per gratiam liberari, ut per illud bonum operetur quis. Ideoque dicunt illam libertatem esse veram, quae est ad bene operandum, cuius supra meminit Augustinus, esse libertatem ipsam arbitrii, ex gratia liberatam et adiutam. (Secundum alios.) Alii vero putant non esse ipsam arbitrii libertatem, sed aliam quandam quae ex gratia et libero arbitrio in mente hominis, cum operari incipit esse, cum reparatur. **Certa determinatio utrum quod dicitur libertas ad**

Verum magis nobis placet ut ipsa (bonum et ad malum esse libertas) libertas arbitrii sit, et illa quae dicitur libera esse ad malum faciendum, et illa quae dicitur libera esse ad bonum faciendum. (libertas ar.) Ex causis enim variis sortitur vocabula diversa. Dicitur enim libertas ad malum faciendum antequam per gratiam sit reparata, sed cum per gratiam fuerit reparata, dicitur libertas ad bonum faciendum, quia ante gratiam libera est voluntas ad malum, per gratiam vero libera fit ad bonum. Semper ergo voluntas hominis aliquatenus libera est, sed non semper bona est. Non enim est bona, nisi a peccato liberata; est tamen a necessitate libera. (Aug.) Unde Augustinus in libro De gratia et libero arbitrio: Semper est in nobis voluntas libera, sed non semper bona est. Aut enim libera est iustitiae, quando servit peccato, et tunc mala est, aut a peccato libera est, quando servit iustitiae, et tunc est (bona).

Est et (tertia) **de libertate a miseria.**

Est libertas a miseria, de qua Apostolus ait: Et ipsa creatura liberabitur a servitute corruptionis in libertatem gloriae filiorum Dei. Hanc libertatem habuit homo ante peccatum, quia omni carebat miseria, et nulla tangebatur molestia, et plenius habebit in futura beatitudine, ubi miser esse non poterit. Sed in hac vita, quae est inter primum peccatum et ultimam confirmationem, nemo a miseria liber est, quia poena peccati non caret. **Repetit de corruptione liberi arbitrii, et addit alia.**

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Titulus .xv.

Ex p̄dictis iā apparet. in quo p̄ peccātū sit uulneratū. ł corruptū liberū arbitriū. q̄ an̄ peccātū nulla erat bonū difficultas. nullūq; impedimētū de lege mēbrorū ad bonū. nulla impulsio ł instigatio ad malū. Nūc aūt p legē carnis ad bonū impedit᷑. ⁊ ad malū instigat ut nō possit uelle ⁊ pficere bonū. n̄ p grām liberet᷑ ⁊ adiuuet᷑. q̄ ut ait aplc̄ peccm̄ habitat in carne. Liberū ḡ arbitriū. cū semp̄ insinguł sit liberū. nō ē tm̄ parit᷑ liberū in bonis ⁊ in mal. ⁊ ad bona ⁊ ad mala. liberi⁹ ēē in bonis. ubi liberatū ē. q̄. in mal ł n̄ liberatū nō ē. q̄ liberi⁹ ē ad malū q̊d p se p̄. q̄ ad bonū q̊d n̄ grā liberet. ⁊ adiuuet nō pot̄. D

Libertas ḡ a peccō libertas q̄ fit ex grā ⁊ ex n̄. a miseria. p grām ē. libertas u᷑ a necessitate p naturā. Utrāq; libertatē. naturę s. ⁊ grę. notat aplc̄. cū ex p̄sona hoīs nō redēpti ait. Uelle adiacet m̄. pficere aūt nō inuenio. ac si dicēt. habeo libertatē naturę. s; nō habeo libertatē grę. ideo nō ē apd me pfectio boni. Ita uolūtas hoīs quā naturalit᷑ ħt. nō ualz erigi ad bonū efficacit᷑ uolendū. ł ope implendū nisi p grām liberet᷑ ⁊ adiuuet᷑. Liberet᷑ q̊dē ut uelit. ⁊ adiuuet᷑ ut pficiat. Un̄ ut ait apls. nō ē uolentis uelle. neq; currentis currere. i. opari. s; miserentis dī q̊ opat᷑ in nō uelle. ⁊ opat᷑ bonū cui grām nō adnocat hoīs uoluntas ł opatio. s; ipā grā uoluntatē pueniat pparando ut uelit bonū. ⁊ ppatā adiuuat ut pficiat. D grā opante ⁊ cooperante

Hec ē grā opans ⁊ coopans. Opans q̊dē grā ppat hoīs uoluntatē ut uelit bonū. Grā coopans adiuuat. ne frustra uelit. Un̄ aug. in li. de grā. ⁊ libe. ar. Cooperando deus in nob̄ pficit. q̊d opando incip. q̄ ipē ut uelimus opatur incipiens. q̊ uolētib᷑ coopat᷑ pficiēs. Ut ḡ uelim⁹ opat᷑. Cū aūt uolum⁹ ⁊ sic uolum⁹ ut pficiam⁹ nob̄ coopat᷑. Tam̄ sine illo ut opante ut uelim⁹. ł cooperante cū uolum⁹. bona pietatis opa nich ualem⁹. Ecce his uerbis satis apitur. q̊ sit opans grā. ⁊ q̊ coopans. Opans q̊dē ē q̄ pueniit uoluntatē bonā. Ea ēē. libat᷑ ⁊ ppat hoīs uoluntas. ut sit bona. bonūq; efficacit᷑ uelit. Coopans u᷑ grā. uoluntatē iā bonā seq̄t᷑. adiuuando. Un̄ aug. c̄ iulianū heretic̄. q̄ bonā uoluntatē ex libo arbitrio tm̄ ēē dicebat. atq; hominē p libm̄ arbitriū p se bonū uelle ⁊ opari sine grā asserebat ait. Apta de cōmendatōe grę aplc̄ pauli sententia ē ait. Nō ē uolentis neq; currentis. s; dī miserentis. h si attendes iuliane. nō credes oīa grām nitat uoluntatis humanę. Ideo q̊dē nō miseretur d̄s alicui

q̄ uoluit ⁊ cucurrit. s; ideo uoluit ⁊ cucurrit q̄ misert᷑ ē d̄s. Paratur q̊dē uoluntas hoīs a d̄o. ⁊ a deo gressus hoīs diriguntur. Idq; congruē ait. nō ē uolentis. neq; c. s; mi. dī. Nō q̄ h sine uoluntate n̄ra agat᷑. s; q̄ uoluntas n̄ra nil boni agit n̄ diuinit᷑ adiuuet᷑. Un̄ aliū apl̄c ait. Nō aūt ego. s; grā dī mecū. Nō ideo dicē q̄ nichil boni agebat. s; q̄ nichil boni ageret. si illa nō adiuuaret. Hís testimoniis aperte insinuat᷑. q̄ uoluntas hoīs grā dī puenit᷑. atq; ppatur ut fiat bona. nō ut fiat uoluntas. q̄ ⁊ an̄ grām uoluntas erat. s; nō erat bona ⁊ recta uoluntas.

Uoluntatē ipām. Q̊d sit uoluntas.

Aug. in li. de duab᷑ aīab᷑ ita diffinit. Uoluntas ē anī mot⁹ cogēte nullo ad aliquid nō amittendū. ł adipiscendū. h aūt ut nos adiuuat malū. ⁊ adipiscat᷑ bonū. puenit᷑ ⁊ ppatur grā dī. Un̄ aplc̄ grām puenientē ⁊ subsequentē cōmendans. i. opantē ⁊ cooperantē singlar ter dicit. Nō ē uo. neq; c. s; mi. d. ⁊ nō ē uolo. nō ē miserentis dī. s; uolentis ⁊ currentis. Ita sit ut q̊dā placuit q̊d dictū ē ita accipiat᷑. nō ē uo. neq; c. s; mi. dī. tanq̄ dicēt nō sufficit sola uoluntas hoīs. si nō sit ⁊ mia dī. e contrario nō sufficit ⁊ mia dī. si nō sit uoluntas hoīs. ac p hoc si recte dictū ē illud. q̄ ideo uoluntas hoīs sola nō implz. cur nō ⁊ e contrario recte dicit᷑ nō miserentis ē dī. s; uolentis ē hoīs. cū idem misericordia dī sola nō impleat. Ideo q̊dē crede ut pare nō potuit n̄ uelit. nec puenire ad palmam. n̄ uoluntate cucurrit. Restat ḡ. ut ideo recte dictū sit ita intelligat᷑. ut totum det d̄s q̄ hoīs bonā uoluntatē puenit ⁊ ppat adiuuandam ⁊ adiuuat ppatā. uolentē puenit. uolentē ut uelit subsequit᷑. ne frustra uelit. Ecce his uerbis ⁊ alijs pluribus euidenter tradit᷑. q̄a uoluntas hoīs ppat᷑ ⁊ puenit᷑ grā dei. ut bonū uelit. ⁊ adiuuat᷑ ne frustra uelit. Q̄ bona

Itaq; bona uoluntas. uoluntas comitat᷑ grām comitat᷑ grām. nō grā uoluntatē. Un̄ aug. ad bonefatiū papā scribens. c̄ pelagianos ait. q̄ fides impetrat iustificationē. sic unicuiq; d̄s partitus ē mensurā fidei. nō grām dī aliq̊d meriti pcedit humani. s; ipā meret᷑ augi. ut aucta mereat᷑ ⁊ pfici. uoluntate comitante nō ducēte pedissequa nō preuia. Ecce h expsse hēs. q̊d grā puenit bone uoluntati. mit᷑. ⁊ ipā uoluntas bona. pedissequa ē grę. nō preuia. Q̊ sit ḡ uoluntatē pueniens. s. fides cū dilectione.

Et si diligent᷑ attendas. inchoamus tibi monstratur. q̊ sit ipā grā uoluntatē pueniens.

Q̊ nō ē pariter liberū arbitriū in bonis ⁊ in malis ⁊ ad bona ⁊ ad mala.

Q̊d nō possit p se uoluntas hoīs. ⁊ q̊d p grām.

Paulus

De .xx. vi.

Aug

Q̊ sit opans grā ⁊ q̊ coopans

Aug

Apls. p.

Aug de pfectione iusticie

Aug

Aug ī ench. De opante ⁊ cooperante grā adhuc aug. ⁊ bonitatis uoluntate

Aug

Iacob

62

ment. et operans. s. fides cum dilectione.
Idemque aug. in eod. tract. quia iustificati sumus
ex fide. et tamen gratis. Utrumque e. dicit apls. et
dicit iustificati ex fide. alibi ait. Iustificati gra
tis per gratiam. Hoc e. id dicit. ne fides ipsa super
ba sit. ne dicat sibi. si ex fide iustificati quo modo gratis?
Et e. fides meretur. cur non potius redditur quam dona
tur. Non dicat hoc ista fidelis. quia cum dicit
habeo fidem ut merear iustificationem. res
pondet ei quod habes quod non accepisti. Fides enim
qua iustificatus es gratis tibi data est. Hic aperte
ostenditur. quod fides est causa iustificationis. Et ipsa
est gratia et beneficium. quod hominis prevenit voluntatem.
et preparat. Unde aug. in .i. l. retractationum. Vo
luntas est qua et peccatur. et recte vivitur. Voluntas
autem ipsa. nisi dei gratia liberetur a servitute qua peccati facta
facta est. et ut vicia superet adiuvetur: recte pieque
vivi a mortalibus non potest. et hoc beneficium quo
liberatur nisi eam preveniret iam meritis daretur. et
non esset gratia que utique gratis datur. Prevenit ergo bo
na hominis voluntas illo gratie beneficio. quo liberatur et
preparatur. Ex illud beneficium fides vel recte intelli
gitur. Sic aug. in enchiridion evidenter ostendit dicens.
Ipsum arbitrium liberandum est. post illam ruinam a ser
vitute peccati. nec omnino per se ipsum sed per solam dei
gratiam que in fide est posita est liberatur. ut ipsa vo
luntas preparetur. Ecce aperte dicit gratiam per quam
liberatur arbitrium et preparatur voluntas. positam
esse in fide vel. Fides enim est. ut in eod. ait. impetrat
quod lex imperat. Quod voluntas bona quam prevenit gratia est dona dei.
Ipsa tamen eadem que dicta est gratie dona prevenit. Sic dona preve
niunt aug. in enchiridion. Precedit bona volun
tas hominis multa dei dona. sed non omnia. Que autem
non precedit ipsa in eis est. et ipsa vivat. Nam utrumque
legitur in sacris eloquiis. et misericordia dei subse
quitur me. Nolentem quippe prevenit ut velit.
volentem subsequitur ne frustra velit. Cur ergo am
monemur orare pro inimicis nostris nolentibus pie
vivere. nisi ut deus in eis operetur et velle? Itemque
cur ammonemur petere ut accipiamus. nisi ut ab il
lo fiat quod volumus a quo factum est ut velimus? Inde
apls ait. Non est volentis neque currentis sed miserentis dei. Ex
his apparet quod bona hominis voluntas quedam dona
dei prevenit. quia eam comitatur gratia adiuvans.
et quedam prevenit. quia eam prevenit gratia operans. s. fi
des cum caritate. Quod predictis videntur obviare. s. quod dicitur
Non est tamen negligendum quod alibi aug. dicit fidem esse ex voluntate.
significare videtur. quod ex voluntate sit fides de
illo verbo apli. Corde creditur ad iusticiam. ita se
cundum tractans. Quod non simpliciter aplc ait confi
tetur corde creditur. quia cetera potest homo nolens

credere non nisi volens. Intrare ecclesiam et
accedere ad altare nolens potest. sed non credere. Idem
super genesim ubi laban et batuel dixerunt. Voce
mus puellam et queramus eius voluntatem. Dicit ex
positor quia fides est voluntatis non necessitatis.
Ad quem respondentes dicimus. non hoc ita accipienda
fore. ut ex voluntate hominis fidei intelligatur
prevenire. cum ipsa sit spiritus dei donum ut ait apls.
et etiam bona hominis merita incipiant. Per hanc e.
ut ait aug. super psalm. lxvi. Iustificatur
impius. i. fit de impio pius. ut iam ipsa fides inci
piat per dilectionem operari. Unde omnia bona meri
ta incipiunt. Sed potius hoc ideo ita dicta sunt.
quia non est fides in eo qui vult credere. cum bo
na voluntate fides prevenit. non tempore. sed causa et natura.
Unde aug. super exiguum dicit. quod bona volunta
tis donum est. que non precedit. et ipsa vivat.
quia ea vivat quod prevenit. Deum eis consentit ad
effectum boni. et meus est. quia ipse abest non pre
dit. Quod adhuc addit quod cognitione fuerit. s. quod
Ceterum hanc questionem cogitatio boni precedit fidem.
Cuiusmodi accidit. et surget verba aug. quibus
in libro de predestinatione sanctorum utitur pertractans
illud verbum apli. Non quod sufficientes simus co
gitare aliquid ex nobis quasi ex nobis. Attendant
inquid hic et verba ista perpendant. qui putant ex nob
esse fidei ceptum. et ex deo esse fidei supplementum.
Considerans e. ista gratiam. quia non datur secundum aliqua
merita. sed efficit omnia bona merita. inquid. Non quod
sufficientes simus cogitare aliquid boni. s. ex no
bis. Et si autem non videat prius esse cogitare quam credere.
Nullus quippe credit aliquid. nisi prius aliquid cogitaverit
esse credendum. Si ergo cogitare bonum non est
ex nobis ut hic aplc inquit. nec credere. quamquam et ipsum
credere nichil est aliud. quam cum assertione mentis co
gitare. Hic videtur insinuare quod cogitatio boni
precedat fidem. et ita bona voluntas preveniat fi
dem. non preveniatur. Quod predictis adversari videtur.
Ad hoc dicimus. quod aliqua cogitatio determinacio.
bona sine voluntate bona preveniat fidem.
sed non est illa bona voluntas. vel cogitatio qua recte
vivitur. Illa e. sine fide et caritate non est. Nam
ut ait aug. ad ... sine spiritu non est voluntas
hominis libera. cum cupiditatibus vincatur non est libera
ad bonum. nisi liberata fuerit. Non autem liberatur. nisi per
spiritum caritas diffundatur in cordibus. Non est libera
voluntas. nisi eam liberet gratia per legem fidei. i. non est
libera sine fide operante per dilectionem. et illa suffi
ciente et inde bona est. Non est e. fructus bonus
qui de caritatis radice non surgit. Sicut ad fit
fides operans per dilectionem fit delectatio boni.

ag.

de credere.

aug.

de beneficio quo voluntas liberatur.

ag.

Prima et sequens

dicit fidem esse ex voluntate ag.

de ... editione

questione

ag.

aliquando tempore. semper natura.

edit ...

determinacio

ag.

de baptismate parvulorum

De illa cogitatione bona que precedit fidem plenius disserit.

Illa autem cogitatio sive voluntas que fidem et caritatem aliasque iustificationes precedit, non sufficit ad salutem, nec recte vivitur ea. Hanc voluntatem concupiscit illa bona voluntas que est magnum bonum; ista vero non. Alia quippe est illa voluntas sive cogitatio, alia ista. Quod sic illa istam precedit, manifestum fuerit intellectui. Unde Augustinus ista distinguens super illum locum psalmi: Concupivit anima mea desiderare etc., ait: Concupivit desiderare, inquit, non desideravit. Videmus enim sepe nonnumquam quod utiles sint iustificationes Dei, sed infirmitate premente aliquando non desideramus. Pervolat quippe intellectus, sequitur tardus aut nullus affectus. Scimus bonum, nec delectat agere, et cupimus ut delectet. Sic iste olim desiderare concupiscebat que bona esse intuebatur, cupiens eorum habere delectationem, quorum potuit videre rationem. Ostendit itaque quibus quasi gradibus ad ea pervenitur. Primum quippe est ut videatur quod sint utiles et honeste; deinde ut eorum desiderium concupiscatur; postremo ut proficiente gratia delectet eorum operatio, quorum sola ratio delectabat. Attende hic ordinem graduum, quem hic distincte assignat Augustinus, quorum est scilicet intellectus bonorum, precedit concupiscentiam corporis et ipsa concupiscentia delectationem, que fit per fidem et caritatem, qua habita vera est bona voluntas, qua recte vivitur. Ipsaque fidei comes est, non prima. Quod vero Augustinus premisit, sic hanc distinctionem considerat, ut tam sibi repugnantia fore non videantur. Non ignoramus et ante gratiam prevenientem et operantem, qua voluntas bona preparatur in homine, posse quedam bona fieri gratia et libero arbitrio, quedam etiam ex solo libero arbitrio, quibus tamen vita non meretur nec gratia qua iustificatur. Illius enim gratie percipiende, que voluntatem hominis sanat, ut sanata legem impleat, vita nulla precedit. Ipsa est enim qua iustificatur impius, id est fit iustus qui prius erat impius. Nichil autem impius non gratiam sed penam debet; nec ista esset gratia, si non daretur gratuita. Daretur autem gratuita, quia nichil boni ante fecerant unde hanc mererentur. Non negamus tamen multa ante hanc gratiam et preter hanc gratiam ab homine fieri bona per liberum arbitrium, ut tradit Augustinus in responsionibus contra pelagianos, ubi dicit homines per liberum arbitrium agros colere, domos edificare et alia plura bona facere sine gratia cooperante.

Utrum una et eadem sit gratia que dicitur operans et cooperans.

Hic considerandum est, cum predictum sit per gratiam operantem et prevenientem voluntatem hominis liberari ac preparari ut bonum velit, et per gratiam cooperantem et subsequentem adiuvari ne frustra velit, utrum una et eadem sit gratia, id est unum munus quod gratis datur, quod operetur et cooperetur, an diversa, altera operans et altera cooperans.

Videtur quod una sit, sed per diversos effectus diversa sortitur nomina.

Quibusdam non irrationabiliter videtur quod una et eadem sit gratia, idem donum eademque virtus, que operatur et cooperatur; sed pro diversos eius effectus et operans et cooperans dicitur. Operans enim dicitur in quantum liberat et preparat voluntatem hominis ut bonum velit; cooperans vero in quantum eandem adiuvat ne frustra velit, scilicet ut opere impleat bonum. Ipsa enim gratia non est ociosa, sed meretur augeri, ut aucta mereatur perfici.

Quid sit ipsa gratia que in homine meretur augeri.

Si vero queritur quid sit ipsa gratia preveniens que meretur augeri, cum nullum meritum sit sine libero arbitrio, et quid sit ipsa gratia, an sit virtus an non, et si virtus sit, an actus an non, ut hoc aperte insinuari valeat, premittendum est tria esse genera bonorum. Alia namque sunt magna, alia minima, alia media, ut ait Augustinus in libro Retractationum. Virtutes namque quibus recte vivitur magna bona sunt; species autem quorumlibet corporum sine quibus recte vivi potest minima bona sunt; potentie vero animi, sine quibus recte vivi non potest, media bona sunt. Virtutibus nemo male utitur; ceteris autem bonis, id est mediis et minimis, non solum bene sed etiam male quisque uti potest. Et ideo virtute nemo male utitur, quia opus virtutis est bonus usus istorum quibus etiam non bene uti possumus. Nemo autem bene utendo male utitur. Non solum autem magna, sed etiam minima et media bona esse possunt nisi a quo sunt omnia bona, Deo. Ecce hic tria genera bonorum distincta.

In quibus bonis sit liberum arbitrium.

Queritur autem in quo horum bonorum contineatur liberum arbitrium. De hoc Augustinus in libro Retractationum ait: Inter media bona invenitur liberum voluntatis arbitrium, quia et male illo uti possumus; sed tamen tale est ut sine illo recte vivere nequeamus. Bonus autem usus eius iam virtus est, que in magnis reperitur bonis, quibus male uti nullus potest. Et quia omnia bona, magna, media et minima, ex Deo sunt, sequitur ut ex Deo sit etiam bonus usus libere voluntatis, que virtus est et in magnis numeratur bonis. Attente diligenterque que dicta sunt et conferens inter se, dicta aperiuntur que supra querebantur. Dicitur ergo opus virtutis esse bonum usum illorum bonorum quibus etiam non bene uti possumus, id est mediorum, in quibus ponitur liberum arbitrium, cuius quidem bonum usum dicit esse virtutem. Et sic non est quod opus virtutis, quod supra dixit, cum diceret opus virtutis aliud opus eius.

De virtute quid sit et quid actus eius.

Hic videndum est quid sit virtus et quid sit actus vel opus eius. Virtus est, ut ait Augustinus, bona qualitas mentis qua recte vivitur et qua nullus male utitur, quam Deus solus in homine operatur. Itaque opus Dei tantum est. Sic et de virtute iustitie Augustinus

Marginal notes (left):

Ad. Et in illis cogitationem bonam voluntatem precedit.

Quod ante gratiam iustificantem multa in homine precedunt bona, que ex gratia, quedam ex libertate arbitrii.

De spiritu et littera.

Augustinus ad Bonifacium: quod ab homine bona fiant per liberum arbitrium tantum.

Marginal notes (right):

D. xxvi.

Augustinus solvit premittens de tribus generibus bonorum. Unde dicit in libro Retractationum.

Ad.

Premissas auctoritates considerat et conferens inter se ut possit solui quod querebatur.

D. xxvii.

Exemplu poni de iusticia. q' de aliis vide intelligendu e. Aug.

docet. sup illu locu psalmi. feci iudiciu et iu-
sticia dicens. Iusticia magna virtus animi e. q̄m
no fac in homine ni ds. Ideoq; cu ait pp̄ha ex p̄s
eccle. feci iudiciu et iusticia. no ipam virtute
q no fac hoo. s; op' ei' intelligi voluit. Ecce
apte insinuat h' qd iusticia in hoīe no op'
hois s; dei. qd et de aliis virtutib' itidem
intelligendu e. Q fides v'tus dic. q' no e ex hoīe.

Nam de gra fidei ephesiis scribs. s' ex ds tm.
Apl's. simulit' fide no ex hoīe s; ex do ee
tantu asserit inqens. Gra n. estis saluati p fide.
et hi no ex vob. dei n. donu e. qd aug' ita
exponit. hoc .i. fides. no e ex in nate nre.
q' donu di pure e. Ecce et h' manifeste tra-
dit. qd fides no e ex libtate arbitrii. siue ex
arbitrio voluntatis. qd supiorib' osonat. Vbi
dictu e gram puenientē. t opante ee virtu-
te. q voluntatem hois libat et sanat. Vn
aug. in l. de spu et lra ait. Iustificati sum'
no p libam voluntate. s; p gram v. no q' sine
voluntate nra fiat. s; voluntas nra ostedit'
infirma p lege ut sanet gra voluntate. et
sana voluntas impleat lege. Q gra q libat
voluntate q' si v'tus no e ex l. ar. et sic n e

Aug.

Sed q' gra q sanat et libat voluntate hois. mot' virtus
virtus e. ut una ptes. cu ipa gra no sit
ex arbitrio voluntatis. s; ea poti' sanz ac ppa-
ret ut bona sit. osequit ut virt' no sit ex
libo arbitrio. et ita no sit mot' t affect' anī.
cu omis mot' t affect' anī sit ex libo arbitrio
s; bon' ex gra et li. ar. mal' u ex libo arbitrio
tm. Vn n. ait aug. in l. retractationum.
hoc fore et li. ar. cadere potuit. no et resurgere.
Et in l. de duab' anīab'. Anime sibi libo adfa-
ciendu t no faciendu motu animi caret. si de-
niq; his inabstinendo ab ope suo potestas nul-
la ocedit. ea p petem tene no p' sum'. Apte
ostendit q' mot' anī. siue ad bonu siue ad ma-
lu. ex libo arbitrio e. Ideoq; si gra ut virt' mo-
t' anī e. ex libo ar. e. Sed ex li. ar. ex parte
e. ia no sol' ds sine hoīe ea fac. Propterea qda
no in erudite tradut virtute ee bona anī q'-
litate. siue forma q animam informat. et ipa
no e mot' ut affect' anī. s; ea libm ar. iuuat.
ut ad bonu moueat' et erigat'. et ita ex virtute
et li. ar. nascit bon' mot' t affect' anī et exin
bonu op' pcedit extiri'. sic pluuia rigat tra. ut
germinet et fructu faciat. nec pluuia est
tra nec germen ii fruct'. nec tra germ t fruct'.
nec gra fruct'. Ita gra' tre anīs nre. i. arbi-
trio voluntatis infundit' pluuia diuine bone

Aug.

De sepcio virtutu.

Apit ad qd pdicta tendat. s. ii in oster det. an virt' sit mot' anī an no.

Virtu ostendit et e apta co pacio in t tria. et ita. i de apta co pacio s

dictionis. i. in spirat gra. qd sol' ds fac no
hoo. cu eo qua rigat voluntas hois ut ger-
minet et fructificet. i. sanat et pparat ut bo-
nu velit. s. qd dr' opans. et iuuat ut bonu
faciat. s. qd dr' coopans. et illa gra virt' no
i congrue vocat. q' voluntate hois informam
sanat et adiuuat. Cr q' secu d'r ex gra incipe

Cum q' ex gra dr' ee bona merita bona merita
et incipe. aut itelligit gra gratis das.
i. ds. t poti' gra gratis data. q voluntatem
hois puenit. No eet enī magnu si h adeo
dicent ee a q sunt oia. s; poti' ei' gra gratis
data itelligit. ex q incipiunt bona merita. q
cu ex sola gra ee dicunt. no excludit' libm
ar. q' nllm meritu e in hoīe q' no sit p li. ar.
S; in bonis merendis. cae pncipalitas gre attri-
buit. q' ca pncipal bono meritor e ipa gra
q excitat libm arbitr. et sanat atq; iuuat
voluntas hois ut sit bona. Q bona voluntas gre
pncipalit e. et etia q e. sic et oe bonu meritu.

Que ipa et donu dic. et hois meritu. pmoge-
Que ex gra pncipalit e et gra e. Vn aug.
ad sixtu p'bm. Qd e meritu hois an gram?
cu oe bonu meritu in nob no in nob fac ii
gra. Ergo enī ut pdictu e. q puenit et
sanat arbitriu hois. et ex ipo arbitrio. pceat i aīa
bon' affect'. siue bon' anī mot'. et h' e pmu
bonu hois meritu. Sic ubi gra ex fide virtute
et hois arbitrio gnat in virtute mot' qda bon' et re-
munabit. s. ipm ede. Ita ex caritate et libo ar-
bitrio gnat ali' qda mot' pcius. s. dilige bonu
valde. Sic et ceus virtutib' itelligendu e. et ita
boni mot' t affect' merita sunt et dona, q' quib' me-
rem et ipox augmentatione et alia q' osequnt
h' infuso ul apponunt. Cr q' me di meri fides

Cum q' dr' fides meri iustificacōem et alia.
Iustificatione et vita etna. exceptione dic-
tu accipit. q' pactu fidei met illa. Simulit'
de caritate et de iusticia et de aliis accipitur.
Si n. fides ipa ut pueniens dret ee meritis nocens
q' e meritu. ia ipa ex li. ar. origine habere. qd
q' no e sic dr' ee meritu. q' act' ei' e merit' si
in adsit caritas sine q nec ede nec p ape me-
ri e vite. Vn aparet ne q' caritas e fe. p.
q' anie qlitates informat et vificat. ut ei aia
informet et vificet. Sine q anie qualitas no
dr' virt'. q' no valz sanare aiam. Q merit' ur

Ex virtutu igra q no e. s; fac meritu.
Ex merib' itaq; t actib' virtutu bonu fomus
et iuste viuim'. ex gra q no e meritu s; facit.
Bonu sine libo ar. pueniunt merita nra. s. boi

et d q' g h' itellige

Cr qd q' h' intelli. gra. i. ds. t poti' gra gratis data. Cr itelligat in e ex sola gra dicant ee.

Cr bon merit bona i hoīe ostit. virtute et q dsit pmu bon meritu i parte ostiis

(c) 2006 Ministerio de Cultura

affect' corp' p̄gressu'. atq; bona op̄a q̄ ds remu-
nat in nob. ⁊ h̄ ip̄a sūt di dona. Vn̄ aug̃ ad sixtū p̄brm. Cū coronat merita nr̄a nichil aliud coro-
nat q̄ munera sua. Vn̄ uita et̄na q̄ in fine ad-
ultimo p̄cedentib' reddit'. qr̄ ⁊ eadē merita quib'
redditur nō a nob sūt. s; in nob fc̄a sūt p̄ gr̄am.
recte ⁊ ip̄a gr̄a nūcupat'. qr̄ gratis dat'. Nec
ideo gr̄a qr̄ nō meritis dat'. s; qr̄ data sūt p̄ gr̄am
⁊ ip̄a merita q̄b' dat'. Epilog' ū alia addat'.

Ex p̄missis iā innotescē nob aliq̄ten' p̄t. q̄lit'
gr̄a p̄ueniens merēt aug̃i ⁊ alia. ⁊ q̄d ip̄a sit.
an uirt' an aliud. ⁊ si uirt' sit act' an nō. Vt
sū enī ē sup̄ ex parte. q̄rundā q̄d ip̄a ē uirt' ⁊
uirt' nō ē act' s; ei' cā. nō tn̄ sin' li. ar. Vn̄ q̄
sup̄ aug̃ ait. Bonū usū libi arbitrij ēē uirtutē.
ita accipi p̄t. i. actū uirtutis. Aliog̃n s; ōdicere
uidet'. qui ⁊ op' uirtutis sup̄dixit ēē bonū usū
eorū q̄b' nō bn̄ uti p̄ssum'. nich' posuit li. ar. Si
ū bon' us' libi. ar. op' uirtutis ē. iā uirt' non est.
Cū ḡ bonū usū ei' uirtutē ēē dixit. tunc uir-
tutis sp̄ū usū significauit. Q̄d us' uirtuti. i. li. ar.

Idem nēpe us' ex uirtute ē. s; uirtutis p̄ncipli-
ter li. ar. s; ex uirtute p̄ncipalit'. s; bon' il-
le us' i magnis bonis annumandus ē. Illa
at gr̄a p̄ueniens. q̄ ⁊ uirt' ē nō us' libi ar-
bitrij ē. s; causa poci' boni us' libi ar. q̄ in nob est
a dō nō a nob. Hz ū bon' arbitrij ⁊ ex dō ē ⁊ ex
nob. ⁊ ideo bonū meritū ē. Ibi enī sol' d̄s op̄atur.
h̄ d̄s ⁊ homo. Hoc meritū ex illa purissima gr̄a
p̄uenit. q̄d ap̄lc notauit dicēs. Gr̄a di sū id q̄d
sū. ⁊ gr̄a ei' ī me uacua nō fuit. Sup̄ quem
locū ita aug̃ ait. Recte gr̄am nūat. p̄mū n̄.
solā gr̄am dat d̄s. ⁊ nō ū gr̄am. cū nō p̄cedit
ū mala merita. S; p' p̄ gr̄am i cipuit merita bo-
na. ⁊ ut ostendit li. ar. addit. ⁊ gr̄a ei' ī me
uacua nō fuit. Ne ne ip̄a uolūtas. sine gr̄a di
putet' aliq̄d boni p̄sse. subd. Nō at ego solus.
s. sine gr̄a. s; gr̄a di mecū. i. cū libo. ar. Plane
cū data fuit gr̄a. incipuit ēē merita nr̄a bona.
p̄illā tn̄ qr̄ si illa defuit cadit homo. Aliorū ū

Sn̄ia h̄ est illidē. q̄ dnt uirtutes ēē bonos
h̄ ū dnt ēē uirtutes. us' li. ar. ⁊ act' m̄tis.
bonos us' naturaliū potentiaꝝ. nō tn̄ oēs. s;
tantū m̄tiales q̄ in m̄te sūt. Ceteri ū qui
p corp' gerunt' nō uirtutes ēē dnt. s; op̄a uirtutū.
Et ideo q̄ aug̃ dicit op' uirtutis ēē bonū usū natu-
raliū potentiaꝝ. de usu exteriori accipiunt. Q̄d ū
ait bonū usū li. ar. uirtutē ēē ⁊ i magnis nu-
merari bonis. de usu interiori intelligunt ⁊ uirtutes
nichil aliud ēē q̄m bonos affect' ut mot' m̄tis.
assumit. q̄d d̄s i hoīe fac nō hoō. qr̄ licz illi

mot' sit libi arbitrij. nō tn̄ ēē queunt ū d̄s q̄m
adiuuiꝝ libꝝ gr̄a sua op̄ante ⁊ coop̄ante. Vn̄
di gr̄atā uolūtatē accipiunt. q̄ d̄s ē q̄ ⁊ op̄atur
i nob uelle ⁊ op̄ari bonū. Q̄ h̄ auctoritatib' muniūt q̄ dnt

Quod at' uirtutes sit mot' m̄tis. testimonijs scōꝝ
astruit. Dic' n̄. aug̃ sup̄ ioh̄n. Q̄d ē fides?
credē q̄d nō uides. Crede at' mot' m̄tis ē. It' i. li.
n̄. de doctrina xana. Caritatē at' uoco mot'
a̅i. Sn̄ ū caritas ⁊ fides mot' a̅i sūt. uirtutes q̄
mot' a̅i sūt. Q̄ uib' alij respondent. p̄missa ūba
aug̃i ita itelligēda fore inq̄unt. fides ē credē
q̄d nō uides. i. fides ē uirt' q̄ credit' q̄d nō uidetur.
It' caritas ē mot' a̅i. i. gr̄a q̄ mouet a̅īs ad di-
ligendū. ⁊ q̄d h̄ ⁊ his similia ita accipienda
sūt. ex his conicit' q̄d aug̃ alibi ait. Ait i p̄mo
li. questionū aug̃ustij inq̄d. Est fides q̄ credunt'
ea q̄ nō uident'. q̄ p̄p̄e dr̄ fides. It' in xiij. li. de t'.
ita ait. Aliud sūt ea q̄ credunt'. aliud ē fides q̄ cre-
dunt'. Ex q̄b' uī sic argumtando p̄cedit. Aliud
ē crede. aliud illud q̄ credit'. p̄dictū ē at' fidē ēē id
q̄ credit'. Sic ḡ nō ē fides q̄ crede nō ē id q̄ creditur.
Addit q̄ uirt' op' di tm̄ ē. q̄ ip̄e sol' i nob facit.
Ip̄a ḡ nō ē us' t act' libi ar. s; crede ē act' libi
arbitrij. nō ē itaq; uirt'. Premissis aliisq; ratio-
nib' ⁊ testimonijs innitunt' utiq;. Hoꝝ at' uidi-
cium diligentis lectoris relinq̄ creamus. ad alia p̄-
ganis. P̄dicta repetit ū alia addat'. Diffinitam

de ū asignationē ponet. Q̄ gr̄a ⁊ li. ar. ō pelagianos.

His scuss' ⁊ i cunctant teneant' libm arbitriū
sine gr̄a p̄ueniente ⁊ adiuuante. nō sufficē
ad iusticiā ⁊ salutē optinēdā. nec meritis p̄ce-
dentib' gr̄am di ad uocari sic pelagiana hesis
uadis. Nā ut ait aug̃. i. i. li. retractionū. Nou
heretici pelagiani. libm ar. sic asserūt uolūtatis
arbitrio. ut gr̄e di nō relinquat loc'. q̄m sedm
merita nr̄a dari asserit. Pelagianoꝝ ū hesis oīū
recentissima ⁊ pelagio monacho ē exhorta. Hij dei
gr̄e q̄ p̄destinati sum' ⁊ q̄ meriūr de potestate
tenebraꝝ eripi. in tantū inimici sūt. ut sine
hac credāt hoiem p̄sse facē oīa diuina mandata
Deniq; pelagio a fr̄ib' i crepato. q̄d nichil tribue-
ret ad iuuando gr̄e di. adei' mādata facienda. nō
eā libo arbitrio p̄ponebat. s; i fideli calliditate
supponebat dicēs. Ad h̄ ee eā dari hoib'. ut q̄ facē
p libm arbitriū iubent'. facili' p̄sit ipse p gr̄am.
dicēdo utiq; facili' p̄sit uiꝝ te p gr̄am. uolunt
esse ⁊ si difficili' tn̄ p̄sse hoīes sine gr̄a facē iu-
ssa diuina. Illā ū gr̄am di sine q̄ nichil boni pos-
sum' facē. nō ēē dixit ū in libo. ar. q̄d nulli sine
precedentib' m̄tis. ab illo accep' nr̄a natura. Ipso tn̄
ad h̄ iuuante nos p̄ suā legē. atq; doctrinā ut discā

Ag̃

Expon̄ q̄m itel-
ligend' sit illd.
bon' us' li. ar.
uirt' est.
a a
Dr̄ gr̄a ēē
uirtutē.

Q̄ gr̄a p̄ueniens q̄
uirt' ⁊ intell' nō
li. ar. ē. s; ex ea
bon' usus li. ar.
⁊ oīa
boa
m
e
r
i
t
a
a dō ḡ gr̄a. li. ar.

Id

Q̄ h̄ p̄dicta ūba
aug̃i. hunc
sn̄ie [illegible]
[illegible]
uint.

Q̄ m̄ alijs his r̄ndat
p̄dicta ōminantes.
aug̃?
Diminationē cōfir-
mat auctoritatib'?

Ad

Ad

Hanc sn̄iaꝝ iudi-
ciū lectori relinq̄t.

20. xxiij.

Ad

Q̄ sit h̄sis pela-
gianoꝝ de
gr̄. li. ar.

Ad

Ad

(c) 2006 Ministerio de Cultura

tinus que fac. et q̄ facere dicamꝰ. Ideo aūt adh̄
p donū ē. s. ut que didicim̄ eē facienda
faciamꝰ. Dicꝰ ꝑh̄ diuinit̄ dari ub. scientiā
ostendit. qua ignorātia pellit̄. Caritatē aūt
negat diuinit̄ dari. q̄ pie uiuit̄. ut s. sit
donū dī scia. q̄ sine caritate inflat. et non
sit donū dī ipa caritas. q̄ ut scia nō inflet
edificat. Destruit et orationes q̄s fac eccla
siue p infidelib9 et doctrine dei resistentib9
ut conuertant̄ ad dm̄. siue p fidelib9 ut au
geat̄ eis fides et pseuerent mea. hec quippe
nō ab ipo accipe. s; a se ipis hoīes habe c̄t̄e
dūt gr̄am dei q̄ liberamur ab impietate. di
cēres s. nita nr̄a dari. Paruulos ē sine ullo
pecti originał uinclo asserit nasci. H̄ ponea.
quib9 suū cōfirmat errorē ub augꝰ 𝔡 ipm̄ inuehens.

Quod ū dūt sine grā hoīem plibm arbi
triū oīa nulla ipse. hi modi i ductioni
bus munuit. Si inquit nō p. ei face homo
q̄ iubent̄. nō ē ei iputandū ad mortē. Sicut
ipē augꝰ. in t. de libo arbitrio asseruit. Quis
inq̄t peccat. in eo q̄d uitari nō p. Peccat
aūt. Caueri g̃ p. hoc testimonio augꝰ. pelagi
us9 ē abutans ad us9 eius. ymo ad us9 gr̄am

Testimoniū augꝰ q̄d in
one pelagiꝰ p se. h̄ retr
tacio
Ag

sic aug. in t. retractationū. illud et talia h9
modi peccatis. commemorat i genē. In his atq;
hui modi ub meis. q̄ grā dī commemorata nō;
& q̄ tūc nō agebat̄. putat pelagianī suam
nos tenuisse sententiā. s; frustra h̄ putat. Uo
lūtas qppe ē q̄ peccat̄ et recte uiuit̄. q̄ his

Testimoniū augꝰ.

ub egimꝰ. S; ipa ū dī grā libet. ut uita
sit ad iuuet̄. recte amoriab9 nūq; nō p.
Ecce apte dtminat eq̄ sensū illa dixit. mini
as gre refelles. Aliū testimoniū poñ q̄ re

Simul t inuehebat̄ pelagi9 pelagiꝰ p se inuehens tur.
Sub augꝰ 𝔡 grām. q̄ in lib de duab9 ani
mab. Peccati in q̄d reū tenē quemq;. q̄ nō fecit
q̄ face nō potuit. s; ime iniquitas et i sanie est

pelagiꝰ q̄o.

hois audiens exultat pelagiꝰ dices. Cur g̃ par
uuli et illi q̄ nō habt grām. sine q̄ nō possunt
face mādata diuina rei tenent̄. h̄ aūt qua
occasione dixit in libro retractationū pelagio

augꝰ dtminacō

respondens apit. Id q. 𝔡 manicheos dix. qui
i hoīe duas naturas eē contendit. unā bonam
extās. aliam malā exigere tenebras. q̄ nūq̄m
bona fuit. nec bonū uelle p. q̄d si eet nō uide

Aug

ret ei iputādū eē si nō bona facit. Aliud cōtradīt
Alibi ē aug dic. q̄ hunc grē 𝔡 dicēs q̄d dī adiūt
Acōt dic uidet̄ q̄ iustificam At. In libro 𝔡
adimantū manichei discipłm. n q̄s uolunta
tē suā mutauit. bonū opari nō p. q̄d nimā

[illegible]state eē positū dixi doctor ū aūt. aut fa
cere arborē bonā et c. Ita augꝰ. in retractatio
nib9 nō eē contra grām dī q̄. docimus ostendit.
In potestate qppe hoīs ē mutare i melius uo

dtminacio in
retractacione.
augꝰ retractatio.

luntatē. s; ea potestas nulla ē ū a dō det̄. dē q̄
dictū ē. Dedit eis potestatē filios dī fi. Cū ig
h̄ sit i potestate. q̄d cū uolum9 facim9. nich
tā i potestate q̄ ipā uoluntas ē. s; ꝑparat̄ a dō

Aliud testim
ex dē.

uoluntas. q̄ eo modo dat potestatē. Aliud testimoniū
Sic ē intelligendū ē. et. q̄d uidet̄ aduersari.
Sed idem aūt. s. nr̄ā potestate eē ut ut
mereri bonitate dī. t eeccidi ei seueritate me
reami. Ea i potestate nr̄a nō ē ū q̄ nr̄am
sequit̄ uoluntatē. Que cū ꝑparat̄ a dō fa
cile fit op9 pietatis. et q̄d ipossibile fuit. et
difficile. Aliud testimonium

Ag. it. de
duab9 ani
mab9.
Ag. i retractati
onib9.

Inter positione q̄. quarūdā ꝑpositionū epte
ad romanos. q̄dā aug. instit q̄ uidet̄ huic
doctrine grē aduersari. aut cū q̄d credimus
nr̄m ē. aut bonū opam illi ē. q̄ credentib9
dat spm̄. s. s; et paulo p9 nr̄m ē crede et uel
le. illi9 aūt dare credentib9 et uolentib9 facul
tatē bene operandi p spm̄. s. q̄ q̄lr̄ intelligi de

Ag

beat. aug in t. retractationū apit dicens.
Uerū ē q̄dē ad̄o eē q̄ opam bonū. s; eadem
regula utrūq; ē. et uolendi. s. et faciendi. utrūq;
ipi9 ē q̄ ipe ꝑparat uoluntatē. et utrūq; nr̄m
q̄d nō fit nisi uolentib9 nob. Illa itaq; pfecto
nō dixisse si iā scirē ē ipam fidē. int̄ ee. s.

Qualr̄ h̄ debeat
accipi.

munia reperi. Adhuc addit aliud cōtradīt cōtrarium
Illud ē diligent̄ ē inspiciendū. q̄d aug.
in t. retractationū. ꝑsi aūt. s. q̄d posse hr̄e fi
dē. sic posse hr̄e caritatē natā ē hominū.

Ag

hr̄e aūt fidē sic hr̄e caritatē grā ē fideliū.
Hec nō ita dictū ē tanq; ex h̄. aūt. ualeat hr̄i
fides t caritas. s; q̄ aptitudinē naturalē hr̄t

A cr̄ dtminacō

mēs hoīs credendū ut diligendū q̄ dī grā
pueniat. credit et dilig̃ q̄d sine grā nō ualeat.
Testimonio tepz. attribuit q̄d tenedū sit dē g̃.
In dē q̄ et li. aūt. ū aiet. tpti. hrs̄ coniēti. ioumani.
de grā et li. aūt. indubitant̄ tenem9. quod
hominu9 in explanatione fidi catholice. ad da
masū papā. iouiniani et manichei. ac pela
gij errores collidens docet. Liberū inq̄d sic confi

iouiniani.
manichei.
pelagij.

Jer

temi arbitriū. ut dicam9 nos sēp indige dī au
xilio. et tā illos errare q̄ cū manicheo dūt h
omnē peccatū uitare nō posse. q̄m illos qui
cū iouiniano asserit hoīem nō posse peccare.
Utrūq; tollit arbitrij libertatē. nos ū dim9 homi
nē semp et peccare et nō peccare posse. ut sēp
nos libi confiteam9 eē arbitrij. H̄ ē fides q̄m

Jer

(c) 2006 Ministerio de Cultura

in catholica eccl'a didicim'. i qm sep tenu
imus. Utr' hō an pecc'm eguerit g'a opante et co opante.

Post h' csidandu e. utru hō an pecc'm
eguerit g'a opante et coopante. Ad q' bre
uit' dicim'. q' nō coopante tm̄ s; et opante
g'a i(n)digebat. nō q' s. om̄em opandi mod'.
opantis g'e. s' pat' q' liberando et p(re)pando uolū
tate hois ad bonū. Egebat itaq; hō ea non
ut liberaret uolūtatē sua. q' peccā sua nō fue
rat. s; ut p(re)pararet ad uolēdū efficacit' bonū.
qd p(er) se nō potat. Nō eni potat bonū uelle
sine g'a. ut aug' in enchiridio euidenter
trad'. Illa inq' i(n)mortalitate nq' potat nō
mori: nata huāna p(er) dō p(er) libm arbitriū.
Hac ii nq' nō pot' mori. accepta ē p g'am
qm fuisset si nō peccasset accepta p' m'itū. Qm
uis sine g'a nec tūc ullū m'itū ē potuisset
q'a et si pecc'm in solo erat arbitrio constitut'.
nō tn̄ iustitie hēnde ut retinēde suffitie
bat libm arbitrio. n' diuinū p(re)beret adiuto
riū. Ecce his u'bis satis ostendit. qd an pecca
tū hō indigebat g'a opante et coopante.
Nō q'. habebat q' pede mouē p(ote)r. sine g'e
opantis et coopantis auxilio. habuit tn̄ q' potat
stare. Q' hō an lapsum u'tutes hūit.

Preterea q'ri solet utr' hō. an lapsu uir
tutes hūit. Q' b'ba uidet q' nō hūit id ita
pare conamb' Justicia inq't nō hūit.
q' p(re)ceptū di contepsit. n' prudentia q' s; nō
puid'. nec tēp(er)antia q' aliena appetit. nec
fortitudinē q' p(ro)ue suggestioni cessit. Sz h'
respondens dici. dicē q' nō ē hūisse hō
u'tutes qn peccauit. s; an. et tūc amisisse.
Q' mltis scor(um) testimonijs ap(ro)bat. Ait eni
aug' in q'da homelia. Adam p(er)dita carita
te malus inuent' ē. Ite. p(r)inceps uitior(um) d'
uict adā de limo t(er)re. ad ymaginē di factū.
pudicitia armatū. t(em)p(er)antia cposituū. carita
te splendidū. p(r)imos parētes illi deuit. ac
tantis bonis expoliaū pariter p(er)emit. De hoc
etiā ambr. ad sabinū ait. Qn̄ ado adā salus
erat nō ē p(re)uaricat'. q' ei' mens do adherebat
Sup psalmu q' dic' q' hō an pecc'm ditissi
mus. aurā capiebat ethereā. Sz q'a sine
uirtute ditissim' erat. Aug' q' sup genesi
dic' Adā an pecc'm sp'ualē mte formatū fuis
se. Nō ē g' dubitandū hoiem an pecc'm uir
tutib' fulsisse. s; ut p(er) pecc'm expoliatū
fuisse. ¶ Iy dici q' pecci pena eiect' ē de
padiso in istū miseriar(um) locū. sic i genesi
legit'. Nūc q' ne forte mittat manū suam.
et sumat de ligno uite. et comedat et uiuat
i etnū. Emisit eū ds de padiso uoluptatis
his u'bis isinuari uidet. q' nūq morerēt' si p(er)a
de illo sup(er)sisset ligno. D

Set q' p peccam iā mortale corp' habebat.
Illa u'ba ex tali intellectu accepi p(ote)r. Deus
inmtaliter loq'ns de hoie sup(er)bo ait. Videte ne
forte mittat manū suā et c. i. cauete uos
angli ne comedat de ligno uite q' idign' ē.
de quo si p(er)stitisset, comedens, uiueret i eternū.
Sz nūc p(ro)p(ter) inobedientiā indign' ē comede. et sic
u'bo dix' ita ope exibuit. Emisit q'. eū deus
de padiso uoluptatis. i locū sibi cgruū. sic
plerūq; mal' cū int' bonos uiue cepit. si
in meli' mutare noluit. de bonor(um) cgregatio
ne pellit'. pondē p(ra)ue csuetudinis pressus.
D flameo gladio an padisū posito.

Nec ei p(ote)r ad illuc accede. collocauit ds ante
padisū cherubin et flameū gladiū. atque
u'satilē ad custodiendā uiā ligni uite. Q'
ista littera q' s; n' accepi. Q'a p ministerium
anglor(um) ignea custodia ibi constituta fuit. Hoc
at' p(ro)celestes potestates in padiso uisibilr factū
ē credendū ē. ut p angelicū ministeriū ibi ēet
qda ignea custodia nō tn̄ frustra. s; q' aliqd
signi de paradiso sp'uali. Cherubin q' interp(re)
tatur plenitudo scie. q' ē caritas. q' plenitu
do legis ē dilectio. Gladi' ei flame' pene
tēporales sūt. q' u'satiles sūt. cūm ipa uolu
bilia sit. Illa q' ad custodiā ligni uite utro
q' posita sūt ante padisū. q' ad uitā nō re' nisi
p cherubin. s. plenitudinē scie. i. carita
te. et p gladiū u'satilē. i. tolerantiā passio
nū temporaliū. An hō an pecc'm comedit d' ligno uite

Potest at' q'ri. utr' de ligno uite an pecc'm
comederit hō. De hoc aug'. in i. l' de bapti'
mo paruulor(um) sic ait. Recte p(er)fecto intelligi
tur p(ri)mi hoies an maligniā diabli p(er)suasio
nē abstinuisse a cibo uetito. atq' usi fuisse co
cessis. His u'bis ostendit' q' de ligno uite ante
pecc'm sup(er)sit. Ab' p(re)ceptū fuerat. ut de oi ligno
padisi comederent. n' de ligno scie et boni. Q're
nō sūt facti inmortales ex comeder' d' ligno uite.
Quare g' p(er)petua soliditate et beata in(m)ortali
tate uestiti nō sūt. ut nulla infirmitate l'
etate inde terminarent'. Hac q'. uirtutem
naturalē illud lignū hūisse dr̄. Sz forte non
ostendebat. n' sepe de illo sumeret'. Potest g' fi
eri ut de illo sumeret semel et nō sep'. q' p aliq'
morā in padiso fuisse intelligit'. cū scriptura dicat

Q' opante et co opante eguit. s; n' eguit s'cdm mod' q' ipa opatur.

Ag'.

Ag'.

Testimonijs scor(um) astruit' hoiem p(ri)mū hūisse u'tutes.

Ag'.

De eiectione hois d' paradiso

Cū intelligēd' sit illd' ne sumat de ligno uite et comedat et uiuat i etnū

Strab'.

Ag' sr' gen'.

Ag'.

Sotō

(c) 2006 Ministerio de Cultura

D. xxx.

cu ibi soporatu fuisse. q costa delata ex alliga
ta e. et in formata mulier. et animalia ad eu
ducta. q noia imposuit. Q p adam peccm et pe
Ι is supioribo insinuatu e. licet ex parte. na transit i
no eu pfecte sufficiant q ut pm hoc deliqrit
tepna p pecco pena subierit. quib adiciendu e
peccm sunt ac pena pecci transisse in postos. Sic
aptle ostendat inqens. Sic p unu hominem i hunc
mudu peccm intravit. ita et in omis homines
mors ptransit. Vtr illd peccm fuit originale s. a actuale.
H ic p mo uidndu e qd fuit illud peccm
originale. s. an actuale. et si de originali i
telligat. osequit qd sit originale peccm. et
qre dicat originale. et qm p transierit. t pen
sent in omis diligenti investigandu e. Q Vbam
placuit de pecco actuali ade illud accipe. asse
rentib hoc aplm sensisse. cu infert ait. Sicut
p inobedientia uni hois peccores ostituti sut
multi. ita et c. Suident inquit et ipse i me
ex ponit aplc peccm. q p unu homine i trans
i mudu. s. inobedientia. Inobedientia u pecca
tu actuale e. Cm dicit transisse i mudum
H oc at dnt intrasse i mudu. no traductio
ne originis. s. similitudine puaricationis
omisq in illo uno peccasse dnt. q oib ille
unus peccandi exeplu extitit. Hi male sesert
eda heresi. q dicta fuit pelagiana. D q aug i
t. de bono paruulor omemorat. Sciendu e
m qo hereos qda. q uocata fuit pelagiana dixi
se peccm p me transgressionis in alios hoies. non
ppagatione s; imitatione trasisse. Vn i i par
uulis nolunt ee ptbm solui originale peccatu.
qd i nascentib nllm omo ee otendunt. Si eis di
ceti aplc peccm imitationis no ppagationis.
i tellige uoluisse. ei pncipe no ada s; diabolum
diret. de q in. t. sapie dr. In uidia diabol
mors intrau in orbe trarx. Vn q no uult itelli
gi hoc ee peccm ppagatione. s; imitatione. stati
subiunxit scptra. Imitant at eu q sut ex parte
ipi. Imitant q ad q trsgt p inobedientia trans
gressus mandatu di. Sz aliud e q exemplu est
uolutate peccantib. aliud qd origo e cu pecco
nascetib. No e g accipiendu peccm ade trasis
se in omis. imitationis tm exemplo. s; ppaga
tionis et originis uitio. Q apt illd ee peccm
E t e illud peccm originale. ut apte originale
aug testat. qd p ada transiuit in os. penis
carne uiciata ocupiscetialit genitos. Sz dilige
ter inuestigandu e qd sit. De h eni sci doctores
sub obscure locuti sut. atq scolastici lectores ua
ria senserut. Q da u. putat originale peccm esse.
p pecco
reatu pene, p m hois. i. debitu t obnoxietate,
qua obnoxij et addicti sunt pene. tepali et eterne.
p p m hois actuali pecco. q p illo ut aiunt
omib debet pena etna. n p gram liberent. Sm
ta hor sententia. oportet dici originale pec
catu nec culpa ee nec pena. Culpa no ee ipi
fatent. Pena q; s. eos ee no p. q si debitum
pene originale peccm e. cu debitu pene no
sit pena. nec originale peccm e pena. Q d
i qda eor admittut. dicetes in scptra origi
nale peccm sepe uocari reatu. et reatu ibi in
telligit ut dictu e obnoxietate pene. et ea ra
tione asserit peccm originale dici ee i par
uulis. q paruuli p illo p mo pecco rei sunt
pene. sic p pecco inqu parents. aliqn eru
lat filij. s. ultione fici. Q originale peccm e
S et qd originale peccm culpa auctoritatib pbat
S culpa sit. ptib scor testimonijs edocetur.
Sup exodi u dr. p mogenitu asini mutab oue.
gg at. Omis in peccatis nati sum. et ex varijs de
lectatione ocepti. culpa originale nbe trahim,
Vn inolutiom in pecci ipsu. Ecce culpa
originale dit nos trahere. in ostat origina
le peccm culpa ee. Aug q; in. t. de n. et gra.
de h eod sic ait. Omis ut ait apte peccauit iti
q; ut ille ipe. t in ada q sine pecco no fuit
t qd originalit attraxit. t qd mal moribus
addiderit. Peccm u. p m hois. no soli ipm s;
omne nocuit gen humanu. q ex eo dapnatio
ne simul et culpa suscepim. Id sup psalmu
qnqgesimu. Sz de corpe mortuo seminat.
cu uinculo pecci originat nascat et mortis.
Ido q; se in iniqtatib ocepta dic Dd. q i oib
trahat iniqtas ex ada et uinculo mortis.
Nemo u. nascat n trahens pena. et meritum
pene. Meritu at pene peccm e. Omis q qui
nascat p carnis ocupiscentia. peccm trahit. sec
cati utiq; originale culpa e. q omis conceptis
contrahit ocepta trahit. Vn in ecclasticis dog
matib scptu e. Firmissime tene. et nllatenu
dubites. omem hoiem q p concubitu uiri et
mulieris ocipit. cu originali pecco nasci ipie
tati subditu morteq; subiectu. et obh natura
ire nasci filiu. a q nlls libat n p fide media
toris di et homi. His alijsq; auctoritatibus
euident ostendit peccm originale culpa ee. et
i omib ocupiscentialit genitis trahi apparenti.
Q d sit qd dr peccm originale. s. fomis pecci. i. co
N uc sup e uide qd sit ipm originale peccm.
cu ceu no sit actuale. no e act sue mo
tus anie t corpis. Si u. act e anie temporis.

Q da illd accipiunt d actuali.

H dnt pelagiani.

Ad

Ad

Ad

Q d transit i postos
Q d sit originale peccm
H inqritur. t opinio qu
da originali pecco

pecci i. co
cupis
centia

Gg

aug

In ecclasticis dogmatib;

(c) 2006 Ministerio de Cultura

actuale utique peccatum est. Sed actuale non est
quia non est actus vel motus. Quod ergo originale peccatum
dicitur. fomes peccati. scilicet concupiscentia sive concupis-
cibilitas. que dicitur lex membrorum. sive languor na-
ture. sive tyrannus qui est in membris nostris. sive
lex carnis. Unde aug. in libro de baptismo par-
vulorum. Est in nobis concupiscentia que non est permit-
tenda regnare. Sunt et eius desideria que sunt ac-
tuales concupiscentie que sunt arma diaboli.
que veniunt ex languore nature. Languor autem
iste tyrannus est. qui movet mala desideria. Si
ergo victor vis esse tyranni. atque inermem ini-
micum invenire. non obedias concupiscentie in ma-
le. His verbis satis ostendit. fomitem peccati
esse concupiscentiam. Quare nomine concupiscentie intelligitur quod dicitur fomes peccati.

Nomine autem concupiscentie. non actum
concupiscendi. sed vitium primum significavit. cum eam
legem dixit carnis. Unde in retractatione de verbis
apostoli ait. Semper pugna est in corpore mortis
huius. quia ipsa concupiscentia cum qua nati sumus fini-
ri non potest quamdiu vivimus. cotidie minui potest,
finiri non potest. Que vero autem est concupiscentia cum qua
nati sumus. Vitium itaque est quod parvulum habi-
lem concupiscere facit, adultum vero concupiscentem red-
dit. Sic ergo in oculo ceci. in nocte vitium ceci-
tatis est. sed non apparet nec discernitur. vitium videntem
et cecum in luce venientem. sic in puero vitium esse
non apparet, donec etatis provectioris tempus occur-
rit. Ex his datur intelligi quid sit originale pec-
catum. scilicet vitium concupiscentie quod in omnes concupiscen-
tialiter natos per adam intravit, eosque maculavit.
Unde aug. in libro de baptismo parvulorum. Adam preter imi-
tationis exemplum, occulta etiam tabe carnalis
concupiscentie sue tabificavit in se omnes de sua
stirpe venturos. Unde apostolus ait recte. In quo omnes
peccaverunt. Et circumspecte et sine ambiguitate
dixit hoc apostolus. Sive ergo intelligatur in quo homine, si-
ve in quo peccato, sanum est. In adam ergo omnes peccave-
runt ut in massa. non solum eius exemplo ut dixit
pelagius. Omnes enim ille homo unus fuerunt
id est in eo materialiter erant. Manifestum est itaque
omnes in adam peccasse quasi in massa. Ipse enim
per peccatum corruptus, quos genuit omnes nati sunt
sub peccato. Et ideo ergo constituti sunt peccatores.
Ita et in illo uno peccato quod intravit in mundum,
recte omnes dicuntur peccasse. Quia sicut ab illo uno
homine, sic ab eodem uno peccato in omnes esse noscuntur
plurimi (?). nisi ab eius reatu per baptismum absolvantur.
Alia ergo sunt propria peccata in quibus tantum peccatur. Ad
peccata sunt. Aliud hoc unum in quo omnes pecca-
verunt. id est ex quo omnes peccatores constituti sunt. Quod sit
peccatum in quo omnes peccaverunt. quod originale quod ex inobedientia processit.

Hoc est originale peccatum. quo peccatores nascun-
tur omnes concupiscentialiter geniti. Quod ex eadem
sive eius inobedientia emanavit. in posteros
denigravit. Unde apostolus consequenter per inobedientiam
unius hominis. multos dicit constitutos esse peccatores.
quod est actuale peccatum. Ex eo autem dixit per unum hominem
peccatum intrasse in mundum. et in eo peccasse omnes.
quod originale dictum esse oportet accipi. Ex quo sensu
dictum est per inobedientiam unius multos constitutos peccatores.

Quod vero ait per inobedientiam unius multos constitutos
sunt peccatores. eo sensu dictum esse intelligendum
est. quia ex inobedientia ade. scilicet ex peccato actuali
ade processit originale peccatum. quo omnes peccatores
nascuntur. ut in illo esset et in omnes transiret.
Quod originale peccatum in adam fuit et in nobis est.

Unde aug. iuliano heretico ullum peccatum in parvu-
lis esse contendenti. respondens aperte asserit pec-
catum originale ex voluntate ade processisse. ac per
eius inobedientiam in mundum intrasse. Querit ergo
iulianus per quod peccatum invenitur in parvulo. ita
ingens (?). Non peccat ille qui nascitur. non peccat ille
qui genuit. non peccat ille qui condidit. Per quas ergo rimas
inter tot presidia innocentie peccatum fingis ingressum.
Cui respondens. Sancta pagina per unum hominem pecca-
tum intrasse in mundum. per unius inobedientiam ait
apostolus. Quid querit amplius? Quid querit apertius? Item idem
iuliano. Si per hominem peccatum intravit in mundum.
peccatum ex voluntate vel ex natura est. Si ex volun-
tate est, mala est voluntas qua peccatum facit. Si autem ex natura,
est mala est natura. Cui respondeo ex voluntate pecca-
tum est. Querit forte utrum originale peccatum ex vo-
luntate sit. Respondeo prorsus et originale pec-
catum ex voluntate esse. Quia et ex voluntate hominis
primi seminatum est, ut in illo esset et in omnes transiret.
Obiectio quorundam quod secundum superius dicta videtur omnes in adam fuisse homines.

Ad hoc quod diximus in adam fuisse omnes homines,
quidam ab hoc sectatores sic obiciunt dicentes.
Non omnis caro que ab adam traducta est in eo simul
esse potuit. quia multo maioris quantitatis est quam
fuit corpus ade. Nec tot et atomi fuerunt quot
ab eo homines descendunt. Quod circa verum non esse
asserunt. substantiam unicuique in primo fuisse paren-
te. Responsio veritatis apertius qui fuerunt in adam secundum formam.

Quibus respondi potest legem quam ex eo descendunt scilicet legem propagationis
quod materialiter atque causaliter non formaliter
esse fuisse in primo homine. omne quod in humanis cor-
poribus naturaliter est. descenditque a primo parente lege
propagationis. et in se auctum et multiplicatum est.
nulla extrinseca substantia in id transeunte. et ipsum in
futuro resurget. Fomitem quid est habet actibus. sed non co-

Aug.
amb.
Aug.
psimile ostendit
Aug. super adam originale peccatum in omnes intravit id est concupiscentia
Aug. in libro de baptismo parvulorum.
Quomodo intelligatur in quo omnes peccaverunt
amb.
Aug. ad hilarium
Aug. de bap. par.
Aug. Iuliano
Responsio aug.
Ad hoc iuliani
Responsio aug.
Circa

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Q̄m ꝑ ꝓpagacōne̅ descēdit [ga]

uertunt̄ cibi in humanā subām. Que .s. ꝑ ꝓpagationē descendit ab adā. Transmisit ḡ. adam modicū qd̄ de sub̄a sua. in corpa filioꝝ qn̄ eos p̄cāu. i. aliqḋ modicū de massa subē eī diuisū ē. ⁊ unde formatū corp⁹ filii. suiq; multiplicatione sine rei ex̄tinsece adiectione actū ē. Et de illo ita augmētato. aliqḋ inde sepat̄. unde formantur posteroꝝ corpa. ⁊ ita ꝓgredit̄ p̄ctionis ordo lege ꝓpagationis. usq; ad finem humani gn̄is. Itaq; diligēter ac ꝑspicaciter intelligentib⁹ patet. om̄s .s. corpora in adā fuisse ꝑ seminalē rationē. ⁊ de eo descendisse ꝓpagationis lege. Auctoritat̄ ⁊ rōe pbat̄ nich

Auctoritas.

Ratio.

Quod ū nich extrinsecū. extrinsecū in h̄umana sub̄a in humanam corpis n̄ t̄nseat. ūitas i euuāgelio significat dicēs. Omne qd̄ intrat in hos in uentrem uadit. ⁊ in secessū emitt̄. Ratione ostēdi p̄. h in. Puer q̄ statī p⁹ ortū morit̄. in illa statā resurget q̄in habiturus erat si uiuet. usq; ad etatē .xxx. annoꝝ. nullo uitio corpis impeditus. Unde ḡ illa sub̄a q̄ adeo parua fuit morti. in resurrectione tā magna erit. nisi sui in se multiplicatione. Unde apparet qd̄ ⁊ si uiuet. nō aliunde ꝗ in se augmentaret illa sub̄a. Sic costa de q̄ f̄c̄a ē mulier. ⁊ sic panes euangelici. Nō inficiam̄ tñ quin cibi ⁊ humores in carnē. ⁊ in sanguinē t̄nseāt. S; nō in ūitatē humane nat̄e. q̄ a p̄mis descend̄ parentib⁹. Que sola in resurrectione erit. Reliqua ū caro in q̄ cibi t̄nseūt. tanq̄ superflua in resurrectione deponet̄. Que tñ ciboꝝ aliarūq; rerum fomitis coalescit. Q̄m originale peccm̄ a patrib⁹ — q̄ ab adā est

Q̄ cibi i carnē t̄nseunt ſ; n̄ in eā q̄ descēdit ab adā

H

d. xxxi.

Nūc sup̄ ē inuestigare. t̄nseat a ḋ filio an ꝑ aīā. an q̄ualit̄ illud peccm̄. a patrib⁹ t̄nsducat̄ i filio. ꝑ carnē s. an ꝑ solā animam. an ꝑ carnē. an ꝑ utrūq;. Putauerūt q̄dā ꝑ animam trahi originale peccatū. nō solū ꝑ carnē. q̄ nō solū carnē s; ⁊ aīam ex traduce ēē arbitrati sūt. Sic ḡ. in generatione plus de carne patris subalit trahit̄ caro. ita ⁊ de gignentis aīā. aīā geniti essentialit̄ deduci ab his existimat̄. Idoq; sic de corrupta carne. caro corrupta seminat̄. ita ⁊ de aīā peccatrice. aīā peccatrix corruptione originali infecta. ab illis t̄nsfund̄ d̄r. P̄dictā opinionē dāpnat ⁊ q̄ ꝑ carnē t̄nducat̄

Oppō q̄rūdā male credentiū aīas eē ex traduce

Hoc aūt fides catholica respuit. ⁊ tanq̄ hereticam ueritati aduersū dāpnat. q̄ nō aīas s; carnē solā. sic supi⁹ dixim⁹ ex traduce ēē admittit. Nō ḡ ꝑ animam. s; ꝑ carnē solā. peccm̄ originale trahit̄ a parentib⁹. Est ḡ. peccm̄ originale ut sup̄ diximus concupiscentia. nō q̄dē act⁹ s; uitiū. Ipsa concupiscentia ē lex in mēbroꝝ. ꝑ carnis. q̄ ē morbid⁹ q̄dā affect⁹ ꝑ languor. qui commouet illicitū desidiū. i. carnalē concupiscentiā. q̄ lex pecci d̄r. peccm̄ dicēs q̄ in ostend̄

Q̄ d̄r concupiscentia eē i carne. a dd̄. nd̄ uitiam̄.

d̄r maīe in carne. nō q̄ñ in aīā sit. s; ꝑ corruptionē carnis i aīā fit. Causa

Caro ḡ. corruptionis carnis ostend̄. ex q̄ i aīā peccm̄ fit.

Caro ḡ p peccm̄ corrupta fuit i adā. adeo ut cū ante peccm̄ uir ⁊ mulier. sine incentiuo libidinis. ⁊ concupiscentie feruore. p̄sset conuenire eēt q; thor⁹ immaculat⁹. iā p⁹ peccm̄ nō ualeat fieri carnal copla. absq; libidinosa concupiscentia q̄ sēp uitiū ē. ⁊ ē culpa. n̄ excuset ꝑ bona coniugii. In concupiscentia ḡ ⁊ libidine. concipit̄ caro formanda i corp⁹ ꝓlis. Unde caro ipā q̄ concipit̄ i uitiosa concupiscentia. polluit̄ ⁊ corrupit̄. Ex cui⁹ contactu aīā cū infundit̄ maculam trahit. q̄ polluit̄ ⁊ fit rea. i. uitiū concupiscentie. q̄ ē originale peccm̄. Q̄ ꝑ corruptionē carnis q̄ ē cā pecci d̄r

Ideoq; ipm̄ peccm̄ d̄r maīe i carne. peccm̄ eē i carne

Caro ḡ q̄ seminat̄ in concupiscentia libidinis. nec culpā h̄t nec actū culpe. s; causā. In eo ḡ q̄ seminat̄ corruptio ē. In eo aūt q̄d nascet̄ concupiscentie ē uitiū. Unde ambr. de ūb apli sic ait. Quomodo habitat peccm̄ i carne. cū nō sit sub̄a s; ꝑuatio boni. Ecce p̄mi hoīs corp⁹ ꝑ peccm̄ corruptū ē. Ipsaq; corruptio ꝑ traditionē offensionis. manet in corpe. robur tenēs diuine sententie datē in adā. cui⁹ consortio aīā maculat̄ peccō. P̄ to ḡ qd̄ f̄c̄i cā manet. inhabitare d̄r peccm̄ in carne. hec ē lex carnis. Idem nō habitat peccm̄ in aīā. s; in carne. q̄ pecci cā ex carne nō ex aīā. q̄ caro ē ex origine carnis pecci. ⁊ ꝑ traducē om̄s caro fit pecci. Aīā ū nō traducit̄. ⁊ iō in se cām pecci nō h̄t. Aug̃ q; ex carne peccm̄ aīam contrahere in sermone q̄dā de ūb apli ostend̄ dicēs. Uiciū concupiscentie ē. qd̄ aīā nō ex aīā. s; ex carne contrahit. Natura q̄ppe hūana. nō ope dei cū uitio p̄mit⁹ ē instituta. s; ex uoluntatis arbitrio p̄oꝝ hominū ueniente uitio ē sauciata. ita ut nō sit in carne bonū. s; in eo ꝗ inficit̄ aīā. D cā originat pecci q̄ ē i carne

Ambr.

Id.

Ad.

Hic q̄ri solz utrū cā pecci originalis q̄ dicta ē ēē in carne. culpa sit ut pena. siue aliqḋ aliud. Culpa ēē nō p̄. q̄ culpa nō est in re irrationabili. Si ḡ. culpa eēt i carne. an infusionē aīe. actualis eēt ul originalis. Sz actual i nōē. nec originalis culpa est. q̄ ipā cā ē originalis pecci. Si aūt pena ē q̄ ē illa. passibilitas ꝑ mortalitas. ꝑ alia corruptio. hos ḡ. defect⁹ carni inē constat. utrū sit culpa an pena.

Q̄ nō sit c̄lpa ꝑ pbat.

Respōt qd̄ sit feditas. carnis

Ad qd̄ dici pōt. qd̄ multiplex ex libidine coitui q̄ uitiū defect⁹ carnis. ⁊ ꝑ pue pollutio quedā. quā ex feruore coit⁹ parentū. ⁊ concupiscentia libidinosa contrahit caro dū concipit̄. causa est ꝑ corruptiō dici pōt.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

originalis peccati, quae recte vitium sive corruptio carnis appellari potest, quia foeditas maior est in carne concupiscentialiter concepta quam in ea non concepta est. Vel quia vitium et corruptio sit in carne ante coniunctionem animae, efficitur peccatum cum anima infunditur, quae ex coniunctione carnis maculatur. Sicut in vase dinoscitur malum esse, cum vinum infusum acescit. Inducit similitudinem ostendens non absurde filios trahere peccatum a parentibus.

Nec autem moveat intellectum tuum, audiens peccatum originale filios traducere a parentibus iam per baptismum ab illo peccato mundatis. Diluitur similitudinum inductione. Quod posse fieri insinuat Augustinus in libro De baptismo parvulorum inquiens: Circumcisio praeputium per circumcisionem aufertur, manet tamen in eis quos genuerint circumcisi. Et sicut palea, quae opere humano tanta diligentia separatur, manet tamen in fructu qui de purgato nascitur tritico, ita peccatum quod in parentibus per baptismum mundatur, manet in eis quos genuerint. Ex hoc igitur gignunt quod adhuc vetustum trahunt, non ex hoc quod ex novitate promoti sunt inter filios Dei. Non enim generant parentes filios secundum illam generationem qua denuo sunt nati, sed potius secundum eam qua carnaliter et ipsi primum sunt generati. Cur dicatur originale. Et de eo epilogo.

Iam ostensum est quid sit originale peccatum et qualiter a parentibus in filios et per carnem in animam transeat. Restat ut innotescat quare dicatur originale peccatum. Ideo scilicet quia ex vitiosa lege originis nostrae, in qua concipimur, scilicet carnis libidinosa concupiscentia traducitur, ut supra dictum est. Non enim quia ex carne nostra ab Adam concepti sumus, ideo peccatum traximus; quia et Christi corpus ex eadem carne formatum est quae ab Adam descendit, sed eius conceptus est celebratus non lege peccati, id est concupiscentia carnis. Unde et caro eius peccatrix non fuit, sed operatione Spiritus Sancti. Noster vero conceptus non fit sine libidine, et ideo non est sine peccato. Quod evidenter ostendit Augustinus in libro De fide ad Petrum sic dicens: Quia dum sibi invicem vir mulierque miscentur, sine libidine non est parentum concubitus, ob hoc filiorum ex eorum carne nascentium non potest sine peccato esse conceptus, ubi peccatum in parvulos non transmittit propagatio, sed libido; nec fecunditas humanae naturae facit homines cum peccato nasci, sed foeditas libidinis quam homines habent ex illius iustissima condemnatione peccati. Ideo beatus David propter originale peccatum, quo naturaliter obstricti filii sunt, ut dicitur: In iniquitatibus conceptus sum, et in peccatis concepit me mater mea. Ex hoc itaque apparet ex lege conceptionis traduci originale peccatum, quia nisi corruptio sic fieret in carne, anima ex carnis coniunctione concupiscentiae vitium non contraheret. Obiectio qua ratione.

Sed adhuc invenitur parte peccatum non trahi ex lege concubitus. Opponitur hic: In ipso conceptu non dicitur transmitti peccatum; propagatur caro, nec tunc infunditur anima, secundum physicos, sed iam effigiato corpore. Unde et Moyses in Exodo aperte significat, ubi agit de percussione mulieris praegnantis: Si quis, inquit, percusserit mulierem praegnantem et abortivum fecerit, si adhuc informe fuit puerperium, multabitur pecunia; si autem formatum fuit, reddat animam pro anima. Formatum vero intelligit, ubi anima animatum, et informe quod nondum habet animam. In ipso ergo conceptu cum caro propagatur, nondum infunditur anima. Quomodo ergo ibi peccatum transmittitur, cum peccatum non possit esse ubi anima non est? Ad quod dici potest, quia in illo conceptu dicitur peccatum transmitti, non quia peccatum originale ibi sit, sed quia caro ibi contrahit id ex quo peccatum fit in anima cum infunditur. Et vero utrumque vocatur conceptus, scilicet cum et caro propagatur formaturque corporis humani receptaculum, et cum anima infunditur. Quod aliquando dicitur nativitas. Unde quod natum est in utero; ipsa autem nativitas dicitur in lucem editio. Quomodo originale peccatum dimittatur in baptismo, cum et post sit illa concupiscentia quae dicitur originale peccatum.

Responsio est solutio

D. xxxii.

Quoniam supradictum est originale peccatum esse vitium concupiscentiae, alligaturque est quod a parentibus trahitur et originale dicitur, superest investigare quomodo in baptismo dimittatur, cum et post baptismum remaneat concupiscentia quae ante fuerat. Unde videtur vel peccatum originale non esse concupiscentiam, vel non remitti in baptismo. Manet quippe, ut ait Augustinus, in corpore mortis huius carnalis concupiscentia, cuius vitiosis desideriis non oboedire praecipimur. Quae tamen concupiscentia cotidie minuitur in proficientibus et continentibus. Sed licet remaneat concupiscentia post baptismum, non tamen dominatur et regnat sicut ante; immo per gratiam baptismi mitigatur et minuitur, ut postea dominari non valeat, nisi quis reddat vires hosti eundo post concupiscentias. Nec post baptismum remanet ad reatum, quia non imputatur in peccatum, sed tantum poena peccati est; ante baptismum vero poena est et culpa. Quod originale peccatum duobus modis dimittitur: extenuatione fomitis, solutione reatus.

Unde Augustinus de concupiscentia.

Duplici ergo ratione peccatum originale dicitur dimitti in baptismo, quia per gratiam baptismi vitium concupiscentiae debilitatur atque extenuatur, ita ut iam non regnet, nisi consensu reddantur ei vires; et quia reatus ipsius solvitur. Unde Augustinus in libro De baptismo parvulorum: Per gratiam baptismi id agitur, ut vetus homo crucifigatur et corpus peccati destruatur, non ita ut in ipsa vivente carne concupiscentia respersa et innata repente absumatur et non sit, sed ne obsit mortuo in baptismo, quae inerat nato. Nam si post baptismum vixerit in carne, habet concupiscentiam cum qua pugnet eamque adiuvante Deo superet, si tamen non in vacuum gratiam eius susceperit. Non itaque hoc praestatur in baptismo, nisi forte miraculo ineffabili Creatoris, ut lex peccati quae est in membris penitus extinguatur et non sit; sed ut quicquid mali ab homine factum, dictum, cogitatum est, totum aboleatur ac velut factum non fuerit habeatur. Ipsa vero concupiscentia soluto reatus vinculo quo per

Aug. Auctoritas de utroque in remissionis

(c) 2006 Ministerio de Cultura

illam diabolus animam retinebat, et a suo creatore separabat, maneat in crimine. Ex quo hic aperte ostenditur ea ratione dimitti in baptismo, non quia non maneat post baptismum, sed quia reatus in baptismo aboletur. Dimitti tamen dicitur ipse, ostenditur eo quod et dimitti, quia per baptismi gratiam concupiscentia ipsa mitigatur et minuitur. Unde Aug. in libro de ...

Auctoritas Augustini de eodem

Apostolus, quod apte appellat peccatum cum ait: non regnet peccatum in vestro mortali corpore. Non sic manet in membris eorum, quasi eadem ipsa sit, sed regnati tanquam non sit eis facta remissio. Vel omnino plena fit remissio peccatorum, sed manet in vetustate carnis tanquam superatum et peremptum, si non illicito consensu quodammodo reviviscat, et in regnum proprium dominationemque revocetur. Hic aperte insinuatur in baptismo concupiscentiam debilitari, ex quo et dicitur dimitti, non solum ideo quia reatus eius solvitur. Quem remissionis modum aliis etiam pluribus testimoniis scriptura edocet.

Aug.

Ait enim Aug. contra Iulianum: Lex quae in membris est, vitium carnis est, quod ex pena peccati et traduce mortis pervenit. Sed lex illa quae in membris est remissa est regeneratione spirituali, et manet in carne mortali. Remissa est quia reatus solutus est sacramento quo renascuntur fideles. Manet autem quia operatur desideria, contra quae dimicant fideles.

Id.

Idem in sermone quodam de concupiscentia carnis: Per gratiam baptismatis et lavacrum regenerationis solutus es, et ipsius concupiscentiae reatus cum quo natus eras, et quicquid anima consensisti male concupiscentiae, sive cogitatione sive locutione sive actione.

Id.

Idem in libro de nuptiis et concupiscentia: Concupiscentia carnis licet in regeneratis iam non deputetur in peccatum, quecumque tamen proles nascitur obligata est originali peccato. Item: Dimittitur concupiscentia carnis in baptismo, non ut non sit, sed ut non imputetur in peccatum. Hoc est enim non habere peccatum, non esse reum peccati. Cum enim quedam alia mala pretereunt actu et remanent reatu, ut homicidium et similia, ita econverso fieri potest ut concupiscentia pretereat reatu et maneat actu. Ex predictis evidenter monstratur quomodo peccatum originale in baptismo remittatur.

De feditate quam caro ex libidine contrahit, utrum in baptismo dimittatur.

Solet autem hic queri utrum et ipsa caro in baptismo ab illa feditate purgetur, quam in conceptione ex concupiscentia libidinosa contraxit. Quibusdam videtur quod sicut anima a reatu purificatur, ita et caro ab illa pollutione purgetur, ut sic duobus completum mysterium baptismi, scilicet aqua et spiritu, ita et ibi duo purgentur, anima scilicet a reatu, et caro ab illa contagione. Quod quidem probabile est.

Quidam dicunt ibi carnem mundari ab illa pollutione, alii non.

Alii vero putant tantum animam ibi mundari, carnem vero non ab illa feditate purgari, sed remanere illam feditatem usque ad procreationem filiorum, quae fit in concupiscentia carnis. Videtur namque caro carnis magis ac magis corrumpi, et magis corrupta videtur caro filiorum quam parentum, quia de carne pollutionem quam habuit a conceptu retinenti

Alii essentiis contrariis ... quod negant.

trahit polluta, et in concupiscentia concipitur, unde completur, et ita ex duplici causa contaminatur. Unde maior videtur pollutio carnis in prole quam fuit in parente.

Responsio illorum.

Ad quod illi dicunt quod licet caro prolis ex carne feda seminetur et in concupiscentia concipiatur, non tamen feditatem maiorem habet quam caro unde seminatur habuit. Cum enim sit fedior atque immundior sit caro prolis, non magis corrupta quam caro parentis. Non inde ut aiunt fit preiudicium veritatis, quia nec absurdum esse dicunt, si carnis nata magis impossibilibus corrupta trahat, nec ex ipsa magis corrupta anima magis inficiatur.

Preterea queritur quo auctore sit illa concupiscentia, a deo an ab alio.

Preterea queri solet utrum concupiscentia quae post baptismum remanet, et tamen penalitas est, ante baptismum vero pena est et culpa, ex deo auctore sit vel ex alio.

Responsio

Ad quod breviter respondentes dicimus quia inquantum pena est deum habet auctorem, inquantum vero culpa est diabolum sive hominem habet auctorem.

Qua iusticia anime nunc ex carne illud peccatum imputetur.

Solet etiam queri qua iusticia teneatur et non possit vitare illo peccato anima innocens a deo creata, cum non sit in potestate sua illud vitare. Sed quod ei liberum arbitrium illud committit, quia non prius est anima quam illi peccato est obnoxia.

Responsio quorundam falsa.

Ad hoc quidam dicunt animam ream esse illius peccati, licet munda a deo sit creata, quia cum infunditur corpori condelectatur carni, ex quo peccatum contrahit. Et sic et iam non originale sed actuale dicunt.

Responsio quorundam vera.

Potius quod ideo recte potest dici non imputari anime illud peccatum, quod ex corruptione corporis inevitabiliter trahit.

Aug.

Quia ut ait Aug. in libro de civitate dei: Non fuit corruptio corporis quae aggravat animam causa primi peccati, sed pena. Nec caro corruptibilis animam peccatricem fecit, sed peccatrix anima carnem corruptibilem fecit.

Utrum illud peccatum sit voluntarium an necessarium.

Illud etiam non inmerito queri potest, utrum peccatum originale debeat dici voluntarium vel necessarium. Necessarium potest dici quia vitari non potest. Unde in propheta dicitur: De necessitatibus meis erue me deus. Et voluntarium non incongrue appellatur, quia ex voluntate primi hominis processit, ut Aug. in libro retractationum ostendit dicens:

Quod necessarium et voluntarium potest dici.

Aug.

Illud quod in parvulis dicitur originale peccatum, cum adhuc non utantur libero arbitrio voluntatis, non absurde vocatur voluntarium, quia ex prima hominis mala voluntate contractum, factum est quodammodo hereditarium.

Cur deus animam corpori iungit, sciens eam inde maculari et ideo dampnari.

Si vero queritur cur deus qui fecit animam ipsam sine macula, et scit eam ex corporis coniunctione maculam peccati contrahere, et aliquam ante baptismum se iungi a corpore et sic dampnari, eam corpori iungit, respondemus ex altitudine divitiarum dei procedere. Nec iniuste hoc a deo fit. Ipse enim non incongrue h

(c) 2006 Ministerio de Cultura

humane conditionis modum quem a principio instituit. licet peccata hominum intercesserint. sine immutatione continue servat. Corpora enim natura a principio sine vitio facta fingens: animasque de nichilo creans. eorumque coniunctione hominem perficiens. Cumque natura hominis in Adam sine vitio sit instituta. licet alias per peccatum sit viciata. non ideo immutabilis deus humane conditionis primariam legem mutare debuit. sive ab hominum multiplicatione desistere. An anima sit talis qualis Ade creatur.

Cum quedam probatur non esse talem.

Hic a quibusdam queri solet. utrum anima talis sit ante peccatum qualis Ade creata est. Quod non esse probare conantur hoc modo. Anima incorpore creata. in cuius coniunctione peccato maculatur. Quam cito enim est peccatum habet. nec prius fuit quam peccatum haberet. Non est ergo talis. qualis Ade creata. creata est enim Ade innocens et sine vitio et nunquam talis est. Ad quod dici potest. quia non omnino talis est. qualem eam fecit deus. Deus enim eam bonam fecit. et bonitatem ei sine corruptione indidit. Que est illa naturalis bonitas: quam in creatione a conditore suscepit. quam bonitatem per peccatum penitus non amisit sed viciatam habuit. quam deus tamen sine vitio fecit. Si enim res bona non esset anima. certe malum esse nequiret. cum non possit malum esse nisi in bono. ut post docetur. Non ergo omnino talis est anima. qualis Ade est creata. Sic quis habens pollutas manus. non tale habuit pomum. quale ego dedi mundis manibus. Ego enim dedi mundum. An anime sint equales in creatione, et in dotibus naturalibus.

Secundo

De anime corruptione

Illud quoque non incongrue queri solet. utrum omnes anime in creatione equales sint. an alie aliis excellentiores. Pluribus non irrationabile videtur. quod ex ipsa creatione alie aliis excellant in naturalibus donis. ut in essentia alia aliis sit subtilior. et ad intelligendum memorandumque habilior. ut potiore acutiori ingenio. et perspicaciori intellectu prodita. Quod non improbabiliter dicitur. cum in angelis ita fuisse constet. Et licet naturalibus donis alie pre aliis polleant. tamen ante peccatum accepere discedentes. parem penam et post peccatum statum. equalem coronam sortiuntur. quia ingenii acumen vel tarditas premium vel penam in futuro non collocat. An peccata omnium precedentium patrum, parvuli originali [illegible]

d. xxxiii.

Preterea adiciendum videtur. an peccata precedentium patrum ad parvulos transeant. sicut illud primi hominis delictum. in omnes carnalis generationis decursus redundasse. et si peccata parentum transeant in parvulos. utrum omnium qui fuerunt ab Adam. usque ad ipsos. an aliquorum et non omnium. Quid hic Aug.

peccatum Ade

De hoc Aug. in Encheridio. in Ench. dicere videtur ambigue disserit. Videtur enim a parte peccata parentum precedentium imputari parvulis. Non omnium tamen que fuerint ab Adam. ne importabili et nimia sarcina in pena eterna gravarentur parvuli. sed tantum eorum parentum. qui eos a quarta generatione precesserint. Quod confirmat illud ubi. quibus in exodo dominus ait. Ego sum deus visitans iniquitates parentum. usque in tertiam et quartam generationem. quia peccata parentum priorum tantum parvulis imputentur. et non alia. Quod est per moderationem divine miserationis. Post docuisse que dicit, tenere in parvulos parentum delicta.

Et quod non illud solum. primi hominis delictum parvulos teneat. sed et alia. illi quibus ita videtur. ex eo confirmant. quod in parvulis non minus maiores dicuntur baptizari in remissionem peccatorum. per pluralem numerum. non per singularem numerum in remissionem peccati. Et quod david de legitimo matrimonio procreatus dicit. In iniquitatibus conceptus sum. et in peccatis concepit me mater mea. non dicit in iniquitate vel peccato. Unde putant non tantum illud unum peccatum originale. sed et plura que in peccato Ade reperiri possunt. et alia parentum peccata parvulis imputari. Quod in illo uno peccato primo

Ag.

Quod in actuali peccato Ade. plura reperiuntur. Quod plura notari valeant peccata. Aug. in Enchiridion insinuavit. Possunt inquid intelligi plura peccata in una transgressione Ade. si in sua quasi in membra dividantur. Nam et superbia est illic. quia homo in sua potius esse quam in dei potestate dilexit. et sacrilegium quia deo non credidit. et homicidium quia se in mortem precipitavit. et fornicatio spiritualis. quia integritas mentis humane serpentina suasione corrupta est. et furtum quia cibus prohibitus usurpatus est. et avaritia quia plus quam illi sufficere debuit appetivit. et si quid aliud in hoc uno invenire potest. Unde de parentum precedentium peccatis. utrum parvulis imputentur. magis opinando quam asserendo disceptat ita inquiens. Parentum peccatis parvulos obligari. non solum primorum hominum sed et suorum de quibus ipsi nati sunt. non improbabiliter dicitur. Illa quippe divina sententia reddam peccata patrum in filios. tenet eos antequam per regenerationem. usque adeo ut et de legitimo matrimonio procreatus dicat. In iniquitatibus conceptus sum. et in peccatis concepit me mater mea. non dixit in iniquitate vel in peccato. cum et hoc recte dici possit. sed iniquitates et peccata dicere maluit. quia et in illo uno quod in omnes homines pertransiit. atque tam magnum est ut eo mutaretur humana natura. reperiuntur sicut supra disserui plura peccata. et alia parentum que non ita possunt mutare naturam. reatu obligant filios. nisi gratia dei subveniat. Sed de peccatis aliorum parentum. quibus ab ipso Adam usque ad patrem suum progenerationibus suis quisque succedit. non inmerito disceptari potest. utrum omnium malis actibus et multiplicatis delictis originalibus qui nascitur implicetur. ut tanto peius quanto posterius quisque nascatur. an propterea deus in tertiam et quartam generationem de peccatis parentum posteris comminetur. quia iram suam quantum ad progenitorum culpas non extendit ulterius moderatione

De parentum peccatis an parvulos teneant. Ag.

Vide opinionem variat.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

misericordie sue. ne illi q̄ regenerationis grãm nõ
ofert. nulla saterna in ipsa etna dãpnatione
p̄merent. si cogerent ab ipso initio hũani gn̄is
omnĩ pcedenciũ parentũ suorum. originalit peccã
cõtrahe. ⁊ penas pers ẽntas pende. Analiq̃d aliu
dere tanta scripturis scis diligenti pscrutati ac
tractatis. ualat ut nõ ualeat repiri. temere affir
mare nõ audeo. Ecce p ficanũ sit karũ. aug̃ in
supiora dixisse nõ asserendo. s; dixisse opinioẽs
referendo. Aug̃ ostedit q̃ fore ẽni sud sintret.

Ag̃ — Quo q̃s ipi sn̄re ostenderet. q̃ in eod. t. oĩm
mitissimã dĩc ẽe penã paruulorum. q̃ origi
nali tm̄ tenent peccõ. his uerb. Mitissima sa
ne pena erit eorum qui pt̃ peccm q̃d originale
traxerũt. ullm insup addidit. ⁊ inceteris qui
addidit tanto q̃sq; ibi tolerabiliore habebit
dãpnationẽ. qñto h̃ minorẽ hũit iniqtatẽ.
Ecce h̃ apte dĩc paruulorum penã. omniũ aliarum
penarum ẽe leuissimã. Dz sic. nõ q̃ peccãs pa
trũ pcedentiũ obligãtur. ñ ade. Si n̄. p peccatis
actualib; parentũ eternalit punirentur. ⁊ pro
suo originali nõ iã mini; s; forte mag̃ quam
ipsorum parentes punirent. Nõ q̃ p peccãs paren
tũ actualib;. nec ⁊ p actualib; pmi parentis.
s; p originali q̃d a parentib; trahũt paruuli dãp
nabunt. Ñ eo ullam aliã ignis maũat. uel
cõscientie ũmis penã sensuri. ñ q̃ di uisione
carebunt imperpetuũ. Vno q̃ ⁊ nõ pluribus peccatis.
paruuli obligati sũt. Vñ ⁊ ea q̃b; illa opinio
muniri uidetur. s. q̃ peccã ⁊ iniqtates i par
uulis. aliqñ scripta ẽe significat. uerus plali numo
ita determinat aug̃ in eod libro. Ca scriptã per
singlarẽ numerũ. plalis numerus sepe significa
ri solz. ut ibi. ora q̃ ad dñm ut auferat anobis
spentẽ. nõ att spentes q̃s patiebat ipls. ⁊
econũso. p plalẽ significat singlis numerus ut in
euuglo. mortui sũt n̄. q̃ querebãt aĩam pueri
nõ att mortuus ẽ cũ loqret de herode. Et ⁊ in exo
do fecerunt dõs aureos cũ unũ fecerũt uitulum
deq̃ dixerũt. Isti sũt dĩj tui isrl. ita ⁊ illud
originale unũ plali nũo significat. cũ dñs par
uulos in peccatorum remissione baptizari. ⁊ i pec
catis ut iniqtatib; accipi. An actuale peccm ade

Hic queri solz. utrũ sit grauius ceteris.
Hpeccatũ ade transgssionis eiq; pcessit origina
le. ⁊ uniq; pla supius notata sũt peccã. grauius
fuit cetis peccis. Q uidẽ ita ẽe uidet. q illud
peccm totã hũanã naturã mutauit. Sic aug;
in enchyridio dĩc. Illud unũ peccm. i loco et
habitu tante felicitatis admissũ. tã magnũ
ẽ. ut in uno homine originalit. ⁊ ut ita dixi

Margin (left): Dãnacio eorum q̃ illi opponebat immunis. metu sue opinionis aug̃
Margin (left): Ag̃
Margin (left): Aug̃. q̃re q̃l dã mai ẽe uidet.

radicabilit totũ genus dãpnaret humanũ.
Vñ in. x. de ciuitate dei. Tanto maiori i ius
ticia uiolatũ ẽ illud mãdatũ. qñto facilior po
tat obseruantia custodiri. Nõdũ eñ uolun
tati cupiditas resistebat. q̃d de pena trãsg̃s
sionis p̃ea secutũ ẽ. his aliisq; innitũt auc
toritatib;. q̃ illud peccm cetis aliorum peccis
hoĩm grauius ẽe dĩit. Et ⁊ rõne ostendere
laborãt h̃ in. Magis nocuit illud peccm qm̃
aliq̃d aliorum. q totũ hũanũ gn̄s inciaũ. ac
morti utiq; subdidit. q̃d nllo alio pecco fcm̃;
maiore q̃ effectũ mali huit illud peccm qm̃
aliud aliud. Respõio c̃ illos q̃ alia pecca ostendit illo maiora.
Ad q̃s dĩc p. q lic; illud peccm hũanã na
turã mutauit i necessitatẽ morti. ⁊ ito
tum genus hũanũ reatũ diffudit. nõ ẽ tam
putandũ grauius fuisse peccis in spũ scm. q̃d neq;
hic neq; in futo dimittit ut ũitas att. Et
ñ totã hũanã naturã corrupit nõ io ẽ. q grauius
fuit cetis aliis peccis. S; q ab hoie omissũ ẽ
qñ in uno hoie tota hũana natã cõsistebat. ⁊
io tota in eo corrupta ẽ. Maiorẽq; effectum
intulit mali. qñtũ ad multiplices defectus.
q̃ ex eo manauerũt. s; nõ qñtũ ad penã et
nã. qm̃ maiorẽ nõ meruit. q plres pẽa me
ruerũt. p alia peccã. ymo aliosq; maiorẽ pro
meruisse ẽdum ẽ. q̃ adã meruerit.
Si ũ qr an illud peccm sit pmi dimissũ pa rentib;.
S illud peccm. pmis parẽtib; fuit dimissũ.
dũ eos p penitentiã ueniã cõsecutos. Vnde
aug. in. t. de bmo paruulorum. Sic illi pmi
parẽtes pẽa iuste uiuendo credunt p dñi
sanguinẽ ab extremo liberari supplicio. nõ tñ i
illa uita meruerũt ad padisũ reuocari. Sic
caro pecci remissis ⁊ peccis. si hõs in ea iuste
uixit. nõ continuo meret ea morte nõ ppeti.
qm̃ tnuit appagine pecci. Si pecca parentũ in
sistant i filios. ⁊ q. nõ sit aduisa q̃d dõs dĩc in
Et licet exodo. ⁊ i ezechiele ...
E peccis parentũ ñ ade. paruuli nõ oblige
tur. nõ ẽ tñ diffitendũ peccã parentũ i fili
os redundare. Sic dñs admoyse in exodo dĩc.
Ego sũ dñs fortis zelotes. uisitãs iniqtates
patrũ in filios. usq; in tciã ⁊ qrtã generatio
nẽ. his qui oderũt me. His ubis apte in
sinuat. q̃d dõs reddit peccã patrũ sup filios.
tcios ⁊ qrtos. Hinc at uidet aduersari. q̃d
dñs att in ezechiele. Q̃d ẽ q̃d int nos para
bolã utitis in pubũ istud dicẽtes. Patres
comederũt uuam acbã. ⁊ dentes filiorum obs
tupescũt. Viuo ego dĩc dñs si erit ub ultra

Margin (right): Id
Margin (right): P auctoritates pon rõne illorum
Margin (right): Respõio c̃ illos ñ alia
Margin (right): Si q̃ huit maiore effect mali q̃ alia. ⁊ tñ q̃ nõ s; minore.
Margin (right): Aug
Margin (right): Auctoritas ezechielis q̃ uidet aduersari legi
Margin (right): Apesiopesis

(c) 2006 Ministerio de Cultura

parabola hec in proverbium. Omnes anime mee sunt ut anima patris ita et anima filii mea est. Anima que peccaverit ipsa morietur. Filius non portabit iniquitatem patris, et pater non portabit iniquitatem filii. Iusticia iusti super eum erit, et impietas impii super eum erit.

Ier. — Hiis ubi videtur deus corrigere prophetam, quod male dixit in lege. Si quidem peccata patrum reddo in tertiam et quartam generationem: iniusticia videtur esse dei ut alius peccet et alius puniatur. Cum tamen iustum est alium peccare et alium peccata luere. Determinacio premissarum.

Ier. Determinacio exodi et ezechiel.

Set ut ait Ieronimus. auctoritatum convenientia ostenditur. Sane locus prophete, id est exodi et ezechielis, primo ipse deus qui hic et ibi locutus est in sententiis discrepare videtur. Attendamus finem illius auctoritatis exodi. Dicto quidem reddo iniquitates patrum in filios addit, hiis qui oderunt me. Per quod evidenter ostendit non ideo puniri filios quia peccaverunt patres, sed quia eis similes quasi hereditario malo deum oderunt. Illud ergo quod in exodo dominus dicit, sicut Ieronimus exponit non id sonat quod illi estimant. Nec est simile huic proverbio. Patres comederunt uvam acerbam et cetera. Illud quidem exodi Ieronimus super ezechielem et Augustinus super psalmum Deus laudem meam ne tacueris, de filiis peccata patrum imitantibus accipiendum censent. Super quos dicitur deus reddere peccata patrum, quia punit eos eo quod imitantur peccata patrum, non quia patres peccaverunt. Hoc namque corrigit dominus in propheta quod aiunt dixerunt in lege. Sed quomodo intelligendum sit aperit. Unde et illos qui prave intelligebant arguit, qui dicebant patres comederunt et cetera. Cur dicit in tertiam et quartam generationem.

Verumptamen si de imitatoribus malorum illud accipitur, quare etiam in tertia et quarta generatione tantum memoravit? Cum in qualibet generatione peccati teneantur qui peccata patrum imitantur. Et quare patres memoravit cum illi omnes mali sint qui quorumlibet malorum peccata imitantur. Sed ideo patres generaliter nominavit quia maxime patres filii imitari solent, quos precipue diligunt. Et tertiam et quartam generationem ideo memoravit quia solent parentes in tantum tandiu vivere donec filios tertios et quartos habeant qui patrum iniquitates videntes eorum impietatis heredes per imitationem efficiuntur. Secundum hunc modum recte intelligitur ad litteram quod in exodo dicitur. Quomodo illud exodi

In tertiam et quartam patres tantum commemoravit.

E soto.

Ier. — Quod et mistice est intelligendum. Quomodo intelligi misterium ostendit, ex eo quod parabola dicitur. Si quidem parabola est, ut ait Ieronimus, aliud in sono aliud in sensu continet. Unde aliqui in ea edisserunt patrem in nobis esse dictum leviorem primum sensum, scilicet primum motum suggestionis et cogitationis. Filium vero si cogitatio conceperit peccatum. Tertium qui notatur consensus et delectatio mulieris. Nepotem si quod cogitavimus atque concepimus

Ier.

opere compleverimus vel complere decreverimus. In quo notatur consensus vel sive patratio peccati. Et nepotem vero si non solum fecerimus sed in eo gloriemur. Et hec quarta generatio non quia in iiii processerit sed quarta dicitur quia quarto loco a primo motu qui est quasi pater enumeratur. Deus ergo primos et secundos stimulos cogitationum quos greci propatheias vocant sine quibus nullus hominum esse potest non punit eternaliter. Sed si cogitata quis facere decreverit et quod fecerit corrigere noluit. Que sunt mortalia peccata et iii et iiii generatio. Quod peccatum quod primo motu non

Ier. — Non probandum vero ut ait Ieronimus. puniatur eternaliter quod primus pulsus cogitationis non punietur eternaliter adeo illud de genesi afferendum est. Cham quidem peccavit irridens nuditatem patris et sententiam non ipse sed filius eius chanaan accepit. Maledictus chanaan servus erit fratrum suorum. Que quidem iusticia est, ut pater peccaverit et filius puniatur? Sed in mysterio illud dictum est. Quid de peccato animadvertendum sit.

D. xxxiiii.

Post predicta de peccato actuali diligenti indagine considerandum sit scilicet que fuit origo et causa primi peccati. Utrum res bona an res mala. Predictum inquit a re sit peccatum. Deinde quod sit peccatum et quot modis fiat et de differentia quorundam peccatorum. Causa et origo prima peccati res bona extitit. Quia ante primum peccatum non erat aliquod malum unde oriretur. Cum quidem originem et causam habuit aut ex bono aut ex malo habuit. Sed malum ante non erat. Ex bono ergo ortum est. Primo quidem in angelo ortum est peccatum et postea in homine, ex quo erat angelus vel homo bona natura dei. Non ex deo ortum est malum quod fuit in angelo, non ex alio quam ex angelo. Ex bono ergo ortum fuit.

Que fuit origo et prima peccati causa.

Aug. — Unde Augustinus in responsionibus contra Iulianum hereticum qui dixerat. Si ex natura peccatum est, natura mala est vel non. At queso ut si potest respondeat. Manifestum est ex voluntate mala tamquam ex arbore mala fieri omnia opera mala, tamquam fructus malos. Sed ipsam voluntatem malam unde dicit exortam nisi ex bono? Si quidem ex angelo, quid est angelus nisi bonum opus dei? Si ex homine, quid erat ipse homo nisi bonum opus dei? Immo quia erant hec duo antequam oriretur in eis mala voluntas, nisi opus bonum dei et bona et laudanda natura? Ergo ex bono oritur malum, nec fuit unde oriri posset nisi ex bono. Dico ergo quia voluntatem malam nullum malum precessit, sed ex bono originem habuit. Hic aperte dicitur primam causam et originem mali bonam fuisse naturam. Et in Enchiridion ostendit cuius peccati fuit causa, scilicet male voluntatis. Quod mala voluntas

Aug. — Mala autem voluntas illa angeli vel hominis causa est et malorum subsequentium, scilicet malorum operum et malarum voluntatum. secundaria causa fuit malorum. Unde Augustinus in Enchiridion. Nequaquam dubitare debemus rerum bonarum que ad nos pertinent causam non esse nisi bonitatem dei.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Malarum uero, ab immutabili bono deficientem
boni mutabilis uoluntatem. Primum angeli, post hominis.
Hoc primum est creature rationalis malum, id est priuatio boni
prima. Ecce habes primam uoluntatem boni mutabi-
lis, id est angeli uel hominis, deficientem ab immutabili bono,
id est deo, causam esse malarum rerum ad nos pertinentium,
que causa est tam peccatorum quam penarum quibus premitur humana
natura. Prima ergo origo et causa peccati bonum fuit. Et sic
malum quod ortum est ex bono. **In qua re sit peccatum, an in bonis**

Ostensa origine mali, **an in malis, et dicit quibus tantum.**
Superest uidere [illegible] sit malum, id est [illegible] in re bona.
[illegible] ac neutrum capit. Non nisi in
bon[illegible] esse [illegible], id est in natura bona. Malum
enim corruptio uel priuatio boni. Vbi autem bonum non
est, non potest esse corruptio uel priuatio boni. Peccatum ergo
non potest esse nisi in re bona. Sicut enim morbis ac uulne-
ribus corrumpuntur corpora, que ut augustinus ait in en-
chiridion sunt priuationes eius boni quod dicitur sani-
tas, ita et animorum quecumque sunt uitia naturalium
sunt priuationes bonorum. Quid est enim aliud quod
malum dicitur nisi priuatio boni? Bonum enim minui, ma-
lum est. Quamuis quantumcumque minuatur, necesse est ut ali-
quid boni remaneat, si adhuc natura est. Non ergo con-
sumitur bonum quod est natura, nisi et ipsa consumatur.
Cum uero corrumpitur, ideo malum est eius corruptio, quia eam
qualicumque priuat bono. Nam si nullo bono pri-
uat, non nocet. Nocet autem: adimit ergo bonum.
Cum minuitur itaque natura, corrumpitur; malum est ei bonum quo
priuetur. Ac per hoc nullum est quod dicitur malum, si nullum
sit bonum. Sed bonum omnino malo carens, in-
tegrum bonum est. Cui uero inest malum, uitiatum uel ui-
tiosum bonum est; nec malum umquam esse potest ullum
ubi est bonum nullum. Vnde res mira conficitur: ut quia
natura omnis, in quantum natura est, bonum est, nichil
aliud dici uideatur cum uitiosa natura mala na-
tura esse dicitur, nisi malum esse quod bonum est, nec malum
esse nisi quod bonum est. Hac ratione euidenter esti-
matur non posse esse malum nisi in re bona. Quod et si
licet absurdum uideatur, manifeste dicitur esse bonum
quod malum est. **Quid ex premissis sequatur, scilicet quod dicitur malus homo**

Ergo colligitur nichil aliud significari **de malum bonum**
cum dicitur homo malus nisi bonum malum. Vnde augustinus
in eodem libro: Quid est homo malus nisi bona natura,
quia homo natura est? Porro si homo aliquod bonum est,
quia natura est, quid aliud est malus homo nisi malum bo-
num? Tamen cum duo ista discernimus, inuenimus
non ideo malum quia homo est, nec ideo bonum quia ini-
quus est; sed bonum quia homo, malum quia iniquus.
Hominis itaque natura, et si uitiosa sit, in quantum
natura est bona est, in quantum uitiosa est mala est.
Quod regula dialecticorum de contrariis in his fallit, scilicet bono et malo.

Ideoque in his contrariis que bona et mala uo-
cantur, illa dialecticorum regula deficit qua dicunt
nulli rei simul inesse duo contraria. Nullus enim po-
tus aut cibus simul dulcis est et amarus; nullum
simul et album et nigrum. Quod licet in multis ac
pene in omnibus reperiatur contrariis, ut in una re simul
esse non possint, cum tamen bona et mala nullus ambi-
gat esse contraria, non solum simul esse possunt, sed
mala omnino sine bonis et nisi in bonis esse non possunt,
quamuis hec duo contraria ita simul sint, ut si bonum non
esset in quo esset, prorsus nec malum esse potuisset. Quia
non modo ubi consisteret, sed unde oriretur corruptio non
haberet, nisi esset quod corrumperet. Quia nichil est aliud
corruptio quam boni exterminatio. Ex bonis ergo
mala orta sunt, et nisi in bonis non sunt. Nec prorsus
fuit unde oriretur ulla mali natura, nisi ex angeli
et hominis natura bona. Vnde primum orta est uoluntas
mala. **Epilogum facit ad alia transiturus.**

Ex his aperitur quod primo et secundo loco supra diximus
inuestigandum, scilicet que fuit origo mali et in qua
re sit. Ex bona enim re ortum, et in bona re consistere
premissis testimoniis comprobatur. **Sententie illi que dicit**
bonum esse malum opponitur prophetia que ait ue his qui

Ad hoc autem quod dictum est malum esse quod **dicunt bonum malum**
bonum est, quod sic opponitur: Si bonum malum esse **et malum**
dicimus, incidimus in illam propheticam sententiam ubi legitur: **bonum**
Ve his qui dicunt bonum malum et malum bonum. Ergo
si hanc maledictionem uitare uolumus, nullatenus
dicere debemus bonum esse malum et e conuerso. Hoc autem
augustinus in eodem libro determinat dicens: Id quod dictum est
a propheta intelligendum est de ipsis rebus quibus homines
mali sunt, non de hominibus. Vnde qui adulterium dicit
bonum, in eum cadit illa detestatio prophetica; et in eo
qui dicit malum esse hominem uel bonum esse iniquum.
Qui uero dicit hominem in quantum homo est malum esse
et bonitatem esse iniquitatem, opus dei culpat quod est homo,
et uitium [illegible] laudat quod est iniquitas. Vnde iohannes
ait: [illegible] facit peccatum et iniquitatem facit, et peccatum
est iniquitas. [illegible] quem locum dicit augustinus: Nomos
grece, latine lex. Inde anomia, iniquitas, que
est contra legem uel est sine lege. Iohannes dicit: Peccatum est
iniquitas. Quicumque peccamus contra legem dei facimus. Vnde
preuaricantes. r. o. p. t. non solum qui contempserunt
scriptam legem, sed etiam qui innocentiam naturalis legis
corrumpunt. **Quid peccatum sit. Descriptio peccati.**

Post hec uidendum est quid sit peccatum. Peccatum est,
ut ait augustinus, omne dictum uel factum uel concupitum
quod fit contra legem dei. Item in libro de duabus animabus:
Peccatum est uoluntas retinendi uel consequendi quod
iustitia uetat, unde liberum est abstinere. Cum ergo de actua-
li peccato agitur, tam mortali quam ueniali. Et prima

Argumentatio

Aug.

Aug.

ecc

Quod ex bono ortum, et non nisi in bono consistit malum.

Determinatio augustini

Iohannes

Aug.

d. xxxv.

Aug. ad faustum. Alia descriptio augustini.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

deseptione ostendit peccatum esse voluntas mala si
ue locutio et operatio prava. i. actus malus tam interior
quam exterior. Ex alia vero tantum ostendit esse actum interiorem
voluntas enim ut in superioribus dictum est. motus animi est
actus quidem interior est. Ambrosius quoque in libro de paradiso ait.
Quid est peccatum nisi prevaricatio legis divine et celes
tium inobedientia preceptorum. Et in prevaricante
peccatum est. sed in mandante culpa non est. In quo enim
consistet peccatum. sicut dictio non fuisset. Ideo consistere
ait peccatum non solum malicia sed et virtus fuisse non
esset. Que nisi aliqua malicie fuisset semina. ut
subsistere ut emerge non possit. Ecce prevaricatio
nem legis et inobedientiam diffinit Ambrosius esse peccatum

Quo circa diversitatis huius. Diversorum sententia de peccato
Quibus occasione de peccato plurimi diversa sensere. ponit.
runt. Alii quidem dixerunt voluntatem malam tantum peccatum
esse. et non actus exteriores. Alii voluntates et actus. Alii
neutrum dicentes omnes actus esse bonos. et a deo et
ex deo auctore esse. Quid aliud ait nichil esse. ut ait Augustinus
super Iohannem. Omnia per ipsum facta sunt. et sine ipso factum est
nichil. i. peccatum quod nichil est. et nichil fiunt homines cum
peccant. Super et dicit Augustinus quod malum est privatio boni
ut corruptio boni. Unde super Genesim ait. Malum
natura non est. sed amissio boni sic vocata est. Hoc idem
in libro xiiii. questionum ait. Summum malum ullum
modum habet. caret quidem omni bono. At modus aliquod
bonum est. Non igitur est. quia nulla specie continet. totumque
hoc nomen mali de speciei privatione repertum est. Item
in dogmatibus ecclesiasticis dicitur malum ut maliciam non
esse a deo creatam. sed a diabolo inventam. quia et ipse bonus
creatus est. Item in libro contra Manicheos quid sit peccare
ostendit dicens. Peccare quid aliud est nisi mutatis pre
ceptis. vel in ipsa veritate errare. Quod si non voluntate
faciunt peccatores iniuste iudicantur. Quid igitur in hac tanta
varietate tenendum. quid dicendum. Vera sententia

Sane dici potest. et libere tradi de peccato ponitur hic.
tibi et peccatum esse actum malum. interiorem et exteriorem.
i. malam cogitationem. locutionem et operationem.
Precipue tamen in voluntate peccatum consistit. ex qua tanquam
ex arbore mala procedunt opera mala. tanquam fructus
mali. Traditio quorundam qui dicunt voluntatem malam et
actum inquantum sunt esse a deo. vel bonum. inquantum vero mala sunt.

Quidam autem diligentius attendentes verba Augustini esse peccata
que supra et malus septem locis intelliguntur. non indocte
tradunt voluntatem malam et actus malos inquantum
sunt. vel inquantum actus sunt bona esse. Inquantum vero
mala sunt peccata esse. qui voluntatem et actum quecumque
bonam dicunt naturam esse dicunt. inquantum actus est ut volun
tas. et ex deo auctore esse. Inquantum vero inordina
te et contra legem fit. et fine debito caret peccatum est.
et ita inquantum peccatum est nichil est. nulla quidem natura est.

Auctoritatibus probat voluntates et actus omnes esse bonos

Quod autem voluntas omnis et actio inquantum sunt
bonum sit. inquantum est. ex eo patet quod ait Augustinus
in libro lxxxiii. questionum. Deus bonum tantum mali causa est. quia cetera
mali auctor non est. Causa omnium que sunt auctor est.
Que inquantum sunt in tantum bona sunt. Item. Pars nichil
casu fit in mundo ait idem. Quia quod casu fit temere
fit. Quod quod temere fit. non fit providentia. Si igitur ca
su aliquid fuit in mundo. non providentia totus mundus
administratur. Si non providentia totus mundus administra
tur. aliqua natura vel substantia est. que ad opus providentie non
pertinet. Omne autem quod est. inquantum est bonum est. Summum
enim est illud bonum. cuius participatione sunt cetera
bona. et omne quod mutabile est non per se. sed boni
illius participatione inquantum est bonum est. quod divi
nam et providentiam vocamus. Nichil igitur casu fit in mun
do. His testimoniis innititur. ad ostendendum
omne quod est inquantum est bonum esse. Unde idem Augustinus
in libro i. de doctrina christiana ait. Ille summe et
primus est. qui omnino incommutabilis est. et cetera que sunt
nisi ab illo esse non possunt. et in tantum bona sunt in quantum
acceperunt ut sint. Quid ex predictis sequitur

Ex predictis colligitur. atque infertur. quod si mala
voluntas et mala actio est. inquantum est bona est.
Sed quidam diffiniunt malam voluntatem esse. et malam ac
tionem. Mala igitur voluntas sive actio. inquantum est
bonum est. et inquantum voluntas est ut actio. bonum
similiter est. sed corruptio mala est. Que vitium adeo non
est. neque aliquid est. Quod Augustinus notasse videtur. in libro
lxxxiii. questionum dicens. Vicium voluntatis est. quo
est homo deterior. quod vicium longe abest a voluntate
dei. ut ipso docet. Ex hoc loco patet voluntatem in
quantum viciosa est non esse a deo. et inquantum viciosa est
peccatum est. et peccatum ut aiunt inquantum non habet
ordinem. nec finem debitum. Ita et actio inquantum
ex malo procedit. et ordinem non habet. et ad malum tendit.

Item et aliud Alia ratio quod omnis actus inquantum est bonum est

Probat omnem actum interiorem vel exteriorem inquantum est.
esse bonum. quia non esset actus malus. nisi esset res bona
que non est aliqua res mala. nisi esset res bona sit.
Unde Augustinus in enchiridio. Omnis natura bona est.
nec res aliqua mala esset. si res ipsa que mala est
natura non esset. Non igitur potest esse malum. nisi esset aliquod bonum.
Quod cum dici videatur absurde. connexio tamen
ratiocinationis nos compellit hoc dicere. Ex premissis te
stimoniis asserunt omnes actus inquantum sunt esse res
bonas. nec aliquod esse malum. etiam peccatum. nisi idem
quod sit aliquod bonum sit. et omnium que sunt inquantum
sunt deum auctorem predicant. et eius voluntate omnia
esse quecumque sunt. que inquantum sunt nature sunt.

Obiectio contra illos qui dicunt omnes actus inquantum sunt esse bonos

Marginal notes: Ambrosius; Triplex opinio de peccato. quod malum nichil; Augustinus; Idem; Idem; Augustinus; Augustinus; Augustinus; de vicio voluntatis; Augustinus; Summa predictorum [illegible]

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Quibus opponitur. Si omnia que sunt in quantum sunt bona sunt et nature sunt. Ergo adulterium et homicidium et similia in quantum sunt bona sunt et nature sunt. et a deo volente sunt. Quod si est tunc illi qui faciunt illa bona agunt. quod penitus absurdum est. His vero sic illi respondent. Dicunt eisdem adulterium. homicidium et huiusmodi non simpliciter actus denotare. sed et actuum vitia actusque ipsos adulterii et homicidii in quantum sunt. Et in quantum actus sunt a deo esse. et bonas naturas esse. sed non in quantum adulterium et homicidium sunt. et ideo non sequi dicunt. Si actus quibus homicidia et adulteria sunt a deo sunt. quod adulteria et homicidia a deo sunt. Alia oppositio contra eosdem.

Responsio illorum

Item aliter eis opponitur. Si aliquid non est malum. quod non sit natura ut res bona. quoniam quod peccata sunt non credere in deum. non ire ad ecclesiam et huiusmodi. cum ista non sint nature. immo omnino non sint. Non est enim aliquid. vel res aliqua non ire ad ecclesiam. ut non credere in deum et huiusmodi. Ad quod dicunt. his atque huiusmodi dictionibus. que videntur privationes simpliciter notare. et nichil ponere. que per negationem dicuntur vere aliquid poni. actusque prava significari. Non credere enim in deum incredulitatem dicunt. et nomine incredulitatis malum vero mentis significari actum. Ita et cum dicitur non ire ad ecclesiam malum est. non eundi acceptus significat. id est voluntatem malam vel oppositum. hoc est enim declinare a bono. et ideo malum est. Sic econverso declinare a malo bonum est. Sic ergo declinatio a malo aliquid ponit scilicet. scilicet voluntatem oppositam mali. et secundum hoc vera est et equalis illa mortalis peccati descriptio. quam supra posuit augustinus. Utrum malus actus in quantum peccatum est sit privatio vel corruptio boni.

Responsio vero tradunt quod dicunt per negationem aliquid ponere ut non credere in deum et huiusmodi.

voluntatem oppositam vitam de malum. Illo enim per se bonum. quod non nichil est. Ita declinatio a bono. quod est significat.

Potest et queri ab eisdem. Cum peccatum sit ut supradictum est privatio vel corruptio boni. et omnis actus malus sit peccatum. utrum sit privatio vel corruptio boni in quantum peccatum est vel non. Si enim in quantum peccatum est corruptio est boni. cum corruptio vel privatio boni pena sit hominum. In quantum ergo peccatum est pena est. Quod si est tunc in quantum peccatum est bonum esse videtur et a deo esse. Si autem non in quantum peccatum est corruptio est. quare ergo scilicet quid corruptio sit. Si enim corruptio est et non in quantum peccatum est. cum non sit nisi bonum preter quam in eo quod peccatum est. Ergo in quantum bonum est corruptio est vel privatio boni. Ad quod et ipsi dicunt. actum malum non in quantum est nec in quantum bonum est esse privationem vel corruptionem boni. sed in quantum peccatum est. Non tamen in quantum peccatum est pena est. ut aliquid quod a deo sit. Ut enim

Oppositio utrique.

Responsio vero dicit in quantum peccatum est esse privatio vel corruptio boni non tamen pena.

ex verbis augustini in multis colligitur. peccatum dicitur privatio vel corruptio active non passive. Nam ideo malum vel peccatum dicitur corruptio boni quia naturam bonam qualemcumque privat bono. Nam si non privat aliquo bono. non nocet ut supra augustinus ait. Nocet autem. adimit ergo boni. Non autem nocet nisi in quantum peccatum est. ergo in quantum peccatum est privat bono. Itaque in quantum peccatum est. privatio est vel corruptio boni. Quomodo in quantum peccatum est possit corrumpere bonum cum nichil sit.

Set cum nichil sit in quantum peccatum est. quomodo per se bonum corrumpere vel adimere? Augustinus hoc docet in libro de natura boni dicens. Abstinentia a cibo non est aliqua substantia et tamen substantia corporis si abstineatur omnino a cibo languescit et frangitur. Sic non est substantia peccatum. tamen eo natura anime corrumpitur. Quod peccatum proprie

Responsio augustini per simile

Peccatum vero id est culpa proprie anime corruptio est. Si autem queritur in quo possit corrumpi anima. in parabola illius qui incidit in latrones. quo modo eum spoliaverunt et vulneraverunt clarescit. Incidit enim homo in latrones. quando per peccatum in potestatem diaboli trahitur. et tunc per peccatum expoliatur gratuitis bonis. id est virtutibus. et in naturalibus bonis vulneratur. quia sensus vel intellectus. memoria et ingenium. huiusque modi que per peccatum obtenebrantur et viciantur. Per peccatum enim privatur illo bono. cuius participatione cetera bona sunt. quo tanto magis privatur. quanto magis se ab eo elongat. Quomodo homo se elongat a deo per dissimilitudinem.

corruptio anime est. et quomodo

Ab eo autem se elongat per peccatum. non loci distantia quia ubique totus et presens est omnibus. et omnia in ipso sunt ut ait augustinus in libro lxxxiii questionum. et ipse locus non est. Locus tamen dei abusive dicitur templum dei. non quod eo contineatur sed quia ei presens sit et inhabitans. id est anima munda intelligitur. Per peccatum ergo non scilicet locorum. aliquis longe fit a deo. et in eo longe fit quod ab eius similitudine recedit. et tanto longius quanto fit dissimilior. Illa autem ut ait augustinus in libro lxxxiii de questionibus. Que participatione similia sunt deo. recipiunt dissimilitudinem. At ipsa similitudo nullo modo ex aliqua parte potest esse dissimilis. Unde fit ut cum similitudo patris filius sit. ex nulla parte patri possit esse dissimilis. cuius participatione similia sunt quecumque deo similia sunt. et illa possunt recipere dissimilitudinem. Nichil est autem quod hominem a deo dissimilem faciat. quemadmodum peccatum. Cum autem peccatum sit corruptio vel privatio boni. quod est in anima. est et privatio et corruptio boni corporis. Sic corpus hominis privavit beneficio illius immortalitatis et impassibilitatis quam

Dicitur quam faciat peccatum a deo

a deo

Quod peccatum est et privatio boni corporis.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

habuit ante peccatū. An priuatio boni sit

Queri ē sol; utrū ⁊ pena sit corruptio. pena.
Vel priuatio boni. ad qđ facile respōdi pōt. si pre
dicta ad memoriā reuocent̄. Dixim⁹ ē sup̄.
priuationē ul corruptionē boni accipi. actiue
ut passiue. i. scilicet efficientiā ul effectū. Ideoq; pri
uatio ul corruptio boni dr̄ peccm̄ ul pena. s; pec
catū scilicet efficientiā quia priuat ul corrūpit bonū
Pena aūt scilicet effectū. i. scilicet passionē que ē effec
tus pecci. Aliud ē ē culpa. aliud pena. Alte
rū ē dī. i. pena. alīū diabli ut hoīs est.
i. culpa. Qđ qđā sunt sr̄ pecca ⁊ pena pecci. qđā

Sciendū ē tn̄. qđā pecca ⁊ cā pecci alia ū pecci ⁊ cā
Sic eē pecca. ut sint ⁊ pene pecca̅ꝝ. Vn̄ ⁊ pen
aug. sup illū locū psalmi. L vij. sup cecid pecci.
ignis ⁊ nō uidīt solē ait. Ignis supbie ⁊ co
cupiscentie ⁊ ire intelligit̄. Istas penas pau
ci uidēt. Ideo eas maxīe cōmemorat aplc. i
eplā ad rom. ⁊ enumāt multa q̄ pecca sīt
⁊ pene pecci. It. Int̄ primū ē. peccm̄ apo
stasie. ⁊ ultimā penā ignis etnū media q̄
sūt. ⁊ pecca sūt ⁊ pena pecci. Greg. quoque
sup ezechielē ait. Cū repn̄ti q̄ nō uult peni
tere. ponit ds̄ offendiculū. ū. s. q̄ in⁹ impin
guat. Peccm̄ ē. qđ p penitentiā cit⁹ nō dele
tur. aut peccm̄ ē ⁊ cā pecci. aut peccm̄ ⁊ pe
na pecci. aut peccm̄ simul ⁊ cā ⁊ pena peccati.
Vn̄ moyses nō dū sūt cōpleta pecca amorreorū.
⁊ dd̄ inqđ. Appone iniquitatē sup iniqtatē
eoꝝ. Et alī⁹ pphā. Sanguis sanguīnē tetig. i. pec
cato peccm̄ additū est. Paul⁹ q; ait. Propterea
tradidit illos ds̄ in passiones ignominie. ⁊ ē.
⁊ itē. ut impleāt pecca sua semp. Iohs q; per
angelm̄ dr̄. Qui in sordib⁹ ē sordescat adhuc. Ex
his testimoniis colligit̄ peccm̄ aliqđ. ⁊ peccm̄ eē
⁊ pena pecci. Ex p̄dictis qđ cōtra. s. q̄ iniquit̄ ē peccm̄
At ideo iniusto q̄r. utrū iniquitū sit pena pecci.
Si peccm̄ ē sit pena pecci. q̄ nō uidet̄. cū oīs pena
peccati iusta sit. Vn̄ aug. in. l. retractationū.
Omnis pena pecci iusta ē. ⁊ supplicū nnatur.
Si ḡ peccm̄. qđ ē peccm̄ ⁊ pena pecci. iniquū
peccatū ē pena pecci ē. cū omīs pena iusta ē
iusticia ueniat dei. uidet̄ iniquū peccm̄ est.
iustū eē ⁊ a dō puenire. Ad q̄ illi r̄pont. peccm̄
sic dici penā pecci. quia p peccm̄ in qđ iniusto pce
dentis pecci homo labitur. deserente dō corrū
pit̄ bona nata. Sic ignis etiā dr̄ pena maloꝝ
quia eos cruciant̄. nec tn̄ ipe cruciat⁹ maloꝝ ū
ignis ē. s; p ignē fit in hoīe. ita p peccm̄ cor
rūpit̄ nata ⁊ imminuit̄ bonū nate. ⁊ ē ipa
imminutio ⁊ corruptio boni. passio ⁊ pena. ⁊ nō

ē cēntialit̄ ipm̄ peccm̄ p qđ fit. s; io peccm̄
dr̄ ut pmissū ē. quia p peccm̄ dico ut peccat
hoō. fit in hoīe illa corruptio. que tn̄ fit dō
auctore. Illa ē. passio siue pena. que ē boni
corruptio a dō est. Illi⁹ tn̄ ut sic dicā materia ⁊
cā ē peccm̄ qđ a dō nō ē. Hec uidet̄ aug⁹ no
tasse. ⁊ iuxta hūc sensū intellexisse eum
ait in. l. de pdestinatiōe scōꝝ. p destinatiōe
ds̄ ea pscuit. que fuāt ipe facturus. s; pscuit
ds̄ ⁊ que nō ē ipe facturus. i. oīa mala. Qui a
⁊ sūt qđā que ita pecca sūt ut ⁊ pene sīt
pecci. scilicet illud apli. tradidit illos ds̄ in passiones
desidiꝝ. ⁊ ē. nō tn̄ peccm̄ dī ē. s; iudiciū. s. pe
na. In scrīptā ē. mīe sepe iudicij pena itelligi
hic diligent̄ intendentib⁹ insinuare uidet̄.
ea q̄ pecca sūt ⁊ pene pecci nō iniquitū pecca
sūt. s; iniquitū pene dei eē. Nā cū dixisset dm̄
nō eē facturū aliq̄ mala. i. pecca. quia posset
eis obici qđā pecca eē ⁊ penas pecci. ⁊ pena
pecci omīs iusta ē. ⁊ io a dō ē. qui determinā
do scdm̄ qđ faciat ea. ul scilicet qđ nō faciat addid
reliq̄. Iuxta ū p̄dictā intelligentiā. pecca
sane dnr̄ pene. Vn̄ aplc appellat ea passionē
ignominie. quia ut ait auctoritas hec. qđā pec
cata sūt que delectēt. sūt tn̄ passiones nate
nō nominā de. quia p ea corrūpit̄ nata. Qr̄ ē

Et licet oē peccm̄ p̄t sit dici pena. nō tn̄ oē ē pena pecci.
Ex hoc sensu. oīe peccm̄ mortale p̄t sit
dici pena. nō tn̄ oīe pōt dici pena pecci. Pena
ē. pecci ut p̄dictū ē est illud cui⁹ cā ē aliud
pcedens peccm̄. Nā peccm̄ sic dr̄ pena pecci
respectu pcedentis. sic dr̄ cā pecci respectu se
quentis. Qr̄ fit ut idm̄ peccm̄. ⁊ cā sit ⁊ pena
pecci. s; alteri⁹ pena pecci ⁊ alteri⁹ causa. Vt
eni gg. in moralib⁹ ait. peccm̄ qđ peniten
cia nō diluit̄. suo ponde mox ad aliud trahit. unde fit. ut nō solū pecc
ex illo quippe culpa subsequēs orit̄. Peccm̄ ū
qđ ex pecco orit̄. nō solū peccm̄ s; pena pecci
ē. quia iusto iudicio ds̄ cor peccātis obnubilat.
ut pcedentis pecci merito ⁊ in alia cadat. quem
ē. liberare noluit deserendo pcussit. Vnde
ut aug. ait. pcedentis ē h pena pecci. ⁊ tn̄ ⁊
ipa peccm̄ ē. Iudicio ē. iustissimi dei tradi
sūt ut ait aplc de qđā siue deserendo. siue
alio in explicabili ul inexplicabili i passioēs
ignominie. ut cōmitta cōmittib⁹ uindicarent̄.
⁊ supplicia peccantiū nō tm̄ sīt tormēta. s; ⁊
uitioꝝ incremēta. Illa eni pecca que enume
rat aplc quia delicta sūt. nō solū pecca s; ⁊
supplicia sūt. Ex cē ⁊ ex hiis iā fit p spicuū qđā
pecca ⁊ penas ⁊ causas pecci eē. ⁊ illud

Salomō
Corripiat te pre
uaricacio tua.

Au.

Au.
Gre.
Qđ primū peccm̄
fuit.
Moys.
Dauid.

Au.
Ratō q̄re
nō sit.

Responsio Mazi ū
docet q̄ etsi
sit peccm̄ dī
pena pecci. ul
pena.

oīe p̄t dici

Gre.

sit. s; cā peccati.

Aug. cō iulianū.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

peccatum esse. penam peccati quod etiam peccatorum dicitur peccatum. atque illud peccatum esse causam peccati: quod est meritum sequentis culpe. Cupiditatis uidetur significari ipsa eadem que

Set cum aut. continua continuis uindicari. peccata sunt esse uidetur insinuare ea ipsa que peccata sunt essentialiter esse penas peccati. i. punitiones peccati. Ad hoc autem inquit illi hec et similia dicta esse secundum rationem predictam. et ita intelligenda fore secundum premissam expositionem. Intelligentia igitur dictorum excussis est assumenda dicendi. Quod non obuiat ueritati si quis dicat ipsa peccata esse penas peccati essentialiter. — penas peccati.

In nullo tamen preiudicium fieri ueritati putatur. si quis dicat ipsa eadem que peccata sunt essentialiter uitiata dicat esse penas. i. punitiones precedentium peccatorum que iuste sunt. et a deo sunt. nec tamen inquantum peccata sunt. pene peccati sunt. et tamen inquantum peccata sunt punitiones boni sunt. Sed ut supradictum est. causam et actiue dicuntur punitiones. Aperte ostendit peccati quedam esse penam

Quod autem quedam peccata pena sint. peccati et pena ipsa ius et ipsa pena iusta sit. et a deo sit. euidenter tradit esse a deo.

Aug. in libro retractationum primo. dicens quedam necessitate fieri ab homine que mala sunt. et eadem iusta penam peccati sunt. Sunt inquid necessitate facta improbanda. ubi uult homo recte facere et non potest. Unde est illud apostoli. non quod uolo facio bonum. sed quod odi malum hoc ago. et illud. Caro concupiscit aduersus spiritum. et spiritus aduersus carnem. hec enim inuicem aduersantur. ut non ea que uultis faciatis. Sed hec omnia ex illa mortis dampnatione sunt. Nam si non est ista pena hominis sed natura. nulla ista peccata sunt. Si enim non receditur ab eo modo quo naturaliter factus est homo. cum hoc facit. ea utique facit que debet. Si autem homo quia talis est non est bonus. nec habet in potestate ut sit bonus. siue non uidendo qualis esse debeat. siue uidendo et non ualendo esse qualem se esse debere uidet. penam istam esse quis dubitet? Omnis autem pena si iusta est peccati pena est et supplicium nominatur. Si autem iniusta est pena. quam penam esse nemo ambigit. iniusto aliquo dominante homini imposita est. Porro quia de omnipotentia dei et iustitia dubitare dementis est. iusta est hec pena et pro peccato aliquo impenditur. Non enim quisquam iniustus dominator. aut surripere hominem potuit. uelut ignoranti deo. aut extorquere inuito. tamquam inualidiori: ut hominem iniusta pena cruciaret. Relinquitur ergo ut hec pena iusta. de dampnatione hominis ueniat. His atque aliis pluribus testimoniis docetur. quedam peccata esse et penas peccati. De quibusdam que sine dubio peccata sunt et pene ut ira et inuidia.

Preterea nullatenus ambigendum est. quedam peccata absque ullo scrupulo penas esse. ut inuidia. que est dolor de alieno bono. Hic enim non inquantum pene sunt peccata sunt. ita et de cupiditate et timore. et aliis huiusmodi sentiendum est. Unde Aug. in libro lxxxiii. questionum ait. Omnis perturbatio passio est. Omnis cupiditas perturbatio. omnis igitur cupiditas passio. Omnis uero passio cum est in nobis ipsa passione patimur. Omnis igitur cupiditas cum est in nobis ipsa cupiditate patimur. et inquantum cupiditate patimur. Omnis autem passio inquantum ipsa patimur non est peccatum. Ita et de timore. Non enim consequens est ut si patimur amorem ideo non sit peccatum quia multa sunt peccata que patimur. sed non inquantum patimur est. Intelligit cupiditatem passionem esse ea patimur. ita quidem cupiditas ea patimur et sine ea ut cupiditas peccatum est.

Illud autem diligenter Quibus uerbis Augustini premissis quedam sententia est adnotandum. quod suppositis uerbis Augustini dicentis quedam necessitate facta esse improbanda et mala: uidetur obuiare quod ipse ait in explanatione fidei. quod licet supra sit positum. tamen ut perfectius sciatur. iterare non piget. Sententia obuiare uidetur. Execramur inquit eorum blasphemiam. qui dicunt impossibile aliquid homini a deo esse preceptum. et mandata dei non a singulis sed ab omnibus in commune posse seruari. et paulo post. et tamen illos errare dicimus qui cum manicheo dicunt hominem peccatum uitare non posse. quam illos qui cum ioviniano asserunt hominem non posse peccare. Ecce hic dicit illos errare esse si quis dicat hominem uitare peccatum non posse. Cum autem dicit quedam necessitate fieri. quedam dicit non posse uitari. Cum ergo idem Aug. dicat. uidetur aut errasse esse quod tradidit aut non esse uerum quod ueritas ait. Determinatio contrarietatis submonens

Ad quod dici potest quod Aug. secundum statum. De sententia medio huius miserie. ad quam per ignorantiam et difficultatem ut idem ait in libro de libero arbitrio que ex iusta dampnatione descendunt. illud tradidit. et uenia lex peccata includit. Jeronimus uero de mortalibus tamen loquitur peccatis. que unusquisque gratia illuminatus uitare ualet. uel de homine secundum statum liberi arbitrii ait peccatum illud ait.

Satis diligenter Epilogum facit ad alia transitus eorum posuimus sententiam. qui dicunt omnes actus naturales esse bonos. et inquantum sunt bonos esse. In qua tractatione quedam inseruimus. que non eorum tamen persona accipienda sunt. que ab omnibus catholice sapientibus absque ambiguitate tenentur. atque auctoritatum testimoniis et rationibus eorumdem traditionem et muniuimus communiuimus. qui dicunt omnes actus essentia sui. i. inquantum sunt esse bonos. Quosdam uero inquantum mordinate fiunt peccata esse. Addunt quoque quosdam non tamen essentia. sed et genere bonos esse. ut reficere esurientem. qui actus est de genere operum medie. Quosdam uero actus absolute ac perfecte bonos dicunt. quos non solum essentia uel genere. sed et causa et finis commendat. ut sunt illi qui ex bona uoluntate proueniunt. et bonum finem merentur. Aliorum ponit sententiam qui dicunt malos hac

Sunt autem et alii plurimi. longe aliter in ullo tamen esse a deo nec esse hominem sine deo quod sine eo factum sit. Nullo tamen esse a deo nec esse hominem de peccato et de actu sentientes. Asserunt enim uoluntatem malam et actum malum peccata esse. et nulla ratione bona. nec sub aliqua ratione ex deo auctore esse. quia sine deo fiunt. Sine eo namque ut ait euangelista factum est nichil. i. peccatum quod dicitur esse nichil. non quia non sit actio uel uoluntas mala que aliquid est. sed quia auctore esse separat homines. et a deo ma

Ad

Jerz

Jerz

Ad

Ad

Jerz

Repetit predictam et addit.

D. xxxvij.

Ad

Ad

Aug.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

lum tribuit, et sic ad non esse deducit. Cum enim a summi boni participatione recedit, quod solum vere ac proprie est, in nihilo non esse dicitur. Unde Augustinus dicit super Iohannem: peccatum nihil est, et nihil fiunt homines cum peccant. Hac igitur ratione astruitur peccatum nihil esse, quia a vero esse hominem elongat. Voluntatem quoque malam atque actionem sive locutionem malam peccatum esse dicunt, quia prevaricatio et inobedientia haec sunt, et contra legem Dei fiunt, quae tamen sunt, sed ab homine vel a diabolo, non a Deo. Naturae enim a Deo haec esse dicunt sive in quantum sunt, sive alio modo. **Cur (?) contrariantur verba**

Aug. — Cur peccatum dicatur nichil esse et homines.

Illa quoque Augustini verba **Augustini premissa quibus asseritur omne quod est in quantum est bonum esse (?)** quibus dicit omne quod est in quantum est bonum esse, et Deum habere auctorem, de naturis sive substantiis tantum accipienda fore tradunt. Substantiae vero nomine atque naturae dicunt significari substantias spirituales et ea quae naturaliter habent, scilicet quae concreata sunt eis, sicut anima naturaliter habet intellectum et ingenium et voluntatem et huiusmodi. Quod ex verbis Augustini premissis colligitur, ubi hominem appellat naturam, et malum hominem malam naturam. Secundum hanc igitur assertionem vel acceptionem mali actus non sunt naturae vel substantiae, nec in bonum (?) actus. Quod utique Augustinus videtur innuere in retractationum distinguens inter substantias sive naturas et bonas actiones sive malas, aperiens quomodo intelligendum sit quod dixit in libro de vera religione ab eo traditum ait: Hoc de substantiis atque naturis dictum est. Inde enim disputabatur, non de bonis actionibus atque peccatis. Aperte hic videtur dividere inter naturas sive substantias et actiones sive peccata. Unde asserunt prefati doctores actiones vitiosas vel (?) non esse naturas vel substantias, quia si male sunt peccata sunt, nec a Deo sunt. Quod vero mali actus non sunt naturae, Augustinus videtur notare in prima responsione contra Pelagianos ita dicens: Opera diaboli quae vitia dicuntur actus sunt, non res. Idem in iii (?): Omne malum natura non est, sed actus accidens alicuius defectu boni. Quam ob rem quod vero non est Deus non fecit, quia natura est omne quod fecit. Item quod est bonum est, Deus ex nihilo fecit, non diabolus. **Secundum hos res aliqua sunt quae a Deo non sunt quibus homines mali sunt.**

Secundum illos actus mali non sunt substantie. — Aug. i. li. retractationum.

Aug.

Ex quo colligitur res aliquas esse quae a Deo non sunt, eisque homines mali sunt, quod nec homines et ipsi concedunt. In verbis Augustini supra positis quae in Enchiridion determinans illa verba prophetiae: Vae his qui dicunt bonum malum, diversis rebus quibus homines mali sunt, non a bonis hoc esse intelligendum. Sunt igitur aliquae res quibus homines mali sunt. Id autem quo homo fit deterior a Deo non est, quia ut ait Augustinus in lxxxiii questionum: Deo auctore non fit homo deterior. Non est igitur Deus auctor rerum quibus homo fit deterior. Et sunt aliquae res, ut dictum est, quibus homines mali sunt. Sunt igitur aliquae res quae a Deo non sunt, quia peccata ipsa sunt. Unde Scriptura multiplicibus contestatur locis Deum auctorem non esse malorum, id est eorum quae peccata sunt. **Ex premissis hoc premisse opponit sententie (?).**

Testimoniis Augustini suam muniunt assertionem.

In hoc autem verbo superiori sententiae recte **illo verbo Augustini** opponitur, quo dicit Deum non esse auctorem eorum quibus malus fit,

Auctor mali non est.

in quantum mala sunt, sed in quantum sunt et in quantum mala sunt dicuntur ea nihil esse. Quid igitur mirum si Deus dicitur non esse auctor eorum in quantum nihil sunt, cum nihili nullus auctor existere queat. Unde cum dicitur Deus esse auctor omnium quae sunt bonorum, ita subintelligi volunt: Bona vero illa dicunt esse quae naturaliter sunt. Ea vero naturaliter dicunt esse non solum quae substantiae sunt, vel concreata substantiis, quod aliter super acceperunt, sed et omnia quae naturam non privant bono. Ita scilicet eorundem multiplex in Scripturis fit intelligentia, vel de natura sive de substantia, vel de his quae naturaliter sunt sermo occurrit. Sed super illum locum psalmi: non est substantia, ita Augustinus de substantia disseruit, ut premisse sententie videatur consentire dicens: Substantia intelligitur illud quod sumus. Quid quod sumus? Homo, pecus, terra, sol; omnia ista substantiae sunt eo ipso quo sunt. Naturae ipsae substantiae dicuntur. Nam quae nulla est substantia nihil omnino est. Substantia igitur est aliquid esse. Deus fecit hominem substantiam, sed per iniquitatem lapsus est homo a substantia in qua factus est. Iniquitas quippe ipsa non est substantia. Non enim iniquitas est quam formavit Deus, sed iniquitas est perversio quam fecit homo. Naturae omnes per ipsum factae sunt, iniquitas per ipsum facta non est, quia iniquitas non est substantia. In illo hymno trium puerorum universa creata laudare Dominum commemorantur. Laudant enim omnia Dominum, scilicet quae fecit Deus. Laudant in spes (?) Dominum, sed non avaritia. Omnia reptilia (?) in ea sunt, sed non aliqua vitia. Vitia enim ex nobis et ex propria voluntate hominis. Vitia non sunt substantia. Intendat diligenter his verbis premissarum assertores sententiarum, et prope poterit ponere rationem dictorum vel Scripturae de natura vel de substantia mentionem facientis. Illarum vero sententiarum iudicium prudentis lectoris, cum utrique sententie noticiam plenarie dedimus, arbitrio relinquimus. Ad ea quae adhuc vel sic sunt tractanda festinantes. **Quod peccatum vel pena intelligi esse dictum quod Deus non esse (?)**

Ab (?)

Non de hominibus hoc esse intelligendum. Sed sunt aliquae res quibus homines mali sunt.

Cum igitur in hoc omnes consentiant catholici **auctor mali** tractatores, scilicet quod Deus non est auctor malorum, cavendum est tamen ne malorum nomine penas sic peccata generaliter includas. Penarum enim Deus auctor est. Sic ipse per prophetam ait: Non est malum in civitate quod Dominus non fecerit. Item alibi ex persona sua ait: Ego sum Deus creans malum et faciens bonum. Ecce igitur dicit creasse et fecisse malum, sed malum nunc penam intelligi, non peccatum. Sicut ecclesiastici (?) cum dicitur Deus non esse auctor malorum, nunc mala peccata intelligunt. Unde Augustinus quod dixerat in libro lxxxiii questionum quod Deus auctor mali non sit, in primo libro retractationum quomodo intelligendum sit aperit dicens: Videndum est ne male intelligatur quod dixi Deus auctor mali non est, quia eorum quae

Aug.

Cum pena malorum a Deo est.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Cur dictū ē ds̄ mortē nō fec̄.

sit auctor ē. qꝛ inquantū sit in tantū bo
na sūt. Et ne hinc putet̄ nō ab illo ēē pe
na maloꝝ. que utiqꝫ malū ē. hꝭ q̄ puniunt̄
Sꝫ h̄ ita dixi. sic dictū ē. ds̄ mortē nō fecit.
cū alibi sc̄ptū sit. mors ⁊ uita a dn̄o ē. Qꝛ aloꝝ
ē pena q̄ a dō ē. malū ē q̄ mal. h̄ in bonis
opib' dī est. qꝛ iustū ē ut mali puniant̄. ⁊ uti
qꝫ bonū ē. omē qđ iustū ē. Sic ē dr̄ ds̄ nō
fecisse mortē. qꝛ nō fec̄ illud p quo mors isli
git̄. i. peccm̄. Audisti lector cām dictoꝝ. eā q̄
intelligentia sana firmat̄. cū dr̄ ds̄ nō est
auctor mali. ⁊ ds̄ mortē nō fecit. De uolūtat̄

d. xxxviij.

Post pdicta de uoluntate. ⁊ fine ex q̄ recta u pua dicatur.
elqꝫ fine disserendū ē. Sciendū ē g̃ q̄ ex
fine suo ut ait aug' uolūtas agnoscitur. utrū
recta an pua sit. Finis aūt bone uolūtati' est
beatitudo. uita etna. ds̄ ipē. Male u̇ finis est
aliud. s. mala delectatio. ł aliqđ aliud in q̄ nō
dꝫ uoluntas q̄scē. Finē bonū insinuat aplā
dicēs. Unde finē omis ↄsumationis. i. ē. Caritat̄

Quod sit bonꝰ finis. s. karitas

q̄ eiꝰ latū mandatū ē. finis omis ↄsumatiois
est. i. omis bone uolūtatis ⁊ actionis. ad quam
omē pceptū ē referēdū. Vn aug' in enchiri

Aug.

dion. Oīa pcepta diuina referunt̄ ad caritatē
de q̄ dic̄ apls. Finis pcepti ē caritas de corde
puro ⁊ ↄsciencia bona. ⁊ fide nō ficta. Omis
itaqꝫ pcepti finis caritas ē. i. ad caritatē re
feratr̄ omē pceptū. Qđ u̇ ita fit. ut timore
pene. ł aliq̄ intentione carnali. ut nō refera
tur ad caritatē. q̄ ē dilectio dī ⁊ pximi. nō dū
fit quēadmodū fi oportet. quāuis fi uidat̄.
Tūc ē. recte fiūt que mandat ds̄ ⁊ que cō
silio monꝫ. cū referunt̄ ad dilectionē dī ⁊ pxi
mi. His u̇b apte insinuat̄ qđ sit rectus fi
nis uolūtatis. siue actionis. s. caritas q̄ ds̄ ē.
ut sup̄ ostendimus. Quod ds̄ ē finis oīs boē
actōis que caritas ē u̇ tn̄ s. s. ⁊ h̄. ⁊ x̄. ⁊ pr. nec hi tres sunt tres fines sꝫ unꝰ

Paulus.

Qui g̃ caritatē ponit sibi finē. dm̄ sibi
ponit finē. Vn ⁊ xpm̄ finē legis ad
iustitiā dic̄ apls̄ ēē omi credenti. ⁊ recte dr̄

Aug.

xps finis legis ad iustitiā. Qa ut ait aug.
in l̄. sententiaꝝ psp̄i. ē. lex iustitie nō
ↄsumit̄ ꝫ implet̄. Omis ē. pfectio ex xpo
ē. ultra quē nō ē q̄ spes se extendat. Finis
fidelium xps ē. ad quē cū puenerit currentis
intentio. nō h̄t quo possit amplꝰ i ueni
re. ꝫ h̄t in q̄ debeat pmanē. Finis g̃ rec
tus atqꝫ supremꝰ ds̄ ē pat̄. ⁊ fi. ⁊ s.s. Set
nec hij tres sūt tres fines. ꝫ unꝰ finis. qꝛ
nō tres dij. ꝫ unꝰ ds̄. Quod oēs boē uolūtatis
unū hn̄t finē. ⁊ tn̄ qdā boē diuisos fin̄ sorti
untur

Sex q̄r ut̄ omis bone uolūtates. unum

Aug.

tm̄ hant finē. De h̄ aug. in. xix. de ciui
tate. Alie atqꝫ alie uolūtates. suos pprios fines
hn̄t. Q tn̄ referunt̄ ad finē illiꝰ uolūtatis
qua uolumꝰ bt̄e uiuē. ⁊ ad eā puenire uitam.
q̄ nō refert̄ ad aliud. sꝫ amanti p se ipā suffi
ciat. Quēadmodū uoluntas uidendi finē h̄t
uisionē. ⁊ uoluntas uidendi fenestrā finē h̄t
fenestre uisionē. Alia u̇ ē uoluntas p fenestrā
uidendi transeuntes. cuiꝰ itē finis ē uisio tran
seuntiū. Ad q̄ ⁊ pdicte referunt̄ uolūtates.
Hē recte sūt uolūtates. ⁊ omis sibimꝫ religate.
Si bona ē illa ad quā cetere referunt̄. Si aūt
pua ē. praue sūt omis. Et io rectaꝝ uolū
tatū conexio. it̄ qdā conexū ē ascendentiū
ad beatitudinē. qđ certis uelut passib' agitur.

Aug.

Prauaꝝ aūt ⁊ distortaꝝ uolūtatū implicatio uī
culū ē q̄ alligabit̄ qui h̄ ag̃. ut pliciat̄ i te
nebras exteriores. His auctoritatū testimoniis
euident̄ monstrat̄. plures in fidelib' rectas esse
uolūtates. pprios ac diuisos fines h̄ntes. ⁊ tn̄
unū eundemqꝫ. qꝛ omis referunt̄ ad unum.
q̄ ē finis finiū. de q̄ paulo an̄ dixim'. ita ↄu
so fiere ē ⁊ in malis. Qdā hinc sentencie uidēt̄
Uero ↄtrariū huic sententie. q̄ dictū ē. Ad uisari
fidelium quasdā rectas uolūtates. diuisos fi
nes sortiri. ⁊ tn̄ ad unū referri. uidi obuiare
qđ alibi aug' monet. ne s. nb̄ duos fines ↄsti

Aug.

tuam'. ita inq̄ens in l̄. de s̄ mone dn̄i i monte.
Nō debemꝰ euāgelizare io ut māducemus.
ꝫ io māducare. ut euāgelizemꝰ. ut cibꝰ nō
sit bonū qđ appetit̄. ꝫ necc̄ariū qđ adiect̄
ut illud ipleat̄. Querite pmū. r. dī. ⁊ h̄. e.
a. u̇b. nō dix̄ pmū q̄rite. r. d. ⁊ deinde que
rite ista q̄muis sit necc̄aria. ꝫ ait h̄ omia
adicientur. i. h̄ ↄsequent̄. si illa querati. ne
cū ista queritis illinc auertamini. aut ne duos
fines ↄstituatis. ut ⁊ reg. p se appetatis. ⁊ ista
necc̄ia p illud. Ergo p reg. dei tm̄ debemꝰ
opari omia. nō solam uel cū regno dī incedē
tēpale meditari. Ecce hic apte dic̄. ne duos
fines nb̄ ↄstituamꝰ. ꝫ unū tm̄. i. regnū dei.
cū sup̄ dixerit bonas uolūtates alias ⁊ alias p
prios h̄re fines. Ostendit q̄m h̄ec uidat̄ nō
Hec aūt sibi nō repugnare. repugnet̄ pdicta
animaduertit. qui u̇b pmissis simplici
accō diligent̄ intend. Qd ē. dix̄ ne duos
fines nb̄ ↄstituamꝰ. ꝫ omia p regnū dī fa
ciamꝰ. ipē pmisit qđ debemꝰ manducare. ut
euāgelizemꝰ. Cū aūt h̄ ita faciamꝰ. actionis illiꝰ
finē euāgelii ↄstituimꝰ. ꝫ ⁊ huc finē ad reg.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Cae(m) intelligend(um) sit illud ne duos fines nob(is) constituamus.

di referim(us). manducam(us) (ergo). p(ro)p(ter) eua(n)geliu(m). et
manducam(us) et eua(n)gelizam(us). p(ro)p(ter) reg(num) di. Duos
(er)go fines n(on) in manducando constituim(us). S(ed) ista
facientes n(on) q(uo)d peccam(us). absit. Na(m) et ipse
sic fac(er)e suadet. si diligent(er) ei(us) u(er)ba inspiciam(us).
Tu(m) (er)g(o) ait ne duos fines n(obis) constituam(us). fine(s)
indiuisa tendentes intelligi uoluit. s(cilicet) q(uorum)
alt(er) ad alteru(m) n(on) refert(ur). Ita (enim) d(icit) p(ro)p(ter) reg(num)
di t(ame)n o(m)nia agenda. nec cu(m) ip(s)o mercedem
t(em)p(or)ale(m) meditanda. ita intelligendu(m) e(st). ut n(on)
appetendo meditem(ur) cu(m) regno merced(em) t(em)p(or)ale(m)
ita q(uo)d n(on) p(ro)p(ter) reg(num). s(ed) p(ro)p(ter) se. ut s(cilicet) reg(num). p(ro)p(ter) se ape
tam(us). ista p(ro)p(ter) illud sic ip(s)e doc(et). Si (enim) petim(us)
uita(m) et(er)na(m). petim(us)q(ue) et t(em)p(or)alia add(it). S(ed) si ea
petim(us) p(ro)p(ter) et(er)na(m) uita(m) n(on) offendim(us). nec
sinistra n(ost)ra scit q(ui)d faciat dext(er)a. q(ui)a merced(em)
t(em)p(or)ale(m) n(on) p(ro)p(ter) se meditam(ur). s(ed) p(ro)p(ter) reg(num) dei.
ut sit leua sub capite. et dext(er)a in ample
xu. Alioq(ui)n sit t(em)p(or)alia q(uae) p(ro)p(ter) se q(ue)rim(us).
sic et(er)na miscet(ur). dext(er)e sinistra. Id(e)o cu(m) d(omin)us
dix(er)it. attendite ne iusticia(m) u(est)ram facia
tis cora(m) homib(us) ut uideamini ab eis. Alibi
ait. Sic luceat op(er)a u(est)ra bona. co(ram) ho(minibus). ut
glo(rificent) pa(trem) u(estrum). q(ui) i(n) c(elis) e(st). S(ed) p(er) d(omi)n(u)m (er)g(o) o(m)nia facie(n)
da sunt. ut o(m)nia q(uae) facim(us). o(m)niu(m)q(ue) fines ad
eu(m) referam(us). De diffi(ni)c(ione) uoluntatis. (et) intenc(i)o(n)is

Ce(m) sit uoluntas. (et) q(ui)s finis. q(u)i(d) in acci
pitur. intentio.

Sol(et) (et) queri. q(ui)d differt int(er) uolu(n)tate(m). (et) finis.
S(et) intentione(m) ac fine(m). Ad q(uo)d dici p(otest). int(er) uolu(n)tate(m)
et fine(m). eo atq(ue) eunde(m) n(on) distingui. q(ui)a uolu(n)tas
e(st) qua uolum(us) aliq(ui)d. Finis u(er)o uolu(n)tatis e(st). uel
illud q(uo)d uolum(us) p(er) q(uo)d implet(ur) ip(s)a uoluntas. t(unc)
poti(us) aliud p(ro)p(ter) q(uo)d implet(ur) illud q(uo)d uolum(us). In
tentio u(er)o int(er)du(m) p(ro) uolu(n)tate. int(er)du(m) p(ro) fine
uoluntatis accipitur. q(uo)d dilige(n)s ac pi(us) lector.
ubi sc(ri)pta u(er)o h(oc) occurrerit disc(er)nere studeat. Fi
nis a(utem) uolu(n)tatis e(st) delectatio bona. u(e)l mala ad q(ua)m
intend(it) q(ui)sq(ue) p(er)uenire. Vn(de) aug(ustinus). sup(er) illu(m) locu(m)

Q(ui)d sit finis.

Ag.

psalmi scrutans corda et renes ait sic. D(eu)s sol(us)
scrutat(ur) corda q(ui)d q(ui)sq(ue) cogitet. et renes i(d est) q(ui)d
queq(ue) delectet. q(ui)a finis cure et cogitationis
e(st) delectatio. ad qua(m) cura et cogitatione nitit
tur quisq(ue) p(er)uenire. Et paulo p(ost). Op(er)a n(ost)ra que
sunt in dictis et f(ac)tis p(at)ent homines uide(n)t. s(ed) q(uo)
a(n)i(m)o fiat et q(u)o uenire cupiat sol(us) d(eu)s uidet.
q(ui) cu(m) uid(er)it n(on) e(ss)e i(n) celo. et n(on) delectari n(on) i(n) car
ne s(ed) in d(omi)no. i(d est) cu(m) bone sunt cogitatio(n)es. et
ear(um) fines. dirig(it) iustu(m). Id(e)m sup(er) alt(er)i(us) p(sa)lmi
locu(m) illu(m). s(cilicet) in laq(ue)o isto que(m) absconderu(n)t
(com)p(re)hensus e(st) pes eor(um). Pes a(n)i(m)e amor e(st). q(ui) si p(ra)
uus e(st). d(icitu)r cupiditas u(e)l libido. Si rect(us) d(icitu)r
caritas. eo mouet(ur) a(n)i(m)a q(uas)i ad locu(m) q(uo) tend(it)

Ag.

Repetit p(re)dicta. sub ex(em)plo.

t. ad delectatione(m) bona(m) u(e)l mala(m). q(ua) se p(er)uenir(e)
se p(er) amore(m) letat(ur). Finis (er)g(o) uolu(n)tatis ut p(er)
multis e(st) d(icitu)r et illud q(uo)d uolum(us). et illo p(ro)p(ter) q(uo)d
uolum(us). Intentio ad illud refert(ur) p(ro)p(ter) q(uo)d uolum(us).
et uoluntas ad illud q(uo)d uolum(us). Vt u(er)bi
g(rati)a. Si uelim esurientem refic(er)e. ut habea(m)
uita(m) et(er)na(m). uolu(n)tas e(st) q(ua) uolo refic(er)e esurie(n)
te(m). cui(us) finis e(st) refectio esurientis. intentio
u(er)o qua sic ad uita(m) p(er)uenire uolo. Finis a(utem)
sup(re)m(us) e(st) ip(s)a uita. ad qua(m) et tali(us) fini(s) refert(ur).
Set q(ueri)t(ur) utr(um). An illa i(n)tentio sit uolu(n)tas.

hic d(icitu)r illa e(ss)e inte(n)cio uoluntas.

Si intentio tal(is) sit uolu(n)tas. et si uolu(n)tas
est. an in h(oc) op(er)e sit una eadq(ue) uolu(n)tas. q(ua)
uolo h(abe)re uita(m) et(er)na(m). et q(ua) uolo refic(er)e esurie(n)
te(m). Videt(ur) n(immir)e p(ro)pe tal(is) intentio e(ss)e uoluntas.
Vt (enim) uoluntas e(st) q(ua) uolo refic(er)e pauperem.
ita et uolu(n)tas e(st) qua p(ro)p(ter) istud uolo h(abe)re uitam.

Vn(de) alia uolu(n)tas. h(ec) ab illa sit. d(icit) aug(ustinus) i(n) l(ibro) de t(rinitate).

Ex alia q(ue) uidet(ur) e(ss)e uolu(n)tas q(ua) uolo h(abe)re uita(m)
et alia qua paup(er)i subuenire uolo. S(ed) ista ad
illa(m) referitur. Na(m) et si h(ec) ita plac(et) ut in eo
cu(m) aliq(ua) delectione uolu(n)tas acq(ui)escat. no(n)
du(m) t(ame)n e(st) illud q(uo) tendit(ur). s(ed) h(oc) ad illud refert(ur).
ut illud deputet(ur) tanq(uam) p(at)ria ciuis. istud u(er)o

Ag. i(n) l(ibro) de t(rinitate).

tanq(uam) refectio uel mansio uiatoris. Ec sunt
iste uolu(n)tates affect(us) ut mot(us) n(ost)ris. q(ui) q(uas)i
gressib(us) ut passib(us) tendit(ur) ad p(at)riam. Sic (er)g(o)
alia e(st) uolu(n)tas uidendi fenestras. ut (con)doce
te aug(ustino) dicim(us). alia que ex ista nascit(ur)
uolu(n)tas p(er) fenestras uidendi t(ra)nseuntes. ita
n(on) nullis alia e(ss)e uidet(ur) uolu(n)tas elemosinas
dandi paup(er)i. et alia uolu(n)tas h(abe)ndi uitam.
Alij a(utem) putant q(uo)d una sit uolu(n)tas et h(ec) et i(lla).
s(ed) p(ro)p(ter) subiector(um) multiplicitate(m) diu(er)sitas nomi(n)a
ntur uolu(n)tatu(m). Et c(er)te q(uo)d lib(et) hor(um) ueru(m)
sit. illud nulli in ambiguu(m) uenit. q(uonia)m uo
lu(n)tas ex suo fine pensetur. ut(rum) recta sit an

d. xxxix.

p(ra)ua. peccatu(m) an g(rati)a. et q(uonia)m n(om)i(n)e intentionis
aliq(ua)n(do) finis. aliq(ua)n(do) uolu(n)tas intelligat(ur). Cu(m)
uolu(n)tas sit d(e) bonis q(ue) n(ati)ui bo(nis) h(a)b(ent) q(uod) p(ec)c(a)t(um) fiet
Hic a(utem) orit(ur) q(uesti)o. dicit(ur) e(nim) n(on) ultu(m) aliud q(uam) ille p(ec)c(at)um.
Satis necc(ess)aria. ex sup(er)iorib(us) ca(usa)m trahens. Sic
dictu(m) e(st) (enim) sup(er) uolu(n)tatem in e(ss)e naturalit(er)
homi(ni). sic(ut) intellect(us) et memoria. Q(ue) a(utem)
homi(ni) natalia sunt. q(ui)ntu(m)cu(m)q(ue) uitient(ur). bon(a)
t(ame)n e(ss)e n(on) desinunt. q(ui)a n(on) ual(et) uitiu(m) bonitate(m)
in q(ua) d(eu)s eam fec(it). penit(us) (con)sumere. Vt u(er)bi
g(rati)a intellect(us) ut p(ro)p(ter). et ingeniu(m) ac memoria
et si uicijs et peccatis obnubilent(ur) et corru(m)pant(ur).
bona t(ame)n sunt nec pecc(at)a uocant(ur). Sic aug(ustinus)
de ratione q(ue) e(st) ymago di in qua f(ac)ti sumus.
Ostendit atend(it) in. xv. l(ibro) de t(rinitate). H(ec) e(st) in q(u)o ymag(o)

Ag.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Responsio quorumdam

ergo nunquam homines sunt creati. qua certe [illegible] perfecit. que creata in rebus creatis [illegible] cum a Deo iustificatur a [illegible]. informo- sam mutatur formam [illegible] bona non hec autem [illegible] magis [illegible] ut intellectus. Cum ergo vo- luntas de naturalibus sit. quia ipsa non semper bonum est. et si aliquando vitiis subiaceat. Ad hoc facile respondent qui dicunt omnia que sunt inquantum sunt bo- na esse. quia et ipsam voluntatem inquantum est. uel inquantum voluntas. ut supra posuimus bonum esse asserunt. Sed inquantum inordinata est. mala est et peccatum. Ubi prius ab eis rationabiliter queri. si voluntas inquantum inordinata est peccatum est. quare ergo intellectus. uel ingenium. et huiusmodi. cum inordina- ta sunt. peccata non sunt. Inordinata vero sunt sicut voluntas. cum ad rectum finem non tendunt. eorum- que actus prevaricationis existunt. Ad quod illi dicunt. voluntatis nomine. aliquando vim. scilicet naturalem potentiam volendi. aliquando actum ipsius vis significari. Et ipsa naturalis anime insita. nunquam peccatum est. sicut nec vis memorandi vel intelligendi. Sed actus huius vis qui et voluntas dicitur. tunc peccatum est quando inordinatus est.

Cur actus voluntatis sit peccatum

Sed adhuc queritur. **si actus aliarum potentiarum non sunt peccata**

Si qualiter hic naturalis potentie actus peccatum sit. Si aliarum potentiarum actus peccata non sunt. scilicet po- tentie memorandi cuius actus est memorare. et potentie intelligendi. cuius actus est intelligere.

Responsio.

Ad quod et ipsi dicunt. quod alterius generis est actus ille vo- luntatis. quam actus memorie vel intellectus. Hic enim actus est ad aliquid adipiscendum. vel non amit- tendum. quod non potest esse deinde quin sit malus. Velle enim mala. malum est. Sed intelligere vel memora- re mala. malum non est. Quamvis eorum quidam et hos actus malos esse in tantum non impune asserunt. Memo- rat enim interdum quis malum ut faciat. et querit intelligere verum ut sciat impugnare. Ecce quali- ter soluta est premissa questio. ab his qui tradunt omnia esse bona inquantum sunt. Qui vero dicunt voluntates malas peccata esse. et nullo modo bona. tunc respon- dent dicentes. actum voluntatis non esse de naturalibus sed vim ipsam et potentiam volendi que semper bonum est et in omnibus est et imparibus. in quibus nonnunquam est actus.

Cur et memorie et intelligere actus aliquorum malos dicunt

Responsio quorumdam

Quomodo intelligendum sit illud Ro. [illegible] peccati vult bonum

Preterea queri solet. quomodo intelligendum sit. quod ait Ambrosius. exponens illud verbum apostoli. Non enim quod volo illud ago. sed quod odi illud facio. Dicit enim. quod homo subiectus peccato facit quod non vult. quia naturaliter vult bonum. sed voluntas hec semper caret effectu. nisi gratia Dei adiuvet et liberet. Si homo subiectus est peccato. vult quidem malum et operatur. quia servus est peccati. et eius voluntatem sic supponit Augustinus. libenter facit. Quomodo ergo naturaliter vult bonum. An est eadem voluntas. id est idem motus qua libenter peccato servit. et qua naturaliter vult bonum. Si non est eadem vo- luntas. queritur que istarum est. que cum homo iustificatur a servitute peccati liberatur. Ut enim supra disseruimus gratia Dei voluntatem hominis liberat et adiuvat. que voluntatem hominis preparat adiuvandam. et adiu- vat preparatam. Sed que est illa voluntas. an illa que naturaliter vult bonum. an que libenter servit peccato. si tamen due sunt voluntates. Proposita est questio profunda. que varia expositione a diversis determi- natur. Alii enim dicunt duos esse motus. unum quo vult bo- num naturaliter. Cur naturaliter? Ideo quia naturaliter dicitur quia talis fuit motus nature humane. in prima conditione nunquam creati sine vitio positi sumus. que proprie natura dicitur. Fuit enim homo creatus in voluntate recta. Unde in ecclesias- ticis dogmatibus scriptum est. Firmissime tene primos homines. bonos et rectos esse creatos. cum libero arbitrio quo possent si vellent propria voluntate peccare. eosque non necessitate sed propria voluntate peccasse. Hoc ergo dicitur homo naturaliter velle bonum. quia in bona et recta voluntate conditus est. Superior enim scintilla ra- tionis est. que et ut ait Ieronimus in Cain non po- tuit extingui. bonum semper vult et malum odit. Alium autem dicunt motum esse mentis. quo mens relicta su- periori lege. subicit se peccatis eisque oblectatur. Iste motus ut aiunt. antequam alicui assit gratia dominatur in homine et regnat. alterumque deprimit motum utrumque tamen et liberum arbitrium est. Veniente autem gratia ille malus motus eliditur. et alter naturalis bonus liberatur et adiuva- tur ut efficaciter bonum velit. Alii gratiam vero licet naturaliter velit homo bonum. non tamen absolute concedi oportet bonam habere voluntatem. sed potius malam. Alii autem dicunt unam esse voluntatem. id est unum motum quo naturaliter vult homo bonum. et e contrario vult malum eoque delectatur. et inquantum vult bonum naturaliter bonus est. Inquantum malum vult. malus est.

An eadem voluntate velit homo naturaliter bonum et libenter peccet vel non

Exposita questione secundum eos qui dicunt duos esse motus

Ieronimus

Secundum alios unam dicunt esse voluntatem

20. xl.

An ex fine omnes actus pensari debeant ut simpliciter boni vel mali dicantur

Post hoc de actibus adiciendum videtur. utrum et ipsi ex fine sicut voluntas pensari debeant boni vel mali. Licet enim secundum quosdam omnes boni sunt inquantum sunt. non tamen absolute omnes dicendi sunt boni. vel omnes remunerabiles. sed quidam simpliciter mali dicuntur sicut et alii boni. Quidam simpliciter ac vere boni sunt illi actus qui bonam habent causam et inten- tionem. id est qui bonam voluntatem comitantur et ad bo- num finem tendunt. Mali vero simpliciter dici debent. qui perversam habent causam et intentionem. Unde Ambrosius ait. Affectus tuus nomen operi tuo imponit. Et Augustinus super psalmum xxxi. Nemo computet bona opera sua

p

Qui actus simpliciter boni dicendi sunt

Qui simpliciter mali

Ambrosius

Augustinus

(c) 2006 Ministerio de Cultura

autem fidei. Ita enim michi videntur esse, ut magnae vires et cursus celerrimus praeter viam. Quia ubi fides non erat, opus bonum non erat. Bonum enim opus intentio facit, intentionem fides dirigit. Non valde attendas quod homo faciat, sed quod cum facit attendat, quo lacertos optimae gubernationis dirigat. His testimoniis insinuari videtur ex affectu et fine opera esse bona vel mala. Cui consonat quod in evangelio Veritas ait: Non potest arbor mala fructus bonos facere, nec arbor bona fructus malos facere. Hominem arborem non naturam intellige humanam, sed voluntas intelligitur, quae si mala fuerit, non bona sed mala opera facit; si vero bona fuerit, bona non mala facit opera.

Utrum omnia opera hominis ex affectu et fine sint bona vel mala.

Sed quaeritur utrum omnia opera hominis ex affectu et fine sint bona vel mala. Quibusdam ita esse videtur, qui dicunt omnes actus esse indifferentes, ut nec boni nec mali per se sint, sed ex intentione bona boni, et ex mala mali sint omnes actus. Secundum quos quilibet actus potest esse bonus, si bona intentione geritur. Aliis autem videtur quod quidam actus ipsi mali sunt, ita ut non possint esse nisi peccata, etsi bonam habeant causam. Et quidam ipsi boni, ita ut etsi malam habeant causam, non tamen boni esse desinant. Quod testimoniis Augustini confirmant, qui dicit bonum aliquem non bene facere. Quod enim quis invitus vel necessitate facit, non bene facit, quia non bona intentione facit, ut ait Augustinus super Iohannem: Servus in quo timor est non est in caritate. Inquantum quis invitus constat deo, non tamen in dono, et si fiat bonum, non tamen bene. Nemo enim invitus bene facit, etsi bonum est quod facit. Ecce hic quod aliquis non bene facit illud quod bonum est. Facit ergo quod bonum est intentione non bona. Id asserunt illi quaedam opera esse talia quae sic bona sunt quod mala esse non possunt, quocumque animo fiant; sic e converso quaedam sic sunt mala ut non possint esse bona, qualicumque ex causa fiant. Alia autem esse opera quae ex fine et ex causa bona sunt vel mala, et ad illa referunt scripturae testimonia, quibus ex affectu vel intentione iudicandum operum pensari dicitur. Scriptura enim dicunt illi differentiam actuum.

Aliter Augustinus sentire videtur qui dicit opera hominis esse bona vel mala ex causa.

Sed Augustinus evidentissime docet in libro contra mendacium, omnes actus secundum intentionem et causam iudicandos bonos vel malos, praeter quosdam qui ita sunt mali ut numquam possint esse boni, etsi bonam videantur habere causam. Interest autem plurimum in quo quaque causa, quo fine, qua intentione quid fiat. Sed ea quae constat esse peccata nullo bonae causae obtentu, nullo quasi bono fine, nulla velut bona intentione facienda sunt. Ea quippe opera hominum sicut causas habuerint bonas vel malas, nunc sunt bona nunc mala, quae non sunt per se ipsa peccata. Sicut victum praebere pauperibus bonum est, si fit causa misericordiae

cum recta fide; et concubitus coniugalis quando fit causa generandi, si ea fide fiat ut gignantur regenerandi. Haec rursus mala sunt si malas habent causas. Velut si iactantiae causa pascatur pauper, aut filii generentur non ut deo sed ut diabolo nutriantur. Cum vero iam opera ipsa peccata sunt, ut furta, stupra, blasphemiae, quis dicat causis bonis esse facienda, vel peccata non esse, vel quod est absurdius, iusta peccata esse? Quis dicat: Furemur divitibus ut habeamus quod demus pauperibus; aut falsa testimonia proferamus, non unde innocentes laedantur sed potius salventur? Duo enim bona hic fiunt, ut inops alatur et innocens non puniatur. Aut quis dicat adulterium esse faciendum, ut per illam cum qua fit homo liberetur de morte? Testamenta etiam vera cur non supprimimus et falsa supponimus, ne hereditates habeant qui nichil boni agunt, sed hi potius qui indigentes adiuvant? Cur non fiant illa mala pro his bonis, si propter haec bona nec illa sunt mala? Cur non abundantibus meretricibus quas ditant stupratores rapiat divitias bonus, ut indigentibus eas largiatur, cum nullum malum sit si pro bono fiat? Quis hoc dicat nisi qui res humanas moresque conatur et leges subvertere? Quod enim facinus non dicatur recte posse fieri, nec impune tantum verum et gloriose, ut in eo non timeatur supplicium sed speretur praemium, si semel concesserimus in omnibus malis actibus non quid fiat sed quare fiat esse quaerendum, ut quaecumque pro bonis fiunt causis, nec ipsa mala esse iudicentur? At iustitia merito punit eum qui dicit se subtraxisse superflua diviti ut praeberet pauperi. Et falsarium qui alienum corrupit testamentum, ut his esset heres qui faceret elemosinas largas, non ille qui nullas. Et eum qui se fecisse adulterium ostendit, ut per illam cum qua fecit hominem de morte liberaret. Sed dicet aliquis: Ergo quidem est fur quilibet, fur qui voluntate misericordiae furatur? Quis hoc dixerit? Sed horum duorum non ideo quisquam est bonus quia peior est unus. Peior est enim qui concupiscendo quam qui miserando furatur. Sed si furtum omne peccatum est, ab omni furto abstinendum est. Quis enim dicat esse peccandum, et si aliud sit grave, aliud leve peccatum? Nunc autem quaerimus quis actus peccatum sit vel non, non quid gravius sit vel levius. Intende lector propositis verbis tota mentis consideratione, quae non inutilem habent excitationem, et dinosces quis actus sit peccatum, quamvis malam habeat causam, nec ille tamen, quia sunt non nulli actus qui etsi bonam habeant causam tamen peccata sunt, ut supra dictum est. Et ideo consequenter videtur quod si non semper ex fine iudicatur voluntas sive actio mala. Sic multa quae per se peccata sunt. Illa enim cum quis gesserit pro aliqua bona causa, bonum

Opinio quorundam qui dicunt actus indifferentes.

Aliorum opinio qui per contrarium favorum actuum distinctionem [illegible]

Ab.

[illegible] praeter quaedam quae per se peccata sunt.

Aug.

Ab.

lascivie causa cum uxore concumbitur aut

Non tantum quare sed et quod fiat attendendum est.

Peior est qui concupiscendo quam qui miserando furatur.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

uidentur habere finem. Nec ex fine uoluntas est mala, nec ex uoluntate actio fit mala, sed ex actione uoluntas fit praua. In quo aliquis ponit actum iudeorum, qui crucifigendo Christum arbitrati sunt se obsequium deo praestare; quia bonum finem dicit eos habere potuisse, scilicet dei obsequium, et tamen uoluntatem eorum et actionem peruersam fore asserit. Verum tamen ulla fit exceptio in premissis uerbis augustini, quibus omnis uoluntas bona ex fine sit bona, et ex fine et ex uoluntate omnis bona actio bona est. Sed non omnis mala uoluntas ex fine mala est, nec omnis mala actio ex fine et uoluntate mala est, et omnis qui habet malam causam mala est, sed non omnis qui bonam habet causam bona est. Ideoque cum ex affectu dicitur imponi nomen operi, in bonis operibus generaliter uera est hec regula, sed in malis illa excipiuntur que per se mala sunt. Omnia enim hominis opera secundum intentionem et causam iudicantur bona uel mala, exceptis his que per se mala sunt, id est que sine preuaricatione fieri nequeunt. Quare dicat hec predicta non per se

(Red margin, left: In tota quae per se mala sunt quia non ponit actus iudeorum.)

Ore tamen quidam contendunt nunquam habere *Si bonum in fine*

bonam causam. Qui enim aliena furatur ut pauperibus tribuat, non pro bono ut aiunt furatur. Non enim bonum est aliena pauperibus dare. Qui enim de rapina sacrificium deo offert, ut ait auctoritas, idem facit ac si filium in conspectu patris mactaret, ut sacrificium eius deo offerat. Abhominabilis uel nefaria deo est ex rapina oblatio. Ita etiam et hominem perditum et reum a morte liberare malum esse dicunt. Et si enim bonum sit hominem a morte liberare, tamen sic liberare malum asserunt fore. Idque augustinus in superioribus dicit retractasse sermonem, cuiusque locutionem ait. Ea que constat esse peccata, nullo quasi bono fine, nulla uelut bona intentione facienda. Non enim simpliciter dixit bono fine et bona intentione, sed addidit quasi et uelut, quia talia non fiunt bono fine et bona intentione, sed intentione que uidetur bona, et fine qui putatur bonus, sed non est. Nec ideo excepit augustinus ista ut aiunt quia causas habent malas, sed quia causas habent que uidentur bone, sunt tamen male. *An omnis intentio et actio eorum qui fidem caret*

(Red margin, left: Et ex hoc fiat bono fine nota ex uerbis augustini premissis.)

. d. xli.

Cumque intentio ut superius dictum est bonum opus *sit mala*

faciat, et fides intentionem dirigat, non immerito queri potest utrum omnis intentio omneque opus illorum malum sit qui fidem non habent. Si enim fides intentionem dirigit et intentio bonum opus facit, ubi non est fides nec intentio bona nec bonum esse opus uidetur. Quod aliquidam non irrationabiliter astruunt, qui dicunt omnes actiones et uoluntates hominis sine fide malas esse, que fide habita bone existunt. Unde apostolus ait: Omne quod non est ex fide peccatum est.

(Red margin, left: Quidam dicunt omnes actiones hominum sine fide esse malas qui fide habentes. Et auctoritatibus muniunt suam opinionem. Ad i. li. prosperi.)

Quod augustinus exponens ait: Omnis infidelium uita peccatum est, et nichil bonum est sine summo bono. Ubi enim deest agnitio eterne ueritatis falsa uirtus est etiam in optimis moribus. Et iacobus in epistola canonica ait: Qui offendit in uno, scilicet in caritate, factus est omnium reus. Qui ergo fidem et caritatem non habet, omnis eius actio peccatum est, quia ad caritatem non refertur. Quod enim ad caritatem non refertur, ut supra meminit augustinus, non fit quemadmodum fieri oportet, ideoque malum est. Nec ergo mandata custodit qui caritate caret, quia sine caritate nullum mandatum custoditur. Unde augustinus super epistolam ad galatas ait: In custodia legis dicit apostolus non occidere, non mechari, et alia huiusmodi ad bonos mores pertinentia, que nisi caritate et fide impleri non possunt. Nullus ergo implet mandatum, nullusque opus bonum facit qui fidem et caritatem non habet. Impossibile enim est, ut ait apostolus, sine fide aliquid placere deo. Quecumque ergo sine fide fiunt bona non sunt, quia omne bonum placet deo.

(Red margin, right: Ad / Ad / Augustinus. Quod sine caritate non custodiuntur mandata.)

His autem obicitur *Quod premisse obiciunt sententie ex uerbis aug.*

hoc quod supra dixit augustinus, scilicet quod in seruili timore etsi bonum fiat, non tamen bene. Nemo inuitus bene facit, etsi bonum est quod facit. Hic enim dicit bonum fieri, sed non bene ab illo qui caritatem non habet. Qui enim seruiliter timet caritate uacuus est. De quo tamen hic dicit quod bonum facit sed non bene. Quod etiam super illum locum psalmi, Auertantur retrorsum, dicit: Quod iudei et heretici et pagani opera bona faciunt, quia uestiunt nudos et pascunt pauperes et huiusmodi, sed non in matre ecclesie, id est in fide, et non occultant pullos eorum. Quibus illi respondent dicentes: opera bona appellari huiusmodi que sine caritate fiunt, non quia bona sint quando sic fiunt, quod supra euidenter dicit augustinus, scilicet quia bona essent si taliter fierent, que etiam in suo genere sunt bona, sed ex affectu sunt mala. *Aliorum sententia de premissis que ei contradicunt.*

(Red margin, right: Quomodo istis auctoritatibus illi respondeant.)

Alii uero quadam tripartita distinctione *Non omnis actio eorum mala est qui fidem non habent*

actionum faciunt. Opera cuncta que ad naturae subsidium fiunt semper bona esse astruunt. Sed quod augustinus mala esse dicit si malas habent causas, non ita accipiendum est quasi ipsa mala sint, sed quia peccat et malus sit qui ea malo fine agit. Item et illud aliud, scilicet bonum opus intentio facit et intentionem fides dirigit, determinant dicentes de bono necessario quod remunerabile est ad uitam, non quod illud solum sit bonum opus, immo et alia plura, licet non ea ratione qua illud sit bonum. Bonum enim multipliciter accipitur, scilicet pro utili, pro remunerabili, pro signo boni, pro specie boni, pro licito et aliis forte modis. Solaque intentio illa remunerabilis est ad uitam que fides dirigit, sed non illa sola bona est ut aiunt. Nam sicut iudeus uel malus christianus necessitate proximi releuauit naturali pietate ductus bonum fecit et bona fuit uoluntas qua illud fecit. *Hic ponuntur quedam augustini*

(Red margin, right: Continuat predicta illa augustinum. / Quibus modis dicatur bonum.)

(c) 2006 Ministerio de Cultura

capta q̄ retractauit q̄ h̄ p̄ue dicta s̄; q̄ scilicet dixit

Retractio geminationis diffinitionis aug.

Post h̄ inuestigari oportet. insinuans. p̄mū
qualit̄ intelligendū sit. qḋ ait aug. in l. capitulū
de ūa religione. Usq; adeo inq̄d peccm̄ uolun
tariū malū ē. ut nullo mō sit peccm̄. si nō sit uo
luntariū. Huiꝰ dicti ratione aug aperiēs. in l.
retractationū dic̄. Pot̄ uidi h̄ falsa diffinitio. s;
si diligent̄ discutiat̄. inuenit̄ ēē uerissima. Pec
catū quippe illud cogitandū ē. qḋ tm̄ m̄ pecca
tū ē. nō qḋ ē pena pecci. s. peccm̄ p̄mū hoīs.
qḋ fuit peccm̄ & cā pecci. s; nō pena. Q̄m̄uis ē
illa q̄ nō uoluntaria pecca nō inmerito dicunt̄. q̄
ut nescientib;ꝰ t̄ coactis ꝑpetrant̄. nō omīmodo
p̄sūt sine uoluntate committi. Q̄m̄ ille q̄ peccat
ignorās. uoluntate utiq; fac̄. qḋ cū faciendū
nō sit. putat ēē faciendū. & ille q̄ concupiscere
aduꝰ spm̄ carne. nō ea q̄ uult fac̄. ꝗ concupiscit
q̄dm̄ nolēs. & in eo nō fac̄ qḋ uult. s; si uincit̄.
concupiscentie ꝯsentit uolens. & in eo nō fac̄ n̄ qḋ
uult. & illud qḋ in paruulī ē originale peccm̄.
ex p̄ma hoīs uoluntate mala ꝯtractū ē. Non
itaq; falsū ē qḋ dixi. usq; adeo peccm̄ uolunta
riū ē. & c̄. Ecce qualit̄ illud accipiendū sit.
s. t̄ de p̄mo pecco hoīs. t̄ de omībꝰ gñalit̄ pecci
mortiferis. q̄z licet q̄dā dicant̄ nō uoluntaria.
q̄. s. p ignorantiā t̄ p infirmitatē fiūt. eadē
tn̄ ea ratione p̄sūt dici uoluntaria. q̄ sine uo
luntate nō ꝯmittunt̄. Aliud capitulū.

Ad
H'
Retractatio

Item aliud capitulū.

Huiꝰ ē intelligentia ꝑquirenda ē. qḋ in libro
de duabꝰ aīabꝰ edidit inq̄ens. Nusq̄m nisi
ī uoluntate peccm̄ ē. qḋ ē in libro retractationū
plane determinat dicēs. Poterit putari falsa ēē ista
sententia q̄ diximꝰ. nusq̄. n̄ in uoluntate ēē peccatū.
cū apl̄e dicat qḋ nolo hoc facio. & c̄. S; peccm̄ qḋ
nusq̄. ē n̄ in uoluntate. illud p̄cipue intelligendū
ē. qḋ iusta dāpnatio sequit̄ ē. i. p̄mū hoīs peccm̄
In eodē q̄ libꝰ de duabꝰ aīabꝰ. aliud tradit ꝯsideratiōe
dignū. dic̄ eni. nō n̄ uoluntate peccat̄. ipāmq; uolū
tatē diffiniunt dicēs. Uoluntas ē aīu motꝰ. cogente
nullo ad aliq̄d. t̄ nō amittendū t̄ adipiscendū. Huiꝰ
dicti causā aperiens & intelligentiā pandēs. in. libꝰ.
retractationū ait. Hoc ꝑpterea dictū ē. ut hac diffinitio
ne uolēs a nolente discerneret̄. & sic ad illos referret̄.
intentio. q̄ in paradiso fecerūt originē mali. nullo co
gente peccādo. i. libera uoluntate. q̄ & sciētes ꝯtra
preceptū fecerūt. & ille temptator suasit. ut hoc fie
ret nō coeg̃. Nā qui nesciens peccauit. nō incōgru
enter nolēs peccasse dici p̄. q̄uauis & ipē q̄ nesciens
fec̄. uolens tn̄ fec̄. Ita nec tale peccm̄. sine uolū
tate ēē potuit. s; uoluntas facti ibi fuit. nō uolun
tas pecci. qḋ tn̄ factm̄ fuit peccm̄. Hoc eni factm̄ ē.

Ad

Nō semp uoluntas
facti qḋ peccm̄ ē.
uoluntas pecci
ē. q̄ uult
f. q̄ peccatū ē. n̄
tn̄ peccatū.

qḋ fieri nō debuit. Q̄squis aūt sciēs peccat. si
p̄ cogenti ad peccm̄ sine pecco resistēr. nec tam̄
fac̄. utiq; uolens peccat. q̄ q̄ p̄ resistere. nō cog
ē cedē. Q̄ aūt ꝑpt peccm̄ sine uoluntate ēē nō p̄se.
uerissimū ē. Ex his liq̄t qualit̄ superiora accipien
da sint. Q̄ mala uoluntas ē tm̄ uoluntariū peccm̄.

Si aūt omē peccm̄ mortale uoluntariū ē.
cū uoluntas mala peccatū sit mortale. ꝯstat
ipsam ēē uoluntariū peccm̄. Q̄d eni. ut ait aug
cā inuoluntate. quā ipa uoluntas sita ē. Uolū
tas itaq; mala. recte uoluntariū dr̄ peccatū.
qḋ in uoluntate ꝯsistit. Uoluntas q̄ppe ut ait
aug. mediū ē p̄ma cā peccandi. aut nullum
peccm̄ ē p̄ma cā peccandi. nec ē cui recte impu
tet̄ peccm̄. n̄ peccanti. Nō ḡ ē cui recte im
putet̄. n̄ uoluntati. Hoc aūt de pecco actuali.
& mortali intelligendū ē. neq; his ūbis aliud uo
luit ostende aug. ut ipē ait in retractationibꝰ.
n̄ q̄ uoluntas ē qua peccat̄. & recte uiuit̄. An
uoluntas & actio mala ī eodē hoīe & in ea eadē re sit
unū p̄ t̄ plura

Ag. i. l. a. l. ar.
Ad

D. xlii.

Cū aūt uoluntas mala & opa. peccm̄ sint
queri solet utrū in eodē homine. & circa eadē
rem. hec duo unū sit peccm̄. t̄ diuisa. Ut si q̄s
uoluntate furat̄. uoluntatē huit malā que
peccm̄ ē. & actū malū qui itē peccm̄ ē. Hec aūt
duo diuisa sūt. s. uoluntas & actio. S; numquid
diuisa sūt pecca an unū. Q̄dā dicūt unū ēē pec
catū. alij n̄ diuisa ēē pecca dicūt. q̄ cū constet
h̄ duo ēē diuisa. aut diuisa duo pecca dicūt. aut
duo nō diuisa pecca. Q̄bꝰ alij respondent h̄ duo
diuisa ēē nō pecca. Nō eni. pecca sūt. s; peccatū
unū. quia una p̄uaricatio ut inobedientia ī utroq;
admittit̄. siue q̄s uult. siue q̄s ag̃. & unꝰ est
ibi ꝯtemptus. S; minor cū inuoluntate solū peccm̄
ꝯtinet̄. maior n̄ cū uoluntati & opatio addit̄.
& id maiꝰ fit peccm̄. s; nō plura cū uoluntas
opi mancipat̄. Alia ꝯt eosdē oppositio.

Oppō ꝯt illos q̄ unū dicūt
peccm̄.

Responsio.

Set adhuc eisdē obicit̄. Si unū tm̄ illa duo
pecca sūt. cū quis uoluntate mali prius
concepta. deinde opꝰ patrauit. nō p aliq̄ reꝰ ē.
n̄ p quo ante opꝰ reus erat. cū adhuc in sola
uoluntate peccm̄ ꝯsistebat. Nullꝰ eni. reꝰ ē etne
mortis. n̄ p pecco. S; peccm̄ aliud nō ē admis
sū actione. quā p̄ꝰ admissū erat uoluntate.
Nō ḡ p aliq̄ alio. iste fit dāpnabil̄ actu peccan
do. quā aūt fuit. cū sola uoluntate delinq̄bat
Ad hoc ē & illi respondent̄ dicētes. ꝑpt̄ peccm̄
q̄dē tm̄ illū futurum quam ꝯstitit. & q̄uis eiꝰ
uoluntas & actio unū sit peccm̄. p alio tn̄ reꝰ
factꝰ ē actu peccando. quā p̄ꝰ erat sola uolun
tate delinquendo. q̄ p actu q̄ ē aliud q̄ uolun

Responsio

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Tit(ulu)s .xx.

taſ. lic3 nō aliud peccm. Vt̄ tradbuc q̄o iſtat
Itē tradhuc queſtiou iſtat dicētes. dicētes
ſɔ͞o h̄ duo diūſa eē pecc̄a. q͞i diūſoꝝ legiē
mādatoꝝ p̄uaricationeſ ſūt. Alio ē. māda
to legiſ ꝓhibet̄ actio furti. ſ. nō furtū facies. alio
uoluntaſ furandi. ſ. nō cōcupiſceſ rē ꝓximi tui
Cū aūt h̄ duo mādata diūſa ſīnt. quib' illa
duo ꝓhibēt̄. patet illa duo diūſaſ eē p̄uarica
Reſpōſio tioneſ. diūſa ḡ pecc̄a. Ad qd' ī illi dīc̄t. diūſa
q̄dem eē mādata. quib' illa duo diſtīcti ꝓhibēt̄.
ut aug̃. doc3 ſup exodū. Verūtn̄ ql nō obſ
uatſ. una tn̄ p̄uaricatio icurrit̄. uniūq; pec
catū ɔtrahit̄. lic3 duo diūſa illiſ ꝓhibeant̄.
Sic e cōūſo duo ſūt mādata caritatiſ. quibꝰ
duo p̄cipiunt̄ diligi. una tn̄ in eiſ nō cōmda
tur caritaſ. Si peccm ab aliq̄ admiſſū ideo ſit
Preterea queri ſolz. cū ab aliq̄ uſq; peniteat
ꝑpetrato uoluntate pecc̄o. uoluntaſ ipa agē
di ⁊ actio tranſierit. nōdū tn̄ ulla habita pe
nitentia. utrū illud peccm uſq; q̄ peniteat ſit
in eo: qd nō eē uidet̄. Cū uolūtaſ illa q̄ pri'
fuit nō ē. nec actio. qꝛ nō illud uult ł agit.
qd ān uoluit ł eḡ. S3 nō ē ignorandū peccm
duob' modiſ dici eē in aliq̄. ⁊ tranſire. ſ. actu
Reſpōſio q͞ōiſ d̄ani natiua. ⁊ reatu. Actu ē in aliq̄ diu ipm qd peccm eſt
ut actio ł uolūtaſ in peccāte ē. Reatu ū cū
pecco ſiue tranſierit ſiue adſit. mēſ hoīſ pol
luta ē ⁊ corrupta. totuſq; hō ſuppliciiſ alligatur
ꝑpetuiſ. Dicit̄ unūq̄ ē in aliq̄ peccm actu. p̄ter
originale. q̄n ſit ⁊ reatu. ſ3 ē reatu intelligēdū
ꝑ quā tranſit actu. Q̄b' modiſ dr̄ in ſcriptura reat̄.
Reatuſ aūt in ſcriptura. multipliciter accipitur.
ſ. p culpa. ꝓ pena. ꝓ obligatione pene tem
Q̄d ſit mortale peccm. poralſ ut etne. Si ē. mortale ē. obligat noſ
pene etne. Si ueniale obligat pene tēpali.
Q̄d ſit ueniale. Duo ē. ſūt peccatoꝝ gn̄a. mortaliū. ſ. ⁊ ue
nialiū. Mortale ē p qd hō mortē etnā me
ret̄. Crimen ē. ut ait aug̃ ē. qd ē dignum
accuſatione ⁊ dāpnatiōe. Veniale aūt qd hoīe
uſq; in reatū ꝑpetue mortiſ nō ḡuat. Verūt
tn̄ penā meret̄. ſ3 facile indulget̄. Diūſiſ
Modiſ aūt peccoꝝ. peccoꝝ q̄ multipliciter aſſig
Uariaſ inſcripta ſūt diſtīctiones. Inq̄ nantur.
Prima diſtīctio. dr̄ duob' modiſ peccm cōmitti. ſ. cupidita
te ⁊ timore. Vt aug̃ tract̄ ſup illū locū pſalmi
Secda diſtīctio. Incenſa igni ⁊ ſuffoſſa. Hiſ ē. duob' mod. dic̄
omīa pecc̄a mortalia icludi. ⁊ incēſa ea dicit
q̄ ex cupiditate male incēdente oriunt̄. Suffo
ſſa ū. q̄ ex timore male humiliante ꝓueniūt
qd ē q̄n quiſ cupit nō cupiēda. ł timz nō
timenda. Alibi ū dr̄ fi peccm tribꝰ modiſ. ſ.

cogitatu. ūbo. ope. Vn̄ ihrōnim' ſup ezechielē.
Tria gn̄alia delicta ſūt. quib' humanū ſubia
cet gen'. aut ē. cogitatione aut ſmone aut ope
peccam'. Hiſ aliquā ⁊ q̄rt' addit̄ mod'. ſ. ɔſue Lex.
tudiniſ. qd in quatriduano lazaro ſignatū ē. Dr̄
q̄ȝ hō peccare in dm̄. in ſe. in p̄ximū. In dm̄ Tria.
cū de deo male ſentit. ut heretici. ł que dei .i.
ſūt uſurpare p̄ſumit. ł indigne participando .ij.
ſacrm̄tiſ. ł q̄n nom̄ dī peierando ɔtēptibile fac̄. .iij.
In p̄ximū peccat cū p̄ximū iniuſte lędit. In ſe ū
cū ſibi. ⁊ nō alij nocet. De differentia delicti ⁊ pecci.
Variā q̄ȝ appellationē h̄t. Dr̄ ē. ⁊ peccm ⁊ de
lictū. ⁊ delictū fortaſſe ē ut ait aug̃. in queſ
tionib' leuitici. Declinare a bono. Peccm ē fac̄ ma Ad
lū. Aliud ē ē. declinare a bono. aliud ē fac̄ malū.
Peccm q̄ȝ ē ꝑpetratio mali. Delictū deſertio boni. q̄d
⁊ ipm nom̄ oſtendit. Qd enī aliud ſonat delictum.
n̄ derelictū. ⁊ qd derelinq̄t qui delinq̄t. n̄ bonū.
Vł delictū ē qd ignorant̄ fit. peccm qd ſcient̄ Ad
ɔmittit̄. Indifferent̄ tn̄ ⁊ peccm nūc delictū. ⁊
delictū nūc pecc̄m appellat̄. De .vij. uiciiſ p̄ncipalib'.
Preterea ſciendū ē .vij. uitia eē capitalia. uł
p̄ncipalia. ut gḡ ſup exodū ait. ſ. inanem
glām. irā. inuidiā. accidiā ł triſtitiā. auari
ciā. gaſtrimargiā. luxuriā. que ut ait criſoſtom'
ſignata ſūt in .vij. p̄plis. q̄ terrā ꝓmiſſioniſ iſrl̄ ꝑ
miſſā tenebāt. De hiſ q̄ſi .vij. fontib' cūcte anima
rū mortifere corruptele emanāt. ⁊ dr̄ h̄ capita
lia qd ex eiſ oriunt̄ omīa mala. Nullū enī eſt
qd nō ab aliq̄ hoꝝ originē trahat. De ſupbia q̄
Et ſupbia tn̄ omīa mala ē radix oīm maloꝝ.
cōmitat̄. ⁊ h̄ talia. q̄ ut ait gḡ. radix cūcti
mali ē ſupbia de qua dr̄. Initiū omīſ pecci ē ſup
bia. que ē amor ꝓp̄ie excellentię. Cui' .iiij. ſūt ſpēs De .iiij. ſpēbus ſupbie
ut gḡ ait. Prima ē cū bonū qd h̄t q̄ſ. ſibi tribuit
Secda cū credit a dō eē datū. ſ3 tn̄ ꝓ ſuiſ meritiſ.
Tertia ē cū ſe iactat h̄re. qd nō h̄t. Quarta cū ceteriſ
deſpectiſ ſingulariter uult uidi. Merito ḡ radix
omīſ mali dr̄ ſupbia. Hinc aūt uidet̄ obuiare
qd ap̄lc ait. Radix omīū maloꝝ ē cupiditaſ. q̄ Cupiditaſ ē radix omīū malorum.
ſi radix omīū maloꝝ ē cupiditaſ. q̄ ſupbia. Q̄m̄
ḡ ſupbia radix ē ⁊ initiū omīſ peccati. Q̄o ſenſu
utrūq; dicat̄ radix oīm maloꝝ. ſ. ſupbia ⁊ cupiditaſ.
Set utrūq; recte dictū eē intelligit̄. Si gn̄a
peccatoꝝ ſingloꝝ. nō ſingla generū. utraq;
locutione includi intelligant̄. Nullū ē. genꝰ
pecci ē. qd int̄dū ex ſupbia nō ꝓueniat. Nullū itē qd
ex cupiditate aliqn̄ nō deſcendat. Sūt ē. nōnul
li hominū. q̄ ex cupiditate fiūt ſupbi. ⁊ aliq̄ ex ſu
pbia fiūt cupidi. Eſt ē. ut ait aug̃ hō. q̄ nō eſſet Aug̃
amator pecunie. n̄ ꝑ hoc putaret ſe excellētio

(c) 2006 Ministerio de Cultura

re ee. Vbiq; ut excellat diuitiis cupit. tali ex sup
bia oboritur cupiditas. Nec e aliq qui no amaret ex
cellere. n putaret p h maiores diuitias hre. Ideo g ex
celle laborat. q diuitias hre amat. Hinc i nasci
tur supbia. i. amor excellentie ex cupiditate. Item
g qd ex supbia aliquo cupiditas. ¬ ex cupiditate ali
quo supbia orit. ¬ io de utraq; recte dr. qd sit ra
dix omis mali. De pcco i spm scm qd dr ¬ pccm ad mortem

Est prea qdda pcci genus cetis grauius
¬ abhominabilius. qd dr pccm in spm scm. de
quo in euglio ueritas ait. Qui peccauit in spm s. no re.
ei. neq; hic. n; in futuro. Et iohs in epla canonica.
Est pccm ad morte. no pro illo dico ut qs oret. Qui eni
peccat in patre remittet ei. ¬ q peccat in filium re.
ei. Qui aut blasphemauit in spm scm. no remit
tet ei. n; h. n; in futuro. Sz qr qd sit illud peccatu
in spm s. l ad morte. Quida dnt illud ee peccatum
desperationis. ut obstinationis. Obstinatio e indura
te in malitia mentis pertinatia. p qm fit homo ipeni
tens. Desperatio e qua quis penitus diffidit de dei
bonitate. estimans sua malicia. diuine bonitatis
magnitudine excede. Sic chain q dic. Maior e ini
quitas mea q ut ueniam merear. Vtrumq; u dr pec
catu in spm s. quia sps s. amor e patris ¬ filii. ¬ benig
nitas qua se inuice ¬ nos diligunt. que tanta est
cuius finis no e. Recte g in spm s. delinquere dnt.
qui sua malicia dei bonitate supare putant. ¬ ideo spe
ueniam no assumunt. ¬ q iniquitati tam pertinaci mte
inherent. ut ea relinqre nuqua ppnant. ¬ ad bo
nitate spc s. nuqua redire uelint. patientia dei ab
utentes. ¬ de miedia dei nimis psumentes. quibus placet
malicia ppt se. sic pis bonitas. Isti nimia pertinatia
¬ psumptione peccant. aurumantes dm no iustu. Illi de
speratione dm no bonu extimant. tollentes in hoc
turbulentissimo iniquitatu mari portu diuine in
dulgentie. quo se recipiant fluctuantes. atq; ipsa
desperatione addunt pcca peccatis. dicentes nulla miedia
e. ¬ sup peccatores necessaria dampnatio debet. An ois

Sed qr obstinatio l dr despatio sit pccm i spm scm.

Sed qritur an omis obstinatio mentis in malicia obdura
te omisq; desperatio sit pccm in spm s. Quida dicut
omne obstinatione ¬ desperatione pccm esse
in spm s. Qz si e aliqui illud pccm remittit. Qui
mitti ¬ obstinatissimi ¬ desperatissimi conuerti
ut aug ait sup illum locum psalmi. couta in pfu
du maris. i. eos q erant desperatissimi. Nec ibi
mittat cristallum sua sic frustra pannis. i. ob
stinatos fac aliorum doctores. Taliu conuersio ibi
¬ euidenter ostendit u ait. Qui educit uinctos in
fortitudine. similit eos q exasperant q habitant
in sepulcris. Secdm istos pccm illud dr ipenitu

sibile. no qin aliqui remittat. s; q rarius ¬ tm
po ac difficult dimittit. Sic u. soluit crista
lus. n uehementi sps impetu. Alii u tradunt
no qualibz obstinatione ut desperatione apel
lari pccm in spm s. s; illa tm qua continua
tur impenitentia. qua ¬ ipenitetia dnt
peccm in spm s. q aug dic. impenitentia
e pccm in spm s. Sz cu sic obstinatus e aliqs
ut no peniteat. discuti oportet an aliud obs
tinatio. aliud ipenitetia sit in eo pccm. an id
s; duobus modis commissum. Secdm istos pccm il
lud dr irremissibile. eo qd nuq dimittatur.
Vn aug i dic. qd h solu pccm uenia mere
no p. ¬ io et. q talit peccans digne penitere no
p. ¬ io recte iohs dic ut no oret quis pro eo. q
qui sic peccat orationibus eccle. h ut in futuro
muari no p. Iuis cor induratu tanq lapis. sicut
de diabolo log. Ista p uita hac. qui ualde
mali sunt. meritis eccle iuuari no possunt.

Est ¬ alia Qdam alr accipit pccm i spm scm.

Et h pcci assignatio. h q. pccm aug diffi
nies in lib de smone dni imote ait. Peccatu
ad morte e cu p agnitione dei p gram x. oppug
nat aliqs fraternitate. ¬ aduersus ipam gram q re
conciliatus e deo. inuidie facib agitatur. quod
fortasse e peccare in spm s. qd pccm dr no remi
tti. no q no sit ignoscendu peccanti si peniteat.
s; q tanta labes e illius pcci. ut deprecandi hu
militate subire no possit. ¬ si pccm suu mala
conscientia agnoscere ¬ enunciare cogat. ut uideri
cu dic peccatu facili desperans cuiuis adloquen.
qm humilitate uenia petet. Nec ppt magnitu
dine pcci ia eu dampnatione tales hre credendi e.
Ecce qdda assignatio pcci in spm s. l ad morte
h posita e. quia illud pccm ee tradit oppugna
tio fraternitatis p agnitione. ¬ inuidentia grie p
reconciliatione. qd fors qda obstinationis in
telligi p. Illa tn diffinitione aug. i. l. retracta
tionu remouent. aliqd emacens ifore. nec
asserendo se dixisse apte ita dices. Nec q no
confirmaui. qm h putare me dixi. Sz tn ad
dendu fuit. Si in hac scelerata mentis puersitate
finierit hac uita. qm de qcuq; pessimo in
hac uita constituto no e desperandu. nec p illo
prudent orat. de q no desperat. Huis uerbis
insinuat peccatu pmissa diffinitione de
scriptu. ee solu de eo dici ad morte. l in spm s.
cu no sit comite penitentia. nec de aliquo
peccatore in hac uita ee desperandu. ¬ io p omi
ee orandu. Vn illud iohis. no pro dico ut qs
oret sic accipiendu uidet. ut p alis peccante

Aliorum opinio

d. xlix

Quod sit il
lud pccm
quida oppi
nio

Aug. de utili. cre.

Opinio quorundam

Aug.

Aug.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ad mortem vel in finem, scilicet per quam finierit hanc vitam, non oremus. Dum autem in hac vita est, nec peccatum illius iudicare, nec de illo desperare, sed pro illo orare debemus. Unde Augustinus de verbis Domini de impenitentia, que est blasphemia in Spiritum Sanctum, sic ait: Ista impenitentia vel cor impenitens, quamdiu quisque in hac carne vivit, non potest iudicari. De nullo enim desperandum est, quamdiu patientia Dei ad penitentiam adducit. Paganus est hodie, iudeus infidelis est hodie, hereticus est hodie, scismaticus est hodie. Quid si cras amplectatur catholicam pacem, et sequatur catholicam veritatem? Quid si isti quos in quocumque genere erroris notas, et tamquam desperatissimos damnas, antequam finiant istam vitam, agunt penitentiam, et inveniunt veram vitam in futuro? Nolite ergo ante tempus quicquam iudicare. Ex his ostenditur pro singulis peccatoribus in hac vita esse orandum, nec de aliquo esse diffidendum, quia constat, quamdiu in hac vita est, quia non potest sciri de aliquo utrum peccaverit in Spiritum Sanctum vel ad mortem, nisi cum ab hac vita discesserit, nisi forte alicui per Spiritum Sanctum mirabiliter revelatum fuerit. Ex predictis aliquatenus capi potest quomodo accipiatur peccatum in Spiritum Sanctum, scilicet invidentia gratie, fraternitatem impenitenter oppugnans, cuiusque obstinatio esse videtur, et omnis impenitentis obstinatio atque desperatio bonitatis Dei. Quod non omnis qui non penitet impenitens dicitur, quia impenitentia proprie obstinati est, et ut quidam volunt, et desperati. **Alia assignatio peccati in Spiritum Sanctum.**

De hoc quoque peccato in Spiritum Sanctum Ambrosius in libro de Spiritu Sancto disserens, distinctivam assignationem tradit dicens: Cur Dominus dixit: Qui blasphemaverit in Filium hominis, remittetur ei; qui blasphemaverit in Spiritum Sanctum, non habebit remissionem neque in futuro? Diligenter attende. Numquid alia est offensio Filii, alia Spiritus Sancti? Sicut una dignitas, sic una iniuria. Sed si quis corporis specie deceptus humani remissius aliquid sentit de carne quam dignum est, habet culpam, non est tamen exclusus a venia. Si quis vero Spiritus Sancti dignitatem, maiestatem et potestatem abneget sempiternam, et putet non in Spiritu Dei eici demonia, sed in Belzebub, non potest ibi exoratio esse venie, ubi sacrilegii plenitudo est. Satis aperte hic explicatur quid sit peccatum in Spiritum Sanctum. Et illi Augustini descriptioni congruere videtur, quia illud peccatum dicitur esse invidentia gratie, oppugnans fraternitatem. Et hic post cognitionem veritatis Spiritus Sancti veritatem negat, cuiusque opera dicit esse Belzebub, potestati et bonitati et gratie Dei invidere non dubitatur. Non utique distinctio illa verborum sic accipienda est quasi in trium personarum diverse sint offense, sed quia in genere peccatorum distincta sunt. Peccatum enim in Patrem id intelligitur quod fit per infirmitatem, quia Patri sepe Scriptura attribuit potentiam. Peccatum in Filium quod fit per ignorantiam, quia sapientia Filio attribuitur. Tertium expositum est. Et quod peccat per infirmitatem vel per ignorantiam facile veniam adipiscitur, sed non ille qui peccat in Spiritum Sanctum. Cum autem una sit potentia, sapientia, bonitas trium, quare Patri potentia, Filio sapientia, Spiritui Sancto bonitas sepius assignetur, supra dictum est. **Si potentia peccandi a se sit homini vel diabolo an a Deo.**

Post predicta consideratione dignum occurrit utrum peccandi potentia sit nobis a Deo vel a nobis. Putant quidam potentiam recte agendi nobis esse a Deo, potentiam vero peccandi non a Deo sed a nobis vel a diabolo esse, sicut mala voluntas non a Deo nobis est, sed a nobis vel a diabolo. Bona autem tantum a Deo nobis est. Bone namque voluntatis et cogitationis initium non hominis ex se ipso nascitur, sed divinitus preparatur et tribuitur. In eo Deus evidenter ostendit, quia nec diabolus nec aliquis angelorum eius ex quo in hac caligine sunt detrusi bonam potuit vel potest resumere voluntatem. Que si possibile foret ut humana natura, que per quam ab illa bonitate perdidit voluntatis, ex se ipsa rursus eam habere potuisset, multo possibilius hoc natura haberet angelica, que quanto minus terreni corporis pondere gravatur, tanto magis hac esset predita facultate. Non ergo homo vel angelus a se habere potest velle bonum sed malum. Similiter et potentiam in qua sub similitudine voluntatis de potentia boni et mali differentias, quod illa sit a Deo, non ista. **Auctoritatibus pluribus astruit potentiam peccandi esse a Deo.**

Sanctorum testimoniis indubitanter monstratur quod potestas mali a Deo est, a quo est omnis potestas. Ait enim Apostolus: Non est potestas nisi a Deo. Quod non de potestate boni tantum, sed et mali intelligi oportet. Unde Pilato Veritas dicit: Non haberes in me potestatem nisi tibi datum esset desuper. Malitia namque hominum, ut ait Augustinus, cupiditatem nocendi a se habet, potestatem autem si ille non dat non habet. Ideoque diabolus antequam aliquid tolleret Iob, dicebat Domino: Mitte manum tuam, id est da potestatem. Quia et nocentium potestas non est nisi a Deo. Sic Sapientia ait: Per me reges regnant, et tyranni per me tenent terram. Unde Iob de Deo ait: Qui facit regnare hypocritam propter peccata populi. Et de populo Israel dicit Deus: Dedi eis regem in ira mea. Noceri vero voluntas, potestas autem non est nisi a Deo, et hoc abdita atque iustitia. Item: A potestate diabolo data iustos Deus facit suos. De hoc idem Gregorius in Moralibus ait: Tumoris elatio non potestatis ordo in crimine est. Potentiam Deus tribuit, elationem vero potentie malitia nostre mentis invenit. Tollamus ergo quod de nostro est, quia non potentia iniusta, sed actio prava damnatur. His auctoritatibus aliisque pluribus evidenter ostenditur quod non est potestas boni vel mali cuiuscumque nisi a Deo, et si interdum lateat equitas. **Et aliqui non sit resistendum potestati.**

Ag. — Amb. — Opinio quorundam q[uod] sit a deo; falsa. — Cp simile. — Ag. in lib. de fide ad petrum. Ro ad padu q[uod] bona voluntas non sit hominum nisi ex deo. — Ag. — Ag. sup psalmum L. xxv. — Ag. sup genesi. — GG. — Ag.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Hic orit' questio nō transibenda silētio. Dictū ē ı̄ sup̄. q̄d potestas pecandi t̄ nocēdi. nō est hōi t̄ diablō. nisi a dō. Aplc āt dic. q̄d q̄ potestati resistit. dī ordinationi resistit. Cū ḡ diablō sit potestas mali dī ordinatione. eı̄' potestati nō ēē resistendū uidr. S; sciendū ē aplm ibi loq̄ de sclari potestate. s. rege t̄ p̄ncipe et h'mōi. q̄b' nō ē resistendū in his q̄ iubȳ d̄s eis exibi. s. in tributū et h'mōi. Si u° p̄nceps aliq' ut diablus aliq' iusserit ul suaserit. ǭ dn̄m tūc resistendū ē. Vn̄ aug̃ determinās qn̄ sit resistendū potestati. ı̄ l. de n̄ boni ait. Si aliq' potestas bonū iubet. q̄d nō debeas face. hic sane contēpne potestatē. timēdo potestatē maiorē. Ipsos humanarū reꝝ gradus aduite. Siq' iusserit curator. nuq'd faciendū ē si cōe p̄consule iubeat. Rursus p̄consul si q'd ipe iubeat. et aliud iubeat imperator. nuq'd dubitat' illo contēpto. illi ēē s'uiendū? Ergo si aliud imperator. aliud d̄s iubeat. illo cōtēpto obtēperandū ē dō. Potestati ḡ diabli t̄ hōis tūc resistam'. cū aliq' ǭ dn̄m suggesserit. in quo dī ordinationi nō resistim' s; obtēperam'. Sic enī d̄s p̄cep̄. ut i mal' nulli potestati obediamus.

Explicit liber secundus.

Iam nūc his intelligendis atq; p̄tractandis. q̄ ad uerbi incarnati misteriū p̄tinēt. integritati cōsideratioē intēdam'. ut de ineffabilib' ul modicū aliq' fari dō reuelāte ualeam'.

Sic enī rōnis ordo postlat. ut qui ı̄ p̄mo lib' de inexplicabili misterio sūme trinitatis. irrefragabili scō꞉ attestatione ali[…] q̄d diximus. ac deinde in ii. l. cōdi[…]tionis reꝝ ordinē. hoīsq; lapsū subiectis auctoritatū p̄cedis insinuauim'. de eı̄' reparatione p̄ gr̄am mediatoris dī et hōium p̄stita. atq; humane redēptionis sacr̄tis. q̄b' contritiones hōis alligant'. ac uulnera peccoꝝ curant'. cōsequēter in iii. et iiii. l. dissera'm'. ut samaritan' ad uulneratū. medic' ad infirmū. gr̄a cū miseri[…] accedat. Huī' uoluminis continentia ı̄ cōpendiū constringitur.

i Quare filius carnē assūpsit. nō pat' t̄ sp̄s s.
ii qui pat' t̄ sp̄s s. potuit incarnari.
iii Et si filius q̄ in carne accep̄ aliq'd fecit. q̄d nō pat' t̄ sp̄s s. intelligitur.
iiii Quare totā humanā naturā accep̄. et q'd noīe nature
v De unione ūbi et carnis. et mediante anima.
vi Quod simul assūpsit aīam et carnē ūbū. nec caro p̄' ē concepta quā assūpta.
vii De carne assūpta. qualis ante fuit.
viii Quod ull' ē sine pecō hic. excepta uirgine.
Quod xp̄s nō fuit decimat' in abraam sic leui. viiii
Quare caro nō dicta ē peccatrix. s; similit'. x
Quod a sp̄u scō d̄r' op'ata incarnatio. cū sit op' trinitatis. xi
Quare dicat' x' concept' et natus de sp̄u scō. xii
Quare aplus dic xp̄m factū. quē nos fatemur natū. xiii
Si p̄sonā t̄ n̄ā p̄sonā t̄ n̄am assūpsit. et si n̄ dī incarnata. xiiii
An n̄ā diuina n̄. debeat dici caro facta. l sit xv
Quare nō accep̄ p̄sonā hōis cū assūpsit hoīem. q̄ q̄dā xvi
De intelligentia harū locutionū. l pare muit. d̄s ē hō. d̄s f̄cs ē hō. et circa sentētia ponit.
Prima ē eoꝝ q̄ dicūt incarnatū hoīem quēdā. ex aīa et carne constitutū. et illū hoīem factū ēē dn̄m. et dn̄m illum hoīem. et auctoritates q̄b' ita xviii
Secunda ē eoꝝ q̄ dicūt hominē l ēē asserit ponit. illū ex iib' subs. t̄ ex duab' naturis constare. et hunc fatentur unā ēē p̄sonā. an incarnationē simplicē tm̄. s; incarnationē cōpositā. et auctoritates q̄b' se muniunt p̄ponit. xviii
Tertia ē eoꝝ q̄ nō solū p̄sonā ex naturis cōpositam negant. s; et aliquē hoīem t̄ aliq' subam ibi ex aīa et carne cōpositā diffitent'. et sic illa duo s. aīam et carnē ūbo unita dicūt. ut nō ex illis aliq' suba t̄ p̄' cōponeretur. s; illis duob' uelut i dumētō d̄s uestiretur. ut mortalib' oculis appareret. q̄ rōne incarnatio sc̄dm habitū accipi xx
Deinde auctoritates induc. q̄b' h sentētia robor. l unt xx.i.
Quomodo p̄fes habit' distinguit. l triaꝝ xx.ii.
De in q̄ singulis sentētiis aduersari uidetur ponit. xx.iii.
Quare sensus d'r xp̄s p̄destinat'. xx.iiii.
Quod nō d'r dici hō dn̄icus. xx.v.
An n̄ā diuina n̄ dici debeat nata d' uirgine. xxvi.
De gemina natiuitate x'. q̄ bis natus ē. xxvii.
De adoratione exibenda humanitati x'. xxviii.
Si xp̄s s' q̄d homo. sit adoptiuus filius. xxviiii.
An p̄' ul natura. predestinata sit. xxx.
Utrū xp̄s sit creata. t̄ factus. xxxi.
De p̄sidia et pena aīꝝ. An hō ille sēp fuit. xxxii xxxiii.
An p' d̄s aliū sūme potuit. t̄ aliū de q̄ dē gn̄e adā. xxxiiii.
Si homo ille potuit peccare. t̄ nō esse deus. xxxv.
Si d̄s potuit assūmere hoīem. in sexu muliebri xxxvi.
De sapiā et gr̄a x' hōis. an meliꝰ p̄fice potuit. xxxvii.
Si aīa x' hūit sapiam parē cū dō. et si oīa sciat xxxviii.
Quare d̄s nō dedit illi aīe potentiā oīum. l q̄ d̄s. xxxviiii.
De hōis defectib' q̄s assūpsit xp̄c. l ut sciētiā. xl.
De p̄passione et passione timoris. t̄ tristicie. xl.i.
De quibusdā capitul' ylarii obscuris. q̄b' a carne x' dolores passionis submoueri uidet'. xl.ii.
De efficacia x' et rei cā sc̄dm eundē. l defect' gn̄alis. xl.iii.
An in x' fuit necessitas patiendi et moriendi q̄ est xl.iiii.
De statib' hōis. et q'd xp̄c de singulis accepit. xl.v.
Si oīs x' oratio. t̄ uoluntas impleta sit. xl.vi.

xlvii. De voluntatibus christi secundum duas naturas.
xlviii. De capitulo quodam ambrosii et ylarii. in de dubitatione
xlviiii. Si christus meruit sibi et nobis. et quid sibi et quid nobis. [in] morte etiam gessit.
l. Quod a conceptu meruit christus sibi. id quod per passionem.
li. De eo quod scriptum est donavit illi nomen. quod est super omne nomen.
lii. Si christus sine omni merito habere valuit. quod merito obtinuit.
liii. De causa passionis et mortis christi.
liiii. Qualiter a diabolo et a peccato redemit nos christus per mortem.
lv. Quod verus deus homo et mortuus. — [redemit] saluavit.
lvi. Quomodo a pena nos redemit christus. Quod nunc penam nostram por[tavit]
lvii. Si solus christus redemptor vel mediator debet dici.
lviii. lviiii. De mediatore. Secundum quam naturam sit mediator. —
lx. lxi. Quod alio modo potuit liberare. Quare isto modo potius. —
lxii. Que vera iusticia sit victus diabolus.
lxiii. De causa mortis domini et hominitus. et diabolum. —
lxiiii. De traditione christi facta. a deo. a iuda. et a iudeis.
lxv. Utrum christi passio sit opus dei. vel iudeorum. —
lxvi. Si in christi morte separata fuit anima. et caro a verbo. —
lxvii. Quare christus dicitur mortuus vel passus.
lxviii. lxviiii. Si christus in morte fuit homo. Si christus ubicumque est sit homo.
lxx. Quod christus ubique totus est sed non totum. ut totus est homo vel deus. sed non
lxxi. Si ea que dicuntur de deo. vel de filio dei possint dici [vero] totum.
de homine illo vel de filio hominis. — [de] fide.
lxxii. lxxiii. Si christus habuit fidem. et spem. ut caritatem. Quid sit
lxxiiii. lxxv. Quot modis dicitur fides. Quid sit credere deum et deo. et in deum.
lxxvi. De informi quare virtus que in malo viciosa est.
lxxvii. lxxviii. Quomodo dicatur una fides. Quod de fide que habetur que non videtur spes. ipsa
lxxviiii. nunc videre aliquo modo est. De scriptura fidei.
lxxx. Quare sola fides dicitur fundamentum. — [de] patri.
lxxxi. Si petrus habuit fidem passionis. quam vidit hominem illum
lxxxii. lxxxiii. Si aliqui salvati sunt sine fide. De fide antiquorum.
lxxxiiii. lxxxv. De fide simplicium. Quod non circumcisio esse sufficiebat.
lxxxvi. lxxxvii. De fide cornelii. De quantum fides fieri et carnalis operis.
lxxxviii. lxxxviiii. xc. De spe quid sit. De quibus sit spes. Quod differant fides et spes.
xci. xcii. Si in christo fuerunt fides et spes. Si iusti in inferno fidem spem
xciii. De caritate dei et proximi. quando et ubi videtur. — [ex] fuerunt. —
xciiii. xcv. Quid sit caritas. Si eadem caritate diligatur deus et proximus.
xcvi. xcvii. Quare dicuntur duo mandata caritatis. De modo diligendi.
xcviii. De impletione illius mandati. diliges deum. ex toto corde. —
xcviiii. c. Quod Salomon mandatum in adam est. Quod nec caritate diligenda sit.
ci. Si iubemur omnem proximum diligere et nos totos.
cii. Si in dilectione proximi includatur dilectio angelorum. —
ciii. ciiii. Quis sit proximus. Quod ubi nomen dicitur proximus.
cv. De ordine diligendi. quid prius quid posterius. — [de] caritatis.
cvi. cvii. Ab omnibus hominibus pariter diligendi sint. De quibus autem
cviii. Si melius est diligere inimicos quam amicos.
cviiii. Si caritas semel habita amittatur. [ex] parte sit ex parte.
cx. Quare fides. spes. scientia. dicuntur evacuari. et non caritas cum
cxi. Si christus ordinem diligendi servavit. quem nos. — [de] illi
cxii. cxiii. De caritate dei. Quomodo deus magis vel minus dicitur diligere hunc vel
cxiiii. Quod duplex inficienda est dilectio dei.

Si quis magis vel minus diligatur a deo. uno tempore quam alio. c. xv.
Si deus ab eterno dilexit reprobos. De iiii. virtutibus principalibus. c. xvi. c. xvii.
Utrum et in christo fuerint. et mansuri sint. De usibus earum. c. xviii. c. xviiii.
De vii. donis spiritus sancti. Utrum in christo fuerint. De amore dilectione c. xx. c. xxi. c. xxii.
De casto. servili. et initiali. Quod differant castus et servilis. c. xxiii. c. xxiiii.
Quod timor servilis et initialis dicitur initium sapientie. sed differenter. c. xxv.
Quomodo castus timor permaneat in eternum. — c. xxvi.
Si timor pene quod fuit in christo. fuit servilis vel initialis. c. xxvii.
De sapientia et scientia. quid differant. [Quomodo] differat sapientia ab intellectu c. xxviii. c. xxviiii.
Utrum intellectus et scientia quo inter dona numerantur sit illa que c. xxx.
De connexione virtutum quod non separantur. — c. xxxi.
Ut sicut virtutes pares sint. in quocumque sint. c. xxxii.
Quomodo in caritate tota lex pendet. — c. xxxiii.
De x. mandatis. quomodo continentur in duobus. c. xxxiiii.
Quare decalogum mandatum esse in mundo dicitur. — [de] carnali lege. c. xxxv.
Quare in spiritu sancto dicitur fieri remissio peccatorum. De sensu spirituali c. xxxvi. c. xxxvii.
De furto. De mendacio. De triplici genere mendacii. — c. xxxviii. c. xxxviiii. c. xl.
De vii. speciebus mendacii. Quid sit mendacium. Quod mentiri. c. xli. c. xlii. c. xliii.
Quod omne mendacium peccatum sit. sive prosit. sive non. vel quare. c. xl. iiii.
In quibus rebus cum peccato erratur. vel non. De periurio. c. xlv. c. xlvi.
An sit periurium. quod non est mendacium. De triplici modo periurii. c. xlvii. c. xlviii.
An iuratio sit malum. De iuratione quod fit per creaturas. c. xlviiii. c. l.
Que iuratio sit gravior. an que fit per deum. an que fit per creaturas. c. li.
Quomodo dicatur per deum. De illo qui iurat per falsos [deos] vel per evangelium. c. lii. c. liii.
Quod iuramentum vel promissio contra deum facta. non est tenenda. [de] dolos. c. liiii.
Si est periurus qui non facit quod incaute iurat. — [de] iurare. c. lv.
De illo qui ab aliis exigit iurare. De illo qui cogit aliquem c. lvi. c. lvi.
Quare lex dicitur comprimere manum non animum. — c. lvii.
Que sit littera occidens. c. lviii.
De legis. et euangelii distantia. c. lviiii.

INCIPIT LIBER TERCIUS. De incarnatione verbi.

CUM VENIT

igitur plenitudo temporis ut ait apostolus. misit deus filium suum factum de muliere. factum sub lege. ut eos qui sub lege erant redimeret ut adoptionem filiorum dei reciperemus. Tempus autem plenitudinis

(c) 2006 Ministerio de Cultura

dicitur tempus gratie. quod ab adventu salvatoris exordium
sumpsit. Hoc est tempus miserendi. et annus benig
nitatis. in quo gratia et veritas per ihesum christum facta est.
Gratia que per caritatem implet. quod in lege precipieba
tur. Veritas que per adventum exhibetur atque per
ficitur humane redemptionis promissa facta ab anti
quo. Filii quoque missio est ipsa incarnatio. Eo enim
missus est. quod in forma hominis mundo visibilis
apparuit. de quo supra sufficienter dictum est.

Quare filius carnem sumpsit. non pater vel spiritus sanctus.

Prima ratio — Diligenter vero est adnotandum. quare filius non
pater vel spiritus sanctus est incarnatus. Solus namque filius
hominem assumpsit. Et utique congruo ordine atque
alto. Dei sapientia fecit consilio. ut deus qui in sapien
tia sua mundum condidat. secundum illud. Omnia in sapien
tia fecisti domine. in eadem quoque mundum sui. et quod in ipsis
restauraret. Hec est mulier evangelica que accendit
lucernam. et dragmam. invenit. que perdita fuerat reperit.
Sapientia scilicet patris. que testam humane infirmi
tatis. lumine sue divinitatis accendit. per quam
hominem reparavit. nomine regis et ymaginis in
signitum. Ideo et filius missus est non pater. quia congrue
ius mitti debebat qui est ab alio. quam qui est a nullo.

Secunda ratio — Filius est a patre autem. Pater vero a nullo est alio. Ut enim
ait augustinus in libro de trinitate. Non enim habet de quo sit. Sic

Augustinus — ergo pater genuit. filius genitus est. Ita congrue pater
misit. filius missus est. Ab illo enim convenienter mitti
tur dei verbum. cuius est verbum. ab illo mittitur de quo
natum est. Mittit quod genuit et mittitur quod genitum est. Pater vero qui misit
a nullo est. Ideoque pater missus est non. ne si mittere
tur. ab alio esse putaretur. Missus est ergo primo filius.
qui a solo patre est. deinde et spiritus sanctus qui est a patre et

Tertia ratio — filio. Sed filius solus in carne missus est. nec spiritus sanctus sic
nec pater. Et ideo factum est. ut qui erat in divinitate

in ecclesiasticis dogmatibus. — dei filius. in humanitate fieret hominis filius. Non pater
vel spiritus sanctus carnem induit. ne alius in divinitate esset
filius. alius in humanitate. et ne idem esset pater et filius.
si deus pater de homine nasceretur. Unde in ecclesias
ticis dogmatibus. Non pater carnem assumpsit. neque
spiritus sanctus. sed filius tantum. ut qui erat in divinitate dei filius.
ipse fieret in homine hominis filius. ne filii nomen ad alium
transiret. qui non esset eterna nativitate filius. Dei ergo
filius hominis factus est filius. natus secundum veritatem nature ex deo
dei filius. et secundum veritatem nature ex homine hominis filius.
ut veritas geniti non adoptione. non appellatione.
sed in utraque nativitate filii nomen nascendo haberet.
et esset verus deus et verus homo. unus filius. Ideo ergo duos
christos. neque duos filios. sed deum et hominem unum filium

Augustinus — quem propterea et unigenitum dicimus. manentem in dua
bus substantiis. Sic ei nature veritas convenit. non con
fusis naturis. neque immixtis. sicut timotiani vo

lunt. sed societate unitis. Ecce habes quare filius non pa
ter vel spiritus sanctus carnem assumpsit. Utrum pater vel spiritus sanctus

Si vero queritur. utrum pater vel spiritus sanctus potuit incarnari vel possit.
Si incarnari potuit. vel etiam modo possit. Sane
responderi potest. et potuisse olim. et posse nunc carnem
sumere. et hominem fieri. tam patrem quam spiritum sanctum.
Sicut enim filius homo factus est. ita pater vel spiritus sanctus potuit
et potest. An filius quod tunc carnem accepit aliquid fecerit quod non pater vel spiritus sanctus.

Set forte aliquis dicet. cum indivisa sint opera
trinitatis. si filius carnem assumpsit. et pater et spiritus
sanctus. quia si filius carnem assumpsit. nec hoc fecit pater

Augustinus in libro lxxxiii questionum. — vel spiritus sanctus. Non omne quod facit filius. facit pater et spiritus sanctus.

Responsio. — At omnia simul pater et verbum operatur. Ad quod
dicimus. quod nichil operatur filius sine patre. et spiritu sancto. sed
una est horum trium operatio indivisa. et indissimilis. tamen
filius non pater vel spiritus sanctus carnem assumpsit. Ipsam tamen carnis
assumptionem trinitas operata est. Sicut augustinus dicit in libro de fide
ad petrum.

Augustinus — Reconciliati sumus per solum filium secundum carnem. sed non soli fi
lio secundum deitatem. Trinitas enim nos reconciliavit. per hoc
quod solum verbum carnem ipsa trinitas fecit. Trinitas ergo car
nis assumptionem fecit. sed verbo non patri vel spiritui sancto. Sed
enim pater et filius est. ut pater filio. et filius patri carnis
assumptionem operatus esset. ita non eadem esset operatio utriusque
sed divisa. Sed sicut inseparabilis et indivisa est unitas

Augustinus in libro de trinitate. — substantiarum. ut ait augustinus in libro de trinitate. ita et operatio.
non tamen eandem trinitatem natam de virgine. crucifi
xam et sepultam. catholici tractatores docuerunt.
sed tantum filium. nec eandem trinitatem in specie columbe
descendisse super ihesum. sed tantum spiritum sanctum. nec eandem
dixisse de celo tu es filius meus. sed tantum patris vocem fuis
se ad filium factam. quia sicut pater et filius et spiritus sanctus sic inse
parabiles sunt. ita et inseparabiliter operantur. Hec et mea
fides est. quoniam hec catholica fides. Licet ergo solus filius
carnem assumpsit. ipsam tamen incarnationem et pater
et spiritus sanctus operatus est. Quod totam humanam naturam accepit.

Et quia in homine tota humana vel quod nomine humanitatis vel unionis intelligendum sit.
natura vitio corrupta erat. totam assumpsit id est
animam et carnem. ut totam curaret et sanctificaret.

Jeronimus — Et hic humane nature sive humanitatis vocabulo.
anima et corpus intelligi debeat. apte docet jeronimus in ex
positione catholice fidei dicens. Sic confitemur in christo
unam filii esse personam. ut dicamus duas perfectas. et
integras esse substantias. id est deitatis et humanitatis. que ex
anima continetur et corpore. Hoc ecce aperte ostendit humani
tatis nomine. animam et corpus intelligi. Quod duo as
sumpsisse dei filius intelligitur. vel hominem sive humani
tatem. vel humanam naturam accepisse legitur. Errant

Errore quidam tangit qui humanitatem male accipiunt. — ergo qui nomine humanitatis. non substantiam sed proprietatem
quandam qua homo nominatur significari contendunt. Utque
humanitas id est memoriam. Dicit enim iohannes damascenus.

io. damascenus.

Sciendū quidē q̄ꝺ diuitatꝭ ⁊ humanitatis
nomī substāꝫ. s. naturæ ē representatiuū. Natura
ꝗ. nō sic accipit hic. ut sit quidā una ē n omnium
hominū. q̄ꝺ euidentē iohs ostendꝰ. differentē
ratione dicēs ambiguis. cū n humana nr̄ natura
⁊ cū una dr̄ natura omnium hominū. Ait enim
Cū unā hominū naturā dicim⁹. sciendū ē q̄ꝺ nō
cōsiderantes ad animę ⁊ corporationē h̄ dicim⁹. Im
possibile ꝗ. ē unius naturę dicere dum corpus ⁊
animam: adinuicē separata. Sꝫ q̄ plurime personę
hominū sūt. oms aūt eandē susceperunt ratio
nē naturę. oms ꝗ. ex aīa ⁊ corpe cōpositi sūt.
⁊ oms naturā animę participāt. ⁊ substantiam cor
poris possidēt. commune spēm plurimarū ⁊ differē
tiū personarum unā naturā dicim⁹. uniuscuiusq;
s. personę. duas ūs hntis. ⁊ in duab⁹ personis naturis
existentis. aīe. s. ⁊ corporis. In dño aūt ihu x̄.
nō ē communē spēm accipe. nec enim factus ē.
nec ē. nec aliquis fr̄ali⁹. sꝫ ipse ex diuinitate ⁊ h
umanitate. in deitate ⁊ humanitate ds perfect⁹
ꝺs ⁊ homo perfect⁹. Totā ḡ hoīs naturā. i. aīa
⁊ carnē. ⁊ horꝫ proprietates siue accidentia assūp
sit ds. nō carnem sine aīa. n animam sine
carne. ut heretici uoluerūt. sꝫ ⁊ carnem ⁊
animam cū sensib⁹ suis. Unde iohs damasc. ait.
Totā q̄m meā n plantauit dī uerbū assūpsit. s.
corp⁹ ⁊ animam intellectualē. ⁊ horꝫ ydiomata.
Tot⁹ ꝗ. totū assūpsit me. ut toti m salutē
gratificet. Qꝫ ꝗ. inassūptibile ē. icurabile ē.
Assūpsit ꝺ unioē uerbi ⁊ carnis mediante aīa.
A g dei fili⁹ carnē ⁊ animam. sꝫ ⁊ carnē
mediante aīa. Unitū ē enim p medium intelle
ctū uerbū dī. Tante ꝗ. subtilitatis atq; simpli
citatis ē diuina eē̄ntia. ut corpus deliuiō terrę
formato. unum nō congrueret. ni mediante ra
tionali eē̄ntia. Illa aūt unitas inexplicabilis
ē. adeo ut ⁊ iohs abluto scificat̄ se nō eē dig
num fateat̄ soluē corrigā calciamēti ihu. q
illi⁹ unionis modū inuestigare. aliisq; explī
care: nō erat sufficiēs. Nō sūt ḡ audiendi.
qui nō uerū hominē filiū dī suscepisse dicūt
nec natū de femina. sꝫ falsā carnē ⁊ imaginē
corporis simulatā ostendisse uidētib⁹. Inquē
errorē pruperūt. q̄ timēt q̄ꝺ si nō p. s. uel h
umana carne uitas ⁊ substā dī inquinet̄. ⁊ tam
predicāt istū uisibilē solē radios suos p oms fece
sparsere. ⁊ eos mūdos ⁊ sinceros seruare. Si
ḡ uisibilia mūda. uisibilib⁹ immūdis cōtingi
possūt ⁊ nō inquinari. quomagis ī commutabil
⁊ inuisibil uitas. p spm animam. ⁊ p aīam cor
poris suscipiens. totū hoīem sine sui contam

natione assumpsit. ⁊ ab omnibus infirmita
tib⁹ liberauit. Ecce h̄ dicē dī sapientiā p spm assūp
sisse animam. ⁊ p animam corp⁹. Spc ꝗ. s. pars
animę superior. maiori similitudine dō appropinquat
quā aīa. s. ipsa eadē. f. inferiorē partē. ⁊ aīa
magis q̄ corp⁹. ⁊ iō nō incongrue aīa dr̄ assūp
ta p spm. ⁊ corp⁹ p aīam. Qꝫ uerbū simul assūpsit aīam
Si aūt ⁊ carnē. neq; caro p⁹ ē cōcepta q̄m assūpta.
S querit̄ utrū uerbū carnē simul ⁊ aīam assūp
sit. an p⁹ animam quā carnē. ł carnē quā aīam.
⁊ utrū caro illa prius fuit ī utō uirginis cōcepta. ⁊
post assūpta. uerissime ⁊ absq; ulla ambiguitate
dr̄. q̄ cū ḡ hoīem ds assūpsit totū assūpsit.
simulq; ē unitꝰ aīam ⁊ carnē. nec caro fuit
p⁹ cōcepta. ⁊ p⁹modū assūpta. sꝫ in cōceptione
assūpta. ⁊ in assūptione cōcepta. Unde aug. ī l.
de fide ad petrū. Firmissime tene ⁊ nullaten⁹
dubites. nō carnē x̄ sine diuinitate cōceptā in
utō uirginis p⁹quā susciperet̄ a uerbo: sꝫ ipsum
uerbū deū sue carnis acceptione cōceptū: ipsaq;
carnē uerbi incarnatione cōceptā. Iꝺ in l. de tri
nō eēt dī hominūq; mediator. n eēt iꝺ deus
iꝺ hoō. in utroq; unus ⁊ uer⁹. q̄ ḡ seruilē formam
a solo filio susceptā. tota trinitas cui una ē uolūtas
⁊ operatio fecit. Iꝺ aūt in utō uirginis p⁹ caro s̄ cep
ta ē. ⁊ p⁹modū diuinitas ueniēt in carnē. sꝫ mox
ut uerbū uenit in utero. seruata ueritate ppię naturę
factū ē caro. ⁊ perfect⁹ hoō. i. in ueritate carnis et
animę natꝰ ē. Deh̄ ī gg̃ ī moralib⁹ ait. Angelo nū
ciante ⁊ spū adueniēte. mox uerbū in utō. mox
intē uterū uerbū caro. Qꝫ carne q̄m uerbū assūpsit
Q uerit̄ ⁊ de carne uerbi. q̄l an fuit ⁊ q̄l assūpta sit.
an prius quā cōcipet̄. obligata fuit pecco. ⁊
an tal assūpta fuit a uerbo. Sane dici p. ⁊ cedi
oportet. iuxta scōꝝ attestationis cōuenientiā.
ipsam p⁹ pecco fuisse obnoxiā. sic̄ reliq̄ uirgi
nis caro. sꝫ sc̄i operatione ita mūdatā. ut ab
omni pecci contagione immunis. uniret̄ uerbo.
pena tn̄. nō necessitate sꝫ uolūtate assūmens re
manente. Mariā q̄ totā. spc s. sc̄s in eā proueniens
a pecco prius purgauit. ⁊ a fomite pecci ꝗ liberauit.
ł fomitē ipsū penit⁹ euacuauit ut q̄bdā placet.
ł debilitādo sic ⁊ extenuādo. ut ei p⁹modū pec
candi occasio nullaten⁹ extitit. Potentiā q̄ generan
di absq; uiri semine uirgini prepauit. Ita ꝗ. uerba
euangelij docēt. ubi angelus uirginē alloquēs ait.
Spc s. superueniet in te. ⁊ uirt⁹ altissimi obum
brabit t. Qꝫ q̄ nascet̄ ex te scm̄. uocabit̄ fili⁹
dī. Cui sac̄ uirgo r̄ndit. Ecce ancilla dñi. fiat
m̄ s. uerbū tuū. Qꝫ exponēs iohs ait. Pt cōsē
sū aūt scē uirginis. spc s. sc̄s. puenit in ipsā.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

f. ubi dñi qđ dix angłs purgās ipām. ⁊ potē
nā deīs ubi recepturam ipās. Simł at ⁊ ge
nerād. ⁊ tē obumbrauit ipsum dī altissimi pła sa
pientia: ⁊ uit cantel's .i. filł dī patł hoīs uisio .i.
cōsiliat. sic diuinū sem̄ ⁊ amplaū ē ipi ex castis
mis ⁊ purissimis ipi' uirginis sanguib'. nr̄e ani
que cōpsiciōis. carnē aīatā: aīa rationali ⁊ in
tellectua. nō seminās. s; p sp̄m. s. creās .i. mū
dās. Cr sunt caro. sunt di caro. sunt caro aīata
rationaliq; intellectu sunt ubi di caro. aīatam
rationali ⁊ intellectiuo. Cuius p̄ficiū sit q̄ ante
diuinū carnē. s. ubi sunt accepta ⁊ assūptam.
eandē; p̄ncipio totā uirginē sp̄u scō preueniente: ab
oī labe pecci castificatā. Cui collata ē potentia.
nouo more gignendi. ut sine coitu uiri. sine libi
dine concipientis in utero uirginis: celebraret̄ concept'
di ⁊ hoīs. Illa q. caro q̄ ds ex uirgine sūmere dig
natus ē: sine uitio concepta: sine pecco ē nata. hāc
tū carnē. nō celestis nō aerie. nō cuiq. alti'
ptnes eē natē: s; ei' ē c' omniū hoīum caro. Qđ
at sacr̄ uirgo extite abomi pecco immunis extitit.
aug. euident̄ ostendit in l. de n. ⁊ g̃ inquiens: ex
cepta sacr̄ uirgine maria. de q̄ p honore dni.
nullam prors cū de peccis agit̄ hab̄i uolo q̄ōnē.
Sn̄ q. scim' qđ ei pl' gr̄e sit collatū. ad uincedū
ex oī parte peccm: qđ concipe ⁊ parere meruit.
q̄ cōstat nullū huisse peccm. Hac ḡ uirgine ex
cepta: si oēs scōs. congregari posst. ⁊ quererer̄
abeis an peccm̄ habent. qđ r̄ndert̄ n̄ qđ iohs ait.
Si dix'm' q̄ peccm̄ nō hrmis. nos ipos seducim'.
Illa at uirgo singlari gr̄a p̄uenta ē atq; repleta.
ut ipm̄ hre meret̄ sui fructū: q̄ exinitio hr̄
uniuersitas dnm̄. Vn̄ illud q̄ nascebat̄ ex p̄pa
gine pmi hoīs. tm̄ m̄ gn̄is ⁊ nō criminis origi
nē ducer. Q'r̄ x̄ n̄ fuit decimat' i abraā. sic leui.

Cū at illa caro x̄ excellentia ē caro q̄ accep' i co
singlaris. ut explicari nō ualz: aug. ubi cet
uitia. obnoxia fuit pecco. i maria ⁊ in aliis
adq' p̄pagatōē deducta ē: nō uinito idi pōt.
i abraā pecco subiacuisse. Cui' uinitā caro pecc
subiacebat. Vn̄ q'ri solz. q'r leui decimat' dicat̄.
i habraā ⁊ nō x̄. cū in lūb abrahe uterq; fuit. scdm
materialē r̄ōnē. qn abraā decimat' ē .i. decimas
dedit melchisedech. Vn̄ e q. aplc leui decimatū
dīc. in habraā tāq. i materiali cā. q' ea decima
tione sic habraā minor melchisedech ostendit̄.
cū p̄sonalit̄ decimas soluit. ita ⁊ leuitic' erat
ordo q̄ in habraā s. r̄ōnē seminalē erat. ⁊ ex eo
p concupiscentiā carnis desc̄dit. x̄ at nō ē decima
t'. q' lic; ibi fuit. s. carnē. nō tn̄ in descendit
s. legē comunē. s. p carnis libidinē. Sic ⁊ in

illi oēs peccauerūt: s; nō x̄. Vn̄ aug. sup ge
nesi. Sic adā peccante q̄ in lūb ei' erat peccaue
rūt. sic abraā dante decimas q̄ in lūb ei' erat.
decimati sūt. s; h̄ nō seqr̄ in x̄. lic; in lūb ade.
⁊ habrae fuit: q' nō s. concupiscentiā carnis
in descendit. Cū ḡ leui ⁊ x̄. s. carnē eent i lūb
abrahe qn decimat' ē. ideo p̄ut decimati nō
sūt. q' s. aliq. modū nō erat ibi x̄. q̄ erat ibi
leui. s. r̄ōnē q̄ppe illā seminalē i fuit leui. q̄
idm p concubitū uentur' erat in matrē. s. q. r̄ōnē nō
erat ibi x̄ caro. q̄ uis s. ipam i fuit marie caro.
Ille ḡ decimat' ē in habraā. q̄ sic fuit i lūb abe. sic
ille fuit i lūb patris sui .i. q̄ sic ē nat' d patre abraā.
sic ille d patre suo nat' ē. s. p legē carnis ⁊ inuisibilē
concupiscentiā. Q'r̄ nōe caro x̄ dicta ē in scā n̄ fuisse peccatr̄. s; simił.

Quo aūt p̄ncipiā nr̄e masse. recte assūpsisse d'r
x̄: q' nō carnē pecci. s; similitudinē carnis pecci
assūpsit. Misit q. ds filiū suū sicut aplc i similitu
dine carnis pecci. assūpsit q. ubi carnē pecca
tori similē i pena ⁊ nō i culpa. ⁊ ideo nō peccatricem.
Cetera u' hoīum oīs caro pecci ē. sola illi' nō ē caro
pecci. q' nō eā mat' concupiscentia s; grā concep. hr̄tn̄
similitudinē carnis pecci. p passibilitate ⁊ mor
talitatē. q' esuriit ⁊ sitiit ⁊ h'mōi. Lic; eadē caro
sit q̄ in uirgine. nō tn̄ ita scā ē in utero. sic ita. ē eni
scificata i utō. ⁊ nata sn̄ pecco. ⁊ n̄ ipē illa unq̄
peccauit. In pena ḡ simił nr̄e. nō i equalitate pecci. q'
pollutionē q̄ ex concupiscentie motu concepta ē: ideo nō
huit. n̄ ex carnali delectatione nata ē. Vn̄ ḡ ad
corp' inmaculatū. q̄ pt libidinis concupiscentiā fuit cō
ceptū. n̄ illud in se huit unū. q̄ in alūs ē cā pecci.
ē n̄ i co corpore peccatū. Ideoq; nec d'r ubi caro nō fuisse in x̄.
obligata pecco. Q'r̄ modū uidet̄ adūsari illi sententie q̄
dic' ē carnē x̄ p' concepta q̄ assūpta.

Illi at sententie q̄ supra diximus.
carnē ubi nō aūt fuisse concepta q̄ assūpta: uidet̄
obuiare qđ aug. ait. sr̄ iohm ubi legit̄. Soluite
templū h. ⁊ i trib' dieb' excitabo illud. Dixerunt ḡ iudei.
xl ⁊ vi. annis edificatū ē h templū. ⁊ tu trib' diebus
excitab illud. Hic inqt numer' p̄fectioni dnici
corporis conuenit. q' ut dicūt phisici tot dieb' forma
humani corporis p̄ficit̄. Hor occasione illor q̄dam
dixe p̄lurp̄ sunt. dnici corporis formā tot dieb' ad
modū alior corporum p̄fectam. ⁊ in illor lineamentis
distinctā. ⁊ mox ubi di ē unisse carnē ⁊ aīam.
⁊ h̄ in diit illū meruit: p̄fectioni dnici corporis cō
uenire. Sz alia p̄o illi' dicti extant. ex q̄ sana
oritur intelligentia ubi. Nō q. id illud dixit aug.
qn mox ut caro illa ope sc̄i s. scificata ⁊ rare
liq̄ separata fuit: ubo di c aīa uniret̄. n̄ p̄fect'
⁊ uer' ds eet. p̄fect' ⁊ uer' hō. Sz q' in illor
illi' dnici corporis distinctio: i ipo momto conceptionis

Aug. d fid. ad petr.

Auctoritate cōfirmat. nullū ext' uirginē fuisse immunē q̄

Aug. d fide ad petrū.

Q' intelligentia tm̄ decimat' dicitur in habraā.

fuit pecco obnoxia.

Scdm̄ aliq. modū ibi fuit leui q̄ nō x̄.

Aug.

q̄ apt q' nō fuit obligata pecco.

Aug. d ub apti.

Aug.

Orig.

Aug.

Aug.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

et unionis dei et hominis adeo tenuis erat et parva:
ut humano usui vix posset subici. Dicendum autem est quod
memoriter aug. perfecta est et notabilis facta. Incarnatione
que ubique ut ait iohs. et ipsa incorporaliter non excessit.
et totum incarnatum est et totum est incircumseptum. Humano
nature corporalis. et cohibitus. et divine est incircumseptum.
non coextensa carne eius. cum incircumsepta divinita
te. In omnibus que super omnia erat. et in utero sancte genitricis
existebat. sed in ipso actu incarnationis. Quare tota
trinitas incarnatio que est opus trinitatis spiritui sancto et ipsi conceptio tribuitur.

Cum vero incarnatio verbi. sic ut supra ostendimus operatio trinitatis
sit: operatio vero sit patris et filii et spiritus sancti. in
intelligentia dignum videtur intueri. quare in scriptura spiritui sancto
hoc opus sepius tribuatur. et de quo et ex quo conceptus et natus memoretur. non enim ideo operatio incarnationis spiritui sancto sepius
attribuitur. quod eam ipse solus sine patre et filio fecerit. sed quia
spiritus sanctus est caritas. et donum patris et filii. et ineffabili dei ca
ritate verbum dei caro factum est. et inestimabili dei dono
filius dei est unam formam servi. Non ergo frequens divina
tio spiritus sancti. ab illo opere patrem ut filium secludit. sed po
tius uno nominato tres intelliguntur. sic fit sepe in
aliis operibus. Unde aug. super hi movens questionem. in
hunc modum eandem determinat in enchiridion inquiens.

Cum illam creaturam quam virgo Positio questionis.
concepit et peperit. quamvis ad solam personam filii pertinerent:
tota trinitas fecerit. Neque enim separabilia sunt opera tri
nitatis. cur in ea facienda spiritus sanctus solus nominatus est:
an et quando unus trium in aliquo opere nominatur. universa opera
ri trinitas intelligitur. ita vero est. et exemplis doceri potest. quo
se(s)u xpistus dicitur conceptus et natus de spiritu sancto. Audi
distis propositam questionem. et deinde solutionem. Solutio.

Set non est in hoc dicitur conceptus et natus de spiritu sancto.
dicti involucrum. Illud enim movet quomodo dictum
est. xpistus natus est de spiritu sancto. cum filius nullo modo sit spiritus sancti.
Numquid dicturi sumus patrem hominis esse spiritum sanctum.
ut deus pater verbum genuerit. spiritus sanctus hominem. ex qua utraque
substantia xpistus unus esset. et dei patris filius secundum verbum. et spiritus sancti
filius secundum hominem: quod eum spiritus sanctus tamquam pater eius de
matre virgine genuisset. Quis hoc dicere audebit:
Cum hinc nascitur absurdum. ut nulle fidelium aures id
valeant sustinere: proinde confitemur xpistum natum de spiritu sancto
et maria virgine. quomodo non sit filius spiritus sancti. et sit filius
virginis. cum et de illo et de illa sit natus. explicare
difficile est. procul dubio non sic de illo ut de patre.
sic autem de illa ut de matre natus est. Non est autem concedendum
quidquid de aliqua re nascitur. continuo eidem rei filium nun
cupandum. Ut enim omittam. aliter de homine nasci filium
aliter capillum. pediculum. lumbricum. quorum nichil est filius. Ut ergo
hec omittam: quoniam tante rei deformiter comparantur: certe
qui nascuntur ex aqua et spiritu sancto non aqua filios eos recte dixerit
quispiam: sed dicuntur filii dei patris. et matris ecclesie. Sic ergo

de spiritu sancto natus est xpistus. non tamen filius est spiritus sancti. Sic et cum illo
non omnes qui dicuntur alicuius filii. consequens est ut de illo et nati
dicantur. Ut illi qui adoptantur. Dicuntur et filii gehenne
non ex illa nati. sed in illam preparati. Cum itaque de aliquo
nascatur aliquid. et non ita ut sit filius. nec rursus omnis
qui dicitur filius de illo sit natus cuius dicitur filius. profecto mo
dus iste quo natus est xpistus. de maria sicut filius. et de spiritu sancto non
sicut filius. insinuat nobis gratiam dei. qua homo nullis meritis
precedentibus. in ipso exordio nature sue quo esse cepit. verbo dei
copularetur in tantam persone unitatem. ut idem esset filius dei qui
filius hominis. et filius hominis qui filius dei. et sic in nature humane
susceptione. fieret quodammodo ipsa gratia illi homini naturalis.
que nullum posset admittere peccatum. Que gratia ideo per spiritum sanctum
est significata. quia ipse proprie sic est deus. ut sit etiam dei donum.
Et hoc ergo quod de spiritu sancto nativitas xpisti esse dicitur: quid aliud quam
ipsam gratiam demonstrat: qua homo ineffabiliter et mirabi
liter modo verbo dei est adiunctus. atque coniunctus. et divina gratia copulatus
repletus? Alia ratio quare dicatur natus de spiritu sancto.

Potest et dici xpistus secundum hominem. ideo natus de spiritu sancto: quia
eum fecit. In quantum enim homo est: et ipse factus est ut ait
apostolus. Conceptus ergo et natus de spiritu sancto dicitur: non quod spiritus sanctus
fuerit virgini pro semine. Non enim de substantia spiritus sancti semen
partus accepit. sed quia per gratiam dei et operationem spiritus sancti.
de carne virginis est assumptum quod verbo est unitum. et in
evangelio secundum hanc intelligentiam loquitur de gratia. quod
inventa est in utero habens de spiritu sancto. Quam autem dicit rationem
ambrosius insinuans in ii. libro. de spiritu sancto. ait. Quod ex aliquo
est. aut ex substantia. aut ex potestate eius est. Ex substantia
sicut filius. qui a patre. et spiritus sanctus: qui a patre filioque pro
cedit. Ex potestate autem sicut ex deo omnia. Quo modo
ergo in utero habuit maria. ex spiritu sancto. Si ex substantia
ergo spiritus sanctus in carnem versus esset: Non utique. Sed si
quia ex operatione et potestate eius virgo concepit. quis
negaverit spiritum sanctum dominice incarnationis auctorem:
Cur apostolus dicat xpistum factum. et nos confiteamur eum natum.

Set querit forte cum nos salvatorem natum profiteamur. cur
apostolus eum factum dicat ex semine david. et in alio loco factum
ex muliere. cum aliud sit fieri. aliud nasci. Augustinus ergo sugge
rit hoc dicto. quia enim non humano semine conceptum est corpus
domini in utero virginis. et corporis effecta. sed effectu virtu
tis spiritus sancti: ideo apostolus dicit factum non natum. Aliud est enim semi
ne admixto. et sanguinis coagulo generare. aliud est
non permixtione sed virtute procreare. Possunt homines generare
filios. sed non facere. Ecce quare dicit apostolus factum. et non natum.
ne eius scilicet nativitas. que fuit sine viri semine usitate simi
lis putaretur. que efficitur seminum commixtione. Ideo autem
cum factum dicit apostolus. addidit ex semine david. quia
et si non intervenit semen hominis in conceptione virginis. tamen
quia ex eius carne est formatus est. que constat ex semine: recte

Dicitur quod factus est. Si persona vel natura assumpsit. et sic de incarna
tione verbi inquiri oportet. cum ex premissis constet verbum dei incarnatum sit.

Iohannes damascenus.

Quomodo erat in virgine qui erat ubique.

Aug.

Solutio aug.

Aug. in ench.

Quod non quidquid de aliqua re nascitur eius filius convenienter dicitur.

Quod omnes qui dicuntur alicuius filii de illo nati sunt.

Nature sue ... condicionis aug.

Aug. in ench.

Ier. in expositione catholice fidei

Ambr.

Ambr.

Ambr.

Quare ex semine david in ii. de trin.

copulatus

(c) 2006 Ministerio de Cultura

carnem tamen simul assumpsisse in unitate personae. Quod hac potius occasione dictum sit, scilicet quod persona Patris vel natura naturam vel Patris naturam vel Patris personam assumpserit, et animam convenientur dici divinam naturam esse incarnatam, sicut Deus incarnatus et Verbum incarnatum. Sane dicitur hinc quaestio, sive quaestio pendet partis utriusque, utraque sacrae auctoritatis testimonia partim implicita atque perplexa, partim vero explicita est et aperta.

De illa parte quaestionis quae aperta est.

Certum est quidem et sine ambiguitate verum, quod non natura Patris vel Patris persona, sed persona naturam assumpsit. Ut sequentibus subditis probatur testimoniis, et instruimur documentis. Ait enim Augustinus in libro de fide ad Petrum: Deus unigenitus dum conciperetur, veritatem carnis accepit a virgine, et cum nasceretur, integritatem virginitatis suae servavit in matre.

Augustinus

Et paulo post: Hic Deus humanam naturam in unitate personae suscepit, qui se humiliavit per misericordiam, incorrupte virginis uterum etiam nascendo implevit. Formam ergo servi, id est naturam servi in suam accepit Deus ille personam. Item: Deus Verbum non accepit personam hominis, sed naturam. Item: Deus Filius unigenitus ut carnem hominis animamque mundaret, suscepit, in quem carnis animaeque ratione incarnatus est. His aliisque pluribus auctoritatibus evidenter ostenditur non naturam Patris vel Patris personam, sed personam naturam accepisse.

Augustinus

De parte quaestionis perplexa.

De utroque vero quaestionis articulo, utrum scilicet natura naturam assumpserit, scrupulosa est inter doctores quaestio. Quia et nonnulli plurimum dissentire videntur, qui auctoritate perlati aliis doctrines in sacra pagina exstiterunt, nec tamen alii ab aliis veritate dissonare videntur. Sicut subiecta capitula docent.

Hic ponit ea quibus videtur natura non accepisse naturam.

Legitur enim in concilio Toletano VIII traditum sic: Solum Verbum caro factum est et habitavit in nobis. Et cum tota Trinitas operata sit formationem suscepti hominis, quoniam inseparabilia sunt opera Trinitatis, solus tamen Filius accepit hominem in singularitate personae, non in unitate divinae naturae, id est in id quod proprium est Filii, non quod commune est Trinitati. Item in concilio XI Toletano: Unius substantiae credimus Deum Patrem et Filium et Spiritum Sanctum, non tamen dicimus ut huius Trinitatis unitatem Maria virgo genuerit, sed tantum Filium, qui solus naturam nostram in unitatem suae personae assumpsit. Incarnationem quoque huius Filii Dei tota Trinitas operata esse credenda est. Solus tamen Filius formam servi accepit in singularitate personae. His insinuari videtur quod persona tantum naturam, non natura naturam assumpsit. Si enim quod commune est Trinitati non accepit hominem, ergo non natura divina, quae communis est tribus personis.

De toletano concilio VIII

Augustinus

Huic videtur obviare quod Augustinus ait in libro de fide ad Petrum: Nec divinitas in qua est aliena est a natura Patris, secundum id quod in principio erat Verbum, nec humanitas eius aliena est a natura matris, secundum id quod Verbum caro factum est. Illa enim natura quae semper genita manet ex Patre, naturam nostram sine peccato suscepit, ut nasceretur ex virgine. Hac auctoritate videtur tradi quod divina natura humanam suscepit. Verum vehementer movere

Hic ponit ea quibus naturam accepisse naturam.

possumus, quod eam genitam esse aliter ex Patre dicit, nisi forte naturam pro persona hic accipiat. Alioquin si divinam naturam tribus personis communem genitam esse concesserit, occurrit nobis contradictio quae in tractatu deitatis diximus, ubi divinam non naturam, sed Patris personam genuisse, quia si natura genuisset naturam, cum una et eadem sit natura Trinitatis, eadem res se ipsam genuisset, quod Augustinus posse fieri negat. Sed alibi etiam reperimus documentum, quo naturam naturam assumpsisse monstratur. Ait enim Augustinus in libro de Trinitate: Et in se ipso est minor factus est, formam servi accipiens. Neque enim sic accepit formam servi, ut amitteret formam Dei in qua erat aequalis Patri. Ut et in forma servi et in forma Dei idem ipse sit unigenitus Filius Patris, qui forma Dei accepit formam servi. Si autem forma Dei formam servi accepit, sine dubio natura naturam accepit.

Augustinus

Formae enim nomine natura significatur, ut Augustinus evidenter docet in libro de fide ad Petrum: Cum ergo audis quia in forma Dei erat, oportet te agnoscere firmissimeque tenere, in illo formae nomine naturalem plenitudinem debere intelligi. In forma ergo Dei erat, quia in natura Dei Patris semper erat, de quo natus erat.

Augustinus

Quod formae nomine natura intelligatur.

Hilarius quoque in libro de Trinitate ait: Esse in forma Dei non alia intelligentia est quam in Dei manere natura. Didicisti nomine formae intelligentiam fieri naturae, et audisti quod forma Dei formam servi suscepit. Unde consequens est quod natura divina naturam humanam susceperit. Quod et idem in explanatione fidei evidenter insinuat dicens: Passus est Filius Dei non putative, sed vere, secundum illud passus est quod pati poterat, id est non secundum illam substantiam quae assumpsit, sed secundum illam quae assumpta est. Ergo apparet divinam substantiam assumpsisse humanam.

Hilarius

Contra verbis autem Augustini superius positis adhibita diligentia intuentibus videtur solum Verbum carnem factum, et naturam solum suscepisse humanam, et divinam naturam eandem accepisse. Ait enim: Trinitas nos sibi reconciliavit per hoc quod solum Verbum carnem ipsa Trinitas fecit. Item: Sic unitas incommutabilis manet divinae humanaeque naturae, ut sicut semper est ei vera divinitas quam de Patre habet, ita vere semper atque incommutabilis eius sit humanitas, quam sibi unitam summa divinitas gignit. Item: Ecce solum Verbum dixit carnem factum et humanitatem divinitati unitam. Idem quoque superius dixit formam servilem a solo Filio susceptam, quam tota Trinitas fecit.

Augustinus de fide ad Petrum

Augustinus in libro de Trinitate

Iam facile est agnoscere quam diversa et implicita super quaestione proposita auctores tradiderunt. Ideoque posteriores ea legentes varias atque contrarias ex praedictis occasionem sumentes protulerunt sententias. Quid hic tenendum sit.

Nos autem omnis mendacii et contradictionis no-

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Determinatio auctoritatum.

tam. ... paginis secludere cupientes, orthodoxis patribus atque catholicis doctoribus, nulla prave intelligentie suspicione notari consentimus, dicentes et personam filii assumpsisse naturam humanam, et naturam divinam humane nature in filio unitam esse atque eam univisse vel assumpsisse. Unde et incarnata dicitur. Quod vero dicitur solus filius formam servi accepisse, per hoc non excluditur divina natura ab acceptione servilis forme, sed alie due persone, pater scilicet et spiritus sanctus. Est enim illud aliud, scilicet id quod est proprium filii, non quod commune est trinitati, hominem accepit. Sic oportet intelligi, id est in hypostasi filii, non in tribus communi personis, divina natura humanam naturam sumpsit.

Ioh. damasc.

Quod sensit Iohannes Damascenus, confitemur quoniam divinam naturam in una hypostasi incarnatam esse, ut evidenter asserit dicens: In humanatione dei verbi aiunt omnem et perfectam naturam deitatis in una eius hypostasi incarnatam esse, id est unitam humane nature, et non partem parti. Dicimus ergo humane nature unitam esse omnem deitatis naturam vel substantiam.

Ad.

Item: Eandem naturam in singulis hypostasibus, id est personis, et quando dicimus naturam incarnatam esse secundum beatos Athanasium et Cyrillum, deitatem dicimus esse unitam carni. Et unam naturam dei verbi incarnatam confitemur. Verbum autem et quod commune est substantie possidet, et quod proprium est hypostaseos, id est persone. Ex his manifeste ostenditur quod natura divina incarnata est. Unde et concessum videtur dici suscepisse humanam naturam.

Sed queritur. An divina natura debeat dici caro facta.

Responsio

Solent etiam querere an divina natura debeat dici caro facta, sicut verbum dicitur factum caro. Si enim idem est incarnari quod est carnem fieri, videtur quod debeat dici quod sit caro facta, sicut dicitur incarnata. Ad quod dicimus quod si illud dictum in sacra scriptura reperiretur, eo sensu intelligentia acciperetur quo ei dicitur incarnata. Sed quia illud auctoritas subticuit, atque locutionis modus minime videtur facere expressionem si natura divina diceretur caro facta, generalius hic silere puto ut negare quam temere asserere, ne si illud dicatur, convertibilitas nature in naturam suspicari putetur. Ex premissis indubitabiliter constat quod verbum sive natura hominis naturam, scilicet carnem et animam, assumpsit, sed non personam hominis. Si autem divina natura naturam hominis accepit, quare non dicitur facta homo vel esse homo, sicut verbum dicitur? Ad quod dici potest quod dei filius factus est homo ut esset homo, non solum quod hominem assumpsit, sed quia ipsum in unitatem et singularitatem sui, id est persone, accepit. Natura autem divina hominem quidem accepit, id est hominis formam sibi univit, sed non in singularitatem et unitatem sui. Servata est enim per omnia in hac diversitate duarum naturarum persone singularitas (?). Ideoque non sic dicitur divina natura esse homo vel facta homo, sicut dei filius. Quedam (?) tamen indifferenter utrumque concedunt.

Quare non accepit personam hominis sed hominem assumpsit.

Ideo vero non personam hominis assumpsit, quia caro illa et anima illa non erant unita in unam personam quam assumpsit, quia non erant illi coniuncte prius quam verbo unirentur. Nam unione sunt unita, sunt cum verbo unita sunt. Alia tamen unione invicem unita sunt illa duo, scilicet anima et corpus, alia unione verbo unita sunt; quia alia est unio anime illius ad carnem, et alia est unio verbi ad animam illam et carnem. Non ergo accepit verbum dei personam hominis sed naturam, quia non erat ex carne illa et anima illa una composita persona quam verbum dei accepit, sed accipiendo univit et uniendo accepit.

Contra hoc opponitur quod videtur quod acceperit personam.

Hic aliquid opponitur, quod videtur assumpsisse personam. Persona enim est substantia rationalis individue nature; hec autem est anima. Ergo si animam assumpsit et personam. Ad quod dicimus non sequitur, quia anima non est persona quando alii rei est unita personaliter, sed quando per se est. Absoluta enim accepit persona est, sicut angelus. Illa autem anima numquam fuit quin esset alii rei coniuncta, ideoque non ea assumpta persona est assumpta.

Alia positio ad id.

Alii quoque nituntur probare verbum dei assumpsisse personam, quia assumpsit aliquem hominem. Assumpsit enim hominem, id est et quendam aliquem hominem. Quia autem hominem Christum assumpserit, Augustinus in expositione symboli sub anathemate dicens tradidit: Si quis dixerit atque crediderit hominem Christum a filio dei assumptum non fuisse, anathema sit. Quod et in pluribus scripture locis huiusmodi utitur locutionibus: Iste homo a verbo est assumptus. Iste homo factus est Christus. Et propheta de homine loquens deo ait: Beatus quem elegisti et assumpsisti. Ex his consequi videtur quod aliquis homo assumptus sit a verbo, et ita persona aliqua assumpta sit.

Responsio determinans premissas locutiones.

Sed quia hoc nefas est dicere aut sentire, premisse locutiones eisque similes secundum hanc intelligentiam sane accipi debent, ut homo iste sive homo ille sive quidam homo dicatur esse assumptus a verbo sive unitus verbo, non quia homo persona sit assumpta vel unita verbo, sed quia anima illa et caro illa assumpta sit et unita verbo, in quo subsistit persona dei et hominis, ut ad hominis naturam, non ad personam referatur. Est assumptum et unitum vel quidam vel aliquem in huiusmodi locutionibus scriptura commemorat. Hec enim ecclesia sine perfecta auctoritate an aliquis vel quidam homo sit assumptus a verbo vel unitus verbo, sine distinctione intelligentie non est ei reddenda responsio, quin utrique premisse questioni. Sed si tamen queritur iuxta determinationem: Si aliquis homo persona est, respondeo non; sed aliquis homo dico est.

De intelligentia harum locutionum: Deus factus est homo.

Ex premissis autem Deus est homo. An his locutionibus dicatur Deus factus esse aliquid vel esse aliquid vel non.

Ceterum quod plurimorum mentes utilitati suum difficultatis atque perplexitatis. Cum enim constet ex predictis et aliis pluribus testimoniis, omnesque catholici unanimiter fateantur deum factum esse hominem, et esse verum deum et verum hominem, quero in his locutionibus: Deus factus est homo, filius dei factus est filius hominis, deus est homo et homo est deus, dicatur deus factus esse aliquid vel esse aliquid, vel aliquid dicatur esse deus, an non ita convenit dici.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

hō fcs ē ds. ⁊ filı' hoīs fcs ē filı' dı. sic ecōuso
dr. ⁊ sıc hıs locutıōıb' nō dr ds fcs ēē alıqıd. ł ēē
alıqd. q̃ sıt ıtellıgētıa hay locutıonū ⁊ sımılıū.
ıhıs ꝓfūdıtatıs ꝑscrutāde ⁊ scrupulose ꝯsıdɑt ex
posıtıone: ꝑlurımū dıffere ıuenıūt sapıētes.

An h' q̃onıs ex posıtıoē dıffe rūt sapıētes.

Alıȷ eṉ dıcūt. Q̃ prıdā sntıā ꝓfert.
ın ıpa ūbı ıcarnatıoē. hoıem quēdā ex aīa rōalı
⁊ hūana carne ꝯstıtutū. ex q̇b' duob' oīs ueıus
hō ꝯstıtuıt̃. ⁊ ılle homo cepıt ēē deus. nō q̃ñ n̄ dı. s;
ꝑ ūbı. ⁊ ds cepıt ēē hō ılle. ꝯcedūt ēñ ıllū
hoıem assūptū a ūbo. ⁊ unıtū ūbo. ⁊ tn̄ ēē ū
bū. ⁊ ea rōne tradūt dıctū ēē dm̄ fcm̄ hoīe.
ut ēē homıem. q̃a ds fact' ē. ı. cepıt ēē q̃dā subā
ex aīa rōnalı ⁊ hūana carne subsıstēs. ⁊ ılla
subā fca ē. ı. cepıt ēē ds. nō tn̄ ı dm̄ mūgr̄oē n̄a n̄am
s; ut ex ꝯ n̄ suam ꝑeāt. fcm̄ ē ut ds eēt ılla
subā. ⁊ ılla subā eēt ds. Vñ ıē dr. ds fcs ē hō.
⁊ hō fcs ē ds. ⁊ ds ēē homo. ⁊ hō ē ds. ⁊ fılı'
dı fılı' hoīs. ⁊ ecōuso. Lıcq; dıcāt ıllū hoıem
ex aīa rōalı ⁊ hūana carne subsıstētē nō tn̄ fate
tur ex duab' natıs ēē ꝯpōsıtū. dıuına. s. ⁊ hūa
na. nec ıllı' partes ēē duas natas. s; aıam tn̄
⁊ carnē. Auctorıtates ponıt q̃ suā mūıūt

Aucṭ.
(scł aīa ⁊ carnē)

Et ne de suo sensu tn̄ loq̇ putent̃. hac sntētıā.
sentētıā plıb' mūıūt testımonııs. Aıt enı̄
aug. ı. ł. de trı. Sıc lego ūbū caro fcm̄ ē. ı ūbo
ıtellıgo ū, ū dı fılıū. ı carne agnosco uerū
hoīs fılıū. ⁊ utrūq; sımł unā ꝑsonā dm̄ ⁊ hom
nē. ıeffabılı g̃re largıtate ꝯıūctū. Ið ıenchır
xp̄e ıh̄s ds de deo ē. hō aūt nat' ē de sp̄ū s̄.
ex marıa ūgıne. utraq; subā dıuına. s. ⁊ hūa
na. fılı' ē unıc' dı patrıs omıpt̃ıs. de q° pcedıt sp̄s. s.
utrūq; un'. s; alıud ꝑꝑ ūbū. ⁊ alıud ꝑꝑ homıem
nō duo fılıȷ ds ⁊ homo. s; un' deı fılı'. deus
sıne ınıtıo. homo a certo ınıtıo. Jt ıeod. Ad n̄.
hūana ıp̄e hoīe meruıt. ut ı unıtatē ꝑ unı
cı fılıȷ dı sıngłarıt̃ assūpta eēt. Q̃ bona uolūtāte
q̃ bona opa p̄cesserūt. ꝗ' mereret̃ ıste hō una
fı ꝑ cū deo. Vnde ꝗ̇ a n̄a fıt hō ⁊ h' eı sıngla
re bn̄fıcıū ꝯlatū ē ut sıngłarıt̃ ꝑuēret dm̄.
Itēpe ex quo homo ēē cepıt. nō alıud cepıt ēē homo
q̃ deı fılı'. ⁊ h' unıc'. ⁊ ꝑpt̃ dı ūbū. ı. q̃a ab ıllo
susceptā caro. fca ē utıq; ds. ut q̃ēadmodū
ē una ꝑ. quılıb; homo. aīa. s. rōnalıs ⁊ caro.
ıta sıt xp̄c una ꝑ. ūbū ⁊ homo. Ið sup ıohm̄.
Agnoscam' gemınā subam x̄. dıuınā. s. q̃ eq̃lıs
ē patrı. ⁊ hūanā qua mınor ē patre. utrūq;
aūt sımł nō duo s; un' ē x̄. ne sıt q̃ternıtas nō
trınıtas ds. Ac ꝑ h' xp̄c ē ds. aīa rōnalıs ⁊ caro.
Ið q̃ ın ł. de ꝑdestınatıoē scoy. Jlle hō ut a ū
bo patrı coetno. ı unıtatē ꝑ assūpt' fılı' dı unı

Aug.

Aug.

gentus eēt. unde h' meruıt. q̃d bonū eıus
p̄cessıt. ut adhuc ıeffabılē excellētıā ꝑuenı
ret. Fatıare ac suscıpıēte do ūbo. ıp̄e hō ex q°
ēē cepıt. fılı' dı unıc' ēē cepıt. Jtē hō q̃cūq; ıta
g̃ra fıt xp̄ıan'. sıc g̃ra ılle hō ab ınıtıo fcs ē x̄.
Ið ın ł. xııȷ. de trı. G̃ra dı nob' ıp̄e homıne
ꝯmēdat̃. q̃a nec ıp̄e ut tā unıtatē a do uero
ꝯıunct'. una cū ıllo ꝑ fılı' dı fıet. ullıs est pcedētıb'
merıtıs assecut'. s; ex quo homo ēē cepıt ex ıllo ꝯ
⁊ ds. Vñ dıctū ē. Verbū caro factū ē. Jtē q̃
ın. x. ł. de t. aıt. Xp̄m nō ambıgım' ēē dm̄
ūbū. nec rursus fılıū hoīs ex aīa ⁊ corꝑe
ꝯstıtısse ıgnoram'. His alııs q; auctorıtatıb'
ıt̃ıunt̃. q̃ hoıem q̃dā ex aīa rōnalı ⁊
carne ꝯpōsıtū. dm̄ fcm̄ dıcūt. s; g̃ra nō n̄. Sola
ē g̃ra hūıt ılle hō. nō merıtıs uł natura.
ut eēt ds sıue deı fılı'. ut hret omē scıen
tıā ⁊ potentıā q̃ ht ūbū. cū q° ē una ꝑ. Hoc
ēn ı supıorıb' legıt̃. q̃ homo ılle sıt una ꝑ.
cū ūbo. ⁊ sıt ıpsū ūbū. s; ⁊ q° aīa rōnalıs
⁊ caro eadē ꝑsona sıt. ⁊ xp̄c sıt. ⁊ ds.

H.

H.

Sūt aūt ⁊ alıȷ. q̃ ıstıs. Alıoꝝ opınıo.
ı partes ꝯsentıūt. s; dıcūt hoıem ıllū nō
ex aīa rōnalı ⁊ carne tn̄. s; ex hūana ⁊ dı
uına n̄. ı. ex trıb' subıs. dıuınıtate carne ⁊ aīa
ꝯstare. ⁊ hūc xp̄m fatent̃. ⁊ unā ꝑsonā tn̄ ēē.
Ante ıcarnatıonē ū solū̄ sımplıcē. s; ı ıcar
natıone fcā ꝯpōsıtā. ex dıuınıtate ⁊ hūanıta
te. nec ē ıdō alıa ꝑ q̃m p'us. s; cū p'us esset
dı tn̄ ꝑ. ı ıcarnatıone fca ē ⁊ homıs ꝑ. nō
ut due eēnt ꝑsone. s; ut una ⁊ eadē eēt ꝑ.
dı ⁊ hoīs. Persona ıg° q̃ p'us erat sımplex ⁊ ı una
tn̄ n̄ exıstēs: ın duab' ⁊ ex duab' subsıstıt
natıs. ⁊ ꝑ q̃ tn̄ ds erat fca ē ⁊ hō uer' sub
sıstens. nō tn̄ ex aīa ⁊ carne: s; ⁊ ex dıuınıta
te. nec tn̄ ꝑ ılla dı; dıcı facta ꝑ. q̃uıs dıca
tur fca ꝑ homıs. Facta ē ıg° ılla ꝑ. ū q̃ dam
placꝯ. ꝯpōıta subsıstēs ex aīa ⁊ carne. s; nō ē
fca ꝑ. ut subā. uł natura. ⁊ ı q̃ntū ē ılle
subsıstēs ꝯposıta ē. ı q̃ntū aūt ūbū ē sımplex
est. Auctorıtates ꝗ̄ ponıt q̃ hac sntētıā ꝑbat.

De h; aug. ın ł. sentētıaꝝ ꝓsꝑı aıt. Modıs
oīb' ꝓbare ꝯtēdım'. sacrıfıcıū eccłe duo
bus ꝯstare. duob' ꝯfıcı. uısıbılı elemētoꝝ spē.
⁊ ınuısıbılı dı n̄rı ıh̄u x̄ carne ⁊ sagune.
sacr̄mto ⁊ re sacr̄mtı. ı. corꝑe x̄. sıc x̄ ꝑsōa
ꝯstat ⁊ ꝯfıcıt ex do ⁊ homıe. cū ıp̄e x̄p̄e ue
rus sıt ds ⁊ uer' hō. Q̃a oīs res ıllaꝝ reꝝ
natam. ⁊ ūıtatē ın se ꝯtınꝫ ex q̇b' ꝯfıcıt̃. De
h' eod. ıoh̄s damasc̄. Jn dn̄o n̄ro ıh̄u x̄. duas
q̃ natas agnoscım'. Vnā aūt ẏpostası ex utrıq;

quantū ad sacrıfıcıū.

Damasc̄.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ӡpositā. Incarnatiōe ēc ex v[ir]gine assumens
p[ri]mā nāe masse. ut ipa eē n[on] eēt [illegible] p[er]sone
q[ui] ibi p[er]sona ӡposita sc[ilicet] fuit. q[ui] p[ri]us simplex
erat ibi p[er]sona. Cōposita u[er]o ex duab[us] p[er]fectis na
turis. diuinē [et] humanitate. [et] s[er]uat ipa diuine
di ibi filiatiōis [et] ex[ce]ptiuā [et] determinatiuā
p[ro]pria. sc[ilicet] q[ua] diuisa ē a p[at]re [et] s[piritu] s[an]c[t]o. [et] carnis ca
racteristica [et] determinatiua p[ro]prietata. sc[ilicet] que
differt a m[atr]e [et] reliq[ui]s hoib[us]. Ipa una p[er]sona filij
di cōsistens i duab[us] nāis. p[er]fecte subsistit [et] hūanā
naturā [et] carnē nouā p[er]sonā eandē. [et] has duas na
turas eundē [et] manē i ipa p[er] unioné nō s[ecun]d[u]m [et] s[ecun]d[u]m
partes ponentes singlas s[ed] unitas inuicē i unā cō
positā p[er]sonā. Subale q[uo]q[ue] inquit unionē s[ecun]d[u]m u[er]itatē
nō s[ecundu]m fantasiā. Subalem aūt nō duab[us] naturis p[er]fi
nientib[us] alterā sc[ilicet] unā ӡposita naturā: s[ed] unitas
inuicē i unā p[er]sonā ӡpositā filij di. [et] manē eas
subalem differentiā determinatā. q[uo]d cabile manet
cabile. [et] q[uo]d incabile i cabile. [et] mortale mortale
[et] i[m]mortale i mortale. [et] circūsc[ri]ptibile circūsc[ri]ptibile
[et] incircūsc[ri]ptibile incircūsc[ri]ptibile. [et] hoc q[uo]d reful
get miraculis. Uñ [et] aug[ustinus] in l[ibro] de t[ri]n[itate] ait. Quēad
modū sc[ilicet] diuinitate una ē p[er]s[on]a filij q[ue] n[atura]. ita [et] iuxta h[u]
manitate. eadē ē m[at]ris [et] filij n[atura]. Ex utraq[ue] at suba
[et] diuinitatis [et] hūanitatis. un[us] atq[ue] idem ē d[eu]s di
[et] hoīs filij d[eu]s ē. ut de u[er]o. ita [et] hō u[er]o. Id[em] [et] i
l[ibro] iiij. de t[ri]n[itate]. Sic d[eu]s ӡiungi potuit hūanā naturā.
ut ex duab[us] subis fieret una p[er]s[on]a. hac p[er] h[oc] iam ē ex
t[ri]bus. d[e]o. [et] aīa. [et] carne. His aliisq[ue] plib[us] auc
toritatib[us] se muniūt. q[ui] dicūt p[er]sonā x[risti] ӡpositam
eē. [et] sc[ilicet] eam sine ӡstante ex duab[us] naturis. sive
ex trib[us] subis. Tercia aliorū opinio.

Sunt [et] alij. q[ui] i carnatiōne ubi nō solū p[er]s[on]am ex
naturis ӡpositā negāt. u[er]o [et] hoīem aliq[ue]m sive
[et] aliq[ua]m subam i ex aīa [et] carne ӡpositā [et] sc[ilicet] eam
differunt. s[ed] sic illa duo. sc[ilicet] aīam [et] carnē ubi p[er]s[on]a. ut
nāe unita eē aiunt. ut nō ex illi duob[us] t[er]tia
[illegible] aliq[ua] suba [et] p[er]s[on]a fiet sive ӡponet. S[ed] illi duobus
uelut i[n]dumento ubū di uestiret. ut mortaliū oculis
ӡgruent appareret. q[ui] io d[eu]s fcs hō u[er]o q[uia] i u[er]itate
carnis [et] aīe accep[it]. q[ue] duo i singlitate [et] i unitatem
sue p[er]s[on]e accepisse leg[itur]. nō q[ui] illa duo t aliq[ua] res ex illis
ӡposita sit una p[er]s[on]a cū ubo. [et] sit ubū. s[ed] q[uia] ex illi duob[us]
accedentib[us] ubo. nō ē p[er]s[on]arū numerus auct[us]. ut fieret q[ua]ter
nitas i t[ri]nitate. [et] q[uia] ipa p[er]s[on]a ubi q[ue] erat p[ri]us sine in
dumento assūptiōe i[n]dumenti nō ē diuisa [et] mutata
s[ed] una eadēq[ue] i[m]mutata p[er]mansit. q[ue] s[ecundu]m habitū d[eu]m
hoīem sc[ilicet] eum dicūt. Accipiendo q[uo]q[ue] hoīem. dicut[ur]
ē d[eu]s. fcs ē hō. [et] p[er] acceptū hoīem dr̄ deus
uere eē hō. [et] p[er] assūmere d[eu]m. dr̄ hō eē d[eu]s.
Nā si eē n[atur]al[ite]r inquiūt illi. d[eu]s eē hō. [et] homo

eē d[eu]s i[n]tellig[itur]. t[amen] si d[eu]s hoīem assūpsisset i s[e]x[u]
mulieb[ri]. [et] mulier eēt eē n[atur]al[ite]r d[eu]s. [et] ecōu[er]so. At
potuit d[eu]s assūpsisse hoīem i s[e]xu mulieb[ri]. potuit
[er]go eē mulier d[eu]s. [et] ecōu[er]so. Auctoritates i[n]ducit.
H[a]ec aūt [et] isti desuo i[n]fluere uidant. q[uo]d h[oc] sentētia p[ro]bat.
testimoniis i mediū p[ro]ductis: q[uo]d dicit ofirmant.
Ait q[uo]q[ue] aug[ustinus] in l[ibro] de g[ra]tia noui t[estamenti]. Sic nō auge
tur numer[us] p[er]s[on]arū. cū caro accedit aīe ut sit un[us]
hō. sic nō augetur numer[us] p[er]s[on]arū cū hō accedit ubo
ut sit un[us] x[ristu]s. Legit[ur] itaq[ue] d[eu]s hō. ut i[n]telligat[ur]
m[od]o huī[us] p[er]s[on]e singlaritatē. nō ut suspicem[ur] i carnē
mutatā diuinitatē. Id[em] q[uo]q[ue] tractans illud ubū ap[osto]li.
habitu i[n]uent[us] ē ut hō. manifeste ostēdit d[eu]m dici
fcm eē hoīem. [et] eē hoīem s[ecundu]m habitū. in l[ibro] lxxx
iiij. q[uaestio]nū ita i[n]q[ui]ens. Multis modis habitū dicim[us].
ut habitū aīe sic disciplinē p[er]ceptionē usu fir
matā. ut habitū corp[or]is sic dim[us] aliū alio ua
lidiorē. ut habitū eoz q[ue] mēb[ri]s acomodant[ur] extri[n]
sec[us]. ut ē dim[us] aliq[ue]m uestitū. calciatū. [et] h[uius]m[od]i. In q[ui]b[us]
omib[us] q[ui]b[us] manifestū ē in ea re dici habitū que
accid[it] [et] accedit alicui. ita ut eā possit. [et] nō h[abe]re.
Hēt nomē duc[tu]s ē ab illo ubo q[uo]d ē habe[re]. Habit[us] q[uo]q[ue]
in ea re dr̄ q[uae] ut habeat[ur] accid[it] ul accedit. Ver[um]
tamē h[oc] int[er]ē. q[ui]a q[ua]edā eoz q[uae] accedūt ut accidūt. ut
habitū faciant nō mutant[ur]. s[ed] ipa mutāt i se. in
tegra [et] i[n]ꝯcussa manētia. sic sapia accedens hoī.
nō ipa mutat[ur]. s[ed] hoīem mutat q[uem] de stulto sa
piētē facit. Q[ua]edā u[er]o sic accedūt ut accid[un]t. ut mutēt
[et] mutent[ur]. ut cib[us] q[ui] amittēs spēm suā i corp[us] u[er]tit[ur].
[et] nos cibo refecti ab exilitate [et] languore i[n] robur
atq[ue] ualentiā mutam[ur]. Tertiū g[enu]s ē. cū ea que
accedūt ut accedūt. nec mutāt ea q[uae] accedūt
nec ab eis ipa mutant[ur]. Sic anul[us] posit[us] i digito.
q[uo]d g[enu]s rarissimū rep[er]it[ur]. Quart[um] g[enu]s ē. cū ea
q[uae] accedūt mutant[ur] nō aliqa n[atura]. s[ed] aliā spēm
[et] formā accipiūt. ut ē uestis. q[uae] deiecta atq[ue] de
posita nō h[abe]t eā formā. q[ua]m sumit i[n]duta. In du
ta eni mēb[ri]s accip[it] formā. q[ua]m nō habebat exuta.
Q[ui]nt[um] g[enu]s ӡgruit huic ӡparatiōi. D[eu]s q[uo]q[ue] filij semetipsū
exinaniuit nō formā suā mutās. s[ed] formā s[er]ui ac
cipiēs. neq[ue] ӡu[er]sus aut t[ra]nsmutat[us] i hoīe. amissa
i[n]comutabili stabilitate. s[ed] i similitudine hoīum
fcs ē ipe susceptor. u[er]ū hoīem suscipiēdo. et
habitu i[n]uent[us] ē ut hō. i[d est] hndo hoīem i[n]uent[us]
ē ut hō. nō s[ibi] s[ed] eis q[ui]b[us] i hoīe apparuit. Q[uo]d aūt
dic[it] ut hō: u[er]itate exp[ri]mit. Noīe q[uo]q[ue] habit[us] satis
signat ap[osto]l[u]s. qualit[er] dixit i similitudinē hoīum
fcs. q[ui]a nō t[ra]nsfiguratiōe i hoīe. s[ed] habitu fcs ē.
cū i[n]duit hoīem quē s[ibi] uniens q[uo]d[a]m[od]o. atq[ue] ӡfor
mās i[m]mortalitati eternitatiq[ue] sociaret. Hō q[uo]q[ue]
oportet i[n]telligi. mutatū eē ubū s[us]ceptione

Petrus s[upe]r ep[isto]las

Aug[ustinus].

Aug[ustinus].

p[ri]ma spēs habit[us]. aīe

Seda.

Tercia.

Quarta.

Q[ui]nta spēs cō
gruit cōparatiōi.

Aug[ustinus].

dub[ium].

(c) 2006 Ministerio de Cultura

hois. sic u mb ueste idutu mutatur. q uis illa s
ceptio i estabilitr susceptu. s ceptiet coptar. hs
ub apte inuere uide aug. dm dici fcm hoiem
s habitu. q ipi icarnacois mod uoles expri
(Ag. d m icarna tionis) me. qrentib in. iiii. l. dec. ait. Si qr ipa icarna
no qmo fca sit. ipm ubu di dico carne fcm. id e
hoiem fcm. No tn inh qd fcm e qusu atq; mu
tatu: s carne ut carnalib ogruerent aparere
i dutu. Ita sane fcm. ut i sit no tm di ubum.
7 hois caro: s 7 ronalis hois aia. atq; h totu
7 deus dicat pp dm. 7 ho pp hoiem. Qr si diffici
le itellig. mes fide purget apeccis abstinedo. 7
bona opando. Difficilia q sunt h. Jo in. l. de fide (Aug.)
aopetru. Di fili cu sit ds eni 7 uer. pmb fcs
e ho uer 7 plen. Jnco uer. q uerum h'it ille
hunam natam. Jnco ue plen. q 7 carne huma
na suscep. 7 aiam ronalem. Jt no alia fuit
illa di summi exinanitio. n forme serui. i. n.
humane susceptio. Utiq; q in e forma. q utiq;
ua 7 plena e in e suba diuina. s. 7 humana. Jd. (Jd.)
i l. ae. maximu. Lu eet pse ipsu inuisibil.
uisibil in homine apparuit. que de fmia susci
pe dignat e. Jt mead. Nos xpm dum. uerz
hoiem suscepisse edim 7 i ipo uisibilr 7 iu
sibile. hominib apparuisse. i ipo. uit homines
ouisatu fuisse. Jnipo ab hoib humana ptulis
se. Jn ipo hoies docuisse. Jd l. q; in. x. l. de tri (Jd l.)
ait. Qm di fili nat ex maria e. i quo ubum
caro fcm e. i. qd fili di cu in forma dei eet. for
(natam di. i. humane n. s hois. s ut hominis.) ma serui accepit. Uniu tn eundeq; no di defec
tione. s hois assupcoe pfctem. 7 i forma di
p natam diuina. 7 in forma serui ex acceptioe
fc. s. hois habitu reperi fuisse. no fuit habit
die tam hois: s ut hois. neq; caro illa caro
pcci. s i similitudine carnis pcci. Audistis
tres. s. diusos positas sententias. 7 p singulis
7 induca testimonia. Soluz sntenc platisq;
testimoniis intelligentias ponitur locution exeg.
Scdm pma u dr. ds fcs ho. s singlas sntencias 7 p
S 7 ho fcs e ds. q ds cep ee qda suba rronalis. s pri
que an no fuit. 7 illa suba cep ee ds. 7 h gra no n. ma.
l mits huit. Un recte dr ips. i quatu ho pdestina
(Opponuntur hiue sntie.) tus. ee fili di. Hunc at sentetie opponit. Si illa suba
cepe ds. 7 ds illa. Quedam g suba e ds q no sep fuit
deus. 7 qda suba e deus q no e diuina suba. 7 ds e
(Ar. Sup eplam ad romanos.) aliqd qd no sep fuit. Qz illi occurit argens testi
monio inuentes. quitt fcs e sine dubio id qd prius
no erat. s ad id. s carne. s dm u erant p 7 no
erat qn no erat. Alusq; plib nus. illi sentetie r.
opponi. quib supsedem. exercitation studii
lectori relinquites. 7 ad alia prantes. H explanat

sdam sntenciam. 7 earud e locution sensus.
In seda u sentetia ul dictiois. tal uidz s. ut cu dr
ds fcs ho: intellig cepisse ee subsistes. Exdua
bus natis ut ex trib subsis. 7 ecouso ho fcs ds. q
subsistes i duab natis cepe ee ds. l potius ho fcs
ds. 7 ecouso dr. q ds assupsit hoiem. 7 ho assup
tus e a do. Un aug. in l. dec. Tal fuit illa sus (Ado)
ceptio. que hoiem facet dm. 7 dm hominem.
Narat at itelligentia. cu dr ds e homo. 7 ho
e ds. dr q ds ee psona subsistes i duab 7 ex
duab natis. 7 psona subsistes i duab ex duab natis.
dr ds ee. i. ubu ut n. diuina. Pot q. pdicari
psona simplex. l natr dep. ospoita. No e at ut
ait iohs damasc. dm dice natam ut psona. Erg (q no e id dice natam l psm.)
Ista dicit xpm subs. dicit xpm pdestinatu.
pdestinatu ee. i quatu e ho. i. i quatu e subsis
tens ex duab subsis. s. aia 7 carne. Na i quantum
ad natam diuinitatis. no e ipe pdestinat. Na q
i quatu mea tea subsistit pdestinat e. s i quatu
subsistit malius duab subsis. i. maia 7 carne h
e inquantu e homo. Ut exponit auctoritates
Determinat 7 auctoritates. q pme pme. q hunc uidnt ob
ouenisse sentetie. 7 hunc uidnt ee dicere. ut cu mare
legit ho ille assupt a ubo. i singlitate p. l fcs unu sente
p cu ubo. d natam humana itellig q ubo unita e in ne.
singlitate p. i. ita qd ead p. que p erat 7 siplex
erat. sine icumto numi. 7 imutata pmasit. hec
oposita. Coposition u hui. alia dixit ee ronem.
qm sit i aliis hoib. q l ex trib. aliorz ex duabus
subsis e opositio. Negat q natam humana esse
psona. uel di filiu. 7 sic unu eundeq; dicit ee
hoiem. 7 dm. 7 filiu hois. 7 filiu di. ita unu tm
no aliud 7 aliud. sic nec aliu 7 aliu. Ubi poni q
Sex his uidit adusari. q pmissis uidit adusat.
Sub domis anuet capitul. Ait eni aug super (Aug.)
iohm. Aliud e ubu dei. aliud ho. s ubu. c. f.
e i. ho. No itaq; alia ubi. alia e hois p. qm
utriq; xpe. 7 una p. Jd ad felicianu. Aliud e
di fili. aliud fili hois. s no alius. Jt. di filius.
aliud de patre. aliud d matre. Jd in l. i. de t. Cum
fili sit 7 ds 7 ho. alia suba ds. alia homo. Ut r
Hec aut i hunc modu his respondeatur.
determinat. q cu dr aliud ubu di aliud homo.
sine alia suba ds. alia ho: alteri nate signa
tur xpe ee i quatu e ho. 7 alteri i quatu e ds.
7 aliud natam qua e ho. 7 aliud n. qua e deus.
Ut q ait iohs. damasc. i coisse 7 inalterabi (Joh. damasc.)
liter. unite sit ad inuice nate. neq; diui
na distate qua simplicitate. neq; humana.
aut conuersa in deitatis natura. aut in no
existentiam diuisa. neq; ex duab una facta

(c) 2006 Ministerio de Cultura

cōposita natā. ē cōposita ex. natā neutri eaui.
ex q̄ cōponitur naturis homo usia .i. c̄substantial eē p̄. ex altis pficiēs alterā. ut corp̄
ex .iiii. helemtis cōpositū. nec ignis uxatur.
nec aer. nec t̄ra. nec aq̄. nec hor aliq. hōusias d̄r. S; q̄ s. hereticos. xp̄s unī cōposite
nature p̄ unionē extitit. ex simplici natā
diuīs ē in cōpositā. neq; pat simplicis nate exstenti. neq; mat ē hō usios. neq; d̄s neq;
hō denominatur. S; xp̄e solū. ⁊ erit h nom
s. xp̄e. nō psone ipsi nomī. s; unī sc̄dm ipsos
composite nature. Nos aūt xp̄m nō unī cōposite nate dogmatizam. ⁊ hoc in s. xp̄e. psoē
dicim. nō monotropos .i. uno modo dictū. set
duaꝝ nataꝝ eē significatiuū. s. d̄itatis ⁊ h
uanitatis. Ex d̄itate aūt ⁊ huānitate dm̄ pfcm̄.
⁊ hominē pfectū eundm̄. ⁊ eē ⁊ dici ex duab;
⁊ in duab; natīs c̄fitem. Sic q̄ d̄r. aliud esse
filī dei. aliud filī hoīs. q alter ē subē t n.
inqt̄u filī d̄i. alter inqt̄u ē fili hoīm.
Nō q̄ xp̄e filī dei ⁊ hoīs sit duo. s; illa duīsa .i.
due duīse natē Auctoritate cōfirmat det̄minationem.
Aug̅ī in .xl. in .viii. t det. aūt.
Nā ū nō aliud sit filī hoīs. neq; aliud sit filī dei. Verbū aūt caro fcm̄ ē. ⁊ eū scdm̄ filī d̄i est.
⁊ xp̄e hoīs sit filī. reqro quis ubi filio hoīs
clarificat sit. Eī iudit dic. nō aliud eē filiū d̄i.
⁊ aliud filiū hoīs. ex q̄ p̄mi̇̄ssa roborat. ⁊ ipa
tur determinatio. Alia ē uba auctoritatū āno
Quod aūt dictū ē utrūq; xp̄e ē. r̄at ū d̄tm̄
Quia p̄. q̄ oīe p̄. lectorē. sic ⁊ illud q̄d
aug̅ dic. in .x. l. de trin. q forma di formā
sui accepit. utrūq; d̄s utrūq; hō. s; utrūq;
d̄s p accipiente dm̄. ⁊ utrūq; hō p acceptū
hominē. ⁊ illud q̄d id aūt. in .x. l. de bono pseuerantie. Oē fidel ē. meo nem̄ humanam naturā credit. suscipiente di ūbo ita sublimatā.
ut q̄ suscep. ⁊ quod suscep. una eēt i trinitate
psona. assūptione illa ineffabilit faciente psone unī idē ⁊ hominē uerū. Sic aūt qui
suscepit. ⁊ q̄d suscepit una p̄. ē. ergo natā
huāna cū ūbo una ē psona. S; hoīa ex tali sē
sy dicta foūe itaduit. ut utrūq; dicat eē xp̄s.
⁊ una psona. q in utroq; unī ē xp̄e. una p̄.
subsistit. Ita ē susceptū cū suscipiente dicat
una p̄. q susceptū suscipienti ē sociatū i unitate p̄ .i. ita q̄d unitas psone p̄mās̄it. nō tāut
caro ⁊ aīa sit d̄s. q ut aūt ierō. ūbū ē d̄s. nō
caro assūpta. Ex ambr. in .x. l. iii. de fi. scō
aūt. Aliud ē q̄d assūpsit. ⁊ aliud q̄d assūptū est.
H q̄nda posi auctoritatē q̄ in tm̄ uidi huic
sn̄tie opposita.

Est aūt ⁊ aliud q̄d huic sententie p̄timum
uidi obuiare. Ut enim ait augustinus
in .x. l. eē. maximū. xp̄e una p̄ ē. gemine subē
quia ⁊ d̄s. ⁊ homo ē. nec tū deus uel hō. pars
huī p̄. dici p̄. Aliq̄n filī di d̄s. anq̄ā suscep
formā sui nō erat totus. ⁊ eū cū hō diuinitati el accessit. Ecce dm̄ dicit nō esse partē
illi psone. Vnde uidetur illa psona nō c̄sta
re. ex deo ⁊ homine. ad q̄d ē illi dicunt.
Illam personam nō ita c̄stare ex deo ⁊ hoīe.
quasi totū ex partibus. Ita enim partes ali
cui totus conueniunt. ut ex illis quod ita
erat c̄stituatur. Nō autem sic humana ⁊ diuina natā in xp̄o uniunt. Inexplicabil enim ē
isti unionis. que nō ē partiū ratio. Ex tanti
nomie di ibi psonā signari putāt. q de trib;
agebat psonis. quaꝝ nullam trinitatis eē par
tē dicebat. sic pars istius persone nō ē d̄s.
q̄d si psona intelligitur. manifestū ē q persona nō ē pars psone. Posita aūt diligent
sententia scdā. ⁊ ei explicatio. cui i nullo t
i modico obuiant auctoritates in tercia sē
tentia inducte. que iā c̄sidanda est. Initia
In hac q̄ sn̄tia q̄ sit p̄mi̇̄ssaꝝ p̄nū intelligentia.
Sententia sic d̄r d̄s f̄cs ē hō. q hoīem acce
pit. ⁊ sic d̄r eē hō q hoīem ht. t q ē huius
hoīem. ⁊ hō f̄cs d̄s. q assūpt ē a d̄o. ⁊ homo
eē d̄s. q hus hoīem ē d̄s. Cū g̅ d̄r d̄s ē hō.
t habit p̄dicat ut psona s; humanata. et
q̄s psona humanata p̄dicat. cassiodor. osten
dit in d. dicens. f̄cs ē ut ita dm̄ humanat
d̄s. q̄ ⁊ in assūptioē carnis d̄s eē nō destruit.
q̄d in uarie accipi pot. ut dicat d̄s f̄cs huānatus. t xp̄e f̄cs d̄s huānat. Utrūq; enim
sane dici p̄. Cū g̅ d̄r. f̄cs ē d̄s homo. mul
tipler s. istos fit intelligentia. ut humanam
naturā accepisse. t huānū ūbū eē icepisse in
telligat. Nec tū suscep eē huānatū ūbū. ⁊ d̄o
seq. ⁊ incepit eē ūbū. n si d̄s f̄cs ē huānatū
ūbū seq. q̄d f̄cs sit ūbū. Sic ē aliq̄ d̄r. hodie iste
cep eē bon hō. t f̄cs ē bon hō. n tū hodie esse
cep hō. t f̄cs ē homo. Qꝫ sensu s; istos dicat p̄
Secdm istos d̄r. xp̄e. s. q̄d hō p̄destinat destinat.
eē fili dei. q ē p̄destinatū a d̄o ab etno. ⁊ in
t̄p collatū ē ei p gram. ut xp̄e hēs hō sit
filī dei. h ei nō semp huit. s; in t̄p̄e p grām
accep. Qꝫ in dic aug̅ notasse ad xp̄m ⁊ i. l. de p. dicēs.
P̄destinat ē ihc. ut q̄ futurs erat s. carnē filī
dauid. eēt i uirtute filī di. Sic ē ē d̄r xp̄e minor
patre. s. q̄d hō. s. h abdtū h intelligunt
dictū .i. inqt̄u ht ē hoīem uniuī. Vn aug̅.

Ioh. damasc.

ħ d.

hyt.

de t.

Qꝫ h auctoritate
utitur. ut con
firm d̄ter
minatio
nem. ambr.

dua.

R̄psōio illoꝝ ē
determinatoē.

Alia solutio.

Cass.

Auctoritate eō
firmat p̄desti
natioem aug̅.

Aug̅.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

in libro i. de trinitate. Deus filius deo patri natura est equalis, habitu minor. In forma enim servi minor est patre, in forma dei equalis est patri. Et quia secundum habitum acceptio facta est in incarnatione verbi, ideo deum humanatum, non hominem deificatum dicit tradidit. Unde Iohannes Damascenus. Non hominem deificatum dicimus, sed deum hominem factum.

Quod non dicitur homo deificatus. *Damascenus.*

Quod non debet dici homo dominicus.

Cohibe dicatur homo deus, non tamen congrue dicitur homo dominicus. Unde Augustinus in libro retractationum. Non video utrum recte dicatur homo dominicus, qui est mediator dei et hominum homo Christus Ihesus, cum sit utique dominus. Hoc autem ut dicerem, apud quosdam legi tractatores catholicos. Sed ubicumque hoc dixi, dixisse me nollem. Postea quippe vidi non esse dicendum, quamvis non nulla posset ratione defendi. Secundum illos enim qui dicunt personam filii in duabus vel tribus existere naturis, scilicet ad heresim nestorianam, alteram enim inheret ei alteram est.

Augustinus.

Satis **Quod predicta insufficienter ad cognoscendum hac** diligenter inveni diversorum sententias supponere **quomodo** sitam, absque assertione et presumptione tractatum quomodo. Verum ipsum volo in mente res. Tamque quod secundum eorum dicta difficili putare lectorem. Istam non debere una sufficere disputationem. Sed legat et alia forte melius considerata atque tractata, et ea que hic movent possit vigilantiore atque intelligentiore. Si forte unde dissentiat, hic firmiter teneris. Quod deus hominem assumpsit, homo in deum transivit, non natura versibilitate, sed dei dignatione, ut nec deus mutaretur in humanam substantiam assumendo hominem, nec homo in deum glorificatus in deum, quia mutatio vel versibilitas nature diminutionem et abolitionem substantie facit.

In ecclesiasticis dogmatibus.

Post predicta **an divina natura debeat dici nata de virgine.**

Inquiri debet, utrum de natura divina concedendum sit, quod de virgine sit nata. Sicut dicitur in virgine incarnata, et videtur utique non debere dici nata de virgine, cum non sit nata de patre. Quod enim res non est de patre genita, non videtur de matre nata. Nec res aliqua filiationis nomen habet in humanitate, quod illud non teneat in divinitate. Videtur tamen posse probari quod sit nata de virgine, quia si hic est deus natus ex de virgine, scilicet hominem assumendo in utero virginis, cum natura divina superius dicta sit hominem assumpsisse, unde et videtur dici nata. De hoc autem Augustinus in libro de fide ad Petrum sic ait. Natura etenim atque divina non posset temporaliter concipi et nasci ex natura humana, nisi secundum susceptionem veritatis humane. Vera temporaliter conceptione et nativitate ineffabiliter ipse divinitas accepisset. Sic est deus eternus invariabiliter, sed temporaliter et conceptus et natus ex virgine. Ista auctoritate videtur insinuari, quod natura divina sit nata, et concepta de virgine. Sed si diligenter notentur verba

Augustinus.

posita, de persona agi intelligentur. Que sine dubitatione et de patre et de matre nata esse dicitur.

De gemina christi nativitate quia bis natus est.

Queri etiam solet, utrum debeat dici Christus bis genitus, ut dicitur dei et hominis filius. Ad quod dici potest, Christum bis natum esse, duasque nativitates habuisse. Unde Augustinus in libro de fide ad Petrum. Sicut deus de sua natura genuit filium deum sibi coequalem et coeternum, ita quoque unigenitus deus secundo natus est semel de patre semel ex matre. Natus est enim de patre deus verbum, natus est de matre verbum caro factum. Unigenitus ergo atque idem dei filius natus est ante secula, et natus in seculo. Et utraque nativitas unius est filii dei, divina scilicet et humana. De hoc etiam Iohannes ait. Duas veneramur nativitates. Unam ex patre ante secula, que est super causam et rationem et tempus et naturam. Et unam que in ultimis propter nos et secundum nos et super nos. Propter nos quia propter nostram salutem. Secundum nos quia natus est homo ex muliere et tempore conceptionis, scilicet viiii mensium. Super nos quia non ex semine, sed ex spiritu sancto et sancta virgine supra legem conceptionis. Ex his manifeste apparet, et duas esse nativitates, eundemque bis natum fore.

Augustinus. *Damascenus.*

De adoratione humanitatis Christi, an eadem adoratio humanitati et divinitati exhibenda.

Preterea investigari oportet, utrum caro Christi et anima eadem cum verbo debeant adoratione adorari illa, scilicet que latria dicitur. Si enim anime vel carni Christi exhibetur latria, que intelligitur servitus sive cultus soli creatori debitus. Cum anima et vel caro creatura tamen sit, creature exhibetur, quod soli creatori debetur, quod facientes in ydolatria deputantur. Ideo pro certo videtur, non illa adoratione que latria est, carnem Christi vel animam esse adorandam, sed illa que est dulia, cuius duas species secundum modum esse dicunt. Est enim quedam modi dulia, que creature cuilibet exhiberi potest. Et est quedam soli humanitati exhibenda, non alii creature, quia Christi humanitas super omnem creaturam est veneranda et diligenda. Non tamen adeo ut cultus divinitati debitus ei exhibeatur, qui cultus in adoratione et sacrificiis exhibitione atque reverentia consistit. Quae latine dicitur pietas, grece autem theosebia, id est dei cultus, vel eusebia, id est bonus cultus.

Quod divinitati non illa adoratio adhibenda est que debetur dulie.

Aliorum sententia quia adorationem utique exhibendam concedunt.

Aliis autem placet, et humanitati Christi una adoratione cum verbo esse adorandam, non propter se, sed propter illum cui sociabilis est, cui est unita. Nec ipsa humanitas sola tradita, sed cum verbo cui est unita, nec propter se, sed propter illum est adoranda. Nec quia hi faciunt ydolatre reus iudicari possit, quia non soli creature, nec propter ipsam sed creature, et humanitate et humanitate sua fuit. De hoc Iohannes ita ait. Due sunt nature et propter et modo differentie, unite vero secundum ypostasim. Unus quoque est deus perfectus et homo perfectus, quem adoramus cum patre et spiritu una adoratione, et incontaminata carne eius. Non inadorabilem carnem dicentes. Adoratur enim unita uni ypostasi

Damascenus.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

q̃ yp̃stalis gñata ẽ. Ñ ob cãm ueñationẽ p̃serens̃, nõ ĩ ut nudã carnẽ adorauit, s; ut unitã diuinitati ĩ unã yp̃stasi di ũbi. dualis̃ reducens uarie. Ĩ mo ob carbonẽ tangẽ. ĩ ligno copulatũ ignẽ. Adoro ẽ nũ simil utrq; ĩ carnẽ unitã diuinitatẽ. Ñõ ĩ q̃rtã appono p̃sonã ĩ trinitate; s; unã p̃sonã ofiteor ũbi ĩ carnis eius. His ũb ĩsinuari uidẽ ẽ huanitatẽ. una adoratiõe ẽ illo ẽe adorandã.

Arg.

De h; ĩ aug. ex s̃mõe dñi ĩ dñc. Ñõ ĩbet ea ueni na dĩc. Dicit heretici filiũ nõ ñ ẽe dñm. s; ãtũ. qbus respõdendũ ẽ. q̃ si filius nõ ẽ ds nata s; ẽata: ñ colendus ẽẽ. ñ ut ds adorandus, dicẽte apl̃o. Coluerunt ĩ s̃uierũt poti ẽẽ q̃ ẽatori. S; illi ad h; replicabũt ĩ dicet. Q̃ ẽ q̃ carnẽ eius q̃ ẽaturã ẽẽ nõ negas. simul cũ diuinitate adoras. ĩ ei nõ min q̃ diuinitati deseruis? Ego dñicã carnẽ ĩ mo p̃fctã ĩ ẽ huanitatẽ ĩ adoro: q̃ a diuinitate suscepta ĩ deitati unita ẽ. ut nõ aliũ ĩ aliũ. s; unũ eundemq; dñm ĩ hoiẽm filiũ dei ẽ ofitear. Deniq; si hoiẽm separaũs a dõ. illi nũq̃ ẽdo nec s̃uio. Velut siq̃s purpurã uł diadema regale iacens ĩ ueniat. nũq̃ ea conabit adorare. Cũ ũ rex ea fuit ĩ dut. piculũ mortis ĩ currit. si eã cũ rege adorare q̃s ãtempsit. Ita ĩ ĩ ẽ dño huanitatẽ nõ solã uł nudã. s; diuinitati unitã. s. unũ filiũ dñi uerũ ĩ hoiẽm uerũ. siq̃s adorare ãtempsit. ẽnaliť morietur.

Amb.
aug.

Ĩ sup psłm. ẽe. viij. ũ dr̃ adorate scabellũ pedũ eius q̃m sctm ẽ. Scãdũ q̃m ĩ t̃rĩe. s. cap. q̃ sine impietate adorat. Suscep ĩ. de tr̃a tr̃am. q̃ caro de tr̃a ẽ. ĩ de carne marie carnẽ accep. Hĩ sũ impietate adorabo di assũpti adoratur. q̃ nemo carnẽ eius mãducat: ũ p̃ adoret. s; q̃ adorat nõ tr̃am ĩ tuet. aliũ potius cuius scabellũ ẽ; ĩ q̃ adorat. His auctoritatibus. p̃missę ĩ uestigatõis absolõ explicat. Ane. s. q̃

Solet ĩ ad q̃ri. hoĩ ẽ. sit p̃. ut aliquid.

Utrũ ĩ p̃e s. q̃ hoĩ sit p̃. ut sit aliquid Ĩ utraq; parte huius q̃onis arga ocurrũt. Cũ eni p̃ sit. his edissẽrũt ronib;. Si s. q̃ hoĩ aliqd ẽ. uł p̃. uł sũba. uł aliud ẽ. S; aliud ẽ nõ ẽ. g̃ p̃. ł sũba. s; si sũba ẽ. uł rronal. uł irronal. s; nõ ẽ irronalis. sũba. g̃ rronal. Si ũ s. q̃ hoĩ ẽ rronal sũba. g̃ p̃. q̃ h; ẽ diffinito p̃. sũba rronal ĩ diuiduę ñ. Si g̃ s. q̃ hoĩ ẽ aliqd. ĩ s. q̃ hoĩ ẽ p̃. s; ẽ ẽuso. Si scdm q̃ hoĩ p̃ ẽ. ł t̃cia ĩ trinitate. uł alia. s; alia nõ. g̃ t̃cia ĩ triniate p̃. At si s. q̃ hoĩ p̃ ẽ t̃cia ĩ triniate. g̃ ds. ĩ h; ĩ ẽueniẽtia ĩ alia: q̃dã dñt xp̃m. s. hoiẽm nõ ẽe p̃sonã. ñ aliqd. ñ forte. s. sit ex p̃silliũ unita uł p̃. Scdm ĩ. mltiplicẽ ht rronẽ. aliqñ ĩ. ex p̃mit ẽditõnẽ. ł ĩ p̃petatẽ ñ. diuinę. ł huanę. aliqñ unitatẽ p̃. aliqñ notat habitũ. aliqñ cãm. cui distinctionis rronẽ. diligẽti lector animaduertat. atq; ĩ sinu memorię recondat. ne ei s̃fuderit sensus. ẽ de ẽ s̃mo occurrerit. Cũ s. ẽ. s. q̃ hoĩ dicat ẽẽ

Argũ ex utraq; pte q̃onis.

Illud ẽ nõ seq̃r. sũba rronał. ĩ inuti seq̃r. q̃ p̃ sit. q̃ in argumentatiõe superius ĩ ductũ ẽ. q̃ si s. q̃ homo. xp̃e s. q̃ homo ẽ sũba rronał. g̃ p̃. Ita ĩ modo aĩa ẽ ẽ sũba rronał. nõ tñ p̃. q̃ nõ ẽ p̃se sonans. ĩ mo alij rei ouicta. Illa ẽ descriptio p̃. nõ ẽ data p̃ illis q̃ p̃sonis. Alia ratio q̃d xp̃e sit p̃.

Illa descriptio nõ ẽ data p̃ tõ p̃s.

Sed ad hoc dr̃ ĩ tuitũ ẽ pare. xp̃m s. hoiẽm ẽe p̃sonã. q̃ xp̃e s. q̃ hoĩ p̃destinat ẽ ut sit dei filius. s; illud ẽ. q̃ ut sit p̃destinatus ẽ. g̃ si p̃destinat ẽ s. q̃ hoĩ. ut sit filius dei: ĩ s. quod homo ẽ filius dei. Ad q̃ dici põt. xp̃m ẽe id. q̃ ut sit p̃destinat ẽ. Est ĩ. p̃destinatus ut sit filius di. ĩ ĩ pe uere ẽ filius dei. s; s. hominẽ p̃destinatus ẽ. ut sit filius di. q̃ p̃ g̃tiam hoc ht. s. hoiẽm nec tñ s. hoiẽm ẽ filius dei. ũ forte s. unitatis ẽ. sit ex p̃silliũ. ut sit sensus ĩ pe q̃ ẽ hoĩ: ẽ dei filius. Ut ãt ĩ pe homo hoĩ sit dei filius p̃ g̃tiam ht. s; si ã notet falsũ ẽ. nõ eñ q̃ hoĩ ẽ. eo di filius ẽ.

Resolo.

Sĩ ũ q̃r. An ẽ sit adoptiuus filius s. q̃ hoĩ ł aliqñ.

Sian xp̃e sit adoptiuus filius. s. q̃ hoĩ. siue alio m̃: r̃ndem̃ xp̃m nõ ẽe adoptiuũ filiũ. aliq̃ m̃. set tñ naturalẽ. q̃ natura filius est. nõ adoptionis g̃tia. Ñõ ãt sic dr̃ filius nata: ut dr̃ ds nata. Non ĩ. eo ẽ filius quo ds ẽ. q̃ g̃nerate natiuitatis filius. nata diuinitatis ds est. ĩ tñ dr̃ nata. ł nate filius. q̃ natam ẽ filius. eand. s. hñs naturã q̃ ille q̃ genuit. Adoptiuus aũt filius nõ ẽ. q̃ nõ prius fuit. ĩ p̃ modũ adoptatus ẽ. ĩ filiũ. sic nos dicim adoptiuũ filij. q̃ cũ nati fuim̃ ire filij: p̃ g̃tiam sci sumus filij dei. Xp̃s ũ nũq̃ fuit nõ filius. ĩ ido nõ ẽ adoptiuus filius. Oppõ q̃ nõ sit adoptiuus filius.

Cur nõ sit adoptiuus filius.

Set ad hoc opponũt sic. xp̃e filius hoĩs ẽ. ł. ũgnus. aut g̃tia aut ñ. ł utroq; modo. Si ũ ñ. aut diuina aut huana. s; diuina. nõ g̃ aut huana ñ. aũ nõ nata ẽ filius hoĩs. s; nõ ñ. g̃ g̃tia tñ. ĩ si ẽ nata huana. nõ io mini p̃ g̃tiam. Si g̃ g̃tia filius ũgnus ẽ. adoptiuũ filius ẽe uidẽ. ũ ũ sit naturalis filius patris. ĩ adoptiuus filius ũgnus. Ad q̃ dici p̃. xp̃m filiũ ũgnus ẽe ñ. ł naturali. ĩ g̃tia. nec tñ adoptiuus filius ũgnus ẽ. q̃ nõ p adoptionẽ s; p unionẽ filius ũgnus ẽe di. Filius ĩ ũgnus ẽe dr̃. eo q̃ in ũgne in hoiẽm accep. ĩ unitatẽ p̃. ĩ h; fuit g̃re nõ nate. Unde aug. sup iohm. Et unigenitus ẽ eq̃l patri. nõ ẽ g̃re s; nate. Et ãt ĩ unitate p̃. unigeniti assũptus ẽ hoĩ: g̃re ẽ nõ ñ. Xp̃e ũ nec di nec hoĩs ẽ adoptiuus filius s; di naturalis ĩ hoĩs naturalis filius. Et uero nãr sit filius hoĩs. aug. ostẽd. i. l. de fi. ad p. Ille. s. ds fcs ẽ nãr filius hoĩs. q̃ ẽ nãr filius unigenitus di patris. Et ãt nõ sit adoptiuus filius ĩ tñ g̃tia sit filius. ex subditis pat testimonijs. Ierõ. sup epłam ad

Resolõ.

Aug.

Aug.

Iero.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ephesios ait: De quo dictum scriptum est: qui semper cum patre fuit et numquam ei ut esset voluntas paterna praecessit. Et ille quidem natura filius est, nos vero adoptione. Ille numquam filius non fuit; nos antequam essemus praedestinati sumus, et tunc spiritum adoptionis accepimus quando credidimus in filium dei. Item Augustinus in libro iii de trinitate ait: Dominus dicens: Clarifica filium tuum, non solo nomine ostendit se esse filium, sed et proprietate. Nos filii sumus dei, sed non sicut hic filius. Hic enim verus et proprie est filius origine, non adoptione; veritate, non nuncupatione; nativitate, non creatione. Augustinus etiam super Iohannem ait: Nos sumus filii gratia, non natura. Unigenitus autem natura, non gratia. An hoc esse in ipso filio ad hominem referendum est? Ita sane. Ambrosius quoque in i libro de trinitate ait: Christus filius est non per adoptionem, sed per naturam. Per adoptionem nos filii dicimur, ille per veritatem naturae est. Ex his evidenter ostenditur quod Christus non sit filius gratia adoptionis. Illa vero gratia intelligitur cum Augustinus eum non esse gratia filium asserit. Gratia vero, sed non adoptionis, immo unionis filius dei est filius hominis, et econverso. **Utrum Christus secundum quod homo praedestinatus sit.**

Deinde quaeritur utrum praedestinatio illa quam commemorat apostolus dicitur de quo. Ambrosius: Sane dicitur praedestinatum filium qui semper fuit esse praedestinatum, scilicet hominem assumptum, ut ipse scilicet eius homo esset dei filius; et naturam humanam esse praedestinatam, ut illo patris personaliter uniretur. **Utrum Christus sit creatura sive creatus vel factus.**

Solet etiam quaeri utrum debeat simpliciter dici.

Sunt quidam qui dicunt Christum esse factum vel creatum vel creaturam. Ad quod dici potest hoc simpliciter et absque determinatione minus congrue ter dici; et si quandoque vel lingua catholicorum simpliciter denuntietur, numquam tamen simpliciter debet intelligi. Quia ut Augustinus in i libro de trinitate ait: Cum autem de eo loquimur quod scilicet quod id et propter quid dicatur, prudens et diligens ac pius lector intelligere debet. Christum ut dei filium non esse factum creaturam in i libro de trinitate ostendit, ita inquiens: In principio erat verbum, et verbum caro factum est. Omnia per ipsum facta sunt; neque dicit omnia nisi quae facta sunt, id est omnem creaturam. Unde liquido apparet ipsum factum non esse per quem facta sunt omnia. Et si factus non est, creatura non est. Si autem creatura non est, eiusdem cum patre substantiae est. Omnis enim substantia quae deus non est creatura est, et quae creatura non est deus est. Sed si filius non est eiusdem substantiae cum patre, ergo facta substantia est; et si facta est substantia, non omnia per ipsum facta sunt. At omnia per ipsum facta sunt. Facta ergo substantia non est, sed unius cum patre et eiusdem substantiae est. Item in eodem: Si autem filium fecit pater, quae non fecit ipse filius, non omnia per filium facta sunt. At omnia per filium facta sunt. Ipse ergo factus non est, ut cum patre faceret omnia quae facta sunt. Idem in libro lxxxiii quaestionum: Dicit creatura quod ipso fecit deus pater per filium, qui non potest appellari creatura, quoniam per ipsum facta sunt omnia. Ambrosius in i libro de trinitate probat manifeste creaturam non esse dei filium. Audivimus, inquit, in evangelio dominum mandasse discipulis: Praedicate evangelium omni creaturae. Qui universam creaturam dicit, nullam excipit. Et ubi sunt qui creaturam Christum appellant? Nam si creatura esset, quomodo mandaret evangelium praedicari, et subiectus esset vanitati, quia testante apostolo omnis creatura vanitati subiecta est. Non ergo ipse creatura est, sed creator, qui eundem de creatura discipulis mandat officium. **De perfidia et poena Arrii.**

Arrium hoc fuisse perfidiae legimus, ut Christum creaturam faceret. Inde effusa sunt Arrii viscera, atque crepuit medius, prostratus in faciem, ea quibus Christum negaverat foeda ora pollutus. His aliisque pluribus testimoniis astruitur non esse dicendum simpliciter Christum esse factum vel creaturam, sed addita determinatione recte dici potest. Ut si dicatur factus secundum carnem vel secundum hominem, ut facturam humanitati non deitati attribuat. Unde etiam ait Ambrosius in i libro de trinitate: Non deus factus est, sed deus dei filius natus est; postea vero secundum carnem homo factus ex Maria est. Misit, inquit, filium suum factum ex muliere, factum sub lege. Filium inquit suum, scilicet non unum de multis, sed cum dicit suum, generationis aeternae proprietatem significat. Postea factum ex muliere asseruit, ut facturam non divinitati, sed assumptioni corporis ascriberet. Factum ergo ex muliere dicit per carnis susceptionem, sub lege per observantiam legis. Generatio vero caelestis non praeiudicat, nec caro divinitati. Deus enim aeternus incarnationis sacramentum suscepit, non divisus sed unus, et in utroque unus, scilicet divinitate et corpore. Non enim alter ex patre, alter ex virgine, sed idem aliter ex patre, aliter ex virgine. Qui factus est secundum naturae susceptionem, non secundum aeternae substantiam unitatis, quem legimus primogenitum et unigenitum. Primogenitum quia nemo ante ipsum, unigenitum quia nemo post ipsum. Ex his evidenter traditur quae intelligentia accipiendum sit, cum dicitur Christus factus vel simpliciter vel cum additamento, ut factura scilicet vel creatura non ad divinitatem, sed ad assumptum hominem refertur. Unde dicitur et creatura esse non potest, ut Ambrosius ait in i libro de trinitate: Nusquam invenies scriptum esse creaturam, numquam mandato creatura est Christus. Nam et creatura in eo dicitur quod nomine simplicis est, non compositae, cui nihil accidat, sed solum quod divinum est in natura habet sua. Et si ergo secundum hominem dicitur creatura, non tamen Christus simpliciter ponendus est creatura. Nec ex eo quod Christus secundum hominem dicitur esse creatura, potest sic procedi sic argumentando: Si secundum hominem est creatura, ergo creatura; et non sequitur: Homines plures ipsum esse aliquid non divinum, quia secundum quod homo est Christus est, et non si secundum hominem est aliqua substantia non divina, est utique aliquid non divinum. Sed ex ipsis locutionibus non est recta argumentationis processio. Illa enim locutio typica est, quae ex dicitur creatura vel simpliciter vel cum adiunctione. **An homo ille semper fuerit, vel coeperit esse.**

Post praedicta quaeritur utrum homo ille coeperit esse, vel semper fuerit. Sic simpliciter enuntiamus eum ut dei filium semper fuisse nec coepisse. Unde Augustinus in quodam tractatu super Iohannem: Habent aliquem dei filium quod non diu habent, id est ipse homo dei filius, qui non diu erat homo. Item in eodem: Priusquam mundus esset nec nos eramus, nec ipse mediator dei et hominum homo Christus Ihesus. Idem super psalmum: Christus noster, etsi forte homo recens, tamen est aeternus deus. Ubi vero legitur quod puer ille creavit stellas, et Christus dicit se esse principium, et esse ante Abraham. His igitur auctoritatibus in nullo resultantes (vel resistentes) dicimus hominem illum

BIBLIOTECA PÚBLICA ZARAGOZA

(c) 2006 Ministerio de Cultura

iniquum homo est cepisse, iniquum ubi est semper fuisse. Hic itaque absque distinctione non est referenda responsio. Nam ipse Augustinus huiusmodi distinctione in pluribus locis dicens Christum per omnia factum esse in quantum ubi est. Sed non ideo quod homo est ipsum esse significatum. Si quis ad personam respicias, confidenter dic hominem illum semper fuisse; si vero ad naturam hominis, concede eum cepisse. **Utrum deus alium hominem assumere potuit aliunde quam de genere Ade.**

Solet etiam queri utrum ... aliunde quam de genere ... alium hominem vel aliunde hominem quam de genere Ade deus assumere potuit. Ad quod sane dici potest ipsum et aliam animam et aliam carnem potuisse assumere, quia gratia tamen assumpta est anima illa et caro ab eo. Unde et Augustinus ait in libro de Trinitate: Illa summa gratia est quod homo in unitate persone coniunctus est deo. Potuit quoque deus aliam animam et aliam carnem assumere, et carnem utique aliunde quam de genere Ade. Unde Augustinus in libro xiii de Trinitate: Poterat utique deus hominem aliunde suscipere, in quo esset mediator dei et hominum, quam de genere illius Ade, qui peccato suo obligavit genus humanum, sicut ipsum quem primo creavit non de genere alicuius creavit. Poterat ergo sic, vel alio quo vellet modo creare unum alium, de quo vinceretur victor prioris. Sed melius iudicavit et de ipso quod victum fuerat genere assumere hominem, per quem hostem generis humani vinceret inimicum, et tamen ex virgine cuius conceptum spiritus non caro, fides non libido prevenit. Nec interfuit carnis concupiscentia qua ceteri concipiuntur, qui originale trahunt peccatum, sed ea deo non seminando sancta est fecundata virginitas. Ecce his aperte ostendit et aliam et aliunde hominem deum assumere potuisse. **Si homo ille potuit peccare. Utrum ... deus.**

Ideo non inmerito queritur utrum ille homo potuit peccare. Nam si esset deus, si ipse potuit peccare et potuit dampnari, si potuit dampnari, potuit non esse deus. Et si potuit peccare potuit non esse deus, quia esse deum et velle posse iniquitatem simul esse nequit. Hic distinctione opus est ut intelligatur de quo agatur. Si igitur de persona agitur, manifestum est quod peccare non potuit nec deus non esse potuit. Si vero de natura disseritur, utrum agatur de ea ut verbo unita, an de ea tanquam non unita verbo. ... ante ea scilicet quod fuit unita verbo, a dea scilicet quod esse potuit non unita verbo. Sed non ambiguum animam illam et carnem unitam verbo peccare non posse, et est sine ambiguo verum eandem si esset non unita verbo posse peccare. **Quorundam opinio quod potuit et unita deo peccare.**

Quidam tamen fateri conveniunt et eam unitam verbo posse peccare, quia liberum arbitrium habet et ita posset flecti in utramque partem. Sed frivolum est, cum et angeli liberum arbitrium habent et tamen gratia adeo sunt confirmati ut peccare nequeant. Quomodo intelligitur quod ille homo cui spiritus est datus sine mensura. Inducunt quoque auctoritatem ad ... Scriptum est in libro sapientie: Qui potuit transgredi et non est transgressus, facere mala et non fecit. Sed hoc accipiendum est secundum membra, a parte de capite, a parte de membris. De capite non est transgressus et non fecit malum. De membris potuit transgredi et facere malum. **Si deus potuit assumere hominem in sexu muliebri.**

Solet etiam queri ... si deus ... muliebri ... humanam naturam potuit assumere secundum muliebrem sexum. Quidam arbitrantur potuisse assumere hominem in femineo sexu ut assumpsit in virili. Sed oportunius atque convenientius factum est ut de femina nasceretur et virum assumeret, ut ita utrique sexui liberatio ostenderetur. Unde Augustinus in libro lxxxiii questionum: Hominis liberatio in utroque sexu debuit apparere. Quia ergo virum oportebat suscipere qui sexus honorabilior est, consequens erat ut feminei sexus liberatio hinc appareret quod ille vir de femina natus est. Sapientia quoque dei qua dicitur unigenitus filius hominem suscepto in utero et de utero virginis liberationem hominis indicavit. **Si secundum hominem habet sapientiam ... perfice potuit perfect.**

Preterea sciendum est Christum secundum hominem ab ipsa conceptione gratie plenitudinem recepisse, cui spiritus datus est non ad mensuram, et in quo plenitudo divinitatis corporaliter habitat. Inhabitat vero ut ait Augustinus ad Dardanum, quod omni gratia plenus est. Non ita habitat in sanctis, ut in nostro corpore inest sensus singulis membris. Sed non quantum in capite. Ibi enim et visus est et auditus et olfactus et gustus et tactus. In ceteris autem solus tactus est. Ita in Christo habitat omnis plenitudo divinitatis, quia ille est caput in quo sunt omnes sensus. In sanctis vero quasi solus tactus est, quibus spiritus datus est ad mensuram, cum de illius plenitudine acceperunt. Acceperunt autem de illius plenitudine non secundum essentiam, sed secundum similitudinem, quia numquam illam eandem essentialiter, sed similem acceperunt gratiam. Puer ergo ille plenus sapientia et gratia fuit ab ipsa conceptione. Unde Iheronimus recte dicit [Ieremie 31]: Novum faciet deus super terram: mulier circumdabit virum, quia in utero virginis perfectum virum extitit, non solum per animam et carnem, sed etiam per sapientiam et gratiam qua plenus erat. **Auctoritate ponit que videtur obviare.**

Huic autem sententie videtur obviare quod in evangelio legitur: Ihesus proficiebat sapientia et etate et gratia apud deum et homines. Si igitur proficiebat sapientia et gratia, non videtur accepisse in ipsa conceptione plenitudinem gratie sine mensura. Ad quod potest sane dici ipsum secundum hominem tantum a conceptione accepisse sapientie et gratie plenitudinem, ut deus ei plenius conferre non potuerit, et tamen vere dicitur profecisse sapientia et gratia non quidem in se, sed in aliis, quia deus eius sapientiam et

Marginalia: Aug. — Aug. — Responsio — Auctoritate ad [illegible] — Quod sensu hominis animam turbatam, sensu hominis esurit et sitit et rogavit — ¶ Quomodo dicitur plenitudo divinitatis habitare in Christo — Quomodo intelligitur de plenitudine eius accepimus — Determinatio auctoritatis.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

gr̄a pficiebat. dū eis sapie & gr̄e munia. s.
pcessu etatis. mag͡ ac mag͡ patefaciebat. Vñ
.Gg. gg. in qdā omel. ait. Iuxta hoīs pficiebat nō in
sapientia: n qd ipe ē sapientior extitē. q a pma
conceptiōis hora. spū sapie plen pmanebat. S;
eandm q plen erat sapientia. ceteris ex ipa paula
ti dimonstrabat. Iuxta hoīs. nam. pficiebat etate.
dum infantia adueniente. Iuxta hoīs nō. pficiebat
gr̄a. n ipe q n habebat pcessu tpis accipiendo
s; pandendo. dona q gr̄e habebat. apd dm et
hoīes. qr cunctis pmrē etate patefaciebat. h
oib gr̄e dona. q ē merit. & sapie. tm eos ad
laudm dī excitabat. & sic do pat ad laudē & hoi
b ad salutē pficiebat. In alijs g nō in se pficie
bat. sapia & gr̄a. Vñ i eod ewangelio. Puer ille plen
sapia & gr̄a. phibet. Sic g dr̄ ds pfecisse sapia &
g̃. n alijs rector ecclastic dr̄ pfice in ea q̄
credita. dū per industriam alij pficiunt. p dictis n
Alibi tm sepiu repit. Dr̄ adūsai d amb ait.
A qd scd sensu hoīs pfecit. sic etate hoīs pfec
amb dat q. amb. in lib. iiij. de spū. scō. sic. De per
Sēs sb uarie s. fectione nāe suscep hūāe. suscep sensu hoīs.
sēsibit isirmitas s; n sensu carnis fuit isflat. sensu hoīs aīā dr
sapientia. tbata. Sēsu hoīs esuriuit & rogauit. sensu hoīs
pfec sic sepiu ē. Sic pficiebat etate & sapia. &
gr̄a. Qm pficiebat sapiētia dī. pfcis etatis &
pfcis sapie. s; hūāne ē. Io etatē cmemorauit.
n scd hoiem edes dictū. etas enī n diuinita
tis s; corpis ē. Ergo si pficiebat etate hoīs. pfici
ebat sapia hoīs. Sens aut hoīs pfic. qr sens
io sapia. csens pficiebat. Si hūān g suscepit.
Si diuini. g mutabit pfectū. qd enī pfic mu
tat i meli. s; qd diuinum ē nō mutatur. qd
g mutat. n ē diuinū. Sens g pficiebat hūa
n. Sensu g suscep hūānū. nō poterat cfor
tari ut dī. nec crescē ds. n altitudo sapiēti
ipsi. Qd g iplebat erat n dī. s; tua sapientia
plā qm iplebat. q ut oia iplet descēdit. p
que ait sensu dr̄ csatā. Qd patrē puer nes
ciebat. aut matrē. scrpt ē enī. p quā puer sci
at patrē aut matrē. accipiet spoliū samarie.
Sapiām q. dī. futa & occlta n fallit. Expsāt
agnicōis isfātia. p hūām utiq; iprudentiā. qd
ad huc n didic ignorat. S; uerend ē ut quā.
ne si duo pncipales sens. aut gemina sapiām
Ad. b. i xpm. x. diuidam. Nuq d ē & diuinitatē
ei. & carne adorat. x. diuidim. Nuqd cū in eo
amb ymagine dī quidem uenam. diuidim eū.

Ap̄ls ait. q deo dicit. Qm & si crucifixus ē ex
isfirmitate nra. uiui tm dī uirtute dī. ipe
dicē. qr n diuis ē x. Nuq ē ē dūis qr aīam
rōnalem. & intellect util suscep capacē. diuidi
m eū. Nō q. ipe ds uerbū. paña rōnalē & intel
lect capacē. & incarne suq fuit. s; aīam
rōnalē. & intellect capacē. & ipam hūām & eidē
subā. ē nrē sī aīe. & carnē nrē similē. eidēq;
eiu cap ē tota sube scipies. pfcs & hō fuit. De

Ad. b. Hec uba amb. intelligenda p̄ uisso. z ubo. z.
pia diligentia īspiciēda st. que ex parte h
oīs ignorantia instruunt & illumināt. Ex parte
equidē sonant male intellecta minstrat. hic &
enī credit. duo mr ee pncipales sns. siue ge
minā sapientiā. neq; io uniral & singlam p. di
uidit. S; ut ia duas nr. duas sr sapientias uiā
n cētā s; genitā. que ipe ē. altam nō genitā.
De gemina sapia x. s; creatā. & p gram ei collatā. Iā ī sana d eo
genita & c̄ata; prestat. Requiescet sup eū. sps sapie & intellect.
&c. Spu g sapie & intellect. i. sapia & intelligen
tia. p spm. s. grās data. x erat sapies s. aīam
scdm dm u. sapies erat sapia genita. q ipe ē.
Et sic inqnt ds ē bon ē. bonitate illa q ipe ē. et
iust iusticia illa q ipe ē. ita sapies sapia illa que
ipe ē aīa u ei sic bōa ē & iusta. bonitate t iusticia
grā data. q ipe. t ipa nō ē. ita ē sapies sapia.
grā data. q ipa n ē. Et hic gemina inr sit sa
pientia. una tm eadq; p ē. q inqnt ds ē t inqn
tu diuina ē. sapies ē sapientia etna. s. sapia ge q pat ē ablatiuus
nita. i. se ipa. & sapia q nō ē genita. q cmu sapia etna ablatiu
nis ē trb psoīs. n tm gemina sapia qr nō est subandis a sapia etna
alia. & alia sapia genita q tm filii ē. & sapia
q cōuit pat ē & filio. & spc. s. Inqnt u eād p ē
hō. i. s. hoiem accept. t inqnt ē subsistens.
ex aīa & carne. sapies ē sapia genita. Sapi
es g hūano sensu & diuino. Qm i ctiges sit
Set ex qua cā illis sens pficiebat hūan.
Sillius dicti intelligentia. s. sens pficiebat
hūan. assumida ē. Apte q. amb. ubi innere.
q. x. scdm hūānū sensu pfecit. & qd isfantia eius
expse cognitōis fuit. & patrē & matrē ignora
uit. qd n eccla recep. n pmisse auctoritates
patiunt sic intellegi. S; ita sane p accipi. ut
qnt ad usu hoīm. & sui sens ostēsione. x
pfecisse dicat. Pficiebat g hūan sens i eo.
scd ostēsione. & alioz hoīu opinione. ita &
patrē & matrē dr ignorasse infantia. qr ita se
habebat & gebat. ac si agnitiōis eet expse.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Hic (Si anima Christi habeat sapientiam parem cum Deo, et si omnia sciat quae Deus) quaeri oportet. Cum anima Christi sit sapiens, sapientia gratuita, utrum habeat sapientiam aequalem Deo, sive omnium scientiam rerum habeat, vel habeat, id est utrum omnia sciat quae Deus scit.

Quibusdam placet quod nec parem cum Deo habeat scientiam, nec omnia sciat quae Deus, quia in illo creatura aequaretur creatori. Quia nec in sapientia, non quia habet aequalem sapientiam cum Deo, nec scit omnia quae Deus. Ratio. Si anima illa aequalem habet cum Deo sapientiam, non ergo Deus in omni bono maiorem habet sufficientiam quam eius creatura. Inducunt et auctoritates ad idem probandum. Dicit enim propheta ex persona hominis assumpti: Mirabilis facta est scientia tua ex me, confortata est, et non potero ad eam. Hoc exponens Cassiodorus ait: Veritas humanae conditionis ostenditur, quia homo assumptus divinae substantiae aequari non potest in scientia vel in alio quolibet. Item apostolus ait: Nemo novit quae sunt spiritus Dei, qui solus scrutatur omnia, etiam profunda Dei. His aliisque pluribus rationibus et auctoritatibus nituntur, quibus animam Christi asserunt non parem cum Deo habere scientiam, nec omnia scire quae Deus. Quia si omnia scit quae Deus, scit ergo creare mundum, scit et creare se ipsam. (Responsio quorundam)

Quibus respondentes (diffinitam continent sententiam) dicunt animam Christi per sapientiam gratis datam in Verbo Dei cui unita est, quod perfecte intelligit, omnia scire quae Deus scit, sed non omnia posse quae potest Deus. Nec ita clare atque perspicue omnia capit ut Deus. Et ideo non aequatur creatori suo in scientia, etsi omnia sciat quae ipse. Non enim sapientia eius aequalis est sapientiae Dei, quia illa multo est dignior, digniusque et perfectius omnia capit quam illius animae sapientia. Ergo in scientia maiorem habet sufficientiam Deus quam anima illa, quia dignior est omni creatura. Illud vero apostoli quod inducunt: Nemo novit quae Dei sunt nisi spiritus Dei, qui solus scrutatur omnia, pro nobis facit. Moverat enim apostolus: Nos autem spiritum Dei habemus. Nisi per spiritum quem habebat, Dei profunda se scire ostenderet. Sed anima illa plenitudinem spiritus Dei habuit, cui spiritus non datur ad mensuram, ut ait Iohannes Euangelista. Dona ergo spiritus sancti sine mensura habuit, ergo et sapientiam. Omnia ergo scivit anima illa. Si enim quaedam scivit, quaedam non, non sine mensura scientiam habuit, sed sub mensura scientiam habuit. Scit ergo omnia. Fulgentius etiam in sermone quodam multa inducit quibus animam illam asserit rerum omnium scientiam habere, utens auctoritate apostoli dicentis: In quo sunt omnes thesauri sapientiae et scientiae absconditi. Quod et ratione probari potest sic: Nihil scit aliquis quod eius anima ignoret. Sed Christus secundum omnium concessionem omnia scit. Ergo anima eius omnia scit. Ad id vero quod dicunt: Si omnia scit, ergo scit creare mundum, vel se ipsam, respondemus quod scientiam habet creandi mundum, sed non potentiam, et creandi animam. Et scit quomodo Deus se ipsam creavit. Habet ergo scientiam sui creatae, non sui creandae, quae non est creanda sed creata. (Quare Deus non dedit illi potentiam omnium)

Si vero quaeritur quare Deus non dedit ei potentiam (sicut scientiam) faciendi omnia: responderi potest quod illius capax est scientiae, et ideo ei congrue data est sine mensura, cuius ipsa naturaliter capax est. Non est autem ei datum posse facere omnia quae Deus facit, ne omnipotens et per hoc Deus putaretur. Verumtamen forte nec potentiam faciendi omnia ei praestare Deus potuit, et sic potentiam faciendi aliquid quod non facere potest. Scit ergo anima Christi omnia quae Deus in Verbo Dei. Quia liquido et praesenter omnium creaturarum contemplatur, ut ei unita, in quo et angeli, et quae Deus fecit, et quae futura sunt cognoscit.

(Quomodo intelligenda sint verba super Lucam quaedam Ambrosii)

Sed si anima illa non habet tantam (sicut ...) potentiam quantam et Deus, quomodo intelligitur illud Ambrosii super Lucam: Verbum angelus de nascituro filio Virginis ait: Hic erit magnus et filius altissimi vocabitur. Non ideo magnus erit, quod ante partum Virginis magnus non fuerit, sed quia potentiam quam Dei filius naturaliter habet, homo erat ex tempore accepturus, ut una sit persona hominis et Dei. Ecce aperte dicit quod homo erat accepturus ex tempore potentiam quam habet filius Dei naturaliter. Sed si homo accepturus erat illam potentiam, ergo persona vel natura hominis. Sed persona non, quae semper habuit et habet; ergo natura. Si natura, ergo anima, quia de carne constat quod accipere non potuit. Ad quod dicimus illud esse accipiendum de persona, sed non in quantum Dei, immo in quantum est hominis persona. Una enim est persona Dei et hominis, filius Dei et filius hominis, quae in quantum Dei persona est, semper et naturaliter omnipotentiam habuit; sed in quantum est hominis, non semper fuit. Illa ergo persona quae semper fuit Dei, futura erat hominis persona, et secundum hoc quod futura erat hominis persona, acceptura erat ex tempore potentiam quam naturaliter et semper habuit in quantum Dei persona. Secundum hanc distinctionem illud et similia sane accipi possunt. Quae distinctio in pluribus quorundam articulis est necessaria, ad usus quorundam perplexam vel obscuritatem. Sed cum de rebus constat, frustra in verbis habetur controversia. (De hominis defectibus quos assumpsit Christus in humana natura)

Illud quoque praetereundum non est, quod Dei filius naturam hominis accepit, animam passibilem et carnem passibilem et mortalem. Ut enim appareret verum corpus habere, suscepit defectus corporis, famem et sitim et huiusmodi. Et ut veram animam probaretur habere, suscepit defectus animae, scilicet tristitiam, timorem, dolorem et huiusmodi, quibus ad sensus animae est. Non enim caro sentit, sed anima eius corpore utitur instrumento. Unde Augustinus super Genesim in libro xii: Non corpus sentit, sed anima per corpus quo velut nuntio utitur ad confirmandum in se ipsa quod extrinsecus nuntiatur. Dicitur ergo anima quod foris est per corpus, tamquam instrumento videt vel audit. Ita et per corpus quaedam sentit mala, quae sine corpore non sentiret, ut famem et sitim et huiusmodi. Unde non inmerito defectus corporis dicuntur. Quaedam autem non per corpus, immo et sine corpore sentit, ut timor et huiusmodi.

Oppositio quorundam rationem inducunt vide

Cum igitur anima illa creatura sit, non illo equatur creatori

Cassiod.

di. n.

Fulgentius: sine mensura scientiam habuit.

non homo assumptus tantam potentiam quantam et Deus.

Amb. Bda.

Ad. in lib. de ...

Aug.

Sentit quia anima dolores. Sed quosdam pro instrumento corporis, quosdam vero non. Suscepit autem sicut veram naturam hominis, ita et nostros defectus hominis, sed non omnes. Assumpsit enim defectus poenae, sed non culpae; nec tamen omnes defectus poenae, sed eos quos homini eum assumere expediebat, et suae dignitati non derogabat. Sicut enim propter hominem homo factus est, ita pro eo hominis defectus suscepit. Suscepit enim de nostro, ut tribueret de suo, et nostra tolleret. Suscepit enim nostram vetustatem, ut suam nobis infunderet novitatem. Simplam accepit ille vetustatem, id est poenae, ut nostram duplam consumeret, id est poenae et culpae. **Qualiter accipiendum sit**

Leo. Traditur auctoritas illius qui ait Leo papa: Quod dominus noster in se suscepit omnes infirmitates nostras praeter peccatum. Quod non ita accipiatur de illis tamen quas eum sumere pro nobis oportuit, nec dedecuit. Falsum enim esse probatur. Non enim assumpsit ignorantiam aliquam, cum sit ignorantia quaedam quae defectus est, nec peccatum est, scilicet ignorantia in iis quae scire non est peccatum, sicut de his quae nos expedit scire. Sunt enim quaedam quae scire non affert, et ignorantia non impedit salutem, et forte talium rerum ignorantia defectus non est. Constat autem in nobis ignorantiam atque difficultatem volendi vel faciendi bonum quae admissam nostram puniunt. Unde Augustinus in libro III de libero arbitrio:

Aug. Approbare inquit pro veris falsa, ita ut erret invitus, et resistente atque torquente dolore carnalis vinculi non posse a libidinosis operibus temperare, non est natura instituti hominis, sed poena damnati. Ergo miseria peccatoribus iustissime inflicta. Liberat dei gratia, quae sponte homo libero arbitrio cadere potuit, non et surgere. Ad quam miseriam pertinet ignorantia et difficultas quam patitur omnis homo ab exordio nativitatis suae. Nec ab isto malo quisquam nisi gratia dei liberatur. Ecce evidenter dicit Augustinus ignorantiam qua quisque invitus falsa pro veris approbat, et difficultatem qua non potest se temperare a malo, admissam nostram punire, et poenam esse hominis. Hanc autem Christus non habuit, non quia accepit omnes defectus infirmitatis nostrae praeter peccatum. **Quod ignorantia talis et difficultas non sit peccatum.**

Set forte dicit aliquis illa esse peccata. Cui obviat quod Augustinus tradit in eodem. Hic, scilicet dicit, inculpabiliter ante peccatum mereretur conditionis homini potius se videtur, ut essent ei illa, ita nobis peccatoribus ingens.

Aug. Ignorantia et difficultas, et si essent hominis primordia naturalia, non sic culpandus deus sed laudandus esset. Sed si hoc homo in primordiis naturaliter habuisset, numquid essent in eo defectus et poenae? Si defectus et poena ei indita fuisset ante peccatum, inverte cum eo agi videtur, si ante culpam sit poena. Ob hoc sane dicens illa non fuisse defectus ut poenas, si naturaliter homini infuisset.

Sic non fuit homini ante peccatum. Non dico gratia adeptus defectus sive poena non posse perficere. Sed post quam gratiam recepit, post quam perficere potuit et adeptus est perfectum, eamque culpa sua post amisit, similiterque perficiendi facultatem perdidit, defectus fuit ei et poena non posse perficere, scilicet malum declinare et bonum facere. Huiusmodi defectus Christus non suscepit, qui ex peccato est, quos ei conveniebat suscipere et nobis expediebat. Sunt enim plura ex gratia divina gratia et corporis vitia a quibus immunis omnino erat. Quosdam defectus habuit vel ad ostensionem verae humanitatis vel timorem et efficaciam, ut adipiscionem operis ad quod venerat, ut passibilitatem et mortalitatem, vel ab immortalitatis desperatione spem nostram erigendam, ut mortem suscepit. Hos autem defectus non conditionis sue necessitate, sed miserationis sue voluntate suscepit. Verum quod habuit defectus sicut et nos, sed non eadem causa. Nos enim ex peccato originali hos defectus trahimus, sicut apostolus insinuat dicens: Corpus quidem propter peccatum mortuum est, id est necessitatem moriendi in se habet. Christus vero non ex peccato huiusmodi defectus habuit, quae sine peccato concepta et nata et in utero sanctificata, sed ex sola miserationis voluntate de nostro in se transtulit veram infirmitatem. Sicut accepit veram carnem, quia sine omni infirmitate assumere potuit, sic absque culpa eam suscepit. **Auctoritatibus probat Christum secundum hominem vere dolores sensisse et timuisse.**

Quod sola voluntate illos defectus suscepit, non necessitate conditionis sue.

Sunt qui non nulli **contra quod quidam sentientes** de sensu et passione humanitatis Christi male sensisse inveniuntur, asserentes similitudinem atque imaginem passionis et doloris Christum hominem pertulisse, sed nullum omnino dolorem vel passionem sensisse. Auctoritatum testimoniis eos convincentes indubitabile fatemur quod supra diximus. Propheta Ysaias dicit: Vere languores nostros ipse tulit et dolores nostros ipse portavit. Et veritas ipsa in evangelio ait: Tristis est anima mea usque ad mortem. Unde legitur: Coepit Iesus taedere et pavere. Propheta etiam ex persona Christi ait: Repleta est malis anima mea.

Aug. Exponens Augustinus ait: Non vitiis et peccatis, sed humanis malis repleta fuit anima, id est doloribus quibus ipsa compatitur carni. Non enim dolor corporis potest esse sine anima. Dolere autem animae et non dolente corpore potest. Hos autem huiusmodi infirmitati afficit, sicut ipsam carnem ac mortem non conditionis necessitate, sed miserationis voluntate suscepit.

Amb. Ambrosius in libro II de Trinitate sic ait: Pater si possibile est transeat a me calix iste. Timet quia homo est, et dum Petrus non timet, Christus timet. Petrus dicit: Animam meam ponam pro te. Christus dicit: Anima mea turbata est. Utrumque verum est et rationis plenum, quod et ille qui est inferior non timet, et ille qui superior est gerit

Amb.

timoris affectum. Ideo meos. Ut homo tristatur, ut homo
flet, ut homo crucifigitur. Propter nomen hominis, et tedium
et perseverentiam. Non tristatur ei unitas, non tristatur ei divi
nitas. Sed tristatur anima, secundum humane fragilitatis assump
tionem tristatur. Nam qui suscepit animam, suscepit et anime pas
sionem. Non enim eo quod deus erat, aut tristari aut mori pos
set. Ideo meos. Suscepit tristitiam meam, confidenter tristi
tiam nomino, qui crucem predico. Ut homo habuit tristitiam, quam
modo suscepit affectum. Comparatur enim tristis est, non dolore
corporis, et nunc doluit quia per se nichil habuit quod doleret.
Doles quidem domine Ihesu mea iniuria, non tua, que tu non
pro te sed pro me doles. Ieronimus quoque in explanatione fidei ait:

Ier.

Nos ita dicimus hominem passibilem a dei filio susceptum,
ut deitas impassibilis permaneret. Passus est enim filius dei,
non putative sed vere omnia que scriptura testatur, secundum illud
quod pati poterat, scilicet secundum substantiam assumptam. Licet quidem ipse filius
suscepit passibilem hominem, ita tamen eius habitatione
sed substantia nichil passa est. Ut tota trinitas, quam in
passibilem necesse est confiteri. His aliisque auctoritatibus
perspicuum fit, Christum vere passibilem assumpsisse hominem,
atque meos defectus et affectus nostre infirmitatis sus
cepisse, sed voluntate, non necessitate conditionis. Responsio

Quedam que predictis adversari videntur.

Quedam que predictis adversari videntur
tum reperiuntur in scriptis doctorum, quod premissis ad
versari videntur. Nam super illum locum psalmi: Clamavi
et non exaudies, Aug. Contrude inquit, non erat vere timuis
se, nec vere tristatus esse sic dicens. Quem hic dicit qui peccatum
non fecit, nec inventus est dolus in ore eius. Sed de nobis corpore
suo hoc dicit. Corporis quidem sui, id est ecclesie personam gerebat. Sicut
alibi cum dicebat: Transeat a me calix iste. Pro nobis
loquitur, qui forte timuisset mori. Sed non vere timebat
dominus pati. Tertia die resurrecturus, cum ardenter pau
lus dissolvi et esse cum Christo. Non quidem est fortior miles quam
imperator. Miles quidem coronandus gaudet mori, et dominus
coronaturus timet mortem? Sed infirmitatem nostram
representans, pro suis infirmis qui timent mori, hoc dicit.
Vox illorum erat. Ieronimus etiam ait: Erubescat qui puta

Super euangelium Io.

nt salvatorem timuisse mortem et passionis pau
ore dixisse: Transeat a me calix iste. De diminutione

Ne autem in sacris litteris auctoritatum

aliqua adversa diversitas esse putetur, harum auctori
tatum verba in hunc modum accipienda dicimus. Ut non inta
re timoris et tristitie vel passionis, sed timorem et tristi
tie necessitate, et passionis, que remouisse intelli
gantur. Habuit quidem Christus verum timorem et tristitiam, et non homo
sed non sic nos qui sumus membra eius. Non quidem ut peccati meritum
his defectibus necessario subiacemus, et in nobis sunt isti af
fectus vel propassionem et passionem. Sed in Christo non fuit passio, sed propas

sionem. Sic quidem in peccato quod opera notatur, propassio
et passio. Ita et in hiis penalibus affectibus. Affici
tur quidem quis interdum timore vel tristitia, ut mens vel intel
lectus non tamen moveatur a rectitudine vel dei contempla
tione. Et tunc propassio est. Aliquando vero movetur et tristatur,
et tunc passio est. Christus vero non ita fuit tristatus magna ti
more vel tristitia, ut a rectitudine vel dei contemplatione
aliquatenus declinaret. Secundum quem modum intelligitur

De passione et propassione timoris et tristitie.

est dictum non timuisse vel tristis fuisse. Unde Ieronimus super

Iero.

matheum in legitur. Cepit contristari et mestus esse. Ut ve
ritatem inquid probaret assumpti hominis, vere contristatus est. Sed ne
passio eius dominaretur animo, in propassione. Unde ait: Cepit con
tristari. Aliud quidem est contristari, aliud incipere contristari. Quod
est aliud contristari quasi per propassionem, aliud per passionem.
Ideoque secundum hanc distinctionem aliquando dicitur Christus non vere timuis
se, aliquando vere timuisse. Quia verum timorem habuit et
tristitiam, sed non passionem, neque ex necessitate condi
tionis. Unde Aug. contra heres. cum vellet assumi dicto

Aug. super psalmum

rum intelligentiam, dicit Christus non vere timuisse vel tristatum
esse, tamen convenit tristitiam veram habuisse his verbis: In
firmos ipse perfiguravit dominus ait: Pater si fieri potest transeat
a me calix. Non quidem vere timebat dominus pati, tertia die re
surrecturus, cum apostolus Paulus dissolvi et esse cum Christo. Iste ga
udet coronandus, et tristis est dominus coronaturus? Ecce hic videtur

Aug.

tur timorem et tristitiam a Christo removere. Continuo autem
subiunxit: Sed tristitiam sic assumpsit, quomodo carnem. Fuit
quidem tristis, nec evangelium dicit. Si quidem tristis non fuit, cum evan
gelium dicat: Tristis est anima mea usque ad mortem, ergo et quando dicit dor
mivit Ihesus, non dormivit, et quando dicit manducasse, non
manducavit, et ita nichil sanum relinquetur, ut dicatur
et quod verum corpus non habuit. Scriptum quidem de illo scriptum est
verum est. Factum quidem et tristis fuit, sed voluntate tris
titiam suscepit veram, quomodo voluntate carnem veram.
Quapropter nolens eundem sermonem sub contradictione, non varia
dictorum discernere causas, ex quibus intelligentia ver
borum assumenda est. Si quidem discernantur intelligentie
causa predictorum verborum, nichil occurrit contradictionis.

Quod hec passionum Ylarius in libro de synodis.

Quasi ita infirmitatem carnis affirmat. Omnis tamen ubi
caro fuerit, non potuit esse immutabilis esse patiendo.
Verbum quidem quod caro factum est, licet se passioni subdiderit, non
tamen demutatum est passibilitate patiendi. Nam pati po
tuit, et passibile esse non potuit. Quia passibilitas na
ture infirme significatio est. Passio autem corporis est quod sit illata
propassio. De quibusdam Ylarii capitulis valde obscuris.

Verumptamen magis movet, que videntur scientie obviare co
Hac difficiliorem affert questionem, verba Ylarii, qui

mmuni.

bus tradere videtur et iniuria, et honori sic in Christo iacuit

se. ut passiões dolore n̄ inueniēt. sic telū t̄c
rā ꝟ aq̄. ut ignē. ꝟ aera. cesa ē. que ꝑ ītinct
paꝝspim auiā. qe ꝑforat ꝟ ꝯpūg. n̄ tn̄ dolorē
īngīt. qe nō s̄t ille res dolans capaces. Ita et
corp̄ x̄. sn̄ sensu pene. ui pene accepisse dicit.
qe sic corp̄ nr̄m nō h̄t tale nāt. ut ualeat cal
care undas. ita corp̄ x̄ dic̄ n̄ huisse nāt nr̄i do
loris. qe n̄ huit nāt ad dolend̄. Ait ꝗ. hic. i. x.
de t̄r. Vingenit̄ hoīem ueꝝ s̄. similitudinem
nr̄i hoīs. nō defitiēs a se d̄o suscip̄it. In q̄ q̄ui aut
ict̄ inciderit. aū uuln̄ descenderet. aut nodi ꝯcur
reret. aū suspēsio eleuaret. afferēt q̄d ipetū
passiōis. nō tn̄ dolorē passiōis inferēt. u telū
aliq̄ ꝑforās ignē. ꝟ aq̄. ꝯpūgēs. ꝟ aera uuln
erās. Oms q̄d. has passioēs natē sue infert. n̄
forat. aū ꝯpūgat. aū uulnēt. S; nāt suā in hec
passio illata n̄ retinet. dū in n̄. nō ꝟ aq̄. forari
ꝟ pūgi ignē. ꝟ aera uulnāri. q̄uis n̄. telū sit et
uulnāre. ꝟ ꝯpūgē ꝟ forare. Passꝰ q̄d x̄. dū cedi
tur. dū suspēdi. dū morit̄. s; icorp̄ irruēs pas
sio n̄ n̄ fuit passio. nō tn̄ natū passiōis exer
cuit. dū ꝟ penali uirtio deseuit. ꝟ ut corpis
sn̄ sensu pene. ui pene inse deseuiēt exer
pit. huit sane ill̄d dn̄i corp̄ dolor̄ nr̄i nāt.
si corp̄ nr̄m id natē h̄t. ut calcet undas. ꝟ
fluct̄ desr̄ eat. n̄ clause dom̄ obstaclis arcea
tur. Ait n̄ si dn̄i corpis solū ista n̄sit. u ferri
ꝟ humidis. ꝟ sistat uliq̄dis. ꝟ structa trāsea
tur. q̄ssum huāni corpis carnē ex spū. sc̄o.
ꝯceptā. iudicam̄. caro illa de cel. i. ut usꝗ se p ec .. ꝟ hō ille
d̄o d̄o ē. hns ad patiend̄ corp̄. ꝟ passꝰ ē. s; nō
hns nāt ad dolend̄. Inde. idem. Vidam̄ an ille pa
sionis ordo. ifirmitatē indiio doloris pmi
ttat itelligi. Dilatis ꝗ. cāis. ex q̄bꝰ metū
dn̄o heresis asseb. res ipās ugeste scīfam̄.
Nō ꝗ. fi p̄. ut timor ei suggeret ub. c̄ fiducia q
timeat inferis. Iminnisse q̄ heretice passi
one uid. s; obiugnorātie ꝟ errorē. petr̄. et
sathana. ꝟ scandalū ē. Ame timuit q ar
mati obuiꝰ pdīt. ꝟ icorpe ei infirmita fuit.
ad cui occursū ꝯstrata plequtuū agmina.
sup nati corpib̄ ꝯciderēt. c̄ ing ifirmitatem
d̄nata h̄ corpis edis. c̄ tantā huit n̄ iuturem.
S; forte dolorē uulneꝝ timuit. q̄. rogo otu
d̄uce infirmitati ass̄tor. penetrātis carnē
claui huit ꝯtiōē. qui excisā ꝯnauiē solo rest
tuit atactu. ꝑduces h̄ aū man̄. claui dolor̄.
ꝟ sentit uuln̄. q̄ alti dolorē uulnis n̄ relinquid.

Pungende carnis metu. ī t̄ris ē. c̄ atactu ea
ro p̄ ꝓcedē sanat̄. ꝗ. Collatis q̄ dictoꝝ gest
orū; uirtutib̄ d̄mōstratū nō ē ambiguū.
in n̄. corpis. ei infirmitatē. n̄. corpee non
fuisse. ꝟ passioēm illā lic; corpi illata sit.
nō tn̄ nāt dolendi corpi iculisse. qe lic; formā
corpis nr̄i eet indiio. nō tn̄ uitiose ifirmita
tis nr̄e forma erat icorpe. q. ex ꝯceptū sp̄s sc̄.
ug̃ssgenuit. Audisti lector uba ylarij. q̄bꝰ do
lorē excludē uid. S; si exculsa sns̄. ꝟ ipieta
tis hebitudie. ꝑmissis diligit intendas. atq;
ipi sepe c̄ctatiā inspicias. dictoꝝ ponem
atq; uirtutē peripe utrq; poris. ꝟ itelligtiam
argue nō aceptab̄. Intelligit ꝗ. ea roē dixisse.
dolorē passiōis in x̄. nō incidisse. ꝟ uirtutē cor
pis x̄ excepisse ui pene sn̄ sensu pene. qe cum
doloris ꝟ nr̄i inse n̄ huit. q̄d uid. notasse
n̄ aut. nō hns natā ad dolendū. ꝟ iō nō iudica
da ē caro illi. s. nāt nr̄i corpis. n̄ in eo ꝟ
dn̄i huit passio. Ita ꝟ nō huit nāt ad ti
mend. ut c̄standū. qe nō huit tale nāt iq̄
eēt cū timoris. ꝟ t̄sticie. Itaq; necesītā tim̄
di nō fuit ieo. sic ē in nob. nec n̄ dolor̄ fuit
ieo. sic in nob ē. Tristiciā tn̄ in eo fuisse ꝯse
q̄nt asst̄r. s; eam ei exstitisse nō suā morte
s; defectū pet. ꝟ alioꝝ aplōꝝ. Dn̄s em̄ x̄. in nō
ꝑ morte. s; usq; ad mortē t̄stē fuisse. h̄s ub.
Interrogo q̄d sit t̄stē eē. usq; ad mortē. Nō
enī eiusd̄ significatiōis ē. t̄stē eē ꝑ morte. et
usq; ad mortē. qe n̄ ꝑ morte tristicia ē. ꝟ ill̄
ic mors cā t̄sticie ē. ꝟ q̄ t̄sticia usq; ad mor
tē ē. mors nō t̄sticie cā ē. s; finis. Ad d̄o aut̄
nō ꝑ morte ē susceptā t̄sticia. ut sit desti
tuta ꝑ morte. Nō q̄ sibi t̄stē ē. s; ill̄ q̄ i scan
dalo. ꝑ ifirmitatē carnis erāt futi. quos
monet orare. ne iducant̄ in temptationem.
q̄ antea pollicti erāt se n̄ scādalizari. An
in x̄ fuit necessitās patiēdi. ꝟ moiēdi. q̄ ē de
ꝯse out qo. ex p̄dictis duces ꝯugnē. Sōs gn̄al.
Hic ꝗ. ut ē. ꝗ. sup. q̄ x̄. in se nr̄os defect̄ su
cepit. ꝑ peccm̄. Est aū hoīs gn̄al q̄dā defect̄.
q̄ peccm̄ nō ē. s. necessitas patiēdi ꝟ moriendi.
Un̄ corp̄ x̄m. nō tantū mortale. s; ꝟ mortuū
d̄. qe nō tn̄ aptitudinē moriendi. s; ꝟ neces
sitatē h̄t. Iō q̄r. in x̄ necessitas tal. i x̄ corpe
fuit. d̄ aptitudine enī moriēdi. q. ieo fuit
ambiguū nō ē. q̄ ꝟ an peccm̄ i hoīe fuit.
q̄n aliquis in eo nō fuit defect̄. Nec q̄ mortalita

Ilari.
Ylar. i. t. d̄ tmod.
Hinitede.
Ylar.
Intellge.
Tristitia x̄. ꝟ ei cā
secund.
Ylar.
Ē mortalitās an peccm̄.
n̄ fuit i hoīe d̄ s̄s.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Cur illa in sit xp̄o d fcs.

Cur aīa xp̄i hūit necessitate pacie̅ndi.

illa. tuc̄ meo fuit defect⁹. q̄ nat̄e ei erāt.
Vn̄ 7 q̄dā talē mortalitatē uīrib; nō ēē defect⁹
nō implere ꝗndo. s; necc̄itatē moriendi. t patie̅
di. que ī mortalitas dī. t passibilitas. Dr̄ enim
hō nc̄. passibil. t mortal. nō m̄ ꝑ habitudinē.
s; 7 ꝑ necc̄itatē. S; nuq̄d h̄ defect⁹ fuit. in x̄
carne. t aīa q̄ ei⁹. cū passibil exstitit. an̄ mortē.
nuq̄d necc̄itatē patiendi hūit. Si enī necc̄itas
patiendi. t moriendi fuit ī x̄. nō m̄. sola uolū
tate misfatiōis defect⁹ n̄ros accepisse. q̄d q̄ dici
p̄. xp̄m uoluntate. nō necc̄itate sue n̄. hos de
fect⁹ sic alios accepisse. s. necc̄itatē patiēdi ī aīā.
Simul ac patiēdi 7 moriēdi in carne. Sꝫ in hanc
necc̄itatē nō hūit. ex necc̄itate sue ꝯditiōis. q̄
a pecc̄o ī munis. s; ex sola uoluntate accep. de ūu
infirmitate ponēs tabnaclm̄ suū ī sole. s. sub
tēpali mutabilitate. 7 labore. Vn̄ sr̄ eplam ad
hebreos. auctoritas q̄d [dicit] sic hoīb⁹ aliis. iure 7 lege
nat̄e statutū ē semel mori. ita 7 x̄. eād necc̄itate
7 iure n̄. semel oblat⁹ ē. 7 n̄ sepe. Nec iō dic̄ iure
nat̄e. q̄d ex nat̄a sue ꝯditiōis hūc defect⁹ ꝯtrax̄. qui
7 nō pueni ib ex nat̄a. s. q̄d p⁹ ē instituta. s; ex
ea pecc̄o uiciata. 7 iō dī hic defect⁹ natal. q̄ q̄i
ꝑnata inoleuit. in oīb⁹ diffus⁹. D statib⁹ hoīs 7 q̄d
Qr̄ ē hic notand⁹ xp̄m. d singlis x̄ accep-
de oī statu hoīs aliq̄d accepisse. q̄ oēs uenit
saluare. Sr̄ n̄. q̄tuor stat⁹ hoīs. P̄mū an̄ pecc̄m
scd⁹ p⁹ pecc̄m. 7 an̄ ꝯrām. t̄ci⁹ sub grā. q̄rt⁹
in glā. de. i. statu accep. immunitatē pecc̄i. Vnd̄
aug. illū iohis exponēs euglie. q̄ desursū ueni
sup oēs ē. dic̄ x̄. uenisse de sursū. i. de altitudine
huāne nat̄e an̄ pecc̄m. q̄ de altitudine illa
assūpsit. uīrū dī huānā natam. dū n̄ assūpsit
culpā. ē assūpsit penā. S; penā assūpsit d statu
scdo. 7 alios defect⁹. d tcio n̄. ꝯre plenitudi
nē. d. iiii. nō posse peccare. 7 dī ꝑfectā ꝯtēpla
tionē. hūit n̄. bōa uie. q̄dā simul. 7 bōa patē.
sic 7 q̄dā simul. boā patē. sic 7 q̄dā malaue.
Si x̄ hoīs orō ut uoluntas impleta sit.
Post p̄dicta ꝯsiderari oportet. utrū x̄. aliquid
uoluit. t orauit q̄d fcm̄ nō sit. hoc enim
ex uerbis p̄. p̄io. q̄ ipē ait. Pat̄ si possibile est
trāseat a me calix iste. Verūtam̄ nō q̄d ego. u. s;
q̄d tu uis. Hic naq; uoluntatē suā, apatēs uolūta
te diuine uid. D uoluntatib; x̄. s. ii. na
Quo circa ambigend⁹ nō ē. tura
diuersas in x̄. fuisse uoluntates. iuxta
duas naturas. diuinā. s. uoluntatē 7 huānam.

7 huāna uoluntas ē affect⁹ r̄onis. t affect⁹ sēsuali
tatis. 7 ali⁹ ē affect⁹ aīe. s. r̄onē. ali⁹ s. sensuali
tatē. Vtraq; tn̄ dī huāna uoluntas. Affect⁹ āā r̄onis
id uolebat. q̄d uoluntate diuina. s. pati 7 mori.
s; affectu sensualitati⁹ nō uolebat ymo refugieb
at. n̄ tn̄ in eo caro. ꝯ spm̄. t ꝯ dm̄ ꝯcupiscebat.
q̄ ut ait aug. nō nullū ē uitiū. ē caro ꝯcupiscit
aduers⁹ spm̄. Caro ā dicitur ꝯcupiscē. q̄ h̄ s. ipsam
agit aīa. sic aīa ꝑ aurē audit. ꝑ oclm̄ uid;. caro
eni nich. n̄ ꝑ aīam ꝯcupisc̄. S; ꝯcupiscē dī. ē aīa
carnali ꝯcupiscētia. spūi reluctat̄. Hīs carnalem
delectationē d carne. 7 a carne. aduers⁹ delectatiōē
q̄ spc̄ hr̄. Ipi⁹ ā carnal ꝯcupiscētie cā. n̄ ē ī aīa
sola. n̄ in carne sola. ex utraq; eīi fit. q̄ sn̄ utraq;
delectacō tal. nō sentit⁹. Tal̄ q̄ rōa. tal̄q; ꝯtracō.
ī aīa ē. n̄llaten⁹ ēē potuit. q̄ carnal ꝯcupiscē
tia ibi ēē neq̄it. Dī 7 uoluntas erat. 7 r̄oi placebat
ut id. s. carnē uelle. q̄tin⁹ ūitas huāitati eō
pareat. Naq̄ hoīs uīm suscep. q̄ ipi⁹ sr̄ subire de
buit. Idq; sic in x̄ duplex ē affect⁹. r̄onis 7 sēsuali
tatis. ita 7 eō ꝯbuit ēē geminu⁹ affect⁹. n̄ r̄oni
affectu uelle mori. 7 sensualitatis affectu nol
let. sic aurīr̄ scis fit. Pet̄o n̄. ipsa ūita dicit.
Cū senius extēdes man⁹ tuas. 7 ali⁹ p̄cinget te
7 ducet te. q̄ tu nō uis. s. ad mortē. Q̄z expon
ēs aug. dic̄ q̄d petr⁹ ad illā molestiā. nolus ett
duct⁹. nolēs adeā ueñ. s; uolēs eā uic̄. 7 reli
q̄d affect⁹ infirmitatis. q̄ nemo uult mori.
qui adeo ē natal. n̄ eā pet nec senect⁹ abstulit.
Vn̄ 7 dn̄s ait. trāseat a me. c. i. s; uīc̄ eū uis
amoris. q̄ 7 ī x̄. s. huānitatē. 7 ī in x̄ ei⁹ gemi
n⁹ ē affect⁹. Vn⁹ r̄onis kāritate īformat⁹. q̄ ꝑ
dm̄ q̄s mori uult. alt̄ sensualitati⁹ carnis. in
firmitati ꝑpiq⁹. 7 ei ꝯiūct⁹. q̄ mors refugit.
Vn̄ n̄. ait aug̃. pi⁹ r̄onis r̄ōe cup̄ dissolui. 7 ēē c̄
x̄. sensu ā carnis refug. 7 recusat. Hīc sr̄ hu
man⁹ affect⁹. q̄ diligit uitā. odit mortē. scd⁹.
istū affectū ipi⁹ mori noluit. n̄ obtinuit q̄d. s.
istū affectū petiit. auctoritab; ꝓbat diūsas i x̄
Ex affectu q̄ huāno. quē diuīgit n̄. uoluntates fuisse.
uolebat nō mori. 7 calicē trāsire orabat.
Vn̄ beda. Orat trāsire calicē. q̄ hō ē. Atq; ut dicēs
Pat̄ si fi. p̄. t. a. c. iste. Ecce habes uoluntatē hu
manā ex p̄sā. Vide iā r̄ect̄ ait. S; nō q̄d ego. uolo.
s; q̄d tu uis. Vn̄ alibi. Nō ueni facē. u. m. quā. s.
spūalit̄ sui psi diligit. s; uoluntatē ei⁹ q̄ misit me.
quā. s. eā⁹ hūi ē patre. H̄ aptē dic̄. duas in x̄o
fuisse uoluntates. s. q̄s diuīsa uoluit. Ierē q̄; sup

aug.

aug.

aug.

aug.

beda.

xvii

(c) 2006 Ministerio de Cultura

illū locū. sp̄e p'mpt' ē caro aūt īfirma. dās ītel
Ier. ligi. hic duas uolūtates ex p̄im. aūt ita. h̄ cōt
eutitianos. q̄ dicūt un' unā tm̄ uolūtatem.
Hic aūt ostēd' huānā. q̄ ꝑ īfirmitatē carnis rec
usat passionē. ⁊ diuinā q̄ p̄mpta ē pficere
Aug. sr. ps. xxix. dispensationē. Ac ⁊ in'. duas asserit uolūtatē
dicēs. Q̄ntū distat ds̄ ab hoīe. tantū uolūtā di
a uolūtate hoīs. Vn̄ hoīem gerēs x'. ostēd' p̄uatā
quādā hoīs uolūtatē. in q̄ ⁊ suū ⁊ nr̄m signau.
q̄ cap' nr̄m ē. ⁊ adeū sic nō p̄tinem'. Pat in q̄d.
si f. p. t. a. c. i. h̄ huāna uolūtā erat. p̄pria
aliq̄d. ⁊ tāq̄ p̄uatū uolūs. S; q̄ rectū uult eē
hoīem. ⁊ ad dm̄ dirigi. subdit nō qđ ego uolo.
s; qđ tu uis. ac si dicat. Vide nunc. q̄ potes
aliq̄d uelle p̄prīū. ut ds̄ aliud uelit. cōcedit hoc
Id. sr. ps. xcvii. huāne fragilitati. Id alibi. Xp̄s ī passiōe duā
expssit uolūtates uise. s. duas. īta. dit ñ. pat
si f. p. t. a. me. c. i. Ecce h̄s hoīs uolūtatē. q̄
ad diuinā cōtinuo dirigēs aūt. Veptam ñ sic
ego uolo. s; sic tu. Amb ī. ut. iij. d t. Scptū ē.
Aug. Pat si possibile ē. transfer a me calicē hc. Vba aūt
x' sūt. s; q̄ ī ⁊ in q̄ forma dicat adūte. hoīs
subam gīt. hoīs assūpsit affectū. Nō ḡ q̄ ds̄.
s; q̄ ds̄ hō loq̄t. suscep' q̄dm uolūtatē meam.
mea ē uolūtas q̄. suā dīr eē. Nō sic ego. s; sic
tuus. Cū aūt dīr. oīa q̄ h̄t pat mā s̄t. q̄ michi ex
cipit. nū dubio quā pat h̄t. eand ⁊ filius h̄t uolū
tatē. Ead ē ē uolūtas. q̄ patria. Vna ḡ uolūtas
ē pr̄is. ⁊ filij. S; alia uolūtas hoīs. alia di. V'cer
as una ī uolūtate eē hoīs. passionē ā x ē ī uolū
tate diuina. ū pater pub. his testimoniis euidn
ē docet ī x'. duas fuisse uolūtates. Qz q̄a nega
uit machari' archieps. ī metpolitana sinodo. cō
dēpnat ē. Q̄ ex affectu huano. sensualitatis q̄.
nō rōne illud uoluit. ⁊ petiit qđ ñ ipetr. ñ iō
petijt ut ipetre. q̄ sciebat dm̄ nō eē facturū
illud. nec fi uolebat illū affectu rōis. ut uo
Ex orau illū. lūtate diuinitati. Ad qđ ḡ petijt. Vt nob for
mā p̄bēr. īminēte t'batione clamādi ad dm̄.
⁊ subiciēdi uolūtatē suā diuine uolūtati.
Vt si pulsante molestia tristat. peidm āmo
Cass. tione oret. S; si nequit uitare dicat. qđ ipse ē.
Pat si pos. ē. ⁊ c. Nō ḡ ad insipientiā fuit. q̄ ipe
clamās. nō auditur ad salutē corpalē. bonum
qđm petijt. s. ū nō moreret. S; meli' erat ū mo
reretur. qđ ⁊ fcm̄ est. Sedõ ē q. ab dic x' xtūs
Cetum nō pax nos monet se affectu huano.
Vba amb. q'b' significare uidi. x. s. huanū affe
ctū de potētia pat dubitasse. sic dicēs in. i. ij
d trinitate. Nō q̄ dubitat. dese aude patre. de eo Amb
usq; cui dic transfer. dubitat hoīs affectu.
nec d morte formidat. nā ds̄ de pie nō dubitat.
ꝑpha ⁊ ñ dubitat. q̄ nich ds̄ i p̄sibile eē asserit.
Nū intra hoīes ostitues dm̄. ꝑpha nō dubitat. ⁊
filiū dubitare tu cdis. Vt ḡ hō dubitat. ut hō
locut. His ūb ī nū uidē. q. x ē nō in q̄tū ds̄ est.
ut dī filius. s; inq̄tū hō dubitauit affectu huano
qz ea rōe dicit accipi p. ū q̄ ipe dubitauit. s; q̄ Ex q̄ sensu illū accipiēd sit.
modū gessit dubitantis. ⁊ hoīb' dubitare uide
bat. Q̄ hylariū loq̄e dicat ã expmitta sētētia
Illud ⁊ ignorand nō ē. qđ ylari' asserere ap missā
uidi. xp̄m nō s. s; suis orasse c dīr. trāseat a. c. ⁊ c.
sic ñ s. s; suis timuit. Nec eū uoluisse. ū sibi ñ
eēt passio. s; ū aliis trāsiret calix passiōis ita
mqens. Si passio honorificata eū erat. sic uida Yl. in x. l. d t.
ereūte aūt sue honorificat ē filius hoīs. q̄modo In euuglo ioh.
illē eū met' passiōis effecat. ñ forte eā initio
nabil fuit. ut pati morte timuit. que patiē
tē se glificata ess; S; forte timuisse usq; eo ex
timabit. ut transferri a se calicē depcatus sit
dicēs. Pat trāsfer calicē hc a me. Q̄m ñ. ppatiē
di metū trāsferri deparet a se. qđ p dispēsatiōis
studiū festinare imple. Nō eni q̄uenit ñ pati Ilar.
nolit. q̄ pati uenit. Xp̄ cū pati eū uelle cognos
cēs. religiosi' fuat h̄ offici. quā ad impie
stulticie. p'p'e. ut eū assererēs ne pateret oīa
se. que pati uelle cognosces. Nō ḡ ē tantū illū
neq; s orat trāsire calicē. s; discipulis. ne ī eos
calix passiōis icubat. que a se trāsire orat. ne
in eis s. maneat; nō ñ rogat ne sec sit. s; ut
a se trāseat. Dīr aūt. Nō sic. e. v. s. s. t. vic.
huāne uise sollicitudinis signātis ꝯsortiū. s;
nō discēnēs sententiā ē cōis cū pat uolūtatis.
Pr oīb' ḡ uult trāsire calicē. p quē oēs tēptā
di erāt discipli. ⁊ iō ppē rogat ne deficiat
fides eo'. Sciēs ḡ h̄ oīa p' morte suā desitra.
usq; ad morte suā illis ē. ⁊ scit hc calicē
nō posse trāsire ñ bibit. iō aūt. Pat mi. si nō
p. t. c. iste ñ. b. illū. f. v. t. Sciēs uise ꝯsum
ata passiōe. metū calicis trāsiturū. q̄ ñ eum
bibisset trāsire ñ p'; ñ finis t'ōris ñ ꝯsumata
passiōe t'rōu succedere. q̄ p' morte eo' p turpitū
glam. aplice ifirmitatis scādalū pelleret. Inte
de terror h' ūb pia diligentia. ne sit ē uasa morti.
De uito Si x' timuit ē ⁊ ub. ⁊ q̄d. ⁊ q. s. ⁊ q̄ ub.
⁊ x. p'tereund nō ē. de q̄ quidā dīc solēt.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

qd no sibi. s; nob tm meruit. Meruit q. nobis
redemptione a diabolo. a peccato. et a pena. et
regni restauratione. ut a morta ignea rophea.
libe pateret introit. S; et sibi meruit. i passibilita
tis et i mortalitatis gliam. sic ait apls. Xps fcs e
p nob. ob. usq; ad morte. m. a. c. pp qd et ds. ex.
illu. et do. il. n. q. e. s. o. n. Apte dic apls xpm
p ea exaltatu. p i passibilitatis gliam. q e hu
miliat p passionis obedientia; humilitas g pa
siois. meritu fuit exaltatiois. et exaltatio p miu
humilitatis. Vn ag. exponens p missu capitulu
ait. Ht xps resurrectioe clarificaret. p hu
miliat e passioe; humilitas claritatis e meritu.
Claritas humilitatis e p miu. S; h tot fcm e
i forma s ui. In forma u. di sep fuit. et erit
claritas. Ite amb. eund capitulu tractas ait. Ad
et q ntu humilitas mereat. hic ostendi. hi testi
moniis euidens fit. q. x. p humilitate. et obe
dientia passiois. meruit clarificatione corpis.
Nec id solu. s; et i passibilitate aie. Aia enim
ipi an morte erat passibil. sic caro mortal.
S; p morte meito humilitatis. et aia i passibil
fca e. et caro i mortal. Vtru a aia sit fca i pa
sibil. qn caro fca e i mortal. s. i pa resurrectio
nis momto. de auctoritate nob certu non e.
S; ut mor p carnis separatione aia i passibilita
te e donata. an i resurrectioe qn caro resto
ruit. Xa aceptu meruit x s th q p passione
Nec solu meruit h x. qn pat obediens quoem
subiit. s; et abq; aceptioe. Ex q ho fcs est.
p karitate. et iustitia. et alias uirtutes. i q
plenitudine. fuit s hoiem adeo. q tantu me
ruit. q ntu p. p misiq tolantia. Tanta u. ple
nitudo spualiu karismatu in eo fuit. q i ea
pfice n potuit. et io meli ipi aia fi n potuit.
qua ab initio sue conceptois extitit. q pfice i
uirtutis no ualuit. Vn u. gg. ait. No hnit omo
x. uita aie uirtu. q potuisti pfice. In nob at
q uos sum. cotidie pfic. No g pl meruit sibi
p crucis patibulu. q a aceptioe meruit p gsu
uirtutu. No g pfec. s. aie uirtu. q ni ad uirtute
uirtu. Pfec tu. quatu ad numer. uirtor sta
cu hnit multa i passioe. q. i aceptioe. S; mino
ris uirtutis no extiterunt in merendo sta. q. ante
fuant patitoia. Meruit g a aceptioe. no modo
gliam i passibilitatis et i mortalitatis corpis. s; et
i passibilitate aie. P qd. Pobedientia. et uolunta
te pferam. q no te p mu hnit. i maiore cu

pati cep et mori. Obediens enim pfecte. et bonus ex
titit. s hoiem ex q fuit ho; hnit g aia illa.
aliq bonu uelle p morte. q n hnit an. Nu g
melior uel beatior fuit q. ante. absit qd minor
fuit. q no sanctior. no gra cumulatior. Necn
beatior fuit idi contemplatioe. nuq sequide beatiu
do cosistere. Pot tn dici. i h fuisse beatior. q ab
oi miseria inmunis. cu neqd iferri siplicet q bea
tior fuit. Deo q. septu e donau illi nn qd e s
Nec tn gliam i passibilitatis. omne nom
et i mortalitatis meruit. s; et donau e nom
q e sup oe nom. s. honorificentia qd uocit ds.
h tn nom an morte hnit, hnit u. h nn distic.
i q ntu ds e ab eterno p nm. In q ntu u ho fcs est
hnit ex tpi p grum. Vnde et ag. dic hoi. dona
tu ee illi nom no do. q illud tm hnit e i for
ma di nn erat. S; e di. pp qd illu exaltau. et
do. il. n. q. e. s. o. n. satis apparet pp qd exalta
uit. i. pp obedientia. et nuq forma exaltat sit.
In q u. forma crucifix e; ea exaltat e. et i ea
donatu e ei nom. ut cu ipa forma s ui nnet
unigenit filii di. hoc illi donatu e ut hoi,
q n hebat cum ipe di. Hoc g p grum accep.
ut ipe eius ho. 1 subsistes i forma s ui. i. in
aia. et carne. nomnet e ds. S; nuq hoc
meruit. Sup u. dictu e. q h natu bou homo
ille no meruit. Qm g h dr. pp obedientiam
donau ei nn hoc. Sed ex pu illi. i scriptura
crebrerrime. hoc accipiendut. q dr res fi qn ino
tescit. Post resurrectione u qd no an erat
i euidenti positu e. ut sciret hoies et demoes.
Manifestatione g illi nnis. donau ei ds.
Pt resurrectione. S; illa meruit p obedie
na passiois. q i eo qd obediuit paciedo. exalta
t e resurgendo. et p h manifestu e nom.
hoc eod tpe. dns ubi e. et p resurrectione
dicens. Data e m ois potestas. i celo et in tra.
No q. te p mo accepit. s; q. an habebat te
manifestata e potestas. Cetm amb. dic.
nom illd donat ee do. no hoi. Et uidi sec
uboz supficie. oppont ag. s; itelligentia
no obuiat. h e; diuisi sapiat. Na amb. d
ilh donatoe. id dictu itellig. qua eterna
lit g ndo pat deo filio. nom qd e. s. o. n. s.
ee dm p natura. q genuit ab eterno filiu
plenu et e eqle dm. q tn nom. apls ppt
passiois obedientia. e donatu dic. s; p mu solo
cutois m accipiend; Sic tn metro oi illa tre
potuit

Aug. sr ioh.
Ag. f. t. cor x.
ag. sr.
Q u nn illo datu e hoi et n do
Et meruit et aie i passibi litate
Q n a aia x. sit fca i passibil.
Ex q sesu id ac cipiendu sit.
Gg. sr. eod.
Amb q dat fuit do n homi.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Quo qr. utr x. illā imortalitatis ⁊ in
passibilitatis glam. ⁊ uirtus di mani
festationē. sine ōi mito hre potuit. Sa
ne dici p. q huānā natam ita glosam.
suscepe potuit. sic iresurrectiōe extitit.
Nomq suū ⁊ aliū hoīb manifestare
potuit. s; hoc passibil ee nō potuit. hic
fuit. ⁊ adillā glam sin mito puenire.
Potuit q ad illā puenire sin mito passio
nis. q potuit osupra mortalitate. imor
talitatis gla uestiri. s; nō sin mito itecie
⁊ karitatis. aliaq uirtutu. No q. xpc
hoc ee potuit. iquo plenitudo iitutū et
grē. nō fuit. Nec uirtutes ei mee potu
erut. cilitio mortalitati iduto. qn pceas
meret. Hns q has iitutes. s. hoiem pā
sibilē ac mortalē. nō potuit. nō mereri
glam imortalitatis. No q potuit fcs mor
tal. sin mito glam impassibilitati. ⁊ imo
ralitatis. ac manifestationē nnis di gsecq.
Potuit tū h assecq. sin mito passiōis. q pe
passionē nil s meruit. q nō an pututes me
ruerit. De cā mortis ⁊ passionis x.

Quo ad q uoluit pati ⁊ mori. si ei iitutes
ad merendū illa sufficiebant. pte. nō
p se. Cū pte. q ipi passio ⁊ mors. t eet
forma ⁊ cā. Forma iitutis ⁊ humilitatis.
Cā grē ⁊ libratis. forma do usq ad mortē
obediedi. ⁊ cā tue libatiōis ac beatitudini
Meruit q. nob. p mortis ac passiōis tolantiā
q p pcedntia nō meruerat. s. aditū padisi.
⁊ redēptionē apecco. ⁊ apena ⁊ adiablo. et
p mortē ei h nos adepti sum. s. redēptio
nē ⁊ filioz gle adoptionē. Ipe eni moue
do fcs ē hostia nre libatiōis. S; qm p mortē
nos adiablo ⁊ apecco redimit. ⁊ aditū gle
apuit. Decuerat dau i mitio ū ait amb.
p pmū peccatū nō miruti hoiē ipadis.
i. ad di cteplationē n admitti. ii iuno h
oie tanta existet humilitas. q oib suffice
posē; Sic inpmo hoiē tāta fuit supba. q
oib sui nocuit. Nō āt iuent me hoies
aliqs. q id posē ipli. ii leo d tbu iuda q
apuit libz. ⁊ soluit signacla. ipiūs usie
omiem ēticā. i. osumatissimā humilitate
q maior ee nō p. Ha alij hoies dtores er
ant. ⁊ uix unicuiq sua iit sufficiebat. ⁊
humilitas. Null q eoz. hostiā potat offer

Et p mortē nos redimit. ⁊ adit regni apruit. ⁊ ip. dap tie adiit. amb

amb.

re sufficientē nre reconciliationi. S; x hoc fuit
sufficies. ⁊ pfecta fuit hostia. q mito apli est
humiliatus. amaritudinē mortis gustādo. quā
ille adā supbit. pelū ligni uetiti. noxia delec
tatione pfruedo. Si q supbia omiū extitit rui
na. ipm de padiso mitēs foras. aliisq acludēs
ianuam. multomag ipi humilitas qua mortē
gustauit. ingslū regni celesti omib suis ipleto
di decreto apire ualuit. atq decri dele q rogra
fū. Vn q. ait amb. tant fuit peccm nrm. ut
saluari nō possem. ii unigenit di fili p nob mor
ret. dtoub mortis. s; sic dignos nos fec resta
ituti ⁊ pmisse hereditatis. Sz nō ita ē itelligē
dū. q nō alio m saluare nos potuit. q p mortē suā.
S; qd p aliā hostiā. nō potuit nb apiri regni
aditus. ⁊ sl salus ii p mortē unigeniti. eius tanta
fuit ut dict ē humilitas. ⁊ pacientia. ut eius
mito patre cōtrib ieii adit regni. Magna q i
morte unigeniti pstita sc nb. ii liceat nb ipa
triā redire. sic oli immorte summi pōtific. hij
q acuitate refugij ofugiant. secure licebat ad pria
remeare. Ecce aliquatenus ostsū ē. qualit p
mortē. adit regni sit nb paratus. Hic tr adia

Nunc uolo ⁊ apecco redemit p mortem

q qrm qm p mortē ipi adiablo ⁊ apecco.
⁊ apena redēpti sum. Adiabolo q ⁊ apecco. p
mortē x librati sum. q ii ait apls in sanguine
ipi iustificati sum. ⁊ in eo qd sum iustificati.
i. apecco soluti. adiablo sum librati. q nō uicu
lis peccoz tenebat. S; qm apeccis. p ei mortē.
soluti sum. Ca p ei mortē ii ait apls comdat nb
karitas di. i. apparet eximia ⁊ comdabil cari
tas di. erga nos. in h q filiū suū tradidit i mor
tē p nb peccorib. Exibita at tante q nos dilectio
nis harra. ⁊ nos mouemur. accendimq ad dilig
endū dm. q p nb tm fec. ⁊ p h iustificam. i. solu
ti apeccis iusti efficimur. Mors q x nos iustificat.
dū pea charitas excitat i cordib nris. Dr q
⁊ alit p mortē x iustificari. q p fidem mortis ei
apeccis mūdam. Vn apls. Iustitia dei p fidem ihu
x. Et itē. Qvē pposuit ds ppitiatorē p fidem. in
sāguine ipi. i. p fidem passionis. Sc oli aspitientes
in serpentē aeneū. iligno erectū. amorsib ser
pentū sanabant. Si q recte fidi intuitu. in
illū respicim. q p nb pepend iligno. amicul
diabli soluimur. i. apeccis. ⁊ ita adiabolo li
bam. ut nec p mitā hac i nb inueniat qd
puniat. Morte qppe sua. uno uslimo sacrificio.

amb in eptam ad. clxx.

In ueti. c.

xiv

Ro.

Solo.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

quod ergo culpa erat, unde nos diabolus ad luenda supplicia detinebat, extinctum est. Et in hac vita temptando nobis non praevalet. Licet enim nos temptet post mortem, quibus nullus ante temptabat, non tamen vincere potest sicut ante vincebat. Nam Petrus, qui ante Christi mortem voce ancillae territus negavit, post mortem ante reges et praesides ductus non cessit. Quia fortior, id est Christus, venit in domum fortis, id est in corda nostra, ubi diabolus habitabat, et alligavit fortem, id est a seductione compescuit fidelium, ut temptationem quae adhuc ei permittitur non sequatur seductio. Itaque in Christi sanguine, qui solutus est, quem non rapuit, redempti sumus a peccato et per hoc a diabolo. Nam ut ait Augustinus in libro de agone christiano: in ipso vicimus inimicos, non visibiles potestates, sed vicimus invisibiles cupiditates. Fuso enim sanguine sine culpa omnium culparum chirographa deleta sunt, quibus debitores qui in eum crediderunt a diabolo antea tenebantur. Unde qui pro multis effundetur. Ecce illum quo redempti sumus, in quo princeps mundi nichil invenit. Unde Augustinus, cum modum nostrae redemptionis insinuat, ait: Nichil invenit diabolus in Christo ut moreretur, sed pro voluntate Patris mori voluit, non habens mortis causam de peccato, sed de obedientia et iusticia mortem gustavit, per quam nos redemit a servitute diaboli. Incideramus enim in principem huius seculi, qui seduxit Adam et servum fecit, coepitque nos quasi vernaculos possidere. Sed venit redemptor et victus est deceptor. Et quid fecit redemptor captivatori nostro? Tetendit ei muscipulam crucem suam; posuit ibi quasi escam sanguinem suum. Ille autem sanguinem fudit non debitoris, propter quod recessit a debitoribus, id est ab hominibus. Ille quippe ad hoc sanguinem suum fudit, ut peccata nostra deleret. Unde ergo diabolus nos tenebat, deletum est sanguine redemptoris. Non enim tenebat nos nisi vinculis peccatorum nostrorum. Istae erant catenae captivorum. Venit ille, alligavit fortem vinculis passionis suae, intravit in domum eius, id est in corda eorum ubi ipse habitabat, et vasa eius, scilicet nos, eripuit, quae ille impleverat amaritudine sua. Deus autem noster vasa eius eripiens et sua faciens, fudit amaritudinem, et implevit dulcedine, per mortem suam a peccatis redimens, et adoptionem gloriae filiorum largiens.

Lg(?) in eug(e)lio

Aug. it. de baptismo parvulorum.

Quare Deus homo et mortuus.

Factus est ergo homo mortalis, ut moriendo diabolum vinceret. Nisi enim homo esset qui diabolum vinceret, non iuste sed violenter homo ei tolli videretur, qui se illi sponte subiecerat. Sed si eum homo vicit, iure manifesto hominem perdidit. Ut autem homo vinceret, necesse erat ut Deus ideo esset, quod eum a peccatis immunem faciat. Si enim per se homo esset, et angelus in homine facile peccaret, et utraque natura per se [illegible] cecidisse. Ideo Dei Filius hominem passibilem suscepit, in quo et mortem gustavit, quo caelum nobis aperuit et a servitute diaboli, id est a peccato; sunt enim diaboli peccata; et a poena redemit.

Quomodo a qua poena Christus nos redemit. Redemit a poena.

A poena temporali et aeterna. A poena aeterna relaxando debitum, a temporali vero penitus nos liberabit in futuro, quando novissima mors inimica destruetur. Adhuc enim expectamus redemptionem corporis. Secundum animas vero iam redempti sumus ex parte, non ex toto; a culpa, non a poena. Nec omnino a culpa; non enim ab ea sic redempti sumus ut non sit, sed ut non dominetur.

Quomodo poenam nostram portavit.

Peccata quoque nostra, id est poenam peccatorum nostrorum, dicitur in corpore suo super lignum portasse, quia per ipsius poenam quam in cruce tulit, omnis poena temporalis quae pro peccato debetur, in baptismo penitus laxatur, ut nulla a baptizato exigatur; et in poenitentia minoratur. Non enim sufficeret illa poena qua poenitentes ligat ecclesia, nisi poena Christi cooperaretur, qui pro nobis solvit. Unde peccata illorum qui fuerunt ante adventum in sustentatione Dei fuisse usque ad Christi mortem dicit Apostolus ad ostensionem iusticiae eius in hoc tempore. Ecce ex parte expositum est quomodo et per Christi mortem nobis [illegible].

Si solus Christus debeat dici redemptor, vel solus dicatur mediator.

Unde ipse etiam dicitur mundi redemptor et Dei et hominum mediator. Sed mediator ascripta Dei solus Filius. Redemptor vero aliquando et Pater et Spiritus sanctus; sed hoc propter usum potestatis, non propter exhibitionem humilitatis et obedientiae. Nam secundum potestatis usum et obedientiae, ipse Filius Dei redemptor, qui ipse explevit per quae iustificati sumus, et per eum iustificationem operatur potentia divina, quae est Patris et Spiritus sancti. Est ergo redemptor nostri Deus potestati [illegible], et quantum homo humilitatis effectu. Et saepius dicitur redemptor secundum humanitatem, quia secundum eam et in ea suscepit et implevit illa sacramenta quae sunt causa nostrae redemptionis. Ideoque Filius Dei redemptor.

De mediatore.

Qui solus Dei mediator, non Pater vel Spiritus sanctus. De quo Apostolus: Unus mediator Dei et hominum homo Christus Iesus, id est per hominem qui in medio arbiter est ad componendam pacem, id est ad reconciliandos homines Deo. Hic est arbiter quem Iacob desiderat: Utinam esset nobis arbiter. Reconciliati enim sumus Deo, ut ait Apostolus, per mortem Christi. Quod non sic est intelligendum, quasi nos ei sic reconciliaverit, ut inciperet amare quos oderat, sicut reconciliatur inimicus inimico, ut deinde sint amici qui ante se oderant; sed nos iam diligenti Deo reconciliati sumus. Non enim ex quo ei reconciliati sumus per sanguinem Filii nos coepit diligere, sed ante mundum, priusquam aliquid essemus. Quomodo ergo diligenti nos Deo sumus reconciliati? Propter peccata

aug. super ioh.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

tri. et eo habebamus inimicitias. quod habebat erga
nos karitatem. et e(st) inimicitias exercebamus adver
sus eum operando iniquitatem. Ita quoque inimici eramus
deo. sic iustitie sunt inimica peccata. et ideo remissis
peccatis tales inimicitie finiuntur. et reconciliantur
iusto. quos ipse iustificat. Xpistus qui dicitur mediator eo quod
medius. inter deum et homines. ipsos reconciliat deo. Re
conciliat autem dum offendicula hominum tollit ab oculis
dei. id est dum peccata delet. quibus deus offendebatur. et non inimi
ci eius eramus. sed est peccata deleat. non solus filius. sed et
pater. et spiritus sanctus. qui diligendo nos ad deum reconcilia
tio. Quare solus filius dicitur mediator. Nam a patre
legitur quod reconciliavit sibi mundum. dicit enim apostolus. deus
erat in xpisto. mundum sibi reconcilians. Cum quoque reconciliet.
quare non dicitur mediator. Quoniam nec est medius inter deum
et homines. nec ipse habuit illa sacramenta. quibus fide
et imitacione iustificemur. id est reconciliemur deo. Recon
ciliavit quoque nos tota trinitas. [illegible] dum
peccata delet. sed filius solus obedientie impletione. in quo
participata sunt. scilicet humanitatem. per quam conuincti et imitan
tes iustificamur. Secundum naturam qua sit mediator

Verum et mediator dicitur. secundum humanitatem. non secundum di
vinitatem. Non est enim mediator inter deum et deum
quia unus est deus. sed inter deum et homines. quasi inter duo
extrema. quia medius esse non potest nisi inter duo aliqua. Me
diator est quoque in quantum est homo. Nam in quantum deus. non medi
ator. sed equalis est patri. hoc id quod pater. est pater unus deus.
Mediatur quoque inter homines et deum. trinitatem sed hominis naturam.
in qua suscepit illa. per que reconciliamur deo trinitati. et
secundum eandem habet aliquid simile deo. et aliquid simile h
ominibus. quod mediatori congruebat. ne per omnia similis
hominibus. longe esset a deo. aut per omnia deo similis. longe esset
ab hominibus. et ita mediator non esset. Verus quoque me
diator est inter immortales peccatores. et inter immortalem
iustum. apparuit mortalis cum hominibus. iustus cum deo. pro infir
mitatem propinquus nobis. pro iustitiam deo. Recte quoque medi
ator dicitur esse. quia inter deum immortalem. et hominem mor
talem est deus homo. reconcilians hominem deo. id est trinitati me
diator. in quantum est homo. in quantum autem verbum non est medius.
quia unus est pater deus. Sed quoque est scilicet nos coniuncti. utramque
habet naturam. unde medius erit. Nisi ita sit medius.
ut deus sit per naturam divinitatis. et homo per humanitatis
naturam. quoniam ideo humana reconciliantur divinis.
Nam ipse veniens propter nos ipse humana sociavit di
vinis. per utriusque nature coniunctionem. in una persona. Unde
omnis fidelis per mortem reconciliamur deo. dum sanati
sunt ab impietate. quoque humilitatem et credendo di
lexerunt. et diligendo imitati sunt. Ecce habet aliquando

insinuatur. quare verbi solus dicitur mediator dei et hominum.
et secundum quam naturam mediet. scilicet humanam. et cui mediet.
scilicet deo trinitati. Trinitati enim nos reconciliavit per
mortem. per quam et nos redemit a servitute diaboli. Unde
in epistola canonica petrus ait. Non corruptibilibus ar
gento. vel auro. redempti sumus. sed precioso sanguine
agni immaculati. Quod alio modo potuit liberare et

Si vero queritur. utrum alio posset hominem modo quare potius isto.
liberare. quam per mortem xpisti. Dicimus et alium modum
fuisse possibilem deo. cuius potestati cuncta subiacent.
et. Sed nostre miserie sanande. conuenientiorem modum
alium non fuisse. nec esse oportuisse. Quid enim [illegible] enim
mentes nostras tum erigendas. et ab immortalitatis despera
tione tum erigendas liberat. quam quod tanti nos fecit deus.
ut dei filius immutabiliter bonus. in se manens quod
erat. et a nobis accipiens quod non erat. dignatus
nostram inire consortium. mala nostra moriendo perfer
ret. Est et alia ratio. quare isto potius modo quam alio libera
re voluit. quia et sic iustitia superatus diabolus. non
potentia. et quomodo id factum sit explicabo in [illegible].
Quidam iniusticia dei. in potestate diaboli traditum est
genus humanum. peccato primi hominis. in omnes originaliter
transeuntem. et illius debito omnes obligantem. Unde
omnes homines ab origine. sunt sub principe diabolo.
Unde apostolus. Eramus natura filii ire. Natura scilicet ut est
depravata peccato. non ut est recta creata ab initio.
Modus autem iste quo traditus est homo. in diaboli potestatem
non ita debet intelligi. tamquam deus hoc fecerit. aut fieri
iusserit. sed quod tamen permiserit. Iuste tamen illo deserente
peccantem. peccati auctor illico invasit. Non tamen deus
continuit in ira sua miserationes suas. nec hominem
a lege sue potestatis amisit. cum in diaboli potesta
te esse permisit. quia nec diabolus a potestate dei est alie
nus. sic nec a bonitate. Nam qualiscumque vita diabo
li. vel hominis. non subsisteret. nisi per eum qui vivificat omnia.
Ideo quoque deus hominem deseruit. ut nosset ille [illegible] deum.
sed inter mala permixta. et malis [illegible] perstitit
bona. et tandem hominem quem commissio peccatorum
diabolo subdidit. remissio peccatorum per sanguinem
xpisti data. a diabolo eruit. ut sic iustitia vinceret
diabolus non potentia. Sed que iusticia. quomodo
victus est ea. Quoniam in eo nichil dignum morte inveniens.
est. occidit eum tamen. et utique dignum est ut debitores quos
tenebat. liberi dimittantur in eum credentes. quem sine
ullo debito occidit. Ideo autem potentia vincere noluit. quia
diabolus vitio perversitatis sue. amator est potentie.
et desertor. oppugnatorque iustitie. in quo homines magis
eum imitantur. quanto neglecta. vel et(iam) [illegible] iustitia.

Marginal notes (left): Au(gustinus) in t(ractatu) de t(rinitate). — Q(uestio). — Resp(onsio). — Au(gustinus) in sermone quodam. — Au(gustinus) it(em) in (con)fess(ionibus). — Vigilii e(piscopi) c(ontra) eutichen.

Marginal notes (right): Summatim intelligentie premisse perstringit. — Au(gustinus) it(em) x. de t(rinitate). — Ratio quare isto modo. — Est et alia ratio. — Au(gustinus) in eodem. — Quod diabolus non est alienus a bonitate dei. — Quod iustitia sit victus diabolus.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

potentie magis studeret, eique vel adeptione letaretur, vel cupiditate inflammaretur. Ideoque placuit Deo, ut non potentia sed iusticia vinceret diabolum, hominemque erueret, in quo eum homo imitari disceret. Sed non in resurrectione sequuta est potentia, quia revixit mortuus numquam postea moriturus. Sed nonne in re excelsissimo vinceretur diabolus si potentia tunc ipse cum illo agere voluisset? Utique. Sed prius voluit facere quod potuit, ut prius ageret quod oportuit. Iusticia ergo humilitatis hominem liberavit, quem sola potentia equissime liberare potuit. *Decertatio inter Deum et hominem et diabolum.*

Ex(emplo)

Aug.

Si enim tres illi in causam venirent, *et diabolus*, scilicet Deus et homo et diabolus, diabolus et homo quod adversus Deum diceret non haberent. Diabolus enim de iniuria Dei conquereretur, quia servum eius scilicet hominem et fraudulenter abduxit et violenter tenuit. Homo etiam iniurias Deo conquereretur, quia precepta eius contempsit et se alieno domino mancipavit. De homine etiam iniuria conquereretur diabolus, quia illum ipsius fallaci promissione decepit et per mala incendendo lesit. Iniuste igitur diabolus quantum ad se tenebat hominem, sed homo iuste tenebatur. Nam diabolus numquam meruit potestatem habere super hominem, sed homo meruit per culpam pati diaboli tirannidem. Si igitur Deus, qui utique potens, potentia hominem liberare vellet, sola iussionis virtute hominem poterat rectissime liberare. Sed ob causam premissam iusticia humilitatis uti voluit. Nam dum in carne mortali crucifixus est, iustificati sumus, id est per remissionem peccatorum eruti de potestate diaboli. Quia ita a Christo iusticia diabolus victus est, non potentia. Quomodo autem in eius sanguine nobis peccata sint dimissa, supra expositum est. *De traditione quod dicitur facta a patre, a filio, a Iuda, et a iudeis.*

Aug. in l. xiii. de tri.

Christus ergo est sacerdos, idemque hostia, *dei* et precium nostre reconciliationis, qui se in ara crucis non diabolo sed Deo trinitati obtulit pro omnibus quantum ad precii sufficientiam, sed pro electis tantum quantum ad efficientiam, quia predestinatis tantum salutem effecit. De quo et legitur quod sit traditus a patre et quod se ipsum tradidit, et quod Iudas eum tradidit et iudei. Ipse se tradidit, quia sponte ad passionem accessit, et pater eum tradidit, quia voluntate patris, immo totius trinitatis passus est. Iudas tradidit prodendo et iudei instigando, et fuit actus Iude et iudeorum malus, et actus Christi ut patris bonus opus est et patris bonum, quia bona patris et filii voluntas; malum fuit opus Iude et iudeorum, quia mala fuit intentio. Diversa ibi facta sunt opera, id est diversi actus

et una res fuit facta, scilicet passio Christi. Ideo dictores aliqui vincunt in facto illo patrem, filium, Iudam, iudeos; aliqui disiungunt. Respicientes enim ad passionem, unum opus illorum dicunt; attendentes intentiones et actus, facta diversa discernunt. Unde Aug. Facta itaque est traditio a patre, facta est a filio, facta a Iuda. Una res facta est. Quid ergo discernit inter eos? Quia hoc fecit pater et filius in caritate, Iudas vero in proditione. Videtis quia non quid faciat homo, sed quo animo et voluntate faciat considerandum est. In eodem facto invenimus Deum, quem Deum benedicimus, Iudam detestamur. Quia Deus cogitavit salutem nostram, Iudas cogitavit precium quo venderet dominum. Filius precium quod dedit pro nobis. Diversa ergo intentio diversa facta facit, cum sit una res ex diversis. Ecce unam rem dicit ibi fuisse et diversa facta, quia fuit ibi una passio, sed diversi actus, et actus quidem Iude et iudeorum mali, quibus operati sunt Christi passionem, que bona est et opus Dei dicitur. *Quare passio dicitur opus Dei.*

Aug. super ep(istu)la(m) Iohannis.

Passio ergo Christi et opus iudeorum est, *et iudeorum et Christi*, quia ex actibus eorum provenit, et opus Dei, quia eo auctore, id est volente fuit. Unde Aug. Nemo aufert animam meam a me, quia potestatem habeo ponendi et sumendi. Ecce hic auctorem operis. Ponet animam. Ecce hic opus auctoris. Et ut generaliter concludam, quicquid in carne Christus aliquando patitur, opus auctoris est, quia cum sua voluntate non alio cogente perficit, ipse auctor est operis. Cum autem passio Christi opus Dei sit et bonum, operati sunt eam Iudas et iudei: quare an concedendum sit eos operatos esse ibi bonum. Hic distinguendum est. Potest enim dici quod operati sunt bonum, quia ex actibus eorum bonum provenit, id est passio Christi; et tamen quod operati non sunt bonum, sed malum, quia actiones eorum non fuerunt bone, sed male. *Si vere divisio in*

Aug. in expo(sitione) fidei chatholice ecc(lesi)e feliciani.

Si iudei fuit ibi operati bonum.

Post *mortem fuit anime a carnis a verbo.* Preterea considerandum est, utrum in morte anima a Verbo sit separata, vel caro. Quidam putaverunt carnem sicut ab anima, ita et a divinitate in morte fuisse divisam. Si enim in Christo anima media divinitatem carni sibi unitam, sicut superius traditum est, quando divisa est caro ab anima, divisa est et a divinitate, quia non potuit ab anima seiungi postquam illi erat unita, quin a Verbo divideretur. Fuit autem divisa ab anima in morte, alioquin vera mors ibi non fuisset. Sicut ait Aug. mors quam timent homines, separatio anime a carne. Mors autem quam non timent, separatio est anime a Deo. Utique non diaboli suasu hominis irrogata est. Si ergo in Christo homine vera mors fuit, divisa est ibi anima, ac per hoc divinitas a carne.

Opinio quorundam asserentium carnem a deitate divisam.

Aug. sup(er) ps(almum) xlviii.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Auctoritates inducit. huic sue probabilitati. adducit auctoritatis
testimonium. Ambr. enim tractans de verbo derelic
tionis. quod ipse voce magna clamans dixit
deus meus ut quid me dereliquisti? ait. Clamat
Interpositione prelati ambrosii. homo. separatione divinitatis moriturus. Nam cum
divinitas mortis libera sit. utique mors ibi esse
non poterat. nisi vita discederet. quia vita divi
nitas est. Hic videtur dici. quod divinitas separata
sit in morte ab homine. quia non discessisset. homo ille
mori non possit. quod illi ad carnem refert. quam dicit
Responsio. adeo separatam. Cui respondemus illam separationem
sic esse accipiendam. sic intelligi derelictio
quam illud verbum significat. Ut quid me dereliquisti? Cum enim
quodammodo christus derelictus erat apparet. cum ipse se dere
lictum clamabat. Non recesserat deus ab homine.
ita quod esset soluta unio dei et hominis. Alioquin
fuit quoddam tempus. quando christus adhuc vivus homo erat.
et non deus. quia adhuc vivus se derelictum clamabat
non derelinquendus. Si quidem illa derelictio unionis
intelligatur solutio. an forte fuit solutio dei et hominis
quando christus mortuus esset. Sed quasi hoc dicat. Fateamur
quod deus. quodammodo illum hominem in morte deseruisse
quia potestati persequentium eum exposuit ad tempus.
non suam potentiam exercendo illum defendit ut non
moreretur. Separavit se divinitas. quia subtraxit
protectionem. sed non solvit unionem. Separavit se
foris. ut non adesset ad defensionem. sed non intus
defuit ad unionem. Sed si non ibi cohibuisset po
tentiam. sed exercuisset non moreretur christus. Moritur
ergo christus divinitate recedente. id est effectum potentie
defendendo non exhibente. Hoc est quod apoce
ms. quod altero hirco immolato. in solitudinem
mittebatur ut legitur in leuitico. Duo quidem hirci
divinitas et humanitas christi intelliguntur. humanita
te quidem immolata. divinitas in solitudinem habiit
Eucherius super leuiticum. id est in celum. Unde eucherius. in solitudinem id est in celum. tempore pas
sionis divinitas abisse dicitur. non loco mutatus sed quoddam
modo virtutem cohibens. ut possit impius consumma
re passionem. Abiit quidem id est virtutem cohibuit. et por
tam inequitatis mitius. non ut hirce. sed ut consumeret.
Deus enim ignis consumens est. Ex his satis ostenditur
premissa verba ambrosii. sic esse accipienda ut posuimus.

Alii quoque auctoritatem atanasii inducunt auctoritatem
Atanasius. atanasii inducunt. quod asserit divinitatem in mor
te recessisse ab homine. scilicet carne. ait enim atanasius.
Maledictus quod totum hominem quem assumpsit dei filius.
deo non assumptum. et liberatum. tercia die a mortu
is resurrexisse. non confitetur. fiat fiat. Si igitur
deo non assumptus est homo in resurrectione. quem assumpserat
in incarnatione. deposuit quidem eum in morte. Sepa
rata quidem fuit divinitas in morte ab humanitate.
Cui verbis respondemus. quia si in his verbis assumptio tantum intelligitur.
quod sit per unionem. non carnem tantum. sed totum
hominem. id est animam et carnem. deo unum in resur
rectione. quia non simpliciter hominem. sed totum
hominem assumptum dicit. Totum quidem hominem in morte
deposuit. id est animam et carnem. Sed quia non hostia unitatis
dicat animam a verbo depositam. et tamen non hoc
fateamur quod totus homo sit assumptus. non perfecte facit
illa auctoritas. quod totum dicit assumptum. Sciendum
est quod atanasium id dixisse. contra illorum perfidiam qui
resurrectionem christi negabant. putantes morte de
tentum. quod solus inter mortuos liber est. Ideo illum ma
ledicit qui non confitetur totum hominem deo assumptum.
resurrexisse. id est christum animam deo corporaliter
unitam resurrexisse. et ita duobus deo unitis in resurr
ectione. vere scilicet hominem vixisse. sicut ante mor
tem. Nam in morte separata est anima a carne. Unde
vere dicitur. christus mortuus sed neutrum separatum a verbo dei.

Auctoritatibus astruit carnem a verbo in morte non esse di
visam.

Sic augustinus. super iohannem docet. tractans illud domini
Deo enim scriptum est ego pono animam et cetera. Ubi. Ego pono animam meam. ut iterum
sumam eam. nemo tollit eam a me. sed ego pono
eam a me ipso. Potestatem habeo ponendi eam et
iterum sumendi eam. Hic animam dicit emissam. Ad quod
emissa est? Alie ipsa non est emissa. quia se ipsa
non posuit. nec verbum animam posuit. ut carnem.
Caro quidem animam posuit. sed potestate ipse man
ens deitatis. Potentia quidem deitatis. anima divisa est
a carne. sed neutrum a verbo dei. Unde augustinus. Verbum
Augustinus super iohannem. suscepit hominem id est carnem et animam. nunquam
deposuit animam. ut esset anima separata a verbo. sed caro
posuit animam quando expiravit. qua redeunte resur
rexit. Mors quidem ad tempus carnem et animam separavit.
sed neutrum a verbo dei. Caro quidem ponit et sumit animam.
non potestate sua. sed potestate inhabitantis ca
rnem deitatis. Hi audiant igitur dicit. non animam non
carnem a verbo dei divisam in morte. ut aliquando
Augustinus contra felicianum. soluta fuit unio. Unde augustinus. contra felicianum.
Absit ut christus sic senserit mortem. ut quantum
in se est vita. vitam perdiderit. Si enim hoc ita esset:
unde fons aruisset. Sensit quidem mortem. participa
tione humani affectus quem sponte susceperat. non
nature sue perdidit potentiam. per quam cuncta vivi
ficat. Sic in sepulcro carnem suam commovendo
non defuit. sicut in utero virginis cum nascendo

formauit. Mortuus ergo nõ discedente uni
sic passus ẽ nõ perdita potentia. Nemo tollit
animam eius ab eo. quia potestatem ħt ponendi
& sumendi. Ecce & hic hs. x. nõ deseruisse
carnem in morte. & unitã nõ discessisse a mor
tuo. & qđ spõte tradidit spm. nõ alterius extor
Amb in iii. l. de spu. s. v. sit. Vñ ambr. Emisit xps spm. & tanquã
arbiter exuendi suspendendiq; corporis. Emi
sit spm nõ amisit. pendebat in cruce & oĩa
cõmouebat. Sed uñ emisit ex carne. uolens emi
sit ad patrem. Cur x. dr mortuus & passus.
Recedente uero aĩa. mortua ẽ caro x. & quia
caro mortua ẽ mortuus ẽ x. Sic quoque mor
tuus dr ds. qñ mortuus ẽ hõ. ita mortuus dr
hõ. qñ mortua ẽ caro. Separatio aĩe mors car
nis fuit. Propter carnem g unitã ubo. que
mortua ẽ. dr ds mortuus. & per carnem & aĩã.
que utraq; dolorem sensit. dr ds passus. cũ diui
Aug sr psal. c. ix. nitas omnis doloris exors extitisset. Vñ aug.
Vbi caro factũ ẽ. ut per carnem panis celestis
ad infantes ꝑuenire. & sic & spm ubi crucifi
xũ ẽ. sed nõ ẽ mutatũ in hoiem. Hõ in illo
mutatus ẽ ut melior fieret qm erat. Fide ergo
qa hõ erat mortuus ẽ ds. & pro qđ ds erat. hõ
creatus ẽ & resurrexit. Et equidem passus ẽ hõ.
nõ pr dici nõ passus ds. qa ds erat hõ. Sicut nõ
potes dicere nõ te passum iniuriã. si uestis tua
conscidatur. quamuis uestis tua nõ sit tu. Ergo
Aug. magis ergo quicquid patitur caro unita ubo. debet
dici pati ds. Licet ubũ. nec mori nec corrumpi
nec mutari potuit. Sed quoque hoc passus est.
Amb. in l. iii. de f. s. scilicet in carne passus est. De hoc & ambr. in l. iii. de spu
s. ait. Quia ubi caro patiebatur. manens in carni
ubũ inse propriis assumptione referebat.
non pati dicebatur. qa caro patiebatur. sic scriptũ ẽ. x.
Aorb. in epla canõ. in carne passo. Hoc docetur. qđ pote ds. ut dei filius
passus ut mortuus dr. nõ qa mortem sensit
in qñtũ ds ẽ. sed qa caro ei unita mortua est.
Aug. in fide ad fid. cath. Sed qua rõne dicitur accipe. Si quis dixerit atque crediderit
filium dei. dñm passum anathema sit. Cuius dic
Aug in eod. ti caim ex qua intelligentia sumenda ẽ aperies. ideo
dm subdit. Si quis dixerit. qđ in passione dolorem sen
tiebat filius dei ds. & nõ caro tantũ cum aĩa. quam sibi
acceperat anathema sit. Sane ergo dici pt. quod
mortuus ẽ ds. & nõ mortuus. passus ẽ dei filius.
& nõ passus. Passa ẽ etiã x. & nõ passa. cru
cifixum ẽ ubũ. & nõ crucifixum. sed aliam naturam.
Amb. in l. iii. de f. s. passus ẽ. sed aliam in passibilem. Vñ amb. Cũ natũ ẽ

ista fides. qa x. ẽ dei filius. & natus ex uirgine. quem
quasi gigantem propheta describit. eo qđ biformis ge
minęq; nature unus sit. consors diuinita
tis & corporis. Idem ergo patiebatur. & nõ patiebatur.
mouebatur & nõ mouebatur. sepeliebatur & nõ
sepeliebatur. resurgebat & nõ resurgebat. Re
surgebat sed carnem. que mortua fuerat. nõ sed ubũ
quod apud dm semper manebat. Si x. in morte
Hic oritur. utrum in illo triduo mortis. fuit hõ.
xps fuit hõ. quod nõ uidetur. quia mortuus
erat. & hõ mortuus nõ ẽ hõ. Addunt etiã. qđ si
tũc erat hõ. uel mortalis. uel immortalis. sed mortalis
nõ. qa mortuus. nec immortalis. qa nõ post resurrecti
onem. Ad hoc respondemus. qa licet hõ mortuus fuit.
erat tñ in morte ds hõ. nec mortalis quidem nec immorta
lis. & tñ uere erat hõ. Ille enim & huiusmodi argu
ne in ceteris locum habent. sed fidei sacramentum a philo
sophicis argumentis ẽ liberum. Vñ amb. aufer
argumenta. ubi fides queritur. In ipsis gignasiis suis
iam dialectica taceat. piscatoribus creditur nõ
dialecticis. Dicimus ergo in morte x. dñm uere fuisse hõ
minem. & tñ mortuum. & hominem quidem nec mortalem
nec immortalem. qa unitus erat aĩe & carni se
mper. Alia enim rõne dr ds hõ. & hõ deus quam
maritus uel uchs. hõ quoque dr ds. & ex illo. ppter
susceptionem hõis. idest aĩe & carnis. Vñ aug. talis
erat illa susceptio. que dm hoiem faceret.
& hoiem dm. Cum ergo illa susceptio per mortem nõ
defecerit. sed dr hõ. & hõ ds. sicut ante unitus erat.
uere & tunc ds erat hõ. & ex illo. qa unitus aĩe &
carni. & hõ mortuus erat. qa aĩa a carne diuu
sa erat. per separationem aĩe a carne mortuus.
sed per utriusque secũ unionem hõ. Nõ autem sic erat ds.
ut ex aĩa & carne simul unitis subsisteret. Ex quo
pote dr aliquis aliquis hõ. & ipse forte aũ morte.
sed & modo erat hõ. & post resurrectionem fuit. In
morte uero hõ erat tantũ. per aĩe & carnis secũ
unionem. & mortuus. per inter illa duo diuisionem.
Hic Si x. in morte erat hõ alicubi. & si ubique ẽ
quod si xps in morte alicubi erat hõ. hõ sit.
& si ubique ẽ. hõ sit. ad quod dicimus. qa nõ ubicumque
erat. hõ erat. nec tñ ubique ẽ. hõ ẽ. qa ubique
sed diuinitatem. nec ubique hõ. qa nõ ubique hoiem uniit.
sed ubique ẽ sed hoiem. ibi hõ ẽ. Tpe a morte
& ubique erat sed dm. & in sepulcro sed hoiem. &
in inferno sed hoiem. sed in inferno sed dm aĩã.
& in sepulcro sed carnem. Quod in sepulcro ergo erat hõ.
qa humanitatis humus. & si nõ toti. qa car

in tantu. & in inferno erat hō. q̄ huma
Oppō. nitati unit'. s; nō toti. q̄ aīe tm̄. S; si i
iferno aīe tm̄. & i sepulc̄ carni tm̄ unit⁹
erat. ḡ n̄ in inferno unit' erat aīe & car
ni: nec i sepulc̄. Cu ḡ h. ut ibi. hō ēē dr̄.
C ē rō dicti: q̄ una eadēq; unione. unit'
erat aīe in inferno. & carni in sepulc̄. & sic
Redmocāe erat illi duob'. tūc separatis unit'. sic an̄ se
parationē. i. an̄ mortē. Ad h at opponit sic. Si
xp̄s aīam tm̄ t carnē tm̄ assūpsisset. n̄ fuis
Oppō. set uer' hō. S; p utriusq; assūptionē uer' hō
fuit. Sic ḡ. si i carnē & aīam ē unitā n̄ ha
bebat. uer' hō ibi nō erat. S; tp̄e mortis utrāq;
illa duo unita habebat. q̄ n̄ i sepulc̄. n̄ i i
ferno. nec alibi; nusq̄ ḡ erat hō. Ad quod
dicim'. q̄ ē utiq; uer' hō n̄ fuiss;. si carnem
& aīam nō assūpsisset. S; nō q̄ eaq; assūpsit.
neutrū dposuit. s; cum utraq; eandem unionē
indeficient' tenuit. q̄ assumendo cōex; ideo nō
icogrue uēcq; anime. ul carni. ut utiq; un
itus est. ibi hō ēē dr̄. q̄ ibi humanat' ē.
ḡ & i sepulcro erat hō. & i inferno erat hō.
q̄ utrobiq; erat humanat' ē. & unā eādēq;
ē aīa & carne. lic; separatis: habebat uni
onē. et uno eodēq; tp̄e in sepulcro iacuit ē.
& ad infernū descendit. S; i sepulcro iacuit.
s. solā carnē. & i infernū descēd. s. solam
Aug. sr̄ ioh. aīam. Vn̄ Aug. Cs nō ē derelict' i inferno
xp̄c. s; in aīa sola. Cs iacuit i sepulc̄. xp̄c
s; i carne sola. Ita in his singlis xp̄c ē. xp̄m
i his omib'. & i singlis ōfitemur. Ex his
euidēt hostēdit. q̄ carni iacēti in sepulc̄.
unit' erat ē. sic aīe in inferno. Alioqui
si carni mortue nō ēēt unit'. nō i ea dicet
iacuisse in sepulc̄. Aīa ḡ ad infernū descē
dit. caro in sepulc̄ iacuit: sapiētia ē utroq;
Aug. in .iii. t. c. s. s. pualuit. q̄ i inferno poit'. ut att Amb. lu
men uite fundebat eterne. pradiabat illic
lux ua sapiētie. illuminabat infernū: set
i ferno nō claudebat. Cs n. loc' ē sapiētie.
De q scpt ē: Nescit hō uias ei'. nec inuēta
ē int hoīes. de qua abyss' dic. nō ē in me. celestiam
mare dic. nō ē mecū; ḡ nec utrq; n̄ i loco
sapiētia est: Cui nec mors tribuēda ē. In
ligno n. caro. nō illa opatr omiū subā
diuina pendebat. Cōfitem' tn̄ xp̄m. pepen
disse i ligno. & iacuisse i sepulc̄. s; i carne.
sola.

& fuisse in inferno. s; in aīa sola. s. x' ubiq;
Vtiq; tot' eod tp̄e. tot' i hōt ds. s; n̄ totū.
erat in inferno. tot' i celo. tot' ubiq; Plo Q x' ubiq; tot'. s; nō totū. n̄ totus ē homo. ul deus. sed non totum.
na eni illa ecta nō maior erat. n̄ carnē
& aīam simul unita ē habebat. quā n̄
alterā tm̄. nec maior erat ubi utrūq;
simul. ut alterā tm̄ unitū habebat. quā
n̄ erat. neutrū sibi unitū. Tot' ḡ x. & pfcs
ubiq; erat. Vn̄ Aug. Nō dimisit patrē xp̄s.
cū uenit i uirginē. ubiq; tot'. ubiq; pfectus. Aug. interpōe fidi. cē felicianus
Uno ḡ eodēq; tp̄e tot' erat in inferno. tot'
i celo: erat apd inferos ressurrectio mortu
orum. erat sup celos uita uiuentiū. Ve mortu'
uere uiuit. in q & morte suscepto morta
litatis excep: & uita diuinitatis nō pdidit
Qporē ḡ di filius. & in aīa nō pcubt. & i ma
iestate nō sisit. s; tm̄ participatōe ifir
mitatis rex glē crucifix' est. Ex his apa
ret q xp̄s eod tp̄e. tot' erat i sepulcro.
totus in inferno. tot' ubiq;. sic & modo
totus ē ubiq;. s; nō totū. n̄ i sepulcro
nec in inferno totū erat. & si totus. sic
& xp̄c tot' ē ds. tot' hō. s; nō totum.
Ita nō solū ē ds. t hō. s; & ds & hō ē. To
tū n. ad naturam refert. Tot' at ad ypostasin.
sic aliud & aliqd. ad natūā. Ali' uero
& aliq. ad psonā referunt. Vn̄ Ioh's
Damascenus. damascen'. Tot' x: tot' ds ē pfcs. nō aut
totū ds ē. Non eni solū ds est. s; & hō. .i. uana .n.
& tot' hō pfcs. Nō at totū hō. Non
solū eni hō. s; et ds. Totū eni ē nature
repsentatiuū. Tot' at ypostaseos. sic aliudq;
ē nate. ali' at ypostaseos. sic & h' modi. Si ea
qdruit et de d̄o t et filio di dici possit de hoīe illo t d filio
hois.
Sol; & qri si ogruent dici possit fili' hois
Sui illi hō descēdisse de celo. ut ubiq; ēē.
sic di fili' di. t ds de celo uenisse. & ubiq; esse.
Ad q dicim'. Si ad unitatē psone refat dicti intellig
entia: sani dici p. Si n̄ ad distinctionē natura .vii. ag.
litatem' oīdum ē. Vna ps ē. x. & ds. & homo. Aug. in t. i. dt.
Io dr. Nemo ascēd i celū. n̄ q descēd de celo fi
li' hois q ē. i. c. & cē. Si ḡ atēdas distinctiones
subaz. fili' di descēd. & fili' hois crucifix'.
Si n̄ unitatē p. & fili' hois descēd. & fili' dei Aug. c. maximianz.
ē crucifix'. Propt hāc unitatē p. nō solū fi
liū hois descēdisse de celo. s; & dr ēē i celo.
cū loqret' inim. Propt hāc eand. dr ds glē.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

crucifixus. qui tamen ex forma servi tamen crucifixus est. Non sic hoc quod deus glorie est. sed quod glorificat suos. et tamen dicitur deus glorie crucifixus. recte quia non ex virtute divinitatis. sed ex infirmitate carnis. Quod quam pius quod. et quid sit quod dicatur. prudens et diligens. et pius lector intelligat. Hec de contingentia calciamenti dominici sufficiant: ne ossa regis per dominice consumantur usque in cinerem.

Cum sit hic de fide et spe et caritate.

Cum supra perhibitum sit. Christum plenum gratia fuisse: non est supervacuum inquirere. utrum fidem et spem. sicut et caritatem habuerit. Si enim hiis caruit non videtur plenitudinem gratie habuisse. Sed antequam hoc quod valeat aperiri explicari: de hiis singulis aliqua in medium proferenda sunt. et primum de fide. sicut misterium eius perceperit apostolus in unicuique sapere. Quid fides est virtus qua creduntur. Sit fides que non videntur. Quod non tamen de omnibus que non videntur accipiendum est. sed de hiis tamen que credere interest. ad religionem pertinet. Multa namque sunt que si christianus ignoret. nichil metuendum est. qui non ideo a religione deviat. Quot modis dicitur fides.

Accipitur autem fides duobus modis. scilicet pro eo quod creditur et est virtus. et pro eo quod creditur et non est virtus. et pro eo quod creditur. quod aliud est ab eo quod creditur. Unde augustinus in xiii de trinitate. Aliud sunt ea que creduntur. Aliud fides qua creduntur. Illa enim in rebus sunt. que vel esse vel fuisse vel futura esse dicuntur. Hec autem in animo credentis est. et tamen conspicua cuius est. et tamen nomen fidei censetur utrumque. et illud scilicet quod creditur. et id quo creditur. Id quod creditur dicitur fides. sicut in. Hec est fides catholica. quam nisi quisque fideliter firmiterque crediderit. salvus esse non poterit. Fides autem qua creditur. si cum caritate sit. virtus est. Quia charitas ut ait ambrosius mater est omnium virtutum. que omnes informat. sine qua nulla vera virtus est. Fides igitur operans per dilectionem virtus est. qua non visa creduntur. Hec est fundamentum quod mutari non potest. ut ait apostolus. et posita in fundamento neminem perire sinit. Unde augustinus. Fundamentum est Christus Ihesus. id est fides. scilicet que per dilectionem operatur. per quam Christus habitat in cordibus. qua neminem perire sinit. Alia vero non est fundamentum. Fides enim sine dilectione inanis est. Fides cum dilectione christiani est. alia demonum est. Nam et demones credunt et contremiscunt. sed nichil valet. virtus quia credunt Christum. vel esse. vel venturum. Nam ipsum esse Christum demones crediderunt. nec tamen in ipsum crediderunt.

Quid sit credere deum. et deo. et in deum. et vii.

Aliud enim est credere in deum. aliud credere deo. Aliud credere deum. Credere deo est: credere vera esse que loquitur. quod et mali faciunt. et nos credimus homini. sed non in hominem. Credere deum est. credere quod ipse sit deus. quod et mali faciunt. Credere in deum est. credendo amare. credendo in eum ire. credendo ei adherere. et eius membris incorporari. Per hanc fidem iustificatur impius. ut deinde ipsa fides incipiat per dilectionem operari. Ea enim sola bona opera dicenda sunt. que fiunt per dilectionem dei. Ipsa quoque dilectio opus fidei dicitur. Fides igitur quam demones et falsi christiani habent. qualitas mentis est. sed informis. quia sine caritate est. Nam et malos fidem habere. et tamen caritate carere apostolus ostendit dicens. Si habuero omnem fidem. caritatem autem non habeam etc. Que fides et donum dei dici potest. quia et naturalia quedam dei dona sunt. An illa informis.

Si vero queritur. utrum illa informis qualitas. Qualitas mentis.

Si qua malus tamen ut universa credit. que bonus, cum ei accedente caritate remaneat. et fiat virtus. an ipsa eliminetur. et alia qualitas succedat. quaeritur sit. Utrumlibet sine periculo dici potest. Quibusdam videtur quod illa qualitas. que prius erat remaneat. et accessu caritatis virtus fiat. Ergo

Cum quidem diversis modis Sensu dicitur una fides.

dicatur fides. fatendum est tamen. unam esse fidem: ut ait apostolus. Unus dominus. una fides. Sive enim accipiatur fides. pro eo quod creditur. sive pro eo quo creditur. recte dicitur fides una. Si pro eo quod creditur accipiatur. Et hac intelligentia dicitur una fides. quia eadem iubemur credere. et unum idemque est quod creditur a cunctis fidelibus. Unde et fides catholica dicitur. id est universalis. Si vero accipitur fides pro eo quo creditur. ea ratione dicitur una esse fides. non quia sit una numero in omnibus. sed genere. id est similitudine. Unde augustinus. Fides qua quisque fideles vocantur. et qua non habent infideles, communis est omnibus fidelibus. sicut pluribus hominibus facies communis esse dicitur. cum tamen singuli suam habeant. Non enim fides numero est una. sed genere. et cum sit in uno. est et in aliis. non ipsa sed similis. et propter similitudinem. una magis dicitur esse quam multe. Sicut voluntatum dicitur voluntas una: cum tamen cuique sit voluntas sua. et duorum simillimorum dicitur facies una.

Quod fides est de hiis que non videntur pro certo quam non videt ab eo quia:

Notandum quoque quod fides pertinet de non apparentibus est tantum. Unde gregorius. Apparentia non habent fidem. sed agnitionem. Idem. Cum paulus dicat. Fides est substantia rerum sperandarum. argumentum non apparentium. hoc utique dicitur credi. quod non valet videri. Nam

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Mgn. (left margin notes:)
Ubi hic ter ta causa est.
aug. in enchi.
aug. in l. de predestinatione sanctorum. credere in ipsum nichil aliud est quam cum dilectione cogitare.
ag. in l. iii. de tri.
amb. super epistolam ad ro.
aug. in l. de civitate dei.
ag. super epistolam iohannis.
aug. de tribus. et.
beda.

(right margin notes:)
ag. super ioh.
ag.
et in illo et in uno est. fiat virtus. est ubi bonus.
amb.
aug. l. x. de tri.
gg. in omelia quadam super idcirco.

Id indicat credi iam nō pot. qđ uidi pot. Toma᷈ ali
Aug in tract de trinitate. ud uidit. ⁊ aliud cᷓdidit. hoīem uid ⁊ dm̄
cōfessꝰ ē dicēs. Dš mš ⁊ dūs mš. De hꝪ ⁊ aūg.
ait. Fidem ipsam uidet qsq; ī corde suo eē
si cᷓdit. ut nō eē si nō cᷓdit. nō sic̄ corpora q̄
uidem⁹ ocl̄ corpis. ⁊ p ipoꝝ ymagines quā
memorie tenem⁹. ⁊ absentia cogitam⁹. nō
sic̄ ea q̄ nō uidim⁹. ⁊ ex hꝪ q̄ uidem⁹ cogita
tione ut cēq; formam⁹. ⁊ memorie comenda
mus. nec sic̄ hoīem cᵘ aīam. ⁊ si nō uidim⁹.
ex nr̄a conicim⁹. ⁊ ex motib⁹ corpis hoīem
sic̄ uidendo didicim⁹. intuem᷑ ī cogitando.
Nō sic uidi fides ī corde mq̄ ē. abeo cᵘ ē.
s; eā tenȝ cᷓtissima scia. Cū ḡ iō cᷓde iubea
mur. qr̄ id qđ cᷓde iubem᷑. uide nō possu
mus. ipām tn̄ fidm̄ qn̄ ē in nob uidemus
ī nob. qr̄ ⁊ r̄r. absentiū p̄ses ē fides. ⁊ reꝝ
q̄ foris s̄t int⁹ ē fides. ⁊ reꝝ q̄ nō uident᷑
uidē fides. Et ip̄a tp̄alis fit ī cordib⁹ hoīū.
⁊ s; ex fidelib⁹ infideles fiūt. p̄t abei. hi
ubi exiūt trādit. fidm̄ ipām ī cord hoīs.
ab ip̄o hoīe uideri nō corpalit. nō ymā
ginarie. s; intellectualit. ⁊ ipām tn̄ absē
Aug sup ioh tiū ⁊ eoꝝ que nō uident᷑ eē. Vt ꝗ. aūg.
alibi ait. Credim⁹ ut cognoscam⁹. nō cog
noscim⁹ ut cᷓdam⁹. Qđ ē ꝗ. fides. ut cᷓde
qđ n̄ uides. fides ḡ ē. qđ n̄ uides cᷓde. Vitas
qđ cᷓdidisti uide. Vñ fides recte dr̄. argu
mtū uł uictio reꝝ nō apparentiū. qr̄ si q̄
fides ē. ex eo uicitur ⁊ p̄bat aliq̄ eē n̄ appa
rentia. ē fides n̄ sit n̄ de nō apparentib⁹.

Qr̄ enī apłs. fides ē *d scrip̄ fidei.*
substa reꝝ sꝑandaꝝ argm̄. ī uictio non
apparentiū. qr̄ p fidm̄ subsistūt in nob. ⁊ in
sꝑanda. ⁊ subsistēt ī futᷓo perpetuā. ⁊ ip̄a
est ꝓbatio ⁊ uictio nō apparentiū. qr̄ siqs
de eis dubitat p fidm̄ ꝓbant᷑. ut ad huc ꝓbat
futā resurrectio. qᵃ ea cᷓdidūt patarche
⁊ alij sci. Vł ꝓbatio ē ⁊ cᷓtitudo. q sit aliq̄.
nō apparētia ut sup dicē ē. Spe aū fides dr̄.
substa. re. spe. qr̄ sꝑandas subsistat. ⁊ qr̄ fu
damtū ē bonoꝝ qđ nemo mutare pot.

Si uō *Si illa d scrip̄ spei conueniat.*
Sqr̄. an h descriptio spei cōueniat. sanī ce
di pot utrisq;. Si autem dicat᷑ cōuenire.
sunt ⁊ alia ptā. quib⁹ differūt fides ⁊ spes.
Sȝ nō ī p̄be dici pot. soli fidi cōuenire non
spei. qr̄ fides sola fūdamtū dr̄. nō qr̄ ut
Aug. in ench possit eē sine spe. ⁊ caritate. Vñ aūg. Fi
des opant᷑ p dilectionē. utiq; sin̄ spe nō p̄t eē.

nec amor sine spe. nec sin̄ amore spes. nec
utrūq; sine fide. ⁊ fides sine amore nich
ꝓdē. Pot tn̄ cᷓdi aliqđ qđ n̄ sꝑat᷑. nich aūt sꝑ
sꝑari qđ nō cᷓdit᷑. Ideoq; cᷓde qđ ē act⁹ fidei
naturalit pcedi sꝑare. qđ ē act⁹ spei. qr̄ nisi
aliqđ cᷓdat᷑. nō sꝑ sꝑat. Creditur aūt. qđ
nō sꝑat᷑. In ē qđ in scriptura plerūq; reperit᷑.
qđ fidi pced spē. ⁊ spes sequitur fidm̄. n̄ qđ
uirt⁹ fidi pcedat uirtutē spei. cū i sīt. Sȝ
qr̄ act⁹ fidi naturalit pced actū spei. qđ etiā
quidā ꝯcedūt de ip̄a uirtute fidi. ut naturalit
pcedat spē. nō tp̄i. Vñ ⁊ recte ea sola dicit᷑ *Cur fides sola di*
fundamtū oīū uirtutū. ⁊ bonoꝝ opū. Nō aūt *fundamtū.*
fūdamtū ē caritas. qr̄ nō ip̄a caritate. sȝ
caritas ip̄i⁹ uirtutis fidi cā ē. beatitas enim
causa ē. mat oīū uirtutū. q̄ si deest. fru
stra hn̄t cetā. Si aūt adsit hn̄t oīa. beati
tas ꝗ. spē. s. ē. ut ī supiorib⁹ ꝓnotatū est.
Ip̄a ē ḡ cā oīū uirtutū. nō ip̄i⁹ aliq̄ uirtutū. *Aug. sup ioh.*
causa est. qr̄ oīa muñia excellit. Vñ aūg. *Aug sup psal. cxxi.*
Respice ad muñia eccle. ⁊ uniuis excellen
ti⁹ caritatis mun⁹ cognosces. q̄ n̄ oleū nō
pot pmi in ymo. s; sup excellit. Nō ḡ ea
cā. ut fundamtū fidi ē. Gg. tn̄ sup eze *Gg.*
chiele dic̄. qr̄ n̄ p⁹ fidi teneat᷑. nulla re
n⁹ ad ſꝑalem amorē attingit᷑. Nō ꝗ. cari
tas fidm̄. s; fides caritatē pced. qr̄ nemo
pot amare qđ nō cᷓdit. sic̄ n̄ sꝑare. Sȝ h
accipi pot dictū defide. q̄ uirt⁹ nō ē. Ip̄a
ꝗ. spem ⁊ caritatē frequēt pced. ut dictū
fidei. q̄ forte naturalit actū caritatis pced.
sic̄ actū spei. qđ uba ꝑmissa diligunt nō
tam ī uiuūt. ⁊ ea ī que audit dices. nisi
ea modo que audis cᷓdidis. ad amandū ea
q̄ audis nō inflamaris. que tn̄ nō de uisis:
ut aū dixim⁹. Vñ io. crisostom⁹. Fides ī a *Crisostom⁹.*
nr̄a. fac subsistēre ea q̄ nō uident᷑. de q̄b⁹
spe fides est. de uisis ꝗ. nō ē fidi s; agnitio.

Hic *Cū in telligᵃ q̄ scrip̄ ē. ē fem fuit cᷓdatis.* *xxiii*
Hic. si fides tn̄ de nō uisis ē. qūo ūtas
apłs ait. Hec dico ub p᷑q. fiat. ut ē factū
fuit cᷓdatis. n̄ iam uidi. qđ fides ibi fuit
de rebus uisis. sup ag. hic loc. mouēs qōne. absol *Aug. sup ioh.*
uit ita inqens. Ad sim uide. n̄ ē factum
fuit cᷓdatis. hoc est laus fidi. si qđ cᷓdit᷑
nō uidetur. Nā et thomas cui dictū est.
qr̄ uidisti me cᷓdidisti. nō h cᷓdid qđ uidit.
Cernebat ꝗ. ⁊ tangebat carnē uiuentē
q̄ uidat mouentē. ⁊ cᷓdebat dm̄ ī carne
ip̄a latentē. Credebat ḡ mte qđ n̄ uidebat.

p hoc qd sensib corpis apparebat. Si u
dnr cdi q uident. sic dic unusq. oculis sui
credidisse. no ipa e q in nob edificatur
fides. S; ex reb q uident. agit in nob ut ea
cdant. q no uident. Ex his apte itellig.
qd p fidei no apparentiu est. nec illa fi
des est q in x. edificam. qua dns usitata

q ic de reb; psentib; dr fides
locutione. nos ea cde q uidem. Alibi tam
dic ac. fidem ee de reb psentibus qd erit ifu
to. cu p fem psente dm oteplabimur. q tn n
aug. in lib qonum euuglij
p de fides. s; uisus. Est mqd fides. qua
credunt ea q no uident. s; tn e tfides rez
qn no ub s; reb tpis psentib cdit. qd erit
e p fem manifesta. se oteplanda scis sbeb.
dei sapia. S; no p h d fides. ymo fidei
mces. adq credendo puenie. ut ex fide u
boz uiseat iust in fide rez. Si part. huit

Si ex fide passionis qm illu hoiem pati cnebat
aqr. utr pert fidem passiois huit. e
hoiem xpm oculis pati cnebat. dns eu
fidm passionis huisse. no meo qd cdebat
hoiem pati. q h uidebat. s; meo qd cdbat
dm ee q patiebat. No tr. ut fidi erit.
qd cdebatur h pati t mori. q uidens
cernes cdebat. s; qd credebatur ds ee q
aug.
patiebat. Vn ag. sr illu psalm locu.
Respondit ei in ua. u. s. laus fidi e. no
q cdidit hoiem illu mortuu. qd t paga
ns cdit. s; q cdit eu glificatu t ueru
dm. Cred igit fidei dm mortuu t hoie
glificatu. No q fuit per fide. cde hoiem
illu mori. qd oculis cnebat. s; cde dm
ee q moriebat. nec ub t fides i h uiet
qd cdim hoiem illu mortuu. qd t iu
deus cdit. s; q cdim hoiem dm mortu
um ee. Si aliq sciat. que credant v R

Post h qri solz. e fides sit d no appare
tibs t no uisis. utr t sit d incogni
tis tm. Si eni d incognitis tm e. de his
uidet ee tm q ignorant. S; sciend e qd e
uisio alia sit interior. alia exterior. no e fid
es de subiectis exteriori uisioi. Est tn d h
q d fides nullo sesu capit.
q uisioe interiori ut eq capiunt. t qda int
q sic capiunt ut itelligant. t si no ista
quedam at no. q e fides sit exauditu. no
modo exteriori s; interiori. no pot ee de eo.
qd oino ignorant. q ipa ad sensu corpis no
ag. int. vii. d t.
ptinz ut ag. dicit dicens. Quamuis exauditu.
i nob fides sit. no tn adeu sensu corpis pti
net. q d sus. i. audit qd no e sonus. n ad illu sesu

corpis. qm cordis e ris ista no corpis. Qda
q fide cdimt. q itelligant natali rone.
qda u q no intelliguntur. Vn ppha u cdidis
ag. sr octonariu decimu.
no intelliges. Q; no apte distinguit. Alia
sr inqd. q n itelligim no cdim. Alia que
n cdam. no intelligem. Nemo pot tam
crede in dm. n aliquid itelligat. e fides
sit exauditu pdicatiois. Jo i lib d trinitate.
Certa fidei uciq. ichoat cognitione. Cogni
Jo in d t.
tio u cta no pficiet. n p hanc uita. Amb
ambr sr octonariu decimu.
q at. v fides. no stati cognitio. u cognitio.
fides pcess. Ex his apparet aliq cdi q no itelli
gunt. ut sciunt. n p cdant. Qda u itel
ligi aliqn t aniq cdant. nec tn sic itelligi
tur modo. ut in futuro scient. t ne t pfidm
qua mundant corda amplius intelliguntur.
q n pfidm diligat ds. no mundat cor adeu
sciendu. Vn ac. Qd e dm scire. n eu inte
ag. i v int d t.
osice. sumeq; pcipe. S; t p qua ualam pfi
ce t pcipe dm. sic pcipit amudis cordibus.
Nisi pfidm diligat no potest cor mundari.
quo adeu uidendu sit aptu. Ecce h apte his.
q no pot sciri ds. n prius diligendo cdat. Su
pra at dict e qd nemo pot crede in dm. n
aliqd intelligat. Vn collig no posse t itel
ligi cdenda qda. n p cdant. t qda n credi.
n p itelligant. t ipa pfidm amplius itelligi
nec ea p credunt qm intelligant. nec pe
nitus ignorant e fides sit exauditu. Ignorant
tn ex pte. q no sciunt. Credit q qd ignorat.
s; no penitus. sic t amat q ignoratur. Vnde
i viii. d t. qd e dict. t amat q ignorant.
aug. Sciri aliq. t no diligi pot. Diligi u q
nescit. quero utr possit. Si n pot. nemo di
ligit dm. aniq sciat. S; at illa tn. fides spes.
Karitas n iaio cdite. qd no du scit. t spante
t amare qd cdit. Amat q t q ignorat.
s; tn creditur. De fide antiquorz

Preditis adiciend e desufficientia fidi ad
salute. Et q pcesserunt aduentu x t q
secunt. uidet pcessisse fides. s; tpus pcessi
sic pfece cognitio. fides quippe magna dl cog
nitione. t articlorz qntitate. ut stantia
t deuotioe. Est at qda fidi mesura. sin qua
nuq potuit ee salus. Vn aple. Oportet acce
dentem crede q e. t q remunerator e sparu
use. S; queritur utru hoc crede an aduen
tu. x an lege ad salute suffecerit. Na t ipi
gre ... h no suffice. Oportet eni
uniusa cdi. q in symbolo otinent. S; n an
aduentu. nec an lege uidet h suffecisse. qua

(c) 2006 Ministerio de Cultura

sine fide mediatoris. nullum hominem. vel ante vel post
fuisse salvum. sicut eorum auctoritates ostendunt. Unde
Augustinus ad optatum. Illa fides est sana. qua credimus
nullum hominem sive maioris sive parve etatis.
liberari a contagio mortis et obligatione peccati. quam pri-
ma nativitate contraxit. nisi per unum mediatorem
dei et hominum ihesum christum. Cuius hominis et dei que di-
saluberrima fide. et illi iusti salvi facti sunt.
qui priusquam veniret in carne. crediderunt in carne ven-
turum. Eadem quippe fides est et nostra et illorum. Si enim est ergo
iusti. sive ante incarnationem sive post. nec vixerunt
nec vivunt. nisi ex fide incarnationis christi. Profecto
quod scriptum est. non esse aliud nomen sub celo. in quo oporte-
at salvari nos. ex illo tempore valet ad salvandum genus
humanum. ex quo in adam viciatum est. Item. Nemo libera-
tur a dampnatione que facta est per adam. nisi per fidem
ihesu christi. Item. Eadem fides mediatoris que nos sal-
vat. salvos iustos faciebat antiquos. pusillos
cum magnis. qui sic crediderunt christum in carne venturum
sicut nos venisse. ita et illi venturum. et sic nos mortuum. ita illi
moriturum. et sic nos resurrexisse. ita illi re-
surrecturum: et nos et illi ad iudicium vivorum et
mortuorum venturum. Gregorius. super ezechielem. Et qui
precedebant et qui sequebantur. ola. os. fi. os. etc. Omnes
electi qui in iudea esse potuerunt. sive qui nunc in
ecclesia sunt. in mediatorem dei et hominum crediderunt et credunt.
his aliisque pluribus testimoniis perspicue docetur nul-
lum umquam salvum esse factum. nisi per fidem mediatoris. Opor-
tet ergo accedentem credere. quod supradictum est apertius fit, vel sufficit,

Quod vero quod dicitur de illis simplicibus. De fide simplicium
quibus non erant revelata misteria incarnationis
qui pie credebant que eis tradita fuerunt. dici potest. nullum
fuisse iustum. vel salvum. cui non esset facta revela-
tio. vel distincta. vel velata. vel in aperto vel in misterio.
distincta. ut habrahe. et moysi. aliisque maioribus.
qui distinctionem fidei habebant. Velata vero simplicibus
quibus revelatum erat ea esse credenda. que credebant illi
maiores et docebant. sed eorum distinctionem apertam
non habebant. Sic et in ecclesia aliqui minus capaces sunt.
qui articulos symboli distinguere et assignare non
valent. omnia tamen credunt que in symbolo continentur.
Credunt enim. que ignorant. habentes fidem velatam
in misterio. Ita et tunc minus capaces. ex revelatione
sibi facta. maioribus credendo inherebant. quibus suam
fidem committebant. Unde iob. Boves arabant et
asine pascebantur iuxta eos. Simplices et mino-
res sunt asine pascentes. iuxta boves. quia humi-
litate maioribus adherendo in misterio credebant.
que illi in misterio docebant. qualis forte fuit vi-
dua sareptena. Quod ante adventum quid de mediatore credere
sufficiebat.

Sed quia cum sine fide mediatoris. antiquis non
fuit salus. sic nec modo. unde oportuit
illos credere omnia illa de mediatore que nunc credimus.
Verba videtur quod sufficeret illis. illa tamen credere. scilicet na-
tivitatem. mortem. resurrectionem. adventum ad iudi-
cium. que expressius ubi angeli colliguntur. in ista. iiii.
posuit. Aliis autem videtur verba fide tumentis. io-
de misterio incarnationis fidem sufficisse. ut dei fili-
um credere nasciturum de homine. et iudicaturum. Augustinus dicit.
Verba documentum huius rei assumunt. quod de morte christi.
et descensu ad inferos in evangelio dubitasse videtur.
Sed exponens gregorius. quod interrogavit per discipulos si ves
qui venturus es. an alium expectamus. Quasi diceret. Si tu pro ip-
sis descensurus ad infernum. an alium nobis sacra-
menta missurus es. Quod tamen dicit cum non dubita-
se de ignorantia. sed de pietate. i. dubitare se
ostendisse. non quia ignoravit. sed pietatis affec-
tu compassum esse christo. et eius humilitatem admirando i-
stupuisse. De fide cornelii. ...
Solet et queri de cornelio. utrum fidem incarna-
tionis habuit. cum dicitur ei per angelum accepte sunt
elemosine tue. et exaudite sunt orationes tue.
Si enim fidem incarnationis non habebat tunc.
quia sine fide incarnationis erat ei iustitia. qui de
illo scriptum est quod iustus erat et timens deum. Si vero
fidem incarnationis habebat. ad quid ergo missus est ad
eum petrus? Sane dici potest. eum hic fidem unitatis. ita
et incarnationis habuisse. dei revelatione. sed incarnat-
um esse dei filium ignorasse. et ideo missus est ad eum pe-
trus. ut iam natum dei filium ei annuntiaret. et sacra-
mentum regenerationis conferret. Habebat ergo fidem incarna-
tionis. sed an facta vel futura esset non noverat.
et ita per fidem venit ad opera. et per opera amplius solidatus
est in fide. Per fidem ergo ut ait Gregorius. venit ad opera
Cornelius. ergo per fidem venit ad opera. Deum ergo unum
credebat. sed filium eius nesciebat incarnatum. Per fidem
placuerunt deo opera eius. Sine fide impossibile est
placere deo. aliquem. Augustinus. Non dicitur cornelio dictum esse per
angelum. accepte sunt elemosine tue. et orationes sunt
antequam in christum crederet. nec tamen sine aliqua fide dabat
et orabat. Nam quomodo invocabat in quem non credebat.
Sed si posset sine fide christi esse salvus. non ad eum mitteretur
architectus ecclesie petrus. Attendens quod ait sine fide
christi non posse esse salutem. et tamen cornelium exaudi-
tum antequam crederet in christum. quod ita potest intelligi. scilicet antequam
sciret christum incarnatum. in quem credebat in
misterio. De equalitate fidei spei et caritatis. et operis que fit aliqua.

Illud etiam non est pretermittendum. quod fides. spes. sunt equalia.
karitas. et operatio. sed aliquo sunt equalia ipsi tamen.
Unde gregorius. fidem. spem. karitatem. atque operationem.

Sine fide mediatoris nullus fuit salvus.

Inter de correctione et gratia.

Augustinus in libro de nuptiis et concupiscentia.

.Gregorius.

.Gregorius.

Cornelius.

Gregorius super ezechielem

(c) 2006 Ministerio de Cultura

dū inac uita uiuim⁹. eṗ̄les sibi q̄ nos iue
nim⁹. q̄ q̄nt ᷑dim⁹ tm̄ amam⁹. cū de se p̄
sumim⁹. Ut sꝫ q. fidelis tantū credit. q̄ntū
sꝑat ⁊ amat. ⁊ tantū opat̄. q̄nt ᷑dit ⁊ amit
⁊ spat. Sꝫ tm̄ maior sp̄e. ⁊ fide. caritas dr̄. q
cū ad dm̄ spem puenit̄. spes ⁊ fides transit. set
caritas ꝑmanet. Que q caritas maior ē om̄ uir
tu. q nō io. p̄t fide ⁊ spē poit. q ceteris cuat.
sꝫ q p̄t illa remaneb aucta. Caritas nūquā
excidit. ꝑmissa at eq̄litas sp̄e. sꝫ actuū iṁoꝝ
itentione cōsid̄anda est. hinc u̇ qd h ⁊ sup̄
dict̄ ē. s. q. caritas nō ē ex fide ⁊ spe. sꝫ cont̄o.
uidet̄ obuiare qd ait ap̄lc. Finis p̄cepti ē cari
tas. de corde puro et cōsciētia bōa. ⁊ fid nō
ficta. qd exponēs aug̃. cor accip̄ p intellectu. et
cōsciētiā p spe. Et t magis caritas ē finis p̄cep
ti. p̄cedens de corde puro. i. de puro itelle
tu. ut intell̄ q ds diligat̄. ⁊ cōsciētia. i. de
spe bona. ⁊ fide nō ficta. i. nō simulata.
Nō q̄ caritas fidm̄. t spē. sꝫ fides ⁊ spes cari
tatē p̄cede uidnt̄. h q̄ ea p̄e cr̄edit̄ intelli
ge nō q̄ fides ⁊ spes. cā t tp̄e. caritatē ma
t̄ē om̄ bonoꝝ p̄cedāt. sꝫ q caritas sine ill.
i aliq̄ ēē nō pot̄. h illa sine caritate poss̄
ēē. Et iuuīs nō sit pia fides. ut spes sine ca
ritate. Ideo q̄ ex fide ⁊ spe. p̄cede dr̄ caritas
q nulli puenit sine istis. De spe qd sit.

Est at̄ spes uirt⁹. qua spūalia ⁊ et̄nalia
spant̄. i. cū fiducia expectant̄. Est eni
spes certa expectō fut̄e batitudinis. ueniēs
ex dī g̃rā. ⁊ ex m̄itis p̄cedētib⁹ ul ipam spē.
quā nat̄a p̄t caritas. ul rē spatā. i. et̄nā
batitudinem. Sine m̄itis q. spare aliquid.
nō spes sꝫ p̄sūptio dici p̄t. De quib⁹ sit spes.

Ut sic fides. ita ⁊ spes ē de inuisibilibus.
Ut aug̃. fidē apellam⁹ eaꝝ reꝝ q̄ non
uidnt̄. de spe q̄ dr̄. spes q̄ uidr̄ nō ē spes.
Q eni uid q̄s. quid sꝑat. Q atn̄ ad nō
uidē. t que ᷑dunt̄. ul q̄ spant̄. fidei spei q
cōē ē. Distinguit̄ tm̄ fides a spe. sic uocabu
lo. ita r̄ōnabili differētiā. Est q. fides ma
laꝝ reꝝ ⁊ bōaꝝ. q ⁊ bōa ᷑dunt̄ ⁊ mala
et h fide bōa nō mala. Est ⁊ fides ⁊ p̄t
itaꝝ reꝝ. ⁊ p̄sentiū. ⁊ futuraꝝ. Credim⁹ mor
tē xp̄i. que iā p̄t̄it. Credim⁹ sessionē q̄ nc
est. Credim⁹ uentuꝝ. adiudicandū q futu
ē. It̄. fides ⁊ suaꝝ reꝝ ē ⁊ alienaꝝ. Nā q
se q̄sq ᷑dit ēē cepisse. nec fuisse utiq sē
p̄mū. q alia atq alia nō m̄ de aliis hoib⁹
multa q̄ ad religionē ꝑtinēt. uez ⁊ d an

glis ᷑dim⁹. Spes at̄ nō n̄ bōaꝝ reꝝ. n̄
nisi futuraꝝ. ⁊ adeū ꝑtinentiū. qui eaꝝ Rex
spem gerere p̄hibetur. dñr ad ꝑfectā cognē t. an

Post h sup̄ ē inuestigare fides ⁊ spes. i x̄ͦ fuint.
Utrū fides ⁊ spes. in x̄ͦ fuint. un̄ tēta
tus iste sūpsit exordiū. Ubi nō idecte
uidetur. fidm̄ uirtutē. ⁊ spē in eo non
fuisse. sic in celis in batificatis. ⁊ i anglis
nō sūt. ⁊ tm̄ sci ᷑dūt ⁊ spāt resurrectio
nē futuram. ⁊ angli eandm̄ ᷑dr̄. nec tm̄ i
eis fides. ul spes uirt⁹ ē. q et deo p spem
cōtēplando fruunt̄. ⁊ uidet illo resurrecti
onē futuram siue iudiciū. nō p speculū in
enigmate. sꝫ ꝑclarissime i faciē. Sꝫ
q ᷑dit resurrectionē futuram. io ueri
est eos fidm̄ h̄re. q̄ ea cōsumata p⁹ iudi
ciū similit̄ ⁊ fidē h̄re dicent̄. q ᷑dūt
eā p̄ritā. Sꝫ sic tūc ᷑dēt. nec tm̄ fidē. q̄
fideles nūc habebūt. q nō ᷑dēt absq sciā
q̄ nō erit enigmatic̄ sꝫ p spem. ita ⁊ modo
᷑dūt ⁊ spāt. resurrectionē. n̄ tm̄ fidē h̄nt
q ᷑dendo cognoscūt. Venit q. eis qd pfec
tū est. ⁊ euacuat̄ ē qd ex parte ē. Vn̄ eni
cognitio ⁊ euacuata ē fides. Veni spes. et
desijt spes. Ita ⁊ xp̄c inquo fuerit bōa patr̄.
credidit quidē ⁊ spauit resurrectionē tercia die
futurā. p quā ⁊ patrē orauit. nec tm̄ fidē
uirtutē. ul spē h̄nit. q nō enigmaticam.
⁊ speculatē. sꝫ clarissimā de ea cognitionē
h̄nit. q nō ꝑfectus eā cognouit p̄teritā. quā
itellex̄ futuram. Spauit tm̄ ē. sic i psalmo
ait. In te dñe spaui. Nec tm̄ fidm̄ t spē uirt
tē h̄nit. q p spem uidebat ea q̄ ᷑debat. De
antiq̄s u̇ patrib⁹. q̄ ap̄ inferos usq ad passi
onem tenebant̄. nō in cōgrue dici p̄t. q̄ fidē
⁊ spē uirtutē h̄nint. q ᷑debāt ⁊ spabant
se uisuros dm̄ p spem an̄ passionē x̄. qua
cōsumata a fide nitēret ad spem. De caritate q̄rit

Ui at̄ x̄. fidm̄ licet dr̄. ꝑmū. q̄ i x̄ͦ i ut b. t.
⁊ spē nō h̄nit. dilectionē tm̄ h̄nit i q̄ntū
hōs tantā. qua maior ēē nō ualꝫ. et ex
caritate eximia. aīam posuit p amicis ⁊
inimicis. h̄nit q. i corde caritatē. quā q p
nob exibuit. ut exibitiois forma. nos ad
diligend instrueret. h aliq̄d dicēd ē de
caritate. ⁊ in. ⁊ ordine diligēdi dm̄ p̄mū.

Karitas dilectio ē. Quid sit karitas.
Qua diligit̄ ds p̄ p se. ⁊ p̄xim⁹ p dm̄. t
in deo. h h̄r duo mādata. unū ꝑtinēs ad
dilectionē dī qd ē maximū i lege mādatū.

Aug.

Sciu ap̄ i sedis t ē
ti. fidē ⁊ spē habēt

q̄r eū tē n̄ uide
bant q̄ n̄ patiit
et cognicio di

Ineneh.

xxvi

Duo ē diffrāt spes ⁊ fides.

D duob⁹ carita
tis mādatis.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Aug. in i. de doctrina christiana.
Septuaginta in levitico.

et alter proximus ad diligendum proximum illud simile.
proximi est diliges dominum deum tuum ex toto corde et ex tota
mente et ex tota anima. quod scriptum est in deuteronomio.
Sed est diliges proximum tuum sicut te ipsum. In his
duobus mandatis tota lex pendet et prophete. Finis
enim precepti est dilectio. et ea gemina .i. dei et
proximi est. **Si eadem caritate diligitur deus et proximus.**
Hic queritur si eadem ipsa dilectione diligitur deus.
qua diligitur proximus. an alia sit dilectio dei.
et alia proximi. Eadem sane dilectio est qua diligitur
deus et proximus. que spiritus sanctus est. ut supradictum est. quia
deus caritas est. Unde augustinus super iohannem. Non potest

Aug. in tr. vii. de T.

diligere deum quem non videt. qui fratrem quem videt non
diligit. Sed si eum quem videt humano visu spirituali
caritate diligeret. videret deum qui est ipsa caritas.
visu interiori quo videri potest. Qui ergo fratrem quem videt
non diligit. deum qui est dilectio qua caret. quomodo potest
diligere? Ex una igitur eademque karitate deum
proximumque diligimus. sed deum propter deum. nos vero et

Si caritas dicatur geminum ob hoc quod duo sunt mandata.

proximum propter deum. Cum una eademque caritas est
dei et proximi. quare dicitur gemina? Propter duo di-
lecta .i. deum et proximum. Quia si enim una sit ca-
ritas, duo tamen diversa ea diliguntur .s. deus et
homo vel angelus. Propter quod et duo mandata. Quia enim
eadem caritas utroque ostenditur. diversa tamen

Aug. in sermone de ascensione domini.

diligi preceperunt. Unde augustinus. Arbitror ideo spiritum
sanctum bis datum. semel in terra. et item de celo. ut
commendaretur nobis duo precepta caritatis .s. dei
et proximi. Una est caritas et duo precepta. unus
spiritus et duo data. Quia alia caritas non diligitur
proximus. nisi illa qua diligitur deus. Qua ergo caritate
proximum diligimus. ipsa deum diligimus. Sed quia aliud
est deus. aliud est proximus. et si una caritate di-
liguntur. ideo forte duo precepta dicuntur. et alte-
rum maius et alterum minus. Vel propter duos motus
qui in mente generantur. cum deus diligitur et proximus
commovetur enim mens ad diligendum deum. movetur et ad
diligendum proximum. et ultroneus ad diligendum
deum quam proximum. **de modo diligendi.**

Consequenter modus utriusque dilectionis aditamus.

Aug. in i. de doctrina christiana.
Aug. super psalmum xi.

Hec regula ut ait augustinus dilectionis divini-
tus constituta est. ut deum propter se. et toto corde.
et proximum diliges sicut te ipsum. i. ad quod et propter quod
te ipsum diligere debes. In bono ergo diligendus est
proximus non in malo. et propter deum. Proximum vero
omnem hominem oportet intelligi. quia nemo

Aug. in tr. viii. de T.

est cum quo sit operandum male. Qui ergo amat homines. vel
quia iusti sunt. vel ut iusti sint. amare debet
hoc est ideo vel propter deum. Sic et se ipsum ama-
re debet .s. ideo vel propter deum .i. quia iustus est vel ut
iustus sit. Qui enim aliter se diligit. iniuste se dili-

Aug. de doctrina christiana.

git. quia ad hoc se diligit ut sit iniustus. ad hoc ergo
ut sit malus. non ergo iam se diligit. Qui enim diligit
iniquitatem odit animam suam. Augustinus. Sic condita est
mens humana. ut numquam sui non meminerit. num-
quam se non intelligat. numquam se non diligat. sed
quia qui odit aliquem nocere illi studet. non immerito
et mens hominis cum sibi nocet se odisse dicitur. Nes-
ciens enim sibi vult male. dum non putat sibi obesse
quod vult. sed tamen male vult. cum id vult quod
obsit. et ideo scriptum est. Qui diligit iniquitatem odit animam suam. Qui vero
diligere se novit deum diligit. Qui vero non diligit deum
et si se diligit quod ei naturaliter inditum est. tamen non in-
congrue se odisse dicitur. cum id agit quod sibi adversatur. et
se ipsum tamquam suus inimicus insequitur. Ut ergo

Aug. in i. de doctrina christiana.

diligendi preceptus est homo .i. deum se diligat
aut prosit sibi. Ut non autem se diligat et prodesse sibi
velit. dubitare dementis est. Modus autem precepti
est autem sicut te ipsum. Et proximum diligas ad quod

18 mend.

te ipsum. Si ergo te non propter te diligere debes. sed propter
illum ubi dilectionis tue rectissimus finis est. non
succenseat aliquis alius homo. si et ipsum propter deum di-
ligas. Hic dilectionis modus divinitus insinuatur di-
cens. Mandatum novum do vobis. ut diligatis invicem sicut di-

Aug. super Ioh.

lexi vos. i. ad quod dilexi vos. s. ut filii sitis. et
unum habeatis. **De modo diligendi deum.**

Aug. in i. de doctrina christiana.

Dilectionis enim dei cum dicitur insinuatur. ex to-
to corde .i. ex toto intellectu. ex tota
anima .i. ex tota voluntate. ex tota mente .i.
memoria. ut omnes cogitationes et omnem
vitam et omnem intellectum in illum conferas.
a quo habes ea que confers. Hec dicens nullam partem
vite nostre reliquit que vacare debeat. et quasi
venit in animum. illuc rapiatur quo dilectionis
omnis impetus currit. et diligere deum propter se. modus
est diligendi deum. et sunt isti duo modi di-
ligendi deum. ut quibusdam placet. **De impletione illius mandati.**

Illud autem preceptum non penitus impletur
ab hominibus in hac mortali vita. sed ex parte
non ex toto. Quia ex parte diligimus. sicut ex par-
te cognoscimus. In futuro autem explebitur ex
toto. Unde augustinus. Cum adhuc est aliquid carnalis

Aug. de perfecta iustitia hominis.

concupiscentie. non omnino ex tota anima diligitur deus.
Caro tamen non dicitur concupiscere. nisi quia carnaliter anima
concupiscit. Cum autem venerit quod perfectum est. non destruetur
quod ex parte est. i. iam non ex parte sit. sed
ex toto. Karitas non auferetur. sed augebitur
et implebitur. In ipsa plenitudine. illud preceptum
karitatis implebitur. Diliges dominum deum tuum ex toto corde ex toto
c. etc. Nec erit iustus sine precepto quia ulla erit

(c) 2006 Ministerio de Cultura

lex repugnans mentis. Hinc proculdubio toto corde, tota anima, tota mente diliges Dominum, quod est summum preceptum.

Quod perfectio ponit homini

Set cur precepit homini ista perfectio, cum in hac vita eam nemo habeat?

Aug. in eod.

Quia non recte curritur, si quo currendum est nesciatur. Quomodo autem sciretur, si nullis preceptis ostenderetur? Ecce hic cur illud preceptum est, quod hic penitus impleri non potest. Impletur tamen ex parte, scilicet secundum perfectionem vie. Alia est enim perfectio currentis, alia pervenientis. Facit hoc mandatum ut cursor, qui Dominum ante omnia et pre omnibus diligit, nec tamen omnino perficit.

Qualiter mandatum in altero

Cum autem duo sint precepta caritatis, pro utroque unum sepe ponitur, nec in altero. Quia nec Deus sine proximo, nec proximus sine Deo diligi potest.

Aug. i. l. d. t.

Unde Apostolus: Omne mandatum legis dicit instaurari, id est contineri et impleri in hoc verbo: Diliges proximum tuum sicut te ipsum. Et ipse dilectionem proximi specialiter commemorat dicens: Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem sicut dilexi vos. Verbi illo mandato maius dilectionis Dei videtur pretermissum. Sed bene intelligentibus utrumque invenitur in singulis. Nam qui diligit Deum, non potest contempnere quem Deus precepit diligi. Et qui diligit proximum, quid in eo diligit nisi Deum? Ipsa est dilectio ab omni mundana dilectione discreta, quam distinguens Dominus ait: sicut dilexi vos. Quid enim nisi Deum dilexit in nobis? Non quem habebamus, sed ut haberemus. Sic medicus egros, et quid in eis diligit nisi salutem quam cupit revocare, non morbum quem venit expellere? Sic et nos invicem diligamus, ut quantum possumus invicem ad habendum in nobis Deum ex dilectione attrahamus.

Que caritate diligenda sint

Set que hac dilectione diligenda sint, iam inquiramus.

Aug. i. l. d. doctrina xana.

Non enim omnia, ut ait Augustinus, quibus utendum est diligenda sunt, sed ea sola que vel nobiscum societate quadam referuntur in Deum, sicut est homo vel angelus, vel ad nos relata beneficio Dei per nos indigent, ut corpus, quod ita percipiendum est diligi, ut ei ordinate prudenterque consulatur.

Si illo precepto utrum totum diligere proximum et nos totos

Hic queritur, utrum illo dilectionis mandato proximi totum proximum, id est animam et corpus, nosque ipsos totos diligere precipiamur. Ad quod dicimus omne genus diligendarum rerum illis duobus mandatis contineri.

Aug. i. l. d. doct. xa.

Quatuor enim diligenda sunt, ut ait Augustinus: unum quod supra nos est, scilicet Deus; alterum quod nos sumus; tertium quod iuxta nos est, scilicet proximus; quartum quod infra nos est, scilicet corpus.

De secundo et quarto nulla precepta danda erant, scilicet ut diligeremus nos et corpus nostrum. Precepit autem Deus diligi et corpus nostrum proximus. Ut autem quisque se diligat, precepto non est opus. Quantumlibet enim homo excidat a veritate, remanet illi dilectio sui et dilectio corporis sui. Quia nemo umquam carnem suam odio habuit.

In eod.

Nam etiam illi qui corpus suum cruciant, non corpus sed corruptiones eius et pondus oderunt. Hic videtur Augustinus tradere, quod ex precepto non teneamur diligere nos ipsos vel corpus nostrum. Quod si est, non omne genus diligendarum rerum illis duobus preceptis continetur, quia et nos ipsos et corpus nostrum diligere debemus. Ad quod necessarium est preceptum et scriptum sit. Quia dicit: numquam o. a. g. Sed speciale de hoc preceptum non erat dandum, nec speciali precepto opus erat id tradere, ut quisque se vel corpus suum diligeret. Quia hoc in illo precepto continetur: Diliges proximum tuum sicut te ipsum. Ibi enim et proximum totum et te totum intelligere debes. Unde Augustinus in eodem: Sic te totum intelligas, id est animam et corpus, et proximum tuum, id est animam et corpus. Homo enim ex anima constat et corpore. Nullum rerum diligendarum genus in his duobus preceptis pretermissum est. Cum enim precurrat dilectio Dei, eiusque dilectionis modus prescriptus appareat, et sequitur dilectio proximi, de tua dilectione nichil dictum videtur.

Aug. in eod.

Sed cum dictum est: Diliges proximum tuum sicut te ipsum, simul et tui abs te dilectio pretermissa non est. Ecce hic aperte dicit in illo precepto non modo proximi sed et tui dilectionem contineri, et totius proximi et totius tui. Ex quo apparet quod dictum est de secundo et quarto, id est de dilectione nostri et corporis nostri, nulla precepta danda esse, ita esse intelligendum, scilicet specialia et diversa. Quia in illo uno totum continetur.

Aug. in eod.

Et quia id quod sumus et quod infra nos est, ad nos tamen pertinens, nature lege diligimus, que in bestiis etiam est, ideo quod et de illo quod supra nos est et de illo quod iuxta nos est, diversa precepta sumpsimus. Inquiritur alterum, scilicet diliges proximum tuum, eius quod sumus et illius quod infra nos est dilectio continetur.

Si in illo precepto continetur dilectio angelorum

Oritur autem hic de angelis questio, utrum ad illud preceptum dilectionis proximi et dilectio pertineat angelorum.

Aug. i. l. d. doct. xa.

Nam quod nullum hominem excepit qui precepit proximum diligere, Dominus in parabola semivivi relicti ostendit, eum dicens proximum qui erga illum extitit misericors.

Aug.

Deinde subdit: Vade et tu fac similiter.

Quis sit proximus.

Ut eum proximum intelligamus, cui vel exhibendum est officium misericordie si indiget, vel

(c) 2006 Ministerio de Cultura

exhibendum esse, si indiget. Nullus vero exceptus est cui misericordiae negandum sit officium. Quibus non videtur, cum usque ad inimicos etiam porrectum sit, Domino dicente: Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos. Manifestum est ergo omnem hominem proximum esse deputandum. Proximum vero nemini ad aliquid est, nec quisque esse proximus nisi proximo potest. Unde consequens est ut et cui praebendum est et a quo praebendum beneficium misericordiae, recte proximus dicatur. Manifestum est ergo quod praecepto dilectionis proximi etiam sanctos angelos contineri, a quibus tanta misericordiae nobis impenduntur officia. Ex quo et Dominus proximum nostrum se dici voluit, ut in parabola significat saucium in via. Cui proximus et qui? Sunt non sic copulata. Sed quia excellentior ac supra nostram naturam est divina substantia, praeceptum dilectionis Dei a proximi dilectione distinctum est. Ille quippe licet dicatur omnia nobis impendat beneficia, non tamen nomine proximi includitur illo praecepto, quia non sic nos diligere iubemur, sed plus quam nos, toto corde et tota anima. Proximum vero inquit est homo, sicut nos diligere debemus. Eius quoque secundum hominem dilectio illo continetur mandato. Angelus etiam secundum hominem magis quam nos, sed non quantum Deum iubemur diligere, qui in quantum est homo minor est Deo. **Quibus modis dicitur proximus.**

Hic notandum est proximum dici diversis modis: scilicet ordine propinquae nativitatis, secundum conversionis propinquitate, cognitionis, ratione beneficii exhibitionis.

De ordine diligendi quid prius et quid posterius.

Post praedicta de ordine caritatis agendum est, quia dicit sponsa: Introduxit me rex in cellam vinariam et ordinavit in me caritatem. Videamus ergo ordinem quod prius, quod posterius esse debeat. Peccat enim qui praepostere agit. Nam scire quid facias, nescire ordinem faciendi, non est perfectae cognitionis. Ordinis namque ignorantia corrumpit meritorum formam. Ordinem autem diligendi Augustinus insinuat dicens: Ipse est qui ordinatam habet dilectionem, ne aut diligat quod non est diligendum, aut non diligat quod diligendum est, aut aeque diligat quod minus vel amplius diligendum est, aut minus vel amplius quod aeque diligendum est. Omnis peccator in quantum est peccator non est diligendus, et omnis homo in quantum est homo diligendus est propter Deum. Deus vero propter seipsum. Et si Deus propter se omni homine amplius diligendus est, et amplius quisque Deum debet diligere quam se ipsum. Item amplius diligendus alius homo est quam corpus nostrum, quia propter Deum omnia ista diligenda sunt, et potest nobiscum perfrui Deo quod non potest corpus, quia corpus per animam vivit, qua fruimur Deo. Audisti aliqua de ordine caritatis, ubi expressum est nos amplius debere diligere Deum quam omnes homines, et nos ipsos, et amplius animam alius hominis quam corpus nostrum. In enumeratione vero quattuor diligendorum supra posita, primo posuit quod supra nos, secundo quod nos sumus, tertio quod iuxta nos est, quarto quod infra nos est. Unde ordo diligendi insinuari videtur ex ipsa enumeratione. Non est autem aperte expressum utrum omnes homines pariter debeamus diligere, et tamen quantum nos, vel minus. **An omnes homines pariter diligendi sint.**

Unde et super hoc saepe movetur quaestio, quam per plura faciunt testimonia sanctorum varie prolata. Quidam autem tradere videntur quod pari affectu omnes diligendi sint, sed in effectu, id est in exhibitione obsequii, distinctio observanda sit. Unde Augustinus: Omnes homines aeque diligendi sunt; sed cum omnibus prodesse non possis, his potissimum consulendum est qui pro locorum et temporum vel quarumlibet rerum opportunitatibus constrictius tibi quasi quadam sorte iunguntur. Sorte enim tradendum est quo quisque tibi temporaliter colligatus adhaeret, ex quo legis (vel eligis) potius illi dandum esse. Idem super epistolam ad Galatas: Operemur bonum ad omnes, maxime autem ad domesticos fidei, id est christianos. Omnibus enim pari dilectione vita aeterna optanda est, etsi non omnibus eadem possint exhiberi dilectionis officia, quae fratribus maxime sunt exhibenda, qui sunt invicem membra, quia habent eundem patrem. His aliisque testimoniis innuitur quod dicitur omnes homines pariter diligendos esse caritatis affectu, sed in operis exhibitione distinguendum.

Quae his repugnare videantur.

Quibus obviat illud praeceptum de diligendis parentibus: Honora patrem et matrem ut sis longaevus super terram. Ut quod et illud specialiter praecipitur de parentibus, non maiori dilectione forent diligendi. Sed hoc illi dicunt referendum ad exteriorem exhibitionem, in qua praeponendi sunt parentes. Unde et honora dicitur, non dilige. Obviat etiam illud quod Ieronimus super Ezechielem dicit, scilicet ut ordine caritatis, sicut scriptum est: Ordinavit in me caritatem. Post omnium patrem Deum, carius pater diligatur, et mater, filius et filia, frater et soror. Ambrosius quoque diligendi exprimit ordinem super illo canticorum: Ordinavit in me caritatem. Capitulum autem: Multorum caritas inordinata est, quia in primo est ponunt tertium vel quartum. Primo Deus diligendus est, secundo parentes, inde filii, post domestici, qui si boni sint, malis filiis praeponendi sunt. Secundum hoc in evangelio ad eius dilectionem primum ponit: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde et ex omnibus viribus tuis, et proximum tuum sicut te ipsum. Et inimicos non ex tota virtute, non sicut te ipsum, sed simpliciter. Sufficit enim quod diligimus et non odio habemus. Ecce ex premissis aperte insinuatur quod in affectu caritatis distinctio sit tenenda, vel differenti affectu, non pari homines diligamus. Et ante omnia Deum, secundo nos ipsos, tertio parentes, inde filios et fratres, post domesticos, demum inimicos diligamus. Sed inquiunt illi quod de ordine dilectionis supra dicuntur esse referenda ad operis exhibitionem.

Quod hominum proximus ad aliquid est.

Quod angeli illo praecepto continentur.

Quod Christus proximus noster est; sed quia homo illo praecepto diligi praecipitur, et diligere non secundum quod Deus.

xxix

amb.

In I. de doct. xa.

Auctoritates per quas videntur dicere omnes pariter diligendos, sed in effectu distinguendos esse. Aug. in I. de doct. xa.

aug.

Ier.

Ier.

amb.

Ordo diligendi hic ostenditur vel.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

que differenter proximis exhibenda sunt. primo parentibus uel filiis. post domesticis. demum inimicis.
Dum uero tamen affectu, quem obsequio exhibere. an omnia
diligendum. Si aliquis eodem tamen et diu[?] proximo. quo non debere dili[gi]. sic.

Quorum et non nulli tradunt affectu caritatis.
omnes proximos esse diligendos. quantum nos ipsos di- Aug. in l. viii. de t.
ligimus. quod affirmant auctoritate asseri. quia ait. Nec
illa quod moueat. quantum caritatis fratri debeamus
impendere. quantum deo. incomparabiliter plus deo quam nobis. fratri
uero quantum nobis. Nos autem tantomagis diligemus. quanto
magis diligimus deum. Ecce et premisse testimo-
nijs asseri. asserunt omnes homines pariter diligendos ambo
et tamen quantum nos. Deum autem plusquam nos. Corpus
uero nostrum. minus quam nos uel proximos. Nec ieiu-
niatione premissa quatuor diligendorum. ordinem di-
ligendi assignare dicunt. sed tantum que sunt diligenda.
Verum quod premissa secundum alios non primum affectum dilectionis...
uerba ambrosii. ordinem diligendi. sed affectum. [dilectionis sit?]
magis quam secundum effectum. diligunt interuenientibus ex-
plicare uidentur. non uidocte. Alii dicunt non tamen
in tribuendo opus. sed et in affectu caritatis or-
dinem differenter esse statutum. Vt autem omnia dilige-
mus deum. scilicet deo. nos. tercio parentes. iiii. filios. et fratres. De testimoniis auctoritatum quibus
et v. nu. post domesticos. demum inimicos. Quod uero dentur aduersari.
ag. dicit pariter omnes diligendos. et pari dilectione
omnibus inter obtandam. ita accipi potest. ut pariter
non ad effectum referatur. sed ad bonum quod eis obtatur.
quia caritate omnibus optare debemus. ut paria bona
mereantur. Sic apostolus dicit. Volo omnes homines esse sicut me.
Obtanda est enim inimicis perfectio maiorum. ut
ipsi fiant perfecti. et sic parem mereantur beatitudinem
uel pari dilectione. id est eadem dilectione omnis diligendi sunt.
Et quod ait. ut tantum diligamus fratres. quantum nos. ita
intelligi potest. id est ad tantum bonum diligamus fratres. ad quantum
nos. ut tantum bonum eis obtemus in eternitate quantum
tamen nobis. et si non tanto affectu. ut ibi quantum
similitudinis est non quantitatis. Cum de parentibus

Solet et queri. si parentes mali. et alii homines
boni mali sunt. et filii. et fratres. an magis uel
minus diligendi sunt. aliis hominibus. hac ratione nobis
non copulatis. Videtur quod magis sint diligendi boni. quam nobis
carne non sunt coniuncti. quam alii carne coniuncti.
qui nobis sunt coniuncti corde glutino caritatis. Sa-
tior est enim copula cordium quam corporum. Vnde beda. beda.
de illo ubi dominus. mater mea. et fratres mei. hii sunt qui
uerbum dei faciunt ait. Non iniuriose neglig-
mater. uel mater negatur. que et de cruce agn-
oscitur. sed religiosiores mostrantur copule mentium
quam corporum. Verum tamen latebrosa quod est. et aut
plene absoluenda preterimus ad alia. Pouem

enim sic ubi ille. quibus inimicos non extorta iniunctum.
non sicut te ipsum iubet diligere. sed simpliciter. Sufficit
enim quod diligimus. et non hodio habemus. Quod non ita ac-
cipiendum est quod sufficiat et diligere inimicum. et non
sicut te ipsum. Quia omnes et amicos et inimicos: sicut
te ipsum diligere debes. Sed ad ostendendum gradus diligen-
di. deum. et proximum. et inimicum. qui tamen proximus est.
gratia dicendi posuit etiam ait. Diliges deum ex tota uir-
tute. et proximum tuum. sicut te ipsum. Non autem extorta uirtute:
ut ostendat proximum diligendus minus quam deum. dicit
et diligite inimicos uestros. non addit extorta uir-
tute. nec sicut te ipsum. sed simpliciter. Sufficit enim
quod diligimus. et non hodio habemus. id est sufficit dicere ut
diligamus. et non hodio habeamus. non quod eos
diligere debeamus sicut nos qui proximi sunt. sed suf-
ficit si eos minus diligimus. quam alios proximos.
quod dictionis uel locutionis genus innuit. Questio.

Quaeri et solet cur dominus precepit diligere inimi- Aug. in l. re-
cos. cum alibi precipiat hodio habere parentes. tractationum.
et filios. ad quod dicendum est. duo esse diligenda in homine.
naturam et uirtutem. uitium uero et peccatum
odiendum. Parentes quoque inquantum mali sunt odi-
endi sunt. et inimici diligendi inquantum homines. di-
ligamus quoque inimicos habendos regno dei. et
hodiamus in propinquis si impediunt nos re-
gno dei. et in omnibus communem naturam dilig-
amus quam deus fecit. De gradibus caritatis.

Sciendum quoque est diuersos esse gradus caritatis. Est
enim caritas incipiens. proficiens. perfecta. perfectissima. Aug. sup. epla
Vnde aug. Perfecta caritas hec est. ut quis paratus sit pro ioh.
fratribus et mori. Sed numquid mox ut nascitur. iam
prorsus perfecta est? imo ut perficiatur nascitur. cum
fuerit nata nutritur. cum fuerit nutrita roboratur.
cum fuerit roborata perficitur. Cum ad perfectionem ue-
nerit dicit. cupio dissolui et esse cum christo. Hec aperte perfectionis
et perfectio caritatis insinuatur. Quam perfectionem
ueritas commendat dicens. Maiorem hac dilectionem.
nemo habet. quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis. quod utique dicitur
est de opere dilectionis. quia maior dilectionis effectus
non est: quam ponere animam pro aliis. Nec te moueat
quod ait pro amicis. Quia qui ponit animam pro amicis. pon[it]
et pro inimicis. ad hoc ut ipsi fiant amici. Similiter

Hic solet queri quid diligere amicos quam inimicos. et hec
perfectius sit perfectiusque meriti. diligere amicos. an di- tiso.
ligere inimicos. sed comparatio inficitur est. Si enim con-
ferantur dilectio amicorum. tamen dilectioni amicorum
et inimicorum: perfectior est absolute. Sed in aliquo
uno homine. quod dilig[it] simul amicum et inimicum. quid
horum potius sit quaeritur: obscura est responsio. quia de
motu mentis agitur. de quo non est nobis facile iudicium.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

An uni' ud motus sit erga amic' et ini
mic. s; q amic intelhor. Andio . uni' q ini
mic. qui dr difficilior. alr q amic q uidi fer
ue'nor. Nec i congrue putat' milior. q e ferue
tior. ut si uni' idmq e in potior ii e ardn
tior no inplx extimat'. Aug tn sentire uidi — Aug.
mur ee dilige inimic. q amic. qui per
fector ee dic dilige inimicos. et bn face ei
nec, h ceterum mititudme ipsi. qnm exau
dit in orde dnica cu dr. dimitte nb dbita
nra. s. et n. d. n. Illa q fonsione dic anttd
ipsi: q nodu dilig inimicos. Ait q. sic. Mag
nu' er ga eu. q t nch mali fcit ee beneuoli — In enchirid.
et benfica. Isto nito gndi'. et magnificati'
sime bonitatis e. ut tuu q inimic dilig
as. et ei q t malu uult. et si p facit.
tu sep bonu uel. faciasq qd possis: au
diens dicente ihm. Diligite inimicos uros
benfa. i. q. o. u. et o. p p. et c. u. Sz qm pfec
tor filior di e istud. quo qde se d; omis
fidel extndi. et huanu aiu adhe affect.
orando dnm secumq agendo. luctandoq pfi
ce. tn q h tu magnu bonu. tante mul
titudinis no est. quata cdim' exaudiri
cu d in oratione. dimit. n. d. n. s. et n. d.
d. n. Procul dubio uba sponsionis h' ipletur.
si ho qui nodu ita pfec. ut et diligat ini
mic. qn tn rogat ab hoie q peccau i eu.
ut ei dimittat: dimitit ex corde. q et sibi
roganti uult dimitti. cu orat. et dic. sic et
n. di. d. n. Eq u rogat hoiem i quem
peccau. si pecco suo mouet. ut roget. no
e adhuc deputand' inimic'. ut eu diligere
sit difficile. sic erat qn inimicitias exer
cebat. Qsq u roganti et penitenti no dimit
tit: no estimet a dno sua pecca dimitti.
q mitti uitas no p. Et cu docuiss; oratio
ne hac: mea exposita sententia comdau
dicens. Si dimiseritis hoibs pecca eor. dimit — .Aug.
tet. et v. p. u. Si u no dim. n. pat. v. d. v.
p. u. Ecce hic h'ri uide qd peccauimus.
s. maiori uirtutis ee dilige inimic. et bn
face ei: qua illi q nch mali nob fecit
ut amic. Et sicq simplicit credere noluit
dicens. intensis diligit amic' qua inimi
cus. et io isti poci' isto: determinz ista.
s. pmulta intelligentia. dicens ibi oratio
ne fcam. nt dilectione qua tn dilig
amic'. et illa qua amic' et inimic' dili
git. Isto u qd seqr mag no mouz qd
s. dic. no ee tante mititudinis dilige
inimicos. qta exaudit' e dr. Dimit nob
et c. Q dat itelligi. q aliem adeo dimit
tunt pecca: no diligenti inimic. s; tn
fri roganti q inse peccau dimittit. Sz
cu pecca no dimittunt aliem adulto: n
caritate hat. sequr ut caritate hat.
q no dilig inimicu. Cum q noe pri. ois
ho itelligit i illo madato. Diliges pri
mu tuu sic t. i. Si q. ois ho px e. tuc
inimic'. precipim q et inimic dilige. et q
illu precept gnale e. oibs pcipit. os hoies
dilige. et inimicos. Qda q h d. simplicit
tene uolunt. illud precept determinant
dicentes. illic pfectis dari i precept. dilige
omnem hoiem et inimic. Minoribs u in
cosiliu. In precept u eos dilige. q nch ma
li fecit eis. et inimicos no odire. Sz me
li' e ut itelligat. oibs illo madato pcipi
cunctos dilige. et inimicos. cui sensui
attestant supi' posite auctoritates. et alie
mlte. Illud uero ag. nouissime positu.
d pfca caritate dictu itellig. q tn est
pfector: q no solu amicos. s; et inimicos
pfce diligunt eisq benfaciut. Et pfectio
dilectois. no e tante mititudinis. qta exau
dit i orde dnica. et h reua grande e. et exi
mie bonitatis. pfce dilige inimic. Ita et
dic impli uba ill' sponsiois ab hoie. q
no ita pfec ut diligat inimic: de dite
tioe pfecta accipiend est. Si caritas habita semel — [rubric]
Illud quoq; no est pterund. amittatur v [no] — [rubric]
qd qdam assert caritate semel habitam.
ab aliq no posse excidi. nullumq; dapnand.
hac aliqn hre. et hac traditione subor
tis muniut testimonijs. Apts ait. carita
nu q. excid; Aug. et inquid. Caritas q dese — Aug. ad Iulianum comitem.
rit. nuqua uera fuit. It. Caritas e fons
pp'us et singularis bonor. cui no comunicat — Ag. sr psal cxx.
alien'. Alien sr. os qui audiri sr no no
ui uos. d h fonte scptu ait. Fons aque
uiue. sit t pp'. et nemo alien' commun
cet t. Si at alien sr. q audituri sr illa uoce
no q hunc fonti comunicat dapnandi.
It ag. sup epla iohis. Radicata e i te cari
tas. securus esto. nch mali pcede pot.
It gg. i moralibs. Valida est ut mors
dilectio. Virtuti eni mortis dilco copat'
q nimiru mte qua semel cepit. a dilectoe
mundi funditus occid. It ag. sup epla iohis. — Aug.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Ib. Radicata est caritas securitatis. Ex ea nichil mali procedere potest. Item Greg. in moralibus. Valida beda est ut mors dilectio. Quia ut mors dilectio carnem, ita dilectio spiritualem nimirum vitam ... quia semel ceperit a dilectione mundi funditus occidi.

Aug. Item aug. super epistolam iohannis.

Unctio invisibilis caritas est. que in quocumque fuerit radix illi erit. que ardente sole arescere non potest. Nutritur calore solis. non arescit. Item beda super iohannem. Ostensus est quomodo fallere filii dei agnoscendi signum fuit. quod super eum descendit. et mansit super eum. Consignatum est filio dei. quod in ipso maneret semper accrutatur. Notandumque quod semper in domino mansit. spiritus. In sanctis vero. quamdiu mortale corpus gestaverint partim semper maneat. partim rediturus secedat. Manet enim apud eos. ut bonis insistant actibus. Recedit vero ad tempus. ne semper infirmos curandi. mortuos suscitandi. demones eiciendi. et cetera prophetandi habeant facultatem. Manet autem quod semper ut possint habere virtutem ut mirabiliter ipsi vivant. Venit ad tempus. ut et aliis per miraculorum signa: quales sint intus effulgeat.

Greg. super ezechielem. Item Greg. in sanctorum cordibus. scilicet quasdam virtutes semper manet. spiritus. sed quasdam recessurus venit: et venturus recedit. In his virtutibus sine quibus ad vitam non pervenitur. in electorum suorum cordibus permanens. In his vero per quas sanctitatis virtus ostenditur. ut in exhibitione miraculorum aliquando adest. aliquando se subtrahit. Item ambr. Ficta caritas est que in adversitate deserit. Hi in errore videntur. qui caritatem semel habitam numquam deserit. Amittunt. Amb. Nam quidam in perversitate prosiluerunt audaciam. dicentes caritatem adepturos non habere. vel aliquando iterum posse amitti. quos ratio vincit et auctoritas. Quidam enim ad tempus sunt boni. qui postea fuerunt mali. et econverso. Unde quorumdam nomina ipse dicit scripta in libro vite. qui tamen peccata habuerunt pertinaciter. Sed scripta dicit. non secundum prescientiam. sed secundum presentem iustitiam cui deserviebant. quia digni erant tunc illo bono. quod haberent sunt. secundum prescientiam.

Amb. super epistolam ad Ro. Unde ambr. Quibusdam gratia data est in usum. ut sauli. iude. et illis discipulis quibus dominus dicit. Ecce nomina vestra scripta sunt in celis. et postea habuerunt pertinaciter. Sed hi dicuntur per iustitiam. cui deserviebant. quia boni erant. Frequenter tamen autem sunt mali. qui futuri sunt boni. et aliqui prius sunt boni. qui futuri sunt et permansuri mali. Sicut dominus scribi illos in libro vite et deleri. Diminutio perfectionis caritatis

Quod vero apostolus ait. caritas numquam excidit. tripl.
Quod vero apostolus ait. caritas numquam excidit. Utilitatem pluribus facit; dignitatem tamen caritatis ostendens: dicit eam non excidere. quia hic et in futuro erit. Sed fides et spes evacuabuntur. et scientia. Item quod dicit. caritas numquam fuisse vana. quod desit poterit. non ad essentiam caritatis refertur. sed ad efficientiam. quia non efficit caritas que deseruit. hominem vere beatum. non perducit ad vere bonum. hunc in fortem alienum. id est dampnandi non communicat. scilicet in fine. quia non perseverant. Potest tamen hic et cetera. quod de caritate dicta sunt. de perfecta intelligi. quam soli perfecti habent. que semel habita non amittitur. Exordia vero caritatis. aliquando crescunt. aliquando deficiunt.

ab. super epistolam ioh. Sunt tamen virtutis exordia. et perfectus et imperfectio. quod gradus ille discunt. que parabolam illam intelligit. sicut regnum dei. quemadmodum si iactet homo semen in terram. et dormiat. et exurgat semen et germinet. et crescat. et cetera. Cum sic perfecta est caritas. sic radicata ut amitti nequeat. In spiritibus tamen et provecta amitti potest. et sepe amittitur. sed dum habetur non sinit habentem criminaliter peccare. Ex aug. ostendit unde mens. Et radix omnium malorum est cupiditas. et radix omnium bonorum caritas. simul ambe esse non possunt. Nisi una radicitus evulsa fuerit: alia plantari non potest. Si in eam conatur aliquis ramos incidere. si radicem non ostendit evellere. Quod caritas fides spes. et scientia dicitur evacuari. et in caritate est et ex parte.

Adiciendum est quoque. fides et spes. et scientia dicantur evacuari. que ex parte sunt. et non caritas: cum et ipsa ex parte sit. Ex parte enim id est imperfecte diligimus. sicut ex parte scimus. ut ait elicius super hunc locum. Cum quod omne quod ex parte est evacuetur. cur caritas excipitur que dicitur numquam excidere. Caritas et quod ex parte est. ut sepe sancti docent. quia ex parte diligimus nunc. et ideo ipsa evacuabitur. inquantum ex parte est. quia tolletur imperfectio. et addetur perfectio. Remanebitque ipsa aucta. et auctoritas eius. et modus diligendi. ut diligas dominum plus quam te. et toto corde tuo. et proximum. tamquam te ipsum. sed imperfectionis modus eliminabitur. Fides vero et spes. penitus evacuabuntur. Scientia vero secundum actum. et modum suum que nunc est. non secundum substantiam tolletur. Ipsa enim ut rerum scientie remanebit. sed aliud tenebit usum. et modum.

Hier.

ex parte.

Utrum ordinem caritatis precepto habuit.

Nunc iam super est investigare. Utrum sit secundum. quod hoc ordinem diligendi preceptum fuerit. Nam si est omnem hominem. sicut se ipsum diliget. Omnibus quoque vitam obtaverit. omnesque salvos fieri voluerit. Sed non omnes salvi fiunt. et ita non est factum quod optavit. Sed non est ignorandus meo fuisse caritatem. mecum modum patrem. non me. eundemque ordinem diligere dicitur implesse. que fuerit imperata non invita. Cum enim imperata sunt. id est iam beatificati sunt. adeo iustitie dei adiecti sunt. ut nichil eis placeat. nisi quod deo placet. Et per hoc illorum tantum salutem volunt. quos deus salvari vult. eosque solos sicut se diligunt. Ita et electos tantum. sicut se diliget eorumque salutem optavit. De caritate ut diligunt

Preterea adiciendum est de dilectione dei. dei.

falsum ē

qua ipse dilig. nos. q. nō ē alia q. illa qua
diligim⁹ eū. Dilectio aūt dī diuina usia ē.
eademq; dilectiō. pr. & fi. & sc̄. s. se diligit.
& nos. ut sup̄ disseruim⁹. Cuiq; dilectio eius.
sit inmutabil. & etna. aliū tn̄ mag. aliū min⁹
ag. sr ioh. q. alta mag. & alta min⁹ dilig ds̄. dilig. Vn̄ ag. Inophensibil ē dilectio. atq; i
comutabil. qua ds̄ unūqq; nr̄m amat. qd̄
fec. sic & odit qd̄ fecim⁹. Miro q̄ & diuino m̄.
& q̄n odit q̄n dilig. nos. & h̄ quid i homnib;
i tellig. p̄. Q̄s q̄ digne possit eloq. q̄ntū dili
gat mbra unigeniti sui. & q̄nto ampli⁹ uni
genitū ipm̄. De ipo ē dictū ē. Nich odisti
eoz que fecisti. Ex his papit. qd̄ ds̄ omīs
creaturas suas diligat. q. scptē ē. Nich eoz
hodisti q̄ fecisti. & ite. Vid ds̄ cuncta q̄ fecat
& erāt ualde bona. Si oīa q̄ fec bona st.
& oē bon dilig. oīa q̄ dilig que fec. & i tēa
mag dilig. roales creaturas. & de ill. eas
aplius que sut mbra unigeniti sui. & multo
mag ipm unigenitū. Qr q̄ itellignita di mg.
CVm aūt tmin⁹ dilige hec ut illa.
dilectio dei inmutabil sit. & nō nō iten
ditur. t remittit. qr q̄ sit rō dicti. e. dr.
mag. t min⁹ dilige h; q. illud. & ē dī omia
dilige. Dicim⁹ dilectionē dī. sic pacē exsu
ag sup genesim. qr q̄ sensu oīa q̄ fec ds̄ dilige dr. pare omem sensū huanū. ut ad tante al
titudinis itelligntiā ux aliqis aspiret huā
Pot tn̄ sane itelligi ea rōe dici oīa diligi a dō
q̄ fec. q. oīa placet ei. Oīa approbat mag. tn̄
ei⁹ opa st. Hec tē p⁹. ut ampli⁹ placuert ei.
cū fca st. S; anq̄ fient. ymo ab etno pla
cuerūt ei. nō minus quā postq̄ ee cepe
Qr ū alios mag. alios min⁹ dilige dr. rūt. Qr ū roales creaturas. i. homines ul
anglos. alios mag alios min⁹ dilige dr. nō
mutabilitatē caritatis ei⁹ sige. h; q̄ alios ad
maiora bona. alios ad minora dilexit.
alios ad meliores us. alios ad mins bon. bīa
eni bona nr̄a. ex ei⁹ dilectōe nb puenut.
Electoz q̄ alios mag. alios min⁹ dilex ab etno
& dilig & nc. q. aliys maiora. aliys minora.
ex dilectione sua pparauit bona. Aliysq; maiora.
aliysq; minora bona. cofert i tpe. Vn̄
mag. ul minus. dr hos t illos dilige. Qui ub;
Cosidatur & modis i specieda ē dilo di.
duob; m̄s. dilectio dei. s. eentiā. & s. effi
cientiā. Nō recip mag ul min⁹ s. eentiā. h;
s. efficientiā tantū. ut mag dilecti dica
tur quib; ex dilectione ab eterno. maius
bonū ppauit. & i tpe tribuit. & min⁹ dilecti
qb; nō tantū. Ini ē qd̄ aliq q̄n conuiuit.

& iustificant. dicant tc icipe diligi ab eo.
Nō q̄ ds̄ noua dilectōe queq̄ possit dilige. ymo
sempiterna dilectōe dilex ante mūdi constitutōe.
qscūq; dilig. S; tc dicūt diligi ab eo icipe.
cū etne dī dilectionis sortiunt effectū. s.
grām. t glam. Vn̄ ag. Absit ut ds̄ aliquem ag. i t. v. d.t.
tpaliter diligat q̄i noua dilectōe que i ipo an
nō erat. apd̄ quē nec pt̄ita tnsiert. & futura
iā fcā st. Itsos scōs suos. an mūdi constitutio
nē dilex sic pdestinauit. S; cū conuertunt & ineni
ut illū. tc icipe ab eo diligi dr. ut eo m̄ dica
tur. q̄ p̄ huano affectu capi q̄ dī. Sic & i erat
mat dr. & placid⁹ bon. illi mutant ū ipe.
Vt lux i firmus occlis aspa. firmis lenis ē.
ipoz. s. mutatōe nō sua. Ita ē aliqs puri
ficatione icip ee amicus dī. ipe mutat
nō ds̄. Si q̄s mag t min⁹ diligat ad uno tpi
Si uero qr. de aliquo uno. utr̄ mag q. alio
diligat a dō. uno tpr q̄ alio. distiguen
da ē dictionis itelligentia. Si n. refert ad
dilectionis effectū. concessibile est. Si ū ad dilc
tionis eentiā. infitiabile est. Si ds̄ ab etno dilx
De reprob ū qui sacti nō st. aduitā h; ad reprobos.
morte. si qr̄ utr̄ debeat cocedi. q. ab etno
dilex eos. dnis de electis sol. simplicit h ee
cocedndū. qd̄ ds̄ ab etno eos dilex. qs ad
iusticiā & coronā pparauit. De nō electis uero.
siplicit ē cocedndū. qd̄ hodio hūit. i. reprbauit
sic legit. Jacob dilexi. esau aūt hodio hui. S;
nō est siplicit dicnd. qd̄ dilex. nec pdestinauit
itelligant. h; cū adiectōe dilex eos. inq̄nt
opus eius futi erat. i. qd̄ & q̄les factur erat
Post d. iiii. iutib; pncipalibus leos.
pdicta de iiii. uirtutib;. q. pncipales.
ul cardinales dr disserend ē. Que sūt ius
titia. fortitudo. prudentia. tēpantia. Dequib;
agat. Justicia ē i subueniendo miseri. Qr sub' illas i t. xuii. dert.
Prudentia i pcauendis insidiys. Fortitudo i p
ferendis molestiys. tēpantia i coherdis de
lectatioib; puis. De his dr i lt. sap. Sobrie
tatē & prudntiā. docz iusticiā & uirtutē.
Sobetatē uocat tēpantiā. & uirtutē uocat
tēpantiam fortitudinē. Hee uirtutes car
dinat dr. ut aūt ieron. q̄b; in hac mor
talitate bn uiuit. & p⁹ ad etnā uitā pue
nit. q̄ in x̄ plenissime fuert. ist. de cui⁹
plenitudine nos accepim⁹. Inq̄ hūerut uirs
eosdē. quos ipata hūt. & quosdā & inte. Si hee uirtutes in x̄ fuit.
ueptū an hee uirtutes. cū & ipse i aio eē icī
pit. q̄ cū sine ill pri⁹ eēt tantū aius erat.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Ab. i. t. viii. d. t.

desinat ee cu adetna pduxint. nō nulla
qđ ē. Vbđā usu ē ee desitas. Q de trib
quidē. prudentia. s. fortitudine. tēpantia.
cū h diceret. nō mih dici uidet. Justitia n.
i mortal ē. ⁊ mag tc pficiet nui quā
ee cessabit. cū beate uiuemꝰ cōtempla
tione diuine nāte. que creaū oms crea
turas. ceťasq; instituit natas. Q ua nil
meliꝰ ⁊ amabiliꝰ ē. cui regiti ee subdit
iustitie ē. ⁊ iō i mortal ē oīo iustitia.
sꝫ ec illa bātitudie ee desinet. sꝫ tal ac
tanta erit ut pfectior. ⁊ q̄bdā maior ee
nō possit. ¶ Fortassis ⁊ alie. iij. uirtutes.

D usib; illaꝝ uirtutū tiū.

prudentia sine ullo iā piclo erroꝝ. forti
tudo sine molestia tolandoꝝ maloꝝ. tēpā
tia sine repugnatōe libidinū erit i illa feli

Aug. d usu iustitie i futo.

citate. ut prudītie ibi sit. nllm bonum
deo pponē. ut eqe. fortitudinis. ei cohere
firmissime. temperantie nllo defectu no
rio delectari. Q d u agit nc iustitia. in
subueniendis miseris. qđ prudentia i pca
uendis insidijs. qđ fortitudo i pferendis mo
lestijs. qđ temperantia i cohercendis dele
tationibꝰ prauis. nō erit ibi oīo. ū nll ma
li erit. Ista ḡ uirtutū opa huic mortā
li uite necca. sic fides adquā referēda s.
i pteritis habebuntur. Ecce h apte dicit

Beda.

augꝰ. ḡ pdicte uirtutes i futo erit. sꝫ alios
usꝰ tunc habebūt quā modo. Cui beda
ostitit sꝫ ewd dices. Q olimpue aū quas
appensū erat uelū. potestates celi sūt celi
sūt. iiij. eximijs uirtutibꝰ pclare. i. forti
tudine. tēpātia. prudentia. iustitia. q̄ ab
i celi fruantur ab anglis. ⁊ aiabꝰ scis. quā
h a fidelibꝰ. ⁊ sequit aliquat beda usus
illaꝝ uirtutū. s. pserente ⁊ futū statū. iu
tas agit. i pmissis asignationibꝰ. De

¶ Hinc de. vij. donis. vii. donis spē sci.
sꝫe. s. agendū ē. ubi pꝰ ostendendē ē. an
h dona uirtutes sint. sedo an i futo de
situra sint. t omia. t oꝫ aliq; deinde an in

S. vii. dona sit i anglis ⁊ sit uirtutes. Amb. i. t. d. s. s.

xpo fuerit h eadem dona. Virtutes ee ū i futo
desitura. amb. ostendit ea. vij. fore uirtutes.
docēs ⁊ in anglis hunt utillime ee sic. Ei
uitas dī illa ihrlm celestis. nō meatu alic
fluuij trestris abluitur. sꝫ ex uite fonte pce
dens sꝫe. s. cuiꝰ nos bru satiam austu. i ill
celestibꝰ spibꝰ redundantiꝰ uidet effluere.
pleno. vij. uirtutū spūaliū feruēs meatu.
Si cū flumꝰ ripaꝝ editas. supfusꝰ exundat.

quātomag sꝫe. omēn supemines creaturā.
cū me uitis arcana. tanqꝫ inferiora pstri
gat. celeste illa anglorꝫ naturam. effudio
re qđa sciificato ubertate letificat. Vn

sciificationes expones. subd. hꝰ at scifi

Amb.

cationibꝰ. significatur plenitudo. vij. spūaliū
uirtutū. qs enumat ysaias dices. Spe sa
pientie ⁊ itellectꝰ. sꝫe cosilij ⁊ fortitudinis.
⁊ scie ⁊ pietatis. ⁊ timoris dī. Vn ḡ ē
flumē. sꝫ multi spūaliū donoꝝ meatus.
Cū nmus ḡ multi dicant sꝫe. ut sꝫe sapie.
⁊ itellectꝰ. ⁊ c. vnꝰ tū ē dī sꝫe. sine libra
tis arbit. dīa pancoruntate uoluntati di
uides singlis. hec ipse tradit ē. vij. do
na ⁊ uirtutes ee. scificationesq; fideliū
uitiū. ⁊ i futo nō desitura. cū sit ⁊ i anglis.
Jn xᵒ ⁊ h eadē fuisse. ysaias ostndit dices.
Egdiet uirga dradice iesse. ⁊ f. s. m. e.

S. i xᵒ fuerit illa vii. dona.

ss. q. r. s. c. s. d. s. sa. ⁊ i. s. f. ⁊ f. s. scie
⁊ p. ⁊ r. e. s. t. d. Q uidet obuiare pmisso.
Hꝰ at uidet obuiare qđ beda de timore
dñi dīc. sꝫ pabolas sapie. qđ ois tim
or in futo cessab. Ait n. sic sꝫ illū locū.
Timor dñi pncipiū sapie. Duo n. sūt

beda.

timores dñi. s. fuit: qui pncipiū ē sapie.
⁊ amicat ḡ pfectione sapie comutatur.
Seruil pncipiū sapie ē. Qa ḡ pꝰ errata
sape icip. pmo timore corripitur diuino.
ne puniatur. sꝫ; huc. pfca caritas foras
mittit. Succedit huic timor dñi scs pma
net in sclm sch. Q ue nō excludit cari
tas sꝫ auget. quo timet filꝰ ne t imo
dico oculos amantissimi pats offendat. vt;
i futo cessab. Castus ū nūq. excidet. dñ
ḡ sup illū loc psalmi. Adorabo adtēplū
scm. t. i. t. t. Timore desituꝝ hic dic.
Timor dñi ē magnū psidiū pficiētibꝰ
ad salutē. sꝫ pueniētibꝰ foras mittitur.
Nō eni timet iā amicē. cū. s. ad id qđ rep
missū ē pduct fuint. Ex hꝰ auctoritati
bꝰ sigatr. qđ timor nō erit i futo. Si at
timor nō fuīt i futo. ḡ ū. vij. dona erit.
Nec in sꝫ in anglis. t i aiabꝰ scis. Ad qđ

Solo.

dicis auctoritat pmissaꝝ. que uidet repug
nātiā dirimes. qđ. vij. illa dona ⁊ i an
glis modo sūt. ⁊ i aiabꝰ scis felicit uiuen
tibꝰ. ⁊ in nōb erit in futo. sꝫ nō habit oia
hos usꝰ. sine h officia q̄ nc hnt. Vt ibi
gra timor filial. in sac timere ne offē
damꝰ q diligimꝰ. ⁊ ne separemur ab eo.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

faĉ ⁊ nos reuerti eundm̄. Infut͛o ū fa
ciet nos reuerti. qm̄ nō timebim⁹ separa
ri ostende. Nō ḡ met⁹ separatiōis ł offēsio
nis nō ē in anglis. ł i ab⁹ sc̄is. nec in ob
erit ī futo. ſ; reuerentia q̄ ē nūca ē sub
iectione dilectio. Q̄r ⁊ m̄o fuit. sic aplc̄ di
cit. i epła ad hebreos. loquēs de xp̄o qui
exaudit⁹ ē p̄sua reuerentia. Q̄dā tn̄ s. esse
tū timorē i x̄. ⁊ in anglis tn̄ ēē p̄cedit.

Et qr̄ de timore c̄tandi *plena timor. dis*
nob occurrit loc⁹. sciēdū ē. iiij. ēē *ticco*
timores. s. mūdanū. siue hūanū. seruı
lē. initialē. castū ł filialē. siue amicalē.
hūan⁹ timor ē ut ait cassiodor⁹. qm̄ time
m⁹ pati picła carnis. uł p̄dē bōa mūdi.
p̄p q̄d delinqm⁹. hic timor mal⁹ ē. q̄ i.
gradu cū mūdo desiit. quē dn̄s p̄hibet
ī euuḡlio dicēs. Nolite time eos q̄ occidūt
corp⁹. ⁊ c̄. Timor aūt suil ē ut ait aug̃. ē
p̄timorē gehēnne. cm̄ se hō apeccato.
quo p̄sentiā iudicis ⁊ penas metuit ⁊ timo
re faĉ quicq̄d boi faĉ. nō amore adipis
cendi etnū bonū. q̄d nō amat. S; timo
re patiēdi malū q̄d formidat. Nō timet
ne p̄dat. amplex⁹ pulcerrimi sponsi. s; et
timet ne mittat̄ ī gehennā. Bon⁹ ē iste
timor ⁊ utił. licʒ insufficiēs. p̄ quē fit pau
latī ɔsuetudo iustitie. ⁊ succed̄ initialis
timor. qm̄ icipit q̄d dur⁹ erat amari. ⁊
sic icip̄ excludi. suił timor acaritate. et
succedit deīn cast⁹ siue amicał. q̄ time
m⁹ ne spons⁹ tardet. ne discedat. ne of
fendam⁹. ne eo careām⁹. timor iste d amo
re uenit. Ille ḡ suił ē utił. ſ; n̄ p̄ma
nēs in etnū. ut iste timor diuin⁹ comes
ē p̄ omīs gradus. *Colto p̄dictor.*
Et attende q̄d. iiij. ſ distiguunt.
timores. cū s̄. beda dicit duos ēē. Set
beda hūanū timorē p̄termisit. ⁊ nōe suił.
duos q̄s hic distiximus ɔplex⁹ fuit. s. suı
lē. ⁊ initialē. Amicalē ū castū dic̄ aug̃
q̄ suilē ⁊ castū timorē. apte discenit dn̄i
eplc̄e ad romanos illū loc̄ expon̄. Nō eni
accepistis sp̄m suitutis ītimore. ſ; acce
pistis sp̄m adoptiōis filior dī ita dicens.
Duo timores hic īsinuant̄. Vn⁹ q̄ ē i p̄fcā
caritate. s. timor cast⁹. Alt̄ q̄ nō ē i cari
tate. i. suił. Inq̄ q̄uis deo c̄dat. nō tn̄
in dn̄m. ⁊ si bon̄ fiat. nō tn̄ bene. Nemo
n. iuit̄ bn̄ faĉ. ⁊ si bonū ē q̄d facit.

de casto ⁊ suili p̄tra⁹. ag̃ tāgēs mitt̄ d ~~mundan~~ ingl̄i.
De his eisdē timoribus. lati⁹ disputat
dicēs. Cep̄ aliq̄s. ēēe die iudicij. Si cep̄
crede. cep̄ ⁊ timere. S; q̄ ad huc timet. nō
dū hr̄ fiduciā in die iudicij. nō dū ē i illo
p̄fcā caritas. Si p̄fcā ēēt i illo caritas nō ti
meret. P̄fcā n. caritas. faĉet p̄fcām iusti
ciā. ⁊ nō hr̄et q̄ timer. ymo hr̄et q̄re
desiderare. ut trāseat iniq̄tas. ⁊ ueniat
regnū dei. Ergo timor nō ē i caritate.
S; in qua caritate? nō inchoata. iq̄ ḡ.
in p̄fcā. P̄fcā inq̄ caritas. foras mittit ti
morē. Ḡ icipiat timor, q̄a initiū sapie.
x̄. d. Timor q̄i loc̄ p̄pat caritati. Cū aūt
cepit caritas habitare. pellit̄ timor. q̄ ei
p̄pauit loc̄. Q̄ntū n. illa ēēc. ille decrescit. et
quant̄ fit illa interior timor pellit̄ foras.
Maior caritas. minor timor. minor caritas
maior timor. Si aūt nłł⁹ ē timor. nō ē q̄
intret caritas. Sic uidem⁹ p̄fcā. itroduci
linū. qm̄ aliq̄d suit̄. seta p⁹ intrat. nisi
exeat. nō succed̄ linū. Sic timor p⁹ occupat
mētē. Nō aūt ī. p̄manet timor. qr̄ io intra
uit ut itroduceret caritatē. *Q̄d uidr̄ p̄dictis*
Est aūt alia sn̄ia. q̄ uidr̄ *aduersari.*
huic ēē ɔtraria. si nō hr̄ piū itellec
torē. Dr̄ n. i psalmo. Timor dn̄i cast⁹ per
manēs ī sc̄lm̄ sc̄li. Etnū quedā timorem
nb ostīndit. ſ; castū. Q̄r si ostend̄ nb ille
etnū timorē. īuiq̄d c̄trarie illi. epła ista
q̄ dic̄. timor nō ē in caritate. ſ; p̄fcā cari
tas foras mittit timorē. ſ; n. dictū ē per
iohm. Illud dic̄ ē p̄ p̄phā dd. S; nolite
putare aliū ēē sp̄m. Si un⁹ flat⁹ inflat
duas tibias. nō potuit un⁹ sp̄c iplē duo
corda. ⁊ agitare duas linguas? Si sp̄u
uno. i. uno flatu iplete due tibie ɔsonāt.
iplete due lingue sp̄u dī dissonare possūt?
Imo ē ibi q̄pā ɔsonātia. ē ibi q̄pā ⁊ ɔcor
dia. S; auditorē desidat studiosū. non
ociosū. Ecce mouit duas liguas sp̄c dei.
⁊ audim⁹ ex una. timor nō ē icaritate.
audiuim⁹ ex alia. Timor dn̄i cast⁹ p̄manz
i. s. s. Q̄d ē hoc? dissonant? Nōn. Excute
aures. Intende melodiā. nō sine cā. ſ ad
didit cast⁹. Ille nō addid̄. qr̄ ē timor ali
quis q̄ dr̄ cast⁹. Est ali⁹ timor q̄ nō dicit̄
cast⁹. Discernam⁹ istos duos timores. ⁊ itel
ligam⁹ ɔsonātiā tibiarū. Q̄m̄ discernim⁹?
attendat caritas ur̄a. Sūt hoīes q̄ ppterea

sup psal. (margin, beside "hūan⁹ timor")
Ir. spt. (margin, beside "quo p̄sentiā")
aug. (margin, beside "timor. qm̄ icipit")
aug. (margin, beside "re uenit. Ille")
ab. (margin, beside "pistis sp̄m adoptiōis")
ab. i. ri omła. sr̄ ioh̄s epła. (margin, beside "De his eisdē timoribus")
ſ̄ aug̃ d initiali timore. (margin, beside "x̄. d. Timor")
ab. suit̄ solitudo timoris induceret. (margin, beside "p̄pauit loc̄")

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Deum timet, ne mittatur in gehennam, ne forte ardeat cum diabolo in igne eterno. Iste est timor qui introducit caritatem, sed sic venit ut exeat. Si enim adhuc propter penas Deum times, nondum amas quem sic times. Non bona desideras, sed mala caves. Sed ex eo quod mala caves, corrigis te, et incipis bona desiderare. Cum bona desiderare ceperis,

Aug.

erit in te timor castus. Quid est timor castus? Times ne amittas ipsa bona. Times Deum ne recedat a te. Cum autem times Deum ne te deserat presentia eius, amplecteris eum, ipso frui desideras.

Quomodo distant duo timores per similitudinem duarum mulierum.

Aug.

Non possum melius explicare quod intersit inter duos istos timores, quam si proponas duas mulieres maritatas, quarum unam constituas volentem facere adulterium, sed timentem ne damnetur a marito. Timet maritum, quia adhuc amat nequitiam. Huic non est grata, sed honerosa mariti presentia. Et si forte iniquum nequiter timet maritum ne veniat.

Aug.

Tales sunt qui timent diem iudicii. Fac alteram amare virum, debere illi castos amplexus, nulla se adulterina immunditia maculare velle. Ista optat presentiam viri. Illa timet, et illa timet. Sed quomodo? Interrogentur quare timeant. Illa dicet: Timeo virum ne discedat. Illa dicet: Timeo virum ne damnet. Illa

Aug.

dicet: Timeo virum ne deserat. Pone hec in animo, et invenies timorem quem foras mittit caritas, et alium timorem castum permanentem in seculum seculi. Illum timorem perfecta caritas foras mittit, quia ille timor tormentum habet. Torquet enim conscientia peccatorum; nondum facta est iustificatio. Est ibi quod titillat intus, quod pungit, quod stimulat. Stimulat ille timor, sed intrat caritas, que sanat quod vulnerat timor. Timor castus facit

Iohis. et dd.

securitatem in animo. Audivimus duas tibias sonantes, scilicet Iohannis et David. Illa de timore dicit quo timet anima ne damnetur. Illa de timore

Aug.

quo timet anima ne deseratur. Ille est timor quem caritas excludit. Iste est timor qui permanet in seculum seculi. Ecce in his verbis predictis aperte innuit Augustinus quis sit timor castus et quis servilis, et qualiter distant. In quibus etiam initialem timorem significavit, qui nec ex toto est servilis nec ex toto castus, sed tamquam medius aliquid de servili et aliquid de casto timore habet. Facit enim servire partim timore pene, partim amore iustitie, per quem timemus puniri et timemus offendere. Iste est timor in inchoata caritate, non in perfecta; et quanto crescit caritas, tanto decrescit timor iste quantum ad metum pene, id est quantum ad id quod facit timere penam, et crescit quantum ad timorem conscientie(?). Nam quanto plus diligimus, tanto minus timemus. Iste timor notatur in illo verbo Augustini, ubi non negat timorem esse in caritate inchoata, sed perfecta. Quod non potest dici de servili, quia ubi ipse supervenerit, servilis timor non remanet veniente caritate. Hec intrat caritas, ubi ille prius erat. Nec illo timore aliquis credit in Deum, et si credat, Deo non bonum facit; et si bonum est quod facit, non est quod timor ille in caritate inchoata. Quia omnis qui caritatem habet, licet non perfectam, et in Deum credit, et bonum bene facit. Quare servilis non est timor ille quem in caritate inchoata foras expellit, et quem crescente caritate decrescere dicit. Sed iste est timor initialis, quem non negat esse in caritate, ubi perfecta sit.

Quod timor servilis et initialis dicitur initium sapientie.

Sciendum est tamen quod uterque timor, *scilicet differenter*, scilicet servilis et initialis, in scriptura diversis locis dicitur initium sapientie. Quod ita fore comperies, si diligenter notaveris loca scripture in quibus de timore Domini fit mentio. Ex alia tamen ratione et causa diversa dicitur servilis initium sapientie, et ex alia initialis. Servilis quidem ideo dicitur initium sapientie, quia preparat locum sapientie, et ducit ad sapientiam, sed tamen non remanet cum ea, immo foras exit. Initialis vero dicitur initium sapientie, quia est in inchoata sapientia, que est quasi habitus incipientis sapientiam et caritatem habere incipientis. Inde est quod uterque timor dicitur initialis, quod invenire poteris per diversa scripture loca. Utrique est timor inter duos, servilem scilicet et castum, quia et ipse initialis qui est in caritate inchoata aliquid habet de servili, scilicet languorem pene, sicut et aliquid habet de casto, scilicet quia timet offendere ac separari.

Sicut Augustinus ait castum timorem esse eternum.

Illud quoque diligenter est notandum, quod *esse eternum* in superioribus Augustinus dicit castum timorem esse eternum. Per quod confirmatur premissa sententia, scilicet quod species timoris erit in futuro, sicut et alia dona Spiritus Sancti; sed non habebit omnem illum usum quem modo habet. Faciet enim tunc nos revereri Deum, non timere separari vel recedere. Fuit quoque in Christo timor ille, sed iuxta usum illum quem habebit in futuro in celis. Non enim timuit Christus separari vel offendere Deum, sed eum potius reveritus est.

An timor pene qui fuit in Christo fuerit servilis vel initialis vel alius.

Cum autem in Christo fuit timor pene, queritur an iste timor fuerit mundanus vel servilis vel initialis. Ad quod dicimus nullum eorum fuisse in Christo. Quia mundanus malus est, ut supra dictum est, et in Christo omnino defuit. Servilis vel initialis in perfecta caritate non est. Nullus ergo timorum istorum fuit in Christo. Quis ergo timor ille fuit quo penam timuit?

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Sed timor ille dicitur naturalis. sive humanus quo omnibus hominibus inest. quo horret mortem ac formidat penam. Qui dicitur timor iste naturalis. non quia necessit homini ex natura sed quia postquam fuit instituta. quia non fuit iste timor concreatus homini nec de bonis naturalibus. sed quia ex corrupta natura omnibus per peccatum advenit. cui corruptio inolevit tanquam esset naturalis. et est iste timor effectus peccati ut dictum est.

Quomodo differant sapientia et scientia.

Post premissa diligenter investigandum est in quo differat sapientia a scientia. De his enim aliqui philosophi disputantes de sapientia diffinierunt illam dicentes. Sapientia est rerum humanarum divinarumque scientia. Ego quoque utrarumque rerum cognitionem id est divinarum et humanarum et sapientiam et scientiam dici posse non nego. Verum iuxta distinctionem apostoli qua dicit. Alii datur sermo sapientie. alii sermo scientie. Illa diffinitio dividenda est ut rerum divinarum cognitio sapientie nuncupetur proprie. humanarum vero cognitio proprie nomen scientie obtineat. Non tamen quicquid sciri ab homine potest in rebus humanis ubi plurimum sit vane vanitatis et noxie curiositatis est huic scientie tribuendum. sed illud tantum quo fides saluberrima que ad veram beatitudinem ducit gignitur. nutritur. defenditur. roboratur. qua scientia non pollent fideles plurimi. quamvis polleant ipsa fide plurimi. Aliud enim est scire tantummodo quid homo credere debeat propter adipiscendam vitam beatam. aliud est scire quemadmodum hoc ipsum et piis opituletur et contra impios defendatur. quam proprio vocabulo apellat scientiam. De his quoque duabus virtutibus. id est Augustinus differentiam assignans inter eas sic planat. Distat sapientia a scientia testante sancto Iob. qui quam singula diffiniens ait. Sapientia est pietas. Scientia vero est abstinere a malis. Pietatem vero hoc loco posuit dei cultum. que grece dicitur theosebia. que est in dilectione et cognitione eius qui semper est et incommutabiliter manet quod est deus. Abstinere vero a malis est in medio prave nationis prudenter ambulare. Hoc quoque inter hec duo apte distinguens ait. Distat ab eternorum contemplatione actio qua bene utimur temporalibus rebus. et illa sapientie. hec scientie deputatur. quamvis et illa que sapientia est possit nuncupari scientia. ut apostolus loquitur ubi dicit. Nunc scio ex parte. quia scientiam contemplationis dei profecto vult intelligi. Unde quoque differentia est. quia ad contemplationem sapientia. ad actionem vero scientia pertinet. Ecce aperte demonstratum est in quo differant dona sapientie et spiritus scientie. ut sapientia divinis. scientia humanis attributa sit rebus. et ut docet Augustinus in xii. libro de trinitate utrumque agnoscendum in Christo. scilicet et rerum divinarum et rerum humanarum ex eo quod ipse homines sapientiam et scientiam. Cum enim legimus verbum caro factum est. in verbo intelligimus verum dei filium. in carne agnoscimus verum hominis filium. Ideo dicitur vidimus plenum gratie et veritatis. Gratiam referamus ad scientiam. et veritatem ad sapientiam. In eo autem scientia et sapientia fuit plenarie. et nos scientiam et sapientiam de eo habemus quod deus est et homo.

In quo differat sapientia ab intellectu.

Ostensa differentia inter scientiam et sapientiam. quid distet inter sapientiam et intellectum videamus. In hoc differunt illa duo. quia sapientia proprie est de eternis. quod veritati eterne contemplande intendit. Intelligentia vero non tantum de eternis est. sed et de rebus invisibilibus et spiritualibus temporaliter exortis. Per eam enim et in summa quod fecit omnis natura id est divina consideratur. et quod per ipsam sunt spirituales et invisibiles nature. ut angeli et omnes anime bone affectiones conspiciuntur. Unde quoque differentia est. quia sapientia creatorem tantum conspicit. intellectu vero et creatorem et creaturam quandam. sed intellectu intelligibilia capimus tantum. Sapientia vero non tantum capimus superiora sed in cognitis delectamur. Sic quoque distinguit prima inter illa tria. scilicet scientiam. intellectum. et sapientiam. Scientia valet ad rectam administrationem rerum temporalium. et ad bonam inter malos conversationem. Intelligentia ad creatoris et creaturarum invisibilium speculationem. Sapientia vero ad solius eterne veritatis contemplationem et delectationem.

Quod intellectus et scientia dicuntur quibus hec adsunt illa sunt quia naturaliter sunt homo.

Et notandum quod intellectus et scientia qui dicuntur dona spiritus sancti. alia sunt ab intellectu et scientia. que insunt in anima hominis. Hec enim virtutes sunt. que per gratiam infunduntur animis fidelium. ut per eas recte vivat. Illa vero naturaliter sunt homini. ex nativitate rationis adeo tamen. Per has autem virtutes que dicuntur spiritus sancti dona illa illius reformantur atque adiuvantur. ut ubi quoque intellectus naturalis peccato obtenebatur. per virtutem quandam gratiam. que dicitur spiritus intelligentie reformatur. atque iuvatur ad intelligendum. Ita et per illam virtutem que dicitur spiritus sapientie iuvatur. atque erigitur mens nostra ad contemplationem et dilectionem eterne veritatis.

Quod sapientia ista dicitur non est illa que deus est.

Illud etiam sciendum est. quod sapientia de qua nunc disserimus non est illa dei sapientia. ut ait Augustinus quod deus est. sed hominis sapientia. Vera tamen. quia secundum deum est. ac verus et precipuus cultus eius est. Si quoque colat mens hominis deum. cuius ab eo capax facta est. et cuius esse particeps potest sapiens ipsa fit. et non sua luce. sed summe illius lucis participatione sapiens fit. Ista quoque hominis sapientia et dei est.

[Margin notes:] In xii. de trinitate. — Augustinus in xiiii. de trinitate. Diffinitio sapientie secundum philosophos. Diffinitio sapientie et scientie secundum theologos. — Quomodo differat scientia ab intelligentia et sapientia. — Aug. — In libro xiiii. de trinitate. — Augustinus in libro de trinitate.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Verum non ita dicitur: ut ea sapiens sit deus. Non
enim participatione sui sapiens est. sicut mens par-
ticipatione dei. Hic etiam dicitur iustitia dei. non solum
virtutum — illa qua ipse iustus est. sed etiam illa quam dat homini cum
iustificat impium. **De connexione quare non separantur.**

Solet etiam queri. utrum virtutes ita sint iunc-
te sibi. ut separatim non possint possideri ab
Ier. super ysaiam. — aliquo. sed qui unam habet omnes habeat. De hoc Ieronimus ait:
Omnes virtutes sibi herent. ut qui una caruerit
omnibus careat. Qui ergo unam habet omnes habet. Quod probabi-
le est. Cum enim caritas mater sit omnium virtutum in
quocumque ipsa mater est. scilicet caritas, et cuncti filii eius
id est virtutes recte fore esse creduntur. Unde Augustinus:
Aug. super Ioh. — Ubi caritas est. quid est quod possit deesse? Ubi autem
non est. quid est quod possit prodesse? Cur ergo non dicimus quod
hanc virtutem habet habere omnes. cum plenitudo legis
sit caritas. Que quanto magis est in homine. tanto
Aug. ad Ier. — magis est virtute preditus. Quanto vero minus, tanto mi-
nus inest ei virtus. et quanto minus inest virtus, tan-
to magis inest vitium in homine. **Sicut virtutes**

Utrum vero pariter quis omnes **pares sint; itaque sit.**
possideat virtutes. an alias magis, alias mi-
nus servet in aliquo quod est. Videtur enim quod
alias magis alias minus habeat ab aliquo. sicut in
Iob patientia eminuit. in David humilitas. in
Moyse mansuetudo. Quod etiam contingit magis aliquem
mereri per aliquam unam virtutem quam per aliam. sic
eam et plenius habere quam aliam. Non enim magis per aliquam me-
retur quam per caritatem. nec aliquam plenius aliquis
habet quam caritatem. Alias ergo magis et alias mi-
nus in aliquo esse dicunt. sed nullam plenius carita-
te que ceteras gignit. Has quoque dicunt interdum esse
fontes. quas memorant apostolo dicente. Ex plosis
vitiorum faceret etc. Alii vero dicunt omnes virtutes
et similes. et pares esse. in quocumque sunt. ut qui in una
dub. in vi. l. de trinitate. — alteri par exstiterit. in omnibus eius equalis sit. Unde Augustinus:
Virtutes que sunt in animo humano. quamvis alio et alio
modo singule intelligantur. nullo modo separantur
tamen abinvicem. ut quicumque fuerint equales verbi gratia
in fortitudine. equales sint et prudentia et iustitia et
temperantia. Si enim dixeris equales istos esse in fortitudine.
sed illum prestare prudentia. sequitur ut huius fortitudo
minus prudens sit. ac per hoc nec fortitudine equales
sint. quia est illius fortitudo prudentior. atque ita
ceteris invenies virtutibus. si omnes eadem consideratione
percurras. Ex his claret omnes virtutes non modo esse
connexas. sed etiam pares in animo hominis. Cum ergo aliquis dicitur
aliqua preeminere virtute. ut Abraham fide. Iob pa-
tientia. secundum usus exteriores accipiendum est. in ipsa
tione aliorum hominum. quia vel humilitatis habitum
magis prefert vel operibus fidei. ut alicuius aliarum virtutum
precipue exequitur. Unde et ea per alias posse vel inter
alios homines singulariter excellere dicitur. Secundum hunc
modum scilicet secundum exteriorem actum exteriorum. Alibi autem dicit
in aliquo magis esse aliam virtutem. aliam minus. et unam
esse et non alteram. Ait enim sic. Clarissima disputa- — Aug. in epistola ad Ier.
tione tua satis apparuit. non placuisse aucto-
ribus nostris. immo ipsi veritati omnia paria esse peccata.
Et si de virtutibus hoc verum sit. quia et si verum est eum qui
habet unam omnes habere virtutes. et eum qui nullam non habet nullam
habere. Nec sic peccata sunt paria. quia ubi virtus nulla,
nichil rectum est. nec tamen ideo non est pravo pravius, distor- — dub
to distortius. Si autem quod puto esse verius sacrisque li-
teris congruentius. ita se animi intentiones habent ut corporis
membra. quod non videntur locis sed sentiuntur affectibus.
et alius illuminatur amplius. alius minus. Alius omnino
caret lumine perfecto. ut quisque illustratione pie carita-
tis affectus est. in alio actu magis in alio minus
in alio nichil. Sic dici potest habere aliam et aliam non habere.
et aliam magis, et aliam minus habere virtutem. Nam
maior est in isto caritas quam in illo. recte possumus
dicere. et aliqua in isto caritas. nulla in illo. quantum
pertinet ad caritatem que pietas est. Et in uno homine
quod maiorem habet pudicitiam quam patientiam. et ma-
iorem hodie quam heri. Si proficit et adhuc non continentiam
habet. et habet non parvam misericordiam. et ut generali-
ter breviterque complectar. quam de virtute habeam notionem.
Virtus est caritas qua id quod diligendum est diligitur. Hec
in aliis maior. in aliis minor. in aliis nulla est. Ple-
nissima vero que iam non possit augeri quamdiu — ± q
homo hic vivit. in nemine est. Hic ostenditur in-
terdum quod aliquis eam recte possit dici habere. unam
virtutem magis quam aliam. quia per caritatem magis
afficitur in actu unius virtutis quam alterius. Et propter
diversum actum. quasi virtutes magis vel minus
habere dicitur. et aliquam non habere. Et tamen omnes simul et
pariter habet. quantum ad mentis habitum. vel essentiam
earum. In actu vero aliam magis. aliam minus habet. aliam
etiam non habet. Sicut vir iustus in coniugio. non habens
continentiam in actu. quam tamen habet in habitu. Cur ergo non — Aug.
dicatur paria peccata? Forte quia magis facit contra cari-
tatem qui gravius peccat. minus qui levius. Nemo enim
peccat nisi adversus illam faciendo. que est plenitudo
legis. Sed recte dicitur. qui offendit in uno. factus est omnium
reus. id est contra caritatem facit. in qua pendent omnia. **Repe-
titur caritatem ubi addatur quomodo lex in ea tota pendeat.**

Cum duo sint precepta caritatis in quibus ut
preostensum est. tota lex pendet et prophete.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

advertendum est quoniam licet cum in lege et prophetis
multa fuerint cerimonialia mandata. que sicut
caritatis significationem premiserunt: videntur non
diu debere cessare. Que vero non iustificationis
gratia sed caritatis instituta sunt: sed ingrata fuerunt et in
homines imposita. Iam clarescente veritate cessaverunt
velut umbra. Verum et ipsa cerimonialia secundum
spiritualem intellectum continentur; et omnia moralia ad cari-
tatem referuntur. Pertinent ergo omnia ad x. mandata
in tabulis scripta. in quibus summa perstringitur. ex quibus cetera
emanant. Sicut in sermone domini octo virtutes pre-
mittuntur. ad quas cetera referuntur. Et sicut ad x. man-
data decalogi cetera referuntur. ita et ipsa x. ad
duo mandata caritatis. Unde quia ad duo mandata
caritatis pertinet. quod pertinet in plures man-
data. et ad caritatem tamquam finem referri debet. Unde
Aug. li. i. de doctrina xana. — augustinus. Totam magnitudinem et amplitudinem divino-
rum eloquiorum possidet caritas. qua deum proximumque dili-
gimus. quia radix est omnium bonorum. Unde veritas ait. In
his duobus mandatis universa lex pendet et prophete. Si igitur
non vacat omnes paginas sanctas perscrutari. omnia involucra
sermonum evolvere. tene caritatem ubi pendent
Aug. in euch. — omnia. que perfectio est et finis omnium. Hec ergo et precepta
et consilia recte fiunt. cum referuntur ad dili-
gendum deum. et proximum propter deum. Que vero timore pe-
ne. vel aliqua intentione carnali fit: ut non re-
feratur ad caritatem. nondum fit sicut fieri oportet: quamvis
fieri videatur. Inimicus iustitie ergo est. qui pene timo-
re non peccat. Amicus vero qui eius amore non peccat.
Aug. ad anastasium — Unde quia hec summa est. ut intelligatur legis et omnium
i. li. de doct. xa. — divinarum scripturarum. plenitudo esse dilectio dei Dr.
et proximi. Preceptis quibus continentur in duobus caritatis.

Sequitur iam distributio decalogi. que in duobus
mandatis completur consideranda est. Habet ergo decalogus
Aug. de x. cordis — x. mandata. que sunt decacordum psalterium. que sic sunt
distributa. ut tria que sunt in i. tabula. pertineant ad
deum. scilicet ad cognitionem et dilectionem trinitatis.
vii. que sunt in ii. tabula. ad dilectionem proximi. Primum
De i precepto — in prima tabula est. non habebis deos alienos. non
facies tibi sculptile. neque similitudinem omnium
Origenes — rerum. Hec origenes dicit duo mandata esse. sed augustinus
unum. Hic ipsum enim quod dicitur. non habebis deos alienos
perfectius explicatur. cum prohibetur coli figmenta. scilicet ido-
lum. vel similitudinem alicuius rei. Et duo origenes
inter dicit distare. ut idolum sit. quod nichil habet simile
Or. — sui. Similitudo vero que habet speciem alicuius rei. ut si quis
ut si quis in auro. vel in argento. vel alia re faciat speciem
serpentis. vel avis. vel alicuius rei. et statuat ad adorandum.
non ydolum sed similitudinem fecit. Qui vero facit speciem
quam non vidit oculus. sed animus sibi finxit. ut si quis

humanis membris. caput caninum. vel arietis
formis. vel in uno habitu hominis duas facies: non
similitudinem sed ydolum facit. quia facit quod non habet
aliquid simile sui. Ideo dicit apostolus. quod idolum nichil
in mundo. Non enim aliqua ex rebus constantibus assumi- — Cur idolum nichil esse in mundo dicitur
tur forma. sed quod mens otiosa et curiosa reperit. Si-
militudo vero est. cum aliquid ex his que sunt. vel in celo. vel
in terris. vel in aquis formatur. Augustinus vero ita exponit illud. — Aug. sup. ioh.
scilicet ydolum nichil est in mundo. id est inter creaturas mundi non — Alii
est forma ydoli. Materiam ergo formavit deus. sed stultitia
hominum formam dedit. Cetera que facta sunt. velut facta sunt per verbum.
sed forma hominis in ydolo non est facta per verbum. Sic peccatum — Cum in exponendo hoc verbo omnia per ipsum facta sunt.
non est factum per verbum. sed est nichil. et nichil fiunt homines cum
peccant. Sed queritur. quomodo hic dicatur forma ydoli non esse
facta per verbum. cum alibi dicatur. Omnis compago. omnis forma.
omnis concordia partium facta est per verbum. Hoc autem adversis
varie solvitur. Quidam ergo omnem formam dicunt. et quecumque
est a deo esse inquantum est. Et formam ydoli inquantum est. vel
inquantum forma est a deo esse. Sed inquantum est ydoli. id est propter
adorandum. Inde enim non est creatura: sed presumptio
creature. Sic illud quod peccatum est. inquantum peccatum est.
nichil est. et homines cum peccant nichil fiunt. quia ab illo
qui est separantur. Unde iere. Quod ex deo non est quod solo — Iero. sup. ezechiel.
verbo vere est non esse dicitur. Sequitur peccatum. quod nos a deo esse
abducit: nichil esse vel non esse dicitur. Alii vero dicunt omnem
formam. que scilicet naturalis est. et omne quod utile est esse a deo. Sed
forma ydoli non est utilis. quia nature iustitie non
servit. Ideo ergo naturalis esse dicitur. quod simplici nature creature
quam deus est nutriat. non pestilentia. et naturam creatam non
vitiat. ¶ Secundum preceptum est. non assumes nomen dei — De ii precepto.
tui in vanum. quod est dicere. secundum litteram. Non iurabis pro
nichilo nomen dei. Allegorice vero precipitur. ut non — Isidorus.
putes creaturam esse christum dei filium. quia omnis crea-
tura. vanitati subiecta est. sed equalem patri.
Tertium vero est. Memento ut diem sabbati sanctifices. Secundum — De iii precepto.
litteram precipitur. sabbati observantia. Allegorice vero pre-
cipitur. et hanc vacationem. et in futuro contemplationem expec-
temus ex spiritu sancto. id est ex caritate et dono dei. non quod spiritus sanctus
sine patre et filio hoc operetur. Accepit utique ecclesia hoc do- — Cur in spiritu sancto dicitur fieri remissio
num. ut spiritu sancto scilicet fiat remissio peccatorum. quamvis remis- — peccatorum.
sionem tota trinitas faciat: proprie tamen ad spiritum sanctum dicitur
pertinere. Quia ipse spiritus sanctus adoptionis filiorum. ipse est patris
et filii amor. et connexio vel communitas. Per quam iustifi-
catio nostra. et requies. ei attribuitur sepius. Hec sunt tria
mandata. prime tabule. ad deum pertinentia. et primum quidem
de unitate colenda. pertinet ad patrem. in quo est unitas
vel auctoritas. Secundum ad filium in quo est equalitas. Tertium
ad spiritum sanctum in quo est utriusque connexio. ¶ In secunda vero ta- — De mandatis ii. tabule.
bula. vii. erunt mandata. ad dilectionem proximi per- — De i. ii tabule.
tinentia. Quorum primum ad patrem carnalem refertur.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Sic p(ri)mu(m) p(re)c(eptu)m t(abu)le. ad p(ro)x(imu)m celeste. q(uod) est honora patre(m) tuu(m) & matre(m) tua(m). ut sis longeu(us) s(uper) t(er)ra(m). i. viuet(ur)u(s). Parentes n(on) sic s(un)t honora(n)di. n(on) eis d(ebi)ta reuerentia exhibeat(ur). & necessaria ad ministrent(ur). Secundu(m) e(st) no(n) occides. n(on) s(olum) s(ecundu)m litteram act(um) homicidij p(ro)hibet. s(ed) s(ecundu)m s(piritum) et voluntas occide(n)di. vn(de) huic ma(n)dato. s(ecundu)m litteram. s(un)t additio s(un)t i(n) eu(an)g(e)lio. q(uia) litt(er)a eu(an)g(e)lij exp(ri)mit(ur). q(uo)d leg(is) litt(er)a no(n) exp(ri)mebat. Eua(n)g(e)lij littera exp(ri)mit intelligentia(m) sp(irit)uale(m). i. q(uo)m sp(irit)uales sunt. & s(ecundu)m q(uod) sp(irit)ualit(er) viu(u)nt. Litt(er)a leg(is) sensu(m) carnale(m). i. que(m) carnales sunt. s(ecundu)m q(uod) carnalit(er) viu(u)nt. cui f(a)c(t)a e(st) s(upra)d(ic)ta additio. Tertiu(m) e(st) no(n) mecaberis. i. ne cuilib(et) miscearis. excepto fede(re) matrimonij. a parte (enim) tot(um) i(n)telligit(ur). Nomi(n)e (enim) mechie. o(mn)is concubit(us) illicit(us) illoru(m)q(ue) m(em)broru(m) no(n) legitim(us) us(us) vsque p(ro)hibit(us) d(e)b(et) intelligi. Quartu(m) e(st) no(n) furtu(m) facies. n(on) sacrilegiu(m) & rapina o(mn)is p(ro)hibet(ur). No(n) (enim) rapina(m) p(er)misit. q(ui) furtu(m) p(ro)hibuit. s(ed) furti no(m)i(n)e b(e)n(e) intelligi volu(n)t. o(mn)em illicita(m) usurpatione(m) rei aliene. Sacrilegiu(m) (enim) t(ri)b(us) m(od)is (com)mittit(ur). q(uia) s(cilicet) v(el) s(a)c(ru)m de sacro. v(el) sac(rum) de no(n) sac(ro). v(el) no(n) sac(rum) de sac(ro) aufert. Sac(rum) n(on) d(icitu)r q(uo)d cu(m)q(ue) ma(n)cipatu(m) e(st) cultui diuino. n(on) eccl(esi)a. u(e)l res eccl(esi)e. H(ic) et usura p(ro)hibet(ur). q(ue) sub rapina (con)tinet(ur). V(nde) ier(onimus). Vsuras querere. v(e)l fraudare. aut rapere. nich(il) int(er)e(st). Commoda fr(atr)i tuo. & accipe q(uo)d dedisti. & nich(il) s(upe)rfluu(m) q(ue)ras. q(uia) sup(er) habu(n)da(n)tia i(n) usura (com)putat(ur). Est (enim) usura n(on) tant(um) aug(mentum). e(st) q(ui)s pl(us) exig(it). iniuria. v(e)l qualib(et) re. q(uam) accep(it) pecunia. s(un)t q(ui) p(u)tant aliq(ui) usura(m) t(antu)m e(ss)e i(n) pecunia. s(ed) intelligat usura(m) uocari s(upe)rhu(n)da(n)tia(m). s(cilicet) q(ui)cq(ui)d e(st). si ab eo q(uo)d ded(it) pl(us) e(st). ut si i(n) hyeme dem(us) x. modios. & i(n) messe. xij. recipiam(us). Si furt(um) n(on) q(ui)r(itur) de filiis isr(ae)l. q(ui) d(omi)no iubente. ab egyptijs mutuauerunt. uasa aurea & argentea. & uestes p(re)ciosas. & asportau(er)unt. ut(rum) furtu(m) (com)miserunt. D(omi)n(u)s eos q(ui) ut pareret d(omi)no iubenti. illud fecer(un)t. no(n) fecisse furtu(m). n(on) o(mn)io peccasse. Vn(de) aug(ustinus). Isr(ae)l(it)e n(on) furtu(m) fecer(un)t. s(ed) d(e)o iubenti ministeriu(m) p(re)buerunt. H(ic) (enim) d(ici)s iussit. q(ui) lege(m) ded(it). Sic minist(e)r iudicis. sine pecc(at)o occid(it). q(uem) lex p(re)cip(it). s(ed) si id sp(ont)e faciat homicida e(st). & si eu(m) occidat q(ui) scit iudice(m) occidendu(m). Infirmi aut(em) q(ui) exspoliaue(run)t egyptios d(e)cep(er)unt. mag(is) p(er)missi s(un)t hoc facere. ut q(uia) talia in re passi s(un)t. qua(m) iussi. Hic opponit(ur). q(uo)d i(n) b(o)n(o) i(n) illo ope(re) peccauer(un)t. q(uia) naturale(m) lege(m) cui secundat eu(an)g(e)lium. i(d) e(st) lex moral(is) p(re)ceptionis tra(n)sg(re)ssi s(un)t. que e(st). q(uo)d t(ibi) no(n) uis fi(eri). alij ne fec(eris). q(uam) i(n)tra sc(ri)psit i(n) corde ho(m)i(ni)s. & q(uia) no(n) legebat(ur) i(n) corde. itaut i(n) tabul(is). n(on) uoce forinsec(us) admota. redir(et) ad cor. & ibi i(n)ueniret q(uo)d exi(re) leget. Hanc q(uia) illi p(re)uaricati uide(n)t(ur) i(n) illo f(a)c(t)o. alijs facientes. q(uo)d nolebat sibi fi(eri). S(ed) ibi subintelligend(um) e(st) i(n)iuste. ut no(n) alij. s(cilicet) i(n)iuste facias. q(uo)d t(ibi) no(n) uis fi(eri). Alio(quin) q(ui) h(ic) p(re)uaricator e(ss)e uidet(ur). d(u)m p(u)nit reu(m). nolens aliq(ui)d tale sibi fi(eri). Ita & illu(m) d(omi)n(u)m u(er)bum. o(mn)ia q(ue)cu(m)q(ue) uultis ut faciant uob(is) ho(m)i(n)es. & c(etera). accipiend(um) e(st). q(uia) nob(is) i(n)uice(m) exhibe(re) debem(us).

Quintu(m) p(re)cep(tum) e(st). No(n) loq(ue)ris (contra) p(ro)x(imum). t(uu)m. falsu(m) testimoniu(m). v(bi) o(mn)e m(en)daciu(m) & p(er)iuriu(m) p(ro)hibet(ur). Sed aug(ustinus) ait. q(ui) i(n)t(er)u(m) p(ro)hibit(ur) s(un)t o(mn)e m(en)daciu(m). Q(uo)d a(utem) d(icitu)r illud t(antu)m p(ro)hib(er)i. q(uo)d obe(st). & n(on) p(ro)x(imo). ei cui d(icitu)r. Tale en(im) no(n) e(st) adulat(i)o p(ro)x(imi). n(on) ideo uidet(ur) h(ic) addisse sc(ri)ptura. s(ed) q(uia) (hoc) m(an)datu(m) magna q(uestio) e(st). n(on) cito p(otest) explicari.

Sciend(um) e(st) t(ame)n t(ri)a e(ss)e g(e)n(er)a m(en)dacio(rum). S(unt) (enim) q(ue)da(m) m(en)dacia p(ro) salute. v(e)l commodo alic(uius). no(n) malitia s(ed) benignitate d(ic)ta. q(ua)lit(er) obstetrices mentite s(un)t. & raab. Est & aliu(d) m(en)dacij g(e)n(us). q(uo)d fit ioco. q(uo)d no(n) fallit. scit en(im) cui d(icitu)r. ca(usa) ioci dici. & h(ec) duo g(e)n(er)a m(en)dacio(rum) no(n) s(un)t sin(e) culpa. s(ed) no(n) cu(m) magna. P(er)fect(us) n(on) (con)uenit m(en)tiri. nec p(ro) t(em)p(or)ali uita alic(uius). nec p(ro)p(ter) p(ro)p(ri)e alt(er)ius a(n)i(m)a(m) sua(m) occidat. Lic(et) a(utem) eis ueru(m) tacere. s(ed) no(n) falsu(m) dic(er)e. ut sic. no(n) uult ho(m)i(n)em adiuuare p(ro)d(er)e. uer(um) taceat s(ed) n(on) fals(um) dicat. Tertiu(m) u(er)o g(e)n(us) m(en)dacij e(st). q(uo)d ex malignitate & duplicitate p(ro)cedit. cui(us) ualde cauend(um). Hic i(n)nui uid(etur). m(en)dacia illa. q(uod) fiu(n)t ioco. v(e)l p(ro) salute alic(uius). ipsis e(ss)e uenialia pecc(at)a. P(er)fectis u(er)o illud q(uod) p(ro) commodo alt(er)i(us) d(icitu)r e(ss)e da(m)pnabile. q(uo)d & de m(en)dacio ioci. putari p(otest). p(ro)p(ter) sc(ri)pture s(un)t u(er)ba. De m(en)dacio a(utem) obstetricu(m) & raab. q(uo)d fuit ueniale ag(ustinus) tradit dicens. Exhibita sic obstetrices no(n) remuneratae s(un)t. q(uia) s(un)t mentite. s(ed) q(uia) i(n)fantes liberauer(unt). & p(er) hac mi(sericordi)a(m) ueniale fuit peccatu(m). no(n) t(ame)n nullu(m). Sic raab libata. p(er) libatione(m) exploratoru(m). p(ro)p(ter) qua(m) fuit ueniale peccatu(m). S(ed) ne putes q(uo)sq(ue) i(n) ceteris peccatis. si p(er) libatio(n)em ho(min)u(m) fiant. ita posse concedi uenia(m). Multa (enim) mala detestanda. tale fecim(us) et uenia. Possum(us) (enim) & furando alicui p(ro)de(ss)e. si paup(er) cui dat sentit comodu(m). & diuiscu(m) no(n) tollit. sentit i(n)comodu(m). Ita & adulterando. possum(us). si aliq(ui)s n(on) ad h(ec) ei (con)sentiat appareat amando moritur(us). & si uiuit penitendo. purgandus. nec id peccatu(m) g(e)n(er)e negabit tale adulteriu(m). Sciend(um) q(uoque) e(st). octo g(e)n(er)a e(ss)e m(en)dacij. ut ag(ustinus) ibi d(e) m(en)dacio trad(it). q(ue) diligent(er) notanda s(un)t. n(on) app(ar)eat q(uo)d m(en)daciu(m) sit ueniale. & q(uo)d da(m)pnabile. d(istinctio) xxvi.

Primu(m) capitale e(st) m(en)daciu(m). in d(o)c(t)rina religionis. Sp(ec)ieb(us) m(en)datij p(ro)longeq(ue) fugiend(um). q(uo)d fit i(n) doctrina religionis.

D(e) s(e)c(un)do.

D(e) sensu carnali & sp(irit)uali.

D(e) t(er)cio.

Aug(ustinus) sup(er) exodu(m).

De quarto.

Aug(ustinus) sup(er) psal(mos).

Itez s(uper) ezechel.

Si furt(um) filii isr(ae)l q(uod) spoliauer(unt) egiptios. fecerunt.

Aug(ustinus) s(uper) eod(em).

Ag(ustinus). s(uper) psal(mos).

Sexto & septimu(m) p(re)cep(tum) require ad tale antea. ad tale signu(m).

D(e) quinto.

Aug(ustinus) s(uper) exod(um).

Si o(mn)e m(en)datiu(m) ib(i) p(ro)hibet(ur).

Aug(ustinus) s(uper) psal(mos). v.

Ag(ustinus). s(uper) leuitic(um).

Q(uo)d m(en)datiu(m) obstetric(um) & raab fuit ueniale.

Ag(ustinus). s(uper) leuitic(um).

Ag(ustinus) in enchi(ridion).

Ag(ustinus) in t(ra)ct(atu) d(e) m(en)d(acio).

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ad q̃ nulla cā c̃g̃a d̃b̃ adduci. Scd̃m q̃le e. ut nlli p̄sit. ſ; obsit alicui. Tertiū q̃ ita p̄de alti ut obsit alti. Q̃rtū sola mētiēdi fallendiq; libidine. q̃d merū c̄datiū eſt. Q̃nti q̃d fit placēdi cupiditate ſuauitate eloquii. His oib; euitatis sequit̄ septimū gen̄ mēdatii. q̃d nlli obē. ⁊ p̄dē alicui. ut siquis pecuniā alic̄ iniuste tollendā. sciēs ubi sit. nescire se mētiatur. Septim. q̃ ⁊ nlli obē. ⁊ p̄dē alicui. ut siquis nolens hoiem. ad mortē q̄situ. p̄dē mētiat. Octauū q̃ nlli obē. ⁊ ad h̄ p̄dē ut ab imūdicia corpali alīq̄ tueat̄. In his aūt tanto minus q̄sq; peccat. cū mētit̄ quātomagis a p̄mo recedit. Q̃sq̄s aūt aliq̄ gn̄s ee mēdatij. q̃d peccm̄ nō sit putauit: decipit se ipm̄ turpit̄. c̄ honestū. ee deceptorē aliorū arbitret̄. Omē g̃ gn̄s mēdatij summope fugē. q̄ oē mēdatiū nō est a deo. **Quid sit mendatium**

Hic videndū ē q̃d sit mēdatiū. ⁊ q̃d mētiri. Deīn utr̄ omē mēdatiū sit peccm̄. ⁊ q̃re. Mendatiū ē ut ait aug. falsa signō uocis c̄ intētione fallendi. Vn̄ q̃ mēdatium sit necē ē ut falsū p̄fat̄ c̄ intētione fallendi. h̄ ē malū p̄p̄u ē mētientis. aliud hr̄e clausū i pectore. aliud p̄mpt̄ i lingua. q̄tari ul ē loq. ee h̄ q̃ aio sentit. f̄. siue illud uerū sit siue nō. Omis g̃ q̄ loq̄t̄ mēdatiū mētit̄. q̄ loq̄t̄ c̄ hoc q̃d aio sentit. i. uelle sentire fallendi. Sz nō oīs q̃ mētitur. mēdatiū dic̄. q̄ q̃ uerū ē loq̄t̄ aliq̄n mētiēdo. sic cōuerso falsū dicēdo aliq̄n uerax ē. Vn̄ ag̃. Nemo sane mētis iudicandus ē. q̃ dic̄ falsū q̃d putat uerū. q̄ q̄ntū i ip̄o ē. nō fallat ip̄e ſ; fallitur. Nō igit̄ mēdatij arguendus ē. q̃ falsa icauts uera. ac p̄ius h̄t. Porro ecōtrario ille mētit̄. q̃ dic̄ uerū q̃d putat falsū. Q̃ntū eni ad aīū ei⁹ attinet. nō uerū dic̄. q̄ nō q̃d sentit dic̄. q̄uis uerū īueniat̄ eē q̃d dic̄. Nec iste lib̄ē a mēdatio. q̃ hore nesciēs loq̄t̄ uerū. sciens aūt uolūtate mētit̄. H̄ q̄ri sol; si uides dicat xp̄m ee dēūm. cū nō ita sentiat aio. utrū loq̄t̄ mēdatiū. Nō ē mēdatiū q̃d dic̄. q̄ h̄ aliter teneat aio. uerū ē tn̄ q̃d dic̄. ⁊ io nō ē mēdatiū. ſ; mētit̄ tn̄. illud q̃d uerū ē dicēs. Q̃r aūt oē mēdatiū sit peccm̄. ag̃. insinuat. q̄ mgr̄ uidē. oē mēdatiū ee peccm̄. ſ; mētiri uiē z. quo aio. ⁊ de q̄b⁹ rebus q̄sq; mētiat̄. Nō eni sic peccat q̃ c̄ssulendi. ut qui nocēdi uolūtate mētit̄. Nec tm̄ peccat q̃ uiatorē mētiendo īduīso itinē mittit. q̄ntū q̃ uiā uite mēdatio depuat. Porro omē mēdatiū. io dicēdū ē ee peccm̄. q̄ h̄ deb; loqui hoō. q̃d aio gīt. siue illud uerū sit. siue putet.

⁊ nō sit. Vba ē io s̄t instituta. nō ut p ea h̄omines i uicē fallāt. ſ; p ea in alti⁹ noticiam suas cogitationes ferāt. Vb̄ q̃ uti ad fallaciam. nō ad q̃ s̄t instituta. peccm̄ ē. Nec io ⁊ ullū mēdatiū putans ē nō eē peccm̄. q̄ possumus alicui aliq̄n p̄dee mētiendo. Possum⁹ eni ut p̄dice ē. ⁊ furando. ⁊ adulrando p̄dee. q̄da tn̄ q̃ nō re. tn̄ ee possum⁹ dic̄. q̃n alic̄ ledit. ⁊ ul ē. asciēte dē falsū. mēdatiū ē. siue q̄. siue nemo ledat̄. Ecce ex his p̄stat. oē mēdatiū ee peccm̄. nō tn̄ d̄ oī mēdatio accipiendū illud. p̄del os q̃ locut̄ mēdatiū. n̄ illud os q̃d mētit̄ occid aīam. Nec oē mēdatiū. isto p̄cepto p̄hibi uidē. n̄ p̄nussa descp̄tōe mēdatiū ioci ēcludi.

Illud ⁊ sciēd ē. ū ē p̄cto errat̄. Tu [?] q̃ in q̄busdā rebus magno malo. i q̄bus paruo. i q̄dā nllo fallit̄. Inq̄b⁹ rebus mlt̄ mt̄ ē. ad capiendū d̄i regnū. utr̄ c̄d[ant] an nō. ul utr̄ ul putet̄ an falsa. siue sit siue nō. In his errare. i. aliud p alio p̄one putare. nō arbitrij ē ee peccm̄. ul si ē mimmū. atq; leuissimū. ⁊ s̄t uera q̄uis nō uidant̄. q̃ n̄ c̄dant̄ ad uitā etnā. nō p̄t p uenire. ee h̄ec error maxima cura cauend⁹ sit. nō in īmaiorib; ſ; ⁊ i minorib; rebus. Nec n̄ p̄ter ignoratiā possit errari. n̄ ē tn̄ c̄seq̄ns. ut c̄tinuo erre quisq̄s aliq̄d nescit. ſ; hic ex̄istimat scire q̃d nesc̄. p uero ē approbat falsū. q̃d ē erroris p̄p̄u. Verūtn̄ mq̃ re quisq; erret. mt̄ ē plurimū. Sz eni q̃ nescire sit melius. q̃ scire. s̄t nō nulli errare p̄fuit aliq̄n. ſ; i uia pedū. nō i uia moȝ. Soh; ⁊ q̄ri de iacob. q̃ sedu̇x esau. alt̄ aio sēnes. utr̄ mētitus sit. de hoc ag̃. ait. Iacob q̃d matre sec auctore. ut falleret patrē. Si diligit̄ attendat̄. uidē nō ee mēdatiū. ſ; misteriū. Inuidebat eni mat̄ obedire. q̄ p fm̄ nouat misteriū ⁊ io ē familiare c̄silū fē. s. q̃d mat̄ acceperat a dño. io excusatur iacob. **An piuriū sit q̄t mēdatiū.**

Nūc d̄ piurio uidām⁹. Piuriū ē mēdatiū iuramēto firmatum. hic q̄r utr̄ sit piuriū. ubi nō ē mēdatiū. q̃d q̄dā uidē grauē auctoritate iere dicētis. Aduertēd ē. q̃ iusiurand. iij. hat comites. ueritatē. iudiciū. ⁊ iusticiā. Si ista defuit nō erit iuramētū. ſ; piuriū. Vn̄ aūt falsū iurat̄. iurās de ē. Si q̃ falsū iuret. ⁊ si nō sit ibi itētio fallendi. uidē ee piuriū. q̄ deē ē ueritas. Q̄b; dā plac; nō ee piuriū. ul nō ē mēdatium. ex h̄ dn̄ aliq̄n falsū. siue mēdatio. ita iuratur falsū sīe piurio. Falsū forte dic̄ iepte. c̄ se uēturū ad cheuitates p̄misit. Nec tn̄ sic ei iponebat̄. aut pa mēdatij ee. q̄ sic aio sentiebat. ⁊ si iuramto

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Marginal notes:

Aug. in li. de mēdatio.

Aug. in ezechel. enchi.

Q̃d sit mētiri

Aug. in enchirid

Quādo q̃ dic̄it xp̄m esse dm̄.

Q̃ oē mēdatiū sit peccm̄. Aug.

Aug. enchi.

Aug. in ezechel. Q̃ oē mēdatiū sit peccm̄. enchi.

Q̃ n̄ io mēdatiū n̄ ē peccm̄. q̄ p̄dest.

Aug. q̄ turpe ē. q̄ n̄ tm̄. mētiri datū ē q̄n ledit.

Hic soluit̄ supposita q̃d q̄ntū ee mēdatium ē.

Aug. in ezechel. enchi.

Quid sit error

De iacob. si mētit⁹ sit. Aug.

Ier. Hiere.

Quorūdā opinio c̄ hac re.

illud firmasse; nõ piuriũ icurrisse. qr q̃nt fuit
i ipo uer̃ dic. ⁊ si iuratione addidisse. q̃uiu
nisi fieret uer̃ iurasse ⁊ si alr̃ euenit quã dic.
Sententia iuor. Id sic ḡ. nõ ẽ mirar. ñ alr̃ sitiat aio quã dicit
siue ita sit siue nõ. Ita uidẽ c̃pã nemine
piuriũ ostitui. ñ alr̃ sitiat aio quã loquit̃.
siue ita sit siue nõ. D t̃plici in piuriũ sñtcia
Set meli⁹ ẽdit̃ ⁊ ille peierare. q̃ fals uolũt̃
A sitate fallidi iurat. ⁊ q̃ falsũ putans
qđ uer̃ ẽ iurat. ⁊ q̃ uer̃ putãs q̃ falsũ ẽ iu
rat. Vñ aug̃. hoĩes fals iurãt. ut ẽ fallunt
Aug̃. in sr̃moẽ. xviii. d̃ ũb apli. ł cũ falluntur. Aut putat hõ uer̃ ẽẽ qđ fals ẽ.
⁊ temẽ iurat. aut scit aũ putat falsũ ẽẽ ⁊ tñ
p uo iurat. ⁊ nichom⁹ ẽ scele iurat. Distant
aũt ista piuria duo q̃ comemorau. fac illũ
iurare q̃ uer̃ ẽẽ putat p q̃ iurat. Ver̃ putat
ẽẽ ⁊ tñ fals ẽ. nõ ex aĩo iste piurat. s; fallit̃.
h p uo h̃t qđ fals ẽ. nõ pfalsa re sciẽs iura
tionẽ inponi. Da aliũ q̃ scit fals ẽẽ ⁊ dic
uer̃ ẽẽ ⁊ iurat tãq̃ uẽ sit. q̃ scit falsũ ẽẽ.
⁊ fore uer̃ ẽ. Vbi gr̃a. ũ interrogat⁹ pluit in
illo loco. Interrogas hoĩem ⁊ dic pluisse. ⁊ tñ ne
pluit ibi. s; putat nõ pluisse. piur⁹ ẽ. Int̃ ẽ
quẽadmodũ u̇bũ pcedat ex aĩo. Reã linguã ñ
fac. ñ rea mens. Hic euidẽt̃ tradit̃. qđ t̃plici
ẽ peierat hõ. ut supdiẽ. Dũ uł sciẽs falsum
iurat. ł putãs fals qđ uer̃ ẽ iurat. ł existimãs
uer̃ q̃ fals ẽ iurat. S; h̃ extremũ nõ uidẽ ẽẽ
piuriũ. uł si piuriũ noĩet̃. eo q̃ fals iurat̃. Nõ
uidẽ ẽẽ re⁹ piurii. q̃ sic iurat. qr nõ ẽ ei⁹ mens
rea. ⁊ iõ nec ling̃. Imo ei⁹ mens rea ẽ; dũ iura
re p̃sumit. q̃ pficiue uer̃ nõ dephend. Nõ ḡ
ẽẽ piuriũ mendaciũ ẽ. nec oĩs q̃ peierat mẽtit̃.
s; oĩs mẽtiendo iurãs peierat. ẽẽ oĩs q̃ fals iu
rat. siue mẽtiẽs siue nõ. peierat. Tũ ũ quis
iurat. qđ uer̃ ẽ existimãs ẽẽ falsũ. qr qđ sit
ibi piuriũ. Ipa q. signo uocis iña ẽ. qr uer̃ nẽ
ciens loquit̃. Nõ ḡ ipã signo. ł falsũ ł mendaciũ
qr uera ẽ. ⁊ qđ uer̃ ẽ piuriũ nõ uidẽ ẽẽ.
Ad h̃ dn̄s. loq̃ sic ẽ. s. ẽẽ mẽt. sub attestatione
iuramẽti ẽẽ piuriũ. Mentiri ḡ adhibita iuratio
ne piuriũ ẽ. P iuriũ ḡ ẽ. ł iurando loq̃ fals.
cũ intẽtione fallendi. ut iurando loq̃ fals sin intẽ
tione fallendi. uł iurando loq̃ uer̃ cũ intẽtione
fallendi. Hic opponit̃. si oĩs q̃ falsũ iurat pe
ierat. ẽẽ q̃ alicui pmittit dare. subẽto iuram.
aliqđ. qđ tñ nõ faciet. ex quo iurauit peierauit.
qr fals iurauit. Nõ enĩ ita futur̃ erat ut
iurauit. Ad h̃ dici p. qr nõ oĩs. q̃ iurat q̃ fals
ẽ. eq̃ iurat piur⁹ ẽ. sic iste de q̃ agimus.

Sotentia

Soto.

6 põ.

Soto.

s; eq̃ ꝓpositũ mutat. ut t̃minũ transgdit̃.
Iurando tñ sit piuriũ pctũ. An iurare
Si aũt qr̃. uł̃ iurare sit malũ. sit malum.
S dnĩs aliqñ malũ ẽẽ. aliqñ nõ. Sponte q.
ẽẽ sine necessitate iurare. ł fals iurare gⁿde
pctm ẽ. Ex necessitate ũ iurare. s. ut ad uł
serendã innocentiã. uł ad fedũ pacis ofirmã
da. uł ad psuadend auditorib; qđ ẽ eis utile.
malũ nõ ẽ. qr necessariũ. Vñ aug̃. Iuramẽtũ
Aug̃. d sermone dñi i mõte. sumend ẽ i necessariis. ẽ pig; sic hoĩes ẽẽ. q̃ est
eis utile. Iuratio nõ ẽ bona. nõ tñ mala.
cũ ẽ necessaria. i. nõ ẽ appetenda sic bona. nõ tñ
fugienda tãq̃ mala. cũ ẽ necessaria. Nõ q. ẽẽ d̃i
pcept̃ iuratio. S; ita intellig̃ dñs phibuisse
iuramẽto. ut q̃nt i ipo ẽ q̃s. nõ iuret. Qz
mlti faciũt i hore h̃nt iurationẽ. tanq̃
magnũ aut suaue aliq̃. Apte q. nouũ pcep
tũ dñi. ⁊ tñ iuramẽ. Phibem ḡ iurare temp
rancie. ł delectatione iurãdi. Qz ḡ ẽ. aut in
euangło. ego dico uob nõ iurare oĩo. ita intellig̃
pcepisse. ne q̃s q̃ sic bonũ appetat iuramẽtũ ⁊ assi
duitate iurandi labat̃ i piuriũ. Qz aũt addidit.
sit aũt s̃mo ur. ẽ ẽ. non nõ. bonũ ẽ ⁊ appetend.
Qz aũt aplius ẽ amalo ẽ. i. si iurare cogis. scias
d necessitate uenire ifirmitatis eoz q̃ aliq̃
suades. q̃ ifirmitas malũ utiq̃ ẽ. Vñ nos cot
tidie librari pcam̃. dicẽtes libra nos amalo. Loq̃
nõ dic qđ aplius ẽ malũ ẽ. Tu q. nõ facis ma
lũ. qđ bñ uteris iuratõne. s; amalo ẽ illi⁹.
q̃ aliter nõ ẽdit. i. ab infirmitate. q̃ aliqñ pena
ẽ. aliqñ pena ⁊ culpa. Ibi ḡ dñs phibuit
malũ. suasit bonũ. indulsit necessariũ. Vtrum
Querit̃ ⁊ ut̃ liceat eo q̃ sit p creaturas
iurare p creaturã. Qz nõ uidẽ ẽ lege sit.
in lege. Reddes aũt dño iuramẽta tua. ⁊ ẽ in
euangło pcipiat. nõ iurare oĩo. ñ p celũ neq;
p t̃rã. nec p ierosolimã. ñ p caput tuũ. Iudeis
q̃ parum ocessũ fuit iurare p creatorẽ. ⁊ pcep
tũ q̃ si iurare oingeret. ñ ñ p creaturã iurarẽt.
nõ p creaturã. Qa iurãtes p angelos ⁊ elementa. crea
turas uenabant̃ honore. ⁊ meli⁹ erat h̃ oẽ
creatorem q̃ creaturis. Infirmis ḡ illud phibuit.
Sed s̃ ũ q̃ creaturis creatorẽ uenabant̃ tñ nõ
phibuit. Vñ p salutẽ pharaonis ioseph iura
uit. dei iudiciũ i eo uenãs . q̃ posit⁹ erat
infirmis. Xp̃s ũ ita p creatas iurare phibuit. ne
ut aliqđ diuinũ inesse ẽdet̃. p quo reuerentia
eis deberet̃. ut ne per iurãtes fals hoĩes se re
Jer. sup orth. Aug. iuramẽto. nõ reũ putarent. Iuratio mag̃ re
S iãt qr̃. Nat̃. an q̃ sit p dm̃. an q̃ sit p euglia. ł p creatas.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

[illegible]

quis mag teneat. anq p dm. anq p euugelm.
ut p celu urat. Dns q p dm urat. qr p eu h
sca sr. Vn ioh. crisostom. Si ca fuit. modici — *Johs crisost.*
uidet face. ut urat p dm. q n p euugelium.
maius aliq fecisse uidet. q dices e. Stulti. scrip
ture p dm fce sr. no ds p scripturas. ita et cete
fce sunt p dm. Quid est dicere. per deum.
Hoc qr. qd sit dre p dm iuro. h e teste adhibe
dm. Iurau p apste dices. Testis e m ds. ac
si dicer. p dm ita e. Vn ag. Ridiculu e putare — *Aug. in sermone de periurio quod sic incipit. quod sepe in tempus cordis.*
h si dicis p dm iuras. si dicas testis e ds. non
iuras. Qd e eni p dm. n testis e m ds. au qd e
testis e ds. n p dm. Qd e at iurare. n ius
do reddere. qn p dm iuras. tu s. iurati. et non
fallimus. Ite. Ecce dico caritati ure. et q pla
pide urat falsu. piur e. qr no lapide q no
audit. h eu cantore adhibz teste. h e iurare p
q lib; creatura. s. cantore eius teste adhibe. Est et — *Ag. sr psal. vii.*
qdda genus iurandi grauissimu. q fit execrationem.
ut e hoc dic. Si illo feci. illa patiar. et illa gi
gat filiis meis. Sed q modo accipit et intelli. — *Aug. i sermone de periurio —*
cu aliq iurando dic p salute mea. et p filio meo
et h modi. obligat q h deo. Vn ag. Cu quis
ait p salute mea. salute sua do obligat. Cu
dic p filios meos. obpignorat eos do. ut h eue
niat icap ipsor. q ex de ore ipi. Si uerii.
uer. Si falsu falsu. Et sic p h iuras aliqn hoc
deo obligat. ita ut p dm iuras ipm adhibet
teste. In oi q iuratione aut ds testis adhibetur.
aut creatura do obligat. et obpignorat. n h sit iu
rare. s. dm teste adhibe. ut deo aliq obpigno
rare. De illis qui iurant p falsos deos.
Post h qr. utr fides eius uenid sit. q p demonia — *Aug.*
uel p idola iurauit. De h ag. scribens ad publi
cola ait. De p oi ostendere uolo. utru si quispia p deos
falsos iurauit. et fide no seruauit. no t uide
bis peccasse. Bis utiq peccau. qr et iurauit
p quos no debuit. et cm pollicitu fec fide. q no
debuit. Ideo q utit fide illis. q constat iurasse
p falsos deos. et utit fide illius no ad malu s ad bonum.
no peccato illius se sociat. quo p demonia iurauit. — *Aug.*
s bono pacto eius q fide seruauit. Et sic dubita
tione minus malu e. p deos falsos iurare ue
raci. q p dm uerit. iurare fallacit. Qnto
eni p qd iurat mag scm e. tanto mag e pena
le periuriu. Iuramentu q icaute iurat. ne seruad.
Hec sup e uide. utru oe iuramentu promissio i — *Ite*
iuramentu implend sit. Si eni q. aliqd iura — *Ite*
uerit. cc fide et caritate. q obseruatu peiore — *scu*
uergat i exitu. potius e mutand q adimpletd.

Vn ambr. Est cc officiu. no nuq promissu sol — *Amb. li. i. de officiis.*
ue sacramentu. ut herodes fec. Ite ysidor. In
malis promissis rescinde fide. i turpi uoto. muta — *Ysidor. i sinonimis.*
decretu. qd i caute uouisti no facias. Impia e
promissio q scelere adimplet. Ite. No e obseruandu — *In t sentiarum. p sp.*
sacramentu. q malu i caute promittit. Vt siq ad
ultere ppetua fide cu ea permanendi polliceatur.
Tolerabilis e eni no iple sacramentu. q. p manere
i stup. Ite beda. Siq nos i caute iurare contigit. — *Bda. i omilia. xiiii.*
q obseruatu peiore uergat i exitu. libe illud
salubri consilio mutandu nouimus. Ac mag ista
re necessitate peierand nob. q. p mutando periurio — *s. consuetudinem sollui*
i aliud grauius cm ee diuertend. Deniq iurau dd
p dm. occide nabal uiru stultu. Sz ad prima
intercessione. abigail femine prudentis. remisit
minas reuocau ense i uagina. n aliqd culpe
se tali periurio cecidisse doluit. Ite ag. Qz dd iu — *Aug. i sermone quodam.*
ramentu. p sanguinis effusione no ipleu iuratione.
maior fuit pietas. Iurau dd. teme. s no ipleu
iuratione maiori pietate. Ex his aliisq pluribus
ostendit. qda iuramenta no ee obseruanda. et q
sic iurat uehement peccat. Cu at mutat benfac.
Q at no mutat. dupliciter peccat. et qr iniuste iu
rau. et qr fac qd no debz. Si e periuriu. qui fac q
Ossi n mutat. utr periurus debeat dici. icaute iurau.
Solu qri. Beda sup. tale iuramentu uocauit
periuriu. Johs et apostolus oriental sedis dixit. — *Johs.*
Sermo patris nri sofronij legat. q melius e iura
te. p iuramento peierare. qua seruare sacramentum
intentione scilz magnum. Sz periuriu dr tale iu
ramentu no obseruatum. et peierare q no iplet
qd falsu iurauit. no qr in res sit qd no obseruat.
s qr iurau iniusti ergo res e. sic ille q peierat.
Hoc i sacerd e. De eo q quibus calliditat iurat.
H q qcq arte iuboz q iurat. ds tn q conscien — *Ysidor. sententiar. li. ii.*
tie testis e ita hoc accipit. sic ille cui iuratur
intellig. Dupliciter at re fit. qr et nm di inani
assumit. et pxim idolo capit. De illo q eos aliquem iurare
De illo qr et si peccat. q hoiem iurare
cog. De h ag ait. Q cog iuratione nesciens ut
si nesci illu iuratu falsu. an scit. Si q no scit.
et id dic iura m. ut fidel ei sit. no e peccm. Ec — *Aug. i sermone quodam.*
ea humana temptatio e. Si n scit eu fecisse. et cog
eu iurare omicida e. Ipm. Q prouocat hoiem adiu
ratione. et scit eu falsu iurare. uinc homi
cida. Q homicida corpus occisur e. ille aiam immo
duas aias. et ei q iurare prouocau. et sua. Ex concilio aurelia
Sca sinodo decreuit. nisi p pace facienda. — *nensi.*
Sos fideles ieiuni ad sacramenta accedant.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Sextū p̄ceptū ē: nō desid(er)ab(is) uxorē p(ro)x(imi) tui.
Septimū p̄cept(um) ē: nō cōcupisces domū p(ro)x(imi) tui
nō s(er)uū. nō ancillā. (et) c(etera). S(ed) uid(etur) p̄ceptū (de) nō
(con)cupiscendis reb(us) p(ro)x(imi). unū ēē cū eo quo d(icitu)r. nō
furab(er)is. (et) p̄ceptū (de) nō (con)cupiscenda uxore: unū
ēē cū eo quo d(icitu)r. nō mecab(er)is. Pōt(est) t(ame)n. p̄ceptū nō
furandi. ī illa gn̄aliter intelligi. ut de nō (con)cupis-
cenda re p(ro)x(imi) capit(ur). (et) ideo q(uo)d dict(um) ē nō mecab(er)is:
pōt(est) illud intelligi. nō cōcupisc(es). u(xorem) p(ro)x(imi) t(ui). S(ed) ī ill(is)
duob(us) p̄ceptis. nō mecandi. (et) nō furandi: ip(s)a op(er)a
notata s(un)t. (et) p(ro)hibita. Jn his u(ero) extremis: ip(s)a cō-
cupiscentia. Vn(de) q(uo)q(ue) distinct(us) illa ab istis. V(er)ū illi
p̄cepto nō mecandi: fit s(upe)r additio ī eu(an)g(e)lio. u(bi) oīs
(con)cupiscentia mecandi p(ro)hibet(ur). S(ed) c(um) h(ic) p(ro)hibet(ur) (con)-
cupiscentia aliene uxoris (et) aliene rei: q(ua)r(e) d(icitu)r lex
cō(m)p(ri)mere manū. (et) nō animū: Euu(an)g(e)liu(m) u(ero) (et)
manū (et) a(n)i(mu)m? Jllud u(ero) de lege d(icitu)r. s(ecundu)m cerimonia-
lia: nō s(ecundu)m moralia. uel q(ui)a ī lege nō (con)tinet(ur) p(ro)hib(iti)-
o oīs in(com)mittere (con)cupiscentie: ut ī eu(an)g(e)lio. Q(uo)d
Sj u(er)o q(uer)it(ur). quō dicat(ur) sit l(itte)ra occid(ens). (et) c(etera).
Sa(ecundu)m ap(osto)l(u)m l(itte)ram occidentē: ea certe ē decalog(us). Q(uo)d
nō d(icitu)r l(itte)ra occidens. eo q(uo)d mala sit lex. s(ed) quia
p(ro)hibens peccātū: auget (con)cupiscentiā (et) add(it) p(re)uari-
catione. nisi lib(er)et gr(ati)a. Q(uo)d gr(ati)a nō sic habundabat
ī lege. ut ī eu(an)g(e)lio. Lex (er)go l(itte)ra ē. (et) t(ame)n occid(it) sine
gr(ati)a. cū sit uirt(us) pecc(at)i. q(uia) nullus q(ui) sine g(rati)a ip(s)am
nō pot(est). Gr(ati)a aūt de c(ar)ne(?) (et) ideo l(itte)ra occidens erat.
Distat aūt eu(an)g(e)lii l(itte)ra. a lege l(itte)ra: q(uia) diu(er)sa sunt
p(ro)missa. Jbi t(er)rena. h(ic) celestia p(ro)mittit(ur). Diu(er)sa (et)
sacr(ament)a. q(uia) illa t(antu)m signat. h(ec) (con)ferunt gr(ati)am.
P(re)cepta ī diu(er)sa. q(uan)tu(m) ad c(er)imonialia. s(ed) q(uan)tu(m)
ad moralia: sūt eadem. s(ed) plenius ī eu(an)g(e)lio (con)ti-
nent(ur). Audistis. x. cordas psalt(er)ij. utriq(ue) s(er)uum
impositas. que caritate tangende s(un)t. ut uicio-
ru(m) fere occidant(ur). EXPLICIT LIBER (TER)CIUS.

H(ec) ḡ tenuimus. q(uo)d ad doctrinā (re)r(um) p(er)tinet. INCIPIT
q(ui)b(us) fruend(um) ē. (et) q(ui)b(us) utendū ē. (et) q(ui) fruunt(ur)
(et) utunt(ur): ad doctrinā signo(rum) accedamus. HIC I(N)-

CIPIU(N)T. Capitula. Libri Quarti.
De sacram(en)tis. Q(ui)d sit sacram(en)tu(m). i. ii.
Q(ui)d sit signū. Q(uo)mo(do) differūt signū (et) sac(ramentum). iii. iiii.
Q(ua)re instituta sūt sacr(amen)ta. (aug)mentū. v.
De diff(eren)tia sacr(amen)to(rum) ueter(um) (et) nouo(rum). De c(ir)cūcisione. vi.
Q(uo)d remediū habuer(un)t illi. q(ui) fuerūt an(te) c(ir)cūcisionē. vii.
De institucione circūcisionis. (et) c(ur) (i)n (carne pre)cisio. viii.
De paruulis defunctis. an(te) diē octauū. q(uo)d fiebat c(ir)cūcision(is). viiii.
De sacr(amen)tis noue leg(is). De baptismo. Iohannis. x. xi.
De diff(eren)tia baptismi Iohannis (et) x(risti). Q(uo)d utilitatis huit baptism(um). xii. xiii.
Si fuit sacram(en)tū baptismus. ille. xiiii.
De forma b(aptismi) Iohannis. Q(ui)d sit baptisma. (et) unde dicit(ur). xv. xvi.
De forma baptismi. Q(uo)d ap(osto)li in x(risti) nōīe baptiza(bant). xvii. xviii.
Si in nōīe patris. (et) sp(iritu)s s(an)c(t)i: possit t(ame)n dici baptismus. xviii.
De institutione b(aptismi). Q(ua)re imm(er)sio tantū fiat. xx. xxi.
De imm(er)sione q(uo)d uel s(emel) (fieri) d(eb)eat. Q(ua)ndo c(ir)cūcisio amisit (u)i(gorem) suam. xxii. xxiii.
De c(aus)a institucionis baptismi. xxiiii.
De ill(is) q(ui) suscipiūt sacr(amen)tū. (et) rē. (et) rē (et) n(on) sacr(amen)tū. (et) sacr(amen)tū (et) n(on) rē. De ficte accedentib(us). xx. v. xxvi.
Q(uo)mo(do) intelligat(ur) illud. q(uo)d(?) q(ui) in x(risto) b(aptizat)i estis. x(ristum) induistis. xxvii.
Q(uo)d passio suppl(et) uicē baptismi. (et) fides (et) (con)tritio. xxviii.
Q(ui)d p(ro)sit baptism(us) cū fide accedentib(us). (et) q(ui)d recip(iant) in(fantes). xxviiii.
Q(ui)d donet(ur) ī b(aptis)mo iust(is). Cui(us) rei sit sacr(amen)tū b(aptis)mi. xxx. xxxi.
Q(uo)d b(aptis)m(us) eq(ue) bon(us) ē. a bono (et) a malo. bono (et) malo dat(us). xxxii.
De potestate baptismi. (et) ministerij. (et) (cui) dedit. xxxiii.
Q(uo)d sit potestas bapt(ismi). q(ua)m x(ristu)s potuit dare s(er)uis (et) n(on) dedit. xxxiiii.
Q(ui)b(us) liceat baptizare. Si rebaptizandi s(un)t. ab heretic(is) b(aptizat)i. xxxv. xxxvi.
Q(uo)d nullus ī matris utero. baptizat(ur). xxxvii.
Vtrū baptism(us) sit. cū u(er)ba corrupte p(ro)feruntur. xxxviii.
De illo q(ui) p(re) ludo in m(er)g(itur). De responsione patrino(rum). xxxviiii. xl.
De catezismo (et) exorcismo. De sacr(amen)to (con)firmationis. xli. xlii.
Q(uo)d nō n(isi) a sūmis sacerdotib(us) tradi pot(est). s(ed) (in)d(ist)incte b(aptis)mo. xliii.
Que sit u(irtus) h(uius) sacr(amen)ti. Vtrū h(oc) sacr(amen)tū sit dig(nius) (baptismo). xliiii. xlv.
Vtrū possit it(er)ari. De sacr(amen)to altaris. xlvi. xlvii.
Q(uo)d h(uius) sacr(amen)ti. multa s(un)t. figura p(re)cessit: sic (et) baptismi. xlviii.
De institutioē h(uius) sacr(amen)ti. De forma. Q(ua)re t(ame)n p(ost)(cenam) xlviiii. l. li.
alii cibi. ded(it) h(oc) sacram(en)tū discipul(is). De sacr(amen)to (et) re. lii.
Q(uo)d res sacr(amen)ti duplex ē. De duob(us) modis manducandi. liii. liiii.
De errore illo(rum) q(ui) dic(un)t. t(antu)m corp(us) x(risti) a bonis sumi. lv.
De intelligentia q(uo)r(un)dā u(er)bo(rum) ambiguo(rum). lvi.
De h(er)esi illo(rum). q(ui) dic(un)t corp(us) x(risti). nō ēē ī altari n(isi) ī signo. lvii.
De s(an)c(t)o(rum) testimoniis. q(ui)b(us) p(ro)bat(ur) u(er)e corp(us) ēē in altari. lviii.
De (con)u(er)sione. Q(ui)d u(er)sum d(icitu)r corp(us) x(risti) (con)fici de s(ub)stantia panis. lviiii. lx.
Q(ua)re sub alia sp(eci)e sumat(ur). Q(ua)re sub duplici sp(eci)e. lxi. lxii.
Q(ua)re aq(ua) misceat(ur). Q(uo)d uale corp(us) ded(it) x(ristus). ī cena dic(itur). lxiii. lxiiii.
Vbi illa accidentia fundant(ur). De fractio(n)e (et) partib(us). lxv. lxvi.
De (con)fessione berengarii. Q(ui)d ille partes significent. lxvii. lxviii.
Si x(ristus). immolet(ur) malatim cotidie. (et) an sit sacrificiū lxviiii. [illegible]
q(uo)d a sacerdote g(er)it(ur). De c(aus)a institucionis. lxx.
Si h(oc) sacr(amen)tū (con)ficiat(ur) ab heretic(is). uel excom(m)unicatis. lxxi.
Q(uo)d faciat heretic(um). (et) q(ui)d sit heretic(us). De penitencia. lxxii. lxxiii.
Vnde d(icitu)r penitentia. Q(ui)d sit penitencia. lxxiiii. lxxv.
Q(uo)d sit penit(enti)e. De sollepni (et) unica penitencia. lxxvi. lxxvii.
Q(uo)d pecc(at)a sepe dimittant(ur) p(er) penitentiā. Q(uo)d p(ro)fut(ur)um lxxviii. lxxviiii.
(re)ue(r)tit(ur) pecc(at)is. n(on) p(er) ue(ram) penit(enti)e d(o)num. n(isi) (ab) o(mni)b(us) pe(nitea)t.
Q(ui)b(us) de causis (con)tingit flagella. (et) inueit(ur)(?). lxxx.
De egiptijs (et) sodomitis. q(uo)d t(em)p(or)alit(er) dūt(ur) puniti: lxxxi.
ne in et(er)nū punirent(ur). De gen(er)ib(us) elemosine. lxxxii.
Q(ui)d sit elemosina. (et) sine faciētes. d(ic)at(ur) dicis satisface(re). lxxxiii.
Vtrū i(n) mortali pecc(at)o p(er)manentes. largitas elemo- lxxxiiii.

Dul.
Exod. Deut.
Q(uia) lex d(icitu)r op(p)rimere manū (et) nō animū.
Aug. de b(aptis)mo paruulo(rum).
Q(uo)d legis et euu(an)g(e)lii distan-tia.
De doctrina signo(rum).

lxxv. Vtrũ bona q̃ fuẽt ab aliq̃b⁹ mal. ualãt ad
uitã ute. cũ fuint ↄuſi. — l ſatiſfactõe.
lxxvi. De eis ĩ penitẽtia ↄſidandis. l. ↄpũctiõe. ↄfeſſiõe
lxxvij. lxxviij. Que ſit ũa ſatiſ factio. Que ſit falſa ſatiſ factio.
lxxviiii. xc. De ẽbᵒ necãbᵒ penitẽtie. De multitudiẽ uenialiũ.
xc. i. q̃ ẽquãt ut unũ gnde peccm. De ſatiſ factione
xc. ii. uenialiũ. Vtrũ ſine ↄfeſſione dimittantur
xc. iii. xc. iiii. pecca. Vtrũ ſuffic ſoli dõ ↄfiti. Q d nõ ſufficiat
ſoli dõ ↄfiti. ſi poſſit ſoli ↄfiti ſacdoti.
xc. v. xc. vi. ỹ ſufficiat ↄfiti laico. D qđ ualat ↄfeſſio.
xc. vii. xcviii. De remiſſiõe q̃ ꝑtĩt ei ſacdoſ. De clauibus.
xc. viiii. c. De uſu clauiũ. Si ſacdoſ ꝑ. dimitte peccaũ (ſtẽ.)
.c. i. Quõm ſacdoteſ dimittũt peccã. l retinẽt.
.c. ii. Quõm ſacdoteſ ligãt. l ſoluũt appetiis. —
.c. iii. Quõm itellignᵈ ſit illd. qđ ẽq̃ ſolue. ẽ.
.c. iiii. Que ſint ũtiores tenebre. ⁊ uteriot macla.
c. v. c. vi. Quando ħ claueſ dant ⁊ q̃bᵒ. Vtrũ ꝑ idignoſ iuſ
.c. vii. ſtidat gñ dignuſ. Quõm itellignᵈ ſit. maledi
c. viii. cã bñedictiõibᵒ uriſ. Qual ẽẽ dat uidea eccliaſtic⁹
c viiii. c. x. De hiſ q̃ penitẽt ĩ fine. De hiſ q̃ penitẽtiã ũ ſplnt
.c. xi. De illo cũ ſacdoſ in diſcret⁹ in uinq̃ penitẽtiã.
c. xii. Q d moritentibᵒ nõ ẽ ĩponenda ſatiſfactio. ſ; inotẽ
.c. xiii. cenda. Q d nõ ẽ penitẽtia negãda. l reconciliatio
.c. xiiii ĩ neccitate. Q d pbr nõ reconciliet aliq̃ ĩ ſulto ẽpõ
c. xv. ũ neccitate. Quõ obłatio eiuſ ſit recipienda q̃
cuſ ad penitẽtiã. ꝑuenitur morte. —
.c. xvi. De peccãiſ que pᵒ hac uitã dimittunt. —
c. xvii De hiſ q̃ edificat aur. arg. lap. ꝑ. lig. fe. ſtipla.
.c. xviii. (l xx.) De igne purgatorio. q̃ aliỹ citᵒ aliỹ tardiᵒ pgant.
c. xviiii. c. Quid ſit edificare. li. fe. ſti. Q d ſit edificãe aur.
.c. xx i. Q d aliq̃. ũe ponitᵒ. ⁊ ſi nõ dõi uenialt. l ar. lap. ꝑ.
c. xx ii. c xx iii. Quo pẽr gnat ↄfeſſio. Q d nemo ẽbᵒ ↄfiti peccã q̃ũ
c. xx iiii. fecit. De pena ſacdotis q̃ peccm publicat ↄfitẽtiſ.
c. xx v. c. xx vi. Si peccã remiſſa redeant. Q d ſit ſacm̃tũ ⁊ reſ.
c. xx vii. c. xx viii. De ſacm̃to ũctiõiſ extreme. De cõᵒ gnibᵒ ũctiõiſ.
c. xx viii. Aqᵇ fuit ħ ſacm̃tũ inſtitutũ fuit. — l fuit.
c. xxx. c. xxx i. De ratione hᵒ ſacm̃ti. De ordinibᵒ eccliaſticiſ qᵗ
c. xxx ii. c. xxx iii. Quare. vii. ſint. Qualeſ aſſumendi ſit ad eo. —
c. xxx iiii. c. xxx (iii). c. xxx (v). De corona ⁊ tonſura. De hoſtiariyſ. De lectoribᵒ
c. xxx (vi). c. xxx (vii). c. xxx (viii). De exorciſtiſ. De acolitiſ. De ſubdiaconibus. —
c. xxx (viii). c. xl. De diaconibᵒ. De pbriſ. q̃ dicũt ordineſ ſacri.
c. xli. c. xlii. Quid apellet ordo. De nõibᵒ dignitatiſ ⁊ officiỹ.
c. xl iii. c. xl iiii. c. (xlv). De ẽpõ. De põtifice. De quadṗtito ẽpõꝝ ordine.
c. xl (vi). c. xl (vii). c. xl viii. De uate. De cantore. De heᵹmatiᶜ ab hereticiſ.
c. xl. viiii. De ſymonia unde dr. ⁊ quid ſit. —
c. l. De hiſ q̃ ſimoniacis ordinant. ſcient. ⁊ nõ. —
c. l. i. De hiſ q̃ dnt ſe eme corpalia ⁊ nõ ſp̃ualia. —
c. l. ii. c. l. iii. De diſtinctiõe ſimoniacoꝝ. De q̃ uolũt ab hereticiſ. l
c. l. iiii. aliſ ſymoniaciſ ordinant. De ſacm̃to ↄiugỹ.
c. l. v. De inſtitutiõe eiᵒ ⁊ cã — —

Quando ſ. pceptũ. ⁊ ſ. ĩdulgẽtiã. ↄtũ ſit ↄiugiũ. c. l. (vi).
Quibᵒ modiſ accipit ĩdulgẽtia. Q d nupcie bõe ſit. c. l (vii). c. l (viii).
Cuiᵒ rei ſacm̃tũ ſit cõiugiũ. Que ſit ↄſidandũ ĩ ui c. lx (i). c. lx (ii).
Quid ſit cõiugiũ. De ↄſenſu q̃ effic ↄiugiũ. l gᵒ. c. lx (iii). c. lx (iiii).
Quando ĩcip ẽẽ cõiugiũ. De oppinione q̃rdã cõiugiũ c. lx (v). c. lx (vi).
nõ ẽẽ. an carnale copłam. — —
Q d ſponſa ꝑ. eligẽ monaſtiũ. ſine ſponſi ↄſenſu. — c. l(xvii).
Q d ↄiugat⁹ ſine ↄiug ↄſenſu: nec ꝑ ꝑfiti ↄtinentiã. c. l(xviii). c. l(xviiii).
De adulteriiſ ↄiugiſ. Q d ultiplicat ſponſ ⁊ ſpõſa c. l(xx).
Que ſpõſa ſit uidua mortuo ſpõſo. ⁊ q̃ noỹ. l accipit. c. l(xxi).
Si ↄſenſ d futuro ⁊ iuramẽto firmat⁹: faciat ↄiugiỹ. c. l(xxii).
De hiſ q̃ ꝑmicũt ad ſubam. ⁊ nõ docẽt ſacm̃ti. c. lxx.
Vtrũ ↄſenſᵒ ille q̃ fac matrimoniũ ſit d carnali co c. lxx i.
pula. an de cohabitatõne: an de alio. —
Quare de latẽ uiri. formata ẽ mulier. — c. lxx ii.
Q d nõ ẽ ↄſenſᵒ legitim⁹. ũ ẽ coactio. — c. lxx iii.
De cauſe q̃ uincat ↄſenſũ. De ↄiugio marie ⁊ ioſep. c. lxx iiii. c. lxx v.
De finali cã ↄiugĩ. Q d malᵒ finiſ nõ ↄtaminat c. lxx vi. c. lx(x) vii
De tᵒ bõiſ ↄiugĩ. De duplici ſeparatiõe l ſacramẽti. c. lxx viii. c. lxx viiii.
De hiſ q̃ parat uenena ſtilitatiſ — — c. xc.
Q ũ ſit homicide. q̃ ꝑimũt ab hortũ. — — c. xc. i.
De excuſatiõe coitus. que fit ꝑ bona ↄiugỹ. — c. xc. ii.
De ĩdulgẽtia q̃. apłe fac. De malo ĩ ↄtinentie. c. xc iii. c. xc (iiii).
De carniſ delectatiõe. q̃ peccm ſit. ut noỹ. l da. c. xc. v.
De ſolutione carnal dẽbiti. De ↄtinẽtia ex cõi ↄſenſu ſnã. c. xc vi. c. xc vi(i).
Quãdo ceſſandᵒ ſit a coitu. Q d tpibᵒ ũ ſit celebrãde c. xc viii. c. xc vii(ii).
De diuiſiſ legibᵒ ↄiugĩ — — l nuptie. cc.
Vtrũ ĩ bñs ũ gnitatiſ ſit ꝑfẽnda caſtitati abrahe. cc. i.
Que erat ↄſuetudo ſub lege ↄiugiỹ. — — cc. ii.
Cur licebat pleſ habe. ut nõ. De ꝑſoniſ legitimiſ. cc iii. cc iiii.
De frigidiſ ſepandiſ. ut nõ — — — cc. v.
De hiſ q̃ maleficiiſ ĩpediti. coire nequeunt. cc. vi.
De furioſiſ. De hiſ q̃ dormiuit ẽ duabᵒ ſororibus. cc vii. cc viii.
Q d nõ ẽ dimittenda uxor. ꝑ aliq̃ corpiſ macula. cc. viiii.
De iure uiri ⁊ mulieriſ. Q d fornicariã nẽ ꝑ di cc. x. cc xi.
mittẽ uir. ũ ipẽ corpiſ fornicatõiſ fuit ⁊ ↄſilio.
De reconciliatiõe coꝝ. q̃ ꝑ fornicatione ſepantur. cc xii.
De illiſ q̃ añ ↄiunctione. ſe polluert ꝑ adulteriũ. cc xiii.
De ſuiſ uir ꝑ externã ↄditione. ꝑſit ſi ſepatio. cc. (xiiii).
De copla ſui ⁊ ancille. diuiſoꝝ dnoꝝ. — cc. xv.
De uiro q̃ ſe fac ſuũ. ut dimdat ab uxore. cc. xvi.
De eo q̃ ẽ cohẽnũ. l ỹ q̃ᵒ ordinibᵒ neq̃at ↄtra ma (cc xvii). cc xviii.
De ĩfectoribᵒ ſuaꝝ ↄiugum. — l trimoniũ. cc. (x)viiii.
De uotiſ. De uxoꝝ diſtrĩ. De ill q̃ pᵒ lõgũ capti cc. (xx). cc (xxi). cc x(x)ii.
uitatẽ redeut. De diſpari cultu. — cc. xx iii.
De ↄiugio fidel. ⁊ ĩfidel. ⁊ duoꝝ infidelium. cc. xx iiii.
De fornicatiõe ſp̃uali. ꝑ q̃ dimitti ↄiur. ꝑ ſ. douce ⁊ nõ. cc. xx v.
Pro qᵇᵒ peccãiſ ꝑ ſit ſi ſepatio. ⁊ an liceat fidli aliã cc. xx vi.
Vtrũ ↄiugiũ int ĩfideleſ ſit. Q d ↄiugiũ ſit legitimũ. cc xx vii. cc xx viii.
De cognatiõe carnali. De computatiõe gñuũ ↄſã gnitati⁹. cc xx viii. cc. xxx.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

cc.xxxi. Quare .vii. gradus computantur.
cc.xxxii. De dispensatione gregorii. habita ad anglos.
cc.xxxiii. cc.xxxiiii. De affinitatis gradibus. De variis traditionibus affinitatis.
cc.xxxv. Si coniugium sit inter eos. quorum alter cognatam alterius duxerit.
cc.xxxvi. cc.xxxvii. Cuius pluribus testificantibus. sit dirimenda coniugia.
cc.xxxviii. cc.xxxix. Quid sit fornicatio. Quid stuprum. Quid sit adulterium.
cc.xl. cc.xli. cc.xlii. Quid incestus. Quid raptus. De spirituali cognatione.
cc.xliii. cc.xliiii. Qui sint filii spirituales. De copula spiritualium. vel adoptivorum.
cc.xlv. et naturalium filiorum. De copula filiorum qui ante compa
ternitatem. vel post nati sunt.
cc.xlvi. Si cui liceat duas commatres ducere. alteram post alteram.
cc.xlvii. Si vir et uxor simul valeant. tenere puerum.
cc.xlviii. cc.xlix. De sollemnitatibus et temporibus nuptiarum. De resurrectione
cc.l. nis et iudicii conditione. De voce tube
cc.li. cc.lii. De nocte media. De ubi quod ibi appareant.
cc.liii. De memoria electorum. si tunc peccata mala teneant.
cc.liiii. cc.lv. De his qui vivi reperiuntur. Quid in intelligendo est. iudex vivorum
cc.lvi. et mortuorum. De etate et statura resurgentium.
cc.lvii. Quod resurget quicquid fuit de substantia. et non corpus. et si non
cc.lviii. in eadem parte corporis. Quod sine omni deformitate surgent sancti.
cc.lviiii. Utrum reproborum corpora cum deformitatibus resurgant. quas
cc.lx. hic habuerint. Quod non consumuntur malorum corpora. quamvis
cc.lxi. Si demones corporali igne cremantur. ardebunt.
cc.lxii. Si anime sine corporibus sentiunt ignem materialem.
cc.lxiii. De abortivis fetibus. et monstris. fuerunt.
cc.lxiiii. cc.lxv. De diversis animarum receptaculis post mortem. De suffragiis
cc.lxvi. cc.lxvii. De officiis sepulture. De duobus generibus. quorum alter post
cc.lxviii. mortem pena habent merita. Quibus suffragiis invalidit
in fine temporis. Explicantur. et intendit proceris.
cc.lxviiii. Quod omnes sancti. et glorificati. et angeli. audiunt preces supplicantium.
cc.lxx. Si valde mali parte minuuntur pene.
cc.lxxi. cc.lxxii. De accessu domini ad iudicium. De iustitia et misericordia dei.
cc.lxxiii. Quare quandam opera iustitie dicuntur. quandam misericordie. vel bonitatis
cc.lxxiiii. Quomodo intelligendum sit in me dominum dicitur. misericordia et veritas. dei.
cc.lxxv. cc.lxxvi. De sententia iudicii. Quod sancti iudicabunt et quomodo.
cc.lxxvii. De ordinibus eorum. qui erunt in iudicio.
cc.lxxviii. De ordine iudicii. et ministerio angelorum. domini.
cc.lxxviiii. Si post iudicium demones preerunt hominibus ad puniendum.
cc.lxxx. cc.lxxxi. De forma iudicii. Quod videbunt appareat forma filii.
cc.lxxxii. Quare secundum formam filii. dicitur. quoniam suscitantur corpora.
cc.lxxxiii. cc.lxxxiiii. De loco iudicii. De equitate luminarium et temporis post iudicium.
cc.lxxxv. De differentia mansionum in celo. et inferno. dicuntur.
cc.lxxxvi. Si quod in cognoscent ab alio: quod non intelligant omnes.
cc.lxxxvii. cc.lxxxviii. De paritate gaudii. Si maior sit beatitudo sanctorum
cc.lxxxviiii. post iudicium. Si mali in inferno peccabunt.
cc.xc. cc.xci. Quare dicuntur tenebre exteriores. Si dampnatorum anime notitiam
cc.xcii. habeant eorum: quos hic fuerint. De lazaro et divite.
cc.xciii. cc.xciiii. Si boni et mali invicem se videant. De chaos inter bonos
et malos. bonorum gloriam.
cc.xcv. Utrum iustorum et impiorum pena. minuatur vel augeatur.

Expliciunt capitula libri .iiii.

Incipit liber .iiii. De sacramentis vel .iiii. consideranda primo occurrunt.

SAMARITANUS ENIM VULNERATO appropians. curationi eius sacramentorum alligamenta adhibuit. quia contra peccati originalis et actualis vulnera. sacramentorum remedia deus instituit. De quibus .iiii. primo consideranda occurrunt. Quid sit sacramentum. Quare institutum. In quibus consistat et conficiatur. Et que sit distantia. inter sacramenta veteris. et nove legis. — De sacramentis vel .iiii. post consideranda sunt.

Sacramentum est. Quid sit sacramentum. sacre rei signum. Dicitur tamen sacramentum. et sacrum secretum. sicut dicitur sacramentum divinitatis. ut sacramentum sit sacrum significans: et sacrum significatum. Sed nunc agitur de sacramento: secundum quod est signum. Item. sacramentum est invisibilis gratie: visibilis forma. Signum vero est res preter speciem quam ingerit sensibus. aliud aliquid ex se faciens in cognitionem venire. Signorum vero alia sunt naturalia, ut fumus significans ignem. alia data. Et eorum que data sunt: quedam sunt sacramenta. quedam non. Omne enim sacramentum est signum: sed non econverso. Sacramentum eius rei similitudinem gerit: cuius signum est. Si enim sacramenta non haberent similitudinem rerum, quarum sacramenta sunt: proprie sacramenta non dicerentur. Sacramentum enim proprie dicitur. quod ita signum est gratie dei. et invisibilis gratie forma: ut ipsius imaginem gerat. et causa existat. Non igitur significandi tantum gratia. sacramenta instituta sunt. sed et sanctificandi. Que enim significandi gratia. tantum instituta sunt solum signa sunt. et non sacramenta. sicut fuerunt sacrificia carnalia. et observantie cerimoniales veteris legis. que numquam poterant iustos facere offerentes. quia ut ait apostolus. sanguis hircorum aut taurorum. et cinis vitule aspersus. inquinatos sanctificabat ad emundationem carnis: non anime. Nam inquinatio illa: contactus erat mortui. Unde augustinus. Hic aliud intelligo inquinationem. quam lex mundat. id est contactum hominis mortui. quia qui tetigerit immundus erat .vii. diebus. sed purificabat secundum legem. die .iii. et .vii. mundus erat. ut iam intraret in templum. Mundabat et mundum a corporali lepra: illa legalia. Sed numquam

Augustinus in libro de doctrina christiana quod sit signum. Quid differant signum et sacramenta.

Augustinus in libro .x. de civitate dei.

Augustinus in libro .ii.

Augustinus quid proprie dicitur sacramentum.

Require. legalia melius signa quam sacramenta dicuntur.

dubia.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Aug. super epistolam ad Hebreos.

ex operibus legis aliquis iustificatur, ut ait apostolus, etiam si in fide et caritate fieret. Quare? quia ipsa sunt ea que instituta sunt ad significationem, non iustificationem, et ut signa futuri erant. volens ergo populus offerre que precepit. Illa que signa erant, sed tamen sacramenta. Licet minus proprie in scripturis sepe vocantur, quia signa erant rei sacre, quam utique non prestabant.

Que dicat opera legis.

Illa autem apostolus opera legis dicit, que tantum significandi gratia vel in honore instituta sunt. De causa institutionis sacramentorum.

Prima causa.

Triplici autem ex causa sacramenta instituta sunt, propter humiliationem, eruditionem, exercitationem. Propter humilitatem quidem, ut dum homo insensibilibus rebus, que natura infra ipsum sunt, ex precepto creatoris se reverendo subicit. Ex hac humilitate et obedientia deo magis placeat, et apud eum mereatur, cuius imperio salutem querit in inferioribus se, etsi non ab illis, sed per illa a deo.

Secunda.

Secunda causa propter eruditionem instituta sunt, ut per id quod foris in specie visibili cernitur, ad invisibilem virtutem que intus est agnoscendam mens erudiatur. Homo enim qui ante peccatum sine medio deum videbat, per peccatum adeo hebuit, ut nequeat divina capere, nisi humanis exercitatus.

Tercia.

Propter exercitationem similiter instituta sunt, quia cum homo otiosus esse non possit, proponitur ei utilis et salubris exercitatio in sacramentis, qua vanam et noxiam declinet occupationem. Non enim facile capitur a temptatore qui bono vacat exercitio. Unde Ieronimus monet: Semper aliquid operis facito, ut te occupatum diabolus inveniat. De triplici genere exercitationis.

Sunt autem exercitationum tres species: una ad edificationem anime pertinens, altera ad fomentum corporis, alia ad utriusque subversionem. Cum autem absque sacramentis, quibus non alligavit potentiam suam, deus homini gratiam donare possit, pro predictis causis sacramenta instituit.

Inde constat sacramentum.

Duo autem sunt in quibus sacramentum consistit, scilicet verba et res. Verba, ut invocatio trinitatis. Res, ut aqua, oleum et huiusmodi.

Differentia sacramentorum novorum et veterum.

Iam videre restat differentiam sacramentorum veterum et novorum, ut sacramenta vocemus que antiquitus res sacras signabant, ut sacrificia et oblationes et huiusmodi.

Aug. super psalmum LXX.III.

Cuius autem differentiam breviter assignat Augustinus dicens: Illa promittebant tantum et significabant, hec autem dant salutem. De circumcisione.

D. T.

Aug. ad Valerium [contra] Iulianum.

Fuit tamen inter illa sacramentum quoddam, scilicet circumcisio, idem conferens remedium contra peccatum quod nunc baptismus. Unde Augustinus: Ex quo instituta est circumcisio in populo dei, quod erat tunc signaculum iustitie fidei, ad purgationem valebat magnis et parvulis originalis veterisque peccati, sicut baptismus ex illo valet tempore quo cepit ad innovationem hominis. Quod instituitur.

Beda super evangelium.

Et Beda: Idem salutifere curationis auxilium circumcisio in lege contra originalis peccati vulnus agebat, quod baptismus agere revelate gratie tempore consuevit, excepto quod celestis regni ianuam nondum intrare poterant. Verum in sinu Abrahe post mortem beata requie consolati, superne pacis ingressum felici expectabant. Hic aperte traditur per circumcisionem ex quo instituta fuit, remissionem peccati originalis et actualis parvulis et maioribus a deo prestitam, sicut nunc per baptismum datur. De viris qui fuerunt ante circumcisionem, et de feminis que fuerunt ante et post.

Queritur autem de viris qui fuerunt ante circumcisionem, et de feminis que fuerunt ante et post, quod remedium contra peccatum habuerint. Quidam dicunt sacrificia et oblationes eis valuisse ad remissionem peccati. Sed melius est dicere illos qui ab Abraham processerunt per circumcisionem iustificatos, mulieres vero per fidem et operationem bonam, vel suam si adulte erant, vel parentum si parvule. Eos vero qui fuerunt ante circumcisionem, parvulos in fide parentum, parentes vero per virtutem sacrificiorum, scilicet quam intelligebant spiritualiter in illis sacrificiis, iustificatos. Unde Gregorius: Quod apud nos valet gratia baptismi, hoc egit apud veteres, vel pro parvulis sola fides, vel pro maioribus virtus sacrificii, vel pro his qui ex Abrahe stirpe prodierant, misterium circumcisionis. De institutione circumcisionis.

In moralibus L. IIII.

Hic dicendum est quare instituta sit circumcisio, et causa eius, et quare, et cur mutata per baptismum.

Quare data circumcisio. Scriptura.

Abrahe primum mandatur circumcisio ad probationem obedientie. Precepta soli fuit circumcisio, et semini eius, id est omni Hebreis, que fiebat secundum legem octava die lapideo cultello in carne preputii. Data autem fuit circumcisio pluribus de causis, scilicet ut per obedientiam mandati Abraham placeret deo, cuius prevaricatione Adam displicuerat. Data etiam fuit in signum magne fidei Abrahe, qui credidit se habiturum filium in quo fieret benedictio omnium. Data etiam ut hoc signo ceteris nationibus discerneretur populus ille.

Aug.

Cur in carne preputii.

In carne vero preputii ideo illa est circumcisio, quia in remedium instituta est originalis peccati, quod a parentibus trahimus per concupiscentiam, que in parte illa magis dominatur, et quia in parte illa culpam inobedientie primus sensit homo, dignum fuit ut ibi signum obedientie acciperet. Cur die octavo et petrino cultello.

Fiebat autem octava die petrino cultello, quia in resurrectione omnium octava etate futura, per petram, id est Christum, omnis ab electis abscidetur corruptio, et quia Christus resurrectione octava die facta, circumcidit a peccatis suos electos. Due quoque res sunt sacramenti illius.

Quare per baptismum mutata sit.

Ideo autem mutata est circumcisio per baptismum, quia sacramentum baptismi communius et perfectius, quia pleniori gratia accumulatum. Ibi enim peccata sola dimittebantur, sed nec gratia ad bene operandum adiutrix, nec virtutum possessio, ut augmentum ibi prebebatur, ut in baptismo, ubi non modo

(c) 2006 Ministerio de Cultura

aboleantur peccata, sed et gratia adiutrix confertur, et virtutes augentur. Unde aqua regenerationis dicitur, quia aridos fecundat, et fructificantes amplius ubertare donat. Qui enim cum fide et caritate ante habita, ad baptismum accedunt, uberiorem ibi recipiunt gratiam. Sed non ita in circumcisione. Unde Abrahe fidem iam iustificato signaculum tantum fuit, nichil ei interius contulit.

Si vero de parvulis qui defuncti sunt ante diem viii.

Sed quaeritur de parvulis qui ante diem viii. moriebantur, antequam non fiebat circumcisio ex lege, utrum salvarentur vel non. Idem quaeritur de parvulis ante baptismum defunctis, quos periisse constat. Unde Beda: Lex nempe per evangelium tribuitur et salubriter clamat: Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu Sancto, non intrabit in regnum Dei. Ipse dudum clamaverat per suam legem: Masculus cuius praeputii caro circumcisa non fuerit, peribit de populo suo, quia pactum meum irritum fecit. Forte tamen sub lege, ingruente necessitate mortis, ante viii. diem circumcidebant sine peccato filios, sicut modo fit in ecclesia de baptismo.

De sacramentis novae legis.

Iam ad sacramenta novae legis accedamus, quae sunt baptismus, confirmatio, panis benedictionis, id est eucharistia, poenitentia, unctio extrema, ordo, coniugium. Quorum alia remedium contra peccatum praebent, et gratiam adiutricem conferunt, ut baptismus; alia in remedium tantum sunt, ut coniugium; alia gratia et virtute nos fulciunt, ut eucharistia et ordo.

Quare non statim post casum hominis sunt instituta.

Si vero quaeritur quare non fuerunt haec sacramenta instituta statim post hominis lapsum, cum sit in his iustitia et salus: dicimus non ante adventum Christi, qui gratiam attulit, gratiae sacramenta fuisse danda, quae ex ipsius morte et passione virtutem sortita sunt. Christus autem venire noluit antequam homo de lege naturali et scripta convinceretur quod nec iuvare posset. Fuit tamen coniugium ante peccatum institutum, non utique ad remedium, sed ad sacramentum et ad officium; post peccatum vero fuit in remedium contra carnalis concupiscentiae corruptelam: de quo suo loco tractabimus.

De baptismo Iohannis.

Nunc vero de baptismi sacramento inducamus, quod inter novae gratiae sacramenta primum est. Baptismus est Iohannis suo baptismo praeviavit, qui primus baptizasse legitur, sed in aqua non in spiritu. Sicut ipse ait: Ego baptizo vos in aqua in poenitentiam. **Differentia baptismi Christi.**

Sola enim abluebat corpora, a peccatis non mundabat. **a Iohannis.** Baptismus Iohannis erat in poenitentiam, non in remissionem. Baptismus vero Christi in remissionem. Quia Iohannes baptizans ad poenitentiam eos vocabat, et quos baptizabat poenitere docebat. Scilicet illum veniebant ad Iohannem in Iordanem confitentes peccata sua. Sed in Iohannis baptismo non dabatur peccatorum remissio, quae data est in baptismo Christi. **Ad quid utilitatis fuit baptismus Iohannis.**

Ad quid ergo utile erat Iohannis baptismus? Quia homines usu baptizandi praeparabat ad baptismum Christi. Sed quaeritur quare dictus est Iohannis baptismus, sicut Augustinus dicit: Baptismus non Iohannis erat, quia Iohannes operatus visibiliter tantum erat cum lavaret, non invisibiliter quod Deus interius operatur. Sed tamen et illa Iohannis operatio et baptismus ille a Deo erat, non ab homine. Sed hominis dictus est, quia nichil in eo gerebatur quod non ageret homo. Si vero quaeritur an sacramentum fuit, satis potest concedi, eo sensu quo legalia signa dicuntur sacramenta. Signabat enim baptismus Iohannis rem sacram, scilicet baptismum Christi, qui non est tantum poenitentiae, sed et remissionis peccatorum. **De forma baptismi Iohannis et de baptizatis ab eo.**

Hic considerandum est si baptizati a Iohanne iterum baptizati sint baptismo Christi, et qua forma verborum usus sit Iohannes. Illi qui baptizati sunt a Iohanne, nescientes Spiritum Sanctum esse, ac spem ponentes in illius baptismo, postea baptizati sunt baptismo Christi. Baptismus autem Iohannis in nomine venturi conferebatur. Unde Ieronimus super Iohelem: Qui dicit se in Christum credere, et non credit in Spiritum Sanctum, non dum habet claros oculos. Qui vero baptizati a Iohanne in nomine venturi, id est Domini, quod dixerunt: Sed neque si Spiritus Sanctus est audivimus, iterum baptizantur, imo verum baptisma acceperunt. Illi vero qui non spem posuerunt in baptismo Iohannis, et Patrem et Filium et Spiritum Sanctum credebant, non postea baptizati sunt, sed impositione manuum ab apostolis super eos facta Spiritum Sanctum receperunt. Alii vero qui non ita credebant baptizati sunt baptismo Christi, ut praedictum est. Unde Ieronimus: Quia Spiritum Sanctum nesciebant, cum baptismum a Iohanne acceperunt, iterum baptizati sunt, ne quis Iudaeis et gentibus putaret aquam sine Spiritu Sancto ad salutem posse sufficere. De his et Ambrosius: Quidam negaverunt se scire Spiritum Sanctum, cum baptizatos se dicerent Iohannis baptismo, qui in adventum Ihesu, non in suo baptizavit nomine. Isti ergo qui non in nomine, nec cum fide Spiritus Sancti baptizati fuerant, non poterant accipere baptismi sacramentum. Baptizati sunt ergo in nomine Christi, nec iteratum est in illis baptisma, sed innovatum.

Quid sit baptisma.

Post haec videndum est quid sit baptismus, et quae sit forma, et quando institutus, et quae causa institutionis. Baptismus dicitur intinctio, id est ablutio corporis exterior facta sub forma verborum praescripta. Si enim fiat ablutio sine verbo, non est ibi sacramentum; sed accedente verbo ad elementum fit sacramentum, non utique ipsum elementum fit sacramentum, sed ablutio facta in elemento. Unde Augustinus: Verbo baptisma consecratur. Detrahe verbum, et quid est aqua nisi aqua? Accedit verbum ad elementum et fit sacramentum. Unde est haec tanta virtus aquae ut corpus tangat et cor abluat, nisi faciente verbo, non quia dicitur, sed quia creditur. Nam et in ipso verbo aliud est sonus transiens, aliud virtus manens. Inducolis ergo constat sacramentum baptismi, scilicet verbo et elemento, quod sicut alia de sunt quae ad decorem sacramenti instituta sunt, non ideo minus est verum sacramentum si verbum sit in elemento. Nam in hoc sacramento et in aliis quaedam solent fieri ad decorem et honestatem sacramenti, quaedam ad substantiam et causam sacramenti.

Beda.

D. II.

Sacramentum coniugii fuit ante peccatum.

Iuniatho.

Quare dictus baptismus Iohannis.

Si fuit sacramentum baptismus ille.

Ieronimus.

Ier. in epistola de unius uxoris viro.

Ambr. in ii. l. de Spiritu Sancto.

D. III.

Super Iohannem.

ut tm qe dr s; qe cdr. t ab ipi ut ab eccia.

Quod in his sacramentis quaedam fiunt ad decorem, quaedam ad necessitatem.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

pueniat. De subā hꝰ sacmti. sc̄ ūbū ꝛ elm
tū. Xem puit ad sollēpnitatē eiꝰ. D' forma

Sex q̄ ē illū ūbū: q̄ accedit ad elemtū bapti.
Sfit sacmtū. Veritas te doc. q̄ hꝰ sacmti for
mā tradens: ait āplis. Ite docete oēs gētes baptizantes
e. i. n. p. ꝛ f. ꝛ s. s. Invocatio ḡ trinitatis ūbū dr.
q̄ bapma ɔsecrat. ꝛ h̄ ē forma ūboꝝ sub q̄ ɔfert
bapmꝰ. Vn̄ bonifatio epo. zacharias pp. Firmissime
pceptū ē in synodo anglorꝝ. ut qcūq; sn̄ invocatioe
trinitatis mersꝰ fuisset: sacmtū regenatiōis nō
hēret. Q̄d oīo verū: q̄ si mersꝰ in fonte bapti q̄s fuit
sine invocatioē trinitatis: pfcs xpiānꝰ nō ē. n̄ i noē
patis. ꝛ f. ꝛ s. s. fuit baptizatꝰ. Legit tn̄ in actibꝰ aploꝝ
aplos baptizasse in noē x̄. S; in h̄ noē ut expon̄
ambr: tota trinitas intellig. Intellig enī cū xpm̄
dicis. ꝛ pat a q̄ unctꝰ ē. ꝛ ipē q̄ unctꝰ ē. ꝛ sps̄. s. p
quē unctꝰ ē. Vn̄ nicholaꝰ pp. ad ɔsulta bulga
roꝝ. A q̄dā iudeo multos baptizatos asseritis. ꝛ q̄d
īn agend sit ɔsulitis. Hy pfecto si in noē trinita
tis scē. l i noē x̄. sic i actibꝰ aploꝝ legimꝰ. baptizati
sunt. Unū q̄ idēq; ē ut scs̄ expon̄ ambr.

Hic qr. Si i noē patis tm̄. l sps̄. s. possit tradi.
Hic an bapmꝰ eēt verꝰ. si dicret in noē pris tm̄. ut
sps̄. s. sic cū dr i noē x̄. Ambr uidet dicē. q̄ si fide
mistiū trinitatis teneat. ꝛ una p̄ tm̄ nōiet. plenū
eē sacmtū. ꝛ econūso. Si. iij. nōient. ꝛ n̄ recte de
aliq illoꝝ sentiat: vacuū fit mistiū. Ait ḡ sic.
Ubi nō ē plenū bapmi sacmtū. nec pncipiū n̄ spēs
aliq bapmi estimat. Plenū aūt ē. si pa. ꝛ fi. ꝛ s. s.
fatearis. si unū neges. totū subrues. ꝛ sic si unū
i smone ɔphendas. l patrē. l fi. ut spm̄. s. fidē aūt
nec patis. nec fi. nec sps̄. s. abneges. plenū est
fidi sacmtū. Ita ꝛ lic; patrē ꝛ fi. ꝛ s. s. dicas.
ꝛ patis. ut filij. l s. s. minuas potestatē. vacuū
ē oē mistiū. Qui dr i noē x̄: p unitatē nōis in
pletū mistiū. n̄ aūt bapte sps̄ separat. q̄ x̄ baptizauit i spū.
Nūc ɔsidemꝰ. utr̄ sic in x̄ noē legimꝰ. Ambr.
bapti plenū eē sacramtū. ita ꝛ s. s. tm̄ nū
cupato: nil desit ad mistij plenitudiem. Rōnē
sequām q̄ unū dixit. trinitatē signauit. Si xpm̄
dicas. ꝛ patrē a q̄ unctꝰ ē filiꝰ. ꝛ ipm̄ q̄ unctꝰ est
filiū. ꝛ spm̄ q̄ unctꝰ ē designasti. Scptū ē enī. hunc
ihm anazareth. quē unxit ds̄ spū. s. ꝛ si patrē
dicas. filiū eiꝰ ꝛ spm̄ oris eiꝰ pariter indicas. si tm̄
id ꝛ corde ɔphendas. Et si spm̄ dicas. dm̄ patrē
a q̄ pcedit. ꝛ filiū cuiꝰ ē sps̄. nūcupasti. Vn̄ ꝛ rōni
copulet auctoritas: dn̄s dic. Vos aūt baptizabimini
in spū scō. ꝛ aplꝰ indicat nos. recte p se baptizāt
in spū. s. Ex his apte intellexisti. in noē ꝛ unū bapmi

tradi. ul nec omnino insinuari uidet. uerum
bapma dari posse. in noē patis tm̄. l sps̄. s. si tm̄ ille
q̄ baptizat. fidem trinitatis teneat. que trinitas i q̄libꝫ
hoꝝ nōium intellig. Si alius aūt p̄se ɔns. ꝛ et
rōnē inducē intendens: unū de illis tm̄ nūcupꝫ.
nō implet mistiū. Q̄ ū ait. Noviatis ḡ vacuū
eē mistiū. si baptizās minuat potentiā patis. ut
filij. ut sps̄. s. i. male sentiat de potentia alicꝰ hoꝝ.
nō credēs unā potentiā triū. Intelligimꝰ ḡ h̄ superiꝰ
q̄ nō intends nec credit baptizare. q̄ nō tm̄ caret
fide. s; ꝛ intentionē baptizandi nō h̄t. Cū ḡ bap
tizat in noē x̄: baptizat i noē trinitatis. q̄
i intellig. Tutiꝰ ē tn̄. iij. psonas i nōiare. ut dica
t in noē pris. ꝛ filij. ꝛ s. s. nō i nōibꝰ. s; i noē. i.
invocatioē. ut ɔfessioē pris. ꝛ fi. ꝛ s. s. Invocat enī
i trinitas. ut invisibilit ibi opet p se. sic ext visi
bilit p ministrū. Si aūt dicat in nōibꝫ. nō ē ibi
sacmtū: q̄ nō suat forma. D' institutiōe bapmi.

De institutiōe bapmi qn̄ cepit. varie sr estima
ciōes. Alij dnt bapm tc̄ institutū. cū nicodemo
xp̄s ait. N̄ q̄s re. fuit. ex. a. ꝛ s. s. ꝛ c. Alij dnt
institutionē bapmi tc̄ factam cū aplis dix. Ite docete
oēs gētes. baptizātes eos i. n. p. ꝛ fi. ꝛ s. sci. S; h̄ dix
eis p' resurrectioēm. pcipiens eis de vocatione
gētiū. quos an̄ passionē. binos ꝛ binos miserat.
ad pdicand i iudea. ꝛ ad baptizand dicēs. In
viā gētiū ne abieritis. Iā ḡ institutꝰ erat
baptismꝰ. q̄ baptizabāt simul ꝛ pdicabāt.
D' forma in q̄ baptizauert apli. an̄ x̄ passioēm.

Sz in quo qr in q̄ forma tc̄ baptizauint. Sane
dici p̄. i noē trinitatis. s; in ea forma in q̄
baptizauert p̄ea gētes. q̄ an̄ passioēm p̄ intelli
gi fuisse tradita: lic; nō sit scptū. Nō ḡ tunc
illā formā x̄. p'mo tradid. cū ad evāgelizand gē
tibꝰ misit: s; q̄ an̄ tradiderat mittēs i iudeā
p'iterū cū ad gētes misit. Quomodo ḡ dr
institutio facta. qn̄ x̄ ab io baptizatꝰ ē i iordane
q̄ dispensauit. nō q̄ mundari voluit: cū sine
pcco fuit. S; q̄ ɔtactu mūde carnis sue vim
regenativā ɔtul aq̄s. ut q̄cq; p̄ea immergerent;
invocato trinitatis nōie: a pccis purgarent. ꝛc
q̄ institutꝰ ē bapmꝰ x̄. in q̄ trinitas. eiꝰ mīsteriū
ibi innotuit: interiꝰ baptizat hoiem. Q̄r i aq̄
tm̄ fiat x̄.

Celebrat aūt h̄ sacmtū tm̄ fiat x̄.
Tm̄ in aq̄: nō in alio liq̄re. ut x̄. ait. N̄ q̄s
renatꝰ fuit. ex. a. ꝛc. Io uniformit id fieri
i aq̄ pcepit. ut intelligat q̄ sic aq̄ sordes cor
pis ac vestes abluit: ita bapmꝰ maculas anīe
sordesq; vicioꝝ emūdando abstergit. q̄ io ū ūlli

Zacharias. bonefatio epo.

Q' apli in noē x̄ baptizauerūt.

Nicholaꝰ pp.

Ambr. lib. in. i. de sps̄. scō.

H

Ambr.

Soluit.

In actibꝫ aptoꝝ.

Pstringit pusilloꝝ intelligentia. ē determinatione eandā dicti.

Ecce q̄d oporteat determinari.

Q' dē in noē p. ꝛ fi. ꝛ s. s.

Ambr. lib. in. i. de trin.

Ambr.

Ambr. sup epl̄am ad Romanos.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ad

iopia circularet. qd pt; fi si in uino et oleo. fiet; et ut communis m. baptizadi i ueniret ap omis. Et aq signauit q de late e manauit. sic sagi alts sacmti signu fuit. solo g i alio liqre p osecri bbm. ii in aaxa. De i insioe qm fi dbeat.

De immsione u si qr. qm fi dbeat. fi dbeat. Opeisse spon. ut semel. t tcio. puariomo re eccle. Vn gg. de tna imhoe bbmi nil ueri ppdri p. qm q uos tpi sensisti. qr i una fide nil offic eccle scie osuetudo diusa. Ca et i tb subsistencis. una suba e. rephensibile ee nllaten p. infante inbbmo. t t. ut semel. mge. qr et intbs insioibs pru tinitas. et in una pot diuinitatis singlaritas designari. Nos uero q tcio mgim. et iduane sepulture sacmnti signam. Scd h lic; no m t. h etia semel tm mge. Ibi tn du tacat semel mge licer. u osuetudo eccle tal osistit. Sicq u id facie incipiat. ubi osuetudo tal no est. t semel tm mgend ee assrat; rephensibile se esse ostituit. Vn amb. Insuo sensu habundabat apans. cu semel ingebat i bbmo paruulos. q q intelligebat. studiose iplebat bois opibs habudando. lic; in h nesci delinqueret. S; qr bois opib habudabat. pca correct adeo hundauit. altioi sensu ter illos ingedo. Ecce hem qr delinqd. q semel mst. S; h ideo qr alit se habebat illis eccle osuetudo. vel qr una tm insione facieda assererat. De tna insioe ag. ait. Postq nos cde pmisim. tcio capita nra i sacro fote mrsim. q ordo bbi. duplici mistii signoe celebrat. Recte eni tcio mrsi estis. q accepistis bbm i noe trinitat. Recte tcio mrsi estis; q accepisti bbm i noe x. q tcia die resurrexit amortuis. Illa e. tcio repetita mrsio; typu dnice exprimit sepulte. Constat g baptizandos. tcio debe i mgi qr tn si semel tm imgant; uer bbma acceperit. Et q semel i mgit tm no peccat. n osuetudo eccle obsistat. ut h m tm dbere fi asserit. An cecisio amisit uim sua qd.

Solet ee queri. si cecisio amisit statu. ab institutioe bbmi. Ad qd dnis. m xo mor te cunnata legalia oia. et tc g cecisio pdi dit ui sua. ita q pca no pfecit. h potius obsuit obsruantibs ill. S; usq adoblone uere hostie potuit pdee. Si g. an passione lega lia fine hiusset. no ea iuniete uet pasca cu disciplis manducasset. De ca institutionis.

Causa u institutiois bbmi e inouatio mtis. Ut ho q p pccm uet fuat. p gram bbmi renouet. qd fit dposiroe uitioz et collatione uirtutu. Sic eni fit ex qe ho nou. cu abolitis pccis ornat uirtutibs. Abolitio pccoz pellit feditate. ap positio uirtutu affert decore. Et e hrcs h sacmti. s. mitioi mudicia. Si qr. utr baps apuit celu. q no apuit cecisio. dnis qd n bbm. n cecisio. aditu regni nb apuit. S; hostia saluatoris. q si tps cecisionis oblata fuiss; illis tps hoies in regnu intrasset. Res g h sacmti iustificato e.

Q aly suscepit sacmtu et re. aly sa. et n re. aly re.

Hic dicedu e aliqs suscipe sacmtu. et rem; et no sacmtu. aliqs sacmtu et no re. Alios re. et no sacmtu. Sacramtu et re simul suscipiut omis paruuli q inbapto. aborignali mudant pcco. Qnuis quida diffiteant illt q pcti sut paruuli. i bbmo dimitti pcca. i intentes illi ubo agi. Sacmta i sol electis effiunt q figant. no intelligetes illud ita ee accipiend. qr cu in aliis efficiat re missione. no eis h faciut ad salute; h sol elec tis. Ha q oibs paruuli inbbmo remittat pec cati. euidet ag. dic. A paruulo mq pcci nato usq ad decrepitu sene. sic nlls phibet abap tismo; ita nullus e q no pcco moiat. S; par uuli tm originali. maiores u et oibs q male uiuedo addidut. ad illud. n iure enormitas ipe diat. Adulti qq; q cu fid baptizant. sacmtu et re suscipiut. Qui u sine fide accedut. t ficte. sacmtu. et no re suscipiut. Vn ier. Sut lauacru gtiliu hreticoz. h no lauat i salute. Ineccla et q no plena fide bbm accipiut. no sp s. set aq accipiut. Ag et ait. Iudeis oibs omunia erat sacramta. h no omunis oibs erat gra q e uirtus sacmtoz. Ita et nc bbm comunis e oibs baptizatis; h no uirt bbmi. i. ipa gra. Id. Omis q ia sue uolutatis arbitr ostitut est. cu acced ad sacmtu fideliu. n peniteat eu ue teris uite; no pot ichoare noua. Ab hac peni tetia c baptizant soli paruuli immunes sunt. His abisq testimoniis apte ostnd. adultis sin fid et penitetia uera; ibaptismo no oferri gra remissiois. qr n paruul sn fide aliena. q ipa hre nequit dat i baptismo remissio. Siquis g ficte accedat. no mis cordis uera oftione; sacmtu sn re accip. Vider tn ag dic. q ficte accedenti q ht firmu odiu. i ipo momto quo baptizat. oia donentr; et p bapm no redeat. S; no h asserendo dic. pmo hac oppinionem r

Leander eps. [illegible]

Ag.

Amb. sr. epistam ad romanos.

Aug. i omelia qdam.

Nullu bbm apuit celu. qd nota apuit ecu cisio.

.d. iiii.

De errore qrnda.

Ag. i l. d bbmo. paruuloz

Ineuch.

D ficte acce dentibus. Sr ezechiele.

i. pto. lib. vii.

Ag. d penite.

Attende dili genter.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

i. t. de bbmo.

p multã sententiã cõferendo. aut tũ sic. his
qui ficto corde baptizant᷑. aut peccã illa remit
tuntur. qr sp̃c. s. discipline effugiet fictũ.
aũt in ipso t̃pe sui pueto. p̃um sacñti dimissa.
nec p fictionẽ replicant. ut ī illũ uerũ sit.
Qd ait mr̃ baptizati estis. r̃ē. ī illud. sp̃c. s. dis
cipline effu. fict. ut induat eũ xp̃m sc̃itas
bapti. exuat eũ xp̃m: p ruteis fictionis. Nam

Dredeunt peccã. Aug.

redire peccã dimissa. ũ sc̃na caritas nõ est.
apte dñs docet in illo s̃uo. cui dñs dimissum
dbitũ petijt. qr ille cõs̃uo dimitte noluit. sic
nõ ipedit bapti gr̃a. quo minꝰ oĩa peccã di
mittant. ī si fr̃ni odiũ. meiꝰ cui dimittũt
aio p̃seuat. Soluit eñ hesterna dies ī qcq̃d sup
solut. ī illa hora momtoq; an bbm. ī i bbmo.
Dinceps āt rursus rẽ ee incipit. nõ solũ cõsequenti
s; ī p̃teritorũ dierũ horarũ momentorũ. redeuntib᷑
oib; q dimissa sr̃. h āt ut sup̃ diximꝰ. non
sub asertione dr̃. qr ostendit exeo q̄ āt i eod

Ineod.

lib̃ sic. Si ad bbmũ fictꝰ accedit. dimissa sr̃ ei pec
cata. an n̄ dimissa? Eligat q̄d uolũt. Ecce aperte
cuiis. sicut in m̃odis io dixisse augn̄. nõ asserendo
s; querendo. ī alioꝝ opinionẽ referendo. Id eñ
aut. Tunc ualẽ incipit ad salutẽ bapt̃s. cũ illa fic
tio. uaci cõfessione recessit: que corde imalitia
p̃seuante: peccatorũ ablonẽ nõ sinebat fi. Nõ
q̄ ficte accedenti: dimittuntur peccã. Quomodo intellig.

Querit q̄ illud. quod ait i ep. ad. g. x. induistis.
Qui accipiens sit illud. Quotquot in xp̃o b. e. x̃.
induistis. Pot dici. q̄ q in x̃. i. in eoꝝ formam
te baptizant. ut s. mouant uetustate
pecci. sic x̃. uetustate pene: induunt xp̃m.
quẽ p gr̃am ihabitantẽ hñt. Pot āt aliter solu
duob; m̃. modis. induere xp̃m dicuntur. ut p assump

i. t. de bbmo.

tionẽ sacñti. t p eius perceptionẽ. Vn aug. Indu
ut hoies x̃. aliqn usq; ad pceptionẽ sacñti.
aliqn usq; ad uite scificationẽ. atq; illud p̃mũ
bonis ī mali p. ee comune. h āt p̃pũ bonoꝝ
ẽ ī pioꝝ. Omis q̄ q ī e noe bbant. xp̃m
induunt. ut s. sacñti pceptionẽm. t p. scificationem.

Sed q̄d illi q̄ receperunt rẽ ī nõ sacramentum.

Sunt alij ut sup̃ posuim᷑. q̄ receperunt rẽ ī nõ
sacramentũ. Qr q̄ effuderunt sang̃ne p noie

Qr passio ipl̃x uice bbmi. Aug. i. t. xiij. de ciuitate di.

x̃. ī si nõ sacñtũ: rẽ tñ perceperunt. Vn aug.
Quicunq; nõ pcepto regenationis lauacro. p cõfes
sione x̃ moriunt᷑. tantũ eis ual ad dimitte
da peccã: q̄ntũ si abluerent sac fonte bap

Qr n̄ in passio. s; fides ī contritio impl̃x uice bbmi.

tismi. Audistis q̄ passio p noie x̃ hu recepta:
suppl̃x uice bbmi. Nec tñ passio ui bbmi
impl̃x. h ī fides ī contritio. ũ necessitas exclu

dit sacñtũ. sic apte docet aug. dicens. i. t. iiij.

Aug. in. t. iiij. de bbmo.

de bbmo. Baptismi uicẽ aliqn imple passio
nẽ. de latrone illo. cui nõ bbto dicit ẽ hodie me
cũ eris i paradiso. Beatꝰ cip̃anꝰ nõ leue docu
mentũ assumit. Qr ī atq; ī cõsiderans: nõ tantũ i
uenio passionẽ p noie x̃. id qd deerat bbmo
posse suplere. s; etiã fidẽ ī cõuersionẽ cordis. si for
te ad celebrandũ mysteriũ bbmi. i angustijs t̃pm
succurri nõ p. Neq; n̄. lat ille p noe x̃ cru
cifixꝰ ẽ. s; p meritis facinoꝝ suoꝝ. neq; q̄a
cr̃did passꝰ ẽ. s; dũ patit credit. Quantũ q̄ ualat
ī sine uisibili bbmi sacñto. q̄d ait apłs.
Corde cr̃dit ad iusticiã. ore cõfessio fit ad salu
tẽ. in illo latrone declaratũ ẽ. S; tc̃ iplet
inuisibilr. cũ ministeriũ bbmi nõ cõtẽpt religio
nis. s; articłs necessitatis excludit. Qr bbmꝰ q̄
ẽe p. ī ũ cõuersio cordis defuit. Cõuersio ā cordis
p. quid inee. nõ pcepto bbmo. s; cõtẽpto
bbmo: nõ pot. nec ullo m̃ dicenda ẽ cõuersio cor
dis ad dm̃: cui di sacñtũ cõtẽpnit. Ecce hic
hs nõ solũ passionẽ. s; ī fidẽ ī contritionem.
cõferre remissionẽ. ũ nõ cõtẽpnit sacñtũ.
ut i latrone illo ostendit. q̄ nõ p passionẽ s;
p fidẽ saluatꝰ ẽ sine bbmo. S; dicit q̄dã hoc
retractasse aug̃n. Retractauit q̄d exẽplũ.

Aug. i. t. ij. retractationum.

s; nõ sniã. ait n̄. sic i. t. iiij. de bbmo.
Cũ dixẽm uicẽ bbmi. posse hr̃e passionem.
nõ satis posui idoneũ ill᷑ exẽplũ latronis. qr
utrũ nõ fuit bbtꝰ: ẽ incertũ. Constat q̄ sine
bbmo aliq̄s iustificari ī saluari. Vn amb̃s

Amb̃.

d ualentiniano. Quẽ regenerare debui amisi.
Ille tñ gr̃am q̄ã poposcit. nõ amisit. Hinc
ut uidetur obuiare q̄d dñs ait. Nisi q̄ renatꝰ
fuit. ex a. ī sp̃u. s. n̄. p. i. i. r. di. Qr si ge
nalit uerũ ẽ: nõ uidetur ẽe uia supiꝰ posita.
S; illud intelligũs ẽ de his. q̄ p̃sẽ ī cõtẽpnit

Determinatio. q̄ inde obuiare p̃dictis.

bbzari. Vt ita intelligũdũ ẽ. Nisi q̄ re. s. ex
aqua. ī sp̃u. s. i. ea regeneratione que fit p
aq̃. ī sp̃m. s. nõ saluabitur. Illa āt regnatio
fit nõ tñ p bbm. s. ī p penitenciã ī sang̃
nẽ. Vn auctoritas dic. Ido aplm pariter

Sr̃ epłam ad hebreos.

dixisse fundamentũ baptismũ: qr ẽ bbmꝰ in
aqua. in sangine. i penitencia. h āt n̄
ido dic. q̄d bbmi sacñtũ fiat n̄ i aqua. s;
qr ipiꝰ uirtꝰ. ī scificatio datur nõ m̃ p aquã
s; p sangne. ut penitentiã. Rõ ī id suadet.
Si eñ paruuli nõ ualentib; cr̃de. sufficit
bbmꝰ. multomagis suffic fides adultis uolentib;. s; nõ ualentib; bbzari. Vn ag. Querit

It̃ dãnico bbmo.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

quod p[ro] primo q[ue]dam fili s[i]n[e] b[aptis]mo possu[n]t saluari n[on] passi p[ro] xp[ist]o.

Au[gustinus] in li. de fide ad petru[m].

Au[gustinus] in ecclesiasticis dogmatibus.

Au[gustinus] in li. de ...

Au[gustinus].

Firmissime tene.

Au[gustinus] in li. de fide ad petrum.

quid sit maius fides an aqua. non dubito quin respondeam fidem. Si ergo quod minus est sanctificare potest. nonne quod maius est. i. fides. de qua xp[istu]s ait. Qui credit in me et si mortuus fuerit uiuet. Sed dicit aliquis ultima ad illum in xp[istu]m credere. Caritatem habere sine b[aptis]mo. non sanguinem fundat pro domino. subdens introducere testimonia Aug[ustinus] ait. Et illo tempore quo saluator dicit. nisi quis re. f. e. a. et sp[iritu]. s. etc. absque sacramento b[aptis]mi. preter eos qui in ecclesia sanguinem fundunt. alius uitam eternam accipere non potest. Item. ultim catheucuminum. qui uis in bonis operibus defunctus. uitam eternam habere credimus. excepto martirio. non b[aptis]mi tota sacramenta implet. Item b[aptis]mus tamen ... esse salutis credimus. Sed in his minus dicit in aliis capitulis suppositis suppleuit. et ideo signa intelligenda sunt. ut soli hunc tempus excipiat. Si enim aliquis habens fidem et caritatem uoluit baptizari. et non potest necessitate preuentus. supplet omnipotens benignitas. quod sacramento defuerat. Dum enim soluere potest non soluat. tenetur. sed cum iam non potest et tamen uult. non imputat ei deus quod suam potentiam sacramentis non alligauit. Quia non inuisibilis sanctificatio sine uisibili sacramento quibusdam affuit. apte Aug[ustinus] tradit dicens super leuiticum. inuisibilium sanctificationem quibusdam affuisse et profuisse sine uisibilibus sacramentis. uisibilem non sanctificationem que fit sacramento uisibili sine inuisibili posse adesse. non posse prodesse. nec tamen uisibile sacramentum ideo contempnendum. quia contemptor eius inuisibiliter sanctificari non potest. Hinc cornelius et qui cum eo erant iam spiritu sanctificati baptizati sunt. nec superflua dicenda est uisibilis sanctificatio. quia inuisibilis precessit. Sine uisibili ergo inuisibilis sanctificatio esse potest et prodesse. Visibilis autem que fit sacramento tenus sine inuisibili prodesse non potest. cum ista sit omnis illius utilitas. Symoni mago uisibilis baptismus non profuit. quia inuisibilis non affuit. Sed quibus inuisibilis affuit profuit. Nec tamen ualet fides aliena paruulo. quantum propria adulto. Paruulo enim non sufficit fides ecclesie sine sacramento. Quia si absque baptismo fuerint defuncti. et cum defunxerint ad b[aptis]mum. dampnabuntur. Sic multis sanctorum testimoniis comprobatur. ad quod hinc unum sufficiat Aug[ustini]. Firmissime tene paruulos qui uel in utero matrum uiuere ceperunt. et ibi moriuntur. uel de matribus nati. sine sacramento b[aptis]mi de hoc seculo transeunt. eterno supplicio puniendos. Quia etsi peccatum proprie actionis non habuerunt. originale tamen peccatum carnali conceptione traxerunt. Et hic paruuli qui sine b[aptis]mo moriuntur. numero infidelium asscribuntur. ita quod baptizati fideles uocantur. Quia a fidelium consortio non separantur. cum honorat ecclesia pro fidelibus defunctis. Fideles ergo sunt. non propter uirtutem set

fidei sacramentum. Vnde ambr[osius]. Paruuli et si nondum fidem illam que in credentium uoluntate consistit. iam tamen ipsius fidei sacramentum. i. b[aptis]mus fidelem facit. sic credere respondetur. ita et fideles uocantur non rem ipsam mente annuendo. sed ipsius rei sacramentum percipiendo.

Solet queri de illis. Quid prosit b[aptis]mus habentibus quod est fides ac c[aritas]. qui iam sanctificati sunt. cum fide et caritate ad dut. b[aptis]mum accedunt. quod eis confert b[aptis]mus. Sicut enim uidetur eis profuisse. cum per fidem et contritionem iam remissis peccatis iustificati sunt. Ad quod sane dici potest. eos qui per fidem et contritionem iustificatos. i. a macula peccati purgatos. et adhuc ... pene absolutos. tamen adhuc re... in satisfactione temporali. qua penitentes ligantur in ecclesia. Cum autem b[aptis]mum perceperint. et a peccatis sicque intus per contritionem contrite mundantur. et ab exteriori satisfactione absoluuntur. et gratia adiutrix omnis que uirtutis augetur. ut uere nouus homo tunc dici possit. fomes quoque peccati magis aplius debilitatur. Vnde Ier[onimus] dicit. quod fides que fideles facit. in aquis baptismi datur. ut intelligitur. quia non habenti aliquam ibi datur. et quia habenti ut plenius habeat. Sic et de aliis intelligendum est. Vnde quod mundus accedit. ibi fit mundior. et omnis habenti ibi amplius datur. quia non omnis exterior satisfactio ibi relaxatur. ambr[osius] ostendit super illum locum. sine penitentia sunt dona dei et uocatio dicens. Gratia dei in b[aptis]mo non requirit gemitum uel planctum. uel aliquod opus. et omnia gratis condonat. Quia quod de exteriori gemitu uel planctu accipiendum est. Nam sine interiori nemo adultus renouatur. Sed exteriores satisfactiones et afflictiones. s. sordes penitentium ibi dimittuntur. Multum quoque confert b[aptis]mus ei qui iam per fidem iustificatus. qui accedens ad b[aptis]mum. quia ramus oliue portat in archam. Ante intus erat unitio dei. sed nunc et unitio ecclesie intus est. Cum non in b[aptis]mo peccatum deleatur. et satisfactio exterior non imputetur. quare cur penalitas cum peccato ad dictam sumus non tollatur. Hic ideo fit traditur scilicet quia si apertum homines per b[aptis]mum liberarentur. tamen putarent b[aptis]mum penitus non eternum regnum. Vnde soluto reatu peccati. pena temporalis tamen remanet. ut illa uita studiosius queratur. que erit aperiens omnibus aliena. Vnde et manet ut sit fideli certandi materia. et uincendi occasio. quod non uinceret si non pugnaret. non pugnaret si in baptismo immortalis fieret. Cuius rei b[aptis]mus sit sac[ramentum].

Si queritur cuius rei b[aptis]mus mentem ... quod datur iam iusto. ille sit sacramentum. quod datur iam iusto. dicimus sacramentum uenium esse et rei quod precessit. i. remissionis tantum per fidem date. et remissionis temporalis pene. sine peccati. sic intus contingitur habetur. et nouitatis ac munditie. et omnis gratie ibi preste. Omnis enim rei signum est. cuius causa est. Nec mireris rem.

Ad bonefaciu[m].

Ro.

Ier[onimus].

Quod exterior satisfactio in dimittitur. Ambr[osius].

(c) 2006 Ministerio de Cultura

aliquando precedere sacramentum, cum aliquando et longe post
sequatur, ut in illis qui ficte accedunt. quibus cum postea pe-
nituerit, incipit baptismus prodesse. Inde fit ut baptismus
sacramentum huius sanctificationis quam penitendo habent; sed si
numquam peniteant, nec a figmento recedant, eius rei sa-
cramentum esset baptismus ab illis susceptus. Potest dici rei que
ibi fieret, si non enormitas illorum impediret. Si parvulis
Solet etiam queri, si parvulis datur in baptismo gratia qua proficiant in maio-
Si in baptismo datur gratia, qua cum creverint, ri etate profi-
utendo libero arbitrio, possint velle et currere. De ea.
adultis enim qui digne recipiunt sacramentum non ambigitur
quin gratiam operantem et cooperantem percipiant. que in vacuum
eis cedit, si per liberum arbitrium. an post mortaliter deliquerit.
rit. qui merito peccati gratiam appositam perdunt. Unde et dicuntur
contumeliam facere spiritui gratie et ipsum a se fugare. De par-
vulis vero qui nondum ratione utuntur, questio est: an in baptismo rece-
perint gratiam, qua ad maiorem venientes etatem
possint velle et operari bonum. Videtur quod non receperint,
quia gratia illa caritas est et fides, que voluntatem preparat
et adiuvat. Sed quis dixerit eos accepisse fidem et carita-
tem? Si vero gratiam non receperunt, qua bene operari possint, cum
fuerint adulti, non ergo sufficit eis in hoc statu gratia baptismi
data, nec per illam possunt boni esse, nisi alia addatur,
que si non adsit, non est ex eorum culpa, quia iustificati sunt a pec-
cato. Quidam putant gratiam operantem et cooperantem cunc-
tis parvulis in baptismo dari, in munere, non in usu, ut cum
ad maiorem venerint etatem, ex munere sortiantur usum, nisi per liberum
arbitrium usum muneris extinguant peccando. Quia ita ex
culpa eorum est, non ex defectu gratie, quod mali fiunt. Qui ex dei
munere valentes habere usum bonum, per liberum arbitrium renu-
erunt, et usum pravum elegerunt. Quod baptismus equalis sit a bono

Post hoc sciendum est et a malo datus bono vel malo.
sacramentum baptismi a bonis et a malis ministris dari,
et a bonis et a malis sumi. Nec melior est qui per meliorem
datur baptismus, nec minus bonus qui per minus bonum datur,
nec malus qui per malum datur. Nec maius vel minus datur in
baptismo a bono dato, nec minus in baptismo dato a malo, sed
equale. Quia non est hominis sed Christi munus, quod testimonia subdita
declarant testimonia. Aug. ait. Baptismus talis est qualis
est ille in cuius potestate datur, non qualis est ille per cuius
ministerium datur. Item. Christus sibi potestatem, ut aliqui verum habeant
baptismum et non habeant veram fidem. Item. Sunt boni mi-
nistri, cum sit alius alio melior, non est melior baptismus qui
per meliorem datur. Nec malum est quod et per malum datur,
quia idem baptismus datur, et non per ministros dispares dei
munus equale est, quia non illorum sed eius est. Idem. Cum
baptizat malus, illud quod datur est unum est, nec impar propter
impares ministros, sed par et equale per hoc: hic est qui baptizat.
Item. Ego dico, et nos dicimus omnes, quia iustos oportet esse
per quos baptizatur. Iustos oportet esse tanti iudicis

hinc tamen opponitur.

Ro.

s.v.

Sup. Iohan.

Aug. in libro de unico baptismo.

Dub. contra rescriptum.

Sup. Iohan.

Idem super Iohannem.

ministros. Sint ministri iusti si volunt. Si autem
noluerint esse iusti qui in cathedra Moysi sedent, secu-
rum me fecit magister meus. De quo spiritus sanctus dicit: Hic est qui baptizat.
Item. Quos baptizavit Iudas, Christus baptizavit. Si quos ergo baptizavit
ebriosus, homicida, adulter, si baptismus Christi erat, Christus
baptizavit. Non timeo adulterum, ebriosum, non homi-
cidam, quia columbam attendo per quam mihi dicitur: Hic est qui baptizat.
Item. Homicida dat baptismum, et quod sacramentum tam sanctum est
ut nec homicida ministrante polluatur. Item. Si in here-
si quisque vel scismate, consecratus in nomine patris et filii et spiritus sancti baptismi
sacramentum accepit, integrum sacramentum accepit,
sed salutem que virtus est sacramenti non habebit. Si extra
catholicam ecclesiam ipsum sacramentum habuit, debet ergo
ad ecclesiam redire, non ut sacramentum baptismi iterum
accipiat, quod nemo debet in aliquo repetere, sed ut in societa-
te catholica vitam accipiat. Baptismus igitur extra ecclesiam
nequid prodesse. Ibi enim cuique prodest baptismus, ubi potest
prodesse elemosina, scilicet in ecclesia. Item Ysidorus. Roma-
nus pontifex non iudicat hominem qui baptizat, sed spiritum
dei subministrare gratiam baptismi, licet paganus sit
qui baptizat. In his perfecte ostenditur baptismum verum a bonis et
malis dari, a bonis et a malis. Et ipsum tam equaliter sanctum
et munus eius equale in bonis, sive a bonis sive
a malis tribuatur. De potestate baptismi et ministerio.

Quia ministerium tantum habent, non potestatem bapti-
smi. potestatem enim sibi retinuit. Quod novit Iohannes
cum in eo columbam descendentem super Christum. Non enim ignorabat Io-
novit Iohannes totum dominum, quod non noverat potesta-
tem baptismi domini in nullum hominem a domino transituram
sed ministerium plane transiturum. Potestatem autem
a domino in neminem, sed ministerium in bonos et malos.
Non exhorreat columba ministerium malorum, respi-
ciat domini potestatem. Quid facit tibi minister malus,
ubi bonus est dominus? Neque qui plantat, neque qui rigat aliquid est,
sed qui incrementum dat, deus. Si superbus fuit minister,
cum diabolo computatur, sed non contaminatur donum Christi, quod
per illum fluit purum est. Per lapideum canalem transit
aqua ad areolas. In canali lapideo nichil generatur,
sed ortus fructum plurimum affert. Habuit ergo non modo in bonis
sed et malis ministerium baptizandi, sed neutri potesta-
tem baptismi. Ministerium enim dedit servis, sed potesta-
tem sibi retinuit. Quam si vellet, potuit servis dare,
ut servus daret baptismum suum tanquam vice sua, et
potestatem suam posset constituere in aliquo vel aliquibus
servis suis, ut tanta vis esset in baptismo servi, quanta
est in baptismo domini. Sed noluit, ne servi in servo spem
ponerent. Baptizat servus ut minister, baptizat dominus
tanquam potestatem habens. Quam si daret servis, vel si ipsorum
esset quod domini erat, tot essent baptismi quot servi. Ut
sic diceretur baptismus Iohannis, sic diceretur baptismus Petri, et

Aug.
In li. de fide ad Pe.

Ysi.

Sup. Iohan.

Aug.

paulus. quod ne fieret, retinuit sibi eius potestatem baptismi. Servis ministerium dedit. Sed quod servus dicit se baptizare, recte dicit. Sed tanquam minister baptizat. et ideo non differt sive bonus sive malus baptizet. Unde et nemo dicit baptismus meus. cum tamen dicat evangelium meum. prudentia mea. Licet hec sint a deo, magis distributa est. Alius est alio melius operatur evangelizando. et alius alio prudentior est. Alius autem alio magis minus sive baptizatus sive in abusione. sive amatore baptizet dici non potest.

De potestate servis data.

Hic quod sit potestas baptismi quam potuit dare suo. Hic queritur quae sit illa potestas baptismi quam christus retinuit et potuit dare servis. Hec est ut plurimi volunt potestas dimittendi peccata in baptismo. Sed potestas dimittendi peccata que est in deo est deus. Ideo aliud dicunt hanc potestatem non potuisse dare alicui servorum: quia nulli potuit dare ut esset quod ipse est ut illud haberet essentiam quam ipse habet. cum hec est esse. quod posse.

Oppositio.

Dicunt et si hanc potestatem alicui dare potuit: potuit ei dare creare creaturas. quia non est hec maioris potentie quam illud. Ad quod dici potest quia potuit eis dare potentiam dimittendi peccata non ipsam eandem qua ipse est potens. sed potentiam creatam: qua servus possit dimittere peccata. non tamen ut auctor remissionis. sed ut minister. non sine deo auctore. ut sicut in ministerio habet exterius sanctificare. ita in ministerio habet interius mundare. quia sic illud facit deo auctore. quod cum eo et in eo operatur. illud exterius ita mundaret interius deo auctore. quod eius verbo illud quodam ministerio utitur. Ita et potest deus per aliquem creare aliqua. non per eum tanquam auctorem sed ministrum. cum quo et in quo operetur. sicut in bonis operibus nostris ipse operatur. et nos nec ipse tamen. nec nos tamen. sed ipse nobiscum et in nobis. quia tamen in illis agendis ministri eius sumus. non sumus auctores. Ita ergo potuit dare servo potestatem dimittendi peccata in baptismo. id est ut in mundatione interiori servus cum domino operaretur. non servus sine domino. nec dominus sine servo. sed dominus cum servo et in servo. Sic in exteriori ministerio dominus operatur cum servo et in servo. Unde in levitico dicitur sanctificare et servus. Sed dominus invisibili gratia. servus visibilibus sacramentis.

Augustinus super leviticum.

Unde augustinus super leviticum. Dominus ait. Ego dominus qui sanctifico. De moyse et dicitur est. et sanctificabis eum. Sed moyses sanctificat visibilibus sacramentis per ministerium suum. dominus autem invisibili gratia per spiritum sanctum. ubi est totus fructus visibilium sacramentorum. Sine hac sanctificatione visibilia sacramenta nichil prosunt. Sic et hec melius aperte potuit: non invideo. Cui

In .iiii. l. doctrinis. c. vi.

Nunc quibus liceat baptizare. liceat baptizare. Nunc addamus de his ysidorus ait. Constat baptisma solis sacerdotibus esse traditum. eiusque ministerium nec ipsis diaconibus implere est licitum absque episcopo vel presbytero. nisi his procul absentibus. ultima languoris cogat necessitas. quod et laicis fidelibus permittitur. Item. mulier. **Ex concilio cartaginensi. c.**

In quamvis sancta. baptizare non presumat. nisi necessitate cogente.

Si rebaptizandi sint qui ab hereticis sunt baptizati.

De illis qui ab hereticis baptizantur. utrum rebaptizandi sint queri solet. Ad quod breviter dicimus. quia quicumque sit qui baptizet. si servatur a quo forma tradita. verum baptisma dat. et ideo qui illud sumit non debet rebaptizari. Unde beda. Sive hereticus sive scismaticus sive facinorosus quisque in confessione sancte trinitatis baptizet. non valet ille qui baptizatus est a bonis catholicis rebaptizari. ne confessio et invocatio tanti nominis videatur annullari.

Augustinus ad quosdam.

Item augustinus. Christi unum baptisma sit. et hereticorum. scilicet eorum qui in nomine patris et filii et spiritus sancti baptizant. et ecclesie catholice. tamen qui foris ecclesiam baptizantur. non sumunt baptismum ad salutem. sed ad perniciem. habentes formam sacramenti. virtutem eius abnegantes. quia ideo ecclesia non eos rebaptizat. quia in nomine trinitatis baptizati sunt. et ipsa est forma sacramenti.

Augustinus ad maximianum.

Item. Rebaptizare hereticum qui hec sanctitatis signa perceperit omnino peccatum est. Catholicum vero immanissimum scelus est. Ex his apparet colligitur. quod qui ab hereticis baptizati sunt. servato charactere non sunt rebaptizandi. sed tamen manus impositione reconciliandi. ut hic spiritum sanctum accipiant. et in signum detestationis hereticorum.

Oppositio quorundam.

Sunt tamen non nulli doctorum. ut cyprianus et alii quidam. qui dicere videntur ab hereticis non posse tradi baptismum. et eos esse rebaptizandos cum venerint ad ecclesiam. quia ab illis dicunt baptizati. Sed hoc de illis verum est. qui extra formam ecclesie baptizare presumunt. Cyprianus tamen ibi a veritate deviasse videtur. quod ait de heretico. Quomodo sanctificare aquam potest cum ipse immundus est. et apud quem spiritus sanctus non est. Cum dominus in lege dicat. Quecumque tetigerit immundus. immunda erit. Aut quis potest dare quod ipse non habet. Hoc vero ex ignorantia eum dixisse: augustinus innuit dicens.

In .ii. l. de unico baptismo.

Martirem gloriosum cyprianum quod apud hereticos vel scismaticos datum baptismum cognoscere nolebat. dum eos nimis detestaretur. tanta eius merita usque ad triumphum martyrii secuta sunt. ut caritatis qua excellebat luce obumbratio illa fugaretur. et siquid purgandum erat passionis falce tolleretur. Nec nos quia baptismi veritatem et hereticorum tingitare agnoscimus. ideo cypriano meliores sumus. sicut nec petro. quia gentes iudaizare non cogimus.

Ieronimus super epistolam ad ephesios.

Hic et sciendum est quia licet tamen in gratia per ministerium trinitatis unum baptismum reputatur.

Illud et ignorans **Quod liceat in matrimonio uni baptizare.** non est quod in matrimonio utroque nulli baptizari potest.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Ysidorus in libro .i. sententiarum. *Aug. ad Dardanum.* *Ieronimus de Iheremia.* *In .t. ad Dardanum.* *In eod.* *Aug.* *Zacharias.* *Leo papa.*

etiam si mater baptizetur. Unde Ysidorus. Qui in maternis uteris sunt. baptizari non possunt. quia qui natus adhuc secundum Adam non est. secundum Christum non potest renasci. neque regeneratio in eum dici potest. in quem generatio non precessit. Item Aug. Non potest quisquam renasci antequam natus sit. Si uero opponitur de Iheremia et de Iohanne Baptista. qui ab utero sanctificati leguntur. et etiam de Iacob quidam putant. dicimus sic sanctificatio ibi accipitur. utrorum emundatio. sed miraculum diuine potentie esse credendum. ut Aug. ait. super hoc ambigue loquens. Si usque adeo in aliquo puero acceleratur etiam usus rationis et uoluntatis. ut intra materna uiscera iam possit agnoscere credere. quod in aliis paruulis expectatur etatis ut possit. in miraculis est credendum diuine potentie. non ad humane trahendum exemplum nature. Nam qui uoluit deus et iumentum est loquutum. Idem de Iheremia legitur. Priusquam exires de uulua sanctificaui te. Illa tamen sanctificatio que efficit templum dei. non nisi renatorum est. unde et Aug. dicit. Nemo ait renascitur nisi prius nascatur. Vel illa sanctificatio potest secundum predestinationem accipi. Ecce dubitanter unde loquitur. quod etiam inde dicit. Nos dicere non est quod exultauit. Nec elisabeth dicit exultauit in fide. sed exultauit in utero. non potuit esse hec sanctificatio tamen rei. an maioris agnoscende indicium. non a paruulo cognite. Absque assertione de hac sanctificatione loquitur. non diffiniens qualiter intelligenda sit illa sanctificatio. an signum fuerit rei. an in transsubstantiationis per se facere. Sed melius est ut dicamus illos per commune legem iuris sanctificatos et pueros dimissis omnibus peccatis. quod etiam multis sanctorum testimoniis edocetur. Si corrupte proferantur illa uerba.

Queri etiam solet. baptismus sit ubi corrupte uerba proferuntur.

Si corrupte proferantur illa uerba. an baptismus sit. De hoc Zacharias Bonefatio scribit. Retulerunt nuncii tui. quod fuit sacerdos in eadem prouincia. qui latinam linguam penitus ignorabat. et dum baptizaret nesciens latinum eloquium infringens linguam diceret. baptizo te in nomine patria et filia et spiritus sancti. ac per hoc consideratis rebaptizare. Sed si ille qui baptizauit non errorem introducens uel heresim. sed pro sola ignorantia romane locutionis. infringendo linguam baptizans dixisset. non possumus consentire. ut denuo baptizentur. Preterea sciendum est. quod illi de quorum baptismo nulla extant indicia. inter propinquos et domesticos. uel uicinos. a quibus baptizati fuisse doceantur. agendum est ut renascantur ne pereant. In quibus quod non ostenditur gestum. ratio non sinit ut uideatur iteratum. quod collatum esse nescitur. quia non temeritas interuenit presumptionis. ubi est diligentia pietatis. De illo qui per ludum immergitur.

Aug. In .t. de baptismo. *Aug. ad Bonefacium.* *Leo papa.* *In .t. de officiis.* *Aug. in .t. de unico baptismo.* *De fide [illegible].* *Responsio.* *Ad neophitum.* *Item de fide [illegible].*

Solet etiam queri de illo. qui iocans sic mergitur. commemoratione trinitatis immergitur. utrum baptizatus sit. Hoc Aug. non diffinit ita inquiens. Si totum ludicre et mimice et ioculariter ageretur. utrum approbandus esset baptismus qui sic daretur. diuinum iudicium per alicuius reuelationis oraculum orando implorandum esse censerem. Videtur tamen sapientibus non fuisse baptisma. ut cum aliquis in balneum uel in flumen mergitur in nomine trinitatis. non est baptismus. quia non intentione baptizandi illud gerit. Nam et in hoc et in aliis sacramentis sicut forma est seruanda. ita et intentio illud celebrandi est habenda. Illud etiam non te moueat. quod quidam non ea fide paruulos ad baptismum ferunt. ut per spiritum ad uitam eternam regenerentur. sed eos putant hoc remedio temporalem retinere uel recipere sanitatem. Non enim propterea illi non regenerantur. quia non ab illis hac intentione offeruntur. Agnoscendum est etiam baptizandis electis duo tempora esse seruanda. id est pascha et pentecosten. ut in sabbato pasche et pentecostes baptismi sacramentum celebretur. Quod non in necessitate mortis. ubi periculis urgentur. omni tempore debent baptizari. De responsione eorum qui ad baptismum ueniunt. De fide patrinorum.

Post hec considerandum est. quod paruuli exponere quod petere nequeunt ad ecclesiam. Unde et a baptizante queritur quid ueniat ad ecclesiam petere. Quod si adultus est. ipse respondet. fidem. id est sacramentum fidei. et doctrinam. Ita et per singula interrogatus respondet se credere in patrem et filium et spiritum sanctum. Si autem paruulus est et non ualens credere ut loquatur. alius pro eo respondet. Unde Ysidorus. Paruuli alio profitente baptizantur. quia adhuc loqui uel credere nesciunt. Sicut et egri muti uel surdi. quorum alius profitetur dum baptizantur. sic et amentibus agendum est. Si uero pro eo qui respondet pro alio respondeat. non omnino ualet. sic dictum est. Et ad rem hic pertinet ipse loquatur. Si uero queritur ex quo sensu pro paruulo dicatur credo. uel fidem peto. dicimus de sacramento fidei debere intelligi. quod respondet petere et deferri ad ecclesiam. et habere cum baptizatur. ut sit sensus. cum dicit fidem peto. id est sacramentum fidei pro eo sibi recipere. Credo. id est sacramentum fidei suscipio. Quod est hoc paruulus pro eo est sacramentum fidei accipere. Unde Aug. Nichil aliud est credere quam fidem habere. et ideo cum respondetur credere paruulus. qui fidei nondum habet affectum. respondetur fidem habere propter fidei sacramentum. et conuertere se ad deum propter conuersionis sacramentum. Sed adhuc queritur ex quo sensu pro paruulo respondeatur. Credo in deum patrem et in Iesum Christum et in spiritum sanctum. Numquid de sacramento fidei. an de fide uirtutis ibi agitur. Si de sacramento. cur nominatim distinguuntur persone. Si uero de fidei affectu. quomodo uerum est. cum eo careat paruulus.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Responsio.

an illud facturus parvulus spondet est credituri. Sic et omnibus pompis diaboli spondet abrenunciare. Quod si nondum fuerint facti adulti, tenebitur ipse vel sponsor. Sane dici potest, id est sponsor pro parvulo. Quod ad maiorem etatem si venerit, et pompis diaboli renuntiabit, et sanam fidem tenebit, cuius et sacramentum recipit. Hac autem sponsione parvulus per quem fit tenebitur non sponsor. Si tamen incautio implicatur, quantum in se est operam dedit. Quod enim in patrino diligens cura eius pro quo respondit sollicitudo. Unde Augustinus: Certissimam emisisti cautionem quod renuntiare pompis diaboli spopondisti. De cathezismo et exorcismo.

Ad cathecuminos.

Illa autem interrogatio et responsio fidei fit in cathecumino, cui et additur exorcismus. Ante baptismum enim fit cathezismus. Post cathezismum sequitur exorcismus, ut ab eo qui iam fide instructus est adversaria virtus pellatur. Exorcismus de greco in latinum dicitur adiuratio. Cathezismus instructio. Cathezizare est instruere, ut de simbolo ac rudimentis fidei. Exorcizare est adiurare, ut exeat ab eo spiritus immundus. Simbolum interpretatur signum vel collatio. Signum quia eo fideles ab infidelibus discernuntur. Collatio quia ibi tota fidei sufficientia integraliter collata est. Cathezismi et exorcismi neophitorum sunt magisque sacramentalia quam sacramenta dici debent. Neophitus interpretatur novitius, id est rudis. Et dicitur neophitus nuper ad fidem conversus, ut in disciplina religiose conversationis rudis. Hec autem precedunt baptismum, non quod sine istis non possit esse verus baptismus, sed ut baptizandus de fide instruatur et sciat cuius debitor fiat deinceps, et ut diaboli potestas in eo minuatur. Unde Rabanus: Ante baptismum cathezizandi debet in homine prevenire officium, ut fidei cathecuminus accipiat rudimentum, et sciat cuius debitor deinceps fiat. Item Augustinus: Parvuli et exsufflantur et exorcizantur, ut pellatur ab eis diaboli potestas, ne iam circumdat eos subvertere ne baptismum consequantur. Non ergo in infantibus creatura dei exsufflatur vel exorcizatur, sed diabolus ut recedat ab homine. De confirmatione.

Rabanus de institutione clericorum.

Aug. in libro de simbolo.

Rabanus. Aug.

d. vii.

Nunc de sacramento confirmationis addendum est. De cuius virtute quoniam solis forma interpretatur aperta est, scilicet verba que dicit episcopus cum baptizatos in frontibus sacro signat crismate. Quod non nisi a summis sacerdotibus tradi potest.

Anselmus.

Quod sacramentum ab aliis perfici non potest nisi a summis sacerdotibus. Nec tempore apostolorum ab aliis quam ab ipsis apostolis legitur peractum, nec ab aliis qui locum eorum tenent perfici potest ac debet. Nam si aliter presumptum fuerit, irritum habeatur et vacuum, nec inter ecclesiastica reputabitur sacramenta. Licet presbyteris baptizatos tangere in pectore, sed non crismate signare in fronte. Virtus huius sacramenti.

Virtus vero huius sacramenti est donatio spiritus sancti ad robur, qui in baptismo datus est ad remissionem. Unde Rabanus: A summo sacerdote per impositionem manus paraclitus traditur baptizato, ut roboretur per spiritum sanctum ad predicandum aliis illud quod ipse in baptismo consecutus est. Item: Omnes fideles per manus impositionem episcoporum post baptismum accipere debent spiritum sanctum, ut pleni christiani inveniantur. Utrum hoc sacramentum sit dignius baptismo. Melchiades.

Rabanus. Urbanus ii.

Scitote utrumque magnum esse sacramentum, sed unum maiori veneratione tenendum sicut a maioribus datur. Ecce maius dicit sacramentum confirmationis, forte non ob maiorem virtutem vel utilitatem quod confertur, sed quia a dignioribus datur, et in digniore parte corporis fit, id est in fronte. Vel forte quia maius virtutum augmentum prestat, licet baptismus ad remissionem plus valeat. Quod videtur innuere Rabanus dicens: In unctione baptismi spiritus sanctus descendit ad habitationem deo consecrandam. In hac vero eius septiformis gratia cum omni plenitudine sanctitatis et virtutis venire in hominem. Gregorius Ianuario episcopo: Pervenit ad nos quosdam scandalizatos fuisse, quod presbyteros crismate tangere eos qui baptizati sunt prohibemus. Et nos quidem secundum veterem usum nostre ecclesie facimus. Sed si omnino de hac re aliqui contristantur, ubi episcopi desunt, ut presbiteri etiam in frontibus baptizatos crismate tangere debeant concedimus. Sed istud pro scandalo sedando semel tantum concessum estimatur.

GG.

Utrum possit iterari.

Hoc sacramentum tamen iterari non debet, sicut nec baptismus vel ordo. Nulli enim sacramento facienda est iniuria. Quod fieri putatur cum non iterandum iteratur. Sed utrum aliquid vel nulla iterari possit, quod est? Nam de baptismo et ordine quod non debeant iterari, Augustinus aperte ait: Utrumque sacramentum est et quadam consecratione datur. Illud cum baptizatur, illud cum ordinatur. Ideoque in catholica ecclesia utrumque non licet iterari, quia neutri facienda est iniuria. Quod dubitant de confirmatione tenendum est. De aliis vero utrum iterari valeat vel debeat, postea dissentiemus. De sacramento altaris. De eucharistia.

Aug.

Aug. contra epistolam Parmeniani.

d. viii.

Post sacramentum baptismi et confirmationis sequitur eucharistie sacramentum. Per baptismum mundamur, per eucharistiam in bono consummamur. Baptismus estus vitiorum extinguit, eucharistia spiritualiter reficit. Unde excellenter dicitur eucharistia, id est bona gratia. Quia in hoc sacramento non modo est augmentum virtutis et gratie, sed ille totus sumitur qui est fons et origo totius gratie. Cuius figura precessit in manna quod de celo pluit patribus in deserto, qui cotidiano celi pascebantur alimento. Unde: Panem angelorum manducavit homo. Sed tamen panem illum qui manducaverunt mortui sunt. Iste vero panis vivus qui de celo descendit vitam mundo tribuit. Manna illud e celo, hoc super celum. Illud tabescebat in diem alterum reservatum, hoc ab omni corruptione alienum. Quicumque religiose gustaverit corrup

Ambr.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

tione nō uidebit. Illud datū fuit antiq̄s. post
trāsitū maris rubri: ū sub mōsi egiptiīs liberati
sūt ebrei. Ita h̄ celeste māna: nō nisi renatis
p̄stari d̄r. Panis ille corpal. p̄pl̄m anti qui ad terrā
p̄missionis. p̄desertū edux̄. h̄ esca celestis. fideles
h̄ sc̄li desertū transeuntes. i celo sub uehit. Vñ
recte uiaticū appellatur. q̄z in uia nos reficiens.
usq; i patriam deducit. Sic ḡ i mari rubro. x̄pismi
figā p̄cessit: ita in manna figā dn̄ici corpis.
h̄ duo sacm̄ta d̄r monstrata s̄t. q̄ de latē x̄. sā
guis 7 aq̄ fluxerunt. q̄z x̄ p sāḡne redemptiōis. 7 aq̄.
ablutionis. nos redimē a diablo. 7 a pecco uen̄. sicut
isrl̄itas p sangūne agni paschat ab exterminante. 7
p aq̄. maris. ab egiptiis liberauit. Q̄ h̄ sacm̄ti i uet.
Hui' aūt sacm̄ti r̄ciū. q̄. figā p̄cessit sic x̄pismi.
in melchisedech ostendit. ū panē 7 uinū habrahe
Ambr. obtul. Vñ ut ait ambr. intelligi dat. antiq̄o
ra ēē sacramēta x̄anor: quā iudeorū. D̄ in
Hec aūt alia cōsiderāda. stitutiōē sacramenti.
occurrūt. iiij. s. sacm̄ti. institutio. forma 7
res. Sacramētū dn̄s instituit. qn̄ p̄piciū ag
nū. corp' 7 sanguinē suū. disciplis icena por
Eusebius. rexit. Vñ eusebius emisenus. Q̄a corp' assūptū
ablaturus erat ab oculis. 7 illat̄ sideribus: necce erat
ut die cene sacramētū nob corpis 7 sanguinis
cōsecraret. ut coleretur iugit' p misteriū. q̄d semel
offerebatur i p̄ciū. De forma.
Forma ū ē. quā ip̄e edidit ibidē dicēs. hoc ē
corp' meū. 7 p'. hic ē sanguis m̄s. Cū eni
hec ūba p̄feruntur. cōūsio fit panis 7 uini. in
subam corpis 7 sanguinis x̄. Reliq̄ ad dī laudē
In. t. d' sacm̄tis. d̄r. Vñ ambr. Sermone x̄pi h̄ ofic̄it sacram
tū. q̄z smo x̄ cūcta mutat. ex sic et pane fit
corp' x̄. 7 uinū cū aq̄ in calice mistū. fit sangs.
ōsec̄tione ūbi celestis. Cōsecratio q̄' fit ūbis? ac
tiōe q̄ s̄t ūba. Accipite 7 edite. ex eo oēs. h̄ ē corp'
meū. 7 itē. Accipite 7 bibite ex h̄ oēs. h̄ ē sangs
m̄s. Reliq̄ oiā q̄ dicūr. laus do deferunt. oratio p
Aub. mittat. p p̄plo. p regibus. s̄ aū. Credn̄ ē q̄d mitti ē
sacm̄ta ōsitanantur. Reliqua oiā nich alui s̄t.
quā laudes. t obsecratiōes. fideliū: 7 peticiones.
Ecce q̄ sit institutio. 7 forma h' sacm̄ti. q̄ oside
ratione dignū ē. q̄r illud sacm̄tū. p' cenā ded
disciplis. Q̄r p' aliū cibū ded corp' 7 sanguinem disci
Dn̄s ḡ ih̄c. ad iuisibilia patrie migraturs plis.
Iero. migraturus celebrato cū disciplis typico pasch.
quādā memoriale eis uolēs cōmēdare. sub sp̄e.
panis 7 uini. corp' 7 sanguinē suū eis tradidit.
ut ostend' leḡ ueris sacramēta. inē que p̄ci
puū erat. agni paschat sacrificiū. i morte sua

tinuari. ac noue legis sacm̄ta substitui. i q̄b'
excellit misteriū eucharistie. Io ā p' alia ded. ut
h̄ uiuī arti' memorie. disciplor infigeret. 7 ab
eccla deinceps freq̄ntaret. S; nō exinde disci
plinā sanē in posterū: ut p' alios cibos sumatur.
Ieiunis sūmi oportet. sic apls doc; ū singlari
reuerentia iudicetur. i. discnat. ab aliis cib. quod
dn̄s aplis disponendū reliq̄d. Vñ aḡ. Apparet cū
p̄mo acceptū. discpli eucharistiā: nō eos accepisse
ieiunos. Nō iō tn̄ calūpniadū ē uniūse eccle: q̄d a ie In. t. responsionū. adianuariū.
iunis semp sumat. Placuit eni sp̄ui. s. ut i honore tā
ti sacm̄ti. prius in os x̄ani. dn̄icū corp' intrar̄
quā alii cibi. Iōq; usq; mos iste fuat. Nō q. q̄z
p' cibos dn̄s ded: iō p̄n̄si ut cenati illū accipe d̄bet
ut illi faciebāt q̄s apls arguit. Nā saluator q̄ uehem
ti' cōmēdaret misterii illi' altitudinē: ultimū h̄ uolu
it infigē cordib'. 7 memorie disciplor a q̄b' ad pas
sionē digressurus erat. Q̄o aūt ordine deinceps sumet.
aplis p quos ecclas dispositur' erat resuaū docēd'.
Nūc q̄d ibi sacm̄tū sit. D̄ sacramēto 7 Re.
7 q̄d res uideam'. Sacm̄tū ē inuisibil grē. uisibil Aug' in t. de ci
forma. forma ḡ panis. ut uini. q̄ ibi uid. sacm̄tū uitate dei.
ē. i. signū rei sacre. q̄z s̄t p̄ter spēm quā ingit sensibus.
aliud aliq̄d fac in mēte. ut cognitionē uenire. Tenet Hb. i omlia pas
ḡ spēs uocabula rerū. q̄ an fuerāt. s. panis 7 uini. chali.
Hui' aūt sacramēti gemina. D. re sacm̄ti q̄ ē duplex
ē res. una. s. otenta 7 significata: altā signata
7 nō otenta. Res otenta 7 signata. ē caro x̄. q̄. d̄ ūgi Aug' s̄r iohan.
ne trax̄. 7 sangs que p nob fus. Res aūt signata. et
nō otenta. ē unitas eccle i p̄destinatis uocatis. ius
tificatis: glificatis. h̄ ē duplex caro x̄. Vñ ieron. Ier. s̄r eplam ad eph.
Dupliciē inq̄d intellig. caro x̄. 7 sangs. ut illa que
crucifixa est. 7 sepulta: 7 sangs qui militis effus
ē lancea. ut sp̄ual illa 7 diuina: de q̄ ip̄e ait. Caro
mea uere ē cib'. 7 sangs m̄s ue ē pot'. 7 n̄ maduca
ūtis car. et. 7 b. s. in nō. h. u. e. S; ḡ h̄ tā dis
tinguent' i. unū q̄d tm̄ ē sacm̄tū. alterū q̄d ē sa D̄ tib' q̄ h̄ plur distigui.
cramētū 7 res. tciū q̄d ē res. 7 nō sacm̄tū. Sacra
mētū 7 nō res ē: spēs uisibil panis ut uini. Sacra
mentū 7 res ē. caro x̄ p̄p̄a 7 sangs. Res 7 nō sa
cramētū: mistica ei' caro. Porro spēs illa uisibilis
sacm̄tū ē gemine rei. q̄z utriq; rē signāt 7 ueq̄
rei similitudinē gīt exp̄ssā. Nā sic panis p̄ceteris
cib corp' reficit 7 sustentat. 7 uinū hominem
letificat. atq; i ebriat: ita caro x̄ interiorē hoīem
pl' cetis gratiis. sp̄ualr reficit 7 saginat. Vñ.
Calix tuus i. e. q̄. p̄. e. h̄r 7 s̄. similitudinē
cū re mistica. q̄ est unitas fideliū. q̄z sic ex
multis granis oficit' un' panis 7 ex plib' acinis. racemis
unū in unū ofluit. sic ex multis fideliū p̄sonis.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Aug. de sacramentis fidelium.

unitatis ecclesiasticae constat. Unde apostolus: Unus panis et unum corpus multi sumus. Unde Aug.: Unus panis et unum corpus ecclesia dicitur, pro eo quod sicut unus panis ex multis granis, et unum corpus ex multis membris componitur, sic ecclesia ex multis fidelibus caritate copulante connectitur. Hoc mysterium pacis et unitatis nostrae Christus in sua mensa consecravit. Qui accipit hoc mysterium unitatis et non tenet vinculum pacis, non accipit mysterium pro se, sed contra se. Cuius ergo sacramentum est corpus Christi proprium quod de virgine sumpsit. Quia vero corpus Christi ex multis membris purissimis et immaculatis constat, ita societas ecclesiastica ex multis personis absque ruga vel macula liberis consistat. In cuius rei typo facta est archa dei de lignis sethim, quae sunt imputribilia et albae spinae similia.

d. IX

De duobus modis manducandi.

Et sicut duae sunt res illius sacramenti, ita et duo modi manducandi. Unus sacramentalis, quo boni et mali edunt. Alter spiritualis, quo soli boni manducant. Unde Aug.: Quid est Christum manducare? Non hoc est solum in sacramento corpus eius accipere. Multi enim indigne accipiunt, sed in ipso manere et habere ipsum in se manentem. Spiritualiter enim manducat qui in unitate Christi et ecclesiae, quam sacramentum significat, manet. Nam qui discordat a Christo, nec carnem Christi manducat nec sanguinem bibit, etsi tantae rei sacramentum ad iudicium cotidie accipiat. Spiritualem manducationem Aug. distinguens a sacramentali ait: Ut quid paras dentem et ventrem? Crede et manducasti. Credere enim in eum, hoc est manducare panem et vinum. Qui credit in eum manducat eum. Item: Quomodo manducandus est Christus? Quomodo ipse dicit: Qui manducat carnem meam et bibit sanguinem meum, in me manet et ego in eo. Si in me manet et ego in eo, tunc bibit. Qui vero non in me manet nec ego in illo, etsi accipit sacramentum, acquirit magnum tormentum. Item: Nulli ambigendum est tunc unumquemque corporis sanguinisque domini participem fieri, quando in baptismate membrum Christi efficitur, nec alienari ab illius panis calicisque consortio, etsi antequam panem illum edat et calicem bibat, de hoc saeculo in unitate corporis Christi constitutus abscedat. Quia illius sacramenti beneficio non privatur, quando ille hoc quod illud sacramentum significat invenit. In illo enim sacramento corpus et sanguinem suum commendavit nobis, quod et fecit nos ipsos. Nam et nos corpus ipsius facti sumus. Item: Qui discordat a Christo, non manducat carnem eius nec sanguinem, etsi tantae rei sacramentum ad iudicium sibi cotidie accipiat.

De heresi quorundam qui dicunt a bonis tantum corpus Christi sumi.

Haec verba et alia huiusmodi, ubi de spirituali manducatione agitur, quidam obtuso corde legentes erroris caligine involuti sunt, adeo ut dicere praesumpserint corpus et sanguinem Christi a bonis tantum sumi. Sed indubitanter tenendum est a bonis sumi non modo sacramentaliter sed spiritualiter, a malis vero tantum sacramentaliter, id est sub sacramento, id est sub specie visibili carnem Christi quae de virgine sumpta, et sanguinem pro nobis fusum sumi, sed non mysticam quae tantum bonorum est, quod sub diversis patuit testimoniis. Gregorius: Est quidem in peccatoribus et indigne sumentibus vera Christi caro et verus sanguis, sed essentia, non salubri efficientia. Item Aug.: Multi indigne accipiunt corpus Christi, de quibus apostolus ait: Qui manducat et bibit corpus domini indigne, iudicium sibi manducat et bibit. Per quod docemur quam sit cavendum male accipere bonum. Ecce enim ab apostolo factum est malum, dum male accipitur bonum. Sicut econtra ab apostolo factum est bonum, cum bene accipitur malum, scilicet dum stimulus sathanae patienter portatur. Ergo et mala prosunt bonis, sicut angelus sathanae Paulo, et sancta obsunt malis: bonis ut sunt ad salutem, malis ad iudicium. Unde quidam manducant et bibunt indigne, id est sibi iudicium manducant et bibunt. Non quia res illa mala est, sed quia malus male accipit quod bonum est. Hic indigne quis sumens corpus Christi non efficit ut quia malus malum sit quod accipit, vel quia non accipit ad salutem nihil accipiat. Corpus enim et sanguis domini nihilominus erat in illis quibus ait apostolus: Qui manducat indigne et cetera. His aliisque pluribus auctoritatibus ostenditur quod et mali verum corpus Christi et sanguinem sumunt, sed sacramentaliter, non spiritualiter.

De intelligentia quorundam verborum.

Secundum hos duos modos sumendi intelligentia quorundam verborum ambigue dictorum distinguenda est. Ait enim Aug.: Bonus accipit sacramentum et rem sacramenti, malus vero sacramentum et non rem. Sacramentum hic dicit corpus Christi proprium de virgine ductum, rem vero spiritualem Christi carnem. Bonus vero utrumque Christi carnem accipit. Malus vero tantum sacramentum, id est corpus Christi sub sacramento, et non rem spiritualem. Item: Non manducans manducat, et manducans non manducat, quia non manducans sacramentaliter aliquando manducat spiritualiter et econverso. Illi quoque manducare spiritualiter veritatem carnis et sanguinis dicuntur sumere qui ipsam efficientiam habent, id est remissionem peccatorum, propter quam institutum est dicitur. Precatur in missa dicens: Perficiant in nobis domine tua sacramenta quod continent, ut quae nunc specie gerimus rerum veritate capiamus. Rerum veritatem dicit ipsam efficientiam, quam per haec sacramenta petimus, ut sicut sacramentaliter carnem Christi sumimus, ita spiritualiter sumamus. Vel petit sacerdos ut Christi corpus quod nunc sub specie panis et vini sumitur, manifesta visione sicut in essentia divinitatis (?) est quandoque capiatur. Constat ergo a bonis et malis sumi corpus Christi, sed a bonis ad salutem, a malis ad perniciem.

d. X

De heresi aliorum qui dicunt corpus Christi non esse in altari nisi in signo.

Fuerunt alii praecedentium insaniam transcendentes, qui dei virtutem iuxta modum naturalium rerum metientes, audacius ac periculosius veritati contradicunt, asserentes in altari non esse corpus Christi vel sanguinem, nec substantiam panis vel vini in substantiam carnis et sanguinis converti, sed ita Christum dixisse: Hoc est corpus meum, sicut apostolus dixit: Petra autem erat Christus. Dicunt enim ibi esse corpus Christi tantum

Marginal notes (left): Aug. de blasphemia S. S. — Aug. de verbis evangelii. — Aug. in libro de sententiis Prosperi. — In libro de remedio penitentiae. — Aug. de verbis evangelii. [manducat et cetera] — Aug. de sacramento fidelium.

Marginal notes (right): In libro dialogorum. — De verbis evangelii. — Aug. super Iohannem. — Aug. — Gregorius.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

in sacramento, id est in signo, et tamen in signo manducari a nobis. Qui errandi occasionem sumunt ab his verbis. Verum prima heresis fuit in discipulis Christi. Cum enim diceret: Nisi quis manducaverit carnem meam et biberit sanguinem meum, non habebit vitam eternam, illi non intelligentes dicebant: Durus est hic sermo, quis potest eum audire? et abierunt retro. Illos duodecim instruit qui remanserunt: Spiritus est qui vivificat, caro nichil prodest. Verba que locutus sum vobis spiritus et vita sunt. Intellexistis spiritualiter: spiritus et vita sunt. Intellexistis carnaliter: et sic spiritus et vita sunt, sed tibi non sunt. Spiritualiter intelligite quod locutus sum. Non hoc corpus quod videtis manducaturi estis, et bibituri illum sanguinem quem fusuri sunt qui me crucifigent. Sacramentum aliquod vobis commendavi. Spiritualiter intellectum vivificabit vos. Caro autem non prodest quicquam. Sed et talia fomitem illorum insanie ministrantia. Ait etiam Augustinus: Donec seculum finiatur, sursum est Dominus; sed tamen et hic nobiscum est veritas Domini. Corpus enim in quo surrexit uno loco esse oportet; veritas autem eius ubique diffusa est. Item: Una persona est Deus et homo: ubique per id quod Deus est, in celo per id quod homo est. Item in die: Pauperes vobiscum semper habebitis, me autem semper non habebitis. His aliisque testimoniis utuntur prefati heretici in assertione sui erroris.

Quod determinatio premissorum contra eos.

Que verba ita accipienda sunt. Non enim his negatur verum corpus Christi a fidelibus sumi in altari esse, sed his verbis veritas apostolos et in eis nos instruit quod ipsius corpus non per partes discerptum, ut putaverunt illi discipuli qui retro ierunt, sed integrum, nec visibiliter in forma humana, sed invisibiliter sub forma panis et vini corpus et sanguinem nobis tradidit. Quem sensum Augustinus confirmat dicens: Ipsum quidem et non ipsum corpus quod videbatur manducatur: ipsum invisibiliter, et non ipsum visibiliter. Item: Et si necesse est illud visibiliter celebrari, necesse est tamen invisibiliter intelligi. Ita et intelligendum est corpus Christi esse in uno loco, scilicet visibiliter in forma humana; veritas tamen eius, id est divinitas, ubique est. Veritas etiam eius, id est verum corpus, in omni altari est ubicumque celebratur. Sic et illud intelligendum est: Pauperes semper habetis vobiscum, me autem non semper, scilicet hoc secundum corporalem presentiam, scilicet qua cum eis conversabatur. Similiter per id quod homo est in celo est. Invisibiliter autem est in altari, quia non in forma humana apparet, sed forma panis et vini opertum. Unde et invisibiliter caro eius dicitur. Quere est in altari? Sed quia non in sua specie apparet, invisibiliter dicitur. Ait etiam Augustinus: Hoc est quod dicimus, quod modis omnibus approbare contendimus: sacrificium ecclesie duobus confici, duobus constare: visibili elementorum specie et invisibili domini nostri Iesu Christi carne et sanguine, sacramento et re sacramenti, id est corpore Christi. Sicut Christi persona constat et conficitur ex Deo et homine, cum ipse Christus verus Deus et verus homo sit; quia omnis res illarum rerum naturam et veritatem in se continet ex quibus conficitur. Conficitur autem duobus sacrificium ecclesie, sacramento et re sacramenti, id est corpore Christi. Est igitur sacramentum et res sacramenti, id est corpus Christi. Ecce invisibile dicit carnem esse, que forma panis operta sumitur et tegitur. Vel quia corpus dicit esse sacramentum et rem. Ergo confirmatur quod supradiximus. Deinde addit quod magis te movere [?]: Caro eius est quam forma panis opertam in sacramento accipimus, et sanguis eius quem sub vini specie ac sapore potamus. Caro videlicet carnis, et sanguis sacramentum est sanguinis; carne et sanguine utroque invisibili, intelligibili, spirituali, significatur corpus Christi visibile et palpabile, plenum gratia et divina maiestate. Que sit intelligentia premissorum.

Attende his diligenter, quod tropo quodam utitur hic Augustinus, quo solent res significantes rerum sortiri vocabula quas significant. Hic enim visibilis species panis vocatur nomine carnis, et visibilis species vini nomine sanguinis. Invisibilis vero et intelligibilis dicitur caro Christi, quia scilicet illa species non videtur caro, sed intelligitur; ita et sanguis. Caro quoque invisibilis dicitur esse sacramentum carnis visibilis, quia species panis, scilicet que illa non videtur caro, est sacramentum carnis visibilis, quia carne invisibili, id est specie, scilicet que caro non videtur caro, significatur corpus Christi quod est visibile et palpabile, ubi in sua forma apparet. Ita et de sanguine est accipiendum. Quem sensum confirmat Augustinus aperiens qualiter predicta intelligenda sint, que obscure dixerat. Consequenter dicens ita panem vocari corpus Christi, cum vero sit sacramentum corporis Christi quod in cruce positum est. Sic ipsa immolatio que fit manibus sacerdotis vocatur Christi passio, non rei veritate, sed significante mysterio, sicut sacramentum fidei dicitur fides. Satis responsum est hereticis obiectionibus eorum qui negant verum corpus Christi in altari esse, et panem in corpus et vinum in sanguinem mystica consecratione converti dicentes. Quis audeat manducare dominum suum? Quis audeat dicere quod conditor formari corpus possit de materia et substantia que non fuit caro virginis?

Auctoritatibus probat verum corpus Christi esse in altari et non in [?] id

Hec et his similia obiciunt illi in Domino pane dicunt [?]. Hi in mysterio legere nature secretas. Quorum predictam subdita conveniunt testimonia. Ait etiam veritas: Accipite, hoc est corpus meum. Item Ambrosius: Si tantum valuit sermo Helie ut de celo ignem deponeret, non valebit tantum sermo Christi ut species mutet? De totius mundi operibus legitur: quia ipse dixit et facta sunt. Sermo ergo Christi qui ex nichilo potuit facere quod non erat, non potest ea que sunt in id mutare quod non erant? Non est minus dare quam mutare novas naturas rebus. Item: Si ordinem querimus, viro mixta femina generare consueverat. Liquet quod preter nature ordinem virgo generavit. Et hoc quod conficimus

Marginalia: Aug. super psalm. xcviii. — Aug. super psalm. lxiiii. — Aug. super iohannem. — Item in epistola ad Theodorum. — Vel caro et invisibilis dicitur. — Aug. in lib. sententiarum prosperi. — In eod. — Ita est intelligendum aliis verbis confirmat Aug. — Ambr. in lib. de sacramentis. — Ambr.

(c) 2006 Ministerio de Cultura
Biblioteca Publica Tarragona

dicitur post consecrationem

Aug. in l. sententiarum Prosperi.

Amb. in l. de sacramentis.

Aug. in sermone quodam de verbis evangelii

Item in sermone quodam de verbis evangelii

In illa que erant scilicet panis et vini et sit quantum ad speciem et mutentur secundum substantiam.

Eusebius emisenus

corpus ex virgine est. Quod dicitur hic: quis naturae ordi-
nem in Christi corpore, cum praeter naturam sit ipse partus ex
virgine. Item: Ante benedictionem alia species nominatur, post
consecrationem corpus significatur. Ante consecrationem aliud
sanguis nuncupatur. Et tu dicis amen, hoc est verum est. Quod os loquitur,
sermo sonat, affectus sentiat. Item Augustinus: In specie panis
et vini quam videmus res invisibiles, id est carnem et san-
guinem honoramus; nec similiter pendimus has duas
species, sicut ante consecrationem pendebamus, cum fideliter fatea-
mur ante consecrationem panem esse et vinum quod natura formavit,
post consecrationem vero carnem et sanguinem quod benedictio
consecravit. Item Ambrosius: Panis est in altari usitatus ante
verba sacramentorum. Ubi accessit consecratio, de pane fit Christi caro.
Quomodo autem potest qui panis est esse corpus Christi? Consecratione
quae fit Christi sermone. Item: Si tanta vis est in sermone domini
ut inciperent esse quae non erant, quanto magis operatorius est ut
sint quae erant et in aliud commutentur? Et sic quod erat
panis ante consecrationem, iam corpus Christi est post consecrationem,
quia sermo Christi creaturam mutat; et sic ex pane fit cor-
pus Christi, et vinum cum aqua mixtum in calice fit sanguis
consecratione verbi caelestis. Item Augustinus: Sicut per spiritum sanctum vera
caro sine coitu creatur, ita per eundem ex substantia
panis et vini idem corpus Christi et sanguis consecratur. Corpus
Christi et veritas est et figura. Veritas dum corpus Christi et sanguis
virtute spiritus sancti ex panis et vini substantia efficitur; figura
vero est id quod exterius sentitur. Item Eusebius Emisenus: Invi-
sibilis sacerdos visibiles creaturas in substantiam cor-
poris et sanguinis sui verbo suo secreta potestate com-
mutat. Ex his aliisque pluribus constat verum corpus Christi
et sanguinem in altari esse, immo integrum Christum sub utra-
que specie, et substantiam panis in corpus, vinique substantiam in
sanguinem converti. De modo conversionis.

D. XI. Si autem quaeritur qualis sit illa conversio, an formalis an
substantialis vel alterius generis, diffinire non sufficio. For-
malem tamen non esse cognosco, quia species rerum quae ante fuerant re-
manent, et sapor et pondus. Quibusdam videtur esse substantialis,
dicentibus sic substantiam converti in substantiam ut haec essentia-
liter fiat illa. Cui sensui praemissae auctoritates con-
sentire videntur. Sed huic sententiae sic opponitur ab (Oppositio.)
aliis: Si substantia panis vel vini convertitur
substantialiter in corpus vel sanguinem Christi, quotidie fit aliqua res
substantia corpus vel sanguis Christi quae ante non erat; et hodie
est aliquid corpus Christi quod heri non erat; et quotidie auge-
tur corpus Christi atque formatur de materia de qua in concepti-
one virginis non fuit factum. Quomodo corpus Christi dicitur confici de substantia panis.

Quibus hoc modo responderi potest, quia non
ea ratione dicitur corpus Christi confici verbo caelesti quod
ipsum corpus in conceptu virginis formatum deinceps
formetur; sed quia substantia panis vel vini quae ante non fuerat
corpus vel sanguis, verbo caelesti fit corpus et sanguis.

Et ideo sacerdotes dicuntur conficere corpus Christi et sanguinem,
quia eorum ministerio substantia panis fit caro, et substantia
vini fit sanguis Christi; nec tamen aliquid additur cor-
pori vel sanguini, nec augetur corpus Christi vel sanguis. Si vero
quaeris modum quo id fieri possit, breviter respondeo: Myste-
rium fidei credi salubriter potest, investigari salu-
briter non potest. Quia ergo corpus Christi panis immuta-
tione nec augmentatur, nec sanguis ex vini con-
versione, eius voluntati et potentiae ascribatur, qui
idem corpus eduxit de virgine. Fit ergo substantia illa ista
sine huius augmento. Nec tamen concedunt quidam quod substantia
panis aliquando sit caro Christi, et si fiat caro Christi; sic
farina facta est panis, et aqua facta est vinum. Nec tamen
farina est panis, vel aqua est vinum. Alii vero concedunt
illud quod erat panis vel vinum post consecrationem esse
corpus et sanguinem; nec tamen sequitur: panis est caro Christi,
vel vinum est sanguis. Quia substantia panis vel vini, postquam
facta est caro Christi vel sanguis, non est substantia panis vel vini,
sed caro et sanguis. Ideo distinguendum videtur (Distinctio.)
cum dicitur: Substantia panis vel id quod erat panis modo
est corpus Christi. Manens enim panis non est corpus Christi, sed
mutata, id est id quod factum est corpus Christi est. Nec dicimus
substantiam panis vel vini materiam esse corporis vel san-
guinis, quia non de ea ut de materia formatur corpus
Christi, sed ipsa formatur in illud et efficitur illud.
Unde Augustinus: Corpus Christi dicimus illud quod ex fructibus terrae
acceptum et prece mystica consecratum sumimus in
memoriam dominicae passionis; quod cum per manus hominis ad
illam visibilem speciem perducitur, non sanctificatur ut sit
tam magnum sacramentum, nisi operante invisibiliter spiritu
Dei. Quidam vero sic dicunt conversionem (Asserunt dictum panem transire.)
illam esse intelligendam, ut sub illis accidentibus
sub quibus erat prius substantia panis et vini, post consecratio-
nem fit substantia corporis et sanguinis, sic tamen ut non
eis afficiatur. Qui sic asserunt dictum panem tran-
sire in corpus Christi, quia ubi erat panis nunc est corpus Christi.
Quod si est, quid ergo fit de substantia panis et vini? Illi di-
cunt vel in praeiacentem materiam resolvi, vel in nichi-
lum redigi. Alii vero putaverunt ibi substantiam pa-
nis et vini remanere, et ibidem corpus esse et sanguinem,
et hac ratione dici illam substantiam fieri istam, quia ubi haec est
et illa; quod mirum est. Et ipsam substantiam panis vel vini
dicunt esse sacramentum. Sed quod non sit ibi substantia nisi
corpus Christi et sanguis, ex praedictis et ex subditis aperte
ostenditur. Ait enim Ambrosius: Panem istum quem sumimus (In l. de sacramentis.)
in mysterio, illum utique intelligo qui manu spiritus sancti
formatus est in utero virginis, et igne passionis
decoctus in ara crucis. Panis enim angelorum factus est
cibus hominum. Unde ait: Ego sum panis vivus qui de caelo descendi.
Item: Panis quem ego dabo caro mea est pro mundi vita. Ex his atque

duabus sententiis aperte datur intelligi, quia panis ille et iste non duo, sed unus panis, et una caro procul dubio unum efficiuntur corpus. Illud vere, illud inquam quod sumptum est de virgine, quod surrexit et in celum ascendit. Item Gregorius. Quis fidelium habere dubium possit, in ipsa immolationis hora ad sacerdotis vocem celos aperiri, in illo Iesu Christi misterio angelorum choros adesse, summa et yma sociari, unumque ex invisibilibus atque visibilibus fieri. Idem. In eo momento et in celum rapitur ministerio angelorum consociandum corpori Christi, et ante oculos sacerdotis videtur in altari. Sicut divinitas verbi totum implet mundum, ita in multis locis illud corpus consecratur; non sunt tamen multa corpora Christi, sed unum corpus et unus sanguis. Ideoque sive plus sive minus quis inde percipiat, omnes equaliter corpus Christi integerrime sumunt. Post consecrationem quoque non est ibi panis vel vinum, licet species remaneat. Est enim ibi species panis et vini, et sapor. Unum aliud videtur, aliud intelligitur. Quare sub alia specie.

Sub alia vero specie tribus de causis carnem et sanguinem tradidit, et deinceps sumendum instituit. Ut fides scilicet haberet meritum, que est de his que non videntur, quia fides non habet meritum cui humana ratio prebet experimentum. Et ideo etiam ne abhorreret animus quod cerneret oculus, quia non habemus in usu carnem crudam manducare et sanguinem bibere. Causa quoque vetari dicitur(?), non est in ministerio carnem et sanguinem videri commendavit, et ideo ne ab incredulis religioni insultaretur. Unde Augustinus. Nichil rationabilius, quam ut sanguinis similitudinem sumamus, ut et ita veritas non desit, et ridiculum nullum fiat a paganis, quod cruorem occisi hominis bibamus. Ne ergo hoc fieret, et ne ullus quidam horror esset cruoris, similitudinem accipimus sacramenti. Ex premissis liquet quare sub alia specie, et quare sub ista hoc sacramentum dominus celebraverit et celebrari a nobis instituerit.

Set quare sub duplici specie.

Sed quare sub duplici specie sumitur, cum sub alterutra totus sit Christus? Ut ostenderetur totam humanam naturam assumpsisse, ut totam redimeret. Panis enim ad carnem refertur, vinum ad animam, quia vinum operatur sanguinem, in quo sedes anime a philosophis esse dicitur. Ideo ergo in duabus speciebus celebratur, ut anime et carnis susceptio in Christo et utriusque liberatio in nobis significetur. Valet enim, ut ait Ambrosius, ad tuitionem corporis et anime quod percipimus, quia caro Christi pro salute corporis, sanguis vero pro anima nostra offertur, sicut prefiguravit Moyses. Caro, inquit, pro vestro corpore offertur, sanguis vero pro anima. Sed tamen sub utraque specie sumitur quod ad utrumque valet, quia sub utraque specie sumitur totus Christus. Sed si in altera tantum sumeretur, ad alterius tantum, id est corporis vel anime, non utriusque pariter tuitionem valere significaretur. Sub utraque tamen specie sumitur totus Christus, nec plus sub utraque, nec minus sub altera tantum sumitur. Christus enim ipse est, ut ait Hilarius, in corpore Christi quod in manna precessit, de quo dicitur: Qui plus collegerat non abundavit, nec qui minus paraverat habuit minus. Et licet sub utraque specie totus Christus sumatur, tamen non fit conversio panis nisi in carnem, nec vini nisi in sanguinem. Nec debent duo dici sacramenta, sed unum, quia sub utraque specie idem sumitur. Neque iterari sacramentum, quia benedictio non repetitur super eandem speciem. Neque alia substantia in sacrificium altaris offerri debet, quia de aliis non potest confici corpus Christi vel sanguis. Quare

Aqua vero admiscenda est vino. Aqua cur misceatur.

Quia aqua populum significat, qui per Christi passionem redemptus est. Calix dominicus iuxta canonum preceptum aqua et vino mixtus debet offerri, quia videmus in aqua populum intelligi, in vino ostendi sanguinem Christi. Ergo cum in calice vino aqua miscetur, Christo populus adunatur, et credentium plebs ei in quem credit copulatur. Et copulatio aque et vini sic miscetur in calice Christi, ut mixtio illa non possit separari. Nam si vinum tantum quis offerat, sanguis Christi incipit esse sine nobis. Si vero queritur, an irritum sit quod geritur, si aqua pretermittatur, audi quod sequitur in eodem canone. Non potest, inquit, calix domini esse aqua sola aut vinum solum, nisi utrumque misceatur. Item Ciprianus. Calix domini non est aqua sola aut vinum solum, nisi utrumque misceatur. Sicut nec corpus domini potest esse farina sola, nisi utrumque fuerit adunatum, et panis unius compage solidatum. Si quis tamen non intendens introducere heresim, oblivione vel ignorantia aquam pretermiserit, non videtur esse irritum sacramentum, sed ille graviter est corripiendus. Nam et Grecorum ecclesia non apponere aquam dicitur. Quod etiam ex dictis Cipriani videtur posse colligi, qui ait: Si quis de antecessoribus nostris vel ignoranter vel simpliciter non hoc servavit, quod nos dominus facere exemplo et magisterio docuit, potest simplicitati eius de indulgentia domini venia concedi. Nobis vero non poterit ignosci, qui nunc a domino instructi sumus, ut calicem domini cum vino mixtum secundum quod dominus obtulit offeramus. Ex his videtur quod sic simpliciter vel ignoranter vinum offerentes sine aqua sacramentum conficiant. Aqua vero vel lacteus sine vino non potest offerri in sacrificium. Nec panis nisi de frumento, nec granum frumenti nisi redactum in panem, quia Christus et panem se dicit, et grano frumenti se comparat. Quod quoque superius dictum est, non posse vinum solum offerri, determinari oportet. Recipit enim exceptionem, non enim nisi simpliciter vel ignoranter fiat, vel non potest, id est non debet. Quidam tamen videntur hic generaliter intelligere. Colligitur ex predictis quod ipse vinum aqua mixtum dedit discipulis. Quale corpus dedit discipulis in cena.

Et corpus tale dedit quale tunc habuit, id est mortale et passibile. Nunc vero sumitur a nobis immortale et impassibile. Sed

Gregorius in omelia paschali.
Ier.
Gregorius In homelia paschali.
Aug.
Ambr.
Super epistolam ad chorint.
In deuteron.
Super epistolam ad cho…
Hyl.
Iulius papa.
Ciprian.
Iulius papa.
Ciprianus.
Ciprian.
Determinatio premissorum.
Iulius papa.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Aug. super Ioh.

d. xii.

tum maiorem habet efficientiam. Eucharistia quoque intincta non debet dari populo pro supplemento communionis. Quia non legitur Christus alicui discipulorum praeter illum panem intinctum nisi Iude. Tunc vero non accepit Iudas corpus Christi, sed tantum panem. Corpus vero et sanguinem Christi cum aliis discipulis acceperat. Ubi illa accidentia fundantur.

Si autem quaeritur de accidentibus quae remanent, scilicet de specie et sapore et pondere, in quo subiecto fundantur: potius mihi videtur fatendum existere sine subiecto, quam esse in subiecto. Quia ibi non est substantia nisi corporis et sanguinis dominici, quae non afficitur accidentibus. Non enim corpus Christi talem in se habet formam, sed qualis in iudicio apparebit. Remanent ergo illa accidentia per se subsistentia ad mysterii ritum, ad gustus fideique suffragium. Quibus corpus Christi habens formam et naturam suam tegitur. De fractione et partibus.

Solet etiam quaeri de fractione et partitione quae ibi fieri videtur, utrum vera sit. Et si vera fractio est, cuius rei sit, vel in qua re fiat. Cumque non sit ibi alia substantia quam corpus Christi, in aliqua substantia est illa fractio, in corpore Christi esse videtur. Sed ecce cum ipsum corpus incorruptibile sit et immortale et impassibile, in ipso non posse esse videtur. Unde et redarguit carnalem sensum discipulorum qui putabant carnem Christi sic aliam in partes dividendam et morsibus lacerandam. Ideo quibusdam placet quod non fit ibi fractio sicut videtur. Sed dicunt frangi quod videtur frangi. Quibus obicitur quod ait Ambrosius: Nichil falsi putandum est in sacrificio veritatis, ut sic fit in magorum praestigiis, ubi delusione quadam falluntur oculi, ut videatur esse quod non est. Ad quod illi dicunt: non fallit nos visus, vel fallit. Quod esse si credet vera frangi, ubi videtur, illusio est; quia adiumentum fidei, non ad deceptionem ibi fit. Sicut et Christus se ostendit duobus discipulis euntibus in specie peregrini, non ideo tamen falsa forma erat, sed oculi eorum tenebantur ne eum agnoscerent.

Aliorum opinio. Alii vero dicunt quod sicut ibi species panis est et non est ibi res, ita est ibi fractio, quae non fit in aliqua re, quia nichil ibi frangitur, quia mirabiliter Dei potentia fieri dicunt ut sit fractio ubi nichil frangitur. Confessio Berengarii.

Alii tradunt corpus Christi essentialiter frangi et dividi, et tamen integrum et incorruptibile existere. Quod se colligere asserunt ex professione Berengarii, quam professus est coram Nicholao papa et pluribus episcopis: panem et vinum, quae in altari ponuntur, post consecrationem non solum sacramentum, sed et verum corpus et sanguinem Christi esse, et sensualiter non solum sacramento sed in veritate manibus sacerdotum tractari et frangi, et fidelium dentibus atteri. Sententia tractabilior.

Sed quia corpus Christi incorruptibile est, sane dici potest fractio illa et partitio non in substantia corporis, sed in ipsa forma panis sacramentali fit. Ut fractio vera et partitio sit ibi, quae fit non in substantia sed in sacramento, id est in specie. [illegible] si accidentia videantur frangi, cum ibi sint sine subiecto. Licet quidam asserant ea fundari in aere, et ibi vera fractio et partitio quae fit in pane, id est in forma panis. Unde apostolus ait: Panis quem frangimus. Ea forma panis ibi frangitur et in partes dividitur, Christus vero integer manet et totus est in singulis. Unde Augustinus: [illegible] manducat vita, manducat. Sed quis audeat manducare dominum suum? Et tamen mutati nos ad manducandum ait: Qui manducat me, vivit propter me. Non occiditur Christus ut manducetur, sed mortuos vivificat. Qui manducatur reficit, non deficit. Vivus manducatur, quia surrexit occisus. Nec quando manducamus partes de illo facimus. Et quidem in sacramento sic fit. Norunt fideles quomodo manducent corpus Christi. Unusquisque accipit partem suam. Unde et ipsa gratia partes vocantur. Per partes manducatur, et manet integer totus. Per partes manducatur in sacramento, et manet integer totus modo. Manet integer totus in corde tuo. Ideo ista dicuntur sacramenta, quia in eis aliud videtur et aliud intelligitur. Videtur panis et calix, quod et oculi renuntiant; quod autem fides postulat instruenda: panis est corpus Christi, calix sanguis. His satis datur intelligi quod fractio et partes quae videntur fieri, in sacramento fiunt, id est in specie visibili. Ideoque illa verba Berengarii ita distinguenda sunt, ut sensualiter non in sacramento, sed in sacramento dicatur corpus Christi tractari manibus sacerdotum, frangi vero et atteri dentibus vere, sed in sacramento tantum. Vera autem est ibi fractio et partitio. Sed in singulis partibus totus Christus est. Unde Ieronimus: Singuli accipiunt Christum dominum, et in singulis portionibus totus est, nec per singulos minuitur, sed integrum se praebet in singulis. Item Hilarius: Ubi pars est corporis, ibi est et totum. Quid ille partes significent.

Quid autem partes illae significent, Sergius papa [tradit]: Triforme est corpus Christi. Pars oblata in calicem missa corpus Christi quod iam surrexit monstrat. Pars comesta ambulans adhuc super terram. Pars in altari usque ad finem missae remanens corpus iacens in sepulchro, quia usque in finem seculi corpora sanctorum in sepulchris erunt. Et sic pars illa mystica tenet significationem. Ita et fractio passionis Christi et mortis est repraesentatio. Unde et ipse ait: Hoc facite in meam commemorationem, id est in memoriam passionis et mortis meae. Nam ut ait Ambrosius: Quia in morte Christi liberati sumus, huius in edendo et bibendo carnem et sanguinem memores esse debemus. Sed caveat quisque ne indigne percipiat, quia iudicium manducat. Non enim

(c) 2006 Ministerio de Cultura

panis iste. quem uadit in corpus. Sed panis uite eterne. qui animam mentis subtam fulcit. Si ergo uinne ut cotidie merearis accipe. Ne accedas indignus. Indignus est qui aliter celebrat misterium. quam a christo traditum. ut qui his peccatis mortale accedit. Ergo et si sint peccata cotidiana. ut non sint mortifera. antequam accedatis dimittite. dimittite debitoribus uestris. Si dimittis. dimittetur tibi. et sic securus accede. Panis salutaris est. et non uenenum. Si ita accedis. spiritualiter manducas. Spiritualiter enim manducat. qui innocentiam ad altare portat. Si illud sit sacrificium. et si

Aug. Ex sidign. hymat.

Post hec queritur. si quod geritur a sacerdote. proprie dicatur sepi... mort sacrificium. uel immolatio. et si christus cotidie immolatur. uel semel tantum immolatus sit. Ad quod breuiter dici potest. Illud quod offertur et consecratur a sacerdote uocari sacrificium. et oblationem. quia memoria est et representatio sacrificij ueri. et sancte immolationis facte in ara crucis. Et semel christus mortuus in cruce est. ibique immolatus est in semetipso. Cotidie autem immolatur in sacramento. quia in sacramento recordatio fit illius quod factum est semel. Vnde Aug. Certum habemus. quod christus resurgens ex mortuis iam non moritur. mors illi ultra non dominabitur. tamen ne obliuiscamur quod semel factum est in memoria nostra. omni anno fit. scilicet quotiens pascha celebratur. Numquid totiens christus occiditur? Sed tantum anniuersaria recordatio representat. quod olim factum est. et sic nos facit moueri tamquam uideamus dominum in cruce. Item. Semel immolatus est in semetipso. et tamen cotidie immolatur in sacramento. quod sic intelligendum est. quia in manifestatione corporis et distinctione membrorum semel tantum in cruce pependit. offerens se patri hostiam redemptionis efficacem eorum quos predestinauit. Item Ambr. In christo semel oblata est hostia ad salutem potens. Quid ergo nos? Nonne per singulos dies offerimus? Et si cotidie offerimus ad recordationem mortis eius fit. et una est hostia non multe. Quomodo una et non multe? Quia semel immolatus est christus. Hoc autem sacrificium exemplum est illius. Idipsum semper offerimus offeritur. Propterea unum est hoc sacrificium. Alioquin quia in multis locis offertur. multi sunt christi. Non. sed unus ubique est christus. Et hic plenus existens. et illic plenus. Sicut quod ubique offertur. unum est corpus. ita et unum est sacrificium. Christus hostiam obtulit. ipsam offerimus et nunc. Sed quod nos agimus recordatio est sacrificii. Quod hoc infirmitatis repetitur quia perficit hominem. sed nos quia cotidie peccamus. Ex his colligitur sacrificium esse. et dici. quod agitur in altari. et christum semel oblatum. et cotidie offerri. sed aliter tunc. aliter nunc. Et que sit uirtus huius sacramenti ostenditur. scilicet remissio uenialium peccatorum. et perfectio uirtutis. De causa institutionis.

Sr. psalm. xx.

Aug. i sinetus epi.

Sr eplam ad hebreos.

De uirtute sacramenti.

Institutum est enim hoc sacramentum. duabus de causis. In augmentum uirtutis. scilicet caritatis. et in medicinam cotidiane infirmitatis. Vnde Ambr. Si quotiens effunditur sanguis christi. in remissionem peccatorum effunditur. debeo semper accipere. qui semper pecco. debeo semper habere medicinam. Item Aug. Fiat cotidie hoc oblatio. licet christus semel passus sit. quia cotidie peccamus peccatis. sine quibus mortalis infirmitas uiuere non potest. et quia cotidie labimur. cotidie christus mistice pro nobis immolatur. Deus enim hoc sacramentum salutis. ut quia nos cotidie peccamus et ille iam mori non potest. per hoc sacramentum remissionem consequamur. cotidie comeditur ipse et bibitur in ueritate. sed integer et uiuus manet. Item. misterium fidei dicitur. quia credere debes quod ibi salus nostra consistit. Si autem queritur utrum cotidie communicandum sit. audi quid inde dicit Aug. Cotidie eucharistiam accipere. nec laudo nec uitupero. Omnibus tamen diebus dominicis communicandum censeo. si tamen mens in affectu peccandi non est. Quare magis dico. eucharistie perceptione. quod purificari. Ita hec qui peccato mordeatur. si peccandi tamen de cetero non habeat uoluntatem. et satisfaciat lacrimis. et orationibus accedat securus. Sed hoc de modico. quem mortalia peccata non grauant. Si non frequentius. saltem ter in anno omnes communicent. scilicet forte qui criminalibus impediantur. in pascha. et penthecoste. et natali. Et quod communicet. qui noluerint ecclesiasticis carere luminibus.

Ambr.

Aug.

Aug. ad ianuarium.

Fabianus pp.

Anacletus.

Solet etiam queri. Si heretici uel excommunicati hoc sacramentum conficiant. d.xiii

Vtrum per sacerdotes. hoc sacramentum conficere queant. Ad quod dici potest. quod aliqui eorum sunt consecrati uere scilicet qui intra sunt. non sacramento. et si non intra. quia non in unitate consecuti. sed in modo efficiunt creaturam. Vnde Aug. Intra catholicam ecclesiam. in misterio corporis et sanguinis domini. nichil a bono maius. nichil a malo minus perficitur sacerdote. quia non in merito consecrantis. sed in uerbo perficitur creatoris. et uirtute spiritus sancti. Credendum est enim quod in multis ... sacramenta conficiantur. Sic ipse quod baptizat. ita ipse est qui per ipsum. scilicet suam efficit carnem et sanguinem. Item Greg. Putant quidam communionem corporis. munere sanctificatam. si illorum fiat officio. quorum uita eos occultis uiuis ignobilis. Heu iniquitate magnum laqueum incidunt. ut diuina et occulta misteria plus ab aliis sanctificata posse fieri credant. Cum idem quia spiritus sanctus ... occulta inuisibiliter ea mistica. et operatio sanctificet. et sanctificando benedicat. Misterium uero dicitur. quod secretum et recondita habet dispensationem. Sacrificium uero quasi sacrum factum. quia prece mistica consecratur pro nobis in memoria dominice passionis. Sacramentum est in aliqua celebratione. cum res ita fit. ut aliquid significare rei accipiamus. Sacramenta sunt baptisma. crisma. corpus quod in sacramentorum dicitur. quia sub tegumento

i. r. de cons. dist.

Gg.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

invisibiliter per verbum divina virtus secreto salutem
eorundem sacramentorum operatur. Unde a secretis virtutibus
vel sacris sacramenta dicuntur. Paschasius: Et calicis sacra-
mentum, quod et eucharistia dicitur, latine bona gratia interpre-
tatur. Et quid melius corpore et sanguine Christi? Sive igitur per
bonos sive per malos ministros intra ecclesiam dispen-
setur, sacrum tamen est, quia spiritus sanctus mistice illud vivificat. Hec bonorum
dispensatorum meritis amplificatur, nec malorum attenuatur.
Hoc de corpore domini, hoc et de baptismate et confirmatione sentien-
dum est et tenendum, quia virtus divina secreto operatur
in eis, et divina solummodo est hec virtus sive potestas, non
humane efficientie. Illi vero qui excommunicati sunt vel de
heresi manifeste notati, non videntur hoc sacramentum pos-
se conficere, licet sacerdotes sint, quia nemo dicit in ipsa
consecratione offero, sed offerimus, quasi ex persona ecclesie. Et ideo
cum alia sacramenta extra ecclesiam possint celebrari,
de hoc non videtur. Unde Augustinus: tempore visitationis dicens: Recolite
nomen et advertite veritatem. Missa enim dicitur eo quod celes-
tis missus ad consecrandum vivificum corpus adveniat
iuxta dictum sacerdotis dicentis: Omnipotens deus iube
hec perferri per manus sancti angeli tui in sublime altare
tuum etc. Ideo nisi angelus venerit, missa nequaquam
iure potest vocari. Numquid enim si hoc misterium hereticus
fuerit ausus usurpare, angelum de celo mittit deus obla-
tionem eius consecrare? Unde cum eis deus per prophetam commi-
natus sit dicens: Maledicam benedictionibus vestris. Et
si benedictionibus eorum se asserit maledicturum, veritas quod
erit de hostia? Ergo dicemus illam posse ab illo benedi-
ci quem scimus adeo fore maledictum cum sua benedic-
tione? Sicut deus maledixit et symoniacus benedixit,
quid eorum prevalebit? Numquid benedictio maledicta ad
nichilum poterit redigere verba iustissima omnimantis
dei? Ex his colligitur quod hereticus a catholica ecclesia pre-
cisus nequeat hoc sacramentum conficere, quia sancti angeli qui
huius misterii celebrationi assistunt, tunc non adsunt quando
hereticus vel symoniacus hoc misterium temerarie presumit.
Non enim dubitari licet, ubi corporis domini et sanguinis
misteria geruntur, supernorum civium adesse conventum. In huius-
modi misterii expletione sicut formam servari, ita ordi-
nem haberi, scilicet ut sit sacerdos, et intentionem adhibi
oportet, ut illud facere intendat. Sed si non credit
de illo misterio sicut veritas habet, numquid potest intendere
illud conficere? Et si non intendit, numquid conficiet? Aliqui
dicunt eum non recte de illo misterio sentientem posse
intendere, non quidem illud conficere, quia iam esset recte credere,
sed id agere quod geritur ab aliis, dum illud conficitur,
et sic adhibetur intentio. Et si intentio dicatur
de esse conficiendi illud misterium, tamen ergo intendit ea
dicere et agere que ab aliis geruntur, impletur misterium.
Illud etiam sane dici potest, quod a brutis animalibus corpus Christi non

sumitur, etsi videatur. Quid ergo sumit mus, quod mandu-
cat? Deus novit. De hoc celesti misterio aliqua
perstrinximus, que catholicis fideliter tenenda. Que
vero his contraria sunt, heretica iudicantur. *Quid faciat hereticum.*
Nec autem ignores quid hereticum faciat, et quid sit hereticus.
Ut quid sit hereticus audi breviter quod in sanctis doc-
toribus invenitur. Hylarius ait: Extiterunt plures qui
celestium verborum simplicitatem non veritatis ipsius
absolutione susciperent, aliter interpretantes quam dicto-
rum virtus postularet. Intelligentia ergo heresis non
descriptura est, et sensus non sermo fit crimen. Item Ieronimus:
Intelligentie sensus in mente est. Item dicit: Qui aliter
inordinate plantas incurrit heresis. Augustinus diffini-
ens quid sit hereticus ait: Hereticus est qui alicuius temporalis com-
modi et maxime glorie principatusque sui gratia falsas
ac novas opiniones vel gignit vel sequitur. *De*

Post hoc de penitentia. *Penitentia.*

agendum est. Penitentia longe positis necessaria est
ut appropinquent. Est enim ut ait Ieronimus secunda tabula post
naufragium, quia si quis vestem innocentie in baptismo per-
ceptam peccando corrupit, penitentie remedio
reparare potest. Prima tabula est baptismus, ubi deponitur vetus
homo et induitur novus. Secunda penitentia, qua post
lapsum resurgimus, dum vetustas reversa repellitur
et novitas perdita resumitur. Post baptismum prolapsi per
penitentiam renovari valent, sed non per baptismum. Licet
homini sepius penitere, sed non baptizari. Baptismus tantum est
sacramentum, sed penitentia dicitur et sacramentum et virtus mentis.
Est enim penitentia interior et penitentia exterior. Ex-
terior sacramentum est, interior virtus mentis est, et utraque
causa iustificationis et salutis est. Utrum vero omnis ex-
terior penitentia sit sacramentum, vel si non omnis que
hic nomine censenda sit, consequenter investigabimus.
A penitentia cepit Iohannis predicatio dicens: Penite-
ntiam agite, a. r. c. Hoc autem predo docuit. Idem
post veritas predicavit, exordium sermonis sumens a pe-
nitentia. Penitentia dicitur a puniendo, qua
quis punit illicita que commisit. Penitentie virtus
timore concipitur. Unde Ysaias: A timore tuo domine
concepimus et peperimus spiritum salutis. Est autem penitentia
ut ait Ambrosius mala preterita plangere et plangenda
iterum non committere. Item Gregorius: Penitere est anteacta
peccata deflere et flenda non committere. Nam qui sic
alia deplorat ut alia tamen committat, adhuc pe-
nitentiam agere aut ignorat aut dissimulat.
Quid enim prodest si peccata luxurie quis defleat et adhuc
avaritie estibus anhelat? His vero quidam vehemen-
tius innitentes contendunt vere penitentem ultra non
peccare dampnabiliter, et si graviter peccaverit, ve-
ram non fecisse penitentiam. Quod et aliis munimi-

GG.

Aug. in sermone de corpore domini.

Maledicam benedictionibus vestris. i. his que vos ... benedictionibus possidetis ... benedicere non ... benedicitur ... Maledicam benedictionibus vestris ... Post dominica pasche dictum.

Hyl. l. v. de trinitate.

Ier. super osee.

Aug. in l. de utilitate credendi.

GG. super Iezechielem. Qui exponere sacra eloquia ut audientibus placeat aliquo sua verba loquitur ... ad edificationem ... sunt verba que dicit.

Penitentia unde dicitur. Amb.

Quid sit penitentia.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Ysidorus in libro de summo bono.

testimoniis. Ait enim Ysidorus: Irrisor est et non penitens
qui adhuc agit quod penitet. Nec videtur Deum poscere
subditus, sed subsannare superbus. Canis reversus ad
vomitum et penitens ad peccatum. Multi lacrimas in-
desinenter fundunt et peccare non desinunt. Quosdam
accipere lacrimas ad penitudinem cerno, et affectum peni-
tentie non habere, quia inconstantia mentis nunc re-
cordatione peccati lacrimas fundunt, nunc revivisce-
nte usu, ea que fleverunt iterando committunt. Ysaias
de peccatoribus ait: Lavamini, mundi estote. Lava-
tur et mundus est, qui et preterita plangit et flenda
iterum non committit. Lavatur et non est mundus qui plangit
que gessit, nec deserit, et post lacrimas ea que defleverat
repetit. Item Augustinus: Inanis est penitentia, quam sequens
culpa coinquinat. Nichil prosunt lamenta, si replicantur
peccata. Nichil valet veniam a malis petere, et mala de-
nuo iterare. Item Gregorius: Qui admissa plangit, nec
tamen deserit, pene graviori se subicit. Item Ambrosius: Re-
periuntur qui sepius agendam penitentiam putant,
qui luxuriantur in Christo. Nam si vere in Christo peniten-
tiam agerent, iterandam postea non putarent, quia sicut unum baptisma,
ita est una penitentia. His aliisque pluribus utuntur
in assertione sue opinionis. Sed Ambrosius dicit: Hec vera
penitentia est cessare a peccato. Et item: Magnum profecto
est renuntiasse errori, imbutos enim vitiis animos
eruere atque emendare virtutis est perfecte, et celestis gratie.
Et ideo sane ita diffiniri potest. **Quid sit penitentia.**

Augustinus in Soliloquio.

Gregorius.

Ambrosius de unica penitentia.

Agentes

Augustinus ad Macedonium. Item epistola ii. ad Chorinthios. Item Ambrosius ad Demetrianum. xvii.

Penitentia est vitam, que commissa mala cum emenda-
tionis proposito plangimus et odimus, et plangenda
ulterius committere nolumus. Quia penitentia vera est in animo
dolere et odire vitia. Unde illa verba premissa: Pe-
nitere est ante acta deflere et flenda non committere,
recte sic accipi possunt, ut non ad diversa tempora, sed ad
idem referantur, ut scilicet tempore quo flet commissa mala, non
committat voluntate vel opere flenda, quia in invicem
exclusis consequentibus. Nam qui sic alia deplorat, ut alia committat, hic
Augustinus ait: Cavendum est ne quis existimet infanda illa
crimina, qualia qui agunt regnum Dei non possidebunt,
cotidie perpetranda, et elemosinis cotidie redi-
menda. In melius est enim vita mutanda, et per elemosinas
de peccatis preteritis propitiandus est Deus, non ad hoc emendendus
quodammodo, ut ea semper liceat impune committere. Ne-
mini enim dedit laxamentum peccandi, et si miserendo
deleat commissa peccata, et non satisfactio congrua negliga-
tur. Item papa Pius: Nichil prodest homini ieiunare et orare
et alia religionis opera agere, nisi mens ab iniquitate re-
vocetur. Quia qui amat sic mente revocat, ut commissa
plangat, et plangenda committere non velit, nec satis-
facere negligat, vere penitet. Nec ideo non est vera
penitentia, quia forte postea non de proposito, sed casu vel

Diffinitio premissorum.

Inventa.

Pius papa.

infirmitate peccavit. Ille autem irrisor est et non
penitens, qui sic commissa plangit, ut plangenda non
vitet, vel opere committere non desinat. Item et qui
post lacrimas repetit que flevit, lavatur aliquis
sed non est mundus, id est illa munditia non est ei suffici-
ens ad salutem, quia est momentanea, non perseverans.
Sic et illud: Inanis est penitentia, quam sequens culpa coinquinat, sic
intelligendum est. Inanis est, id est carens fructu illius
penitentie, quam sequens culpa non coinquinat. Il-
lius enim fructus est vitatio gehenne et adeptio glorie.
Mortificatur enim illa penitentia, et alia ante acta bona
per sequentia peccata, ut non sortiantur mercedem, quam me-
ruerunt cum fierent, et quam haberent si peccata non succede-
rent. Sed et si de peccatis succedentibus penitentia agatur,
et penitentia que precessit, et alia ante acta bona revi-
viscunt. Sed illa tantum que ex caritate processerunt. Illa
enim sola viva fuerunt, que in caritate fiunt. Itaque si perseque-
ntia peccata mortificantur, per subsequentem penitentiam
reviviscere possunt. Que vero sine caritate fiunt, mor-
tua et inania generantur, et ideo per penitentiam reviviscere
non valent. Similiter intelligendum est illud: Nichil prosunt
lamenta, et cetera, et illud: Nichil valet, et cetera. Si enim repli-
centur peccata, nichil valent ad salutem vel ad veniam
infine precedentis lamenti, quia nichil relinquitur discer-
nente munditia, quia aut peccata dimissa redeunt,
ut quibusdam placet, et replicantur, vel si non redeunt,
eis tamen deletis penitentia in perditionem, ita reus et immun-
dus constituitur, cum adhuc capientis implicatur,
ut si iam deleta redirent. De hoc tamen, scilicet an peccata re-
deant, post plenius agemus. Sic et nichil valet ad salutem
obtinendam, vel ad munditiam vite secundam
veniam de malefactis poscere, et mala iterare denuo.
Ita est intelligendum et illud, quod Augustinus alibi ait: Peni-
tentia est quedam dolentis vindicta, puniens in se quod
dolet admisisse, et infra: Omnis dolens est de peccato
quod declarat ipsa dictionis virtus. Penitentia enim
est penam tenere, ut semper puniat in se ulciscendo
quod commisit peccando. Ille penam tenet qui semper
vindicat quod commisisse dolet. Penitentia ergo est vindic-
ta, semper puniens in se quod dolet commisisse. Ubi re-
stat ubi non dolet in vita? Ubi enim dolor finitur, de-
ficit et penitentia. Si vero penitentia finitur, quid
relinquitur de venia? Tamdiu gaudeat et
speret de gratia, quamdiu sustentatur a penitentia.
Dicit enim Dominus: Vade et amplius noli peccare. Non dixit
ne peccares, sed ne voluntas peccandi inte oriatur.
Quomodo hoc servabit, nisi dolor in penitentia continue
custodiatur? Hic semper doleat, et de dolore gau-
deat, et non sit satis quod doleat, sed ex fide doleat,
et non semper doluisse doleat. **Diffinitio intelligentie dictorum superiorum.**

Augustinus in libro de penitentia.

Augustinus.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

De penitentia perfectorum. ut ad salute suffi
cienti intelligendum est quod sup dictum est. s. penitē
tia est uindicta. semp puniēs quod omisit. et alia
huiusmodi. Illud uero si penitentia finitur nichil āuenia
relinquitur. dupliciter accipi potest. Si enim iuxta quorundam
intelligentiam pecca dimissa redeunt. facile est
intelligere. nichil deuenia relinqui. quia pecca di
missa redeunt. iterum replicantur. Sic enim ille
qui ex seruitute in libertate manumittitur. etiam
uere liber est. et tamen pro offensa in seruitute per eum re
uocatur. sic et penitenti pecca uere dimittuntur.
et tamen pro offensa que replicatur iterum redeunt. Si uero
redire nō dicantur. sane potest dici et sic de
uenia nichil relinqui. Non quod dimissa pecca iterum
imputentur. sed quia pro ingratitudine ita reus in
mundus constituitur. acsi illa redirent. Illud autem
quod ambrosius ait. reperiuntur. etc. et sic unum baptisma
et una penitentia. nō sit generale. sed sit speciale morem
ecclesie. de sollempni penitentia dictum intelligitur. que
apud quosdam semel celebrata nō iteratur. Et illud
aliud ambrosii. Penitentia semel usurpata. nec
uere celebrata. et fructum prioris aufert. et
usum consequentis amittit. de sollempni intelligitur.

De sollempni et unica penitentia.

Sollempnis uero penitentia est. ut ambrosius in eodem
ait. est que fit ante ecclesiam in manifesto. in ci
nere et cilicio. que pro grauioribus criminibus ac ma
nifestis delictis eis imponitur. et illa nō est iteranda
preuenientia sacramenti. et ne uilescat. uel contemptibi
lis fiat hominibus. Unde augustinus. Quamuis caute et sa
lubriter prouisum sit. ut locus illius humillime
penitentie. semel in ecclesia concedatur. ne me
dicina uilis. minus utilis esset egrotis. que tanto ma
gis salubris est. quanto minus contemptibilis fuerit. Quis
tamen audeat deo dicere. quare huic homini. qui post peni
tentiam primam. rursus se laqueis iniquitatis obstrin
git. adhuc iterum parcis. Origenes quoque de hac
sollempni penitentia. que pro grauioribus criminibus inuni
gitur. ait. Si nos aliqua culpa mortalis inuenerit
que nō in crimine mortali. nō in blasphemia
fidei. sed in sermonis uel morum uicio consistat. hec
culpa semper reparari potest. Nec umquam dicitur aliquando
de huiusmodi penitentia agere. sed nō ita de grauiori
bus criminibus. In grauioribus enim criminibus semel
tamen penitentie conceditur locus. Communia que frequen
ter incurrimus. semper penitentiam recipiunt. et semper
redimuntur. Communia dicit uenialia pecca. et
forte mortalia quedam aliis minus grauia. que sic
sepe committuntur. ita frequenter per penitentiam re
dimuntur. sed de grauioribus criminibus semel tantum
agitur penitentia. s. sollempnis. Uera et de illis

si iterentur. iteratur penitentia. sed nō sollempnis.
quia tamen in quibusdam ecclesiis nō seruatur. Auctoritatibus
Probat quod nō semel tamen. sed frequenter dimittantur pecca per penitentiam.
Quod uero penitentia nō semel tamen agatur. sed fre
quenter iteretur. et pecca frequenter etiam uenia preter
pretibus sanctorum testimoniis probatur. Ait enim augustinus scri
bens contra quosdam hereticos. qui peccantibus post baptismum semel
tamen dicebant esse penitentiam utilem. ita. Adhuc in
stat presidis. qui in sapuit plus quam oportet. nō solum
sed excedentes mensuram dicunt. et si semel peccantibus
post baptismum ualeat penitentia. nō tamen sepe peccanti
bus prodesse iterata. Alioquin remissio ad peccan
dum esset incitatio. Dicunt enim. quis nō semper peccaret. si se
per redire posset. Dicunt enim. dominum incitatorem mali.
si semper peccantibus subueniret. et ei placere peccata
quibus semper presto est gratia. Errant autem. Constat enim ei
nimium pecca displicere. qui semper promptus est ea destruere
si ea amaret. nō ita semper destrueret. Item ad
macedonium. In tantum hominum iniquitas aliquando pro
greditur. ut etiam post actam penitentiam. post altaris reconcilia
tionem. uel similia. uel grauiora committant. et tamen deus fa
cit etiam super tales oriri solem suum. nec minus tribuit
quam ante tribuerat. largissima munera uite ac
salutis. et quamuis in ecclesia locus ille penitentie
nō concedatur. deus tamen super eos sue pacientie nō obliui
scitur. Ex quorum numero si quis nobis dicat. Dicite michi utrum
aliquid prosit adnicam futuram. si in ista uita illece
brosissime uoluptatis blandimenta contempserit. si me
penitendo uehementius quam prius excruciauerit. si uberius
fleuerit. similius uixerit. si pauperes largius sustentauerit
uere. si caritate ardentius flagitiosus. Quis nostrum ita
desipit. ut huic homini dicat. nichil tibi ista in posterum
proderunt. uade saltem suauitate huius uite frue
re. Auertat deus tam immanem sacrilegamque dementi
am. Item iohannes crisostomus. de reparatione lapsi.
Talis in credere. talis est. qui homines pietatis dissimu
quam sit penitentiam. si ea sincere et simpliciter
offeratur. etiam si ad summum quis peruenerit malorum
et inde tamen uelit reuerti. admittitur ut ita sic sus
cipiunt amplectitur. Fac omnia quantum ad posse re
uocetur tamen. Ex quo est adhuc penitentia et remune
ratur. et si nō potuerit quis explere omnem satisfactie
nem deo. quantulacumque tamen et quolibet breui tempore
gesta. nō respuit penitentiam. suscipit etiam ipsam nec
patitur cuiusquam exiguae conuersionis perdere mercedem.
Exemplis hiezechiel et aliorum probatur. Dauid enim
qui per penitentiam. adulterii simul et homicidii.
ueniam impetrauit. et tamen grauiter pecca delicto in
populi enumeratione. quem multitudo populi prostrata
ostendit. Illud autem mirabile est. quod angelo feriē

(c) 2006 Ministerio de Cultura

in plebem se obtulit dicens: Grex iste quid fecit?
Fiat manus tua in me, et in domum patris mei. Item
sed. Itaque sacerdotis monitis indignus iudicatus est, qui absolu
tione extimabatur indignus. Sed mirum si talis fu
a oblatione. Ipso peccati sui adeptus est veniam:
cum Moyses offendo se pro plebis errore peccata
diluit. His aliisque pluribus testimoniis evidenter
ostenditur, penitentiam non semel tantum, sed sepius nos
a peccatis surgere, et iterum penitentiam sepius agi.
Voluntarie enim peccantibus nobis, ut ait apostolus, non
relinquitur hostia pro peccatis secunda, scilicet quia semel tantum
Christum oportuit pati; nec relinquitur secundus baptismus.
Relinquitur vero secunda penitentia, et tertia, et deinceps.
Unde Iohannes Crisostomus super hunc locum ait: Sciendum est
itaque quod hi quidam exurgunt hoc verbo occasione
penitentiam auferentes, qui post penitentiam non valere
peccatores post lapsum resurgere, secundo et tertio et dein
ceps. Verum mihi et penitentiam non excludit, nec
propiciationem que sepe fit per penitentiam, sed secun
dum baptismum et hostiam. Quod pluribus irretitus peccatis non pro penitentia
veniam de uno nisi de omnibus peni
teat.

Et sic predictis auctoritatibus
eorum error convincitur, qui penitentiam se
mel agendam, et post eam a lapsu peccantes frequenter
surgere diffitentur. Ita eisdem illorum opinio eliditur,
qui pluribus irretitum peccatis asserunt de uno vere peni
tere, eiusdemque veniam a Deo consequi posse sine al
terius penitentia. Quod in auctoritatibus astruere
conantur. Ait enim propheta: Non iudicabit Deus bis in id
ipsum, vel ut alii transtulerunt: non consurget du
plex tribulatio. Si ergo, inquiunt illi, aliquis sacerdoti fue
rit confessus unum de duobus vel pluribus peccatis, et de
illo iniunctam sibi a sacerdote satisfactionem exple
verit, ceteris tacitis, non pro illo peccato amplius iudican
dus est, de quo satisfecit ad arbitrium sacerdotis, quia iam
de eo iudicatus est. Itaque si de eo iterum iudicetur,
bis in idipsum iudicat Deus, et consurgit duplex tribula
tio. Sed de his tamen illud oportet intelligi, qui
presentibus suppliciis commutantur in bonum, et sic per
severant: super quos non consurget duplex tribulatio.
Quorum vero mentem flagella duriores et deteriores fiunt,
ut Pharao: presentibus eterna connectuntur, ut temporale
supplicium sit eis eterne pene initium. Unde Augustinus: Ig
nis succensus est, etc., id est ultio hic incipiet, et ardebit
usque ad extremam dampnationem. Hoc est, illos no
tandum est, quod dicit illud: scilicet non iudicabit Deus bis in id
ipsum: ad omnia pertinere flagella. Alia quidam hic flagel
lis emendantur, alii hic et in eternum puniuntur. Quinque
enim modis flagella contingunt: vel ut iustis me
rita per patientiam augeantur, ut Iob; vel ad custo
diam virtutum, ne superbia temptet, ut Paulo; vel

ad corrigenda peccata, ut Marie lepra; vel ad gloriam Dei,
ut de ceco nato; vel ad initium pene, ut Herodi:
quatinus hic videatur quod in inferno sequatur. Sed illud
duplici editione ostendit eos. Illa quidem auctoritas navi,
non cogit nos sentire omnia que temporaliter puniuntur, non
ulterius esse punienda. Unde et idem super eundem locum
Ieronimus dicit: Egyptios et Israhelitas adeo temporaliter
punitos, ne in eternum punirentur; non est tamen de omnibus
generaliter accipiendum (vel intelligendum), ait enim sic: Quod genus humanum
diluvio, Sodomitas igne, Egyptios mari, Israhelitas
in heremo prostravit, scitote eos temporaliter pro peccatis punisse,
ne in eternum puniret, quia non iudicabit Deus bis in idipsum.
Sed qui puniti sunt, postea non punientur? Alioquin mentitur
scriptura, quod nephas est dicere. Quomodo sit intelligenda.

Attende lector his verbis, et cave ne de omnibus presulorum
generaliter intelligas, sed de his tantum quod inter ipsa fla
gella penitentiam egerunt, commotus in dominum Hebreorum,
quod et isti breviter et momentaneam; tamen non refutant Deum. Quia autem
qui per temporale flagellum non corriguntur, postea eternaliter
puniantur, ibidem ostendit agens de fideli deprehenso in
adulterio, quod decollatur. Vel ostendit levia peccata hic et
temporali supplicio purgari, magna vero diutius eternisque
suppliciis reservari, ita inquiens: Si quis hic aliquis si fidelis
deprehensus in adulterio decollatur, quod de eo postea
fiat? Aut enim punietur et falsum est quod dicitur: Non iudi
cabit Deus bis in idipsum; aut non punietur, et obtrectent
adulteri, ut hic brevi pena puniantur, ut frustre
tur in cruciatum eternos. Ad quod respondimus: Dominum ut omnium
rex ita suppliciorum quoque scire mensuras, et non preve
niri sententiam iudicis, nec illi in peccatorem exercende
deinde pene auferri potestatem, et magnum peccatum
magnis diuturnisque luere cruciatibus. Si quis vero pu
nitus sit, ut ille qui Israhelite maledixerat, et qui
sabbato ligna collegerat, tales postea non puniri,
quia culpa levis presenti supplicio compensata sit. Levis
enim culpa levi supplicio compensatur. Hoc satis in
nuit Ieronimus: gravia peccata et hic puniri gravi suppli
cio, et in futuro punienda eternaliter, de quibus peni
tentia non agitur inter flagella. Levia vero quod hic puniun
tur, levi pena compensationem recipere, quod in bonis
fieri non ambigimus, et in malis forte et sic fieri. Sa
tis iam apparet quod illi de propheta inducunt, non
facere pro eis qui dicunt ei qui cum Deo refutat de
alieno veniam impetrari per penitentiam. Aliud quoque auc
toritatis inducunt. Ait enim Gregorius: Pluit Dominus
super unam civitatem, et super alteram non pluit, et
eandem civitatem ex parte compluit, et ex parte aridam
relinquit. Cum ille qui proximum odit, ab aliis vitiis
se corrigit, una eademque civitas ex parte compluitur,
et ex parte arida remanet. Alia sunt quidam

Crisostomus.

Naum propheta.

Dampnatio precedentium. R.

Aug.

Quinque modis flagella contingunt.

De Egyptiis et Israhelitis et Sodomitis.

Iero.

Iero. In tertio Naum.

Greg. super Ezechiel.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Amb. Sup. Beato narum. xviii.

qui cum quedam uitia relecet, in aliis grauius prov-
rat. Item Amb. Prima consolatio est, quia non obliui-
citur misereri Deus. Secunda per punitionem, ubi et si
fides desit, pena satisfacit et releuat. Ra-
tione quoque utuntur dicentes. Si his qui unum peccatum
confitetur, altero tacito, satisfactionem a sacerdote
iniunctam expleuit, nunquid si et peccatum tacitum
conuersus fuerit confessus, pro utroque ei penitentia imponetur?
Longe aliud hic uidetur et ecclesie consuetudine, que pro eodem
peccato non iteretur, nulli bis penitentiam imponi. Fuit
ergo illa peccati condigna satisfactio, unde et peccatum
deletum uidetur. Quomodo accipienda sit premissa.

GG. His respondetur sic. Illud Gregorii "pluit dominus etc." non
ad criminis ueniam, sed ad operis peccati destructio-
nem referendum est, ut ideo pars ciuitatis dicatur
compluta, quia ab actu et delectatione peccati, cui ante
seruiebat, omnino cessat, non quia eius ueniam habeat. Voca-
turque pluuia illa talis continentia, qua ab opere
peccati reuocatur, quia ex fonte gratie Dei in cordi in-
stillatur, ut uel sic paulatim possit ad penitentiam
ueniat, uel eo minus adeo puniatur, quia diuturna delec-
tatione et actu peccati maius sibi accumulasset
tormentum. Si uero ad indulgentiam reatus pluuia
referatur, euangelice sententie contraria uidebitur. Sicut
Aug. per in medium qua quis primo non misereretur, et que
dimissa fuerant replicantur ad penam, multo magis
que non dum fuerant dimissa per eorum fructum ad penam reser-
uari probantur. Et si ille qui arbitrii sue uoluntatis consti-
tutus est non potest inchoare nouam uitam, ut ait Aug., nisi
peniteat eum ueteris uite, quoniam ad nouitatem indul-
gentie peruenit, quem odium uetustatis non composuit.
Illud etiam quod Amb. ait "et si fides desit pena satis-
facit etc." non de fide intelligitur que creditur in deum, sed de
conscientia delicti. Deest enim fides cum peccati conscientia
non subest. Nam cum delicta hominum nemo intelligat,
est in homine aliquid peccatum cuius non habet conscientiam. Vnde
apostolus: nichil mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum.
Cum ergo flagellatur quis pro peccato cuius conscius non est, si pa-
tienter fert penam et humiliter amplectitur, cogitans
peccatum se forte habere quod non intelligit, et pro eo puni-
ri a deo, pena illa satisfacit et releuat grauami-
Oppo. Aug. in l. de penit. nis. Ad hoc autem quod obicitur de satisfactione illa, si sa-
tisfactio non fuit, iterum imponenda est. Si uero iterum
imponenda non est, satisfactio fuit, et si satisfac-
tio fuit, ueniam impetrauit. Respondetur satisfac-
tionem non fuisse, quia ille dignos fructus penitentie
non fecit. Est enim satisfactio penitentie, ut ait
Id. in ench. Aug., peccatorum causas excidere nec suggestionibus
Id. de gen. elemosinarum. earum aditum indulgere. Item. Sane qui scelerate ui-
uunt nec curant talem uitam moresque corrigere,

et inter ipsa facinora sua elemosinas frequentare
non cessant, frustra ideo sibi blandiuntur, quia dominus ait: date
elemosinam et ecce omnia munda sunt uobis. Hoc enim quam
late pateat non intelligunt. Multa enim sunt genera ele-
mosinarum, que cum facimus adiuuamur. Non solum enim
qui dat esurienti cibum, sicienti potum, et huiusmodi, sed et qui
dat ueniam peccanti elemosinam dat, et qui emendat
uerbere in quem potestas datur, uel coherceat aliqua disci-
plina, ut orat ut ei peccatum dimittatur, elemosinam
dat, quia misericordiam prestat. Multa ergo bona prestantur Aug. in ench.
inuitis, quando eorum consulitur utilitati et non uoluntati.
Sed ea maior est qua ex corde dimittimus quod in nos
quisque peccauit. Minus enim magnum est erga eum esse beni-
uolum qui nichil tibi mali fecit. Illud multo grandius ut
tuum et inimicum diligas, et ei qui tibi malum uult et
si potest facit, semper bonum uelis faciasque quod possis.
Quod ergo dominus ait: date e. et e. o. m. s. u., inane
intellectum sumus, ut non credentibus in Christum
munda sint omnia, si elemosinas istas dederint. Qui
uult ordinate elemosinam dare, a se debet primum
incipere, et eam primum sibi dare. Est enim elemosina opus
misericordie, uerissimeque dictum est: Miserere anime tue Quod sit elemosina.
placens Deo. Non ergo se fallant qui per elemosinas
largissimas fructuum suorum uel pecunie impuni-
tatem se emere existimant in peccatis permanentes,
qui ita diligunt ut in eis oportet uersari. Qui uero diligit
iniquitatem, odit animam suam, et qui odit animam suam non est ei
misericors, sed crudelis. Diligendo quippe eam secundum seculum, odit eam secundum
Deum. Si quis uult dare ei elemosinam per quam sit mun-
dus, oderit eam secundum seculum et diligat eam secundum Deum.
Hac elemosina quam sibi homo primum debet mundantur
interiora. Ad quam exortans ipse ait: Videte que
intus sunt. In mundis enim nichil est mundum, sed pollu-
ta sunt eorum mens et conscientia, ut ait apostolus. Inmun-
di uero sunt omnes quos non mundat fides, que creditur in Christum,
de qua scriptum est: Mundans fide corda eorum. Sed
ne istas elemosinas que fiunt de fructibus terre
respuere ipse uideretur, hec inquit oportet facere, scilicet iu-
dicium et caritatem Dei, et illa non omittere, id est elemo-
sinas fructuum terrenorum. Ex his datur intelligi quod
in mortali peccato remanentes, etsi elemosinas lar-
gas faciant, non tamen per eas satisfaciunt, quia inordi-
nate agunt dum a se non incipiunt. Vnde proprie dicitur elemo-
sina tale opus, dum sibi ipsi crudeles existunt, non
placentes Deo. Non ergo dicenda est illa satisfactio Ri' pp.
peccati quam quis agit pro uno peccato dum perdurat in alio.
Quanuis possit ieiunare, orare et alia bona agere,
ut mens reuocetur a peccato. Et si aliquis conuersus tacitum
peccatum sacerdoti fuerit confessus, de utroque imponenda est ei
satisfactio, quia de primo condigne non satis fecit.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Quibusdam Secundum quosdam fuit satis factio.

Q Ꝯ ei uidet fuisse satis factio. s; infructuosa. dū ī peccō alīo ꝑsistit. Recipiet tñ eius fructū ī dicā pietatē ꝑficē. cum peccī alterī penituit. Tunc eni utrūq; dimittit peccm. ⁊ satis factio peccōnis uiuificatur que fuat mortua. Sic bapm⁹ illi q ficte accedit tunc ꝑmitt⁹ ualet. cū fictio recedit amēte ꝑ penitentiā. ⁊ ī h⁹ opinionis munimtū: auctoritates inducunt. Ait eni aug. prim̄ ē ōde. ⁊ fides h̄ p̄titulat. uāc grā ī ī hoīe destruere mala priora ⁊ remunerare bona. ⁊ ē destruit q̄ suū nō inuenit. diligit bonū q̄ ī peccatē plantauit. Item ieronimus. Si quē uidis ī multa peccā quēq; facē aliqā ita opa. nō ē tam iniustus deus. ut ꝑ multa mala obliuiscat paucorū bonorū. Sz fatij eū mete ⁊ ī orrea ꝯgregare. q̄ ī tm̄ boā seminauit. Sz h dicta ītelligim⁹ dillo q ī caritate q̄da ꝑte bona facē ⁊ bon⁹ ē. Alio ū ꝑte mal⁹ ē. ⁊ multa peccā facē. Nō ergo ītelligendū ē eū mt multa peccā. ita opa fecisse. q̄ sint eodēq; tpr pecca fecit ⁊ ita opa. s; diūsis tpib⁹ utrūq; egisse. Nisi eni bon⁹ foret qn boā fecē. nō seminasse ītrā bonā dicēt. Distruens ergo mal. p⁹ opa bona ꝯmissis: priora bona ī caritate .s. facta. q̄ seqntia mala mortificauerant. penitentia dilli⁹ mal habita. uiuificant ⁊ remunerant. Unde apl̄s. Iacientes fundamtū penitentie. ab opib⁹ mortuis. Opa mortua uiuans. priora bona significat. q ꝑ sequens peccatm erant mortua. qr hij peccādo priora boā irrita fecerunt. h sicut peccando fuit irrita. ita ꝑ penitentiā reuiuiscit. ⁊ ad meritum eternitatis ꝓdēē īcepit. Sicut ⁊ illud bonū amittet. deus. q̄ plantauit ī peccante. in illo .s. q p⁹ illū bonū peccauit. nō sunt peccās ⁊ bñ opans exitit. qr tal hoīs op⁹ nō diligit deus ad remunerationē. Potest ⁊ accipi de opib⁹ boīs. q ab aliq fuit dū malus ē. ⁊ ī peccō mortali ꝑsistit. ut ad tps l usq; ī finē. Que dicunt remunerari a deo. ⁊ nō dari obliuioni nō qr ꝑficiant ad uitā etnā obtinendā. s; ad tolerabilius extremi iudicij suppliciū sentiendū. Sic de fide ⁊ ceteris q sū caritate hnt. aug. ait. Sicut nō hns caritatē q ꝑtinet ad unitatē xpē. ⁊ uinculū pacis q eccla conectit. ī aliq scismate ꝯstitut⁹. ne xpm neget patit tribulationes. famē. ꝑsecutionē. ut flāmas. l bestias. l ipām crucē timore gehenne. nullom ista culpāda sūt. ymo ⁊ h laudanda ē patientia. Nō eni dicē possum⁹ ei meli⁹ fuisse. ut xpm negādo nich eorū pateretur. q pass⁹ ē ꝯfitendo. Sz existimandū ē fortasse tolerabili⁹ ei futurū iudiciū. quā si xpm negādo. nich eorum pateret. ut illud q ait apls. Si tradidero corp⁹ meū

ita ut ardeā. caritatē aūt nō habeā. nichil m̄ ꝓdē: Nichil ꝓdesse intelligit. ad regnū obtinendū. nō ad extremi iudicij tolerabili⁹ suppliciū subeundū. ⁊ infra. h ꝑ caritatē dicta sūt. sine q̄ in nob. nō p. ēē uā penitentia qm ī bonis caritas dicē q̄ tolerat oīa. Ex trium q̄ dic

Ex his ostendit bona. Priorum summā ū alia addat.

que sine caritate fiūt ꝓdēē. qu dm ad tolerabiliorē penā sentiendā. s; nō ad uitā obtinendā. Illa ⁊ q ī caritate q̄ facē. si pea lapsus fuit ī uertutē sit. nō ēē ī memoria dni ezechiel dic. Si auertit se iustus a iusticia. ⁊ fecit iniquitatē nūqd uiuet: Omnes iusticie ei⁹ qs fec nō recordabuntur. In peccō suo morietur. ⁊ nō erit ī memoria iusticie qs fec. Cui⁹ loci exponē gg. ait. h nob maxie ꝯsiderandū ē. qr cū mala cōmittim⁹ sine cā ad memoriā transacta boā reuocamus. qm ī ꝑpetratione maloꝝ. nulla debet ēē fiducia boꝝ p̄teritoꝝ. Intelligimus: h ad uitā parandā boā p̄tita nō dare fiduciā. ⁊ si ad mitiorē penā. Aliqn ꝑmisse auctoritatē aug. h obuiaret. Et boā ergo sū caritate fcā. ⁊ boā ī caritate fcā. q ꝯmittat mortal culpa. q nō delet sequens penitentia. ad sensū minoris pene ꝑficiūt. nō ad uite fructū. Alias inducē auctoritates ꝯtra eos q dicūt dūno peccō penitentiā

Satis arbitror iā ēē responsū. q asserit d uno crimine penitentiā agi. ⁊ ueniā ꝑcipi. alio ī delectatione retento. l ꝓfessione nō expolito. Que nō m ꝑmissis auctoritatib⁹ ꝯfutantur. s; ⁊ subdendis. Ait ⁊ aug. Sunt ꝑlres qs penitet peccasse. s; tamē oīno reseruantes sibi quedā. in qb⁹ delectentur. nō animaduertentes dnm. simul mutū ⁊ surdū. a demonio liberasse. Per h docens nos. nūqm nisi de omib⁹ sanari. Si ⁊ uellet peccā excepto reseruari. Iherē vii. demonia ꝑficē potuit. vi. expulsis. Expulit aūt vij. ut oīa crimina sint eicienda docēt. Legionē ū demonū ab alio eiciens. nullum reliquid de omib⁹. q liberatū possideret. Ostendens ⁊ q si peccā sūt mille. oportet de oib⁹ penitē. Nūqm aliquē sanauit deus. quē nō oīo liberauit. Totū ⁊ hoīem sanauit ī sabbato. qr ⁊ corp⁹ ab oī infirmitate. ⁊ aīam ab oī ꝯtagione. indicans penitentē oportē sunt dolere de oī crimine. Scio ⁊ dnm inimicū oī criminoso. Quomodo q̄ crim reseruat. de alio recipiet ueniā: Sine amore di ꝯsequi ueniā. sicq nemo unqm īueniet graciā. Hostis eni dic. dū offendo ꝑseuerat. Quedā ⁊ ī pietas ī fidelitatis ē. ab illo q iust⁹ ⁊ iusticia ē. dimidiā spare ueniā. Iā ⁊ sū uā penitentia īueniet grām. Penitentia ⁊ uā. ad bapti puritatē conatur ducē. Recte aū penitens quecūq sordis ꝑ purificationē ꝯtraxit. oportet ut abluat salsi lacrimis. Sz satis dur⁹ ē ē mīs dolorē oculi ū declarāt

Marginal notes: Auctoritates inducunt. — Ag. ī. t. d penit. — Ierz. sr. aggeum. — Ieptla ad hebre. — J. t. d patientia. — Ad — Ad — Ite ambz — Agi al ter ra ci o — J. t. d penit.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Si sciat se culpabilit durū. qui destr dāpna
qūs. t morte amici. 7 dolore pecci i lacrimis nō
ostēdit. ao Que q̄ penitet. oīo peniteat. Ys. Penite
tes penitētes sive estis penitētes. 7 nō estis irridē
tes. mutate uitā recōciliamini do. Penitētiā agē
genua figis. 7 rides. subsānas penitētiā dei.
Si penitenciā agis. penitet. Si non penitet. nō pe
nitens ē. Si q̄ penitet. c facis q̄ male fecisti.
Inocēti. iii. Si fecisse penitz noli facē. Si ad huc facis. cte nō
es penitēs. Yo inocēti. iii. Ammonemus fr̄s nr̄os
ne fallis penitēcijs laicorū aīas decipi. 7 in infer
nū ptrahi patiant. Falsā aūt penitētiā eē cōstat. cū
p̄tis plib. de uno solo penitētia ag. t cū sic ag de
uno. ut nō discedat ab alio Repetit d̄ uia peni
Ex pmissis pspicua fit noticia tētia ū addat. R.
que penitētie 7 satis factiōis. Illa q̄. uā ē peni
tentia q̄ peccm abolz. q̄ illa sola fac q̄ scel corri
git. Illa aūt scel corrig. q̄ odiū comissi criminis.
7 comitendi. cū desidio satis faciēdi affert. Iv
das q̄. penituisse leg sine assecūcōe venie. q
tal penitētia nō corrīt cm. Vn ier. Nich uide
Sr mathin. pfuit egisse penitētiā. p q̄ scel corrigē nō po
tuit. Si qu fr sic peccat infrem. ut emdare ua
leat q̄ peccau. p ei dimitt. Si aūt pmansz opeu
frustra uoce assumt penitētia. Y ē q̄ de cordē
7 oīo ei fiat ipeccm. ut nō solū emdare neq
uit pdidit. s; gpus homicim scel reddit. Caue
q̄lit itelligas illud. ut emdare ualeat q̄ peccau
7 c. Nō q̄. emdatio hi itelligenda ē per dempte
recōpēsatio. s; delicti ex pacto. 7 abhominatio
cū satis factiōis desidio. Demit q̄. intē q̄ alicui
qđ restitue nō ualz. ut occlm t uitā. 7 h̄ modi.
7 tū si penituit pecī ē amore pdigne satis
factionis ueniā h̄t. Nec io q̄s q̄ putet. q̄ re alie
nā in rte abstulit. q̄ redde p. de illo pecco peni
tē ac ueniā oseq. n restituat ablatū. Cū indu
ēnī res p q̄. pecīm ē nō reddit. si redd p. nō
agit penitētia s; fingit. B. C. q̄ i penitētia cōsidan
d. xxvi. In pfectione aūt penitētie. tria obsuanda st. da sunt.
s. cōpuctio cord. cōfessio oris. 7 satis factio opis. Vn
Iohs os aureū. Iohs os aureū. pfecta penitētia cog peccōre oīa
libent ferre. i corde ei cōtritio. i ore cōfessio. i ope
tota humilitas. h ē fructifa penitētia. ut sic
tbs nris dm offendim. s. corde. ore. manu. ita
tb modis satis faciam. Sē q̄. iii. pecci differētie
In ōe habito i more. ao ū aūt aug. 7 i corde. 7 i facto. 7 i cōsuetudie.
ut ibo. tanq̄. tres mortes. Vna q̄. i domo. s.
cū i corde cōsentit libidini. alīa q̄ plata iam
ext portā. cū i factū pcēd assensio. Tertia ē i mle
cōsuetudinis. tanq̄ mole pmit anis. t norie de
fensionis clipeo armat. q̄ in sepulcro iā
putrēs. h sunt tria gnā mortuorum que dns le
gitur suscitasse. Huic q̄ triplici morti. triplici re
medio occurrit. oracione. cōfessione. satis factio
ne. Cōpuctio nb cōmdat ibi. Scidite corda u.
7 n. u. v. Cōfessio i. Iustus i pncipio s̄monis acc
sator ē sui. Se enī cōfitet qui se accusat. d ex
ecrando malū. ē imputat. 7 i. Effundite corā
illo corda urā. 7 ite. Confitemini alterutrū pec Aug.
cata urā. Satis factio aūt h' pcipit. ū aīt. Faci
te fruct dignos penitentie. s. ut s. q̄litatē. et
q̄ntitatē culpe sit qualitas 7 q̄ntitas pene. Nō Beda.
enī par d̄ ēē fruct boni opis. ei q. nich ul
min peccau. 7 ei q. grauius cecid. Yo 7 discretio
penitenti ualde necciā ē. ut illa gat q̄ aug I lib. d penit.
edit dicēs. Cōsider q̄litatē criminis. i loco. in
tpr. i pseuāntia. i psone uarietate. 7 quali
h' tēptatoē fecit. 7 i ipi uicij m̄ltiplici exsecv
tione. Opor enī penite fornicātē. s; excellen
tia sui stat. ut offitij. ut s. modū m̄etris. 7 i
modū opis sui. 7 qualit turpitudinē egit. si
i loco sacrato. si i tpr oīom ostituto. ū sut festi
uitates 7 tpa ieiuniij. Cōsid q̄ntū pseuerauit I. t. de pen.
7 defleat qđ pseuāt peccau. 7 q̄nta uictus
fuit i pugnatione. Sut q̄. q̄ nō solū nō uin C adre d'nda
cunt. s; ultro se pecco offerut. nec expectant I sunt.
tēptatioē. s; puenut uolutatē. 7 ptētet scd
q̄ m̄ltiplici actoē uiti. delectabilit pecca. Oīs
ista uarietas cōfitenda ē. 7 deflenda. ut cū cog
nouit q. peccatū ē. cito iueniat dm ppiciū. In ao
cognoscendo augmtū pecci. iueniat c erratus
fuit. eius sapie. 7 etatis. Immoret i singulis
istis. 7 sentiat modū criminis. pgans lacrimis.
omēm q̄litatē uitij. Defleat uirtutē q̄ interim
caruit. dolendū ē enī nō solū q. peccau. s; q se uir
tute puauit. Defleat 7 qm offendens i uno fac
tus ē oīū re. Ingrat enī extitit. q. plen' uir ao Cū oīū
tibus dm oīno nō timuit. Inh enī quisq̄ peccā reus
fit culpabilior. q̄ ē do acceptior. Yo enī adā plus
peccau. q. oīno bono habundau. alio 7 m offendis
i uno. fcs ē oīū re. q. oīs uirtus patit d'trimentu
ab uno uitio. Ponat se oīo i iudicio 7 potestate sa tr oīum re.
cdotis. nich sui reseruās s. ut oīa eo iubente pat
sit face. precipienda uita aīe. q̄ facet pe euitan
da corpis mortē. 7 h cū desidio q. uitā recupe
pat infinitā. Cū enī face deb i mortal futur. gaudio
q̄ fac p differenda morte moritur. Sep expectur
dm. offat deo mētē. 7 cordis cōtitionē. dein 7 qđ
p. de possessione sua qđ offat. secur offat. Respe
xit enī dns ad abel. 7 ad munera ei. Pri dic ad

(c) 2006 Ministerio de Cultura

abel quam ad munera eius. Invidiis et odiis confisa est elemosina tribuentis. Nec considerandum est quantum sed qua affectione datur quod perficitur. Qui et sua peccata redimere vult temporalium oblatione, prius offerat mentem. Caveat ne ducente verecundia, dividat apud se confessionem. Scilicet ut divisa divisis velit sacerdotibus manifestare, et alia uni celat, que alii manifestanda conservat; quod est se laudare, et ad ypocrisim tendere. Et semper venia carere, quam velut adeptus frustra putat pervenire. Paveat et ne prius ad dominici corporis accedat, quam confortet bona conscientia. Et doleat quod nondum audeat sumere quem multum desiderat cibum salutarem. Cohibeat et se a ludis et a spectaculis seculi, qui perfectam vult consequi remissionis gratiam. Isti sunt digni fructus penitentie, animam captivam elaqueantes, et libertati firmantes. Et infra. Erat anima fructus dignos, et si non dignos penitentie. Sed quidam dignum fructum intelligunt, quod non sufficiunt penitentibus. Penitentia enim quoniam quoties postulat, in dolore et gemitibus mortuus ipse vivat. Ex his ostenditur quod sit dignus fructus penitentie, qui et satisfactio et plenior. Et quod non omnis dignus fructus sit dignus fructus penitentie. Quod de illa intelligitur, que maior est crimine. Non enim sufficiunt quantum delinquentibus, quod sufficiunt minus ut parum peccantibus. Quod sit

Quod non est dividenda confessio per diversos sacerdotes.

Falsa satisfactio.

Est sic sunt digni fructus penitentie, ita et satisfactio, ita et indigni fructus, et falsa satisfactio, et falsa penitentia. Unde Gregorius: Falsas penitentias dicimus, que non secundum auctoritates sanctorum pro qualitate criminum imponuntur. Ideoque miles vel negociator, vel alicui officio deditus, quod sine peccato exerceri non possit, si culpis gravioribus irretitus ad penitentiam venerit, vel qui bona alterius iniuste detinet, vel qui odium in corde gerit, recognoscat se veram penitentiam non posse peragere, nisi negocium relinquat, vel officium deserat, et odium ex corde dimittat, et bona que iniuste abstulit restituat, ne tamen desperet, interim quicquid boni facere potest hortamur ut faciat, ut deus cor illius illustret ad penitentiam. Cum sit penitentia interior et exterior, de utraque premissa satis apparet, quod sit vera, et que sit falsa.

.66.

De tribus actionibus penitentie.

Preterea sciendum est quod tres sunt species penitentie, una ante baptismum scilicet de prioribus peccatis, post baptismum de gravibus que post committuntur. Est et penitentia venialium cotidiana, que et humilium est et perfectorum. Unde Augustinus: Tres sunt actiones penitentie, quas mecum vestra eruditio recognoscit. Una est que novum hominem parturit, donec per baptismum omnium preteritorum fiat ablutio peccatorum, quia nullus sue voluntatis arbiter non peniteat eum vetustatis vite, novam inchoare. Preter parvulos sunt immunes, et baptizantur, qui nondum possunt uti libero arbitrio, quibus tamen ad remissionem originalis peccati prodest

Ad fidelem. (?)

eorum fides a quibus offeruntur. Alia est actio penitentie post baptismum, que fit pro illis peccatis que legis decalogus continet. Agunt et homines penitentiam ante baptismum de peccatis prioribus, ita tamen ut et baptizentur. Sic Petrus ait: Agite penitentiam, et baptizetur unusquisque vestrum in nomine domini etc. Agunt et penitentiam si post baptismum ita peccaverunt, ut excommunicari et post reconciliari mereantur. Est et penitentia bonorum et humilium pene cotidiana, in qua pectora tundimus dicentes: Dimitte nobis debita nostra etc. Neque enim nobis dimitti volumus que dimissa in baptismo non dubitamus, sed illa que humane fragilitati quamvis parva tamen crebra subrepunt, que collecta contra nos sunt, ita nos gravabunt et opprimunt, sicut unum aliquod grande peccatum. Quid enim interest ad naufragium, an uno grandi fluctu navis operiatur et obruatur, an paulatim subrepens aqua in sentinam per negligentiam culpam impleat navem et submergatur. Ideo ieiunium et elemosine et orationes invigilant. In quibus cum dicimus: dimitte nobis debita etc. hostendimus nos habere quod nobis dimittatur, et in his verbis humiliantes animas nostras, cotidianam agere penitentiam non cessamus.

In actibus apostolorum.

Multitudo venialium ita gravat ut unum grande peccatum.

De satisfactione venialium.

Que autem pro venialibus sit satisfactio sufficiens, Augustinus insinuat ita inquiens in Enchiridio: De cotidianis et levibus sine quibus hec vita non ducitur, cotidiana oratio fidelium satisfacit. Eorum enim est dicere Pater noster qui es in celis. Delet enim hec oratio minima et cotidiana peccata. Delet et illa a quibus vita fidelium etiam scelerate gesta, sed penitendo in melius commutata discedit; si sicut veraciter dicitur dimitte nobis debita nostra, ita veraciter dicatur sicut et nos dimittimus debitoribus nostris, id est fiat quod dicitur, quia et ipsa elemosina est veniam penitentibus omnino ignoscere. Ex his aliisque premissis iam facile est intelligere, que pro venialibus sit exhibenda satisfactio. Sufficit enim oratio dominica et ieiunium aliquod et elemosine, sic tamen ut precedat contritio aliqua, et addatur confessio si adsit facultas. De qua confessione postea tractabitur. Pro gravioribus vero peccatis non satisfacere ad his nuda sufficit, sed multo vehementius atque difficilius, quia ut ait Augustinus, ad agendam penitentiam non sufficit mores in melius commutare et a malis factis recedere, nisi et de his que facta sunt satisfaciat deo per penitentie dolorem, per humilitatis gemitum, per contriti cordis sacrificium, cooperantibus elemosinis.

Ad Enchiridion (?)

In .x. de penitentia.

Tria ponit querenda. Primum an sine confessione dimittatur peccatum.

Hic oritur questio multiplex. Primo enim queritur utrum absque satisfactione et oris confessione, per solam cordis contritionem peccatum alicui dimittatur. Secundo an alicui sufficiat confiteri deo sine sacerdote. Tertio an laico fideli facta

d. xvii.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ualeat ꝯfessio. In his enim et doctí diuersa sen
te inuenitur. qui super his uaria. ac pene ad
uersa tradidisse uidentur documenta. Dicit ergo quidam
sine confessione oris et satisfactione operis. neminem
a peccato mundari. si tempus illa faciendi habuit. Alii
uero ante oris confessionem et satisfactionem. in cordis
contritione peccatum dimitti a deo. si tamen uotum confi
tendi habeat. Vnde propheta. Dixi confitebor aduersum me.
iniusticiam. m. d. et t. r. et c. Quod exponens Cassiodorus ait.
Dixi. i. deliberaui apud me quod confitebor et tu remisisti.
Magna pietas dei quod ad solam promissionem peccatum
dimisit. Votum enim pro operatione iudicatur. Item Aug.
Nondum pronunciat. promittit se pronunciaturum. et deus di
mittit. quia hoc ipsum dicere quoddam pronunciare est corde.
Nondum est uox in ore. ut homo audiat confessionem
et deus audit. Item sacrificium deo spiritus contribulatus. cor con
tritum et c. alibi et legitur. Quacumque hora peccator conuersus
fuerit et ingemuerit uita uiuet et non morietur. Non
dicit ore confessus fuerit. sed conuersus ingemuerit. Vnde datur
intelligi quod et ore tacente. ueniam interdum consequimur. Hinc et lep
si illi. quibus dominus precepit ut ostenderent se sacerdotibus. in itinere
antequam ad sacerdotes uenirent mundati sunt. Ex quo insinu
atur quod antequam sacerdotibus ora nostra aperiamus. i. peccata
confiteamur. a lepra peccati mundamur. Lazarus etiam non prius
de monumento est adductus. et postea a domino suscitatus.
sed intus suscitatus prodiit foras uiuus. ut ostenderet
suscitatio anime precedere confessionem. Nemo enim potest confiteri
nisi suscitatus. Quia a mortuo uelut qui non est perit confessio.
Nullus quidem confitetur nisi resuscitatus. Nemo autem resuscitatur.
nisi quem a peccato soluitur. quia peccatum mors anime est. que ut est
uita corporis. ita eius deus uita est. His aliisque pluribus
auctoritatibus probatur ante confessionem et satisfactionem.
sola contritione peccatum dimitti.

Quod. quidam negant.

Quas determinare laborant. non in his sententie
deprehensionem. et sue opinionis assertionem. auctoritatum
testimonia inducunt. Dicit enim dominus per ysaiam. Dic tu
iniquitates tuas ut iustificeris. Item Ambr. Non potest quisquam
iustificari a peccato. nisi fuerit peccatum ante confessus. Idem.
Confessio a morte animam liberat. confessio aperit paradisum.
confessio spem salutis tribuit. quia non meretur iustificari. qui in
uita sua peccatum non uult confiteri. Illa confessio nos li
berat. que fit cum penitentia. Penitentia uera est dolor cor
dis. et amaritudo anime pro malis que quisque commisit. Item
Iohs. non potest quisquam gratiam dei accipere. nisi purgatus fuerit ab
omni peccato per penitentie confessionem. Item Aug. Item Aug. Agi
te penitentiam qualis agitur in ecclesia. nemo dicat sibi
occulte ago. apud deum ago. Nouit deus qui michi ignos
cat quia in corde ago. quasi sine causa dictum est. Que solueritis
in terra. erunt soluta in celo. quasi sine causa claues date sunt
ecclesie. frustramus ergo uerbum dei. Iob dicit. Si erubui in conspectu

populi peccata mea confiteri. Item Ambr. Veniam est culpa.
quam sequitur confessio delictorum. Item Aug. super illum locum
psalmi. Non absorbeat me profundum. n. ur. sr. m.
pr. o. s. Puteus est profunditas iniquitatis. in quam si ceci
deris. non claudet super te os suum: si tu non claudis os
tuum. Confitere ergo et dic. De profundis. c. a. t. d. et c. et
euades. Claudit super illum qui in profundo contempnit. quia
mortuo uelut qui non sit perit confessio. Item. Nullus
dicitur quoquomodo pene accipere ueniam. nisi qualemcumque
et si longe minorem quam debeat soluerit penam. Ita enim
impertit a deo largitas misericordie. ut non relinquat iusticiam di
sciplinę. Item Ier. Qui peccator est plangat delicta pro
pria. ut populi. et ingrediatur ecclesiam. de qua propter peccata
fuerat egressus. et dormiat in sacco. ut pristinas delici
as per quas deum offenderat. uite austeritate compenset.
His aliisque auctoritatibus nituntur asserere. sine
confessione uocis. et aliqua solutione pene. neminem
a peccatis mundari. Cui sententie potius consentiendum sit.

Quid ergo super his sentiendum est. quod tenendum? Sane
quod sine confessione oris. et solutione pene exterioris.
peccata delentur. per contritionem cordis et humilitatem.
Ex quo ergo proponit mente compuncta. se confessurum deus di
mittit. quia ibi est confessio cordis. et si non oris. per quam ani
ma interius mundatur. a macula et contagio peccati commissi.
et debitum eterne mortis relaxatur. Illa ergo que supra
dicta sunt de confessione et penitentia. uel ad confessionem
cordis et ad interiorem penam referenda sunt. sic illud quod
quia nullus dicitur ueniam consequi. nisi prius qualemcumque pecca
ti soluerit penam. uel de exteriori pena accipienda sunt.
et ad contempnentes uel negligentes referenda. Sic illud
nemo dicat occulte ago. et c. Nonnulli enim in uita
peccata confiteri neglegunt. uel erubescunt. et ideo non merentur
iustificari. Sicut enim precepta est nobis interior penitentia.
ita et oris confessio. et exterior satisfactio. si adsit fa
cultas. Vnde uere nec penitens est qui confessionis uotum
non habet. et sicut peccati remissio munus dei est: ita peni
tentia et confessio. per quam peccatum delet non potest esse nisi
a deo. ut Aug. ait. Iam inquit donum spiritus sancti habet. qui confi
tetur et penitet. quia non potest esse confessio peccati. et punitio
in homine ex se ipso. Cum enim irascitur sibi quisque et displicet sibi
dono spiritus sancti est. Non ergo oportet quod penitentes confiteri si tempus habent.
et tamen antequam sit confessio in ore. si uotum sit in corde.
prestatur ei remissio. Si sufficiat soli deo confiteri.

Iam secundus questionis articulus inspiciamus. s. utrum sufficiat
peccata confiteri soli deo. an oporteat confiteri sacerdoti.
Quibusdam uisum est sufficere. si soli deo fiat confessio.
sine iudicio sacerdotali. et confessione ecclesie. quia dicit
dauid. Dixi confitebor domino. et tu. re. et c. Non ait sa
cerdoti. et tamen remissa dicit esse peccata. Item Ambr. Ideo
fleuit petrus. quia culpa obrepsit ei. Non inuenio quid
dixerit. inuenio quod fleuerit. lacrimas eius lego. satisfac

Testimoniis phat sola contritione dimitti pecca. T cassiodr.

Aug. sup eunde locum

Au

Salomon.

Item auctoritatib' pbat ecc sine confessione nō dimitti peccm.

Ambr. d paradiso

Cris in smone de re.

Johs os aureum.

Aug. d penit.

Amb

It Aug.

Idm.

Ier sup malachiā.

Aug. sr p. L.

Auctoritatib' pbat ꝗ sufficiat. Ambr sr lucha

(c) 2006 Ministerio de Cultura

tionem non lego. Sed quod defendi non potest, ablui potest. Lavant lacrime delictum, quod voce pudor est confiteri. Et venie fletus consulunt et verecundie. Item idem in maximo dicit episcopus. Item Iohannes Crisostomus. Non tibi dico ut te

Crisostomus super epistolam ad ebreos.

prodas in publicum, neque apud alios accuses, sed obedire te volo prophete dicenti: Revela viam tuam ante Dominum. Ergo confitere tua peccata apud Dominum verum iudicem cum oratione, ne delicta tua pronuntia non lingua, sed conscientie tue memoria, et tunc demum spera te Dominum misericordiam posse consequi. Si habueris peccata tua in mente continue, numquam malum adversus proximum in corde tenebis. Item. Domino peccata tua dicito, ut deleas illa. Sed confunderis alicui dicere, dicito ea cottidie in mente tua; non dico ut confitearis ea conservo tuo, ut tibi exprobret; dicito Deo qui curat ea. Hec enim si non dixeris, ignorat ea? Cum faciebas ea, presto erat. Cum ergo admitteres ea, cognovit. Hunc quid ea vult a te cognoscere? Peccare non erubuisti, et confiteri erubescis? Dicito in hac vita, ut in alia requiem habeas. Dicito, ingemiscas et lacrimas. In codice scripta sunt peccata tua. Spongia peccatorum tuorum lacrime tue sint. Item Prosper. Illi quorum peccata humanam notitiam latent, nec ab ipsis confessa nec ab aliis publicata, si ea confiteri vel emendare noluerint, Deum quem habent testem ipsum et habituri sunt punitorem. Et si sibi ipsi iudices fiant, et veluti sue iniquitatis ultores, hic in se voluntariam penam severissime animadversionis exerceant, temporalibus penis mutabunt eterna supplicia, et lacrimis ex vera cordis contritione fluentibus restringunt eterni ignis incendia. Et infra. Facilius sibi Deum placabunt illi qui aut propriis confessionibus crimen produnt, aut nescientibus aliis ipsi in se voluntarie excommunicationis sententiam ferunt, et ab altari cui ministrabant non animo separati sed officio, vitam suam quasi mortuam plangunt, certi quod reconciliati sibi efficacis penitentie fructibus a Deo non solum amissa recipiant, sed etiam superne civitatis gaudia recipiant. His auctoritatibus innituntur qui sufficere contendunt Deo confiteri peccata sine sacerdote. Dicitur etiam: Quisquis timens detegi culpam suam apud homines, ne vel opprobrium habeat, vel ut alii suo exemplo ad peccandum accingantur, et ideo taceat homini, et revelet Deo, consequitur veniam.

Iohannes

Prosper

Idem.

Quod non sufficit soli Deo confiteri si tamen homini possit.

Sed quod sacerdotibus confiteri oporteat, non solum illa auctoritate Iacobi: Confitemini alterutrum peccata vestra etc., sed et aliorum pluribus testimoniis comprobatur. Dicit enim Augustinus: Iudicet se ipsum homo voluntate dum potest, et mores convertat in melius, ne cum iam non poterit, preter voluntatem a Domino iudicetur. Et cum in se protulerit severissime medicine, sed tamen utillime sententiam, veniat ad antistites, per quos illi claves in ecclesia ministrantur, et tamquam bonus iam incipiens esse filius, maternorum membrorum ordine

In omelia de penitentia

AG

custodito, a prepositis sacramentorum accipiat satisfactionis sue modum, in offerendo sacrificio contribulati cordis devotus et supplex. Id tamen agat quod non solum sibi prosit ad salutem, sed etiam ceteris ad exemplum, ut si peccatum eius non tantum in gravi eius malo, sed etiam in tanto scandalo est aliorum, atque hoc expedire utilitati ecclesie videtur antistiti, in notitia multorum vel etiam totius plebis agere penitentiam non recuset, ne letali plage per pudorem addat tumorem. Cum tanta est plaga peccati et impetus morbi, ut medicamenta corporis et sanguinis Domini differenda sint, auctoritate antistitis debet se quis removere ab altari ad agendam penitentiam, et eadem reconciliari. Item Leo. Multiplex misericordia Dei ita lapsibus humanis subvenit, ut non tantum per baptismi, sed etiam per penitentie spes vite reparetur. Sic divine voluntatis presidiis ordinatis, ut indulgentiam Dei nisi supplicationibus sacerdotum nequeant obtinere. Christus enim hanc prepositis ecclesie tradidit potestatem, ut confitentibus penitentie satisfactionem darent, et eosdem salubri satisfactione purgatos ad communionem sacramentorum per ianuam reconciliationis admitterent. Item Augustinus. Quem penitet omnino peniteat, et dolorem lacrimis ostendat; representet vitam suam Deo per sacerdotem; preveniat iudicium Dei per confessionem. Precepit enim Dominus mundandis ut ostenderent ora sacerdotibus, docens corporali presentia confitenda peccata, non per nuntium, non per scriptum manifestanda. Dixit enim: Ora monstrate, et omnes, non unus pro omnibus. Non alium statuatis nuntium, qui pro vobis offerat munus a Moysen statutum, sed qui per vos peccastis, per vos erubescatis. Erubescentia enim ipsa partem habet remissionis. Ex misericordia enim hoc precepit Dominus, ut nemo peniteret in occulto. In hoc enim quod per se ipsum dicit sacerdoti, et erubescentiam vincit timore offensi, fit venia criminis. Fit enim veniale per confessionem quod criminale erat in operatione; et si non statim purgatur, fit tamen veniale quod commiserat mortale. Multum enim satisfactionis obtulit, qui erubescentie dominans nichil eorum que commisit nuntio Dei negavit. Deus enim qui misericors et iustus est, sicut servat in misericordia iustitiam, ita et iustitiam in misericordia. Opus enim misericordie est peccanti peccata dimittere, sed oportet ut iustus misereatur iuste. Considerat enim si dignus est, non dico iustitia, sed misericordia. Iustitia enim sola dampnat, sed dignus est misericordia qui spirituali labore querit gratiam. Laborat enim mens patiendo erubescentiam, et quoniam verecundia magna est pena, qui erubescit pro Christo fit dignus misericordia. Unde patet quia quanto pluribus confitebitur in spe venie turpitudinem criminis, tanto facilius consequetur gratiam remissionis. Ipsi enim sacerdotes plus iam proficere, plus confitentibus parcere. Item Leo papa. Quamvis plenitudo fidei videatur esse laudabilis, que propter Dei timorem apud homines erubescere non

AG

Leo papa Teodoro foro Iuliensi episcopo

Aug. in lib. de penitentia.

Quod criminale fit veniale.

Quanto pluribus quis confitetur, tanto facilius ignoscitur ei.

Leo papa.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

uereatur. tamē q̄ nō omīū hᵉ̄emodi sūt peccā
ut ea q̄ penitentiā poscūt. nō timeāt publi
care. remoueāt ī pbabil ꝯsuetudo. ne intē
a penitentiē remediis arceant. Dū aūt erubescit. aū timēt inimicis sua fc̄a reserare.
q̄bᵘˢ possint legū pcelli ꝯstitutiōe. Sufficit enī
ꝯfessio q̄ pmū deo offert. tūc ⁊ sacerdoti qui
p delictis penitentiū pcatur acced. Tūc enī
plēs ad penitentiā poterūt puocari. si ppli
auribꝫ nō publicet ꝯsciencia ꝯfitentis. Ex his
aliisq; plibᵘˢ indubitant ostendit. opoꝛte deo p
mū. ⁊ dn̄o sacerdoti offerre ꝯfessionē. nec aliē
posse puenire ad ingssū padisi. si aliter facultas.

Nūc De t̄cio articlo. s. an sufficiat ꝯfiti laico.

Nunc p̄scriptis q̄. p̄missis auctoritatibᵘˢ. q̄ his ꝯ̄dicē
uident respondam⁹. tertiā q̄ōnē inuenim̄. Q̄ ē.
scdā q̄ꝺ ꝯtinebat. s. an sin̄ ꝯfessione ⁊ iudicio
sacerdotis. soli dō ꝯfiti sufficeret. ex pdictis ꝯst.
⁊ ꝯtificatū p̄missis testimoniis. q̄ꝺ nō suffic
ꝯfiti dō sin̄ sacerdote. Nec ē ūe humilis ⁊ penitens
si nō desiderat. ⁊ req̄rit sacerdotis iudicium. Sz nūc
q̄ꝺ eque ualꝫ alicui ꝯfiteri socio. ł primo suo.
salt̄ cū deē sacerdos. Sane ad hoc dici p̄t. q̄ sa
cerdotis examē reqrendū ē studiose. q̄ sacer
dotibꝫ ꝯcessit dn̄s potestatē ligādi ⁊ soluēdi.
⁊ iō q̄bᵘˢ ipi dimittūt. ⁊ dn̄s dimittit. Si tū
defuit sacerdos. primo ł socio ꝯfessio ē facienda.

Set Q̄ꝫ lē sacerdotē ꝺeat q̄rere. Cū hōꝺ; ēē ī ab dn̄m.

Sed curet q̄s q̄ sacerdotē querere. q̄ sciat ligare
⁊ soluē. talē enī ēē opoꝛtet. q̄ alioꝝ c̄rimina
iudicat. Vn̄ aug. Q̄ uult ꝯfiti pecca ut ī ue
niat gr̄am q̄rat sacerdotē. q̄ sciat ligare et
soluē. ne cū negligēs c̄ca se extitit. neglegat
ab illo. q̄ eū misedit monꝫ. ⁊ petit ne ambo
ī foueā cadāt. q̄m stulte euitare noluit. Tan
taq; uis ꝯfessionis ē. ut si de ē sacerdos ꝯfitea
tur primo. Sepe ꝯtigit q̄ penitens. nō potest
uerecundari coꝛā sacerdote. quē desiderāti nē
ipsi n̄ loc⁹ offert. ⁊ si ille cui ꝯfitebit potes
tatē soluēdi nō hāt. fit tn̄ dign⁹ uenia ex
sacerdotis desiderio. q̄ c̄m ꝯfitet socio. Mundati
enī sūt lepsi dū ibāt ostendē ora. ut se sac
dotibꝫ. anq̄ā ad eos puenirēt. Vn̄ patet
dn̄m adem respicē. dū ex necc̄itate phibent
ad sacerdotes puenire. Sepe q̄dē eos querēt sani
leti. sꝫ dū querūt anq̄ puenīāt moriūt. Sz
miā dei ubiq; ē q̄ ⁊ iustis parcē nouī. ⁊ si nō tā
cito sic si soluerentur a sacerdote. Q̄ q̄ oīno ꝯ
fitēt sacerdoti meliori q̄. p̄ ꝯfitetur. ⁊ si peccatū
occultū ē sufficiat referre in noticiā sacerdotis.
Na ī resurrectione puelle. pauci interfuerūt

q̄ uident. Nō dū enī erat sepulta. nō dū ext̄
poꝛtā delata. Nondū ext̄ domū ī noticiam
poꝛtata. intᵘˢ resuscitauit. q̄ intᵘˢ inueni. Relic
tis solis petro ⁊ iacobo. ⁊ iohe. ⁊ patre. ⁊ matre
puelle. in q̄bᵘˢ figurabilit̄ ꝯtinent̄ sacerdotes eccle.
Et at ext̄ inueni. aduertendū ē q̄m suscitauit.
flebat enī t̄ba pᵘˢ filiū uidue. fleuit maria.
⁊ marta supplicātes pꝛē. flebat ⁊ t̄ba maria
secuta. In q̄ docem̄ publice peccātibꝫ. nō ppriū
sꝫ eccle sufficē mīr. Laboꝛ q̄ penitens ī eccliā
⁊ ad eccle unitatē tende. Nisi enī unitā eccle
succurrat. ū q̄ deē peccoꝛ sua orōe ꝯpleat. de
manibꝫ inimici nō eripiet aīā moꝛtui. Credendū
ē enī q̄ oēs elemosine eccle ⁊ oratiōes. ⁊ opa iu
sticie ⁊ misedē succurrāt recognoscenti moꝛtē
suā ad ꝯuisionē. Ideoq; nemo digne p̄. penitē.
quē nō sustineat unitas eccle. Ideoq; nō petat
sacerdotes p aliq̄ culpā. ab unitate eccle diuulsi.
Ex his satis apit ⁊ absoluit. p̄missē q̄ōnī arti
culꝰ. Q̄rendꝰ ē enī sacerdos sapiēs ⁊ discret⁹. qui ē
potestate simul hāt iudiciū. q̄ si forte defuit
ꝯfiti dꝫ socio. Beda ū int̄ ꝯfessionē uenialiū
⁊ moꝛtaliū distinguit sup illū loē. Cōfitemi
ni alterutrū̄ peccā ura. ait enī. Coeq̄libꝫ cotidia
na ⁊ leuia. Grauioꝛa ū sacerdoti pādam⁹. ⁊ q̄nto
iussit tp̄e pgare curem⁹. q̄ sine ꝯfessione
emendatiōis. peccā nequeūt dimitti. Sz et
grauioꝛa coeq̄libꝫ pandāda sē. cū deē sacerdos et
urgeꝫ piclm̄. Venalia ū ⁊ sacerdotis oblata
copia. licꝫ ꝯfiti coeq̄li ⁊ suffic̄ ut q̄bꝫā placet.
si tn̄ ex ꝯtēptu nō p̄mitat̄ sacerdos. Luce ē m
⁊ pfecti⁹. utrusq; gn̄is peccā sacerdotibꝫ pandē.
⁊ ꝯsiliū medicine ab eis querē. Q̄bᵘˢ ꝯcessa est
potestas ligādi ⁊ soluendi. Hapit q̄lr suppōitē

Cū q̄ ex his auctoritates ītelligēde sīt.

Cū aliisq; plibꝫ testimoniis p̄sciam̄ fiat. ⁊ in
dubitabilit̄ ꝯstet peccā. pmū dō d̄in sacerdoti ēē
ꝯfitenda. ⁊ si ipē defuit ⁊ socio. Illud iohis cri
sostomi sup̄ positū. nō ita ē itelligendū ut liceā
at alicui. si ipis hāt sacerdotē nō ꝯfiteri. sꝫ q̄ suf
ficē ū c̄m occultū ē. soli dō p sacerdotē dicere.
⁊ semel. nec oportet publicari coꝛā multis. q̄ꝺ
occultū ē. Q̄ notatū dicēs nō ł dico. ut te pro
das ī publicū. Sic ꝫ. publica noxa. publico
eget remedio. ita occulta sc̄eta ꝯfessiōe. et
occlta satisfactiōe pgat̄. Et necē ē ū q̄ sac
doti semel ꝯfessi sum⁹. iterꝫ ꝯfiteamur. sꝫ lig
cordis nō carnis ap ueꝛū iudicē ꝯ iugit̄ ꝯfi
teri debem⁹. Vn̄ idē iohs ait. Nūc āt si recoꝛ
dis peccoꝝ tuoꝝ. ⁊ freq̄nt̄ ea ī ꝯspectu dī p
nūties. ⁊ p eis depcēris citᵘˢ illa delebis. Si ū

soto

Aug' i l. d penitencia.

beda.

C̄sosto.

hāc expositiōem
ꝯfirmat p uba
iohis

oblivisceris, tunc eorum recordabitur. Nolunt quando publicabuntur, et in conspectu proferentur omnium amicorum et inimicorum sanctorum que angelorum. Item Ambrosius: Lacrime lavant delictum quod voce pudor est confiteri. Ad publicam penitentiam referendum est. Ubi enim veniam lacrimarum confessionis ostendens ligare voluit? Et lacrime occulte et confessio secreta. Sic fit soli sacerdoti. Lavant delictum quod pudor aliquid publice confiteri. Et non dicit se lacrimas Petri legisse, non confessionem vel satisfactionem; per hoc non excludit illa. Multa enim facta sunt que scripta non sunt. Et forte facta non dum erat instituta confessionis quomodo est. Similiter et illud: Si hoc iudices fiat, mutabitur etiam supplicia. Et illud: Facilius deus placabitur. Quod autem pravis confessionibus cum produntur, aut nescientibus aliis in se sententiam excommunicationis fert, et publicam confessionem et satisfactionem referri oportet. Non enim solis sacerdotibus ius ligandi et solvendi datum est. Si cuique suo arbitrio se pena et excommunicationis sententia ligare, et absque sacerdotali iudicio se ipsum deo vel altari reconciliare licet, quod ecclesiastice institutionis et consuetudini penitus repugnat. Porro quod si publice peccasti, publice confitere te reum et emenda. Si vero occulte deliquisti, et sic non taceas, non tamen dico ut publices. Et taciturnitas enim peccati ex superbia nascitur cordis. Ideo enim peccatum suum quis celat, ne reputetur foris qualem se iam divino conspectui exhibuit. Et ex fonte superbie nascitur. Species enim superbie est se velle videri iustum qui peccator est, et ypocrita convincitur. Quod ad instar primorum parentum vel excusatione verborum peccata sua tegere contendit, vel sicut cayn peccatum suum reticendo sub premie querit. Ubi vero superbia regnat vel ypocrisis, humilitas locum non habet. Sine humilitate vero alicui venia sperare non licet. Ergo et taciturnitati confessionis non est speranda venia criminis. Iam evidentissime liquet quantum sit detestabile peccati silentium, et e diverso quam sit necessaria confessio. Est enim confessio testimonium conscientie deum timentis. Qui enim timet iudicium dei, peccata sua non erubescit confiteri. Perfectus timor solvit omnem pudorem. Confessio peccati pudorem habet, et ipsa erubescentia est gravis pena. Ideoque iubemur confiteri peccata ut erubescentiam patiamur pro pena.

Amb. — Cum sit tantum. — Iohannes Crisostomus — nam hoc ipsum pars est divini iudicii — d. xviii

Ad quid valeat confessio.

Si queritur ad quid confessio sit necessaria, cum in contritione iam deletum sit peccatum, dicimus quia quedam punitio peccati est, sicut satisfactio operis. Per confessionem etiam intelligit sacerdos qualiter debeat iudicare de crimine. Per eam quoque peccator fit humilior et cautior.

Hic queri solet. De remissione sacerdotis.

Si peccatum omnino dimissum est a deo per cordis contritionem, ex quo penitens votum habuit confitendi, quid postea dimittatur ei a sacerdote. Video enim quod vinculo eum ligat, scilicet temporalis pene; sed non aliqua eum absolvat, et ideo quod ante penitudinem quisque cordis anima rei mactata habet in fetore peccati, atque etiam eterne ultionis vinculo ligata existit. Si vero ante confessionem per cordis contritionem deus per se ipsum sine ministerio sacerdotum, et debitum omnino relaxat, et animam intus purgat a contagio et fetore peccati. Et quid mundat, quod dimittit ut sacerdotes? Ubi sunt claves ille quas dominus tradidit Petro et successoribus eius dicens: Tibi dabo claves regni celorum, et quodcumque ligaveris super terram erit ligatum et in celis, et quodcumque solveris super terram erit solutum et in celis. Ut autem premissa quod plenius explicari valeat, aliquid ducto retro de his clavibus et usu earum disseramus. De clavibus.

Claves iste sunt non in libro de paradiso. Corporales sed spirituales, scilicet discernendi potentia et scientia iudicandi, et ligandi et solvendi, quo dignos recipere et indignos debet excludere a regno ecclesiastico iudex. Et sicut habet ius ligandi ita et solvendi. Unde Ambrosius: Deus par ius et solvendi esse voluit et ligandi, quia utrumque pari conditione permisit. Ergo qui ius solvendi non habet, nec ligandi habet, et e contra. Certum est quod utrumque licet heresis utrumque non habet. Ius enim hoc solis permissum est sacerdotibus. Recte ergo ecclesia hoc vindicat, que veros habet sacerdotes. Heresis vindicare non potest, que veros sacerdotes non habet. De usu clavium. Ob.

Ambrosius

Usus vero clavium multiplex est, discernere scilicet ligandos vel solvendos, ac deinde ligare vel solvere. Et enim indigno ligat vel solvit, ipsa potestate se privat vel dignum privatione se facit. Si sacerdos potest dimittere vel retinere peccatum.

Opinio quorundam.

Si queritur utrum aperiendo solvere valeat sacerdos, id est a culpa, ut culpe maculam abstergat, vel debitum eterne mortis solvere valeat. Ergo arbitrium sit cum peccatorum duplicem ligatum teneat, ut potentiam est scilicet mentis contagione, et debitum future pene. Alterum curari per deum, aliud solum per sacerdotem. Parit enim per peccatum quasdam tenebras interiores et maculam, ad que non liberet preciet in tenebras exteriores; cum autem liberat a tenebris et amore peccati. Unde apostolus: Surge qui dormis, et illuminabit te christus. Solus enim deus, non sacerdos, animam resuscitat ac pulsis tenebris interioribus et macula illuminat et mundat, et facie lavat. Debitum vero eterne pene solvere concessit sacerdotibus. Et in resurrectione lazari signatum asserunt, quem christus per se prius intus vivificavit, deinde foras exire iussit, eumque adhuc ligatum solvere apostolis precepit. Qui ut autem ipse intus animam a caligine macule peccati emundat. Sacerdotibus vero debitum vinculum eterne mortis solvere. Aliorum sententia verior.

Alii vero dicunt solum deum, non sacerdotem, debitum eterne mortis dimittere, sicut et animam intus

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Aug. ipse vivificat. Nec tamen diffitentur sacerdotibus datam potestatem peccata remittendi et retinendi, cum eis dictum est: Quorum remiseritis peccata, etc. Sic enim retinuit sibi potestatem baptismi, ita et poenitentiae. Et ideo sicut intus gratia sua animam illuminat, ita et simul debitum aeternae mortis relaxat. Ipse enim per se ipsum peccata poenitentium tegit; et tunc tegit, quando ad poenam non reservat. Tunc ergo tegit, quando debito poenae solvit. Quod autem tegat, aperte ostendit Augustinus exponens hunc locum psalmi: quorum tecta sunt peccata, id est cooperta et abolita. Si texit Deus peccata, noluit advertere. Si noluit advertere, noluit animadvertere, id est punire, sed ignoscere. Ita ergo dicit adeo tecta, ut Deus non videat, id est aeternaliter puniat. Videre enim Dei peccata est ad poenam imputare. Avertere faciem a peccatis mihi est ea ad poenam non reservare. Item Ieronimus: Quibus Deus dimittit peccata, tegit, ne in iudicio revelentur. Item Cassiodorus: Quae gravia sunt peccata, aliis Deus imputat, aliis per misericordiam non imputat.

Cassiodorus.

Ex his aperte ostenditur quod Deus ipse poenitentem solvit a debito poenae. Et tunc solvit, quando intus illuminat inspirando veram cordis contritionem. Cui sententiae ratio suffragatur et auctoritates attestantur.

Ratione una ad praedictum quae dicitur.

Nemo enim de peccato vere compungitur, habens cor contritum et humiliatum, nisi in caritate. Qui autem caritatem habet, dignus est vita. Nemo autem simul dignus est vita et morte. Non est ergo tunc ligatus debito aeternae mortis. Filius enim irae esse desiit, ex quo diligere et poenitere coepit. Ex tunc ergo solutus est ab ira, quae non manet super illum qui credit in Christum, sed super illum qui non credit. Non ergo postmodum per sacerdotem, cui confitetur, ab ira aeterna liberatur, a qua iam liberatus est per Dominum, ex quo dixit: Confitebor. Solus ergo Deus hominem interius mundat a macula peccati, et a debito poenae aeternae solvit, qui per prophetam ait: Ego solus deleo iniquitates et peccata populi. Item Ambrosius: Verbum Dei dimittit peccata; sacerdos est iudex. Sacerdos quidem officium suum exhibet, sed nullius potestatis iura exercet. Idem: Ille solus dimittit peccata, qui solus pro peccatis nostris mortuus est. Item Augustinus: Nemo tollit peccata nisi solus Christus, qui est agnus tollens peccata mundi. Tollit autem et dimittendo quae facta sunt, et adiuvando ne fiant, et perducendo ad vitam, ubi omnino fieri non possunt. His aliisque pluribus testimoniis docetur Dominum solum per se peccata dimittere, et sicut quorundam, ita et aliorum quorundam peccata retinet.

Auctoritatibus probat.

Idem

Aug. contra Iulianum.

Quod sacerdotes dimittunt peccata et retinent, sed non omnino.

Nec ideo tamen negamus sacerdotibus concessam potestatem dimittendi et retinendi peccata, cum hoc Veritas in evangelio aperte doceat. Hinc Augustinus ait: Ecclesiae caritas, quae per Spiritum sanctum diffunditur in cordibus nostris, participes suos peccata dimittit; eorum autem qui non sunt eius, tenet. Idem: Sacerdotes possunt confitentibus parcere. Quibus enim remittunt, remittit Deus. Lazarum enim de monumento suscitatum obtulit discipulis solvendum. Per hoc ostendens potestatem solvendi concessam sacerdotibus. Dixit enim: Quaecumque solveritis super terram, erunt soluta et in caelo. Hoc est: Ego Deus et omnes caelestis militiae ordines et omnes sancti in gloria mea laudant vobiscum et confirmant quos ligatis et solvitis. Non dixit: quos putatis ligare et solvere, sed in quos exercetis opus iustitiae vel misericordiae. Alia autem opera vestra in peccatores non cognosco.

Aug. super Ioannem.

In libro de poenitentia.

Idem in libro de baptismo.

Item: Iste est unus ad Dominum conversi peccata dimittuntur, ab eis dimittuntur quibus ipse vera conversione coniungitur. Spiritus sanctus dimittit ea, qui datus est omnibus sanctis sibi caritate cohaerentibus, sive se noverint corporaliter sive non. Similiter cum alicuius tenentur peccata, ab eis tenentur a quibus ille cordis pravitate disiungitur, sive noti corporaliter, sive ignoti. Omnes mali spiritualiter ab omnibus sanctis seiuncti sunt. Ecce hic dicit peccata dimitti, ut tamen a sanctis, et tamen Spiritu sancto ea dimitti dicit. Et quod maiori consideratione dignum est, idem dicit quod Deus per se, ut per suos, tantum peccata dimittit.

Idem in eodem.

Item in eodem: Sacramentum gratiae dat Deus etiam per malos; ipsam vero gratiam non nisi per se ipsum vel per sanctos suos. Et ideo remissionem peccatorum vel per se ipsum facit, vel per illius columbae membra, de quibus ait: Sicut dimiseritis, dimittuntur. Ecce quam varia a doctoribus super his tradi videntur; et in hac tanta varietate quid tenendum? Hoc sane dicere ac sentire possumus, quod solus Deus dimittit peccata et retinet; et tamen ecclesiae contulit potestatem ligandi et solvendi. Sed aliter ipse solvit vel ligat, aliter ecclesia. Ipse enim per se tantum dimittit peccatum, qui et animam mundat ab interiori macula, et a debito aeternae mortis solvit.

Quomodo sacerdotes ligant vel solvunt a peccatis.

Non autem hoc sacerdotibus concessit, quibus tamen tribuit potestatem ligandi et solvendi, id est ostendendi homines ligatos vel solutos. Unde Dominus leprosum prius sanitati per se restituit, deinde ad sacerdotes misit, quorum iudicio ostenderetur mundatus. Ita et Lazarum iam vivificatum obtulit discipulis solvendum, quia etsi aliquis apud Deum sit solutus, non tamen in facie ecclesiae solutus habetur nisi per iudicium sacerdotis. In solvendis ergo culpis vel retinendis ita operatur sacerdos evangelicus et iudicat, sicut olim legalis in illis qui contaminati erant lepra, quae peccatum signat. Unde Ieronimus super Matthaeum, ubi Dominus ait Petro: Et tibi dabo claves regni caelorum, etc., et quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in caelis, et quodcumque solveris super terram, erit solutum et in caelis: Hunc, inquit, locum quidam non intelligentes, aliquid sumunt de supercilio Pharisaeorum, ut damnare innoxios vel solvere se putent noxios, cum apud Deum non sententia sacerdotum, sed reorum vita quaeratur. In Levitico ostendere se sacerdotibus iubentur leprosi, quos non faciunt illi leprosos vel mundos, sed discernunt qui mundi sint vel immundi. Aperte hic ostenditur quod Deus non sequitur

Ier.

eccle iudiciu. q p surreptione 7 ignorantiam
nitdu iudicat. Ds aut semp iudicat s. ueritate. 7
irremittendis 7 retinendis culpis. Io uiris officii hnt
euglici sacerdotes q oli sub lege. habebant legales in
curandis lepsis. hii q pecca dimittit. t retinet
du dimissa a deo t retenta. iudicant 7 ostendunt. Ponit
7 sacerdotes nunc deus sr filios israel. s ipse benedicet ut
legit in numeris. Huc modum ligandi 7 soluendi uerbum
notauit.

Ligant q sacerdotes **Alius modus ligandi 7 soluendi.**
dum satis factionem penitentie confitentibus imponit.
Soluunt cum ea aliquid dimittit. t per ea purgatos ad sac
mentorum reconciliationem communione admittunt. Huc
modum supra leo notauit. Sed hunc modum dicitur sa
cerdotes dimittere pecca t retinere. Vn sermo aug dicit. Qui
penitent 7 remittit dns 7c. Qui uero in tace eiecerit in
peccatores. cum eos iusta pena ligat. opus iudicat. dum de
ea aliquid relaxant. t sacramentorum communioni conciliant
alia in peccatores opera exerce nequeunt. Et notandum
q quos satisfactione penitentie ligant. eo ipso apertat
eis solutos ostendunt. q non imponunt alicui satisfactio
penitentiale. nisi quem sacerdos uere penitentem arbitratur.
alii non imponunt. 7 eo ipso pecca. adeo retineri
iudicant. Quod aut hi ad claues eccle pertineat. aug
ostendit dicens. Frustrat claues eccle. q sine arbitrio
sacerdotis penitentiam agit. si sine eius confessione cri
minis indulgentiam impetrat. Est 7 alius modus ligandi
7 soluendi. qui per excommunicatione geritur. dum aliquis s.
canonicam disciplinam tercio uocatur ad emendatione de
licti manifesti. 7 satis facere uult. pendens sententia
eccle a loco orationis. 7 sacramentorum communionem
7 fidelium consortio separatur ut erubescat. 7 pudo
re sceleris conuersus peniteat. ut sic fiet eius salus sit.
Qui si penitentiam professus resipuerit. negate commu
nicationi admittitur. 7 eccle reconciliatur. hec aut
eccle anathematizatio. hac pena illi qui digne
percellunt infligitur. q gratia dei 7 protectio illis aplius
subtrahitur. ac sibi ipsis relinquuntur. ut sit eis libero
ruere in interitum peccati. In quos 7 diabo
lo. maior seuiendi datur potestas. Orationes q
eccle 7 benedictione. ac meritorum suffragia. eis
quod nequaquam suffragari putantur. **Quomodo secundum hos**
Secundum hos ligandi 7 sol **modos intelligendi sit illud quodcumque sol**
uendi modos. quam uerum est quod dicitur. Quodcumque **ueris 7 cetera**
solueris s. t. e. s. 7 in c. 7 q liga. s. t. e. l. 7 in cel.
Aliquando nempe ostendit solutos t ligatos. qui non sunt
apud deum. 7 pena satisfactionis t excommunicati
onis merito indignos ligant. t soluunt. 7 indignos
sacramentis admittunt. 7 dignos admitti arcent. Sed
intelligendum est hoc in illis. quorum merita solui t ligari
postulant. Tunc enim sententia sacerdotis iudicio dei.
7 totius celestis curie approbatur 7 confirmatur.

cum ita ex discretione prodit. ut reorum merita non cedi
cat. **Quomodo** sequitur q soluunt t ligant. ad hibentes claue
discretionis. reorum meritis soluunt t ligant in celo.
apud deum. quia diuino iudicio sententia sacerdotis sic
progressa. 7 approbatur 7 confirmatur. **Quomodo** s. s. inuta. senten
tia eccle percellit ledit. 7 illi foris sunt apud deum.
Quos aut non merito sententia eccle non ledit ni con
tempnat. Vnde origenes. Exit quis a ciuitate. a fide.   **Origenes super leuitic.**
a caritate. per hoc de castris eccle. 7 si epi uoce non
abiciatur. sic econuerso aliquis non recto iudicio foras mittitur.
Sed si non egit ut mereatur exire. nichil ledit. Inter
dum enim qui foras mittitur intus est. 7 qui foras est interius
uidetur retineri. Ecce qualis 7 quantus est usus apticarum
clauium. Iam ostensum est ex parte qualiter sacerdotes dimit
tunt pecca t retinent. Quia enim retinuit sibi deus quandam
singularem potestatem dimittendi t retinendi. quia ipse
solus per se debitum eterne mortis soluit. 7 animam interius
purgat **Quomodo sunt interiores tenebre 7 interior macula.**
Hic quaeritur q sit illa macula. 7 q sint ille tenebre
interiores. a quibus deus interius animam purgat cum ueram
penitentiam immittit. De tenebris 7 interiore caligine   **R.**
satis facile est intelligere 7 respondere. Cum enim q mor
taliter delinquit. 7 gratia uirtutis priuatur sic percellit.
7 naturalium bonorum elisione patitur. unde intellec
tus obtundi. 7 totus homo interior obtenebratur. 7 ita
qui caligine quadam mentis obuoluitur. q caligo pecca
pena est. hanc uero deus pellit cum penitentiam immittit.
per quam bona perdita restituit. 7 uitiata reparat. Vnde
propha. Nebulam sic ciuium fugam. Sed quae est macula
pecca. a qua animam lauat. Ecce q uoluit facere
homicidium 7 patrauit. qui patrato desinit tamen uelle
quod fecit. Nondum tamen uere 7 humiliter penitet. nec sa
tis proponit. Quod remansit in anima illius macula.
Mala uoluntas quae macula fuit illius anime. sed illa
transit. Macula 7 est si penitentie contempnit. sed hoc est
peccatum aliud a precedenti. Quod macula remansit a qua
in penitentia purgatur. Polluta quae est anima. q usque peni
teat. sic erat dum ea praua erat uoluntas. Sicut enim
q tangit morticinum. uel aliud immundum ita pollu
tus est post tactum. q usque lauatur sic fuit dum tangeret.
ita post actum pecca. ita polluta remanet anima. sic
fuit in ipso actu pecca. qui ita longe est a deo per dis
similitudinem q est uita. 7 mundicia mentis. Sic
fuit dum peccatum ageret. Ipsa q dissimilitudo quae in est
anime ex peccato. 7 est a deo elongatio. dicitur macula in
telligitur. a qua purgat in penitentia. hanc aut solus deus fac
q solus suscitat animam 7 illuminat. quod sacerdotes ne
queunt. q tamen sint medici animarum. Vnde propha. Num
medici suscitabunt. 7 confitebuntur tibi. Quod exponens   **Aug.**
aug ait. Boni rectores. boni medici dicuntur. q
uiuentes curare in studio possunt. sed non mortuos sus

Sup de penitentia.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

d. xix.

ciare. Sola tamen gratia dei remittitur. Quando hae claves

Postquam ostensum est quae sint claves apostolicae et quibus datae et qui
quis earum usus: superest investigare. quando istae cla
ves dentur. et quibus dantur. Hae claves per ministerium
episcopi. alicui in promotione sacerdotii. Cum enim recipit ordi
nem sacerdotalem. simul et has claves recipit. Sed non
videtur quod omnes et soli sacerdotes has claves habeant.
Quia plerique ante sacram ordinationem. scientiam discernendi
habent. plures post consecrationem ea carent. Sane dici
potest quod alteram earum clavium. id est scientiam discernendi habent
non omnes sacerdotes: unde dolendum est atque lugendum.
Multi enim indiscreti licet. atque scientiae qua eminere
debet sacerdos expertes. sacerdotii gradum recipere
praesumunt. vita et scientia eo indigni. Qui nec ante sa
cerdotium nec post scientiam habent discernendi. qui liganda
di sint vel solvendi. Ideoque clavem illam in consecratio
ne non recipiunt: quia semper scientia carent. Qui vero ante
sacerdotium. scientia discernendi potiti sunt. licet
habeant discretionem. non tamen in eis clavis est. quia non va
let ea claudere vel aperire. Ideoque cum promoventur in sacer
dotem. clavem discretionis recte dicuntur accipere. quia et
ante habita discretio augetur. et fit in eo clavis ut
ea iam valeat uti ad claudendum vel ad aperiendum.

Cum itaque iam ostensum sit: Si alteram clavem iam omnes habent scilicet potestatem ligandi et solvendi.
non omnes sacerdotes illas duas habere. quia scientia
discernendi plerique carent. Quod alteram. id est potentiam li
gandi et solvendi. quaeritur utrum omnes sacerdotes eam
habeant. Quidam enim putant. hanc potestatem. illis
solis esse concessam. qui doctrinam simul et vitam apostolorum ser
vant. Illas enim claves promisit dominus petro. et imita
toribus eius tantum ut aiunt. Qui etiam auctoritatibus
utuntur. in munimentum suae opinionis. Hieronymus enim dicit
augustinum sensisse ait. Remissionem peccatorum. vel
per se ipsum facit deus. vel per columbae membra. Dicit quoque idem peccata
dimitti. vel retineri a sanctis. Idem super exodum vero
de lamina aurea legitur. Erit autem lamina au
rea semper in fronte sacerdotis. Sed in quo sit lige fiduciam
bonae vitae. Cum in quo vero praefertur. non ligandi. sed
iurare sacerdos habet. solus peccata dimittere. Item
Gregorius. Illi soli habent in hac carne positi ligandi et
solvendi potestatem: sicut sancti apostoli qui illorum exempla
simul cum doctrina tenent. Item ex dictis Orige
nis. Haec potestas soli petro concessa est. et imi
tatoribus petri. Nam quicumque vestigia petri imitan
tur. habent recte ligandi ac solvendi potestatem.
His aliisque testimoniis innituntur. qui asserunt
potestatem ligandi et solvendi illis solis concessam sacerdo
tibus. qui vita et doctrina pollent. Aliorum sententia verior.

Aliis autem videtur quod in plac[...] fateor. universis
sacerdotibus hanc clavem dari. scilicet ligandi
et solvendi. sed non eam recte ac digne habent. nisi

qui vitam et doctrinam apostolicam servant. Nec praemissae
auctoritates malos sacerdotes. hanc potestatem
habere negant. sed illos solos digne ac recte. hac
potestate uti significant. qui praediti sunt vita et doctri
na apostolica. quia soli apostolorum imitatores digne rec
teque possunt ligare et solvere pro dono divino. Et per eos
quos habitat spiritus sanctus. digne et recte fit remissio.
vel retentio peccatorum. Fit tamen et per illos qui sancti non
sunt. sed non digne vel recte. Dat enim deus bene
dictionem digne poscenti. etiam per indignum minis
trum. Quod vero hanc potestatem habeant omnes sacerdo
tes Hieronymus testatur super illum locum evangelii. ubi dominus
ait petro. Tibi dabo claves regni caelorum etc. Habent inquit
eandem iudiciariam potestatem alii apostoli. habet et
omnis ecclesia. in episcopis et presbyteris. Sed ideo petrus eam specia
liter accepit. ut omnes intelligant. quod quicumque ab uni
tate fidei et societate ecclesiae se separaverit. nec
peccatis solvi. nec caelum potest ingredi. Item. Quia sacerdos
etsi malus sit. gratiam tamen transfundit per suae
dignitatis officium. Augustinus ostendit dicens. Dictum est
a domino in numeris ad moysen et aaron sacer
dotes. Vos ponite nomen meum super filios israel.
ego dominus benedicam eos. ut gratiam traditio per
ministerium ordinati transfundat hominibus. nec
voluntas sacerdotis obesse vel prodesse possit. sed meritum
benedictionem poscentis. Tanta autem dignitas sit
sacerdotalis officii et honoris. hinc advertamus.
Dictum est a nequissimo caypha interfectore. hoc
autem a semetipso non dixit. sed cum esset pontifex
anni illius prophetavit. Per quod spiritum gratiae non per
sonam sequi indigni. vel digni. sed ordinem
traditionis. ut quamvis aliquis boni meriti
sit. non tamen possit benedicere nisi fuerit ordinatus.
ut officium ministerii exhibeat. dei autem est effectus
tribuere benedictionis. Hinc etiam evidenter osten
ditur ordo. non privari potestate tribuendi gratiam.
ob ministri indignitatem. Huic tamen nequaquam sen
tentiae videtur obviare quod ait elicius. Sacerdotes
inquit non propria virtute benedicunt. sed quia figuram christi
gerunt. et propter eum qui in ipsis est. benedictionis
plenitudinem tribuunt. Nec solum his qui sacer
dotium sortitus est. sed quicumque christum in se habet.
et eius figuram gerit. per conversationem bonam sicut
moyses. idoneus est ut benedictionem praestet.
Ecce hic habes quod non solum sacerdos sed omnis in quo
christus habitat. benedictionem praestat. Sed alia est
benedictio quae solis congruit sacerdotibus. alia
quae ab hominibus bonis communiter exhibetur. Denique
sacerdotes illi. in quibus christus habitat. benedictio
nis plenitudinem dicuntur tribuere. non quia soli
transfundant gratiam. sed quia illi soli licite. et

Quod non omnes sacerdotes alteram clavem habent. scilicet scientiam discernendi.

discret.

Quorundam opinio.

Augustinus in li. de baptismo.

Augustinus.

Gregorius in tractatu evangeliorum.

Origenes.

sic apostoli.

Quod omnes sacerdotes habent potestatem ligandi et solvendi.

Jeronimus asserit.

Quod per indignos ministros fundit gratiam dignis.

Augustinus in lib. questionum.

offendit.

Elicii dissentire videtur ab augustino.

Super hunc.

Elicii.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

digne id agit. Nec subditos mala uita sacer
dotis ledit. si bona faciunt q ille dic. Vn Gg.
GG. PP. contra dn plus uita sacerdotu quam sua discutiunt
i erroris fouea dilabunt. min9 considerantes q no
eos uita sacerdotu ledit. si humiliter bonis sacerdo
tu amonitionibus aure accomodaret. Vnde q scpt
Premisse u sententie e i malachia. maledica

Pq dr etia p mali sacerdotis ministeriu. tns
fundi gram benedictionis. nisi obuiare q dns
Malachia. p pphetam mal sacerdotib9 cominat. maledica
benedictionib9 urs. et alibi. Ve his q uiuificant
aias q no uiuunt. et mortificant aias q no mori
untur. Si g. maledic dns benedictionib9 eoru.
et si aias quas uiuificat no uiuit. qm p eos
gra benedictionis transfundit. Sz illud capi
tulu maledica re. qda referunt ad hereticos. q
ab ecclia pcisi st. et ad excomunicatos. quo
benedictiones fuit maledictiones. his q eor se
cunt errores. Illud alteru u. s. uiuificat. re.
sr omis illos sacerdotes exponit. q absq claue
scie. et forma bone uite psumunt ligare ul
soluere. Sz nlls officio sacerdotu ut dcm. n imu
nis sit ab ill. q in aliis iudicat. aliogn seipm
co depnat. Qlis debeat ee iudex ecclesiasticus.
Qualem at oporteat ee q alior iudex constitu
Ag. in li. de pe. itur. aug describ ita dicens. Sacerdos eni
hon9 offert peccator. an que constituit ois lan
guor. ut i nullo eor sit iudicand9. q in alio
iudicare e pmpt9. Iudicas g. aliu q e iudica
dus condepnat se ipm. Cognoscat q se et pgar
unse q alios uid e offerre. caueat ase ut p
iecit quicqd in aliq dapnosu repit. Animad
uertat qd qui sn pecco e. pm9 i illa lapide mit
Jo. tat. Ido g. liberaut peccatrice. q no erat qui
iste phiciz lapide. Qm lapidaret q se lapida
Caue. h. du cognosceret. Nullo eni erat sn pecco. I nq i
telligit omis fuisse reos. Nam uenialia semp
Ham uenialia h dic et criminalia s legem u uenialia putabat q p demonias dimittebant sui morte sui mutilacione. criminalia q mor te. sui muti lacionem i ferebant. remittebant p demonias. Si q q i eis pecca
erat. criminale erat. In h q parentissimu est.
crm sacerdotu ee detestabile. qui no pt se iudicat
et alios alligat. Caueat spualis iudex sic no
comisit crm neqtie. ita no careat munere scie.
Opet u scire cognoscere qcqd debeat iudicare. Iu
diciaria g. potesta h postlat. ut q dcm iudica
re discnat. Diliges q inuestigator sapient i tro
get aperte. q fortia ignorat. t uerecudia uitr
occultare. Cognito u crimine uarietates eius.
no dubitet i uestigare. et locu et tps. re. q sup
dixim9. Cu bn9 cognitis assit beniuolus parat erige
et secu hon9 portare. Ltat dulcedine i affec
tione. discretione i uarietate. doceat pseue

rancia. caueat ne corruat. ne iuste pdat iu
diciaria potestate. et si penitentia ei pstit acq
rere grm. no tn mox restituit potestatem
pma. Q si peor9 p9 lapsu restitut9 fuit. et sepe
lapsis falsis sacerdotib9 reddita sit dignitatis
potestas. no tn e necce ut oib9 accedat qsi
ex auctoritate. Inueniunt auctoritas q concedit.
et qi ipat. Inuenit alia q no acced. Sz uerat que
scpte no repugnat. Sz concedat. Cu eni tot sr
qlabunt ut pstina dignitate ex auctoritate
defendat. et qi usu peccadi sibi faciat recidi
da e hec ista. Si u loc e u ista no cursant.
restitu ps sut q peccat. Ex his satis ppendit.
quat debent ee sacerdos. q alios ligat et solunt.
Rg. discret9 s. et iustus. Alioqn mortificat sepe aias
q no moriunt. et uiuificat q no uiuit. et ita i
cidit i maledictionis iudiciu. Illud at male
dic. s. maledica bndictionis. u. siue sr heret
cos tm. et excomunicatos. siue sr os sacerdotes.
q uita et scia carentes bndice psumut dicu
accipiat. sic itelligi p. Maledica bndictionib9 GG.
u. i. q in eis bndictionib9 psident. q faciam 1
ea uob cede i maledictione. u bndictionem
q et si bndicit scis no h facit ex uo corde.
ideo eor bndictio eis uerti i maledictione.
Vl maledica. b. u. i. qd uob bndi am erit ma
lediciu. q bndicit uniq agentib9 adulantes Leo pp.
peccantib9 du in diuicis sit. De his q infine pe
Sciendu e et qd tps penitentie e nitet. C. D. xx.
Sulq i extremu articlm uite. Vn leo papa.
Nemo e desperand9 du i h corpe constitut e. q no
nuq. qd diffidentia etatis differt. consilio matio
re pficit. Aug tn d penitentia differentib sch. Ag.
Siquis positus i ultima necitate. uoluit acci
pe penitenta. et accip. et mox recociliabit. et hic
uadit. fateor ub no illi negam9 q petit. Sz non Jo. de.
pumsim9 q bne hic ex. Si secur9 hic exierit.
ego nescio. Penitentia dare psum9. securitate u
no. Nuqd dico dapnabit. Sz n dico libabit.
Vis q adubio liberari. Age penitentia du sanus es.
Si sic agis dico t q secur9 es. q penitentia egis
ti eo tpe q peccare potuisti. Si uis agere penite
tia qn ia peccare no potes. peccata te dimisit
no tu illa. Ite. Due res sut. aut ignoscit t au
no ignoscit. Qd hor t sit futu nescio. q tene
cta. dimitte icertu. Sz qr h dic aug. ex peni J. l. d. p. m.
tentia q infine ag. i psalmo apellet sacrificiu
uespinu. qd erat acceptabili9 i lege. et cu in
qcuq die i uocet ds assit. et quacq hora ige
muit. et oiis fuit peccat uita uiuit. Sz illa du
aug. p illos q penit usq i fine uite pstituit.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Aug. in li. de penitentia

et tunc non ex dei amore inducitur penitere. sed timore mortis qui ex necessitate. Unde idem qui aperte quae superiora dixit ait. Nullus expectet quando peccare non possit. arbitrii enim querit libertatem. ut delere possit commissa. non necessitate sed caritate. non tamen timore quia non solo timore vivit homo. Unde et sero penitentem oportet non solum timere iudicem sed amare. quia sine caritate nemo potest salvus esse. Non quod tamen timeat penam. compenitet. sed ancietur peccata. Quia conversio si contingit alicui in fine. desperandum non est de remissione.

Ys. in eod.

Sed quoniam vix vel raro est tam iusta conversio. timendum est de penitente sero. Mariae cum filii quos illicite dilexit sint presentes. uxor et mundus ad se vocent. multos solet serotina penitentia decipere. Sed quoniam deus semper potens est. semper et in morte iuvare valet quos placet. Cum igitur opus sit non hominis sed dei fructuosa penitentia. inspirare eam potest quandocumque vult sua misericordia. et remunerare ex misericordia quos damnare potest ex iustitia. Sed quoniam multa sunt que impediunt et languentem retrahunt. periculosissimum est et interitui vicinum protrahere ad mortem penitentie remedium. Sed magnum est cui deus tunc inspirat si quis est verum penitentiam. Et si et conversus ita vivat. et non moveat non promittimus quod evadat omnem penam. Nam purgandus est igne purgationis qui maluit scelus differre fructum conversionis. Hic autem ignis et si eternus non sit. miro modo est gravis. Excellit enim omnem penam quam umquam passus sit

No

aliquis in hac vita. Numquam in carne tanta inventa est pena. licet mirabilia martyres passi sint tormenta et multi nequiter quanta sustinuerunt sepe supplicia. Ex his satis ostenditur quod periculosum sit differre penitentiam usque in finem vite. sed tamen et nunc vera dicatur penitentia hominem liberat. et vitam mortuo impetrat. non sic tamen ut ullam sentiat penam. nisi forte tanta sit vehementia gemitus contritionis. quod sufficiat ad

Aug.

delicti punitionem. Licet enim difficile sit ut tunc vera sit penitentia. quando tam sera venit. quando cruciatus membra ligat. et dolor sensum opprimit. ut vix homo

Aug.

aliquid cogitare valeat. melior est tamen sera quam nulla. Penitentia enim si extremo vite hiatu advenerit. sanat et liberat. Multum sera fuit latronis penitentia. sed non fuit sera indulgentia. Sed licet latro veniam meruerit in fine de omni crimine: non tamen dedit baptizatis peccandi et perseverandi auctoritatem.

De illis qui penitentiam non implent. H.

Si vero queritur de illis qui in hac vita penitentiam non implent. utrum tamen sint puniendi ut ibi quod compleant quod hic minus fecerunt. Non dimisit. et de istis esse sentiendum. et de his qui in extremis penitent. Si enim tanta fuit eorum contritio. et delicti expiatio. ut sufficiat ad puniendum peccatum. liberi ab aliis penis transeunt ad vitam. Quia si inexpleta fuit penitentia. quia perfecte penituerunt et ingemuerunt corde. Quod si vero non adeo contriverunt corde et ingemuerunt pro peccato. sed ante expletionem penitentie decesserint. ignem purgatorium sentient. et gravius puniuntur. quam si hic implessent penitentiam. Horrendum est enim incidere in manus dei viventis; deus tamen cum misericors sit et iustus. ex misericordia penitenti ignoscit. non reservans peccatum ad penam eternam. Ex iustitia vero impunitum non dimittit delictum. Aut enim homo punit aut deus. Homo autem punit penitendo. et est penitentia maior vel minor. Si ergo maior penitudo tanta fuit. ut sit sufficiens illius peccati. deus qui novit ab illo qui taliter penitet. ulterius penam non exigit. Si vero minor penitudo non sufficit in iudicium peccati. vel minor penitentia impletur. deus qui modos et mensuras peccatorum et penarum novit. addit penam sufficientem. Studeat ergo quisque sic delicta corrigere. ut post mortem non oporteat penam tolerare. Quedam enim peccata mortalia in penitentia fiunt venialia. non tamen mox sanantur. Sepe enim infirmus moreretur si non medicaretur. nec tamen statim medicatus sanatur. languet vivens qui prius erat moriturus. Qui autem impenitens moritur. omnino moritur et eternaliter cruciatur. Sit semper vivens semper peccare.

De illo cui sacerdos indiscrete iniungit penitentiam.

Si vero de illo queritur qui satisfactionem in vita impleverit. que ignorantia vel negligentia sacerdotis peccato condigna non fuit. utrum de vita migrans ab omni pena liber sit. Idem respondeo quod supra de illo qui penitentiam non complevit dixi. Quia si tantus est lamentum doloris interioris ut sufficiat in iudicium peccati. omnino liberatur. Si vero non sufficit dolor maior simul cum pena in vita: addet deus penam. Quod autem interdum sufficiat dolor interior ad vindictam peccati. evidens documentum habemus in illo latrone qui sola mentis contritione et confessione statim ut conversus fuit. paradisum ingredi meruit. Sed quia dispensatores ecclesie contritionis quantitatem non perpendunt. quod non est datum intelligere occulta cordium. omnibus legem penitentie constituunt. tam magis quam minus de peccato dolentibus. Quorum studium ad hoc perspicue tendere debet. ut cordis dolorem quantum fas est cognoscant. et secundum ipsius modum satisfactionem iniungant. Unde Aug. in Enchiridion. In actione penitentie ubi tale commissum est. ut his qui commisit a Christi corpore separetur. non tam consideranda est mensura temporis quam doloris. Cor enim contritum et humiliatum deus non despicit. Sed quia plerumque dolor alterius cordis occultus est alteri. nec in aliorum noticiam per verba vel alia quecumque signa procedit. cum sit coram illo cui dicitur. gemitus meus a te non est absconditus. recte constituuntur ab his qui ecclesie presunt tempora penitentie. ut satis fiat et ecclesie in qua peccata ipsa remittuntur. Extra eam quippe non remittuntur. Ipsa enim proprium spiritum sanctum pignus accepit. sine quo non remittuntur illa peccata. Item idem. Consilium temporis

Quod mensura doloris magis quam temporis consideranda in penitentia

Aug. in en. h.

in ench.

Jeronimus

(c) 2006 Ministerio de Cultura

in agenda poenitentia ideo non satis apte praefigunt canones pro unoquoque crimine, ut de singulis dicant qualiter unumquodque emendandum sit, sed magis in arbitrio sacerdotis intelligentis relinquendum statuunt, quia apud Deum non tantum valet mensura temporis quam doloris, nec abstinentia tantum ciborum quantum mortificatio vitiorum. Ideoque tempora poenitentiae pro fide et conversatione poenitentium abbrevianda praecipiuntur, et pro negligentia protelanda. Quaedam tamen culpis modi poenitentiae sunt impositi.

De morientibus non solum quaeri

Solet etiam quaeri si imponenda sit satisfactio, sed innotescenda,

utrum satisfactionis lex morientibus sit imponenda. De quo Carthaginiensis episcopus in poenitentiali suo sic ait:

Theodori.

Ab infirmis in periculo mortis positis pura est inquirenda confessio peccatorum, non tamen illis est imponenda quantitas poenitentiae, sed innotescenda, et cum amicorum orationibus et eleemosynarum largitionibus pondus poenitentiae sublevandum, si forte migraverint. Si vero convaluerint, poenitentiae modum a sacerdote impositum diligenter observent. Aliis vero pro qualitate peccati praesidentium arbitrio poenitentia discernenda est. Unde Leo papa:

Leo papa.

Tempora poenitudinis habita moderatione constituenda sunt tuo iudicio, prout conversorum animos perspexeris esse devotos. Pariter etiam habere debes aetatis simul intuitum, et respice periculorum quorumcumque aut aegritudinum necessitates.

Sciendum necessitate non est neganda poenitentia vel satisfactio.

Sciendum est etiam quod tempore necessitatis non est neganda poenitentia vel reconciliatio poenitentibus. Unde Leo:

Leo papa.

His qui tempore necessitatis et periculi urgentis instantia praesidium poenitentiae et mox reconciliationis implorant, nec satisfactio interdicenda est, nec reconciliatio deneganda, quia misericordiae Dei nec mensuras possumus ponere nec tempora diffinire. Et si ita aliqua aegritudine aggravati fuerint, ut quod paulo ante poscebant sub praesenti significare non valeant, testimonia eis fidelium circumstantium prodesse debebunt, simulque poenitentiae et reconciliationis consequantur beneficium. Item Iulius papa:

Iulii papae.

Si presbyter poenitentiam abnegaverit morientibus, reus erit animarum, quia Dominus ait: Cui conversus fuerit, tunc salvus erit. Vera etiam confessio in ultimo tempore potest esse, quia non tantum temporis sed cordis Deus inspector est, sicut latro patet.

Quod presbyter non reconciliet inconsulto episcopo nisi necessitate.

Non tamen presbyter poenitentem reconciliare debet inconsulto episcopo, nisi ultima necessitas cogat. Unde in Carthaginensi concilio:

Carthaginensi concilio.

Presbyter inconsulto episcopo non reconciliet poenitentem, nisi absente episcopo ultima necessitas cogat. Cuiuscumque poenitentis publicum crimen est, quod universam commovit urbem, ante absidam manus ei imponatur. Item

Aurelii episcopi.

Aurelius episcopus dixit: Si quisquam in periculo fuerit constitutus et se reconciliari divinis altaribus petierit, si episcopus absens fuerit, debet presbyter consulere episcopum, et sic periclitantem eius praecepto reconciliare. Inconsulto vero episcopo non potest

excommunicatos vel publice poenitentes presbyter reconciliare. Unde in Carthaginensi concilio II statutum est

Carthaginensi concilio.

ut chrisma et reconciliatio poenitentium et puellarum consecratio a presbyteris non fiat. Item reconciliare quemquam in publica missa presbytero non liceat. Puellarum tamen consecratio consulto episcopo per presbyterum fieri valet. Unde in Carthaginensi concilio III: Presbyter inconsulto episcopo virgines non consecret, chrisma vero nunquam conficiat. Sic ergo episcopi praecepto presbyter consecret virgines, sic et reconciliare poenitentes.

An oblatio eius sit recipienda qui cursu ad poenitentiam perveniens morte praeventus est.

Si autem quaeritur de illo qui ad poenitentiam venit, festinans sacerdotem invenire non potuit et ita decessit, utrum oblatio eius sit recipienda, Dominus quaerit. Unde in concilio Arausicano:

In Arausicensi concilio.

Si aliquis fuit mortuus qui non sit confessus, et testimonium habet bonum, et non potuit venire ad sacerdotem, sed praeoccupatus est morte in domo vel in via, faciant pro eo parentes eius oblationem ad altare, et dent redemptionem pro captivis.

De peccatis quae post hanc vitam dimittuntur.

D. XXI.

Solet etiam quaeri utrum post hanc vitam dimittantur. Dicunt aliqui peccata remittantur. Et aliqua post hanc vitam remittantur. Dominus ostendit in evangelio ubi ait: Qui peccaverit in Spiritum Sanctum, non remittetur ei neque in hoc saeculo neque in futuro. Ubi dat intelligi, sicut sancti doctores tradunt, quod quaedam peccata in futuro dimittuntur. Quaedam etiam culpae in hoc saeculo laxantur, quaedam vero parvae et in futuro, quae quidem post mortem gravant, sed dimittuntur, si digni fuerunt, si bonis actibus in hac vita meruerunt ut dimittantur eis.

Evangelium.

De his quae aedificant lignum fenum stipulam.

De illis et quae aedificant ligna, fenum, stipulam, dicit Augustinus quod ignem tribulationis transitoriae invenient, cremabilia aedificia quae secum portaverunt cremantem. Ait enim sic:

Augustinus libro de civitate Dei de igne purgatorio.

Post istius sane corporis mortem, donec veniatur ad diem damnationis et remunerationis, si hoc temporis intervallo spiritus defunctorum qui aedificaverunt ligna, fenum, stipulam, huiusmodi ignem dicantur perpeti, quem alii non sentiunt qui huiusmodi aedificia non portaverunt, ut inveniant ignem transitoriae tribulationis venialia concremantem, non redarguo, quia forsitan verum est. Et quia dicitur: Salvus erit quasi per ignem, gravior tamen erit ignis ille quam quidquid potest homo pati in hac vita.

Augustinus super psalmum c. XXXVI.

Hic aperte insinuatur quod illi qui aedificant ligna, fenum, stipulam, quaedam cremabilia aedificia, id est venialia peccata, secum portant, quae in igne emendatorio cremantur. Unde constat quaedam peccata venialia post hanc vitam deleri.

De aliis citius, aliis tardius purgantur in igne.

In illo autem igne alii tardius purgantur, in igne purgatorio alii tardius, alii citius purgantur, secundum quod ista peritura magis vel minus amaverunt. Unde

Augustinus.

Augustinus: Post hanc vitam incredibile non est, nonnullos fideles per ignem quemdam purgatorium, quanto magis minusve bona peritura dilexerunt, tanto tardius citiusve salvari. Unde non frustra illa tam diu her

Quid sit aedificare lignum fenum stipulam.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

aplo. u. fe. ftr. Q illi edificat q̄ 7 si aliena nō
rapuit. reb9 tñ i firmitati ꝯcessis aliq̄ dite
tione meret. Q s. suos amandi h modos.
diuiuus ut lignū. t min9 ut fenū. t minimū
ut stipla igne sustinebūt. Q ū sup edificat
aur. arg. lap. pciosos: de utroq; igne securi sīt.
Nō solū de illo etno q̄ cruciātur ipi ī etnū.
s; 7 de illo emēdatorio q̄ pgabūt qdā saluādi.
H obici pōt. Si ꝑ lig. fe. ftr. intelligunt ue
nalia peccā 7 nlls ad pfcē: q̄ uenialit nō pec
cet. q̄ edificent. aur. ar. la. p. edificat etiā
u. f. s. q̄ pigne trāsibūt. Ad q̄ dns q̄ nō oīs
q̄ uenialit peccat. u. f. s. edificat. s; ecōūso nō
omīs qui cōtēplat dm̄ 7 dilig̃ ꝓximū. 7 opa
bona fac. edificat aur. ar. la. p. 7 tñ i auro.
itellig̃ ꝯtēplatio dī. i arg. dilectio ꝓximi. i
lap. p. boā opa. S; 7 illi q̄ edificant l. f. ftr.
dm̄ ꝯtēplantur. 7 ꝓximū diligūt. 7 opa boā
faciūt. nec tñ edificāt aur. ar. la. p. Hec
enī edificat q̄ sic illa tā fac. ut cogitet q̄
dī sūt. qm̄ placeat dō. Lig. ū fe. 7 ftr. acci
pi p9 sūt secularū rex. q̄uis licite ꝯcessā. ta
les cupiditates ut amitti sīn dolore nō pssīt.
H q̄ edificat his q̄ cogitat q̄ mūdi sūt. qm̄
placeat mūdo. q̄ ēca diuicias suas qdā car
nali tenet affectu. 7 tñ ex eis multas elemo
sinas fac. nec ꝑ eis aliqd fraud. t rapine
molit. Ex his q̄ patet. qd nō idē hō. simt h
7 illa edificat. Illa ei. edificio pstōr tm̄:
q̄ nō cogitat placē mundo. s; tm̄ dō. q̄ 7 si
uenialit aliqū peccat. feruore caritatis ita
ꝯsumit̄ meis peccm̄. sic guta aque i camu
no ignis. 7 ō nūq̄. sec poterit ꝯnabilia. H
āt inferior edificatio minor ē. q̄ nō tm̄ dō s;
7 mūdo placē cogitat. dm̄ tñ ꝓponit. Siū
mundū ꝓponent nō supedificarēt s; destrue
rēt fūdamētū. Affectiones q̄ carnales q̄9 de
dita sūt. domib9. ꝯiugib9. possessiōib9. ita ū
nil ꝓponat ē. ut ibi significant q̄ imites ꝑ
fectorꝝ nō cadūt. 7 si alia uenialia admit
tāt. Incendib9 ū minorꝝ mēdū ꝯpūt usq;
i fine q̄ cū talib9 edificijs tēseūt s; dissolui
tur i igne. ipi ū mito fūdamti saluerīt
ꝯtullinā tñ penā sentiēt. Ex q̄ apparet qntā
h medam ex h9 dcī. 7 qntā i ēcerat seuita
tē. ē p eod peccō mitto qm9 i puniat quā h.

Sed forte dices. Opinio qūdā ē obiectiōne
Sillū eē accipiend de pena pecci. nō de ipo
peccō. q̄ q̄ q̄. dic qdā leuia mfuto dimitte
da. Si ei. uerā penitētiā huit q̄. oīa dimi
sa sūt ei. s; pena forte remāsit. Idoq; si ūe
penitens obit. sīn peccō trāsit. Si aut ūe

penitēs nō ē i obitu macdam poterat. Q ū
edificat. u. f. s. ūe penitet q̄ bon9 ē 7 carita
te h̄t et i caritate de hac uita trāsyt. q̄ sin
peccō trāsyt. Nō seqi. Vūm h q̄ dē q̄ bon9
ē 7 caritatē h̄t. 7 ūe penitet. 7 tñ ē uenali
peccō trāsyt. qd nō delerū penitētia. Penitētia
ei. nō del; ū peccm̄ illud q̄ desit hoē. Vale
āt peccm̄ sepe i hac uita nō relingt ab hoie.
7 tñ ūe penitēs ē. 7 si nō de oīb9 uenalib9
penitear. Pōt ei. q̄ d oī mortali. 7 d omī
uenali penitē. excepto uno t plib9 uenalib9
qdē. Sic h̄t q̄ kmitatē. 7 unū t pla uenia
lia. q̄ ācmmalib9 nltaten9 eē pōt. Exeplo mt̄
Est enī aliq. bon9 caritatē hns. adplādū ꝯatr.
Eh ad huc qdā cupiditatis affectu amās hec
secla. Tal ꝯtēs subita morte ꝯpmit. Inullo
tēno affectu mortuus ē. 7 tñ saluabit. āq nō
se h ab solut. Ec p9 hac uitā ab illo pgabit.
Cōstat q̄ qdā peccā sī leuia. p9 hac uitā dimitti.
Siū d pena pecci illud itelligi uoluisset mcto
res. cur mag ꝯmemorassent leuia q̄ gña.
cū gñuū 7 pena h i expleta p9 hac uitā restet. ē

Post h ꝯsidand ē. D gnali ꝯfessiōe qd pst.
Pterrū pst ꝯfessio illa. ū singla peccā q̄
quisq; fec nō exprimunt. Sane dici p. q̄ oīa
ꝯmunalia. semel saltē oportet i ꝯfessione ex
ꝓmi. ū amtt aliq̄ exadūt. S; q delicta ne
mo itellig̃ oīa. gnalit saltē ea ꝯfitē qz me
moriā h̄s. 7 sic mich celasti d socīb9 tui. Ve
nalia ū q i numabilia sīt. sufficiat gnalit ꝯ
fitē. ū aliq̄ sit freqnt itata. Pfecti9 ē tam
illa 7 exprime si uales. Idoq; cottidie gnaliter
fit ꝯfessio i eccla p uenialib9 peccis. s. q̄ cotti
die admittim9. 7 ꝑ illi monasterijs qz noticiā
nō h̄nt. Vn aug. Veritatē dic dō penitens qn
mch illi de ꝯmissis socīb9 celat. nō q̄ 7 si
uolūtate celauit. āt ignoret. s; ūitatē sibi
abeo dici uult. ut ueniā ꝯsequat. Siū mte
aliq̄ exadūt. ꝯfitet ūitatē deo ē gnalit di
xit. Dī q̄ nosti occlta cord. 7 opa mā 7 de
licta aīe nō sīt abscōdita. q9 ueniā largia
ris. Et h ē ūitas ꝯfitētis quā dilig dī. Vn.
Ecce ei. ūitatē dilexi. H isinuat qd gnalis
ꝯfessio 7 mortalia dl; qz i telligētiā ū h̄et.

Sic āt Nemo ꝯfiteat peccm̄ q̄ nō fecit.
Si penitēs celare nō d; peccm̄. qz sup
bia ē. ita ū humilitatis cā fari se reū.
illi9 q̄ se nō ꝯmisisse nosat. qz i cauta ē
tal humilitas 7 peccorē ꝯstituit. Vn aug.
Sū humilitatis cā mētiris. si nō eras peccā
ante mētiris. mētiendo effecis q̄ uitaris.

Aug. sup psal. xxxvij.

Origo.

Solo.

Aug. in enchi. Q̄d sit edi
ficare aur. argnt. lapi
des pciosos.

Aug. Q̄d 7 opib.

Aug.

Solo.

Q aliqs peni
teat ūe 7 tñ d
omī uenali.

Aug. i u. rōe q̄
pelasgianos.

Aug. d ub apli.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Veritas mentiri non potest. Ita ne dicens peccatorem: ut et se cognoscat. Veritas autem ipsa est. ut quod es dicas. Nam quando est in veritas. ubi regnat falsitas? De pena sacerdotis qui peccata publicat

Caveat autem sacerdos. ne peccata confitentis (Gg.) penitentiam alius prodat. Alioquin deponatur. Unde Gregorius. Sacerdos ante omnia caveat. ne de his que ei confitentur peccata alicui recitet. non propinquis. nec extraneis. nec quod absit pro aliquo scandalo. Nam si hoc fecerit deponatur. et omnibus diebus vite sue ignominiosus peregrinando pergat. Ecce hic dictum est: ut penitens eligat sacerdotem scientem ligare et solvere. Verum contrarium ei quod in canonibus reperitur. videtur. Nemo scilicet alterius parrochianum iudicare presumat. Sed aliud est favore vel odio proprium sacerdotem contempnere. quod canones prohibent. aliud cecum vitare. Ecce (Urbanus papa) Urbanus facere monet. ne si cecus cecum ducat ambo in foveam cadant. Dicit enim Urbanus quartus. Placuit ut nulli sacerdoti deinceps liceat. quemlibet commissum alteri sacerdoti ad penitentiam suscipere sine eius consensu cui se prius commisit. nisi pro ignorantia illius cui penitens prius confessus est. Qui vero contra hec facere temptaverit. gradus sui periculo subiacebit. Si peccata dimissa redeant

(D. XXII) Consequenter inter has auctoritatibus super sit assignari. an in vera cordis contritione peccata dimittantur. ante confessionem vel satisfactionem et ille qui aliquando in crimen relapsus est. qui si post cordis contritionem confitentem contempserit. ut in peccatum idem vel simile recidit. an peccata dimissa redeant. et quomodo solo dolore et completa. Peccata aliis asserentibus. aliis econtra negantibus semel dimissa ultra replicari ad penam.

(Super epistolam ad Ephesios.) Quidam vero auctoritatibus instruunt peccata dimissa dicunt peccata dimissa redire. subditis redire. se muniunt testimoniis. Ambrosius ait. Date invicem si alter in alterum peccet. Alioquin deus repetit dimissa. Si enim nihil contempserit fuerit. sine dubio revocabit penitentiam per quam indulgentiam dederat. Sicut in evangelio de servo nequam legitur. quod in conservum suum ipse deprehensus est. (Rabanus) Item Rabanus. Nequam servum tradidit tortoribus. quousque redderet universum debitum quia non solum peccata que post baptismum homo egit reputabuntur ei ad penam. sed et peccata originalia que ei in baptismo sunt dimissa. (Gg.) Item Gregorius. Ex dictis evangelicis constat quia si non ex corde dimittimus. quod in nos delinquitur. et hoc rursum exigitur. quod iam nobis per penitentiam dimissum fuisse gaudebamus. (Augustinus in omelia quadam.) Item Augustinus. Dicit dominus. Dimittite et dimittetur vobis. Sed ego prius dimisi. dimittite vel post ea. Nam si non dimiseris revocabo te. et quicquid dimiseram replicabo tibi. Item. Contra divini beneficii oblitus suas vult vindicare iniurias. non solum de

futuris peccatis veniam non merebitur. sed et peccata que iam sibi dimissa credebat. ad iudicium ei replicabuntur. Item Beda. Revertar in domum meam (Beda super Lucham.) et cetera. Timendus est iste versiculus. non exponendus. ne culpa quam in nobis extinctam credebamus. per incuriam nos vacantes opprimat. Quicumque enim post baptisma. sive pravitas heretica. seu mundana cupiditas arripuit: mox omnium prostratus in yma viciorum. Item Augustinus. Redire dimissa peccata (In libro de baptismo.) ubi fraterna caritas non est: apertissime dominus in evangelio docet in illo servo. a quo dominus dimissum debitum petiit. eo quod ille conservo suo debitum nollet dimittere. His auctoritatibus innituntur qui dicunt (Contra [illegible]) peccata dimissa redire. si replicantur. Quibus opponitur. Si quis pro peccato de quo penituit et indulgentiam accepit iterum punitur. non videtur iustum. si punitur pro eo quod peccavit et non emendavit iniustitia est aperta. Si vero requiritur quod fuit condonatum. ut iustitia est. ut occulta iniustitia. Videtur etiam deus bis in idipsum iudicare. et duplex tribulatio consurgere. quod scriptura negat. (Solo.) Sed nobis dicitur pro quod neque duplex tribulatio consurget. neque iudicat deus bis in idipsum. hic enim fieret. si post condignam satisfactionem. et sufficientem penam iterum puniret. Sed non satis fecit digne et sufficienter qui non perseveravit. Debuit enim iugem peccati habere memoriam non ad faciendum sed ad cavendum. Debuit non oblivisci omnes retributiones dei. (Augustinus super psalterium.) Quod tot sunt peccatores (sunt peccatores) quot remissiones: tot quod debuit cogitare dona dei. qui mala sua. ac prius usque in finem gratias agere. Sed qui ingratus advenit sic conversus redierit. ante acta bona mortificavit. et peccatum dimissum revocavit. ut cum humiliato deus antea peccatum dimisisset. eidem post elato et ingrato

imputaret. Aliorum sententia

Sed quia absonum videtur ut peccata dimissa iterum imputentur. placet quibusdam neminem pro peccatis semel dimissis iterum a deo puniri. Sed ideo dicuntur dimissa redire et imputari. quia per magnitudinem ita reus sit ut ante fuerat. Sic enim quod dimissum fuerat dicitur exigi. quia remissionis propter ingratus. ita reus fit ut ante fuerat. Utrique parti quomodo huius pars favet doctrinis. Ideoque alicui parti non preiudicans: studioso lectori iudicium relinquo. addens in tutum fore ac saluti propinquius. sub misericordia dominorum [illegible] eadem.

Post predicta Quod sit hic sacramentum et res.

Restat investigare quid in actione penitentie. sit sacramentum et res. Sacramentum enim et signum est sacre rei. Quid quod hic signum est. et que est res sacra huius signi. Quidam dicunt (Sententia quedam.)

sacramentu h' ee qd exti tm giur. s. exterior penitentia. q e signu interioris penitentie. s. contricionis et humiliacionis. Et sic no oe sacramentu euangelicu id efficit qd figurat. Exterior tamen penitentia no efficit interiore. poti interior ca e exterioris. Sed ad h inquit illi h' ee intelligendu d illis sacramentis. q in novo t. instituta sunt. ut e sacramentu bapti. confirmationis. corpis xpi. Sacramentu u penitentie. sic et coniugii. an tps gre. etiam a primordio humani generis fuit. Vtruq enim institutu fuit i primis parentib'. Item. Exterior penitentia sacramentu e. et interior res sacramenti. sepius precedit res sacramenti. qm sacramentu re. Sed nec h' i conveniens e. Plura et i aliis sacramentis que efficiunt. q signant h' sepe contingit.

Aliorum sententia.

Quidam at dnt exteriore penitentia. et interiore ee sacramentu. nec duo sacramenta sed unu. u ses panis et uini no duo sacramenta sed unu. Et sic in sacramento corpis. ita et in h' sacramento dnt aliud ee tantu sacramentu. s. exteriore penitentia. aliud sacramentu et re. s. interiore penitentia. aliud re et no sacramentu. s. remissione peccator. Interior enim penitentia. et res e sacramenti. et exterioris penitentie. et sacramentu remissionis pecci. qua et signat et facit. Exterior q penitentia. et interioris signu e et remissionis pecci.

De sacramento unccionis extreme.

Preter pmissa e et aliud sacramentu. s. unctio ifirmor q fit i extremis. oleo per eps consecto. Et e tergemina unctionis. Est enim unctio q fit crismate q d principalis unctio. q in ea principalit paraclit datur. Unde et p habundantia gre. duos liquores mixtos ht. s. oleu et balsamu. oleu conscientie. balsamu fame. Crisma u grece. unctio dr latine. Nec tn omne oleu. ad unctione scificatum crisma uocat. Sed illud solu quod miscetur cu balsamo. q capita regu et pontificu unguntur. q et baptizatos. sacerdos ungit in uertice. et pontifex p impositione manus confirmandos ungit in fronte. Est et alia unctio q cathecumini et neophiti unguntur in pectore. et int scaplas in preceptione bapti. Tercia u unctio e que di oleu infirmor qd q in fine agitur. (margin: **De tribus generib' unccionum.**)

A quib' fuit institutu h' sacramentum.

Hoc sacramentu unctionis infirmor. ab aplis institutu legit. Ait n. iacob'. Infirmatur aliquis in uobis. inducat pbros ecclie. et orent sup eu ungentes eu oleo in noie dni. et alleuiabit eu dns. et si i peccatis sit dimittentur ei. (margin: **Iacob' in epla canon.**) Quod ostendit duplici ex ca sacramentu h' institutu. s. ad remissione peccator. et ad corpalis infirmitatis alleuiatione. Vnde constat eu q hanc unctione fidelit deuoteq percip. et i corpe et i aia alleuiari. si tn expedit ut i utroq alleuiet. Et si forte corpis ualitudine illi hre no exped. illa q est aie sanitate in hoc sacramento acquirit. et sic in aliis sacramentis. ita et in isto aliud e sacramentu. aliud res sacramenti. Sacramentu e ipa unctio exterior. res sacramenti unctio interior. q peccator remissione et uirtutu ampliatione pficit. et si ex contemptu ut negligentia h' sacramentu pmittat. pcosu et dapnabile e.

De iteratione huius sacramenti.

Queritur aliq si h' sacramentu iterari possit. cu baptism' et alia qda sacramenta semel suscepta non iterent. Aug dic h' sacramentu no iterandu. et sacramento faciendu no ee iniuria. Sed hoc dic u aug de sacramento baptismi et ordinationis. (margin: **Aug' contra parmenianum.**) Vnde no uidet illud gnalit accipiend. sed de sacramento baptismi. confirmationis. et ordinationis. q ullaten' repetenda sunt. quia semel tm. et no sepius dat baptismus. confirmatio. et ordinatio. Sacramentu u altaris et penitentie. et coniugii sepe iterari uidetur. quia sepe sacramentu corporis capit. frequenter penitentia agit. coniugiu sepe celebrat. Cur q et unctio similit. no pot iterari? Si morbus no reuertitur. medicina no iteratur. si u morbus no pot cohiberi. qre d'z medicina prohiberi? Sic oleo iterari pot. ita et unctio iterari posse uidetur. Vtraq tamen ille commemorat iacobus. utraq alit cooperat no conferenda alleuiatione corpis et aie. Cur q neget. unctione sr infirmu posse iterari. ad i petenda sanitate sepius nitis corpis et aie. cu p ide sepe itanda sit.

Aliorum opinio. — Iordino

Quida at. Qda oi sacramento intelligi uolut q no sit iterandu. s. s. totu illud qd ptinet ad sacramentu. dicentes qda sacramenta sepius posse suscipi. qda u non. nec tn q sepius sumuntur totalit iterant. ut sacramentu altaris et unctionis. quez sepius sumant. tn q no itr bnedicit ead hostia. l idm oleu. no itat sacramentu cu iniuria. Sed dicet q. sic et baptism' no itat et si aliq frequent baptizet. du ead aq no itr bnedicat. Sed aliud e inquit illi de bnedictione aque. qua fit baptism'. aliud de bnedictione panis et olei. Pot n. baptism' celebrari in aq et no bnedicta. q illa bnedictio tm fit preuentia. et decore no uirtute sacramenti. Sed corp' xpi no p. confici n de pane consecto. n unctio illa fi p. n de oleo ab

(c) 2006 Ministerio de Cultura

epo scificato. Id aq; illa scificatio ad uirtute sacmenti ptine uidet. In ouiegio q; semel tm benedr. q q; no sepi benedicitur. sic ut ait ambr. cu pma 7 no cu scda uxore. Si g cu dr sacmtu no ee itandu. nec iniuria ei faciunda. ratione dici refas ad scificatione rei qua sacramentu explet. de omi sacmto gnalit id uez e. Si u ad sceptione sacmti de qda uez e. qu itaut crebra sceptione. de aliis u qda no q frequt sumunt. ut h unctionis sacmtu. qz mo pene eccle. sepe repetit. *De ordinib ecclasticis q t sut.*

Nc ad solidatione sacre ordinationis accedam. Septe st spualiu officioz gd. siue ordines. sic ex scoz patru dictis apte tdit. 7 capiti nri. s. ihu xpi exemplo mostrat. qui omiu officia isemetipso exibuit. 7 corpi suo q e eccla. erde obsuandos ordines reliqt. Septe at st. pp septiforme gram. sps. s. cui q no sunt pticipes. ad gradus ecclasticos indigne accedut. Illa u maiz uirtutib difusa e septiformi. g. s. s. cu ad ecclasticos ordines accedut. in ipa suat gd pmotione. ampliorem gram pcipe cdunt. *Ttes assumdi st ad clez.* *clemes pp.*

Tales aut ad ministeriu spuale eligendi sut clici. q digne possit dnica sacmta tctare. Melius e eni dno sacdoti. paucos hre ministros. q digne psit op di exercere. qm multos i utiles q ordinatori hon gue inducat. Tales g. decr esse ministros xpi. q septi for. g. s. s. sit decoti. 7 qui doctia 7 ouersationis forma. eade gra in aliis transfudat. q nec celestes margaritas spualiu uboz. officioq; diuinoz sordide uite pedib coculcet. In sacmto g septi formis scs. vij. sut gd ecclastici. s. ostiary. lectores. exorciste. acolity. subdiacom. diacom. sacdotes. Omis tn clici uocat. i. sortiti. *De corona 7 tonsura.*

Corona g. signaculu e q signat. i parte sortis ministrii diuini. Corona regale dec signat. q ser uire do regnare e. Vn minist eccle reges ee dbet ut se 7 alios regat. q petr ait. Vos estis genus electu regale sacdotiu 7 c. Summitas capitis dsup nudat. ut eoz mens ad dm libra monstret. q reuelata facie glam dei otepler. Summitas eni capitis e eminetia mtis. de nudatio capitis est reuelatio mtis. Vices g. sectoz di. no ignar ee dz. Tondent 7 capilli usq; ad reuelatione sesuu s. oculoz 7 auriu. ut uitia i corde 7 ope pullulantia doceant pcidnda. ne ad audiend 7 itelligend ubu di ipediat mens. Pq suato reddet i celestis corona. Tonsure at ecclastice usus a nazareis exorts uidet. q pus cine suato. dinq; ob uite otinentia capd radebat. 7 capillos i igne

sacfici ponebat. Hic us inoleuit ut q diuinis cultib mancipant. qi nazarei. i. sci. cine posito i ueniant. Sic ad ezechiel dr. fili hois sume gladiu acutu. 7 duc sup cap tuu 7 barba. In actib 7 aplos. pscilla 7 aqla. h fecisse legimus. Paulus q. 7 alii qda discipuli e h fecerunt. Recte q i quib ubz gdib otituti. clici uocant. qz mia 7 rones nuiq. ysidor exponens ait. Clos 7 clicos hic apellatos ee cdunt. q mathias elect e sorte. que pmu p aplos tgim ordinatu. Cleros g. grece. latine sors. ut hereditas dr. Id q dicti st clici. q de sorte st dni. t q dni parte hnt. Gnalit u clici nucupati sut. oms q in eccla xpo deseruiut. *In mun. 7 eze chiele.* *ysidor. l. t. vij. ethimolog.*

Cruu gd 7 mia st h. ostiari. lector. 7 c. *De ostiariis.* *ysidor.*

Hostiary. idm 7 ianitores st. q i ueti. v. Hi electi st ad custodia tepli. ut no ingdet illu in mundus. Dicti at ostiary. eo q psint hostiis tepli. Ipi g. tenetes claue oia intus 7 ext custodiut. atq; int bonos 7 malos hntes iudiciu. dignos recipiut. i dignos respuut. Vn 7 cis e ordinat claues eccle dant ab epo. H dr eis sic agite tanq; rone do redditu p reb q claub istis recludut. Hoc offin dns in sua psona sucep. qn flagello de funicul fcs. uendntes 7 emtes de teplo eiecit. Ipe eni se hostiariu signans dic. Ego su hostiu p me sis introierit saluabit. *De lectorib ysidorus.* *Id.*

Sedus e gds lectoz. Lectores alegedo. sic psalmiste apsalmis canendis uocati sut. Illi g. pdicat pplis qd sequnt. isti canut ut excitet ad opunctione animos audientiu. Lez qda lectores ita miserant pnutiet. ut qsda ad luctu lamitationeq; opellant. Idm 7 pnuciatores uocant. q porro annutiat. qz tam erit clara eoz uox. ut e longe positoz aures adimpleat. Ad lectore at ptinet lectiones pnutiare. 7 ea q pphe uaticinauert pplis pdicare. ut ia erottis legat i eccla pphias 7 lectiones. Vn 7 ei iudite pplo. tdit ab epo codex diuinaz lectionu. 7 dr ei. accipe 7 esto ubi di relator. habitur s si fidelit impleuis offin. parte cu his q bene ubu di ministrauert. Ead huc gdu puehit. litaz scia dz ee instruct. u sensu uerboz itelligat. uim accentuu sciat. distincte legat. ne ofusione platonis itellectu auditorib auferat. Attendat qd idicatiue. qd i rrogatiue. sit legend. u sit i orone facienda distinctio. H eni male suata. intellectu tbat. 7 alios ad risum puocant. aurib 7 cordi ofule dz uox lectoris. Hoc offin xps ipleuit. cu i medio senioz libz ysaie apies. distincte ad itelligndu legit. Sps dni. 7 c. Vnq lectorib itelligi dat. q gratia spuali clarere debet. q aliis ubu di aunciat. *ysidor. ysale sl epo.*

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Hic ordo formam et initium ab apostolis accepisse uidetur. Vnde dicitur: Clama ne cesses, quasi tuba exalta uocem tuam. De exorcistis.

Iss. Tertius ordo est exorcistarum. Exorciste autem ex greco in latinum adiurantes siue increpantes uocantur. Inuocant enim super cathecuminos uel super eos qui habent spiritum inmundum Iss. nomen domini, adiurantes per eum ut egrediatur ab eis. Ad exorcistam pertinet exorcismos memoriter retinere, manusque super energuminos et cathecuminos in exorcizando imponere. Debet autem spiritum mundum habere qui spiritibus imperat inmundis, et malignum expellere de corde suo quem expellit de corpore alieno, ne medicina quam aliis facit sibi non prosit, et dicatur ei in iudicio: cura te ipsum. Hi cum ordinantur accipiunt de manu episcopi libellum exorcismorum et dicitur eis: Accipite et habete potestatem imponendi manus super energuminos uel cathecuminos. Hoc officio usus est dominus cum saliua sua tetigit aures et linguam surdi et muti dicens: Effeta, quod est adaperire. Per hoc docens nos spiritualiter debere aperire aures precordiorum hominum ad intelligendum dominum et hora ad confitendum, ut pulso demone spiritus sanctus uas suum recipiat. Hoc et officio usus est Christus cum demoniacos multos sanauit. Hic ordo a salomone uidetur descendisse, qui quendam modum exorcizandi inuenit, quo demones adiurati ex obsessis corporibus pellebantur. Huic officio mancipati exorciste uocati sunt. De quo Christus in euangelio: Si ego in belzebub eicio demonia, filii uestri in quo eiciunt, scilicet exorciste. De acolitis.

Iss. Quarto loco succedunt acoliti. Acoliti uero grece, latine ceroferarii dicuntur a deportandis cereis quando legendum est euangelium uel sacrificium offerendum. Tunc enim accenduntur luminaria et deportantur ab eis, non ad effugandas aerias tenebras, cum sol eo tempore rutilet, sed ad signum letitie demonstrandum, ut sub typo luminis corporalis illa lux ostendatur de qua legitur: Erat lux uera que illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum. Ad acolitum pertinet luminarium preparatio in sacrario. Ipse cereum portat, ipse urceolum cum uino et aqua suggesta pro eucharistia subdiacono preparat. Hi cum ordinantur cum edocti fuerint ab episcopo qualiter in officio suo agere debeant, ab archidiacono accipiunt candelabrum cum cereo et urceolum uacuum. Hoc officium se habere dominus testatur dicens: Ego sum lux mundi, qui sequitur me non ambulat in tenebris. Huius officii formam illi gerebant in ueteri testamento qui lucernas candelabris ponebant et accendebant igne celesti ad illuminandas tenebras aquilonares. De subdiaconibus.

Iss. Quintus est ordo subdiaconorum, qui grece ypodiacones uocantur, quos nos subdiacones dicimus. Qui ideo sic apellantur quia subiacent preceptis et officiis leuitarum. Oblationes enim in templo a fidelibus suscipiunt et leuitis superponendas altaribus deferunt. Hi apud hebreos natinei uocantur, in humilitate domino seruientes. Ad subdiaconum pertinet calicem et patenam ad altare Christi deferre et leuitis tradere eisque ministrare. Urceolum quoque et aquamanile et manutergium tenere episcopo et presbitero et leuitis, pro lauandis ante altare manibus aquam prebere. Hiis lex continentie imponitur quia altari propinquant, et uasa corporis et sanguinis Christi portant. Unde illud implere debent: Mundamini qui fertis uasa domini. Ad hos quoque pertinet tantum de oblationibus ponere in altari quantum sufficere possit omni populo. Necnon corporales et pallas et substratoria lauare. Hi cum ordinantur accipiunt de manu episcopi patenam et calicem uacuum, ab archidiacono uero urceolum cum aqua, manile et manutergium. Hoc officio usus est dominus quando linteo se precinxit et mittens aquam in peluim pedes discipulorum lauit et linteo tersit. De diaconibus.

Diaconorum ordo sextus tenet locum propter senarii perfectionem. Hic ordo in ueteri testamento a tribu leui nomen traxit. Dicuntur enim et leuite. Precepit quippe dominus moysi ut post ordinationem aaron et filiorum eius rursus tribus leui ad diuini cultus ministeria ordinaretur et consecrarentur domino et seruirent pro israel coram aaron et filiis eius in tabernaculo, ipsique gestarent archam et tabernaculum et omnia uasa eius, et in circuitu tabernaculi excubarent, et in transportando tabernaculo ipsi deponerent rursusque reponerent. Hi a xxv annis et supra iussi sunt seruire in tabernaculo. Quam regulam in nouo testamento sancti patres constituerunt, quia hec etas ad ferenda honera est robusta. Leuite ergo ex nomine auctoris uocati sunt. Iss. De leui enim leuite exorti sunt, a quibus in templo mistici sacramenti ministeria explebantur. Hi grece diacones, latine ministri dicuntur, quia sicut in sacerdote consecratio, ita in diacono ministerii dispensatio habetur. Ad diaconum pertinet assistere sacerdotibus et ministrare in omnibus que aguntur in sacramentis Christi, scilicet in baptismo, in crismate, in patena et calice, oblationes quoque inferre (Hostiam panem et uinum aquam) et disponere in altari, componere mensam domini atque uestire, crucem ferre et predicare euangelium et apostolum. Nam sicut lectoribus uetus testamentum, ita diaconibus nouum predicare preceptum est. Ad ipsum quoque pertinet officium precum et recitatio nominum cathecuminorum. Ipse premonet aures habere ad dominum, ipse donat pacem et ipse annuntiat. Ex auctoritate huic ordini a moyse statutum est. Hic et in nouo testamento representatur. Cum diacono super (Cathecuminorum) leuum humerum stola ponitur, et casula in diebus ieiunii plicatur, quia quecumque laboris et sustinentie in hac uita tollerat, quasi in leua portat, donec in dextra, id est in eternitate requiem habeat. Hic ordo ab apostolis est celebratus, qui ut legitur in

(c) 2006 Ministerio de Cultura

hactibus aplicis. septem uiros plenos spū. s.
ad h' officiū elegerunt. ⁊ oratione p̄missa
manus eis i posuerūt. Hīc ⁊ ɔsuetudo i oleuit
ut in oī matre eccla. vij. diacones. ēēa x̄
arā. qui. vij. colūpne assistāt. hi sūt. vij. an
geli tuba canētes. i apocalipsi. q̄ quales esse
debant. aplc doc̄ thimotheo scbens. hi ɔ cū
ordinantur solus epc eis manū iponit. qm̄
administeriū aplicant. Ponit eis orariū. i.
stolā sup leuū humerū. ut p h' intelligant
se accepisse iugū dn̄i suaue. q̄ ad sinistrā p
tinentia diuino timori subiciat. Accipiūt
⁊ textū euuglij. ut itelligāt se p̄cones euā
gelij x̄. Hīj at aūq. ordinent. p̄bent ū docx
aplc. ⁊ sic ministrent ullm c̄īm hntes. hoc
offm̄ usus ē x̄. qn p⁹cenā sacrm̄ corpis ⁊ sā
gnis discipulis dispensauit. ⁊ qn aplos dormi
tantes adorationē incitauit dices. Vigilate
⁊ orate. ut nō intretis itēptationem. De

ysidor⁹

Septimus ē ordo p̄broꝝ. Presbiteris.
Presbitr̄ grē. senior int̄p̄tat̄ latine. nō
modo p etate ul decrepita senectute. s; p ho
norē ⁊ dignitatē q̄. acceput p̄bri nūanur.
q̄ moꝝ prudūtia ⁊ matūrit. ɔuusationis p̄celle
debnt in pp̄lo. Sic scptū ē. Senect⁹ uenābit ē
nō diuturna. nec numō annoꝝ ɔputata. Ca
ni ē. sūt sensꝰ hois. ⁊ etas senectutis uita i
maclata. Ido at ⁊ p̄bri sacdotes uocant̄. q̄
sacrū dant. Et lic; sit sacdotes. tn̄ pontifica
tus apicē nō hūt. sic epi. q̄ n̄ c̄smate frō
tē signat. nec paraclitū dant. q; sol deberi
epis. lectio actuū aploꝝ demonstrat. Vn̄ ⁊
apd ueteres. idm fuerūt epi ⁊ p̄bri. q̄ illud
nom ē dignitatis nō etatis. Sacdos nō
ɔpositū ht ex grēco ⁊ latino. q̄ ē sacrū dans.
siue sacer dux. Sic ē. rex aregendo. ita sa
cerdos asc̄ificādo dict⁹ ē. Cōsecrat ē. ⁊ scīfic̄.
Antistes sacdos dict⁹ ē. ab eo q̄ ante stat.
p̄m⁹ ē enī in ordine eccle. Ad p̄brm at ptin; sac̄
m̄ni corpis ⁊ sāguis dn̄i in altare ɔfic̄e. ora
tiones dic̄e. ⁊ dona dei b̄nedic̄e. Et cū ordi
nant̄ iniūgunt̄ eis man⁹. ut itelligāt se ac
cepisse grām ɔsecrandi. ⁊ caritatis opa ɔ̄here
adomīs extende. Accip ⁊ stolā q̄ tenz utriq;
latus. q̄ d; ē muniꝰ ēē armis iūcie ɔ. adū
sa ⁊ p̄spa. Accip ē cū uino calicē. ⁊ patenā
cū hostijs. ut p h' se accepisse sciat. potesta
tē. placabiles dō ostias offendi. Hic ordo.
a filijs aaroꝝ sūpsit iniciū. Sūmos ē. pōti
fices ⁊ minores sacdotes instituit ds̄ p moy
sen. q̄ ex p̄cepto dī aaron i sūmū pōtificē ɔ.

filios u ei⁹ uice in minores sacerdotes. Ip̄e
quoq; duodecī eleḡ discipulos pri⁹. q̄s ⁊ aplos
nūauit. q̄ uicē gerūt i eccla maiores pōti
fices. Dīn alios. lxx. duos discipulos āsigna
uit. q̄ uicē in eccla tenēt p̄bri. Vn⁹ aut̄
int̄ aplos p̄nceps extitit Petr⁹. cui⁹ uicari⁹
⁊ successor ē pontifex sūmus. un̄ dr̄ aplicus
q̄ ē ip̄e p̄ uocat̄. s. pat̄ patrū. Qlis at eli
gi debeat p̄br. aplc scribns timotheo ostūd.
ubi nūc epi p̄brm sign̄. Hoc at offm̄ usus
ē x̄. cū se ip̄m in arā crucis obtulit. idem
sacdos ⁊ hostia. ⁊ qui p⁹cenā panē ⁊ uinū.
icorpꝰ suū ⁊ sanguīnē ɔmutauit. Ecce de. vij.
eccle gradibus hīu eloquti. q̄d ad queq; ptin;
insinuauim⁹. Cūq; oms sp̄uales sīt ⁊ sac. ex
cellunt tn̄ canones. tn̄ duos sacros ordines apel
lari censent. s. diaconat⁹ ⁊ p̄brat⁹. q̄ hos
solos p̄mitā eccla leḡ huisse. ⁊ de his solis
p̄ceptū dn̄i hms. Apli ē. insinglis ciuitatib;
epos ⁊ p̄bros ordinaūnt. leuitas ē ab aplis or
dinatos legim⁹. q̄ maxim⁹ fuit bt⁹ stephs.
Subdiachonos u ⁊ acolitos p̄cedūte tp̄e eccla
sibi ostituit. Qd sit qd hic ordo appellat.
Sz at qr q̄d sit q̄d h' uocat̄ ordo. sane dici
p̄. signaclm q̄dā ēē. i. sacrū q̄dā. quo
spāt potestas tdit ordinato ⁊ offīn. Caract
at sp̄ūat u fit pmotio potestatis. ordo t grad⁹
uocatur. Et dnt hi ordines sacm̄ta. q̄ in eoꝝ
p̄ceptione. res sac. i. grā ofert̄. quā figant
ea q̄ i gunt̄. Dnūb dignitati ⁊ officij.
Sunt ⁊ alia q̄dā. nō ordinū s; dignitatū.
St offoꝝ nn̄a. Dignitatis simul ⁊ officij.
nom ē epc. Epat⁹ at uocablm dictū ē ūn q̄d
ille q̄ epc efficit̄. sup intēdat. curā. s. subdito
rū gerēs. Scopin ē. grē. lat. intende dr̄. Epi
at grē. lat speculatores int̄p̄tant̄. Nā speculator
ē p̄posit⁹ in eccla dict⁹. eo q̄ speculet̄ atq; p̄spi
ciat p̄ploꝝ infra se positoꝝ mores ⁊ uitā.
Pontifex p̄nceps sacerdotū ē. De pōtifice.
Q̄ qi uia seq̄ntū. ip̄e ⁊ sūm⁹ sacdos nūcu
patur. Ip̄e ē. sacdotes ⁊ leuitas effic̄. Ip̄e oms
ecclasticos ordines disponit. D q̄dripito epoꝝ ordie.
Ordo at epoꝝ quadrupt⁹ ē. s. ip̄atarchis.
archiepis. metropolitis ⁊ epis. Patriarcha grē
sūm⁹ patrū int̄p̄tat̄. q̄ p̄mū. i. aplicū ten;
locū ut roman⁹. anthiocen⁹. alexādrin⁹. s; oīu
sūm⁹ ē roman⁹. Archiepc p̄nceps epoꝝ. archō
enī p̄nceps dr̄. Metropolite aūt amēsura ciui
tatum dn̄t. Singlis ē. puīcijs p̄minēt. q̄ q̄
auctoritati ⁊ doctrine ceteri sacerdotes subiec
ti sūt. Sollicitudo ē. toci⁹ p̄uīcie tpis ɔmissa

Iss.
Iss.
Duo tm̄ sūt sac. ordines.
Isidor⁹
Iss. depo.
Iss.
Iss.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

dinis at sup[ra] d[e]signati ordines ep[iscop]i n[on] nu[n]cupa[n]t[ur]. Nota q[uo]d archiep[iscop]or[um] n[omi]ne p[ri]mates sup[er]i[us] significasse uid[etur]. et metropolitanu[m] quos n[un]c archiep[iscop]os dicimus. hor[um] at distinctio a gentilib[us] introducta uidet[ur] qui suos flamines. alios simpliciter flamines. alios archiflamines. alios protoflamines appellabant. Sacerdotes eni[m] gentiliu[m] flamines dicebant[ur]. q[ui] habebant in capite pilleu[m] in q[uo] erat breuis uirga. desup[er] aliq[ui]d lane h[ab]ns. q[uod] cu[m] p[er] estu ferre n[on] posset. filu[m] tantu[m] in capite ligare cepit. Nudis eni[m] capitib[us]. eis incede nephas erat. Vn[de] et a filo q[uo] utebant[ur]. flamines dicti s[un]t q[ua]si filamines. S[ed] festis dieb[us] filo deposito. pilleu[m] imponebat p[ro] sacerdotii eminentia. Vates aut[em] mentis appellant[ur]. c[uius] significatio multiplex e[st]. Modo e[nim] sacerdote[m] modo p[ro]phetam. m[odo] poeta[m] significat. De cantore.

Cantor u[ero] uocat[ur]. q[uia] uoce modulat[ur] in cantu. Cui[us] duo s[un]t genera. p[re]centor et succentor. Precentor q[ui] uoce[m] p[re]mittit in cantu. succentor q[ui] subseq[ue]nt[er] canendo respondet. Concentor aut[em] d[icitu]r q[ui] consonat. q[ui] a[utem] n[on] consonat n[ec] concinit. concentor n[on] erit. Hiis breuit[er] t[ra]ctatis. ammonendi s[un]t d[e]i ministri. q[uo]n[ia]m sic excellu[n]t ordinis dignitate. ita p[re]cellant uite s[an]c[t]itate. ut plebs eis co[m]missa eor[um] disciplinis edocta. gratant[er] eis obediat et eor[um] imitatione de die in die p[ro]ficiat. a q[ui]b[us] diuina sacrificia percipit. et missar[um] sollepnia audiuit. Missa at d[icitu]r. l[icet] quia missa e[st] hostia. cui[us] memoratio fit in illo offi[cio]. Vn[de] d[icitu]r ite missa e[st]. i[d est] sequimini hostiam q[ue] missa e[st] ad celestia tendentes p[ost] ea[m]. l[icet] q[uia] mitti[tur] celestis nu[n]tius ad co[n]secrandu[m] d[omi]nicu[m] corp[us]. p[er] que[m] ad altare celeste defert[ur] hostia. Vn[de] d[icitu]r missa e[st]. De ordi-

natis ab h[er]eticis.

Solu[m] q[ui] s[un]t heretici ab eccl[esi]a p[re]cisi. et da[m]pnati p[os]s[un]t t[ri]buere sacros ordines. et si ab eis ordinati redeuntes ad eccl[esi]e unitate[m] debeant reordinari. Hac q[uesti]one p[ro]pter plerasq[ue] ac pene insolubile[m] fecerunt doctor[um] u[er]ba. q[uia] plurimi dissentire uident[ur]. Videt[ur] e[nim] q[uo]d[dam] tribuere heretici sacros ordines dare n[on] p[oss]e. nec illos q[ui] ab eis ordinati uident[ur]. gradum recipe. Dic[it] e[nim] Innocentius. Arrianor[um] clericos n[on] uideri suscipiendos c[um] sacerdotii l[icet] ministerii alic[uius] dignitate. Q[ui]b[us] solu[m] b[aptis]mu[m] ratu[m] ee p[er]mittit. q[uo]d in n[omi]ne p[atris]. et f[ilii]. et sp[iritu]s s[ancti] p[er]cipit. Dic[it] et eos n[on] p[oss]e dare s[an]c[tu]m s[piritum] que[m] amiserunt. et ordinatos ab hereticis capud h[ab]re uulneratu[m]. et cu[m] q[ui] honore amisit honore[m] dare n[on] p[os]se. nec illu[m] aliq[ui]d accepisse q[ui]a in dante nichil erat q[uo]d ille p[oss]et accipe. Et rursus. De uenientib[us] ab hereticis. p[er] manus impositione[m]. l[icet] qua[m] tribuenda[m] co[m]munione[m]. et clericis aliq[ue]m inde dicatis

honore[m]. ut exiguu[m] subrogare. l[ibro] iii[o] d[e] dialogor[um].

Gregori[us] et dic[it] sacrilega ee arrianor[um] co[n]secratione[m]. cu[m] ex eor[um] manu communio p[ercip]it. Martin[us] in ep[isto]la c[ontra] h[er]eticos.

Cyprian[us] et dic[it]. O[mn]ia q[ue]cu[m]q[ue] faciu[n]t heretici carnalia. in ania et sacrilega. i[d est] ee. et eor[um] altaria falsa. et illicita sacerdotia. et sacrificia sacrilega. q[ue] more simiar[um] q[ue] cu[m] homines non sit. forma[m] imitant[ur] humana[m]. Vultu[m] eccl[esi]e catholice. et auctoritate[m] s[ibi] uendicat. cu[m] ipsi in eccl[esi]a n[on] sit. et cu[m] sit sacrilegi sacerdociu[m] in amministrat. et altare ponit. cu[m] nec sacrificatio oblatio illic p[ossi]t. u[bi] s[piritus] s[anctus] n[on] sit. n[ec] cuiqua[m] d[omi]n[u]s p[er] ei[us] p[re]ces et orationes p[ro]ficit q[ui] ip[su]m uiolau[it].

Ieronim[us] q[uo]q[ue] asserit o[mn]ia. q[ue] offeruntur ab hereticis co[n]taminata ee in aspectu d[omi]ni. q[uam]uis s[an]c[t]a uideant[ur] p[er] se sui. q[uia] tu[m] co[n]tacta s[un]t ab illo qui pollut[us] e[st]. polluunt[ur] o[mn]ia. Idem. Odit d[eu]s sacrificia hereticor[um] et a se p[ro]hic[it]. et q[uo]ties in n[omi]ne ei[us] co[n]gregati fuerint. detestat[ur] fetore[m] eor[um] et claudit nares suas. Idem illi offerunt pane[m] sacrilegum.

Leo et testat[ur] ext[ra] eccl[esi]am. nec puta ee sacerdotia. n[ec] u[era] sacrificia. Idem et dic[it] p[er] crudelissima[m] uesania[m]. in alexandrina sede omniu[m] sacramentor[um] lumi[n]e extinctu[m]. Intercepta e[st] sacrificii oblatio. defec[it] c[ri]smatis s[an]c[t]ificatio. et parricidalib[us] manib[us] impior[um] o[mn]ia se subtraxe misteria. Hiis aliisq[ue] testimonijs astrui uidetur. sacr[amen]ta eccl[esi]astica percipue corp[or]is et sanguinis. ordinationis et co[n]firmationis. p[er] hereticos n[on] p[oss]e ministrari. Auctoritates p[ro]p[ter] q[uas]

Econtra aut[em] alij sentire uident[ur]. uidet[ur] p[re]missis obuiare.

Eos q[ui] ab hereticis et p[re]cisis sac[ros] ordines sic et baptismu[m] tradi ualent. Nec ab hereticis redeuntes. q[ui] illic ordinati s[un]t et baptizati. iteru[m] ordinandi s[un]t. sic nec baptizandi. Vn[de] Aug[ustinus]. De hereticis et da[m]pnatis. q[ue]d[am] q[ue]d[am] dum bap[tis]m[u]m q[uem] accep[it] n[on] amittit. q[ui] recedit ab eccl[esi]a. ius dandi q[uo]d accep[it] amittat. multis modis apparet in an[e] dici. p[ri]mo q[uia] nulla ostendit[ur] ca[usa]. cur ille q[ui] illu[m] bap[tis]m[u]m amitte[re] n[on] p[otest]. ius dandi possit amitte[re]. Vtru[m]q[ue] e[nim] sacr[amentu]m e[st] et q[ue]d[am] co[n]secratione[m] utrumq[ue] homi[ni] dat[ur]. Illu[m] cu[m] baptizat[ur]. et illu[m] cu[m] ordinat[ur]. Ideo n[on] licet in catholica utru[m]q[ue] iterari. Na[m] si qu[an]do ex ipsa parte uenientes. et p[re]positi bono p[ro]bono pacis. correcto scismatis errore suscepti s[un]t. et si rursu[m] op[us] ee ut eade[m] off[ici]a gererent q[ue] agebant n[on] s[un]t rursus ordinati. S[ed] sic bap[tis]m[us] in eis ita ordinatio mansit integra. q[uia] in p[re]cisione fuerat uiciu[m]. q[uo]d unitate pacis e[st] correctu[m]. n[on] in sacramentis que ubicu[m]q[ue] s[un]t ipsa s[un]t. Et cu[m] ipsi expedire iudi eccl[esi]e ut p[re]positi eor[um] uenientes ad catholica[m] societate[m] honores suos i[bi] n[on] admi-

D[e] uate.

De missa.

Capitula .vij.

Jer[onimus].

S[u]p[er] aggeu[m].

S[u]p[er] amos.

S[u]p[er] osee.

Leo ad atticu[m] cost[antino]p[olitanu]m ep[iscopu]m.

Leo mac[ario].

l[ibro] ii[o] c[ontra] ep[isto]lam parmeniani.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

mistret. nō eis tn̄ ipa ordinatiōis sacram̄
ta detrahunt. s; sup eos manet. Ideoq; nō
eis man' iponitur. ne nō hōi s; ipi sacrm̄to
fiat iniuria. Sic aūt in baptō ē q̄ p eos dari
possit. sic i ordinatione ius dandi ē. utrumq;
quidē ad pniciē suā. s; aliud ē nō hr̄e. aliud
pniciose hr̄e. aliud salubrit hr̄e. Idem de his (Idem.)
qui ab eccle unitate pcisi sūt. nulla iā q̄d est.
quin hant & dare possīt. s; pniciose hnt. p
niciosēq; dant. q̄ extra uinclm pacis sūt.
neut sacrm̄ta fatienda ē iniuria. Sic nō
recte ht q̄ ab unitate reced. s; tn̄ ht. & ideo
redeunti nō reddit. sic & nō recte dat q̄ ab
unitate reced. s; tn̄ dat. & ideo q̄ ab eo accipit
ueniēti ad unitatē nō reitat. Item. Aliud est (In .xi. t. de unico bāp̄mo.)
nō hr̄e aliqd. aliud ē nō iure hr̄e. t illicite
usurpare. Nō ḡ ideo nō sūt sacrm̄ta xp̄i & eccle.
q̄ eis illicite utunt. nō in hetici s; & oēs ipi
s; illi corrigendi sūt & puniendi. illa aūt agnos
cenda & uenāda. Itē. Gḡ. Et dicitis ut q̄ ordi (Gḡ. Ioh̄i rauēnati ep̄o.)
nat' ē itē ordinetur. ualde ridiculosū est.
Sicut .n. baptizat' semel iter baptizari nō d;. ita q̄
ɔsecrat' ē semel ineod ordine. nō ualet ɔsecrari
iter. His aliisq; auctoritatibus uidi asseri. in
omibus impiis & in hereticis pcisis & dapnatis. x̄
sacrm̄ta pmane cū iure dandi. Possūt .n. dare
s; pniciose & q̄ debūt nō sūt itē ordinandi
Et pmissis ex opposito obuiare uidit. D̄ timinatō
Hec aūt q̄dā ita d̄termināt. pmisse ɔdictionis.
Dicit .n. hericos. accepta sacdotali. t ep̄ali (auctoritatis.)
unctione ab eccla recedntes. ueru q̄dē ius dan
retinē. s; nō hr̄e facultatē tribuendi sacs ordi
nes t ɔsecrādi dnicū corp'. p̄' q̄ pcisi sūt & dap
nati ab eccla. Sic de gdat' ep̄s nō ht potestatem
largiendi sacs ordines. facultate tn̄ libandi
nō amisit. Ut ū aug aūt. intelligit dict d̄ heti
cis. q̄ nō sententia eccle. s; puitate sens' sui
ascidi uitate. ac doctine unitate diuisi sunt.
Hi ū tales sūt tn̄ ordinādi & ɔsecrādi hnt. &
q̄ ab eis ordinant an̄ manifestā pcisionē. & si
cū eis apte exierit. & sententia eccle dāpnati
fuint. tn̄ si redierit itē ordinādi nō sc̄. Et ū ucq;
legit d̄ ordinatis ab hetcis. q. sinatis eis ordini
b; ministrare ualant. t itē ordinādi ū sc̄.
de his m̄i accipiendū dīt. Nā q̄. pcisi fuint
& dāpnati iudicio eccle. ius ordinādi & ɔse
crādi eis d̄ ceterā ass̄ uit. ū d̄ gdatis. teroncetis.
Aliy ū dnt sacrm̄ta ab heticis & pcisis. & sēd (Aliter.)
formā eccle celebrata uā eē & rata. q̄ rece
dentes ab eccla ius dandi & ɔsecrādi nō pdidit.
& q̄ hic ab heticis ordinant. cū redeut itē or
dinādi nō sūt. Et ū ab heticis alit q̄ i eccla
fiūt. illa falsa sūt & i ania. & q̄ a talib; ordi
nari uidnt. nō min' s; uiliu' accipiut. Et
s; hāc differētiā uarie de his locunt doctores.
Vnd ū dnt eadē sacrm̄ta ab heticis pcisis p se
celebrari q̄ a catholicis. si ab illis forma eccle fue
rit. & ab eis celebrata uā eē & rata quātū ad se. q̄tū (Aliter.)
ū ad effectū falsa eē & i ania. & in his q̄ male
ɔferant. & in his q̄ male ɔcepint. ideo irrita & fal
sa. q̄ q̄ pmittut & oferre ɔdunt nō tribuut.
Dāpnanda ē dnt. q̄ illicite dantib; t accipi
entib; sūt i iudiciū. Polluta ē dnt nō q̄tū
ad se. s; p indignā heticoꝝ ɔditionē. Ideo Gḡ.
ɔmunionē arry uocat excetionē. & inocentius (Gḡ.)
bonosy ordinationē dāpnationē. nō q̄ ita in
se sint. s; q̄ male dantes t accipientes tales
fac. Sic & ihero. sacficiū eoꝝ panē lucti uo
cat. nō q̄tū ad se s; q̄tū ad effectū. Hoꝝ (Sp̄ ɔsec. Aliter.)
ulli ū i dnt illos heticos q̄ i eccla ordinati sc̄.
ius ordinādi & ɔsecrādi ē cū sepati fuint hr̄e.
Et ū inclinate ut heli posita ab eis ordinati.
& munch fuint illo iure caret. Ideoq; ē ordi
nare uoluit. uilius pot' insignit. q̄ gratuīn ɔfint.
De simoniacis ū nō ē ambigend. D̄ simoniac.
D qui sint hetici. q̄ tn̄ an̄ sententiā d̄gda
tionis & ordināt & ɔsecrāt. Et hec symoniaci
p̄pe dicant. q̄ instar symonis magi ip̄tiabile
gratiā pcio educē uolūt. & q̄ pmissio sacu.
pcium recipiut i modū giezi. t Giezite uocan (Vn̄ dr̄ simonia. & q̄d sit.)
di sūt ɔmis tn̄ & dantes & accipientes. symonia
ci dnt. & utrq; eād sententia pcellunt. D̄ his q̄ scieter
Differentia int eos q̄ ordinant asimoniacis ordināt. t nō.
a symoniacis scient. & eos q̄ ignorant. Et
.n. scientes a symoniacis se pmisfit ɔsecrari.
symo exēri. eoꝝ ɔsecratio oīo irrita ē. Et ū or
dinant a symoniacis. q̄s cū ordinant nesciūt
eē symoniacos. q̄ & tuc p catholicis hnt. ordi (Vrban' pp̄. Et dr̄ se eme corpalia nō spualia.)
natio eoꝝ incedit sustinet. Si ū aliq̄ obiecit
se nō ɔsecrationes emē. s; res ip̄as q̄ ex ɔsecr
tione puenūt. penit' desipe pbantur. Nā (Paschasi' pp̄.)
q̄sq; hoꝝ alter uend. sn̄ q̄ alterū nō het. neu
trū uendē derelinq̄t. D̄ distinctione simoniacoꝝ
Symoniace aūt heresis triptita ē distinctio. ru.
Sali .n. symoniace a symoniacis ordināt.
aliy symoniace anō symoniacis. aliy nō symo
niace a symoniacis. Vn̄ nichola' pp̄. statu
in' d̄ceriun. Asimoniaca triptita heresi. i. a si (Nichola' pp̄.)
moniacis symoniace ordinatoribus t ordinati.
& d̄ symoniacis simoniace anō symoniacis.
& symoniacis nō simoniace a symoniacis.
Simoniaci & simoniace anō symoniaci

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Simoniaci ɫ simoniace ab simoniacis ordinati scilicet ab officio remouendi

ɫ ordinatore

ordinati. s. canones apostolorum gregorii dedicant. Simoniacos non simoniace a simoniacis ordinatos. in medio per manus impositionem, propter quos necessitate in officio primitum permaneant. Et intelligendum est de his qui ordinant a simoniacis, ignorantes eos esse simoniacos. Hos facit simoniacos non reatus criminis sed ordinatio simoniaci. De his qui inolitum

Similiter cum dicunt a simoniacis ordinatos ex tabulis. Salvader simoniacos omnino dampnandos ac deponendos subintelligens est non inolitum quod ante eos fuit. De his vero et aliquibus hereticis. inolitum ordinans dicit innocentius quod plus habere aliquem colorem excusationis. si statim discedunt ab eis. et pessimo eorum conciliabulo renuntiant. De etate ordinandorum. De etate ordinandi

Sacri inquam canones sanxerunt. Ut subdiaconus non ordinetur ante xiiii annos. nec diaconus ante xxv. vero presbiter ante xxx. deinde si dignus fuit. adeptum eligi potest. Et nos in pari in fuare vobismet. Item fabianus. Siquis vero etatis annos non impleuit. nullomodo presbiter ordinetur etsi valde sit dignus quia et ipse dominus xxx annorum baptizatus est. et sic cepit docere. De sacramento coniugii et eius

Cum alia sacramenta instituta et causa ostenduntur. Ex post peccatum. et propter peccatum exordium sumpserunt. matrimonii sacramentum et ante peccatum legitur institutum a domino. non tamen ad remedium. sed ad officium. Refert enim scriptura genesis in adam misso sopore. atque una de costis eius sumpta et ex eam muliere formata. virum in se intelligentem ad quem usum mulier facta esset. prophetia sum prophetice dixisse. hoc nunc os. e. o. m. et c. de c. m. propter hoc relinquet homo p. et m. et e. d. i. c. v.

Coniugii autem De duplici institutione coniugii. institutio duplex est. Una ante peccatum ad officium facta est in paradiso ubi esset thorus immaculatus. et nuptie honorabiles ex quibus sine ardore conciperent. sine dolore parerent. Altera post peccatum ad remedium facta extra paradisum. propter illicitum motum devitandum. Prima ut natura multiplicaretur. secunda ut natura exciperetur et vicium cohiberetur. Nam et ante peccatum dixit deus crescite et multiplicamini. et post peccatum omnibus pene hominibus per diluuium consumptis. Et vero ante peccatum institutum fuit coniugium ad officium. post peccatum vero ad remedium concessum. augustinus testatur dicens. Et sanis esset officium. egris est ad remedium. Infirmitas enim incontinentie que est in carne per peccatum mortua. ne cadat in ruinam flagitiorum excipitur honestate nuptiarum. Si non peccassent primi homines. sine carnis incentiuo ac feruore libidinis ipsi ac successores eorum conuenirent et sic remunerabile esset aliud bonum opus. sic coniugium

eorum bonus esset et remunerabile. Et nunc vero propter peccatum. letalis concupiscentie lex inbibitur membris inhesit. sine qua carnalis non fit commixtio reprehensibilis est et mala. nisi excusetur per bona coniugii. Quod sit preceptum

Prima institutio et quod sit indulgentia ostenditur sit coniugii. habet preceptum. secunda indulgentiam. Didicimus enim ab apostolo. humano generi propter vitandam fornicationem indultum esse coniugium. Indulgentia vero quia nulio ra non eligit. remedium habet non premium. Ad si quis declinauerit incurret exitiale iudicium. Et si indulgentiam concedit voluntarium est non necessarium. alioquin transgressor esset qui illud non faceret. Et potest sane intelligi illud sub precepto dictum hominibus primis ante peccatum. crescite et multiplicamini. Et et post peccatum tenebat usque quo facta est multiplicatio. Postquam s. indulgentia matrimonii concessum fuit. Ita et post diluuium. quod vniuersum pene genus humanum deletum est. secundum preceptum dictum est filiis noe. crescite et multiplicamini. Ex quo replicato vero homines s. indulgentiam concessum est non s. in primis. Qualibus modis

Indulgentia autem Quod sit accipitur in dulgentia. diuersis modis accipitur. s. pro concessione. pro remissione. pro permissione. Et est permissio in nouo testamento. de minoribus bonis. et de minoribus malis. De minoribus bonis est coniugium. quod non meretur palmam sed est in remedium. De minoribus malis. i. de venialibus est coitus. qui fit causa incontinentie. Illud. i. coniugium indulgetur. i. conceditur. Istud vero. i. coitus talis permittitur. i. toleratur ita quod non prohibetur.

Ceterum autem Quod nuptie bone sint. nonnulli heretici nuptias detestantes. qui tatiani sunt appellati. hii nuptias omnino dampnant. ac pares fornicationibus aliisque corruptionibus faciunt. nec recipiunt in suorum numero coniugio utentem marem ɫ feminam. Quod autem res bona sit coniugium non modo ex eo probatur. quod dominus legitur coniugium instituisse inter primos parentes. sed et quod in cana galilee nuptiis interfuit christus. easque miraculo commendauit aquam in vinum conuersa. Et et postea uxorem dimittere prohibuit. nisi causa fornicationis. Apostolus et ait. Virgo non peccat si nubat. Constat quod rem bonam esse matrimonium. Alioquin non esset sacramentum. Sacramentum enim sacrum signum est. Quomodo rei sacramentum sit coniugium.

Cum quod coniugium sacramentum sit. et sacrum signum est et sacre rei signum. coniunctionis christi et ecclesie. sicut ait apostolus. Scriptum est inquit. Relinquet homo patrem et matrem. et herere. u. s. et e. d. i. c. v. hoc autem magnum est sacramentum ego autem dico in christo et in ecclesia. Ut enim inter coniuges coniunctio est. s. consensu animorum. et s. permixtione

Ag. i. t. de hrsib.

nicholaus papa

d. xxvi.

Sr. genesi. iii. t. de nuptiis et concupiscentiis.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

copulam. sic ecclesia christo copulatur uoluntate et natura. qua idem uult cum eo. et ipse formam assumpsit de natura hominis. Copulata est ergo sponsa sponso spiritualiter. et corporaliter. id est caritate ac nature conformitate. Huius utriusque copule figura est in coniugio. Consensus enim coniugum. copulam spiritualem christi et ecclesie que fit per caritatem signat. Commixtio uero sexuum. illam signat que fit per nature conformitatem. Inde est quod quidam doctorum dicunt illam mulierem non pertinere ad matrimonium. que non experitur carnalem copulam. ait enim augustinus. Qualiter intelligendum illud sit. mulier illa non pertinet ad matrimonium cum qua non est commixtio sexuum.

Aug. Non est dubium illam mulierem non pertinere ad matrimonium. cum qua docetur non fuisse commixtio sexus. Item leo papa. Leo. Cum societas nuptiarum ita a principio sit instituta. ut preter commixtionem sexuum. non habeat in se christi et ecclesie sacramentum. non dubium est illam mulierem non pertinere ad matrimonium. in qua docetur non fuisse nuptiale misterium. Aug. in libro de soliloquiis. Item aug. Non est perfectum coniugium sine commixtione sexuum. Hoc si sic sufficienter uxorem quis accepit in ducatu terrore tantum. ut dicatur sine carnali copula non posse esse matrimonium. et inter mariam et ioseph non fuisse coniugium. uel non fuisse perfectum. quod nefas est sentire. Tanto enim sanctius fuit. atque perfectius. quanto a carnali opere immunis. Sed supradicta premissa ita predicta intelligenda est. non quin pertineat mulier illa ad matrimonium. cum qua non est permixtio sexus. sed non pertinet ad matrimonium. quod expressam et plenam teneat figuram coniunctionis christi et ecclesie. Signat enim illam unionem christi et ecclesie que est in caritate. sed non illam que est in nature conformitate. Est ergo et illo matrimonio. typus coniunctionis christi et ecclesie. sed illius tantum qua ecclesia christo caritate unitur. non illius qua per susceptionem carnis. capiti membra uniuntur. Aug. in libro de bono coniugali. Nec ideo tamen minus sanctum est coniugium. quia ut ait aug. In nuptiis plus ualet sanctitas sacramenti. quam fecunditas uentris. Est et coniugium signum spiritualis coniunctionis et dilectionis animorum. qua inter se coniuges uniri debent. Unde apostolus ait.

D xxvii. Viri diligite uxores uestras ut corpora uestra. A

Post hoc aduertendum est que consideranda in coniugio. quid sit coniugium. et quid sit efficiens causa coniugii. et causa propter quam contrahi debeat. et que sint bona coniugii. et quomodo per ea excusetur coitus carnalis. et que sint legitime persone ad matrimonium. Sunt et alia plura in matrimonio consideranda. que sub compendio perstringemus. Legitime.

Sunt ergo nuptie Quid sit coniugium.

Siue matrimonium. uiri mulierisque coniunctio maritalis. inter legitimas personas. indiuiduam uite consuetudinem retinens. Ad indiuiduam consuetudinem pertinet. quod absque consensu alterius neuter continentiam profiteri potest. uel orationi uacare. et quod inter eos dum uiuunt uinculum coniugale permanet. ut alii se copulare non liceat. et ut unicuique alter alteri exhibeat. quod ipse est. Hac autem descriptione legitimorum et fidelium tantum matrimonium includitur. Quod consensus quis efficit coniugium.

Efficiens autem causa matrimonii. est consensus. non quilibet. sed per uerba expressus. non de futuro sed de presenti. Si enim consentiunt in futurum dicentes. accipiam te in uirum. et ego te in uxorem. non est iste consensus efficax matrimonii. Item si consentiant mente. et non exprimant uerbis. uel aliis certis signis. nec talis consensus efficit matrimonium. Si autem uerbis explicatur quod tamen corde non uolunt. si non sit coactio ibi. uel dolus. obligatio illa uerborum. quibus consentiunt dicentes accipio te in uirum. et ego te in uxorem matrimonium facit. Auctoritatibus probatur quod consensus solus faciat matrimonium.

Quod autem consensus matrimonium faciat. subditis probatur testimoniis. Ait enim ysidorus. Ysidorus. Consensus facit matrimonium. Item nicholaus Nicholaus. papa. Sufficiat solus secundum leges eorum consensus de quorum coniunctionibus agitur. Qui solus si forte in nuptiis defuerit. cetera cum ipso coitu celebrata frustrantur. Item ioh. crisostomus. In libro de coniugibus. Matrimonium quidem non facit coitus. sed uoluntas. et ideo non soluit illud separatio corporis. Item ambrosius. Super matheum. Non defloratio uirginitatis facit coniugium. sed pactio coniugalis. Ex his apparet quod consensus. id est pactio coniugalis matrimonium facit. et ex tunc coniugium est. etiam si non precessit uel secuta sit carnalis copula. A quo tempore incipiat

Quod autem ab ipsa desponsatione esse coniugium. in qua pactio coniugalis exprimitur coniuges sint. sequentia testimonia produnt. Ait enim ambrosius. In libro de uirginibus. Cum initiatur coniugium. coniugii nomen asciscitur. Cum enim iungitur uiro coniugium est. non cum uiri ammixtione cognoscitur. Item ysidorus. In libro ethimologiarum. Coniuges uere appellantur. a prima desponsationis fide. quamuis adhuc inter eos ignoretur coniugalis concubitus. Item aug. In libro coniugali. Coniunx uocatur ex prima desponsationis fide. quam concubitu non agnouerat. nec fuerat agniturus. nec perierat nec mendax manserat coniugis appellatio. ubi nec fuerat. nec futura erat carnis ulla commixtio. Propter quod fidele coniugium. ambo parentes christi uocari meruerunt. non solum illa mater. sed et ille pater eius. sic coniunx matris eius. utrumque mente non carne. Ex his euidenter insinuatur. quod ex tempore quo intercedit consensus uoluntarius ac maritalis. quod solum coniugium facit. ueri coniuges sunt sponsus et sponsa. Sed quidam non est

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Quidā [coniugiū añ carnalē coplam ẜ spōsi ⁊]
tī. asserūt. uer̄ coniugiū nō cōtrahi ante [spōse]
traductionē ⁊ carnalē coplam. nec uere con[ẜ.]
ges ēē aliq̄s. anq̄ intercedat coniunctio sex⁹. Sꝫ
a p̄ma fide desponsationis. uir spōse ⁊ mulier
sponsa ē nō coniux. Sponsos ⁊ sponsas coniuges fre
q̄nt appellari dicit̄. nō q̄ sint. sꝫ q̄ futuri
sūt. cui⁹ rei sponsionē inuicē fecerunt. ⁊ sc̄d
h̄ uba p̄missarum auctoritatū itelligenda fore.

Quod ū int̄ spōsa [Q̄ ratiōe ū. coniu.] tradunt.
⁊ coniugē plurimi int̄ sit. exeo astruunt.
q̄ licꝫ spōse añ carnalē coplam. i cōsulto ul
nolente spōso monasteriū eligē. q̄ sc̄o spōso ⁊
licꝫ aliā ducē. Cōiugat⁹ ū t coniugata n̄ cō
tinentiā ū eremum cōuersi. si uare uult. nec
monasteriū petē. n̄ utq̄ continentiā pariter p̄fi
teat̄. Q̄ ū liceat sponse monasteriū eligē auc
toritatib⁹ scōr̄ pat̄. ait .n. eusebi⁹ pp̄. Despō
satā puellā. non licꝫ parentib⁹ alij uiro tdē.
tñ licꝫ ei monasteriū eligē. Itē gg. Decreta le
galia. desponsatā si coniū noluit. nullo penit⁹
censuerūt dāpno multari. Refert ieronj.
⁊ q̄ machari⁹ qui t' hemitas p̄priis. ce
lebrato nuptiarum conuiuio. cū uesp̄e thalamū
eēt ingressur⁹. exurbe egrediēs transmarina petīt
⁊ heremi solitudinē ē eleg̃. Beat⁹ q̄ alexi⁹ simi
lit̄ ex nuptijs. diuina gr̄a uocat⁹. sponsā de
seruit. ⁊ nud⁹ ē famulari cep̄. His auctori
tatib⁹ ⁊ exēplis ligt̄. licē sponse. sine ꝯsensu sua
rū spōsarum. ⁊ exilio continentiā p̄fiti. [Q̄ coniugat⁹]

[Q̄ spōsa p̄. monasteriū eligē: nō exq̄sito spōsi ꝯsensu.]

[In registro.]

[Exēpla ponit.]

Hoc [negat continētiā p̄fiti sine alti⁹ cōsensu. coniugata]
hat coniugatis. ulteri⁹ licꝫ; Nō .n. p̄. uir me
liorē uite ꝓpositū sumē. sine uxoris ꝯsensu
⁊ exilio. Vn̄ ggg. scēbris reuiste patrie. Sut
q̄ dicūt religionis gr̄a. coniugia debē solui. Ve
rū sciend ē. q̄ ⁊ sibi lex humana cessit. tū
lex diuina p̄hibuit. Si ū utq̄ conueniat cō
tinentē uitā ducē. hoc q̄s audeat accusare.
Sic .n. scōr̄ multos nouim⁹. cū suis coniugibus
⁊ p⁹ continentē uitā duxisse. ⁊ p⁹ ad scē eccle
regimina migrasse. Si ū continentiā quā uir
appetit mulier nō sequit̄. aū q̄. uxor appetit
uir recusat. coniugiū diuidi nō p̄. Vn̄ Ca scēpē
ē. cuiuslibet potestate. s. c. n. h. sꝫ uir. Similit̄
⁊ uir. po. s. c. n. h. sꝫ mulier. Idē. Agathos
lors p̄sentiū ꝯq̄sta ē uirū suū. ꝯ uolunta
tē suā i monasteriū eē ꝯuisū. Q̄ p̄p exp̄ie
tie tue p̄cipim⁹. ut diligenti iq̄sitione dis
cutiat. ne forte ei⁹ uoluntate conuersus sit. t ipa
mutare se p̄misit. ⁊ sibi repierit. [tua diligentia] ⁊ illū in
monasteriū p̄manē pudat. ⁊ hāc sic p̄misit

[Scēbris reuiste patrie.]

[Hadriano panormitano notario.]

mutare ꝯpellat. Si ū nich horum ē. nec q̄n
dā fornicationis c̄mn. pp q̄d licꝫ uxorē dimi
tē. p̄dictā mulierē ꝯmisisse cognouis. ne
illi⁹ ꝯuersio. uxoris relicte i sc̄lo fieri possit
p̄riculosa occasio. uolum⁹ ut maritū suū
illi q̄ si iā tonsorat⁹ ē reddē debeas. oī ex
cusatione cessante. q̄ n̄ fornicatōis cā. uirū
uxorē dimittē nulla rō ꝯcedit. Pr̄q̄ .n. coplatio
ne coniugij. uiri ⁊ mulieris. unū corp⁹ efficit̄.
nō p̄. ex parte ꝯuti. ⁊ ex p̄te remanē i sc̄lo.
Itē ex .viij. sinodo. Si q̄s coniugat⁹ ꝯuti ad mo [Ex .viij. sinodo.]
nasteriū uelit. nō ē recipiend⁹ n̄ p⁹ a coniuge
castimoniā ꝯtinente. fuit absolut⁹. Tales
q̄ tūc sine culpa secunt̄ xpm. relicto sc̄lo si
hūt ex pari uoluntate castitatis ꝯsensū. Itē [Ex cōcilio eugenij.]
si uir t' uxor diuertē p̄ sola religiōe int̄
se ꝯsenserint uita. ulteri⁹ sine ꝯsciētia epi
fiat. ut abeo singlarit̄ p̄uiso ꝯstituant
i loco. Nā uxore nolente. ut alio illorum. ⁊
p̄ talē re matrimoniū nō soluit̄. Itē aug̃. Si [Aug. ad ulteri⁹ coniugis.]
abstines sine uxoris uoluntate. tribuis ei fornicā
di licentiā. ⁊ peccm illi⁹ tue i putabit̄ absti
nentie. Itē nichola⁹ pp̄. Scēpsit ut tebga re [Nichola⁹ pp̄.]
gina. regia se uelle dignitate. t copla exui.
⁊ sola uita p̄uata eē contenta desidare. cui
scēpsim⁹. Nō h̄ alit̄ fi p̄t̄. n̄ eundē uitā uir
ei⁹ locari elegit. ¶ Ex his patet q̄ cōiu
gati sine mutuo ꝯsensu continētiā p̄fiti t habi
tū religiōis sumē nō ualnt ⁊ si fecint re
uocari debēt. Spōsi ū p̄fit sine mutuo colere.
monasteriū eligē. Vn̄ uidt int̄ sponsū ⁊ spōsā.
coniugiū nō eē. Ideo asserūt a p̄ma fide despon
sationis. coniuges appellari nō re p̄sentiū. sꝫ
spe futur. q̄ ex fide q̄ ex desponsatiōe ē inuicē
debent. postea efficiunt̄ coniuges. P̄missas ī auc
toritates q̄b⁹ asserit̄. q̄ ꝯsens⁹ matrimoniū fac.
ī. intelligi uolut. ū ꝯsens⁹ t pactio coniugal.
nō añ coitū faciat matrimoniū sꝫ i coitu. Sic
.n. defloratio uirginitatis. nō fac matrimoniū
n̄ p̄cedat pactio coniugal. ita n̄ pactio coniugal
anq̄ assit copla carnal. Ex pactiōe q̄ con
iugali sponsi ⁊ sponse fuit añ coitū. i coitu
ū efficiunt̄ coniuges. Fac .n. pactio coniugal.
ut q̄ p⁹ erat sponsa. i coitu fiat coniux. [Respōsio]

His aūt [ad p̄dicta. Determinatōe superiorum.]
ita respōdem⁹. Est aliq̄n desponsatio ū ē cō
p̄missio uiri ⁊ mulieris. de ꝯtrahendo matrimo
nio. Nō ē aūt ī. ꝯsens⁹ de p̄senti. ⁊ ē desponsatio
hūs ꝯsensū de p̄senti. i. pactionē coniugalē que
sola fac coniugiū. ī illa q̄ desponsatione. ū ē
pollicitatio de cōhendo matrimonij. spōsi tñ et

(c) 2006 Ministerio de Cultura

sponse fuit nō cōiuges. ⁊ talibꝰ sponsis lic;
sine comuni ɔsēsu. ɔtinētiā pfitī. ⁊ monas
teriū elige. In ea uͦ desponsatiōe uͦ ɔsēsuᵈ
pfinti ē ɔiugiū celebrat. ⁊ ab illiꝰ despōsatiōis
prima fide uͣ ɔiuges appellant. Sedm hāc dis
tictionē despōsationis. de sponsis uarie lo
quunt doctores. Qͦ uͦ accipit sposa i subditis capi
Aliqn̄ tū. sponsas uocāt. q̄ talē hūerit ttls.
de sponsatione uͦ fuit pactio ɔiugalis.
de p̄senti. ⁊ ille ūe ɔiuges sūt. Vn̄ gg.
Siq̄s uxorē despōsauit ł subarrauit. quā
q̄. pꝰ modū puenīēte die mortis eiꝰ. eā
nequiuit duce i uxorē. tn̄ nlli d cosang
nitate eiꝰ lic; accipe eā i ɔiugio. ⁊ si i uen
tū fuit factū. separet omo. Itē ulꝰ pp̄. Siq̄s.
despōsauit uxorē. ł subarrauit. ⁊ ł puenīēte
die mortis. ł ĩruētibꝰ q̄buldā cāis eā nō cogno
uit. nec frꝰ eiꝰ. nec ullꝰ d ɔsāguinitate eiꝰ eāde
ē tollat i uxorē ullo umq̄ tpr̄. Itē gg. Qui
desponsatā primi sui puellā. cepit i ɔiugiū
anathema sit. Ipe ⁊ oēs ɔsentientes ei. q̄ s.
leges dī mori decernit. Nā diuine legis ē
mos. sponsas appellare ɔiuges. ut i euuglio.
accipe mariā ɔiugē tuā. ⁊ i deutro nomio.
Siq̄s alīꝰ sponsā in agro. ł q̄libꝫ loco opp̄ssit. ul
adduxit i domū suā. moriat. q uxorē pxi
mi sui uiolauit. nō iā q̄ erat uxor. s; que
apparētibꝰ uxor fi debat. Ex his collig q̄
sponse q̄dā ɔiuges sūt an ɔiunctionē sexuū.
S; forte illud mouꝫ q̄ i fine capitli dī. nō
q̄ iā uxor erat. s; q̄ uxor fi debat. q nō ī.
debꝫ i tellīgi. quasi uxor ūe nō fuit. eoq̄
pactio ɔiugalis intcessit. s; q̄ nōdū traduc
ta fuit. ū res noua intcessat. s. ɔiubiuꝰ cō
iugal. Qz alīꝰ accipit sposa i subditis capitlis.
Vocat i sponsa. q̄ sic uiro despōsata ē. ut
nō intcessit ɔsensꝰ d p̄senti. s; sponsio fu
turi. Scd quē mod illud decretū itellig. Siq̄s.
sponsā filii opp̄ssit. ⁊ pꝰ filiꝰ eiꝰ eā duxit. pat
pea nō hat uxorē. nec mulier uir. filiꝰ qui
patris facīꝰ ignorauit. aliā ducat. Si ɔiunx
illa fuiss; q̄ umq; foret. s; in spōsalibꝰ pactō
ɔiugal intcessiss;. nō pmitteret sponsꝰ aliā du
cē. Mechis aūt pena nō nubndi. ex rigore
i fligit. ut alii tenent. Itē ereod. Qdā d
spōsauit uxorē ī domū. ⁊ cū ea coire nō po
tuit. quā clanculo frꝰ eiꝰ corrup̄. ⁊ gūdā red
didit. Decretū ē ut q̄uis nupta nō potuit
ē legitimo uiro. d spōsatā tn̄ frīs. hre nō s
pꝰsit. s; mecꝰ ⁊ mecha fornicationis q̄. uin
dictā s; tineat. Licita ū eis ɔiugia nō negē
tur.

Ł illa de sponsatiōe h; i tellīgi d;. ū non
fuit ɔsensꝰ ɔiugal desp̄senti. Aliogn̄ nō li
c; eis alia sortiri ɔiugia. Sed h; ⁊ illū itel
ligi d;. Statutū ē a sac ɔcilio. ū siq̄s. spōsā al
teriꝰ rapuit. publica penitētia mulcet. ⁊ si
ne spe ɔiugii maneat. & si ipa eidē cōmu
ɔsentiēs nō fuit. licētia nubndi alii nō nege
tur. apparet hāc fuisse desponsatā sū pac
tione ɔiugali de p̄senti. ⁊ ideo nō fuisse
ɔiugē. cui uiuēte sponso alī nubndi licen
tia nō negat. Sūt tū. q̄dā nuptalia pacta.
de futō. ex q̄bꝰ sponsi ⁊ sponse uocant. nec
eoū ɔiuges sūt. & ē q̄dā pactio ɔiugal de
p̄senti. q̄ sponsū ⁊ sponsā ī ɔiuges fac. ⁊ utraq;
pactio. despōsatio. ł sponsalia indifferenter dr̄. ppe
tū spōsalia dicr̄. q̄dā sollempnia pacta nuptalia
De nuptalibꝰ Qr̄ nō ūr tradant sponse.
pactis. ū ē tn̄ spōsio futī. ait aug. Insti
tutū ē ut iā sponse pacte. nō statī tradantur:
ne uilē hat maritꝰ datā. q̄ n suspirat sponsꝰ
dilatā. Qr̄ ē sposa uidua mortuo sposo ⁊ c̄ nō.
Querē ē sciendū q̄ illa sponsa. q̄ tn̄ i futō est
pacta. mortuo sponso nō remanꝫ uidua.
q nō fuit uir eiꝰ. Vn̄ siq̄s. eā duxit. ad
sacros ordines ɔscende nō phibet. q nō dux
uiduā. Vidue tū. maritꝰ. eoq̄ sic bigamus.
sacdos fi phibet. Ex tali aūt copla nllꝰ arce
tur a sacris ordinibꝰ. Qr̄ alīꝰ sposa eo mortuo
sd̄ ad sacros ordines ascende pōt.
Sedm h; intelligendū ē q̄ ait pelagiꝰ pp̄. De
illo q̄ mortuo spōso. eiꝰ sponsā dux inuxorē.
Nichil ē inq̄d q̄ntū ad huc articlm attin;.
q̄ ei obuiar d canonicis institutis. q̄n ad sacros
ordines pmoū ualat. Sic uͦ tal sponsa fuiss;
int q̄. ⁊ sponsū eiꝰ ɔsensꝰ desp̄senti intcessiss;
eo mortuo uidua remāsiss;. cui coplat i cō
iugio ulrꝰ ad sacros ordines nō acced;. ē uidu
am duxit. Nō ē q̄ ambigendū. q̄n solꝰ d p̄senti
ɔsensꝰ ɔiugiū efficiat. ⁊ eoū ueriꝰ ɔiuges
appellant. Ideo pꝰ talē ɔsensū. siq̄s. alii se copla
uit. ⁊ si carnis ɔmixtio illic sequat. ad p̄o
rē coplam reuocandꝰ ē. Si cōsensꝰ d futō ⁊ iu
re iurando firmat satiat ɔiugiū.
Hic q̄rit d;. utrū ɔsensꝰ de futō. addito iuramto ɔiugiū
efficiat. ut siq̄s. pmittat ł ī iuret alicui. se
usq; ad tpis beneplacitū illā ducturū. ⁊ illa
pmittat ł iuret se illi nupturam. nūq̄d tal
spōsio eos ɔiuges fac. Si mutato p̄posito alt
ul utq; ad alienā coplam transit. nūquid
ob pꝰ ē spōsionē iuramto subnixā. sed se
paratiōis pactū scindet. ł ɔsida q lōge

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Margin notes (left): Qz sposa alio cognata nō p̄ duce. — Iulꝰ. — Gg. martyrio i patroni obq̄dā comite q̄ eps tis sui mortui sposā dux uxorē. — Ex ɔcilio tiburiensi. — Ex ɔcilio eodem.

Margin notes (right): Ex v. ɔcilio toletano. — J. t. cofess. iiij. — Pelagiꝰ pp̄. — dxxviij. — Responsio.

aliud est promittere et aliud facere. Qui promittit, nondum facit. Qui ergo promittit se in uxorem ducturum aliquam, nondum eam ducit uxorem. Et quae spopondit se nupturam, nondum nupsit. Quomodo ergo coniuges appellari possunt, qui nondum contraxerunt? Sed in futuro se contracturos iurando promiserunt. Item si ex vi iuramenti ad futurum pertinentis mox efficiuntur coniuges, cur iurant in futuro se facturos, quod in praesenti efficiuntur? Item si eo quod iurant mox efficiuntur coniuges, tunc hanc rem efficiunt, quam iurant se facturos. Ideo dico quod coniugium tunc non fuit, sed futurum promittitur. Si vero ille post uxorem duxit, et illa marito nupsit, coniugium utriusque fuit, et non potest dissolvi. Pro eo ergo quod mendacium vel periurium, paenitentia est corrigendus, sed coniugium sequens non est dissolvendum. Non autem licet qui iuramentum coniugii praestitit, consensus attestatione firmatum, quod post talem consensum sic alii se copulavit; et si plene peccatum iterari debet fieri, et ipse ad priorem copulam revocari.

Honestas constitutionum.

Praemisse autem *Quae videntur obviare praemissis.* sententiae videtur obviare illud quod lege traditur. Sic enim tractus divinis scripturis: Iuraverit mulieri se eam legitimam uxorem habiturum, ut si in oratorio tale sacramentum dederit, sit illi legitima uxor, quamvis nulla dos, nulla alia scriptura interposita sit. Sed hoc ostenditur quod fieri debet, non quod tunc fiat. Non ergo per illud iuramentum tunc fit uxor, sed fit deinde quia iuramenti.

De iuramento.

Potest etiam et de illo iuramento hoc dictum intelligi, ubi de praesenti consenserunt ac se in uxorem acceperunt. Illud etiam sententiae qua dictum est solum consensum coniugium facere, videtur obviare quod Evaristus papa ait:

Evaristus papa.

Aliter non fit legitimum coniugium, nisi ab his qui super feminam dominationem habere videntur, et a quibus custoditur, uxor petatur, et a parentibus sponsetur, et legibus dotetur, et a sacerdote ut mos est benedicatur, et a paranymphis custodiatur, ac solemniter accipiatur. Item: Ista legitima scitote esse connubia. Aliter vero praesumpta non coniugia, sed adulteria vel fornicationes sunt, nisi voluntas propria suffragata fuerit et vota succurrerint legitima.

Nota.

Q. hoc dicit.

Hoc autem non ita intelligendum est, tamquam sine enumeratis non possit esse legitimum coniugium, sed quia sine illis non habet decorem et honestatem debitam. In his ergo sacramenti celebratione, sicut in aliis quaedam sunt pertinentia ad substantiam sacramenti, ut consensus de praesenti, qui solus sufficit ad contrahendum matrimonium; quaedam vero ad decorem pertinentia et solemnitatem sacramenti, ut parentum traditio, sacerdotum benedictio et huiusmodi, sine quibus legitime fit coniugium quantum ad virtutem, non quantum ad honestatem sacramenti. Sine his ergo non

Quae ad necessitatem et quae ad decorem sacramenti pertinent.

quasi legitimi coniuges, sed quasi adulteri vel fornicatores conveniunt, ut illi qui clandestino nubunt, et utique fornicatores erunt, nisi eis suffragaretur voluntas verbis expressa de praesenti, quae legitimum inter eos facit matrimonium. Nam et consensus occulte de praesenti verbis expressus coniugium facit, licet non sit ibi honestus contractus. Sed matrimonium non sanctificat consensus qui in occulto fuit. Si quis alter alterum dimiserit, non cogitur iudicio ecclesiae redire et manere cum coniuge, quia non potest probari testibus contractus qui in occulto est factus. Quod si ipsi qui in occulto consenserunt, eundem consensum voluntarie in manifesto profitentur, tunc utique voluntas propria suffragatur, et legitima vota succurrunt ad sanciendum coniugium, quod prius occulte fuerat certum. Voluntas ergo verbis expressa in occulto ad hoc suffragatur, ut fiat coniugium; manifeste vero expressa suffragatur, ut sanciatur et roboretur, ac liberum fiat ecclesiae de hoc iudicare si expedierit. *Utrum sit consensus ille qui facit matrimonium, an de carnali copula, an de cohabitatione, an de alio.*

Hic quaeritur cuius consensus de praesenti matrimonium faciat, cuius rei consensus sit ille, an carnalis copulae, an cohabitationis, an utriusque. Si cohabitationis consensus matrimonium facit, tunc frater cum sorore, pater cum filia. Si carnalis copulae, tunc inter Mariam et Ioseph non fuit coniugium. Proposuerat enim Maria in virginitate manere, nisi Deus aliter fieri iuberet. Secundum quod videtur angelo dixisse: Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco, id est me non cogniturum proposui. Neque enim quia tunc virum non cognoscebat, necesse erat inquiri quomodo posset habere filium, sed quia numquam se cogniturum proposuerat. Dicit ergo Beda quod in virginitate disposuerat manere. Si igitur esset suum propositum, post consensit in carnalem copulam, videtur fecisse contra votum, et si non opere violari.

Per quid fit matrimonium.

Beda super Lucam. ecce quia rem fiat consensus.

Dicamus ergo quod consensus cohabitationis vel carnalis copulae non facit coniugium, sed consensus coniugalis societatis, verbis scilicet de praesenti tempore expressus, ut cum vir dicit: Ego accipio te in meam, non dominam, non ancillam, sed coniugem. Quia enim non ancilla vel domina datur, ideo nec de summo nec de imo a principio formata est, sed de latere viri ob coniugalem societatem. Si de summo fieret, ut de capite, videretur ad dominationem creata. Si vero de imo, ut de pedibus, videretur ad servitutem subicienda. Sed quia nec in dominam nec in ancillam assumitur, facta est de medio, id est de latere, quia ad coniugalem societatem assumitur. Cum ergo sic conveniunt ut dicat vir: Accipio te in meam coniugem, et dicat mulier: Accipio te in meum virum, his verbis vel aliis idem significantibus, exprimitur consensus non copulae carnalis vel cohabi-

Quare de latere viri formata sit mulier.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

rationis copulat, scilicet coniugalis societatis. Itaque oportet eos cohabitare, nisi forte cum religionis pari voto copulati se separent vel ad tempus vel usque in finem.

D. xxix.

Oportet autem *Coactio excludit consensum coniugalem.* consensum coniugalem liberum esse a coactione. Coactus enim consensus, qui nec consensus appellari debet, coniugium non facit, sicut testatur Urbanus papa scribens Sanctio regi Arragonum in haec verba: De neptis tuae coniugio, quam te militi cuidam daturum necessitatis instante articulo sub fidei pollicitatione firmasti, hoc aequitate dictante decernimus, ut si illa virum illum omnino, ut dicitur, renuit, et in eadem voluntatis auctoritate persistit, ut virum se prorsus deneget, nequaquam eam invitam ac renitentem eidem viro coniugali coniugio copulari.

Urbanus papa. Sanctio regi Aragonum.

De filia Iordanis principis.

Idem. Si verum est, quod nobis legati Iordanis principis retulerunt, scilicet quod ipse coactus et dolens suam filiam flentem et pro viribus renitentem Rainaldo desponsavit, quia legum et canonum auctoritas talia sponsalia non approbat, ne ignorantibus leges et canones minus durum videatur, ita sententiam temperamus, ut si princeps et assensu filiae id quod coeptum est fieri esse voluit, concedamus. Sin autem, legatus noster utrasque partes audiat, et si nihil fuit ex parte Rainaldi, quod amplius impediat, absoluto Iordane sacramento, quo obstrictus fuit, hoc quod dicta sunt accipiat, et non canonum ac legum scripta sequentes deinceps non prohibemus, quin alii viro si voluerit praedicta eius filia in Domino nubat. Ex his apparet coniugium fieri inter consentientes spontaneos, non inter renitentes et invitos. Verumtamen qui in metu et coacti sunt coniuncti, si postea aliquanto tempore sine contradictione et querimonia cohabitaverint, facultate discedendi vel reclamandi habita, consentire videntur, et consensus ille sequens supplet quod praecedens coactio violat.

In tacitu patre.

Consentire autem pater creditur, qui eundem non contradicit. Item illud. In sponsalibus eorum consensus exigendus est, quorum in nuptiis desideratur. Intelligitur tamen sponsalibus filia patri consentire, nisi evidenter dissentiat. Item. Sponsalia sicut nuptiae consensu fiunt contrahentium, et ideo sicut in nuptiis, ita in sponsalibus familias filiam consentire oportet. Quae si patris voluntati non repugnat, consentire videtur. *De errore qui evacuat consensum.*

D. xxx.

Nec solum coactio impedit, sed et error. Non autem omnis error consensum impedit. Est enim error alius personae, alius fortunae, alius conditionis, alius qualitatis. Error personae est, quando hic putatur esse ille homo, qui est alius. Error fortunae, quando putatur esse dives, qui pauper est, vel e converso. Error conditionis, quando putatur esse liber qui servus est. Error qualitatis,

quando putatur esse bonus, qui malus est. Error fortunae et qualitatis coniugii consensum non excludit. Error vero conditionis coniugalem consensum evacuat, de qua conditione postmodum tractabimus. Error quoque personae consensum coniugalem non admittit, ut si quis feminam nobilem in coniugium petit, et pro ea alia ignobilis traditur ei, non est inter eos coniugium, quia non consensit in istam, sed in aliam. Ut si quis promittat mihi se venditurum aurum, et pro auro offerat mihi auricalcum et ita me decipiat, numquid dicerer consensisse in auricalcum? Numquam. Nolui emere auricalcum. Nec ergo consensi in illud, quia consensus non nisi voluntatis est. Sicut ergo error materiae excludit consensum, ita et in coniugio error personae. Sed obicitur de Iacob, qui pro Rachel septem annis servierat, et supposita est ei Lya. Numquid ergo error personae excludit coniugium, cum non in eam, sed in Rachel consensit? Sed quod in eo factum est, in mistico gestum non in exemplum trahitur. Ibi tamen, etsi non praecessit, secutus est consensus. Nec ex illo concubitu, quem consensus praecessit, fornicarium iudicant, cum ille maritali affectu eam cognovit, et illa uxorio affectu debitum persolvit, putans lege primogeniturae et patris imperio se illi iure copulatam. Excusatur etiam, quia Dei consilio vel permissione ita actum est. Hodie tamen et si excusaretur ille, cum nescio mulier furtim lectulum eius ingressa se subiceret, quae cum sine fide coniugii pretio se manere censeat, ille tamen qui cognovit eam pignoratam excusatur. Quod per simile patet. Si enim diabolus transfigurans se in angelum lucis, comparet esse bonus, non est error periculosus. Quod autem in illam mulierem non consensit, ex simili ostenditur. Si quis hereticus nomine Augustini vel Ambrosii alicui catholico se offerret, eumque ad suae fidei imitationem vocaret, si ille assentiret, in eius sententiam fidei diceretur consensisse? Non in hereticum, sed in integritatem fidei, quam ille hereticus se mentiebatur habere. Error fortunae consensum non excludit. Ut enim nubit pauperi putans illum esse divitem, non potest renuntiare priori conditioni, quamvis erraverit. Nec error qualitatis, ut si quis ducit in uxorem meretricem vel corruptam, quam putat esse castam vel virginem, non potest eam dimittere. *De coniugio Mariae et Ioseph.*

Oppositio

Non est error periculosus.

Praemissis aliquid addendum est de modo illius consensus, qui inter Mariam et Ioseph intercessit. Sane credi potest non solum Mariam, sed et Ioseph proposuisse disposuisse se virginitatem servare, nisi Deus aliter iuberet. Et consensisse in coniugalem societatem, ut uterque alteri revelare suum intelliget quod virginitatem

(c) 2006 Ministerio de Cultura

servare vellet. nisi deus aliter imperaret. Sed illam vo
luntatem ubi non expresserit. postquam vero expresserit. et in
virginitate permansit. Consensit ergo maria in mari
talem societatem. sed non in carnalem copulam. nisi eodem
spiritu deus preciperet. cuius consilio in maritalem consensit
copulam. quia virginitatem servare volebat. et ideo non
aliter consensisset in coniugalem societatem. nisi familiare
dei consilium habuisset. De quo sic augustinus ait. Beata

Aug. in li. de nuptiis et concupiscentia.

maria proposuit se servaturam votum virginitatis in cor
de. sed ipsum votum non expressit ore. Subiecit se divi
ne dispositioni. proposuit se perseveraturam virginem.
nisi deus aliter ei revelaret. Committens ergo virginitatem
suam divine dispositioni. consensit in carnalem copulam.
non illam appetendo. sed divine inspirationi in utroque obe
diendo. Postea vero genuit cum viro liberis ex possit. et utrumque
in virginitate permansit. Quod perfectum fuit inter eos coniugium.

Inter quos ut ait augustinus perfectum fuit coniugium. Perfec
tum quidem non in significatione. sed in sanctitate. Sanc
tiora sunt enim coniugia pari voto continentium. Unde

Ad ecdiciam.

augustinus. Quod deo pari consensu voveratis. ambo perseve
rare debuistis. A quo proposito si lapsus est ille.
tu saltem persevera. Non quod pariter temperabatis. a commix
tione carnali. ideo maritus tuus esse destiterat
immo eo tanto sanctius coniuges manebatis. quanto
sanctiora concorditer placita servabatis. Perfectum
ergo fuit marie et ioseph coniugium in sanctitate. perfectum
autem fuit secundum triplex bonum coniugii. fidem scilicet. prolem. et sacra

In li. de bono coniugali.

mentum. Omne enim nuptiarum bonum. ut ait augustinus. imple
tum est in illis parentibus christi. fides. proles. sacramentum.
Prolem cognoscimus ipsum dominum. fidem quia nullum ad
ulterium. sacramentum quia nullum divortium. Solus ibi
nuptialis concubitus non fuit. quia in carne peccati fie
ri non poterat. sine pudenda concupiscentia car
nis. que accidit ex peccato. Sine qua concipi voluit.
qui sine peccato futurus erat. et licet non intercesserit con

In li. de patriarchis.

iugalis concubitus. coniuges tamen vere fuerunt. Inter
non carne. sed mente parentes. quamvis ambo dicantur.
perfectum fit coniugium per carnalem copulam. In omni
namque matrimonio. coniunctio intelligitur spiritualis:
quam confirmat et perficit coniunctorum commixtio cor
poralis. Sed intelligendum est coniugium perfici commix
tione corporali. non quantum ad veritatem vel sanctitatem
coniugii. sed quantum ad significationem. quia perfecte
unionem christi et ecclesie tunc significat. De causa finali coniugii.

Exposito que sit efficiens causa matrimonii. Dis. xxx.
consequens est ostendere. ob quam causam soleat vel
debeat contrahi matrimonium. Est ergo finalis causa con
trahendi matrimonii. principalis procreatio prolis. Propter
hoc enim instituit deus coniugium. inter primos parentes
quibus dixit. Crescite et multiplicamini et cetera. Secunda est post
peccatum ade. vitatio fornicationis. Unde apostolus. Propter
fornicationem unusquisque suam habeat uxorem. et una
queque habeat virum suum. Sunt et alie cause hones
te. ut inimicorum reconciliatio. et pacis reinte
gratio. Sunt et alie minus honeste cause. propter quas
aliquando contrahitur. ut viri mulierisve pulchritu
do. que animos amore inflammatos. sepe impellit in
ire coniugium. ut valeant suum explere desiderium.
Questus quoque et divitiarum possessio. frequenter est causa
coniugii. et alia multa. que cuique diligenter adhi
benti facile est discernere. Nec est assentiendum illis qui
dicunt non esse coniugium. quod propter has causas minus honestas
contrahitur. Constat enim ex consimilibus coniugium fieri. ex
communi consensu verbis de presenti expresso. quamvis
amor ad hoc attraxerit. Cuius rei documentum prestat
iacob. qui rachel decoram facie. et venusto aspec
tu amavit. eamque diligens ait. Serviam tibi pro ra
chel vii. annis. In deuteronomio quoque legitur. Si vi
deris mulierem in medio captivorum pulchram. et
adamaveris eam volueris que habere uxorem. introduces
eam in domum tuam. Quod licet fine non bono contrahitur

Quod malus finis non contaminat sacramentum.

coniugium. quod fieri contrahentes monet animus. Con
iugium tamen bonum est. quia vita mala vel intentio
perversa alicuius sacramentum non contaminat.

Habuit autem coniugium
marie et ioseph. alias causas speciales. scilicet ut
virgo solatio viri sustentaretur. et ut diabolo
partus celaretur. ut ioseph esset testis castitatis
defenderetque eam ab infamia suspicionis. ne ut
adultera dampnaretur. De tribus bonis coniugii. Dis. xxxi.

Post hoc de bonis coniugii. que sint. et qualiter
excusent coitum dicendum est. Tria sunt principalia

Super genesim

bona coniugii. Unde augustinus. Nuptiale bonum tripar
titum est. scilicet fides. proles. sacramentum. In fide attenditur
ne post vinculum coniugale cum alio vel cum alia coeatur.
In prole ut amanter suscipiatur. religiose edu
cetur. In sacramento ut coniugium non separetur.
et dimissa vel dimissus. nec causa prolis alteri coniun
gatur. Separatio tamen gemina est. De duplici separatione.
corporalis scilicet et sacramentalis. Corporaliter possunt separari.
causa fornicationis vel ex communi consensu causa religionis. vel
ad tempus. vel usque in finem. Sacramentaliter vero separari
nequeunt. dum vivunt. si legitime persone sunt.
Manet enim vinculum coniugale inter eos. etsi alius
ab se discedentes adheserunt. Unde augustinus. Usque adeo manent

In li. de bono coniugali.

inter viventes semel inita iura nuptiarum. ut potius
sint inter se coniuges etiam separati. quam cum aliis quibus ad
heserunt. Item. Manet inter viventes quoddam coniugale
vinculum. quod nec separatio nec cum altero copulatio possit
auferre. Sic apostata anima. velut de coniugio christi rece
dens. etiam fide perdita sacramentum fidei non amittit
quod lavacro regenerationis accepit. Redderet

(c) 2006 Ministerio de Cultura

quasi redeuntes, si amisissent abscederent. Hic autem hoc quod recessit ad cumulum supplicii, non adminiculum premii. Item: Quod placuit ex consensu ab usu carnalis concupiscentie in perpetuum continere, absit ut vinculum inter illos coniugale rumpatur; immo firmius erit quo magis ea pacta secum inierunt, que carius concorditerque servanda sunt, non voluptariis corporum nexibus sed voluntariis animorum affectibus. Ex quibus attende quod tertium bonum coniugii dicitur sacramentum, non quia sit ipsum coniugium, sed quia eiusdem rei sacre signum est, id est spiritualis et inseparabilis coniunctionis Christi et ecclesie. **Ista non adsunt omni coniugio.**

Et est sciendum ab aliquibus exhiberi coniugium quod hec tria bona non comitantur. Deest enim fides ubi vir cum alia vel mulier cum alio coit. Sed que bona ita coniugio adherent ut, ecce, si adsit amplius commendetur coniugium; si non adsit, non erit adnichiletur. Et enim adultera est, non ideo coniux non est; immo si coniux non esset, adultera non foret. Et cum sit culpa omittitur, sacramentum vero non quassatur. Bonum quoque prolis non omnibus adest coniugibus. Quidam enim partu continentiam servant, alii etatis defectu, ut alterius rei causa generare non valent. Nec omnis ille qui prolem recepit bonum prolis habet. Ista bona prolis dicitur, non ipsa proles, ut proles scilicet que ad religionem non refertur; immo ad hereditariam successionem, ut cum quis heredes terrene possessionis habere desiderat; sed spes ac desiderium quod proles ad hoc queritur ut in religione informetur. Aliter quoque prolem habent qui tamen bono prolis carent. Nec ideo tamen coniugium esse desinunt. Sacramentum vero ita inseparabiliter coniugio adheret legitimarum personarum, ut sine illo coniugium non esse videatur; quia semper manet inter viventes vinculum coniugale, ut etiam interveniente divortio fornicationis causa coniugalis vinculi firmitas non solvatur. Sed non inter personas legitimas ... coniugium, nec adest illud bonum quod dicitur sacramentum, quia propter solum talium copula de qua prius dicetur. Et ubi coniugium sit inter eos qui coniugali affectu non tamen generandi prolis sed explende libidinis convenerunt, ut non fornicarii sed coniuges appellentur, ostendit Augustinus inquiens: Solet queri cum masculus et femina, nec ille maritus nec illa uxor alterius, sibimet non procreandorum filiorum sed per incontinentiam solius concubitus causa copulantur, ea fide media ut nec illa cum alio nec ille cum alia faciat id, utrum nuptie sint vocande. Et potest forsitan non absurde hoc appellari connubium, si usque ad mortem alicuius eorum id inter eos placuit, et prolis generationem quamvis non ea causa coniuncti sint non tamen vitaverint, ut vel nolint sibi nasci filios vel etiam opere malo aliquo agant ne nascantur. Ceterum si vel utrumque vel unum horum desit, non invenio quomodo

Aug. in libro de bono coniugali.

has nuptias appellare possim. Etenim si aliquam sibi ad tempus adhibuerit donec aliam dignam honoribus aut suis facultatibus inveniat quam in coniugio adducat, animo ipso adulter est; nec est illa quam cupit invenire, sed cum ista cum qua sic cubat ut cum ea non habeat maritale consortium. Ecce coniuges dicuntur qui solius concubitus causa convenerunt, si tamen prolis generationem aliquo malo dolo non vitent.

De his qui procurant venena sterilitatis.

Qui vero sterilitatis venena procurant, non coniuges sed fornicarii sunt. Unde Augustinus: Aliquando eo usque pervenit hec libidinosa crudelitas vel libido crudelis, ut etiam sterilitatis venena procuret; et si nichil valuerit, conceptos fetus intra viscera aliquo modo extinguat ut fundat, volendo suam prolem prius interire quam vivere; aut si in utero vivebat, occidi antequam nasci. Prorsus si ambo tales sunt, coniuges non sunt; et si ab initio tales fuerunt, non per connubium sed per stuprum potius convenerunt. Si ambo vero non sunt tales, audeo dicere: aut illa quodammodo est mariti meretrix, aut ille adulter uxoris.

In libro de nuptiis et concupiscentiis.

Utrum sit homicida qui procurat abortum.

Hic queri solet de his qui abortum procurant, quando iudicentur homicide vel non. Tunc puerperium ad homicidium pertinet, cum formatum est et animam habet, ut Augustinus superius ostendit. Informe autem puerperium, ubi non est anima viva, lex ad homicidium pertinere noluit. Dicit etiam Augustinus quod informe puerperium animam non habet, ideoque mulctatur pecunia, non redditur anima pro anima; sed in formato corpori anima datur, non in concepto corporis nascitur cum semine derivata. Nam si cum semine et anima existit de anima, tunc multe anime continue pereunt, cum seminis fluxus non proficit nativitati. Prius enim oportet domum compaginari et sic habitatorem induci. Cum ergo liniamenta compacta non fuerint, ubi erit anima? Item Ieronimus: Semina paulatim formantur in utero, et tamdiu non reputatur homicidium donec elementa confecta suas imagines membraque susceperint. Ex his apparet tunc homicidas esse qui abortum procurant cum formatum est et animatum puerperium.

In libro questionum veteris et novi testamenti.

Ad Geruchiam.

De excusatione coitus que fit per bona coniugii.

Cum hec ergo tria bona in aliquo coniugio simul concurrunt, ad excusationem carnalis coitus valent. Quando ergo servata fide thori, causa prolis coniuges conveniunt, sic excusatur coitus ut culpam non habeat. Cum vero deficiente bono prolis, fide tamen servata conveniunt causa incontinentie, non sic excusatur ut non habeat culpam, sed venialem. Unde Augustinus: Coniugalis concubitus generandi gratia non habet culpam; concupiscentie vero satiande, sed tamen cum coniuge propter thori fidem, venialem habet culpam. Item: Hoc quod coniugati victi concupiscentia utuntur invicem ultra necessitatem procreandi liberos, pono in his pro quibus cotidie dicimus: Dimitte nobis debita nostra et cetera. Ubi autem hec bona desunt, fides scilicet et proles, non videtur coitus defendi a crimine. Unde in Sententiis Sixti Pythagorici legitur: Omnis ardentior

In libro de bono coniugii.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Iero.

amator. q̄ ꝑe uxoris adult̄ ē. It̄ ier. Sapiēs iudicio amat coniugē nō affectu. nō regnat i eo ipet⁹ uoluptatis. n̄ pceps fert̄ ad coitum. Nich̄ ē fedi⁹ q̄ uxorē amare q̄i adulterā. Q̄ dnt se cā humani gn̄is uxorib⁹ misce. uniūt̄ salt̄ pecudes. ⁊ p̄q̄uā uent̄ intumuit nō pdat filios. n̄ amatores se uxorib⁹ exibeat. s̄ʒ maritos. It̄. i matmonio opa liboꝝ cocessa sūt. uoluptates aūt q̄ de mēretr̄ amplexib⁹ capiunt. i uxore dāpnate. Q̄ idulgētia apli q̄m

Sed si ɔcubit⁹ q̄ fit cā pl̄ culpa caret. sit accipiēda q̄d aplē. s. idulgētiam pmittit. Ita ꝗ. ait. hoc dico. s̄ʒ idulgentiā. Lui ꝗ. pstat uenia n̄ culpe. ꝑ h̄ gdā pare uoluit. nuptias eē peccm̄. S; ut supdictū ē. i dulgētia alia ē ɔcessio ɔ alia pmissiō. Egāt aplē de nuptijs. ⁊ de carnali coitu. ad utrūq; retulit illud. h̄ aūt dicoſ idulgentiā. Idulgentur ꝗ. nuptie. s. ɔfessionē. ⁊ ɔcubit⁹ nuptial q̄ fit tm̄ cā pl̄. Cocubitus ū q̄ ē ꝑt necc̄itatē gnandi. ob icotinentiā idulget̄ s. pmissionē. q̄ i. aliq̄ culpa ē s̄ʒ leuis. Ido nec iubet̄ nec ɔcedi s̄ʒ pmittit. q̄ nō ē laudabil̄ s̄ʒ uenial. Vñ aug ita ait. Forte aliq̄s dicet. si uenia ɔcessit aplē. q̄ peccm̄ sūt nuptie. Lui ꝗ. uenia n̄ peccō ɔcedit. Plane q̄ i firmitati pmisit. s. ueniam. audo dicē peccm̄ eē. Venia nāq; ɔcedens aplē ɔcubitū addidit ɔiugatoꝝ q̄ ē icōtinentie malū. Incōtinentie malū ē. q̄d ū cognoscē uxorē. ⁊ ult̄ necc̄itatē pcreandi libos. s̄ʒ ⁊ ī e nuptiaꝝ bonū. Nō ꝗ. quia icōtinētie malū ē. ido ɔiugiū ū ē ɔcubit⁹ ꝑt intētioēm gnatiōis nō ē bonū. ⁊ nō ꝑe illud malū culpabile ē h̄ bonū. s. illud malū fit ueniale. ꝑ bonū nuptiale. Q nō rephend aplē. s̄ʒ malū icōtinētie. Idm̄. Cocubitū q̄ nō fit cā pl̄. nuptie nō cogūt fi. s. ipetrāt ignosci. si tm̄ nō ita sit nimi⁹. ut ipediat tp̄a q̄ cōmunioni dnt̄. n̄ i mutentur in eū usū q̄ ē cc natam. Concubit⁹ ꝗ. necesari⁹. cā gnandi iculpabil ⁊ sol⁹ ipē nuptialis ē. Ille ū q̄ ultra necc̄itatē pgdit. non rōi s̄ʒ libidini obseqt̄. ⁊ hūc nō exigē s̄ʒ reddē ɔiugi ne fornicet̄. ad ɔiugē ptinet. Si ū ambo tali ɔcupiscētie subigūtur. rē faciūt q̄ nō ē nuptiaꝝ. Lui⁹ delicti nō sūt nuptie ortatōes s̄ʒ deꝑcatores. Deb̄ q̄dē ɔiugale ē castitas pcreandi ⁊ reddndi carn̄l dnti fides. hoc ē ops nuptiaꝝ q̄ ab oī peccō defend aplē dicēs. nō peccat uirgo si nupserit. Lū q̄ culpabil nō sit gnandi itētione

Aug. Vñ ab apli.

Q̄d sit malū icōtinētie.

Ide. ūt. de bono cōiugali.

ɔcubit⁹. q̄ ꝑe nuptias iputandus ē. q̄d s. uenia ɔcessit aplē. n̄ q̄ ɔiuges dnti carnis ex poscūt. nō ꝓpagini uoluntate. s̄ʒ libidinis uoluptate. q̄ tn̄ uoluntas nō ꝑꝑ nuptias cadit i culpā. s̄ʒ ꝑ nuptias accip̄ ueniā i modata q̄ ꝑ sslio. s. uenia ɔcedi. Ecce ⁊ hic laudabiles sūt nuptie. q̄ ⁊ illud q̄ nō ptin⁹ ad se ignosci faciūt ꝑ se. Nō ꝗ. iste ɔcubit⁹ q̄ fiunt ɔcupiscētie agit. ū impleat fers que postant nuptie. Bino q̄ in gnē suo nuptie bone sūt. q̄ fide thori fuāt ⁊ plus suscipiēde cā. utrūq; serū cōmiscēt. ⁊ i pietatē sepatiois horrent. Separati ⁊ ɔiugiū n̄ ɔiunx infidel obēt p. s̄ʒ poti⁹ fidel ꝑoꝝ. infideli ut aplē docꝫ. Ie his ostēdit q̄d ɔiugel q̄ cā pl̄ tm̄ ɔuenīūt. t̄ q̄ exigentib⁹ dnti reddūt. defend apertō scītas coniugiū. bonūq; nuptiale. Si ꝗ. absq; peccō nō p̄s s̄ʒ fi ɔcubit⁹ ɔiugal. nō pcepisset dn̄s p⁹ diluuiū eos copulari dicēs. Crescite et multiplicamini. cū sn̄ carnali ɔcupiscentia Sed nō posset cōmisci. Q̄ oīs delectatio carnis peccm̄ ē.

Sed forte aliq̄s dicet. omēm carnis ɔcupiscentiā. ⁊ delectatione q̄ ē in coitu malā eē ⁊ peccm̄. q̄ ex peccō ē ⁊ i ordinata. ⁊ nos dnis illā ɔcupiscentiā eē malā lꝫ. q̄ fedi ē. ⁊ pena pecci. s̄ʒ nō sēp peccm̄ ē. Sepe ꝗ. uir scs̄ delectat̄. s. carnē in aliq̄ re. ut reqescēdo p⁹ laboīē. edendo p⁹ esuriē. nō tamtal delectatio ē peccm̄. n̄ sit i modata. Sic ⁊ delectatio q̄ ē in coitu ɔiugali. cū ad sūt illa tria bona. apertō defenditur. Go. alr uidi dicē

Aug. ⁊ iulian heret.

Videtur mi bat⁹ ggg. alit̄ sentire. l. q̄d sīn peccō nō p̄sit fieri carnal ɔmixtio dicēs. Vir cū ꝑa ɔiuge dormiēs. n̄ lot⁹ aq̄. ecclam intrare nō dꝫ. q̄ nisi dulse boni natioēs de hacre dulsa sēnāt. ⁊ alia custodire uidant. Romanoꝝ tn̄ sēp us⁹ ab antiq̄ oib⁹ fuit. p⁹ admixtionē ꝑe ɔiugis. ⁊ lauacr̄ purificationē querere. ⁊ ab ingressu eccle paululū tēpare. Nec h̄ dicētes culpā deputam⁹ eē ɔiugiū. s̄ʒ q̄ ipa licita admixtio cōiugis. sn̄ uoluntate carnis fi n̄ p. a sac loci i gssu ē abstinens. q̄ uoluptas ipa. sn̄ culpa eē nullaten⁹. Prim hoc aūt ne pdictis obuiꝫ nat auctoritate.

Hoc intelligend ē i itt. q̄ nō gnā pl̄ ɔuenīūt. quoꝝ uoluptas nō ē sn̄ peccō. ⁊ uir aliqui repiri p⁹ fiūt. ad hunc amplex⁹ carnales exientes. q̄ nō in itdū ɔueniāt ꝑter intentionē pcreande pl̄. h̄ aūt q̄tiēs fit. ab

(c) 2006 Ministerio de Cultura

.c.x. Ex summarioe cōfirmat. pubaes.

ingssu eccle abstinens ē, ⁊ q̄ ita intel
ligend sit: ḡḡ ꝯsequent ostend. Sic ū sua
ꝯiuge. nō cupidine uoluptatis rapt⁹. s;
tantū cādore liberoꝝ q̄rēdoꝝ utit. iste pfecto
siue ꝺ i ꝫssu eccle. siue de summo corpis
dn̄ici misterio. sic ē medio relinquend᷒. qr
phibi ant nō d; accipe. q̄ in igne po
sit᷒ nescit ardē. Cū ū nō amor q̄rēde
sobol. s; uoluptas dn̄at̄ i ope ꝯiunctionis.
hnt ꝯiuges ꝺ ꝯiunctione sua qd defleāt.
Duc āt ūr q̄ p⁹ ꝯiunctionē ꝯiugis lot᷒ aq̄
fuit. ⁊ sacrā ꝯmunionē ual; accipere.
ē ei s. ꝯfirmatā sententiā ecclam licuit in
trare. ꝺ solone carnat debiti.

Sexens ē ⁊ q̄ ei moib᷒ aīal. ū presit
mulieri ut cap corpi. Et ṫ. ū capd mulie
ris. in soluendo ū carnis ꝺbito pares sunt.
Jdeoq; aplc utriq; parit̄ p̄cepit. i hac cā
sibi īuicē subici iq̄ens. Uir ꝺbitū reddat
uxori. similit̄ ⁊ uxor uiro. Ca mulier. ū
ht. po. s. c. s; uir. silr ⁊ ui. ū. h. p. s. c. s; cj.
qr ū mulier ad aliū uir. ū ū ad aliā mu
lierē. potestatē sui corpis ht. Nec ū ad cō
tinendū. nec mulier potestatē sui nutu
ꝯsensu. s; alē alti⁹ potestatē ht corpis. ut
poscēti alti nō liceat. altī negare debitum.
Jnh ṫ. pares sūt. qr ū uir ū mulier ante
p⁹ suū lic; altī ꝺde. s; ē inuicē ꝺbitores sūt
in hac cā. ne peccādi det̄ occasio. p q̄ non
ꝺbitum tollit uir s; uitiū. Debut ṫ. sibi
ꝯiugati. nō solū cpi⁹ sex⁹ sui ꝯmiscēdi fi
dē liberoꝝ q̄rēdoꝝ cā q̄ p̄ma ē in ista mor
talitate societas. uez ⁊ i infirmitati īuicē
excipiende. ad illicitos ꝯcubit⁹ cauendo mu
tuā q̄dā̄ seruitutē. ut si alti eoz ꝯtinen
tia placeat. ū exalti ꝯsensu nō possit. ad h
ṫ. neut̄ hat potestatē sui corpis. Ca ꝺde ue
rū ē. ut ⁊ i q̄ nō filioꝝ q̄rēdoꝝ. s; i infirmi
tatis ⁊ i ꝯtinētie cā expetit. t ille ꝺ matri
monio. t illa nō sibi alterut̄ negēt. ne
p h icidat i dāpnabiles corruptelas. Redde
ṫ. ꝺbitū ꝯiugale. null⁹ ē crimnis. exige
āt ulē q̄ndi necessitatē culpe ē uenialis.
fornicari ū t mechari puniēdi ē crimnis.

Os ū ꝺ ꝯtinētia ex ꝯsensu ꝯiuū sua
sū ꝯiusu uxoris. ū ꝯtinē nō ualat. Da.
subdais hat̄ testimoniis. Ait ṫ. aug. Si
dicat ū iam ꝯtinē uolo. nolit āt uxor ū p̄.
Q ṫ. tu uis illa nō uult. Nūqd p̄ ꝯtinētiā
tuā illa d; fi fornicaria. Si alii nupsit
te uiuo. ad ultā erit. Nō uult tali lucro

ꝺs. tale dāpnū ꝯpensari. Redde ꝺbitū ⁊
si nō exigis reddē. pficiatioe pfci. ꝺs t
oputab si nō q̄ t debet exigis. s; q̄ ꝺbes
reddis uxori de. Scdm uba aplica ⁊ si ū
ꝯtinē uoluiss; ⁊ tu noluisses ꝺbitū t redde
coget̄. ⁊ illi ꝺs iputaret ꝯtinētiā suā. si nō
sue s; tue ꝯced; i firmitati ne i adulteriū
cadet. Quisq; ꝺ ꝯpaties i firmitati uxoris
reddit nō exigit ꝺbitū. aut si ꝑ īfirmitatē
ppā. duc uxorē plangēs potius q̄ sū uxore
eē nō potuit. quā gaudēs q̄ duc̄. Secur⁹
expectat diē nouissimū. Jd. Una cā sola
ē p̄. qua te ad id q̄ uouisti nō nō ꝯta
rentur. s; ⁊ phibens i ple. si forte tua
ꝯiux hoc tecū suscipe. aīmi t carnis i firmi
tate recusaret. Nā uouenda talia nō sīt
a ꝯiugatis. ū ex ꝯsensu ⁊ uoluntate com
muni. Et si ꝑpostē sēm fuit. mag ē cor
rigēda temitas. quā psoluēda p̄missio.
Nō ṫ. exig̃ ꝺs. siquis ex alieno aliquid
uouit. s; potī usurpare uetat alienuz.
Jdm. Apls nec ad tps ut uacarēt oratioi.
ū ex ꝯsensu. uoluit ꝯiugē carnali īuicē
fraudari ꝺbito. Jo manifestū ē ita uo
luisse legē. feminā sub uiro eē. ut nulla ei
uota q̄ abstinētie cā uouit reddant ab ea.
ū auctor fuit uir p̄mittēdo. Nā cū ad pec
catū eidē uiri p̄tinere uoluit. lex si p⁹ per
misit ⁊ pea phibuit. nō tū dic ū faciat
mulier q̄ uouit. q̄ iā p̄missa p⁹ auctor
fuat. Uiri dic ēe peccm. q̄ abnuit q̄ pri⁹
ꝯcesserat. Nō tū mulieri ꝯ h uisū dedit.
ut ē p⁹ uir ei ꝯsenserat. pea si phibuit cō
tempnatur.

Ex his apparet qd uir t mulier. ꝯtinē
tiā ꝺ ꝯferre nō p̄. sū cōmuni ꝯsēsu.
nec alē alteri ꝺbitū negare d;. Si ū q̄lib;
eoz alteꝝ suo iure absoluit. ad p̄istinā
seruitutē nūqd reuocare potit. h ṫ. uidet̄
aug sup uoluisse. Ubi dā uidi. q̄ mulier nō
ꝺscedens a domo uiri. q̄ uiro p̄mittēte ꝯti
nētiā p̄misit. ꝯd phibuit soluē nō ualat.
⁊ h ꝑ dignitatē uiri q̄ ē cap mulieris. Ē;
mult⁹ h itellig in tali casu. ū uir ꝯcedit
mulieri uouē ꝯtinētiā. ⁊ āi uotū phib;
tple. Si ū habitū mutauit. nō p̄ reuocari
s; illud. Q uxorē suā uelare p̄misit. aliā
nō accipiat. s; simlr ꝯtinat. Et licet
ꝺbitū poscēti sēp soluend sit. nō licet tn̄
die q̄lib; poscē. Vn aug. X pianis cū uxore
sua aliq̄n licet ꝯuenire. aliq̄n nō. nō ṗpt

Ide adeditiā.

dub. adapnitarui ipauliny.

Jdm. m. t. ꝺ adulterinis ꝯiugiis.

Aug. in qb̄ nu.

Ex decalo remisi qd̄ p̄taub. cessand sit acorty.

Ambr.

Aug.

Ambr.

Aug. i. t. de bono ꝯiugij.

Jd.

Aug. sup. psalm. clxvi.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

pcessionis et dies. et ieiunior. aliqn nō
licet conuenire. q̄ ⁊ aliciis abstinendū ē
ut facilius i pcem p̄sit. ꝗ postlat. Ier. Cū eē &
uel dies natiuitatis. t reliqꝫ festiuitates ad
uenūt. nō solū a concubinaꝝ consortio. s; ⁊ a
ppriis uxoribus abstineat. Jt ambr. Sicā parētū
uoꝝ filioꝝ ducēt uxor. nō multū tpe concessū
uidē ad ipm usū. q̄ ⁊ dies festi ⁊ dies pcessio
nis. ⁊ ipā rō concept᷒ ⁊ partus. iuxta legē ces
sare. usū carnis ī dēbe ꝗbꝫ demōstrant.

Jllꝫ at ꝗ dictū ē. Jer. uidꝫ a pmissis dissentire.
reddē dbitū nō eē peccm. uidē obuiare q̄d
ait ieronj. cū cuiqꝫ uxori dbitū reddit. uac
care nō p̄ orōni. nec carnes agni ēdē. Jtē. Si
panes ppositiōis ab his q̄ uxores suas tetigerūt.
comedi nō poterant. qūtomagis panis q̄ de celo
descendit nō p̄. ab his q̄ coniugibus paulo ante
hesere. cōplexibus uiolari atqꝫ contingi. Nō q̄ nuptiā
condēpnem⁹. s; q̄d eo tpe q̄ carnes agni mādu
caturi sum⁹. uacare a carnalibus opibus debem⁹.
Ex capitlm pp̄e ad ministros eccle ptine uidet.
q̄bꝫ nō licebat sac̄ officia celebrāre atqꝫ misteria.
tēpe coniugal amplexus. quo ⁊ p̄sentia sc̄e scī nō
datur. Vnꝫ id ait. Conubia legitima. carent
q̄ pecō. Nec tn̄ tpe illo. q̄ coniugales act᷒ gunt.
p̄sentia sc̄i sp̄s dabit. ⁊ si ppha eē uidat q̄ offō
generatiōis obsequit. Ier. Qꝫbꝫ tpibꝫ nō sīt celebrande nuptie.

Nec solū in ope carnali. obseruāda s̄t tpā.
s; ⁊ in celebrandis nuptiis. s̄. illud. Nō oportet
a septuagesima. usqꝫ in octauā pasche. ⁊ trꝫ
ebdomadibus an̄ festū s̄. iohis. ⁊ ab aduētu dn̄i
usqꝫ p⁹ epyphiam nuptias celebrāre. Qꝫ si fcm̄ fuīt
separent. Jt nichola⁹. Nec uxorē ducē. ū con
uiuia facē. qdragesimali tpe conuenire posse
ullomodo arbitror. Ꝺꝫ diuisis coniugiis legibꝫ.

Queritꝫ hꝫ de antiqs patribꝫ. q̄ plēs simul
legunt huisse uxores. t concubinas utꝫ pecca
uint. ad q̄ dnis. uaria inenit dispēsatio cō
ditoris p uarietate tpm. Ab exordio et. tpis
int duos tn̄. adā. s̄. ⁊ euā i conatū ē coniugium.
deo p hos ade dicēte. hoc ad hebit yrou suē
⁊ erūt duo ī carne una. ⁊ scdm icōnatōis
modū int duos tn̄ p omnem successionē tpꝫ
eēhet. si p̄mi hoīes ī obediētia pstitisset. pt
eoꝫ ū coplam. filij ⁊ filie eoꝫ matrimonio cō
iūcti s̄. s; un⁹ uni tn̄. Jdō at fr̄s sororibus
tē sūt coplati. q̄ nō erāt alie mulieres.
ut uiri. q̄bꝫ ade filiū. t filie nigerent. p̄mū
om̄iū lameche. duas legꝫ sīmꝫ huisse uxorē
⁊ hꝫ meo arguit q̄ p explectōe carnal uolup
tatis id fecisse p̄hibet. Postea ū ē iā pcente oīs

hoies falsis diis seruirēt. paucis ibi cultū p
manentibus. consultū ē adeo plēs ī matrimonū
coplaresibi. ne illi paucis deficientibꝫ cultus ⁊
noticia dī deficeret. Vn abrahā uiuēte uxore.
ad ancillā intrauit ⁊ ex ea genuit. Jacob ⁊ libis
⁊ ancill se copulauit. ⁊ filie loth patre ebrio
usę s̄t. Cū eñ. ceteris ī ydolatriā relictis. abrāā
⁊ filios ei⁹ ī peculiarē ꝑ ppłm dn̄s delegisset.
pter multaꝝ fecūditate mulieꝝ. ppłi dei
multiplicatio q̄rebatꝫ. q̄ ī successiōe sāguis
erat successio religiōis. Vnꝫ ⁊ ī lege maledic
ta erat sterilis que nō relinqbat sem̄ super
trām. Hic ⁊ ī sacerdotibꝫ coniugia decreta s̄t.
q̄ ī successione familie. successio ē offitij.
Nōqꝫ abrahā ut iacob delicq̄d. q̄ pt uxorē
filios ex ancilla q̄suīt. nec illoꝫ exemplo
pt coniugale dbitū fecunditatē ī aliq̄ lic; ali
cui q̄rere. ē illoꝫ coniugia nr̄oꝝ eqnt uir
ginitati. ⁊ ī modat usꝫ coniugꝫ nr̄i tpis uir
ginitatē fere imitet fornicatōis illi⁹ tpis.
Ꝺ hꝫ aug sic ait. Antiqꝫ iustis nō fuit peccm
q̄ pluribꝫ feminis utebantꝫ. neqꝫ hꝫ ꝯ naturā fa
ciebāt. cū nō lasciuiēdi cā. s; gignēdi hꝫ face
rēt. Nec ꝯ morē. q̄ eo tpe ea fiebāt. nec
ꝯ pceptū q̄ nulla lege erat p̄hibitū. Jdꝫ. Abi
cuntur iacob. iiij. uxores. q̄d qn̄ mos erat
crimen nō erat. Sic patriarche coniugibꝫ exspien
tibꝫ sem̄ sui. miscebantꝫ nō concupiscentia per
ficiende uoluptatis. s; puidentia ppagande suc
cessionis. sic apli auditoribꝫ suis. admirantibꝫ
doctrinā suā condelectabantꝫ. ū auiditate cōse
qnde laudis. s; caritate seminande ueritatis. Jdꝫ alibi. Antiqꝫ. q̄bꝫ cū ad huc salutis
nr̄e misteriū uelaret. iusti offō ppagandi
nuptias contrahebāt. ū uicti libidine s; ducti
pietate. q̄ multo facilꝫ coniuge p̄sent fiuellet.
Vtebantꝫ tn̄ coniugibꝫ. ⁊ plēs uni uiro licebat
hrē. q̄s castꝫ habebat q̄ nc unā q̄libꝫ nr̄oꝝ
modꝫ uidim⁹ q̄ s̄. uenia concedit aplc. habe
bant et. eas in ope generandi. nō ī morbo deside
rij. Jt ambr. Dixit sarra ad abrahā. Ecce conclusit
me dn̄s ut nō pariā. Jntra ḡ ad ancillā me
am. ut filiū faciās ex ea. ⁊ ita fcm̄ ē. Cōsidā
p̄mū q̄d fcm̄ ē. abrahā an̄ legē moysi. ⁊ ante
euāglm fuit. Nō ḡ ī legē comisit abrahā. si
legē p̄uenit. nō dū et. int dictū uidebatꝫ. Sed
consida q̄ nō ardore aliq̄. uage successꝫ libidinis
nō petulantis forme capt⁹ decore. ancille conu
bio coniugale p⁹huit thoꝝ. s; studio q̄rende
posteritatis. ⁊ ppagande sobol. adhuc p⁹ diluuiū
raritas erat gn̄is humani. erat ⁊ religiōis.

[Margin notes:] Jer. — Ambr. — Ier. in Sermone q̄dā. — Ier. sup̄ matheo. — Ex decto hormisde. — Ad consulta bulgaroꝝ. — Aug. i. l. d' nuptiis — Sup̄ genesi. — Ambr. i. l. d' patriarchis.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Aug' in l. de uirginib'.

Unde et loth sancte filie, que curam querende posteritatis habuerint, ne genus humanum deficeret, et non publica muneris gratia privatam culpam fecerunt. Item Aug. Iustus quamvis cupiat dissolvi et esse cum Christo, cum sumit alimentum non cupiditate vivendi, sed officio consulendi ut maneat, quod necessarium est propter alios. Sic misceri feminis iure nuptiarum officiosum fuit sanctis viris, non libidinosum. Quod enim est cibus ad salutem hominis, hoc est concubitus ad salutem generis, et utrumque non est sine delectatione carnali, que tamen modificata et refrenante temperantia in usum naturalem redacta libido esse non potest. Quod autem est in sustentanda vita illicitus cibus, hoc est in querenda prole fornicarius vel illicitus concubitus. Et quod est in cibo licito immoderatior appetitus, hoc est in coniugibus venialis ille concubitus. Ut in Iohanne

Quod virginitas preferenda sit castitati Habrahe.

In l. de uirginib'.

Quia castitas virginalis non prefertur in merito coniugali castitati Habrahe, Aug. ostendit dicens. Sicut non est impar meritum patientie in Petro qui passus est et in Iohanne qui passus non est, sic non est impar meritum continentie in Iohanne qui nullas expertus est nuptias, et in Habraham qui filios genuit. Nam et illius celibatus et istius connubium pro temporum distributione Christo militaverunt. Sed continentiam Iohannes in opere, Habraham in solo habebat habitu. Melior est autem castitas celibum quam nuptiarum. Quarum unam Habraham habebat in usu, ambas in habitu. Caste enim coniugaliter vixit, esse autem castus sine coniugio potuit, sed tunc non oportuit. Item idem. Ut si ignoret sub alia dispensatione dei omnes per sanctos eidem fuisse meriti cuius nunc tamen sunt. Cum enim Habraham ante placuit in coniugio, sicut nunc virgines placent in castitate. Servivit ille legi et tempori suo; serviamus et nos legi et tempori nostro, in quos fines seculorum devenerunt.

lex.

Ex his apparet quod sancti patres sine peccato ante legem plures habuerint uxores vel concubinas. Eas enim nunc uxores appellat scriptura, nunc concubinas. Sed Rachel et Lya ambe uxores fuerunt, non concubine.

Expo.

Sed si opponatur quod fidem thori non servabant illi patres, dicimus in hoc servasse fidem thori, quia non aliis sed propriis uxoribus vel ancillis commiscebantur.

Que erat consuetudo sub lege.

Ecce que fuit consuetudo in hac re ante legem. Legis vero tempore interdixit Moyses carnalem copulam fieri cum matre, cum noverca, cum sorore, cum nepte, cum amita, cum matertera, cum nuru et aliis quibusdam.

Iohs crisostom'

Permisit autem divortium fieri dato libello repudii, in quo scribebat causam propter quam uxorem repudiabat. Permisit et aliam ducere dato priori libello. Quod propter duritiam cordis eorum permissum est. Christo dicente. Non ut concederetur dissidium, sed ut tolleretur homicidium, permisit fieri mala ut non fierent peiora.

Crisostom'.

Et hoc permittendo non dei iram demonstravit, sed in peccante minuit culpam.

Sed numquid licebat **Cum liceret plures habere ux.**

Aug'.

Sub lege plures habere uxores? Audi quod scriptum est in deuteronomio. Non habebit uxores plurimas que alliciant animum eius. Super quem locum Aug. ait. Manifestum est Salomonem hoc preceptum transisse. David autem plures habuit, nec preceptum preteriit. Permissum est enim plures habere, non plurimas que alliciant animum multiplicare. Cum enim addit ut non evellat cor eius, alienigenarum prohibitum esse intelligitur. Verumptamen multiplicatio uxorum generaliter prohibita est. Permissum est autem regi plures habere, sed non multiplicare. Veniente autem plenitudine temporis, quo virtus gratie ubique est dilatata, redacta est lex nuptiarum ad pristine honestatis institutionem, ut unus uni, sicut Christus et ecclesie iungitur. Nec queritur electio multitudinis in successione generis, sed in perfectione vite, et castitate scientie. Et virginitas fecunditati prefertur, et sacerdotibus continentia indicitur. **De virginitate mentis et corporis.**

In l. de uirginib'.

Melior est autem virginitas mentis quam carnis. Unde Amb. Tolerabilius est mentem virginem quam carnem habere. Utrumque bonum est si liceat. Si non liceat, saltem non homini casti, sed deo simus. Ego puto adulterium non posse. Nec lupanaria infamant castitatem, sed castitas etiam loci abolet infamiam. Item. Non potest caro corrumpi nisi mens ante fuerit corrupta.

Isidorus.

Unde Ysidorus. Non potest corpus corrumpi nisi animus prius corrumpatur. Munda enim cogitatione anima, caro non peccat. In fine huius capituli apparet quomodo verum sit, nisi anima prius fuerit corrupta, corpus non posse corrumpi, scilicet peccato.

Aug'. de bono coniug.

Illud etiam Aug. advertendum est. Sicut in quo sanctum est mori fame quam ydolotitis vesci, ita sanctum est defungi sine liberis quam ex illicito coitu stirpem querere. Undecumque vero nascantur homines, si parentum vitia non sectentur et deum recte colant, et honesti et salvi erunt. Semen enim cuiuscumque hominis dei creatura est, et eo male utenti male erit, non ipsi aliquid mali erit. **De personis legitimis.**

d. xxxiiii.

Nunc superest attendere que persone sint legitime ad contrahendum matrimonium. Legitime iudicantur persone secundum statuta patrum, que diversa sunt. Alie namque fuerunt legitime ante legem, alie sub lege, alie in tempore gratie. Item in primitiva ecclesia quedam erant legitime persone que modo non sunt. Earum vero que modo legitime sunt vel illegitime, sunt quedam plene legitime, quedam omnino illegitime, quedam medie. Plene legitime sunt quibus non obviat votum continentie vel sacer ordo vel cognatio vel disparitas cultus vel conditio vel nature frigiditas, vel si quid est aliud. Penitus vero illegitime sunt propter votum, propter ordinem, propter cognationem, propter disparem cultum. Medie vero sunt nec plene legitime nec omnino illegitime, propter frigiditatem vel conditionem. Si enim tales ignoranter iunguntur, commanere possunt accedentibus quibusdam causis, et eisdem deficientibus dividi.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

i coniugio uxorē accipe. Similit̃ ⁊ mulier. q̃ tali fuit sede lapsa. ii fornicōnis nō
ꝑduceñ ad eahos. s; h̃ laicis uiris ac mulierib; solū̃ statuum?

ꝟ. ex triburiēsi cōcilio. Si q̃s c̄ nouerca sua
dormierit neut̃ ꝑ ad coniugiū ꝑuenire.
s; uir ei᷒ ꝑ si uult aliā accipe. si cōtīe
nō ꝑ. Similr̄ q̃ c̄ filiastrā suā. t̃ c̄ soro
re sue uxoris dormit̃ obseruandū ÷

De his u̲. q̃ cā d̃ frigidit̃ separant̃. t̃ nō
c̄frigitatis debitū reddē nō p̄st̃. c̄sulit
bt̃s gg̃. ut ꝑmaneāt. S; si mulier causat̃
dicēs. uolo ēē matr̄ ⁊ filios p̄ceare. discīnt
ut uterq; eoꝝ septēmanu iuret ꝑpinquorū.
q̃ nūq̃. carnalr̄ cōuenīūt. ⁊ t̃c mulier sc̄dā̃
nuptias c̄ehat. V̄ qui aūt natr̄ frigide ē.
absq; ꝑe c̄iugiꝗ ꝑmaneat. Aīt ei. sic. Inter
gatti de his q̃ imatrimonio iūcti s̄t ⁊ nubere
nō p̄st̃ūt. si ille aliā. t̃ illa aliū ducē possit.
de q̃b᷒ sc̄ptū ÷ V̄ ⁊ mulier si se c̄iunx̃int. ⁊
p᷒ dix̃it mul̃ de uiro q̃ coire nō p̄st̃ c̄ ea. si
poterit ꝑbare q̃ dic̄. ꝑ ritū iudiciū accipiat aliū.
Si ū ille accepit aliā separent̃. It̃. de his req̃si
ti. q̃ ob cām frē ū. dicūt se nō posse īui
cē opam carnis dantes c̄miscē. Iste ū sinō
ꝑ. eā uti ꝑ uxore. hāt eā q̃ᵢ sororē. Q̃ si rei
nacl̃m c̄iugale uoluīt rescindē. maneat
uterq; i nupti. Nā si hunc nō potuit naturalr̄
c̄cordare. q̃n alii c̄uenirēt. Ig̃ si uir aliam
uxorē uult accipe. manifesta patet rō. q̃a
suggerente diabolo odij fomitē. excusā̃ eam
huīt. ut dimittē eā ꝑ mēdacij falsitate mo
lit̃. Q̃ si mulier causat̃ ⁊ dic̄. uolo esse
matr̄ ⁊ filios p̄ceare. uterq; eoꝝ septēmanu
ꝑpinq̃oꝝ tactis sac̄ scīs reliquiis iure iurā
do dicat. ut nūq̃. ꝑ c̄mixtionē carnis con
uēti. caro una effecti fuissēt. Tūc uidet̃.
mulierē sc̄das ꝑ se c̄ire nuptias. huānū
dico ꝑꝑ i firmitatē carnis eoꝝ. V̄ aūt q̃ frē
natr̄ c̄ maneat sine c̄iuge. Q̃ si ⁊ ille
aliā copulā̃ accepit. tūc hi qui iurauēāt
ꝑiurij c̄rimine rei tenebūt. ⁊ penitētia ꝑer
acta ꝑ ora recipe cogant̃ c̄nubia. h̄ obs
uandū ē. cū uterq; id fatet̃. S; uir si asserit
se d̃bitū reddidisse uxori. ⁊ illa diffitet̃
cui fides potiꝰ sit hn̄da uiro q̃ᵢ. D̃ h̄ itaq;
statutū ē. Si q̃s. accep uxorē. ⁊ huīt eā ali
q̃ tp̄s. ⁊ ip̄a firia dic̄ q̃ nūq̃. coīsse cū ea.
⁊ ille uir dic̄ q̃ fec̄. in ueritate uiri c̄sistat
q̃a ū cap c̄ mul. h̄ d̃ illi i possibilitate statutū ÷.

He d̃ his q̃ maleficiis ipediti coire nō p̄st̃.
hmaleficiis aūt i pedimito h̄ tenēd̃ discīt.
q̃d si ꝑ sortiarias. ⁊ maleficas. c̄cubitꝰ ū seqũ
c̄cedi s̄t q̃ ista euenit. ut fit sepe. ⁊ h̄
umiliato. d̃o ⁊ sac̄dotib; q̃ oīb; peccis c̄fessio
nē faciat. ⁊ lacrimis atq; helemosinis. orōib᷒
⁊ ieiuniis dn̄o satis faciat. ⁊ ꝑ exorcismos
ac cetā ecclastice disciplīe munimina.
minist̃ ecc̄le tales sanare poterit. Q̃ si nō
potuīt separi ualebūt. S; p᷒q̃. aliā nup

tias expetierit. ut iuuenib᷒ q̃ᵢ uiēte fue
rit. ꝑ oribꝰ q̃s reliquāt. ⁊ si possibilitas c̄
cubendi eis reddita fuit. recōciliari neqũ
bunt. Q̃ i fine h᷒ capitli c̄inet̃. ex rigore
magis dictū intelligīd̃ ē. q̃ ex canonica eq̃
tate. t̃ intelligīd̃ ē nō posse recōciliari ꝑori
bus ū iudicio eccle. q̃ diuisio fc̄a fuiat.

Furiosi q̃ dū i amētia d̃ furiosis addit
fuit. matrimoniū c̄tre nō ualet. Vn̄ fabia
nus. Neq; furiosꝰ neq; furiosa. matrimo
niū c̄trahe p̄st̃. s; si c̄trc̄tū fuit nō separent̃.
It̃ nichola᷒. Hij q̃ matrimoniū sani c̄traxīt.
⁊ uni ex duobꝰ ut ambobꝰ amētia t̃ furor. t̃
aliq̃ i firmitas accessit. ob hāc i firmitatem
talīū c̄iugia solui nō p̄st̃. Simit̃ ē sciend̃
de his. qui ab aduersariis exigūt̃. t̃ inb̃ capti
uant̃. t̃ a barbaris excecti fiūt. d̃ his q̃ c̄ duabꝰ

De his ē q̃ c̄ duabꝰ sororibꝰ dormiūt.
c̄ sororibꝰ. ut q̃ cū duobꝰ fribꝰ dormiūt.
uidēd̃ ē q̃d censeāt canones. Q̃ dormierit
c̄ duabꝰ sororibꝰ. ⁊ una ex illis antea fuerit
uxor. neutrā exipis hāt. ū ip̄i adulti niq̃m
i c̄iugio copulent̃. It̃. ū ꝑꝑe uxori ē lic; red
de debitū. q̃. ē reddid̃ illicitā sororē eiꝰ cog
noscendo. nec ē p᷒ mortē uxoris lic; ei. t̃ ad
ultrē copulari i c̄iugiū. It̃ zacharias ꝑꝑ. Cō
cubuisti c̄ sorore uxoris tue. si fecisti neutrā
has. ⁊ uxor tua si nō fuit c̄scia sceleris. ⁊ c̄ti
nē nō uult. nubat i dn̄o cui uult. Tu uero
⁊ adultera sine ꝑe c̄iugii maneatis. ⁊ dū uiue
ritis penitētiā agite. Q̃ aūt cū uult nubē
intelligīd̃ ē p᷒ mortē uiri. Vn̄ gg̃. Q̃ uxores
suas in adulterio depꝑhendūt. ū ille ū illa
aliā uxorē accipiat. t̃ aliū uirū q̃diu ambo ui
uūt. Si ū adultā mortua fuit. uir eiꝰ si
uult nubat. adultā ū nūq̃. ⁊ si mortuus
fuit uir eiꝰ. s; oīb᷒ dieb᷒ penitētie lamēta ꝑ
soluat. H̄ de illo adulterio aḡ. q̃ c̄ cognato ui
ri. t̃ c̄ cognata uxoris c̄mittitur. Q̃ ū ē di

Illud ē sciēd̃ ÷ mittēda uxor ꝑ aliq̃ macla d̃formi
q̃ ꝑ aliq̃ infirmitate t̃ macla corpali. nō lic;
uxorē dimittē. ⁊ exulio. s; debꝫ alt̃ alti sub
sidia ꝑbe. Vn̄ aug̃. Si uxorē q̃s hāt sterilē
seu deformē corpe. siue debilē mēbris. t̃ cecam
t̃ claudā. t̃ surdā. t̃ aliq̃d aliud. siue morbis
siue laborib᷒ dolorib᷒q; c̄fectā. ⁊ q̃cq̃d excep
ta fornicatione excogitari ꝑ uehemēt horri
bile. ꝑ societate fideq; sustineat. Q̃ eod̃ iure

Hoc ē notand̃ ÷ uiuāt uir ⁊ mulier.
hq̃d c̄ dn̄s c̄cedat uxorē dimitti cā fornica
tionis uiro. ead̃ licētia nō tollit̃ fēmīs. Vn̄

Ex. ioh̄i rauēnāti archiepo.

In legib᷒ hūanis exemplaciō.

Cōsuluit.

In decilio capitli.

Ißam rem isi ar
chieps.

Fabian᷒ ꝑꝑ.

nichola᷒.

Ex aurel. c̄cilio.

Zachar ꝑꝑ.

Gg̃.

Aug̃. i. li. de s̄rmōe dn̄i. i mō ē.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Ier. ad ocea. de morte fabiole.

iere. Preter dns uxore no dimitti excep
ta fornicationis cā. et si dimissa fuer manē
i nupta. Qd ego uiris papit. h. osequit re
dundat ad fmās. Nō ē. adultā uxor dimit
tenda e. et uir mecs tenend. Jt. apd nos
qd nō licz fmis. eq nō licz uiris. et eade fuit
pari odicōe cēset. Ex his ostndi q mulier
pot sup fornicationē uiri ouenire. ut uir

Innocēti. pp.

mulierē. Vn̄ Innocenti pp. Xana religio ad
ulteriu in utroq sexu. pari rōne odēpnat.
s; uiros suos mulieres nō facile d adulterio
accusat. Viri libius uxores suas adultas apd
sacdotes deferre osueūt. et ideo mulierib
pdito eor cōmune comunio negat. uiroz
aut latente comisso. nō facil qs ex suspi
tiōib arcet. q submouebit. si ei flagitiu

Ex osil. vermi. Si quis suā uelare pmisit aliā n accipiat s; similit ouiū.

detegatur. Qd n nō p. dimitte uxorē fornica
ria. ñ ipe fuit exps. et resumisso.
Sj uo qr an adult adulterā p̄lit dimit
te cā fornicoīs. dns qz neqt adultā

Aug. i. t. de fmōe dni in monte.

uxor dimitti a uiro. ñ et ipe exps fornicōis
existat et exilio. Vn̄ aug. Nichil iniqui e.
q. cā fornicacois dimitte uxorē. si et ipse
cōuincitur fornicari. Occurrit ē. illud. in q
altez iudicas te ipm odepnas. Qr ipe q. q's
fornicacois cā uult abicē uxorē. prior deb
afornicacōne ee purgat. Qz simlr et d fmia

Jd. d adultinis cōiugijs.

dicim. Jd. indignant mariti. si audiat
adulteros uiros pendē. simil adultaru fe
minis penas. cu tanto grauiu eos puniri
oportuit. q tomag ad eos ptin. et uirtute
uincere. et exēplo rege fmas. Ex his apa
ret qd adult. adulterā dimitte nō ualz
et comisso. Qz p's sr recōciliari q ca fornicacois

Sicq. aut sui fornicatois cā eps. fornica sepa
riā dimisit. aly coplari nō p. s; cō ratur.
tinē oportet. l ad dimissā redire. sic et de
fmia. Vn̄ aptle. his q matrimonio iūcti s
pcipio nō ego s; dns. uxorē a uiro ñ discē
de. Qd si discessit m. i. a. u. s. r. et d uiro

Ambr.

add. et uir uxorē nō dimittat. S; ambair.
Jd ñ subd d uiro sic d muliere. q licet
uiro aliā ducē. s; h ofalsarius illub amb
posit cēdit. Supplend ē. ee in uiro. q de

Ag. sr eptam ad chor.

uxore pmisit aptr dic aug sic. Ctr non
add de muliere q pmisit de uiro. ñ q
simile formā uult itelligi. ut si dimisit
q cā fornicatois puniat maneat sn uxo

Jd. i. t. d fmōe dni in monte.

re. aū recōciliet uxori. Jd. si ñ illi nube
ccedit. uiro uiuo aq recessit. ñ hinc aliā
ducē uiua uxore q dimisit. in dominus

Jd. i eode.

fas e illicita cōiugibus stup comittē. Jdē

ut nō facile dimittat uiri. dns solā for
nicatois cām excepit. cetās ñ uniusās mo
lestias siq exstint. ubi qfide ougali et
pcastitate fortr s' cati. et mechu dicit
q eā a uiro solutā duxit. Ex his ostndi q
ñ cā fornicatiois fit separatio. ñ p. uir ut
mulier i aliā cōsire coplam. Possūt ēi
recōciliari et cohabitare. sic pz dimissos si
alt reuocare uoluit. Qz pdicts uidetur obuiare.

Iohs ēlostom' sr mathm.

Hic tñ ioh ēlostom'. Sic crudel et iniq
e q dimittit castā. sic fatu' et iniq' est.
qui retiny mectē. Patnus ē. et cōpulodinis e.
q celat cīm uxoris. Cu mulier unā carnē

Jerē. iere.

i aliā diuisit. et se fornicacōne anni cio.
separit nō deb reti. ne uiru q sub ma
ledicto faciat dicente scpra. Qd tenet adulte
rā stultus et i pi' e. Jd ad amand scbus pbr.

Jd.

dpā q a uiro suo nuetē aly nupsat licait.
Rē nouā loqr. ymo nō nouā s; uetem. que
ueteris testamti auctoritate ofirmat. Sire
liquerit s. uiru mulier. et recōciliari uo
luit nō p. S; h oia itelligūda s de illa

Dāpnatio.

q ab adulterio recede noluit. ñ p penitentiā
petēm dele. Et si uir sciens patit oserre
illā. S; ē. i adulterio pseuare eleg. patr'
cōpulodinis et lenocinij reus maritus habebit.
ñ cā adultij rea face uoluit. Si aut apecco

Aug. ad pollentiu.

recessit. et p penitentiā pgauit illd. pōt
uiro recōciliari. Vn̄ aug. qd e dur' uidet.
ut p' adulteriu recōciliet oiuinx. si fides
adsit nō erit durz. Cur e. adhuc dputa

Jd. in. i. t. d adultinis cōiugijs.

mus adulteros. q's cōdim' penitentia ee sa
natos. Jd. nō erit tpis ñ difficil ñ p per
petra et pgata adultā recōciliatio cōiugij
ñ p claues regni celoz ñ dubitat fi re
missio peccatoz. ñ ut p' uiri diuortiu ad
ultā reuocet. s; ut p' e osortiu adultā nō

Gg. m. t. pastorali.

uocet. Jt ggg. deb recipe peccatrē q penite

hermes.

tiā eg. s; nō sepe. Jd hermes. Siuir sci
uit uxorē suā deliqsse. et nō egit penitentiā
mulier. si pmaneat i fornicatōe sua. et uiui
cū illa uir reus erit et particeps pecci illi'
Qz si uir dimissa egit penitentiā. et uoluit ad
uiz redire. deb recipe peccatrē q penitentiā
eg. s; nō sepe. Dist qle āū ougiū pollueret padulterium.
Sedz et qri an ualat duci i cōiugiū q pri'

Leo. pp.

e polluta padulteriu. d' h leo pp aut. Nlls
ducat i matrimoniu. q. ps polluit p adulte
riu. Jt. relatu e auribs scōz sacdotu.

Recōcilio tiburtiensi.

qndā alti' uxorē stup uiolasse. et insuper
meche iuram tu dedisse. q p' legitimi

(c) 2006 Ministerio de Cultura

q(uod) i(n) pl(ur)ib(us) (con)cili(is) dic(itu)r.

Aug(ustinus) in libro de nupciis (et) con(cu)piscencia.

It(em). In libro de bono (con)iugii. Idem.

Dominae

c. xxxvi.

In decr(et)o ep(iscop)i Imeria.

In (con)cilio cabilonensi.

uiri morte(m). si sup(er)uixer(it) duc(er)e ea(m) uxore(m).
q(uod) (et) f(a)c(tu)m e(st). Vale q(uia) conubiu(m) p(ro)hibem(us). (et) anate
mathizam(us). His aliisq(ue) auctoritatib(us) uetant(ur) in
coniugiu(m) copulari. q(ui) se p(er) adult(er)io macularu(n)t.
Sed (con)tra aug(ustinus) testat(ur) dice(n)s. D(eni)q(ue) mortuo eo cu(m) q(uo)
fuit uer(um) conubiu(m). fi(eri) p(otest) (con)iugiu(m) cu(m) q(uo) p(re)cessit ad
ult(er)iu(m). Id (est) p(ossun)t fi(eri) sane licitas nuptias. ex p(ro)his
licite (con)iu(n)ctis. honesto placito sub(se)q(ue)nte mani
festu(m) e(st). Sed h(ec) ultima auctoritas d(e) (con)cubinis
loq(ui)t(ur). p(ro) q(ui)bus (con)cubinas p(ossun)t t(ra)nsire ad honesti
placitu(m) nuptiar(um). si castitate (et) fide(m) s(er)uare
uellet. p(ri)ma u(er)o auctoritas aug(ustini). de ill(is) agit
q(ui) de pecc(at)o penituer(u)nt. (et) nichil i(n) morte uiri
machinate su(n)t. nec uiuente uiro fide(m) adult(er)e
ded(er)it mech(us) q(uod) ea(m) in (con)iugio duc(er)et si sup(er)uixer(it). Q(ui)
u(er)o h(ec) fac(iu)nt aliis p(lu)rimis auctoritatib(us) p(ro)hibent(ur)
copulari. Si p(er) extrema co(n)dicione(m) ualeat uiro separari.

Nu(n)c de (con)dicione uidam(us) an ualeat (con)iugiu(m) aut(em) [sic]
diuise. Ad q(uod) d(icen)d(u)m q(uia) no(n) negat ingenua p(ossi)t
nube(re) s(er)uo. s(ed) si nescit e(ss)e s(er)u(u)m (con)dicionis libe(re) pot(est)
dimitti. cu(m) s(er)uus ei(us) fuit dep(re)hensa. s(ed) illo. Si q(ui)s
ingenuus ho(mo) ancilla(m) alt(er)i(us) uxore(m) accepit. (et) esti
mat q(uod) ingenua sit. si ip(s)a fem(in)a fuit p(ost)ea i(n) s(er)uitu
te de(te)nta. si ea(m) a s(er)uitute redime(re) p(otest). faciat. Si
no(n) p(otest). si uoluit alia(m) accipiat. Si u(er)o ancilla(m) eam
sciuit. (et) collaudauit. p(ost) ea(m) ut legitima(m) h(abe)at.
Id ere(m)os. Si fem(in)a ingenua accepit s(er)uu(m). sciens
q(uod) s(er)uus e(ss)et h(abe)at eu(m). q(uia) o(mne)s unu(m) patre(m) h(abe)mus i(n) c(e)l(is).
Vna lex erit uiro (et) femi(n)e. Cu(m) d(icit) sciens illu(m) s(er)uu(m).
dat intelligi q(uod) si nescierit illu(m) s(er)uu(m) e(ss)e no(n) cogi(tur)
ma(n)e(re) cu(m) ip(s)o. Si u(er)o (con)dicionis dolu(m) patit(ur). no(n) co
git(ur) adh(er)ere ei cui(us) fraude decepta e(st). Si a(u)t(em) scie
rit uir (con)dicione(m) mul(ieris). t(ame)n (con)sulo. no(n) ual(et) ea(m) dimi(tte)
te. Vn(de) zacharias p(a)p(a). Si q(ui)s lib(er) ancilla(m) i(n) matrimo
niu(m) accepit. no(n) h(abe)t licentia(m) dimitte(re) ea(m). si (con)sensu
ambor(um) (con)iu(n)cti su(n)t. n(isi) ob fornicatione(m). D(e) ill(is) ag(itur)
q(ui)b(us) alt(er)utri(us) (con)dicio nota e(st) q(ua)n(do) iu(n)gunt(ur). D(e) copula
uerit si s(er)uus uni(us). s(er)ui (et) ancille du(or)um d(omi)nor(um).

Q(ui) ancilla(m) alt(er)i(us) accepit. an sit int(er) eos (con)iugium.
De h(oc) ita statutu(m) e(st). Dicit(ur) e(ni)m nob(is) q(uod) q(uo)da(m) legitima
s(er)uor(um) matrimonia. potestatiua q(uo)da(m) p(re)sumptione di
rimat(ur) no(n) attendentes illud q(uod) d(eu)s (con)iunx(it) ho(mo) n(on) separ(et).
Vn(de) nob(is) uisu(m) e(st) ut (con)iugia s(er)uor(um) no(n) dirimant(ur). (et) si
diu(er)sos d(omi)nos h(abe)ant. s(ed) i(n) (con)iugio p(er)manentes d(omi)nis
s(er)uiat suis. Et inull(um) h(oc) obs(er)uand(um) e(st) ubi legal(is) (con)iu(n)c
tio fuit. (et) p(er) uoluntates d(omi)nor(um). Attende fine(m) h(uius)
capituli. u(bi) uides i(n)nui p(re)t(er) uoluntate(m) d(omi)nor(um). int(er)
s(er)uu(m) (et) ancilla(m). no(n) p(osse) e(ss)e (con)iugiu(m). t(ame)n si e(ss)e h(abe)nt
no(n) e(ss)e ratu(m). Q(uo)d u(er)o ta(men) uid(etur) int(er) eos p(osse) fieri
(con)iugiu(m) d(omi)nis ignorantib(us). D(e) uiro q(ui) se fac(it) s(er)uu(m) u(e)l
Illud e(st) notandu(m). dimidat(ur) ab uxore.

q(uod) si mulier uiru(m) lib(er)um accepit. (et) ille ut c(o)m
p(ro)bat discedit. se alic(ui) s(er)uu(m) fecit. n(on) illa(m) uxore(m)
dimitte(re) obnoxia(m) (con)iugi. n(on) illa(m) in s(er)uitute(m) redig(ere)
pot(est). Vn(de) illud. Statutu(m) e(st) ad s(an)c(t)am synodu(m). q(uod) q(ui)da(m)
ingenuu(s). ingenua(m) accepit uxore(m). (et) p(ost) filior(um) p(ro)crea
tione(m). occasione diuortii cuida(m) se s(er)uu(m) fecit.
utru(m) mulier(em) tene(re) necesse h(abe)at. ut si tenuit
an illa e(st) s(er)uituti subici d(e)beat q(ue)situ(m) e(st). Iudicatu(m)
e(st) uxore(m) minime debe(re) dimitti. no(n) t(ame)n ob ip(s)i(us)
lege(m) mulier(em) in s(er)uitute(m) redigi. du(m) ille no(n) ex
(con)sensu (con)iugis se s(er)uu(m) fecit. que lib(er)um ip(s)a mari
tum accepat. D(e) etate (con)trahentiu(m).

Hoc e(st) sciendu(m). q(uod) pueri an(te). xiiii. an(no)s. et
puelle an(te). xii. s(ecundu)m lege(m) matrimoniu(m) inire ne
queu(n)t. Q(uo)d si an(te) p(re)dicta t(em)p(or)a copulam inierint. se
parari p(otera)nt. qua(m)uis uoluntate (et) assensu parentu(m)
iuncti sint. Q(ui) u(er)o in pueritia copulati. p(ost) anno(s) pu
bertatis noluerint se relinq(ue)re s(ed) i(n) (con)iu(n)ctione p(er)manere.
ia(m) ex h(oc) efficiunt(ur) (con)iuges. (et) d(e)inceps nequeu(n)t separari.
It(em). Sponsalia an(te) septenniu(m) (con)trahi no(n) p(ossun)t. solo e(ni)m
(con)sensu (con)trahunt(ur). q(uod) int(er) uenire no(n) p(otest). n(isi) ab alt(er)a
utraq(ue) p(ar)te intelligat(ur) q(uod) int(er) eos ag(itur). Duo illa exe
cuti sum(us). cu(m) alior(um) q(ua)rundam adiectione. q(ui)b(us) (con)iugiu(m)
solui p(otest). u(e)l solui t(ame)n s(em)p(er) necesse e(st). Nunc de aliis que
p(er)sonas penitus illegitimas faciu(n)t. ad(d)end(um) e(st) (et) p(ri)mu(m)
de ordine. Q(ui) ordine negat fi(eri) (con)iugiu(m).

Sunt q(ue)da(m) ordines. in q(ui)b(us) ultra no(n) p(otest) (con)trahi (con)iu
giu(m). (et) si int(er)cesserit copula fit diuortiu(m). ut sacerdo
tiu(m) diaconat(us). (et) subdiaconat(us). In aliis u(er)o p(er)mitt(itu)r
(con)trahi (con)iugiu(m). n(isi) religionis habitu(m) susceperit. u(e)l uotu(m)
(con)tinentie fecit. Vn(de) leo. Cl(er)icos lectores. hostiarios.
exorcistas. acolitos. si ext(ra) notu(m) (et) habitu(m) i(n) uenim(us)
n(ost)r(u)m. (et) (con)tinentia(m) p(ro)fit(er)i noluer(i)nt. uxore(m) duc(er)e uirgine(m)
eccl(esi)a romana p(er)mittit. no(n) uidua(m) u(e)l repudiata(m).
q(ui) de(in)ceps u(sque) ad subdiaconatu(m) p(ro)uehi potuerint
u(e)l laic(us) uxore(m) sortit(us) no(n) uirgine(m). u(e)l bigam(us) ad cl(er)ica
tu(m). It(em) excartaginensi (con)cilio. Placuit ep(iscop)os. p(res)b(ite)ros
diaconos subdiaconos. a(b) uxorib(us) abstine(re). Q(uo)d
si no(n) fecerint a(b) eccl(es)iastico remoueant(ur) officio. Ce
t(er)os u(er)o cl(er)icos ad hoc no(n) cog(i). It(em) leo. Lex (con)tinentie
eade(m) e(st) ministris altaris. q(ue) ep(iscop)is (et) p(res)b(ite)ris. q(ui) cum
esse(n)t laici. u(e)l lectores licite uxores duc(er)e potuer(un)t.
Sed cu(m) ad p(re)dictos p(er)uenerint gradus. cep(it) eis no(n) lic(er)e q(uod)
licuit. It(em) in. vi. synodo. Si q(ui)s eor(um) q(ui) ad cler(um)
accedunt. uoluerit nuptiali lege mulieri copulari.
h(oc) an(te) h(un)c ordine(m) subdiaconat(us) faciat. Vn(de) calixt(us)
p(a)p(a). P(res)b(ite)ris. diaconib(us). subdiaconib(us). monachis (con)cu
binas h(abe)re. u(e)l matrimoniu(m) (con)trahe(re) penit(us) int(er)dicim(us).
Contracta q(uo)q(ue) matrimonia ab h(uius)modi p(er)sonis disiungi
(et) ad penitentia(m) debe(re) redigi. iuxta sacror(um) cano
nu(m) diffinitione(m) iudicam(us). It(em) gg. Nullu(m) fac(iat)

In tiburiensi co(n)cilio.

c. xxxvii.

Leo pp.

Ex cartaginensi co(n)cilio.

Leo pp.

In vi. sinodo.

Calixt(us).

Gg.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

subdiaconum ep̄s ꝑsumat. n̄ q̄ se caste uicturū
ꝓmisit. q̄ nullꝰ d̄ƀ ad ministeriū altaris accede
n̄ cuiꝰ castitas an̄ susceptū ministeriū fuit ꝓba
ta. It̄ i nocentiꝰ pp̄. Discernimꝰ ut hij q̄ i ordi̅e
subdiaconatꝰ. ⁊ sup̄ uxores duxīnt. ł ꝯcubinas
hn̄t. offō atq; ecclastico bn̄ficio careāt. Cū eni
ip̄i t̄plū dei. uasa dn̄i. sacrariū sc̄i sc̄i ee debeāt.
⁊ dici indignū ē eos cubilib; ⁊ i mūdicias d̄seruire
his adiciendū ē. de D̄ interfectorib; suaꝝ ꝯiugū.
hoc interfectorib; suaꝝ ꝯiugū. de q̄b; nicholaꝰ scƀit.
Interfectores suaꝝ ꝯiugū. sn̄ iudicio cū nō addis
adulterꝫ. ł aliqd̄ h̄ m̄i. q̄ aliud hmōi sit quā
homicide. ꝯ ad ꝑh ad penitentiā redigendi. Quib;
penitꝰ d̄negat̄ ꝯiugiū. It̄ idē nicolaꝰ ꝑmittē
penitꝰ d̄negat̄ ꝯiugiū. It̄ idē nicolaꝰ ꝑmitte
maritus ꝑ adulterio. ł alio h̄mōi uxores suas interficē.
s; ecclastica disciplina sp̄uali gladio nō materiali ē
innoxios ferire iubz. Vn̄ idē nicolaꝰ. Int̄ h̄ uirū sc̄i
innoxios ferire iubz. Vn̄ idē nicolaꝰ. Int̄ h̄ uirū sc̄i
ras adde studuit. si cuiꝰ uxor ad ulteriū ꝑpetrau
it. marito eiꝰ liceat. s̄ m̄udanā legē interficē.
s; sc̄a dī eccla nūq̄ mūdanis ꝯstingit̄ legib; Gla
diū nō h̄t. n̄ sp̄uale. It̄ piꝰ pp̄. Quicūq; ꝑ̄p̄a uxorē
absq; lege ⁊ sn̄ cā interfecit aliāq; duxit. armis
d̄positis publicā h̄at penitentiā. ⁊ si ꝯtumax extit
erit anathematizet̄ q̄ usq; ꝯsentiat. D̄ uotis.
Quē d̄ uotis inficiam̄. Uotū ē testificatio q̄dā
ꝑmissionis spontanee. ⁊ de his q̄ dī sc̄ ꝑficiē
dis. Sed tn̄ ⁊ uota stultoꝝ q̄ frangenda sunt.
Sciendū uero q̄ uotū aliud ē D̄ uotoꝝ diffr̄a.
comune. aliud ē singl̄e. Comune uero illud q̄
in bapt̄o om̄s faciūt. cū spondēt renūtiare dia
bolo ⁊ pompis eiꝰ. Singlare ut ē aliq̄ sponte pro
mitit seruare u̇ginitatē. ł ꝯtinentiā. ł aliq̄ h̄mōi.
It̄ singlare uotū aliud ē p̄uatū. aliud sollempne.
P̄uatū ē in abscondito fc̄m. Sollēpne in ꝯspectu eccle
fc̄m. It̄. p̄uatū uotū si uiolet̄ peccm̄ ē mortale.
Sollēpne u̇o uiolare. peccm̄ ē ⁊ scandalū. Qui p̄ua
tū uotū faciūt ꝯtinētie. matrimoniū ꝯtrahe n̄ d̄nt
q̄ ꝯtrahendo mortalit̄ peccāt. si tn̄ ꝯtraxīnt non
separant̄. q̄ ꝑari nō p̄. q̄ occulte actū ē. Qui eni
sollēpnit̄ uouēt. nullaten̄ ꝯiugiū inire queūt
q̄ nō solū nube. s; ⁊ uelle dāpnabile ē. Vn̄
aug. In ꝯiugali uinclo si pudicicia suat̄ dāp
natio nō ꝯtinet̄. S; i uiduali ꝯtinētia. ⁊ u̇gi
nali excellentia. uirtꝰ muneris amplioris expe
tit̄. q̄ et petita ⁊ electa. ⁊ uoto oblata iam
nō solū capesce nuptias. s; ⁊ si nō nubat̄. nube
uelle dāpnabile ē. Uouentib; q̄. u̇ginitatē. ł
uiduitatē. nō solū nube s; ⁊ uelle dāpnabile
ē. Qz apłs ostendit timotheo scƀns. Adolescen
tiores u̇gines. de. Cū n̄. l. f. in x̄. n. y. i. cū p̄
uotū ꝯtinētie. in delicijs egīnt uitā. nō dico

nubit. s; uo. n. i. x̄ē. q̄ tunc nō sit peccm̄. s; q̄
sit ꝯtrāꝰ subdens. h. d. ⁊ q̄r subd. q̄ ꝑmā. f.
ir. fec. ⁊ si nō nubendo tn̄ uolendo. ut uolūtate
q̄ ꝑposito cecid. appareat ee dāpnatā. siue sequa
tur nuptie siue nō. Dāpnat̄ n̄. ꝑposita frau
dāpnant̄ tales q̄ ꝯtinētie fidem ꝑmā irritā fe
cint. i. uotū. ul' i uoto uiolato fidē q̄ i bapt̄o
ꝑfessi sūt. Si n̄ ꝑ uolūtate nubendi dāpnant̄.
ꝯstat ⁊ cū eā effectu mācipauint. renouād
id ee in irritū. easq; arcendas redire ad ꝑposit.
Vn̄ gg. Viduas ꝑposito recedentes uiduitat̄. sup̄
q̄b; nos ꝯsuluisti. ego te nolle cū ꝯ paulo. n̄ cō
u̇rant̄ olim ee dāpnatas. q̄s ⁊ nos aplica auc
toritate dāpnandas. ⁊ a comunione fidelium.
atq; aliminib; eccle arcendā fore cēsem̄. usq; q̄
obediat ep̄is suis. ⁊ ad bonū q̄ cepit i uite uel
uolūtarie reu̇tant̄. D̄ u̇ginib; nō uelatis.
De u̇ginib; aūt nō uelatis. si deuiauerint.
D̄ ap̄decessore n̄ro inocētio. talr̄ decretū h̄ins.
hee que nec dū sac̄ uelamīe tecte. tn̄ i ꝑposito
u̇ginali sēp se simulauint ꝑmanē. lic; uelate
nō fuīnt. tn̄ si nupsīnt aliq̄ tp̄e. his agnda ē
penitētia. q̄ sponsio eaꝝ a dn̄o tenebāt̄. Si eni
int̄ hoīes solz bone fidei ꝯtr̄ nulla rōe dissolui.
q̄nto mag̃ ista pollicitatio. qua cū deo pepigit
solui sn̄ uindicta nō p̄it. It̄. si u̇gines nō dū ue
late. talr̄ publica penitentia ꝑmittunt̄. ⁊ acetu
fideliū usq; ad satisfactionē excludunt̄. q̄nto mag̃
uidue q̄ ꝑfectoris etatis ⁊ maturis ꝯsilij existūt
⁊ habitū religiosis assūpsīnt. ⁊ dīn apostatauē
rūt. atq; ad p̄orē uomitū sūt reu̇se. ab ⁊ oib;
fidelib; aliminib; eccle. ⁊ acetu fideliū usq; ad
satisfactionē sūt eliminande. ⁊ carcerib; trudēde.
Ex his apparet u̇gines ł uiduas uoto ꝯtinētie
astrictas. siue fuīnt uelate, siue nō. nullaten̄ con
iugiū sortiri p̄se. q̄ idē de omib; intelligēd
est. q̄ ꝯtinentiā uouerit. Qz n̄. añ erat lici
tū. pꝰ uotū fit illicitū. Nō ē ꝑmitend̄ q̄ in
nocentiꝰ de uiduis ⁊ puell decīt. que ꝑpo
sp̄ualr̄ nubūt. si p̄ea publice nupserint. nō
eas admittendas ee ad penitentiā. n̄ hij q̄b;
se iunxerant de mūdo recesserit. Si n̄. d̄ hoib;
hec rō custodiret̄. ut quecūq; uiuēte uiro.
alij nupsīt adultera h̄at̄. n̄ ei agende penitē
tie licentia ꝯcedat̄. n̄ unꝰ fuit de his defuer.
q̄nto magis de illa tenenda ē. que añ i mor
tali sponso se ꝯiūxerat. ⁊ pꝰ ad humanas nuptias
t̄nsmigrauit. Attende q̄d nō solū ꝯiugiū talib;
negare uidi. s; ⁊ loc̄ penitentie. S; nō ita in
telligendū ē ut aliqn excludant̄ a penitentia.
q̄ digne penitentiā age uolūt. S; ille non sūt

Nicholaꝰ rodulfo bituricensi archiepō.

Nicholaꝰ pp̄. albano archiepō.

Ni. pp̄.

Aug. ad iulianā de sc̄a uiduitate.

Aurelianen.

Gg. ad bonefaciū.

Id.

Ite.

Inocētiꝰ pp̄.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

admittende ad penitentiā. q̄ ab incesta
copla discedere noluerint. q̄r p⁹ religiois ꝓpo
sitū. nō ē dō ꝑ penitentiā recōciliari. que
ad habitū sue ꝓfessionis redire neglexit.
Tunc ille eum se communiat et defunctus erit.
ē ab ei⁹ illicitis amplexib⁹ h penit⁹ recessit.
Cur ḡ dr̄ eas nō ēē admittendas. ñ hij q̄
se uiuificant recessērint de mūdo. sub audie
dū ē eis. Tunc ẽ. eis uiri de mūdo recedt.
ꝛ defunguntur cū ab eoꝝ concupiscētia ipse se
alienant. Quē sensū subdita similitudo
declarat ꝛ affirmat. Quīngn̄ de sit malū ad
Cū uir ꝛ mulier legitime coniuncti ulterīū.
sūt. ꝯstat alio uiuente alterū ad aliam
non p'le trāsire copulam. Alioqn adulteriū
Clemens pp. committit. De q° clemens ait. Q̄d in oīb⁹ peccatis
ē adulterio grauius. Secdm nāq; i penis tenz lo
cū. Quē p̄mū illi h̄nt q̄ aberrant a dō. Gra
uissime ḡ peccat adulti. grauius fornicaris.
Aug. in l. de adulterinis cō Sz auctius hīs grauius incestuosi. q̄s oms. trans
iugiis. cendūt ꝯt naturā delinqntes. Vn̄ aug.
Adulteriū malū uincit fornicatione. uincit
aūt ab incesto. Peius ē eni cū matre. q̄. cū
aliena uxore dormire. Sz hoꝝ oīū pessimū
ē q̄d cont⁹ naturā fit. ut si uir mēbro
mul. nō ꝯcessō ad h ꝯcesso. hō execrabilit fit
i meretrice. s; execrabili⁹ in uxore. Dilt qp⁹
Hic q̄r de ill' finis. lōgā captiuitatē rediūt.
q̄ putantes uiros suos interemptos i cap
tiuitate. t ab inq̄ dn̄atōne nūq. liberandos.
i alioꝝ cōiugia trāsierūt. si illi q̄ putabā
tur pisse remeauint. utr̄ eis reddi debeat.
Leo pp. ꝛ an sedi fornicati sit. ꝛ utr̄ rei adulteriū.
D h leo pp. sic ait. Necce ē ut legitimaꝝ
fedra nuptiaꝝ reintegranda credam⁹. ꝛ remo
tis his q̄ hostilitas intulit. cuiq; id legiti
me reformet q̄d intulit. pcurandūq; ē ut
recipiat q̄sq; q̄d ꝓpriū ē. ñ tn̄ culpabil iu
dicet. ꝛ quasi alieni iuris puasor hatur.
q̄ psonā ei⁹ mariti q̄ iā nō ēē estimabat
assūpsit. Sic ẽ. mlta q̄ ad eos q̄ i captiui
tatem ducti sūt ptinebāt. in ius alienū
trāsire potuerūt. ꝛ tn̄ plene iusticie est.
ut eisd reuisis reformentur. Idq; si uiri p⁹
lōgā captiuitatē reuisi. ita i dilectione sua
rū cōiugū pseuiant. ut eas cupiat i suū
redire cōsortiū. dimittendū ē ꝛ inculpabile
iudicandū q̄d necessitas intulit. ꝛ restituēd
q̄d fides poscit. Sin aūt aliquę mulieres
ita posterioꝝ uiroꝝ amore sūt capte. ut
malint his cohērere. q̄. ad legitimū trāsire

cōsortiū. merito sūt notande. ita ut eccla
stica communione priuent⁹ q̄ de re excusabili
contaminationē crimins elegerūt. Redeant Leo pp.
ḡ in suū statū cōiugia. q̄r sic mulieres q̄
ad uiros suos redire noluerūt impie sc̄ h̄n
de. ita ille q̄ redeūt merito sūt laudande. Ex h̄
ostendit⁹ illos q̄ talit uniegunt. ut cōiūt uiri
interemptū pignorantiā aliq. excusationem
hr̄e de pecco. ꝛ tn̄ p̄mā copulam ēē legitimā
nō sedam. Venia tn̄ hr̄e si careat ꝯptu male Aug.
uolūtatis. ¶ Sed sic. i patria sua relicta
uxore. in longinq. habiens regionē aliam
duc. de in penitentia ducens eā dimitte uel.
asserens se alia huisse q̄ uiuit. ñ eccla p
mitat. que q̄ ille asserit ignorat. q̄r an i
hac seda copla sit cōiugi. S an dica p̄. ñ Solut.
ēē cōiugiū. ꝛ mulierē de crimine excusa
ri pignorantiā. uirū aūt adulteriū admi
sisse. Sz eū ad p̄mā redire uolēs ñ ualēs.
cogit⁹ eccle disciplina hac tenē. incap ex
cusari pobedientiā ꝛ timorē dei q̄ posce
ti mulieri debitū redd. aq̄ nūq. ipe deb;
posce. ꝛ sic de alijs h̄m sciendū ē. De d. xxxix.
Post h de dispari cultu dispari cultu.
uidendū ē. Hc ē ẽ. una de cāis. q̄ p'loē
illegitime fuit. ad cōhendū matrimoniū.
Nō ẽ. licz xpiano cū gentili t iudea inire
cōiugiū. q̄r ꝛ i uet. t. pibitū ē fideles in
ros. ifideles duce uxores dn̄o dicente. Nō acci
pies uxorē de filiab⁹ alienigenaꝝ filijs
tuis. ne seducant eos p⁹ deos suos. Iuxta h
dn̄i pcept iudeoꝝ cōiugia cū alienigenis inī
ta. hesdras separau. Hc idē ꝛ i nouo. t. pbat. Ad patriarch.
Vn̄ aug. Ne nubat fēia. ñ sue religiois
uiro. t ne uir talē ducat uxorē. id ẽ. ut
dicas nub⁹ dns. doc; aplc. utr̄q; pcip testa
mentū. Itē amb. Caue xpiane. gentili ut Augu. i. t. d
iudeo filiā tuā tradē. Caue ne gentilē. t patarchis.
iudeā t alienigenā. i. hereticā ꝛ omnem alie
nā a fide tua uxorē arcessias t. ft. Sic Ex concilio urba
iudee. siue xpiana iud. siue iudea xpiano. nensi.
carnali ꝯsortio comiscent⁹. quicq; tn̄ nefas
admisit. a xpiano cetu ptin⁹ segreget. Ex his
aliisq; pluib⁹ apparet. nō p'le contrahi cōiugiū
ab his qui sūt diuise religiōis ꝛ fidei. Qd uidet⁹
Huic aūt uidet⁹ obuiare. obuiare pdictis.
q̄d apls ait de i parib⁹ cōiugiis. Ego dico De coniugio fidel.
nō dns. siquis frā hr̄ infidelē uxorē. ꝛ h. ꝛ ifidel. ꝛ
c. h. ē. t. n. d. illam. ꝛ siq̄ mulier ꝛ ē. Sz duoꝝ i
aliud h ēē. aliud illud euidenter ostendit aug. fide
Ibi ẽ. agitur de ill' cōiugijs fideliū ꝛ ifi li

(c) 2006 Ministerio de Cultura

deliū q̄ otrahūt ī beis ma parite
ligione ⁊ fide manentib⁹. Ap̄le ūeⁿ ag
de ill. q̄ uni eidēq; ī fidelitatis fuīnt
qn̄ ouēti s̄t. s; ē ueniss; euuglm alt' in
alt'o eōiis. Intelligitne qd̄ dicat. Attende
ut rē ipsā diligenti⁹ explanē. Ecce oiu
ges duo uni⁹ īfidelitatis sunt qn̄ ouēti s̄t
q̄lla de his qd̄ ē que ptineat ad illud pcep
tū. uet' ⁊ nou. ē q̄ phibt fidelis cū
īfideli coplare oiugium. Iā sūt oiuge ⁊
ambo ad huc sūt infideles. T̄ales s̄t ad
huc q̄les s̄t ouēti. Deīq; euuglij pdicator
ēoidit eoz uni⁹ t̄ una. s; ita ut ī fidel
ē fideli habitare osītiat. Nō ubi dn̄s ū fi *Aug. de s'moe dn̄i in mōte.*
delis infidelē dimitat tali ouēcū. ñ apl̄e
iub; ut nō dimitat. s; osulit ut sic. aliq
agat nō sit ūsgssor. sic ⁊ de ūginib⁹ co
sulit. Monȝ q̄ qd̄ ē lic̄ndi occasio. ē p̄it
licite relinq̄re. s; nō exped. T̄uc q. nō ex *Aug. ad pollentium.*
pedit id q̄ licitū ē. qn̄ pmittit qd̄ē. s; uis
ipi⁹ aliis affert īpedimētū salutis. sic disce
sio fidel ab infideli. q̄. nō phib; dn̄s q̄
corā illo nō ē iniusta. s; apl̄e nefiat. osilio
caritatis suads. ut nemo in ca' re iussioīs
neccitate teneat. s; osilij uolūtate libe
fatiat. Ex his monstratr̄ int' īfideles
oiugiū ēē. ⁊ osiliū apli nō obuiare pcep
to dn̄i. q̄ ub; fidelē nō iungi infideli. ⁊ *Aug. ad pollentium.*
si ouēca fuint separi. Legit' q̄ esdras
ppha pmo dn̄s peū iussit isrlitis uxores
dimittere alienigenas. pq̄s ibāt ad dos alie
nos. nō ille pmaritos ad q̄rebant deo.
Recte h̄ pcep q̄ p moysen iussat. ne q̄s uxo
rē alienigenā ducēr. Merito q̄ q̄s ducant.
phibite dn̄o. ubite ipo dimisūt. q̄ ut *Ambr.*
int' ambi nō ē reputandū matrimoniū.
qd̄ ext' dī decrtū fctn ē. s; cū cognoscit eē
dandū ut q̄ ñ fidel ī fideli coplat. Set
ut ait aug. ñ ū cepiss; gētibus euuglm
pdicari. iā ouētos gētiles gētilib⁹ repit *Aug. ad pollentium.*
oiugib⁹. Ex q̄ si nō ambo credent s; un⁹
t̄ una. ⁊ īfidel cū fideli osētiret habita
re. ñ phibi adn̄o debuit fidel ī fidelē
dimittere ñ uberi. Ideo nō phibi q̄ iiicia
pmitit a fornicāte discede. ⁊ infidel hōs
fornicatio ē maior ī corde. ñ ūa ei⁹ pudi
citia ē oiuge dici p̄. q̄ omē qd̄ nō ē ex
fide peccm ē. q̄. uis uam fidel hat pu *Nō ē ūa pudicitia ī fidel. ē fideli.*
dicitiam ⁊ ē infideli oiuge q̄ nō ht ūam.
Ideo āt nec ubi. q̄ nō ē ūssionē dn̄i.
gentiles fuint ambo ouēti. Licitū ē

erat p iusticiā fideli ī fidelē dimitē. s;
licitū nō erat faciend. ppl' scandalū mo
tuā. Ex uob̄ apparet ⁊ int' ī fideles.
oiugiū ēē. ⁊ apl̄m de ill' agē q̄ ī infi
delitate ouēti fuint. ⁊ p⁹ alt' ad fidē cō
ūs' ē. cū q̄ infidel habitare osītit. ⁊ h̄c
nō dimitē fideli osulit apl̄e. q̄ forte p
fidē saluabi' infidel. De spūali fornicatiōe

Pōt tñ licite dimitē. ob q̄ uxor p̄ dimitti.
P q̄ in infideli ē fornicatio si nō corpis
tñ mētis. Cām q̄. fornicatiōis excepit.
fornicationē ū gnalē ⁊ uniūsalē ītellige
cogmū. nō mō. s. corpalē s; spūalē de q̄
aug ait. ydolatrā ⁊ q̄lib; noxia supsticō. *Aug. de s'moe dn̄i ī mōte.*
fornicatio ē. Dn̄s āt pmisit fornicatiōis
cā uxorē dimitti. s; nō iussit. ⁊ sic dedit
apl̄o locū monendi. ut q̄ uoluit nō dimit
tat. Pōt tñ licite dimitē. Si q̄. fornicatio *Aug.*
carnis detestanda ē in oiuge. q̄nto mag̃
fornicatō mētis. i. infidelitas. De q̄b⁹ uitiis

Si āt q̄ris an p aliud uitiū. possit dimitti.
Si p infidelitatē t̄ ydolatriam possit
dimitti. attende q̄ aug ait. Si īfidelitas
fornicatio ē. ⁊ ydolatria infidelitas. ⁊ auari
cia ydolatria. nō ē dubitandū ⁊ auari
ciā fornicationē ēē. Q̄s g° q̄lib; illicitam
ocupiscentiā p̄ a fornicationis gn̄e sepāre.
si auaritia fornicatio ē. Ex q̄ intellig̃ q̄ p
illicitas ocupiscētias. nō tm̄ q̄ in stupris
ē alienis uiris. ⁊ feminis omitunt. s; ob
q̄slib; q̄ aīam alege dī ab errare faciūt.
⁊ pniciose corrūpi p'sit sīn ēmine. ⁊ uir
uxorē suā dimitē. ⁊ uxor uir. Itē. Rectis *Aug. de fide ⁊ opib⁹.*
sime dimittit. si uiro suo dicat nō ero uxor
tua. ñ d' latrinio m̄ diuitias ogās. t̄ usi
solita lenocinia exceas. aut si qd̄ aliud
facinorosū t̄ flagitiosū uiro suo expetat.
Tuc ille si ūacit penitēs ē. hic p̄ fidē p dile
tionē opantē. in b; q̄ eū scandalizat am
putabit. Ex his apparet q̄ nō solū ī fideli
tas. s; ⁊ q̄lib; ocupiscētia. q̄ pniciose ipi
terēq; corrūpit. fornicatō spūat ē. p quā
uir uxorē. t̄ uxor uir dimitē p̄. Consulit
tñ apl̄e. ne fidel dimitat īfidelē uolētē
cohabitare. nec ad se reuocare. Si fideli liceat

Hic q̄r. si fidel alia ducē īfideli discedēte t̄ dimissa.
īfidelē dimitat. t̄ infideli a fideli dis
cedat. an liceat fideli aliā ducē. Videt
auctoritas testari. q̄ uiuente illa alteram
ducē nō ualat. Vñ amb' ūba apli expo *Ambr.*
nēs ait. Alioqn si discederis ab inuicē.

Ex concilio meldensi.

et nolentes cohabitare dimiserint, et aliis se copulaverint, adulteri essent et filii utrique qui de hac copula nascuntur immundi, id est spurii sunt. Item si quis habuit uxorem virginem ante baptismum, vivente illa post baptismum alteram habere non potest. Crimina enim in baptismo solvuntur, non coniugia. Pro illis contraria videntur.

Ambrosius.

Sed contra Ambrosius testatur. Si infidelis, dicit apostolus, discedit, discedat. Non est enim frater servituti subiectus, frater aut soror in huiusmodi. Quia non debetur coniugii reverentia ei qui abhorret auctorem coniugii. Non est enim ratum matrimonium quod sine dei devotione est. Et ideo non est peccatum ei qui dimittitur propter deum, si alii se copulaverit. Contumelia enim creatoris solvit ius matrimonii circa eum qui relinquitur, ne accusetur alii copulatus. Infidelis autem discedens et in deum peccat et in matrimonium. Nec est servanda fides coniugii ei qui ideo recessit ne audiret christianum dominum esse christiani coniugii. Sed si ambo crediderint, per cognitionem dei confirmatur coniugium.

Determinatio.

Attende hic predictis contraria penitus videri, ita ut sibi Ambrosius contradicere videatur. Sed distinguendum est hic aliud esse dimittere volentem cohabitare, aliud dimittere propter dominum ab illo qui abhorret nomen christi. Ibi iter benivolentie non frangatur, hic unitas custoditur. Et ideo cum liceat dimittere volentem cohabitare, non tamen ea vivente aliam ducere. Discedentem vero sequi non oportet, et ea vivente aliam ducere licet. Sed hoc non est intelligendum nisi de his qui in infidelitate sibi copulati sunt. Sed si ad fidem uterque conversus est, vel si uterque fidelis matrimonio coniunctus est, et postea alter eorum a fide discessit, et odio fidei coniugem reliquerit, dimissus discedentem non comitabitur, nec illa tamen vivente alteram ducere poterit, quia inter eos fuit ratum coniugium quod non potest solvi. Dicunt quidam coniugium non esse inter infideles, et quare.

Sciunt tamen nonnulli quod inter infideles asserunt non esse coniugium, quia non rata nec legitima est eorum copula. Rata non est quia solvi potest. Non legitima, quia apostolus dicit: Omne quod non est ex fide peccatum est. Eorum autem coniunctio non est ex fide, et ideo peccatum est. Non ergo est coniugium, quia nullum coniugium peccatum est. Augustinus quoque dicit quod non est vera pudicitia infidelis cum fideli.

Responsio.

Sed veram negat esse pudicitiam, non quod infidelium coniugium non sit verum, sed quia non habet illud complementum boni quod excusat coitum, et meretur premium. Item illud apostoli: Omne quod non est ex fide peccatum est, non ita intelligendum est ut quicquid fit ab infidelibus peccatum sit, sed hoc est quod fit contra fidem, id est conscientiam, male fit, et ad gehennam edificat. Vel magis eo quod infidelis facit peccat, non quia illud facit, sed quia non eo modo illud facit quo debet, non referens ad debitum finem.

Copula est maritalis. Quod legitimum sit coniugium infidelium.

Coniugium quod est inter infideles legitimum est coniugium, sed non ratum. (Sed non ratum. require.) Legitimum quia est inter legitimas personas, sed non ratum quia sine fide. Coniugium vero fidelium legitimum est et ratum, si tamen legitime sit factum. Quod autem legitima sint infidelium coniugia, Augustinus testatur dicens: Uxor legitima societate coniuncta sine ulla culpa relinquitur, si cum viro christiano noluit permanere. (In l. de fide et operibus.) Ubi hic patet, quia infidelem ad fidem conversum apostolus consuluit infidelem non dimittere. Quod non faceret si non esset inter eos legitimum coniugium. Legitimum est quod legali institutione vel provincie moribus, non contra iussionem domini contrahitur. D. (d. xl.)

Nunc superest aliquid de cognatione dicere. (De cognatione carnali et spirituali, et primo de carnali.) Est autem cognatio alia carnalis, alia spiritualis. Primum de carnali cognatione vel affinitate inspiciamus. Cognati quidem vel affines usque in vii. gradum vel infra copulari non debent. Unde Gregorius: Progeniem suam unusquisque usque ad vii. observare decernimus generationem, et quamdiu se agnoscunt affinitate propinquos, ad coniugalem copulam accedere denegamus. Quod si fecerint separentur. (Gg. episc. Gallie.) Item Nicolaus: De consanguinitate sua nullus uxorem ducat, usque post generationem vii. vel quousque parentela cognosci potest. (Nicholaus papa.) Item: Nullus ex propinquitate sui sanguinis usque ad vii. gradum uxores ducat. (Ex concilio lugdunensi.) His aliisque pluribus auctoritatibus consanguineorum coniunctiones prohibentur usque ad vii. gradum. D.

Quomodo autem gradus consanguinitatis computandi sint. (Computandi gradus consanguinitatis.) Ysidorus ostendit sic. (Ysidorus.) Series consanguinitatis vi. gradibus dirimitur hoc modo. Filius et filia, quod est frater et soror, sit ipse truncus. Illis seorsum iunctis, ex radice illius trunci egrediuntur isti ramusculi: nepos et neptis primus, pronepos et proneptis secundus, abnepos et abneptis tertius, adnepos et adneptis quartus, trinepos et trineptis quintus, trinepotis nepos et trineptis neptis sextus. Attende quod vi. gradus tantum ponit Ysidorus, quia truncum inter gradus non computat. Alii vero qui vii. ponunt gradus, truncum inter gradus connumerant. Varie namque computant gradus cognationis. Alii enim patrem in primo gradu, filios in ii. ponunt. Alii primum gradum filios appellant, negantes primum gradum cognationis inter patrem et filium esse, cum una caro sint pater et filius. Auctoritates quoque que consanguinitatis cautelam usque in vii. gradum prohibent, patrem ponunt in i. gradu. Ille vero qui usque ad vi. gradus prohibent, primum gradum filios appellant. Atque ita fit ut eadem persone hac diversitate inveniantur in vi. et vii. gradu. Hic autem computat Zacharias papa inquiens: (Zachar. pp. aliter computat.) Parentele gradus taliter computamus. Ego

(c) 2006 Ministerio de Cultura

et fr̃ nr̃s una gn̄atio sumus. primūq; gradū
efficimus. Rursusq; filii nr̃s. fr̃isq; mei filius.
scd̄a gn̄atio sunt. et gradū sc̄dm faciunt. atq;
adhuc modo cetere successiones. Inter illos u᷑ q
vi. cōputant gradus. et illos q̄ vii. nulla i sensu ex
istit diuersitas. q̄ uis i n̄ro gradui uarietas
uidea. Ultima n̄. gn̄atio. si a fr̄ibus sumat
incipi numerandi. vii. inuenit. Q̃r. vi. grad.

Quare n̄ vi. gradus cōputet cōputant. ysidor.

Ysidorus ip̄e aperit dicens. Consanguinitas dum se paulati ꝓpaginū ordinib; dirimens. usq; ad ultimū gradus ꝓtrit. et ꝓpinq̄tas ee desierit. tūc p̄mū lex in matrimonii uinculū eā recipiet. et q̄dam modo incipit reuocare fugientem. Ideo aūt usq; ad. vi. gradus gradū. c̄sanguinitas c̄stituta ē. ut sic etatib; mundi gn̄atio. et hois status finit. ita ꝓpinq̄tas gnīs tot gradib; terminetur. In his. vi. gradib; oīa ꝓpinq̄tatū noīa continent. ult̃ q̄s n̄ affinitas i uenit. n̄ successio p̄. amplius ꝓrogari. ¶ Scd̄m alios vii. grad.
ideo cōputant. ut in p̄ius gradus vii. sponsus sponse iungat. sic post hāc uitā q̄ vii. dieb; agitur
eccl̄a x̄o iunget. D dispensatione gg̃y. erga āglos.

His aūt occurrit illud. q̄d gg̃. augo anglorum epō. ad requisitus fuerat q̄rta gn̄atione debeat copulari. rescr̄b sic. Quedā lex romana p̄mittit ut siue fr̄is et sororis. seu duorum fr̄m germanorum seu duarum sororum filius et filia misceant. Sz experimento didicim; ex tali cōiugio sobolē nō posse succrescere. Unū necce ē ut. iiii. l. q̄nta gn̄atione. fideles liceat s̄ cōiungant. S; p̄s inter q̄usl id gg̃. asseli ce messane sicilie p̄sule requisitus. unū augo scripsit. ut anglorum q̄rta gn̄atione c̄tracta. matrimonia nō soluerent. inter cetera talē reddid rōnē. Qz scripsi augo anglorum epō. qui i anglorum gente q̄ nup ad fidē uenīat. ne abono q̄d ceperat metuendo austiora recedere. specialit et nō gn̄alit̃ me cognoscas scripsisse. Nec ideo h eis scripsi. ut p̄ q̄ in fide fuint solidati. si infra ꝓpriā c̄sanguinitatē inuenti fuint nō separent. aū infra affinitatis lineā. i. usq; ad vii. gn̄ationē iungant. D affinitatis gradib;.

Nūc de affinitate uidend ē. GG.
Unde q̄ gg̃ ait. Porro d affinitate q̄. dicitis. parentelā ee q̄ ad uiri ex parte uxoris. seu q̄ ex parte uiri ad uxorē ꝑtinet manifesta rō ē. qz si scdm diuinā sententiā. ego et uxor mā sum; una caro. pfecto m̄ et illi mā suaq; parētela. ꝓpinq̄tas una efficit. Quocirca et ego. et in p̄us mee soror. i uno et i. gradu erim;. filii u᷑ ei i scdo gradu erit ame. nepti u᷑ terio.

toq; utrimq; incestis agnos ē successioib;. Uxorē u᷑ ꝓpinqui cui cq; gradus sit ita me oportet attendere. quē ad modo ip̄i q̄ gradu aliq̄ fmia p̄e ꝓpinq̄tatis sit. Qz nimirum uxorē nec d ꝓpinq̄tate uiri sui. i cunctis cognationis gradib;. cōuenit obseruare. Q n̄ aliorsū sentiunt antiq̄ri sūt. It̃ iulian; pp̄. Equalit̃ uiri cōiungantur consanguineis ꝓp̄is. et c̄sanguineis uxoris. It̃ ysidor;. Sane c̄sanguinitas que i ꝓpo uiro c̄suanda ē. i uxoris parētela d lege nuptiarum custodienda ē. qz c̄stat eos duos fuisse i carne una. Ideoq; communis ē illis utrāq; parētela. It̃ iulian; pp̄. Nullum i utraq; seu ꝓmittim;. ex ꝓpinq̄tate sui sāguinis l uxoris usq; in. vii. gn̄ationis gradū uxorē ducere. l incesta macula copulari. qz sic nō licet cuiq̄ xp̄iano. d sua c̄sanguinitate. sic nec d c̄sāguinitate uxoris cōiugē ducere. ꝓpter carnis unitatē. It̃ gg̃. D affinitate c̄sanguinitatis ꝑ gradus cognationis placuit usq; ad. vii. gn̄ationē obseruare. Nā et hereditas rerum ꝑ legales instrumentorum diffinitiones sancita. usq; ad. vii. gradus. hereditū ꝓtendit successionē. Nō n̄. eis succederent n̄ d ꝓpagine cognationis deberent. Uis auctoritatib; insinuat̃. et que sit affinitas. et usq; ad quē gradū sit obseruanda. s. usq; ad. vii. Uarie

Sed alii uident̃ c̄cede. Contrades de affinitate.
Sunt m̄. q̄ gn̄atione inter affines ecclī cōiugium. ii. l. iiii. et si c̄tractū fuit nō separi. Ait n̄. fabian; pp̄. D ꝓpinq̄s q̄ ad affinitatē ꝑ uirū et uxorē ueniunt defūcta uxore l uiro. in q̄nta gn̄atione iungant. In. iiii. si inuenti fuint nō separent̃. In tertia aūtē ꝓpinq̄tate nō licet uxorē accipe alti; post obitū ei;. Equalit̃ uir cōiungat̃ i matrimonio eis. q̄ sūt cōsanguinei s̄. et uxoris sue c̄sanguineis. post morte uxoris. Ecce h̄ c̄cedit. in. q̄. l. iiii. ꝓpinq̄tate affinium fi cōiugiū. Iuli; i pp̄ ait. Statutū est ut relictā patris uxoris sue. relictā fr̄is sue uxoris. relictā filii uxoris sue. nemo s̄ i matrimoniū sumat. relictā uxorē c̄sanguineorum uxoris sue. usq; in tertiā gn̄ationē nemo i uxorē sumat. In q̄rta u᷑. et. v. si i uenti fuint nō separent̃. Ecce q̄. uarie d affinitati obseruatione loquunt̃ auctores. Alii n̄. usq; ad. vii. gradū eā obseruat. alii in. q̄. l. iiii. matrimonia c̄tracta nō diuidunt. Sz illi uirtatis rigorē isti mede dispensationē uident̃ ꝓpone. Pōt n̄. eccl̄a dispensare in copla affinium usq; ad tertiū gradus. sic gg̃ dispensauit in q̄rto gradu c̄sāguinitati. Itō i p̄mittens nō ē. qd gg̃ uenio epō scrib. sede aplicā c̄sule decreuisti. si mulier copula

Julian; pp̄. ex cōcilio maticensi.
Julian; pp̄. ex cōcilio maticensi.
Isi.
Iuli; pp̄.
I cōcilio meldeñ.
D. r. vi.
Fabian; pp̄.
Iuli; pp̄.
d. xli.
GG.

nuptiali extraneo uiro cuncta cognationi eius
pertineat. si eo defuncto cognatio manat. uel
si sub alio uiro cognationis uocabula dissol
uant. uel suscepte soboles pertinent legitime. ad
prioris uiri cognationis transire copulam. Si
una caro fuit cum priore alius eorum propinquus uxo
re priuigne. non priuat alteri. hoc minime preterea fieri
credendum est. Post uno defuncto insuper stare.
affinitas non deletur. nec alia copula coniugali.
affinitatem copule prioris soluit nec et alterius
coniunctionis soboles plane ad affinitatis prioris
uiri consortium transire. Sic ergo sacrilego et teme
rario ausu indefuncto fratri propinquitate extin
guere. uel sub alio affinitatis uocabula dissipa
re. uel susceptas soboles alterius copule. propinquitati
prioris ecclesie legitime sociari. Hic negat dici u(e)l
bus ualidum esse. quod dictum. erunt duo in c. u. Sed ecce
hic prohibetur si mortuo primo uiro uxori eius alius nup
serit. filios de secundo uiro prenatos. ducere uxo
res de cognatione prioris uiri. quia filii medi
ante matre. ad cognationem prioris uiri perti
net. cum quod mater eorum una caro erant. Item idem
Innocentius papa ait. Si quando mulier ad secundas nuptias
transierit. et ex eis sobolem genuit. illa tamen proles ad
consortium cognationis prioris uiri pertinget. Sic eo

Hoc autem usque ad septimum gradum ... [illegible]
(rubric: coniugium sit inter eos quos nota consanguinitatis di[uidit])
obseruandum est. usque ad vii. gradus graduum. Sed
uxor [illegible] usque aditum. uel quatenus sic sup positum est. inter
Sed est sciendum quod ecclesia infra predictos gradus consan
guinitatis coniunctos separat. Si autem ignorant con
iuncti fuerint in conspectu ecclesie. et postmodum pata
consanguinitate. eiusdem iudicio separati. quia inter
copula illa coniugium fuit. Verba iudicii non fuisse
coniugium. quia non erat legitimum est. sed tamen de eri
mine excusant per ignorantiam. et quia coniugium
reputant. quia bona fide et per manum ecclesie con
uenerunt. Unde et filii eorum legitimi habentur. Alii
uero dicunt fuisse coniugium. licet non essent legiti
me est. quia talium coniunctiones uocant canonice
coniugia. ubi de personis agitur. Queritur tes
timonio consanguineorum sit dirimenda coniunc
tio. Unde Urbanus papa. Si duo uiri uel tres con
sanguinitatem utrique uirando firmauerint. uel ipsi
confessi forte fuerint. coniugia dissoluantur. Si
uero neutrum contigit episcopi eos per fidem et obtestetur.
quatenus palam fateantur. si se recognoscent con
sanguineos. et si se inter eos episcoporum sequuntur.
alia matrimonia eche non prohibeantur. Idem.
Notificamus tibi ut cum tres uel duo ex propin
quis eius qui accusant. hanc propinquitatem iuramento
firmauerint. uel si tres. uel si duo ex antiquioribus

genuensibus quibus hec propinquitas sit nota. qui bone
fame et ueracis testimonii sunt. remoto amo
re timore precio. et quia malo studio preiecto in
firmauerint. sine mora coniugia dissoluatur. Consan
guineos uel extraneos ulli accusare uel consanguinitatem
in synodo computare. sed propinqui ad quos noticiam per
net. Si autem perierit tota deficiet. ab antiquioribus
et uatronibus quibus propinquitas tota nota sit. episcopus
canonice perquirat. et si iuncta fuit separent.
Ecce qui accusantibus uel testificantibus dirimendasit
consanguineorum coniunctio. que coniugium uocatur. Hic
dicendum est quod aliud est fornicatio. aliud stuprum.
aliud adulterium. aliud incestus. aliud raptus.

Fornicatio licet sit genus omnis illiciti coitus. quid sit forni
catio. specialiter tamen intelligitur in usu uiduarum. uel meretricum. uel concubinarum.
Stuprum proprie est uirginum illicita defloratio. Ad
ulterium est alieni thori uiolatio. Unde adulterium
dicitur quasi alterius thori accessio. Incestus est consan
guinearum uel affinium abusus. Unde incestuosi dicuntur qui
consanguineis uel affinibus abutuntur. Raptus ad
mittitur cum puella a domo patris uiolenter educitur.
ut corrupta in uxorem habeatur. siue puelle
siue parentibus uis illata constituit. Sed si ad eccle
siam cum rapta confugit. priuilegio ecclesie mor
tis impunitatem meretur. Attendendum est illud
alexandri quod ait. Quod autem frater sororem uxoris tue.
cognati dicuntur. Est quoque communis uxoris fit. et inceci
tate uulgaris appellationis. potius quam illa cum
cognationis. Uxor enim fratris potius quam cognata
uocatur. Mariti frater leuir est. Duarum fratrum uxores
ianitrices uocantur quia eandem ianuam intrant.
Uiri soror glos appellatur. Sororis autem uiri non
habent specialem nomen. nec fratres uxoris. De parentali
gradu famosa quoniam aliud hic non sufficiet
diximus. Sequitur de spirituali cognatione.
addamus quod et personas impedit ut non sit legiti
me. ad inicidas nuptias. Tria genera sunt. consan
guinitas. affinitas. et spiritualis cognatio. Consangu
initas est inter eos qui iunguntur per lineam graduum. affini
tas inter eos quibus genere non sunt coniuncti. sed mediante
genere sunt sociati. Ubi dicitur. Uxor filii fratris mei. quia
non est de genere meo. per ipsum quia est de genere meo.
mihi affinis facta est. et ego illi. Spiritualis propinquitas
est inter compatrem et commatrem. et inter eos quorum unus
alterum de sacro fonte leuauit. uel in catezizatio
ne uel confirmatione tenuit. Est et inter filios
eiusdem hominis carnales. et spirituales. Quid sit spirituales filii.

Spirituales filii sunt qui de sacro fonte leuantur.
uel in catezizatione seu confirmatione te
nentur. Filii et filie eorum spirituales sunt quibus tene

Fabianus papa.

Innocentius papa.

Urbanus papa. qualiter per testificantibus sit dirimenda coniugia.

Ricardus genuensi episcopo.

Quid sit fornicatio.

Quid sit stuprum.

Quid sit adulterium.

Quid sit incestus.

Quid sit raptus.

Alexander.

d. xl

De spirituali cognatione.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

missionis vocabulo eos sacerdos fratre unguit. Dicitur spiritualis filia sacerdotis que ei peccata sua confitetur. Unde

Symmachus papa.

Symmachus papa. Omnes quos in penitentia suscipimus, ita nostri spirituales filii sunt, ut ipsi quos vel nobis suscipientibus vel sub trine mersionis vocabulo ingerentibus unda baptismatis regeneravit.

Silvester papa.

Silvester etiam ad Montanum: ut ad suam penitentialem nullus sacerdos accedat, quia scriptum est: Omnes quos in penitentia accipimus, ita nostri filii sunt, ut in baptismo suscepti, quorum omnium flagitiosa est commixtio. Cum autem compater et commater coniungi negantur, non pater spiritualis vel mater cum filia vel filio spirituali.

Ex concilio Maguntiensi.

Ex concilio Maguntiensi docetur. De eo qui interrogavit si aliquis filiolam suam duxerit uxorem, et de eo qui concubuit cum matre spirituali, et de eo qui filium suum baptizavit, et uxor eius eum de fonte suscepit, hac causa ut discidium fiet coniugii, si post initialem copulam possit permanere, sic respondendum est: Si filiolam aut commatrem suam aliquis in coniugio duxerit, separandos esse iudicamus, et gravi penitentia plectendos. Si vero coniuges legitimi, unus vel ambo, ex industria fecerint hoc, ut filium suum de fonte susciperent, si innupti manere voluerint bonum est. Sin autem, penitentia gravis insidiatori iniungatur, et simul maneant. Et si prevaricator coniugii supervixerit, acerrima penitentia mulctetur, et sine spe coniugii maneat. Ex his apparet quod aliquis filiolam suam vel commatrem non potest sibi copulare nuptialiter, et si post susceptionem fuerint, separandi sunt. Cum autem legitime coniuncti sunt, non ideo separandi sunt, quia alter eorum insidiose filium suum de fonte levavit. Unde et Nicolaus

Salonitano episcopo.

confirmat dicens: Nosse desideras utrum mulier que viri filium ex alia femina genitum de sacro fonte levavit, quomodo possit cum eodem viro copulari. Quos ideo coniugi posse decrevimus, quia secundum canones sacros nisi amborum consensu nullius religionis obtentu debet coniux dimittere coniugem, cum apostolus precipiat: Nolite fraudare invicem, nisi ex consensu ad tempus etc.

Ex concilio Cabillonensi.

Item. Dictum est nobis quasdam feminas desidiose quasdam vero fraudulenter, ut a viris suis separentur, proprios filios coram episcopis ad confirmandum tenuisse. Unde nos dignum duximus, ut si qua mulier filium suum desidia aut fraude aliqua coram episcopo tenuerit ad confirmandum, propter fallaciam vel fraudem quandiu vixerit penitentiam agat, a viro tamen suo non separetur.

Iohannes papa Anselmo Lemovicensis ecclesie episcopo.

Item Iohannes papa. Ad limina beati Petri homo iste Stephanus veniens, nostro presulatui innotuit, quod filium suum in extremo vite positum, non dum lumen undarum (?), absentia sacerdotum cogente, baptizavit; eumque propriis manibus suscepit, atque pro huiusmodi negocio reverentia tua prefatum hominem a sua coniuge iudicavit esse separandum. Cum sit ullatenus dicente scriptura: Quod deus coniunxit homo non separet. Et dominus non dimittere uxorem nisi causa fornicationis iubeat. Nos tanta auctoritate freti dimittendum non esse et inculpabilem iudicamus quod necessitas intulit. Nam baptizandi opus laicis fidelibus, si tamen necesse fuerit, libere conceditur. Unde si supradictus homo, qui filium morientem aspiciens, ne animam perpetuo perire dimitteret, unda baptismatis, ut eum de potestate mortis eriperet, benefecisse laudatur. Ideoque sue uxori, quam iam olim legitime sociavit, impune deinceps vivere, iudicamus manere coniunctum, non ob hoc separari debere. His aliisque pluribus auctoritatibus edocetur coniuges non esse separandos, si post legitimam copulam alter alterius filium de fonte levat vel in confirmatione. Quod permissis obviat.

Deusdedit papa Gordiano Hispalensis ecclesie episcopo.

His autem obviare videtur quod Deusdedit papa ait. Pervenit ad nos, dilecte (?) ... scitatis vestre epistolam deferens, quod quidam viri et mulieres per ignorantiam in sabbato paschali pro magna populi incursu nescientes filios suos suscepissent de lavacro. Cupis quoque scire si possint hi viri cohabitare ac mulieres ad propria usu redire, vel non. Nos vero ac de re mesti inquisivimus priorum dicta, et invenimus, id est in apostolicis archivis, in archivis apostolice sedis iam talia contigisse in pluribus ecclesiis, quarum episcopi ab hac apostolica sede voluerunt scire utrum viri ac mulieres redirent ad proprium thorum. Beate memorie sancti patres Iulius, Innocentius et Celestinus cum episcoporum plurimorum consensu maiorum principes ecclesie prohibentes nullatenus receperunt, et confirmaverunt ut nullatenus se reciperent in coniugio. Mulieres a viris quecumque aliqua ratione receperint natos, sed separent se, ne suadente diabolo tale inveniatur molestatur.

Ex concilio apud Vermeriam.

Item. Si quis filiastrum vel filiastram suam ante episcopum tenuerit ad confirmationem, separetur ab uxore sua et aliam numquam accipiat. Hec autem vel ad terrorem dicta sunt, non quia ita esset faciendum, sed ne illud fieret summopere cavendum. Vel de illis est intelligendum qui post filios suos scienter de fonte susceperunt quam fierent coniuges. Permissis autem auctoritatibus omnino consentiendum est, ut sive ipse vir, sive tamen viri filium mulier de fonte susceperit, non ideo a viro separetur. Quod et de vitrico similiter oportet intelligi.

De copula spiritualium vel adoptivorum et naturalium filiorum.

Nicolaus papa.

Quod autem spirituales vel adoptivi filii naturalibus copulari negantur, Nicolaus papa testatur ita inquiens: Ita diligere debet homo eum qui se suscepit de sacro fonte sicut patrem. Inter fratres et filios spirituales gratuita et sancta communio est, que dicenda non est consanguinitas, sed habenda spiritualis pri-

(c) 2006 Ministerio de Cultura

mitas. Vñ int' eos arbitror nō p^sse fieri
legale cōiugiū. q^r ñ int' eos q^i nati. ⁊ eos qui
adoptione filij st̄. ueniande leges matrimo
nia celebrari prohibent. Itē. Si int' eos nō cōhit' ma
trimoniū. q^s adoptio iung^t. quanto pot^s necessariū
ē opteret int' se cōiubio cessare. q^s p celeste
sacramentū regnando sci sp̄c iungit. H^c aūt q^dā uo
lunt intellige. de illis tm̄ filijs q^i cōpatres fe
cerūt. D^e alijs ū q^i añ cōpaternitatē uel p^ genita st̄
cōcedunt q^d legitime ⁊ licite iungi p^sst̄. q^d ui
det cōsentire urban^s scđs dicens. Sup q^d cōsulu
it nos tua dilectio. h^c modo respondendū ē ⁊ bap
tism^s sit. si instante necessitate. femina puerū
i noē trinitatis baptizauit. ⁊ q^d spualiū filij
t filie. añ uel p^ cōpaternitatē genite. possint
legitime cōiungi. p^t illā psonā q^ cōpatres st̄
effecti. D^e copla filioz q^i añ cōpaternitatē t p^hc̄ st̄.
Paschal^ ū. ij^s. p^ cōpaternitatē genitos. coplari
p^hib^ scribens regino epō. Post susceptū fi
liū de fonte t filiā spualē. q^ ex cōpatre ⁊ cōma
tre fuint nati. matrimonio cōiungi nō p^sst̄.
Isto ē notandū ē q^d in triburiensi cōcilio legit'.
Si q^s sue spiāt cōmatris filiā fornicū ⁊ ita cō
tingente rez casu in cōiugiū duxit. cōsilio
maiore spuato h^at. aut legitimo cōnubio
honeste operam det. Sicut licear. q^s cōmatres ducē
Solz ē quer^i si cōmatrē uxoris p^ unā psonam
ei^ obitū q^s ducē ualeat. D^e h^c nicola^s pp̄
scrib. Scelerat' aūt scitas utrū. si q^s duas cō
matres h^re ualeat unā p^ alterā. in q^o me
minisse deb^z scriptū ēē. Erunt duo i carne
una. Q^m ḡ cōstet q^d uir ⁊ mulier. una caro
efficiunt'. restat uirū cōpatrē cōstitui mu
lieri. cui^ assupta uxor cōmat' erat. ⁊ nō uir
illi fine nō p^sse cōiungi. q^r cōmat' ei^ erat. cui
qua idem fiat una caro effect^. Hinc aūt illo
cōtrū modo. Q^ spualē h^t cōpatrē cui^ filiū de
lauacro accepit. ⁊ ei^ uxor cōmat' nō ē. lic3 ei de
functo cōpatre suo. ei^ uiduā ducē in uxorē. Itē.
ex epła paschal^ pp̄. P^ uxoris obitū ē cōmat'
uxoris cōiugio coplari. nulla rō modo t aucto
ritas p^hibet. Nō n. p^ carnis unionē. ad unionē
sp̄c transitur. S3 sciendū ē q^d auctoritas tribo
lar d^e illo agit. q^i uxori sue debitū reddē. p^q
illi^ cōmat' extitit. Alie ū auctoritates d^e illo agūt
c^ uxor p^q. uiro suo derelinq^t. illi^ cōmat' effi
cit'. ū post cōpaternitatē uiro suo cognoscit' t de
illo pot^s agit c^ uxor añ cōfugit q^ ab eo cogno
scatur. Si cū uxor sint uacant ūnūe puez.
Solz ē q^ri si uxor ē uiro. simul debeat in
thinu suscipe puez. D^e h^c urban^s ita scrib. Q^d

uxor ē marito in baptismo simul nō debeat su
scipe puez. nulla auctoritate reperit' pro
hibitū. S3 ut puritas spiāt paternitati
ab oī labe ⁊ infamia cōseruet' immunis. de
cernim^ ut utriq^ simul ad h^c aspirare nō pre
sumat. Q^i aūt predicare flagitiū cōmisit. q^i
duab^ cōmatrib^ uel sororib^ nupsit. mag
na penitentia ei debz iniungi. D^e scđis ⁊ tcijs
Sciens ē q^d nō solū nuptijs ⁊ deinceps.
primę. t. ij. nuptie st̄ licite. s3 ē. iij. ⁊ iiij.
non st̄ dāpnande. Vñ aug. Secundas nuptias cō
licitas aplc̄ cōced. D^e tcijs aūt ⁊ iiij. ⁊ de ult'
plib^ nuptijs. solent hoies moue q^one. S3 q^s
audeat diffinire. q^d nec apl̄m uideo diffinisse.
Dt n. Si dormierit uir ei^. cui uult nubat.
Nō dic. p^m^s. t. ij. t. iij^s. t q^tas lib3 ū diffi
niendo nb ē. q^d nō dic aplc̄. Vñ nec tunc res
pōdeā ū illas nuptias debeo dāpnare. nec
eis ūe cūdiā numositatis īferre. ū cōt huā
ne uerecūdie sensū audeo drē. ut q^tiēs uolue
rit nubat. ū ex meo corde p^t scripte auctori
tatē q^tas lib3 nuptias dāpnare. Id testatur
iero. Ego nūc libra uoce exclamo. ū dāpnā
ri in ecclam bigamiā. īmo ū trigamiā. ⁊
ita licē. v. ⁊ vi. q^madmod^ scđo marito nu
bē. Aplc̄ tn̄ bigamos a sacerdotali honore ex
clud. S3 h^c nō fac̄ pctō bigamie. īmo p sa
cramēti unitate. ut sit una uni^. sic unica unica.
Isto tn̄ cesariensis cōcilij. uidet' i nuere biga
miā ēē peccm. Ptm inq^ i nuptijs bigami
p^hbere nō cōuenī. Q^ ā ē penitentia bigami^ in
digeat. q^ erit pbr q^ talib^ nuptijs p^stit p^he
cōsensū. S3 h^c d^e illo intelligi p^t. q^ p^me uxori
īsidiat^. putat' desidio scđe. t p^gnacto sac'
mētū illud dr. q^d i bigamo ū spuat'. Amb. inqt.
q^d p^me nuptie tm̄ st̄ a dn̄o instituite. scđe ū
sūt pmisse. ⁊ p^me nuptie sub bndictiōe
dī celebrant' sublimit'. scđe ū nuptie ⁊ in
psenti. gl^a carent. D^e resurrectiōis ⁊ iudicij cōdi
Postremo d^e cōditione. resurrectiōis. tione.
⁊ in resurgentiū. necnō ⁊ d^e iudicij ac
mediē q^litate breuit' dissend^ ē. Omib^
q^onib^ q^ d^e h^c accre moui solēt. satis face nō
ualo. resurrectiōm tn̄ carnē oīū q^ cūq^
nati sūt atq^ nascent. ⁊ mortui sūt atq^
morient'. nullaten^ ambige debz x̄an^. Dt
n. p ysaias p̄pha. Resurgēt mortui ⁊ resurgēt
q^ erunt in sepulcris. Et aplc̄. Nolum^ uos ignora
re frs de dormientib^. ut nō. c. s. ⁊ c. q. s.
ū hūt. s. resurrectiōis. H^c n. ut dicam^ i u^bo
dn̄i. q^r nos q^. u. q^. r. s. i. a. d. ū. p. e. q. dor.

Urban^s pp̄ Vitali p̄bro briciensi

· paruum

Paschal. pp̄.

Nicola^s. pp̄.

· quos nulla g^natio spiāt foederat

d^e minore

Urban^s. pp̄.

Aug^s.

Ierōz.

Ex cesariensi cōcilio.

Ambr. sup epłam ad cor.

d. xlij.

Aug. i ench.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

& m ipse dns in iussu & i uoce archangli & i tuba di. d. d. c. & mortui q in xpo st ressurget pmi. Dein nos q uiuim9 q relinqm sim(u)l rapiem c ill i nubib9 obuia xo in aera. & sic semp c dno erim9. hic ub & ueritas ressurrectonis. & causa atq ordo resurgedi pclarissime

Causa ii. De uoce tube. insinuat.

Causa resurrectois mortuor erit uox tube q i aduetu iudicis ab hoib9 audiet. & c9 uirtute excitabunt mortui. & de monumetis ressurget. Vn ppha. Dab uoci sue uocem uirtutis. i. effectu ressuscitandi mortuos. & iohs euglista. Veni hora in q oms q i monumetis st audient uocem filii di & pcedut. boni i ressurrectioem uite mali u i ressurrectione iudicii. Si u qr c uel qlis erit uox illa aplc dic. qr erit archangli. i. ipsius x. q e pnceps anglor. t uox erit alicui. t pluriu anglor. eadq dr tuba. qr erit maifesta & nouissima. qr p9 ea no erit alia. h tuba ut ait aug e clamor d q dr i euglio. Media at nocte. c. f. e. e. s. u. e. ob. ei. Tube noie aliq euidens pclarq signu i telligit. q uox archangli & tuba di ab aplo dr. & i euglio uox filii di & clamor appellat q mortui audient & ressurgent. De nocte media.

Media at nocte dr uentur9. ut ait aug. no p hora tpis. s qr tc ueniet cu no spat. Media at nocte. s. cu ualde obscur erit. i. occultu ueniet. Dies em. dni sic fur ita i nocte ueniet. Pot tn no i cgrue itelligi. medie noctis tpe uentur9. qr ut ait cassiodor9 h tpr pmogenita egypti pcussa sut. q i ponsi uentur9 e. Plib9 & locis ostestant auctores. q aduentus x di. diem dni no pqlitate tpis s rer. qr tc cogitaciones & ossa singulor patebut. Vn i danele. Vetustus dier sedit. & lib apti sut cora eo. Libri st oscientie singlor q nic apient aliis. & tuc iplebit mch occultu q no reuelet. Adueniente em. summo iudice no solu teneb aeris illuminabunt. s & i abscodita cordiu manifestabitur. Tunc q diuinasr. ut cuiq opa sua uel bona t mala. cucta i memoria reuocent. & mitis itutu mira celeritate cnant. ut accuset t excuset hoiem oscia. eacq teste saluet t dapnet.

De memoria elector siue peccata mala teneat.

Hic qr. utru electis sit memoria pcedentiu malor sic bonoru. Quedam auctoritates uident trade bonos no habituros memoriam tc pcedentiu malor. i. peccator t tormentor. ait em. ysaias. Ego creo celos nouos & terram noua. & no erut i memoria priora. & no ascendent sup cor. s gaudebit i etnu. Item

Obliuioni tradite sut angustie priores & abscodite ab oculis meis. Qd de futuro exponens ait ierx. Obliuioi tradunt priora mala. qr fortitia in futuro psentis sulations memoria olo delebit. succedent ub bonis etnis. ne sit pars malor. prioris angustie memorari. Sed & h & his similia pluit accipi sic. ut no excludat memoria pcedentiu malor s tercia molestia & lesione amoueat. No em. eor memoria scos ostabit. t eor bititudine obfuscabit. s gratiores do reddet. Vn sup plmu lxxv. vii. ait gg. Qm in metu nudas cauit. q miserie no meminit. Qm at plena btitudo. si memoria reatus mite tangit. Sed sepe leti tristiu meminim9. & sani dolor meminim sine dolore. & in ampli9 leti & grati sum9. Ex his apparet qd si prior malor memoria sci habebt in futuro. no erit tn eis ad pena. t glie derogatione. s ad grar actione. Si u qr. utru peccata q fecerunt electi. pdeat tc i noticia oium. sic mala dapnandor oibus erut nota. no legim9 ex psso inscptra. Vn no irrationabilit putari pt. peccata h p penitencia tecta & deleta. illic & tegi aliis. alia u cuctis ppalari. De his q uiui repientur.

Queri & solet. utru illi qs uiuos iuenie tur. x. nuq. oio morituri sint. an ipo tpis puncto q rapient obuia x. ad i mortalitate mira celitate sit trasituri. No em. e dicend. si no pbe. ut p aera i sublime portent. & i illo spatio moriant & reuiuiscat. Ad huc at sensu q estime m9 illos in paruo spatio & passuros mortem. & accepturos i mortalitate. apts nos urget ubi dc. u dic in x oms uiuificabunt. Et alibi. qr semi nas no uiuificat. ii p9 moriat. Quo at ub icolubile uidat. illa multitudinem corpm i aere qsam seminari. atq i pmus i mortalit & i corruptibilit reuiuiscere. cum credam9 incredibili uelocitate tanta uelocitate rediturum antiqssimor cadauer pulueré. Sed uelle potis debis audire doctores. Si q scos q repient x ueniente. uiuetes eiq obuiam rapientur. credim9 in eos raptu de mortalibus corpibus exituros. & ad eas i mortalia mox redituros. ullos in ub apli patiem angustias. qualit accipientes illud qd dictu est. Oms qde resurgem9. s. ta boni q mali. s no oms imutabimur. s. i sollepnitate ressurrectionis. De h & ambr ait. In ipo raptu eor qui uiui repient mors erit & ressurrectio ut aia qi sopore egssa de corpe. i momto eid reddatur. E contra u ierx. testari uid dices qsda i fine scli ad ueniente x no ee morituros. s uiuos

Aug. i. x. d(e) ciu. xx. no. tes.

Cass. sup octauarum

De libris q tunc aperientur.

mala teneat.

Aug. de ciu. di.

Iero ad marcellam.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

raptos in mortalitate repente mutando. Horum autem quid verius sit, non est humanum iudicium diffinire. **Quomodo intelligatur: Christus iudicabit vivos et mortuos.**

His autem adiciendum est duplicem intelligi quod dicitur: iudicaturus vivos et mortuos. Aut enim vivos accipiunt quos in adventu eius vivos reperiet, hic in raptu morientur, et mortuos qui ante discesserant. Vel vivos et mortuos accipiunt iustos et iniustos. **Quomodo**

Cuiusque expositio sane credi valeat. **Omnes incorrupti resurgent.**

Omnes resurrecturos credendum est et quod omnes resurgent incorrupti, non utique impassibiles, quia mali patientur eterna, sed sine diminutione membrorum omnia humani corporis membra habituri. Non tamen gloria ac spe impassibilitatis movebuntur. **De etate et statura resurgentium.**

d. xliiii

Solet autem nonnullos permovere et quaerere, an in eadem aetate et statura corporis omnes resurrecturi sint. Quidam putaverunt omnes resurrecturos secundum mensuram aetatis et staturae Christi, ideo quod apostolus ait: donec occurramus omnes in virum perfectum in mensuram aetatis plenitudinis Christi. Sed hic ubi non eandem resurgentibus assignat staturam, sed aetatem. Omnes enim in eadem aetate resurgent, in qua Christus mortuus est et resurrexit, cuiuscumque aetatis fuerint mortui. Virum autem posuit non ut distingueret sexum, sed ut significaret perfectionem virum, quam omnes habebunt; sed non omnes eandem staturam corporis obtinebunt. Unde Augustinus: Non ait in mensuram corporis vel staturae, sed aetatis, quia unusquisque suam recipiet mensuram corporis, quam habuit in iuventute, etsi senex obiit, vel fuerat habiturus si ante est defunctus. Aetas vero erit illa ad quam pervenit Christus, scilicet iuvenilis, circa xxx annos. Triginta enim et duorum annorum et trium mensium erat aetas Christi, cum mortuus est et resurrexit. Non est autem fas dicere quod in resurrectione accidat corporum magnitudo quam nec habuit hic, nec erat habiturus dum viveret, nec maiora corpora redigenda sint ad modum dominici corporis. Periret enim nimium quod illis corporibus est, cum periturus non sit capillus, ut ait Dominus: Capillus de capite vestro non peribit. **Quod resurget quicquid fuit de natura et substantia nostre carnis in corpore.**

Aug. (margin)

Aug. de civitate dei (margin)

Nec enim perit Deo terrena materies, de qua mortalium creatur caro. Sed in quemlibet pulverem cineremve solvatur, in quoslibet halitus aurasque diffugiat, in quamcumque aliorum corporum substantiam vel in ipsa elementa vertatur, in quorumcumque animalium et hominum cibum cedat carnemque mutetur, illi animae puncto temporis redit, quae illam primitus ut homo fieret, cresceret, viveret animavit. Ipsa igitur materies terrena, quae discedente anima fit cadaver, non ita resurrectione reparabitur, ut ea quae dilabuntur et in alias aliarumque rerum species vertuntur, quamvis ad corpus redeant unde lapsa sunt, ad eas

Aug. in ench. (margin)

Iustorum autem precipue corpora ... non meas (margin, vertical)

de quo corporis partes fuerunt redire necesse sit. Alioquin si capillus redit quem tam crebra tonsura detraxit, si unguibus quos toties desecuit dissectio, immoderata et indecens cogitantibus resurrectionem carnis, et ideo non credentibus occurrit informitas. Sed quemadmodum si statua cuiuslibet solubilis metalli igne liquesceret vel contereretur in pulverem, vel confunderetur in massam, et eam vellet artifex rursus ex illius materiae quantitate reparare, nihil interesset ad eius integritatem, quae particula materiae cui membro statuae redderetur, dum tamen totum ex quo constituta fuerat, restituta resumeret: ita Deus mirabiliter atque ineffabiliter artifex, de toto quo caro nostra constiterat, eam mirabili celeritate restituet. Nec aliquid attinebit ad eius redintegrationem, utrum capilli ad capillos redeant et ungues ad ungues, an quicquid eorum perierat mutetur in carnem, et in partes alias corporis revocetur, curante artificis providentia ne quid indecens fiat. Indecorum quippe aliquid non erit, sed quicquid futurum est hoc decebit, quia non futurum est si non decebit. **Quod sancti sine omni deformitate resurgent.**

Congrua similitudo per exemplum statue. (margin)

Hoc autem in corporibus sanctorum intelligendum est, de quibus consequenter adiungit: Resurgent igitur corpora sanctorum sine ullo vitio, sine ulla deformitate, sicut sine ulla corruptione, honere, difficultate, in quibus tanta facilitas quanta felicitas erit. Propter quod et spiritualia dicta sunt, cum procul dubio corpora sint futura, non spiritus. Ex his apparet quod una erit aetas omnium resurgentium, scilicet iuvenilis, statura vero diversa, scilicet quam quisque habuit in iuvenili aetate, vel erat habiturus si ante defunctus est. Nec de substantia de qua hominis caro creatur aliquid peribit, sed omnium praeclarum dispersarum collectione facta redintegrabit nihil substantiae corporis, sanctorumque corpora sine omni vitio fulgida, sicut sol refulgebunt, praecisis cunctis deformitatibus quas hic habuerunt.

Aug. in eod. (margin)

De reprobis autem quaeri solet: **Si mali tunc habeant deformitates quas hic habuerunt** an cum deformitatibus hic habitis resurgant. Hoc autem Augustinus non asserit, sed relinquit dubium in Enchiridion: Ceterum ab illa perditionis massa, quae per primum hominem facta est, non liberantur per Christum, resurgent quidem etiam ipsi unusquisque cum sua carne, sed ut cum diabolo et angelis eius puniantur. Utrum vero ipsi cum vitiis et deformitatibus suorum corporum resurgant, quaecumque in eis gesta sunt, inquirendo laborare quid opus est? Non enim fatigare nos debet incerta eorum habitudo vel pulchritudo, quorum erit certa et sempiterna damnatio. Ecce hic non diffinit an tunc habeant deformitates quas hic habuerunt reproborum corpora. **Quomodo non consumentur malorum corpora que tunc ardebunt.**

Aug. in ench. (margin)

Si vero quaeritur de corporibus malorum quomodo in igne ardeant et non consumantur, Augustinus variis exemplis astruit, et sempiternis ignibus ea ardere et non

(c) 2006 Ministerio de Cultura

combustione illa combustione. sic anime cum spiritu corporis unitum. et dolorem pati potest. et mori non potest. Ita erit et in corporibus dampnatorum. quod nunc esse sentimus in animis hominum. Si demones corporali igne cruciantur.

Super gen. Queri etiam solet an demones corporali igne ardeant. Ad quod aug. respondens ait. Cur non dicamus quamvis miris. veris tamen modis. etiam spiritus incorporeos posse corporali pena ignis affligi. si spiritus hominum etiam ipsi incorporei. et nunc potuerunt includi corporalibus membris. et tunc poterunt corporum suorum vinclis insolubiliter alligari. Gehenna illa quod stagnum ignis et sulphuris dicta est. corporeus ignis erit. et cruciabit corpora hominum dampnatorum et demonum. sed solida hominum. aerea demonum.

Aug. ... ille ignis. Unde ... usque ignis erit. ut veritas ait. De quo igne si queritur quis et qualis sit. aug. sic respondit. Ignis eternus cuiusmodi sit. nullum hominem scire arbitror nisi forte cui spiritus divinus ostendit. Si anime sine corporibus sentiant ignem corporalem.

Cum autem ostenditur animas igne materiali sine corporibus cruciandas. queri solet an in tempore ante resurrectionem corporum anime defunctorum reproborum materialem ignem sentient. De hoc inter tolerantes sententias ecclesie egregius doctor gregorius dicta secutus ita scripsit. Si viventis hominis in corpore spiritus tenetur incorporeus. cur non post mortem etiam corporeo igne teneatur. Tenetur autem per ignem spiritus dicimus ut in tormento ignis sit. videndo atque sentiendo. Ignem autem non solum videndo sed et experiendo. anima ignis tormentum patiatur. ex evangelio colligitur. ubi veritatis voce. dives mortuus in inferno sepultus. cuius anima quod in igne teneatur insinuat et abraham deprecatur dicens. Mitte lazarum ut intinguat extremum digiti sui in aquam. et refrigeret linguam meam. quia crucior in hac flamma. Dum ergo peccatorem divitem dampnatum in ignibus veritas perhibet. quis sapiens reproborum animas teneri ignibus negat? Ecce ... humanam animam corporis similitudinem habere docet aug. ita in gen. Si fingitur animam habere similitudinem corporis posse. et corporalium omnium membrorum quod tenent. potest negare animam esse que in somnis videtur et ambulare se videt et sedere. et huc atque illuc gressu et etiam volatu ferri. Ita ... sine quadam similitudine corporis non fit. Si in similitudine ... apud inferos agit. non corporalem sed corpori similem. ita etiam in locis videtur esse non corporalibus sed corporalibus similibus. sive in requie sive in doloribus. in ... voluminibus legitur quod non sit ociose. neque ... et ille dives in inferno se flamma cruciari clamat. Unde patet animas defunctorum non solum sensus suis ... sed nec istis affectibus. scilicet spe. tristicia. gaudio. ac metu carere. et in his que in illo ... reservant. quandam eas iam in parte pregustare. De abor-

Illud etiam investigari [de abor]tivis fetibus mortuis. oportet. si abortivi fetus et monstra resurgent in qua. De hoc aug. ita ait. Occurrit de abortivis fetibus questio. qui iam nati sunt in utero matris. sed non ita ut iam possint renasci. Si enim resurrecturos eos dixerimus. de his qui iam formati sunt tolerari potest utcumque quod dicitur. Informes vero quis non pelius perire arbitretur. sicut semina que concepta non fuerint. — Aug. in ench.

Scrupulose autem inter doctores queri ac disputari potest quando incipit homo in utero vivere. an sit quedam vita occulta. que nondum motibus viventis appareat. Negari enim puerperia vixisse. que ideo membratim exsecantur et eiciuntur ex uteris pregnantium. ne matres quoque si mortua ibi relinquantur occidant. impudentia nimia videtur. Ex quo autem incipit homo vivere. ex illo utique iam mori potest. Mortuum vero ubicumque illi mors potuit evenire. quomodo ad resurrectionem non pertineat reperire nequeo. Neque enim et monstra que nascuntur et vivunt quamlibet cito moriantur. aut resurrectura negabuntur. aut ita ipsa resurrectura credenda sunt. sed potius correcta emendataque. — De monstris.

Absit enim ut illum bimembrem. quem nuper natum in oriente fratres dilectissimi qui eum viderunt retulerunt. et scriptores reliquerunt. ut unum hominem duplicem. ac non potius duos quod futurum erat si gemini nascerentur resurrecturos estimemus. Ita et cetera que in ... deformitate monstra dicuntur. ad humane nature figuram resurrectione revocabuntur. De diversis animarum — De bimembri.

Preterea sciendum est. quod omnes anime receptaculis post mortem. ut ait aug. cum de seculo exierint. diversas habent receptiones. bone habent gaudium. male tormenta. Sed cum facta fuerit resurrectio. et bonorum gaudium amplius erit. et malorum tormenta graviora. quando cum corpore torquebuntur. Ex his ostenditur quod maius erit gaudium sanctorum in resurrectione. ... quam fuit ante. et quod diversa receptacula habebunt anime sanctorum. — Aug. ... Iohan.

De quibus ait aug. Tempus quod inter hominis mortem et ultimam resurrectionem interpositum est. animas abditis receptaculis continet. sicut unaqueque digna est. vel requie vel erumpna. pro eo quod sortita est in carne cum viveret. De suffragiis defunctorum vero. — Aug. in ench.

Neque negandum est ut ait aug. defunctorum animas pietate suorum viventium relevari. cum pro illis sacrificium mediatoris offertur. vel elemosine fiunt in ecclesia. Sed his prosunt qui cum viverent. hec ut postea possent prodesse meruerunt. Est quidam vivendi modus. nec tam bonus ut non requirat ista post mortem. nec tam malus ut ei non prosint ista post mortem. Est vero talis in bono ut ista non requirat. et est rursus talis in malo. ut nec his valeat cum hinc transierit adiuvari. Ecce ... omne meritum comparat. quod prosit — Quibus prosit helemosine. orationes et sacrificium. et quomodo.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

post hanc uitam sua peccata ꝯgruari ł releuari. Nemo
autem speret quod hic neglexit. cum obierit apud dm promereri.
Non g ista que pro defunctis ꝯmendandis frequentat eccła
illi apostolice sunt aduersa sententie qua dictum est. omnes
astabimus ante tribunal xpi. ut referat unusquisque sed.
ea que per corpus gessit. s. bonum ł malum. quia hoc meritum
sibi quisque cum in corpore uiueret conparauit. ut possent eum ista
prodesse. Non enim omnibus prosunt. Et quare non nisi propter differentiam
uite. quam quisque gessit in corpore. Cum g sacrificia siue
altaris siue quarumcumque helemosinarum. pro baptizatis
omnibus offeruntur. pro ualde bonis gratiarum actiones sunt.
pro non ualde malis propitiationes. Pro ualde malis
etsi nulla sunt adiumenta mortuorum: tamen qualescumque
uiuorum consolationes sunt. Quibus autem prosunt. aut ad hoc
prosunt ut sit plena remissio. ł certe tolerabilior
sit ipsa dampnatio. Orationibus g sancte ecclesie. et sac
rificio salutari. et helemosinis que pro eorum spiritibus offe
runtur. non est dubium mortuos adiuuari. ut cum eis
misericordius agatur a domino. quam eorum peccata meruerunt. Hoc enim
a patribus traditum tota obseruat eccła. ut pro eis
qui in communione corporis et sanguinis xpi defuncti sunt.
cum ad ipsum sacrificium loco suo commemorantur oretur.
ac pro illis quoque id offerri commemoretur. Non est g am
bigendum ista prodesse defunctis. Sed talibus qui ita
uixerunt ante mortem. ut possint hec eis utilia esse
post mortem. Nam qui sine fide operante per dilectionem
eiusque sacramentis de corpore exierunt. frustra illis a suis
huiusmodi pietatis officia impenduntur. cuius dum hic essent
pignore caruerunt. non medium thesaurizantes
sibi. Sed iram. Non g mortuis noua merita conparantur.
cum pro eis aliquid boni operantur sui. Sed eorum precedentibus
meritis consequentia ista redduntur. Nam ista quisquis
finiens uitam. non quomodo meruit. non poterit habere post
eam. Ecce quibus et qualiter prosunt illa. que pro defunctis
frequentat eccła. Mediocriter malis suffragantur
ad pene mitigationem. mediocriter bonis ad plenam
absolutionem. Qui non habent tante perfectionis uitam.
ut non indigeant iuuari per pauperes. quorum est reg
num celorum. qui et fecerunt amicos de mamona
iniquitatis. quorum tanta est perfectio ut his adiuto
riis non indigeant. quales sunt apostoli et martyres. Unde
ait aug. iniuria est pro martire in eccła orare. cuius
orationibus debemus commendari. Talibus non sunt necessaria.
De reprobis ut exequiarum. De officiis sepulture
Unde aug. dicit. Pompa funeris agmina exequiarum.
sumptuosa diligentia sepulture. monumentorum structura qualia
cumque solatia non adiutoria mortuorum. Si aliquid
prodest impio pretiosa sepultura. oberit pio uilis
uel nulla. Preclaras exequias in conspectu hominum.
purpurato illi diuiti exhibuit turba famulorum.
Sed multo clariores in conspectu domini ulceroso illi

Aug. in enchir. de uerb. apli

Aug. de uerb. apli

pauperi ministerium exhibuit angelorum. qui eum extu
lerunt non in marmoreum tumulum. sed in habrahe
sinum. Sit tamen cura mortuos sepeliendi. et se
pulcra construendi. quia hec in scripturis sanctis inter bona
opera deputata sunt. Nec solum in corporibus patriarcharum
aliorumque sanctorum. Sed et in ipso domini corpore. qui ista
fecerunt laudati sunt. Impleuerunt g homines hec erga
suos. officii postremi muneris. et humani leuamenta do
loris. Sed et illa que adiuuant spiritus defunctorum. s. obla
tiones et orationes. multo obseruantius peterent. De duobus
Solet moueri questio. eque bonis quorum alter post mortem plura habet auxilia
De duobus uno diuite alio paupere pariter
mediocriter bonis. qui predictis suffragiis indigent.
et meruerunt pariter post mortem iuuari. Pro altero
uero i. pro diuite speciales et communes sunt orationes.
utreque elemosinarum largitiones. pro paupere autem non
sunt nisi communes orationes. Queritur g an tamen iuuetur
pauper paucioribus subsidiis. quantum diues amplioribus
si non pariter iuuatur. non ei redditur secundum merita. Meruerunt
enim pariter iuuari. quia pariter boni extiterunt.
Sed tamen suffragiis consequitur quantum diues. quod contulit
diuiti illa specialitas pro eo facta. Sane dici potest non ei
magis ualuisse generalia et specialia. quam pauperi
sola generalia suffragia. et tamen prosunt diuiti spe
cialia non quidem ad aliud. ł maius aliquid. Sed ad id.
ad quod generalia. ut ex pluribus et diuersis causis. unum perciperet
emolumentum. Potest tamen dici illa plura subsidia contulis
se diuiti. celeriorem absolutionem non pleniorem. Quibus
suffragiis iuuabuntur mediocriter boni qui in fine reperientur.
Sed et hoc queritur de aliquo mediocriter bono. qui talibus
indigens suffragiis. in tempore consummationis seculi arri
pietur. cum reliquis migrabit. si saluus fuit pro eo qui non offe
ret ulterius sacrificium. ł oratio. ł elemosina. nec habebit
tante perfectionis uitam. ut his suffragiis non egeret.
Numquid g saluabitur. Estimo enim quod pignore inseuite
saluari. meritis et intercessionibus celestis ecclesie. que pro
fidelibus semper intercedit uoto et merito. donec impleatur numerus.
Quomodo sancti glorificati et angeli audiunt preces supplicantium et quomodo intercedunt
pro hominibus ad dominum.
Solet etiam forte queri. utrum preces supplicantium au
diunt. et uota postulantium in eorum notitiam
perueniunt. Non est incredibile animas sanctorum que in abscon
dito faciei dei ueri luminis illustratione letantur.
in illa contemplatione ea que foris aguntur intelligere. quan
tum illis uel ad gaudium. ł nobis ad auxilium pertinet.
Sicut enim angelis ita sanctis. quibus deo assistunt. petitiones
nostre innotescunt in uerbo dei quem contemplantur. Unde dicuntur an
geli orationes et uota nostra offerre deo. non quia eum doceant
sed quia eius uoluntatem super eis consulant. Unde aug. an
gelis qui sunt apud dominum innotescunt petitiones nostre. ut
quodam modo eas offerunt deo. et de his consulant. et quod deo iu
bente implendum esse cognouerunt. hoc nobis ł euidenter

Responsio

Aug.

Aug.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Aug. i. l. de ora. do diu.

ut latent reportet. Vn̄ ⁊ angl'e hōib' ait. Cū oraret orationē uram obtuli dō. Ad oīa q̄ p̄esciēda suffic dō sua pfectio. Ht tn̄ nūtios. a. angelos. nō q̄ ei q̄ noscat annūtiēt. Nō n. st ulla q̄ nesciat. S; bonaꝝ eoꝝ ē de opib' suis ei osulē ueritatē. ⁊ h' ē q̄ ei dr̄ nō ulla nūtiare. nō ut ipē ab eis discat. s; ut ab eo ipi p uḃū ei' sn̄ corpalis no. Nūtiat ⁊ q̄d uoluit ab eo missi. ad q̄s uoluit totū ab illo p illud uḃū ei' audientes. i. mei' ueritatē i uenientes. q̄d ē faciend. q̄d. ⁊ q̄i. ⁊ qn̄ nūciādū sit. Nā ⁊ nos oram' eū nō eū docem'. qr nouit ut ait ūbū pat' ur' q̄d sit nb necessariū sit p̄ q̄ petatis ab eo. Nec ista ex tp̄e cognouit. S; futa oīa tēpo talia atq; mei' ⁊ q̄d. ⁊ q̄n ab illo petiti eram' ⁊ q̄s ⁊ d q̄ reb'. ut exaudit' t nō exaudit' eēt. sn̄ initio añ pscuit. Nō q̄ dr̄ angle offerre mās offerre dō. q̄ ds tūc nouit q̄d uelim' ⁊ q̄d indigeam' q̄ oīa anq̄ fiat. sic ipēa quā fcā st nouit. S; qr necce ht tpal' cāta. tēporales eas ad etnā ueritatē referre. siue petēdo q̄d erga se fiat. siue osulēdo q̄d faciat. Q dicte d anglis

Aug. d q̄. noui testamti.

Si aut angli ado p ei' ūbū discūt. atbuit scoꝝ aīa bus. Spectiones uras. ⁊ q̄d de eis i plnd sit t nō. cur nō cdam' ⁊ aīas scoꝝ fatie dī otēplantiū. in ei' ūitate itellige poss homīn. ⁊ q̄ i plende sit t nō. Jn ē q̄ dr̄ ds exaudire pces q̄zdā. nō solū qn̄ effectu mācipat. S; ⁊ qn̄ i notescit curie angloꝝ. ⁊ scāꝝ aīaꝝ q̄d in futum sit. t nō. ⁊ q̄d cognoscūt indi uoluntate eē. uoluit ⁊ ipi. ado q. supne ūitati ad dicti sūt. ut nichil pt ei' uoluntatē q̄ant uelle. Jntcedūt q̄ ad dm̄ p nb scī. ⁊ nito dū eoꝝ uita suffragant nb. ⁊ affectu dū uota ura cupiūt impli. Q tn̄ nō faciūt. n i uoluntate dī i plenda otcāt. Orant' q̄ ut itcedāt pnb ut uita eoꝝ nb suffragentur. ⁊ ut ipi bonū uelit nrāj. qr eis uolentib' ds uult. ⁊ ita fi. Ex pmultis ostat q̄ q̄dam medi' ag ds. q̄ aliq̄ eoꝝ pecca meruerūt. s. cū mediocriter mal' q̄ suffingiys eccle uiuant. Sual

Aug. xlvi.

Si q̄r h' ē ualde mal. de mal aliq̄ dat mitigatō. Sunt ⁊ ipi mali in aliq̄ penaꝝ mitigationē dei micdam sentiāt. ut min' q̄ meruerūt puniant. Q dā autumāt eos nllam releuationem pene habitos. q̄ ofirmāt iacobi auctoritatē dicētis. Jvdiciū sn̄ micda fiꝝ illi. q̄ nō fec mīcdam. Aug ⁊ ait. Micda h' iudiciū in futo. Jde distiq̄ues q̄ oēs uie sūt dn̄i mīcia. ⁊ ūitas. ait Q rga scos oēs uie dn̄i. mīcia st ⁊ ūitas. qr ⁊ iudicādo subuenit ⁊ ita nō de ē mīcia. ⁊ mis'ando u eitꝝ q̄ pmisit. ne desit ūitas. Q rga oēs aut q̄s libat ⁊ dāpnat. oēs uie sūt mīcia ⁊ ūitas. qr u nō miseret iudic

Aug. sr̄ oct̄ona pn̄. xviii.

te seūitas dat. Dices u nō miseret dat intelligi. aliq̄d a do fi. u ipē nō miseret. S; h' occurrit q̄ ait cassiodo' sup ps̄. l. loq̄ns de mīcda ⁊ pietate dī. h ee due mīq̄d res iudicto dī sep aduicte st. Ergo ⁊ i punitioē maloꝝ nō ē iticia sn̄ micda. Jdm de micda ⁊ iudicio ait. h duo mutua societate s ungunt. Jn his bn̄ ter oīa opa dī icludūt. Aug q̄ rndns ait. q̄ reboꝝ supplitia fine habitā otendit. ita illoꝝ repellit opinionē. asseus repos ppetuo puniēdo. ut eoꝝ supplicia aliq̄ten' mitigari nō negar. Frustra micd nō nlli etnā dāpnādoꝝ penam. ⁊ cruciat' sine intmissione ppetuos. humano misant affectu. atq; in futum eē nō cdūt. nō q̄ sc̄ptis adūsando diuinis. S; pp̄rio motu duraquecmolliendo. ⁊ i leniorē flectendo sententiā. que putāt mei' tribili' eē dicta tāq̄ uerius. Nō n. inquit obliuiscet' misereri d's. aut otinī i ira sua micdas suas. h q̄ i psalmo leg. S; de his itelligit q̄ st uasa micde. qr ⁊ ipi nō punit sius. S; ds infernē de miseria liḃant. aut sih ad oēs existimāt ptinē. nō id necce ē ut dāpnatone opmentū finiri pseoꝝ. de q̄ dictū ē ibūt hy in supplicu etnū. ne h n pute habitā finē felicitas illoꝝ de q̄. eōo dictū ē. iusti aūt i uitā etnā. S; penas dāpnatoꝝ otis tp'ib' estimet. siliceis placꝝ aliq̄ten' mitigari. ⁊ sic q̄ppe i telligi p. ira dī manē in ill. i. ipa dāpnatio. h aūt uocatur ira dī nō diuini ai' ptrbatio. ut mīn sua. i. manē ira sua. nō otineat mis'ationes suas. nō etno supplitio finē dando. s; leuamē adhibendo. t mponēdo cruciatib'. qr n petaꝝ ait. ad finē dā ira suā. t p ira suā. S; ira sua itellige q̄ sola eēt alienari a regno dī. carere magna multitudine dulcedinis dei. tā q̄dis ē pena u ei pstit nlla tormita q̄ nouim' oparari. si illa sit etna. ista aūt sit q̄nlibȝ scl'is mltis long. Manebit q̄ sine fine mors ppetua dāpnatoꝝ. ⁊ oib' erit ipa omunis sic manebit communit uita etna scoꝝ. Ecce h' ita assrit penas reboꝝ nō eē finiendas. q̄ nō impat si dicāt eoꝝ supplitio. aliq̄ leuamen adhibi. Vn̄ nō i ogrue dici p. dm̄. ⁊ si itē id psit nō oīo tn̄ punit ⁊ malos i futo q̄nt meruerūt. S; aliq̄d eis q̄ntulicūq; mali sit d pena relaxari.

Cass.

Jd.

Aug. i enchi. ⁊ eos q̄ negat asserē maloꝝ cruciat' finiendos.

Quod q̄ Determinat pdictas auctoritates.

Dictū ē iudiciū sn̄ micda fi. illi q̄ nō fecit micdiam. ita itelligs p. q̄ iudiciū sn̄ micda dāpnationis fiꝝ illi q̄ nō fec micdam. pro eo q̄d fuit sn̄ mia. Vt fiꝝ ei iudiciū sn̄ mia. liḃatē ⁊ saluātē. q̄ tn̄ in aliq̄ pene alleuatioē miam di senciꝝ. ita ē eis mia h' iudiciū i futo. u negat

(c) 2006 Ministerio de Cultura

quando in futuro sit misericordie effectus. in electis qui per misericordiam ab omni miseria liberabuntur. in reprobis qui minus quam meruerunt cruciabuntur. Sed hoc non sine causa dicitur fieri misericordia et iudicium in futuro. quia in illo nullis modis miserebitur deus. quia non miserebitur tunc. Vocat enim nunc peccatores et iustificat quod tunc non faciet. et tunc reddet singulis secundum merita. et manifeste iudicabit qui nunc occulte iudicat.

De occulto iudicio dei.

[Aug. super psalmum .viij.] Cuius occultum iudicium. ut ait aug. intelligitur pena. qua quisque exercetur ad purgationem. vel monetur ad conversionem. vel si contempnit excecatur ad dampnationem. Occulta que dicuntur iudicia dei. pene quas iudicet [Distinctio iudiciorum] cognoscendo. discernendo. exercendo. Iudicia quoque dei interdum appellantur dispositiones eius de omnibus rebus. Unde quam incomprehensibilia sunt iudicia eius. et iudicia eius abyssus multa. Iudicium autem quo in futuro iudicabit intelligitur sententia que revelabitur. arca id est. dividique localiter boni a malis. ministerio angelorum. et illi in vitam ducentur. illi in supplicium mittentur qui nunc sunt mixti sunt.

Sed quoniam iusticiam dei

De iusticia et misericordia dei.

Superius et misericordiam supra commemoravimus duas res esse dicit. que sepe adiuncte sunt in diuino eloquio. [De operibus iusticie misericordie et bonitatis.] Iusticia enim dei et misericordia. non due res. sed una. id est diuina essentia est. sicut supra pluribus auctoritatibus ostensum est. quia non est deo aliud esse misericordem. quam misericordiam. vel iustum quam iusticiam. sed idem prorsus. non aliud est esse misericordem quam iustum. vel misericordiam quam iusticiam. sed omnino idem. quia non denominatiue sed essentialiter hoc de deo dicitur. Cur ergo dicunt scripta de operibus dei. quedam misericordie esse. quedam iusticie. Si enim iusticia dei misericordia est. quecumque sunt opera misericordie esse videntur iusticie et econverso. [Responsio.] Huic respondimus sic. Illis locutionibus quibus in illis operum fiunt distinctiones. ut alia misericordie. alia iusticie. alia bonitati tribuantur. non diuersitas subiacentis rei. illis vocabulis significate exprimitur. sed varietas sensuum et affectuum in creaturis monstratur. [Dā memorie.] Cum enim deus dicitur iustus vel iusticia. essentia diuina predicatur. et cum quod ipse sit distributor et iudex meritorum intelligi datur. Ita cum dicitur misericors essentia diuina predicatur. et insuper quod ipse sit miserorum liberator intelligi datur. Similiter cum dicitur bonus. essentia diuina predicatur: ut est deus deus et insuper auctor omnium bonorum ostenditur. Ita et cum dicitur deus. essentia diuina predicatur et ipse timendus ostenditur. In hoc quoque quedam opera misericordie quedam iusticie dicuntur. non quia essentia diuina hoc et illa operetur. et quod hoc et illa sit opera diuine essentie. que dicitur misericordia et iusticia. sed quia quedam sunt que ostendunt iudicem. et equum distributorem. quedam que ostendunt miseratorem. Misericors enim dicitur in nostri miseratione et exhibitione. et in quibusdam operibus dei effectus misericordie esse. in quibusdam effectus iusticie. non quod aliud efficiat iusticia aliud misericordia dei. si ad essentiam referatur. sed quia ex quibusdam effectibus intelligitur iudex. ex quibusdam miserator. ubi in quibusdam placet iustus et misericors. Sed forte hic occurrit questio. Quoniam ex aliis ostenditur iustus. et ex aliis misericors. cum sit ei idem esse iustum et misericordem. Si enim et secundum eam de eo potest dici iustus et misericors. ideo operibus quibus intelligitur iustus. intelligitur misericors et econverso. Sed diximus supra quia cum deus dicitur iustus et misericors. una eadem diuina essentia significatur. et secundum eam id predicatur. ut tamen quedam intelligantur diuersa. Intelligimus enim per hoc eum miseratorem et iustum iudicem. quod evidenter ieremias ostendit dicens. [Super ieremiam.] Omnia que dei sunt. hoc est. Ipse sapientia eius. ipse fortitudo iusticia. sanctitas. ipse prudentia. Sed cum unum sit in subiacenti per varietatem sensuum. diuersis nuncupatur vocabulis. Aliud enim significat sapientia. aliud iusticia. Cum enim sapientia dicitur. disciplinis rerum diuinarum et humanarum. iusticie intelligitur. Cum iusticia distributor. vel iudex meritorum insinuatur. Ita et prudentia dicitur. doctor et demonstrator bonorum. vel malorum rerum intelligitur vel neutrarum.

Auctoritatibus probat quedam opera iusticie. alia misericordie. alia bonitatis tribui.

Quod autem quedam opera misericordie. quedam iusticie. quedam bonitati attribuuntur. in scripturis facile est reperire. et de misericordia quidem et iusticia manifestum est. De bonitate vero et misericordia amplius latet. Sed aug. docet [Aug. super psalmum xxv.] illa opera proprie ad misericordiam pertinere. quibus aliquos a miseria liberant. Ad bonitatem vero non solum illa. sed facturam et gubernationem universi ita dicens. [Jo. super psalmum xxxij.] Ad misericordiam pertinet. quod a peccatis mundat. et de miseria liberat. Ad bonitatem vero quod celum terram et omnia valde bona creavit. ut scilicet. Ieronimus. Celi non indigent misericordia. ubi nulla est miseria. In terra hominibus habundat miseria. et superhabundat domini misericordia. Miseria quoque hominum. et misericordia domini plena est terra. Non celi qui non indigent misericordia. indigent tamen regente domino. Omnia enim indigent domino. et miseria et felicia. quia sine illo miser non sublevatur. felix non regitur. Item alibi. Misericordia est erga miseros. bonitas erga quoslibet. Interdum tamen misericordia large accipitur pro bonitate.

Quomodo universe vie domini dicantur misericordia et veritas.

Post hoc considerare oportet. ex quo sensu universe vie domini. dicantur misericordia et veritas. hoc enim multipliciter recepit expositionem. Universe enim vie domini quibus ad nos venit. ut ait aug. super psalmum intelliguntur duo adventus. Primus in quo manifestam et multiplicem misericordiam nobis exhibuit. et secundus in quo requirendo merita iusticiam exhibebit. Universe etiam vie domini. id est per quas ad deum ascendimus. sunt iusticia qua a malo declinamus. et misericordia qua bonum facimus. In his enim duobus. omne bonum meritum includitur. Sed et sicut super cassiodorus dicit: in his duobus omnia opera dei includuntur. Unde quod ... omnia

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ope dīn. h duo mutuo sibi iungant.
Vñ dā placuit nō in oī ope dīn. h duo
decurrere. s. effectū dico. nā s. cētiā
nō diuidit mīa aut iusticia. h unū est.
Ver s. effectū nō in oī ope dicit mīam
τ iusticiā eē. Sz in q̃bʒdam mīcdā. τ in
alys iusticiā. atq; in alys iusticiā. et
mīcdam. fatentur tū dūm oīā q̃ facit
mīcdit age τ iuste. referentes p̄em dicti.
ad dī uolūtate q̃ iusticia ē τ mīa. nō
ad effectꝰ iusticie τ mīe q̃ s̄t in reb. Alys
āt uid. q̃ sic dī dī. oīa opa sua facit iē
τ mīcdit. ita accedūs sit in oī ope dī ius
ticiā τ mīam. i. clemītā. s. effectū l signi.
q. nllm ē opꝰ dī in q nō sit effectꝰ. l signum
eq̃tatis τ clemītie. siue occlte. siue apte.
Aliq̃n q. maifesta ē clemītia. siue benig
nitas. τ occulta eq̃tas. aliq̃n ē cūsō. De
Solꝰ ē q̃ri q̃lit sententia iudicii.

Sdabitur sētētia iudicij. h nō ē p̄ficu
um h explanare. Nō q. scpta apte dif
finit. an uoce illa p̄fant. uenite bndic
ti. τ ite maledicti. an uirtute iudicātia
fiat ꝯscienns singloꝝ attestantibꝰ. ut
in dī fitum. ut iudicis potētia effectꝰ
ipiꝰ dictōe suggeret. Illa q. esuriui τ nō
dedistis m mādūcare. τ h'm magis ꝯ
sciencis exp̄mda plimi putāt quā ūb.
q. apte i monito τ i ictu occli instātum
ꝯsumād tiud. Sz aliud ad resurrectōis
statū tm̄ referunt. nō ad iudiciū. q̄ iudi
cij sentētiā. τ maloꝝ i opationes τ bonoꝝ
premia ūb exp̄mda asserūt. Qz sci iudicabt

Nos āt solꝰ xp̄e iudicab. h τ sci τ q̃ui
Neū eo iudicabūt nationes. Ipē q. aplꝰ
ait. sedebitis uos sup sedes. xij. iudicā
tes. xij. tb' isrl. Nec putāndū ē q. xij.
aplis tm̄ h pmisit ē. Vbi q. sedebit
aplꝰ q pl' omibꝰ laborauit. sz nō ibi
sedebit n xij. P. xij. g sedes pfectō
tribunal. i. iudicantiū uniūsitas itel
ligit. oms. s. pfci q relictis oībꝰ secuti
sūt ē. P. xij. tbꝰ uniūsitas iudicādoꝝ.
Judicabūt n sci eos. nō in ꝯpatōe. h
τ auctoritate τ potestate. Vñ gladii an
cipites i manibꝰ eoꝝ. i. sētentia de bonis.
τ mal i potestate eoꝝ. Si n q̃r que
sit eoꝝ potestas l auctoritas in iudican
do. puto ante nō p̄e sciri q. iudat.
n q̃s diuina reuelatōe didicit. De
Qrit āt q̃tuor. ordibꝰ eoꝝ q iudicādi erūt.

ordines i iudicio. duo q̃ppe sūt repbs.
electoꝝ. s. τ reproꝝ ut g̃g ait. Sz bini or
dines eos singlis ptibꝰ ꝯtinet. Aly q. iu
dicant. τ pereūt. Aly nō iudicant τ pereūt.
Aly nō iudicant τ regnāt. Aly iudicāt
τ regnāt. Judicantur τ pereūt quibꝰ
dñica i clamatōe dī. Esuriui τ nō
dedistis m ꝯmāducare. τ c. Nō iudicāt
τ pereūt de q̃ꝰ dns ait. Q nō cdit iā
iudicatꝰ ē. Eoꝝ q. dāpnatio toti eccle
siora ē. τ ē ta. τ iō diuī tc nō iudica
ri. q. ad ꝯspectū dīstricti iudicis. ē apta
dāpnatione sue i fidelitatis accedent.
Q n pfessionē fidei. sū opibꝰ hnt. iudi
cabunt τ pibūt. i. redarguent ut
peūt. Q n n fidi sacrīta tenuerunt.
i ꝯpatione iudicis uise si nō audiet.
q. infidelitatis sue tenebris pudica
ti. eiꝰ quē despexerāt. i uectione redar
gui nō merentur. Illi saltē ūba iudic
audiet. q̃ eiꝰ fidē saltē ūbo tenuerūt.
Illi i dāpnatōe sua. etiā iudic n ūba
pcipiūt. q̃ eiꝰ reuentiā n ūbotenꝰ ser
uare uoluerūt. τ nō illi iudicādi ꝯtinō
iudicādi diuī. Ex electoꝝ n pte. aly
iudicant. τ regnāt. q̃. s. uite macla
lacrimis tgūt. τ helemosinaꝝ sup in
ductione opuīt. qbꝰ iudex ueniens i
dextꝰ ꝯsistētibꝰ dicet. esuriui τ dedistis
m mādūcare. Aly āt nō iudicant τ reg
nāt. q̃ τ pcepta legis pfectōis uirtu
te transcendūt. q. nō hoc solū q̃ lex p
cepit iple. ꝯtenti sūt. h τ q̃ ad pfectio
nē ꝯsulit i pte studūt. de q̃ꝰ pphā ait.
Dns ad iudiciū ueniet c senatoribꝰ ppli
sui. De salomō de eccle sponso loq̃ns ait.
Nobil i portis uir eiꝰ. qn sedit c senato
ribꝰ tre. Et iob. Nō saluat ipios τ pau
pibꝰ iudiciū tribuit. Hy g recte sub
gnāli iudicio nō tenentur. h iudices
ꝯueniet. q. τ pcepta gnālia uincedo in
cerit. τ oībꝰ relictis. x̄p. secuti sūt. Hec
re paupibꝰ iudiciū tribuit. q̃ q̃nto hinc
mundo despecti sūt magna humilitate.
tāto tūc maiori culmīe diuine potesta
tis excellent. de talibꝰ dī. Qui uicīt
faciā. i. c. i. t. in. dabo ei sede mecū
i trono mō. sic τ ego uici. τ sedi c patre
mō i trono eiꝰ. Vincens dns c patre in
sed. q. pꝰ passiōis certam τ resurrectio
nis palmā. q̃ par eēt eq̃t oībꝰ clarūt

d. xlvii.

Gb. sr. iob.

d. xij. sedibꝰ.

dub. sr. sptm
. x.

i apocalipsi.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Nob' u' in trono filii sede e. eide' sibi potesta
te iudicare. Ca q. iudicandi pncipatu
ex ei' uirtute pepim'. qi mei' trono resi
dem'. Ex his apparet q' 7 pfectores sci
e' r' iudicabut potestate. 7 que iudica
di qda dnr. alii no iudicandi. De
Q' v at ordie iudicii. 7 ministio agloz.
Qi eu'glo legat. qd dns mittet an
glos suos. q' colliget de regno ei' omia
scandala. 7 mittet illos i camino igni.
&c. Exibut angli 7 separabut malos
d' medio iustoz. 7 mittet eos i camin' igni.
&c. Mittet angelos suos c' tuba. 7 con
gregabit electos. a iiii. uentis. Ex pphacit
i cogregare illi scos ei'. ministio angeloz
illa ipsi dubitand no e. Dno q. ueniete
ad iudiciu. pcedet an eu ignis. q' oburet
facies mudi h'. 7 pib celu 7 terra. no s.
substam. s; s. spem q' i mutabit. Celu q'
aereu. no etereu. Tantu q. ascedet igni
i iudico. qnt ascendut aq i diluuio. Iste
at ignis. mal' q' repti fuint uiui erit
cosuptio. bonis u' no. Vt q. ait aug. hoc
erit icendiu mudi scis. q' fuit tb' pueris
camin'. Inqbs fuit aliqd purgand. p
illu igne purgabit. Aliis u' nllam in
gerit molestia. Purgato u' p igne mudo.
7 ad iudiciu ueniete dno. emittet uox
illa mag' q' resurget os mortui. 7 tc
ministio angloz uetilabit area. q bo
ogregabunt ei. a iiii. ptib' orbis anglico
ministio. q' 7 rapient obuia r' i aera.
reptis intra q' dileuit remanetib'. 7 tc
illa pcoma boz. esuriui 7 dedistis m
maducare. 7c. 7 i cpationes maloz esu
riui 7 no dedistis m maducare. pfere
tur. t' sono uocali. t' alio m. Vnq' pfe
ret sntetia sr' utsq'. Venite bndicti. 7c.
7 ite maledicti. 7c. 7 ministio agloz
uirtute di coopante. mittent mali i ca
minu ignis. hoc e' i infernu. Si p' iudi
Et sol; cu dmoes pher' hoib' ad puniedu.
c iu. ut' i inferno mal ad puned
psunt dmones p' iudiciu. qs carnifices
tortoresq; auctoritas sepia apellat. Aplus dic
q' r' tuc euacuabit omem pncipatu. et
potestate. 7 uirtute. Du q. durat mud'. an
gli anglis. dmones dmoib'. hoies hoib'
psut. S; oib' collectis. ia ois plario cessab.
Hic qda putat p' iudiciu. dmones no hre
potestate cruciadi hoies. sic m. s; ut dmo
mones uirtute di cruciari. sn cate mi
nistio assit. sic repos hoies ibi no per
opatione dmonu. s; uirtute diuina im
etin' subici cruciatib'. pmissa tn aucto
ritas no cog' sentire. q 7 si assit tunc
no dmones demoib'. u' hoies hoib' pee.
no diffinit tn an hoib' demones psut ad
torqnd. Vn' qda uidet eos sic ostare hoib'
torqres i pena. sic extitunt i culpa tc
tores. De forma iudicis. D. xlvii
Solus 7 qui inq' forma r' iudicab. i for
ma sui uniq; iudicab. q' oib' i iudico
appareb. ut uidant mali inque pupuge
rut. diuinitate u' ei' mali no uidebut. Vn
ysaias. Tollat ipi' ne uidat glam di.
huanitate u' uidebut ut timeat. diuinita
te no. ne gaudeat. Diuinitat q. sn gau
dio uidi no p. Sol' i q' r' appareb te i forma
Set cu i forma huana ostet eu appari sui.
turu. q' an i forma illa glosa appareat
sic nuc e. an i forma q' i passioe extitit.
Qda q. putat amat tale uidi. q'le cru
cifixerunt. i. infirma. q dic scpra. ut uide
ant inque pupugerunt. S; apte aug dic.
forma sui glificata. ta abonis q 7 amat
te uidi. S; cu i forma sui glificata. iudi
cante uidint hoiem boni 7 mali. tollet
ipi' ne uidat glam di q'ds e. q. solmu
do corde uidebut. q' erit eis uita etna. Aug. sr. iohn.
Forma g' hua glificata. uix uidebi acie
cus. un' 7 r'. iudicaturus dr. q filius hois e. Qr dr. r'. iudi catur'.
Ita q. leg i eu'glo iohs. 7 potestate dedit
ei iudiciu face q filius hois e. no q' ipe ex
uirtute hois sit iudicaturus. ut q' ipe sol'
sn pre. 7 spu sco sit iudiciu factur'. s; quia
ipe sol' in forma sui iudicans. bois 7 mt
uidebi. Cu g' dr. pat no iudicat quemq.
s; oe iudiciu dedit filio. no e ita i intellign Aug' sr. iohn.
du. q' filius sol' iudice. 7 no pat. s; q for
ma filii huana. eucris i iudicio appareb.
no i firma s; glosa. Iudicab at ex uirtute
diuinitatis. no sn pre. 7 spu sco. 7 appa
rebit tribit i pus. 7 mitis iustis. Erit q.
terror mal. 7 lumi iustis. Qr s. forma sui dr
Q' r' sic s. forma sui. xpc suscitatur corpa.
iudicat' dr r'. p eam pmissa. ita 7 dr
suscitat' mortuoz corpa. s. huanitate. Ex
tn uirtute diuinitatis sit suscitatur'. no 7
huanitatis. S; hac roe illd dr. q i huana
te suscep q' e ca nre resurrectionis. i. passio
ne 7 resurrectione. Ideo ei alctr s. hoinem

Arg.

Ambros. sr. eptam ad thessal.

Sup(er) Iohannem Aug(ustinus).

resuscitatio mortuorum. Unde Augustinus: Per verbum Filium Dei fit animarum resurrectio; per verbum factum in carne Filium hominis fit corporum resurrectio. Item: Iudicat et suscitat corpora mortuorum non Pater, sed Filius, secundum dispensationem humanitatis, in qua est minor Patre. Item: In eo quod est Filius Dei, vita est qua vivificat animas; in eo quod Filius hominis, iudex. Ecce secundum formam humanitatis dicitur suscitaturus corpora et iudicaturus. Iudicaturus autem, quia forma illa cunctis in iudicio apparebit; et suscitaturus, quia in eandem formam mutati et causam nostrae resurrectionis recepit. Secundum quod Deus est, vivificat animas non Pater tantum, [quoniam non Pater] vita est, sed et Filius cum eo et Spiritus Sanctus eadem vita est, quae participando ad animam non ad corpus pertinet. Corpus enim non sentit vitam sapientem, sed anima, quae illuminat animum et nos. Hic ergo forte potentia divinitatis vivificet animas et suscitet corpora et iudicet, non occulte tamen, et [...] secundum formam Dei tribuit resurrectionem animarum, et secundum formam servi iudicium et resuscitationem corporum.

Aug(ustinus). [Margin: quia ad eandem formam vocem audient qua mortui de monumentis surgent, scilicet ipsi [...]]

Et putant quidam. **De loco iudicii.** Ieronimus.

Et putant quidam Dominum descensurum in valle Iosaphat in iudicio, eo quod ipse per Iohel prophetam sic loquitur: Congregabo omnes gentes et deducam eas in vallem Iosaphat, et disceptabo ibi cum eis. In cuius capituli expositione ita repperi: Si quidam pueriliter intelligunt, quod in valle quae est [iuxta latere] montis Oliveti descensurus sit Christus ad iudicium, quod frivolum est et apocryphum, quia non in terra sed in spatio huius aeris sedebit contra locum montis Oliveti, unde ascendit. Et sic Iohannes Chrysostomus dicit: Angeli deferent ante eum signum crucis. Unde Veritas in evangelio ait: Tunc apparebit signum Filii hominis etc. Iosaphat autem interpretatur iudicium Domini. In valle ergo Iosaphat, id est iudicii Domini, congregabuntur omnes impii. Iusti vero non descendent in valle iudicii, id est damnationis, sed in nubibus elevabuntur obviam Christo.

Iohannes.

De qualitate luminarium et tempus post iudicium.

Veniente autem Domino ad iudicium in fortitudine et potestate magna, sol et luna dicuntur obscurari, non sui luminis privatione, sed superveniente maioris luminis claritate. Virtutes caelorum, id est angeli, dicuntur moveri non metu damnationis vel aliqua perturbatione, sed admiratione quadam eorum quae videbunt. Unde Iob: Columpnae caeli pavent adventum eius. Ante vero diem iudicii sol et luna eclipsin patientur, sicut Iohel testatur dicens: Sol convertetur in tenebras et luna in sanguinem antequam veniat dies Domini magnus et horribilis. Magnus vero dies dicitur propter magna quae in eo fient. Cum autem fuerit factum caelum novum et terra nova, tunc erit lux lunae sicut lux solis, testante Ysaia, et lux solis erit septempliciter, id est sicut lux septem dierum, quia quanta lux solis in primordio conditionis septem dierum [fuit] ante peccatum primi hominis, tanta lucebit

Iob.

post iudicium. Commutata enim fuit lux solis et lunae aliorumque siderum propter peccatum primi hominis; sed tunc recipiet sol mercedem sui laboris, quia septempliciter lucebit. Et tunc non erit vicissitudo aliqua diei et noctis, sed tantum dies. Unde Zacharias: Et erit dies una quae nota est Domino, non dies neque nox, et in tempore vesperi erit lux, quia tunc non erit varietas diei ac noctis quae nunc est, sed continua dies et lux. Ysaias tamen videtur dicere quod tunc non lucebit sol vel luna, loquens de congregatione [electorum] bonorum: Non erit tibi amplius sol ad lucendum per diem, nec splendor lunae illuminabit te; sed erit tibi Dominus in lucem sempiternam. Sed his verbis non negat solem et lunam tunc lucere, sed signat his quod erit in aeterna beatitudine nullum lucis usum praestare, quia, ut ait Ieronimus super eundem locum: Caeli terraeque, solis atque lunae nobis cessabit officium, et erit ipse Dominus lumen suum in perpetuum. Potest et intelligi istud Ysaiae ea ratione dictum, quia sol et luna non tunc habebunt ortum et occasum sicut nunc. Unde Ysidorus in libro Ysaiae quem exponens ait: Post iudicium sol laboris sui mercedem recipiet. Unde propheta: Lucebit septempliciter. Et non veniet ad occasum nec sol nec luna, sed in ordine quo creati sunt stabunt, ne impii in tormentis sub terra positi fruantur luce eorum. Unde Abacuc: Sol et luna steterunt in habitaculo suo. Ecce aperte dicit solem et lunam tunc lucere, sed stabiliter permanere. Videtur enim significare infernum esse sub terra. Si vero quaeritur quis sit usus lucis solis et lunae tunc, fateor me ignorare, quia in scripturis non memini me legisse.

Zacharias. Ysaias. Ieronimus. Ysidorus in libro [...]. d. xl. vii.

De differentia mansionum in caelo et in inferno. Aug(ustinus) in Ench(iridion).

Post resurrectionem vero, facto universo impletoque iudicio, suos fines habebunt civitates duae: una Christi, altera diaboli; una bonorum, altera malorum; utraque tamen angelorum et hominum. Istis voluntas, illis facultas non poterit esse peccandi vel ulla conditio moriendi; istis in aeterna vita feliciter viventibus, illis infeliciter in aeterna morte sine moriendi potestate durantibus, quoniam utrique sine fine. Sed in beatitudine ista alius alio praestantius, in miseria vero illa alius alio tolerabilius permanebunt. Ex his apparet quod sicut boni differenter gaudebunt, alii magis, alii minus, ita et mali in inferno differenter punientur. Sicut enim in domo Patris, id est in regno caelesti, mansiones multae sunt, id est praemiorum differentiae, ita et in gehenna diversae sunt mansiones, id est suppliciorum differentiae. Omnes tamen aeternam patientur poenam. Sicut omnes electi eundem habebunt denarium, quem paterfamilias dedit omnibus qui operati sunt in vinea. Nomine denarii omnibus aliquid electis commune intelligitur, scilicet vita aeterna; Deus ipse est, quo omnes fruentur, sed impariter. Nam sic differens erit clarificatio corporum.

Crisostomus.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ita differs erit gla maior. Stella q. a stel
la. i. electus ab electo differt in claritate iu
stis et corporis. Alij q. alijs uiciniús clariusq;
specm dei contemplabunt. et ipa contemplatio differen.
diuisitas mansionum uocat. Domus q. una. i.
denari' un'. s; diuisitas ie mansionis. i. differen
claritatis. q unu e et summu bonu btitudo.
et uita omniu. s. ds ipe. Hi bono os electi p
fruent. s; alij alijs plenius pfruent. u uiden
do p specm no pfectm i enigmate. Hre q. ui
ta. e uide uita. i. cognosce dm in spe. Hu
uitas i euglo ait. H e uita etna ut cogno
scat te et que misisti ihm xpm. ee unu et solu
uez dm. h e hre uita. i cognosce te. No
e. q. ipa cognitio q tu es. s; p cognicone hre
bon qd tu es. id e uita. Si hoies uelit ee
(Aug.) Sol. q. qri de btitudie. utru os hoies bti.
Sea uelint et sciat. q sit ua btitudo. et
Aug d h. in xiij. L. de trin. ita differt. Mir
e cu capescende retinendeq; btitudinis uolu
tas una sit oiu. unde tanta existat de ipsa
btitudie rursus diuisitas uolutatu. no q ea
aliq nolit. s; q no os ea nouint. Si q. os ea
nossent. no ab alijs putaret ee i utute aiu.
ab alijs i uolutate corpis. ab alijs atq; alijs.
alibi atq; alibi. Cur ergo qui os amat. q no os
(Id.) sciut. Q's p. amare q nesc. sic supi disputa
ui. Cu g btitudo amat ab oibus. e nec tn scit
ab oibus. An forte sciut os q ipa sit. s; n os
sciut u sit. et in ontentio e. An forte falsu e.
(Idem eod.) q puero posuim. bate uiue os hoies uelle.
Si q. bate uiue e ubi g. s. ai utute uiue.
qui bate uiue uult q h no uult. Nonne
uerit dixim. ho iste no uult bte uiuere.
q no uult s. utute uiue. q no solu e bte
uiue. No g os bte uiue uolut. ymo pau
ci h uolut. si no e bte uiue. n s. utute
ai uiue. qd multi uolut. Jmne falsu erit.
(In ortensio dialogo.) un n ipe cico dubitauit. dit q. Beati cte
os uolum ee. Absit ut h falsu ee dicamus.
Q d g. An dicendu e q. si mch sit aliud bte
uiue. q sed aim utute uiue. tn q h no
uult bte uiue uult. Nimis q h absurd
uid. Tale e q. acsi dicam. q no uult bne
uiue. bate uult uiue. Ista repugnatia qs
audiat. qs ferat. et tn ad hac contrudit
necessis. si et os bte uiue uelle uez e.
et no os sic uolut uiue. qui solu uiuitur
bte. an illud ab his angustijs potit nos
eruere. Si dicam mch ee bte uiue. n
uiue s. detatione sua. et id falsu no ee.

q os bte uiue uelit. q os ita uiue uolut.
ut queq; delectet. S; id q. falsu e. Velle
q. q no deceat. e ee miserrimu. n ta mu
seru e. no q uelit adipisci. q uelle quod adipisci. q n optz.
Q s ita sit cet. q dicat aliquem ee btm. q
uiuit ut uult. cu pfecto et si miser eet.
(Aug.) min' tn eet si nil eoz q pperite uoluisset
hre potuiss;. Mala q. uolutate. l sola mi
ser quisq; efficit. s; misior cu desideriu mle
uolutatis iplet. Q' p qm uez e. q oms
hoies ee bti uolut. idq; ardentissimo amore
appetit. et p h cetra qcq; appetut. n q q.
p. amare. qd oio qd l quale sit nescit. n
p. nescire qd sit. qd se uelle scit. seq; ut
oms btam uita sciat. Oms at bti hnt qd
uolut. q uis no os q hnt q uolut continuo
(Q. sit q. bti. Aug.) sit bti. continuo at miseri sut q l no hnt q
uolut. l id hnt q no recte uolut. bts g n e.
n q et ht oia q uult. et mch male uult. Ille
q ppe bte uiuit. q uiuit ut uult. n male
aliqd uult. Tu q. ex his duobus ostet bta uita.
licz in mal sit aliqs bon'. no tn n finitis oib'
mal. e bts. Tu u ex hac uita. q in his miseris
fidel et bon' e uenit ad btam. ic erit uere
q nc ee nllom p. ut sic ho uiuat qm uult.
No q. i. uob male uiue. aut uob aliqd
q deerit. aut deerit q uolut. quicqd amabit
aderit. n desidabit qd no aderit. ome q
i. erit bonu erit. et sum' ds summu bonu
erit. et q e oio btissimu. ita sep ofru fore
erit. Beatos at se ee uelle. omiu hoium
e. btos ee se uelle os i corde suo inpent.
n tn omiu e btos q ad btitudine puenit.
Sol. Sic. q d cognoscat aliqd q no itelligat os.
S qri. utru aliqd de deo cognoscat aliquis.
magis nitus ut petr'. q no cognoscat aliq.
min' nitus ut lin'. Plib' uidet qd oia d deo
ad btitudine pertinta. os communit el cii cog
noscat. s; differet. Hich q. in dō noscibile.
mag dignuq; uidet. qua eu itellige. tnu et
(Aug.) unu. h at os ee pspem cognoscet. Vn seq
ut no sit aliqd btitudini ptinens icognitu ali
cui bonoz. Oms g cuncta illa uidebut. qui
cognitio btitudini fruit. s; in m uidendi dif
ferēt. Ali' q. alio mag. ali' alio min' fulgeb.
Sol. q. qri. d paritate gaudij.
S an in gaudio dispares sit. sic i claritate
(s. t. dignitate dei.) cognitiois diffint. De h aug ait. multe
mansiones in una uita erut. s. uarie pmio
ru dignitates. S; u ds oia erit in oib' erit
q indispari claritate par gaudiu. ut q no

(c) 2006 Ministerio de Cultura

habebūt singli ꝯmune sibi. cū q̃ glā
capis erit omiū p uictoria caritatis. Ex h(is) da
tur intelligi. ꝗ par gaudiū oēs habebūt. ⁊
si dispare cognitionis claritate. q(ui)a p caritate
q̃ in singlis erit pfcā. tm q(ui)sq gaudebit de
bono alici(us). q̃tum gaudet si in se ipe h(abe)ret.
Sȝ si par erit cunctoꝝ gaudiū. uidet(ur) ꝗ par
sit omiū b(ea)titudo. ꝗ ꝯstat oīo nō eē. Ad qđ p(otest)
dici. ꝗ b(ea)titudo par eēt. si ita eēt par gau
diū. ut ⁊ par eēt cognitio. Sȝ q(ui)a h(oc) nō erit.
nō faciet paritas gaudii. paritatē b(ea)titudinis.
Pōt ⁊ sic accipi par gaudiū. ut nō referat(ur)
paritas ad intensionē affectionis gaudentiū. sȝ
ad uniuersitatē reꝝ de q(ui)b(us) gaudebit(ur). q(ui)a de oīb(us)
reb(us) unde gaudebit uni(us). gaudebūt omīs. *Si*

Post h(oc) q̃ri solet. *scōꝝ maior sit b(ea)titudo p(os)t iudi cium.*
si b(ea)titudo scōꝝ maior sit futura p(os)t iudi
ciū q̃ modo. Sine oī scrupulo c(re)dendū ē oēs
habituros p(os)t iudiciū maiorē glam q̃. ante
q(ui)a maius erit gaudiū eoꝝ ut sup(ra) testat(us) ē
Ier. sr. osee. aug. ⁊ amplior erit cognitio eoꝝ. Vn(de) ieꝛ.
Facto iudicio ampliorē glam sue claritatis
dub. monstrabit d(eu)s electis. Si quē mouet ꝗ sit
op(us) sc̄is defunctoꝝ corpa sua in resurrectione
recipe. si eis p(otest) sine corpib(us) sūma b(ea)titudo p(re)
beri. difficilis q̃o ē. nec p(otest) a nob(is) pfecte diffiniri.
Sȝ tm dubiū nō ē. ⁊ raptā a carnalib(us) sensib(us)
hoīs mentē. ⁊ p(os)t mortē ipa carne deposita.
n(on) sic uidē pfce incommutabilē substantiam sic(ut) sci
angli uident. siue alia latentiori cā. siue iđ
q(ui)a inē ei nat(ur)alis q̄dā appetit(us) corp(us) administran
di. q(uo) retardatur q̄dammodo. ne tota intentiōe
pgat in illud sūmū celū. donec ille appetit(us)
c(on)quiescat. Porro si tale sit corp(us) cui(us) sit diffi
cilis ⁊ grauis administratio. sic(ut) h(ec) caro q̃ cor
rūpit(ur). multomagis auertit(ur) mens ab illa ui
sione sūmi celi. P(ro)inde cū h(oc) corp(us) iā nō aīale
sȝ spūale receperit. anglis equata. pfcm habe
bit n(a)t(ur)e sue modū. obediēs ⁊ inperans uiuifi
cata. ⁊ uiuificans tā ineffabili facilitate
d. L. ut sit ei glie ꝗ fuit sarcine. *Si mali in inferno peccabūt.*

Hic oritur q̃o. ex pmissis ducēs originē
Sup(er) q(ui)ppe aug loquens. d(e) malis in inferno
dāpnatis. ⁊ bonis in celo glificatis. dicit. ꝗ nec
bonis uolūtas. nec malis facultas peccandi
eē poterit. Et de bonis ꝗ ꝯstat. sȝ de malis
q(ui)b(us) uolūtatē malā non remouet. q̃r(itur)
q(uo)m(odo) uerū sit eos nō posse peccare. imo q(uo)m(odo)
uerū sit eos nō peccare. cū malā h(abe)ant
Solut. s. dui loc. uolūtatē. Qdā autumāt illā malā uolū
tatē nō eē peccm. sȝ suppliciū tm. Alii u(er)o

peccm eē fatent(ur). sȝ p(ro)pt illud nō mereri eos
aliq(ua)m penā. q(ui)a nō ē ibi loc(us) merendi. Illudq(ue)
peccm dicēt nō eē meriti suppliciū. sȝ suppliti
um meriti mali. ꝗ in hac uita pcessit. De hac
aug ita ait. Tp̄s adquirendi uitā etnā. in hac In. t. d(e) fid ad pe.
tm uita d(eu)s hoīb(us) dedit. ubi ⁊ uoluit penitentiā
eē fructuosā. Iđo h(ic) penitentia fructuosa est.
q(ui)a p(otest) h(ic) hō deposita malitia bn uiuere. ⁊ muta
ta uolūtate mutata simul ⁊ opa mutare. ⁊ ea
gere q̃ d(e)o placeant. Qr q̃ in hac uita n(on) fecit.
habebit q(ui)dem penitentiā in futuro d(e) malis suis. sȝ
indulgentiā in ꝯspectu d(e)i nō inueniet. q(ui)a ⁊ si
ibi erit stimul(us) penitudinis. nulla erit ibi cor Aug.
rectio uolūtatis. A talib(us) q(ui)ppe ita culpabit(ur) iniq̃
tas sua. ut nullatenus ab eis diligat(ur). t dilig(it)
desiderii iusticia. Voluntas eoꝝ q(ui)ppe talis erit.
ut h(abe)at semp in se malignitatis sue suppli
ciū. nūq(uam) tm recipe possit bonitatis affectū.
[illegible] illi q̃ cū x(ris)to regnabūt. nullas in se male
uolūtatis reliquias habebūt. ita illi q̃ erūt in sup
plitio ignis eterni. cū diabolo ⁊ eius anglis depu
tati. sic(ut) nullam habebūt ulteri(us) requiē. sic bonā
h(abe)re nullatenus poterūt uolūtatē. Et sic coheredib(us)
x(ris)ti dabit(ur) pfectio grāe ad etnā glam. ita cō
sortib(us) diaboli cumulabit(ur) ipa malignitas.
penā. q(ua)n(do) exteriorib(us) ꝯputati tenebris. nullo
illustrabunt(ur) interiori lumine diuinitatis. Ex h(is)
apparet reprobos in inferno. sic penitentiā gestu
ros. ut p(er) eā piā uolūtatē nō desiderant. ⁊ illa
maligna uolūtas erit eis ad cumulū pene.
p(ro)pt quā tm nō merebunt(ur). q(ui)a nullo meret(ur) n(isi) in breui
h(uius) uite t(em)p(or)e. *Qr dicunt(ur) tenebre exteriores.* 1ra.

hec sunt ille tenebre q(ui)b(us) inuoluent(ur) mali in
gehenna dicunt(ur) exteriores. q(ui)a tūc mali penitus
erūt luce corpale ⁊ spūale. s. d(e)o carebunt. Nunc
q(ui)ppe ⁊ si patiant(ur) tenebras in cecitate mentis. nō
tm penit(us) carent luce d(e)i sunt. n(ec) corpali luce pri
uant(ur). Vn(de) h(oc) aug sic ait. Ira d(e)i ⁊ in iudicio erit. Ier. p̃lm.
⁊ h(ec) ē in cecitate mentis cū dant(ur) mali in reprobū sē
sum. Ibi exteriores tenebre erūt. q(ui)a tūc erūt pe
nit(us) peccatores extra d(eu)m. Qđ ē penit(us) eē extra
d(eu)m. n(isi) eē in sūma cecitate. Siquidē d(eu)s habitat
lucē inaccessibilē. Hec aūt tenebre h(ic) iā inci
piunt in peccante. cū ab intima d(e)i luce secludit(ur).
sȝ nō penit(us) dū in hac uita ē. Ecce q̃re in pec
catore d(icun)t(ur) pati exteriores tenebras ⁊ nō h(ic). q(ui)a in
secludi penit(us) a luce d(e)i ꝗ nō h(ic). Sȝ q(uo)m(odo) intelli
gendū ē illa seclusio. An q(ui)a nō uidebit d(eu)m p sp̄em.
Si n(on) h(oc) aliq(uo) modo d(eu)m p sp̄em. an p dissimili
tudinē. q̃ facit peccm int(er) d(eu)m ⁊ hoiem.
Sȝ ⁊ h(ic) multi p gr̄am peccm elongant(ur) a deo.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

an q dm odint. ita ut uelit eu no ee. S;
& h nitri dm odint de q' scpt e. Supbia
eo q te odint ascend semp. Ce e q illa elo
qnos? Sane i teorel tenebre i telligi possut.
qua malignitas cordi & uoluntatis. q te excel
ent i mtbs repor & q' oblivio dei. q tor
mtor mior & errior dolorib' adeo affitient.
& turbabunt. ut ab ill adcogitand aliqd de do
ur & rapo. t nuq intē reuocet. ut q nimio po
de pmunt. adeo stupescut & tbant. ut mti
i ulla cogitatione nō extendant. s; illuc tend
i pers cogitacois. u senti uis doloris. S; i hac
uita nlls ado mal' e. ut penit' secludatur aco
gitatione di. q n pdit appetitu btitudini. et
quenda bom amore que nlls ht ptat eta. Il
las at exteores & pfundissimas tenebras. repos
gpellirox p' iudiciu dic aug. exponel d illo di
uite q i inferno pott' eleuas oclos uid habra
& i sinu ei' lazaru. cui' opatioe coact' e ostteri
mala sua usq ado. ut & frs roget ab his pmo
itu. q; an iudiciu fcm legit. s; p' iudiciu i p
fundiorib' tenebris erit ipi. u nllam luce di
uidebit. cui ofiteant. *Si dapnatoz aie noticia*
Preterea qri solz. si repor aie. q nuc *hnt eoz q h*
i inferno cruciant. noticia hnt eoz. q cca *fiot.*
uos inhac uita gunt. & si aliq m doleant
Aug. sup gen. c. xiii. sup i fortunys suor caror. hac qone aug
commemorat ex pte ea explicas. expte u iso
luta relinqns. Ait q. Ce reter aliqs mullus
dolor tangat mortuos. de his q insius p' morte
oinget. u qm ea q cca nos agunt nouint
fe defuctor. Ta repoo magna qone ee. nec
i psenti diffcienda. Verupm hnt dica p. q e cu
ra mortuis d sius cars. ut de diuite leg. q du
tormta apd infos patet. leuau oclos ad habra
ham. & int alia dic. habo q. v. fres ut tester
ill. ne & ipi ueniat in huc loc tormtor. Hnt
q. cura mortu d uiuis. qs seit uiue. q n in
locu penar uidnt eos. u dues su frib' erat. n
i rege bonor u lazaru & habraha q. uis longe
agnoscebat. Ho tu ido ofeqns e eos scire. q cca
suos caros h agunt. t leta. ut tstia. *Cn acci*
Sic at *pienda st q d lazaro. & diuite legit.*
Squerit qm itelligat. q de lazaro & diuite
Aug. sr. genesi. legit. audiat augi reponer dicetis. Sicpu
tat aias corpe exutas. locis corpalib' otineri.
cu sit sn corpe. no de erit q faueat. & diui
te sicienté i loco fuisse corpali otendant.
ipam aiam corpea ppruisse lingua. & stilla de
lazari digito cupisse. S; meli' e dubitare de
occultis. q litigare d i ctis. Diuite i supplitio.

paupe i refrigio ee no dubito. S; qmo i
telligat' line diuitis. digit' lazari. flama
i ferni. sin' habrahe. & h' mi, nec amasue
tis. acotentiosis nuq i ueni. *Sise uidet*
Queri & solz utr inuicem. *boi & mali inuice.*
Q se uide aut illi q sut i inferno. &
illi qui sut in gla. Sic sci tradut & boni
malos. & mali bonos uidut. usq; ad iudi
ciu. Pt iudiciu u boi uidebut malos. s;
nō mali bonos. Vn gg. Infideles i imo posi   *Sup luch.*
ti an die iudicij fideles supsc in regie atte
dut. quor gaudia p' otemplari no possut. D
Set cu sci malos *cahos int bonos. & malos.*
S i tormtis uidant. nume aliq opassione
erga eos mouent. Nume eos a tormtis libe
ri cupiut. Recole illu d eui qtico. q abra
ham diuiti rndit. Int nos & uos chaos mag
nu firmatu e. ut hy q uolut hic ad uos
tnsire no psint. neq in huc transmeare.
Cd e illud chaos int bonos & malos. n hic
iticia iu inqras. q nllaten' sociari ualet.
Ado q. sci di iticie adhesi st. ut nlla opa
sione ad repos tnsire ualeat. nlla pei int
scos fiat intcessio. Ce in q ad illos aliq tra
sire in uolut s; no pst. q si iticia di admittr
no fiet eis molesta libatio illor. Vl ita dur
uelle & no psē. no q uelit & no psit. s; q
& si uellet no pset eos iuuare. D h ita
gg ait. Sic repbi apenis ad glam tnsire   *Sup lucha.*
scor uolut & no posst. ita ist p mie dia.
ite re uolut ad positos itormtis ut eos
libent s; no pst. q itor aie. & si in nate
sue bonitate miam hnt. ia tuc auch ais sui
iusticie ouiete. tanta rectitudie ostingut.
ut nlla ad repos opassione moueant. *Q uisa*
Postremo *supplicioz pena n augeat. t minuat bonoz*
Pqr. an uisa pena repor. decoloret *glacz.*
glam btor. an btitudini eor pficiat. D h
ita ait gg. Apd anim itor no fuscat btitu
dine aspecta pena repor. q ii ia opassio mi
sie no erit. minuere bonor leticia n uale
bit. Ac lict sua iustis gaudia sufficiat. ad
maiore tn glam uidnt penas malor. q
p gram euaserunt. q q dei claritate uidet.
nich i eatia agit qd uide no psint. No at   *Gg. sr. lucha.*
e mirand si sci ia imortales. repos uident
inius itelligentia. e pphe ad huc mortales.
uide h oia meruerut. Cgdient q. electi no
loco s; itelligentia. ut uisione manifesta
ad iudiciu impior cruciat. qs uidntes n
dolore afficient. s; leticia saturabuntur.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

agentes gratias de sua liberatione. visa pena impio
rum in ineffabili calamitate. Unde super illud. Impiorum
tormenta descendunt. et exierunt videre penam bono
rum ex prima sui. Egredientur electi. s. et videbunt
cadavera virorum. qui prevaricati sunt in me. Ver
mis eorum non morietur. et ignis non extingue
tur. et erunt usque ad satietatem visionis omni car
ni. i. electis. Letabitur iustus. cum viderit vindictam.

Hec de pedibus sedentis

Hec super solium excelsum. quem seraphin duabus
alis velabant. scripto et si non auditori omne
dasse sufficiens. a facie excelsus sedentis. per media
ad pedes usque via duce pervenimus.

EXPLICIT LIBER SENTE
NTIARUM MAGISTRI PETRI
PARISIENSIS EPISCOPI

(c) 2006 Ministerio de Cultura

go tt. renuncio ab heresi. ad unitatem matris ecclesie catholice. confiteor verum deum patrem et filium et spiritum sanctum. in essentia unum. in personis trinum. et
filium a patre ab eterno genitum. patri coequalem. et spiritum sanctum ab utroque eternaliter procedentem. patri et filio coequalem. ¶ Credo et solum filium ex virgine
de opere spiritus sancti incarnatum. natum. et eundem verum deum et verum hominem in una persona esse. pro salute humani generis in cruce passum. et mortuum.
et sepultum. tercia die resurrexisse. et ad celos multis videntibus ascendisse. et spiritum sanctum in die pentecostes in igneis linguis discipulis dedisse.
et eadem carne qua ascendit in fine seculi venturum iudicare vivos et mortuos. ¶ Credo et sanctam ecclesiam catholicam esse fidelium convocationem. et am-
bas materiales ecclesias que locorum constructarum ecclesiarum et domos orationis esse appellandas. in quibus sacramentorum officia et celebranda et recipienda. ¶
Confiteor [illegible] et credo baptisma quod datur in nomine patris et filii et spiritus sancti esse in remissionem omnium peccatorum tam originalium quam actualium adultis et
similiter parvulis recenter natis in remissionem originalium in fide ecclesie et patrinorum. Confiteor et credo subiti panem et vinum. quod ad consecrandum
ponitur in altari per ministerium sacre orationis. et verba sacratissima domini nostri Ihesu Christi. ab idoneo sacerdote prolata. mutari in verum corpus Christi et in
eius sanguinem. et per consecrationem esse verum corpus Christi quod natum est de virgine. et verum sanguinem ipsius quod de latere eius effusum est. et huius salutiferi
corporis oblationem pro vivis et mortuis catholicis offerendam. sicut ipse Christus in cruce pro vivis et defunctis redimendis se do patri hostiam dignam
divinam obtulit. ¶ Credo et ipsum corpus Christi non animalibus posse comedi. nec pedibus conculcari. hoc videatur. ¶ Credo et nos confiteor peccata
remitti omnibus ex corde penitentibus. scilicet per veram cordis contritionem et oris confessionem sacerdoti factam et operis satisfactionem secundum arbitrium sacerdotis
sibi iniunctam. si ipsis copiam habuerit. Si vero urgente mortis periculo sacerdotem vel clericum invenire non valent. cuilibet fideli si adsit confiteantur.
[illegible] credo eis peccata remitti. sic tamen ut si evaserint. sacerdoti confiteantur. Et si inveniretur aliquo casu confiteri non possit.
et de hac vita migraverit. per solam veram cordis contritionem credo ei peccata remitti. ¶ Credo et matrimonii sacramentum divinitus in-
stitutum. fideles laicos licite carnaliter coniungere a salute non impediri. et uxore ubi dni non fornicationis causa iudicio ecclesie co-
probata. alium ab alio non iuste licere recedere. ¶ Credo et potestatem ligandi et solvendi quam dominus Ihesus Christus beato Petro et ceteris apostolis
tribuit. sancte romane ecclesie catholice pontifices ut potestate beati Petri successores primo loco habere. deinde archiepiscopos. episcopos. presbiteros. sibi
eius obedientia per universas ecclesias constitutos. eadem vi potestate a superioribus prelatis datam esse adeo licitam. ut liceat omnem inobedien-
tiam et subditorum. ¶ Credo et recipio omne novum et vetus testamentum. legem Moysi. et omnes prophetas. et psalmos. et doctores ecclesie. ut
et Augustinum. Gregorium. Ieronimum. Ambrosium. Ylarium. et alios quos recipit romana ecclesia. et quantaliter illas scripturas quas
romana sancta ecclesia. et in institutiones catholicorum pontificum. et statuta sanctorum conciliorum. sicut et archiepiscoporum. episcoporum. sacerdotum
ordinationes. et consecrationes. clericorum. ista constitutorum ordinationes. manus impositionem que solum concessa est pontificibus per quos conferuntur ipsi. s.
ecclesiarum materialium dedicationem. altarium. vasorum sacrorum. consecrationem. olei benedictionem. cimiteriis consecrationem. aque et salis benedictionem.
crucis venerande consignationem et adorationem. abbatum. sanctimonialium. et vestimentorum sacerdotalium benedictionem. ¶ Credo et sanctorum reliquias
cum ipsorum orationes ad deum fusas. universalem ecclesiam militantem iuvari. et per orationes fidelium pro invicem factas. fideles iuvari
et et elemosinas pauperibus dandas. et hospitalitatem pauperibus et peregrinis esse exhibendam. et eos elemosinis. et ieiuniis quod defunc-
torum fidelium peccata redimi. ¶ Credo et neminem posse salvari ni restituat male adquisita. sui furto. vel rapina. sui
usura. vel alio modo. si facultatem restituendi habeat. nec eius elemosinas deo placentes posse fieri. ¶ Credo et aliquas
congregationes sub optentu religionis adunandas in aliquo loco non debere fieri. nec divinum verbum ab aliquo publice predicari
absque [illegible] episcoporum que ab unitate catholice ecclesie se perdidit. nolentes ei obedire. [illegible] et [illegible]
et omnia super dicta corde credo et ore confiteor. et heresies a quibus accusatur et dampnatur sui plenitudinem. [illegible]
[illegible] remissio et ab hac fide in scriptis comprehensa [illegible] nullomodo discedam. sic me semper observaturum promitto. sic me deus
adiuvet et hec sancta dei evangelia

Iste liber est sancte marie de sanctis crucibus

BIBLIOTECA

(c) 2006 Ministerio de Cultura

(c) 2006 Ministerio de Cultura

(c) 2006 Ministerio de Cultura

123

M.PETR
LIBER
SENTEN

100